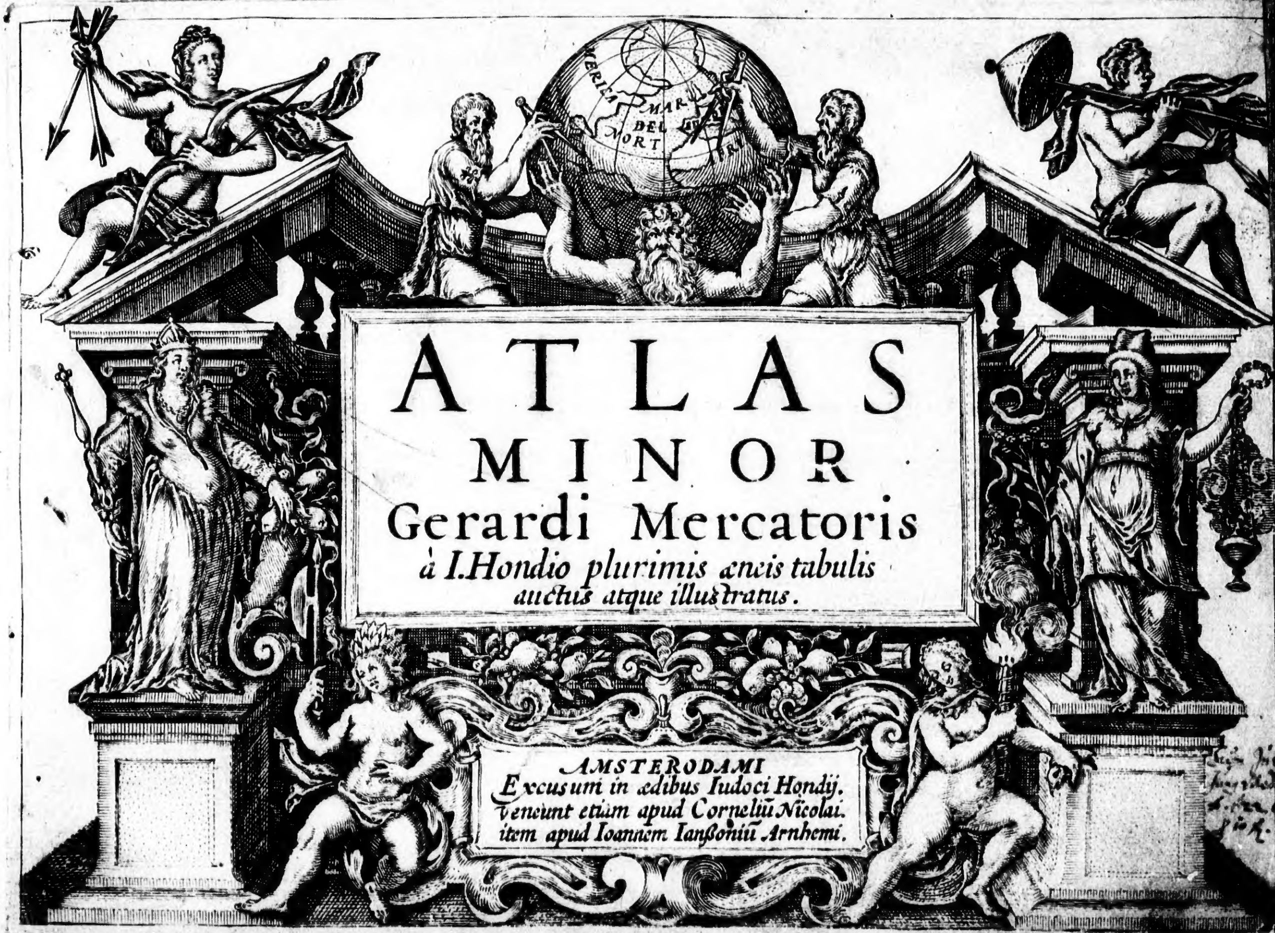
#3.

ATLAS MINOR

Gerardi Mercatoris

à I. Hondio plurimis æneis tabulis auctus atque illuſtratus.

AMSTERODAMI
Excusum in ædibus Iudoci Hondij.
veneunt etiam apud Corneliũ Nicolai.
item apud Ioannem Ianſoniũ Arnhemi.

Nih
Geo
tate
plen.
gent
raru
non
tos ,
Veru
milit
lius a
Quo
telius
mis c
mort
duce.

Iodocus Hondius Lectori S.D.

RECTE illi meo judicio ſenſerunt,benevole Lector,qui inter diſciplinas liberales,quæ citra controverſiam plurimum adferunt utilitatis vitæ mortalium , primum locum Geographiæ tribuunt,non tantum ob id,quod abſque hac cæca eſt omnis veterum auctorum lectio,ſurda rerum geſtarum narratio : Verum etiam quod in publicis conſultationibus, inque dirimendis controverſiis , quoties de ditionis finibus ambigunt Principes, vel fideli conſilio,vel æquo judicio juvat. Nihilo ſecius & in privatis actionibus plurimum adferens & commoditatis & voluptatis. Geographiæ ſiquidem ineſt mirifica quædam doctrina,incredibili rerum varietate a jucunditate diſtincta, quæ Lectoris & Spectatoris animum ſuavi quadam delectatione allicere & ad pleniorem ſui cognitionem excitare ſolet. Quidquid enim admirandum,quidquid uſpiam gentium, (præſertim hoc noſtro ſeculo,in quo in omnes mundi partes naves mittuntur,)terrarum,locorumve exiſtit,id omne Geographia dilucide Lectori ob oculos ponit. Denique non ſolum Gentes & Regiones,Inſulas,Vrbes,Maria,Flumina,Lacus , Paludes,Nemora,Vẽtos , Latitudines ac Longitudines per Gradus & Minuta ſuis deſcriptionibus complectitur: Verum etiam ſingularum Regionum res memorabiles,præclarè ac fortiter , tum domi , tum militiæ geſtas,tam graphicè depingit,ut communi calculo nihil ſit ad civilem ſapientiam utilius ac præſtantius exiſtimandum.

Quocirca plurimum laudandi illi ſunt,qui in hac arte deſudarunt:inter quos Abrahamus Ortelius,Daniel Cellarius,Anthonius Maginus,Paulus Merula,Petrus Bertius aliique:ſed inprimis omnium doctiſſimus Mathematicus & conterraneus meus Gerardus Mercator, quamuis morte præpeditus Geographicum ſuum opus (cui Atlantis nomen indidit) ad finem perducere non potuit.Verum cum hoc ipſum a nobis ſuperiori anno in lucem datum ſit , adje-

ctis non ſolum iis tabulis, quæ ad operis faſtigium videbantut deſiderari, ſed etiam accuratis earundem deſcriptionibus opera & labore Petri Montani affinis mei elaboratis, adeo diſtractum eſt (ſecundam jam editionem in manibus habemus) ut ne unicum mihi quidem exemplar relictum ſit. Sed cum plurimos de magnitudine operis & de ingenti pretio conquæſtos audiſſem: tum quod nec commode ubique circumferri queant & parentibus ad rem attentioribus plerique vacuis laborent loculis. Mercatoris noſtri Atlantemin minorem formam redegi; ut hac ratione & Geographiæ ſtudioſis adoleſcentibus prodeſſe, & omnem conquerendi cauſam eripere poſſem. Hic vero Majorem Atlantem tam in ipſis Tabulis quam in Deſcriptionibus ſequuti ſumus: niſi quod in calce nonnullas ævi veteris Tabulas velut Coronidis loco adjunximus. Tu itaqne benigne Lector his laboribus noſtris, fruere, fave & vale. Ex Muſæolo noſtro Amſtelodami Idib. Martii CIↃ IↃCVII.

Longitu-

In uſum Tabularum.

LONGITUDO, *Ptolemæo* & nobis in hoc libro, eſt Æquatoris ſive Æquinoctialis Circuli ſegmentum, Meridiano ejuſdem loci, & Fortunatarum Inſularum Meridiano comprehenſum: nam ab his Inſulis initium longitudinis ſumitur.

Nonnulli jam longitudinem incipiunt non ab Inſulis Fortunatis, quæ(Canariæ hodie vocantur) ſed ab Inſulis Flandricis quæ & *Açores* dicuntur, quod acus nautica ibi recta in Septentrionem vergat. Superficies vero Globi continet in longitudine gradus 360.

Latitudo eſt arcus vel ſegmentum cujuſvis loci inter Æquatorem & Parallelum qui ejuſdem loci punctum verticis ducitur inrercluſus: eſtque ſemper æqualis elevationi Poli.

Latitudo duplex eſt, ſcilicet Septentrionalis & Meridionalis, numeranturque ab Æquinoctiali ad utrumvis Polum Latitudinis gradus 90.

Longitudinum atque Latitudinum gradus in omnium Tabularum lateribus deſignavimus, & quidem pro maxima parte Latitudinis ad dextram & ſiniſtram: Longitudinis vero in ſummo atque imo, niſi cum aliquando deſcribenda regio magis inter Meridiem & Septentrionem extenſa fuit.

Singuli gradus tam Longitudinis quam Latitudinis (pro loci capacitate), nonnunquam in 60, aliquando in 10, 6, vel 5 partes, quæ Minuta vocantur, dividuntur. Graduum vero majoribus: Minutorum minoribus Arithmeticis figuris notavimus differentiæ cauſa.

Si quis Longitudinem vel Latitudinem alicujus loci explorare velit, ubi Meridiani Paralleli ſunt: id efficiet diſtantiam ejus a latere Tabulæ circino ſumendo, circinumque ſic expanſum ad aliud latus applicando. Si diſtantiam ab Orientali latere ſumpſiſti, circinus ex eodem latere in Sptentrionali latere gradum & minutum Longitudinis oſtendet. Si a Boreo latere diſtantiam habes, ex eodem in Orientali latere Latitudinem deſignabit. Si vero Meridiani non fuerint Paralleli, eodem quidem modo loci Latitudo reperietur, at in univerſalibus Tabulis ubi Paralleli ſunt circulares, diſtantia loci a proximo ſumpta idem in latere Orientali oſtendet. Longitudo autem quærenda erit filo, aut regula, loco ſuperimpoſita verſaque, donec in Boreo Auſtralique latere idem utrimque ejuſdem gradus minutum deſignetur, quodcunque tum illud erit, loci aſſumpti Longitudo exiſtet.

Quo artificio ſint inter duas civitates, & alia quavis loca graduum vel miliarium interſtitia invenienda.

TABULIS omnibus Scalas miliarium adjunximus, quibus facile omnium locorum interſtitium invenies hoc modo.

Adſit tibi circinus,eumque aperi donec ſuis pedibus extrema datorum locorum puncta attingat,hunc immotum Scalæ miliarium applica,hujuſque numeri notati diſtantiam reddent.

Quod ſi locorum diſtantia Scalæ Longitudinem excedat,tum circino ſumes ipſam Scalæ Longitudinem circinumque ab uno loco verſus alterum toties revolves,quoties intercapedo locorum ſuſcipere poteſt, adnumerando miliaria revolutionum in unum.

Quia vero omnium regionum miliarium quantitas ignota eſt, multo certius circino locorum interſtitium capies,immotumque circinum Latitudinum gradibus applicabis,qui veram diſtantiam dabunt.multiplicando eorum numerum per cognitæ regionis miliaria.

Miliaria autem in diverſis regionibus multum ſubinde differunt, quocirca præcipuarum differentiam huc adiicere libuit.

Milliaria Germanica communia,quibus & nos Belgæ utimur ——— ——— ———	15	} uni Gradui reſpondent.
Milliaria Germanica mediocria ——— ———	12	
Milliaria Germanica magna ——— ———	10	
Milliaria Gallica communia ——— ———	25	} uni Gradui conveniunt.
Milliaria Gallica magna ——— ———	20	
Milliaria Italica ——— ——— ———	60	uno Gradu continentur.
Milliaria Anglica totidem vel ut nonnulli volunt ——— ———	50	in unoquoque Gradu habentur.
Leuca Anglicana ——— ——— ———	20	} Gradum unum efficiunt.
Hiſpanica Leuca ——— ——— ———	$17\frac{1}{2}$	
Leuca Horariæ ſeu Horæ Itineris ———	20	
Milliaria Suevica & Scandica ——— ———	10	

Index

Index Tabularum hujus operis ſive deſcriptionum earundem.

Litteræ quaterniones, Numeri earundem iterationem denotant

A		
Abiſsinorũ Regio 595.	C	4
Achaia. 569.	Z	3
Abruzzo. 553. 565.	T	3
Ægyptus. 579. 583	B	4
Africa. 11.	B	
Algarbia	V	
Albion	I	
Albania	Z	3
Alſatia inferior 407.	D	3
Alſatia ſuperior 411.	D	3
America 19. 663	C	
America Meridional.	L	4
Anconitana Marchia	S	3
Andaluzia 179. 527.	Y	
Anglia cũ Partib.	I K L M	
Argow 291.	M	2
Anjou 243.	G	2
Aquitania 223.	D	2
Arelatenſe Regnum	D	2
Arteſia 375.	S	2
Arragonia 187.	Z	
Auſtria 463.	K	3
Aſia 15.	B	
Aſia Minor. 615.	E	4
B		
Barbaria. 579.	B	4
Baſilienſis Provincia	L	2
Bavaria Ducatus 435.	G	3
Belgium 294.	P	2
Berry Ducatus (ſive Bituricenſis) 247.	G	2
Biſcaia 171.	X	
Bohemia 455.	I	3
Boruſsia 127.	Q	
Boſnia 555.	Y	3
Boulongne Comit. 239	F	2
Brabantia 319.	Q	2
Brandenburg 447.	I	3
Braſilia	L	2
Bremenſis Epiſc.	Z	2
Breſcia Comitatus 511	Q	3
Briſgoia 413.	E	3
Britannicæ Inſulæ 31.	D	
Britannia 219.	D	2
Brunſwick 719.	E	3
Bulgaria	Y	3
Burgundia Duc. 263.	I	2
Burgundia Comitat. 267.	K	2
C — Cambria ſive Wallia. 79.		
Campania	E	2
Campagna di Roma	T	3
Candia. 575. 521. 531.	A	4
Carniola Carinthia 469.	S	3
Caſtilia 173.	X	
Catalonia	Z	
Cerigo. 619.	E	4
Ceilon Inſula	I	4
Chios. 619.	E	4
Chili Regnum	L	4
China. 631.	G	4
Cleve 387.	B	3
Colonienſis Diœceſis	A	3
Congi Regnum. 599.	C	4
Corfu Inſula. 575.	A	4
Corſica. 543.	V	3
Creta 575.	A	4
Croatia. 555.	Y	3
Cuba Inſula. 659.	K	4
Cyprus 619.	E	4
D p. 111.		
Dania R. cũ Part.	N O P	
Dalmatia. 555.	Y	3
E		
Eboracum	L	
Embdenſis Comitat.	Y	2
Epyrus Inſula 568. 571.	Z	3
Europa pag. 7.	A	
F		
Fez ſeu regnum. 591	B	4
Fionia	P	
Flandria Comitatus	P	2
Francia 235. 365.	F	2
Forum Iulium 519.	R	3
Franconia 431. 667.	G	3
Fretum Magellanicũ	L	4
Friſia Occidentalis 367	Y	2
Friſlandia	A	
Friuli	R	3
Florida. 655.	K	4
G		
Gallia 215.	C	
Garneſey	M	
Geldria Ducatus 231.	R	2
Genuenſium Ducat.	P	3 504.
Germania inferior 311	P	2
Germania ſuperior 355.	V	2
Græcia. 563.	Z	3
Groenlandia	A	
Guinea. 603.	C	4
Guinenſis Comitatus	F	2
Guipiſcoa	X	
H		
Hannonia 339.	S	2
Haſsia 423.	F	3
Hebrides Inſulæ	G	
Helvetia 275.	K	2
Hibernia 34.	E	
Hiſpania 163.	V	
Hiſpania Nova. 651.	I	4
Hiſpaniola 659.	K	4
HollandiaComitatus	Q	2 327.
Holſatia	P	
Hungaria 475.	M	3
I		
Iamaica (ſive S. Iacobi). 659.	K	4
Iaponia. 643.	H	4
Iarſey	M	
India Orientalis 635.	G	4
Iſlandia 27. — Irlandia. 35.	D	
Iſtria 520.	R	3

Italia

Italia M 3
Iuliacenſis Duc. B 3
Iutia O
Inſula Anni boni C 4
Inſula S.Ioannis K 4
Inſula Margarita K 4
Inſula Principis C 4
Inſula S.Thomæ C 4

L

Latium T 3
Legio X
Lemanus Lacus M 2
Leodienſis Diœceſis A 3
Lionnois K 2
Lithuania R
Livonia Q
Lotharingia H 2
Lombardia O 3 P 3
Lunenenburg E 3
Luſaria I 3
Lutzenburg T 2

M

Macedonia Z 3
Mantua Duc. Q 3
Marocci Regnum B 4
Marca Tarviſina P 3
Marcia H
Mediolanum Duc Q 3
Mekelenburg F 3
Milo I. B 4
Miſma H 3
Mitylene Inſ. F 4
Moluccæ Inſ. H 4
Momonia F
Montis ferrati March. P 3
Moravia K 3
Morea A 4
Moſcovia R
Murcenſis Comit. B 3

N

Namurcenſis Co. S 2
Natolia E 4
Neapolitanum Reg. V 3
Negroponte E 4
Normandia D 2
Norwegia M
Nova Zembla A

O

Oldenburgenſis C. Y 2
Orbis terræ A
Overiſſel Dom. R 2
Oxonium R 2

P

Palatinatus Rheni C 3
Palatinatus ſuper. H 3
Parmenſis Duc. Q 3
Pata via ditio R 3
Pedemontium P 3
Peloponneſus A 4
Perſicum Regnum F 4
Peruvia L 4
Picardia F 2
Poictou H 2
Polonia Regnum L 3
Polus Arcticus C
Pomerania I 3
Portugallia V 2
Provincia E 3
Puglia Piana V

R

Rhodus. F 4
Romania Y 3
Romandiola Q 3
Ruſsia R

S

Salzburgēſis Arch. L 3
Samogitia R
Santorini B 4
Sardinia V 3
Saxonia Inferior E 3
Saxonia Superior H 3
Scarpanto B 4
Sclavonia Y 3
Scotia cum partibus G H
Sicilia X 3
Sileſia M 3
Sophorum Imper. R 4
Spoletanus Duc. S 3
Stiria X 3
Suntgovia D 3
Swetia M

T

Tartaria F 4
Taurica Cherſoneſus S
Terra Auſtralis L 4
Terra di Barri V 3
Terra di Lavoro T 3
Terra di Otrante V 3
Terra Sancta D 4
Tuſcia S 3
Tirolenſis Comit. P 3
Tranſilvania S
Trevirenſis Provincia T 2
Turingia F 3
Tunetanum Regnum B 4
Turcicum Imperium D 4

V

Valentia Y
Valeſia P 3
Verona Principatus R 3
Vicentiæ Ditio R 3
Virginia K 4
Volhinia R
Vltonia &c. E & F

W

Waldec Comitatus B 3
Walachia Y 3
Weſtphalia Z 2 & A 3
Wight Inſula M
Wiſliſpurgergow L 2
Windorum Marchia R 3
Wittenberg C 3

Z

Zacynthus B 4
Zeelandia Comitatus R 2
Zeilan I 4
Zelandia O
Zurichgow I 2
Zutphania Comit. R 2

FINIS.

ite V 3
D 4
S 3
mit. P 3
S
ovincia T 2
F 3
egnum B 4
perium D 4
Y
P 3
patus R 3
R 3
K 4
R
E & F
nitatus B 3
Y 3
Z 2 & A 3
M
w L 2
archia R 3
C 3
B 4
itatus R 2
I 4
O
I 2
it. R 2

ORBIS TERRAE
TYPVS.

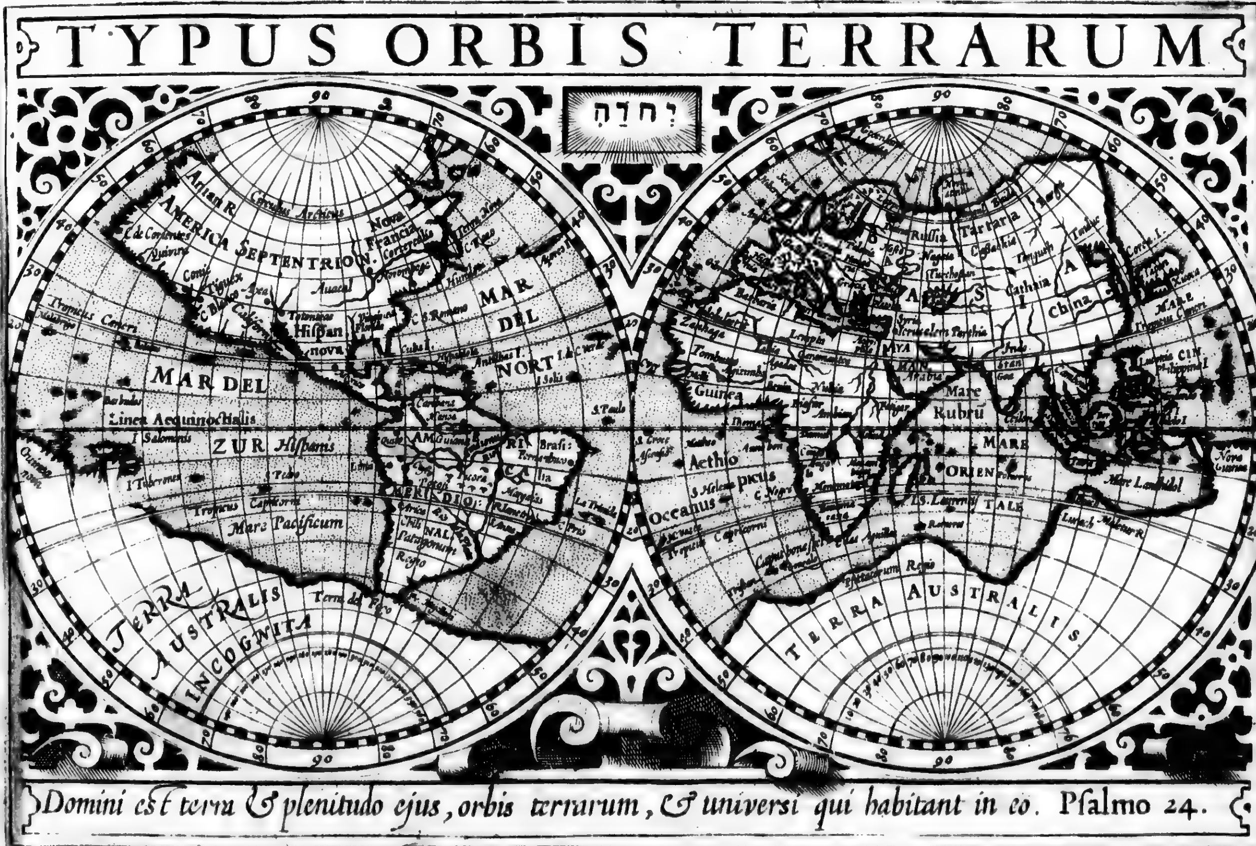
CVM ex naturę neceſsitate ordo ſemper requirat generalia particularibus anteponere, totúmque parti, ad majorem oblatę rei intelligentiam: hac eâdem & ego devinctus lege huic primo noſtræ Geographiæ ac Septemtrionalium terrarum tomo, univerſalem Orbis terræ typùm, ejúſque quatuor partes, Europam, Africam, Aſiam & Americam, quò fœliciùs rem proſequar, præponere debui: & ſingulis quoque deinceps tomis conſequentibus, ut is etiam perfectum ſemper habeat opus, ac totius univerſi deſcriptionem, nec hac utili ſpeculatione privetur, qui vel ſuæ tantùm patriæ delineationem ſibi comparaverit. Iucunda etenim eſt & maximopere neceſſaria generalium contemplatio, ei qui vel minimam Mundi & naturalium rerum cognitionem habere cupit. Si enim libeat conſiderare, quis Solis ortus vel occaſus, quæ cauſa æſtatis vel hyemis, unde inæqualitas dierum & noctium exiſtat: quid denique & quo in loco natum, propagatum, actum, geſtum, mutatum & converſum jam inde à rerum conditarum primordio fuerit, id omne certè non aliunde meliùs, quàm ex harum quinq; tabularum adjunctione ſine omni periculo & honeſtâ cum animi voluptate didiceris. Et quemadmodùm nulli, quantumvis amplam habitationē nacto, ſufficit perſpectas habere ſuarum ędium partes, ut ſunt atrium, cella vinaria & penaria, culina, triclinium, cænaculum, cubiculum, conclave, muſæum, quò iis commodè uti poſsit; ſed etiam in quâ urbis parte & plateâ, domus ejus ſita ſit, compertum ipſi eſſe neceſſariū & commodum eſt, ut hinc cognoſcat ſtatim, ſi in civitate tumultus vel incendium oriatur, quàm propè vel procul à periculo abſit. Sic non minùs jucundum vel neceſſarium noſſe, quâ in Orbis parte habites, quos populos vicinos, aut remotiores habeas, ut graſſantibus belli calamitatibus, quo metu, quáve animi tranquillitate uti liceat, ſcire queas. Denique cùm Coſmographia ſit lumen totius tam eccleſiaſticæ quàm politicę hiſtorię, & plùs ex eâ diſcat otioſus ſpectator, quàm ex longo, moleſto & ſumptuoſo labore peregrinator, qui crebrò cœlū tantùm, nō autem animum mutat: parum utilitatis ex eâ capias, ſi tabulis particularibus generales non adjunxeris. Sunt autem hæ generales Tabulæ collectæ ex magnâ Orbis terrę deſcriptione (cujus etiam initiū longitudinis, vel primi meridiani poſitionem in ſingulis ſequuti ſumus) & ex magnâ Europâ meâ quas Duysburgi edidi. Tu interim Lector vale & fruere, ac hujus tuę habitationis ac tibi ad tempus tantùm conceſſæ gloriā cum Poëta Buchanano diligēter conſidera, qui ſic eam cœleſtibus comparat, ut animos terreſtribus ac rebus hiſce caducis immerſos extrahat, & ad altiora ac æterna viam oſtendat:

Percipias

E

onere,totúm-
lege huic pri-
rbis terræ ty-
ò fœliciùs rem
bus , ut is eti-
c utili ſpecula-
. Iucunda ete-
ralium rerum
eſtatis vel hye-
atum , actum,
n aliunde me-
uptate didice-
ſuarum ędium
muſæum, quò
eſſe neceſſariū
propè vel pro-
quos populos
itate uti liceat,
e,& plùs ex eâ
lù tantùm,nō
eris.Sunt au-
inis,vel primi
. Tu interim
a Buchanano
immerſos ex-

Percipias

Percipias rerum ſit quantula portio, verbis
Quàm nos magnificis in regna ſuperba ſecamus,
Partimur ferro, mercamur ſanguine fuſo,
Ducimus exiguæ glebæ de parte triumphos,
Illa etenim moles per ſe ſpectata ſeorſim,
Magna quidem: ſi cum ſtellati tegmine cœli
Componas, puncti inſtar erit, vel ſeminis, unde
Condidit innumeros ſenior Gargetius orbes.
Hæc illa eſt hominum ſedes, hæc illa ferarum
Et volucrum domus: hoc anguſto è carcere quantùm
Surripit Oceani terræ circumfluus humor,
Quique per Herculeæ irrumpens divortia metæ,
Europam Libycis latè ſejungit ab oris?
Adde huc clauſtra Arabum, quæq; arctant æquora
Hyrcanos: huc adde lacus laxáſq; paludes, (campos
Et quæ præcipiti labefactant flumina montes
Vertice, vel pigris ſtagnant immota lacunis.
Dúmq; hæc vi rapiunt, hæc orbem gurgite mergunt,
Conditur exigua ſub aquis pars maxima terræ.
Quod ſupereſt, magno velut Inſula parva profundo
Innatat: hæc etiam quantùm vel ſqualet arenis?
Vel tumet in vaſtos ſine fruge, ſine arbore montes?
Vel nimiis ardet flammis? vel frigore torpet?
Vel jacet humano indocilis manſueſcere cultu,
Vel fœcunda malis animantum in funera ſuccis?
O pudor, ô ſtolidi præceps veſania voti!
Quantula pars rerum eſt, in quâ ſe gloria tollit,
Ira fremit, metus exanimat, dolor urit, egeſtas
Cogit opes ferro, inſidiis, flammâ atque veneno?
Scilicet & trepido fervent humana tumultu.

DE MVNDO.

Nomen à quo & cur inditum.

VNIVERSITAS hæc, quæ ob mentis humanæ ſacraria magis, quàm oculorum aciem obverſatur, ab elegantiâ perfectâ & abſolutâ puritate; Latinis *Mundus* dicitur. Is Plin. Naturalis hiſtoriæ lib. 11. cap. 1. *cujus circumflexu teguntur cuncta.* Apuleio, admirandam omnibus machinam depingenti, *qui ſocietate Cœli & Terræ conſtat, & eorum naturis quæ utriúſque ſunt.* Ejus formam in ſpeciem Orbis abſolutiſsimi globatam eſſe, nomen inprimis, & conſenſus in eo mortalium Orbem appellantium pingentiúmque, ſed & argumenta rerum docent: non ſolùm quia talis figura eſt capaciſſima & ſimpliciſſima, omnibúſque ſui partibus vergit in ſeſe, ac ſibi ipſi toleranda eſt, ſéque includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis ſui partibus ſentiens: ſed oculorum quoque probatione, quòd convexus undique ſit quacumque cernatur, quódque partes habeat ejuſdem formæ, cùm id accidere in aliâ non poſsit figurâ. Vt ridiculi meritò exiſtimandi ſint, qui non *figuræ ſphæricæ vel rotundum*, ſed alîus etiam figuræ eum eſſe ſunt arbitrati. Partes mundi duæ ſunt, Ætherea ſive cœleſtis, & Elementaris ſive ſublunaris. Ætherea eſt lucida illa regio ſphæras cœleſtes omnes cõplexa, immunis ab omni variatione: Elementaris eſt ea quæ infra illos Orbes conſtituta generationem corruptionémque admittit, eſtque non tantùm corporum ſimplicium, ut ſunt Ignis, Aër, Aqua, Terra: verùm etiam eorum quæ ex hiſce componuntur: quorum quinque genera Sapientes prodiderunt. Sunt enim quędam imperfectè mixta, quæ *Meteôra* appellamus, Grandines, inquam, Pluviæ, Nubes, Tonitrua, Fulgura, Ventialia

lia perfectè mixta,ſed inanimata,ut Saxa,Marmora,Metalla.Alia quæ animam habent vegetativam,ut Plantæ. Sunt quæ inſuper ſenſitivam,ut Bruta: ſunt denique in ſupremo & ultimo rerum compoſitarum gradu,que præter hæc omnia animam habent rationalem,ut Homines.Nos ſua Aſtronomis,Phyſicíſque relinquentes, Orbē terrarum potiſsimùm conſiderabimꝰ.Terra univerſa Mari,Fluminibus,Paludibúſque variè interſecta,Orbē abſolutum cum illis omnibus conſtituit.Homerus ſanè non aliam ab cauſam eam vocat *orbicularem.* Et Numa Pōpilius,idem ſpectans ædem Veſtæ rotundā conſecravit. Neque verò aliam ejus figuram eſſe poſſe cùm ex gravium ad unum aliquod punctum tendentiū ratione demonſtravit Ariſtoteles , tum ex Eclipſibus & horologiorū umbris à Mathematicis probatur.Præterea longis certíſq; peregrinantiū obſervationibus deprehenſum eſt,lōgitudines & latitudines locorū pro intervallis variari, adeò ut & Periæcos,& Antoecos & Antipodas eſſe certiùs ſit,quàm ut ullâ prolixiore demonſtratione oſtendendū ſit.

Terræ ambitus.

Hunc Orbē continere,in circuitu, quo maximè patet,gradus 360 antiquitas docuit,idémque recentior aſſerit ætas, unde ſi ſingulis gradibꝰ tribuas milliaria Germanica xv,vel Italica LX, non erit difficile inire rationem ambitus totius Terræ. Ac de Terrâ quidem quatemus ea cum mari Orbē conſtituit pauca iſta ſufficiant.

Terræ qualitas.

Eadē prout ab aquis diſtinguitur,& in Sacris, *Arida*,appellatur,proprium eſt Hominum domicilium.Huic uni propter eximia merita cognomentū indidimus maternæ vanerationis.Hæc nos naſcentes excipit,natos alit , ſemélque editos ſuſtinet ſemper : noviſsimè complexa gremio jámque à reliquâ naturâ abdicatos deſertóſque,tum maximè ut mater operit.

Mare.

De mari hoc loco aliquid etiam adjiciendum: Mare aliud vocamus Mediterraneum, aliud Oceanum.*Oceanus* quē Sacræ literæ appellant abyſſum aquarum,reliqua omnia ſuâ vaſtitate & magnitudine ſuperat,diffunditúrque per totam Terrā,ac per diverſas Mundi oras variarū gentiū Littora , Inſulas,Promontoria,flexuoſo meatu oberrās, nomen cum locis mutat. Alibi vocatur *Occiduus* , alibi *Eöus* , *Æthiopicus* , *Hiſpanicus* , *Atlanticus* , *Scythicus*, *Gallicus*,*Britannicus* , *Germancius*, *Hyperboreus* & *Glacialis*:alibi ex recentiorum obſervationibus , *Mare del Sur* ſive *Pacificum*,*Archipelagus Lazari*,*Mare Indicum*, *Lantchidol*. *Mare mediterraneum* Africam ab Europâ diſterminat,& pro regionum ſitu diverſa habet nomina.

Commoditates Maris.

Neque verò ſterile omninò eſt mare: fert Piſces,fert Plātas, fert Gemmas. In primis notandū eſt , quàm dædalo artificio natura pleráque omnia quæ aut in terris aut in aëre viſuntur,voluerit in mari repræſentare. Mitto Elephantes,Porcos,Teſtudines, Canes,Vitulos,Equos.Mitto Falcones,Hirundines: ipſum Hominē expreſsit in Equite marino ,Sirenibus,Nereïdibus,atque etiam in Monacho. Iam Corallus,Margaritæ,Ambra,Succinum,Spongię , aliáque infinita , quem non meritò in admirationem trahant & adorationē ſupremi Numinis?Sed de his hoc loco ſatis copioſè,ad diſtributionē Orbis Terrarū accedamus. Terrarum Orbem veteres,nunc in duas partes,nunc in tres ſunt partiti. In tres partes diſtributio, Europam, Aſiam,Africā,vel Libyam,maximè celebres apud veteres, quibus novus Orbis nondum innotuerat. Sed inventâ Americâ,eam pro quartâ parte ætas noſtra adjecit. Mercator noſter, hunc Orbem Terrarū in tres continentes diſtinguit : Primam vocat quam veteres in tres partiti ſunt : ſecundam quam nunc Americam vocamus: tertiam Terram Auſtralem,ſive Magellanicam. Nos verò Orbem univerſum in quinque partes dividimus Europam,Africam, Aſiam,Americam & Terram Auſtralem.

Regio.

EVROPAM licet omnium minimā, primo loco cum potiſsimis Terreſtris Globi Delineatoribus, deſcribemus : vel ob ſoli nobilitatem, vel ob frequentiam incolarum, vel ob præclara eorū facinora qui eam hactenus tenuêre. Plinius eam altricem vocat victoris omnium gentium populi, longéque terrarū pulcherrimam. Aliæ ſanè partes etſi majores ſint, vaſtioréſque, minùs tamen habitatæ ſunt. Principium igitur det has aliáſq; ob cauſas plurimas Europa: nobiliſsima hæreditatis Iapheti (qui primogenitus Noæi liberorum ſua pomeria produxit etiam in fratrum Semi Chamíque terras) portio. Hæc paucis de ordinis ratione: jam

Europa unde dicta.

nunc Etymon ſuccedit explicandū. Herodotus nominis hujus originē ignorari notat: aliis tamē ab Europâ Tyriâ dici, Agenoris Phœnicū (Libyæ inquit Iſidorus) regis filiâ: quam Iovem in Bovem converſum rapuiſſe tergóque impoſitam Sydone in Cretam, vel Cyprum avexiſſe, fabulantur veteres. Alii fabulis rejectis, raptam volunt Navi Tauriformi: alii Navem hîc agnoſcunt quæ Iovis tutelam, effigiémque Tauri habuerit: Palephatus virum quendam Cretenſem Taurum nominatum fuiſſe ſcribit, qui ex Tyrrhenâ regione cum cæteris puellis Europam regis filiam abduxit captivam: ſunt qui Legionē militarem fuiſſe arbitrantur, cui inter Signa Inſigne erat Tauri: quidam, ob pulchritudinem regionis, per ſimilitudinem raptæ filiæ, ſic appellatam ferunt. Ab Europo ſic vocatam non malè quis dixerit, quem in hac Orbis Terrarum parte aliquando regnum tenuiſſe memoriæ proditum. Becanus perſuaderi nolens Europam Græcam habere nomenclaturam, quū priùs ab Cimmeriis ſit habitata, quā ab Græcis, iiſq; alia quàm his fuerit lingua, ſic vocatam putat à gentis præſtantiâ: *VER* enim monoſyllabū per dipthongum elatum nihil aliud eſſe, quàm magnum quid & excellens, quódque in quáque re præſtantiſsimum: *HOP* autem hominum multitudinem deſignare. Europæos, hodie *Francos* univerſim appellant Aſiatici. Turcis *Franki* vocantur religionis Romanæ cultores, ut *Romei* qui Græcæ addicti. Abyſsini, quod teſtantur variorū Ephemerides, in Africâ, nos etiam *Alfrangues*, Chriſtianorū autem regionē *Frankiam* nūcupant. Hæc de nomine,

Situs.

ſequitur Situs ſive Quantitas. Quod illam attinet, tenendū cum primis Ptolemæum alióſque veteres Europam collocare inter Climata 4 & 9: inter Parallelos 11 & 21: inter gradus latitudinis 36 & 54, longitudinis 17 & 61: noſtrâ ætate, quum & Solis declinatio, quemadmodùm obſervatum eſt, mutata ſit, & plurima loca, Europæ noſtræ adcenſenda, ad 72 uſque latitudinis gradum versùs Septemtrionem in notitiâ venerint: eámq; ob cauſſam ulterior Climatū Parallelorúmq; Notatio fuerit excogitata. Sita conſpicitur Europa inter Climata iv & xiix: Parallelos xi & xxxvi: Gradus denique latitudinis quidē xxxvi & lxxii, longitudinis autē, ſi, quâ longiſsimè ſe expandit, conſideretur à Promontorio Hiſpanię, quod *Cabo S. Vincentii* hodie vocant, uſq; ad lineam rectâ à Tanais fonte ad Oceanum Borealem ductam, inter Gradus ferè xvii & lxxi: quâ verò breviſsima, ab eodē Hiſpaniæ Promontorio uſq; ad Maleā Peloponneſi caput, excluſis Ægæi maris, quæ Europę adnumerari poſſunt, Inſulis, inter gradus xvii & lviii: adeò ut meridionaliſsima Europæ ſint gradu latitudinis xxxvi, Hiſpanię mons Calpe, una Herculis Columnarum, Promontorium Siciliæ Auſtrinum, *Odyſſia* olim, & Peloponneſi, hodie

ibus,deſcri-
óra qui eam
terrarũ pul-
ncipium igi-
Noæi libero-
ratione:jam
Europã Ty-
puiſſe tergó-
otam volunt
phatus virum
lis Europam
e erat Tauri:
opo ſic voca-
iæ proditum.
habitata,quã
noſyllabũ per
antiſsimum:
ſiatici.Turcis
ur variorũ E-
c de nomine,
res Europam
inis 17 & 61:
,Europæ no-
;ob cauſſam
a IV & XIIX:
ã longiſsimè
neam rectã à
,ab eodẽ Hi-
rari poſſunt,
VI, Hiſpaniç
ponneſi, ho-
die

die Moreę,Caput,*Tanaria* Veteribus,nunc *Cabo Maini*:quibus locis maximus dies horarum XIIII,minut.XXX. Septemtrionaliſsimus autem limes ſit, gradu LXXI & dimidio,Scandiæ promontorium , versùs Boream ultimũ, hodie *Wardhuys*,ubi maximus dies II eſt menſium,XXII dierum, horarum VII. Lineam porrò , à Tanais fonte versùs Septemtrionem rectâ in Oceanum ductam, Orientalem Europæ limitem ſtatuimus , communes,à quibus diſſentire religio nobis eſt, ſequuti calculos. Queis enim Europa limitibus ſit Orientem verſus definienda, inter veteres Scriptores non ſatis convenit. Ariſtoteles,Plato , Herodotus,& alii,qui his ſuffragantur,Europam ab Aſiâ ſeparant Phaſi flumine ſive Iſthmo,qui eſt inter Pontum Euxinum & Mare Caſpium.Dionyſius,Arrianꝰ, Diodorus,Polybius,Iornandes,Tanai flumine ſimpliciter.Abrabamus Ortelius fines Europæ verſus Ortum ſtatuit,mare Ægeum,Pontum Euxinum,Mæotidem Paludem,Tanaim fluvium , & Iſthmum qui eſt ab ejus fontibus rectâ ad Septemtrionem; Aliíque alios. Ptolemæus eodem Tanai flumine finit ab Aſiâ Europam,ductâque ad ejus fonte verſus Boream ad mare uſque lineâ. Huic cũ peritiſsimis Geographis ſubſcribentes,deſcenſu à lineâ Tanaíque flumine verſus Meridiem facto , metas porrò cum aliis Orientales ſignamus in Palude Mæotide, Boſphoro Cimmerio,Põto Euxino, Boſphoro Thracio, Propontide,mariq; Ægæo uſq; in Mare Mediterraneũ, quo Meridiẽ versùs ab Africâ dirimitur : ad Occidentẽ vaſtiſsimus eam pulſat & apertiſsimus Oceanus:ad Septemtrionẽ denique Mari clauditur Boreali. Strabo formam Draconis ei tribuit,cujus caput Hiſpania,collũ Gallia, corpus Germania, alas dextrâ lævâque referunt Italia & Cimbrica Cherſonneſus.

Cœli temperies. Aëre Cœlóque ut plurimũ fruitur tẽperatiſsimo ac clemẽtiſsimo. Vnde etiã Europa quanta quanta eſt habitatur,quãvis quicquid locorũ ſupro lx.latitudinis gradũ,propter frigora incommodè,tum laborioſè. Nec ſolùm ſtupenda Cœli clementiâ, temperie,amœnitate,maximâ Incolarum frequentiâ:verumetiam fertilitate , Frugum,Arborum,Plantarum,omnis item generis Animantium,Metallorum,& aliarum , quæ ſuſtentandæ hominum vitæ ſunt neceſſariæ , Rerum copiâ reliquas Orbis partes ſummo merito longè ſuperat. *Soli fertilitas.* Vites tamen ubique non habet:ſed ubi vinum deeſt,ibi ejus uſum factitio è frugibus potu ſupplet. *Imperium Majorum & Minorum.* Hæc Orbis Domitorũ (nam nec hîc ab ejus temperare poſſum laudibus)genitrix. Quidni? Produxit quidem hîc olim Alexandrum Macedonia , Italia Romanos:qui ſucceſsione quadam,quam Deus æternâ ſuâ providentiâ decreverat,Terrarum Orbem quouſq; notum habebant,domuerunt : producit autem hodiéque Germania Principes,qui quartæ Romanorum Monarchiæ jura,quantùm per immaniſsimorum hoſtium potentiam & impreſsiones licet,ſarta tecta tuentur. Nunquid & Magni,quos Avorũ adorarunt tempora,Europæ Herões incognitam, ut plerique opinantur,veteribus Americam,potioréſque & validiores Africæ Aſiæque partes ſuo adjecerunt imperio? Nunquid Mater tot Regum , tot Principum , Chriſto, quod alibi rariùs,militantium? Habet enim hæc noſtra Europa, præter Romanum Imperium toto Terrarũ Orbe venerandum, ſupra viginti octo(ſi quatuordecim ,quæ Damianus à Goes in ſolâ Hiſpaniâ numerat,adjunxeris) in univerſum Regna Chriſtianâ Religione imbutâ: unde hujus regionis dignitatem vel imprimis æſtimare liceat. Quid de Vrbium frequentiâ,nobilitate ac celebritate dicam? Superbivit olim Africa vnicâ ferè ſuâ Carthagine;

gine: tumuit vix tribus Aſia urbibus, Babylone, Ninive & Hieroſolymis: Gloriantur hodie America Cuſco: Mexicoque Nova Hiſpania: at verò quis hoc tempore non videt pares majoreſq; in ſingulis pene Europæ regionibus? Perambulet quis cogitatione ſolum ſua in Italia (exemplum enim ſubminiſtret hic unus ille Mundi ocellus) ſumtuoſam Romæ Magnificentiam, Regaleſque Venetiarum Opes, ſuſpiciendam Neapolis Nobilitatem, ferventia Genuæ Commercia & Negociationes, felicem illam & beatam Mediolani Amœnitatē, aliarum denique alia cùm miracula, tum commoda: Sileant ſua, clamare cogetur, ſileant partes Orbis cæteræ: Par nihil Europæ, nihil eſt ſecundum. Regiones ejus (ut hodie eas appellamus) ſunt *Hiſpania, Gallia, Germania, Italia, Hungaria, Tranſilvania, Dalmatia, Græcia, Polonia, Lithuania, Moſcovia, Roxolania, Dania, Suecia, Norvegia.* Sunt & Inſulæ in Oceano Boreali, *Anglia, Scotia, Hibernia, Iſlandia, Friſlandia.* Alibi aliæ. In Mari Mediterraneo ſunt *Baleares Majorica & Minorica, Corſica, Sardinia, Sicilia, Melita, Corcyra, Creta*, pluresque aliæ. Lacuum verò, Stagnorum, Fluminum Aquarumque, queis variæ vires in hac parte quis enumeret? Quæ præter piſces, quorum incredibilem copiam ſubminiſtrant, regionibus pro muro plerumq; ſunt. Quid Maria? quorum commoditates, utilitates & delicias omnes ſi velim recenſere, tempus me deficiat. Atque hæc ſuis locis explicabuntur. Non deſunt Europæ Montes inter quos Pyrenæi Alpeſque perpetuis nivibus albicantes: neque etiam Sylvæ & Nemora, in quibus quum ferarum utilium alat copiam, nocivarum tamen raritatem meritò poteſt jactare. Quid de Operibus publicis, tā ſacris quàm prophanis, quid de privatis dicam? Innumera hîc magnifica Templa, innumeræ Abbatiæ, infinita Cœnobia, Monaſteria, Xenodochia, ac Noſocomia. Plurima Regum conſpicua Palatia, innumeræ Magnatum & Principum magnificæ ac pulcherrimæ ædes: innumera denique & publica & privata ædificia. Habemus hîc Iura & Leges, habemus Religionis Chriſtianæ dignitatem, habemus humanitatis delicias, habemus armorum vim; habemus Senatores innumeros, viros prudentiâ atque eruditione venerabiles. Denique ſi viros celebres conferre libeat: Nulla unquam tanta fuit in alijs Orbis partibus Heroum Virorumque Nobiliū frequentia: quanta in uno aliquo Europæ tractu. Artes vero ſcientiaſque hæc pars Orbis ita tractat, ut ob multarum rerum inventionem, Mater; ob conſervationē plurimarum, Nutrix Sapientiæ meritò dicenda ſit. In hac ſunt præſtantiſsima florentiſsimaque bonarum literarum Athenæa, in alijs regnat mera Barbaries. Horum omnium virtutes recenſere nimium foret. Vitia (quis autem iis caret?) brevibus aliquot dictis circumferuntur: quæ attexere libuit: *Franci*, ſimplices, ruſtici, vehementes. *Bavari*, ſumtuoſi, commeſſatores, procaces. *Suevi*, leves, loquaces, glorioſi. *Turingi*, diffidentes, ſordidi, contentioſi. *Saxones*, diſsimulatores, verſuti, contumaces. *Belgæ*, equeſtres, delicati, teneri. *Itali*, ſuperbi, vindictæ cupidi, ingenioſi. *Hiſpani*, faſtuoſi, conſulti, rapaces. *Galli*, elegantes, intemperantes, temerarij. *Cimbri*, magni, ſeditioſi, horribiles. *Sarmatæ*, edaces, ſuperbi, furaces. *Boëmi*, inhumani, novatores, prædatores. *Illyrici*, mobiles, maligni, tumultuatores. *Pannones*, aſperi, ſuperſtitioſi. *Græci*, miſeri. Eſt & aliud haud minus lepidum. Pons Polonicus, Monachus Boëmicus, Miles Auſtralis, Suevica Monialis, Italica devotio, Prutenorum religio, Teutonum jejunia, Gallorum conſtantia, nihil valent omnia.

Urbes.
Lacus & Flumina.
Maria.
Opera publica & privata.
Leges & instituta.
Senatores & eorum frequentia.
Scholae.
Mores.

Nomina, à quibus & cur indita.

AFRICA ſequitur. Ea ſic dicta eſt, ſi Niciæ credimus, ab *Afro* quodam ſocio Herculis, qui eum ad Gades uſque comitatus eſt: ſin Ioſepho & Iſidoro, ab uno ex poſteris Abrahæ, cui nomen *Afer*: vel ut Feſtus autumat, à Græco φρίκη, quod horrorem denotat, eſt enim horroris expers, quum ſita ſit inter Tropicos. Arabes *Fricchiam* vocant, à verbo *Faruca* quod ipſis eſt dividere: eſt enim Africa à cæteris terrę partibus ferè diviſa, vel ab *Ifrico* Arabiæ Felicis Rege, quem primum omnium has terras ferunt coluiſſe. Græci *Libyam* vocant vel à Libya Epaphi filia, vel quia λιφύη; vel quod inde *Lips* ventus ſpiret. In Sacris literis *Chameſia*, ab Arabibus & Æthiopibus *Alkebu lam*, & ab Indis *Beſecath* nominatur, Æquinoctialis Circulus mediam fere Africam ſecat. Tropici eam nondum excedunt: ſed ipſa utrimque Tropicos gradibus decem atque amplius. Terminatur ad Septemtrionem Mari Mediterraneo & Freto Herculeo, ad Ortum Sinu Arabico ſive Mari Erythræo, & Iſthmo, qui eſt inter Mare Mediterraneum & Sinum Arabicum. Ad Meridiem alluitur Oceano Æthiopico: ad Occaſum Atlantico. Formā habet Peninſulæ quæ Iſthmo, quem retuli, Aſiæ conjungitur. Etſi verò ejus longitudo quæ ab Occaſu ad Ortum patet, brevior ſit Europæ lon gitudine, tamen reliqua pars ad Auſtrum tantùm ſeſe extendit, ut ei Europa vix conferri poſsit: habet enim ſpatium graduum pene 70. Europa verò vix graduum 35. Preterea Europa tota ſinuoſa eſt, Africa uniformis & continua. Sed Europa, ut in ejus deſcriptione diximus, cultiſsima: hæc multis locis deſerta. Illa jam olim nota, hæc non. Quantum incolitur Africa fertilitate præſtat. Verùm magnā parte inculta eſt, & vel arenis ſterilibus obducta, vel ad Situm Cœli deſerta, vel multo ac malefico Animalium genere infeſta. Eximia & propemodum portentoſa agrorum narratur feracitas, utpote qui locis quibuſdam centeſimo fœnore reddant cultoribus meſſem. Mirum eſt quod de Mauritaniæ ubertate dicitur: reperiri in ea vites, quas duorū Hominum complexus capere non poſsit, uvarumque racemos cubitales. Arbores circa Atlantem proceritate inſigni, enodi nitore, folio cupteſsi. Alit & Africa Elephantes & Dracones, qui ipſis belluis inſidiantur, ſuoque complexu enecant: Leones, Bubalos, Pardales, Capreas & Simias quibuſdam locis ſupra modum frequentes. Herodotus Aſinos cornutos ibi naſci author eſt. Dracones inſuper, Hyenas, Hiſtrices, agreſtes Arietes, Thores, hoc eſt ex Hyæna & Lupo genitos, Pantheras, Struthiocamelos, & præter multa Serpentum genera, Ceraſtas & Aſpidem, cui peſti Ichneumonem minimum Animal Natura oppoſuit. Cervus autem & Aper, eodem teſte, prorſus in Africa nullus eſt. Baſiliſcum etiam alit Africa. Quæ de eodem narrantur, fabuloſa quidam ſuſpicati ſunt. Atqui Leone Pontifice conſtat ad ædem Luciæ ſub fornice ſtabulatum Baſiliſcum, cujus adflatu magnâ lue Roma adfecta fuit. Sunt & varia monſtrorum genera quorum diverſitatem multitudinemque inopiæ aquarum adſcribunt, ad paucos ſive amnes ſive puteos congregantibus ſe feris. Africam Romani diviſere in provincias ſex. *Proconſularem*, in quâ Carthago: *Numidiam Conſularem*, *Bizaccbium*, *Tripolitanam*, *Mauritaniam Cæſarienſem*, & *Mauritaniam Sitiphenſem*. Ptolemæus initio lib. 4: duodecim ejus Provincias ſeu Satrapias numerat, *Mauritaniam Tingitanam*, *Mauritaniam Caeſarienſem*, *Numidiam*, *Africam propriè dictam*, *Cyrenaicam*, *Marmaricam*, *Libyam propriam*, *Aegyptum Superiorem*, *Inferiorem*, *Libyam Interiorem*; *Aethiopiam ſub Aegypto* & *Aethiopiam Interiorem*. Leo Africanus totam Africam dirimit in quatuor partes, *Barbariam*, *Numidiam*, *Libyam*, & *Nigritarū Regionem*.

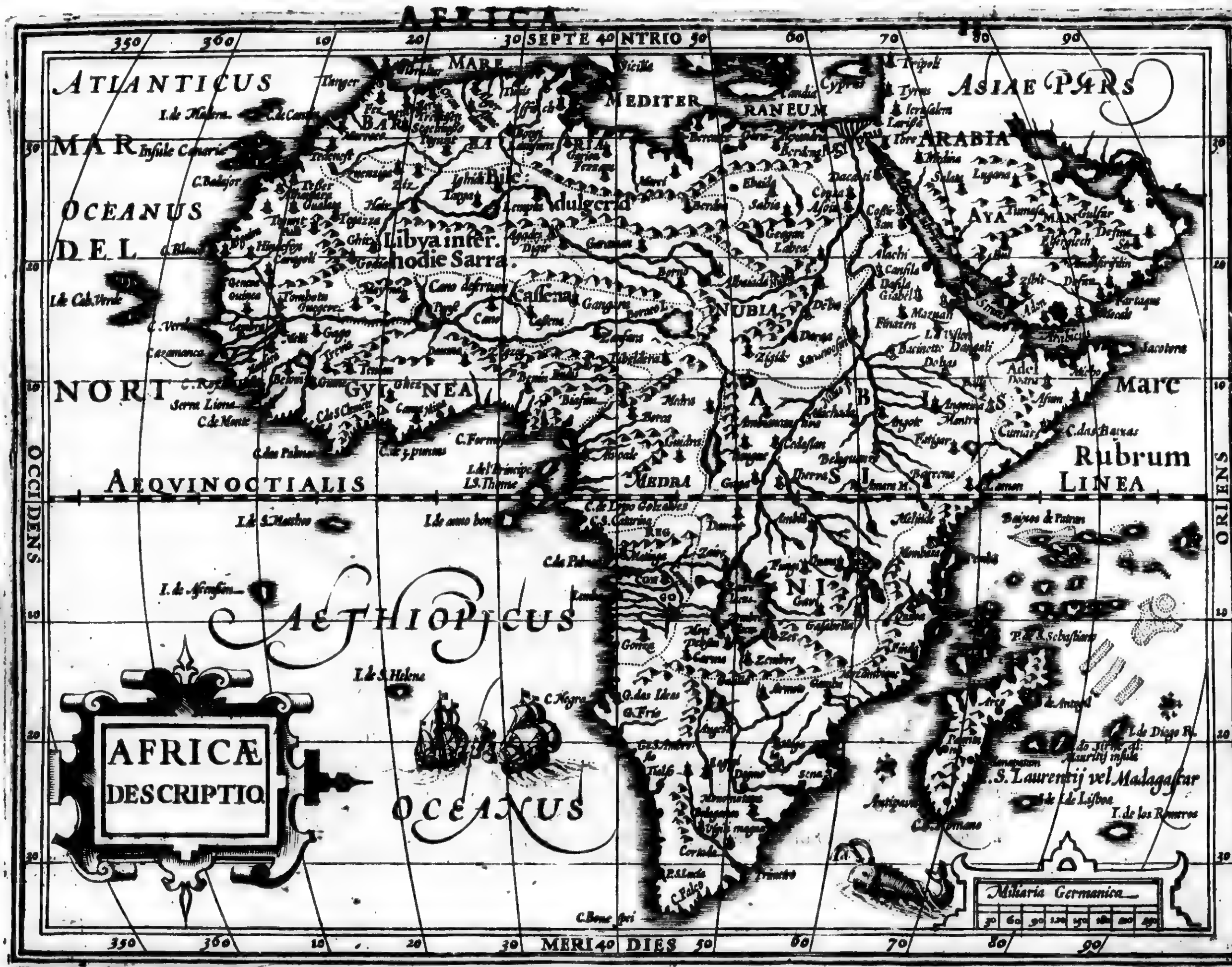
Situs.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Sed

ocio Herculis,
ſteris Abrahæ,
enotat, eſte-
verbo *Faruca*
ab *Ifrico* Ara-
ci *Libyam* vo-
t. In Sacris
Equinoctialis
opicos gradi-
leo, ad Or-
rabicum. Ad
no, quem re-
æ longitudi-
nim ſpatium
mis & conti-
n nota, hæc
terilibus ob-
nodum por-
bus meſſem.
lexus capere
re, folio cu-
nt: Leones,
os cornutos
ena & Lupo
eſti Ichneu-
a nullus eſt.
one Pontifi-
a fuit. Sunt
d paucos ſi-
onſularem, in
Mauritaniam
biam Tingi-
Libyam pro-
Interiorem.
Regionem.
Sed

Sed in hoc deceptus eſt Leo, quod terminum Africæ non poſuerit Mare rubrum, ſed Nilum: quo factum eſt, ut Ægyptum & reliquam partem Orientalē Aſiæ adjudicârit: Nos igitur præter quatuor illas partes à Leone enumeratas ponimus in Africa *Aegyptum, Aethiopiam ſuperiorem* ſive *interiorem* in qua Abyſsini: *Aethiopiam inferiorem* ſive *exteriorem* in qua Manicongi, & *Inſulas*. *Aegyptus* ab Auſtro in Boream longo tractu porrigitur. Termini ſunt ab Occidente ultra Nilum deſerta Barce, Libyæ & Numidiæ, cum regno Nubiæ. Ab Auſtro agro Bugienſi & Nilo concluditur, quo loco Nilus ab Occaſu in Ortum nonnihil fertur. Ab Ortu ſunt deſerta Arabiæ, quæ inter Ægyptum & Mare Rubrum ſita ſunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo. Cætera de Ægypto in ſingulari ejus deſcriptione explicabimus. *Barbariam* hodie vocant totum Africæ tractum ab Ægypto ad Fretum Gaditanum, qui Mari Mediterraneo & Atlante monte concluditur, continetque Regna Marrocci, Feſſæ, Teleuſinum, Tunetanum, & Barcæ, de quibus fuſiùs in Barbariæ deſcriptione. Nunc ſatis fuerit Lectori limites commonſtraſſe. *Regnum* itaque *Marrocci* dividitur in has provincias, *Heam*, *Suſam*, *GuZulam*, *Marocci terram*, *Ducalam*, *Hoſcoram & Tedletem*: Terminatur Oceano Atlantico, Atlante ipſo, & Regno Feſſæ. *Regnum Feſſanum* ob Occaſu habet Mare Atlanticū, à Septemtrione Fretum Herculeum, ab Ortu Mulviam flumen, ab Auſtro Regnum Marrocci: ejus regiones ſunt *Temeſna*, *Territorium Feſſæ*, *Aſgara*, *Elhabata*, *Errifa*, *Garetum*, *& Elchauſum*. *Teleuſinum Regnum* quod & *Tremiſen* vocant, terminatur à Meridie deſerto Numidiæ: ab Ortu fluvio Majore, à Septemtrione Mari Mediterraneo. *Regnum Tunetanum* complectitur totum Terræ tractum à fluvio Majori ad Meſratæ Regionis amnem. Ejus Regiones ſunt quinque, *Bugia*, *Conſtantina*, *Tunetanum territorium*, *Tripolis*, & *EZZaba*. *Barca* ſeu *Barcha* à finibus Meſratæ protenditur ad Ægypti confinia. *Numidia* hodie *Biledulgerid* dicitur. Ejus fines ab Occidente Mare Atlanticum, à Septemtrione Mons Atlas, ad Ortum Ægypti confinia, ab Auſtro deſerta Libyæ. Regiones *Teſſet*, *Segelmeſſa*, *Seb*, *Biledulgerid*, *Dara & Fezzen*. *Libya* veteribus Sarra dicta, quod deſerta ſit. Initium ejus à Gaogæ Regno prope Nilum, exporrigiturque Occidentem verſus, ad Regnum uſque Gualatæ quod Atlantico Mari adjacet, à Septemtrione Numidię Regno contermina eſt, à Meridie Nigritarum. *Nigritæ* dicuntur vel ab incolarum colore nigro, vel potius à flumine Nigro, quod hanc regionem lambit. Habent ab Ortu Nili confinia: ab Occaſu Oceanum Occiduum: à Meridie partim Mare Æthiopicum, partim Regnum Manicongi: à Septemtrione verò Libyæ deſerta. Regna eorum ſunt quinque & viginti. *Galata*, *Guinea*, *Melli*, *Tombutum*, *Gago*, *Guber*, *Agadez*, *Cano*, *Caſena*, *Zegzeg*, *Zanfara*, *Guangara*, *Bornum*, *Goaga*, *Nubia*, *Biro*, *Temiamo*, *Dauma*, *Medra*, *Goram*, *Territorium Anterotenſe*, *Territorium Gialofa*, *Ora Guinea*, *Territorium Melegenſe*, & *Regnum Benin*. *Abyſſini* incolunt Superiorem ſive Interiorem Æthiopiam, quorum Princeps Prete Gianni dicitur. Ejus regio perampla, utrumque pene Tropicum contingit, extenditurque inter Oceanum Æthiopicum & Mare Rubrum. A Septemtrione habet Nubiæ & Bugiæ populos Ægypto confines. Ab Ortu Mare Rubrum, à Meridie Lunæ montes, ab Occaſu Regnum Manicongi, Nigrum amnem, Nubiæ Regnum & fluvium Nilum. Regna ei ſubjecta hæc, *Barnagnes* ſive Barnagaſſum, *Tigremaum*, *Tigrai* in qua urbs *Caxumo*, *Angote*, *Amara*, *Xoa*, *Goyami*, *Bagamedrum*, *Gueguere*, *Fatiagar*, *Damur*, *Dancali*,

Dancali & *Dobas*. *Aethiopia Inferior* ſive exterior eſt Auſtralis Africæ pars, Ptolemæo incognita. Ejus initium eſt ad Occaſum ſupra Zaire fluvium, non longe ab Æquatore, totamque complectitur littoralis Africæ partem, ultra ipſum Æquatorem uſque ad fretum Arabicum. Regiones ejus quinque, *Aiana* terra, in qua Regna *Del* & *Adea Magaduzzum*: Terra *Zanguibara*, cujus Regna *Melinda*, *Mombazza*, *Quiloa*, *Mozambique*, *Monoemugi*, *Cefala*, *Monopotapa*, *Torra* & *Butua*, *Cafrorum* regio, & *Manicong*, cujus Provinciæ ſex, *Sunde*, *Pango*, *Songo*, *Bamba*, *Barra*, & *Pemba*, quibus adduntur Regna *Angolæ*, *Loangi*, & *Anzichi*. Lacus aliquot immenſi ſunt in Africa, qui Maria potius eſſe videantur, quorum præcipuus eſt *Zembre*, cujus ambitus ad quiquaginta mill. patet, ex quo profluunt *Nilus*, *Zaire*, & *Cuama* amnes. Habet etiam hæc Orbis Terrarum pars immenſos fluvios, *Nilum*, *Nigrum*, *Senagam*, *Cambram*, *Zaire*, *Cuamam*, & *Spiritus Sancti flumen*, qui omnes inundatione ſua, terram mirificè rrigant, ac fertilem reddunt. Habet præterea Montes plurimos, & maximos, inter quos principem locum tenet *Atlas*, qui immanibus altiſque jugis, è media arenarum vaſtitate conſurgens extollitur, utpote ſupra nubes: adeo ut ejus cacumen proſpici nequeat. *Columnam Cœli* Indigenæ nuncupant. Incipit ab Occaſu, ubi & Atlantico Mare nomen imponit, inde perpetuo dorſo variè flexus extendit ſeſe Orientē verſus: ad confinia Ægypti eſt rotundus, arduus, inciſis rupibus præceps, ac invius, frigidiſsimus, nemoroſus, ſcatebris fontium riguus. Montis hujus vertex altis etiam æſtate nivibus operitur: quinetiam & ejus dorſum incrudeſcente Borea nonnumquam altâ nive arbores ſuperante tegitur, quâ tam pecudes quàm homines interimuntur. Præterea Mons altiſsimus *Sierra Liona* dictus, cujus vertex ſemper nubibꝰ obumbratur, ex quo terribilis tumultus & fragor in Mari auditur, unde & Leonum rupes dicitur. Montes item Lunæ veteribus etiam cogniti ſub Tropico Capricorni locantur, aſperrimi ſanè, ac incredibili altitudine, à gentibus feris inhabitati, prope quos ſunt valles immenſæ profunditatis, adeo ut illic centrum terræ eſſe videatur. Sunt denique, *Cantaberes* Montes in Angolæ Regno Argenti fodinis ditiſsimi, & alijs quos in particularibus deſcriptionibus recenſebimus. *Inſulæ* autē circa Africam nobiliores hæ ſunt. In Oceano Atlantico eſt *Inſula portus Sancti*, eſt *Madera*, ſunt *Canariæ*, & *Caput viride*. *Inſula Portus Sancti* ſic dicta à detectoribus, qui periculoſâ ac dubiâ ejus navigatione emenſâ & ſuperatâ, hunc locum ſic vocari in rei memoriam voluere. Ambitus ejus circiter quindecim milliarium. *Madera* à magnâ quæ hîc creſcebat arborum copiâ nomen accepit. Peridromus ejus circiter centum & 40. milliariū. *Canariæ* ſic dictæ à Canum quæ ibidem erat, multitudine: *Fortunatæ* à veteribus olim nominabantur. Plin. ſex commemorat: *Ombrio*, *Junoniam majorem*, *Minorem*, *Caprariam*, *Nivariam*, & *Canariam*. Ptol. nominat *Aproſitum*, *Heram*, vel *Autolalam*, *Pluitaliam*, *Casperias*, *Canariam* & *Centuriam*, omneſque rectâ fere in Septemtrionem lineâ diſponit. Cadamuſtus decem, ſeptem cultas, tres deſertas: nomina cultarum ſunt, *Fracta lanceæ*, *Magna fortis*, *Grancanarea*, *Teneriſſae*, *Gomera*, *Palma*, *Ferro*. *Caput viride* arboribus virentibus conſitum eſt, atq; ex eo nomen habet, Inſulæ ejus Occidentem verſus medio Oceano jacent. Sunt autem S. *Antonij*, S. *Vinc.* S. *Luciæ*, S. *Nicolai*, *Salis*, *Bona viſta*, *Maggio* vel *May*, S. *Iacobi*, & *Ignis*. In Oceano Æthiopico ſunt *Inſula Principis*, & S. *Thomæ*. Poſt promontorium Bonæ ſpei ſunt aliæ Inſulæ, incultæ omnes prẹter unam S. *Laurentij*.

Lacus. *Flumina.* *Montes.*

Nomen, à quibus & cur inditum.

AFRICÆ in meâ Partitione ſuccedit *Aſia*. Ea nomen ſortita ab Aſiâ Nymphâ (teſte Varrone) ex qua & Iapeto trahitur Prometheus. Alij dicunt appellatã vel ab Aſio Atyis filio, vel ab Aſio Philoſopho, qui Troï Palladium ad urbis cuſtodiam dedit: hunc ut gratiam referret, ditionem ſuam omnem quæ antea Epirus dicebatur, Aſiam vocaſſe. Ab hac autem poſtea tanquam nobiliori parte reliquus omnis tractus, Aſia dici cœpit. Porrò ut Libya & tertiam Orbis portionẽ ſignificat, & ejus portionis partem: ita & Aſiam obſervatum eſt ſignificare & totã cõtinẽtem: & partẽ illam quæ intra Taurũ Mõtem eſt: in qua Lydi, Cares, Lycaones, Paphlagones, Iones, Æoles, alijque; quæ pars diſtinctionis gratiâ vulgò Aſia Minor: Turcis *Natolia* dicitur. Varro lib. 4. de L. *Nam & Aſia quæ non Europa, in qua eſt Syria: & Aſia dicitur prioris pars Aſiæ, in qua eſt Ionia & provincia noſtra.* Aſia autem univerſa *Semia* Sacris ſcriptoribus nuncupatur.

Situs.

Sita eſt propemodum tota in Septemtrionali Orbis plaga ab Æquatore uſque ad grad. 80. latitudinis Boreæ, exceptis tamen Inſulis ad Aſiampertinentibus, quarum aliquot ultra Æquatorem porriguntur. Vnde maxima diverſitas per totam Aſiam in magnitudine dierum artificialium conſpicitur. Nam in ultimo ejus Parallelo, qui non longe ab Æquinoctiali per extremam Malacę Regni oram ducitur, longiſsimus dies eſt horarũ pene 12. Circa medium Aſię parallelum eſt horarum 15. & in ejus Borealiſsimo Parallelo perpetua lux æſtatis quatuor fere integris menſibus perdurat. At ſecundùm latitudinem protenditur à Meridiano grad. 52. uſque ad Meridianum ductum per grad. *196*, ſecundùm nonnullos: ſed ſi Mercatoris noſtri deſcriptionem ſequamur, Occidẽtaliſsimus ejus Meridianꝰ per grad. 57. trãſit, juxta extremã Aſię Minoris occidẽtalẽ Orã: & Oriẽtaliſsimus per grad. 178. Ad Septemtrionem habet Mare Scythicum, à Meridie Indicum, ab Ortu Eöum, ab Occidẽte Sinum Arabicum ſive Mare Rubrum, & Mediterraneum, & Euxinum. Et ut ſuperiore parte continua eſt Europę, ita in parte Auſtrali Iſthmo Africæ conjungitur. Plinius tamen & Strabo, alijque nonnulli Aſiam ad Nilũ uſque protendunt, totamque Ægyptum Aſiæ adnumerant.

Cœli temperies.

In Aſia Cœli admodum jucunda ſalubriſque temperies, Aër clementiſsimus ac mirè temperatus. Non tamen omnis Aſia hanc Cœli moderationem ſentit: nam ejus dextra atque ſiniſtra, teſte Mario, calore ac frigore iniqua ac intolerabilia ſunt. Delicię hujus regionis tantæ ſũt, ut etiam in proverbium ceſſerint.

Soli fertilitas.

Terra omnis & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine paſtionis, & multitudine earum rerum quę exportantur, ita nobilis, ut facile omnibus terris antecellat. Spectanda hîc Fructuum, Aromatum, Metallorum, Gemmarum copia. Hinc Balſamum, Calamum, Thus, Myrrham, Caſsiam, Cinnamomum, Cariophyllum, Piper, Crocum, Ligna odorifera, Reſinam, Muſchum, Margaritaſque omnis generis accipimus.

Animalium varietas.

Spectanda hîc Animalium diverſorũ varietas. Alit enim innumeros Elephantes, Camelos, & alia complura Animalia tum domeſtica, tum ſylveſtria. Spectanda ingenia, divitiæ, potentia Incolarum. Hîc primùm Homo à Deo conditus: hîc prima Eccleſiæ Dei Sedes: hîc primùm Artes inventæ: hîc Lex lata; Hîc Evangelij doctrina miſeris mortalibus cum ſpe beatitudinis conceſſa per Dei filium Ieſum Chriſtum. Hîc linguarum varietas à Deo Mortalium generi immiſſa, in exſtructione Turris Babel. Hîc primùm in inferiores potentiorum Imperium ortum eſt. Hic *Nimrod* regnare cœpit: de quo in Geneſi legimus.

Totius

nâ(teſte Varro-
o Atyis filio, vel
t gratiam refer-
Ab hac autem
orrò ut Libya &
obſervatum eſt
n qua Lydi, Ca-
gratiâ vulgò A-
ria : & Aſia di-
oribus nuncu-
80. latitudinis
guutur. Vnde
ultimo ejus Pa-
dies eſt horarũ
etua lux æſtatis
grad. 52. uſque
nem ſequamur,
i: & Oriẽtaliſsi-
um, ab Occidẽ-
ontinua eſt Eu-
Aſiam ad Nilũ
briſque tempe-
ſentit: nam ejus
ionis tantæ ſũt,
& magnitudine
cellat. Spectan-
hus, Myrrham,
Margaritaſque
lephantes, Ca-
tentia Incola-
ntæ: hîc Lex la-
ſum Chriſtum.
mùm in inferi-
s.

Totius

Imperium Majorum.

Totius autem tractus Aſiatici Monarchæ primi fuere *Aſſyrij*, quorum poſtremus *Sardanapalus*, unicæ luxuriæ, profligatiſsimæque mollitiei homo, inter ſcortorum greges deprehēſus ab Arbacto, nec multò poſt ab eodem prælio victus, inſtructâ incenſâque pyrâ, ſe & divitias ſuas in incendium miſit. Poſtea ad *Perſas* devolutum Imperium. Inter quos Xerxes Darij filius bellum à patre cœptum adverſus Græciam, quinquennium inſtruxit, copiaſque decies centum millium, ſtrato ſuper Helleſpontum ponte, ex Aſia in Europam deduxit: quas naves quoque decies centum mille numero comitatæ ſunt: fruſtraneo conatu: quum is qui Deo minitari, Mari inſultare, Neptuno compedes injicere, cœlo tenebras inducere, Montes ſolo æquare, totum Orbem concutere auſus fuerat, vix, profligatis copijs, piſcatoris ſcaphâ fretum trajecit, fracto hibernis tempeſtatibus ponte. Poſtremus Perſici imperij Darius fuit, qui victus ſuperatuſque ab Alexandro, Macedonum Monarchiæ viam fecit, qui primus eam ex Aſia in Europam tranſtulit. Nunc autem Aſia univerſa ſecundùm ejus Imperia quibus adminiſtratur, nobis non ineptè dividi poſſe videtur. Cujus prima pars paret Imperio Turcico, cujus origo à Mahumeto, ditio perampla. Sed & Moſcovię Dux magnam Aſię partem occupat, incluſam Mari glaciali, Oby fluvio, Kitaia lacu, & lineâ inde ductâ ad Mare Caſpium, Iſthmumque qui inter hoc Mare, & Pontum eſt. *Tertiam* partem Magnus Cham Tartarorum Imperator poſsidet, cujus fines à Meridie ſunt, Mare Caſpium, Iaxartes fluvius, Imaus Mons: ab Ortu & Septemtrione Oceanus: ab Occidente Moſcoviæ Regnum. *Quartam* habet Rex Perſarum Sophi. Huic ab Occidente eſt Turca, à Septemtrione Tartarus, à Meridie Rubro Mari alluitur: ad Ortum verò Indo flumine. *Quinta* pars continet Indiam tam intra quàm ultra Gangem, quę non ab uno ſolo ut reliquę: ſed pluribus Regulis (nam quælibet illius regio propriū ferè habet Principem, quorum nōnulli etiam Magno Chamo vectigales ſunt) regitur. *Sexta* habet Regnum Chinę ampliſsimum. *Septima*, Inſulas omnes in Oceano Indico & Orientali, variè diſperſas complectitur. Inter quas *Taprobana* & *Zeilan*, duæ *Javae* Patrum memoriâ à Luſitanis detectæ, *Borneo*, *Celebes*, *Palohan*, *Mindanao*, *Gilolo*, cum *Moluccis* aromatiferis. Tum *Japonia*, & nuperrimè inventa *Nova Guinea*, de qua an Inſula ſit, an terrę Antarcticę connexa, nondum conſtat. Veteres verò, ut Strabo 11: & Arrianus 5. multifariàm eam diviſere. Ptolemæus in 47 Regiones ac Provincias diſtribuit, cujus deſcriptionem tradit, quinto, ſexto, ac ſeptimo Geographiæ libris, duodecim videlicet tabulis abſolutam.

Urbes. Habuit hæc tres urbes toto terrarum Orbe celeberrimas, *Babylonem*, *Ninivē*, & *Hieroſolyma*.

Lacus. Habet lacus piſcoſos & immenſos, atque unum Mare Caſpium in modum vaſtiſsimi lacus, quod ad Oceanum vſque non pertingit.

Flumina. Fluvios item plurimos, inter quos clariores ſunt *Tigris*, *Euphrates*, quorum Moſes in Geneſi meminit, *Jordanis*, *Indus*, *Ganges*.

Montes. Montes hîc etiam inſignes atque admirandi, inter quos *Mons Taurus* qui totam Aſiam dirimit, ab Eöis veniens littoribus. Immenſus ipſe & innumerarum pene gentium arbiter, dextero latere Septemtrionalis vbi primum ab Indico Mari exſurgit: lævo Meridianꝰ, & ad Occaſum tendens, donec prementi terras occurrāt Maria, velut de induſtria rerum Naturâ ſubinde æquora opponēte, hinc Phœnicium, hinc Ponticum: illinc Caſpium & Hyrcanum, contraque Meoticum lacum. Torquetur igitur colliſus inter hęc clauſtra: & tamen victor, flexuoſus evadit uſque ad cognata Rhiphæorum montium juga, nu-

gan umeroſis nominibus & novis quacumque incedit inſignis, *Imaus* primâ parte dictus, mox *Emodus*, *Paropaniſus*, *Circius*, *Chambades*, *Pharphariades*, *Chroates*, *Oreges*, *Oroandes*, *Niphates*, *Taurus*: Atque ubi ſe quoque exſuperat, *Caucaſus*: ubi brachia emittit, ſubinde tentanti maria ſimilis *Sarpedon*, *Coraceſius*, *Cragus*, iterumque *Taurus*. Vbi verò ſeſe aperit, *Pylarum portarumque* nomine unitatem ſibi vendicat, quæ alibi *Armeniæ*, alibi *Caſpiæ*, alibi *Ciliciæ* vocantur. Ejus latitudo pleriſque in locis eſt ſtadiorum trium millium: longitudo tanta, quanta ipſius Aſiæ, utpote ſtadiorum 45 millium: hoc eſt milliariū Italicorum 5625, ab orâ ſcilicet Rhodienſi ad extremos uſque Chinæ & Tartarię fines. Sed de his ſatis. Ad Opera publica tráſeo, quæ ſanè inprimis ſuperba & magnifica habuit, atque inter ſeptē Orbis miracula numerata, vel meritò numeranda. Inter quæ primùm occurrunt *Babylonis muri*, quos Semiramis condidit, aut ſaltem ruinoſos inſtaurauit, coctili latere & bitumine ferruminato, ducenos quidem pedes altos, quinquagenos latos, adeò ut quadrigas inter ſe occurrentes reciperent, turreſque haberent trecentas, plures multò habituri, niſi aliquâ ex parte Paludes pro mœnibus fuiſſent. Cui tanto tamque protentoſo operi adhibita feruntur trecenta hominum millia. Herodotus author eſt, muros Babylonis habuiſſe craſsitudinem quinquaginta cubitorum regiorum, celſitudinem ducentorum. Per ambitum centum portæ ſtabant æreæ. *Templum Dianæ Epheſiæ* factum à totâ Aſiâ ducentis & viginti annis, ut teſtantur Hiſtoriæ. Hoc autem in ſolo paluſtri fecêre, ne terrę motum ſentiret, aut hiatus timeret. Et ne in lubrico & inſtabili tantæ molis fundamenta locarentur, ante calcatis ea ſubſtravêre carbonibus, deinde velleribus lanae. Templi longitudo erat 425 pedum, latitudo 220. Columnę in eo centum viginti ſeptem à ſingulis regibus factæ, ex quibus 36 erant cælatæ. Operi præfuit Cteſiphon. Fuit & *Sepulchrum* quod *Artemiſia* regina Cariæ Mauſolo marito defuncto erexit, inter Orbis Miracula adnumeratū, cujus altitudo attollebatur 25 cubitis: cingebatur columnis triginta. Patebat ab Auſtro & Septemtrione pedes 63. Atque hæc inter Orbis miracula recenſentur. Fuit denique magnificum illud *Templum*, quod anno regni ſui quarto ædificare cœpit Salomon, non immeritò ſeptem Orbis miraculis adnumerandum. Triginta imprimis hominum millia cædendis arboribus, ut Cedris & Cupreſsis fuêre in Libanum deſtinata. Lapicidarum verò extiterunt octoginta millia. Latitudo Templi fuit vicenûm cubitorum. Sexagenûm longitudo, altitudo fornice diſtinctâ centenûm & vicenûm. Inferioris ſtructuræ materia erat ex candenti lapide. Amplitudo veſtibuli denûm cubitorum. Cellæ erāt vicenæ pervio inter ſe uſu, aliæque his ſuppoſitę. Trabes erant Cedrinę, Cedrina concameratio, auro illita, ut parietes omnes. Sanctior locus à reliquo Templi corpore diſtinguebatur muro, in quo erant januæ ſculptæ, vela ductilia, variis mæandris & floribus intexta. Duo Cherubini ex puro auro. Pavimentum pedalis aureis inſtructum. Ianuæ vicenûm cubitorum altitudine auro coruſcātes. Ante veſtibulum erant duæ columnæ æneæ XVIII cubitorum altitudine, ambitúque duodecim. Erat & vas æneum tantæ magnitudinis, ut ab re nominatum ſit mare, quod vituli duodecim diverſas mundi plagas, terni ſingulas proſpectantes circumſtabant. Fuit vas illud trium millium batorum capax. Erant & aliæ figuræ, quas longū eſſet recenſere. Altare fuit æreum denûm pedū altitudine, longitudine duplo majore. Item menſa una aurea. Phialarum & aurearum paterarum decem millia. Sed hæc de hac Orbis Portione dicta ſufficiant: ad Americam quartam Orbis partem tranſeo.

Opera publica.

Americæ nomina & unde deducta.

QVARTAM hanc Orbis Terrarum partem Veteribus incognitam Chriſtophorus Columbus cùm reperiſſet, *Indiam*; alii ob vaſtitatem *Novum Orbem* dixêre: eſt enim ingens & noſtro Orbi, hoc eſt Europæ, Africæ, Aſiæ, ſimul conjunctis ferè par: uti vel ex ipſo Tabulæ noſtræ univerſalis conſpectu liquet. Dicitur & *America* ab Americo Veſputio Florentino qui primus poſt Columbum Continentis partem ultra Æquatorem ab Ortu detexit, in quâ ſunt *Paria & Braſilia* regiones. Quando autem America primùm coli cœpta ſit, incertum eſt: certè multis ſæculis ignota latuit: nam quod de Romanis quidam ſuſpicātur, faciliùs dicitur quàm demonſtratur, & commentum illud accuratè refutatum eſt à Gaſparo Varrerio. Senecam enthyſiaſmo poëtico raptum aliquid de hac in Medeâ ceciniſſe nonnulli opinantur: ſed furor eſt opinari vel illi, vel ulli eo ſeculo has partes fuiſſe cognitas. Primus poſt multa, & adhuc ignota nobis annorum ſæcula Chriſtoph. Col. Genu. auſpiciis Regis Caſtellę rem tantam feliciter invenit, edoctus (ut creditur à nonnullis tam clari facinoris gloriam arrodentibus) ab Hiſpano quodam Nauta, diu Mari Atlantico jactato: factum id anno CIↃ CCCC XCII. Poſt eum tentavit idem Americus Veſputius auſpiciis Regis Portugalliæ, factiq; prę-mium retulit, quod totus ille tractus ab ipſius nomine Americæ, ut diximus, appellationem habeat. Porrò univerſus hîc Orbis à Septemtrione ad Meridiem exporrectus eſt duarum magnarum Peninſularum formâ,

Situs.

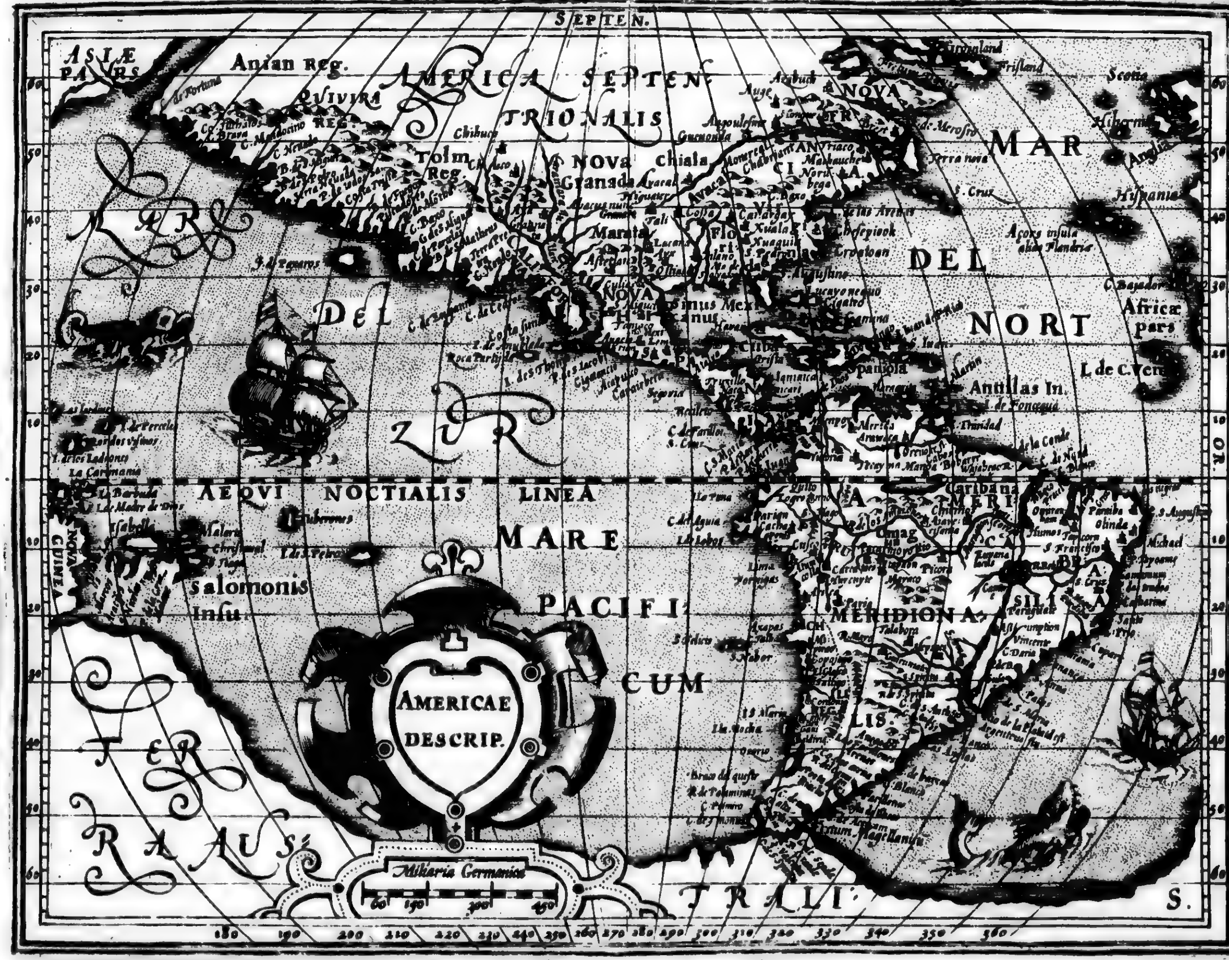
quæ tenui Iſthmo connectuntur: earum altera dicitur America Septemtrionalis, altera Meridionalis. Longitudo ejus extenſa eſt inter Meridianum gr. 190. & Meri. gr. 67. Latitudinis terminus Auſtrum verſùs eſt fretum Magellanicum, id eſt, gr. LII. Septemtrionem autem verſùs, à gr. LXVII ſurſum pleráque adhuc ſunt ignota. Habet igitur ab Ortu Solis Mare Atlanticum, quod vulgò vocant *Del Nort*; à Meridie, Terram Auſtralem Magellanicam, freto interfluente diſjunctam. Ab Occaſu, Mare Pacificum, *Del Zur*: à Septemtrione, incertum Terras an Maria. Tota circumnavigatio eſt circiter XXXII millium milliarium, ut tradunt probatiores. Eſt enim tota circumnavigata, præter eum tractum qui Septemtrionem reſpicit, cujus littora nondū perluſtrata ſunt. Regio in univerſum multiplex eſt ac varia: Frumento initio & vino caruit: ejus loco tulit *Mayz*

Soli fertilitas.

leguminis genus, ſic enim vocant, ut Vinum *Chichia*: lintres *Canoas*: regulos *Cacicos* nominant. Ad ſementes faciendas terram non arant; ſed modicæ altitudinis ſcrobibus effoſſis, tria quatuórve grana in unam demittunt terráq; operiunt. Singuli culmi tribus quatuórve paniculis onuſti adoleſcunt, quarum ſingulæ grana centum & ampliùs fundunt. Maizii ſcapus hominis altitudinem exſuperat, ac quibuſdam in provinciis bis in anno colligitur. Aliud etiam genus panis habent vulgò *Cazabi* dictū. Id ex Iucca conficitur: radix eſt napi craſſitudine, quæ nullum ex ſe ſemen fundit, ſed cannas tantùm quaſdam nodoſas & ſolidas, viridibus foliis, ut cannabis. Eas cannas, ubi maturitas adeſt, in taleas duos palmos longas exſecant, quas in tumulos quoſdā (*Conuchos* appellant) digeſtas, terrâ obruunt: quoties verò id genus panis conficere volunt, earum radicum quantū viſum eſt eruunt, paucas tamē unaquáq; vulſione, quia brevi corrumpuntur. Duo præterea radicum genera ſunt, alteras *Battatas*, alteras *Haias* vocant, ſpecie propè ſimiles, niſi quod Haiæ minores & ſapidiores ſunt.

Plantantur

lumbus cùm re-
Orbi, hoc eſt Eu-
alis conſpectu li-
bum Continen-
o autem America
quidam ſuſpicā-
o Varrerio. Se-
furor eſt opina-
bis annorum ſæ-
editur à nonnul-
actato : factum
alliæ, factiq; pre-
habeat. Porrò
ſularum formâ,
onalis. Longitu-
verſus eſt fretum
huc ſunt ignota.
rram Auſtralem
eptemtrione, in-
radunt probati-
tora nondū per-
co tulit *Mayz*.
Ad ſementes
in unam demit-
gulæ grana cen-
vinciis bis in an-
x eſt napi craſſi-
is foliis, ut cau-
s quoſdā (*Conu-*
radicum quan-
radicum genera
ſapidiores ſunt.
Plantantur

Plantantur autem, & ſextum intra menſem fructum comedunt: cæterùm ſapore aliquantulùm dulci, ſed ſatietatem mox & faſtidium inducente; exigui etiam admodùm ſucci ſunt, ventoſque, ac ſupervacuos flatus gignũt. Magnam etiam arborum vim habent eæ terræ quæ uvas quaſdam agreſtes ferant. Earum acini, prunorum ſilveſtrium ſpecie quæ è ſpinis & arbuſtis naſcuntur, nigro folliculo veſtiuntur: ſed quia multùm illis ligni, parum pulpæ, ineſt, ex iis Indigenæ vinum non conficiunt. Sunt & arbores Olivarum feraces, ſed quæ inſuavi odore, tum ſapore etiam pejore ſunt. Varias fructuum ſpecies, eaſque abundè habent; quales ſunt *Hovi, Platani, Pinea, Guiava, Mamei, Guanavana.* Fert præterea ipſa regio Saccharum, Goſſypium, Linum, aliaque ut apud nos, multaſque alias arbores, atque herbas. Habet quoque Aromata, Margaritas ac Gemmas, & Auri & Argẽti incredibili copiâ affluit, aliiſque Metallis ac Mineralibus. Sed neque Boves antè habuit, neque Equos neque Mulos, neque Aſinos, neque Oves, Capras, Canes. Proinde mirandum non eſt ſi Indigenæ ad primum Equi conſpectũ perculſi fuerint. Mures Gliresque ex Antuerpianâ Nave quæ per Fretum Magellanicũ ulteriùs navigabat, primam illic originem habuêre: ex eo in tantùm ſive Soli, ſive Animantium ipſorum fœcunditate creverunt, ut ſæpe ſpem Meſsis Autumniq; in herbis & arboribus arroſerint. Animalia varia alit partim nota nobis, partim ignota. Inter alia prodigioſum reperitur Animal, cujus ventri Natura alterum ventrem marſupii inſtar affinxit. Quoties demigrat, catulos in eum loculum recondit & geſtat. Id animal corpus & roſtrum Vulpis: manus ac pedes Cercopitheci: aures Veſpertilionis habet. Aliud quoque eſt animal (quod *Caſcuij* indigenis dicitur) nigri porci ſpecie, piloſum, duriſsimo corio, exiguis oculis, auribus patulis, ungulis fiſsis, brevi promuſcide munitum, ut Elephas: barritu adeò terribili ut homines obſurdefaciat: cæterùm carne ad eſum ſuavi. Aprorũ præterea montanorum, & ferociſsimarum Tigrium ingens copia reperitur: Leones etiam, ſed timidi, qui viſo homine fugiunt, & alia. Sunt & Pavones, Phaſiani, Perdices & alia Avium genera varia, ſed longè noſtris diſcrepantia. At de his fuſiùs in particularibus deſcriptionibus dicemus. Dividitur univerſa America, in duas peninſulas maximas, ut ſuprà diximus, quarum altera America Septemtrionalis, quæ tota circa Æquatorem jacet, dicitur: altera Meridionalis, quia majori ex parte ultra Æquatorem protenditur: licet nonnullæ ejus regiones etiam circa Æquatorem ſint. Septemtrionalis in varias regiones dividitur, quæ ſunt, *Quivira, Nova Hiſpania, Nicaragua, Jucatan, Florida, Apalchen, Norumbega, Nova Francia, Terra Laboratoris, & Eſtotilandia.* Meridionalis partes ſunt multæ: ſed præcipuæ & hactenus quidem ſuperatæ Barbariſque ereptæ hæ ſunt: *Caſtella aurea, Plopaiana, Peruvia, Chile & Braſilia.* Gloriatur inprimis duabus urbibus *Cuſco & Mexico.* *Cuſco* Americæ Meridionalis Metropolis & primaria civitas, eâ amplitudine, fortitudine ac magnificentiâ, ut cum pulcherrimis etiam Galliæ vel Hiſpaniæ urbibus, invictâ arcis munitione. & Hominum potiſsimùm nobilium frequentiâ, ædificiorum ſerie ac diſpoſitione, & ſitus amœnitate meritò contendere queat. Nulla in eam multitudo plebeia admittitur, ſed nobilium, procerum, maximorumque Principum ſedes eſt, qui partim intra urbis mœnia, partim in villulis ſuburbanis, ruri magno numero degunt. Inter quæ quidem præcipua ſunt palatia Procerum quatuor, qui huius Reipublicæ clavum moderantur, quæ ſuperbiſsimè, ſumptu propè immẽſo, marmoreis

Animalium diverſitas.

moreis quadratiſque lapidibus ſtructa, atque depicta videntur. Plateæ cùm omnes ſint rectæ, crucis formam pleriſque in locis efficiunt, nulla autem eſt, per quam non amœnus delabatur rivulus canali ductus, utrimque lapidibus veſtito. Forma civitatis quadrangularis, in latere collis, exiliter atque venuſtè deprimitur. In clivoſo & difficili montis aſcenſu, admirandæ pulchritudinis arx ſpectabilem, atque amœnam hanc urbem reddit: cujus ſive pulchritudinem, ſive ingentem ædificii molem conſideres: perpaucæ ſimiles in univerſâ Europâ illis ſũt viſæ, qui terras quamplurimas perluſtrarunt. *Mexico* ſive *Temiſtitan* in Hiſpaniâ novâ Mexicanâ Provinciâ opulenta & celeberrima civitas, de quâ infrà in deſcriptione Novæ Hiſpaniæ acturi ſumus. Ad alia pergimus.

Lacus & Flumina.

Multis inclytis amnibus hæc Orbis pars irrigua, quorũ plerique auriferi, lacubus ac fõtibus copioſa. In Lacubus ac Fluviis piſcium magna copia: unum eorum genus qui ab Hiſpaniolæ indigenis vulgò *Manati* appellantur. Hîc piſcis tutræ propè formam referens, xxv. pedes longus, xII craſſus eſt: capite & caudâ bovem referens: exiguis oculis, pelle durâ & piloſâ, coloris veneti, pedes duos Elephantinis ſimiles habet. Fœminæ ejus generis, ut vaccæ catulos pariunt, eoſque gemino ubere alunt.

Montes.

Montes hîc etiam paſsim plurimi, inter quos eſt, ut teſtatur Benſo, Mons flammivomus, qui per ingentem craterem tantos ſæpe flammarum globos eructat, ut noctu latiſſimè ultra centum millia paſſuum incendia reluceant. Nonnulli opinati ſunt intus liquefactum aurum eſſe, perpetuam ignibus materiam. Itaque Dominicanus quidam monachus, quũ ejus rei periculum facere vellet, ahenum & catenam ferreã fabricari curat: moxque in montis cacumen cum aliis quatuor Hiſpanis aſcendens, catenam cum aheno in caminũ demittit: ibi ignis fervore ahenum cum parte catenæ liquefactum eſt. Idque cũ iterum multò craſsiore catena expertus eſſet, res denuò priori incepto ſimilem exitum habuit. Ad alia tranſeo.

Opera publica.

Superba hîc urbium & viarum ſtructura, ædificiorum ſplendor. Hortus fertur fuiſſe regius in quo herbæ arboreſque cum ſuis truncis, ramis, fructibus ex ſolido auro, eâ mole ſtabant, quâ vivæ in pomariis. Fertur & conclave regium, in quo omne animantium genus ex gemmis erat, opere partim muſivo & ſegmentato, partim cælato, partim etiam ex plumis variè conſerto. Memorabile eſt & in primis quod de duabus viis referunt, quarum altera per montium ardua, altera per planiciem campoſque ſtrata eſt, à *Quito* urbe Peruana, ad civitatem *Cuſco*, ſpatio quingentorum milliarium: cujus operis decus augent, ſtupendæ lapidum & ſaxorum moles, non Equis aut Bubus, (nam illis caruerunt) ſed humanis manibus adgeſtæ. Via campeſtris utrimque munita eſt muris, patetque in latitudinem pedes quinque & xx: intra quos rivuli fluunt, conſiti ad marginem arbuſculis, quos ipſi *Molli* vocant. Altera vero è ſaxis & rupibꝰ exciſa per medios montes diſcurrit, pari latitudine: ſalebroſis inſuper depreſsiſque vallium locis, prout regionis natura poſtulabat, adgeſtis munitiſque. Has vias *Guinacava* Rex (qui avorum noſtrorũ memoriâ vixit) perpurgari, parietes ruinoſos reſtaurari atque exornari fecit: opus ipſum aliàs multò eſt vetuſtius, neq; unius hominis ætatis. Fuerunt etiam per itinera diſpoſita diverſoria ampla, ſplendida, amœna, (ipſi *Tambos* nominant) quibus regius omnis comitatus recipiebatur. Hæc de quatuor Orbis partibus generatim pro Methodi ratione ſufficiant: poſtulat eadem Methodus, ut ſpeciatim & per Partes Europam quae primo loco poſita eſt, deinceps perambulemus.

Ac Terrarum circumjacentium deſcriptio.

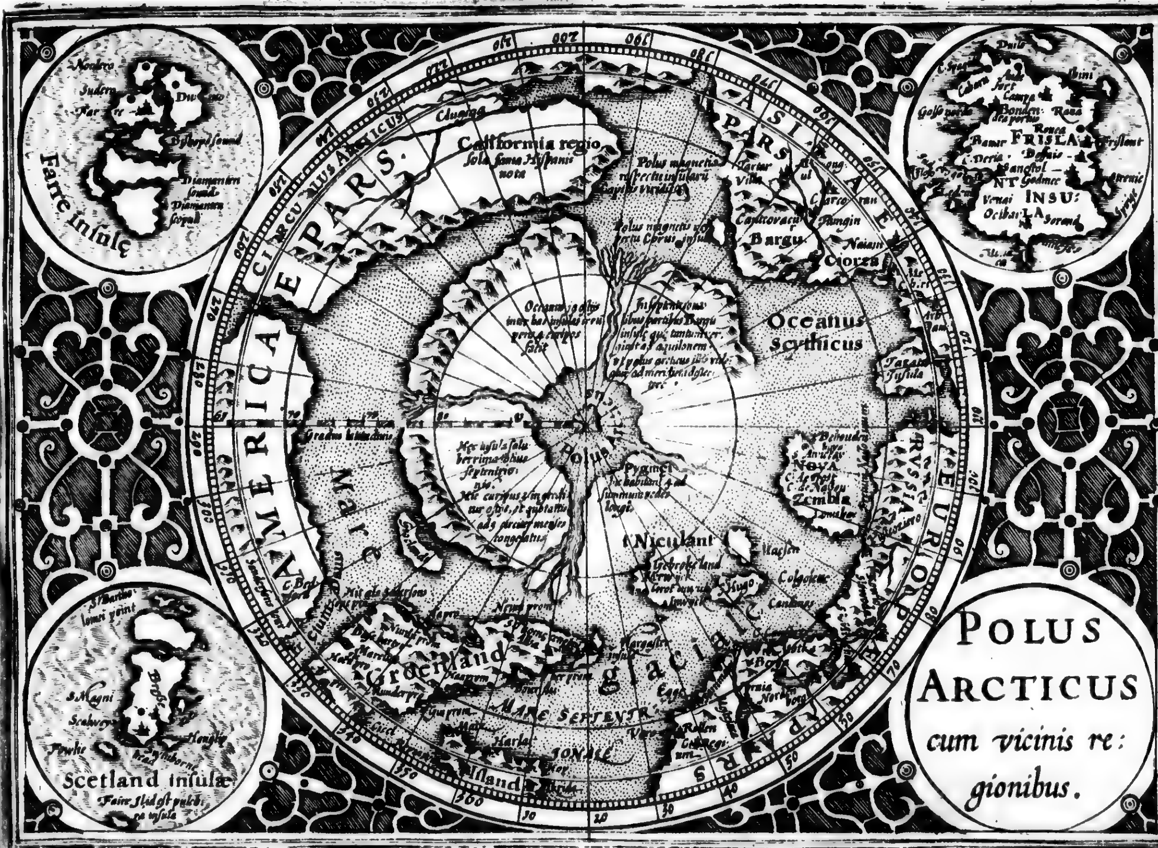
GENERALI deſcriptione (candide Lector) totius Orbis terræ & quatuor partium ejus juxta naturæ ordinem methodicè repetitâ & præmiſſâ, ſtatui ad imitationem Ptolemæi Coſmographorum Principis ab ipſo Polo & regionibus ſub ipſo circumjacentibus, ſingularum deinceps particularum Geographiam inchoare, ut nimirùm ab alto ad inferiora deſcendens, & à ſiniſtris ad dexteriora progrediens, Septemtrionem cum Auſtro, & Occidentem cum Oriente paullatim conjungam: quod ut mihi Reíque publicæ Chriſtianæ fœlix fauſtúmque ſit, Deum Optimum Maximum precor & obteſtor. Polus eſt extremitas axis, id eſt linea per centrum globi traducta, Latinis vertex. Hi duo ſunt, Septemtrionalis & Auſtrinus. Septemtrionalis eſt, qui verſùs Boream ſemper conſpicitur, ideóque etiam Borealis & Arcticus dicitur. Auſtrinus, qui ſolis Meridionalibus apparet, ideóque Meridionalis, Notus, & Antarcticus cognominatur. Ac de Polis quidem hoc loco paucula iſta ſufficiant. Ad regiones ſub Polo Arctico circumjacentes venio. Quæ ſunt *Groenlandia*, *Friſlandia*, *Nova Zembla* cum aliis nonnullis, de quibus breviter quantum quidem cognitæ ſunt, agemus. *Groenlandia* à viriditate nomen habet, Inſula ignota adhuc maximâ ex parte. Sita eſt inter cirulum Arcticum, & Polum, ejus Paralleli extremi ſunt Auſtrum verſus grad. LXV. Boream verò verſùs grad. LXXVII. In hac Inſulâ, ſi Nicolao Zeneto (qui anno M.CCC LXXX, variis jactationibus in vicino mari agitatus eſt) credimus, continua hyems eſt novem menſium, quo toto tempore ibi nō pluit: neque ineuntis hyemis nives unquam ante ejus finem diſſolvuntur, gramini tamen innoxiæ ſunt. Inſignis enim hîc graminis & pabuli proventus. Mira item pecorum & lactariorum copia, ob illam pabuli inſignem ubertatem: adeò ut ſtrues quaſdam ingentes butyri & caſei componant, quas eò navigantibus venales exponant. Duæ autem tantùm habitationes in Groenlandiâ nobis notæ ſunt, *Alba* & *S. Thomæ cœnobium*, de quo mox dicemus. Groenlandiam lambit mare Pigrum, quod & Glaciale & Concretum dicitur. Eſt in Groenlandiâ Monaſterium ordinis Prædicatorii: & non procul ab eo mons Æthnæ inſtar ignivomus, ad cujus radices aquarū perennium fōs, cujus candentibꝰ aquis non ſolùm omnia illus monaſterii habitacula hypocauſti inſtar calefiunt: ſed etiam panis & cibi nullo alio adhibito igni excoquuntur. Tota hujus Monaſterii fabrica ex tophis conſtat, quos idem mons medias inter flammas evibrat. Iidem fontes hortos vicinos tepefaciunt, ita, ut vario florum herbarumq; genere perpetuò rideant. Proximus etiam maris tractus harum aquarum benignitate nunquam congelatur, ſed piſcibus Hominibúſque perpetuò patet. Inde hîc tantus aquatilium piſciúmque ex frigidioribus locis concurſus, ut non ſolùm hi Monachi, ſed circumvicini etiam accolæ ſuaviter unde vivant, habeant. *Friſlandia* Inſula Veteribus prorſus ignota; major quàm Hibernia. Magna in hac cœli inclementia. Incolæ fruges ullas non habent, ſed piſcibus veſcuntur ut plurimùm. Ejus primarium Oppidum ejuſdem eſt cum Inſulâ nominis. Regi Norvegiæ paret. Incolæ ut plurimùm piſcationibus rem faciunt. Capitur enim in ejus portu tanta omnis generis piſcium copia, ut iis multæ onerentur naves, quibus in circumjacentes Inſulas avehūtur: Quemadmodùm

Groenlandia unde dicta.

Cœli qualitas & ſoli.

Friſlandia.

artium ejus jux-
Ptolemæi Coſ-
ribus , ſingula-
ad inferiora de-
Auſtro, & Occi-
licæ Chriſtianæ
olus eſt extremi-
lis & Auſtrinus.
rcticus dicitur.
ticus cognomi-
o circumjacen-
eviter quantum
imâ ex parte. Si-
Boream verò
us in vicino ma-
: neque ineuntis
nin hîc graminis
rtatem : adeò ut
Duæ autem tan-
dicemus. Groen-
onaſterium ordi-
i perennium fôs,
nt: ſed etiam pa-
nſtat, quos idem
rum herbarumq;
m congelatur, ſed
bus locis concur-
Friſlandia Inſu-
fruges ullas non
lâ nominis. Re-
ortu tanta omnis
ur: Quemadmo-
dùm

dum ſcribit dictus Zieglerus. Idem Mare Inſulæ ab Occidente proximum, breviis & ſcopulis plenũ, Icarium: & Inſulam in eo Icariam, ab Incolis nominari ſcribit. Inſula hæc hoc noſtro tempore denuò innoteſcere incipit, idq; Anglorum auſpiciis. *Nova Zembla* inſula eſt ſita ſub gradu 76. Summa hîc inclementia aëris atq; intolerabile & intenſiſsimum frigus. Regio deſerta, ſylveſtris, rigida, moleſta. In hac nec frondes nec gramen creſcit; in hac etiam nulla Animalia præter carnivora reperiuntur, qualia Vulpes & Vrſi, quorum non tantùm in hac Inſulâ, ſed in pleriſq; regionibus Septemtrionalibus magna copiâ eſt. Sunt & Belluæ marinæ: quæ vaſto corpore Boviſq; magnitudinem excedentes, *Walruſſchen* vulgò dicuntur: os habent leoninâ ſpecie, pellem villoſiorem, quatuor pedes, duos dẽtes ex parte oris ſuperna prominentes, planos, duros, candẽtes, ut Elephantinis precio non cedãt. Freta hîc, *Fretum Weygats, Forbiſſeri & Davis*. *Fretum Weygats* protenditur ad Ortum uſq; ad Crucis dictum angulum, deinde ad Arctapeliotem uſque ad Diſsidii angulum, paulò ad Orienten vergentem. In Auſtralis lateris Weygats continente Gulielmus Barendſonius aliquos agreſtiores homines reperit Samiutas appellatos. Veſtiũ horum quibus vtuntur forma, ſimilis eſt illi quam noſtri pictores ſilveſtribus Hominibus tribuunt, minimè tamẽ ſilveſtres ſunt, ſed bono intellectu præditi. Amiciuntur pellibus Rangiferotũ à capite uſq; ad pedes. Vtplurimùm brevi ſunt corpore, latâ planâque facie, parvis oculis, brevibus cruribus & divaricatis, agileſque ſunt in curſu & ſaltu. Rhedas habent in quibus unum aut duos Rangiferos jungunt, qui unum aut alterum hominem inſidentẽ tam celeri curſu trahunt, ut nullus noſtrorum equorum æquari illis poſsit. *Fretum Forbiſſeri* à Martino Forbiſſero Anglo nomen accepit, qui anno M D Lxxvii, tranſitum ad Cathaiam per Septemtrionem quærens, pervenit ad Fretum quoddam, in quo reperit & Inſulas & Homines plurimos, de quibus paucula ſubjiciemus. Homines ejus loci ab omni cultu alieni, crudis ferarum ac piſcium carnibus veſcuntur. Veſtiuntur pellibus ferarum venatione captarum, herbas etiam crudas beſtiarum in morem devorãt. Tentoria eorum pellibus Balænarum teguntur, perpetuæ ibi nubes & frigus aſperrimum. Canibus qui Lupos noſtros ſpecie referunt, ſub jugum miſsis, utuntur ad res neceſſarias ſuper glaciem advehendas. Arma illis ſunt arcus, ſagittæ & funda. Nulla ibi ligna, Cervi multi: homines terram non colunt, contenti rebus quas ſponte producit: venatione vivunt: potus illis ſanguis ferarum eſt calidus, aut aqua glaciei: nulli iſtic fluvii, nullæ ſcaturigines, quòd violentia frigoris terram ita concludat, ut aquarũ ſcaturigo erumpere nequeat. Homines ſunt magni laboris, venatores ſtrenui & præſertim in aucupiis aſtutiſsimi: utuntur certo navigii genere ex coriis cõfecto in quo ſolummodò homini locus: cui unico tantùm remo opus eſt. Dextrâ Inſtrumentũ tenet quo aves telo jaculatur. Hujus exemplum in Angliâ viſum. *Fretum Davis* itidem à Iohanne Davis Anglo appellationem accepit, qui anno 1585 & duobus proximis littora Americæ, vel potiùs Groenlandiæ Circium ſpectantia à 53 gradu ad 75 tranſitum illac in Chinam ſcrutando perlegit. Quæ de Euripis illis quatuor in Tabulâ vides, deſumpta ſunt ex Itinerario Iacobi Cnoxen Buſcoducenſis, qui refert Minoritam quendam Anglum Oxonienſẽ Mathematicum terras Polo circum vicinas deſcripſiſſe & aſtrolabio dimenſum eſſe in hanc ſequentem formam ferè, uti ex Iacobo collegit Mercator. Euripos illos quatuor dicit tanto impetu ad interiorem voraginem rapi, ut Naves

Nova Zembla.

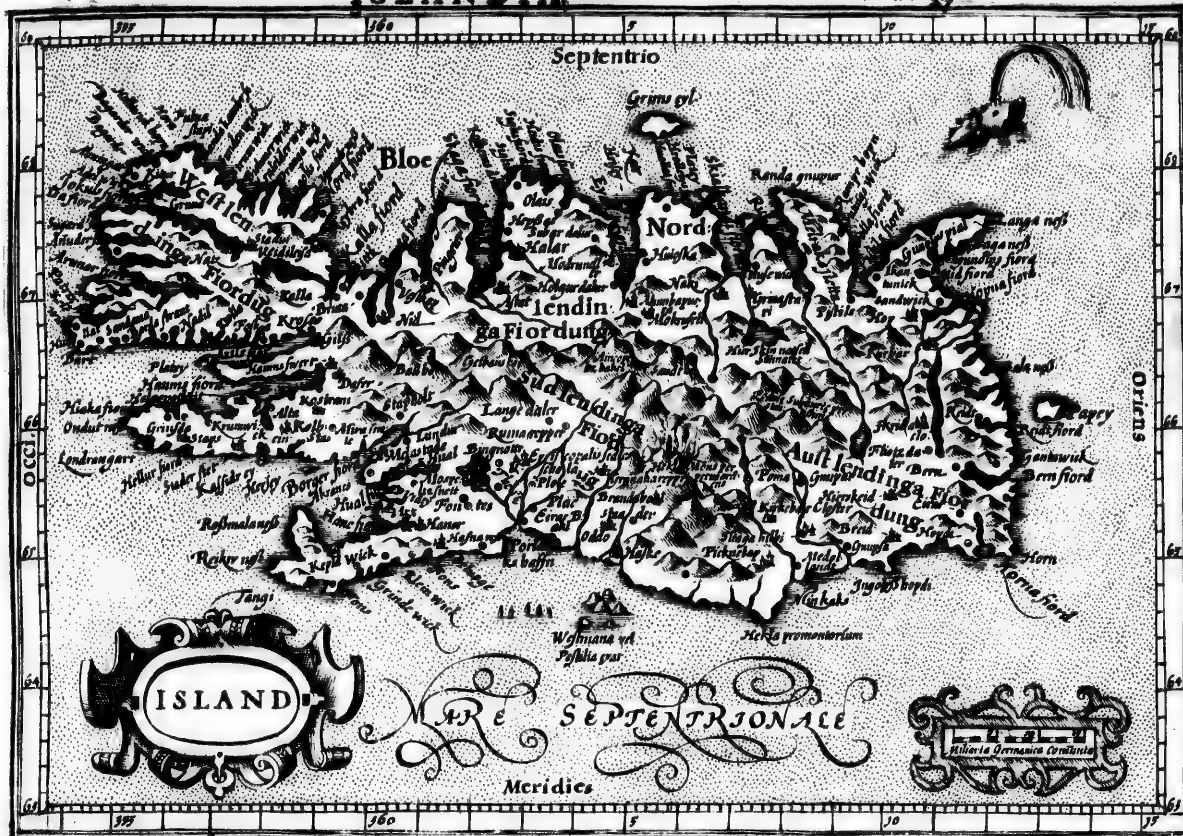
naves ſemel ingreſſæ, nullo vento retroagi poſsint, neque verò unquam tantum ibi ventum eſſe, ut molæ frumẽtariæ circumagendæ ſufficiat. Sed hæc Luciani veris narrationibus non abſona videntur, quando qui loca in quibus Euripi illi eſſe dicuntur luſtrarunt, Euripos nullos invenerunt: ſcilicet Hollandi, qui uſque ad 81 Lat. gr. apertum mare invenerunt. Cæterùm de Hyperboreorum habitatione expedit audire Iulium Scaligerum exercitatione XXXVII. de navigatione ex mari Hyperboreo Sinam verſus ita ſcribentem: *An verò per id mare poſſit ad Sinas inſtitui navigatio, alia aliis adducta ſunt in utramque partem argumenta, variéque adſenſum eſt. Noſtra tamen hæc ſunt. A Duvinæ fluvii oſtiis unde curſum auſpicantur, legendum eſſe volunt totum illum tractum, qui univerſam ambit Scythiam ad ejus Orientalem uſque angulum: in cujus flexu, Septemtrionem aut Aquilonem cum Favoniis commutandum. Quâ de re qui verba faciunt, illius & maris & ventorum & oræ naturam minus exploratam habere, certum eſt. Adeo namque rari ſunt Zephyri & Subſolani, ut penè ſint ignoti. Aquilonum frequentia tanta, ut illius imperium cœli quaſi legitimum à naturâ commiſſum eſſe videatur. Vada infinita, cæca, limoſa. Hyeme quæ decem ſævit menſes, quaſi pavimento ſolidata maris ſuperficies. Æſtate perpetua caligo, quæ pomeridianis horis unâ & alterâ vix diſcuſſa, mox redintegratur. Tum vero majus à glacie periculum, cujus immenſæ cruſtæ fluitantes, mobilium Inſularum inter ſe concurſantium ſpeciem præbent.* Certè nuperis Batavorum navigationibus Anno MDXCIV & ſequentibus duobus in hæc loca inſtitutis, ſpes facta eſt, poſſe ex mari Hyperboreo ad Orientales Orbis oras navibus perveniri, ſed difficulter admodùm propter glaciem & hybernam noctẽ. Gulielmus Barendſonius negabat per Fretum Naſſovicũ ad Sinas inſtitui navigationem poſſe, non ſolùm ob glaciem, ſed præcipuè quòd ex variis obſervationibus comperit, non mare illud ſed ſinum duntaxat eſſe, inprimis ex eo quòd nullum fluxum & refluxum invenerit. Verùm ſpes illi magna fuit per Borealiſsimam Novæ Zemblæ partem dictam navigationem perfici poſſe. Cæterùm cùm indies novæ navigationes illac ad Sinas inſtituantur, tandem experientiâ diſcetur, utrùm id perfici poſsit, nec ne. Conſtat autem naves noſtras ad gradum uſque 81. provectas, & etiamnum mare apertum inveniſſe: poſt verò ad grad. 76. glaciei cruſtis ingentibus ac nocte ingruente impeditas fuiſſe, ne ulteriùs progredi poſſent. Deſtituit vectores Sol 4. Novemb. Anno MDXCVI: viſus iterum 24. Ianuarii anno ſequenti: quo toto tempore in novâ Zemblâ tuguriolo à ſe exſtructo latitarunt, uſque ad 14. Iunii, fortiſsimi Argonautæ. Sic enim jure eos appellare liceat. Nam quamvis valde celebrata ſit à veteribus Argonautarum navigatio: ſi tamen cum iſtâ conferatur, ludus cenſebitur. Quis enim, ante hos Hollandos, per 13. menſium ſpatium, ab omni hominum conſortio ſegregatus, rerum omnium inopiâ preſſus, rigidiſsimo cœlo intenſiſsimum gelu pertulit, ſub Poli Arctici 76. graduum altitudine in vaſtâ ſolitudine ædes fabricavit in quas ſe reciperet, ut ab aëris inclementiâ ſe tueretur, in illis ipſis identidem altiſsimâ nive ſepultus, ac totis ferè decem menſibus incluſus? Taceo quæ in reditu, navem deſerere coacti ac ſcaphâ non tectâ vecti, acerba pertulerunt. Taceo feroces, truculentos & ingentis magnitudinis Vrſos, atque belluas marinas, cum quibus ſæpenumerò fuit dimicandum. Quas tamen ærumnas omnes, labores & admirandas difficultates, forti magnóque animo, non ſine benignâ Divini Numinis protectione & favore ſuperarunt.

Nomina, à quibus & cur indita. ISLANDIA inter varias Oceani Occidentalis Inſulas quæ Norvegiæ Regno ſubjectæ ſunt, maxima, nomen habet à gelu, quo ex parte riget. Dicitur & Snelandia, à nive: item Gardartsholnn, i. Gardarti Inſula. Pleríque hanc voluerunt eſſe antiquorum *Thulen*. Quam & Ptolemæus *Thulen* vocat, cujúſque medium ponit gradu Lat. xxx. 20. Long. 63. Hæc quinque dierum & noctium navigatione ab Orcadibus à Solino ſtatuitur. Inſula ſi qua alia Poëtis celebratiſsima, cùm diſjunctiſsimum aliquid innuerent, quaſi totius Orbis remotiſsima. Hinc Virgilius, *Tibi ſerviat ultima Thule*. Verùm enimverò an Thule aliqua fuerit, dubitat Sineſius, & nuſquam comparere ſcribit Giraldus, ancipitíque de eâ ſententiâ diſtrahuntur doctiores. Pleríque *Iſlandiam* Thulen (uti diximus) olim vocatam aſſeruerunt: his tamen Saxo Grammaticus, Crantzius, Milius *Situs.* Iovius, Peucerus refragantur. Sed de his ſatis, redeo ad Iſlandiam. Sita eſt non ſub Meridano primo, ut notavit quidam, ſed octavo inde gradu. Longitudo ejus eſt C. milliarium Germanicorum, ut vulgus ſcriptorum *Cœli & Soli qualitas.* habet, his addit quadraginta quatuor, dictus Ionas. Latitudo milliarium Germ. 56. Cœlum habet inclemens, ac pro majori parte inculta eſt, præſertim verſus plagam Septemtrionalem, ob auſtera ſpiracula venti Circii: qui nec frutices, ut ſcribit Olaus, elevari permittit. Tellus autem ſementi faciendæ minimè idonea, neque ullum fert frumentum: at graminis adeò fœcundum ſolum ferunt in hac inſulâ omnes qui de eâ ſcripſêre, ut niſi pe- *Animalium varietas.* cus à pabulo interdum arceatur, ab arvinâ ne ſuffocetur, periculum ſit. Præter Equos & Boves nullum jumentum apud hos eſſe, fatetur ipſe Ionas: Bovéſque & Vaccæ hîc omnes cornibus carent: Oves non item. Catellos habent albos quos inpenſiùs diligunt. Falcones candidos magnâ copiâ: ſunt & Corvi candidi, agnellis & porcellis infeſtiſsimi. Vrſi item & Lepores albi. Etiam, teſte noſtro ſæpius dicto Iſlando, Aquilæ albicantibus caudis: quos Plinius (ut addit) Pygargos appellavit. Præter Betulam & Iuniperum nullam hanc Inſulam ferre Arborem, Velleius teſtatur. Quare lignorum maxima per univerſam Inſulam inopia eſt, niſi fortè (quod interdum accidit) ex Septemtrionali plagâ arbores grandiores vêtorum turbine, funditùs exſtirpatæ naufragii inſtar ad hęc *Imperium majorum.* littora deferantur: quibus Incolæ ad uſum focorum, ædificiorum, naviúmque utuntur. Subeſt Regno Norvegiæ ab anno nempe 1260, quo primum hos homagium huic præſtitiſſe, tradit idem Ionas. Quâ ratione Rex Danię qui & Norvegiæ eò quotannis præfectum mittit, qui in arce *Beſtede* ſedem ſuam tenet, eíque nunc obediunt, ut quondam ſuis Epiſcopis: à quibus ad Chriſtianam fidem ſub Adelberto converſi fuêre. Tempore Haraldi Pulchricomis primi Norvegiæ Monarchæ, ſunt qui putant habitari cœptam: cùm hic nempe regulorum multitudinem expuliſſet ex Norvegiâ, qui novas quærentes ſedes, huc cum familiis commigrarunt, atque patriæ deſiderium exuentes, manſêre. Circa annum Chriſti milleſimum hæc accidiſſe veriſimile: circa annum 874. ſcribit nominatus Iſlandus Ionas, apud quem habes horum Epiſcoporum omnium ſeriem & nomina. Primum eorum Eipſcopum nominat Crantzius Iſlephum. Sub eorundem Norvegiorum imperio videtur fuiſſe, ante annos ducentos, ex excerptis Nicolai Zenii Eclogis, ubi legimus hanc inſulam à Zichmi Friſlandiæ Rege bello petitam, ſed fruſtrà, & à Regis Norvegiæ militibus præſidiariis in hac Inſulâ poſitis repulſum.

Dividitur

maxima,nomen
darti Inſula. Ple-
ue medium po-
cadibus à Solino
aſi totius Orbis
fuerit , dubitat
ctiores. Pleríque
antzius , Milius
o primo,ut no-
lgus ſcriptorum
habet inclemens,
venti Circii : qui
ea , neque ullum
ſere , ut niſi pe-
s nullum jumen-
n item. Catellos
i,agnellis & por-
lbicantibus cau-
Inſulam ferre Ar-
(quod interdum
ragii inſtar ad hęc
beſt Regno Nor-
Quâ ratione Rex
eíque nunc obe-
e. Tempore Ha-
empe regulorum
arunt , atque pa-
le : circa annum
n & nomina. Pri-
rio videtur fuiſſe,
i Friſlandiæ Rege
um.

Dividitur

Dividitur verò Inſula univerſa in totidem partes,quot ſunt Mundi cardines. Orientalem vocant *Auſtlendinga-fiordung*,Occidentalē *Weſtlendingafiordung*, Septemtrionalem *Nortlendingafiordung*,Meridionalem *Suydlendinga-fiordung*. Vrbibus carent,montes pro urbibus habentes. *Fontes.* Fons hîc qui fumigantis aquæ vitio nativam rei cujuſlibet originem demolitur: & quicquid fumi hujus exhalatione reſpergitur, in lapideæ naturæ duritiē tranſmutatur,formâ dumtaxat ſuperſtite.Eſt & fons peſtilentis undæ,quem qui guſtaverit, perinde ac veneno proſternitur.Sunt latices cerealis poculi proprietatem imitantes. *Mare.* Oceanus autem Septemtrionalis in quo hæc Inſula ſita eſt,tantam Piſcium copiam ſubminiſtrat,tantámque Reipublicæ Iſlandicæ utilitatem præſtat,ut non multorum Hominum,ſed totius Inſulæ ſalus & fortunæ inde pendere videantur: inde enim omnes aut vivunt,aut victum quærunt,familiáſque ſuſtentant. Hîc ſi velim hujus Maris Piſcium genera omnia recenſere,tempus me deficiat.Aliquot verò rariora non abs re fuerit commemorare. Inter quæ Piſcis *Nahual*:Hujus carnem ſi quis comedat,ſtatim moritur:habétque dentem in interiori capitis parte prominentem ad ſeptem cubitos. Hunc quidam pro Monocerotis cornu vendiderunt. Creditur venenis adverſari. Quadraginta ulnarum longitudinem habet bellua. *Roider*,centum triginta ulnarū eſt,caret dentibus.Ejus caro eſui accommodatiſsima gratiſſimáq;:pinguedo multis morbis medetur.*Cetus Britannicus*,longitudine triginta ulnarum: dētibus caret,linguámq; ſeptem ulnarum habet. Eſt & maximum *Cetorum* genus quod rarò apparet,Inſulæ magis quàm Piſci ſimile.Inſequi minores Piſces præ corporis illa immani mole nequit,capit tamen illos ſuâ quadam arte & aſtutiâ.Alius item piſcis *Stantusvalur* dictus,totus cartilagineus,Raiæ aliquo modo ſimilis:ſed infinitis modis major,Inſulæ ſpeciem cùm apparet,præ ſe fert,alis naves evertit. Sunt & *Seenaut*,Boves marini, colore griſeo: & alii. *Montes.* Ad montes tranſeo.Iſlandiæ(inquit Georgius Agricola)tres ſunt Montes elati in Cœlum,quorum vertices perpetuâ nive candent,radices ſempiterno ęſtuant igne.Primus vocatur *Hecla*,alter *Crucis*, tertius *Helga*,id eſt ſanctus. Ab Heclâ non longe abſunt fodinæ Sulphuris,pænè unicum Incolarum mercimonium,& vectigal Inſulæ: Mercatores enim naves eo onuſtas evehunt. Mons ipſe cùm furit,ut horribilia tonitrua inſonat, projicit ingentia ſaxa,Sulphur evomit,cineribus egeſtis omnia longè latéque complet,ut ad viceſimum lapidē terra coli non poſsit. Qui naturam cauſáſq; ejus incendii curioſiùs contemplaturi propiùs ad montem accedunt,facilè unâ aliquâ latente voragine vivi abſorbentur: nam & multæ ſunt, & cineribus ita tectæ,ut nemo ſibi cavere poſsit. Locum propterea vocant carcerem ſordidarum animarum.Accedit huc , quod quum glacies ſoluta totos octo menſes magnis molibus littori undique allidatur,horrendum ſonum edat,quem Incolæ dicunt animarum eſſe ejulatum & quiritationem. Ejuſdem naturæ alius mons nomine *Helga*. Hic mons anno 1581,teſte Iona,tanto fragore & tonitru ignes & ſaxa eructavit,ut inde ad octoginta milliaria grandiores machinæ bellicæ explodi putarentur.Apud hunc vorago quædam,ubi ſpectra ſe offerunt,congreſsibus hominum tam manifeſta,ut tanquam viventes accipiantur ab ignaris mortis illorum: nec deprehenditur error,priùs quā diſparuerint umbræ.Sed hæc aut fabuloſa ſunt,aut certè Dæmonum ludibria.Ipſe Ionas fabuloſa putat. Crātzius Iſlandos ſpecus plerúmque habitare ſcribit,ad montium latera excavatis manſiunculis. Quod idem quoque

que

que Olaus aſſerit, in primis tempore brumali. Ex oſsibus Piſcium domos exſtruunt, penuriâ lignorum. Contrà
Ionas, dicit hîc Templa & domicilia exſtare ſatis multa ex ligno, ceſpite, & ſaxis ſatis magnifica & ſumptuoſa. *Opera publica & privata.*
Duos habet Inſula Epiſcopatus Cathedrales, *Holam* ſub quo ſunt Monaſteria *Pingora*, *Remeſted*, *Modur*,
Munkeniere: *Scalholt* cui Monaſteria ſubſunt *Videy*, *Pyrnebar*, *Kirckebar*, & *Skirdı*. Ex Vellei huius tabulæ
auctoris tamen ſcriptis intelligitur novem in ea eſſe Monaſteria: & Templa præterea trecenta viginti novem.
Epiſopi autem ex Academiâ Haffnenſi eò mittuntur, quorum alter Boreali Inſulæ parti præeſt, alter Meridio-
nali. Ac uterque Gymnaſium publicum ædibus adjunctum habet, in quo viginti quatuor pueros ſuo ſumptu
alere & erudire tenetur. Incolæ communi tecto, victu & ſtrato gaudent cum Iumentis. In ſimplicitate ſanctâ
vitam agunt, cùm nihil ampliùs quęrant quàm quæ Natura concedit. Nam & Montes habent pro Oppidis, ut *Mores.*
diximus, & fontes pro delitiis. Beata gens, cujus paupertati nemo invidet, & indè beatior quòd Chriſtianiſmũ
acceperit. Sed Mercatores Angli & Dani quieſcere gentem & ſuo contentam eſſe non ſinunt. Nam ob piſca-
turam evehendam, Inſulam hanc frequentantes, cum mercibus omnigenis vitia quoque noſtra invexerunt.
Res majorum memorabiles carminibus celebrant, vel ſcopulis inſculptas vindicant ab oblivione. Piſcibus ut
plurimùm victitant, quibus quoque exſiccatis & contuſis, tanquam in farinam redactis, loco panis in menſâ *Victus.*
utuntur: lautiores autem pane bis cocto. Potus olim aqua, ditioribus lac: nunc autem fruges aliunde allatas
huic miſcere didicerunt; & ſimplicis undę, poſtquam exteri cum iis negotiari cœperunt, oderunt hauſtum.
Lubecenſes enim, Hamburgenſes, & Roſtochienſes quotannis hanc Inſulam navibus ſuis frequentantes eò *Mercimonia.*
deferunt farinam, panem, cereviſiam, mulſum, vinum, pannos Anglicos, lintea, ferrum, chalybem, aurum,
argentum, mulierum vittas & ligna in uſum ædificiorum & navigiorum: exportant pro his pannum Iſlandi-
cum (vulgò *Watman*) magnas ſulphuris effoſsi moles, Piſces induratos, butyrum, ſebum, vellera, ferarum
pelles, Vulpes, Falcones albos, Equos, & alia iſtiuſmodi. Piſcium hîc tanta copia, ut eorum ſtrues altiſsimas
ſub dio concinnent, atque ita vęnum exponant, altitudine interdum ipſa ædium tecta ſuperante. Tanta etiam
butyri ſalſi copia, ut ciſtis odoratis recondant longitudine pedũ quadraginta, altitudine 5, præter uſitata dolia.

Sed lubet Eraſmi Michaëlis verſus, quos habet lib. 3. rei Nauticæ de Iſlandiâ adjicere:

Ultima Parrhaſias Iſlandia ſpectat in Arctos,
Sub Caurum porrecta gradus: non divite tantùm
Læta ſolo, cùm vel cæcis occluſa cavernis,
Sulphura flava coquit mixtiſque extrudit arenis:
Pabula vel lætis pecori gratiſſima pratis
Fundit, & oppletas inveſtit gramine valles:
At vicina etiam ſolidos cùm littora piſces
Nec numeris, nec menſurâ, certiſve ferendos
Nominibus ſtipat, ratibúſque immittere certat.
Proventu ſiquidem vario cùm exceſſerit, uno,
Hoc vincit tamen, & cumulato Piſce redundat,
Aucta opibus fortéſque animis complexa colonos,
Cujus & in Notios quæ pars jacet obvia ventos
Aeſtuat æternis per aperta foramina flammis,
Eructátque globos cinerum, trepidóque boatu,
Hecla tonans interſparſâ pice Sydera lambit.

cum Inſulis circumjacentibus.

Regio.
Nomina à quibus & cur indita.

BRITANNIA omnes Inſulas, quæ inter Hiſpanias & Germaniam magno terrarum ſpacio Galliæ prætenduntur, ſuo nomine complectitur. Eam nuper Lhuyddus Prydaniam, Th. Eliottus Eques Britannus *Prytaniam* dici voluerunt, ſed ſtudio magis contentionis, quàm veritatis incitati, contra Ariſtotelis, Lucretii, Iulii Cæſaris, & aliorum veterum ſcriptorum authoritatem ac fidem. Quia autem olim Britanni omnes ſe glaſto inficerent, quod cœruleum efficiebat colorem, ut hoc horribiliore in pugnâ aſpectu eſſent: iidémque quicquid depictum & coloratum *Brith* patriâ & antiquâ linguâ appellarent: rectè quidam ſtatuunt Græcos (qui primùm hoc nomen ita conceperunt) ab Incolis, quos Brith & Briton appellari accepiſſent, ad *Brith Tania*, quod regionem ſignificat, addidiſſe: & ideo Britanniam regionem Britonum, id eſt, pictorum & coloratorum dici, non aliter atque Mauritania Mauri, Luſitania Luſi, & Aquitania aquarum regio nominatur. Britanniam autem *omnibus cœli ac ſoli bonis natura donavit, in quâ nec rigor eſt nimius hyemis* (ut habet Panegyricus Conſtantino dictus) *nec ardor æſtatis: in quâ ſegetum tanta fœcunditas, ut muneribus utriúſque ſufficiat, & Cereris & Liberi: in quâ nemora ſine immanibus beſtiis, terra ſine ſerpentibus noxiis. Contrà, pecorum mitium innumerabilis multitudo, lacte diſtenta & onuſta velleribus; certè quod propter vitam diligitur, longiſſimi dies, & nullæ ſine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras, noctiſque metam cœli, & ſyderum tranſit aſpectus, ut Sol ipſe qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire.* Inter omnes Britanniæ Inſulas duæ reliquas magnitudine longè præcellunt: *Albion*, ſub quâ Anglia & Scotia cotinentur, & *Hibernia*. Prima magnitudine eſt *Albion*, quæ nunc ſola nomen Britanniæ retinet, quod antea omnibus erat commune. Atque hoc nomen magis è libris eruitur quàm in communi ſermone uſurpatur, niſi quod Scoti ſe *Albinnich* & ſuam regionem *Albin* adhuc vocent. De nomine autem *Albion* non multùm laborandum, quod huic Inſulæ impoſuerunt Græci ad differentiam, cùm circumvicinæ Inſulæ omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorũ enim vanitate, fabuloſitate & deſultoriâ illâ in fingendis nominibus levitate enatum videtur. Cùm enim illi Italiam ab Heſpero Atlantis filio Heſperiam, Galliam à Polyphemi, Gallatiam &c. fabuloſè dixerint: hanc Inſulam ab Albione Neptuni filio Albionem etiam fabuloſè denominaſſe, vero non abſimile videtur: quod Perottus & Lilius Giraldus prodiderunt. Alii ab ἄλφον malunt deducere, quod teſte Feſto, album Græcis ſonat, unde & Alpes appellatæ. Figura ejus triquetra eſt, Siciliæ maximè ſimilis, nam in tres diverſos angulos ſeſe cuneat. Promontorium primum Occidentem verſus Angli vocant *The cap of Cornwal.* Secundum Cantium quod Orientem proſpicit, Anglis *Northforland.* Tertium Orcas ſive Tarviſium quod longè in Septemtrionem extenditur, Scotis *Dungiſbehead* dictum. Livius & Fabius Ruſticus eam oblongæ ſcutulæ ſive bipenni aſsimilavêre. Ab Occaſu, qua Hibernia ſita eſt, Vergivius Oceanus irrũpit, à Septẽtrione, vaſtiſsimo & apertiſsimo Hyperboreo Mari pulſatur, ab Ortu qua Germaniæ prætẽditur, Germanico, à Meridie qua Galliæ opponitur, Britannico urgetur.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Albion Inſula.
Figura & ſitus.

l,

errarum ſpacio
ydaniam, Th.
tionis, quàm
terum ſcripto-
icerent, quod
idémque quic-
è quidam ſta-
ari accepiſſent,
n, id eſt, pi-
tania aquarum
eſt nimius hye-
s, ut muneribus
is. Contrà, pe-
ligitur, longiſſimi
tam cœli, & ſyde-
Inſulas duæ re-
. Primama-
mune. Atque
nich & ſuam re-
Inſulæ impoſu-
orũ enim vani-
n illi Italiam ab
anc Inſulam ab
od Perottus &
s ſonat, unde &
los ſeſe cuncat.
tium quod O-
rionem exten-
ni aſsimilavêre.
o Hyperboreo
Britannico ur-
getur.

getur. Diodorus libro ſexto ambitum ejus ſcribit eſſe duorum & quadraginta milliũ ſtadiorũ. Martianus: *Britannia* inquit, *longa millibus octingentis, lata trecentis, circuitu tricies octies viginti quinque millia tenet*. Nugæ. Doctiſsimus & accuratiſsimus ſcriptor Camdenus hanc rationem inivit, à Tarviſio promontorio ad Belerium, itinere ob ſinuoſos littorũ tractus curvato, millia paſſuum ſunt DCCCXII: inde ad Cantium CCCXX millia: deniq; à Cantio ad Tarviſiũ DCCIIII millia. Quæ ſumma eſt MDCCCXXXVI millium paſſuum. Hæc Inſula olim in duas partes diviſa fuit, teſte Ptolemæo magnæ conſtructionis lib. II: ubi Inſulam univerſam in *Britanniam magnam & parvam* diſpeſcit. *Magnam* vocat citeriorem ejus partem ad Meridiem: *Parvam* verò ulteriorem ad Septemtriones. Romani verò ulteriore parte neglectâ, *quia*, ut inquit Appianus, *illis utilis eſſe non poterat*, citeriorem in provinciam jam redactam primùm duplicem fecerunt, *Inferiorem* & *Superiorem*, ut ex Dione colligitur. Angliæ enim partem citeriorem cum Walliâ *Superiorem*, ulteriorem & Septemtrionalem *Inferiorem* vocat. Poſtea in tres partes deſcripſerunt, ut ex Sexto Rufo liquet, in *Maximam Cæſarienſem, Britanniam Primam & Britanniam Secundam*. Poſtremò, cùm Imperii Romani formula indies immutaretur, Britanniam quinquepartitam fecêre, *Britanniam* nimirùm *Primam, Secundam, Maximam Cæſarienſem, Valentiam*, & *Flaviam Cæſarienſem*. Atque hæ quidem fuerunt ſub Romanis ipſius Britanniæ diviſiones. Nonnulli univerſam Inſulam olim fuiſſe in tres partes diviſam ſcripſêre, nempe in *Loegriam, Cambriam* & *Albaniam*. Sed hanc recentiorem eſſe diviſionem credit Camdenus, ut quæ à tribus populis, Anglis, Cambris & Scotis, qui poſtremò Inſulam inter ſe diviſerunt, videatur enata. Poſtea in duo Regna, nempe Angliam & Scotiam, diviſa eſt Inſula: [illegible] feli-

Mare. ciſsimo ſub Iacobo 6 unita hæc duo ſunt Regna, & tota Inſula *Magna Britannia* appellata. Vaſtiſsimo autem & apertiſsimo Oceano, ut ſuprà docuimus. Britannia undiq; circumfunditur, quem B. Baſilius *Mare magnum, & navigantibus horrendum* dixit. Latè certè modò campos vicinos inundat, modò refugit & nudat, & ut cum Plinio loquar, in magnitudine hac apertâ, Lunæ vim laxè graſſantis efficaciùs ſentit, tantáque vi ſemper immittitur, ut non ſolùm flumina retrogat, ſed aut terreſtria deprehendat animalia, aut marina deſtituat. Tantúmque erat vel hoc mare hyeme navigare, ut Iul. Firmicus in libello de errore prop[illegible]narum religionum ad Conſtantem & Conſtantium Impp. exclamarit: *H[illegible]me (quod nec factum eſt aliquando, nec fiet) tumentes, & ſævientes undas calcaſtis Oceani Britannici, ſub remis veſtris incogniti jam nobis penè maris unda contremuit, & inſperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid ampliùs vultis? virtutibus veſtris victa Elementa ceſſerunt.*

Commoditates. De commoditatibus quas hoc mare præſtat, de tepore quo terras fovet, de vaporibus quibus aërem nutrit, & agros irrorat, de piſcibus varii generis, Salmonibus, Paſſeribus, Paguris, Aſellis, Halecibus &c. quorum infinita examina alit, nihil attinet dicere: Margaritæ tamen non ſunt ſilentio prætereundæ, quas rotundâ ſpecie mari Britannico gregatim natare ducem ſectantes, more apum Iubas memorat. Meminit & Marcellinus. Harũ ſpe Cæſarem Britanniam petiiſſe author eſt Suetonius. Atq; hæc de Albione, nunc reliquas præcipuas percurramus. Inter omnes longe præcellit Hibernia, de quâ nihil hîc, de eâ in propriis quas occupat tabulis, dicturi. Eam

Orcades. ſequuntur *Orcades*, nunc *Orkney* XXX. plùs minùs, Inſulæ, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis, quas ita appellat quidam

dam antiqua membrana, quaſi *Argath*, id eſt, *ſupra Getas*, ut ibi exponitur: Camdenus malit ſupra *Cath*, objacet enim *Cath* regioni Scotiæ, quam ob promontorium *Cathneſſe* nunc vocant, cujus Incolæ *Carini* pro *Cathini* perperam Ptolemæo nominari videntur. Solini ætate homine vacarunt, & junceis herbis inhorruerunt,

Soli fertilitas.

nunc vero cultæ ſunt, ſed ſine ſilvis, hordei ſatis feraces, tritici & arborum omnino indigæ. Serpens in eis nullus aut venenoſum animal. Animalium greges numeroſiſsimos nutriunt: Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni hic multi.

Animalium varietas.

Copioſa item in his piſcatio eſt, ex qua Incolæ non parum emolumenti capiunt. Iulius Agricola claſſe primus Britanniam circumvectus Orcadas ad id tempus incognitas, invenit domuitque, tantum abeſt ut Claudius devicerit, (quod Hieronymi Chronicis aſſeritur.) Deinde vero cum Romanorum concideret in Britannia Imperium, Pictorum ſedes fuerunt. Poſtea in Norwegorum poteſtatem & Danorum devenerunt: unde Gothice loquuntur Incolæ: & demum Chriſtiernus Rex Daniæ pacta pecunia, Anno MCCCClxxIIII omne jus ſuum in regem Scotiæ tranſtulit.

Imperium majorum.

Harum autem præſtantiſsima *Pomonia* Epiſcopali cathedra celebris; a Solino *POMONA* diutina ob diei prolixitatem vocata, hodie *Mainland* incolis, quaſi continens eſſet. Stanni & plumbi ferax, ac ſede Epiſcopali in *KirkZwale* opidulo, & duobus caſtris ornata. *Ocetis* etiam inter has a Ptolemæo recenſetur, quam *Heth* nunc dici conjectat Camdenus. An vero *Hey*, quæ inter has numeratur Plinii *Dumnam* dicam, inquit idem Camdenus, nondum ſtatui. Certe ſi non ſit, malim *Faire Yle*; i. *Inſula pulchra*, cujus opidum quod habet unicum *Dumo* dicitur, *Dumnam* exiſtimare, quam cum Becano *Wardhuys* in Lappelandia cenſere. Hactenus ille. *Zelandiam* quoque unam earum nominat Ioannes Major, quinquaginta mille paſsibus in longum exporrectam. Incolæ porro harum Inſularum cum abundantia hordei potentiſsimum conficiant potum, & omnium mortalium ſint bibaciſsimi, nullum tamen in eis unquam ebriũ, aut mente alienatum, nullum amentem aut ſtolidum viſum eſſe teſtatur Boëtius. His proximæ *Hebrides* Inſulæ numero xlIIII, quas Beda *Mævanias*, Ethicus *Betoricas*, Giralbus alibi *Inchades & Leucades*, Scoti *Weſterne Iles*, i. Occiduas Inſulas: Ptolemæus cum Plinio & Solino *Ebudas vocat*. Harum triginta eſſe Plinius ſcripſit, ſed quinque recenſet Ptolemæus.

Hebrides, earum nomina.

Prima *Ricina* eſt, Plinio *Ricnea*, Antonino *Riduna*, nunc *Racline*. Inſula hæc exigua eſt objecta Hiberniæ. Proxima *Epidium* eſt nunc *Ila* (teſte Camdeno) Inſula ſatis ampla, & campeſtri planicie ferax. Inter hanc & Scotiam *Iona* interjacet, Bedæ *Hy & Hu*, ſitu plano gaudens, in qua Epiſcopalis eſt ſedes, in *Sodore* opidulo, unde Inſulæ omnes *Sodorenſes* etiam dictæ fuerunt, quod in ejus diœceſi cenſentur; celebris autem eſt Regum Scotiæ ſepultura. Inde *Maleos* eſt Ptolemæi, nunc *Mula*, cujus Plin. meminit, cum inquit *Reliquarum Mella xxv mill. paſſ. amplior proditur. Hebudes* Orientalior nunc *Skie*, deinde Scotiæ littori longe obtenditur, & *Hebuda* Occidentalior magis in Occaſum divergens, nunc *Lewes*, cui præeſt *Mac cloyd*, & in antiquo Manniæ libro *Lodhus* dicitur, monticulis prærupta, ſaxoſa & raro cultore, ſed omnium ampliſsima, a qua exiguo Euripo *Euyſt* disjungitur. Cæteræ præter Hyrtham ignobiles ſunt aut ſaxis aſperæ, aut cautibus inviæ; & vix virenti ceſpite veſtitæ. Sequuntur Mona & Vectis de quarum altera, in tertia Tabula Angliæ, de altera in ſeptima agemus.

Regio.
Nomina priſca & recẽtia, a quibus & cur indita.

HIBERNIA Inſula ſequitur, Orpheo, Ariſtoteli & Claudiano *Ierna*, Iuvenali & Melæ *Iuverna*, Diodoro Siculo *Iris*, Euſtathio *Vernia* & *Bernia*, incolis *Erin*, Britannis *Yverdhon*, Anglis *Ireland*. Vnde hæc profluxerint nomina, variæ ut in re obſcura ſubinde enatæ ſunt opiniones. Hiberniam alii ab Hibero Duce Hiſpano, qui primus magna Hominum coacta multitudine, eam occupavit, dictam volunt: ab Ibero fluvio alii, quod illius accolæ primi Inſulam habitaverint; alii ab hiberno tempore, quia ad Occidentem vergit. Eulogii author ab Irnalpho Duce. *Hibernia* & *Iuverna*, proculdubio ab Orphei & Ariſtotelis *Ierna* dimanarunt: *Ierna* autem illa, *Iris*, *Iverdhon*, & *Ireland*, ab Incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabulo etymon petendum. Hic Camdenus quid opinione augurari poſsit ſe habere negat: niſi forſan, inquit, ſit ab *Hiere* Hibernica voce illis Occaſum, ſive plagã Occidentalem ſonante, unde *Erin* quaſi Occidentalis Regio deducta videatur.

Situs.

Protenditur hæc Inſula ab Auſtro in Aquilonem, forma lenticulari, ſive ovali, non viginti dierum navigatione, ut Philæmon apud Ptolemæum tradidit, ſed cccc tantum mill. paſſ. Latitudine vix cc implet. Ab Ortu habet Britanniam, a qua Mari Hibernico & unius tantum diei navigatione diſcluditur. Ab Occidente vaſtum Oceanum. A Septemtrione, qua Oceanus Deucaledonius quem Ptolemæus vocat *Hyperboreum*, irrumpit, habet Iſlandiam: ab Auſtro reſpicit Hiſpa[illegible] hujus Inſulæ eſt ſaluberrimus, Cœlum mite, clemens, blandum;

Cœli temperies.

nam neque æſtivo calore Incolę ad umbras & loca opaca impelluntur: neque frigore ad focos; ſemina tamen ob Autumni humiditatem rarius matureſcunt. Hinc Mela ſcribit, Cœlum ad maturanda ſemina iniquum habere. Salubritate tamen & ſerenitate aëris multum Britanniæ præſtat. Terræ motus hic numquam, vix ſemel in anno tonitru audies. Regio gleba præpingui, uberique frugum proventu felix eſt: paſcuis tamen quam frugibus, gramine quam grano fœcundior. Tritici namque grana ſunt hic contracta & minuta, & vix alicujus vanni beneficio purganda. Quod ver gignit, æſtas nutrit, vix in meſſe pluvialis aquoſitas colligi permittit. Æolicis namque flatibus, & pluvialibus inundationibus præ aliis terris hæc exuberat. *Verum* (ut inquit Mela) *adeo luxurioſa herbis non lætis modo, ſed etiam dulcibus, ut ſi exigua diei parte pecora ſe impleant, & niſi pabulo prohibeantur, diutius paſta diſſiliant*. Quod etiam Solinus de hac Inſula teſtatur.

Animalium varietas.

Hinc pecorum infinita multitudo, primæ & præcipuæ Incolarum opes, Ovium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent. Equi item optimi (*Hobies* vocantur) quibus non idem qui cæteris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Nullum ibi reptile degit, nullus Serpens, privilegio cum Creta communi: ſæpe etiam illuc de Britannia allati Serpentes, mox ut proximantes terris odorem aëris illius attraxerunt, intereunt. Beda teſtis eſt, vidiſſe ſe, quibuſdam a Serpente percuſsis raſa folia codicum ex Hibernia aſportatorũ propinata eſſe, & continuo totam vim graſſantis veneni, tumoremque inflati corporis receſsiſſe. Falcones præterea, Accipitres & Niſos, præ aliis regionibus copioſe producit. Aquilarum quoque non minor hic copia, quam alibi milvorum. Tanta vero multitudine ſe Grues ingerunt, ut uno in grege centum frequenter reperias. In Boreali plaga Cygni etiam abundant. Ciconiæ vero per univerſam Inſulam rariſsimæ ſunt, & illæ nigræ. Perdices, Phaſiani, Picæ & Philomelæ deeſſe dicuntur.

Apum

rna, Diodoro
l. Vnde hæc
alii ab Hibero
m volunt: ab
d Occidentem
otelis *Ierna* di-
cabulo etymon
ſit ab *Hiere* Hi-
gio deducta vi-
inti dierum na-
implet. Ab Ortu
ccidente vaſtum
, irrumpit, ha-
nens, blandum,
emina tamen ob
niquum habere.
ix ſemel in anno
m frugibus, gra-
ujus vanni bene-
tit. Æolicis nam-
la) *adeo luxurioſa*
bibeantur, diutius
, primæ & præci-
timi (*Hobies* vo-
meratio. Nullum
allati Serpentes,
quibuſdam a Ser-
vim graſſantis ve-
egionibus copio-
titudine ſe Grues
t. Ciconiæ ve-
deeſſe di. untur.
Apum

Apum tanta multitudo, ut non ſolum in alveariis, ſed etiam in arborum truncis & terræ cavernis reperiantur. Scribit etiam Giraldus de avibus præ cæteris hoc memorabile, ex lignis quibuſdam in mari temere natantibus, gummi primum effluere: hoc gummi poſtea in cruſtam indureſcere, intus naſci animalcula, quæ primum vitam, poſtea roſtra, pennas, alas concipiant, denique vel in aëre volitent, vel aquis innatent, neque aliter generari hoc animal. Sylveſter Giraldus quem dixi, teſtatur ſe iſtiuſmodi aves permultas vidiſſe ſemiformatas, roſtro ex teſtulis pendentes, quæ ſi perfectæ fuiſſent, reliquarum more volitaſſent. Sunt & aves, eodem teſte, biformis naturæ, quas Aurifriſios vocant, plurimæ, Aquila quidem minores, Accipitre majores, quibus alterum pedem unguibus armatum, apertum & rapacem: alterum vero clauſum & pacificum, ſolique natatui idoneum, naturæ ludentis opera contulit admiranda. Sunt & aliæ quas Martinetas vocant, Merula minores, in modum Coturnicum curtæ, ſed albo ventre nigroque dorſo degenerant. Mirum de his aviculis, quia ſi mortuæ in loco ſicco ſerventur, putreſcere neſciunt: & inter veſtes aliaſve res locatæ, eas indemnes a tinea conſervant. Et quod longe ſtupore dignius eſt: mortuæ quoque in ſicco ſuſpenſæ, rediviva plumarũ renovatione ſingulis annis immutantur. Ferarum quoque omnia fere genera continet. Habet enim Cervos, qui præ nimia pinguedine parum ad curſum apti ſunt: & quanto minores ſunt corporum quantitate, tanto præcellentius efferuntur cornuum dignitate. Aprorum magna copia eſt. Sunt & Lepores multi. Sed omnium animalium ferarum & avium corpora, hic quam alibi minora. Eſt & Taxus, & Muſtela. Sed caret Capris, Damis, & Ericiis. Talpę nullæ vel rariſsimæ: ſed Mures infiniti. Lupum item, & Vulpem habet. Sed de his ſatis, ad alia tranſeo.

Imperium majorum. Hibernia quondam multos Regulos habuit, nunc autem ſub Anglorum regimine & per Proregem quem Dominum deputatũ vocãt, adminiſtratur. Hibernia vero ſub dominio Regis Anglorũ incidit circiter annũ 1175, quo Rodericus Connaciæ Rex, ſe Regem univerſæ Hiberniæ nominavit, qui cum totam Inſulam ſubjugare contenderet, bellum continuum cum cæteris Regulis gerebat, ex cujus quidem ſeditione factum eſt, ut alii Reguli ſe ſponte, ac ſine ulla ſanguinis effuſione Anglorum Regi Henrico ſecundo dederint: & inde omnes Hibernię Domini dicti ſunt uſque ad Henricum octavum, qui Rex Hiberniæ ab inſulæ Ordinibus & Proceribus declaratus fuit, quia quibuſdam ſeditioſis Domini nomen erat inviſum.

Vrbes. Quatuor in hac civitates præcipuæ, *Dublinia* totius Hiberniæ Metropolis, Sedes Regia & Archiepiſcopalis, Comitatuſque titulo exornata. Secundas partes tenet *Waterfordia*, tertias *Limmiricum*, quartas *Corcagia*. Sunt & alia ibi opida ac municipia ſatis magna, de quibus in particularibus deſcriptionibus fuſius.

Lacus. *Lacus* quoque plurimos hæc terra habet, inter quo lacus eſt in Hultonia ab Erno lacu xv mill. diſtans, de quo ſuo loco fuſius. Super *Armacum* urbem ſtagnum eſt haud amplum, in quod ſi haſtam defixam aliquot menſes relinquas, pars ea quæ luto inhæſit ferrea, quæ aquæ immerſa ſaxea, exſtans lignea futura ſit. Eſt & *Erno* lacus, qui xxx mill. paſſ. in longitudine, xv in latitudine diffunditur, ſilvis opacis coronatus, & adeo piſcoſus, ut piſcatores nimiam frequentius piſcium copiam, retiumque rupturas, potius quam defectus conquerantur.

Flumina. Fluminibus item egregiis ſcinditur & rigatur Inſula: quorum nomina hæc ſunt: *Avenliſius*, Dubel perfluens. *Boandus*, per Mediam, *Banna* per Vltoniam: per

per Connaciam, *Linnus*; & *Moadus*, per Kenelcunilliam, Slicheiam, & Samairam: *Modarnus* vero & *Furnus* per Keneleoniam, & alia plurima. Inter omnia vero flumina Hiberniæ non immerito principatum *Synnenus* obtinet, tam quantitatis ſuæ majeſtate longiſque terrarum excurſibus, quam fœcundiſsima piſcoſitate. Cæterum flumina & Lacus ſuis ſibi innatis fœcunda ſunt piſcibus. Terra inæqualis eſt & montoſa, mollis & aquoſa. In ſummis Montium verticibus ſtagna reperies & paludes. Pecore Montes, nemora Feris abundant. De mari quod Hiberniam & Britanniam interluit ſic ſcribit Solinus: *Mare quod inter Hiberniam & Britanniam interluit, undoſum & inquietum toto in anno, nonniſi æſtivis pauculis diebus eſt navigabile.* Sed errat. Satis enim tranquillum eſt, niſi ventorum vi agitetur. Et non ſolum æſtate, ſed etiam ſumma hyeme, vectores ultro citroque navigant. Marinis autem piſcibus per omnia latera maritima, ſatis abundat. Habet Hibernia in univerſum Comites triginta tres. Archiepiſcopos quatuor. *Armachienſem* totius Hiberniæ Primatem: *Dublinenſem* Hiberniæ Primatem: *Caſſilienſem*, & *Toamenſem*. Et hi quatuor viginti novem Suffraganeos habent.

Mare.

Hibernia ex Incolarum moribus in duas partes diſtribuitur. Qui enim legibus teneri recuſant & incultius vivunt *Irishrie*, & vulgo *Wild Irish*, id eſt, ſylveſtres Hibernici vocantur. Qui vero Legum poteſtatem ſanctam habent, & judiciis ſe ſiſtunt, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale*: Anglice, naturaliter & incorrupte loquuntur; Hibernice tamen norunt, propter quotidiana commercia. Hibernici primarios quoſdam Tyrannos habent, quorum imperio plures tenentur: ſub Anglico jure & imperio, niſi ſimulate & quamdiu Angli milites eorum territoria depopulantur, non vivunt. Iudicia tamen propter deprædationes frequentes, & furta nocturna certis temporibus & locis conſtituunt. Illic reorum qui accuſantur, proprium eſt: Nego. Si convincantur, ad litem æſtimandam quoſdam arbitros, quos illi *Brehonios* appellant, adhibent. Iſti ſunt ex una familia proſeminati, qui quamvis intelligentiam juris non habeant, vulgo tamen propter arcanam quamdam ſcientiam ac moribus acceptam, quaſi divini habentur. Militia eorum partim equeſtris, partim pedeſtris eſt. Equites habent Equos valde tractabiles, quos ſine ullis adminiculis, etiam loricati inſiliunt. Haſtas bene ponderoſas circa medium manibus prænenſas ſupra capita in hoſtem vibrant. Inter pedites quidam ſunt ſagati milites valde robuſti, quos *Galeglacios* vocant, & tela pedalia ſecuribus ſimilia, eaque gemina, cultris tonſoriis acutiora, longiuſculis haſtilibus affixa gerunt, & totius Hibernici belli fundamentum ac robur ſunt. Secundum locũ obtinent Pedites levis armaturæ machærophori, qui *Karni* dicũtur, & neminem occiſum putant niſi capite truncatum. Tertio loco ſunt curſores, quos Daltinos vocant, qui inermes incedunt & miniſtros ſe præbent equitibus. Totus autem tam equitatus quam peditatus, quoties ad manus venitur magna voce *Pharro Pharro* inclamat: & tibia utriculari loco tubæ utitur.

Mores.

Cænitant Hibernici magnifice & opipare. Nam licet delicatis Artolaganis minime abundent, nec etiam ulla urbana in epulis lautitia adhibeatur, menſas tamen habent, Bove, Porco, & aliis cibariis, prout temporum obſervatio exigit cumulatiſsime inſtructas. In epulis accumbunt lectulis poſitis. Primus in menſa locus tribuitur Matri familias, talari tunica, & ſæpe crocota, bene manicata amictæ.

Victus.

Hiberniꝗ II Tab. in qua Vltonia, Cõnacia, Media, & pars Lageniꝗ.

VLTONIA.

HIBERNIA in genere deſcripta; antequam ad ſpecialiorem ſingularum partium delineationem me accingam, operæprecium putavi primum, diſtributionem ejus proponere. Hibernia in quinque partes ſeu Provincias dividitur. In *Lageniam* quæ ad Orientem eſt Angliæ proxima: *Connaciam* vel *Connachtiam* quæ ad Occidentem vergit: *Vltoniam* in Septemtrionali parte: & *Momoniam*, in Auſtrali plaga ſitã. Quinta pars *Media* appellatur, quæ medio loco ſita a cæteris clauditur. In hiſce quinque Provinciis alia quædã notabilia territoria ponuntur, ut in *Lagenia* includuntur *Fingalia, Offalia, Leiſia, Oſſiria* & *Ormundia*. In *Media* reponuntur *Slania*, *Fourta*, & *Delvinia*. In *Conacia* comprehenditur *Claria*; In *Vltonia* continetur *Vrilia*, *Antrimenia, Lecalia*, ac *Treconelia*: In *Momonia* concluduntur *Trippetatia, Keria*, *Coſmaia*, *Deſmondia*, *Tomondia*, nonnullaque alia. Eſt & alia Hiberniæ partitio quam in Tabula generali etiam attigimus: hæc magna cum cura & diligentia eſt conſideranda, ſi quis hujus terræ ſtatum cognitum, ac perſpectum habere aveat. Quare obſervare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes diſtributam eſſe, in Anglicam & Hibernicam. Hãc Germani & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio, plebeio ſermone, Anglica Provincia nominatur, quod ſit Anglorum territoriis, quaſi Palis & Septis circumſeſſa. Etenim poſteaquam Angli Dermicium, exactum Regem, Hibernicis hoſtibus, armis caſtriſque oppreſsis, in patriam atq; adeo in Regnum reſtituerunt: Angli victores ſedem ſtabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt: deinde cum inter ſe & domitos Hibernos, quædam quaſi Inſulæ divortia feciſſent, illam partem, in qua coloniam collocarunt, Anglicam Provinciam appellaverunt. Hac major Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Vltoniæ portio, quæ Vrilia dicitur, continetur, ſed præcipua Lageniæ particula, quæ Fingalia vocatur, Dublinio, ad Aquilonarem plagam, finitima, primas tenet; Media ſecundas. Mercator autem partes priore diſtributione a nobis poſitas, quatuor tabulis luculenter exhibet, ab Vltonia, Connacia, Media & parte Lageniæ facto initio. Harum omnium

Regio. partium, quo ordine ab Authore noſtro ponuntur, delineationem, quam potero fideliſsime, proponam. Offert

Nomina. ſe primo loco Vltonia. Pars hæc Hiberniæ prima Latine *Vltonia* dicitur, Anglis *Vlſter*, Hibernicis *Cui Gully*, id

Situs. eſt, Provincia *Gully*, Britannis *Wltw*. Protenditur ad mare Hyperboreum, & hinc *Buinda* a Media, illinc *Erno*

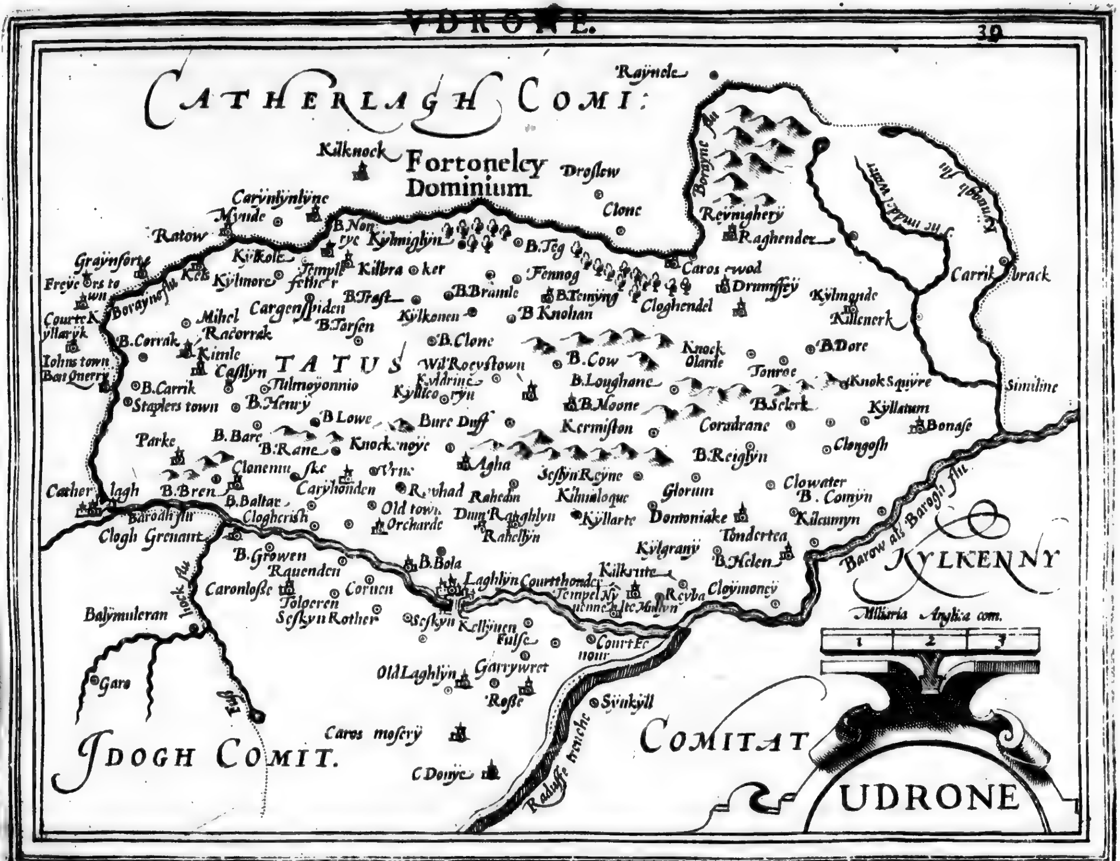
Soli qualitas. Lacu & *Bannio* fluvio a Connacia dirimitur. Regio ampla, alicubi ferax, alicubi macra, viriditate tamen ad a-

Imperium. ſpectum ubique jucunda, & pecoribus refertiſsima. Ioannes Curtius primus Anglorum hanc regionem aggreſſus eſt, & Duno, Armachaque expugnatis, univerſam aut bello, aut deditione complexus eſt, primuſque Vltoniæ Comes eſt dictus, ſed cum illi res proſpere geſtæ ita invidiam conflaſſent, ut ex ſuis virtutibus, aliorum que vitiis in exilium ageretur: *Hugo Lacy* qui illum bello perſequebatur, datus erat a Rege Ioanne ſucceſſor. Hujus unicam filiam Gualterus de *Burgo* Dominus Connaciæ uxorem duxit, & uxorio jure creatus eſt Vltoniꝗ Comes, permanſitque ille honor in Richardo filio, & Gulielmo Muto hujus Ioannis filio ex Elizabetha

Clara

…agenię.

…ionem me ac-
…uinque partes
…vel *Connachti-*
…ali plaga ſitā.
…ciis alia quædā
…*a*. In *Me-*
…tinetur *Vrilia*,
…*mondia* , *To-*
…ns: hæc magna
…re aveat. Qua-
…ernicam. Hāc
…, Anglica Pro-
…eaquam Angli
…eo in Regnum
…t: deinde cum
…niam colloca-
…ortio, quæ Vri-
…ilonarem pla-
…poſitas , qua-
…u tan omnium
…ponam. Offert
…is *Cui Gully*, id
…dia, illinc *Erno*
…te tamen ad a-
…ionem aggreſ-
…imuſque Vlto-
…s, aliorumque
…cceſſor. Hu-
…lt Vltonię Co-
…ex Elizabetha
Clara

Clara (hærede altera Gilberti *Clare* fratris ſui) qui a ſuis interfectus Elizabetham unicam filiolam reliquit, quæ
Leonello Clarentiæ Duci enupta. Per hujus vero unicam filiam ad Mortuomarios, & ab illis rurſum per filiam
ad Richardum Ducem Eboracenſem Vltoniæ titulus eſt devolutus, cujus filius Edwardus IIII. Rex Angliæ ſa-
cro patrimonio ſive Domanio, ut vocant, regio adjunxit. Quo tempore cum Anglia in partes diſcederet, inte-
ſtino exardeſcente bello, & Angli qui hic meruerunt, Vltonia relicta, domum profecti partes ſequerentur,
O--Neale, & alii Hibernicæ originis in has regiones involarunt, & ita barbarie efferarunt, ut nihil ſupra. Divi-
ditur in Citeriorem & Vlteriorem. Citerior tres habet Comitatus, *Louth*, *Down* & *Antrimme*: Vlterior ſe-
ptem, *Monahon*, *Tiroen*, *Armack*, *Colrane*, *Donergall*, *Fermanagh*, & *Cavon*. Ptolemæi vero ætate hanc univer-
ſam incoluerunt *Voluntij*, *Darni*, *Robogdij* & *Erdini*. *Voluntij*, unde *Guly*, & *Vlſter* forſitan profluxerunt, tenuerunt
tres Comitatus *Down*, *Antrimme*, & *Louth*, qui & *Iriel* dicitur, cujus Comitem primum Ioannem *Brimicham*
creavit Rex Edwardus ſecundus, quod juſto prælio Edwardum Bruſium Scotum, qui ſe Hiberniæ Regem de-
claraverat, ad *Dundalk* opidum maritimum profligavit, & occidit. Regiones etiam adjunctas inſederunt,
quarum nomina Latino ſermone eloqui vix datur, *Tiroen* ſcilicet, quam nonnulli *Eugenij terram* latine interpre-
tantur, *Bremy*, *Fueagh*, *Mourne*, & regiones illas quas Anglica *Fitz-Vrſorum* familia occupat, qui nunc degene-
res eodem ſenſu *Mac Mahon*, i. *Vrſi filij* appellantur, cum Kilwarny, & Kilulto Silvis denſiſsimis, & Cherſo-
neſis duabus *Lecale* & *Arde*. Nihil in his memoratu dignum occurrit niſi Hibernicos Regulos commemorare
velim. Melioris notæ inter urbes ſolummodo *Armach* ſedes Archiepiſcopi & totius Hiberniæ Metropolis, ab
Armacha Regina ſic dictam fabulantur Hibernici: ſed Camdeno eadem eſſe videtur, quam *Dearmach* vocat
Beda: & *Ruborum Campum*, ex lingua Scotica ſive Hibernica interpretatur. Regio multis & immenſis Lacubus
Lacus. interfuſa, inter quos Lacus *Eaugh* qui ſtatim ab Armach, late diffunditur: & ad Orientem ſolem *Kilulto*, *Kilwar-*
ney, & *Dyffrin* ſilvæ impeditiores uſque ad ſinum illum pertingunt, qui anguſto meatu admiſſus ita ſe inſinuat,
& variis receſsibus terram excavat, ut duas faciat Cherſoneſos, *Lecale* ad Meridiem, & *Arde* ad Aquilonem.
Lecale totius Hiberniæ longiſsime in Ortum prominet, extremumque ejus Promontorium, quod nunc nau-
tis S. *Iohns Foreland*, Ptolemæo *Iſanium* vocatur, forſitan a Britannico *Iſa*, quod infimum ſonat. In ipſius Iſth-
mo *Dunum* floruit, cujus meminit etiam ſed non ſuo loco Ptolemæus, nunc *Down* vetuſtæ ſane memoriæ opi-
dum, ſedes Epiſcopalis. *Arde* è regione jacet tenui alveo diviſa, quam Savagi Anglica familia jam degener olim
occupavit, & in quam Thomas Smith Eques Auratus, & Reginæ a ſecretis præclaro auſu, ſed infeſto fato
Coloniam non ita pridem duxit: filium enim naturalem, quem præfecerat ex inſidiis interceptum canibus ob-
jecerunt Hibernici, cujus immanitatis pœnas perditiſsimi illi rebelles poſtea graviſsimas perſolverunt, interfe-
cti, & Lupis in prædam dati. Sunt & alii Lacus, de quibus in generali deſcriptione mentio a nobis facta eſt. Inter
Fluvij. fluvios primum *Vinderius* fluvius occurrit, qui nunc *The Bay of Knocfergus*, ab impoſito opido munito & por-
tu tuto, quem Angli *Knocfergus*, Hibernici *Caregfergus* vocant, id eſt *Ferguſii* ſcopulus, quod nomen a Ferguſio
ibi ſubmerſo invenit. Deinde *Banna* eximiæ, ut inquit Giraldus, pulchritudinis fluvius, quod nomen teſtatur,

ex

ex Lacu *Eaugh* ſe in Oceanum duplici oſtio transfundit , Salmonibus totius Europæ longe fœcundiſsimus ,eo quod ut nonnulli exiſtimant , ſit omnium fluviorum limpidiſsimus,cujuſmodi aquis Salmones unice delectantur. Eſt & *Logia* flu.cujus meminit Ptolemæus,qui nunc *Lough Foile* paulo ſuperius ſpatioſo oſtio in mare prorumpit: & alii. Terra inſuper immanibus Silvis vmbroſa. *Darni* ultra Voluntios conſederunt,ubi nunc *Claneboy*, *Rowte*, *Glynnes* , *Krine*, omnemque tractum maritimum uſque ad *Loghfoyle* tenuerunt. *Claneboy* lingua Hibernica *Gens flava*, O-Nealorum fuit poſſeſsio, & nequiſsimi illius rebellis Ioannis O-Neali fato nota , qui inter pocula hic a Scoto-Hibernis ex Hebridibus fuit interfectus : poſt cujus obitũ hunc agrum Gualtero *D'Evreux* Eſſexiæ Comiti conceſsit Regina Elizabetha. *Rowte* ſedes erat *Mac-Guillinorum*, non obſcuræ in hac ora familiæ. *Glynnes*, id eſt , *Convallis*, ad Barones Biſſetos quondam ſpectavit , qui cum Patricium Atholiæ Comitem ob privatas ſimultates ſuſtuliſſent ex Scotia huc exulatum venerunt , ac ſuæ gentis familiam illuſtrem reliquerunt. Supra has *Glynnes*,ex adverſo Inſulæ quam Ptolemæus *Ricneam* , Angli *Raclynes* vocant, *Krine* ſita eſt *O Cahani* regiuncula quam Banna interluit, & *Logia* nunc *Lough Foile*. Ad quod flumen non obſcura ſuperſunt nominis Darniorum veſtigia in lacu *Der*. *Robogdii* ſupra Logiam locati omne Septemtrionale illud Hiberniæ littus tenuerunt, ubi *O Dongherty* , obſcurioris notæ Regulus multum valet. Inter hos *Rabogh* viculus Epiſcopalis antiqui Robogdiorum nominis expreſſa retinet veſtigia; ſed quodnam ſit *Robogdium* promontorium , niſi ſit *Faire Foreland*, plane ſe neſcire inquit Cãdenus. Ab hoc ſcopuſolo tractu extrema reflectũtur littora per *Swilly* Lacus oſtium, qui Ptolemæo *Argita* dici videtur. Vlterius magis ad Occaſum *Vennicnii* egerunt in *Tireonell*, ubi *Mac Rwyny Fayd*, *Mac Swyny Netoeth*, & *Mac Swyny Bannigh* plurimum poſsident. *Viduam* flumen quod nunc *Chrodagh*, & *Vennicnium* Promontorium quod nunc *Rames head* , & *Boræum* promontorium , quod nunc *S. Helens head* inter hos ſtatuit Ptolemæus. A Boreo promontorio unde retrahuntur in Meridiem littora, ubi nunc *O Donel*, *O Buil*, & *Mac Guir* magni nominis Reguli habitant, conſederunt olim *Erdini*. Hic eſt *Erno* Lacus de quo in generali deſcriptione diximus, & alter xv ab hoc milliaribus ad Arctum diſtans , in quo Inſula eminet, & in ea ad monaſteriolum ſpecus obverſantium neſcio quorum ſpectrorum terrore , & horrendis viſis decantatus. Incolis hodie *Ellanu' Frugadory* : id eſt, Inſula Purgatorii, & Patricii Purgatorium nominatur. Patriciũ enim Hibernorũ Apoſtolũ a Deo ardentiſsimis precibus impetraſſe creduli affirmant, ut pœnæ, & cruciatus qui impios poſt hanc vitam manent, ob oculos hic proponerentur, ut inſita ſuis Hibernis peccata , & gentilium errores facilius extirparet. Cæterum cum *Reglis* hic locus in Patricii vita nominetur , *Regiam* alteram fuiſſe quam Ptolemæus memorat, exiſtimat Camdenus, cui ſuffragatur apud Geographum ſitus. Præter hoc Patricii, etiam aliud in hac Inſula Brendani Purgatorium fuiſſe perhibent. Hi ſunt antiqui Vltoniæ Incolæ, quibus tandem permiſti Scoti, hinc Scotorum nomen in Borealem Britanniæ plagam transvexernut. Archiepiſcopus unus in Vltonia, qui ſedem ſuam habet Armachiæ. Hos habet Suffraganeos Epiſcopos , *Maeth* & *Deren* , *Ardach* forte *Apde* : *Kilmore* , *Clogher* : *Doune*, *Cvner* : *Kloncknos*, *Raboo* , forte *Rapo* : *Dromoore*. Regio hæc ut ſine ſubactione inhorreſcit, ita Incolarum ingenia ſine humaniori cultura maxime efferantur.

CONNACIA.

Regio. *Nomina.* CONNACIA ſecunda Hiberniæ pars, aliis *Connachtia*, Anglis *Connagh*, & Hibernis *Connaghty* dicitur. Ad Occaſum vergit, Seno flumine, *Bama*, & Oceano incluſa. Hanc antiquitus Ptolemæi ætate *Auteri* & *Nagnatæ* totam inſederunt. Tam arcta verò cognatio inter *Nagnatas* & *Connaghty* intercedere videtur, ut vel *Connaghty* inde enatum, vel hoc nomen *Nagnatæ* à *Connaghty* detortum exiſtimare liceat. Niſi quis à *Nagnata* portu cujus meminit Ptolemæus *Connaghty* factum ſuſpicetur, & inde regioni nomen impoſitum. Portus enim *Cuon* patria lingua dicitur, cui ſi addas *Nagnatæ* à *Connaghty* non multùm abludet. *Soli qualitas.* Cæterum regio ut alicubi læta, & ferax, ita ſubuvidis quibuſdam locis, herbidis tamen, quos à mollitie *Boghes* appellitant, ut reliqua paſsim Inſula, periculoſa, & ſylvis opacioribus & crebrioribus condenſa. Ora autem maritima multis ſinubus, & navigabilibus alveis pervia accolas ad navigationes quodāmodo invitat, & provocat, ſed innatæ deſidiæ dulcedo ita detinet, ut oſtiatim malint victum quærere, quàm honeſtis laboribus paupertatem repellere. *Imperium majorum.* In Hibernicis proditum eſt hiſtoriis *Turloghum O-mor O-conor* huic regioni cum Imperio olim præfuiſſe, totamque inter duos filios, Cahelum, & Brienum diviſiſſe. Advenientibus vero in Hiberniam Anglis Rothericus præfuit, qui Hiberniæ Monarcham ſe dixit, ſed ille mole Anglici belli imminentis territus ſe in Henrici noſtri ſecundi fidem, non tentata Martis alea, contulit. Cum autem ſtatim à fide deficeret, Milo Coganus primus Anglorum Connachtiam, ſed irrito incœpto, aggreſſus eſt. Poſtea Guilielmus filius Aldelmi, cujus poſteri de *Burgo*, & *Bourki* Hibernice vocantur, Gilbertus de *Clare* Comes Gloceſtrenſis, & Guilielmus de *Bermingham* primi Anglorum hanc regionem perdomuerunt, & ad humanitatem imbuerunt. *Bourkus* vero ſive de *Burgo*, & eius poſteri totius Connachtiæ Domini appellati, hanc Provinciā cum Vltonia diu ſumma tranquillitate adminiſtrarunt, & opimos reditus collegerunt, donec unica Richardi de [illegible]*o* filia Connachtiæ, & Vltoniæ ex aſſe hæres elocata fuerat Leonello Clarentiæ Duci Regis Edvvardi tertii [illegible] Cum autem ille in Anglia ut plurimum hæreret, & qui illi ſucceſſerunt Mortuomarii, patrimonium in Hibernia negligentius haberent, *Bourki* affines, quos illi ſuis terris præfecerunt, Dominorum abſentia, & turbulentis in Anglia temporibus freti, contempta legū authoritate, inita cum Hibernicis ſocietate, & contractis nuptiis, univerſam Connachtiam ſibi occuparunt, & paulatim degenerantes, Anglico cultu depoſito, Hibernicos mores induerunt. Hodie in ſex comitatus diſtribuitur: *Clariæ*, *Letrimme*, *Galvveiæ*, *Roſecomin*, *Maio*, *Sligo*. Sunt etiam in hac Baro *de Atterith*, Baro *de Clare*, & alii. *Opida.* Eſt hic *Galveia*, opidum ab exteris negotiatoribus valde frequentatum, & opulentis mercatoribus ſuumque negotium bene gerentibus cumulatum. Ferunt Mercatorem tranſmarinum qui habuit cum his opidanis commercium, olim percunctatum ex Hiberno quodam, in qua Galveiæ parte Hibernia conſiſteret? Opidum pro regione, contraque Inſulam pro municipio accepit. Galveiæ annumerantur *Ameria*, *Claria*, *Sligaia*, *Aretlonia*, & *Alonia*, opidum non contemnendum.

Auteri

e reliqua.

nnaghty dicitur.
Ptolemæi ætate
ghty intercedere
exiſtimare lice-
regioni nomen
ultùm abludet.
mollitie *Boghes*
ā. Ora autem
nvitat, & pro-
neſtis laboribus
ioni cum Impe-
s vero in Hiber-
belli imminentis
im à fide defice-
Guilielmus filius
oceſtrenſis, &
tem imbuerunt.
ciā cum Vltonia
di de ... o filia
ertii ... Cum
um in Hibernia
, & turbulentis
ntractis nuptiis,
Hibernicos mo-
aio, Sligo. Sunt
tiatoribus valde
erunt Mercato-
rno quodam, in
nicipio accepit.
onteinnendum.
Auteri

Auteri autem quos dixi, Auſtraliorem hujus Connacię partem olim occuparunt, ubi nunc *Twomondia* vel *Claria*, *Clan-Richardi* regio, & Baronia de *Atterith*, quæ Auterorũ nomẽ in ſe planiſsime prodit. *Twomond*, Giraldo *Thuetmonia* (quæ quamvis ultra Senum jaceat, Momoniæ adjudicatur) grandiori Promontorio in mare projicitur, ſede Archiepiſcopali, quam *Toam* dicunt, & ſuis Comitibus celebris, *O Brenis* ſcilicet, qui è veteribus Connaciæ Regulis oriundi, ab Henrico VIII Twomondiæ Comitum titulo ſunt honorati. Hæc regio, vel maxima ejus pars Anglis *Claria* Comitatus appellatur a Thoma Clare juniori filio Gilberti primi, Comitis Gloceſtriæ: cui hanc regionem Rex Edwardus primus conceſsit. *Clan-Richard*, id eſt, *Terra filiorum Richardi* his eſt contermina, nomen Hibernico more a Richardo quodam ſumpſit ex Anglica familia, *De Burgo*, ſive *Burgenſis* dicta, quæ poſtea maximi nominis & potentiæ in hoc tractu fuit, & è qua Richardũ de Burgo Henricus VIII Comitem *Clan-Richard* creavit. *Atterith* vulgo *Athenry* bellicoſum Baronem ſuum Ioannẽ *De Bermingham* Anglum in ſuam laudem rapit, è qua familia Comites *de Louth* ſunt prognati. Inter hos *Auteros Auſobæ* flu. oſtiũ a Geographo ſtatuitur, nunc *The bay of Galway* dici videtur: *Galway* enim Hibernice *Gallive*; in ejus receſſu cernitur elegans ſane & turritum opidum, quod fluminis beneficio diverſas opes terræ mariſque facili permiſcet commercio. *Ravium* item fluvium in Connacia ſtatuit Geographus, ſed inverſis pro *Banium* literis, quo etiamnum nomine innoteſcit; *Banny* enim accolis nominatur, qui ex Erno lacu emiſſus Connachtiæ & Vltoniæ limes dignoſcitur. Ad Incolas redeo. Connaciæ reliquam ad Boream occuparunt olim *Nagnatæ* uſque ad Bannum fluvium, qui Vltoniam & Connaciam interdividit, ubi *O Conor*, *O Rorc*, & *Mac Diarmod* ſylveſtres Hibernici rerum quodammodo potiuntur. Littus vero ab Auſoba dorſum agit per Inſulas *Arran*, *Iniſceath* Colmãni monaſterio olim notam, & *Inis Bovind*, quam Beda ex Scotico ſermone *Vitulæ albæ Inſulam* interpretatur. Retrahitur inde littus ad *Libnii* fluvii oſtium, quem exulantem ad ſuam *Dubliniam* redúcit Camdenus, ſed locus quem deſignat Ptolemæus, nunc *The bay of Slegah* vocatur. *Nagnatam* urbem hic ponit Ptolemæus, ſed quænam illa ſit, eruere non eſt mei ingenii, inquit idem Camdenus. Archiepiſcopus hic unus qui *Twenn* vulgo *Toam* reſidet & Momoniæ adjudicatur, ſub quo hi ſunt Epiſcopi ſuffraganei: *Kilmako*, *Olfine*, *Bishops Helphen*, forte; *Avaghdoune*, *Clonfert*, *Moroo*.

Media.

Regio. *Nomina.* *Unde ducta nomina.* *Situs.* *Soli fertilitas.* *Imperium majorum.*

MEDIA tertia Hiberniæ portio, quam patrio vocabulo *Myh* dicunt, Angli *Methe*, Giraldus *Midiam* & *Mediam*, forſitan quod ſit in ipſo Inſulæ medio. Vmbilicum enim Hiberniæ *Killair*, in hac parte caſtrum, quod videtur eſſe Ptolemæi *Laberus*, perhibent, ipſumque nomẽ non aliud innuit: *Lair* enim lingua Hibernica medium ſignificat. Hæc ab Hibernico mari ad Sineum uſque flumen protenſa jacet, quod flumen ipſam a Connacia diſterminat. Aërem habet ſalubrem aſpectumque delectabilem. Fertilis eſt frumento, paſcuis & armentis, affluens carnibus, butyro, caſeo, lacte, & ſimilibus: ac propter populi multitudinem, caſtrorum & opidorum fortitudinem & pacem inde natam vulgo *Camera Hiberniæ* audit. Scribunt Hibernici regionem hanc ſuos quondam habuiſſe reges, Slaniumq; Hiberniæ Monarcham poſtea regali menſæ

menſæ appropriaſſe. Cum autem Angli pedem in Hibernia fixiſſent, Hugo Laceius maximam ejus partem ſubjugauit, illique in feudum conceſsit Rex Henricus ſecundus, *Dominumque de Media* dixit, qui ab Hibernico dum *DerWartha* caſtrum conderet ex improviſo capite truncatus; ille duos filios ſuſcepit Hugonem Comitem Vltoniæ, & Walterum Dominum de *Trim*, qui Gilbertum ſuperſtite patre defunctum genuit. Per Gilberti autem filias Margaretam & Matildem, altera pars per *Jenvillos* ex familia Lotharingica, & *Mortuomerios* in domanium Regium, Petrus enim de *Jenevill* ex illa Matilde natus Ioannam Rogero de *Mortuomari* Comiti *Marchiæ* enuptam genuit: altera per *Verdonos* ad varias in Anglia familias eſt devoluta. Patrum memoria in duas partes publico ordinum conventu diviſa fuit hæc regio, in Mediam ſcilicet Orientalem, & Occidentalem. Orientalem *Boandus* flu. qui Ptolemæo *Buvinda* primum interfluit, & poſtea cum *Droghda* elegans & frequens opidum a ponte ſic dictum alluerit, hanc partem ab Vltonia ſecludit. Occidentalis Media præter *Laberum* jam dictum, & *Delvin*, quæ olim Petrum *Meſet*, nunc clariſsimam Nogentorum ex Anglia familiam Baronis honore exornat, nihil memorandum habet. Gilbertus enim *Nogent* (ut habet Richardus Stanihurſtius, qui de rebus Hibernicis diſerte ſcripſit) vir cenſus equeſtris ob operam bello Hibernico egregie navatã Delviniæ & Fouriæ coloniis ab Hugone Laceio Mediæ expugnatore donatus erat, è cujus ſtirpe Delviniæ Barones enati ſunt. Hibernicas gentes *O Malaghlen*, *Mac Coghlan*, *O Madden*, *Magoghigan*, quorum vel nomina barbarum quiddam ſtrepunt, libenter aliis relinquimus. In Media autem opida numerantur *Pontana*, quæ vulgariter *Droghedaia* nominatur, opidum lautiſsimum, portum habens navium ſtationi perappoſitum. Sunt tamen qui mediam hujus opidi partem, nimirum trans flumen, in Vltonia ponant. Inſunt item in Media, *Molingaria*, *Fouria*, *Delvima*, *Trimmia*, *Kelleſia*, *Navania*, *Aboia*, *Dulekia* & *Scrinia*. Sunt & in hac provincia prope Foneram tres Lacus ab invicem non remoti, quorum quilibet Piſcium ſuum genus continet: ad quem nunquam alii Piſces accedunt, licet tamen fluminis interlabẽtis beneficio vias commeabiles habeant: quinimo ſi Piſcis uniꝰ ad Lacum alterius deferatur; aut moritur aut ad priorem redit. Fluvii hic ſunt *Boandus* de quo ſupra, qui a velocitate nominatus videtur: *Boan* enim tam Hibernico quam Britannico idiomate velocem denotat. *Trim* opidum eſt melioris notæ, & antiqua quaſi Baronia Laceiorum. Eſt & *Sineus* flu. quem inter Mediam & Connaciam interlabi diximus, hic Ptolemæo *Senus*, Oroſio *Sena*, accolis vero *Shannin* dicitur, id eſt, *Flumen antiquum*. E Therne montibus in Vltonia effunditur, *Macolicum*, nunc, (ut Mercator noſter obſervavit) *Malc* cujus meminit Ptolemæus, inviſit, ſtatimque ab altero ſpatioſo lacu excipitur (*Lough Regith* appellant) cujus nomen, & ſitus *Rigiam* urbem quam Ptolemæus eo loci ſtatuit, non procul abfuiſſe quodammodo ſubinnuit. Vbi vero Lacum hunc prætervectus anguſtiori alveo intra ripas ſe colligit *Athlon* opidum inſidet, ſub quo flumen ponte è vivo ſaxo pulcherrimo magno ſeditioſorum terrori Dominus Henricus Sidnæus laudatiſsimus Hiberniæ Prorex non ita pridem conjunxit. Inde vero Senus maximarum navium capax diducto alveo Limiricum urbem, Hibernicis *Loumneagh*, Anglis *Limerike* amplectitur. Hinc per ſexaginta plus minus milliaria Senus rectus, grandiſque in Occaſum properat, demumque in Oceanum Occidentalem vaſto oſtio ad *Knoc Patric*, id eſt, *Patricii collis*, evolvitur.

Opidorũ nomina.

Lacus.

Flumina.

& ſequentia territoria,

Clandeboy, Tirone, Arde, Lecale, Evaugh, Arthule, Newry, Mourne, Fuſe, Uriel, & alia plura.

LAGENIA.

Regio. *Nomina.*

MEDIAM in noſtri authoris partitione ſequitur *Lagenia* quarta Hiberniæ pars, Incolis *Leighnig*, Britãnis *Lein*, Anglis *Leynſter*, Scriptoribus Latinis *Lagenia*, in antiquis Sanctorum vitis *Lagen*. Tota maritima ad ortum Hiberniæ jacet, a Momonia *Neoro* fluvio, quem multis tamen in locis trãſcendit: a Connacia aliquamdiu *Sineo*, a Media ſuis limitibus terminata. Ptolemæi ætate ſedes erat *Brigantibus*, *Coriondis*, *Menapiis*, *Caucis* & *Blanis*, & ab his *Blanis* fortaſſe deducta & contracta illa recentiora nomina *Lein*, *Leinigh*, & *Leinſter*.

Soli fertilitas. Fertilis & frugifera eſt terra, mitiſsimo Cœlo, nec inclementibus Incolarum ingeniis. Diſtinguitur nunc in Comitatum *Wexford*, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinenſem*, *Kildarienſem*, *Comitatum Regis*, *Comitatum Reginæ*, *Longfford*, quibus *Fernes* & *Wicklo* nunc annumerantur. Hoſce Comitatus jam ex ordine luſtrabimus cum Camdeno, ſecundum populos quos hanc Hiberniæ partẽ habitaſſe ſcribit Coſmographus. *Brigantes* ſederunt inter Suiri oſtium, confluenteſque *Neori* & *Barrowi*, qui *Birgus* Ptolemæo dicitur, ſub urbe *Waterfordia*. Quædam exemplaria habent hos Birgantes dictos fuiſſe, quod ſi verum eſt, a *Birgo* flumine quod circumcolunt, nominatos fuiſſe ipſum nomen fere perſuadeat. Inter *Neorum* & *Birgum* habitarunt *Coriondi*, ubi nunc *Carloo*, ſive *Caterlogh* Comitatus, & agri Kilkennienſis pars non minima, atque etiam ulterius ubi *Oſſiria* Superior & *Ormondia* quæ Hibernicis *Urrown*, Anglis *Ormond*, & vulgo corruptiſsime *Wormewood*. Sub oſtio Suiri *Menapii* tenuerunt promontorium ad Lybonotum, ubi nunc Comitatus Weshfordiæ, Hibernice *County Reogh*. Hoc ipſum promontorium *Hieron*, i. *Sacrum* vocat Ptolemæus, & eadem ſignificatione ab Incolis etiam vocatum fuiſſe non dubitarim. Hujus enim extremum opidum ad quod Angli primam exſcenſionem in hanc Inſulam fecerunt, *Banna*, quod ſacrum ſonat, lingua patria vocarunt. Ab hoc ſacro promontorio littus in Ortum obverſum ad Septemtrionem longo tractu procurrit, cui vadoſa objacent in mari loca navigãtibus inſidioſa, quæ nautæ *The grownds* vocant. *Cauci*, qui item gens erat maritima Germaniæ proxime Menapios habitarunt, non eo intervallo quo in Germania diſsiti. Horum fuit maritima illa regio, quam *O More*, & *O Brin* Hibernicæ familiæ incolunt, una cum Comitatu Kildarienſi. Kildarienſis Comitatus ager eſt lætiſsimus, de cujus paſcuis Giraldus illos Virgilii verſus uſurpat:

Et quantum longis carpunt armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.

Vltra Caucos egerunt *Eblani*, ubi nunc ager Dublinenſis, & *Meth*, altera è quinque Hiberniæ portionibus. Comitatus vero Dublinenſis ad mare eſt gleba fertili, paſcuis lætis, ſilvis autem ita nuda, ut ceſpite bituminoſo,

vel

ntinens,

s.

Leighnig, Britā-
ren. Tota ma-
is trāſcendit: a
rat *Brigantibus*,
a nomina *Lein*,
n ingeniis. Di-
n *Regis*, Co-
m ex ordine lu-
ographus. *Bri-*
ſub urbe *Wa-*
nine quod cir-
t *Coriondi*, ubi
terius ubi *Oſſi-*
mewood. Sub
liæ, Hibernice
ficatione ab In-
nam exſcenſio-
promontorio
ari loca navigā-
proxime Mena-
uam *O More*,
s ager eſt lætiſsi-

ortionibus. Co-
ite bituminoſo,
vel

vel foſsili ex Anglia carbone plerumque utatur. Incolis autem & opidis refertiſsimus. Vbi *Liſnius* flu. in mare ſe condit *Houth* mari fere circumfunditur, a qua S. Laurentinorum familia Barones de *Houth* nominantur. Interius Dublinenſibus adjacet ad Aquilonem *Fingall*, cultiſsima regiuncula, & quaſi hujus regni horreum: Tantam frumenti vim quotannis ſuppeditat. Certatque hic quodammodo tellus cum agricolarum laboribus quæ alibi per hāc Inſulam neglecta & inculta de ignava Incolarum deſidia graviſsime conqueri videtur. His e poſitis ad urbes & opida tranſitum faciamus. Hic primum occurrit *Kilkenny* Neoro appoſita, id eſt, *Cella*, ſive *Fanum Canici*, qui antiquitus ob vitæ ſolitariæ ſanctitatem hoc tractu maxime inclaruit. Municipium eſt nitidum, elegans, copioſum & inter mediterranea hujus Inſulæ facile primum. Inferius ad eundem Neorum ſedet opidulum munitum Anglice *Thomas towne*, Hibernice *Bala mac Andan*, id eſt, opidum filii Anthonii, utrumque nomen ab exſtructore Thoma Fitz-Anthonio Anglo inditum eſt, cujus hæredes etiamnum hujus Domini agnoſcuntur. Eſt etiam hoc tractu antiqua illa urbs *Rheba*, a Ptolemæo memorata, quæ nomine etiamnum [illegible] to tecto *Rheban* dicitur: ſed pro urbe ſunt pauculæ caſulæ cum propugnaculo; Nobilem tamen virum N. de S. Michaele Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of Rheban* appellatur. Eſt & *Lechlinia*, Hibernice *Leighlyn*, Regium opidum a Bellinghamo illo nobiliſsimo Prorege, patrum memoria caſtro munitum. Floruit & *Roſſe* urbs ampla mercimoniis & habitatoribus frequens, ab Iſabella Comitis Richardi *Strongbow* filia, mœnibus magno ambitu armata, quæ ſolummodo nunc oſtendit. Diſcordia enim inter cives & religioſos flagrante, jam pridem fere in nihilum recidit. Hic etiam *Menapiam* urbem ſtatuit Ptolemæus, ad oſtium Modonæ flu. Verumenimvero cum unum ſolummodo flumen hoc loco ſe effundat, quod nunc *Slane* dicitur, & ad ejus oſtium ubi ſtagnat urbs ſit Germanico nomine *Weysford*, totius Comitatus caput: & *Slane* *Modonam*, quæ *Flemingos* olim Barones habuit, & *Weysford* *Menapiã* fuiſſe, confidẽtius inquit Cam. conjectarim, eoq; magis quod hoc nomen ſit recentius & ab illis Germanis impoſitum, qui *Ouſtmanni* Hibernis appellantur. Cæterum non primæ magnitudinis urbs eſt, ſed cum primis memoranda, quod primum totius Hiberniæ in Anglorum fidem, Stephanide Duce fortiſsimo oppugnante ſe contulerit, Anglorumq; facta fuerit colonia, unde totus hic ager Anglis eſt refertiſsimus, qui Anglorum antiquo veſtitu, & idiomate etiamnum utuntur, ita tamen ut Anglohibernice plane loquantur. Eſt præterea in Comitatu Kildarienſi *Kildara* primum & præcipuum opidum, cui honori erat in prima Eccleſiæ Hiberniæ infantia, Brigida virgo ſanctitate, & virginitate venerabilis. In agro Dublinenſi eſt non ſolum Lageniæ, ſed totius Hiberniæ primaria civitas, quam Ptolemæus *Eblanam* dixit, Angli *Develin*, Latini *Dublinium*, & *Dubliniam*, Cambrobirtanni *Dinas Dulin*, & Hibernici *Balacleigh*, id eſt *opidum ſuper crates*, ſubjectis enim in paluſtri loco cratibus, conditam affirmant, uti Hiſpalis Hiſpaniæ, quam ſic nominatam tradit Iſidorus, quod in paluſtri ſolo ſuffixis pro fundo palis locaretur. Regia hæc Hiberniæ urbs eſt, Emporium nobiliſsimum, & primæ juſtitiæ forum, mœnibus validum, ædificiis ſplendidum, civibus frequens, caſtello ab Henrico *Loundre* Archiepiſcopo firmatum, & quindecim templis exornatum, è quibus ſunt. S. Patrici

Vrbium nomina.

trici

tricii ædes à Roberto *Cumin* exſtructa, ſeu potius reſtaurata, quæ ſedes Archiepiſcopalis; & Chriſti, in qua Richardus *Strongbow* Penbrochiæ Comes, expugnator ille Hiberniæ ſplendido ſepulchro conditur. Immunitatibus etiam gaudet multis. Olim pro ſummo magiſtratu Præpoſitum habuit, ſed anno reparatæ ſalutis 1409 ut Major, & duo Ballivi quotannis eligerentur, conceſsit Henricus quartus: Ballivos autem poſtea in Vicecomites Edwardus VI commutavit. Elizabetha vero Regina ad ingenia mollioribus literis excolenda fauſtis auſpiciis Academiæ poſuit fundamenta. Nec quicquam hic deeſt, quod in florentiſsima urbe deſideres, niſi quod portui plurimum officit arenoſus cumulus reciproco maris meatu, in *Aven-liſnii* oſtium aggeſtus, ſic enim præfluentem fluvium vocant, id eſt, *amnis Liſnius*. De vetuſtate vero Dubliniæ quod dicam, nihil certi occurrit; vetuſtiſsimam tamen eſſe Ptolemæi authoritas perſuadet, & eo ſane tempore, quo Ptolemæus floruit, ab Avellano conditam cives produnt. Saxo Grammaticus Danicis bellis miſere convulſam fuiſſe tradit: poſtea in Eadgari Anglorum Regis poteſtatem devenit, quod Diploma datum confirmat. Deinde occuparunt Norwegi, unde, in vita *Gryffithi ap Cynan* Principis Walliæ legitur, Haraldum Norwegum, cum maximam Hiberniæ partem ſubiugaſſet, Dubliniam condidiſſe. Demum vero in primo Anglorum adventu eorum virtuti conceſsit, & ab illis fortiter defenſa eſt, cum Auſculphus Dublinenſium Princeps, & poſtea Gottredus Rex Inſularum eam acriter undique adorirentur. Iam inde vero deducta in hanc ex Anglis, præcipue ex Briſtolienſibus Colonia, multis trepidis rebus, & anguſtiis, præclara ſuæ fidei in Anglorum reges documenta dedit. Sed de his ſatis, ad Montes & flumina tranſeo.

Montes & Flumina.

Infra Ormondiam *Bliew Blemy*, (Bladinæ mõtes vocat Giraldus,) ſe leviter convexis jugis attollunt, è quorum viſceribus quaſi maternis *Suirus*, *Neorus*, & *Birgus* eduntur, & diviſis alveis decurrentes, priuſquam Oceanum adeunt, concordibus ſe conſociant aquis; unde *Tres Sorores* ab antiquis dictę. *Neorus* multa propugnacula & quædam ſtringit opida. *Birgus* nunc *Barrow*, è Bladina etiam Monte profluens, ſolitarius multis anfractibus delatus, *Rheban* prætermeat, aliaque opida. Poſt *Neorus* & *Birgus* aquas commiſcent, & pauca milliaria uno aluco emenſi *Suiro* ſorori maximæ, & nomen & aquas offerunt ſuas, qui ſtatim in Oceanum ſcopuloſo oſtio immergitur, ubi a ſiniſtra anguſta cervice excurrit promontoriolum, quod editam turriculam navigantibus prætendit, a Roſſenſibus cum floruerunt, poſitam, quo tutius oſtia ſubirent. In hac parte *Modonam* flu. ſtatuit Ptolemæus, de quo ſupra: & *Ovocam* in regione maritima, ad quod *Arcklo* caſtrum ſedet, qui fluvius, ut inquit Giraldus, *non minus influentibus, ſinumque replentibus quam elapſis omnino marinis aquis, innatæ dulcedinis ſaporem retinens illibatum uſque in ipſum mare impermixtas ſalſedine undas conſervat.* Eſt & *Liffeus* amnis qui Dubliniam prætcriabitur, hic raro rapide fertur niſi poſt ingentem pluuiæ vim: cæteroquin admodum ſedatus fluit. Archiepiſcopus unus in Lagenia, qui ſedem ſuam habet Dubliniæ, & Glandelachy, Glandeloyloug, & Primas Hiberniæ nominatur, ſequentes ſub ſe habens Suffraganeos Epiſcopos. *Elphine, Bishops Helphen f, Kildare .i. Fernes Oſſorie, Leighlyn*, aliis *Laghlyn*.

Continens Udronæ Baroniam, partem Comitatus Reginæ, ac Dominii Fortonelii. In Udronis medio jacet civitas Laghlyn aliis Leighlyn, in qua eſt Epiſcopalis ſedes.

MOMONIA.

Regio. *Nomina.* *Situs.*

LAGENIÆ ſucedit in noſtra Methodo *Momonia*, Hibernice *Mown*, Anglice *Mounſter* quinta & poſtrema Hiberniæ pars. Ea Vergivio mari ad Auſtrum expoſita jacet, a Connacia Sineo, a Lagenia Neoro fluvio alicubi diſcreta: bifariam quondam diviſa in Momoniam Occidentalem & Auſtralem. Occidentalem antiquitus habitarunt *Gangani, Luceni, Velabri & Uterini*, Auſtralem, *Udiæ ſive Vodiæ*. Nunc autem in ſeptem Comitatus diſtribuitur, *Kerryenſem* ſcilicet, *Limiricenſem, Corcagienſem, Tripararienſem*, *Sanctæ Crucis*, & *Waterfordienſem*, quorum etiam in numerum *Deſmonia* jam accenſetur. Hoſce Comitatus ſecundum populos quibus a Coſmographo tribuuntur breviter cum Camdeno percurremus. *Gangani* primo loco ſupra poſiti ex nominis affinitate iidem cum Concanis Hiſpaniæ fuiſſe videntur, quos origine Scythas, ſanguinemque equinum potaſſe (quod non inſolens jampridem ſilveſtribus Hibernicis) teſtatur Silius:

Et qui Maſſagetem monſtrans feritate parentem,
Cornipedis fuſa ſatiaris Concane vena.

Et præter eum Horatius: *Et lætum equino ſanguine Concanum.*

Kerry (ut nunc vocatur) ad Sinei oſtium eorum ſedes erat. Regio aviis, & ſilveſtribus montibus ædita, quibus crebræ interſunt valles cavæ nemoribus etiam condenſæ. Comitatus Palatini dignitatem, & jura Deſmoniæ Comites in hoc habuere, ſed hominum iniquitate, qui libertate uti & noluerunt, & neſcierunt, in malorum ſentinam, & ſeditioſorum perfugium jampridem converſa erat. Hujus regionis mediā fluviolus nunc anonymus *Trailes* opidulum quodammodo deſolatum (ubi Deſmoniæ Comites ædes habuerunt) præterfluens interſecat, quem *Dur* eſſe Ptolemæi, ſitus quodammodo innuit. Non procul hinc *Smerwic* ſtatio (ſic contracte pro *S. Mari-wic*) cernitur, ad quam ante annos aliquot cum Giraldus Deſmoniæ Comes vir profundæ in Principem & patriam perfidia, ſcelerate aſſiduis agrorum vaſtationibus Momoniam attereret, appulſa eſt tumultuaria Italorum & Hiſpanorum manus a Gregorio PP. & Hiſpano in ejus auxilium ſubmiſſa, qui loco hic ſtativis munito, quem *Fort del Ore* vocarunt, minis cœlum terrebant. Sed illuſtriſſimi & bellicoſi Baronis Domini Arthurii Grei Proregis adventus, & primus impetus rem decrevit. Protinus enim ſe dediderunt, & maximam partem è medio ſublati, quod rebus hujus Regni ſic ferentibus, & ſeditioſis undique imminentibus, conſultiſſimum & tutiſſimum videbatur. Ipſeque Deſmonius tandem trepida fuga in vicinas ſilvas conjectus, jamdudum in tuguriolo ab uno & altero milite irruente primum ſauciatus, poſtea agnitus, capiteque truncatus, perfidiæ & vaſtatæ patriæ meritas pœnas dependit. Ganganis ſubjecta eſt longe lateque ad Auſtrum *Deſmonia*, Hibernis *Daſſown*, Anglis *Deſmond*, quondam a tribus inſeſſa populis, *Lucenis* ſcilicet; *Velabris*, & *Ibernis*, qui

Uterini

nis

er quinta & po-
o, a Lagenia Ne-
uſtralem. Occi-
e *Vodiæ*. Nunc
rienſem , *Sancta*
tatus ſecundum
rimo loco ſupra
s, ſanguinemque

tibus ædita, qui-
n, & jura Deſmo-
nt , in malorum
lus nunc anony-
ræterfluens inter-
ſic contracte pro
funda in Princi-
fa eſt tumultuaria
o hic ſtativis mu-
Domini Arthu-
naximam partem
onſultiſsimum &
, jamdudum in
ncatus, perfidiæ
Deſmonia , Hi-
s, & *Ibernis* , qui
Vtermi

HIBERNIÆ V TABVLA.

Uterini in nonnullis exemplaribus concipiuntur. *Luceni* a Lucenſiis Hiſpanię qui oppoſitam oram tenuerunt, & nomen & originem traxiſſe videãtur. *Velabri* ab *Aber*, id eſt *æſtuariis*, ſic ſunt nominati, quod ad æſtuaria ſederunt, unde etiam Artabris, & Cantabris facta appellatio. Hos ſtatuit Oroſius ad *Notium Promontorium*, hodie *Biar head* nautis, quod Hiſpaniam ſpatioſo intervallo procul ſpectat. Sub Notio hoc promontorio, *Iernus* fluvius ab Oceano ebibitur, ad quem *Dunck-eran* ſedes Epiſcopalis cernitur. *Dunck-eran* hæc quæ Hiberno-Scotis *oppidum Eran* denotat, non ſolum ſe eſſe *Ivernim* urbem, quam Ptolemæus vocat, ſed flumen etiam eſſe *Iernum* illum expreſſe loquitur: cujus appellatio ut totius Inſulæ ab *Hier* Hibernicorum facta videtur, quod Occaſum ſignificat. Eſt enim ultimus hujus regionis ad Occidentem fluvius, ut ipſa Hibernia ultima totius Europæ Inſula. *Iberni* qui etiam *Uterni* id eſt Camdeno Interprete, ſuperiores Hiberni hunc fluvium ad alterum promontorii latus accoluerunt, ubi *Berehaven*, & *Baltimore*, copioſa Halecum piſcatura portus notiſsimi. Iuxta quos habitat *Mac Carti More*, ex Hibernica origine Regulus, qui anno 1566, poſſeſsiones & latifundia ſua Elizabethæ Reginæ Angliæ in manus tradidit, & ab ea recepit, ut Anglico more, clientelari jure, fiduciæ nomine teneret. Eodemque tempore Comes de *Glencar*, & Baro Valentiæ creatus eſt, vir in hoc tractu magni nominis, & potentiæ, Giraldidis olim infenſiſsimus, qui majores ſuos, ut ille contendit, Deſmoniæ Reges his avitis ſedibus exuerunt. Giraldidæ enim iſti, ſive *Fitz-Giraldes*, ex Kildarienſi familia oriundi, devictis Hibernicis, ampliſsima hic ſibi latifundia acquiſiverunt, & ex illis Mauritius *Fitz-Thomas* primus Deſmoniæ Comes anno ſalutis 1355 ab Edwardo tertio creatus, hæreditatem adeo ſtabilem, & firmam reliquit, ut ad decimum ab eo Comitẽ perditiſsimum hunc rebellem, quem dixi, ille honor quaſi perpetua quadam ſerie deſcenderit. Poſt Ibernos *Udiæ* qui & Vodiæ habitarunt, cujus nominis veſtigium expreſsiori indicio ſe patefacit in agro Kilkennienſi, pars enim ejus maxima *Idou*, & *Idouth* nominatur. Incoluerunt hi Comitatum Corcagienſem, Tripararienſem, Limiricenſem, Kilkennienſem, & Waterfordenſem. In Tripararienſi Comitatu, nihil memoratu dignum ſe offert, niſi quod ſit ibi Palatinatus, & *Holy croſſe* in eo opidulum magnis gaudeat immunitatibus, quæ in honorem, ut perſuaſerunt monachi, fragmenti Crucis Dominicæ conceſſæ fuerunt. *Suirus* flumen nobile accolis *Showr* ex hoc Tripararienſi agro in Kilkenni[illegible] defertur, qui è Bladina monte profuſus per *Oſſiriam* inferiorem, quæ Butleris Comitis, & *Thurles* qu[illegible] Vicecomitis titulum præbet, primum Caſsiliam urbem adit Archiepiſcopali dignitate ab Eugenio PP. exornatam, cui novem ſubſunt Suffraganei Epiſcopi. Indeque juxta Waterfordiam aliis duobus fluviis adauct[illegible] in Oceanum exoneratur. Hactenus

Urbes & Opida.

hanc partem Hiberniæ cum Camdeno percurri, reſtat nunc, de urbibus & opidis hujus partis pauca explicare. Inter has primum ſeſe offert *Waterfordia*, quæ ſecundas inter Hiberniæ urbes jure ſibi vendicat, imprimis honeſta & officiis fidelis civitas, fide & obſequio in Imperium Anglicum ſemper ſingulari. Ex quo enim Richardus Comes Penbrochiæ expugnavit, Anglis Hiberniam ſubigentibus tutam fide ſua, & quiete, ſecuramque a tergo pacem ſemper præſtitit. Vnde Reges Angliæ plurimas, & maximas immunitates conceſſerunt, quas HENRICVS ſeptimus auxit atque confirmavit, eo quod contra ementitum & iniquum illum Principem

Per-

Perkinum Warbec qui plenis impudentiæ velis ad ſummum Regiæ dignitatis gradum enitebatur, cives ſe fortiter & prudenter geſsiſſent. Hæc a Norwegis Piratis conſtructa, quamvis cœlo ſit craſsiuſculo, ſolo minus læto & anguſtioribus coarctata vicis, ea tamen portus eſt oportunitas, ut opulentia & frequentia ſecundas in Hibernia ferat. Hæc prudentibus & bene moratis civibus referta. Habet tutum & tranquillum portum, atque exterarum navium ſæpenumero plenum. Frequentes etiam Waterfordiæ cives ſunt, qui mercaturas faciunt: in quo ſane negotio, uſque eo prudenter rem familiarem adminiſtrant, adeo caute rationes ſubducunt, ut brevi negotiatione, magnas ſibi opes ſoleant comparare. Nullus ibi vivit menſarius, qui fraudulento collybo aut intolerabili fœneratione (omnium rerumpublicarum buſto) in civium bonis ac direptionibus verſatur. Cives ſunt faciles, benigni, frugi, perhoſpitales, privatis & publicis rationibus utiliſsmi. Appellavit hanc urbem antiquitas *Menapiam*, ſicut & Dublinium *Eblanam*. *Amellana* rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Ivorus Limmiricum fundaſſe fertur. Eſt & in hac regione *Limmiricum* (de qua urbe modo dictum eſt) in tertiis conſiſtens: veruntamen loci ſitu, fluminis dignitate, huic urbi palma eſt danda. Alluitur Sannonio fluvio, omnium Hibernorum fluminum abſque controverſia principe. Ab alto LX mill. intervallo diſtat: tamen onerarias naves ad civitatis muros, nauarchi appellunt: nec eſt quod ſcopuloſas cautes, in toto illo curſu offendere, multum pertimeſcas. Incredibile, quantam piſcium ubertatem, & copiam ibi reperias. Hujus urbis amœnitate captus Ioannes, Angliæ Rex, egregium caſtellum, & pontem illic extruendum curavit. Eſt etiam *Corcagia* in Corcagienſi Comitatu, *Korke* Anglis, & *Korcah* Indigenis, aſtrictiore mœnium ambitu concluſa, & una quaſi directa platea protenſa, emporiolum tamen frequẽs, & celebre: portu excellenti & tuto ornatum; ſed ita ſeditioſis vicinis circumſeſſum, ut perpetuas excubias agitent, quaſi perpetua obſidione eſſent incincti, & in agrum filias elocare non audeant, unde contractis inter ſe nuptiis cives omnes aliquo affinitatis gradu ſe invicem contingunt. Cives hi etiam copiis ſatis locupletes, operam mercaturæ navant, res ſuas domi foriſque frugaliter obeunt. Briocum virum ſanctiſsimum, a quo *Sanbriochiana* in Britannia Armorica diœceſis vulgo S. *Brieu* nomen aſſumpſit, hinc oriundum ſcribit Cœnalis. Sed in hoc a veritate abiit, quod *Coriondos* Hiberniæ in hac urbe ſtatuerit. Non enim hujus urbis meminit Ptolemæus. Flumen tamen quod præfluit idem videatur, quod *Davrona* Ptolemæo dicitur. *Savranus* enim, & *Saverenus* Giraldo, una tantum immutata literula, nominatur. Quæ intercedit inter hæc nomina affinitas, hoc mihi dictavit, & majori ſane cum probabilitate, inquit eruditiſſimus Camdenus, quam ſi *Davronæ* nomen proximo flumini adaptarem, qui Corcagienſem Comitatum, & Tripararienſem interfluens per *Liſmor* Oceanum petit, & Hiſtoricis *Aven Mor*, id eſt flumen magnum, appellatur. *Ar tmor* viculus eſt ad oſtium, cui ad alteram ripam *Toghalia*, ſtatio ſatis tuta opponitur. In hujus vicinia magnos habet proventus Vicecomes Barrenſis, a Roberto Barrio Anglo prognatus, qui in expugnanda Hibernia operam navavit egregiam. Sunt præter jam dictas civitates hæ i[illegible]gione *Kinſalia*, *Caſſilia*, *Toghelia*, *Leſmoria*, *Clonmella*, *Kilmalochia*. Hæc pro Methodi ratione de quinque Hiberniæ partibus ſint ſatis, ad alia quæ adhuc reſtant tranſeamus.

Regio. *Nomina.* BRITANNIÆ Inſulæ Borealior pars *Scotia* dicitur, olim *Albania*. Atque etiamnum ab Incolis qui avitam ſervant linguam *Albain*, & ab Hibernicis *Allabany*, quaſi altera Hibernia (quæ a Bardis *Banno* dicta eſt) vocatur. Hiberniam enim *Scotiam majorem*, & Scotorum in Britannia regnum *Scotiam minorem* hiſtorici appellant: Ptolemæus Britanniam *Parvam*, Rufus *Secundam*, Tacitus a ſilua *Caledoniam* vocat. Videntur autem Scoti ſic dicti a vicinis quaſi *Scythæ*. Quemadmodum enim Germani inferiores *Scythas* & *Scotos* uno nomine *Scutten* id eſt ſagittarios appellant, ſic etiam Britannos utroſque *Y-ſcot* dixiſſe è Britannicis ſcriptoribus obſervatum eſt. Id ſane conſtat eos a Scythis oriundos ex Hiſpania in Hiberniam, & inde in hanc partem Albionis, quam nunc tenent, perveniſſe, & cum Pictis in unam gentem coaluiſſe. *Situs.* Hæc de nomine, ſequitur ſitus. Termini ejus Auſtrales Angliam verſus, ſunt Tueda & Solvieus fluvii: ad Septemtrionem eſt Oceanus Deucaledonius, ad Occaſum Hibernicus, ad Ortum Germanicus, ab aliis partibus undique eam ambiunt Oceanus & mare Germanicum. Longa eſt LXVII millaria Germanica, hoc eſt Anglica 257, lata LII Germanica, ſive 190 Anglica. *Cœli temperies.* *Soli fertilitas.* Regio temperatior quam Gallia, remiſsioribus frigoribus, caloribuſque ſicuti & Anglia: cui tamen in fertilitate æquari non poteſt. Terra magna ex parte ſulphurea eſt & viſcoſa, atque ob id pabulum eſt ignis, præſertim cum ibi defectus ſit lignorum. Tantum tamen hic creſcit frumenti quantum Incolæ abſumunt. Profert etiam terra varia Metalla. Habet Aurum, Argentum, Argentum vivum, Ferrum, Plumbum & Cuprum magna copia. Habet in *Driſdalia* Aurifodinam, in qua etiam *Lazurum* invenitur. Habet & gemmas, præſertim Gagatem qui in aquis ardet & oleo extinguitur. Paſcua item optima quæ omnis generis nutriunt Armenta: unde Carnis, Lactis, Butyri, Caſei, Lanæ abundat copia. *Imperium Majorum.* Cæterum Scoti cum ad Pictos in Britanniam acceſsiſſent, quamvis Anglos præliis, & prædationibus continenter laceſſerent, non tamen res Scotica ſtatim adolevit, ſed in eo quo appulerunt angulo, diu delituerunt, nec, ut Beda innuit, per annos plus centum viginti ſeptem, contra Nardanhumbrorum regulos ſigna efferre auſi: donec uno eodemque tempore Pictos fere ad internecionē deleviſſent, & Northumbriæ regnum inteſtinis malis, Danorumque incurſionibus confectum, corruiſſet. Tunc enim omnis Septemtrionalis Britanniæ plaga in Scotorum nomen conceſsit, una cum citeriori illa regione citra Cluidam, & Edenburgh frith. *Minorum virtus* Scoti in bello fortes, ac ſtrenui milites, inediæ, vigiliæ, algoris patientiſsimi. *Urbes.* Primaria Scotiæ urbs eſt *Edinburgum*, vulgo *Edenborrow*, Ptol. *Caſtrum Alatum*. Sedes hæc Regia, & Metropolis non tantum Laudoniæ, ſed etiam totius Scotiæ, ſitu editiore inter montes, eo ipſo Pragæ Bohemorum haud abſimilis: longitudine ab Oriente in Occidentem mille paſſ. porrecta, latitudine dimidio minore. Tota urbs ex monte dependet. Hic ad occaſum altiſsimus, verſus Septentrionem præcipitio munit urbem, cætera ad Orientem & Meridiem ſunt muro circundata: diſtat a ſinu maris & oſtiis *Forthæ* paſsibus mille. Ad Orientalem urbis partem eſt Regis Palatium, quod Cathedram Arthuri vocant. Ad Occidentalem, Rupes eſt prærupta, & in rupe Arx maxima, quæ Scotis vulgo

Ca-

e etiamnum ab
quaſi altera Hi-
ajorem, & Scoto-
ritanniam *Par-*
n Scoti ſic dicti
s & *Scotos* uno
Y-ſcot dixiſſe è
pania in Hiber-
unam gentem
neda & Solvieus
m Germanicus,
ria Germanica,
miſsioribus fri-
gna ex parte ſul-
tum tamen hic
Argentum, Ar-
n, in qua etiam
r. Paſcua item
t copia. Cæ-
bus continenter
ituerunt, nec,
gna efferre auſi:
n inteſtinis ma-
tanniæ plaga in
Scoti in bello
burgum, vulgo
ed etiam totius
Oriente in Oc-
ad occaſum al-
t muro circun-
alatium, quod
uæ Scotis vulgo
Ca-

Caſtellum puellarum dicitur: quod vere eſt *Alatum* illud *Caſtrum* Ptolemæi. Sunt & aliæ hujus regni urbes & opida inſignia quæ ſuis locis in particulari deſcriptione adponemus.

Lacus & Flumina.

In vallibus plurimi ſunt Lacus, Paludes, Fonteſque & Fluvii piſcoſiſsimi, quorũ pars maxima è Monte Grampio oritur, de quibus in deſcriptione proxima mentionem faciemus.

Mare.

Mare ipſum, Oſtreis, Halece, Corallis, Mytilis, Conchiſque diverſi generis pleniſſimum.

Portus.

Multos etiã Scotia paſsim Portus habet & aditus marinis aquis pervios; inter quos *Letha* Portus commodiſsimus.

Montes.

Regio ipſa aſpera & montoſa admodum eſt, & in ipſis montibus, habet æquatam agri planitiem pecori pabulum ubertim ſuppeditantẽ. Inter Montes maximus *Grampius*, qui mediam Scotiam interſecat. Hic vulgo *Graſebaim* ſeu *Gratzbaine*, id eſt mons incurvus dicitur: is enim a Germanici maris littore ad oſtia *Deæ* fluvii per mediam hãc regionem in Hibernicum mare tendens ad Lacum *Lomundum* ſiſtitur, qui etiam Pictorũ olim, Scotorumque regni limes erat.

Silvæ.

Ad Aberdoniam Montes ſunt ſilvoſi. Hic creditur fuiſſe *Silva Caledonia*, Lucio Floro *Saltus Caledonius* in immenſum ſpatium diffuſa, proceriſque arboribus invia, & Grampio monte diviſa.

Opera publica.

Scotos autem non poſtremos inter Europæos fuiſſe qui Chriſtianam Religionem amplexi ſint, eamq; præ reliquis ſervaverint & coluerint, non ſolum ſcripta & monumenta: verumetiam templa, cœnobia, monaſteria, xenodochia, & alia religioni devota loca teſtãtur. Eſt & Edinburgi Palatiũ regiũ de quo ſupra, valde ſuperbũ & magnificum, & in medio urbis Capitolium. Habentque Duces, Comites, Barones & Proceres Regni in ipſa urbe ſua Palatia, quando ad Comitia vocantur. Vrbs ipſa non eſt conſtructa ex coctis, ſed naturalibus & quadris lapidibus, ut etiam ſingulæ ædes magnis Palatiis poſsint comparari. Sed de his ſatis, ad reliquas partes tranſeamus.

Ratio gubernãdi

Populus Scoticus in tres ordines diſpeſcitur, in *Eccleſiaſticum, Nobilitatem*, & *Plebem*. *Eccleſiaſticus* ordo duos habet Archiepiſcopos: S. *Andreæ* totius Scotiæ Primatem, & *Glaſgoenſem*. Archiepiſcopo S. Andreæ octo ſubſunt Epiſcopatus, *Dunkeldenſis*, *Aberdonienſis, Moravienſis, Dumblanenſis, Brechinenſis, Roſſenſis, Cathanenſis*, & *Orchadenſis*. *Glaſgoenſi tres, Candidæ caſæ*, *Liſmorienſis* ſive *Argadienſis*, *Sodorenſis* ſeu Inſularum, videlicet *Suræ*, *Mulæ*, *Ylæ*, &c. *Nobilitatis* ratio hæc eſt: ut primum locum obtineant Rex filiique Regis, partu legitimo editi, quorum ſi plures ſunt, natu maximus *Princeps* Scotiæ, reliqui abſolute *Principes* dicuntur. Rex autem cum publice inauguratur, populo univerſo ſancte promittit ſe Leges & majorum Ritus veteraque Inſtituta ſervaturum, eoque jure quod a Majoribus accepit uſurum. Secundum locum obtinent *Duces*: Tertium *Comites*: Quartum illi *Nobiles* qui apud alias nationes extra Inſulam non vigent & a Scotis *My Lords* appellantur. Quod nomen tantam dignitatem in ſe continet, ut etiam illud Epiſcopis, Comitibus & ſummis Magiſtratibus honoris ergò tribuant. Hoſce Magnates poſſes dicere. Quintum locum *Equites Aurati* aut *Barones* ſibi vendicant, qui *Lords* dici ſolent. In Sextum & ultimum locum rejiciuntur illi, qui nullo certo honoris titulo inſigniti, ſed nobili familia prognati vulgo *Gentlemen* appellantur, ut ſunt fratres & filii Comitum, Dominorum, Equitum auratorum natu minores: qui in nullam hæreditatis partẽ ſuccedunt; ſiquidem ea tota in filiũ natu maximum conſervandarum familiarum cauſa jure Scotico devolvitur. Plebs autem omnes qui divitiis affluunt, quique hoſpitalitatis & clientelarum nomine bene audiunt, hoc fere titulo (*Gentlemen*) ſemper decorat.

Ab

Ab his autem Nobilibus infimi gradus, totum fere belli pondus pendet. *Plebei* verò cives partim ſunt primarii opibus inſignes qui magiſtratu in ſuis urbibus funguntur: partim *mercatores*: partim *opifices*, qui omnes eò quod a vectigalibus aliiſque oneribus ſint immunes, facile apud eos diteſcunt. Ne quid autem gravius in aliquam civitatem in publicis comitiis ſtatuatur, permittitur a Rege tribus aut quatuor ab unaquaque civitate evocatis civibus, ut cum reliquis duobus ordinibus ſuam ſententiam de rebus propoſitis libere interponant. Eccleſiaſtici olim decretorum & conciliorum authoritate continebantur, nunc autem ut cæteri Legibus, quas Reges deſcripſerunt, aut Regum voce confirmatas, tres ordines fixerunt, reguntur. Liber, qui Leges Municipales Latine ſcriptas continet, titulum (*Regiam Majeſtatem*) habet, quod ab illis vocibus libri exordium ducatur: Reliquis legum libris Scotica lingua Comitiorum (quæ Parlamenta dicuntur) *Acta* inſcribuntur. Magiſtratus ſunt in Scotia, ut apud alias Nationes, complures & diverſi. Inter hos proxime & ſecundum Regem, Regni Procurator (quem Gubernatorem appellant) facile princeps eſt. Huic provincia Regni gubernandi incumbit, ſi Reſpublica Rege forte orbetur, aut ſi Rex per ætatem Regni negotia non poſsit obire. Eſt & ibi Senatus perpetuus Edenburgi ex *Clero* & *Nobilitate* ita conſtitutus, ut Laicorum ſemper numerum æquet pars altera Eccleſiaſticorum. Quibus adjicitur ex Eccleſiaſticorum numero *Præſes*, qui in dicenda ferendaque ſententia principem locum obtinet, niſi judicio Regni Cancellarius interſit; ei enim in omni Reipublicæ negotio Scoti primas deferunt: Qui capitis judicio, magnum Iuſticiarium: qui rei nauticę Admiralium: qui caſtris agendis, Mareſcallum: qui delictis inter aulæ ſepta vindicandis præficitur, Conneſtabilem appellant. Sunt quoque in ſingulis provinciis, quas Vicecomitatus appellant, qui præſunt ſinguli, quos Vicecomites antiquo vocabulo vocant. Horum authoritas in his rebus, quæ ad civiles cauſas & capitis ſummam pertinent, decidendis non aliunde pendet, quam a jure quodam hæreditario, quo etiam illos ſibi Vicecomitatus vendicant. Vt ii Vicecomites non a Rege creati, ſed a parentibus nati jure quodam dici poſsint. Habent quoque civitates atque opida ſuos Præfectos, Ballivos ac id genus alios Magiſtratus, qui cives in officio contineant & ipſarum civitatum privilegia tueantur. Ita fit ut Scotorum Reſpublia ordinum apta diſpoſitione, Legum ſancta majeſtate, & Magiſtratuum firma authoritate, floreat & ſummam laudem mereri videatur. Nomina autem Ducatuum, Comitatuum & Vicecomitatuum Scotiæ hæc ſunt: Ducatus *Rotſay*, *Albanie*. Comitatus, *Carnes, Sutherlant, Roſſe, Moravie, Buchquhan, Garniach, Garmoran, Mar, Mernis, Angus, Gowry, Fiffe, Marche, Athole, Stratherne, Menteith, Levenox, Wagion, Douglaſſe, Carrike, Crawford, Annandale, Ourmonth, & Huntley*. Vicecomitatus, *Berwyk* alias *North Berwyk, Roxburg, Selkirk, Twedale, Dunfriſe, Niddiſdale, Wigton, Are, Lanarke, Dunbretten, Sterveling, Lonthean, Laudonia, Clakmanan, Kinros, Fiffe, Perth, Angus, Mernis, Aberdone, Bamph, Fores, & Invernes*. Vniverſitates, S. *Andreæ*, & *Aberdonia*, quarum hæc ab Alexandro Rege & ſorore Iſabella multis ornata eſt privilegiis circa annum M.CC.xl. Illa ſub Iacobo Rege inaugurata, Anno M CCCC xi. Quibus additur *Glaſguenſis*. Ingenia Scotorum vivida ſunt, excitata, ignea: ſapiētiæ capeſſendæ maxime idonea.

GENERATIM quæ de Scotia dicenda habui, abſolvi: poſtulat Methodus, ut ſpeciatim & per partes eam perambulem. Dividitur autem Scotia (monte Grampio mediam ſecante) in Auſtralē ſive ſuperiorem, & in Borealem ſive inferiorem. Dirimitur vero ab Anglia primum *Tueda* fluvio, *Zeviota* Monte
Marcia. altiſsimo, & qua Mons deficit, vallo non adeo pridem facto, ac deinde *Eſca* & *Solvao* fluminibus.
Situs. Citra hos limites a Mari Scotico ad Hibernicum regiones hoc ordine jacent. Prima eſt *Marcia* vel *Mer-*
Vrbium nomina. *chia*, ſic dicta quod limitanea, hæc ſiniſtrum Tuedæ latus attingit: ad Orientem Forthæ æſtuario, ad Meridiem Anglia clauditur. In Marcia *Bervicum* opidum quod Angli tenent. Eſt & hic *Hume* caſtrum, antiqua poſſeſſio Dominorum de *Hume* qui a Comitum Merchiæ familia oriundi, in amplam & inſignem familiam ſunt propagati. Cui vicinum ſubſidet *Kelſo* monaſterio quondam celebris, & antiqua habitatione Hepburnorum qui Bothwelliæ Comites, & hæreditario jure Admirallii Scotiæ diu fuerunt, qui honores per ſororem Iacobi Comitis Ioanni filio naturali Regis Iacobi V enuptam, ad Franciſcum ejus filium nunc Bothuelliæ Comitem deſcenderunt. Inde *Coldingham* cernitur, Bedæ *Urbs Coldana* & *Coludi urbs* Ptolemæo fortaſſe *Colania*. Ad
Teviotia. Occidentem Marciæ ad utrumque Tuedæ latus eſt *Teviotia*, a *Tevioto* amne nomen adepta. *Teviota* monte dirimitur ab Anglia. Poſt hunc regiones non magnæ *Lidalia*, *Evia*, & *Eſcia* a tribus fluminibus cognati nominis *Lidalo*, *Evo* & *Eſca* nominatæ. Vltima *Annandia*, & ipſa ab *Annando* amne prope mediam dividente appellata, ſecundum Solvæum in Mare Hibernicum decurrit. Iam ut rurſus ad Fortham redeamus, is ab Ortu Lothianam claudit: *Cocburni* Saltus, & *Lamyrii* montes eam a Marcia ſeparant. Contingit deinde paullum ad
Nithia. Occaſum inflexa Lauderiam & Tuediam: alteram a *Laudera* opido; alteram ab amne *Tueda* mediam ſecante.
Lothiana. *Tuediam* ad Meridiem, & Occidentem contingunt *Lidalia*, *Nithia*, *Glottiana*. *Nithiæ Nithus* amnis nomen
Situs. dedit per eam in mare Hibernicum labens. *Lothiana* a Lotho Pictorum rege nominata. Ab Oriente æſtivo
Soli fertilitas. finitur *Fortha* ſive mari Scotico. Vallem Glottianam ſpectat ab Occidente hiberno. Hæc regio humanitatis
Flumina. cultu, & rerum neceſſariarum ad uſum vitæ copia cæteras longe præcellit. Quinque amnibus irrigatur, *Tina*,
Vrbium nomina. utroque *Eſca*, (qui antequam in mare cadant in unum alveum coëunt) *Letha* & *Almone*. Hi partim è Lamy-
Glottiana. riis, partem Pictlandicis montibus in Fortham defluunt. Opida habet *Dumbarum*, *Hadinam* vulgo *Hadin-*
Flumina. *tonam*, *Dalkethum*, *Edinburgum*, *Lethum*, *Limnuchum*. Magis ad Occidentem jacet *Glottiana*, utramque *Glottæ*
Vrbium nomina. fluminis ripam complexa, quæ ob longitudinem in duas præfecturas dividitur. In ſuperiore præfectura collis eſt non admodum editus, a quo in tria diverſa maria flumina effunduntur: *Tueda* in mare Scoticum, *Annan-*
Gallovidia. *dus* in Hibernicum, in Deucaledonium *Glotta*. In ea urbes inſigniores ſunt *Lanarcum*, & *Glaſcua*. Hanc ab Occi-
Situs. dente hiberno *Coila* contingit. Vltra Coilam eſt *Gallovidia*. Ea ſeparatur a Nithia Cludano amne, tota fere in
Flumina. Meridiem vergens, ac ab littore ejus reliquum illud Scotiæ latus tegitur. Vniverſa pecoris, quam frumenti fertilior. Amnes habet plures in Hibernicum mare decurrentes *Urum*, *Dëam*, *Kennum*, *Cream* & *Luſſum*.

Nuſquam

tim & per partes
ſtralē ſive ſuperi-
, *Zeviota* Monte
olvæo fluminibus.
Marcia vel *Mer-*
rio, ad Meridiem
, antiqua poſſeſ-
em familiam ſunt
Hepburnorum
r ſororem Iacobi
nelliæ Comitem
uſſe *Colania*. Ad
Teviota monte
nibus cognati no-
mediam dividente
eamus, is ab Ortu
einde paullum ad
mediam ſecante.
bus amnis nomen
Ab Oriente æſtivo
regio humanitatis
us irrigatur, *Tina*,
Hi partim è Lamy-
nam vulgo *Hadin-*
, utramque *Glotta*
e præfectura colli-
Scoticum, *Annan-*
a. Hanc ab Occi-
amne, tota fere in
, quam frumenti
, *Cream* & *Luſſum*.
Nuſquam

Nuſquam fere in Montes attollitur, ſed collibus tantum frequentibus intumeſcit. In convallibus inter eos a-
Lacus. qua reſtagnans innumeros prope lacus efficit, è quibus primis ante æquinoctium autumnale imbribus rivi augentur, unde multitudo incredibilis Anguillarum deſcendit, quas accolæ naſsis vimineis exceptas ſale condiunt, ac non modicum inde quæſtum faciunt. In hac provincia lacus eſt *Myrtoun* dictus, cujus una pars aliarum aquarum more gelu hyeme concreſcit; altera nullis frigoribus congelari poteſt. Extremum lateris eſt *Novantum* promontorium, ſub quo in oſtio *Luſſi* fluminis Sinus eſt qui Ptolemæo Rerigonius vocatur. Ei ex adverſo influit ex æſtuario Glottæ Sinus vulgo *Lacus Rianus*, Ptolemæo *Vidogara*. Quod inter hos ſinus terræ procurrit Incolæ *Rinum*, id eſt Gallovidiæ aciem appellant. Ab eiſdem *Novantum mula*, id eſt, *roſtrum* ſive
Caricta. *rictus* nominatur. Tota autem regio Gallovidia (nam *Gallovid* priſcorum Scotorum lingua *Gallum* ſignificat) nominatur. Infra Vidogaram a tergo Gallovidiæ leviter declinat ad Glottæ æſtuarium *Caricta*. Eam duo amnes interſecant, *Stinſiarus* & *Grevanus*: uterque multis amœnis villis cingitur. Inter amnes qua in modicos colles
Soli fertilitas. tumet paſcuis fœcunda, nec infelix fruměto eſt. Tota terreſtribus maritimiſque copiis non modo ſibi ſufficiens, ſed vicinis multa ſuppeditans. *Dunus* amnis eam a Coila ſeparat, ortus ex ejuſdem nominis lacu, qui inſulam
Coila. complectitur modicæ arcis capacem. Sunt in *Caricta* regione ingentis magnitudinis Boves, quorum caro tenera
Situs. ſuaviſque eſu eſt; pinguedo liquefacta ſemel nunquam concreſcit, ſed olei inſtar ſemper fluitat. Sequitur *Coila*, quam a Meridie Gallovidia, claudit, ab Ortu æſtivo Glottianam attingit: ab Occaſu *Irvino* fluvio a Cunigamia diſtinguitur: mediam *Aera* amnis dividit. Ad eum ſita eſt *Aera* emporium non ignobile. In univerſum regio eſt feracior virorum fortium, quam frugum aut pecorum, tota quidem tenui & arenoſo ſolo: quæ res hominum induſtriam acuit, & parſimonia vires animi & corporis confirmat. In hac Provincia haud plus decem millibus paſſuum ab Aer oppido, ſaxum eſt duodecim vix pedes altum, xxx cubitorum non amplius ſpiſsitudine; haud immerito ſurdũ appellatum. Nam ſi ingentem ſonitũ vel voce edas, vel ſcloppo, vel quovis crepitaculo; is qui ex aduerſa parte erit ſaxo proximus, nihil audiet, qui remotior melius, qui remotiſsimus optime. *Cunigamia* poſt hanc ad Septemtriones procurrit, & Glottam ſubmovet, ac prope ad juſti amnis modum coërcet.
Renfroana. Nomen huic Regioni Danicum eſſe conſtat, quod eorum lingua *Regis domicilium* ſignificat: quæ res indicio eſt, eam Danos aliquando tenuiſſe. Proxima ad Orientalem ejus plagam ſita eſt *Renfroana*, ab opidulo in quo
Glottia. conventus ejus celebrari ſolent, appellata, vulgo *Baronia* dicitur. Mediam eam ſecant duo amnes quibus utriſ-
Situs. que *Carthus* eſt nomen. Poſt Baroniam eſt *Glottia* ad utramque Glottæ ripam protenſa, & ipſa in plures juriſ-
Flumina. dictiones ob magnitudinem diviſa. Amnes nobiliores fundit: a læva *Avennum*, & *Duglaſſum*, qui in Glottam decurrunt: item a dextra alterum *Avennum*, qui Lothianam ab agro Sterlinenſi dividit. Hi duo fluvii communem omnium appellationem loco proprii nominis acceperunt: quemadmodum in Vallia diverſa dialecto
Ager ſterlinẽſis. is, quem Avonam vocant. *Sterlinenſem agrum* a Meridie ſeparat a Lothiana *Avennus*, ab Ortu æſtuarium *Forthæ*, donec paulatim ſeipſo minor ad juſtam fluminis magnitudinem redactus prope Sterlinum pontem patitur

patitur. Secat regionem fluvius unus, qui memoratu ſit dignus, *Carron*: juxta quem aliquot vetuſta ſunt Monumenta. Ad lævam Carrontis duo terreni ſunt tumuli Hominum opera (ut res indicat) ædificati: vulgo *Duni pacis* appellantur. A dextro Carrontis latere ager fere cætera planus in collem paullum prominet, medio fere ſpatio inter Dunos pacis, & ædiculam: in eo ad ipſum anguli flexum modicæ urbis veſtigium adhuc apparet. Sed murorum fundamenta, & vicorum deſcriptio partim cultu ruſtico, partim eruendis ad propinquas ditiorum villas conſtruendas lapidibus quadratis confuſa eſt. Hunc locum diſerte Beda Anglus *Guidi* vocat; atque in ipſo valli Severi angulo collocat. Multi præclari ſcriptores Romani ejus valli meminerunt: multa veſtigia exſtant, multi lapides inſcripti eruuntur, quibus aut teſtimoniũ ſalutis per Tribunos & Centuriones acceptæ, aut ſepulchrorum inſcriptiones continentur. Vltra Sterlinenſem agrum eſt *Levinia*, a Renfroana præfectura

Levinia.

Glotta, Glaſcuenſi *Kelvino* amne diviſa, ab agro Sterlinenſi Montibus, a Taichia *Fortha* dirimitur: tandem

Situs.

in montem *Grampium* deſinit, ad cujus radices per vallem cavam *Lomundus* lacus ſe explicat 24 millia paſſ. lõgus,

Lacus.

8 latus, ſupra 24 inſulas complectitur. Præter multitudinẽ aliorũ Piſcium habet & ſui generis eſu non inſuaues, *Pollacas* vocant. Tria autem de hoc Lacu memoratu digna referuntur. Piſces pinnis carent, gratiſsimi alias ſaporis. Aquæ nullo interdum flante vento ita concitantur, ut vel audaciſsimos Nautas deterreant, quominus ſolvant. Denique Inſula quædam gregibus armentiſque paſcendis apta, natat, ferturque quo ventis impellitur. Sed redeo ad Lacum. Tandem erumpens Meridiem verſus Levinum amnem, qui regioni nomen dedit, effundit: qui prope Britannodunum arcem, & eodem nomine opidum in Glottam ingreditur. Leviniæ partem extremã Grampii Montis ultimi colles attollunt, ſinu maris exiguo, quem *Gerlochum* a brevitate appellant, interciſi. Vltra hunc eſt Sinus multo amplior, quem *Longum* vocant, a *Longo* qui in eum cadit fluvio. Is limes eſt inter Leviniam & Covaliam. Ipſa Covalia, Argathelia ſeu potius Ergahelia, & Cnapdalia multis ſinubus anguſtis ex æſtuario Glottæ infuſis, in multas partes dirimuntur. Vnus inter cætera inſignis lacus *Finis* vocatur a *Fino* fluvio, quem recipit. Is ultra ſexaginta millia paſſuum in longitudinem porrigitur. Eſt & in Cnapdalia lacus *Avus*, in quo eſt exigua Inſula & arx munita. Ex eo fluvius Avus effunditur: qui unus in illis regionibus in mare Deucaledonium exit. Vltra Cnapdaliam ad Occidentem hibernum excurrit *Cantiera*, hoc eſt regionis caput, Hiberniæ occurrens, a quo modico freto dirimitur, ipſa longior quam latior, adeo arctis faucibus

Cantiera.

Cnapdaliæ conjungitur, ut vix mille paſſus expleat, idque ſpacium nihil aliud quam arena ſit: adeo humilis ut

Situs.

per eam naviculis traductis Nautæ plerumque navigandi compendium quærant. Hanc attingit *Lorna* Argathe-

Lorna.

liæ adjacens & uſque ad *Abriam* pertinens: regio plana nec infœcunda. Qua Grampius mons humilior eſt, & magis pervius *Braid Albin* regio vocatur, hoc eſt, quaſi altiſsimam Scotiæ partem dicas, ac ubi maxima pars illã attollitur *Drum Albin*, hoc eſt, Scotiæ dorſum vocatur: nec omnino ſine cauſa. Ex eo enim dorſo flumina in utrumque mare decurrunt, alia in Septemtrionem, alia in Meridiem. Ex Ierno enim lacu Iernam fluvium in Ori-

Flumina.

entem Hibernum fundit: qui in Taum illabitur ad tria millia paſſuum infra Perthum. Ab hoc flumine cognomen accepit ad utramq; ripam affuſa vetere Scotorum lingua *Strathierna* dicta. *Strat* enim regionem ad fluminum decurſum jacentem appellare ſolent.

Taichiam excipiunt *Ocelli* montes; ipſi quidem magna ex parte, atque ager ad eorum radices in Iernenſi præfectura cenſentur. Verum reliquum agri ad Fortham uſque ambitio in varias præfecturas diſſecuit, *Clacmananam*, *Colroſſianam* & *Kinroſſianam*. Ab his & Ocellis montibus quicquid agri a lateribus *Fortha* & *Taus* claudunt, in Orientem anguſte cuneatur ad Mare. Et uno nomine appellatur

Fifa. *Fifa*, omnibus rebus ad uſum vitæ neceſſariis ſibi ſufficiens: qua lacus *Levinus* eam ſcindit, latiſsima: inde utrinque ſe colligens in anguſtum uſque ad *Caraliam* opidum. Amnem unum qui memoratu ſit dignus Levinum fundit.

Opida. Totum littus frequentibus opidulis præcingitur: è quibus maxime eſt memorabile propter bonarum artium ſtudia *Fanum Andreæ*, quod priſci Scoti *Fanum Reguli* appellant. Interius in media fere regione eſt *Cuprum*, quo reliqui Fifani ad jus accipiendum conveniunt. Qua Ierniam contingit, eſt *Abrenethium* vetus Pictorum regia.

Flumina. Hic in Taum influit *Ierna*. Ipſe autem *Taus* è lacu *Tao*, qui eſt in *Braid Albin* viginti quatuor millia longo erumpit, fluviorum Scotiæ facile maximus. Is ſe ad Grampium montem inflectens, *Atholiam* attingit regionem fertilem in ipſis Grampii ſaltibus collocatam. Infra Atholiam ad dexteram Tai ripam ſita eſt *Caledonia* opidum, vetus tantum nomen retinens, vulgo *Duncaldem*, id eſt tumulus corilis conſitus. Corilus enim cum per inculta ſe latiſsime funderet, & ſilvarum opacitate agros tegeret, & opido & genti nomen dabat. *Caledones* enim, aut *Caledonii* gens olim inter Britannorum clariſsimas alteram partem regni Pictorum faciebant: quos Ammianus Marcellinus in *Caledones* & *Vecturiones* dividit, quorum nunc vix nominis veſtigium aliquod ſupereſt. Infra Caledoniam ad duodecim millia paſſuum in eadem dextra ripa eſt *Perthum*.

Gourea. *Soli fertilitas.* Ad ſiniſtram ripam ſub Atholia ad Orientem ſpectans eſt *Gourea* frumentariis cãpis nobilis.

Anguſia. Et ſub hac iterum inter Taum, & Eſcam porrecta *Anguſia*, ſive vt priſci Scoti loquuntur *Aeneia*. Sunt qui *Horeſtiam*, aut juxta dialectum Anglorum *Foreſtiam* dictam putant.

Vrbium nomina. In ea ſunt urbes *Cuprum*, & quod Boëthius patriæ ſuæ gratulans ambitioſe *Dei donum* vocat. Vetus enim nomen *Taodunum* fuiſſe reor, a *Duno* id eſt *colle* ad Taum ſito, ſub cujus radicibus opidum eſt exſtructum.

Abrenethea. Extra Taum ad XIIII millia paſſuum recto littore occurit *Abrenethea*, alio nomine *Obrinca*. Deinde *Rubrum* promontorium ſatis longe conſpicuum.

Situs. *Eſca* fluvius cognomento Auſtralis mediam ſecat: alter *Eſca* Septentrionalis eam a Mernia dividit. Ea ex magna parte ſolo eſt campeſtri, & plano, donec ultra Fordunum & Dunotrum Comitis Martialis arcem occurrat Grampius paullatim ſe demittens, & in Mare ſubſidens. Vltra eam ad Septentriones eſt *Deva*, vulgo *Dea* fluminis oſtium: & plus minus mille paſſus ulterius *Dona*.

Vrbium nomina. Ad alterum *Abredonia* eſt Salmonum piſcatu nobilis, ad alterum Epiſcopi ſedes, & ſcholæ publicæ omnium ingenuarum artium ſtudiis florentes. Hanc citeriorem invenio vetuſtis monumentis *Abredeam* appellatam. Nunc utrumque opidum *Abredonia* Veteris & Novæ cognominibus diſtinctum vocatur.

Marria. *Situs.* Ab hac tam anguſta fronte inter hæc flumina incipit *Marria*, ac ſeſe paullatim dilatans ad lx in longitudinem millia ſe protendit Badenacham uſque. Ea regio perpetuo dorſo continetur, & in utrumque Mare diverſa magnaque flumina evergit. Badenachæ confinis eſt

Abria,

adices in Ier-
s præfecturas
quid agri a la-
ne appellatur
eiſsima: inde
t dignus Levi-
e propter bo-
a fere regione
nethium vetus
Albin viginti
em inflectens,
ad dexteram
umulus corilis
eret, & opido
s alteram par-
dit, quorum
in eadem dex-
tariis cãpis no-
untur *Aeneia.*
s *Cuprum*, &
m fuiſſe reor, a
XIIII millia
ium ſatis longe
am a Mernia di-
omitis Martialis
iones eſt *Deva*,
eſt Salmonum
udiis florentes.
idum *Abredonia*
flumina incipit
que. Ea regio
achæ confinis eſt
Albria,

Abria, ad Mare Deucaledonium modice prona, regio (ut inter Scotos) inprimis copioſa maritimis & terreſtribus commodis. Eſt enim & frumentis & paſcuis imprimis fœlix, & præterea nemorum umbris, & rivulorum fontiumque amœnitate jucunda. Piſcium vero proventu adeo fertilis, ut nulli prope Scotiæ regioni cedat. Nam præter fluviatilium copiam quam tot rivi ſufficiunt, Mare longo canali per planum ſolum infuſum penetrat: ibique terræ paulo altiore margine coërcitum ſe latius diffundit, ac ſpeciem ſtagni, aut verius lacus præbet: unde *Abriam*, id eſt, ſtationem patrio ſermone appellant. Idem quoque nomen regioni circum circa vicinæ dant. Ad plagam Septemtrionalem proxima Marriæ eſt *Buchania*. Dona fluvio ab ea diviſa. Ea omnium Scotiæ regionum longiſsime ſe in Mare Germanicum exporrigit. Paſcuis Oviumque proventu admodum fœlix, cæteriſque commodis ad vitam neceſſariis ſibi ſufficiens. Fluvii ejus cum Salmonibus abundent, *Ratram* amnem tamen id genus Piſcis non ingreditur. Eſt in ejus littore ſpelunca, cujus natura prætereunda non videtur. Aqua è naturali fornice guttatim deſtillans ſtatim in lapidum pyramidas vertitur, ac niſi opera Hominum antrum ſubinde purgaretur, ſpatium uſque ad fornicem brevi compleretur. Vltra Buchaniam, ad Septemtriones duæ ſunt regiunculæ, *Boina* & *Ainia*, quæ uſque ad Spæam fluvium pertinent, qui ſeparat eas a Moravia. Oritur autem Spæa a dorſo Badenachæ, cujus meminimus: & longe ab ejus fonte lacus eſt, unde erumpit Lutea, ac ſe in Occiduum Mare devolvit. Ad oſtium ejus ferunt opidum nobile fuiſſe, a fluvio Emmerluteam nuncupatum. Certe ſive terræ vicinæ ſpectes ingenium, ſive navigationis & ſubvectionis maritimæ commoditatem locus eſt admodum emporio aptus. Priſci quoque Reges has oportunitates ſecuti aliquot ſæculis ibi habitaverunt in Evonia arce, quam nunc multis falſo perſuaſum eſt eſſe *Stephanodunum*. Ejus enim arcis rudera, & veſtigium adhuc in Lorna monſtratur. Vltra Spæam uſque ad Neſſum ſequitur Moravia, olim (ut creditur) *Varar* dicta. Inter eos amnes Oceanus Germanicus, velut retro in Occidentem terram agens, ſinu vaſto ejus laxitatem caſtigat. Tota quanta eſt hæc regio frugibus & paſcuis fœcunda, amœnitate vero, & fructiferarum arborum proventu totius regni facile prima. Duo memoratu digna habet opida, *Elginam* ad Loxiam amnem, qui nomen antiquum adhuc retinet, & *Neſſum* ad cognominem fluvium. Neſſus a Lacu Neſſo longo viginti quatuor millia fluit. Aqua fere ſemper tepida, nec unquam ita frigida ut congelet. Quin & aſperrima hieme fragmina glaciei in eum invecta, tepore aquarum brevi ſolvuntur. Vltra Neſſum Lacum Occidentem verſus octo millia continentis terræ protenduntur. Tantillum ſane eſt, quod obſtat, quominus maria coëant, & quod reliquum eſt Scotiæ, Inſulam reddant. Nam quod ſpacii ab iis faucibus ad Mare Deucaledonium interjicitur, fere ſinubus maris in terram irrumpentis eſt interciſum. Quod ultra Neſſum, & fauces illas anguſtas eſt interjectum, in quatuor provincias ſolet dividi, *Naverniam*, ſeu ut vulgo *Strathnaverniam*, a fluvio Naverno dictam. Vltra oſtium *Neſſi*, qua mari Germanico immergitur eſt *Roſſia*, in mare promontoriis altioribus excurrens: quod & nomen ipſum indicat. *Ros* enim Scotis promontorium ſignificat. Ea tota longior eſt quam latior. Nam a mari Germanico ad Deucaledonium porrigitur; qua in Montes attollitur aſpera, & inculta: qua ſe in campos explicat, frugum fertilitate nulli prope Scotiæ agro inferior. Valles habet amœnas piſcoſis amnibus irriguas: Lacus

Buchania. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Flumina.* *Boina & Ainia.* *Moravia.* *Soli fertilitas.* *Opida.* *Roſſia.* *Situs.*

lacus piſcoſos complures, ſed maximum omnium *Lubrum*. A Mari Deucaledonio littus paullatim ſe caſtigat, & in Orientem æſtivum reflectit. Ab altero littore mare Germanicum inter rupium excelſarum ſcopulos iter ſibi pandens interius in Sinum ſe ſpatioſum explicat adverſus omnes tempeſtates Portum ſalutiferũ, ac certum perfugium. Proxima Roſsiæ extremæ Septemtrionem verſus eſt *Navernia*, a *Naverno* amne appellata: quam *Navernia.*
vulgo proprietaté ſermonis patrii ſecuti *Strathnaverniam* appellant. Eam a Meridie Roſsia claudit, ab Occaſu & *Situs.*
Septemtrione mare Deucaledonium eam alluit, ab Oriente Cathaneſiam contingit. *Sutherlandia* his omnibus ita interjecta eſt, ut omnibus ſit finitima, atque ab aliqua regione cœli eas contingat. Nã ab Occidente Strathna- *Sutherlandia.*
viernam, a Meridie & Oriente Roſsiam, a Septemtrione Cathaneſiam habet objectã. Cultores magis ex natura *Situs.*
regionis paſcuo quam arvo dediti. Nihil in ea quod ſciam ſingulare, niſi quod Mõtes candidi Marmoris habet, rarum in regionibus frigidis miraculum, & prope in nullos uſus comparatum, quod nondum ejus affectatrix *Montes.*
luxuria eo immigrarit. *Cathaneſia* ultima ad Septemtrionem Scotiæ regio eſt: qua in plaga ei Navernia occurrit: *Cathaneſia.*
hæque duæ regiones Scotiæ latitudinem in frontem anguſtam contrahunt. In ea fronte tria attolluntur promontoria. Altiſsimum in Navernia, quod Ptolemæo eſt *Orcas*, ſive *Tarvedrum* & *Tarviſium*: reliqua duo nequaquam æque ſublimia in Cathaneſia ſunt, *Vervedrum*, nunc *Hoia*, & *Betubium*, falſo Hectori Boëthio *Dume* appellatum, nunc *Dunis Bei* vulgo dicitur, alii *Duncans Bei* vocant. Ex hoc nomine aliquot literis exemptis vox *Dunis Bei* facta videtur. In hoc tractu Ptolemæus collocat *Cornavios*, cujus nominis adhuc veſtigia quædam reſtant. Arcem enim Comitum Cathaneſiæ vulgo *Gernico* vocant. Nam qui Ptolemæo, & exteris *Cornavii* ſunt, Britannis *Kernici* fuiſſe videntur. Nam cum non in hoc tractu modo, ſed in diverſiſsima Inſulæ parte, nempe in Cornovallia *Cornavios* ponat eoſdem, qui vetuſtum ſermonem Britannicum retinent adhuc *Kernicos* vocant. Reſtat nunc ut de Inſulis aliquid dicamus. Recentiores Inſularum omnium, quæ Scotiam *Scotiæ Inſulæ.*
velut coronant, tres fecerunt vel claſſes vel ordines, *Occidentales*, *Orcadas*, & *Zelandicas*. Occidentales appellantur quæ ab Hibernia pęne ad Orcades in Mari Deucaledonio lateri Occidentali prætenduntur. Has alii *Hebrides*, alii *Æbudas*, alii *Mævanias*, alii *Beteoricas* appellarunt. *Orcades* in mari partim Deucaledonio, partim Germanico, ad Septemtrionalem Scotiæ partem ſparſæ ſunt. Harum de nomine inter Scriptores veteres & recẽtiores ſatis convenit. Sed qui eas primi tenuerint, nõ ſatis conſtat. Omnes Germanicæ originis eos fuiſſe tradunt: At è qua natione Germanorum advenerint, id non proditur. Si è ſermone conjecturam faciemus, & olim & nunc quoque vetere Gothica lingua utuntur. Sunt qui Pictos eos fuiſſe arbitrantur, hoc maxime argumento, quod fretum eos a Cathaneſia dividens, Picticum cognominatur: Pictoſque ipſos generis Saxonici fuiſſe exiſtimant, Claudiani carmine maxime freti: *Maduerunt Saxone fuſo*
Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule: Scotorum tumulos flevit glacialis Ierne,
Sed quum de his ſupra in Britannicarum Inſularum deſcriptione egerimus: hæc paucula ſufficient, ut Scotiæ finem imponamus.

Regio.
Nomen, a quibus inditum.

ALBIONIS Inſulæ pars Meridionalior ac maxima *Anglia* Latinis dicitur: ab *Angria* regione Weſtphaliæ, vulgo *Engern*, ut nonnulli volunt. Alii ab angulo nomen inditum arbitrantur, quod Orbis ſit angulus: alii ab *Angloen* opido Pomeraniæ. Goropius Anglos ab *Angle* i. hamo piſcatorio deducit, quod ut inquit ille, omnia ſibi adhamarent, & fuerint, ut Angli loquuntur, *Good Anglers*, i. boni hamatores. Quæ ſane conjectura riſum potius quam fidem meretur. Sunt qui ab Anglia Cimbricæ Cherſoneſi regiuncula, quæ *Engelond* i. Anglorum Terra, ab Egberto Occiduorum Saxonum Rege indigitata fuit, appellatam autumant: vel quaſi *Engiſtland* i. Engiſti terra: qui ſe ducem his Saxonibus præbuit. Sed qui Engelberti, Engelhardi, & ejuſmodi Germanicorum nominum etymologiam videt, facile etiam Anglorum notationem viderit. Hi ſunt Germaniæ populi qui Britanniam occuparunt, quos unam gentem fuiſſe, communique nomine nunc Anglos nunc Saxones vocatos docet Camdenus. Hæc ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diverſimode: in duas enim regiones eam dividunt. Pars ejus quæ Orientem & Mare Germanicum ſpectat ab Indigenis Anglis Saxonum populis, qui eam occuparunt ſua lingua *Angliam* vel *England* nuncupant. Occidentalior vero pars, quæ ab hac, Sabrina & Dea fluminibus diſcernitur, & Britannica avitaque lingua utitur, *Wallia* vel *Walles*, a prædictis Anglis nominatur. Termini ejus Septemtrionales Scotiam verſus, ſunt Tueda & Solveius fluvii: ad Meridiem eſt Gallia, & proprie dictus Oceanus Britannicus, ad Occaſum Hibernia & Oceanus Hibernicus, ad Ortum Germanicus. Longa eſt 302 milliaria Anglica. Lata 300, a Belerio nempe ad Cantiū Promontorium. Aër hic quocunque anni tempore temperatus ac clemens: Cœlum craſſum, in quo facile nubes, imbres, ventique coguntur, atque eo minus frigoris æſtuſque, propter ipſius Cœli denſitatem. Habet ſolum fœcundum frugiferumque, & ab omni frugum genere ita beatum, ut Cereris ſedem fuiſſe dixerit Orpheus. Cui adſtipulatur Mamertinus aut Belga orator qui Panegyricum Conſtantino dixit: ubi inter alia dicit, in hac ſegetum tantam eſſe fœcunditatem, ut muneribus utriuſque ſufficiat, & Cereris & Liberi. Neque ſolum agros luxurioſo ac opimo frumento, ac leguminibus ſupra modum ſcatentes habet: ſed etiam cujuſque generis materiam producit, præter abietem, &, ut Cæſar ait, fagum; nunc tamen eſt paſſim fagus quoque. Lauri non æque fœcunda eſt Theſſalia. Roſmarinus vero tam copioſus, ut eo etiam ad ſepes utantur. Fert item Aurum, Argentum, Cuprum, Ferrum, ſed ejus exigua copia: Plumbum nigrum, & Plumbum album id eſt ſtannum in ſuo genere optimum in magna abundantia hic effoditur, & ad exteras gentes effertur. Colles hic plurimi, per quos Ovium greges errāt, non tantum carnium deliciis, ſed etiam vellerum tenuitate nobiles; frequentiam Ovium juvat Cœli quædā benignitas; Terræque bonitas ſingularis; nam & in collibus vix arbores apparent, totaque regio a Lupis eſt ſuo privilegio immunis. Omni etiam Pecudum Animaliumque genere abundat, præterquam Aſinis, Mulis, Camelis & Elephantis. Moloſſi

Situs.

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

gria regione
arbitrantur,
gle I. hamo
di loquuntur,
Sunt qui ab
Occiduorum
i ſe ducem his
etymologiam
occuparunt,
idenus. Hæc
dividunt. Pars
m occuparunt
Dea fluminibus
tur. Termini
proprie dictus
Longa eſt 302
i tempore tem-
minus frigoris
frugum genere
rator qui Pane-
muneribus utri-
guminibus ſupra
, ut Cæſar ait, fa-
nus vero tam co-
us exigua copia:
hd antia hic effo-
am carnium deli-
erræque bonitas
munis. Omni
is & Elephantis.
Moloſſi

Molloſsi nullibi gentium prẹſtantiores, ferocioreſque. Nuſquam gentium major Cornicum multitudo. Ma-
Imperium majorum. gna etiam Milviorum qui pullis inſidiantur copia. Romani Britanniæ potiori parti quingentos pęne annos
imperarunt, a C. Cæſare ſcilicet ad tempora uſque Theodoſii junioris : cujus ætate Romanorum legiones &
præſidia ad Galliam defendendam accerſita, Britanniam Inſulam reliquerunt; quo factum eſt, ut Picti Scoti-
que partem Auſtralem invaſerint; quorum impetum quum diutius ſuſtinere Britanni non poſſent, vocarunt è
Germania Saxones, viros bello adſuetos, quorum opera initio adverſus Scotos & Pictos uſi ſunt. Poſtea vero
Saxones ſive Cœli illecebris capti, ſive Pictorum amicitia & familiaritate ducti, ſive perfidia propria impulſi,
fœdus adverſus Britannos cum Pictis inierunt, domitiſque & profligatis hoſpitibus, ipſi illorum loca inva-
Vrbium nomina. ſere. Vnde & pars illa Britanniæ Anglia, ut ſupra vidimus, dicta eſt. Continet Anglia urbes plurimas, in-
ter quas maxime excellunt, *Londinum*, *Eboracum*, *Cantuaria*, *Briſtolia*, *Gloceſtria ſive Glovernia*, *Salopia*, *Vi-
gornia*, *Bathonia*, *Cantabrigia*, *Oxonia*, *Nordvicus*, *Zandvicus* cum multis aliis quas in deſcriptionibus par-
Flumina. ticularibus delineabimus. Flumina illuſtriora *Tameſis*, *Humbrus*, *Trenta*, *Ouſa*, & *Sabrina*, de quibus ſuis
Mare. locis. Oceanus autem qui Inſulam alluit, omnis generis Piſcium copia redundat; inter quos Lucius eſt, quem
Pike vernacula lingua appellant, qui apud illos magno in precio habetur; eoque eum interdum ex paluſtri
aqua in vivaria tranſferunt; ubi nidore illo opido purgatus, anguillis minutiſque piſciculis paſtus mirandum
Portus. in modum pingueſcit. Oſtrea nec alibi delicatiora, nec plura. Portus vero Angliæ præcipui ſunt hi: *Davernus*,
vulgo *Dovre*, qui eſt Comitatus Cantii extremus, ac colle munitur, arcemque habet tutiſsimam, omni armo-
tum genere optime inſtructam: *Mountſbay* ſatis latus in Cornwallia, ubi tutiſsima eſt navium ſtatio. Item
Volemouth ſive *Falemouth*, *Torbay*, *Southantonenſis*, & alii. Angliæ *Rex* ſupremã poteſtatem & merum Imperium
Ratio gubernãdi. habet, nec in Imperii clientela eſt, nec inveſtiturâ ab alio quovis accipit, nec præter Deum, ſuperiorem agnoſcit.
Ejus ſubditi vel ſunt Laici vel Eccleſiaſtici: Item ſunt vel Nobiles vel Plebei. Nobiles ſunt vel majores: ut Duces
Marchiones, Comites & Barones, qui vel hæreditario jure his titulis gaudent, vel iiſdem virtutis ergo a Rege
exornantur. Ducis autem nomen ſoli Regis filio natu maximo hoc tempore convenit: quamvis olim plures
hoc titulo inſigniti fuerint. Nobiles minores ſunt Equites Aurati, Armigeri, & qui vulgo Generoſi & *Gen-
tlemen* dicuntur: Generoſi, vel promiſcue nobiles ſunt, qui natalibus clari, aut quos virtus aut fortuna a fæce
hominum extulit. *Cives ſive Burgeſſes* qui in ſua quilibet urbe publicis funguntur muneribus & in Parlamen-
tariis Angliæ Comitiis locum habent: *Ingenui* ſive *Yeomen* ſunt, quos Legales homines lex vocat, & ex agris,
quos optimo jure tenent, quadraginta ad minimum ſolidos quotannis colligunt: *Opifices* autem ſunt qui
mercede operam locant. Dividitur autem tota Anglia in Comitatus XXXIX. Comitatus vero in Centurias
(quæ in nonnullis regni partibus *Wapentaches* a tractu armorum nominantur) & in decurias dividuntur. In
his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Præfectus Regius*, quem *Lieutenant* vocant, ne quid detrimenti
Reſpublica capiat, conſtituitur. Singulis vero annis nobilis aliquis ex Incolis præficitur, quem *Vicecomitem*
quaſi vicarium Comitis & Anglice *Shiriffe*, id eſt Comitatus Præpoſitum vocant; qui etiam Comitatus vel
Provinciæ

Provinciæ Quæſtor recte dici poteſt. Ejus enim eſt publicas pecunias provinciæ ſuæ conquirere, mulctas irrogatas vel pignoribus ablatis, colligere, & ærario inferre. Iudicibus præſto adeſſe, & eorum mandata exequi: duodecim viros cogere, qui in cauſis de facto cognoſcunt, & ad judices referunt, (Iudices enim apud Anglos juris ſolum & non facti ſunt judices) condemnatos ad ſupplicium ducere & in minoribus litibus cognoſcere. In majoribus autem jus dicunt Iuſtitiarii, quos *Itinerantes* & *Iuſtitiarios ad Aſſiſas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obeunt, ut de cauſis cognoſcant, & de incarceratis ſententiam ferant. Quod ad Eccleſiaſticam juriſdictionem attinet, duas nunc habet Anglia provincias. Archiepiſcopos item duos: *Cantuarienſem* totius Angliæ Primatem & *Eboracenſem*. Quibus ſubſunt XXv. Epiſcopi: Cantuarienſi XXII. Eboracenſi tres reliqui. *Leges & inſtituta.* Angliæ tribunalia ſive juris fora, quas etiam curias dicimus, in triplici ſunt differentia. Alia enim ſunt Eccleſiaſtica, alia temporalia, & unum mixtum, quod Parlamentum vocant, & ex tribus Angliæ Ordinibus conſtat & totius Angliæ corpus repræſentat. Hoc a Principe pro arbitrio indicitur ſummamque & ſanctam authoritatem habet in legibus ferendis, confirmandis, antiquandis, interpretandis, & in omnibus quæ ad Reipublicæ ſalutem ſpectant. Fora temporalia ſunt duplicia, juris ſcilicet aut æqui. Iuris ſunt, *Bancus Regius*, *Curia camera Stellatæ*, *Bancus communis*, *Scaccarium*, *Curia Wardorum & Liberationum*, *Admiralii*, *Aſſiſæ*, alia quæ obſcura ſunt, omittimus. *Bancus regius* ita dictus quod Rex ipſe in eo præſidere ſoleat, Coronæ placita tractat. *Camera ſtellata*, ſive potius Curia conſilii regii in qua tractantur criminalia, perjuria, impoſturæ, dolus malus, &c. *Bancus Communis*, quia communia placita inter ſubditos ex jure Anglico, quod commune vocant, in hoc diſceptantur, nomen habet. *Scaccarium* a tabula quandrangula, ad quam aſſidebant, nomen traxit, in eo omnes cauſæ audiuntur quæ ad Fiſcum pertinent. *Curia Wardorum*, a pupillis, quorum cauſas tractat, nomen habet. *Admiralii Curia* res maritimas tractat. *Aſſiſæ*, quas dicimus, in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Aſſiſarum Iuſtitiarii ad hoc deputati cum Eirenarchis, ſive pacis Iuſtitiariis comitati & de civilibus, & criminalibus cognoſcunt. Fora æquitatis ſunt *Cancellaria*, *Curia Requeſtarum*, Concilia in Limitibus Walliæ, ex parte Boreali. *Cancellaria a Cancellario*, qui ibi præſidet, nomen traxit. In hac ex æquo & bono judicatur, & ſummum jus quod ſumma crux videri ſolet, temperatur. *Requeſtarum Curia* pauperum & regiorum famulorum cauſſas audit. Eccleſiaſtica fora præcipua ſunt, *Synodus*, quæ *Convocatio Cleri* dicitur, ſemperque ſimul cum Parlamento habetur: & *Synodi Provinciales* in utraque provincia. *Scholæ.* *Academiæ* in hoc regno duæ ſunt nobiles, *Cantabrigienſis* & *Oxonienſis*, quibus additur tertia *Londinenſis*. Ingenia producit Anglia non infelicia neque ſterilia, viroſque doctos & omnium facultatum & ſcientiarum peritiſsimos *Mores.* plurimos habet. Gens procera ſtatura, venuſta & candida facie eſt, cæſiis ut plurimum oculis, & ut ſono linguæ Italis perſimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis pęne nihil diſcrepant. *Victus.* Victus maxima ex parte in carne conſiſtit. Cereviſiam ex hordeo conficiunt, potum ſapidum, gratum, jucundum. Hic in exteras etiam regiones aſportatur. *Veſtitus.* Veſtimento non multum abſimili Gallico utuntur. Atque hæc quidem de Anglia in genere dicta ſufficient; reliqua in particularibus deinceps tabulis exponemus.

Angliæ II Tabula,

continens *Northumbriam, Cumberlandiam Comitatus, & Dunelmenſem Epiſcopatum.*

GENERATIM quæ dicenda habuimus de Anglia abſolvimus: poſtulat Methodus, ut ſpeciatim & per partes eam percurramus. Britanniæ ab ſe debellatæ citeriorem partem in Provinciam redactam, Romani varie diviſerunt, ut ſupra diximus. Saxones vero pro Pentarchia Romanorum fecerunt Heptarchiam, in ea ſunt *Cantium*, *Suſſexia*, *Eaſtanglia*, *Weſtſexia*, *Northumbria*, *Eaſtſexia*, & *Mercia*. Hodie in Comitatus (quos vel *Conventus* vel *Pagos* proprie & Latine voces) Angli peculiari vocabulo *Shyres* appellant, diſtribuitur. Ac primum anno a Chriſto nato 1016 Ethelredo regnante tantum XXXII numerabantur: deinde ſub Gulielmo primo XXXVI. Poſtea tres in numerum additæ XXXIX Comitatuum numerum compleverunt, qui hodie in Anglia obtinet. Quibus accedunt XIII plures in Wallia, quorum ſex fuerunt tempore Edwardi Primi, reliquos Parlamentaria authoritate conſtituit Henricus Octavus. Hoſce autē Comitatus ſeu Partes Angliæ cum nonnullis Inſulis Mercator noſter 6 tabulis luculenter expreſſas exhibet. Harum omnium tabularum, quo ordine ab authore noſtro proponuntur, delineationem, quam poterimus

Northumbria. Situs. fideliſsime proponemus. Offert ſe primo loco *Northumbria*, vulgo *Northumberlant*, Trianguli ſed non æquilateri figura quodammodo incluſa jacens. Meridionale ejus latus *Derwentus* in Tinam influens, & ipſe Tina claudit, qua Dunelmenſes ſpectat. Orientale latus Mari Germanico pulſatur. Occidentale vero quod ab Occaſu brumali in Ortum æſtivum, primum concatenatis montibus, inde *Tweda* flu. protrahitur, Scotiæ ob-

Soli qualitas. vertitur, regionumque limes eſt. Terra ipſa magna ex parte aſpera eſt, ac cultu dura. Ad mare & *Tinam* adhibita mediocri cultura ſatis eſt colono grata, alibi vero multo ingratior, & quaſi horridior. Plurimiſque in locis

Imperium Majorum. lapides illi *Lithanthraces*, quos *Sea-coales* Angli vocant, magna copia effodiuntur. Hæc autem Provincia ab Oſca Hengiſti fratre, & filio eius Iebuſa in Saxonum poteſtatem redacta, primum ſuos duces clientelare jure Cantii regibus obſtrictos habuit. Inde cum regnum Berniciorum conſtitutum eſſet, quod ad *Teſi* ad Scoticum fretum pertigit, pars ejus optima fuit, paruitque Nordanhumbrorum regibus, qui cum ſuam periodum confeciſſent, quicquid ultra Tuedam erat, in Scoticum nomen ceſſit; hunc autem agrum Egbertus Orienta-

Minorū virtus. lium Saxonum Rex ſuo imperio per deditionem adjecit. Alfredus poſtea Danis permiſit, quos Athelſtanus pauculos poſt annos exturbavit; Eilricum tamen Danum populus poſtea in regem extulit, quem Ealdredus Rex ſtatim expulit: Deinceps vero regium nomen in hac provincia deſiit, Comiteſque qui præfuerunt dicti ſunt. Incolæ bellicoſiſsimi ſunt & velites optimi. Cumque omnino Marti ſe quaſi conſecrarint, non eſt inter eos quiſpiam melioris notæ, qui ſuam turriculam, aut munimentum non habeat, & quamplurimos olim Baronum titulo honorarunt Reges etſi tenuioris fortunæ, ut militarem virtutem vel honore inter eos conſervarent. Eſt in Northumbria urbs *Newcaſtle*, portu nobilis, quem Tina efficit ſua profunditate naves val-

Urbes. de magnas admittens, & ita defendens, ut nec tempeſtatibus facile jactari, nec vadis afflictari poſsint.

Quodnam

t ſpeciatim &
am redactam,
rum fecerunt
ſexia, & *Mer-*
iari vocabulo
ntum XXXII
Comitatuum
a, quorum ſex
us. Hoſce autẽ
eſſas exhibet.
am poterimus
ſed non æqui-
s, & ipſe Tina
o quod ab Oc-
ur, Scotiæ ob-
inam adhibita
miſque in locis
n Provincia ab
clientelare jure
i ad Scoticum
am periodum
rtus Orienta-
os Athelſtanus
em Ealdredus
æfuerunt dicti
nt, non eſt in-
plurimos olim
inter eos con-
tate naves val-
lictari poſsint.
Quodnam

Quodnam olim fuerit in comperto non eſt. Cum Normannicum Imperium inciperet, a Monachis *Monkeceſter* vocabatur, ſtatimque a Novo Caſtro, quod Robertus Gulielmi Normanni filius extruxit, hoc novum nomen *Newcaſtle* induit, magnaque paullatim incrementa cum maritimis Germanis contrahendo, & foſsiles carbones quibus regio abundat, in alias Angliæ partes ſubvehendo, cepit. Eſt & ultimum Angliæ, & munitiſsimum totius Britanniæ opidum *Berwick*: quod nomen a Berengario Duce, quem ſomniarunt, deducunt aliqui.

Flumina. Lelandus ab *Aber*, quod oſtium Britannis ſonat, ut *Aberwic* vicum ad oſtium ſignificaret. Vndecumque vero nomen habet, ſitu longius in mare porrigitur, ita ut mari & *Tueda* fere circumvalletur: & alia. Fluvii hic ſunt *Tina Auſtralis & Borealis* (qui ſic dictus quod in arctum coëuntibus ripis conſtringitur, hoc enim *Tin* Britannica lingua ſignificare affirmant nonnulli.) *Auſtralis* ex Cumbria æditus, prope *Alſtenmore*, ubi antiqua eſt fodina æraria: cum aliquamdiu ſe in Septemtriones provolverit, in Ortum converſus, recta cum muro Pictico procurrit. *Tina Borealis* è limitaneis montibus, ſociatus *Redo* fluvio infeſto qui ad *Redſquier* præruptum montem effuſus, *Rhedeſdale*, i. *vallem Redi*, laudatiſsimorum velitum altricem rigat. Infra *Collerford*, uterque Tina confluit, qui jam auctus, ſubindeque auctior, uno alveo urget ad Oceanum iter. *Tueda* Angliam a Scotia longo ſpatio diſcludit, Limeſque Orientalis dicitur. Hic fluvius copioſa ſcaturigine è Scotiæ montibus erumpens inter limitaneos equites, diu tortuoſus errat. Vbi vero proxime *Carram* vicum acceſſerit, multis aquis convaleſcens regnorum collimitia diſcriminare incipit, ac tandem *Tillo* recepto in Mare Germanicum ſeſe exonerat. Sunt & alii, ut *Coqueda*, *Alaunus*, *Blithus*, & *Wanſpeth*, quos omitto, ad ſecundam partem tranſitum faciens.

Cumbria. ***Situs.*** Ea eſt *Cumbria* vulgo *Cumberland*: hæc Weſtmorlandiæ ad Occaſum præjacet, ultima in hac parte Angliæ provincia, utpote quæ ipſam Scotiam ab Arcto attingit, ab Auſtro & Occidente Hibernico Oceano pulſata, ab Ortu vero ſuper Weſtmorlandiam Northumbriæ contigua. Nomen ab Incolis traxit, qui veri & germani Britanni fuerunt, & ſe ſua lingua *Kumbri*, & *Kambri* indigitarunt.

Soli qualitas. Terra autem quamvis ob Septemtrionalem ſitum frigidior, & ob montes aſperior videatur, ſua tamen varietate perluſtrantibus arridet. Poſt verrucoſas enim rupes, & confertos montes, quibus lacus interjacent, ſuccedũt pabuloſi colles gregibus referti, quibus rurſus ſubſternuntur porrectæ planities frugibus ſatis fœcundæ.

Urbes. Eſt in hac Provincia optima & oportuna poſitione urbs vetuſtiſsima *Carlile*, a Septemtrione profundo Itunæ alveo, ab Ortu Peterillo, ab Occaſu Cauda munita, & præter hæc naturæ defendentis munimenta, firmis mœnibus è ſaxo quadrato, caſtello & Citadella quam vocant, armata. Romani & Britanni hanc *Lugu-vallum*, & *Luguballium*, ſive *Luguballiam*, Saxones teſte Beda, *Evell*, Ptolemæus (ut nonnullis placet) *Leucopibiam*, Angli *Carlile*, & Latini *Carleolum* recentiori vocabulo dixerunt. Romanis temporibus hanc floruiſſe varia antiquitatis indicia ſubindè eruta, & celebris ejus tunc temporis memoria ſatis affirmate loquuntur. Sunt & alia opida *Keſwike*, *Workinton*, *Bulneſſe*, *Perith*, ut vicos & arces ſilentio prætercam. Atq; hic ager 58 Parochiales Eccleſias numerat.

Lacus. ***Flumina.*** Habet præterea Lacus omni volatilium genere abundantes. Fluvios item inter quos *Irton* amniculus in quo Conchæ cum rorem, quem veluti maritum appetũt, oſcitatione quadã hauſerint, fiunt gravidæ, margaritaſque pariunt, quas accolæ cum reſederit aqua venantur,

nantur. Eſt & *Derventio*, *Cokarus*, *Olenus* ſive *Elenus*, *Eiden* atque alii, piſcibus abundantes. Ad hæc Oceanus, qui ad littus alliditur, Piſcium optimorum examina alit, & negligentiam accolis quaſi exprobrat, quod minus gnaviter piſcaturam exerceant. Montes hic conferti Metallis gravidi, inter quos montes *Dertwentfels* vocati, in quibus ad *Newlands* æris venæ opulentæ non ſine auro & argento noſtro tempore ſunt repertæ. Hic etiam in- *Montes.*
venitur terra illa metallica, ſive ſaxum induratum & micans, Anglis *Blacke leade* dictum, quo ad ducendas lineas, & monochromata pictores utuntur. Superiorem hujus regionis partem interſecat, qui nullo modo tacendus eſt, *Murus* ille celeberrimus, Romanæ provinciæ limes ſive cluſura, cxxii millium paſſuum longitudi- *Murus Picticus.*
ne, Severi opus: qui ut ait Oroſius, *partem Inſulæ a cæteris indomitis gentibus vallo diſtinguendam curavit*. Eum Beda 8 pedes latum, & duodecim altum fuiſſe ſcribit, recta ab Ortu in Occaſum linea: cujus nō ſolum veſtigia ſed etiam fragmenta in lōga ſpatia porrecta & tantū pinnis nudata extant, hodieque conſpiciuntur, ut teſtatur Cādenus. Supereſt in hac tabula Epiſcopatus Dunelmenſis, vulo *the Bishoprick of Durham*, ſive *Dureſme*, qui E- *Epiſcopatus Dunelmenſis.*
boracenſibus ad Septemtrionem confinis in trianguli ſpeciem efformatur, cujus apex ad Occaſum coëuntibus ibi Septemtrionali limite & *Teſis* fontibus figuratur. Latus quod Meridiem ſpectat, continuo Teſis decurſu *Situs.*
terminatur: alterum, quod Boream, primum brevi ab apice linea ad Derwentum flumen, inde Derwento ipſo, & Tina flu. cum Derwentum admiſerit, deſcribitur. Baſim vero trianguli, quæ Ortum reſpicit, ora maritima affingit, quam magno fremitu Oceanus Germanicus graviſsime pulſat. Qua in apicem coarctatur, campi ſūt nu- *Soli qualitas.*
di, ſilvæ raræ, colles glabri, ſed non ſine ferri venis, convalles autem ſatis graminoſæ: Angliæ enim Apenninus hunc angulum interſecat. Ad Orientalem autem partem, ſive trianguli baſim, uti etiam ad latera, culturæ terra eſt perquam grata, redditusque cum agricolarum labore contendunt, pratis, paſcuis, arvis diſtincta, & carbone foſsili quo pro ignis alimento paſsim in Anglia utuntur, copioſa. Primaria huj⁹ regionis urbs Saxonibus *Dun-* *Vrbes ſive opida.*
holm, Latinis *Dunelmum* dicta, vulgus *Durham* corruptiſsime vocat. Situ quidem æditiori & ſane munitiſsimo, ſpatio tamē non magno, ovali quodammodo forma, flumine ab omni parte niſi a Septemtrione circumfunditur & mœnibus armatur. Ad Auſtralem partem fere qua flumen ſe reducit, Cathedralis Eccleſia ſurgit, pyramidibus & alta turre conſpicua, in medio eminenti tumulo imponitur caſtrum quodammodo intermedium inter duos pontes è ſaxo, quibus Vedra fluvius hinc ad Ortum, illinc ad Occaſum conjungitur; a caſtro ad Septētriones patet forum & S. Nicolai cernitur templum. Sunt hic præterea opida, *Standrope*, *Derlington*, *Hartlepole*, *Binchester* & *Chester upon the ſtreete*, cum multis vicis atque arcibus. Numerantur in hoc agro & Northumbria, Eccleſiæ parochiales 118 præter ſacella plurima. Flumina hic ſunt primum *Tees* Latinis *Teiſis* & *Teiſa*, *Flumina.*
Polydoro *Atheſis*, Ptolemæo *Tueſis* appellari videtur Camdeno, apud quem librariorum incuria exulare exiſtimat. Hic Fluvius è ſaxeto illo *Stanemore* erumpens, raptiſque ſecum multis undique torrentibus, per rupes fluens è quibus ad Egleſton marmora cæduntur, ac deinde multa loca alluens, tādem āplo oſtio in Oceanū ſe ejicit, unde trianguli baſis ad oram maritimam inchoatur. Item *Vedra*, *Gaunleſſe*, *Derwentum*. Atque hæc de hiſce tribus partibus dicta ſufficient, ad reliquas pergimus.

SEQVENTES CONTINENS COMITATVS, WESTMORLANDIAM, *Lancaſtriam, Ceſtriam, Caernarvam, Denbigh, Flint, Merionidh, Montgomery & Salopiam, cum Inſulis Mannia, & Angleſey.*

Weſtmorlandia. Situs. AD tertiam Tabulam venio, in qua primum ſeſe offert *Weſtmorlandia* ab Occaſu & Arcto Cumberlãdia, ab Ortu Eboracenſi & Dunelmenſi agro terminata: ſic dicta quod magna ex parte inculta ſit. Pars Auſtralior, anguſtiori ſpatio inter Lonum flumen & Winandermere concluſa ſatis ferax in vallibus, li- *Soli qualitas.* cet ſuas aſperas glabraſque cautes oſtendat, & *Baronia de Kendal* dicitur. Deinceps ſupra Loni fontes *Imperium majorum.* latius ſe explicat regio, multiſque gyris & flexibus Montes excurrunt, quibus interjacent alicubi convalles prerupta altitudine, crebris locis ſpeluncarum in modum ſubruptis. Opidum hic primarium *Aballaba* nunc *Apelby.* Eſt etiam frequentiſsimum opidum *Kandale*, Lanificii gloria & induſtria celeberrimum. Atque in hoc Comitatu 26 parœciæ numeroſæ habentur. Fluvii ſunt *Lonus, Ituna, & Eimotus.* *Lancaſtria. Situs.* *Lancaſtria* vulgo *Lankaſhire*, & *the County Palatine of Lancaſter*, quod ſit Comitatus Palatini titulo inſignis. Sub Montibus, qui per Angliam mediam procurrunt, jacet ad Occaſum: inter Eboracenſes ab Ortu, & Hibernicum Oceanum ab Occaſu ita includitur, ut ab Auſtro qua Ceſtrenſes reſpicit, (a quibus Merſeio flumine dirimitur) ſit latior, ſenſimque in Boream procedens, qua Weſtmorlandiæ confinis, coarctetur. Ibique maris Sinu abrumpitur, ſuique partem non exiguam ultra ſinum habet, quæ Cumberlandiæ adjacet. Vbi in campos æquatur, hordei & tritici ſatis eſt fertilis, ad Montium radices avenæ fertilior, ubique ſolo tolerabili, niſi uliginoſis quibuſdam, & minus ſalubri- *Soli fertilitas.* bus locis, qui tamen hæc ſua incommoda commodis reſarciunt uberioribus. Abraſa enim ſuperficie ceſpites ad ignis fomitem, & nonnunquã arbores, quæ diu defoſſæ jacuerunt, præbent. Inferius vero margam ad ſtercorandos agros affatim alicubi ſuppeditant. Boves proceris cornibus & compoſito corpore excellunt. Ad urbes tran- *Opida.* ſeo, inter quas primo loco occurrit pervetus illud opidum *Mancheſter*, *Mancunium* & *Manucium* variante lectione Antonino, Hoc circumvicinis opidis præcellit ſuo ornatu, frequentia, lanificio, foro, templo & Collegio. Eſt & *Ormeskirke* mercatorium opidum, ſepultura Stanleiorum Derbienſium Comitum inſigne: Et *Lacus.* *Lancaſter* præcipuum regionis opidũ, ut alia taceam. Atque hic parœciç 36: ſed valde populoſæ recenſentur. Plu- *Flumina.* rimi ſunt Lacus & paludes inter quas *Merton* palus, & Lacus totius Angliæ maximus, nunc *Winandermere* Piſce *Montes.* ſibi peculiari accolis *Chare* dicto, fœcundus. Fluvii *Merſeius, Irwellus, Duglesse, Ribellus, Wyre, Loccus, & Lonus.* Montes hic plurimi, iique æditiſsimi, inter quos ille qui *Ingleborrowhill, Penigent, Pendle hill.* *Ceſtria* ſequitur vulgo *Chiſshire*, & *The Countie Palatine of Cheſter*, quod ejus comites jura Palatina habuerint. Ab Auſtro *Ceſtria. Situs.* agro Salopienſi, ab Ortu Staffordienſi & Derbienſi, a Septemtrione Lancaſtrenſi, ab Occaſu Denbingenſi & Flintẽſi circumſcribitur, ad Circium vero Cherſoneſo longius in altum abit, quæ inter duos ſinus cõcluſa utrin- *Soli qualitas.* que inſinuantem Oceanum admittit, in quos etiam ſinus omnia hujus agri flumina cõveniunt. Regio farris & *Vrbes.* tritici jejuna & inops, pecoris & piſcium ferax. Vrbs hic clara quam Ptol. *Deuam*, Angli *Cheſter & Weſtcheſter.*

Vrbs

l,

Cumberlãdia,
ulta ſit. Pars
n vallibus, li-
a Loni fontes
convalles prę-
llaba nunc *A-*
Atque in hoc
go *Lankaſhire,*
qui per Angli-
um ab Occaſu
or, ſenſimque
,ſuique partem
& tritici ſatis eſt
minus ſalubri-
ficie ceſpites ad
m ad ſtercoran-
Ad urbes tran-
Manucium vari-
foro, templo &
itum inſigne: Et
ecenſentur. Plu-
nandermere Piſce
re, *Loccus*, &
hill. *Ceſtria* ſe-
erint. Ab Auſtro
Denbingenſi &
us cõcluſa utrin-
r. Regio farris &
er & Weſtcheſter.
Vrbs

Vrbs hæc quadrata forma,mœnibus quæ duo plus mill.paſſ.ambitu colligunt,includitur:ad Lybonotum , ca-
ſtrum eminet prope flumen a Comitibus conſtructum,ubi fora Palatinatus bis quotannis habentur. Ædificia
ſunt nitida,& projectis Mænianis porticus utrinque per primarias plateas ducunt. Sunt præterea opida, *Finbor-*
Flumina. *row* & *Condate*,nunc *Congleton*. Habetque parœcias plus minus 68 hic Comitatus. Fluvii hanc regionem in-
terluunt, *Deva*,Anglice *Dee*,Salmonibus admodum ferax , è duobus in Wallia fontibus enaſcitur , unde de-
Carnarvonſhire. nominatum credunt. Præterea *Wever* , *Merſey* & *Danus*. *Caernarvonshire* ; Hiſtoricis Latinis *Snaudonia*, &
Situs. *Arvonia*. Latus Septemtrionale & Occiduum Mari objacet, Auſtrale claudit Merionithia, & Orientale Den-
Soli fertilitas. bighenſis ager Conovio flu.interlabente. Qua Mare proſpicit gleba eſt ſatis fertili,& opidulis redimita. In
Opida. hac præter alia opida eſt *Bangor* ſedes Epiſcopalis. Interiora hujus Comitatus montoſa,aſpera,clivoſa. *Denbi-*
Montes. *genſis* ager,Anglis *Denbigshire* interius a mari recedit,& in Ortum uſque ad Devam flumen procurrrit. A Borea
Denbighia. aliquandiu mare,inde Flintenſis regiuncula,ab Occaſu Merionithia & Montgomeria, ab Ortu Ceſtria & Salo-
Situs. pia circumcingunt. Pars Occidua ſterilis,media qua in vallem ſuccumbit,fœcundiſsima, Orientalis ſtatim a
Soli qualitas. valle naturam ſibi iniquiorem,ad Devam vero multo æquiorem ſentit. In hoc autem agro eſt vallis *Cluidæ*, a-
Opida. mœnitate,fertilitate,& ſalubritate vere fœlix, in qua *Ruthun* maximum eſt vallis emporium. Deinde territo-
rium,Britannice *Mailor Gymraig*,Anglis *Bromfield* lætum admodum & plumbi ferax. Primarium hujus tra-
Flintſhire. ctus opidum *Denbigia* , vulgo *Denbigh* , & *Cluda* fluvius. Flintenſis Provinciola,Anglis *Flintſhire*,Denbighi-
Situs. enſi agro ad Septemtrionem longior quam latior præjacet, Hibernico mari,ſeu potius Deva æſtuario ab Arcto
Soli qualitas. pulſata,ab Ortu Ceſtrenſi Comitatu,ab aliis plagis Denbighienſi finita. Hæc non quidem montana,ſed col-
lium prominentia aliquantulum ſurgens,quæ leniter in fertiliſsimos agros reſupinatur, qui præſertim qua Ma-
re proſpiciunt,primo quoque anno nunnullis in locis hordeum, aliis triticum,in univerſum ſecale viceſimo &
ſupra fœnore,& poſtea avenam in quatuor aut quinque annos profundunt. Eſt hic opidum S. *Aſaph* Anglis,
ubi Epiſcopalis eſt ſedes,cui parœciæ ſubſunt multæ : & *Ruthlan* caſtello egregio nitens. Hic etiam *Alen* flu-
Merionithia. vius,prope quem fons eſt qui maris æmulus ſtatis temporibus ſuas & revomit & reſorbet aquas, *Merioneth-*
ſhire,Latine *Mervinia* a Montgomerico pago ad ſinum uſque Lunatum & Oceanum pertingit,quo ab Occa-
ſu ita pulſatur,ut nonnullam ejus partem abripuiſſe credatur. Ad Meridiem Devo flumine a Ceretica dirimitur,
Situs. ad Septemtriones Caernarvoniam , & Denbigbiam attingit. Ipſa vero inter Montium conglomerationes om-
Soli qualitas. nium totius Walliæ terrarum hiſpida magis & horribilis. Opida hic rara , Harlech autem caſtrum eſt muni-
Opida. tiſsimum,atque hujus regionis primarium : ſuntque æſtuaria duo celeberrima *Traith maur*,& *Traith Bocham*,
id eſt æſtuarium majus , & minus. Montes habet altiſsimos,arctos tamen & in modum arcis acutiſsimos , nec
Montes. raros quidem,ſed creberrimos,& tanta æqualitate conſertos,ut in ſummis eorum verticibus paſtores confabu-
lantes,vel convitiantes,ſi concurrere forte ſtatuerint a mane ad veſperam vix convenirent. *Montgomeryſhire*
Montgomeria. ad Meridiem Ceretica & Radnoria,ad Ortum Salopia,ad Boream Denbighia,& ad Occaſum Merionithia cir-
Situs. cumſcripta,licet Montibus plurimũ emineat,cõvallibus tamẽ grata fœcũditate,cũ arvis,tum paſcuis utiq; fœlix
eſt,

eſt,laudatiſsimorumque equorum fœcunda olim genitrix. Primarium hujus regionis opidum *Montgomery*, *Soli fertilitas.*
ſurgenti ſaxo,cui amœna planicies ſubjacet a Balduino limitis Wallici præfecto conſtructum.Eſt & *Lan-vethlin*, *Opida.*
opidum mercatorium. Hic eſt *Sabrina* ſecundum a Tameſi Britanniæ flumen, *Severne* Angli indigitant. Hic
ſtatim a fonte ita crebris incurvus flexibus agitur,ut ſæpe reverti credatur, procurrit tamen , ſeu potius lentus
pervagatur huncagrum , Salopienſem , Vigornienſem , & Gloceſtrenſem,vitalemque humorem glebæ ubique
ſuppeditans in Sabrinianũ fretum ſe tandem placide exonerat.Hic etiam *Plinlimon* Mons in eximiam exurgens *Plinlimon mõs.*
altitudinem , qui *Sabrinam* flumen , de quo modo diximus,effundit. *Salopia* ſive *Comitatus Salopienſis* , Anglis
Shroppshire,ad Ortum Staffordienſes,ad Occaſum Montgomerienſes,ad Meridiem Vigornienſes,& ad Septem- *Salopia.*
trionem Ceſtrenſes attingit.Ampla regio,fertilis & amœna, Opidis & caſtris undique ſtipata eſt frequẽtiſsimis, *Situs.*
utpote quæ limitanea fuerit. Inter quæ hujus agri urbs longe clariſsima ex antiqui Vriconii occaſu exorta, *Soli fertilitas.*
quam Angli *Shrewsbury* dicunt,Latini *Salopiam.* Sunt & *Bishops Caſtle*,*Ludlow*,& alia. Numerãtur hic parœciæ *Opida.*
plus minus 170. Fluvii *Temdus* , *Colunus* & *Terna.* Reſtant nunc in Tabula noſtra Inſulæ duæ *Mannia* &
Anglesey. *Mannia*,Cæſari *Mona*, *Monœda* Ptolemæo quaſi *Mon-eitha* , id eſt , *Mona* remotior,ad alterius *Flumina.*
Monæ differentiam,dicitur. *Monabia* Plinio , *Menavia* Oroſio & Bedæ,apud quos tamen *Mevania* perpe- *Mannia.*
ram legitur,*Eubonia* Gildæ , *Menaw* Britannis , Incolis *Maning* , Anglis *The yle of Man.* Iacet autem medio li- *Nomina.*
bramine inter Boreales Hiberniæ & Britãniȩ partes,a Septẽtrione in Meridiẽ XXX. plus minus Italica mil.por- *Situs.*
recta , latitudinem vero qua maxime patet vix ultra XV mill. qua minime VIII extendit.Linum & Cannabim
abunde profert,paſcua & arva habet ſatis læta,hordei,tritici,ſed præcipue avenæ ferax eſt , unde avenaceo pane *Soli fertilitas.*
maxime veſcũtur Incolæ;pecorũ ubique multitudo, & numeroſi Oviũ greges, ſed cum Oves , tum pecora mi-
nora ſunt quam in Anglia. Cum autem ſilvis ſit indiga , bituminoſo ceſpite ad ignem utuntur , quem dum *Animalium va-*
effodiunt,ſæpenumero in fuffoſſas arbores incidunt. Britannos hanc Inſulam uti Britanniam tenuiſſe in con- *rietas.*
feſſo eſt , ſed cum a Septemtrione gentes tanquam infuſi nymbi,has auſtrales plagas inundarint , in Scotorum *Imperium majo-*
poteſtatem devenit.Inter Opida hujus Inſulæ præcipuum cenſetur *Ruſſin* ad auſtrale latus ſitum, quod a caſtro *rum.*
ubi præſidium habetur,vulgo *Caſtletown* appellatur: ſed frequentiſsimum eſt *Duglas*,quod Portus ſit optimus, *Opida.*
aditusque facillimus , ad quem Galli,& alii exteri cum ſale ſuo marino commeant, coria,lanam rudem,& car-
nem bubulam ſalitam ab Inſulanis emercantes. In occiduo autem inſulæ latere ſunt *Bala-Curi* ubi Epiſcopus
plerumque agit qui Eboracenſi Archiepiſcopo ſubeſt , & *The Pyle* munimentum exigua in Inſula poſitum,ubi
etiam non pauci ſunt milites præſidiarii.Ipſi vero auſtrali promontorio modica etiam Inſula (*The calfe of Man*
dicta) prætenditur,marinis avibus quas *Puffins* , & anatibus illis è ligno putrefacto enatis,quas Angli *Bernacles*,
Scoti *Clakes* , & *Soland Geeſſe* vocant,referta.In medio Mannia Montibus denſius attollitur,è quibus æditiſsimus
Sceafell,unde ſudo cœlo Scotia,Anglia & Hibernia proſpici poſsit.Controverſias Iudices, *Deemſters* vocant,ſine *Montes.*
ſcriptis & impenſis dirimunt. Incolæ omnes a furandi & mendicandi oſtiatim conſuetudine ſunt alieniſsmi, ac *Ratio gubernãdi.*
mire religioſi.Supereſt *Anglesey* Inſu.de qua in 7 Angliæ Tabula agemus. *Vulgi Mores.*

Regio. Nomina. Situs.

CAMBRIA, quæ & *Wallia*, ſive *Wales*, avita Britannorum Sedes, a *Cambro* tertio Bruti Filio denominata nonnullis videtur, quod falſum putat Camdenus. Hæc ab Anglia Saxonica ſive Lhoëgria, Sabrina & Dia Fluviis diſtinguitur. Cętera ejus Regionis Mari Hibernico pulſantur. Hujus nomen univerſam quondam Tranſſabrinam Regionem complectebatur, nunc vero minus late patet. Terra omnis montoſa, aſpera, clivoſa, niſi qua Mari vicina eſt; hic enim ſolum fœcundius.

Soli qualitas.

Walliam autem tres olim populi inſederunt: *Silures*, *Dimetæ*, & *Ordovices*. Hi non ſolum duodecim, quos vocant *Walliæ* Comitatus, ſed duos etiam illos Tranſſabrinos *Herefordſhire*, & *Monmouthſhire*, qui Angliæ Comitatibus adnumerantur, tenuerunt. *Silures* eas regiones ex Ptolemæi deſcriptione incoluerunt, quæ Wallis ſua lingua uno nomine *Deheubarth*, i. pars Auſtralis, & novis hodie nominibus, *Herefordſhire*, *Radnorſhire*, *Brecknockshire*, *Monmouthſhire*, & *Glamorganſhire*, appellantur, in quibus & nominis Silurum nonnullæ ſuperſunt reliquiæ. Reliquam hujus regionis partem quæ longius in Occaſum projecta, Anglis *Weſt Wales* dicitur, agrumque Maridunenſem, ſive *Caermardenſhire*, Penbrochienſem, & Cereticam, ſive *Cardiganſhire* complectitur, Plinius *Siluras* etiam tenuiſſe exiſtimavit; ſed Ptolemæus qui exploratius Britanniam novit, alium hic populum conſtituit, quos *Dimetas* & *Demetas* dixit, *Demetiaque* nomine pro hoc tractu uſi ſunt, cum Gildas, tum Nennius. *Ordovices* qui & *Ordevices*, reliquos duos Principatus (quos illi *Guineth* & *Powis*, Angli *North-Wales* & *Powiſland* dicunt) olim inſederunt; & ad eos ſpectarunt regiones illæ, quæ nunc Anglice novis nominibus *Montgomeryſhire*, *Merionethshire*, *Caernarvonſhire*, *Denbighſhire* & *Flintſhire* appellantur. Nunc *Walliæ* partes eo ordine quo ſupra a nobis poſitæ ſunt, percurramus: ea tantum quæ nobis in Tabularum Mercatoris explicationibus indicta ſunt referentes.

Herefordia. Imperium majorum.

Occurrit primo loco *Herefordienſis Comitatus*. Huic elanguente jam Anglorum Imperio præfuit Comitis Officialis titulo *Radulphus* Gualteri Medantini Filius, quem Normanni hoc honore exuerunt, cui ſuffecerunt *Gulielmum* Filium *Oſberni*, Normanniæ Ducibus arctiſſima propinquitate conjunctum. Huic ſucceſſit *Roberius* ejus Filius *de Britolio* dictus, qui ſine prole maſcula proſcriptus obiit. Stephanuſque Rex *Roberto le Boſſu* Comiti Leiceſtriæ reddidit Herefordiam, verum fruſtra: Mathildis enim Auguſta, ſive Imperatrix Milonem Gualteri Conſtabularii Gloceſtriæ Filium, eo honore auxit, Angliæque Conſtabularium fecit, cui IV Filii *Rogerus* ſcilicet, *Gualterus*, *Henricus*, & *Mabel*, nulla ſuſcepta prole invicem ſucceſſerunt. De reliquis Camdenum vide.

Radnoria. Imperium majorum.

Radnoria ſequitur. Hanc *Mortuomarii* ſive de *Mortuo-mari* qui Anglis *Mortimers* dicti, primi Normannorum Regionem fuſo Edrico Silvatico Saxone, ſibi devicerunt. Cumque longo jam tempore inter omnes in hac regione eminuiſſet, tandem Rex Edwardus III anno ſalutis CIↃCCCXXIIX *Rogerũ* de *Mortuomari* Dominum de *Wigmor* hujus limitis Wallici, vel (ut vulgo loquuntur) Marchiæ Comitẽ creavit, qui ſtatim morte mulctatus eſt. De his & reliquis plura habes apud Camd.

Brechinia.

Tertium locum obtinet *Brechinia*. Hujus Agrum

Bruti Filio
axonica ſi-
ernico pul-
lectebatur,
cina eſt; hic
neta, & *Or-*
etiam illos
unt. *Silu-*
barth, i. pars
, & *Glamor-*
jus regionis
ive *Caermar-*
nuiſſe exiſti-
metas & *De-*
ui & *Ordevi-*
t) olim inſe-
, *Merioneth-*
a a nobis po-
nt referentes.
Comitis Offi-
ui ſuffecerunt
Huic ſucceſsit
e Rex *Roberto*
eratrix Milo-
it, cui IV Fi-
quis Camde-
ti, primi Nor-
empore inter
ũ de *Mortuo-*
avit, qui ſtatim
nia. Hujus A-
grum

Imperium majorum. grum regnante Gulielmo Rufo, *Bernardus* de *Novo-mercatu*, ſive *Newmarck* Normannus, vir animi conſiliique plenus, conſcripta non parva Anglorum, & Normannorum manu, primus aggreſſus difficili bello a Cambris extorſit, Neſtamque Gruffini Principis filiam uxorem duxit. Quæ cum filium Mahelem patrimonio ſpoliaſſet, *Sibylla* ejus ſoror illud adiit, virumque ſuum *Milonem* Herefordiæ Comitem hoc honore auxit, a quo ſucceſsive ad *Breoſos, Bohumos, Staffordos*, illiſque proſcriptis, ad Regem redditus in hoc agro longe ampliſsimi devenerũt.

Comitatus Monumethẽſis. *Imperium majorum.* Brechiniæ, & Herefordiæ ad Meridianam plagam ſubjacet Comitatus *Monumethenſis*. Hic Saxonica Heptarchia Wallis montanis paruit, qui tamen ut in Legibus antiquis videre eſt, ſub Occiduorum Saxonum imperio erant. Normannorum vero primis temporibus limitanei Duces graviſsime afflixerunt, præcipue Hamelinus Balun, Hugo Laſcy, Gualterus & Gilbertus Clarenſes Strigulliæ Comites dicti, & Brienus Wallingfordẽſis, quibus cum donaſſent Reges, quicquid hoc tractu, devictis Wallis, occupare potuiſſent, hi ſuperiorem Agri partẽ, illi inferiorem, quam *Netherwent* dixerunt, in ſuam paullatim poteſtatem redegerunt.

Glamorgania. *Imperium majorum.* Vltima Silurum Regio eſt *Glamorgania*, cujus ab ipſa Provinciæ expugnatione Domini fuerunt a Fitzhaimone recta linea deſcendẽtes Gloceſtriæ Comites, *Clari & Spenceri*, inde *Bellocampi*, & *Nevillus* unus & alter, & per Nevilli Filiam è Spenceris oriundam *Richardus* III Angliæ Rex, quo interfecto, *Henricus* VII hujus agri hereditatem crevit, *Gaſparique* Bedfordiæ Duci patruo ſuo conceſsit, quo ſine prole defuncto, ad ſe univerſum jus Rex revocavit, & Filio *Henrico* VIII reliquit, cujus Filius Edwardus VI maximam ejus partem *Gulielmo Herberto*, quem Penbrochiæ Comitem, & Baronem de *Caerdiff* crearat, venundedit.

Ager Maridunenſis. Ad *Dimetas* transeo. Hic primo loco occurrit *Ager Maridunenſis*. In eo *Fons eſt* (ut ſcribit Giraldus) *qui naturali die, bis undis deficiens, & toties exuberans marinas imitatur inſtabilitates*.

Penbrochia. *Imperium majorum.* *Penbrochia* Proxima eſt. Hujus I Comitum *Gilbertum Strongbow* fuiſſe lego, cui Stephanus Rex Penbrochiæ Comitis titulum primus contulit. Ille *Richardo Strongbow* filio, Hiberniæ domitori reliquit. Hujus unica Filia *Iſabella Gulielmum* Dominum de *Hempſted*, Angliæ Mareſcallum, maritum eodem adauxit, virum belli paciſque artibus florentiſsimum. Filiique ejus V. ſucceſsive Penbrochiæ Comites fuerunt: *Gulielmus Junior* dictus, *Richardus, Gilbertus, Gualterus* & *Anſelmus*. Quibus omnibus ſine prole intra breve tempus ſublatis, Comitatus hujus gladio Henricus III *Gulielmum de Valentia* è Luſigniana in Pictonibus familia cinxit. Huic ſucceſsit *filius Audomarus*. De reliquis Comitibus lege Camdenum.

Ceretica. *Imperium majorum.* Tertia *Dimetarum* Regio eſt *Ceretica*. Ejus orã Normanni vix ſuo in Britannia imperio confirmato, ſtatim tentarunt, & feliciter quidẽ res ſucceſsit. Maritima enim paullatim, Wallis extorſerunt, ſed maximam ejus partem conceſſerunt *Cadugano* filio Blethini, Britanno prudentiſsimo, cujus gratia plurimum in univerſa Wallia poterat, & quo amiciſsimo utebantur Angli. Sed cũ ejus Filius *Oënus* Anglos aſsiduis excurſionibus infeſtaret, infelix pater patrimonio mulctatus, in Hiberniã ſe ſubducere coactus eſt. *Cereticam* vero Rex Henricus, I. Comiti Clarenſi *Gilberto* donavit. Sed *Caduganus* cum Oëno filio in gratiã poſtea ab Anglis receptus, quæ ſui erant patrimonii etiam recepit. *Rogerus de Clare* poſtea Cereticam Henrici II munificentia accepit. Sequuntur jam Ordovicum Comitatus percurrendi; inter

quos

quos *Montgomeria* primum locum occupat. Hanc *Powiſiæ Principes* a tertio filio Rotherici magni prognati cum *Montgomeria.*
aliis (licet Rogerus & Hugo Montgomerienſes partē nonnullam abraſiſſent) perpetua ſerie ad Edwardi II *Imperium majorum.*
tempora tenuerunt. Tunc enim *Oenus* è Britannico ſanguine ultimus Powiſiæ Dominus *Hawiſiam* unicam filiā
reliquit, quam Ioannes Charletonus equeſtri dignitate Anglus duxit, & jure uxorio Dominus Powiſiæ ab Ed-
wardo factus erat, qui Leonem rubrū erectum aureo in clypeo gerebat. Hujus hęredes maſculi ad quartam uſq;
progeniē hoc honore claruerunt, donec in Edwardo maſcula ſucceſsio abolita fuiſſet. *Merionithia* Giraldo *Terra* *Merionithia.*
filiorum Canani dicitur. Hanc *Hugo* Comes Ceſtrenſis primus Normannorum diſpoſitis præſidiis occupavit, cū *Imperium majorum.*
Gruffinum filium Conani captivum teneret, ſed poſtea ille hanc cum reliquo principatu recuperavit, poſteriſque
reliquit, donec fatali periodo confecta, in Leolino deſiit. Supra Merionithiam jacet *Caernarvonshire*. Cui ſtatim a *Incolarum mores.*
Normannorum in Britanniam ingreſſu *Gruffinus* Conani filius præfuit, qui cum influentes Anglorum in Wal-
liam copias reprimere non potuiſſet, tempeſtati ſubinde ceſsit; demumque cum ſua integritate Regis Henrici I *Caernarvonſhire*
gratiam redemiſſet, facile etiam ab Anglis ſua recuperavit, poſteritatique reliquit ad *Leolinum* uſque. Qui cum *Imperium majorum.*
fratres injuriis, & vicinos Anglos incurſionibus irritaſſet, eo adductus fuit, ut hanc montanam Regionem cum
Mona, ſive Angleſeia Inſula, ab Edwardo I clientelari jure teneret, eoque nomine mille Marcas quotannis per-
ſolveret. Quibus conditionibus cum poſtea non ſtaret, ſed ſuam perfidique fratris pertinaciam, potius, quam
ſpem ſequutus, aleam belli denuo tentaret, interfectus & ſibi & Britannorum in Walliæ imperio finem attulit. *Denbighia.*
Denbighia ſequitur. Hanc cum res Wallorum ſeditionibus, & Anglorū incurſionibus in lapſum prona jam ſiſti *Imperium majorum.*
non poterat, *Comites Ceſtriæ, Warrenniæ, Mortuomarii, Laceius* & *Grey*, primi Normannorū paullatim occuparunt,
& ſuis poſsidendam reliquerunt. Sequitur ultima *Walliæ* provinciola Anglis *Flintshire*. Hujus agrum *Ceſtrenſes* *Flintſhire.*
Comites levia prælia ex occaſione, & oportunitate cum Wallis conferentes, primi Normannorum ſibi ſubjece- *Imperium majorum.*
runt. Sed cum illi jam deſiiſſent, *Edvvardus* I. hanc & omnem Walliæ oram maritimam ſibi tenuit. Interiora
Proceribus ſuis, ut viſum erat, aſsignavit, conſilium Auguſti ſequutus, qui validiores & exteriores provincias *Cambrorum mores.*
ipſe ſuſcepit, cæteras Proconſulibus ſortito permiſit. *Cambri*, ut teſtatur Humfredus Lhuydus, Anglos ve-
ſtitu imitantur, impatientes laborum, generiſque nobilitate ferocientes, parce & duriter domi vitam agunt: ple-
rique in Anglia ſe clientelæ & famulitio Regum & Nobilium dedunt, ad quæ ſupra quam dici poteſt ſunt apti.
Liberorum etiam educationi inſtitutionique operā dant: quo fit ut nullus adeo in univerſa Cambria ſit for-
tuna tenui, qui non in Schola edoctus ſit: peritiores Iuri operam dant, deque eo per totam Angliam reſpon-
dent. Et quemadmodum olim gens (ut Tacitus refert) injuriarum impatientiſsima, continuis pugnis & homi-
cidiis inter ſe digladiabatur; ita nunc ob legum metum, quibus optime obediunt, ſupra omnes gentes, litibus &
controverſiis inter ſe, uſque ad omnium bonorum conſumptionem, contendunt. Sed de his ſatis.

IN QVA HI SVNT COMITATVS, CORNVBIA, DEVONIA, SOMERSETVS, Dorceſtria, Wiltonia, Gloceſtria, Monumetha, Glamorgan, Caermarden, Penbrock, Cardigan, Rednor, Brecnoke, Herefordia & Vigornia

Cornubia. *Situs.* *Soli qualitas.* *Opida.* *Flumina.* *Portus.*

CORNVBIA quæ & *Cornwallia* Britannice *Kernaw*, a Meridie Oceano Britannico, a Septemtrione Hibernico, ab Occaſu Antiveſtæo promontorio & Gallico Oceano clauditur, ab Ortu Tamara flumine a Devonia ſejungitur. Regio gleba ſatis fertili, ac Metallorum divite vena abundans. Frugum quoque licet non ſine magno agricolæ labore, ferax. Nitet hæc regio & inprimis ora maritima creberrimis opidis. Ea ſunt *Heilſton* opidum ſignandi ſtanni privilegio celebre. *Peryn* celebris mercatus, *Arwenak*, *Truro*, *Grampound*, *Fowy*, *Leſtuthiell*, *Leskerd*, *Bodman*, *Saltaſhe*, *S. Jies*, S. *Colombs*, *Padſtow*, *Stow*, *Stratton*, *Tamerton*, *Lanſtuphadon* & *Saltaſh*. Suntque in hoc Comitatu parœciæ *161*. Fluvii ſunt *Vale*, *Fawey*, *Loo*, *Liverus*, *Haile*, *Alan* & *Tamara*. Inter Portus hujus regionis celeberrimus *Volemouth*, *Cenionis* oſtium Ptolemæo, æque nobilis, ac ipſum Italiæ Brunduſium, navium capaciſsimus & tutiſsimus.

Devonia. *Situs.* *Vrbes & Opida.* *Flumina.*

Devonia vulgo *Denshire* ſequitur. Termini ejus ab Occaſu Tamara flumen: ab Auſtro Oceanus, ab Ortu Dorceſtria & Somerſetus, a Septemtrione Sabrinianũ fretum. Hæc ut majori latitudinis incremento utrinque quam Cornwallia excurrit, ita utrinque Portubus accincta commodioribus, nec minus ſtanni venis dives, pratis diſtincta lætioribus, ſilvis veſtita frequentioribus: gleba autem alicubi perinde exili. Vrbs primaria Anglis hodie *Exceſter*, Latinis *Exonia*, Ptolemæo *Iſca*, Antonino *Iſca Dunmoniorum*. Sunt & opida plurima, ut *Plimmouth* quod ſuperiori ſeculo, ex viculo piſcatorio in opidum amplum, civiumque frequentia urbis æmulum excrevit. Hinc fuit Franciſcus ille Dracus Eques Auratus in gloria navali noſtræ memoriæ facile Princeps. Item *Lidſton*, *Plimpton*, *Modbery*, *Dertmouth*, *Exminſter* & multa alia: Parochiales eccleſias *394* continet. Fluviique ſunt *Lid*, *Teavus*, *Plimus*, *Dert*, *Totnes*, *Teignus*, *Iſca*, *Credenus*, *Columbus*, *Otterey*, *Ax*, *Towridge*, *Taw*, *Ockus* & *North Ewe*.

Somerſetenſis Comitatus. *Situs.* *Cœli temperies & Soli fertilitas.* *Vrbes & Opida.* *Flumina.*

Somerſetenſis Comitatus ſequitur vulgo *Somorſetshire*. Termini ab Ortu Wiltonia, ab Auſtro Dorceſtria, ab Occaſu Devonia, a Septemtrione Sabrinianum fretum & Gloceſtria. Ditis hæc admodum ſoli, unſquam non ad fruges, aut pabula eximie fertilis, atque alibi etiam adamantum admodum fœcunda, qui ſplendore Indicos provocant, duritie cedunt. Vrbs præcipua *Briſtolia*, pulcherrimis ædificiis, gemino flumine & muro, portu, exterorum commerciis, civium frequentia illuſtratur. Opida habet, *Theodorudunum* nunc Welles, *Bathonia*, vulgo *Bathe*. Atque in hoc agro Parochiæ *385* numerantur. Fluvii *Ivell*, *Frome*, *Pedred*, *Thonus*, *Avona*, *Somer*, *Brius*, Welwe.

Dorceſtria.

Dorceſtria, *Dorſetihire*: ab Ortu Southamptonia, ab Occaſu Devonia, ab Auſtro Oceano Britannico, a Borea Wiltonia & Somerſeto terminatur. Gleba vero eſt fertili, qua Septemtriones ſpectat ſilvæ & Saltus diffunduntur, unde crebris & herbidis collibus, qui numeroſos ovium greges paſcũt, gratis paſcuis ad littus uſq; deſcẽdit.

Durnovaris,

TUS,
n,

eemtrione Hi-
nara flumine a
ugum quoque
creberrimis o-
venak, *Truro*,
atton, *Tamer-*
, *Loo*, *Liverus*,
n Ptolemæo, a-
Denshire ſequi-
merſetus, a Se-
lia excurrit, in
ribus, ſilvis ve-
Latinis *Exoma*,
riori ſeculo, ex
Franciſcus ille
Modbery, *Dert-*
s, *Plimus*, *Dert*,
. *Somerſetenſis*
ccaſu Devonia,
d fruges, aut pa-
ovocant, duri-
xterorum com-
ulgo *Bathe*. At-
Brius, Welwe.
nanico, a Borea
diffundun-
us uſq; deſcēdit.
Durnovaria,

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Opida. *Durnovaria*,quod *Durnium* & *Dunium* Ptolemæo pro exemplarium varietate dici videtur,nunc *Dorcheſter*, primarium totius conventus cenſetur opidum, nec magnum tamen nec ſpecioſum, mœnibus jam olim Danorum furore nudatum.Sunt & alia, *Birt-port*, *Lime*, *Weymouth*, *Poole*, *Warham*, *Shiburne*, *Sturminſter* & *Winburne*,atque hic Comitatus Parœcias 248 numerat.
Flumina. Fluvii ſunt, *Lim*, *Trentus*,*Carr*,*Iuell*,*VVey*,*Sturus*,*Alenus*,*Varia* Latinis,*Frau* vel *Frome* Saxonibus.
VViltonia. *Wiltonia* a primario olim opido *Wilton* denominata,vulgo *Wilſhire*,tota eſt mediterranea.
Situs. Terminos ab Ortu Oxoniam & Southantoniam,ab Occaſu Sommerſetum,a Septemtrione Gloceſtriā habet:
Soli qualitas. Regio paſcuis & frugibus ubique læta.
Opida. *Wilton* opidū olim fuit totius agri caput,cui & appellationem fecit. Sunt & *Malmeſbury*, *Crecklade*, *Calne*, *Chippenham*, *Trubridg*, *Sariſbury* & *Marleborrow*. Atque hic Comitatus Parœcias 304 complectitur.
Flumina. Fluvii ſunt *Iſis*, *Avona*, *Willeybourne*, *Adderbourne*, *Ellan* & *Kennet*.
Gloceſtria. *Gloceſtria*, vulgo *Gloceſterſhire*, ab Occaſu Walliam, a Septentrione Vigorniam, ab Ortu Oxoniam, a Meridie Wiltoniam ſpectat. Regio amœna & fertilis, ab Ortu æſtivo in Occaſum brumalem exporrecta. Habet & Ferri fodinas.
Vrbes & Opida. Primaria hujus Comitatus Vrbs *Gloceſter*, quam Antoninus *Clevum* & *Glevum* dixit,vulgus Latinorum *Gloverniam*, alii *Claudioceſtriam*. Antiqua ſane urbs, ac a Romanis condita, Sabrinæ fluvio exporrecta imminet, qua flumine non alluitur, murus firmiſsimus opponitur. Sunt etiam alia opida *Tewkeſbury*, *Deorhirſt*, *Campden*, *Wincelſcombe*,& *Circeſter*, ac Parœciæ 280 hoc Comitatu comprehenduntur.
Flumina. Fluvii irrigant *Sabrina*, *Aven* & *Iſis* vulgo *Ouſe*,qui poſtea recepto *Tamo*, *Tamiſis* compoſito vocabulo dicitur.
Monumethēſ.s Comitatus. *Monumethenſis Comitatus*, Anglice *Monmouthſhire*, includitur a Septemtrione *Munow flu.* qui Herefordienſes, ab Ortu Vaga, qui Gloceſtrenſes, ab Occaſu *Remneio*, qui Glamorgenſes ſejungit,& ab
Situs. Auſtro Sabriniano æſtuario, in quod illa flumina una cum Iſca mediam regionem interſecante, evolvuntur.
Soli fertilitas. Rebus ad victum neceſſariis non ſolum ſibi ſufficit, ſed etiam vicinis affatim ſuppeditat.
Opida. Primarium regionis opidum *Monmouth*, ad Septemtriones qua fluminibus non defenditur, muro & foſſa præcinctum erat,in medio proxime forum caſtellum prætendit. Item *Chepſtow*, *Abergevenny*, Antonino *Gobannium*, *Newport*,& urbs *Iſca* Antonino, Legio II dicta, nunc *Caerleon*, & *Caer Leon ar Uſk* Britannis.
Glamorgania. Situs. *Glamorgania* Anglis *Glamorganſhire*, dicitur. Regio tota eſt maritima,minus latitudine, quam recta regione porrecta,Sabriniano freto a Meridie pulſatur. Qua terram vero ſpectat ab Ortu Monumethenſes, a Borea Brechnochienſes, ab Occaſu Maridunenſes adjacent.
Soli qualitas. Pars Septemtrionalis montibus eſt aſpera qui in Auſtrum deſcendentes paullatim miteſcunt, quorum ad radices planities in Meridiem extenditur.
Vrbes & Opida. In hoc agro eſt tenuis urbecula *Landaff* i. *Fanum ad Taff*, cui Parœciæ ſubſunt 165: *Caerdiffe*, *Cowbridge*, *Neath*, *Sweinſey* & *Loghor* Antonino *Leucarum*.
Flumina. Fluvii interluunt *Remnius*, *Taffus*, *Nidus*, & *Loghor*.
Caermardēſhire. *Ager Maridunenſis* Anglis *Caermardenſhire* continetur ab Ortu Glamorgania & Brechinia, ab Occaſu Penbrochia, a Septentrione Ceretica, intercurrente Tivio flu-
Situs. mine, & a Meridie Oceano.
Soli qualitas. Hic frugibus ſatis fertilis, gregibus abundans, foſsiliumque carbonum alicubi ferax.
Opida. Vrbs primaria totius conventus *Caermarden*, Ptolemæo *Maridunum*, Antonino *Muridunum* pratis & ſilvis amœna, antiquitate ſuſpicienda, coctilibus muris,ut inquit Giraldus,partim adhuc extantibus, egregie

egregie

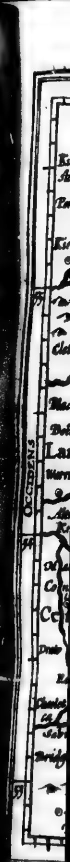
egregie clauſa ſupra nobilem *Tovium* fluvium. Eſt & opidum *Kidwelly* vetus, quod nunc vetuſtate quaſi de- *Opida.*
ſertum fatiſcit. Incolæ enim *Vendraeth Vehan* fluviolum tranſgreſsi novum *Kidwelly* ſubſtruxerunt, Por- *Flumina.*
tus commoditate eo allecti, quæ jam tamen teniis objectis, fere nulla eſt. Fluvii ſunt *Vendraeth Vchan*, *Tovy*, *Penbrochienſis*
Pt. *Tobius*, & *Taf*. *Penbrochienſis Comitatus* Anglis *Penbrockshire*, undique mari urgetur, niſi ab Ortu, qua ager *Comitatus.*
Maridunenſis, & ab Aquilone qua pars Ceneticæ obtenditur. Regio ex Hiberniæ confinio aëris ſalubritate tem- *Situs.*
perata, triticea, vinoque venali copioſe referta. Principale provinciæ municipium Demetiæque caput, eſt *Pen-* *Cœli temperies.*
bro, Anglis *Penbroke*, in ſaxoſa quadam & oblonga rupis eminentia ſitum. Nobilia etiam hujus tractus Opida *Soli fertilitas.*
ſunt *Tenby*, *Harfordwest*, & *Menevia* Anglis hodie S. *Davids*. Fluvios hic non niſi duos reperio. Eſt hic *Opida.*
Portus quem *Milford-Haven* Angli vocant, quo non alter in Europa aut nobilior aut tutior. *Ceretica*, An- *Flumina.*
glis *Cardinganshire*, campeſtris regio ad Occaſum qua mare proſpicit, uti ad Meridiem, qua Tivius fluvius *Portus.*
Maridunenſes ſecludit: ab Ortu vero & Aquilone, qua ad Brechinienſes & Montgomerienſes ſpectat, continui *Ceretica.*
Montes pabulo fœcundi perpetua latera trahunt, ſub quibus paſsim diffunduntur Lacus. Præcipuum hujus *Situs & Soli qua-*
regionis opidum eſt *Cardigan*; eſt & *Aberiſtwith*. *Tivius* fluvius, Ptolemæo *Tuerobius*, hanc regionem per- *litas.*
currit, qui olim Caſtoribus nunc Salmonibus abundat. Eſt quoque *Ridol*, & *Yſtwith* Ptolemæo *Stuccia*. *Rad-* *Opida.*
norshire forma triquetra, quanto magis in Occaſum protenditur, in anguſtum magis magiſque contracta ad *Flumina.*
Occaſum Herefordenſibus annectitur. Ad Auſtrum Vaga flumine Brechnochienſes diſcludit, ad Septemtri- *Radnoria.*
onem adjacent Montgomerienſes. Pars ejus Orientalis & Auſtralis cultior, reliqua Montibus aſperior vix ul- *Situs.*
lo cultu miteſcat, ſilvis tamen ſatis veſtita, profluentibus irrigua, ſtagniſque alicubi aſperſa. Eſt hic *Radnor* *Soli qualitas.*
præcipuum totius pagi opidum, pro regionis more culmeis tectis ſatis elegans. *Vaga* fluvius Occiduum agri *Opida.*
angulum tranſverſum ſecat, & occurrentibus ſaxis fractus, ſubito ſolo deſtitutus præcipitatur. *Radnoriæ* ſub- *Vaga fluvius.*
jungitur ad Auſtrum *Brechinia*, Anglis *Brechnockshire*, a Brechanio Principe ſic dicta, ut exiſtimant Walli. Hæc *Brechinia.*
ab Ortu Herefordia, ab Auſtro Monumuthia & Glamorgania, ab Occaſu Caermardinia terminatur. Regio *Situs.*
in montes denſius conſurgit, convallibus tamen paſsim fœcundis. Primarium hujus agri opidum *Brecknock* *Soli fertilitas.*
in ejus fere umbilico poſitum. Sunt præterea *Buelth* & *Hay*. *Vaga* Borealem agri partem alluit, *Iſca* eximius *Opida.*
item fluvius mediam percurrit. *Herefordienſis* Comitatus ſive *Herefordshire*, forma quaſi circulari, ad Ortu *Flumina.*
Vigornienſibus & Gloceſtrenſibus, a Meridie Monumethenſibus, ab Occaſu Radnoria & Brechinia, a Septen- *Herefordia.*
trione Salopia definitur. Regio eſt amœna, paſcendiſq; pecoribus & alēdis frugibus mitiſsima. *Herefordia* nunc *Situs.*
urbs hujus Comitatus prima, pratis gratiſsimis, & arvis uberrimis interſita, fluminibus fere incincta, ab Septē- *Soli fertilitas.*
trionem & Occaſum Anonymo, ab Auſtro Vaga, qui è Wallia huc accelerat. Sunt & *Lemſter*, *Webleia*, *Ledbu-* *Vrbs & Opida.*
ry, *Roſſe*. Numerantur hic Parœciæ 176. Flumina hic ſunt eximia, *Vaga*, *Lugus*, *Munow* & *Dorus*. *Vigor-* *Flumina.*
nienſis Comitatus vulgo *Worceſtershire*, ab Ortu Warwicenſes, a Meridie Gloceſtrenſes, ab Occaſu Herefordi- *Vigornia.*
enſes, ab Aquilone Staffordienſes habet. Regio hæc cœlo & ſolo propitio utitur. Præcipua urbs eſt *Worceſter*, *Situs.*
Latinis *Vigornia*. A Romanis videtur condita. Hic ager parœcias 152 numerat. Flumina hic *Sabrina* & *Avona*. *Cœli & Soli qua-*
litas.

ANGLIÆ V TABVLA,

Hos continet Comitatus, Eboracum, Lincolniam, Derbiam, Staffordiam, Nottinghamiam, Leceſtriam, Rutlandiam, & Norfolciam.

Ager Eboracenſis. SVccedit explicanda quinta Tabula Angliæ, in qua primo loco *Ager Eboracenſis* vulgo *Yorkshire*, totius Angliæ Provincia longe maxima, occurrit. Ab Occaſu, Montibus, Lancaſtrenſi agro & Weſtmor-
Situs. landia, ab Arcto Dunelmenſi Epiſcopatu terminatur: ab Ortu Oceano Germanico, ab Auſtro primum agro Ceſtrenſi & Derbienſi, inde Nottinghamienſi, & poſtea Lincolnienſi. Temperatæ hæc cenſetur
Soli qualitas. ubertatis. Si hic ſaxoſa vel arenoſa ſit ſterilitas, illic lætiſsima arvorum fœcunditas, ſi hic ſilvis ſit nuda, illic denſiſsimis nemoribus obumbrata, ita provide temperante natura, ut ipſa regio etiam ſua varietate gratior &
Urbes & opida. lætior videatur. Eſt hic *Eboracum* vulgo *Yorke* urbs totius Angliæ ſecunda, hujus regionis pulcherrima, quæ univerſæ Septemtrionali parti, & præſidio & ornamento eſt ſingulari. Amœna, ampla, munita, ædificiis tam privatis, quam publicis exculta, opibus civibuſque referta, Hanc *Urus* qni nunc *Ouſe* interſecat, & quaſi in duas urbes dividit, quæ lapideo ponte vaſtiſsimo conjunguntur. Sunt & *Kingſton vpon Hull, Dancaſter, Halyfax, Pomfreit, Shirborna, Wetherby, Kingſton, Patrington*, aliaque opida plurima. Opida enim triginta novem & parœcias 459 in hoc Comitatu numero, quibus ſubſunt plurima ſacella magnis parœciis Incolarum multitudine
Flumina. comparanda. Potiora flumina ſunt *Danus, Calderus, Arus, Werfus, Nidus, & Ouſa*, quæ ex limitaneis Montibus exorta, locis potioribus affunduntur. Sunt & alia, *Cokarus, Foſſus, Derventio, Foulneſſe, Hullus,*
Lincolnia. *Teyſe, Dow, Rhie, Recal* & *Wiſkus*. *Lincolnia* vulgo *Lincolnshire*, Regio ampliſsima, per ſexaginta fere milliaria in longitudine jacet, latitudinẽ alicubi ſuper triginta extendit. Ab Ortu Oceano Germanico pulſatur,
Soli qualitas. a Septentrione ad *Abum* æſtuarium pertinet, ab Occaſu Nottinghamiam ſpectat, & a Meridie Wellando flu. a
Vrbs & Opida. Northantonia diſcluditur. Regio alendis frugibus, & paſcendis pecoribus nitiſsima, frumentariis campis, alibi, & paſcuis admodum læta. Prima & præcipua hujus Comitatus civitas *Lincolnia*, Anglis *Lincolne*, Ptolemæo & Antonino *Lindum*. Vrbs ipſa ampla & celebris collis dorſo inſidet, ubi Withama in Ortum ſe deflectit. Sunt præterea opida *Stanford, Grantham, Ancaſter, Crowland, Spalding, Boſton* & alia. Suntque in
Flumina. hoc Comitatu Parochiæ plus minus 630. Crebris hæc regio fluviis rigatur qui ſunt, *Witham* Luciis fœcundus,
Provincia Darbienſis. *Lud, Trenta, Wellandus, Idle, Danus*. Sequitur Provincia *Darbienſis* vulgo *Darbishire*, quæ a Meridie agro Leiceſtrenſi, ab Occaſu Staffordienſi, a Septemtrione Eboracenſi, ab Ortu Nottingamenſi clauditur, forma
Situs. quaſi triangulari, ſed non æquilatera. In duas partes Derventione flumine intercurrente dividitur. Pars Orientalis & Meridionalis culta, fœcunda & vivariis frequens. Occidentalis tota petroſa, Montibus & aſpretis ſterileſcit, plumbi tamen proventu opulenta, & Ovibus paſcendis ſatis commoda. Vniverſi agri caput *Darby*, opi-
Opida. dum celebre è juridicis conventibus pro univerſo agro, & cerviſia quam coquit optima, Anglis *Ale* dicta.

Sun

Yorkſhire , toti-
ro & Weſtmor-
Auſtro primum
atæ hæc cenſetur
vis ſit nuda , illic
rietate gratior &
ulcherrima , quæ
ita, ædificiis tam
, & quaſi in duas
er, *Halyfax, Pont.*
novem & paro
rum multitudine
quæ ex limitaneis
Foulneſſe , *Hullu*,
per ſexaginta fere
rmanico pulſatur,
lic Wellando flu. a
mentariis campis,
, Anglis *Lincolne*,
ima in Ortum ſe
& alia. Suntque in
Luciis fœcundus,
quæ a Meridie agro
aſi clauditur, forma
iditur. Pars Orien-
bus & aſpretis ſteri-
caput *Darby* , opi-
, Anglis *Ale* dicta
Sun

Flumina. Sunt etiam alia S. *Diacre, Workeſworth & Bakewell*. Atque hic Comitatus Parœcias 106 includit. Fluvii *Trenta, Dovus*, & *Derventio*. Pars Occidentalis hujus Provinciæ quæ tota collibus eminet *Peake* dicitur, Plumbi admodum ferax. In his enim Montibus lapides plumbarii feraces, ut vocant Metallici, quotidie magna copia effodiuntur, quos in collibus Favonio obverſis, obſervatis temporibus cum Favonius flare cœperit, magna lignorum vi accenſa, excoquunt, & effoſsis canalibus quibus defluat, in maſſas conflant. Nec Plumbum ſolum, ſed etiam Stibium (vulgo Antimonium vocant) hic in propriis venis reperitur, quo in tingendis Ciliis Græcæ mulieres olim uſæ leguntur. Lapides etiam molares hic excinduntur, cotes etiam ad ferramenta exacuenda & nonnunquam fluor quidam candidus in fodinis reperitur, qui per omnia Chryſtallo eſt ſimillimus. Sed de his

Staffordia. ſatis, ad Staffordiam tranſeo, *Staffordshire*, quæ ab Ortiva plaga Warwicenſibus & Derbienſibus, a Meridi-

Situs. ana Vigornienſibus, ab Occidua Salopienſibus præcincta quaſi rhombi forma: ab Auſtro in Septemtriones

Soli qualitas. procurrit, medio latior, & extremis ſe anguſtantibus. Pars Septemtrionalis montana & minus læta, media Trenta flumine perfuſa lætior, ſilvis amicta, arvis & pratis variata: uti & Meridionalis, quæ etiam carbones foſsiles

Opida. habet, & ferri venas. Totius hujus agri caput olim erat & nunc eſt *Stafford*, cui maximum tamen decus a *Stafford* caſtro adjuncto, quod Barones de Stafford ſibi in ſedem conſtruxerunt. Sunt hic etiam *Lichfeldia, Burton, Utceſter, Stone, Drayton Baſett, Tameworth, Vulfrunshampton, Theotenhall*, & *Weadeſbirig*. Atque in hoc

Flumina. Comitatu Parœciæ 130 habentur. Flumina hanc regionem irrigant *Dovus, Hanſus, Churnet, Tayn, Bluth*, & *Trenta*. Hic è duobus fontibus effluens, ſuo quaſi jure tertium ſibi locum inter Britanniæ flumina vendicat.

Montes. Item *Sous, Tama, & Pankus*. Pars Septemtrionalis Montibus non magnis leviter intumeſcit, qui hinc exorſi, ut Apenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum dorſum perpetuis jugis elatum ad Scotiam uſque, no-

Silva. mine ſæpe mutato agunt. In parte hujus agri media *Needwood* ſilva ſpatioſa, vivariiſque repleta diffunditur,

Nottinghamia. in qua circumvicina Nobilitas hilares venandi labores gnaviter aſsidueque exercet. Comitatus *Nottinghamenſis*,

Situs. Anglis *Nottinghamshire*, ab Ortu Lincolnienſi confinis eſt, a Septemtrione Eboracenſi, ab Occaſu Derbi-

Soli qualitas. enſi, a Meridie Leiceſtrenſi terminatur. Partem Meridionalem, & Orientalem *Trenta* flumen nobiliſsimum, influenteſque rivuli fœcundant: Occiduam autem partem ſaltus de *Shirewood* longe ſe porrigens, totam occupat. Hanc, quod arenoſa ſit, *The Sand*: illam quod argillacea, *The Clay*, vocant Incolæ, & in has

Vrbes & Opida. duas partes, regionem ſuam diſtribuerunt. Vrbs præcipua, quæ nomen Comitatu præbuit, *Nottingham*, loci ingenio amœna, hinc enim ad flumina ſpatioſa procumbunt prata, illinc faciles conſurgunt colles: omnibus etiam quæ ad vitam pertinent, copioſa. Hinc *Shirewood* lignum in ignis alimentum, illinc piſces Trenta large ſuppeditat. Amplitudine denique, ſtructura, uno & altero eleganti templo, foro longe pulcherrimo, & munitiſsimo caſtro, eſt ſane ſpecioſa. Opida præterea hic ſunt *Suthwell, Newarke, Mansfeld, Bluth, Scroby*, &

Flumina. *Workenſop*. Atque in hoc agro 168 Parochiales Eccefiæ viſuntur. Flumina *Trenta, Linus, Snite, Idle*. Nor-

Leiceſtria. tingamiæ a Meridie confinis eſt Provincia *Leiceſtrenſis*, vulgo *Leiceſtershire*, ab Ortu Rutlandia & agro Lincol-

Situs. nienſi, a Septemtrione Nottinghamienſi, & Derbienſi, ab Occaſu Warwicenſi, a Meridie Northantonenſi præcingitur.

Soli fertilitas. *Vrbes & Opida.*

cingitur. Tota campeſtris, frugibus opima, ſed ſilvis maximam partem indiga. Primaria totius agri urbs *Legeceſtria*, *Leogara*, *Legeoceſter* & *Leiceſter* apud authores dicta. Hæc majorem vetuſtatem quam dignitatem præ ſe fert. Eſt & *Loughborrow*, *Lutterworth*, *Hinckly* & *Boſworth*. Atque intra hunc agrum Parochiales Eccleſiæ 200 numerantur. Mediam hunc *Soarus* flumen Trentam petens alluit, Orientalem vero partem *Wrekus* fluviolus qui *Soaro* demum commiſcetur, placide pererrat.

Flumina. *Rutlandia.* *Situs.* *Soli fertilitas.* *Opida.*

Rutlandia vulgo *Rutlandſhire*, Leiceſtrenſi agro quaſi includitur, niſi a Meridie qua Wellando fluvio incumbit, & ab Ortu qua Lincolnienſes attingit: Spatio eſt multo minori, utpote totius Angliæ provinciola minima. Forma enim fere circulari circumſcripta, tantum circuitu colligit, quantum expeditus Eques uno die conficere poſſit. Non minori hæc regio ſoli ubertate & amœnitate, licet ſpatio ſit minori. Eſt in hoc agro *Uppingham*, non ob aliud memorandum, quam quod totius agri primarium habeatur opidum, & Scholam elegantem oſtendat, quam uti etiam Okehamiæ, ad puerorum ingenia bonis litteris excolenda, laudabili inſtituto R. Ihonſon Verbi Divini Miniſter, non ita pridem poſuit. Eſt & *Okehamia* cujus modo mentionem feci. Eccleſiis autem Parochialibus 47 ornatur hæc Provinciola. *Waſh*, ſive *Gwaſh* fluviolus, qui hunc agrum ab Occaſu in Ortum quaſi medium intermeat, in duas diſpeſcit partes.

Norfolcia. *Situs.* *Soli qualitas.* *Vrbes & Opida.*

Reſtat in Pinace *Norfolcia* breviter explicanda. Ea vulgo *Northfolke*, id eſt, ſi Latine interpreteris, Borealis Populus. Termini ejus a Meridie Suffolcia, ab Euro & Septemtrione Oceanus Germanicus, a Zephyro Ouſe flumen. Regio eſt ampla fere omnis campeſtris niſi qua faciles aſſurgunt colles, admodum opulenta, ovium gregibus refertiſſima, cuniculiſque inprimis ferax: aquis irrigua, ſilvis non omnimo indiga: ſolum pro locorum diverſitate varium, alicubi pingue, luxurians & ſucculentum, alibi tenue, leve & ſabuloſum, alibi argilloſum & cretaceum. Inter urbes hujus Provinciæ primum occurrit vetuſta illa quam memorat Antoninus urbs *Sitomagus*, nunc *Thetford*. Raris hæc nunc eſt habitatoribus, licet ſatis ampla, olim vero frequens & celebrata. Eſt etiam in hac Provincia *Norwicus* urbs celeberrima, Anglis *Norwich*: & *Yarmouth* portus opidumque elegantiſſimum, loci ingenio, & ſolerti opera permunitum. Quamvis enim aquis pene circumvalletur; ab Occaſu flumine, quod verſatili ponte inſternitur, ab aliis partibus Oceano, niſi ad Septemtriones qua continens eſt; mœnibus tamen ſatis firmis quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem efficiunt, pulcherrime includitur. Item *Aſhellwell-Thorp*, *Dis*, *Shelton*, *Skulton*, *Attleburgh*, *Wauburne*, *Lynne*, *Swaffham*, *North Elmeham*, *Dereham*, Windham, *Icborow* & alia. Opida enim mercatoria 27 villas & pagos ſexcentos viginti quinque hæc regio exhibet, & Parochiales Eccleſias plus minus 660.

Flumina. *Maris commoditas.* *Incolarũ mores.*

Fluvii eam irrigant *Ouſe*, *Thet*, *Waveney*, *Garienis* Anglis *Gerne*, *Jere* & *Wentſus*. Et ut de Mari aliquid etiam addam, è regione *Yarmouth*, Halecum captura totius Orbis eſt uberrima & quæſtuoſiſſima. Incredibile enim videatur, quantæ & quam frequentes Nundinæ hic ad feſtum Michaëlis habeantur, & quanta vis Halecum, aliorumque piſcium diſtrahatur. Porro ſoli hujus provinciæ bonitatem de qua ſupra loquuti ſumus, vel ex eo colligas, unde Varro colligere jubet, quod Incolæ optime niteant, ut taceam ingenia verſutiſſima, & in Iure Anglico municipali acerrima. Sed de his ſatis copioſe, ad Tabulam ſextam tranſeo.

In qua hi Comitatus, Warwicum, Northantonia, Huntingdonia, Cantabrigia. Suffolcia, Oxonium, Buckingamia, Bedfordia, Hertfordia, Eſſexia, Bercheria, Middelſexia, Southantonia, Surria, Cantium & Southſexia, cum Inſula Wight.

IN VI. Angliæ Tabula *Warwicenſis* pagus Anglis *Warwickshire*, ab Ortu Leiceſtria & via militari, ab Auſtro *Warwicum.* Oxonia & Gloceſtria, ab Occaſu Vigornia, & a Septentrione Staffordia finitus, qui in duas diſtinguitur *Situs.* partes, *Feldon* ſcilicet & *Woodland*, i. in regionem campeſtrem & nemoroſam. *Soli qualitas.* Præcipuum totius agri opidum *Warwicke*. *Opida.* Sunt præterea *Leamington*, *Vchindon*, *Harbury*, *Manceſter*, *Coventry*, *Stratford* & alia; continenturque in hoc Comitatu Parochiales eccleſiæ 158. Flumina, *Avona*, *Leamus*, *Arrow*, *Alenus*. *Northantonia.* Sequitur ager *Northantonenſis* vulgo *Northamtonſhire*, qui ab Occaſu brumali qua latior eſt, ſenſim ſe *Situs.* contrahendo in Ortum æſtivalem protenditur. Ab Ortu Bedfordienſes, & Huntingdonenſes, ab Auſtro Buchinghamienſes & Oxonienſes, ab Occaſu Warwicenſes, & a Septentrione Leiceſtrenſes, Rotelandenſes, & Lincolnienſes Wellando flumine diſcriminati ſedent. *Soli fertilitas.* Campeſtris regio eſt, ſoli admodum ditis, ſive arva ſive paſcua reſpicias. *Vrbs & Opida.* Vrbs hujus agri *Northamton*; Opida *Brakeley*, *Torceſter*, *Grafton*, *Daventrey*, *Wedon*, *Higham*, *Oundale*, *Peterborow*, *Welledon*. Atque ad hunc agrum Parochiæ 326 pertinent. *Flumina.* Flumina *Vſa*, *Avona*, *Wellandus*. *Huntingdonia.* Tertium locum tenet *Huntingdonia* vulgo *Huntingdonſhire* eo ſitu locata, *Situs.* ut ab Auſtro Bedfordienſes, ab Occaſu Northantonenſes, ut etiam a Septentrione, qua Avona flu. dirimitur, & ab Ortu Cantabrigienſes ſpectet. *Soli fertilitas.* Regio ſementi ſatis apta, paſcendo pecori, ad Ortum qua paluſtris eſt, uberrima, ubique fere collium apricitate, & nemorum opacitate amœna. *Opida.* Præcipuum totius Comitatus Opidū *Huntingdonia*, cui & nomen dedit tam ſitus fulgore quam ſui decore. Sunt & *S. Ives*, *S. Needes* & *Cummington*: Parœciæque 78 in hac regiuncula numerantur. *Flumina.* Flumen *Vſa*, quem ſæpe dixi eam alluit, & *Avona*. *Cantabrigia.* Quartum in locum venit ager *Cantabrigienſis* vulgo *Cambridgeſhire*, qui in Aquilonem productus Norfolciæ & Suffolciæ objacet, *Situs.* a Meridie Orientalibus Saxonibus & Hertfordenſibus, ab Occaſu Huntingdonenſibus, a Septentrione Lincolnienſibus & Ouſa flumine, qui ab Occaſu in Ortum tranſverſum interſecat, in duas partes diſpertitus. *Soli qualitas.* Inferior & Auſtralis magis culta, magis conſita, ideoque lætior, non perlibrata planitie, ſed exigue plana, plurima, imo tota (niſi qua Crocum copioſe progignit) frumentariis jacet campis, hordeumque laudatiſſimum affatim effundit. Vlterior & Septentrionalis pars, paſcuis uberrimis perviridis & læta. *Vrbs & opida.* Vrbs in hoc Comitatu *Cantabrigia* Angliæ Academia, imo Sol & oculus, clariſſimaque bonarum literarum & pietatis officina ad Camum ſedens. Sunt præterea *Roiſton*, *Rech*, *Burwel*, *Elye*. Parochiæque 163 in hoc Comitatu continentur. *Flumina.* Fluvii *Camus* & *Sturus*. *Suffolcia.* *Suffolcia* ſequitur ab Occaſu habens Cantabrigienſes, ab Auſtro Stourum fluvium qui ab Eſſexia dividit, ab Ortu Oceanum Germanicum, *Situs.* a Septentrione duos fluviolos *Ouſe minimum*, & *Waveney* qui ex eodem quaſi fonte in diverſa fluentes, a Norfolcia diſterminant. *Soli fertilitas.* Regio ſatis ampla, ſolo niſi ad Orientem, admodum pingui, utpote ex argilla & marga compoſita, unde lætiſſima ubique arva, & uberrima ſaginando pecori paſcua, caſeique magno numero conficiuntur. *Opida.* Eſt hic *Sudbury* id eſt *Auſtralis Burgus*. Sunt & hæc opida *Ixning*, *S. Edmunſbry*, *Bretenham*, *Hadley*, *Ipſwich*, *Debenhamia*, *Oreford*, & alia plurima.

uckingamia,

itari, ab Auſtro
nas diſtinguitur
um totius agri
ry, *Stratford* &
, *Arrow*, *Aie-*
eſt, ſenſim ſe
s, ab Auſtro Bu-
elandenſes, &
ditis, ſive arva
ventrey, *Wedon*,
. Flumina *Uſa*,
, ut ab Auſtro
itur, & ab Ortu
s eſt, uberrima,
Opidū *Hunting-*
n: Parœciæque
artum in locum
olciæ objacet, a
ptentrione Lin-
diſpertitus. In-
ique plana, plu-
nque laudatiſsi-
bs in hoc Comi-
etatis officina ad
atu continentur.
tourum fluvium
ſe minimum, &
s ampla, ſolo niſi
que arva, & uber-
Auſtralis Burgus.
, & alia plurima.

Flumina. Fluvii autem *Stourus, Bretonus, Gipping, Debenus, Orus, Ouſe, Waveney, Garienis.* Huic ſuccedit Oxonienſis a-
Oxonia. ger vulgo *Oxfordſhire*, Glroceſtrenſi, ad Occaſum conjungitur, ab Auſtro Iſide fluvio a Barkſhire excluditur,
Situs. ad Ortum Buckinghamienſi agro definitur, ad Septentriones hinc Northantonienſi, illinc Warwicenſi in-
Soli fertilitas. cluditur. Regio fertilis & opima, plana arvis & pratis ſunt exculta : colles crebris ſilvis obſeſsi, nec frugibus
Animalium varietas. tantum, ſed omni genere animantium, ubique referta. In hoc Comitatu eminet *Oxonia* vulgo *Oxford*, altera Angliæ Academia, alter Sol, Oculus & Anima, literarum & ſapientiæ clariſsima officina, unde Religio, hu-
Vrbes & Opida, manitas & doctrina in omnes Regni partes uberrime diſtribuuntur. Sunt præterea *Blabac, Burford, Minſter Lovell, Whitney, Woodſtocke, Banbury, Burceſter, Tama, Dorcheſter, Watlington*, ac 280 Parochiæ. Sunt hic
Buckinghamia. fluvii *Iſis, Cherwel, Windrusſhus* & *Evenlode.* *Buckinghamia* ſeptimo loco eſt. Hujus ager minori latitudine
Unde dicta. concluſus a Tamiſi ad Septemtriones longitudine ſua procurrit. A Meridie Bercheriam, Tamiſi ſecluſam, ab
Situs. Occaſu agrum Oxonienſem, a Septentrione Northantonenſem, ab Ortu primum Bedfordienſem, inde Hert-
Soli fertilitas. fordenſem, & poſtea Medioſaxones proſpicit. Solo eſt paſsim uberi, ac pabuloſis pratis innumeros Ovium gre-
Opida. ges paſcit. Caput totius Conventus *Bukingam.* Habet & *Marlow, High Wickham, Colbroke, Amersham,*
Flumina. *Crendon Stony, Stratford, Oulney, Newport Panell.* Atque in hac regione Parœciæ 185 numerantur: Flu-
Bedfordia. minaque *Tamiſis, Colnus, Vſa.* *Bedfordienſis* ager ſequitur, vulgo *Bedfordſhire*, ab Ortu Cantabrigienſi, ab
Situs. Auſtro Hertfordenſi, ab Occaſu Buchinghamienſi, a Septemtrione Northantonenſi, & Huntingdonenſi con-
Soli qualitas. junctus, Vſaque interfluente in duas partes diviſus. Quæ Septentriones ſpectat, fertilior eſt, & nemoroſa: altera ad Meridiem quæ multo major, ſolo eſt tenuiori, ſed non omnino ingrato: Hordeum enim plenum, album & craſſum affatim profundit. In medio ſilvis nonnihil denſa, ſed ad Ortum magis ſiticuloſa, & arbori-
Opida. bus nuda. Primarium opidum *Bedfordia*, unde & Regioni nomen. Habet & alia, *Odill, Bletneſho, Eaton, Dunſtable*: Parœciaſque 116 hæc Provinciola continet. Atque Vſa fluvio irrigatur. Agro autem Bedfordien-
Hertfordia. ſi a Meridie adjacet *Hertfordia* ſive *Hertfordſhire*, cujus Occidentale latus claudunt Buchinghamienſes, Au-
Situs. ſtrale Medioſaxones, Orientale Saxones Orientales, & partim Cantabrigienſes. Frumentariis agris, paſcuis,
Soli fertilitas. pratis, nemuſculis, fœlix. Caput Comitatus cenſetur *Hertfordia*, quæ agro univerſo nomen ſuum commu-
Opida. nicavit. Sunt præterea *Watlingſtreat, Fanum Albani, Roiſton, Aſhwell, Biſhpos Stortford*, aliaque multa. Paro-
Flumina. chiaſque 120 habet hic Comitatus. Fluvios *Leam, Stort, Mimeram,* & *Benefician.* Ad *Eſſexiam* nunc ve-
Eſſexia. nimus, vulgo *Eſſex.* Hanc ad Septemtriones Stourus flumen a Southfolcia dividit, ad Ortum Oceanus ſe in-
Situs. ſinuat, ad Auſtrum Tamiſis jam grandis a Cantio ſecludit, uti ad Occaſum Ley fluviolus a Medioſaxonibus,
Soli fertilitas. & in eum influens Stourus minor ſive Stort ab Hertfordenſibus. Regio eſt lata, frugifera, Croci fœcunda,
Opida. nemoroſa & inprimis opulenta. Eſt hic *Camalodunum*, nunc *Maldon.* Item *Colcheſter, Leiton, Beamfleot, Leegh,*
Flumina. *Rochford, Angre, Ralegh, Dunmow, Plaiſſy, Chelmerford, Ithanceſter, Earles Colne, Barklow, Walden.* Et Pa-
Bercheria. rochiæ 415. Fluvii *Ley, Tamiſis, Chelmer, Froſhvvell, Colne.* *Bercheria ſequitur* vulgo *Barkshire.* Hujus Se-
Situs. ptemtrionalem partem Iſis qui poſtea Tamiſis, flexuoſo, ſed amœno admodum blandus alveo perfundit, &

primum

primum ab Oxonienſibus, poſtea a Buchinghamienſibus ſecludit. Auſtralem partem irrigat *Cunetio* flu. donec
Tamiſi ſe inferat. Ad Ortum qua latior eſt, & parte media, ſuarum opum ſatis prodiga, & frumenti ferax, præ-
cipue, ubi in vallem ſubſidet. Orientalem autem partem quæ minus fertili gleba, ſaltus & ſilvæ longe lateque
occupant. Opida hic *Farendon*, *Abbendonia* vulgo *Abbandune*, *Wantage*, *Wallengford*, *Hungerford*, *Wide-* *Opida.*
hay, *Neewbury*, *Reading*, *Biſham*, *Maidenhead*, & *Windſore*. Suntque præterea in hujus Comitatus *Flumina.*
complexu Parochiæ 140. Flumina eam irrigant *Iſis*, *Tamiſis*, *Oke*, *Cunetio* & *Lambor*. *Midleſexia*, a *Middelſexia.*
Buchinghamienſibus *Colno* fluvio ad Occaſum, ab Hertfordenſibus ad Septemtrionem noto limite, ab Eſſe- *Situs.*
xia ad Ortum Lea flu. a Surreia & Cantio ad Auſtrum Tamiſi diſterminatur. Summa cœli temperie & ſo- *Cœli temperies*
li indulgentia, ædibus & vicis magnificis ubique nitida. Opida hic ſunt *Uxbridge*, *Draiton*, *Stanes*, *Radcliff*, *& Soli fœcundi-*
& alia. Verum inter hæc omnia *Londinum* totius Britanniæ Epitome: aliis *Londinum*, *Longidinium*, & *Auguſta*. *tas.*
Sita ad Tamiſin fluvium, agro fertili & Cœlo clementi. Diſtat ab Oceano ſexaginta millibus paſſuum. Pon- *Opida.*
tem habet lapideum ultra flumen, paſſ. CCCxxx: utrimque magnificis ſplendidiſque ædificiis exornatum.
Arcem præterea munitiſsimam, Angliæ totius armamentarium, in qua etiam officina eſt monetaria. Vici-
num Londino eſt Weſtmonaſterium, templo, foro judiciario, & Regia longe celeberrimum. Templum Re-
gum Angliæ inauguratione & ſepultura inſigne eſt. Atque in hoc agro parœciæ 73 plus minus extra urbem *Flumina.*
numerantur. Flumina *Lea*, *Colnus*, *Tamiſis*. *Southantonia* vulgo *Hamſhire* ab Occaſu Dorſettiam & Wilto- *Southantonia.*
niam, ab Auſtro Oceanum, ab Ortu Suſſexiam & Surreiam, & a Septemtrione Bercheriam attingit. Ea fru- *Situs.*
gum proventu ferax, ſilvarum denſitate amœna, paſcuorum fœcunditate læta. Vrbes habet duas quarum altera *Soli fertilitas.*
South-hanton, altera Wintonia Anglis *Wintcheſter*. Sunt & opida *Ringvvood*, *Chriſt church*, WhorWell, *Andover*, *Vrbes & Opida.*
Rumſey, *Portſmout*, *Kingſcleare*, *Odiam*, *Silceſter*, & alia; ac Parœcię hic 253 habentur, Fluvii *Avena*, *Sturus*, *Teſt* *Flumina.*
& *Hamble*. *Surria* Bedæ *Suthriona* vulgo *Suthry*, & *Surry*, ab Occaſu partim Bercheriæ & Southantoniæ, ab *Surria.*
Auſtro Suſſexiæ, ab Ortu Cantio contigua, a Septemtrione Tamiſi perfunditur & a Midleſexia dirimitur. Regio *Situs.*
eſt non admodum ampla, ſatis tamen opulenta. Opida ſunt *Godelminge*, *Ockley*, *Effingham*, *Kingſtone*, *Mer-* *Soli qualitas.*
ton, *Croydon*, *Beddington*, Wimbledon, *Wandleſworth*, *the Bourrough of Southvvorke*. Atque hic Comitatus Pa- *Opida.*
rœcias 140 habet. Flumina autem ſunt, *Wey*, *Molis*, *Vandalis* & quem dixi *Tamiſis*. *Cantium* vulgo *Kent* ſequi- *Flumina.*
tur, Regio a ſitu ſic dicta. Grandi etenim angulo Galliam proſpectat, Tamiſis æſtuario, & Oceano omni ex *Cantium.*
parte circumfuſa, niſi qua ad Occaſum, Surreiam conterminam habet, & Southſexiæ partem ad Meridiem. In- *Situs.*
æqualis eſt, ad Occaſum planior, & ſilvis umbroſa, ad Ortum ſurgentibus collibus excelſior. Vbs primaria eſt *Soli qualitas.*
Durovernum, Ptol. *Darvernum*, Anglis *Canterbury*, Latinis *Cantuaria*. Sunt & opida *Dover*, *Hith*, *Rumney*, Sand- *Vrbes & Opida.*
wich, *Graveſend*. Fluvii *Tamiſis*, *Darentus*, *Medway* & *Stoure*. *Suthſexia* hodie *Suſſex* Oceano Britannico tota ad *Flumina.*
Meridiem longior quam latior recto littore incumbit. Maritimus tractus colles albicantes ſublime elatos ha- *Suthſexia.*
bet, qui cum ex creta pingui conſtent, fruges affatim profundunt. Medius tractus pratis, paſcuis, arvis, lucis di- *Situs.*
ſtinctus admodum eſt ſpectabilis. Citerior ſilvarum opacitate amœniſsimus. Ferri venis paſsim fœcunda eſt. *Soli fertilitas.*
Opida hic *Chicheſter*, *Arundel* & alia. Fluviolos habet plurimos parœciaſq; 312. De *Inſula* Wight deſcriptione *Opida.*
proxima.

Has quatuor Inſulas ſub Anglorum Imperio comprehenſas habet: Monam, ſive Angleſey, Vectam vulgo Wight, Gerſey & Garnſey.

Mona. Nomina. Situs. Soli fertilitas.

Septima & poſtrema Angliæ Tabula has quatuor Inſulas ſub Anglorum Imperio comprehenſas habet: quarum priores duæ videlicet *Mona* & *Vectis* ad littus Angliæ, poſteriores vero duæ *Gerſey* & *Garnſey* juxta Galliæ littus ſitæ ſunt. Prima eſt *Mona* Britannis etiam *Mon*, *Tirmon*, & *Ynis Dowyll*, id eſt, *Inſula opaca*, Saxonibus *Moneze*, tenui freto *Menai* a Britanniæ continente diviſa. Inſula nobiliſsima, antiqua ſedes Druidum, cujus longitudo eſt plus minus 22 mill. Anglicorum, latitudo 17, ambitus vero 60. Inſula hæc, *quamvis*, ut inquit Giraldus, *arida, ſaxoſa, aſpectu inamœna, & deformis*, ſuo tempore videretur; nunc tamen amœna, & culta eſt, triticique proventu adeo fœcunda, ut *Mater Walliæ* vulgo appelletur. Lapides etiam habet molares, & alicubi terram aluminoſam, è qua alumen, & calchantum conficere non ita pridem cœperunt. Re etiam pecuaria ſatis eſt opulenta. *Imperium majorum.* Ea autem a Paulino Suetonio, & Iulio Agricola in Romanũ Imperiũ redacta, ut ex Tacito ſcriptore graviſsimo refert Camdenus. Multis poſt ſæculis ab Anglis devicta in eorum nomen conceſsit, *Angleſey* quaſi Anglorum Inſula dicta. Hoc etiam addit Camdenus: Romanorum in Britannia jam divergente Imperio, Scotos ex Hibernia in hanc etiam irrepſiſſe. Nam præter tumulos foſſa circundatos, quos Hibernicorum caſulas vocant, etiam locus eſt *Yn hericy Gwidil* ab Hibernicis denominatus, qui Duce Sirigi, Britannos eo loco fuderunt, ut Triadum libro memoratur. Nec ab Anglis ſolum, verumetiam a Norwegis graviter divexata fuit. Anno enim M. Æthelredi claſsis totam Inſulam circumvecta hoſtilem in modum devaſtavit. Poſtea Hugones duo Normannici, alter Ceſtriæ, alter Salopiæ Comes graviſsime afflixerunt, caſtrumque *Aber-Lhienoc* ad coërcendos Incolas extruxerunt; verum *Magnus* Norwegus eo tempore ad hanc appulſus Hugonem illum Ceſtrenſem ſagitta transfixit, & Inſulam deprædatus diſceſsit. Deinceps etiam Angli ſæpius adorti ſunt, donec Edwardus primus in ſuam poteſtatem redegerit. *Opida.* Villas numeravit olim 363: hodieque incolis frequens eſt. Verum primarium opidum cenſetur *Bellus Mariſcus*, vulgo *Beaumariſh* quod in Orientali parte Edwardus primus in loco paluſtri conſtruxit, & ob ſitum bello hoc nomine inſignivit, cum prius locus *Bonover* diceretur, caſtroque munivit. Ab hoc ſecundum habetur *Newburge*, id eſt, *Novus Burgus*, Britannice *Roſſur*, quod ingeſtis arenis diu conflictatum. Eſt hic quoque *Aberfraw*, Regia olim Wallorum urbs. Item ſacrum promonotorium quod Angli *Holy head*, Incolæ *Caer Guby* a Kibio viro ſancto Hilarii Pictavenſis diſcipulo vocant. Incolæ ditiſsimi ac validiſsimi ſunt, & Britannica utuntur lingua Anglicæ penitus imperiti, licet Angliæ regibus per annos 300 cum reliqua Cambria paruerint. *Vecta. Nomina.* Sequitur *Vecta* ſive *Vectis* Britannis *Guith*, vulgo the *Yſle of Wight*, & *Whight*. Tam modico autem interfluente Euripo *Solent* olim dicto, a Continente Britanniæ avulſa eſt, ut cohæſiſſe videatur, unde Britannicum illud nomen *Guith*, quod divortium denotat (ut Nennius habet) factum videtur: quemadmodum etiam Sicilia, ab Italia abrupta & ſecta, Latino vocabulo a ſecando, ut eruditiſsimo Iul. Scal. placet, nomẽ invenit.

Ex

rehenſas habet:
Gerſey & *Garnſey*
s Dowyll, id eſt,
Inſula nobiliſsi-
7, ambitus vero
o tempore vide-
ulgo appelletur.
conficere non ita
ulio Agricola in
lis ab Anglis de-
Camdenus: Ro-
Nam præter m-
dil ab Hibernicis
Nec ab Anglis ſo-
am Inſulam cir-
alter Salopiæ Co-
; verum *Magnus*
ulam deprædatus
ſtatem redegerit.
etur *Bellus Ma-*
xit, & ob ſitum
oc ſecundum ha-
im. Eſt hic quo-
Holy head, Incolæ
ſsimi ſunt, & Bri-
qua Cambria pa-
modico autem in-
r, unde Britanni-
emadmodum eti-
et, nomē invenit.
Ex

Ex hac ſitus vicinitate, & nominis affinitate *Vectam* hanc *Ictam* eſſe opinari licet, quæ maris fluxu Inſula vide-
batur, at cum refluxiſſet, exiccato interjecto littore, Britanni priſci curribus eo ſtannum devehere ſolebant,
quod in Galliam exportaretur. *Mictim* tamen eſſe Plinii, quæ arcta item cognatione *Vectam* attingit, non ju-
dicarim, cum in ea candidum plumbum proveniret, & in hac nulla ſit, quod ſciam, Metalli vena, inquit Cam-
Situs. denus. Hæc inter Ortum & Occaſum lenticulari ſive ovali figura viginti mill. paſſ. longitudine exporrigitur,
latitudine vero in media qua maxime patet XII mill. paſſ. expanditur, altero latere ad Boream, altero ad Au-
Soli fertilitas. ſtrum converſo. Terra eſt uberi gleba & colono admodum grata, adeo etiam ut fruges exportet; Cuniculorum,
Animalium varietas. Leporum, Perdicum & Phaſianorum paſſim ferax: ſaltum etiam & vivaria duo habet, Damis ad venationis vo-
luptatem refertum. Per medium longo tractu procurrunt colles qui Ovibus pabula affatim profundunt. Qua-
rum lanæ poſt vellus Lemſterianum & Cotteſwoldianum optimæ habentur, & inprimis pannariis expetuntur,
unde maximum ſurgit Incolis lucrum & commodum. Pars Septemtrionalis pratis, paſcuis & ſilvis viret; Au-
ſtralis frumentariis quaſi tota jacet campis, ubique foſſis & ſepibus intercluſa. In extrema utrinque parte Mare
Mare. a Boreali plaga ita ſe inſinuat & penetrat, ut duas fere efficiat Inſulas, & Inſulæ ſane Incolis vocantur, ſcilicet
Imperium majorum. quæ ad Occaſum proſpicit *Freſhwater Yle*, quæ ad Ortum *Binbrydg Yle*. In Romanorum poteſtatem primus
hanc Inſulam redegit Veſpaſianus dum privatus ſub Claudio meruit, quemadmodum de eo ſcribit Suetonius
in Veſpaſiano. Saxonum vero primus Cerdicius juris ſui fecit, conceſſitque Stuffæ & Whitgaro, qui Britan-
nicos Incolas ad internecionē ſuſtulerunt; inde Wolpherus Merciorum Rex Vectam in ſuam poteſtatem re-
degit, & Edelwalcho Auſtralium Saxonum Regi tribuit. Poſtea Cædwalla Occidentalium Saxonum Rex Edel-
walcho illo occiſo, & Arvando Inſulæ Regulo ſublato, ſuo imperio adjunxit. Sed de his plura vide apud Camde-
Incolarum virtus num. Incolæ natura bellicoſiſſimi & promptæ audaciæ, militeſque ſtrenuiſſimi. Bedæ ætate mille ducentarum
Opida. familiarum Inſula cenſebatur, nunc triginta ſex opida, vicos & caſtella numerat. Inter Opida celebriora ſunt
Newport primarium Inſulæ emporium, olim *Medena* & *Novus Burgus de Meden*, unde tota regio in *Eaſtme-*
den & *Weſtmeden* dividitur, ut hinc vel Ortum vel Occaſum reſpicit. *Brading* alterum opidum mercatorium,
Newton & *Yarmouth* quæ ſuos habent *Majores*, & *Burgenſes* ad Comitia Parlamentaria mittunt. *Yarmouth*
hæc & *Sharpnore* caſtella habent, quæ cum *Worſleys* propugnaculo littus ad Occaſum æſtivum defendunt. Qui-
bus ex oppoſito vix duorum milliarium interſtitio objacet *Hurſt* lingulæ impoſitum Hantonenſis Comitatus
muninentum. *Quarre* ubi virginibus velatis monaſteriolum anno 1132 poſitum; *Gods Hill* ubi ad ingenia ex-
colenda Scholam inſtituit I. Worſley. *Weſtcowe* & *Eaſtcowe* jam ruinoſum, quæ in faucibus Neoportus Hen-
ricus VIII conſtruxit. Et ad Ortum æſtivum *Sandham* caſtrum tormentis majoribus, ut cætera inſtructa. Nec
naturæ defendentis munimenta deſunt, rupibus enim abruptis continua ſerie præcingitur, ſubſuntque occul-
Gerzey. ta ſaxa. Atque hæ duæ Inſulæ littori Angliæ adjacent. Magis ad Occaſum nonnullæ Inſulæ Gallicæ prætentæ
Nomnia. Anglici tamen juris in alto apparent; inter quas *Gerzey* & *Garnzey* primumque Normanniæ, ſive Lexobiorum
littori quos Britanni noſtri *Lettaw*, quaſi littorales vocant, *Caſarea* ab Antonino memorata adjacet, quam
Gal-

Galli nunc ita contraxerunt, ut Cæſaris Burgum in Normannia, & Hiſpani Cæſarauguſtam in Hiſpania, *Gerzey* enim illi indigitant, ut *Cherburch* pro Cæſaris Burgo, *Saragoſſam* pro Cæſarauguſta dicunt. In hanc olim damnati relegabantur; Prætextatus enim Epiſcopus Rothomagenſis huc relegatus erat, Papiriuſque Maſſonius Inſulam littoris Conſtantini vocat, quod Conſtantiæ antiquæ urbi objacet, quæ Ammiano *Caſtra Conſtantia* dici videantur, & ſuperioribus ſeculis *Moritonium*. Inſula hæc triginta plus minus mill. paſſ. ambitu colligit, cautibus & brevibus (quæ vadoſa ſunt loca navigantibus inſidioſa) defenſa. Terra ſatis fertilis, variis frugibus & gregibus abundat, Oves habet multas & ex iis plurimas quatuor cornibus conſpicuas. Multiplici hortorum viriditate, ac pomariis ridet: unde vinum è pomis hic conficiunt, quod *Siſeram* Incolæ vocant & Angli *Sidre*. Cum autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis alga marina (*Vraic* vocant) utuntur. Quæ fucus marinus Plinii eſſe judicatur, adeoque copioſe his ſcopulis provenit, ut ſilvæ condenſæ eminus videantur. Hæc ſole ſiccata pro igne eſt: cujus etiam cinere agros vervactaque lætificant, uberrimoſque faciunt. Villis frequens eſt, parœciis duodecim exornata, & caſtro munitiſsimo *Montorguel* colli impoſito tuta, cui pro Anglis præfectus conſtitutus qui univerſæ Inſulæ præeſt. Viginti hinc milliaribus ad Occaſum æſtivum altera abeſt inſula, quæ Antonino *Sarnia*, Anglis hodie *Garnſey* appellata, cytharæ quaſi forma ab Ortu in Occaſum projecta, Cæſareæ quam dixi, nec magnitudine, nec fœcunditate adæquanda, parœcias enim tantum 10 habet. In hoc tamen præferenda, quod nihil venenoſum, ut illa, alat. Naturæ munimentis tutior, ubique prærupta cautium corona quoque redimita, inter quas Smyris lapis duriſsimus, & aſperrimus reperitur (Angli *Emerill* vocant) quo Gemmarii lapides expurgant, ſcinduntque, & vitriarii vitrum diffindunt. Hæc etiam Inſula ſicuti prior hortos virides & pomaria variis arboribus conſita habet, unde vino è pomis factitio plerumque utuntur. Portus autem commoditate mercatorumque commeatu multo eſt celebrior quam Gerzey. In extrema enim fere ad Ortum parte, ſed Auſtrali latere, lunato ſinu Portus admittitur, cui adſidet opidum *S. Petri*, longa platea, & anguſta productum, bellico apparatu plenum & mercatoribus cum bellum ingruit, frequentiſsimum. Portus aditus utrinque caſtris munitur; ad ſiniſtram vetus eſt caſtellum, ad dextram alterum (*Cornett* vocant) è regione eminet in rupe ſatis ædita, & mari circumflua. Incolæ utriuſque Inſulæ ſunt origine vel Normannici vel Britones, Galliceque loquuntur. Vtrobique *Vraic* illa pro ignis eſt fomento, vel foſsiles ex Anglia carbones; & piſcium vtrobique maxima multitudo. Spectarunt olim hæ Inſulæ cum aliis circumvicinis ad Normanniam, ſed cum Henricus primus Robertum fratrem anno Chriſti 1108 debellaſſet, Normanniam & has Inſulas Angliæ regno adjunxit, ex quo tempore Angliæ firma fide adhæſerunt, licet, Gallus (proſcripto Ioanne Anglo, Normanniam occupaverit, & Henricus tertius ſuo in Normannia jure pacta pecuniæ ſumma, & Aquitaniæ poſſeſsione, ceſſerit. *Garnſeiam* tamen regnante Edwardo Quarto Galli occuparunt, ſed opera Richardi *Harleſton valecti de Corona* (ut eo tempore vocarunt) illi exturbati & Rex ipſi in dignitatis præmium Inſulæ & caſtri præfecturam detulit. Atque hæc de hiſce quatuor Inſulis, deque Anglia tam generatim quam ſpeciatim dicta ſufficient.

Situs. *Soli fertilitas.* *Garnzey.* *Situs.* *Soli qualitas.* *Portus.* *Opidũ S. Petri.* *Imperium majorum.*

N BRITANNIA

Primum & ſecundum Arctöi Orbis Regnum.

BRITANNIA,qua potuimus fide perluſtrata , ſequitur in Methodo noſtra *Orbis Arctöus* , quem *Scandiam* & *Scandinaviam* veteres , *Officinam Gentium* , & *Vaginam Populorum incompertæ magnitudinis* Plinius vocat , vicinus extremo ad Boream Germaniæ littori , in tria Regna Norwegiæ , Sueciæ & Daniæ multis jam ſeculis diſtinctus. Occurrit ergo nobis *Norwegia* primo loco luſtranda. *Norwegiæ* etymon minime obſcurum eſt. A *Nord* enim quod Septentrionem , & *Weg* quod viam ſonat dicitur , quaſi Septentrionis via vel Septentrionalis tractus. Hæc ad Auſtrum habet Daniam , ad Occaſum Oceanum; ad Ortum Suecia,Lappiaque ad Septentrionem terminatur, a quibus excelſis & aſperrimis ſeparatur Montibus perpetua nive obductis. Tractus omnis Occidentem verſus ſcopulis acutiſque petris avius eſt , atque etiam verſus Meridiem ſaxoſus, ea præcipue parte quæ Cimbrorum Cherſoneſo objacet , unde 250 milliarium intervallo diſsidet. At tractus ille omnis tam ad Occaſum quam ad Meridiem Cœlo mitis eſt; non enim mare congelatur , neque diu nives durant ; ſed terra ipſa non adeo fertilis eſt , & ad ſuppeditandam alimoniam Incolis neutiquam par. At abundat hæc regio pecore & feris,in quibus albi Vrſi ſunt inuſitatæ magnitudinis: ſunt & Caſtores,& innumeræ aliæ. Fuit Norwegia Regnum aliquandiu admodum florens , Imperiumque tenuit per Daniam Itaque per Inſulas maris,donec domeſticum Imperium per hæreditariam ſucceſsionem adminiſtratum fuit. Poſtea ſub interregno conſenſu Procerum inſtitutum eſt , ut Reges per electionem ſuſciperentur. A Suibdagero autem ſecundo ad Chriſtiernum ultimum , Reges interveniunt 45. Eſt vero nunc ſub poteſtate Danorum. Quinque in ea in univerſum hoc tempore ſunt Arces Regię , totidemque Præfecturæ præcipuæ : quarum prima & extrema verſus Meridiem eſt *Bahuſia*. Ei ſubjecta Opida , *Marſtand* in peninſula ſcopuloſa ſitum,& Halecum piſcatura nobile; & eo obſcuriora *Koengeef* , *Congel* forte prope *Bahus* & *Oddewold* , niſi ſit *Odwad*. Secunda Arx eſt *Aggerhuſia*,in cujus provincia celſiſsimi mali navium , & aſſeres querni & abiegni , lignaque ædificiis idonea ingenti copia in Hiſpanias & alias regiones quotannis evehuntur. Opida huic ſubjiciuntur *Aſloia* Epiſcopi ſedes : inprimis colitur ab exteris : ob Curiam ad quam ex univerſa Norwegia cauſæ deferuntur. Item *Tonſberg* ſeu *Koningſberg*, *Fridrichſtad*, *Saltzburg* & *Schun* vel *Schon* , ubi Fodinæ Cupri & Ferri ſunt, item *Hammaria* major & minor , regiones olim Epiſcopales , nunc Aſloienſis inſpectioni commiſſæ , & ſinu Moſiano interlabente diviſæ. Tertia Arx eſt *Bergerhuſia* , ſub ea ſunt *Bergi* vel *Berga* & *Staffanger* civitates. Eſt autem *Berga* totius Norwegiæ Emporium celeberrimum & horreum , Præfecti Regii ac Epiſcopi ſedes. Ibi Piſcis ille nobilis & delicatus venditur , qui ſecundum littus Norwegiæ captus , piſcis Bergenſis dicitur , propterea quod inde in multas regiones a Mercatoribus diſtrahatur. Sunt ibi Vandalicarum & maritimarum civitatum famuli,qui cum ibi mercandi cauſa totum annum perdurent, partem unam urbis occuparunt, quam Incolæ pontem , exteri vero tabularium ſuum vocant. Portus hic etiam eſt optimus atque tutiſsimus.

Norwegia.
Unde dicta.
Situs.
Cœli & Soli qualitas.
Animalium varietas
Imperium majorum.
Urbes & opida.

Staffanger

us, quem *Scandi*
agnitudinis Plini-
ueciæ & Daniæ
Norwegiæ etymon
ur, quaſi Septen-
anum; ad Ortum
ontibus perpetua
tiam verſus Me-
n invervallo diſſi-
congelatur, ne-
colis neutiquam
ant & Caſtores,&
t per Daniam h
ſtratum fuit. Po-
r. A Suibdage-
eſtate Danorum,
æ: quarum pri-
opuloſa ſitum,&
niſit ſit *Odwad.*
oiegni, lignaque
huic ſubjiciuntur
gia cauſæ deferun-
upri & Ferri ſunt,
mmiſſæ, & ſinu
nger civitates. Et
ſcopi ſedes. Ibi
nſis dicitur, pro-
maritimarum ci-
cuparunt, quam
atque tutiſsimus.
Staffanger

Staffanger civitas etſi eundem cum Berga Præfectum habeat, ſuum tamen peculiarem habet Epiſcopum ibidem agentem. Quarta Arx eſt *Nidroſia* a Nidero fluvio & Roſa, quod templi nomen eſt ſic dicta, vulgo *Trundtheim*, olim *Trondon*, Metropolis totius Norwegiæ, nunc in vici formam redacta. Sedes olim Archiepiſcopi & Regni, ampliſsime patentem Diœceſim habet, in qua plurimus piſcis Bergam poſtea ad Emporium devectus, & pelles precioſæ colliguntur. Extat hodieque Templum Cathedrale, argumentum priſtinæ fertilitatis, cui magnitudine & cæſorum lapidum artificio vix aliud in Orbe Chriſtiano ſimile eſt. Crepido circum altare correpta incendio eſt, anno MDXXX: cujus incendii damnum æſtimatum eſt ſeptem millibus aureorum. Quinta & ultima verſus Arctum Norwegiæ & Orbis Chriſtiani Arx eſt *Wardhuſia* parvæ inſulæ Wardæ, ipſa quoque parva & obſoleta hoc tempore inſiſtens. Quæ nulla ſingulari munitione ac nec turri quidem vel caſtello inſignis, Opidulum tamen adjunctum habet, quod piſcatorum caſæ ſtipant. In hac arce ſeu potius caſa, Præfectus Regius æſtate habitat & ampliſsimum illius littoris Norici tractum in Zona frigida uſque ad Ruſsiæ fines gubernat.

Mare.

Porro Occidentale Norwegiæ littus (quod imperſcrutabilis profunditatis paſsim perhibetur) verno tempore Balænis admodum infeſtum eſt: adverſus harum impetum habent nautæ Caſtoreum aqua dilutum, præſens remedium; nam ſimulatque illud in mare effuſum eſt, confeſtim immane illud Nerei pecus diſſipatum ſeſe in profundum abdit.

Commoditas.

Copioſa hic in mari vicino captura Piſcium, & inprimis Aſelli piſcis quem frigore induratum & in fuſtes extenſum mittunt in reliquæ Europæ Regna: eum piſcem *Stock-viſch* vocant. Laudatiſsima iſtorum captura eſt menſe Ianuario: tunc enim ob frigora facilius exſiccantur, & mare ipſum copioſiores opimioreſque illos præbet.

Mercimonia.

Petuntur inde præterea pelles pretioſæ, ſevum, butyrum, coria, adeps balenarum, pix liquida, trabes quernæ, robora, mali, aſſeres magno vendentium quæſtu.

Mores.

Incolæ probi ſunt, ſimplices, exterorum amantes, hoſpitales; prædones, fures, piratas non habent.

Regio. Situs. Soli fertilitas. Animalium varietas. Imperium majorum.

Suecia Regnum vetus eſt, meminit ejus Plinius: habet ad Occaſum Norwegiam: ad Boream Lappiam & Bothniam: ad Ortum Finlandiam, Bothnico ſinu diſcretam, & Livoniam mari disjunctam, ad Auſtrum Gothiam. Regio eſt omnium Aquilonarum fertiliſsima: agrum habet uberem, Maria, Lacus, Flumina, Piſcium variorum proventu fœcunda. Metalla etiam Plumbi, Ferri, Æris & Argenti, quod circa Slaburgum eruitur purum. Silvas feris refertas, & mellificio nobiles. Creditur duplo ſuperare Norwegiam amplitudine, fertilitate, agrique bonitate. Quibuſdam tamen locis aſpera eſt, & ſalebroſa. Hæc per indigenas & domeſticos Reges fortiter & feliciter defenſa & amplificata cum aliquot ſeculis eſſet, tandem ad Daniæ Reges devenit: ſub quibus, annis amplius centum, jam aliquantiſper obtemperans, jam eoſdem prætextu non ſervatarum Legum in coronatione juratarum excutiens, mirum in modum fluctuavit. Hodie autem ad ſuos indigenas iterum deſcivit, & ex illis ſibi Regem conſtituit.

Urbes.

Provinciæ hujus Regni variæ. Aliæ *Gothicæ*, ut *Oſtgothia*, cujus *Lincopia* Metropolis: *Weſtgothia* lacu Vetere ab Orientali ſejuncta, cujus *Scara* Epiſcopi ſedes. *Auſtralis Gothia* ſeu *Smalandia*, *Tuiſcia*, *Verendia*, cujus *Vexio* præcipuum Opidum eſt. *Meringia* & Inſula *Oelandia*, arce *Borgholm* munita: aliæ *Norica* ſeu *Suecica* ſunt ut *Oplandia*, cujus *Upſalia* ad Salam ſita, in centro Sueciæ

ſedes

ſedes Archiepiſcopi & Scholæ publicæ. Multa hic videre eſt Regum Sueciæ ſepulchra, magnifice ſplẽdideque exſtructa. Et *Stokholmia* Emporium nobile & ſedes regia, munita tum natura tum arte. Sita eſt in paludibus inſtar Venetiarum, nomenque ex eo habet quod palis fundata ſit. Aditus ad eam ex mari Eoo per anguſtas fauces Meleri profundiſsimo alveo patet: eaque capacitate mare admittit, ut naves onerariæ paſsis velis in portum facile invehantur. Verum turris *Waxholmia* & è regione *Digna*, ita ingreſſum arctant, ut invitis Regiis Præfectis, ibidem excubantibus nullæ ingredi aut egredi naves poſsint. Meridianæ Meleri ripæ Sudermanniæ Opida *Tolgo*, *Strengenes* Epiſcopi ſedes & arx *Griphiſholmia* adjacent. *Nericia Orebo* arx præcipua eſt. Occaſum verſus *Weſtmannia* regio & urbes *Aroſia* (ad quam Argenti Metalla ſunt præſtantiſsima: adeo ut artifices ex quindecim Argenti libris vnam Auri extrahere dicantur) & *Arboga* lacui incumbunt. Inde verſus Occaſum æſtivum *Dalia* Occidua, *Eoa* & *Solies Dalia*, a lacu *Solion* ſic denominata, jacent, quæ tres Provinciæ una cum majore parte montanarum Provinciarum, ſub Epiſcopi Saroſienſis inſpectione continentur. Ibi venæ minerales, quæ Ortum verſus ad Mare Balthicum, & ſinus Helſingiæ & Gioſlenſes ſeſe extendunt, Occaſum verſus per Wermelandiam ad Oceanum Occidentalem fere nuſquam interruptæ, quin ibi Metalli aliquid, Argenti, Cupri, Plumbi, Ferri, Chalybis ſive Sulphuris effodiatur, porrectæ ſunt. Oplandiæ verſus Boream finitima *Geſtricia*, inde *Helſingia*, poſt *Midelpadia*, ulterius *Angermannia* Borea & Notia. Inde *Nort-Botnia* in *Weſt-Botniam* & *Oſt-Botniam* diviſa, longo terrarum tractu diffuſæ Provinciæ. Tandem Boream verſus *Scricfinnia*, *Lapponia*, *Biarmia*. Has proprias Regni Suecorum provincias antiquas, pleraſque Sinus *Botnicus* ex Balthico in Boream recta Toroniam, & ultra circulum Arcticum porrectus a Finlandia ampliſsima Peninſula dirimit: cujus apicem *Alandia* Inſulæ verſus Meridiem & *Abo* Epiſcopi ſedes; at verſus Boream *Wiburgum* tenent. Dividitur *Finlandia* in Notiam & Boream, quibus *Natagundia* ſuperior & inferior, *Savoloſia*, *Tavaſtia*, Finnonicæ regiones late patentes adjunctæ ſunt. Inde trans Finnicum ſinum *Corelia* cujus *Hexholm*, *Kexholm* forte, Metropolis eſt, & Meridiem verſus *Wotichonia*, in qua *Lovati* fluminis Novogardiam allabentis, quem *Ny* accolæ vocant, oſtium: ſupra Coporam *Ingria*, cujus *Jamagrod* & *Solonſeia*, cujus *Ivanogrod* è regione Nervæ, arces ſunt præcipuæ. His contiguæ verſus Meridiem ſunt *Livonica Eſthonum* provinciæ, a *Nerva* ad Revaliam & Prenoviam uſque pertinentes. *Allantacia*, cujus *Nerva*: *Wiria*, cujus *Weſemberga*: *Wichia*, cujus *Habſai* Epiſcopi ſedes & Inſula *Dagen*. Quæ regiones trans Finnicum ſinum pleræque omnes, Ioannis tertii Regis virtute ac fœlicitate regno Suecorum noſtra memoria anno M.DLXXXI, primum accreverunt, cum Revalia ſponte Erico XIIII Suecorum Regi ſe ſubjeciſſet, anno M.D.LXI. Aquis gaudet Suecia, piſcoſis rivulis plurimis regionem perlabentibus. Inter fluvios autem *Luſen Dalecarlia*. Terra ipſa aſpera, Montibus Silviſque frequentiſsima. Subditi ſunt partim Eccleſiaſtici, partim Laici, eiq; aut nobiles aut Plebei. Inter nobiles ſummus eſt Eques Auratus, a Rege virtutis ergo ſolemniter creatus. Præfecturæ per Indigenas adminiſtrantur. Incolæ porro ſi cum Germanis conferantur, civilitatis minus, induſtriæ certe ingeniique fortaſſe plus habent. Vtpote quovis eorum ruſtico, omnia pene opificia, arteſque mechanicas callente.

Flumina. *Mõtes & Silvæ.* *Senatores.* *Mores.*

DANIAE

REGNI

Politicus ſtatus.

DANIA Regnum amplum & valde populoſum, vulgo *Danmarchia* quaſi tractus, ſive regio Danorum appellatur. Quæ autem horum Danorum fuerit origo, ne Danis quidem ipſis ſatis conſtat: niſi quod quidam a Dano ipſorum Rege primo: & aliqui a Dahis Aſiæ populo eam repetant. Dudo autem de S. Quintino ſcriptor antiquus, Guilielmo Camdeno referente, eos è Scandia in Cimbrorum veteres ſedes deveniſſe aſſerit; Videntur autem ab aquis dicti: quia AHA apud illos fluvium ſignificat & ipſi ſe Daneman, quaſi viros aquaticos & fluviales vocant. Eſt ſane tota Dania peninſularis, ut deſcriptio oſtendit.

Diſtincta autē eſt in univerſum Dania, in Præfecturas centum octoginta quatuor, quæ HAERET vocantur, & a totidem Præfectis legum Danicarum peritis adminiſtrantur. Habet Regem magis ex Procerum electione, quam ex nativitatis ſucceſſione: Ejus eligendi vetus mos erat, ut cum ſuffragia ferrent, in aperto campo lapidibus inſiſterent, eo facto nempe, ſubjectorum lapidum firmitate conſtantiam electionis deſignantes. Iam vero coronantur Reges Hafniæ in Eccleſia D. Mariæ ante altare, & in Eccleſiam prædictam a ſenatoribus Regni ducuntur, inſignia Regia illis præferuntur, ut ſunt enſis, globus, corona. Neque hæc ſunt propriis familiis attributa, ut in reliquis fere regnis, ſed ut quiſque virtute, ac dignitate præcellit, ei muneri adhibetur. Poſtea cogitur Rex jurare articulos præſcriptos, qui in uſu ante aliquot tempora fuerunt, ſe ſtricte ſervaturum, & Religionem Chriſtianam, jura ac conſuetudines Regni defenſurum. Deinceps ungitur ab Epiſcopo Roeſ-

Roeſchildenſi & ab omnibus Senatoribus, primo illi corona imponitur, qui Majeſtati ſuæ tunc juramentum præſtant, ſi ante coronationem non fuerit factum. Rex poſtea ex nobilitate & proceribus milites aut equites auratos leni percuſsione enſis deſignat, qui antea in bello aut pace egregiam operam præſtiterunt. Et ſic majores Danorum optimum Politiæ ſtatum & Monarchiam conſtituerunt, nec ulla unquam natio illos plane ſubegit, vel patrios ritus & privilegia ſuſtulit. At contra populi Septentrionales, ut Dani, Sueci, ac Norwagienſes totam pæne Europam devaſtarunt, in nonnulliſque locis Regna conſtituerunt. Nota eſt enim omnibus Hiſtoriographis Cimbrorum in Italiam expeditio, Gothorum Hiſpaniæ ſubactio, Longebardorum regni in Italia conſtitutio, Normannorum in Gallia habitatio, Regni Neapolitani & Siciliæ erectio, Gotfridi contra Carolum magnum in Friſiam eruptio, Anglorum per aliquot annos ſubjectio. Canutus etiam Magnus quinque Imperia tenuit, Rex enim Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, Angliæ, ac Normanniæ fuit, nec non Henrici 3 Imperatoris ſocer, unde hi verſus exſtant.

Deſine mirari quos garrula laudibus effert
Græcia, quos jactat Roma ſuperba, Duces.
Danica non ulli veterum virtute ſecundum
Edidit, hyberno terra propinqua freto.
Facta mihi Magni pepererunt inclyta nomen:
Quinque ſub Imperio Regna fuere meo.
Me ſibi delegit ſocerum, qui tertius orbis
Arbiter, Henricus nomine ſceptra tulit.
Juſtitia præclarus eram, Regeſque potentes
Subjectos docui legibus eſſe ſuis.

Ex

Ex quibus conſtat, ut etiam ex ſequentibus bellis, quæ variæ Reges ex Oldenburgenſi familia, ſumma cum fœlicitate geſſerunt, gentem eſſe bellicoſiſsimam, populoſiſsimam & terra marique in profligandis hoſtibus fœliciſsimam. Liberam habuerunt ſemper Proceres ac Senatores Regni poteſtatem eligendi Reges, ut adhuc habent, ſed plerumque Filium primogenitum Regis deſignarunt, niſi cauſis ſufficientibus impedirentur, nihilominus tamen a familię linea Regum non deflexerunt. Regnum dividi niſi coacti aliquo inteſtino bello non permiſerunt. Iuniores filios aut fratres in alias Provincias ablegarunt, cum participes Regni fieri non poſſent. Inde tot expeditiones ſuſceptę, cum etiam Nobiles ac Plebei omnes in patria honeſtum locum habere non poſſent, vel ut loca aptiora & oportuniora adipiſcerentur. Septentrionales enim populi ſunt multarum prolium, propter ſanguinis abundantiam ac caliditatē, pugnaces ac rixoſi, plurimum comedunt & bibunt (Aër enim frigidus, appetitum excitat) optime concoquunt, propterea etiam diu vivūt, formoſi, longę ſtaturę, ſagaces ac fidei tenaces. Hos vivaces eſſe argumento eſt, quod Reges ipſorum valde diu Regnis præfuerint, multi 30 annos, nonnulli ultra 40 aliqui adhuc diutius.

Politia.

Quinque ſunt Status ſive Ordines totius Reipublicæ, Danicæ.

PRIMVS, eſt Regiæ Familiæ.

SECVNDVS, Nobilitatis, ſed ſciendum inter Nobiles hos nullos eſſe Comites aut Barones: ſed o-

mnes

mnes longa ſerie majorum nobilitatem demonſtrare poſſe. Clypeos geſtant ſimplices, quos mutare aut augere, dedecori eſſe antiquitati illorum putant.

Vivunt adhuc nonnullæ Familiæ, quæ adfuerunt tractationi inter Carolum Magnum & Hemmingum Danorum Regem ſuper Eidoram fluvium factæ, ut VREN & alii. Hi poſsident ſua bona cum minori ac majori ſive capitis juriſdictione, liberam etiam habent venandi aucupandique poteſtatem in ſuis bonis, quemadmodum Comites in Germania. Bona illorum non ſunt feudalia in toto Regno, ſed hæreditaria ſive allodialia.

Omnia Caſtra, prædia ac bona, tam mobilia, quam immobilia, a parentibus relicta æque dividuntur inter fratres: ad ea ſorores etiam admittuntur ex ſingulari privilegio, ita tamen ut Frater duas partes, Soror vero tantum accipiat unam, filiiſque Arces ac Caſtra cedant. Sic multa prædia ad Primogenitum venire non poſſunt: ſed dividuntur.

Et nonnulli ex bona tamen familia prognati & virtute præditi, poſſunt per matrimonium, Regibus adjuvantibus, ad amplas poſſeſsiones promoveri.

Ex hoc ordine eliguntur Senatores Regni, quorum numerus 28 raro excedit. Senatoribus omnibus decreta honeſta alimenta a Rege & Regno, ſinguli enim Arces habent, tantiſper donec Senatoriam obtinent dignitatem, de quibus nihil Regi contribuunt, ſed tantum coguntur aliquot Equites alere pacis & belli tempore, & quandocunque a Rege vocantur propiis ſumptibus Regi in Regno præſto eſſe. Si Legati extra Regnum ablegantur, honeſte illis providetur ex fiſco, ut tanquam Regii Legati Principum more, in itinere vivere poſſint. Reliqui Nobiles etiam habent ſuſtentationem honeſtam a Rege, ſive in aula Regia vivant, ſive ab ea diſcedant. Nam habet Rex prædia, quæ Danico idiomate VERLEHNINGE ſive beneficia vocantur, his providet bene de ſe Regnoque meritis ad vitam, aut aliquot annos. De his coguntur alere aliquot Equites, & fiſco certam pecuniæ ſummam ſingulis annis dependere, eo tamen modo, ut pro labore & propriis ſervitiis etiam aliquam partem lucri accipiant.

Eſt etiam ſalutaris conſtitutio in Regno Daniæ, qua Rex bona immobilia prohibetur emere a Nobilibus, ob eam cauſam, ne aliqua diſſenſio inter Regem & Proceres Regni oriatur. Rex enim alioqui poſſet quædam loca capere, quæ Nobiles vendere nollent: proinde per hanc conſtitutionem huic rei a Proceribus Regni optime proviſum eſt, licet tamen Regi permutare bona cum Nobilibus, contra Nobiles nulla bona poſſunt emere a Regiis ruſticis. Nam aliqui ruſtici habent bona hæreditaria & fere libera, ut antea dictum eſt.

Sequuntur nomina familiarum præcipuarum nobilium, quæ in regno Danico inveniuntur.

D. de Kaas,D.Guldenſteen, de Munck,de Roſenkrantz,de Grubbe, de Walkendorp, de Brahe,de Schram, de Pasberg,de Hardenberg , de Vlſtandt,de Bing,de Below, de Wipfert, de Goce,de Schefeldt,de Ranzow,de Schelen,de Freſe,de Iul,de Bilde,de Dreſſelberch,de Green,de Brockenhuſen,de Holke,de Trolle,de Knutzen, de Biorn.

De Scheſtede,de Ienſen,de Stuege,de Mattieſſen,de Lunge,de Banner, de Luck,de Raſtorp,de Kruſen,de Faſsi, de Lindeman,de Suuon,de Stantbeke,de Quitrow,de Lange , de Gelſchut,de Glambeke,de Krabbe,de Manzer,de Kragge,de Achſel,de Beck,de Ruthede,de Negel,de Wirfelt,de Split,de Ofren,de Appelgard,de Iuenã, de Podeſſen,de Reuter,de Podebuſſen qui fuerunt quondam Barones ex Ducatu Pomeraniæ quorum familia adhuc ibi invenitur. De Vren qui vixerunt Caroli Magni tempore,de Blick,de Galle,de Wogerſen, de Baſsi,de Solle, de Daac, de Bax, de Baſelich,de Wenſterman , de Hoken , de Lindow, de Bille, de Ruten,de Hundermarck,de Heiderſtorper,de Wolde,de Papenheimb,de Spar,de Falſter,de Narbu, de Worm,de Bilde,de Bockholt,de Budde,de Suuaben,de Santbarch,de Gram , de Lutken,de Vhrup,de Spegel,de Bammelberg , de Roſenſpart,de Duve,de Hube,de Schauugard,de Muſt,de Gris,de Falcke,de Brune,de Laxman,de Duram,de Baggen,de Norman,de Goſs,de Matre,de Roſengard,de Totten,de Ronnouu,de Krumpen.

Ex hac nobilitate eligitur *Præfectus,ſive Magiſter aulæ*. Hoc officium fere eſt tale,cujuſmodi Major domus in Gallia,is enim plerumque reſidet Hafniæ,tanquam Vicarius regius & dirigit res a Rege ad ſe deſtinatas.

Deinde *Mariſchalcus* tempore belli & pacis ea quæ ad expeditiones pertinent procurat. *Admiralius* naves ædificat,veteres reſtaurat,& ſingulis annis ea ordinat,quæ ad tutandum Oceanum & res nauticas pertinent. Habet & is ſub ſe conſtitutum adhuc alium Admiralium ,& in ſingulis navibus præfectum ex equeſtri genere prognatum.

Cacellarius regni; ad hunc ex omnibus Provinciis ac Inſulis appellatur , a quo ad Regem & Senatum Regni appellatio viciſsim devolvitur.

Singulæ

Singulæ provinciæ diviſæ ſunt in HAERRET ut vocant, Sive in diœceſes, ſub quibus multæ ſunt parochiæ, ibi primum de jure diſputant, ſi rixæ fuerint invicem ortæ. Hinc licet appellare ad Iudicem terræ iſtius. Deinde ad Cancellarium, poſtremo ad Regem ac Senatores, ibi finalis ſententia promulgatur. Habent jus ſcriptum, compilatum a Woldemaro primo, Epiſcopis ac Senatoribus, Legi naturæ valde congruum, & non multum a Romanis Legibus diſcrepans, ſed quo vigore hujus multo citius lites finem aſſequi poſſint, lataque ſententia paratam habeat executionem: Primi Iudices ſi iniquam tulerint ſententiam in dimidiam partem bonorum condemnantur, quorum Rex capit dimidiam, & læſus ſententia injuſta, alteram partem. Senatoribus adhibuit Woldemarus primus (ni fallor) Epiſcopos, quos rurſum Chriſtianus 3 propter certas cauſas ac rebellionem amovit.

Cancellarius Regis, qui plerumque in aula Regem ſequitur, habet ſibi adjunctos 7 vel 8 Nobiles Secretarios & Scribas, & omnia negotia tractantur a Rege ipſo. Si autem aliquid magni accidit, ut de pace aut bello, item de fœderibus ineundis, de finibus defendendis ſit deliberandum, Concilium Senatorum a Rege indicitur. Nec licet Regi ullum tributum imponere Regno ac nobilium ruſticis, abſque conſenſu Senatorum & Procerum.

Aerarii item Præfectus, qui omnes totius Regni reditus, tam caſtrorum, quam prædiorum, nec non telonia tam in mari, quam terra colligit, rationes audit, examinat, inquirit, quitantias pecuniam offerentibus reddit, Hic habet adjunctos duos ex nobilitate, & Scribas multos ex Plebe, pro quo labore habet annuatim ſtipendiū.

TERTIVS, eſt ſtatus Eccleſiaſticus, in quo fuerunt Epiſcopi ſeptem, ut Archiepiſcopus *Lundenſis*, Epiſcopus *Roeſchildenſis*, *Otthonienſis*, *Ripenſis*, *Wiburgenſis*, *Arhuſenſis* & *Sleſwicenſis*, ad quem cæteri etiam Canonici referuntur. Hi habent decimas in regno: quæ tamen in provinciis diverſis, diverſo modo dividuntur; dimidiam partem decimarum percipiunt Epiſcopi, dimidiam Rex, aliquam Canonici, paſtores, pars etiam ad ædificandas eccleſias contribuitur: & quantum ad Pontificium jus attinet, ſemper in hoc Regno quemadmodum etiam in Gallia, nominationes & ordinationes prælaturarum Epiſcopatuumque, a Regibus ad hoc uſque tempus collatæ fuerunt, ut etiam ex reſponſo Woldemari primi Regis Daniæ, ut arbitror, quod hic annectere libuit, conſtat. Cum Pontifex Romanus a Rege hæc & ſimilia poſtularet, fertur reſcripſiſſe Rex: Regnum habemus a ſubditis, vitam a parentibuselig, Rionem a Romana Eccleſia, quam ſi repetis, remitto per præſentes.

Et quemadmodum Caroli Quinti prudens decretum laudatur , quod in poſterum Eccleſiaſticæ perſonæ nullam rem immobilem coëmere poſſent , abſque Principum conſenſu. Sic Chriſtianus Tertius æque prudenter conſtituit ,ne Eccleſiaſtici aliquid vendant,abſque Regis expreſſo mandato. Alioqui Religioſi ſunt optime proviſi in toto Regno a Chriſtiano 3 piæ memoriæ, & Scholæ particulares multis in locis erectæ,veluti etiam in Iſlandia duæ, ubi etiam habent propriam Typographiam. Vna tantum eſt in toto Regno Academia Hafniæ, quæ fundata eſt a Chriſtierno primo, permiſſu Sixti Pontificis, anno Chriſti 1478. Quam Fridericus ſecundus,quanquam bello Suecico ſeptennali erat implicitus, tamen locupletavit,& ejus proventus ſexaginta millibus thalerorum auxit.

QVARTVS, Status eſt *Civium* & *Mercatorum* in Vrbibus ac Opidulis habitantium.Hi habent propria privilegia,quibus fruuntur,& his attributi ſunt agri proprii ac ſilvæ limitibus circumductæ.Hi etiam mercaturam exercent in agro & Mari in omnibus partibus Europæ. Ex his,quemadmodum etiam ex ruſticorum liberis,eliguntur Epiſcopi,Canonici , Paſtores & Senatores urbium , Scribæ in Caſtris & Arcibus,magiſtri ac gubernatores navium,aliqui etiam horum præficiuntur Teloniis.Iudicia omnia minora , ex his conſtituuntur præſide interdum uno ex Nobilitate.

QVINTVS , Status eſt *Ruſticorum*, horum duo ſunt genera,primum vocant *Freibunden*, id eſt Liberi Coloni. Hi poſſident agros hæreditarios,paullulum tamen inde ſingulis pendunt annis.Hi etiam mercaturam & piſcaturam exercent. Servitiis præſtandis non opprimuntur, nec tributa pendunt , niſi conſentientibus Regni Senatoribus.Alterum genus eſt eorum qui non poſſident bona hæreditaria,ſed a Rege , Nobilibus aut Eccleſiaſticis perſonis ea conducunt,& ſervitia multa inde Dominis præſtare coguntur,prout cum Domino agri convenerunt.

Hæc fere ſunt,quæ de Politia Danica exponenda mihi fuerunt,ex quibus patet Monarchiam Danicam , plerumque fuiſſe optime conſtitutam , Nobilitatemque liberam electionem *Regis* ſemper habuiſſe,attamen ex familia Regia,ut antea jam dictum eſt, unde hoc commodi conſecutum eſt, ne Dani inteſtina habuerint bella ac diſſenſiones,niſi quæ ortæ fuerunt inter Regiam familiam,quas tamen cito compoſuerunt, interventu aliquot Nobilium,præſertim cum Regum filii nullam capiant Regni partem.

Deinde cum omnes ſint tantum Nobiles in Regno,& Baronum & Comitum Ducumque nomina & titulos ignorent,nullus tantis affluit opibus,ut iis fiſus ſe familiæ Regum opponere audeat,eo quod inter filios & filias ſemper dividitur paterna hæreditas.

In Dania ſumma dignitas eſt Equitum quos ab ornamentis,quæ illis tribuuntur Auratos vocant: ſed illa nemini niſi tempore pacis & belli bene de Republica merito confertur.

Ita

Ita habent Reges Daniæ optime florentem rempublicam: quæ facile ab externis hoſtibus defendi poteſt, cum ſubditi unanimes cum Rege ut naturali ſuo domino terra marique hoſtibus reſiſtere queant. Huic Regno florentiſſimo hoc noſtro tēpore præeſt CHRISTIANVS quartus, quem ut cum omnibus Senatoribus & nobilitate totius regni incolumem Deus Optimus Maximus conſervet, eique tranquillam & pacificam concedat gubernationem, ex animo precor.

DANIAE REGNVM
Arctöi Orbis tertium.

Regio.
Situs.

D*Ania* duobus tantum locis continenti juncta eſt; eam a plaga Mundi Occidua, Oceanus Germanicus, ab Ortu Solis Mare Balthicum lambit & littora pulſat, ad Septentrionem Norwegia & Suecia, ad Meridiem Holſatia, Megalopolis & Pomerania obtenduntur. Ea in creberrimas Inſulas disjunctiſsimas diſtribuitur. Cœli temperies, una cum ſalubritate aëris Danos blande, ut Ioh. Coldingenſis verbis utar, refocillat. Terræ ubertas nutrit: Volucrum ſuaviſsimus concentus recreat; Silvarum Nemorumque varia materia oblectat: In quibus Porci innumerabiles oberrando, nunc glandibus quercinis, nunc fructibus faginis ad voluptatem ſaginantur. Multiformes ſimul atque Animalium ſpecies & florida prata delectant. Maris affluētia & penu confertiſsimū, Danos cum magna Europę parte alit, & quo ad vitæ uſum carere nequeunt, Natura Danis minime invidit. De Imperio autem Majorum ſcribit Munſterus: *Danum* quendam multis ante Chriſtum ſeculis in ſua Dania regnum primum tenuiſſe, à quo, Regum Danicorum ſtemmata ceu quodam derivato principio, ſplendido ſucceſsionis ordine profluxerunt. De hujus autem ſucceſſoribus ac reliquis Daniæ Regibus Munſterum vide fuſiſsime diſſerentem. Nunc Danorum omnis regio Maris faucibus interecepta conſtat multis partibus, quarum præcipuæ ſunt *Jutia*, *Fionia*, *Zelandia* & *Scania*, præter Inſulas ſingulis partibus adjacentes.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Imperium majorum.

Jutia, quam nonnulli *Gothiam* appellari volunt, quōdam Cimbrorum ſedes, apud Hiſtoricos & Geographos *Cimbrica Cherſoneſus* dicitur, & in *Jutiam Meridionalem* & *Septentrionalem* dividitur. Hujus Septentrionalis Iutiæ deſcriptionem vide ſecunda Tabula Daniæ. *Meridionalis Jutia* olim dicta *Nordalbingia* inclytum Ducatum Sleſvicenſem complectitur, cui Holſatiæ Ducatus nunc quoque ſubjungi poteſt; horum ampliorem declarationem ſuo loco, videlicet tertia Tabula Daniæ invenies.

Fionia.
Fionia particularior quoque deſcriptio ſequitur, quarta Tabula Daniæ comprehenſa.

Zelandia.
Nomina.
Unde dicta Zelandia.
Situs.
Urbes.

Zelandia quæ & *Sialandia* inter reliquas Daniæ Inſulas eſt maxima, *Codanonia* Melæ, ut cenſent Olivarius & Ortelius. Hanc alii *Zelandiam* quaſi maris terrā, quod undique mari incincta ſit: alii vero quaſi ſeminis terram, eo quod ſua ſponte abſque annua ſtercoratione ſegetum omnis generis ferax ſit, dictam volunt. Longitudinem habet hæc Inſula itineris bidui, atque latitudinem fere æqualem. Quindecim Civitatum, duodecim Arcium Regiarum capax eſt. Inter Civitates autem *Hafnia* ſive *Copenhagen* eſt præcipua totius Daniæ Metropolis, magnitudine, opulentia & maxima Portus commoditate inſignis, quem & incredibilis profunditas & objectus Inſulæ quā *Amagger* vocant nautis tutiſsimū facit. Ex qua paſsim Eccleſiis ceu perpetua ſeges Doctorū, atque eruditiſsimorum Paſtorum tam in regno Daniæ quam Norwegiæ ſubminiſtratur atque ſufficitur. Supra

Hafniam

Germanicus,
Suecia, ad Me-
is disjunctiſsi-
dingenſis ver-
Nemorumque
unc fructibus
delectant. Ma-
ere nequeunt,
am multis an-
a ceu quodam
eliquis Daniæ
is interecepta
gulis partibus

Geographos
rionalis Iutiæ
Ducatum Sleſ-
eclarationem

Olivarius &
inis terram,
Longitudi-
odecim Arci-
æ Metropo-
nditas & oli-
es Doctorū,
citur. Supra
Haſniam

Haſniam eſt *Helſingora* & prope eam Arx Regia *Croneburgum* de qua infra, cui ab altera parte ultra Mare ſimi-
lis Arx *Helſinborch* cum Opido ejuſdem nominis reſpondet. Ibi *Zelandia* & *Scania* prominentibus utrimque
promontoriis ita prope coëunt ut vix parvi milliaris inter ſe relinquant Maris ſpacium quod *De Sund* vocatur.
Ad hunc locum omnes naves Orientem verſus curſum inſtituentes, velut ad centrum coïre & Regi vectigal pē-
dere coguntur: cumque in utroque littore arx poſita ſit, Rex quando id neceſſitas poſtulat, ſuis in medio col-
locatis navibus, ita has fauces occludere poteſt, ut quantumvis etiam numeroſam claſſem ab ingreſſu, vel egreſ-
ſu prohibere queat. Huc ſæpe uno die 200 ſæpe etiam 300 naves ex variis Europæ partibus convenire contin-
git. Eſt & hic *Roeſchildia* ſedes olim Epiſcopi; ibi multorum Regum & Ducum inſignia monumenta conſpici-
untur: nunc autem ad tenuitatem perducta, quod cives urbium confiſi munitionibus ſoleant inſoleſcere. Sub
Zelandia autem ſequentes ſunt Inſulæ, *Amigria*, *Huena* ſive *Ween*, *Moeneſland* in qua civitas *Stegoa* & plures aliæ.
Habet *Zelandia* unum Epiſcopatum cujus Præſul *Roeſchildia* ſedem antiquitus, uti diximus, habuit.

Scandia. *Nomina.* *Scania* inter Regni Daniæ Provincias magnitudine & opibus admodum inſignis eſt regio, atque cum Suecia cō-
tinens. Hanc alii *Scandinaviam* pro *Scondaniam*, id eſt, *amœnam Daniam*, alii *Scaniam* atque alii *Scani-*
giam dixere, vulgo *Sconen*. Plinius eam tum *Scandiam*, tum *Scandinaviam* vocat, ſed in eo fallitur, quod
Inſulam eſſe putat *incomperta magnitudinis*. Sed Ortelius hanc Plinii Scandiam & Scandinaviam non Scani-
Situs. am, ſed eam Peninſulam eſſe, quæ hodie tria ampliſſima Regna Norwegiam, Sueciam & Gothiam aliaſque
regiones comprehendit, autumat, ut ſupra quoque diximus. Vndique cingitur hæc Scania Mari, præter u-
num Terræ brachium quod porrigitur in Boream, ac inde recurvatur in Orientem ubi Sueciæ jungitur: ſed
Cœli temperies intercedunt profundi ſaltus aſperrimæque rupes, per quas è Scania in Gothiam Sueciæ partem iter agitur
& Soliqualitas. tam difficile, ut fere levius ſit marino diſcrimine vitare terreſtrem laborem. Regio Cœli beneficio, Telluris
obſequio, Portuum & Emporiorum commoditate, maritimis opibus, Lacuum & Fluminum piſcatione, vena-
tione nobilium Ferarum, Auri, Argenti, Æris & Plumbi inexhauſtis venis, Opidorum frequentia, civilibus in-
ſtitutis nulli cedit beatæ regioni: unde & *Schondia* illi nomen manſit, teſte Munſtero. Hæc quondam in du-
Vrbes. os ducatus, *Hallandiam* & *Blekingiam* diviſa, nunc Præfecturas viginti tres & civitates quindecim comple-
ctitur. Ejus Metropolis eſt *Londa* ſive *Londia* ubi Regni Archiepiſcopus ſedem ſuam fixit. Eſt etiam hic
Malmogia, quæ & *Ellebogen* dicitur, inſigne Emporium & præcipua totius regionis civitas propter nundinas
& frequentes negotiationes, quas ibi provinciales exercent. In Hallandia eſt arx *Warburgum* altiſſimis Mon-
tium jugis ſuperſtructa. Eam a Suecis anno MDLXV captam & impoſito præſidio munitam cum Daniel
Ranzovius juſſu & auſpicio Regis Friderici ſecundi arcta obſidione premeret, ut tandem ſe dedere ſit coacta,
globo ex tormento æneo per caput trajecto peremptus eſt an. MDLXIX vir virtutibus & laude bellica val-
de illuſtris. Adjacent huic Regioni Inſulæ *Landoe*, *Hannoe*, *Bornholm* Inſula famoſa in quatuor præfecturas di-
viſa, & tres Civitates ac unam Arcem continens. *Gotlandia* in qua antiquum Emporium *Wiſby* aliquando va-

d

deflorens, nunc autem ad alias Civitates mercatura tranſlata, viris, opibuſque attenuatum jacet. Præter Fru-
mentum Caſeum, Butyrum, variaſque Pelles, etiam Abietes proceriſsimas, quarum frequentes ibi Silvæ ſunt, *Mercimonia.*
malis navium fabricandis, & præterea Lapides ad ſtructuram utiles, nec non Calcem copioſe emittit. Flumi- *Flumina.*
na Daniæ ſunt *Egidora*, vulgo *Eyder*, *Chaluſus* Ptol. Hic Friſios a Ditmarſis dirimit ac ſe in Oceanum Britan-
nicum exonerat: & *Stora* piſcoſus & navigabilis fluvius, qui in intima Holſatia ortus, aliquot Opida, & no-
bilem illam Ranzovianam domum Bredenbergam alluit, poſteaque ſe in Albim effundit, & alia. *Mare Bal-* *Mare.*
thicum quod ad Ortum terminum Daniæ ſupra conſtituimus, nunc accolæ *Belts*, Germani *Oſtzee* indigi-
tant, a Baltheo, id eſt, militari cingulo nomen hauſit, quod cinguli inſtar utramque Cherſoneſum ambiat ac
complectatur. *Pigrum* a Tacito nominari videtur, ab effectu ut putat Ortelius, quod non ut cætera maria mo-
veatur, nam æſtus ejus vix deprehenditur, ut teſtantur illi qui illud ſæpius navigaverunt: continuoque fluxu ex *Opera publica.*
Oriente verſus Occidentem deſcendit. *Helſingora* ad Fretum Sundæ, arcem habet Regiam *Croneburgum*, præ-
ſidium extremæ Inſulæ Zelandicæ oræ. Hanc arcem Fredericus II Daniæ Rex maximis & innumerabilibus de-
merſis ſaxis, interque compacta & fiſtucata robora concluſis, ac loco fundamenti ſtabilitis firmatiſque, ex ipſo
maris fundo immani ſumptu eduxit, tanta operis firmitate ut immanes pelagi fluctus magnis provolutos pro-
cellis, atque ad vallum muroſque horrendo boatu illiſos, citra ullius periculi metum deſpiciat. Eſt in urbe Lun-
dia Horologium in quo ars mira elucet, *Laurentianum* dictum: ſitum id in inferiori Templi parte; hic tabula pa-
rieti affixa viſitur circulis aliquot variorum colorum diſtincta. In hac per certos ejus rei indices, & annus, & mē-
ſis, ac ſeptimana, dies quoque ſinguli, ac horæ, in quibus agunt homines liquidiſsime monſtrantur, eo etiam
indicato ſi feſtum celebretur ſeu fixum ſeu mobile. Item quis luminarium Solis ac Lunæ motus, quæque horum
in Zodiaco loca diebus ſingulis, & inter ſe habitudines. Atque hæc quidem foris: intus autem, machinis qui-
buſdam ad id fabrefactis res agitur. Quibus illud additum eſt, velut *Parergon*, ſed & id arte factum, ut quoties
publice ſignum datur horæ elapſæ, ſupra tabulam ipſam duo concurrant ſimulachra (Equites dixeris Cataphra-
ctos) quæ tot ſeſe ictibus petunt, quot ſigna dat campana major in turri ſuſpenſa quæ horam indicat. Quod ve-
ro magis mirandum, in hujus tabulæ medio velut in throno collocatum eſt Simulachrum Virginis Mariæ ſi-
nu tenentis infantem. Ad latera huic oſtia duo, ante pedes velut Theatrum ſemicirculi forma, arcu hujus ſpe-
ctatoribus obverſo. Intus machina cum ſimulachris trium Magorum, quorum ſingulis ſinguli famuli additi.
Machina mota ad ejus cui hoc negotium datum eſt, arbitrium, prodeunt ſimulachra. Ante alios veluti Cadu-
ceator minitabundus, gladio vibrato pulſat oſtium ſiniſtrum, eo aperto proceditur. Buccinis ſimul duabus ſo-
nantibus quas inflare videntur buccinatorum ſimulachra. Qui primus eſt Magorum, magnifico prodit per
theatrum inceſſu. Ad virginis ſimulachrum ubi ventum eſt, reverenter ad hanc verſus inclinat ſeſe Magus, velut
adorabundus. Faciunt idem reliqui magi. Famuli horum immoti procedunt, nulla edita reverentiæ ſignifica-
tione. Horum poſtremus oſtium dextrum claudit, ita quidem ut & clarior quidam ſonus, eo occluſo, ad aures
ſpectantium perveniat. Sed de his ſatis.

P Occidua

DANIAE SECVNDA TABVLA

Quæ Iutiæ Septentrionalis partem complectitur.

Regio.
Nomina.
Situs.

OCcidua pars Daniæ & præcipua eſt *Iutia* vulgo *Iutlandt*, quam Ptolemæus *Cimbricam Cherſoneſum*; Plinius *Cartrin* vocat. Hæc in Septentrionem in modum Peninſulæ à Saxonibus inter duo Maria, Britannicum & Germanicum procurrens, ut in Auſtrum Italia, porrigitur. Ejus terminus Auſtralis eſt fluvius *Eydera*, patetque in longitudinem lxxx prope mill. paſſ. ab Albi flu. Boream verſus. Latitudo ejus ubi maxima xx mill. paſſ. Eam duplicem eſſe diximus *Septentrionalem* & *Meridionalem*.

Iutia Septentrionalis.
Situs.

Iutia ſive *Cimbrica Septentrionalis* quæ hac Tabula deſcribitur, Norwegiam verſus ſe extendens, juxta Scagam, ob Syrtes & vadoſum iis in locis Mare nautis celebre Opidum, in cuneum coarctata deſinit. Habet autem hæc Regio circa Aleburgum Emporium maximam latitudinem: ibi enim ſinus *Lymford* illapſus, ac totam *Iutiam* Occidentem verſus penetrans, exiguo relicto ſaptio Wenſuſlam ditionem à reliqua parte divellens, pæne Inſulam reddit, ac vaſto tandem alveo dilatata aliquot inſignes Inſulas ſuo faciens ambitu, multis Sinubus ſeu ramis dimiſſis, varias Provincias ſuo interlapſu diſtinguit ac limitat. Iutia Septentrionalis Frugum, Tritici, Siliginis, Hordei, ac ſimilium ferax. Paſcuorum etiam alicubi ubertas ſumma eſt, atque abundat tot Boum armentis, tam læta Vaccarum parens ac nutrix eſt, ut ad externas provincias armentorum incredibilem pæne copiam emittat, maximeque in Germaniam, quo quotannis prope 150 millia boum educuntur, præter Caſeum, Butyrum, Sebum, & Coria. Equos etiam generoſos & præſtantes producit, quorum etiam vis ingens quoquoverſum exportatur.

Imperium majorum.
Majorum virtus.

Paruit olim Iutia Saxonibus, non autem reliquæ Aquilonis regiones. Ex hac Cimbri ante natum Chriſtum annis 150, in maximum terrorem Italiæ velut procella ſe effuderunt. Hi enim adjunctis ſibi Teutonis, Tigurinis & Ambronibus, Romanum Imperium extinguere conſpiraverant. Et nec primum horum impetum Silanus, nec ſecundum Manilius, nec tertium Cæpio ſuſtinere potuerunt. Omnes fugati, exuti caſtris. Actumque erat niſi Marius illi ſæculo contigiſſet, ait Florus. Duravit autem hoc bellum Cimbricum a Syllani conſulatu annos octo, uſque ad conſulatum Marii quintum, a quo tandem ad flumen Atheſin deleti ſunt reliqui exercitus Cimbrorum, Teutonum & Ambronum. Sed quoniam hoc loco in Cimbrorum mentionem incidimus quorum in hiſtoriis nomen celeberrimum, paulo fuſius de his libet differere. Cimbri dicti videntur a Gomero filio Iapeti. Sed quoniam vir eruditiſsimus Iunius doctiſsime de his diſſerit, ejus verba hic non gravabor apponere. Conſtat ex Moyſe Iapeto natam eſſe maſculam prolem, nomine Gomerum, ſive cognata litera Comerum, qua voce apud Hebræos perficiens & circulum ambiens ſignificatur. Ea vero vocis genuina ſignificatio, ſcriptoribus Cimmeriæ linguæ imperitis hactenus ignorata, quod nemo eam caliginem diſcuſſerit, Meridiano Sole clarius eluceſcet me duce, ſi cratem dictionis molliter diſſolvas. Quid enim aliud in iſto idiomate ſonat *Go om her* disjuncta, rurſuſque in compagem clauſa eadem voce, *Gomer* quam in orbem ambio, & curſum perficiendo abſolvo. Hinc dicta eſt & Gomera orbicularis illa diſciplinarum ſeries, quam Encyclopediam Græci ſcriptores, orbem doctrinæ Fabius nominavit, quod nullo fine, ut annulus, circumſcribatur.

Iure

Cherſoneſum;
r duo Maria,
nus Auſtralis
verſus. Lati-
s. *Iutia* ſive
m, ob Syrtes
ec Regio cir-
um Occiden-
Inſulam red-
ramis dimiſ-
inis, Hordei,
tis, tam læta
emittat, ma-
rum, Sebum,
um exporta-
m Chriſtum
tonis, Tigu-
m impetum
ſtris. Actum-
Syllani con-
nt reliqui ex-
onem incidi-
dentur a Go-
t non grava-
ognata litera
nuina ſignifi-
cuſſerit, Me-
d in iſto idi-
rbem ambio,
quam Ency-
umſcribatur.
Iure

Iure igitur felix iſtud nominis auſpicium ſoboli Iapeti obtigit, quæ in orbem circumiit, & uti præ ſe fert appellatio, curriculum datum præſcriptumque ſorte abſolvit; ab ortu ſolis ſubſtratis terris ad uſque ejus poſitum, terras omnes emenſa. Nemo namque hiſtoricæ cognitionis tam eſt rudis & ignarus, quem lateat Gothorum & Vandalorum (qui Cimmeriorum progenies fuere) armis Heſperiam utramque occupatam poſſeſſamque fuiſſe. Quare quum conſentientibus calculis è Gomero propagatos eſſe Cimmerios, omnes fateantur, qui quum principio interiora Aſiæ penetralia tenuiſſent, a Scythis pulſi, & ſemper ad occidua tendentes, in Scandiam, inde in Cimbricam Cherſoneſum trajecerunt; quod convenientius vocabulum gentis Cimbricæ auctori Gomero, & viciſsim genitoris ſui nomen retinenti populo aptari potuerit, quam a circumeundi & circumquaque palandi ſtudio, non perſpicio. Quæ namque gens una majorem terrarum circuitum confecerit, haud facile legendo didiciſſe quenquam arbitror: id quod aperte ac diligenter explanat Ioſephus Antiquitatum Iudaicarum accuratus ſcriptor, qui Gomeri poſteros ex Armenia profectos ad Tanain uſque amnem excurriſſe, inde per Europam univerſam extremis Gadibus tenus terras omnes multitudine inundaſſe ſcribit. Clariſsime vero propagandi & conficiendi curſus ſui ſtudium ea in gente Plutarchus in vita Marii explicavit, cujus verborum ſententiam ſolum appendam Latinis auribus, ne citandis Græcis lectori faſtidium pariam, chartaſque odioſe prolixus onerem. Cimbros (inquit) prædicant, quoties loco ſe movent mutatis ſedibus, non uno impetu aut aſsidue, ſed quolibet anno ubi tempeſtatis fovet commoditas, prorſum ſemper tendendo, proximas quaſque regiones bello aggredi, quumque varia inter illos populorum ſint nomina, communi appellatione Celtoſcythas agmen ſuum vocare. Alii referunt Cimmeriorum, quos ab antiquo Græci cognoverunt, non magnam fuiſſe univerſitatem, ſed exules potius quoſdam aut ſeditioſos a Scythis exactos, a Mæotide in Aſiam tranſmiſiſſe, ductore Lygdami: longe vero maximam & bellicoſiſsimam gentis portionem in extrema maris Oceani ora conſediſſe, ac regionem opacam, nemoroſam, & propter præcelſas ſpiſſaſque ſilvas ad Hercynium uſque ſaltum pertingentes, ſoli inacceſſam colere. Hactenus fere verba illius utcunque reddidi. Vnde vero Cimbros Germanico etymo Plutarchus, aut Gallico Feſtus Pompeius latrones ac ſubſeſſores dici probare queant, non intelligo, niſi pro latronibus milites conductitios accipiamus, aut niſi videatur Plutarchus id retuliſſe ad peculiarem Genti morem belligerādi, ut quæ clandeſtinis latronum more inſultibus finitimos opprimeret: atq; ita memorat impetuoſo illorũ incurſu perculſā Italiā timuiſſe, quũ gentē neque de nomine genitaliq; ſede notam, repentinæ nubis inſtar ſuis cervicibus ingruere intellexiſſet. Hactenus Iunius. Iutia hæc in quatuor ſedes Epiſcopales latiſsime patentes diviſa eſt, in *Ripenſem* quæ Ripæ, *Arhuſienſem* quæ Arhuſii, *Vandalicam* quæ *Aalburgi*, *Viburgenſem* quæ *Viburgi* conſiſtit. *Ripenſis* diœceſis, Præfecturas triginta, Civitates ſeptem & Regias Arces decem habet. Koldingæ Regina Dorothea Chriſtiani tertii vidua, ſcholam ſuis ſumptibus inſtruxit. *Arhuſienſis*, Præfecturas 31, Civitates ſeptem & Arces quinque habet. *Arhuſium* ſive *Arhuſia*, Emporium eſt celebre, ob Portum, quem ingens illud Promontorium Hellenis efficit, quod ab arce Regia Kalloe, per ditionem Mols, uſque ad altiſsimum Montem, *Ellemansbergh*, ad duo milliaria protenditur, & tam

Vrbes & opida.

tam ſuo, quam Inſularum aliquot objectu, placidum nautis æquor efficit. Sub hac Diœceſi Inſulæ ſunt *Samſoe, Hielm*, *Tuen*, *Hiarnoe Gerno* forte, *Hilgenes* & aliæ plures. *Vandalica* quæ & *Burglavienſis* Diœceſis, Præfecturas tredecim & Civitates ſex habet. Partes ejus maxime illuſtres ſunt *Wendſyſſel*, *Handharet*, *Thyland* & *Morſoe*. *Wendſyſſel*, ſive *Venſilia*, id eſt, *Vandalorum terra & ſedes*, Præfecturas ſex, Opida tria & Arcem unam habet. Hic eſt mons *Alberg* in quo gigantum monumenta conſpiciuntur. Adjacent Inſulæ *Gryſholm*, *Hertzholm*, *Tydſhholm* & aliæ. In Handhæret eſt rupes viſendæ altitudinis, *Skarringklint* dicta, & in oris ejus Syrtes, quas *Sandores* & *Braccas* vocant. Ei ſubſunt Inſulæ *Oland* & *Oxeholm*. Præfecturas quatuor, Opidum unum nomine *Thyſtad*, ubi Chriſtianus tertius ſcholam juventuti primus condidit, & Arcem unam *Orumnam* habet. Sub ea ſunt Inſulæ *Hanſholm*, *Oſtholm*, *Jegen*, *Ciſland*, *Egholm*, *Bodum*. *Morſea*, Præfecturas tres, unicam Civitatem *Nicopiam*, & Arcem unicam *Lundſlod* habet. Inſula ei adjacet una, *Ageroa*. *Wiburgenſis* diœceſis Præfecturas ſedecim, Civitates tres & totidem Arces complectitur. Viburgi generale Concilium Triumvirorum nobiliſsimorum & ſapientiſsimorum de cauſis civilibus cognoſcendis & dijudicandis, toto fere anni ſpatio continuatur, niſi ubi inquietæ functionis moleſtiis defatigati, ſe in prædiis ſuis paullulum recreant & vires recolligunt. Huc univerſæ Cimbricæ Cherſoneſi caſus, querelæ de finibus & hereditatum controverſiæ, omneſque capitalium cauſarum animadverſiones, cujuſmodi ſunt cædes, adulteria, furta & veneficii crimina deferuntur. Ad *Wenſliam* Peninſulam, ubi in conum deſinens, paullatim ſe ad Solis ortum æſtivum inflectit, eſt *Mare.* ille Iutiæ angulus, ob pericula nautis adeo formidabilis. Nam ingens dorſum & Syrtis longiſsime ſe in Mare protendit, ut, qui tuto & citra periculi metum eſſe volunt, non propius duobus milliaribus ad littus accedant. Tale eſt omne Iutiæ littus Occidentale, ut qui in Norwegiam, vel ex Oceano in Orientem navigare intendunt, longo circuitu Iutiam evitare cogantur. Sunt tamen quatuor omnino Montes in hoc littore, ex quibus nautæ habent ſuas obſervationes & indicia. Incolæ hujus tractus piſcaturam exercent. Cum autem Portum, *Commoditas.* & fidam navibus ſtationem non habeant, naves ſuas ex alto venientes, convocatis in ſubſidium ſociis & vicinis ex Mari in littus pertrahunt, uſque eo, quo fluctus Maris tranſcendere, eaſque levando tundendoque lædere minime poſſint. Copioſiſsima hic in Mari variorum piſcium, atque inprimis Alecum captura. His expoſitis non alienum duxi Coronidis loco adjicere, quod Incolæ harum Regionum Septemtrionalium fuerint & adhuc *Mores.* ſint frigidi & ſicci, proceræ ſtaturæ, faciei pulchræ, boni coloris, jucundi, læti, ſuſpicioſi, callidi ac in negotiis providi, ſani, ſuperbi, amantes ſuorum, multum comedant ac bibant, bene concoquant, ideoque diu vivant, ſanguine abundent, mores ſeveros habeant, & propter cordis calorem, ſint pugnaces & rixoſi, ament pericula, venationes & peregrinationes, ſuarum opinionum ſint defenſores, nihilominus juſtitiæ memores, in omnibus linguis addiſcendis adprime dociles, muſarum amantes, & pacta & contractus ſancte obſervent, multos habeant liberos, & quod fœminæ ipſorum difficulter pariant, ſintque formoſæ & in adminiſtratione rei familiaris tenaces & prudentes: ex Catharro autem, morbo regio, angina, pleuritide, fiſtulis, aqua intercute vel phthiſi plerumque moriantur. Achilles Gaſſarus teſtatur hic inventa fuiſſe a Monacho tormenta bellica.

Daniæ tertia Tabula, In qua Sleſvicenſis Ducatus pars & Holſatia,

Ducatus Sleſvicenſis.
Unde dicatur.
Imperium majorum.

HÆC de Iutia Septentrionali; ſequitur *Meridionalis*, quæ veteribus, quod a reliqua Germania per Albim fluvium ad Boream divulſa ſit, atque interclusa, *Nordalbingia* eſt dicta. Ea duos ducatus Sleſvicenſem & Holſatiæ complectitur, de quibus ordine nobis eſt dicendum. Ducatus Sleſvicenſis a Metropoli & pervetuſto Emporio Sleſvico nomen habet. Olim hæc regio *Ducatus Jutiæ*, dicebatur, quē Waldemarus Abelis Regis Daniæ Pronepos primus in feudum accepit ab Erico Rege circa annum 1280. Extincta autem Regum ac Ducum ſtirpe maſcula, & Ducatu Sleſvicenſi cum regno in unum redintegrato ac conſolidato, *Margarita* trium Regnorum Regina ducatum Sleſvicenſem permiſit *Gerardo* Comiti Holſatiæ, hac cōditione, ut a rege Daniæ collatum beneficium recognoſceret. Cæterum civitates Ducatui Sleſvicenſi ſubjectæ quia iiſdem cum Danis gaudent privilegiis, eodem quoque jure cum iis utuntur. Subditi a ſententiis Magiſtratuum cujuſcunque loci ad Principes ac eorum Senatores poſſunt provocare & non ultra, ut privilegiis cautum eſt. Generalis autem gubernatio horum Ducatuum Regi Daniæ ac Adolpho Duci Holſatiæ incumbit, & per vices ab uno ad alium tranſfertur. Proinde cum ad Regem devolvitur, Regiæ ſuæ Majeſtatis nomine per Henricum Rantzovium Vicarium Regis adminiſtratur. Præcipuum hujus Ducatus Opidum *Sleſvicum* vulgo *Schleſwick*. Germanicæ originis nuncupationem habet, ob ſitum, quem ad Sliam, in maris Balthici ſinu obtinet. *Wick* enim & Opidum, & incurvum Maris receſſum, ſive ſinum; & Vicum etiam priſcis Saxonibus ſonat. Quēmadmodum Becanus, in ſuis Gotodanicis obſervavit. Crantzius & qui Saxonum conſcripſere hiſtorias, aliam Sleſvico appellationem attribuunt, quam etiamnum apud Danos & Friſios uſus retinere videtur. Hi enim ſua lingua hoc Opidum *Heidebui* vel *Heideba* nuncupant, eo quod a quadam Daniæ Regina, cui Hethæ nomen, dicant primitus eſſe conditum. Eſt autem peroportuno ad negotiationem ſitu, Portum habens ad exercenda commercia, commodiſsimum. Non procul ab hoc Opido *Gotorpia* arx ſita eſt. Telonium hic celebre, ubi compertum, fertilibus annis ex Dania L M Boum, in Germaniam abacta vectigal ſolviſſe. Eſt & in hoc ducatu *Flenſburgum* Opidum cebre; hoc inter Montes excelſos, littori Maris Orientalis adjacet, in quod ejus Portus ſe extendit, tanta commoditate, profunditate & ſecuritate, ut ſinguli fere cives ex domibus ſuis naves mercibus implere, & eaſdem rurſus exonerare poſsint. Sunt & *Huſenum*, *Haderſlebia*. Habet unum hic Ducatus Epiſcopatum Sleſvicenſem: Capitula duo, Monaſteria tria: Caſtra tam Principum, quam Nobilium varia. Ordo autem Senatorum cujus iam aliquoties facta mentio plerumque conſtat numero XXIIII perſonarum equeſtris ordinis, quibus adhibetur generalis Cancellarius, nec non nomine uniuſcujuſque Principis duo Iuris Doctores.

Opida.

Senatores.

Holſatia Ducatus.

Holſatia.
Unde dictum.

Holſatiam a ſilvarum ſaltuumque frequentia, quibus commune cum lignis nomen in lingua indigena e (nam & ſilvam & lignū promiſcue *Holt* Cimbri ac Germani inferiores dicunt) nomen obtinere arbitrantur.

E

Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
MARE BALTHICUM
OCEANI GERMANICI PARS
Ooſt Zee
HOLSATIA
Ditmarſia
WAGRIA
STORMARIA
SAXONIÆ INFERIORIS PARS
KEYDINGER LAND
HOLSATIA
Lubek
Hamborch
Gottorp
Stapelholm
Albis fluvius

Eſt enim regio ſilvis ſaltibuſque frequentiſsima. Nec deſunt qui a Cavo lapide etymon vocis advocent, quod
Duces Holſatiæ, Comites a Cavo lapide prius dicti ſint. Terminos habet ab Ortu Bilenam fluvium; ab Oc-
caſu Storam, ab Auſtro Albim: a Septemtrione vero Eideram. Regio ipſa nemoroſa ac ſaltibus occupata, unde
Situs.
lignorum affatim, ut plus illis lignorum pereat, quàm Friſiis ſuppetere poſsit, cum nihilominus focos lar-
Soli qualitas.
giſsime inſtruant ipſi. Verum cum ſilvarum apud eos finis non ſit, Quercus tamen vix gignit robuſtas, ſed Fa-
gis plena omnia, quarum fructu Porci ſaginantur, majori quàm dici queat numero. Ager plerumque ſinguli
trienniis, mutatis vicibus, piſcationem uberem, ac frugum divitem præbet meſſem. Tribus enim annis coli-
tur, ſeritur, metiturque arvum, tribus deinde annis ſtagna admittuntur, ut piſces depaſcantur gramina a
pinguis quædam adducatur maceries, agrum fertilem reddens. Vineta non fert, nec Oliveta hic locus. Ferarum
frequens eſt venatio. Equorumque magnum hæc regio producit numerum. *Holſatia* diviſa eſt in partes qua-
Animalium varietas.
tuor in *Dithmarſiam*, *Holſatiam*, *Stormariam* & *Wagriam*. Hæ fuerunt olim Comitatus & poſtea a Friderico
Imperatore tertio, Chriſtierno primo id petente, erecti ſunt in Ducatum, qui jam Sacro Romano Imperio 4
equites ac 80 pedites alere tenetur. Dithmarſia autem primo in libertate conſtituta fuerat per aliquot centum
annos, quæ etſi a Friderico Imperatore, Chriſtierno primo in feudum conceſſa, tamen eo tempore nondum
ſubacta fuit. Filii quidem ipſius Rex Ioannes & Dux Fridericus anno Domini 1500 expeditionem in illam
Imperium majorum.
ſuſceperunt, ſed iſtorum exercitu fuſo libertatem ſuam Dithmarſi defenderunt, donec tandem a nepotibus
Chriſtierni I, Duce Ioanne & Adolpho, ac Friderico II, Rege Daniæ ſunt victi ac ſuperati anno Domi-
1559. In Holſatia urbes hæ, *Segeberga* in Wagria Holſatiæ regione, quarto a Lubeca miliari. *Itzohoa* ſi-
Urbes.
locique natura, navigationeque præſtans opidum: *Stora* cingitur piſcoſo & navigabili flumine, quo
in intima Holſatia ortum, aliquot Opida & nobilem illam Ranzovianam domum Bredenbergam alluit, p-
ſteaque ſe in Albim exonerat. *Chilonium* vulgo *Kile* vetus eſt Opidum, Portumque habet capacem,
quem ex Germania, Livonia, Dania, & Suecia magno Holſatiorum quæſtu merces deferuntur. Sunt
eodem Holſatiæ tractu *Crempa* & *Reinholdſburgum*: illi nomen eſt a fluvio præterlabente, huic a condito-
Sunt & *Meldorpia*, *Heininckſte* & *Tellinckſte* in Dithmarſia, & Stormariæ Metropolis *Hamburgum* E-
porium nobile ad Albim, quod poſt multas calamitates bellicas a Carolo magno reſtauratum eſt, & tempo-
Henrici IV Imperatoris muris cingi, portiſque tribus & turribus duodecim ornari cœpit. In hac urbe vi-
Lacus.
ſepultuſque eſt Albertus Crantzius, Hiſtoricus neque indiſertus, neque mendax. Paludibus frequens regi-
inprimis vero Dithmarſia, quæ paludum beneficio innixa ſemper obſequium Daniæ Regum reſpuit, ſupe-
Flumina.
oribus annis jugum admittere coacta. Fluviorum qui hanc regionem irrigant, nominatiſsimus eſt *Egid*-
Maris commoditates.
vel *Eidera*; ſunt & alii, quorum plerique rivuli potius quam juſti fluvii dicendi. Cæterum mare Balthicu-
qua parte Holſatiam & Sleſvicum Ducatus alluit certos habet & jucundos ſinus, Iſthmos Græci nuncupa-
in quos magno accolarum commodo erumpit, & tutos negotiatoribus navibuſque marinis fluctibus de-
Montes.
rigatis præbet receſſus. Piſcatum etiam uberem & maxime Salmonum alicubi ſubminiſtrat. Regio plana

quæ raris extollitur Montibus, & quem inter duos præcipuum exhibet is minime rarus, ſitu eſt perjucundo,&
belli togæque ornamentis quibus a nobiliſsimo viro Henrico Rantzovio decoratur, admodum celebris,inter
Lubecam & Hamburgum urbes nobiles. Arcem tam antiquitate, quam primo conditore illuſtrem ſibi im-
poſitam,& ad radices Opidum adjunctum habet. Silvæ hic frequentes, quibus pęne tota implicita ac referta, *Silvæ.*
inprimis Dithmarſia. In his *Borcholt*, *Burgholt*, *Alverdorpenholt*, *Reſenwalde* ac complures aliæ. Habuerunt autem
Holſati 48 viros totius terræ Præſides,ad hos ex ſingulis parochiis appellatio devolvebatur. Hi judicium exerce- *Senatores.*
bant. Subactis autem illis cum jam diviſi ſint in duas partes, in ſingulis præcipui eliguntur ex Incolis ejus terræ
viri XII una cum Præfecto, qui plerumque eſt Doctor ſive Licentiatus juris. Hi omnes honeſta habent ſalaria à
Principibus,additurque illis ſcriba,nec non inſpector ſive Præſes ex nobilitate Holſatica. Horum alter ex parte
Regia plerumque eſt Præfectus Steinburgenſis, alter vero ex parte Ducis Adolphi, eſt Præfectus Gottorpienſis.
Subditis tamen libera conceditur appellatio ad Principes & Senatores utriuſque Ducatus, tam Sleſvicenſis,
quam Holſatenſis,ſed non ulterius. Habuerunt antea jus ſcriptum,quod paullulum jam mutatum eſt, & ſecun- *Leges & Inſti-*
dum jus commune reformatum,compilatumque ab Henrico Rantzovio Vicario Regio,Sigefrido Rantzovio, *tuta.*
domino quondam in Nienhus,D. Adamo Trazigero & D. Eraſmo Kirſlemio,ſecundum quod jus omnes cauſæ
deciduntur & pœnæ delictorum irrogantur.

Holſatia habet quatuor ordines, Nobilium, Eccleſiaſticorum, Civium & Ruſticorum, quorum duo ſunt
genera. Aliqui enim poſsident bona propria,hæreditaria ac libera. Alii vero bona conductitia cenſui aliiſque
xactionibus & ſervitiis obnoxia. Nobiles habent arces ac prædia ſua cum pleno dominio majore ac mino-
re,cum venationibus, piſcationibus & aucupiis, quæ maxima ex parte ſunt allodialia & hæreditaria. Non-
nulla ſunt feudalia tam maſculina, quam fœminina. Familias non habet ultra 24, quarum nomina in Holſa- *Familiæ nobilio-*
tica chorographia recenſentur, ex qua excerpi poſſunt,ſed in ſingulis multi ex eadem ſtirpe progeniti exiſtunt, *res.*
ut Rantzoviorum fere hoc tempore ſunt centum & quinquaginta caſtra,ac varias poſſeſsiones obtinent. In-
veniuntur etiam Aleſeldiorum & Powiſchiorum fere totidem. Habet Holſatia Epiſcopatum unum,videlicet
Lubecenſem. Hamburgenſis enim Epiſcopatus Bremenſi ſubjectus eſt. Nobilium lites dijudicantur a Sena-
tu Ducatuum judicio,præſidentibus plerumque Principibus,ut privilegiis ipſorum cautum eſt. Ab ordine Se-
natorio interpoſita idonea cautione appellare licet ad Cameram Imperialem. Cives gaudent propriis privi-
legiis ac utuntur jure Romano ſive etiam Lubecenſi. Subditi a ſententiis quas Senatus Civitatum tulit,appel-
lare poſſunt ad quatuor Civitates judicio peculiari exercendo deſtinatas. Ab his permittitur ipſis appellatio
ad Principes & Senatores Holſatiæ, ac ulterius etiam ad judicium cameræ Imperialis,ita tamen ut cautio ido-
nea præcedat. Ruſticorum cauſæ ventilantur per eorum cauſidicos ſub dio in patentibus campis. Adſuntque
ejuſdem loci viri nobiles una cum Præfectis ac duobus aſſeſſoribus, veluti teſtibus. Ibi in medium prodeunt,
qui contra alios litem ſe habere exiſtimant, auditiſque & cognitis partis utriuſque actionibus defenſionibuſ-
que,conventus univerſus ruſticorum è conſilio exire jubetur. Expenſis ibi diligenter controverſiis in conſeſſum
redeunt vocatiſque litigatoribus de jure pronuntiant.

Daniæ IV Tabula, Fioniam cũ circumjacentibus Inſulis continens.

Fionia. *Vnde dicta.* HÆC pro Methodi ratione de Ducatu Sleſvicenſi & Holſatia ſint ſatis; ſuccedit *Fionia* cum Inſulis circumjacentibus. *Fionia* vulgo *Fuynen*, primum locum inter cæteras in ſinu Codano Inſulas a Zelandia tenet. Nomen habet a pulchritudine. Eſt enim tam formæ quam ſitus amœnitate conſpicua. *Situs.* Tam modico autem interfluente freto, *Middelfar Sunt* dicto, a Continente Daniæ avulſa eſt, ut cohæſiſſe videatur. Hæc ſicut ab Occaſu Iutiam, ita ab Ortu Zelandiam proſpectat, ac medium Daniæ locum obtinere putatur; ab extimæ remotionis limite pari ſpatiorum intercapedine diſparata. Habet in longitudine milliaria duodecim & in latitudine quatuor. *Soli fertilitas.* Terra (ut Mare piſcoſiſsimum taceam) eſt uberi gleba & colono admodum grata. Copioſo enim Frumentorum proventu ita abundat, ut ad remotiſsimas regiones, ea quotannis paſsim emittat, præſertim Siliginem & Hordeum. Ac cum ager iſte multis dotibus, & cerealibus bonis adeo ſit fœcundus, nunquam tamen ſtercoratur. Vnde ante civitates multum fœtoris eſſe ob abjectos pecorum fimos, qui ibi nulli uſui ſunt, ſcribit Munſterus. Tot etiam Regio hæc Boum armentis *Animalium varietas.* abundat, tam fœcunda Vaccarum atque Equorum mater ac nutrix eſt, ut numeroſos Boum & Equorum greges Germanis annuatim ſuppeditet. Nec deſunt, ob multas per totam Inſulam ſilvas, Cervorum, Capreolorum, Leporum atque Vulpium venationes. *Urbes.* In ejus quaſi meditullio Metropolis eſt *Ottonia* vel *Ottonium* vulgo *Ottenſche* Vrbs Epiſcopalis ab Ottone primo, multorum teſtimoniis ædificata, circa ea tempora, quando Heraldum regem ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam impuliſſet. Vrbs hæc Emporium eſt Inſulæ non vulgare, in quo circa feſtum Epiphaniæ Inſulanorum ac præcipue nobilium frequens conventus, ſicut Kilonii in Holſatia, celebrari ſolet. Diſcreta eſt autem Flionia in Præfecturas viginti quatuor, Civitates ſexdecim & Arces Regias ſex. Reliquæ autem Civitates circum Ottoniam veulti centrum æquali prope diſtantia, in Maris littore ita ſunt conditæ, ut Portuum ſituſque oportunitate, negotiationes ſuas, non ſolum in Mari Balthico, verumetiam per Sueciam, Norwegiam, Ruſsiam, Belgium atque Germaniam longe lateque exercere ſoleant. Inter eas ſunt *Niburch*, *Sienburch*, *Faborch*, *Aſſens*, *Bogens*, *Middelfart*, *Kettemynde*. Arces Regiæ præcipuæ *Neuburgum*, *Hagenſchow*, *Hinſgagel*, *Eſchebung*, & curia *Rugard*. Pagi hîc complures, & Nobilium prædia non pauca. Eſt enim hæc Inſula ob cœli amœnitatem, & jugera fructuoſa, Nobilibus viris gratiſsima. Mare incredibilem *Maris commoditas.* piſcium fœturam & copiam ſubminiſtrat: ac Sinus omnis tanta piſcium frequentia repleri conſuevit, ut interdum impacta navigia vix remigii conamen eripiat; nec jam præda artis inſtrumento, ſed ſimplici manus officio capiatur. Qui littora inhabitant, præter agriculturam, piſcationibus etiam incumbunt, unde non contemnenda rei domeſticæ compendia ſibi comparant. Sunt etiam quædam in hac Inſula loca, bellicis præliis noſtra *Montes.* memoria nobilitata. Eſt enim Mons quidam *Ochenberg* non procul ab arce Hagenſchow, in quo regis Chriſtiani tertii auſpicio Ioannes Rantzovius Eques auratus Dux belli, ingenti prælio devicit Chriſtophorum Comitem Oldenburgenſem, Anno Chriſti MD xxx, die XI Iunii, quo in conflictu duo Comites, alter Hagenſis, alter

Septentrio
Meridies
Oriens
FIONIA
AL SEN
LAN GE LAND
ZELANDIÆ PARS
De Belt
Arr
Odensee
Nyborg
Kolding
Sunderborg
Magelby
Milliaria Germanica Comu.

alter Tecklenburgenſis interempti ſunt, quorum cadavera poſtea loco pugnæ effoſſa, Ottonium delata, & in
templo Canuti ſunt ſepulta. Circa idem etiam tempus in monte Fauſcheburg, qui 1 milliaris intervallo diſ-
Silva. ſidet ab Opido Aſcens, aliquot ruſticorum millia cæſa ſunt atque profligata. Multis præterea Silvis ornatur
Opera publica. hæc Regio in quibus Ferarum magna copia. In urbe Ottonio duo ſunt Templa inſignia, unum Canuto, alte-
rum Franciſco conſecratum. In hoc Ioannes Rex anno Chriſti M D XIII, & filius ejus Chriſtiernus, cum in
exilio & captivitate annos XXXVII conſumpſiſſent, anno M D LIX. ſepulti ſunt: circa illud forum eſt valde
amplum & ſpacioſum, in quo Rex Daniæ cum Ducibus Holſatiæ & Sleſvici antiquum fœdus anno M D LXXX
renovavit. Ferunt etiam Ottonii matrem Regis Chriſtiani ſecundi, mirabile & artificioſiſsimum opus, ingeni-
oſa ſculptura in ligno formatum ſuper altare quoddam apud Minoritas collocaſſe, cujus ſimile in Europa non
invenitur. Atque hæc de Fionia, nunc ad Inſulas tranſeamus. Sub Fionia continentur Inſulæ nonaginta
Langelandia. ad Meridiem ſitæ, pleræque habitabiles, quarum illuſtriores contra Vandalicas civitates objectæ hæ ſunt: *Lan-
gelandia*, *Lawlandia*, *Falſtria*, *Aria*, *Alſa*, *Toſinga*, *Aroe*. *Langelandia* vulgo *Langeland* milliaria ſeptem Ger-
Lawlandia. manica in longitudine habet. In hac Opidum eſt *Rudkepinga* dictum, & *Tranekera* arx regia, ſuntque in ea com-
Soli fertilitas. plures pagi, parochiæ & procerum ædes. *Lawlandia*, freto *Gronesſund* a Zelandia & exiguo maris trajectu a Fal-
Opida. ſtria ſeparata. Hæc Frumenti & Avellanarum Nucum eſt adeo ferax, ut naves eis onuſtæ plures in provincias
Falſtria. deferantur. Opida habet quinque, quæ ſunt *Niſtadt*, *Naſco*, *Togrop*, *Rotbus* & *Maribus*: præterea Arces
Opida. aliquot Regias, procerum ædes, parœcias & pagos multos. *Falſtria*, longa eſt quatuor milliaria Germanica,
ac Civitates habet *Stubecopen* & *Nicopen*, quæ Daniæ Neapolis ob amœnitatem, ac præſtantiam dicitur. Ex
Aria. hac Inſula juxta Regis prædium, frequens in Germaniam trajectus, qui ſeptem eſt milliarium ad Warnemun-
dam. Plurimum Frumenti annuo proventu vicinis locis ſuppeditat. *Aria* ſeſquimilliari ab Elyſia diſtans,
ſilvis conveſtita, ac proinde gratos venatoribus præbet receſſus, tres habet parochias & aliquot Nobilium curi-
Eliſia. as, cum Opido & Arce *Koping*. Cum Eliſia, ad Ducatum Sleſvicenſem ſpectat, Ducique Ioanni paret. *Eliſia*
Situs. ſive *Alſa* vulgo *Alſen* mediocris magnitudinis Inſula, nam quatuor milliaria in longitudinem, duo in la-
titudinem patens, non magno intervallo a Ducatu Sleſvicenſi ſeparata, marinum receſſum, ac Sinum Flen-
burgenſem *die Flenſburger Wick*, reſpiciens, a primis Anglorum ſedibus eodem ſinu diſterminatur. Monet
nos Rantzovianum Muſæum, Romanos, Inſulares hoſce *Eliſios* nuncupaſſe. Quemadmodum & eos, qui
proximam colunt Inſulam, *Arios*. Quam eandem hoc tempore appellationem retinent. Ptolemæus per-
hibet, *Anglos* antiquiſsimos eſſe terrarum Septentrionis, ad Oceanum Incolas. Quibus Tacitus conjungit
Eliſios, *Arios & Monimos*. Quorum jam quoque nomina, iis locis in uſu ſunt, *Alſen*, *Arr*, *Moen*. Opidum
in Alſen, ſive Eliſia eſt *Sunderburgum*, & ejuſdem nominis Caſtrum, cum aliis *Norborch*, *Oſterholm*, *Die Holle*,
Gammelgara. Parochias habet populoſas decem & tres, unde aliquot armatorum millia ſubito dare poteſt.
Silvæ. Saltuoſa eſt, quare Cervorum & varii generis Ferarum venationem præbet. Quemadmodum & marinos
dulciumque aquarum Piſces, atque Siliginem. Et quia paſsim compaſcua, rei pecuariæ fovendæ idonea.

Taſſinga

Taſſinga ſive *Toſinga*, inter multas alias Inſulas, prope Opidum Fioniæ *Swineburgum*, præcipua, milliare in *Toſinga.*
longitudine habens, in qua præter aliquot parochias, curia eſt *Kettorp*, ad Roſenkranſios & Rantzovios ſpe- *Situs.*
ctans. Ex hac Inſula, ab Opido Aſcens, in Iutiam duo ſunt milliaria, ex Niburgo in Zelandiam quatuor mil-
liarium per mare Balthicum trajectus, alioqui admodum periculoſus, præſertim mari procellis exagitato. Nam *Mare.*
cum Orientalis pelagi unda, ex tot fluminibus jugiter illabentibus aucta, inter tam multas Inſulas exitum quæ-
rens, in modum torrentis, velociſsimo curſu protrudatur, facile contingit, ut ventis a diverſa parte obluctanti-
bus, fluctus in immenſum attollatur: Nautæque undarum ambiguis vorticibus, periculoſe implicentur, unde *Aroe.*
multi in hoc trajectu abſorpti feruntur. *Aroe*, in aditu Sleſvicenſis Ducatus ſita, ubi in Fioniam per Arſenſem *Situs.*
ſive Ottenſem ſinum, ad Opidum Aſcens, trajicitur. Quatuor eſt diſtinctis habitata pagis. Sunt & Inſulæ *Rom-*
ſo, Endelo, Ebelo, Fenno, Boko, Brando, Toroe, Aggernis, Hellenis, Jordo, Birckholm etc. Hæc de Fionia Inſuliſq; circum-
jacentibus dicta ſufficient. Quibus hoc loco potius quam nuſquam deſcriptionem Inſulæ *Huenæ* in celebri *Huena.*
Porthmo Regni Daniæ quem vulgo *Oerſund* vocant, ſitæ, Coronidis quaſi loco libet adjicere: in qua Arx *Vra-*
niburgum dicta, quamplurimis, varia exactaque ratione, elaboratis Machinis Aſtronomicis referta. Hujus In-
ſulæ medium ubi Arx ipſa conſiſtit, elevationem Poli quinquaginta quinque, 54 cum dimidio graduum obtinet *Situs.*
& ab Occaſu removetur partibus 37 fere. Habet autem in circuitu 8160 paſſus majores, quorum quilibet 5 pe-
dum aſſumitur, unde duo quaſi milliaria Germanica mediocria in ambitu adæquat. Quæ, cum in celeberrimo
totius Regni Freto, per quod quamplurimæ naves ab Orientali in Occidentale mare, & vice verſa jucundo pro-
ſpectu tranſeunt, conſtituatur, quædam etiam hujus Regni præcipua Opida in propinquo circuitu proſpicit.
In Zelādia Hafniam verſus Libonotum tribus milliaribus diſtantem, Helſingoram, ubi naves prætereuntes ſol-
vunt vectigalia, & Arcem Croneburgum verſus Circium duobus milliaribus. Totidem etiam Helſinburgum in
Septentrionem, idque in Scaniæ littore diſtat, in quo etiam Landiskronia, unico ſaltem milliari diſſita. Verſus
Eurum patet Lunda, quæ licet maritima non ſit, tamen hinc ſpectatur verſus Meſeurum diſtantia 4 milliarium.
Malmogia vero Vpophænicem reſpicit, remota milliaribus quinis. Licet vero non admodum magna ſit, nulla *Soli fertilitas.*
tamen ejus pars ocioſa & ſterilis exiſtit, eſtque ferax Frugum, & Iumentis abundat, alit Damas, Lepores, Cuni- *Animalium va-*
culos & Perdices magna copia, ac piſcaturæ apprime oportuna eſt. Silvulam habet ex Corylis, ubi nulla *rietas.*
Nucum vermiculis unquam infecta viſa eſt, ut neque Glires hæc terra patitur. Olim quatuor Arcibus in-
ſignis erat, quarum nomina adhuc recenſentur: *Synderburga*, quæ verſus Meridionale littus ſita erat, quem-
admodum *Nordburga* oppoſitas partes circa Boream obtinebat. *Karbecidia* vero Ortum hyemalem, velu-
ti *Hamera* æſtivum reſpiciebat. Harum quatuor Arcium fundamenta adhuc conſpiciuntur, ſed rudera nulla
ſunt reſidua. Licet vero Inſula hæc admodum alte inter marinam ſalſedinem exſurgat, rivulos tamen & fon-
tes aquæ dulcis non paucos habet. Eſtque inter alios fons, qui nulla unquam hiberni frigoris vehementia con-
gelatur, quod alias in his Regionibus eſt rariſsimum.

Regio. Nomina, & unde deducta.

BOruſſiam vltimæ Germaniæ oram a Boruſsis populis nomen obtinere, Eraſmus Stella author eſt. Hi, teſte Ptolemæo, ad Riphæos montes, ubi in Septentrionem fuſius excurrunt, nec longe qua Tanais ex eis erumpit, conſederunt: & ſedium ſuarum pertæſi, valida manu, ſe in hæc loca effudere, & a ſuo nomine Boruſsiam totam regionem dixere, quæ nunc una litera extrita & altera mollius expreſſa, *Pruſſia* dicitur.

Situs.

Boruſsia a Viſtula amne, quem ad Occidentem terminum habet, incipiens, ſinumque Maris Balthici qui Septentrionale ejus latus ambit, percurrens, ad Ortum *Alanos* habet, ad Meridiem *Hamaxobios*.

Cœli qualitas, & Soli fertilitas.

Aëre fruitur amœno, ſed frigidiore. Regio omnis eſt fœcundiſsima, & finitimis Provinciis longe beatior: Ager Frumenti feraciſsimus quod Polonicum & Lithuanicum bonitate excellit. Abundat Melle & Apibus æque ut ceteræ regiones Septentrionales.

Animalium varietas.

Eſt in ea quoque Pecorum ingens vis, multa ac copioſa venatio. Ingentes enim vaſtæque Silvæ multa Ferarum genera alunt. Quæ præter Vrſos, Apros, Cervos, quibus abundant; proferunt Vros excellenti vi & velocitate, vulgo *Bubalos* vocant. Gignunt & Bizontes jubatos, è Boum ſilveſtrium genere. Equos etiam ſilveſtres quorum carne Incolæ veſcuntur. Gignunt & Alces quos vulgo *Elandes* vocant: ac Ictides vulgo Martes.

Imperium Majorum.

Vſque ad tempora Friderici II Imperatoris plerique Boruſsi Idololatræ fuerunt, quo imperante anno MCCXV Crucigeri Ordinis Teutonici eos vicere, Religionemque Chriſtianam docuere. Poſtea Provinciæ & Civitates Boruſsiæ anno MCCCCXIX Crucigerorum moti avaritia & ferocia, ad Caſimirum Poloniæ regem defecerunt. Poſt annos trig[illegible] octo repetita defectione Marieburgum cum aliis caſtellis & urbibus regi venderunt 476000 flo[illegible]. [illegible]uum autem Mariani obedientiam Regi recuſarent, tamdiu utrimque vario Marte dimicatum eſt, donec univerſus tractus Alberto Brandeburgico ultimo Crucigerorum Magiſtro ceſsit, qui etiam Cracoviæ a Sigiſmundo Poloniæ Rege Princeps ſecularis & Eques auratus factus eſt. Diviſam autem fuiſſe Boruſsiam tradunt in duodecim Ducatus a Veneduſo principe, quorum nomina hæc:

Urbiū nomina.

Sudavia, Sambia, Natangia, Nadravia, Slavonia, Bartonia, Galindia, Warmia, Hogerlandia, Culmigeria, Pomeſania & Michlovia. *Sudavia* prorſus a Crucigeris ita vaſtata eſt, ut ex nobili Ducatu hodie vix ſeptem pagi, & quidem viles, in [illegible]ttavienſi territorio ſuperſint. In *Sambia* ſunt Civitates plures, *Lebenicht*, ex[illegible]tructa anno MCCLVI: *Kneyback* anno MCCCLXXX: *Regius Mons* MCCLX: *Fiſchuſia* anno MCCLXIX; *Lechſtet* anno MCCLXXXIX: *Mulmelburgia* anno MCCLXXIX. In *Natangia* civitates ſunt *Valdonia, Girania, Centia, Creneburga, Heiligenbeil, Fridlandia, Schippenbeilia, Brandenburga.* In *Nadrovia* vix aliquot caſæ & tuguriola ſuperſunt: cætera vaſtata ſunt. In *Slavonia* ſunt *Ragneta, Tilſa, Renum, Liccovia, Salavia, Labia, Tapia, Vintburgia, Chriſtaderder, Baytia, Ceſtia, Norbettia, Venſdorf, Angenburgia & Dringofordia.* In *Bartonia* ſunt *Nordenburga, Johanſburga, Ju[illegible]gburga, Inſerburga, Richtenwder, Bartonia & Rhenum.* In *Galindia* ſunt *Orteleburgum, Raſtenburgum, Neyburgum, Paſſenhumia, Dreſchlovia, Lucia & Lutzenburgia.* In *Warmia* ſunt *Reſſel, Streburg, Biſchoffſtein, Wartenburg, Allenſteyn, M[illegible], Helſberga, Wermeditum & Guſtadia.* In *Hogelandia* ſunt *Brandenburgum, Tolkemit, Munbuſia, Scharp*[illegible] [illegible]um maxima *Elbinga*, in littore maris exſtructa, ſplendidis civium opibus & mercatorum freq[illegible] cele[illegible]

uthor eſt. Hi
e qua Tanais
dere, & a ſuo
ollius expreſſa
umque Maris
liem *Hamaxo-*
ciis longe bea-
t Melle & Api-
lta ac copioſa
pros, Cervos,
& Bizontes ju-
ignunt & Al-
cratoris pleni
os vicere, Re-
x Crucigero-
to repetita de-
m autem Ma-
ſus tractus Al-
Poloniæ Rege
odecim Duca-
onia, Bartonia,
Crucigeris ita
ſuperſint. In
x: *Regiis Mon*
x. In *Natangia*
denburga. In
eta, Tilſa, Re-
Venſdorf, An-
ltenterder. Ba-
Preſchlovia, Lu-
Wilhilm, Heſ-

In *Culmigeria* ſunt, *Turunia* nobile Emporium exſtructum ad Viſtulam anno MCCXXXV: *Culmina*, *Wentſlavia*, *Alduſia*, *Geandentz*, *Gugelsburga*, *Schonſa*, *Steſburga*, *Bartonia*, *Neumarckt*, *Rogoſna*, *Papania*, *Fridecki*, *Lipno*, *Leſna*, *Golba*, *Luben*, *Reden*; *Bergelavia*, *Lantergurgia*. In *Pomeſania* eſt *Marieburgum*, Civitas ampla, exſtructa anno MCCCII: *Menticha*, *Stum*, *Chriſtburga*, *Prenſmarc*, *Salfeld*, *Merinec*, *Holand*, *Luhſtadia*, *Oſterrada*, *Roſenburga*, *Marienwerder*, *Garneſia*, *Eulonia Germanica*, *Lebmulia*, *Hohenſtein*, *Schonenberga*, *Culenburga*, *Neunburga*, *Salavia*. In *Milchlovia* omnia deſtructa & vaſtata ſunt, præter unam *Straburgam*. Regio omnis importationibus exportationibuſque variarum mercium apta, propter frequentiam fluminum, ſinuum,

Flumina.

Portuum. Fluvii præcipui ſunt, *Viſtula*, *Nemeni*, *Cronon*, *Nogat*, *Elbinga*, *Vuſera*, *Paſſaria*, *Alla*, *Pregol*, *Oſſa*, *Vrebnicz*, *Lica* & *Lavia*. In quibus, ut & in Lacubus, dives piſcatio.

Maris commoditates.

Mare etiam incredibilem Piſcium fœturam & copiam ſubminiſtrat. Porro in littoribus Boruſsiæ ad Mare Balthicum, Succinum colligitur quod Incolæ vocant *Barnſtein* ab urendo, & *Augſtein*, quod oculis proſit, Græci Electrum vocarunt, quoniam Sol vocitatus ſit Elector, reſpicientes nimirum ad fabulam Phaëthontis. Servius in octavam Æneidadicit tria eſſe Electri genera, unum ex arboribus quod Succinum dicitur; aliud quod in terra invenitur: tertium quod fit de tribus par[illegible]ri & una Argenti. Latini Succino dederunt nomen a ſucco, quod & Solinus indicat. Plinius ſcribit a [illegible]anis appellari Gleſſum a vitro, cui non diſsimile eſt, quum utrumque ſit pellucidum. Atque inde Gleſſaria ipſa Regio a Romanis dicta. Ejus genera plura ſunt. Candidi odor eſt præſtantiſsimus; pretium initio vilius; ſequuntur fulva & cerea. Fulvis major auctoritas, & quidem tranſlucentibus modico fulgore; imaginem enim igneam, non ignem ineſſe placet. Sunt in quibus decocti Mellis lenitas probetur, quæ etiam ex eo mellea vocantur. Vis ſuccini uſuſque in multis. Attritu calefactum paleas & folia arida

Silvæ.

attrahit, ut Magnes ferrum. Habet & Boruſsia Silvas incæduas, unde vis ingens lignorum & ad navalem uſum & ad domeſticum convehitur; teretumque arborum ad malos navium accommoda, quæ inde in remotiſsimas oras deferuntur; habent & Silvæ præter id ſuas divitias, unde quaſi ſponte compendium non mediocre

Ratio gubernandi.

Incolis provenit: Apum ſcilicet, de quibus ſupra diximus, & Fe[illegible]arum. Dividitur hac noſtra ætate in Regi[illegible] & Ducatem. Poloniæ Rex, utramque Viſtulæ ripam, uſque ad illius oſtia hoc tempore immediate poſsidet, Inſula quoque Viſtula & Nogato concluſa, & omnia ad recentem ſinum Opida & Arces *Elbinga*, *Tolkemit*, *Frawenberga* & *Brunſberga*, uſque ad Paſſariæ oſtium: & tota *Warmienſis* Diœceſis ditio, ad Meridiem ampla & Opidis agriſque cultiſsima, veſicæ inſtar, media in Ducali Boruſsia pendens, in Regis ſolius ſunt poteſtate. Etſi autem hæc Boruſsia Regi immediate ſubjecta, eodem cum Polonis Regno continetur: tamen peculiare Conſilium publicum, leges, judicia, (a quibus tamen ad Regem provocatio eſt) ærarii & belli gerendi rationem habet. Conſiliarii hujus Boruſsiæ quatuordecim ſunt.

Senatores & eorum frequentia.

Duo Epiſcopi, *Warmienſis* qui ſedem ſuam habet in Braunsburg, & *Culmenſis*. Tres Palatini, *Culmenſis*, *Ma*[illegible]*rgenſis* & *Pomeranicus*. Tres Caſtellani, *Culmenſis*, *Elbingenſis* & *Gedanenſis*, *Dantzick* vulgo; totidemque Succamerarii, & tres primariæ Civitates, *Torunia*, *Elbinga*, *Dantiſcum*. Hi bis quotannis ad deliberationes & judicia conveniunt, menſe Ma

Marieburgi

Marieburgi *Margenburg* : ad Michaëlis, Grudenti. Capitanei, ſeu Præfecti arcium & redituum regiorum octodecim ſunt : *Mariebürgicus*, & in Palatinatu, *Stumæ, Gnevæ*, *Mevæ, Stargardiæ*. In Pomeranico, *Slo-*[illegible]*viæ* ſupra Tucholam juxta Bro flu. *Suczæ*, *Tucholæ*, *Derſaniæ* & *Puſci* in Culmenſi, *Brodnicæ*, *Grudenti*, [illegible]*ne*, *Reden* forte, niſi ſit *G. Raden*, *Colbæ*, *Rogoſnæ*, *Rogenhauſen*, & alii tres. Ducalis autem Boruſsia olim fratrum Crucigerorum Teutonici ordinis propria, ſub Alberto Brandenburgico Ordinis Magiſtro in hæreditarium Ducatum converſa, & ab Imperio Germanico avulſa, in Poloniæ Regis fidem & clientelam anno M D xxv conceſsit. Ejus Princeps primum ac proximum Regi locum, in Conſiliis, Comitiis & aliis Conventibus apud Regem Poloniæ tenet. Si lites inter Regem & Ducem exoriantur, a Conſiliariis Regis juramento novo ad juſte judicandum obligatis, Marieburgi aut Elbingæ dirimuntur. Nobiles autem ſeu alii contra Ducem actionem habentes, coram Ducis Vaſallis a Duce ad judicium deputatis, eam inſtituunt, à quibus provocatio ad Conſiliarios Regis & Ducis Marieburgi conſtitutos libera permittitur. Cæterum unuſquiſque in judicium ubi bona ſita ſunt vel domicilium Reus habet, vocari debet, nec ad extranea judicia trahi, aut a recto detineri poteſt. Iudicium aulicum quinque origenarii Nobiles & tres Iuriſconſulti adminiſtrant. Iudices in Provinciis ita conſtituuntur, ut ex tribus a qualibet Provincia nominatis, Princeps unum eligat: ſecundum jus Culmenſe & conſtitutiones Provinciæ judicet. Si contra privilegia, libertates, jura, aut conſuetudines Princeps faciat, nec ad preces ſubditorum factum ſuum emendet; Liberum eſt Ordinibus Provinciæ abſque ulla rebellionis aut ſeditionis culpa ad Regiæ Majeſtatis Poloniæ patrocinium confugere, & vi pactorum inter Regem & Ducem initorum, defenſionem ſuorum privilegiorum ab eo poſtulare. Sunt etiam in Ducatu Boruſsiæ duo Epiſcopi, *Sambienſis* qui Regiomonte, vulgo *Konigſperg*, & *Pomeſanienſis* qui in Marienwerder ſedet, quibus juriſdictio Eccleſiaſtica integra & non impedita. De Religione & ritibus veterum Boruſſorum mira narrat Meletius epiſtola 10 ad Georgium Sabinum. Coluerunt Dæmonia pro Diis, atque etiam nunc multis in locis occulte colunt. Immunda quæque animalia, ut Serpentes, Colubros perinde ac Deorum famulos nuntioſque religioſe venerati ſunt, quos intra domos nutriebant, iiſque ut Diis penatibus litabant. Deos in ſilvis ac lucis habitare dixerunt, illis, victimis ibidem ut placarentur, immolandum eſſe: ab his Solem pluviaſque expetendas. Feras omnes, Alcem præcipue, has ſilvas incolentes, ut Deorum ſervos venerandas eſſe ſenſerunt, ideoque ab eis abſtinendum. Solem & Lunam Deos omnium primos crediderunt. Tonitrua ac fulmina ex conſenſu gentium adorabant, tempeſtates avertendas citandaſque precationibus dixerunt. Hirco in ſacrificiis uſi ſunt, ob fœcundam animalis iſtius naturam. Præcellentes arbores, ut Robora, Quercus, Deos inhabitare dixerant. Quare nec ejuſmodi arbores cædebant, ſed religioſe ut Numinum domos colebant. In eo numero & Sambucum & pleraſque alias habuere. Barbari & literarum rudes olim fuere, adeo ut nec credibile putarent, ſi quis diceret homines inter ſe poſſe aperire quæ ſentiant & velint beneficio literarum. Sed de his ſatis, plura qui volet petat ex Eraſmi Stellæ de Boruſsiæ antiquitatibus libro ſecundo.

Leges & inſtituta.

Montes.

R Boruſsiam

Regio.
Unde dicta.

BOruſsiam in mea Methodo ſequitur *Livonia*, ſive *Levonia*, vulgo *Liefland*, de cujus nominis ortu, nihil certi aſſeverare auſim; de eo autem ſic ſcribit Althamerus. Fieri potuit, inquit, ut a Lemoviis progreſsi ſint Livones, ſeu Livonii poſtremi Germanorum ad littus Venedicum, ad Parallelum Scandinaviæ Inſulæ, quæ Gothlandia dicitur, habitantes, quos tamen ab Eſluis mallem derivare, vocabulo vulgari nonnihil ſuffragante, Eyſlender vocantur. Levonorum etiam mentio eſt apud Ptolemæum lib. II cap. XI. Et paullo poſt ubi de Æſtiis ſermo fit, inquiens corruptam Taciti lectionem reſtituiſſe Beatum Rhenanum, qui repoſuerit Æſtiorum gentes. Apparet enim, inquit, Rhenanus, in Archetypo fuiſſe Æſtuorum pro Æſtiorum, ex quo alius fecerat Eſtuorum, nam u pro ii veteres librarii ponebant. Si vero Archetypus habuit (inquit Althamerus), Eſluos, auſim jurare Eyſlandios ab illis nuncupatos, vocabulo paullum variato. Hi populi etiam Sudini dicuntur, & eorum regio Sudina, Pruſsiæ cohærens. Lectunnos quoque eodem reponere placet nonnullis, a quibus fieri poteſt, ut nomen derivatum ſit.

Situs.
Soli fertilitas.

Livonia autem ad Mare Balthicum ſive Sinum Venedicum porrecta eſt longitudine CXXV mil. Germanicorum, latitudine XL. Eam cingunt Boruſsia, Lithuania & Ruſsia, cætera Livonicus ſinus lambit. Regio omnis plana, ac fertiliſsima eſt. Frumentum tanta copia profert, ut in annonæ caritate vicinis quoque regionibus opem ferat. Abundat etiam Lino optimo, ac Armenta alit plurima.

Animalium varietas.

Vrſos præterea in Silvis habet, Alces, Vulpes, Lynces, Martes, Zebellos, Hermelinos & Caſtores. Lepores pro anni tempeſtate colorem mutant, haud ſecus atque apud Helvetios in Alpibus. Hyeme ſunt albi, æſtate cinericei. Eſtque Ferarum tam frequens ubique venatio, ut ea ne ruſticis quidem, licet crudeliter a Nobilitate habitis, unquam ſit interdicta. Brevi, Livoniæ nihil deeſt eorum quæ ad vitam humanam ſuſtentandam neceſſaria ſunt, excepto Vino, Oleo & quibuſdam aliis quæ mitiori Cœlo ſubjectis terris

Imperium majorum.

conceſſa divinitus, quæ tamen ex aliis regionibus abunde advehuntur. Livonia ante annos CCCC opera Mercatorum Bremenſium, & præcipue militum Teutonici ordinis ad fidem Chriſti adducta, cum multa periculoſa cum externa tum inteſtina bella & bellorum calamitates pertuliſſet, & vicinis ſuis Regibus & Dynaſtis quodammodo prædæ eſſet, tandem anno MDLIX ſub Gothardo Ketlero ordinis Teutonici ultimo Magiſtro in fidem & clientelam a Sigiſmundo Auguſto Rege Poloniæ tanquam membrum Regni & magni Ducatus Lithuaniæ accepta eſt. Cum autem die quinto Martii an. LXII, Magiſter ordinis Gothardus in arce Rigéſi coram Poloniæ Regis Commiſſario Nicolao Radziwilo Palatino Vilnenſi ordinem ſuũ reſignaſſet, & primum Crucem, deinde Sigillum, poſtea literas & diplomata omnia, quæ Ordo a Cæſaribus & Pontificibus acceperat: præterea claves Arcis Rigenſis & portæ Civitatis, officium Commendatoris, jus cudendæ monetæ, vectigal piſciũ & omnia alia ſua, & ordinis ſui Iura Polonię regi ceſsiſſet ac tradidiſſet: ſtatim facta reſignatione Gothardus a prædicto Palatino nomine Regiæ Majeſtatis, Dux Curlandiæ & Semigalliæ publice proclamatus eſt, eique è veſtigio Nobilitas Curlandica & Semigallica velut hæriditario Domino juramentũ fidelitatis præſtitit.

Poſtridie

inis ortu, ni
emoviis pro.
Scandinaviæ
abulo vulgari
cap. XI. Et
enanum, qui
ro Æſtiorum,
it (inquit Al.
Hi populi eti.
ponere placet
ve Sinum Ve.
uſsia, Lithu.
n tanta copia
ao, ac Armen.
inos & Caſto.
ous. Hyeme
m, licet cru.
vitam huma.
ubjectis terris
cccc opera
in multa peri.
ibus & Dyra.
ici ultimo Ma.
& magni Du.
dus in arce Ri.
ignaſſet, & pri.
ntificibus acce.
monetæ, vecti
figuatione Go
roclamatus eſt
litatis præſtiti
Poſtridie

Poſtridie etiam Dux Curlandiæ, ſummus Regiæ Majeſtatis Locum-tenens & Gubernator Livoniæ in curia Rigenſi publice renunciatus, & claves arcis & portæ civitatis recepit. Nobilitati vero & civibus omnia ſua jura & privilegia reſtituta & confirmata ſunt, prout in literis apud D. Davidem Chytræum videre licet. Dividitur autem Livonia in tres partes locis & linguis diſtinctas, videlicet in *Eſtiam*, *Letteam* & *Curlandiam*. *Eſtorum* provinciæ ſunt *Harria*, cujus Metropolis eſt *Revalia* Aquilonem verſus ad Mare Balthicum ſita, nihilo

Urbes.

Riga inferior a Voldemaro condita & portu celebris. Cives jus habent Lubecenſe, monetamque cudunt quadrangularem. *Viria* in qua *Weiſenburg*, *Tolſberg*, *Borcholm*, Epiſcopi Revalienſis ſedes; *Allantakia*, ubi *Narva* ad fluvium ejuſdem nominis, habetque ex adverſo arcem Moſcorum *Ivanow Gorod*. Fluvius hic Livoniam a Moſchorum ditione dirimit & *Nyſchlot*, *Odenpoa*, in qua *Derpt* ſive *Topatum* urbs Epiſcopalis & mediterranea. *Wernebec*, *Helmede*, & *Ringen*. *Jervia* ubi *Wittenſtein*, *Lais*, *Overpolen*, *Vellin*. *Wichia* ubi *Abſeel*, *Leal*, *Lode* & *Parnovia*. Eſtis adjacent Inſulæ *Oſilia*, *Dageden*, *Mona*, *Wormſe*, *Wrangen*, & *Kien* & aliæ plures, in quibus partim Eſtica, partim Suevica lingua utuntur. *Lettorum* urbes ſunt, *Riga*, *Kokenhuſen*, *Wenden*, *Wolmar*, & tota Diœceſis Rigenſis. *Riga* Primaria totius Livoniæ civitas eſt ad Duinam, quæ ſe in Sinum Venedicum exonerat. Colonia hæc Bremenſium eſt, muro fortiſsimo, propugnaculis, turribus, & bellicis tormentis contra omnem vim inſtructa, foſsis inſuper duplicibus & acutis ſtipitibus munita. Arcem habet inſtructiſsimam, in qua olim Magiſtri Livoniæ (Ordinis fratrum Teutonicorum) ſedem habuerunt: eam ante paucos annos Gothardus Ketlerus de quo ſupra, Regis Poloniæ feudalis nomine regio adminiſtravit; ſed in Civitatem ipſam nihil uſurpavit juris. Adminiſtratorem enim ſive Capitaneum aliquem cives libertatis adſertores ſtrenui non patiuntur, tributa ſolum Regi Poloniæ & obedientiam fideliter præſtant, in cæteris jus municipale habentes. Præterea forum hic eſt omnium fere mercium Septentrionalium, Picis, Lini, Ceræ, Canabis, Lignorum, aliarumque rerum iſtiuſmodi. *Curlandiæ* Opida & Arces ſunt, *Goldingen*, *Canda*, *Winda*, quæ Polonis dicitur *Kies*, nobis *Wenden*, celebris jam olim ob aulam Magiſtri Ordinis Teutonici, in qua etiam Comitia celebrari ſolita: nunc Polonicis præſidiis obſeſſa eſt. *Durbin*, *Srunda*, *Grubin*, *Pilten*, *Amboten* & *Haſenpot*. *Semigalliæ*, *Mitovia*, ſedes aulæ Ducum Curlandiæ, *Seleborch*, *Baſſenburg*, *Doblin* & *Dalem* urbes ſunt. Semigalliam vero & Curlandiam a Lettorum populis & reliqua Livonia, fluvius Duna diſterminat.

Lacus.

In Livonia permulti ſunt Lacus, inſignior eſt *Beibus*, qui in longitudinem ad 45 milliaria Italica porrigitur, atque vario Piſcium genere abundat.

Flumina.

Fluvii ſunt *Dwina*, *Winda* & *Beca* ac nonnulli alii. *Duna* ſive *Duma* Ptolemæi, *Rubo* Peucero, ex Ruſsia longiſsimo tractu per Lithuaniam & Livoniam manans duobus infra Rigam milliaribus in Sinum Livonicum & Balthicum Mare tandem infunditur. *Winda* in Balthicum itidem Mare exoneratur, non longè à cujus oſtio maxima eſt Maris profunditas, ac locus periculoſiſsimus. *Beca*, incolis *Embeck*, uno fertur alveo in Oceanum; qui cùm de præruptis ſcopulis præcipiti lapſu ruat, idem vicinioribus accidit, quod uſu venire habitantibus ad Nili Cataractas accepimus (inquit Leunclavius) uti nimirum

Silvæ.

paullatim ſurdeſcant. Regio ſine montibus, nemoroſa, ac Silvis in immenſum denſa. Atque hîc Hercyniæ

cyniæ

cyniæ ingentia brachia. Ad oſtium Duinæ mari proximum, eſt *Dunamunta*, Arx inexpugnabilis, duobus à Riga milliaribus, præſidiis Polonicis munita: ad quam omnes naves exteræ tributum pendunt. Eſt & medio intervallo *Blokaus*, præſidium regium, ad quod naves iterum excutiuntur. Eſt & *Felinum* arx munitiſsima & civitas in Eſtlandiæ Ducatu; quam ſtipendiarii milites Germani una cum ultimo Livoniæ magiſtro Gulielmo Furſtenbergo memorabili & deteſtanda perfidia, Moſchorum Duci prodiderunt. *Terneſtum* etiam, quod alii *Taurum* vocant, arx quondam munitiſsima fuit: eam ante a Moſchis captam, Lithuani duce Nicolao Radzivilo Palatino Vilnenſi cuniculis actis & ſuppoſito pulvere nitrato totam diſsiparunt, anno M D lxi, & aliæ. *Opera publica.*

Cæterum in Livonia permulti adhuc gentilium ritu vivunt, vera Dei cognitione deſtituti, alii Solem adorant, alii Lapidem, ſunt etiam qui Serpentes & Dumeta. Mortuum aliquem terræ mandaturi, genialiter circum cadaver epulantur defunctumque invitant ad bibendum, cottabo etiam ſuperinfuſo. Poſtea deponunt in ſepulchrum, adduntque ei ſecurim, cibum, potum, & nummos aliquot pro viatico: inclamantque, Abi in alium orbem, Teutonibus imperaturus, quemadmodum tibi tuiſque imperarunt. Sub Frederico Imperatore Chriſtianam fidem primum admiſere. Labori apud eos operam dare, vitio datur. Mulieres in regione natæ, magnam præ ſe ferunt pompam, alias aliunde adventantes contemptui habentes. Nolunt mulieres, ſed dominæ appellari, ac nullo labore muliebri occupatæ, rhedis hyeme & navibus æſtate circumvagantur. Genti potus eſt Medo, Cereviſia, & Vinum, quo non niſi importato & exotico ditiores utuntur, videlicet Rhenenſi. Fœminæ pulchritudinem corporis dehoneſtant larva veſtimentorum. Merces quæ ex Livonia in Germaniam aliaſque regiones devehuntur, ſunt Cera, Mella, Cineres, Pix arida & liquida, quam *Teer* vocamus, Linum, variæ ferinæ pelles, & Coria. Item illud Frumenti genus, quod Secale Latini, nos *Rogge* appellamus, magna copia quotannis hinc ad nos adfertur. His autem de Livonia expoſitis, rem me Lectoribus non ingratam facturum puto: ſi nonnulla de Lycaonibus qui hic frequentes eſſe feruntur, coronidis vice ſubjecero. Scriptores qui fide digni videri volunt, inter quos Olaus Magnus, Homines quoſdam in hoc tractu quotannis in Lupos converti affirmant. Ejus autem verba non gravabor hic apponere, ut narrationis inauditæ novitate animos legentium nonnihil recreem, levando tædium: ita autem ſcribit libro xviii cap. xlv. *In Pruſſia, Livonia, atque Lithuania, quamvis Luporum rapacitatem per totum pæne annum Incolæ haud exiguo cum damno experiantur, quia eorum pecora ingenti multitudine paſſim in Silvis, dummodo exiguo intervallo a grege aberrant, dilaniantur, ac conſumuntur: tamen hoc diſpendium non adeo magnum ab illis reputatur, quam quod ab Hominibus in Lupos converſis ſuſtinere coguntur. In Feſto enim Nativitatis Chriſti ſub noctem, ſtatuto in loco, quem inter ſe determinatum habent, tanta Luporum ex Hominibus diverſis in locis habitantibus converſorum copia congregatur, quæ poſtea eadem nocte mira ferocia cum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habēt, ſævit, ut majus detrimentum ab his, iſtius regionis inhabitatores, quam unquam a veris & naturalibus Lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia Hominum in ſilvis exiſtentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipſaſque fores effringere conantur, quo tam Homines, quam reliqua Animantia ibidem manentia conſumant.* Sed de his ſatis, ad Ruſsiam pergimus.

Ritus & mores.

Veſtitus.

Mercimonia.

Regio. Nomina. Etymon Moſchoviæ. Situs.

RVſſia, quæ etiam *Roxolania* dicitur, gemina eſt, *Nigra & Alba.* Illa Poloniæ contermina eſt, hæc Moſcoviæ pars. Porro *Moſcovia* a Moſcho amne haud dubie ſic dicta, qui & Regiæ urbi, quam interfluit, ſuum quoque nomen indidit. Ejus imperium longe lateque extenditur, ac Mari gla-ciali a Septentrione terminatur, ab Oriente Tartaros, a Meridie Turcas & Polonos, ab Occident vero Livones & Sueciæ regem vicinos habet. Quo omni tractu amplæ ditiones continentur; itaque Mo-ſchoviæ Dux hoc titulo fere utitur: *Magnus Dominus Baſilius, Dei gratia Imperator ac Dominator totius Ruſſiæ nec non magnus Dux Wolodimiriæ, Moſchoviæ, Novogrodiæ magnæ, Pskoviæ, Smolenskiæ, Thweriæ, Jugariæ, Permi Viathkiæ, Bulgariæ, etc. Dominator & magnus Princeps Novogrodiæ inferioris terræ, Czernigoviæ, Rezaniæ, Wolochdiæ, Rſo-viæ, Bielloiæ, Roſtoviæ, Jaroſlaviæ, Poloczkiæ, Biellozieriæ, Udoriæ, Obdoriæ, Condimiæque, &c.*

Cœli temperies. Immoderata in Moſcovi & aſpera Aëris temperies, adeo tamen ſalubris, ut ibi ultra Tanais fontes Septentrionem & Orientem ver-ſus nulla unquam peſtis ſæviat, etſi morbum haud diſsimilem habeant quem *Calorem* vocant, qui inteſtin & caput adeo infeſtat, ut paucis diebus pereant.

Soli fertilitas. Regio in univerſum neque Vitem neque Oleam, neque paullo ſuavioris Pomi frugiferam arborem præter Melopepones & Ceraſa producit: quum teneriora qua-que gelidiſsimis Boreæ flatibus exurentur: campi tamen Tritici, Siliginis, Milii, Panicique, & omnis generis Leguminum ſegetes ferunt, ſed certa meſsis in Cera & Melle conſiſtit. Silva hîc Hercynia immanibus Feris plena. Ea in parte quę vergit ad Pruſsiam Vri ingentes & ferociſsimi Taurorum ſpecie reperiuntur, quos Biſon vocant.

Animalium varietas. Itemque Alces cervina effigie, & cum carnea proboſcide altiſque cruribus, & nullo ſuffraginum flexu, *Jozzi* a Moſchovitis, a Germanis vero *Helenes* appellati. Præterea Vrſi inuſitatæ magnitudinis & præ grandes Lupi atro colore formidabiles. Venatio atque etiam Avium captura nuſquam gentium felicior. Nam venaticis Canibus & plagis omnis generis Feras capiunt, & Aſturibus atque Falconibus, quos mirifico regio Pecerra præbet, non modo Phaſianos & Anates, ſed Cygnos & Grues conſectantur. Cæterum *Ruſſiæ* ſeu *Moſcoviæ* regiones ampliſsimæ ſunt.

Imperium. Ejus omnia, Civitates, Opida, Arces, Pagi, Silvæ, agri, lacus, flu-mina, unius Principis, quem Incolæ magnum *Czar*, id eſt Regem ſeu Imperatorem vocant, imperio & nutu ſubſunt, & quidquid ſingula commodi ferunt, in unius Princips fiſcum congerunt. Duces ac Comites, qui dominium utile in bonis feudalibus liberum poſsideant, & ad hæredes eadem tranſmittant, nulli ſunt. Ad-dicit quidem pagos & agros nonnullis, ſed ruſticorum operis nihilominus utitur, & rurſus cum libet adimit adeo ut abſolutum in ſubditos omnium rerum imperium habeat, & viciſsim tanquam Deus a ſubditis colatur eique obedientia omnibus in rebus, abſque ulla recuſatione præſtetur.

Urbes. Caput totius Regni & Metropolis eſt urbs *Moſchovia* vulgo *Moskwa*, tū ſitu ſuo opportuna, qui regionis medius eſſe exiſtimatur; tum inſigni flumi-num frequentia celebris, & domorum amplitudine numeroque & munitiſsimæ arcis robore. Oblongo enim ædificiorum tractu ſecundum Moſchi fluminis ripam ad ſpatium quinque milliarium extenditur. Domus in univerſum ſunt ligneæ, diſtinctæ in triclinia, coquinas & cubilia, numerus earum fertur eſſe ſupra 415oo H

intermina eſt
iæ urbi, quan
, ac Mari gla
ab Occident
; itaque Mo
r totius Ruſſia
aria, Permia
Wolochdie, Rſo
ta in Moſcovi
Orientem ver
, qui inteſtin
leam, nequ
teneriora qua
omnis gener
manibus Fen
r, quos Biſon
lo ſuffraginum
tudinis & pr
entium felicior
quos mirifico
erum Ruſſiæ fer
gri, lacus, flu
nperio & num
c Comites, qu
ulli ſunt. Ad
m libet adimi
ubditis colatur
Metropolis e
n inſigni flumi
Oblongo enim
itur. Domu
ſſe ſupra 41500

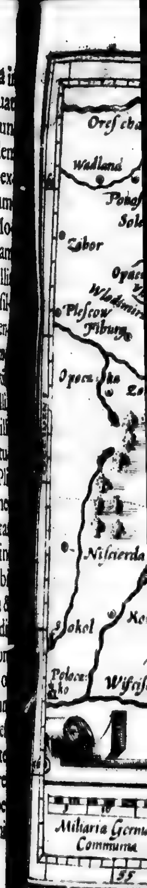

Hæ fere omnes & ad uſum Olerum , & ad voluptatem privatos habent hortos. Singulæ regiones ſingul
habent ſacella. Arces præterea duas habet quarum una *Kitaigorod*, alter *Bolſigorod* appellatur, quas hinc Mo
ſchus, illinc Neglinna alluunt. Porro in univerſa hac Ruſsiæ parte ſunt plures alii tractus. *Volodimiria* Duca
tus, cujus titulum magnus Dux ſibi vendicat, nomen habet ab urbe primaria, ſita in ripis Cleſmæ amnis, qui i
Volgam evolvitur. Provinciæ autem hujus ager adeo fertilis eſt , ut ex uno Tritici modio ſæpe viginti mod
proveniant. *Novogrodia* inferior illi paſtione , agrorum fœcunditate nihilo cedit. Vrbem habet ligneam
dictam communi cum uniuerſo Ducatu nomine *Novogrod*, ſitam ad Volgæ & Occæ confluentes. Hæc ſum
mam ſemper obtinuit dignitatem propter incredibilem ædificiorum numerum , latiſsimique & piſcoſi lacu
oportunitatem , & vetuſtiſsimi ac venerabilis apud illam gentem Templi famam , quod ante quingentos pe
annos Byzantiorum Cæſarum æmulatione, S. Sophiæ dicatum fuit. Arx hoc loco memorabilis , ſumm
impenſis a Baſilio Duce ex lapide in ſcopulo exſtructa. Diſtat omnino urbs a Moſchovia c milliaribus Po
nicis, ad Rigam vero proximum littoris portum, paullo minus quingentorum milliarium iter eſt. *Rh*
Provincia eſt inter Occam fluvium & Tanaim, Tritici, Mellis, Piſcium, Avium fertiliſsima : urbes habe
gneas, *Rhezan* ad ripam Occæ ſitam, & *Corſiram*, & *Collugam* & *Tullam*, juxta quam Tanais fontes conſ
ciuntur. *Worotinenſis* ducatus tribus a Colluga miliaribus Civitatem habet & caſtrum ejuſdem nominis. *Se*
ria , Ducatus eſt ingens & rebus omnibus adfluens; vaſtos habet & deſertos campos: Opida complura , in
quæ præcipua hæc ſunt *Starodub*, *Novogrod Sievierski* & *Czernigow*. Silvæ Hermellis , Aſpreolis & Marti
abundant, Mellis quoque copiam ingentem ex Apibus ſubminiſtrant. Gens propter aſsidua cum Tarta
bella armis adſueta eſt & manu prompta. ***Smolenski*** Ducatus ad Boryſthenem ſitus urbem habet cognom
nem , quam parte una Boryſthenes alluit , parte altera cingunt altæ foſſarum indagines acutis ſtipitibus
matæ. Sunt & Ducatus Provinciæque *Moſaiskia*, *Bielskia*, *Rſchovia*, *Tweria*, *Psko* *Vodzka*, *Corrella*, *Bieleu*
oro, *Wolochda*, *Vſtuga*, *Jaroſlavia*, *Roſtow*, *Dwina*, *Suſdali*, *Wiathka*, *Permia*, *Sibio* *a*, *Petzora*, & *Novogro*
magna, quam illi vocant *Nowogrod Wielki*, in qua urbs ejuſdem nominis ampl , ipſam Romam mag
tudine ſuperans. *Petzora* nomen habet a fluvio quem utrimque montes & inviæ rupes muniunt. Sunt
Lacus. aliæ regiones Magno Duci vectigales ad Septentrionem longo tractu terrarum porrectæ, ut *Obdora* , in q
Flumina. eſt idolum *Zolota Baba*, hoc eſt aurea anus, *Condora*, *Lucomoria*, & *Lappia*. Sunt in Moſchovia multi & m
gni Lacus; *Ilmen* Ruthenis *Ilmer*, *Ladoga*; Lacus albus Incolis *Bieleiezioro*. Flumina etiam ampla & mu
ſunt : *Boryſthenes* vulgo *Nieper* & *Neſter*, vel cum adjectione litteræ *Dnieper* & *Dneſter* appellatur. *Tur*
Montes. *tus* is eſt Ptolemæo qui Herberſteinio eſt *Rubo*, incolis *Dwina*. *Rha* Ptolemæi nunc *Volga* & *Edel*. *Tanais* Ita
Tana, accolis *Don*. *Occæ* fluvii caput eſt in Provincia Mſczenek. *Montes Riphæos* de quibus Plin. lib
Silvæ. cap. 12. Mela etiam lib 3, Baro ab Herberſtein in ſua Moſchovia ſcribit, in ſola Moſcovia videri, qui, q
perpetuis nivibus & glacie rigeant , tranſiri facile non poſsint. Hercynia ſilva magnam Moſchoviæ parte
occupat , ipſaque paſsim poſitis ubique ædificiis incolitur , jamque longo labore hominum rarior fa
no

on eam ſicuti plerique exiſtimant, horridam denſiſsimorum nemorum impenetrabiliumque ſaltuum faciem oſtendit. Habet Moſcovia Templa innumera & ſumptuoſa, ac monaſteria valde multa. Gubernationis negotia & juſtitiæ adminiſtrationem Dux, per duodecim Conſilarios aſsidue in aula præſentes obit. In *Senatores.*
os, præfecturæ Arcium & Civitatum in toto Moſchi imperio diſtributæ ſunt: qui literas & libellos ſupplices rincipi inſcriptos accipiunt, ejuſdemque nomine reſpondent. Princeps enim ipſe nullas epiſtolas accipit, cullis ad ſubditos ſuos, vel alios etiam Principes fere literis manu ſua ſubſcribit. Epiſcopi ex Monachis orum Monaſteria frequentiſsima in Moſchi imperio, omnia tamen ejuſdem veſtitus & ordinis, (cujus D. Baſilium autorem referunt) velut ſanctioris vitæ hominibus, deliguntur, & ſunt in univerſo Moſchorum perio undecim, quos *Wladiccas* illi, id eſt, œconomos & diſpenſatores ſua lingua nominant. Sacerdotes o & Presbyteros, *Poppos* ſeu *Archipoppos*. Horum Metropolita (qui a Conſtantinopolitano Patriarcha m confirmabatur, nunc a ſolo magno Duce delectus per duos aut tres Epiſcopos conſecratur, ac cum libet rincipi removetur) Moſquæ ſedem habet. Huic Metropolitæ ſubjecti ſunt duo Archiepiſcopi, alter Novo- *Ritus & mores.*
rdiæ magnæ ad Lowtam flu. alter Roſtovii. Nec Academiæ vel Collegia in toto Moſchi imperio ulla exiunt. Religio Moſcovitis Græca: quam anno Domini ccıↄ lxxxvii admiſerunt. Itaque Sp. Sanctum tiam ſanctæ Trinitatis perſonam a ſolo Patre procedere arbitrantur. Sacramentum Euchariſtiæ celebrant e fermentato, calicis uſum univerſo populo concedunt. Nullis ſacerdotum ſuffragiis, nullaque propinorum aut amicorum pietate juvari mortuorum manes putant, fabuloſumque credunt pugatorii locum. Liros ſacros ſuo idiomate legunt, eorumque uſum populo non denegant. Ambroſium, Auguſtinum, Hieronyum atque Gregorium in linguam Illyricam traductos habent; ex his aut etiam ex Chriſoſtomo, Baſilio, Naanzeno homilias publice pro concione ſacerdotes legunt; neque enim oratores cucullatos, (verba ſunt Io-i) qui advocato populo concionari & ambitioſe nimis atque ſubtiliter de divinis diſſerere ſoliti ſint, admitre fas putant; quoniam rudes imperitorum animos ſimplici potius doctrina, quam altiſsimis arcanorum erpretationibus diſputationibuſque ad ſanctiorum morum frugem evadere arbitrantur. Matrimonia conhunt; Bigamiam concedunt, ſed vix legitimum matrimonium eſſe putant. Adulterium non appellant, niſi is alterius uxorem habuerit. Gens aſtuta & fallax, magis ſervitute quam libertate gaudens. Omnes ſe Prin- *Victus.*
ps ſervos fatentur. Moſcovitæ domi opipare potius quam laute vivunt; namque omnium fere cibariorum nere quæ vel a luxurioſiſsimis deſiderari poſſunt menſæ eorum & parvo pretio inſtruuntur. Gallinæ ſiquiem & Anates ſingulis ſæpe argenteolis tenuibus nummis veneunt. Venatione & aucupio uti apud nos nobiora obſonia parantur. Vino nativo penitus carent: itaque utuntur advectitio, ſed in feſtis conviviis duntaxat. abent & Cereviſiam, quam æſtate injectis glaciei cruſtis infrigidant. Sunt & qui in delitiis habeant ſuccum ſubauſteris ceraſis expreſſum, qui perſpicui & purpuriſſantis vini colorem jucundiſsimum & ſaporem non *Mercimonia.*
ngratum refert. Nobile Linum, & Cannabim in reſtes, multaque Boum tergora & maſſas ceræ ingentes, Moſcovitæ in omnem Europæ partem mittunt.

MOſchovitarum nomen recens eſt, quamquam de *Moſchis* Sarmatarum affinibus Lucanus Poëta i
Pharſal. meminerit, et Plinius *Moſchos* ad Phaſidis fontes ſupra Euxinum ad Orientem conſtituat
Horum Regio hac Tabula deſcribitur, quæ cum Deſcriptione proxima a nobis delineata ſit, ea dun
Soli fertilitas. taxat hic referemus quæ ibi non attigimus. Regio hæc campeſtris magna ex parte, et pabuli quidem
ferax, ſed æſtate pluribus in locis admodum paluſtris. Melle adeo abundat, ut in vaſtis Silvis, in ſpecubus & ex
cavatis roboribus aliquando toti Mellis montes reperiantur, & Homines Feræque in illos Mellis Lacus im
providi delapſi, ibi immerſi tanquam Mus in pice periclitentur, quod è ſequenti narratione è Pauli Iovii Mo
ſcovia planius patebit. Is refert, Demetrium Legatum narrare ſolitum cum multo omnium riſu: Agricolam
quendam quærendi Mellis cauſſa in prægrandem cavam arborem ſuperne deſiliiſſe, eumque profundo Melli
gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo vitam ſolo Melle ſuſtinuiſſe, cum vox opem implorentis in ea ſil
varũ ſolitudine ad viatorum aures penetrare nequiviſſet. Ad extremũ vero deſperata ſalute mirabili caſu ingen
tis Vrſæ beneficio, inde extractum evaſiſſe, cum forte ejus Beluæ ad edenda Mella more humano ſe demitten
tis, averſos renes manibus comprehendiſſet, & eã ſubito timore exterritam ad exſiliendum tum tractu ipſo, t
multo clamore concitaſſet. Lini & Cãnabis Regio fertiliſsima eſt. Nulla Auri Argentive vel ignobilioris Metalli
Ferro excepto apud eos vena, ſecturaq; reperitur, nullumque eſt tota Regione vel Gemmarũ vel pretioſi Lapil
Animalium varietas. veſtigium. Omnis generis feris & Avibus abundat. Capitur quoq; Avis ſubnigra puniceis ſuperciliis, magnitu
dine Anſeris, quæ pulparũ ſapore Phaſianorũ ſuperat dignitatẽ, Moſcovitica lingua *Tetrao* nuncupata, quæ Pli
nio *Erythratao* vocatur, Alpinis populis, & maxime Rhetis cognita. Moſcoviæ Dux in omnes pariter jus vitæ, ne
ciſque poſſidet, ac Moſcovitæ opiniones ſui Principis etiam in Religione habẽt pro lege immutabili. Volunta
Imperium. namq; Principis, voluntas Dei habetur ab omnibus, clavigerq;, cubicularius, atque exſecutor voluntatis Divin
eſſe exiſtimatur. Atque hac de cauſſa nemo refragatur ullibi voluntati Principis, etiamſi nocitura non modo ſibi
ſed toti Regno ac Genti præcipiat, cum ejus nutus dicta atque facta, aliquando nefanda etiam, deteſtanda &
execranda adorent & exoſculentur, quod omnes juxta politicos & eccleſiaſticos, duriſsima ſervitute ſibi ſubdi
tos atque ſubjectos habeat. Vxorem autẽ ducturus, coactis è toto ſuo Regno præſtantiſsimis forma & corpor
puellis, quam vult uxorem deligit, & cæteras Principibus & Nobilibus uxores collocat. Moſcoviæ Vrbium o
mnium longe clariſsima ea quæ vulgo *Moskwa* vel *Moſco*: Sedes Patriarchæ, ac Magni Ducis Regia. Ad ipſum
Vrbis caput Neglinna fluviolus, qui frumentarias agit molas, Moſchum amnem ingreditur, Peninſulamque e
Urbes. ficit, in cujus extremitate Arx ipſa cum Turribus ac Propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum Archite
ctorum ingenio conſtructa eſt. In ſubjectis Vrbi campis Capreolorum & Leporum incredibilis multitudo re
peritur, quos nemini plagis & Canibus ſectari licet, niſi Princeps id ad voluptatem intimis familiaribus vel pe

regrin

SEPT
55
60
65
MOSCO VIA.
Hic tanqu am ad aſylum tem pore belli theſaurum ſuum transfert Moſco uiæ Dux
Bieloieſero
Notburg
Ladoga
Oncha
Kiana
Grodezeccho
Chelmi a
Polocenſis
Duca
tus
Twe ria
Iaroſlaw
Rostow
Mitre
Pereſlaw
Twere
Smolenck
Wiaſma
Moſcouia
Neglina flu.
Miliaria Germanica Communia
MERI.

regrinis Legatis .. dulſerit. Tres ferme Vrbis partes duobis alluuntur fluminibus, reliqua vero latiſſima foſſa, a-que ea multa aqua ex ipſis amnibus corrivata, præcingitur. Vrbs etiam ab adverſo latere alio flumine, quod *Lauſa* dicitur, munita eſt, id pariter in Moſchum paullo infra Vrbem evolvitur. Diſtat hæc a Cracovia Poloniæ Metropoli Milliaribus 320. Eam vero anno CIƆIƆLXXI Tartari Præcopenſes totã funditus exuſſerunt magna multitudine, in tam populoſa Vrbe fumo exſtincta, in ipſa Dominicæ Aſcenſionis die. Domus ejus univerſim paullo ante illud incendium ad 41500 fuere numeratæ. Sunt porro in Moſcovia præter Metropolim de qua jam diximus, Vrbes, duæ quidem Archiepiſcopatus, octodecim autem Epiſcopatus dignitate nobiles. Archiepiſcopales ſunt *Roſtovia* (*Roſtow*) & *Novogrodia*. Hæc non multis ante annis totius Moſcoviæ Caput fuit. Perpetua quaſi hyeme & tenebris longiſsimarum noctium premitur: nam Polum Arcticum ab Horizonte ſexaginta quatuor gradus elevatum videt, ſex fere gradibus ipſa Moſcha ab Æquatore remotior, qua Cœli ratione ſolſtitii tempore propter exiguas noctes, continuatis fere Solis ardoribus æſtuare perhibetur. Epiſcopales ſunt *Corſira*, *ReZania*, *Columna*, *Suſdalia*, *Caſanum* (*CaZan*) in Volgæ ripa a quo Cazaniorum Horda nomen ducit, diſtat a Volgæ Oſtio Caſpioque Mari quingentis millibus paſſuũ. *Volochda*, *Twveria*, *Smolensko*, *Pleskovia*, *Staritia*, *Sloboda*, *Jaroſlavia*, *Wolodimiria*, quæ urbs quoque Regiæ nomen adepta eſt, eaque ad Ortum Solis ducentis amplius Milliaribus a Moſcha diſtat, eoque ſedem Imperii ab ſtrenuis Imperatoribus neceſſaria ratione tranſlatum ſunt, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præſidia adverſus Scytharum irruptiones opponerent. *Moſaysko*, *Vrbs S. Nicolai* (*S. Nicolas*) *Sugana*, *Vſtiug* & *Gargapolia*. Emporia totius Regni celeberrima ſunt, *Aſtrachan* ad Mare Caſpium, quo Merces Perſarum & Armeniorum deferuntur: & Vrbs *S. Nicolai* ad quam Angli & Hollandi navibus commeant, ac Pannos aliaſque Merces important, quæ hinc Vologdam transferuntur. Eſt & ſupra Caſanum centeſimo & quinquageſimo milliari ad ingreſſum amnis Suræ *Surcicum* Opidum, a Baſilio conditum, ut in ea ſolitudine Mercatoribus ac Viatoribus, qui de rebus Tartaricis ac ejus inquietæ gentis moribus proximos Finium Præfectos certiores reddunt, certa & tuta manſio cum tabernis Hoſpitalibus ſtatueretur. Sunt & aliæ Vrbes ac plurima minorum gentium Opida quæ brevitatis ſtudio omittimus.

Flumina. Lætatur Moſcovia Fluminibus plurimis, inter ea agmen ducunt *Boryſthenes*, cujus fontes Herodoto ignoti, ſunt ad pagum Moſcoviæ *Dnieperſko* in ſilva *Wolkonski*, unde per Lithuaniam & Ruſsiam defluens, Smolensko Opidum & Kioviam præterlabitur: poſtea circa Chmielnicco recipit Fluvium *Bog*, ac tandem in Euxinum Pontum exoneratur: longitudo ejus eſt plus CCC Milliarium Germanicorum. *Turuntus* qui & *Rubo* ac *Dwina*. Hic haud procul a fontibus Boryſthenis ortus, ad Rigã Livoniæ ſe in Mare Balthicum exonerat. *Rha* qui & *Volga* & *Edel*; ortum habet è Lacu cognomine, qui XXV Milliaribus a Moſchovia abeſt verſus Lithuaniam. Hic cornutis errans flexibus, multiſque receptis fluminibus, in Mare Caſpium Oſtiis LXX influit. *Tanais* vulgo

ulgo *Don.* Hic a Septentrione ruens magno impetu, Nilo opponitur. Ejus fontes Herodotus ponit in palu-
dibus; Mela & Lucanus in Rhiphæis Montibus. Fuere qui per Mare Caſpium eum labi arbitrati ſunt, quos
etiam ſequutus eſt in ſua Periegeſi Dionyſius. Sed errant : nullus enim fluvius ex Mari Caſpio in Mæo-
tim Paludem aut in Pontum Euxinum decurrit. Oritur autem Tanais non in Rhiphæis jugis, ſed in ſilvæ cu-
juſdam ingenti Lacu Iwanowo Iezioro gentili lingua dicto, non longe a Tulla urbe, ex quo etiam Lacu
Scad amnis in Occidentem fluens naſcitur. *Occa* qui multa præterlapſus Opida, infra Nevogrodiam in-
feriorem Volgam ingreditur. Moſcovitæ Illyrica Lingua, Illyriciſque literis utuntur, ſicuti & Sclavi, Dal- *Ritus & mores.*
matæ, Bohemi, Poloni & Lithuani. Ea lingua omnium longe latiſsima eſſe perhibetur, nam Conſtanti-
nopoli Ottomanorum in aula familiaris eſt. In hanc linguam ingens multitudo ſacrorum librorum, indu-
ſtria maxime D.Hieronymi & Cyrilli tranſlata eſt. Anni apud eos nō a Natali Chriſti, ſed ab ipſo Mundi initio
numerantur, qui non a mēſe Ianuario, ſed a Septembri incipiunt. Leges toto Regno habent ſimplices, ſumma
Principum & juſtiſsimorum Hominum æquitate conditas. & propterea populis valde ſalutares, quoniam eas
nullis Cauſidicorum cavillationibus interpretari atque pervertere non licet. De Furibus, Sicariis & Latronibus
ſupplicium ſumunt : quum de maleficiis quæſtionem habent, reos multa gelida aqua ſuperne demiſſa perfun- *Veſtitus.*
dunt, quod intolerandum tormenti genus eſſe perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut con-
feſsio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorum ungues convelluntur. Tunicas oblongas Moſcovitæ, ſine
plicis, manicis ſtrictioribus, Hungarorum fere more geſtant: Ocreas fere rubeas eaſque breviores, ut quæ genua
non attingant, ſoleaſque ferreis claviculis munitas habent: Ventrem nequaquam ſed fœmora cingunt : atque
adeo pubetenus, quo magis promineat venter, cingulum demittunt.

Regio. Unde dicta. L*ithuaniam* a lituo, id eſt cornu & tuba venatorum, eo quod regio illa frequentes venationes exerceat appellari voluerunt. Quam ſententiam Mathias a Michou rejiciens, aliam de Lithuaniæ Etymo ſententiam ponit, tradens: Quoſdam Italicos ob Romanorum diſſenſiones deſerta Italia Lithuaniam ingreſſos, regionem Italiam, gentem Italos dixiſſe: eam vero per paſtores Litaliam & gentem Litalos, litera præpoſita cœpiſſe nuncupari. Ruthenos autem & Polonos eorum vicinos majore immutatione facta, uſque in hodiernum diem regionem Lithuaniam, gentes vero Lithuanos appellare. Regio ampliſſima eſt,

Situs. Moſchoviæ proxima, habetque ad Ortum illam partem Ruſsiæ quæ magno Duci Moſcoviæ paret: ab Occaſu Podlaſsiam, Maſoviam, Poloniam, & aliquantum deflectens ad Septentrionem Boruſsiæ fit contermina: reſpicit vero a Septentrione Livoniam & Samogitiam: a Meridie Podoliam & Volhiniam. Cœlum hic in-

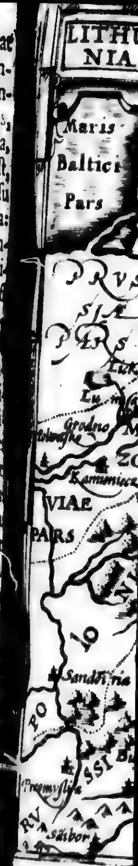
Cœli qualitas. Soli fertilitas. clemens, hyems aſperior. Multum Ceræ ac Mellis quod ſilveſtres in ſilvis Apes conficiunt, atque etiam Picis, Frumentum quoque abunde præbet hæc regio, Seges vero raro ad maturitatem pervenit. Vino non niſi importato utitur & exotico, ejus enim proventu caret, ut & Sale, quod ex Britannia venale accipit. Ani-

Animalium varietas. lia omnis generis, ſed parva producit: in ſilvis etiam quibus regio operta eſt, Uri, Alces, Biſontes, Equi ſilveſtres, Onagri, Cervi, Damæ, Capreæ, Apri, Urſi, Martes & reliqua genera Ferarum magno numero ſtabulantur. Et ut Avium & inprimis Ficedularum copiam taceam: eſt in Lithuania & Moſchovia Animal voraciſſimum *Roſſomaka* dictum, magnitudine Canem, facie Felem, corpore & cauda Vulpem referens, colore nigrum. Fuit gens Lithuanorum annis ſuperioribus adeo obſcura & contempta apud Ruthenos, ut Principes

Imperium Majorum. Kiovienſes ab ea ſola perizomata & ſubera ob egeſtatem & ſoli ſterilitatem in ſignum ſubjectionis exigerent, donec *Vithenes* Dux Lithuanorum ſumptis virſium incrementis, negaret tributum, quin & jugo Principibus Ruſsiæ injecto, eos adegerit ad tributa pendenda. Hujus Poſteri hoſtilibus & ſubitis incurſionibus finitimas gentes invadebant & diripiebant: donec Cruciferi Teutonici Ordinis eos debellare & opprimere cœperunt tam diu donec ad Olgerdum & Keyſtutum duces Lithuaniæ ſucceſsive pervenerunt. Poſt vero *Jagiello* Dux magnus Lithuaniæ factus eſt, qui poſtea & *Vladiſlaus* appellatus. Hic a Cruciferis & Chriſtianorum exercitibus ſæpenumero preſſus, Deo miſerante ad Polonos declinavit, & Chriſtianam religionem amplexus baptiſmatis ſacramento initiatus, ducta in matrimonium [illegible] Regina Poloniæ, Rex Poloniæ factus eſt. Terram vero Lithuaniæ germano ſuo *Skirgelloni* tanquam ſupremo Duci Lithuaniæ regendam commiſit. Lithua-

Urbes. niæ magnus Ducatus nunc in decem Palatinatus ſeu Provincias præcipuas eſt diviſus, quarum Metropolis & Caput hoc tempore eſt *Vilna*, Indigenis *Vilenski*, Germanis autem vulgo, *Die Wilde*: quæ ad Viliæ & Vilnæ confluentes anno MCCCV a Gedimino Duce condita, nunc eſt ſedes Palatini inter Lithuanos primi & Epiſcopi Romanæ obedientiæ Leopolienſi Archiepiſcopo ſubditi, & Metropolitani Ruſsiæ: qui ſeptem ſub ſe Epiſcopos Græci ritus habet, *Polocia*, *Volodimiria*, *Luca* in Volhinia *Luczko*, *Pinſca*, ad Pripetium flu-

Kiov-

LITHUA NIA
LIVONIA
PARS
Semigalen
CVR LAND
Maris Baltici Pars
Sam ogi tia
MA G
NVS
DVCA TVS
LI TH VA NIAE
MOS CO VIAE
PARS
VOLHINI A
PO DO LI A
Miliaria Lithuanica communia
Kiof
Wilna
Kowno
Grodno
Smolench
Mohilow
Pinske
Leopolis
Biala Cerkew

Kiovia, *Præmiſlia* & *Leopoli*. Eſt autē Vilna copioſa, ampla & celeberrimi nominis; muro cincta &
portis, quæ nunquam clauduntur. Templa pleraque ſunt lapidea, quædam etiam lignea. Elegans eſt Ber
nardinorum Cœnobium, ſecto ex lapide, venuſta ſtructura clarum. Quemadmodum & Ruthenorum aula
in qua ipſi merces ſuas ex Moſchovia allatas diſtrahunt. Secundus Palatinatus eſt *Trocenſis*, cujus Opid
ſunt *Grodna* ad Cronium flu. ubi Stephanus Rex Poloniæ obiit. *Lawna* ad Croni & Viliæ confluentes
Kowno, *Lida* & *Upita*. Tertius Palatinatus eſt *Minſcenſis*, ibi *Minsko* civitas & arx *Keidanow*, *Radoskowice*, *Bo*
riſſow, *Lohoisko*, *Swiſlocz*, *Bobroisko* & *Odruczko*. Quartus Palatinatus eſt *Novogrodenſis*, in quo *Novogrodeck* Ci
vitas ampla & lignea, *Slonim*, *Wolkovisko*, *Mſczibow* & alia Opida complura. Quintus Palatinatus eſt *Breſtienſis*
Breſtia Civitate ampla & lignea ſic denominatus, & in hoc Civitas *Pinsko*. Sextus Palatinatus eſt *Volhiniæ*, in qu
Luczko, Epiſcopi ſedes, *Volodomiria*, *Krzemeneſia*. Septimus Palatinatus eſt *Kiovia*, quæ urbs quōdam ampliſsim
& vetuſtiſsima, ut ruinæ quæ ad ſex milliaria ſe extendunt, facile indicant, fuit ad Boryſthenē ſita. Ibi ſunt *Cer*
caſs, *Kaniow* & *Moſer* Opida. Octavus Palatinatus eſt *Mieciſlavienſis* ad Soſam & Boryſthenē in finibus Moſcho
viæ, ibi *Mieciſlavia*, *Dambrowna*, *Copyſz*, *Sklow* Comitatus, *Mohilow*, *Bychow*, *Reczycza*, *Striſſin* Opida cum arc
bus ſita ſunt. Nonus Palatinatus eſt *Vitebſcienſis* in quo *Vitebsk* Civitas ad Dunam fluvium ſita, & *Orſha* ad Bo
ryſthenem. Decimus Palatinatus eſt *Polocenſis*, qui a *Poloczko*, ad Polotæ, & Dunæ confluentes inter Vitebſcam
& Livoniam interjecta nomen ſortitur: ibi *Diſna*, *Driſſa* & *Druha* Opida cum arcibus viſūntur. Hiſce expoſi
Flumina. tis demus Lithuaniæ ſuos amnes. Lithuaniam a parte Orientali terminant *Oſcol*, *Jugra*, minor *Tanais*, hi & plu
rimi alii in Tanaim defluunt. Eſt & in dominio Lithuanorum Boryſthenes qui ex terra plana & paluſtri ortus
per Ruſsiam delatus in Pontum Euxinum tandem exit. Sunt & *Vilia*, & *Niemen*, hic valde flexuoſe decurrit: na
veſque deferens & merces: tandē in mare Prutenicum ſuas aquas exonerat. *Dwina*, & alii, quibus ut & Lacubu
& Stagnis irrigua eſt. Omnes autem iſti Fluvii & Lacus maximam Piſcium copiam ſubminiſtrant, ſuntq; Piſce
optimi ac gratiſsimi ſaporis. Eſt præterea Regio ſilvis operta, quæ admodum magnæ ſunt, decem, aliquand
Silvæ. quindecim milliarium. Provinciarum autem Lithuaniæ Palatinos & Caſtellanos Sigiſmundus Auguſtus Polo
niæ Rex in comitiis Lublinenſibus in unum Reipublicæ corpus, cum Polonis univit, & certum ſingulis Procer
Senatores. bus, Epiſcopis, Palatinis & Caſtellanis Lithuanis locum ac ordinem in Senatu regni attribuit, ita ut ex univerſ
Regno Poloniæ omnibuſq; Provinciis illi conjunctis, ſint in Senatu Epiſcopi quindecim, Palatini triginta unu
Caſtellani majores triginta, minores quinquaginta, & qui officiales regni nominantur, Marſchalci regni & cur
Cancellarii ac vice-Cancellarii ac Theſaurarii 2, de quibus in Polonia latius. Solvuntur apud Lithuanos faci
Mores. matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atque iterum nubunt, & inter ſe matronæ palam concubinos haben
maritorū permiſſu, quos connubii vocāt adjutores: contra pellicatus viris probro datur. Cum quis forte capi
te damnatus fuerit, de ſeipſo jubente Domino ſupplicium ſumere, ſuiſque manibus ſe ſuſpendere cogitur, quod
Victus. ſi recuſaverit, tantiſper minis & verberibus exagitatur, donec mortem ſibi inferat. Armenta victum præbent

mult

ulto lacte utentibus. Panis vulgi nigerrimus eſt, ex Siligine aut Hordeo una cum furfuribus. Divitum
utem albiſsimus, ex puro Tritico pinſitur. Vini apud eos rariſsimus uſus, Cereali poculo multi utuntur,
lebeium vulgus aqua. Cereviſiam coquunt diverſimode & ex variis granis, puta, Frumento, Siligine, Hordeo,
Avena, Milio, ſed inſipidam. Medone & ſpiſſo & tenui & vario modo cocto abundant, & illo reficiuntur &
ebriantur. Lithuania difficilis aditu ac quodammodo inacceſſa, aquis omnia obtinentibus: hyeme com-
ercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & ſtagnis alta glacie concretis, niveque ſuperinfuſa fiunt omnia *Mercimonia*
ercatoribus pervia. Opes apud eos præcipuæ Animalium pelles, Muſtelinæ, Vulpinæ & pretioſiores, ut
idibus (quas Martes vocant) & Scythicis Muſtelis detractæ, quibus Sebellinis nomen eſt. Ex his ma-
um quæſtum faciunt, ut ex Cera, Melle, Cinere & Pice. Omnis item roborea illa materia que *Wagenſchot*
ſtratibus dicitur, & ex qua in Germaniæ inferioris & Belgicæ maritimis regionibus univerſa fere lignea
pera architectonica, tam publica quam privata, domorumque magna ex parte ſupellex & utenſilia parantur, *Samogitia.*
is partibus cæditur, illincque ad nos per Balthicum & Germanicum mare advehitur. Sed de Lithuania ſatis: *Nomina.*
De reliquis nunc paucula ſubjungamus. Sequitur in titulo noſtro *Samogitia* (quod eorum lingua terram inferi-
rem ſonat) Ruſſis *Samotzkaſemla*; regio Septentrionalis & ſatis ampla, Lithuaniæ proxima, ſilvis & flumini- *Soli fertilitas.*
us circumſepta, quinquaginta milliarium longitudine. A Septentrione Livoniam habet, ab Occaſu Mari
althico ſive Germanico, qui ſinus Balthicus proprie nuncupatur, nonnihil verſus Septentrionem reflecten-
o, alluitur; vicina eſt etiam Boruſsia. Abundat nobiliſsimo, candidiſsimo ac puriſsimo Melle, quod in o-
ni arbore excavata invenitur. Opidum nullum habet, non Arcem: nobiles in tuguriis vivunt, ruſtici in *Mores.*
aſis. Gens hujus regionis procera & pulchræ ſtaturæ, agreſtis tamen & incultis moribus, parco victu vi- *Victus.*
ens, ſitim aqua ſedare ſolita, raro Cereviſia aut Medone; Auri, Argēti, Æris, Ferri, Vini ante noſtra tempora ex-
ers & ignara: apud hos licitum erat uni viro plures habere uxores, & patre mortuo Novercam, Fratreque
ratriam in uxorem accipere. Gens præterea ad divinationes & auguria proclivis. Præcipuum Numen Samo-
iticum erat ignis, quem ſacroſanctum & perpetuum putabant, qui in Montis altiſsimi jugo aſsidua ligno- *Ruſſia.*
um appoſitione a ſacrorum ſacerdote alebatur. Tertium locum tenet *Ruſſia*, quo nomine hoc loco *Ruſſiam* *Urbs Leopolis.*
eridionalem ſive *Nigram* intelligimus, cujus urbs primaria *Leopolis* Emporio & Archiepiſcopali ſede ce- *Volhinia.*
ebris. Diſtrictus præter Leopolienſem ſunt, *Halicenſis*, *Belzenſis* & *Præmiſlienſis*. Reſtat de- *Situs.*
ique *Volhinia* quæ inter Lithuaniam, Podoliam & Ruſsiam ſita, Frugibus abundat propter agri fertilita- *Soli fertilitas.*
em. Incolæ ſtrenui et bellicoſi ſunt, Ruthenicoque idiomate utuntur. Regio hæc ad Magnum Lithuaniæ *Urbes.*
Ducatum pertinebat, ſed nunc Regno Poloniæ adjuncta eſt. Diſtrictus habet tres, *Lucenſem*, *Volodimirienſem* *Lacus.*
& *Cremenecenſem* ſuntque tres civitates provinciales *Luczko*, *Wolodimiria*, & *Krzemenec*, quæ complura Opi- *Silvæ.*
da & munitiones ſubjectas habent. Lacus hic et ſtagna plurima Piſcibus referta, ac ſilvæ Feris. Eſt et in hac Ta- *Podolia.*
bula *Podolia* ſita ad Tyram flu. qui *Nyſter* dicitur; regio eſt fertiliſsima, ſemel ſeritur, ter metitur: pratis ita lu- *Situs.*
xuriat, ut ſæpe Boum cornua vix è gramine appareant. Vrbes precipuæ ſunt *Camieniec*, *Bar*, *Miedziboſz*, *Breza-* *Soli fertilitas.*
nia & *Braſlaw*. Sed de hac Tabula quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant, ad Tranſſylvaniam pergimus. *Urbes.*

T Tranſſyl-

Regio. *Nomina.* *Situs.* *Soli fertilitas.*

T*Ranſſylvania* Daciæ veteris pars eſt Mediterranea, quam Ripenſem Romani dixere, nomen nunc ha bet a ſilvarum montiumque ambitu; ſilva eſt Hercynia; Mons Carpathus. Dicitur & Septemcaſtren ſis vulgo, nomine a voce Germanica *Siebenburgen* mutuato, ac *Erdeli* Hungaris. Terminant eam ab Occidente Pannonia, a Septentrione Polonia, ab Auſtro Valachia, ab Oriente Moldavia. Eſt au tem Tranſſylvania rerum omnium feraciſsima: ac Frumenti per univerſam hanc Regionem magna eſt uber tas. Præter experientiam quotidianam teſtatur id Trajani nũmus in quo Ceres erecta, dextera tenens cornu Amaltheæ, læva tabellam: cum hac epigraphe *Abundantia Daciæ*. Vinum fert præſtantiſsimum ad Albam Iu liam, Devam, Egmedinum, Birthelbinum, Fenuſcium. Fructuum item magna copia eſt, inter quos, ut reliquos omittam, præſtantiſsima Pruna Damaſcena vulgo dicta, mala Cotonea, Ceraſa dulcia, quæ cum Maroſticanis Italicis conferri poſſunt, Melopepones vulgo Melones, præſtantiſsimi. Herbæ etiam nobiliores paſsim creſcunt, Rha Ponticum, Centaurium majus, Gentiana maxima flore flavo & purpureo, Rhodia radix, Abſinthium Pon ticum, Libanotis prima Theophraſti, Crocus aliæque ſexcentæ. Metallorum Fodinæ nobiles permultæ. Auri etiam ad Sculattin: quæ Zulakna dicitur Hungaris, & ad *Rimili Dominurdz*, quod ſonat Rivulum dominorum. His locis exſcinduntur glebæ Auri puriſsimi, cujus effoſsi ſtatim uſus eſſe poſsit ſine ulla accurata ſeparatione. Auri hanc ubertatem teſtantur frequentes Romanorum nũmi aurei qui his locis ſæpe effodiuntur: quorũ parte altera viri eſt effigies cum petaſo, & hac inſcriptione C. CATO. parte altera Dacia forma Divæ, libellam dex tera tenens cum inſcriptione AV: RPVR. Argenti fodinę ſunt ad *Offera* & *Radna*. Cuprum iiſdem Montibus ef foditur quibus Aurum & Argentum. Chalybs ad *Cyk*; ferrum ad *Thoroſco* & *Vaidahuntadæ*: Sulphur & Anti monium in Cupri fodinis. Salis autem foſsilis tanta copia eſt, ut vicinis regionibus abunde ſubminiſtret.

Animalium varietas.

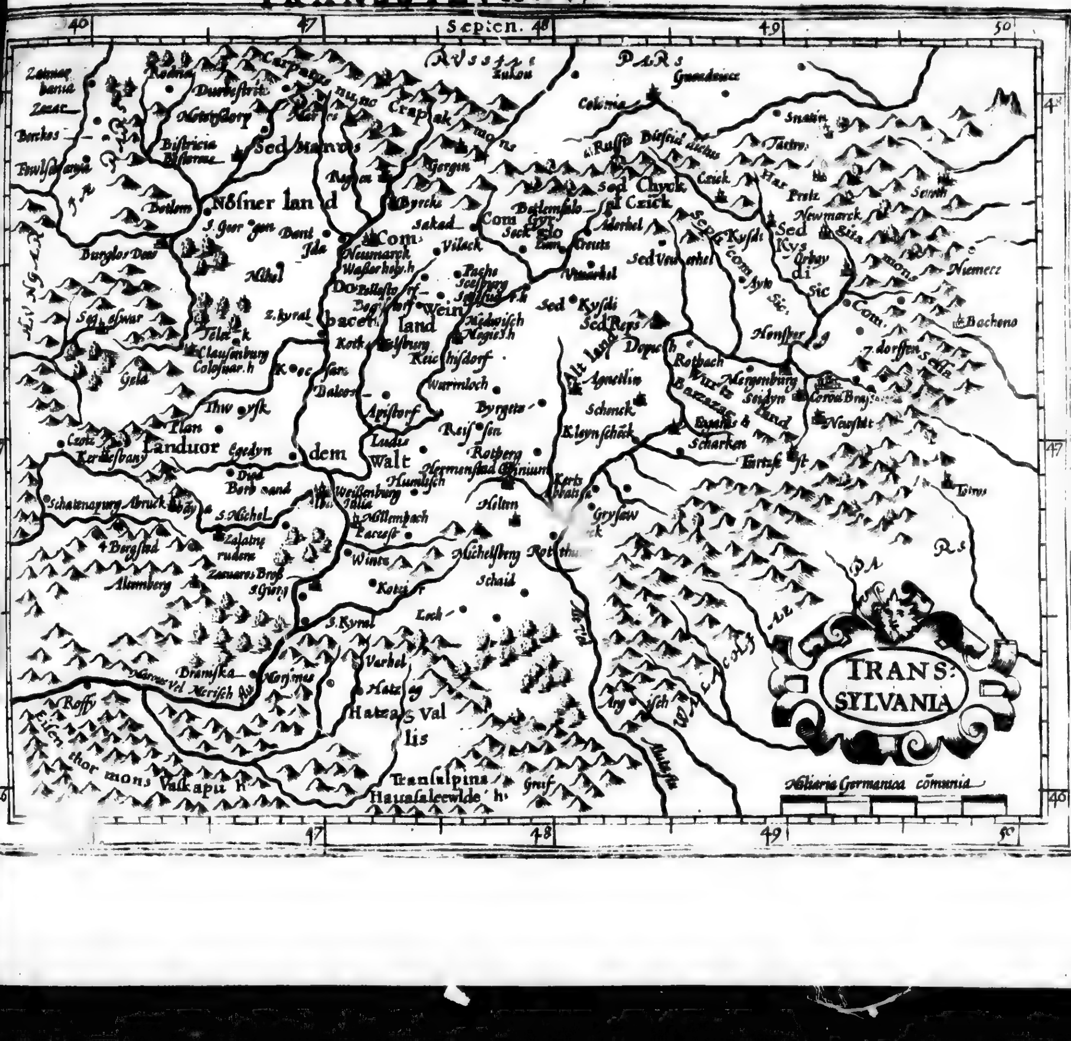
Boum præterea tanta multitudo, ut etiam prægrandes ſinguli ſingulis ſæpe florenis vendantur. Quid dicam de Equis, quos generoſos & præſtantes producit, queis per ſe mollis alterno crurum explicatu glomeratio? Quid Avium varia genera commemorem? Aquilas, Falcones, Phaſianos, Perdices, Pavones ſilveſtres, Galli nagines, Scolopaces Olympio, *Ruſticulas* Plinio, vulgo *Sneppas*, & Gallos? Quid aquatiles? Cygnos, Tar das & Onocrotalos? Et ut ab Avibus ad Feras tranſeam habet hæc Regio ſaltus prægrandes ac Nemora ingentia, in quibus Vri, Bubali, Alces, Cervi immanis magnitudinis, Lynces, Martes, Mures Pontici, Vrſi,

Imperium Majorum.

Damæ & Lepores albi. Coluere hanc Regionem jam olim variæ gentes *Iazyges*, quorum etiam hodie reliquiæ ſunt in Hungaria: tum *Metanaſtæ* etiam Plinio nominati, & *Getæ, Baſtarnæ, Sarmatæ, Græci, Romani, Scythæ, Saxones, Hungari*. Romani eam ſero debellarunt: Nam Trajanus Imperator victo Decebalo Dacorum Rege, primũ eam in provinciæ formã redegit, urbemque Zarmizegethuſam vocavit de ſuo nomine *Vlpiam Trajanam*. Eam Galie nus ducentos poſt annos amiſit, exque eo tempore humanitate ſermoneque & elegantiis Romanorum de poſitis, cœperunt Incolæ ferociam Barbariemque priſtinam repetere, Valachorum etiam nomine adſumpto.

Poſt

men nunc ha
ptemcaſtren
inant eam al
via. Eſt au
gna eſt uber
tenens corni
d Albam Iu
os, ut reliquos
Maroſticanis
ſſim creſcunt
inthium Pon
rmultæ. Aur
dominorum
a ſeparatione
r: quorū parte
libellam dex
n Montibus ef
lphur & Anti
ſubminiſtret.
Quid dicam
u glomeratio
veſtres, Galli
Cygnos, Tar
les ac Nemor
s Pontici, Vrſ
hodie reliqui
Scythæ, Saxone
ege, primū eam
am. Eam Gali
manorum de
ine adſumpto
Po

Poſt Romanos Scythæ Attila duce hæc loca inſederunt, ſeptemque ſedes liberas ſibi exſtruxere. Scythis
Saxones ſucceſſerunt Caroli Magni tempore, qui patria deſerta hæc loca inſedere, exſtructis ſeptem ad Scy-
tharum exemplum urbibus liberis. Poſtremo etiam *Hungari* alios ſubſequuti, partim loci vicinitate allecti ſe
Dacis miſcuere: partim injuriis provocati, ſub Stephano Pannoniæ Rege quem ſanctum indigitant, totam
iſtam regionem expugnavere. Ab his ſtructa ſunt etiam aliquot Opida. Pars Tranſſylvaniæ montoſa, ſe-
ro devicta eſt a Mathia Huniade qui Corvini cognomentum habuit, poſteaque a Stephano Hungariæ Rege.
Mathias ille Draculam quendam Tranſſylvaniæ montoſæ Vaivodam hominem inauditæ crudelitatis vivum
cepit, & poſt decennii carcerem priſtino loco reſtituit. Tranſſylvania nunc in tres dividitur nationes ſui
inter ſe moribus & legibus diſsidentes & diſtinctis terrarum locis provinciam incolentes, videlicet in *Saxones*,
Ciculos & *Hungaros*. *Tranſſylvani Saxones* ſicut cæteræ nationes omnes Germanicæ, habent peculiarem
linguæ dialectum. Vrbes & arces incolunt munitiſsimas, & cæteris nationibus præſtant. Sedes eorum
ſunt ſeptem, nempe, *ZarWarienſis*, *Zabeſienſis*, *Millenbach*, *Reuſmark*, *Segeſburgenſis*, *Scheſburg* forte, *Ol-*
zna, *Schenkerſtul* & *Rupenſis* ſed *Reps* forte, quæ ſingulæ pagos aliquot ſubjectos habent. *Ciculi* Moldaviæ fini-
timi a Scythis oriundi ſuis legibus & moribus vivunt, ſuaque officia ſorte diſtribuunt. Hi in ſeptem ſunt
diviſi regiones quas ipſi ſedes vocant, quarum nomina ſunt: *Sepſi*, *Orbai*, *Kyſdi*, *Czyk*, *Gyrgio*, *Marcus Zeek*,
Aranyas Zeek. *Hungari* & Nobiles Tranſſylvani paſsim intermixti Saxonibus cum Ciculis, propemodum
tam ſermone, quam veſtitu & armis conveniunt. Omnes ſimul Tranſſylvani ad nonaginta & amplius ar-
matorum millia ſuppeditant. Sunt autem in Tranſſylvania ſeptem urbes celebriores locorum intervallis
Vrbes. diſtantes, inter quas *Cibinium* eſt Metropolis & *Hermanſtat* dicitur. Sita in planitie, nullis prope Montibus
impeditur, quin ſe in admirabilem latitudinem aperiat. Non multo minor eſt Vienna Auſtriæ, arte & na-
tura multo eſt munitior: nam propter frequentes piſcinas & ſtagna non patet exercitui ad eam aditus. Pa-
rochiam etiam cathedralem habet. *Braſſovia* ſive *Corona* Germanis *Cronſtat*, quæ & *Stephanopolis* inter
Montes amœniſsimos ſita, mœnibus, foſsis & propugnaculis ſatis munita eſt. Hic Academia & Bibliothe-
ca inſignis. *Biſtricia*, *Noeſenſtat* in ampliſsimæ vallis planitie ſita, utrinque vitiferos colles habet. *Segoſwa-*
ria, *Scheſpurg* partim in edito colle, partim infra ad radices habitata. *Megies*, *MydWiſch* in meditullio
Tranſſylvaniæ ſita, ferax vini ac rebus aliis omnibus ad quæſtum & victum pertinentibus ſatis referta. *Zabe-*
ſus ſive *Zaaz* in planitie, valle profundiſsima, aquis piſcium fœcundiſsimis munita jacet. Hanc primariam
Saxonum ſedem fuiſſe dicunt. Et *ColoſWaria*, *Clauſenburg* itidem in planitie ſuaviter admodum ſita, tam
murorum ambitu foris, quam ædificiorum ſtructuris intus ſplendida. Eſt & hic *Alba Julia* urbs vetuſtiſsima
ac ſede Epiſcopali celebris. Hæc in colle declivi ſita, circumfuſa undique ad duo fere millia paſſuum pla-
nitie. Ab Ortu fluvium Maruſium, & ex altero latere amnem *Ompay* Hungarice vocatum, ex Alpibus deſcen-
dentem habet. Olim *Tarmis* dicta, ac regis Decebali Regia tempore Trajani fuit. Numerantur etiam in Tranſ-
ſylvania quo ad penſiones taxarum octo parochialia Capitula præcipua, quæ ſimul Vniverſitatem appellant.

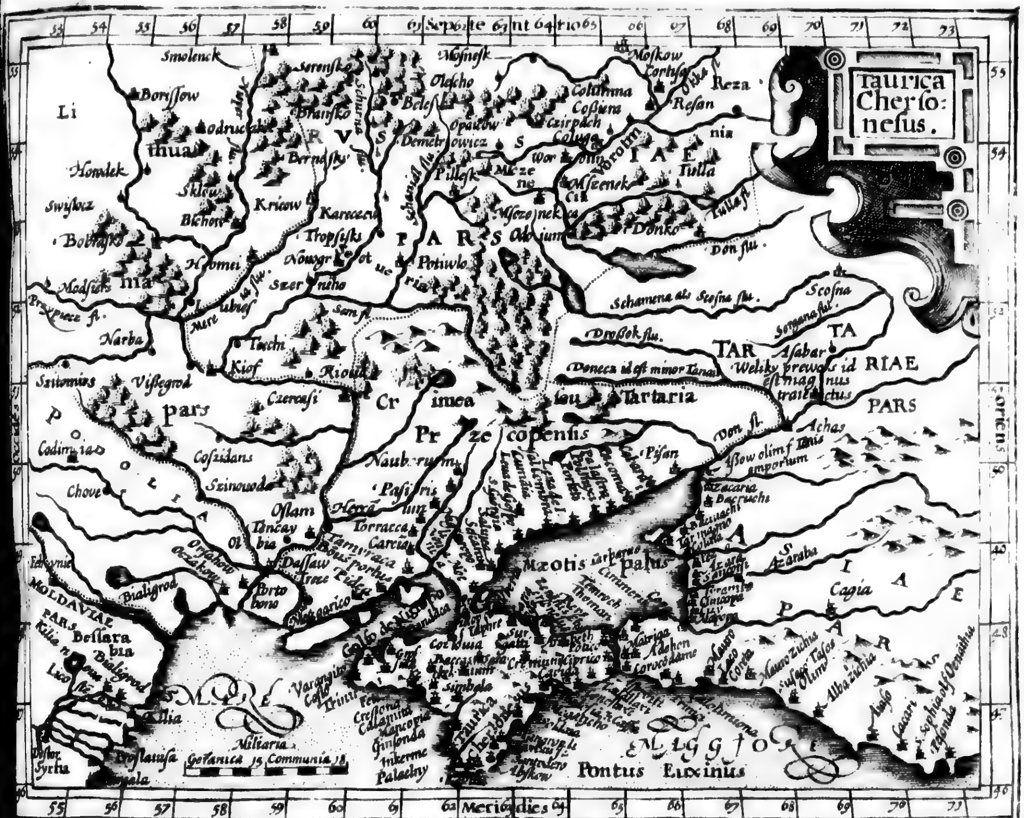
Biſtricienſ

Biſtricienſe Capitulum habet Biſtriciam cum 23 pagis regiis. *Regnenſe* Capitulum *Regen* forte, habet pagos plus quam triginta. *Barcenſe* Capitulum *BarzaZarg* habet Coronam civitatem cum tredecim pagis regiis. *Kiſdenſe* Capitulum habet Segesburgam, & pagos quadraginta octo. Duarum ſedium Capitulum complectitur civitatem Megienſem cum pagis triginta ſex. *Cibinienſium* Capitula duo, quorum unum habet *Cibinium* & pagos viginti tres, alterum Capitulum Cibinienſe, quod vocant *Surrogativa*, continet pagos circiter 22. *Zabe-ſienſe* Capitulum habet Zabeſium cum pagis ſeptemdecim. Non deſunt huic Regioni Stagna atque palu- *Lacus.*
des, quæ piſcibus præſtantiſsimis affluunt. Fluvii navigabiles tres ſunt, *Aluta*, *Moroſſus*, *Samus*: quorum duo *Flumina.*
priores è Montibus Scythicis originem ſuam trahentes, hic in Tibiſcum, ille vero recta in Danubium tendens, delabuntur; tertius *Samus* (*Thimes*, Germanis & Hungaris) ex Alpibus, Calota dictis, oriens, qui iidem in Tibiſcum delabitur. Sunt præterea & alii amnes, ut *Chicel* major & minor, *Sabeſus*, *Chryſus*, *Chryſolores*, *rygius*, quorum tres ultimi aurea ramenta ferunt, auriq; fragmenta quandoque ſeſquilibralia trahunt. Piſces in iis & ſupra dictis optimi, ac varii reperiuntur; Acipenſer nimirum magnus & parvus, Cyprinus trium generum, Salmo, Lampetra fluviatilis & lacuſtris, Silurus, Mulus barbatus dictus, Murenæ genus rarum, Truta alba & nigra, Gobii ſquammati, ac ſine ſquammis aliis penitus incogniti. De Lupis, Percis, Tincis, Murena vulgo dicta nihil memoro; qui Piſces inauditæ fere magnitudinis inveniuntur. Montes item *Montes.*
ſunt Valachiæ Ciſalpinæ & Moldaviæ vicini, qui Agaricum, ac Terebinthum ſtillant. Silvæ frequentes, inter *Silvæ.*
quas Hercynia, in quibus præter Feras ſupra memoratas jubati Boves, & ſilveſtres Equi, quibus juba ad ter- *Opera publica.*
ram uſque demiſſa. Sunt præterea in hac Regione Arces plurimæ eæque munitiſsimæ. Inter quas primum occurrit Rubea turris arx fortiſsima, ſita in alpibus juxta decurrentem amnem, ubi anguſtus inter Montes introitus patet in regionem, eſtque ceu propugnaculum totius terræ, ut ab illa parte nemo ingredi queat, ſi arcis præfectus repagula objiciat. Eſt & alia Arx munita infra Opidum Millenbach juxta Bros Opidum, ubi quoque juxta fluvium inter convalles & nivoſas alpes iter eſt in Tranſſylvaniam ducens, & aliæ. Nunc ſe- *Mores.*
quitur ut de moribus aliquid ſubjungamus, qui varii ſunt, quia a variis gentibus, (ut ſupra vidimus) & olim occupata fuit, atque etiam hodie tenetur. Valachorum gens eſt aſpera, bonarum artium atque diſciplinarum expers, Religionis Græcæ, moribus Paganiſmum redolentibus, quum & divinaculos in pretio habeant, & per Jovem, Venerem (quam ſanctam vocant) jurent, & multis aliis rebus ad Gentilium ritus accedant; quinetiam neque Opida habeant, neque domos lateritias, ſed in ſaltibus degentes arundine duntaxat adverſus injuriam cœli muniantur. Reliqua pars Tranſſylvaniæ, multis partibus eſt, ut ſolo cultior, ita & hominibus moratior. Scytharum in Tranſſylvania lingua exigua dialecto ab Hungarica hodie differt; quondam tamen maximum idiomatis diſcrimen fuit, ut & ſcriptionis, quam illi Hebræorum more a dextera orſi lævam vorſum exarabant. Ciculi, genus hominum ferox & bellicoſum: inter quos nullus neque Nobilis neque ruſticus, omnes eodem jure cenſentur, Helvetiorum inſtar, ut ſupra quoque diximus. Hungarorum magna præ aliis potentia & autoritas eſt. Et hæc hactenus de Tranſſylvania breviter dicta ſufficiant.

Regio. C*Herſoneſus* a Tauris Scythiæ Europeæ populis *Taurica* cognominata Ptolemæo , Scytharum regio eſt,
Nomina. quæ & *Scythica* Straboni dicitur. Hanc *Taurorum Peninſulam* Latine dixit Plinius lib. 2 cap. 96.
Situs. *Cherroneſum Ponticam* Appianus in Mithridaticis , *Cherſenam* Paulus Diaconus. Hodie *Perocopska*
& *Geſara* Antonio Pineto , aliis *Pracop* & *Tartaria Minor* dicitur. Ampla eſt Peninſula , inter Pon-
tum Euxinum & Mæotidem paludem uſque ad Boſphorum Cimmerium , qui Europam ab Aſia diſcernit,
verſus Ortum porrecta. Longa eſt XXIIII milliaria , Lata XV. Peninſula quæ ab Oriente & Meridie a Pe-
Cœli temperies. recopia media eſt, hyemem placidiſsimam, & Aërem temperatiſsimum habet. Nam in fine Decembris hye-
mis initium , in medio vero Februario hyemis aſperitas , quæ magis nivoſa , nec tamen integro triduo illa ma-
gis durat , quum frigida & gelu conſtans eſt : nec diutius quam ad initium Martii illa durat. Vniverſa autem
Soli fertilitas. ipſa regio frugum feraciſsima eſt , ac paſcendis gregibus atque armentis valde idonea. Sed quamvis ſolum
Animalium varietas. fertile Incolæ habeant , plurimi tamen agros non colunt, nec ſerunt. Equis, Camelis, Bobus, Vaccis , Peco-
ribus & Ovibus abundant , ac inde victitant. Eſt præterea Avium delicatiſsimarum ibi copia, quas aliquando
Chriſtiani vel Turcæ, rarius tamen peregrini Poloni capere ſolent. Venationes Cervorum , Caprarum , A-
prorum & Leporum in ditione Tartarica & Turcica mari vicina , ſunt plurimæ. Cherſoneſum autem hanc
mediam horridi & ardui Montes velut Apenninus Italiam in Boream & Auſtralem dirimunt. Auſtralem, cu-
Imperium Majorum. jus Metropolis eſt *Capha* Mahometes anno MCCCCLXXV occupavit, & ſibi tributariam fecit. In Borea-
li vero parte Tartari , Crimæi vulgo appellati , latiſsimos inter Boryſthenem & Tanaim campos , paſcuis ſub-
inde mutatis pervagantes , ſedem Regiam annos jam fere quadringentos habuerunt opidum Crimæum,
unde & Crimæi Tartari appellati fuerunt. Hi poſtea perfoſſo Tauricæ ad Inſulæ formam Iſthmo , circa
foſſam eam quam Præcop appellant , Civitatem ejuſdem nominis & Regiam ſedem cum condidiſſent, Præ-
copenſes Tartari inde dicti ſunt. Horum Rex Turcis fœdere & ſocietate conjunctus cum proprios fratres (in-
ſtigantibus Turcis) a quibus bello petebatur , ſubmoviſſet, & Capham obſidione premeret , a ſuis Conſi-
liariis ad hoc amplis muneribus corruptis , cum duobus filiolis in fruſta conciſus , Ottomannicæ amicitiæ
infœlix exemplum præbuit : Eo enim occiſo Tartari , qui hactenus liberi & indomiti , ex ſociis & fratribus
Ottomannorum facti ſunt ſervi , & more aliarum Turcicarum Provinciarum non Regem , ſed Beglerbe-
gum, id eſt Vice-Regem accipere ſunt coacti. Quale autem ſit Turcicum imperium ex Walachiæ, Græciæ &
Imperii Turcici deſcriptionibus facile poteſt cognoſci, eo Lectorem brevitatis cauſa remittimus. Præter Caza-
autem & Aſtrachan Regna Tartarorum , qui agros colunt domoſque inhabitant & nunc Moſcho ſubjiciun-
tur, præterque dictos Præcopenſes , ſunt & alii Tartari campeſtres , qui catervatim in campis nullis finibus
obſervatis degunt & in hordas veluti in quaſdam Provincias, a quibus & cognominantur , diviſi ſunt, de his
Urbes. ſuo loco Aſiaticis videlicet Tabulis , dicemus. In Auſtrali Metropolis eſt *Capha* olim dicta *Theodoſia* , Em-
porium celeberrimum, vetus Genuenſium colonia. Sita eſt ad mare. Portum copioſum illa ſemper habuit

Genuenſium

Taurica Cherſoneſus.
Septentrio
Meridies
Oriens
Smolenck
Moſkow
Reſan
Columna
Boriſſow
Kiof
Podolia
Moldaviae pars
Bialigrod
Kilia
Crimea
Przecopenſis
Tartaria
Don flu.
Mæotis palus
Pontus Euxinus
Caffa
Militaria
Germanica 15 Communia 18

Genuenſium tempore apparet eam divitem & frequentem admodum fuiſſe. Poſtquam vero a Turcis ab ann
plus centum Genuenſibus erepta fuerat, Chriſtiani Itali in anguſtum ita redacti ſunt, ut exiguæ & obſcura
admodum eorum reliquiæ in ea ſuperſint: Civitas priſtinum ſplendorem magna ex parte amiſit. Templ
Chriſtianorum Romana proſtrata, ædes dirutæ, muri & turres, in quibus Genuenſium plurima inſignia &
inſcriptiones Latinæ viſuntur, collapſa jacent. Turcis, Armenis, Iudæis, Italis, & Græcis Chriſtianis pau
ciſsimis habitatoribus referta, negotiationibus, portuque univerſæ ejus Tauricæ nunc etiam nobilis eſt; Vineas
pomaria & hortos fere infinitos habet. Ac præter hanc ſunt *Perecopia* a veteribus Græcis *Eupatoria*, *Pompeio-
polis*, *Sacer Lucus*, *Dromon vel curſus Achillis* ſeu *Græcida*, *Heracleum* vel *Heraclea* appellata: *Coſlovia*, Em
porium non ignobile: Eſt & *Ingermenum*, quod Arcem lapideam, templum & ſpecus ſub arce, & ex aduer
ſo arcis miro opere ex petra exciſos habet, nam in Monte maximo & altiſsimo ſitum ac inde a ſpecubu
Turcis cognomen retinet. Opidum quondam non ignobile opibus refertum, celeberrimumque extitit. *Cher
ſoneſus* ſeu *Corſunum* urbs Tauricæ antiquiſsima. Hanc *Sari Germenum*, quaſi *flavam arcem* Turcæ vocarun
nam ſolum quaſi flavum ille tractus habet. Quæ, quod ſuperba, dives, delicata, & clara quondam Græcæ ge
tis colonia fuerit, univerſæque Peninſulæ urbs antiquiſsima, frequens, magnifica, portuque nobiliſſima e
titerit, admirandæ illius ruinæ manifeſte teſtantur. *Jamboli* ſeu *Balachaium* Arx & Civitas: *Mancopia* ſe
Mangutum, (ut Turcæ vocant) Arx & Opidum: *Cercum* Opidum cum Arce. *Cremum*, ſeu a Tartaris *Cr
mum* dicitur Civitas & Arx muro antiquiſsimo, maximo ac prælato, magnitudine ac celebritate reliquis civ
tatibus Tauricæ Cherſoneſi Mediterraneæ, nam eam Ptolemæus ita nominat, admodum diſsimilis e
Ptolemæo fortaſſe *Taphros*, Plinio vero *Taphræ*. Ac in extrema hujus regionis parte *Tanas* Civitas, ad oſt
Tanais fluvii, Rutheni vocant *Azac*, eſtque nobile Emporium, ad quod Mercatores ex diverſis Orbis pa
tibus commeant, ubi cuique liber patet acceſſus, ac libera emendi & vendendi facultas: & aliæ. Fluvii
Flumina. hac Regione plurimi, non parvi admodum ex Montibus decurrentes: Inter quos præcipui *Boryſthenes* vulg
Nieper altiſsimus & rapidiſsimus fluvius qui a Septentrione labitur in Careinitum ſinum ſeu fluvium atqu
Maria. in Pontum Euxinum penes Oczacoviam influit. *Don*, *Ariel*, *Samara*, cum multis aliis. *Boſphorus Cimm
rius* ad quem uſque hanc Cherſoneſum protendi diximus, Fretum eſt quod Europam ab Aſia diſtermina
duorum millium paſſuum latitudine, per quod Palus Mæotica in Pontum defluit. Hic Cimmerius a Cim
meriis qui partem ejus frigidiſsimam incolunt, dicitur: vel ab Opido Cimmerio, ut vult Volaterranus. *M
otis* Palus eſt prope Phaſidis oſtium: recipiens Tanaim. Hæc *Ponti mater* dicitur Scythis, teſte Dionyſio, o
id maxime quod multa inde in eum effluat aqua, diſtracta potiſsimum ex Cimmerio Boſphoro atque e
multis aliunde locis, quæ adeo ex omni parte paludem replet, ut non poſsit inter ſua labra contineri. Hæc qu
plurima recipit flu. Piſcibus abundat. Pontus *Euxinus* itidem, cujus ſuperior aqua dulcis eſt, inferior ſalſ
Hic cum prius *Axenus*, imo ſecundum Sophoclem *Apoxinus*, vel quod navium eo non fieret appulſus, vel pro
pter barbaros Scythas accolas, qui advenas trucidabant, diceretur, poſtea *Euxinum* figura quam vocant *Euph
miſm*

...ſinum dixere. Alii hoc ad Herculem, alii ad Ionas retulere. Pontum vero dixere tanquam alterum Oceanum, putabant enim eos qui illum navigaſſent, eximium quid & memorabile præſtitiſſe, & ob id, inquit Strabo, per excellentiam proprie Pontum appellarunt, quemadmodum Homerum Poetam.

Montes.

Montes horridi atque ardui, inprimis illi qui Cherſoneſum mediam ſecant. Sunt & alii maximi & celebres. Maximus vero omnium, altiſsimus eſt, & in ſummitate Lacum ſane non exiguum habet. Sed hæc hactenus: deinceps reliqua videamus.

Ratio gubernandi.

Ius vel juſtitia Mahometica lege apud Tartaros adminiſtratur in civitatibus vel Opidis Chani, & reliquorum Sultanorum. Presbyteri Cadii vel Iudices in pagis, Begi vel Præfecti, qui injurias particulares audiunt & decidunt, perpetui habentur.

Senatores.

Veruntamen capitis, ſanguinis, furti, quas criminales, ...di, quas civiles cauſas nos dicimus, Chanus ipſe cum Conſiliariis ſuis diſcernit. In quibus exponendis ...ſidico non egent, ſubtilitatibus juris, calumniis, excuſationibus, nec dilationibus utuntur. Extremæ ...m conditionis Tartari vel peregrini coram judicibus & Chano ipſo, a quo ſemper audiuntur, & celeriter expediuntur, injurias ſuas ipſi per ſe libere admodum exponunt; omnibus enim ſemper ad illum aditus patet.

Scholæ & educandæ juventutis modus.

Filios a primis annis Arabicis literis inſtituendos, filias vero domi non alunt, verum propinquioribus ſanguine curandas tradunt. Filios adultos Chano vel Sultanis in miniſterium, filias nubiles inſignioribus ac nobilioribus Tartaris vel Turcis dant in matrimonium.

Mores.

In aula Principis inſigniores Tartari ac nobiliores non ad faſtum vel ſuperbum luxum, verum pro neceſsitate & honeſtate ſatis ſplendidi & civiles ſunt. Cum in publicum exit Chanus, miſerrimæ ſortis homines non excluduntur, a Chano vero conſpecti examinantur, videlicet ut ſiquid opus habeant, referant. Legibus obedientiam magnam Tartari præſtant: Principes ſuos Deorum loco ipſi adorant & venerantur. Iudices, pro lege Mahometana perpetui & ſpirituales pro divis, indubitatæque omnis æquitatis & integritatis, fidei & opinionis viri inter illos habentur. A controverſiis, criminationibus juridicis, jurgiis minus neceſſariis & particularibus, invidia, odio, tetris exceſsibus, omni luxu & ambitione, in victu & amictu prorſus alieni ſunt. In aula Principis nec inter ſuos, gladios, arcus, nec alia ulla arma illi geſtant, exceptis viatoribus, vel peregrinis iter facientibus in quos admodum humani & hoſpitales ſunt.

Victus.

Nobiliores panem, carnes, cibum, vinum igni eliquatum & Mulſum potū habent, agreſtiores pa-[illegible]carent, verum milio concuſſo, lacte & aqua diluto, quem *Cuſſa* vulgo nominant, & caſeo pro cibo pro potu lacte equino utuntur. Camelos, Equos & Boves oneri inutiles, vel jam moribundos jugulant, ac Ovium carnibus non raro veſcuntur.

Opificia. *Mercimonia.*

Mechanicas artes rariſsimi, & in Civitatibus vel Opidis pauci admodum mercaturam exercent, & quicunque artifices vel mercatores ibi reperiuntur, vel Chriſtianorum mancipia, vel Turcæ, Armeni, Iudæi, Cerceſii, Petigorenſes qui Chriſtiani ſunt, Phyliſtini vel Cyngani obſcuræ & extremæ conditionis homines ſunt. Sed de Taurica Cherſoneſo ac regionibus Septentrionalibus quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant. Ad Hiſpaniam, cui in noſtra diſtributione princeps locus deinceps tribuitur, quod felix fauſtumque ſit, eam luſtraturi, tranſeamus.

Regio.
Nomina & unde deducta.

H*Iſpania* nobilis Europæ Regio, primaque Continentis Terræ Pars, ab Hiſpano Rege, ut notat Iuſtinus, dicta eſt. Alii ſic nominatam volunt ab *Hiſpali* urbe nobiliſsima, quam hodie *Servilliam* appellant. Abrahamus vero Ortelius, Vir in Palæſtra Geographica valde operoſus, quum Iberiam Aſiæ Regionem olim *Paniam* a Pane, quem Iberis Dionyſius, victoria potitus, præfecerat, inde vero *Spaniam* ab Iunioribus vocatam fuiſſe, legiſſet apud Auctorem de Fluminibus & Montibus, fidem ſequutum Soſthenis lib. III rerum Ibericarum: ſcriptoreſque fere omnes animadvertiſſet primos Hiſpaniæ Incolas ex Iberia uſque derivare: adductus eſt, ut ab *Spania* potius illa, quam ab *Hiſpano* vel *Hiſpali* nomen Regioni inditum, crederet. Sane *Spaniam* nominat D. Paulus Epiſtola ad Roma. cap. XV. *Spaniam* etiam vocat alibi D. Hieronymus, ac multi alii. Quam autem *Hiſpaniam* Latini Scriptores, Ptolemæus, Stephanus & alii *Iſpaniam* vocant, rejecta adſpiratione, temporibus antiquiſsimis *Iberiam* & *Heſperiam* nominatam memoriæ produnt Strabo, Plinius, aliique. *Iberiam* quidem ab *Iberia* Aſiæ regione, unde primos Hiſpaniæ Incolas non pauci deducunt. Alii Iberiam ab Ibero Rege trahunt; alii ab Ibero flumine; Avienus ab Ibera Bæticæ Opido. *Heſperiam* vero, ab Heſpero, vt quidam memorant, Atlantis fratre, vel ut Horatius putat ab Heſperia Heſperi filia, vel potius ab Heſpero ſtella Occidentali: quia in Europæ Continente nihil eſt hac Regione Occidentalius. Quumque & Italiæ nomen idem eſſet, Horatius hanc *Ultimam* canit. *Celtiberam* quondam fuiſſe nominatam tradit Appianus: quæ tamen pars Hiſpaniæ (quam Celticam olim dixerunt teſte Varrone) potius cenſenda. *Sepharad* Hebræis dici notant Gulielmus Poſtellus & Benedictus Arias Montanus in Abdiam. Atque hæc de nomine: ſequitur Quantitas & Qualitas. Quantitas conſiſtit in Finibus & Circuitu, quæque inde quaſi naſcitur, Forma vel Figura.

Situs.

Quod igitur ad Fines: alluit Hiſpaniæ duo quidem latera Oceanus; Aquilonare Cantabricus; Occidentale, Atlanticus; Tertium, quod ad Meridiem, ubi Fretum Herculeum, Mare pulſat Ibericum, quod & Balearicum; verſus Orientem Pyrenæos habet Montes, perpetuis jugis ab Oceano, ubi Flaviobriga, hodie *Fuentarabia*, tendentes ad Mare Mediterraneum duobus inſignes Promontoriis, uno, quod *Olarſo* cognominatum, in Oceanum projecto, altero, quondam ab *Veneris Templo*, nunc vero, ab *S. Cruce* denominato, in Mediterraneum. Hiſpaniæ longitudo maxima milliarium Hiſpanicorum CC. Latitudo qua maxima CXL qua minima LX. Ioannes Vaſæus in Hiſpaniæ Chronico memoriæ prodit, Hiſpaniam ad Pyrenæos tam anguſtam eſſe, ut cum per eos iter faceret, in monte D. Hadriani, Ferdinando Colone rerum iſtarum peritiſsimo commonſtrante, niſi fefellerit adſpectus, utrumque viderit Mare: Oceanum ſcilicet, cui peregrinantes erant proximi, atque eminus, quouſque oculorum acies ferre poterat, albicantes Maris Mediterranei fluctus. Circuitum autem DC mill. ſtatuunt, & amplius. Strabo, Ptol. & alii Hiſpaniam comparant Corio Bubulo humi protenſo: cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipſi Galliam porriguntur. Collum inquam, quantum protenditur Mons Pyrenæus ab Mediterraneo Mari ad Oceanum Britannicum; inde dilatatur ad Brachia, ab Nova Carthagine uſque ad

Cantabros

Cantabros : Crura a Freto Herculeo uſque in Gallæciam & Mare Britannicum : ultimum Corli ad modum Caudæ, Promontorium Sacrum, hodie S. *Vincentii*, quod extenditur in Oceanum Atlanticum, longe ultra omnem Hiſpaniam. Subeſt Hiſpania medio Quarti, totique Quinto, parti etiam Sexti Climatis : ubi optima ad res omnes Temperies. Nam neque ut Africa violento Sole torretur; neque, ut Gallia, ventis aſsiduis fatigatur : ſed inter utramque media, hyeme & æſtate temperato Sole perfruitur. Hinc magna Cœli ſalubritas per Hiſpaniam, teſte Iuſtino, æqualiſque Aëris ſpiritus nulla Paludum gravi nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ undique aſsidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terreſtri ſpiritu, præcipua omnibus ſanitas redditur. Non eadem tamen Hiſpaniæ paſsim qualitas. Qua enim Arcton ſpectat, pleriſque ſcribentibus, frigidor eſt, nonnulliuſque aſperitatis : Oceano ſemper obnoxia, inſuetorum aquarum indiga, malignæque inde habitationes: quum etiam rupibus, ſaltibus, lociſque ſilveſtribus cæteraque obſeſſa. Qua, Montibus fere perpetuum intercurrentibus, in Auſtrum declinat, tota felix, tota beata, ut multis magniſque Fluminibus irrigari, ſic tempeſtivis pluviis, quantum ſufficit, recreari ſolita, & hinc omne genus, ea præcipue parte, Frugum, Animaliumque non benigna ſolum Mater, ſed & Nutrix ſolicita. Admirandam eorum, cum quæ ex terra proveniunt, tum quæ in terræ viſceribus generantur & latent, fertilitatem : Animantium item, quæ Terra Marique naſcuntur præſtantiam, quis digne utque ſingula flagitant, commemorabit? Incredibilis per omnem Hiſpaniam Frugum ubertas : & plerique agri tantæ ſunt liberalitatis, ut pro accepto uno tritici modio triginta plurimum colonis reddant : ſæpe etiam quadraginta. Herbarum cum ſativarum, tum voluntariarum, quæ citra ſementem erumpunt, quibuſque inſignes ſunt & peculiares vires paſsim, cumprimis in montoſis locis eſt feraciſsima : ubi ſui diſsimilis, inquit Pomponius, Linum aut Spartum alit. Fructus etiam arborum numero plures, formaque grandiores habet. Quid Mala referam? Inter ea melioris notæ ſunt duo, *Canuſium & Regium*. Quid Pyra? In iis ſupremæ claſsis quatuor, quæ odore guſtuque ſuaviſsima : *Apianum*, quod *Muſcatum* vocant omnium Pyrorum minimum, *Vinoſum*, *Pintum*, Quartumque, quod Hiſpanis *Sine Regula* nominatur. Quid Olivas? In harum numero primas obtinent Hiſpalenſes, quæ magitudine juglandes excedunt. Quid de reliquis dicam Fructibus? Pledecantata ſunt non paucis Mala Heſperia vel Citrea : Cydonia, quæ vulgo *Membrillos*, Granata, ſuis etiam viribus medicinam facientia. Quid vina commemorabo, optimi ſaporis odoriſque? Paſsim quidem generoſa admodum leguntur, alii tamen & aliis locis præſtantiora. Hiſpania etiam dives quondam univerſim, ut nunc quoque variis in locis, precioſiſsimis Auri, Argenti, Æris, Ferri, Plumbi, aliorumque Metallorum Theſauris. Quid jam dicam de Salinis? Sal in Hiſpania non modo coqui, verumetiam plurimum effodi, hoc eſt & fieri & gigni, tradit Solinus. Fit in multis Hiſpaniæ locis ex aquis puteanis, ut apud *Seguntiam* & alibi: unde Regibus magnum exigitur Vectigal. Sunt & Montes Hiſpaniæ, ſi fides Marineo Siculo, nativi Salis.

Cœli temperies.

Soli fe

Animalium varietas.

Eſt Hiſpania præterea pecoris omnis generis dives, gregibus & armentis plena, adeo ut mugitu, balatuq
Nemora, Silvæ, Montes, Prata, Campi, Saltus ubique reſonent. Equos alit optimos: Cęteris Bætica plures
Aſturia fortiores: *Aſturcones* inde dictos. Leones autem, Camelos & Elephantes non novit, niſi cicures
aliunde advectos. Ad Venationes extimulant cum alia, tum in Montibus, Vallibus, Silviſque Damæ, Cerv
Apri, Vrſi, Lepores, Cuniculi. Ad Aucupia invitant cum aves aliæ, tum Aquilæ, Ardeæ, Accipitres, Atagines, e
nuper ex Sicilia allati. Item Grues, Anſeres, Perdices, Palumbi Torquati dicti, Anates ſilveſtres & Cicure

Imperium Majorum.

Sed de his ſatis, ad Imperium Majorum venio, quod caput in Methodo noſtra proxime ſequitur. Non an
mus hic mihi recenſendis cum ex aliis, tum Iuſtino, Diodoro, Ioſepho, Euſebio, Hieronymo, ſuppoſititioq
Beroſo, & Interprete ejus Annio Viterbienſi, Antiquis Hiſpaniæ Regibus, rebuſque ab iis domi militiæq
geſtis, Lectorem morari. Morari hoc eſſet & ineptire cum multis. Tubal non in Hiſpania neque in Eur
pa, ſed in Aſia fuit. Huic qui ſufficiuntur, Iberus, Iubalda, Brygus, Tagus, Bætus & alii, Regeſne cenſend
abſit: niſi quis fluviis aliiſque rebus Inanimatis naſci tunc temporis ſolitos Reges concedat. Qui fictum
lud agmen ſequuti, non melioris ſunt conditionis. Incerta omnia: ut & vix certiora, quæ ſucceſsione quid
geſsiſſe ſcribuntur in Hiſpania, Regibus quaſi exactis, varia fortuna multiſque & populis a ſe ſeminatis & o
dis conditis, Lydi, Thraces, Rhodii, Phryges, Cyprii, Phœnices, Ægyptii, Mileſii, Cares, Lesbii & Chaldæi. E
ploratiora cenſeri ſolent, quæ ab Carthaginenſibus, Romanis, multoque poſt Gotthis, Vandalis, Alanis, Su
vis, Hunnis, eorumque Regibus patrata memoriæ produnt Scriptores, qui partim rebus gerendis adſtiterun
partim ex fideliſsima aliorum cognoverunt relatione. Ea, paucis dicam, ſic habent. Quum in Hiſpania lon
lateque dominarentur & pleraque ſub ditione ſua haberent Pœni, aliique Africæ populi, contra eos pri
omnium cum armatis exercitibus ab S.P.Q.R. miſsi ſunt Cn. & P. Cornelii Scipiones, belli Punici II initio: q
ſeptimo ejus belli anno ſunt cæſi, Q. Fulvio Flacco & Ap. Claudio Pulcro *Coſſ.* Submiſſus anno ſequenti Pa
Patruoque P. Cornelius Scipio Africanus Major multa proſpere geſsit, primuſque ibidem provinciam fec
Q. Cæcilio Metello & L. Veturio Philone *Coſſ.* anno V.C. IↃXLII. Hic Aſdrubale & Magone Carthaginenſiu
Ducibus, acie ad Bætulam urbem (quæ quo loco hodie in Andaluſia viſuntur *Baca* & *Ubeda*, fuiſſe creditu
fugatis, atque inde ex tota Hiſpania pulſis vindicatiſque armis Hiſpaniis, amicitiam cum Syphace Maſſyloru
(hodie *Biledulgerid*) Rege, icto fœdere, firmavit. Paullo poſt rebellantes Hiſpaniæ populos ad deditione
compulit, Fœdereque cum Maſſaniſſa Maſæſulorum (fuerunt ubi nunc *Regnum Tremiſſenum*) Rege & G
ditanis facto, Provincia L. Lentulo & L. Manlio Acidino tradita, Romam reverſus eſt. Poſt Scipione
Hiſpaniam L. Cornelius Lentulus Proconſul obtinuit; qui rebus bene feliciterque geſtis, ovans urbem ingr
ſus eſt, anno V.C. IↃLIV. Triennio poſt C. Cornelio Cethego, Minucio Rufo *Coſſ.* Hiſpaniæ primum ſu
terminatæ, atque in eas duo novi Prætores miſsi, C. Sempronius Tuditanus in *Citeriorem*, M. Helvius Bla
in *Ulteriorem*. Vix duobus elapſis annis, quum tantum gliſceret in Hiſpania bellum, ut jam Conſulari
Duce & exercitu opus eſſet, M. Porcius Cato Conſul citeriorem ſortitus, bello ab Emporiis (retinetur hodie

nome

omen in *Ampuriis*) cœpto, rebellantem ita pacavit, ut Proconſul ex ea triumpharit, anno ↄↄ LX. Hic eſt
e Cato, qui miro ſtrategemate multarum Hiſpaniæ urbium muros uno die diruit, ſcribente Livio, & aliis.
oſt Catonis victoriam Hiſpaniæ varie poſſeſſæ ſæpeque nunc hic nunc ibi amiſſæ; ita ut ſupra XXX Trium-
hi poſtea ex his relati memorentur. Stipendium pendere non prius cœperunt, quam Auguſto Principe:
ui cum Hiſpaniam omnem, debellatis Cantabris & Aſturibus, qui omium diutiſsime reſtiterant, multo
rioque Marte perdomuiſſet, univerſam in tres provincias diviſit, *Bæticam*, *Luſitanicam*, & *Tarraconenſem*.
ngulis inde ſui ſunt attributi Conventus: Bæticæ IV, *Gaditanus*, *Cordubenſis*, *Aſtigitanus* & *Hiſpalenſis*. Lu-
ania tres habuit, *Emeritenſem*, *Pacenſem*, & *Scalabitanum*. Tarraconenſis denique VII, *Carthaginenſem*,
rraconenſem, *Cæſar-Auguſtanum*, *Clunienſem*, *Aſturum*, *Lucenſem*, & *Bracarenſem*. Videndi Plinius
III. Strabo lib. III, & alii. Sic rebus ſubinde paullum mutantibus, provinciæ nobiliſsimæ Romanis
uerunt uſque ad Imperatoris Honorii IIX & Theodoſii III Conſulatum, qui incidit in annũ CCCCXCIV;
o tempore Vandali, Suevi & Alani, ab Stilicone in Gallias evocati, quum eas, Rheno trajecto, omnes pe-
occupaſſent, & in iis jam immanium Barbarorum more debaccharentur: ab Gothis, Adolpho & Vallia
egibus, quos ad liberandas Gallias Honorius Imperator miſerat, exacti, tranſgreſsi Pyrenæos montes, Hi-
aniam Romanis ereptam multos annos obtinuerunt. Poſt aliquot annos Gothi, Galliam incolentes, ab
ancis bello petiti in Vandalos vice verſa arma movent. Franci Gothos ex Galliis, Gothi Vandalos & Ala-
os ex Hiſpaniis ejiciunt: Suevis ad internecionem cæſis. Quo tempore Vandali & Alani a Bonifacio in A-
cam, cui pro Imperatore præerat, evocati Hiſpanias Gothis poſsidendas reliquerunt. Gothi Hiſpaniam,
omanis præſidiis omnino expulſis, quum ſui juris feciſſent, eaque ſub ſuis Regibus longo jam tempore fu-
ent potiti: tandem ingenti bello ab Sarracenis Arabibus profligati, Rege Roderico occiſo, Hiſpaniam fere
mnem amiſerunt. Bello ſuperſtites quum in Aſturum, Cantabrorum & Gallæcorum montibus ſeſe mu-
iſſent, paullatim amiſſas Regiones, Vrbes & Caſtella recuperare cœperunt: & poſtremo, quum Sarrace-
orum res in Bætica Hiſpania ſe contraxiſſent, omnemque Hiſpaniam Gothi recuperaſſent, iis etiam ab Fer-
ando Aragoniæ Rege cognomine Catholico (quod hæreditarium deinceps eſſe cœpit ſucceſſoribus) vi-
ſque omni Hiſpania cum Mele, qui ſe Granatæ Regem ſcribebat, exturbatis, univerſa regio Dominis
quis eſt reſtituta. Quum autem Maurorum temporibus a quinque Regibus Caſtellæ, Aragoniæ, Portu-
lliæ, Granatæ, & Navarræ, Hiſpania fuerit poſſeſſa, ſolus hodie Imperium in eam execet Philippus III,
hilippi Magni F. Caroli Imperatoris ter-Maximi N. Diviſa olim varie fuit. Romani primo diviſerunt in
eriorem & *Vlteriorem*. *Citeriorem* dicebant, quæ Principi Vrbi Imperiique terris proximior erat, inter I-
erum ſita fluvium & Pyrenæos montes: *Vlteriorem* vocabant, quæ remotior, ultra Iberum, ad Oceanum
que extenſa. Sequentibus temporibus Hiſpaniam in ſex fuiſſe diſtributam provincias legimus, *Tarraco-
nenſem*, *Carthaginenſem*, *Luſitaniam*, *Galiciam*, *Bæticam*, & trans fretum in regione Africæ, *Tingitanam*.
Maurorum tempore regna fuerunt in Hiſpania plurima, quæ poſteriores in quinque diviſere, Caſtellæ, Ara-

 gonum,

gonum, Portugalliæ, Granatæ & Navarræ. Partiuntur autem nova diſtributione totum Imperium in tri
regna, Aragoniæ ſcilicet, Caſtiliæ & Portugalliæ. Sub Aragonenſi regno comprehenditur, præter Aragoniam
Catalonia, *Valentia*, *Majorica*, *Minorica*. Sub regno Caſtiliæ comprehenditur *Biſcaia*, *Leon*, *Aſturia*, *Ga*
lecia, *Eſtremadura*, *Andaluſia*, *Granata*, *Murcia*, *Vtraque Caſtilia*, cum acceſsione Canariarum Inſularum.
Vrbium nomina. Sub regno Portugalliæ comprehenditur, præter Portugalliam, *Algarbia*. Vrbes in toto regno pęne ſunt in
numeræ. Inter eas præcipuæ, *Hiſpalis*, *Madritum*, *Tarraco*, *Liſbona*, *Granata*, *Pampilona*, *Valentia*, *Bar*
cino vulgo *Barzelona*, *Legio* VII *Germanica* nunc *Leon*, *S. Lucar*, *Corduba*, *Nebriſſa*, *Compoſtella*, *Toletum*, *Sala*
mantica, *Complutum*, *Pintia*, *Cæſar-Auguſta* nnnc *Saragoſſa*, *Aſturica Auguſta*, aliæque plurimæ. Sunt hi
Lacus. Lacus admirabiles. Prope opidum *Beiaram* Lacus eſt non utilis minus quam admirabilis; qui & Turtures
piſces ſubnigros & excellentes, gignit, & futuram pluviam turbinemque, teſte Marinæo Siculo, magno aëri
ſonitu prænunciat; adeo ut ejus murmur quaſi Tauri mugitus ſæpenumero ad duodeviginti millia paſſ. fueri
auditum. In ſummo *Montis Stellæ* cacumine Lacus quidam eſt, ſcribente Vaſæo, in quo fragmenta na
vium ſubinde reperiuntur, quum tamen a mari plus XII leucis abſit: quin quod exæſtuet & tempeſtates ib
audiantur, adfirmare Incolas, quoties intumeſcit mare, idem notat. In Cantabriæ Lacum fulmen dec
diſſe, & repertas duodecim Secures, ait in Galbæ vita diligentiſsimus ſcriptor Suetonius. *Amœnum Stagnu*
Flumina. eſt apud Plinium lib. III natur. hiſtor. cap. III, haud procul Valentia: hodie *Albufera*. Sequuntur Flumi
na. Hiſpania multis paſsim irrigatur Fluviis. Sunt qui centum & quinquaginta numerant, & in iis Ponte
ultra ſeptingentos, inter quos nobiliſsimi Segoviæ & Alcantaræ. Alii aliis ſunt nobiliores. *Iberus* Ptolemæo
Ebro hodie, erumpit apud Cantabros ex Idubeda Monte, duobus Fontibus quorum dexter in ſaltu Aucen
ſi (*Monte d' Oca*) ſiniſter ad opidum, quod incolis *Fuentibre*. Inde magnis creſcens amnibus, primo Cala
guritanis exceptus arvis (*Calahorra*) Iuliobrigam & Tubellam petit, Navarræ opida; Iuliamque & Celſam
inde Cæſar-Auguſtam alluit. Illinc digreſſus in Auſtrum, & mox verſus Euronotum labitur per Laletani
populos, qui nunc Catalani, & Dertuſam opulentam urbem præterlabitur. Poſtremo plurimis fluviis au
ctus, peracto quadringentorum ſexaginta mill. paſſ. curſu, in Mediterraneum, cognomine ipſi, Pelagus ta
violenter duobus Oſtiis ingreditur, ut L paſſus in mare profuſus dulcis hauriatur. *Durius* maximus (concu
rentibus in eum tot amnibus quos enumerare longum eſſet) Hiſpaniæ fluvius ex Idubeda, ubi nomen illi *Sier*
de Coçolo ſcaturiens, Vectones ab Aſturibus, Luſitanos ab Gallæcis Veteribus diſterminat. Turrem Sulla
nam (*Tordeſillas*) Salabrim, Mirandam & olia opida contemplatus, decimo quinto fere infra Lamecam milli
ari, apud opidum Portugalliæ, quod *Portus* dicitur, rapidiſsimo curſu, Occidentali ſe miſcet Oceano: *Doriu*
Ptolemæo; *Durias* Straboni; *Duero* hodie. *Tagus*, Ptolemæo ceteriſque, naſcitur in altiſsimis Oroſpedæ ju
gis, ſtadiis quinquaginta ab Opido parvo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab urbe Concia nunc *Cuença*. P
Carpetanos lapſus Toletum, Regalem urbem, petit, ponteque accepto, Talaveram, Auguſtobrigam, Alcanta
aliaſq; urbes non ignobiles alluens, mediam fere ſecans Portugalliam, ultra Oliſipponam in Occiduum ſe exo

nera

erat Oceanum, oſtio bis millium, ut quidam notant, quinquaginta paſſ. latitudine. Accolis hic fluvius ho-
dieque *Taio*, Luſitanis *Teio*. *Tagus* auriferis arenis copioſius reliquis Hiſpaniarum fluminibus, uti teſtantur
olinus in Polyhiſtore & Iſidorus lib. XIII Etymolog. cap. XXI, præferebatur. Auriferum hodieque, ut &
ios multos Luſitaniæ fluvios eſſe adfirmat apud Ortelium, vir fide dignus Emanuel Enricus. Piſcium item
oſtreorumque feraciſsimum, Gemmaſque generantem memoriæ prodit Pomponius Mela. *Anas*, Latinis
ræciſque ſcriptoribus ſatis notus, originem habet ex vaſtis ſtagnis, in Laminitano agro, ut ſcribit Plinius lib.
I Naturalis Hiſtor. cap. I, hodie *Campo de Montiel*, circa opidum, Hiſpanis *Cagnamanes* dictum. Oretanos
æterlapſus ad Metallinam, ubi caſtra fuiſſe Vitelliana docent Antiquæ ejus loci Inſcriptiones, terræ ſe pe-
tralibus condere putatur. (Nam ex vulgi opinione magis quam ex veritate hæc eſſe teſtis eſt apud Ortelium
elatus Georgius ab Auſtria præpoſitus Harlebecenſis) mox poſt aliquot leucas, quaſi ſæpius naſci gau-
ns, inquit Plinius, ad Villartam eruptione facta, Auguſtam Emeritam, ubi longiſsimo ponte lapideo tranſi-
, Pacem Iuliam, & Auſtrum verſus alias urbes prætergreſſus ad caſtrum Marinum in Oceanum evolvitur.
iſpanis hodie *Rio Guadiana*, recepta ab Arabibus voce: iis enim *Guad* fluvius. *Bætis* Ptolemæo, oritur pro-
Caſtaonem ex Oroſpeda Monte, ut ſcribunt Strabo & Stephanus, qua parte *Sierra d' Alcaraz* nominatur.
b Fonte in Occaſum vergens Cordubam, aliaque Opida præterlapſus, ad Hiſpalim in Auſtrum declinans,
ſtio ſatis amplo (unius enim leucæ eſt) ſed quod vadoſius haud procul Gadibus in Atlanticum Mare ſe
onerat. Hic fluvius nobilis Auro veteribus eſt, & Olivetis. Straboni etiam & Pauſaniæ *Tarteſſus* nomina-
r. Livius *Circen* ab Incolis nominari notat: quam appellationem aliquamdiu retinuerunt, ſcribente Mario
igro, Hiſpania potiti Afri; quibus tandem *Guadalquivir*, vel ut alii ſcribunt *Guadalchebir*, tanquam fluvius
agnus, fuit dictus. *Minius* Hiſpaniæ Tarraconenſis fluvius, ortum habens ſexto ſupra Aras Sextianas, qui-
s hodie *Lugo* nomen, milliari ad opidum vulgo *Caſtel-Verde*, Portum marinum ſecans, Pontemque Bel-
ium & Orenſem civitatem perlapſus, facto ad Valentiam cum Avia congreſſu, ſex milliaria procurrens in
ceanum ſe præcipitat. Sunt & alii, *Lethe*, *Turius*, *Limæi*, *Sicores*, *Chalybs*, *Auſtra*, atque alii minorum *Maria.*
ntium fluvii, quos aliis explicandos, ne prolixiores ſimus, relinquimus. Mare nos vocat & quæ cum eo *Commoditates.*
eri ſolita, Sinus & Portus. Oceano undique Hiſpania & Mari Mediterraneo concluditur, præter eam
tem quæ Montibus Pyrenæis & Aquitaniæ conjungitur Quorum beneficio patentibus gremiis univerſi
bis tam novi quam veteris commercio oportuna, tanquam ad juvandos Mortales ipſa avida in Maria pro-
rit. Quæ & marinorum Piſcium genus omne abunde ſubminiſtrant. Inter quos Cætæ, Balenæ, Congri,
urenæ, Thynni, Savali, Lampetræ, & alii, tum oſtrea, Conchyliaque. *Sinus* Hiſpaniæ celeberrimi ſunt tres,
nnes ad Mare Mediterraneum, *Sucronenſis*, *Illicitanus*, *Virgitanus*. Omnium vaſtiſsimus eſt *Sucronenſis*, ma-
o ſatis ore pelagus, inquit Mela, accipiens, & quo magis penetratur anguſtior. Mediæ magnitudinis eſt
citanus nunc *Puerto d' Alicante*. Minimus eſt *Virgitanus*, ab opido, ut ſcribit Mela, *Virgi*, hodie *Vera vel*
ra, Corrupte apud Ptol. *Urce* vel *Virge*: nec emendatius apud Antoninum *Urci*, ut nec apud Plinium *Urgi*.

Nominatur

Nominatur & *Gaditanus* Sinus Melæ lib. III ab Gadibus. Hodie *Baia de Cadiz*. Inter Portus, quos Hiſpania habet, primi eſt loci qui *Magnus* Veteribus, inter Nerium & Scythicum Promontoria; *Corunna* hodie. Sunt & *Annibalis Portus*, apud Pomponium, *Albor* hodie in Algarbiæ regno: *Amanum*, Plinio nunc *Fuentarabie*, ut Villanovanus, vel *Bermeo*, ut Moralis cenſet: *Gaditanus*, Melæ & Antonino, circa Gades: *Tarraconenſis*, de quo Silius Italicus lib. XV. *Veneris* denique Melæ nominatus ad radices Montis Pyrenæi. Sed de Sinubus Portubuſque eorumque latitudine & profunditate multis feliciſsime ſcribit Lucas Aurigarius in ſuo Nauigationis Speculo, Chartis, quod ad Hiſpaniam, decima novemque ſequentibus.

Montes.

Succedunt Montes inter quos *Pyrenæus* principem obtinet locum, Hiſpanos ab Gallis dividens *Pyrenea* Ptol. & reliquis; Stephano *Pyrene*, Tibullo *Pyrene*: Livio & aliis *Saltus Pyrenæus*: Hiſpanis *Los Pireneos* univerſim; nam pro ratione locorum varia ſortitur nomina. Dictum volunt plerique ab igne: vel quod crebris fulminum ictibus feriatur; vel quod ejus ſilvæ (ſcribente Diodoro lib. VI) injecto a Paſtoribus igne, quondam univerſæ conflagrarint. Silius Italicus denominationis honorem tribuit Pyrene puellæ, Bebrycis filiæ, in monte ab Hercule compreſſæ; ibique quum ab feris laniata eſſet, ſepultæ. Pyrenæus, ut ab Ortu in Occaſum ad Promontorium uſque Celticum prolatatus Hiſpanos dividit in Ciſmontanos & Vltramontanos, alium Iberi fontes montem protrudit verſus Meridiem per Hiſpaniæ latitudinem. Nomen illi *Idubeda* apud Strabonem & Ptolemæum; *Saltus Aucenſis*, vulgo *Monte d' Oca* hodie vocatur, ab *Auca* urbe vetere, cujus ad *Villam-Francam*, vigeſimo ſupra *Burgos* mil. veſtigia monſtrantur. *Oroſpeda* Idubedæ proles Strab. *Ortoſpeda* Pt. Toti hodie certum non eſt nomen: nam quod Alvaro Gomecio cenſentur *Sierra Vermigia*, Floriano *Sierra Molina*, Cluſio *Sierra Morena*: Partes ejus ſunt. Oroſpedæ adcenſeri ſolet *Calpe*. Sic Ptolemæo aliiſque mons vocatur ad Fretum Herculeum: qui *Gibraltar* vulgo. Oroſpedæ item pars rupes præcelſa, quæ ex Hiſpali ſi urbe Granatam eunti prope Archidonam ſe conſpiciendam offert. Nomen habet famamque meretur memorabili, quod in omne ævum eſt duraturum, Amoris exemplo. Hiſpanis dicitur, *La Penna de los Enamorados*, *Amantium Rupes*. Paullinus *Bimarem* nominat. Reſpicit enim duo Maria, Internum & Externum. Strabo Calpen montem eſſe, ait, circuitu quidem non magnum admodum, altitudine autem ingentem & arrectum, ut remotioribus Inſulæ formam præferat. Vnam Herculis Columnarum ſunt qui fabulantur, alteramque ex adverſo Abylam in Africa, Laborum Herculis metas: addunt unum fuiſſe quondam montem, ſed ab Hercule perfoſſum, atque ita mutatam rerum faciem. Ex Alcaraſſum *Mariani* montes ſurgunt. Sic nominat Plinius, qui ſingulariter *Marianus* Ptol. & *Mons Mariorum* Antonino: hodie *Sierra Morena*. Radices horum montium alluit ad lævam perpetuo fere ad Oceanum uſque nobiliſsimus fluvius Bætis. Iuxta Barcinonem Mons eſt quem *Mon-Ivi* vocant accolæ: ſunt qui interpretantur *Montem Jovis*; alii vero melius *Montem Judæorum*, qui quondam illic ſepeliebantur, quorumque plura adhuc ibi ſepulcreta & ſigna. In vertice Turris eſt, unde ſpeculator die quidem Linteo Velo, noctu vero Facibus Navigiorum adventum Barcinonæ civibus oſtendit. Silvis, Nemoribus, Arboribuſque ſingulares ferentibus fructus, ubiq; eſt plena Hiſpania.

Longum

Longum eſſet omnia commemorare. Nemus eſt apud Opidum, cui ab *Monte Majore* nomen, in quo Quercus, Caſtaneas, Ilices, Nuces, Corylos, Ceraſos, Prunos, Pyros, Ficus, Labruſcas, & omne genus arborum fructiferarum ſola natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul Opido Bejerano Nemus eſt amœniſsimum, ubi Caſtaneæ Arboris ambitum ſe menſum ſcribit Lucius Marinęus Siculus pedum circiter quadraginta. Silvas etiam cæduas complures habet. Quare & materia abunde præbetur ſtruendis navibus.

Opera publica & privata.

Quid jam de Operibus publicis, quid de privatis dicam? Plurima hic magnifica Templa, plurimæ Abbatiæ, Cœnobia, Monaſteria, Xenodochia & Noſocomia. Multa Regum conſpicua Palatia, multæ Magnatum & Equitum magnificæ & pulcherrimæ Ædes, innumera denique alia & publica & privata Ædificia.

Ratio gubernandi.

Rex vero *Hiſpaniarum* naſcitur non eligitur: inauguratur tamen, populoque Sacramentum dicit & ab eo accipit. Liberi Regis *Infantes* Hiſpaniarum appellantur. Inter eos Primogenitus, qui omnium Procerum, civitatum & populorum jurejurando Rex vivo Patre deſignatus eſt, *Hiſpaniarum Princeps* dicitur.

Senatores eorumque frequentia.

Quamvis autem Regi ſuprema ſit in omnes & omnia poteſtas liberumque arbitrium: nihil tamen fere decernit, niſi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni primores *Senatum Regium* conſtituunt) conſilio. Ibi graviora, quæque magni momenti, plene ventilata terminantur: quæ celanda, in *Secretiore Conſeſſu* diſcutiuntur, quem conſtituunt ipſe Rex, Dictator Legionenſis, Præſes, tertiaque Conſilii Regii portio. Quę ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem *Indicum* vocant, ab uno Præſide, XII vero Conſiliariis. Bellica in *Senatu Militari* peraguntur: quem ſtatuunt XII-VIRI Senatus Regii, Dictatores item Legionenſis & Caſtellanus, cum aliis. Præter hos etiam tres in Hiſpania ſunt *Juris Præfecturæ*, quas *Audientias* vel *Cancellarias* appellant, una quidem in Caſtilia, altera vero in Granata, tertia in Galęcia: unicuique Præſes eſt & XII Senatores: ab his, ſi Litigantes ſibi minus ſatis factum arbitrentur, Controverſiæ ad Senatum deferuntur Regium. Eſt denique *Theſaurarius Caſtellanus* ſub ſe quatuor habens *Queſtores*, quorum omnium eſt Pecunias Regni tractare, eamque habere reddereque rationem. Ducum in Hiſpania, Marchionum, Comitumque ingens numerus. Præter Principem *Aſturiarum* & alios, Duces invenio circiter XXIII. Sunt illi *Frienſis*, *Medinæ-Rivi-Sicci*, ..., *Alcalæ*, *Albuquerquæ*, *Scalonæ*, *Oſunæ*, *Avoſſi*, *Bejari*, *Gandiæ*, *Seſſæ*, *Infantaſgi*, *Medinæ-Cœli*, *Medinæ-Sidoniæ*, ...*quedæ*, *Najaræ*, *Feriæ*, *Segorbiæ*, *Sonnæ*, *Villæ-Formoſæ*, *Verraguæ*, *Paſtranæ*, *Francæ-villæ*. Sunt & alii, quorum nomina non occurrunt. Quibus omnibus annuus Cenſus eſt a XL ad C Ducatorum millia: Ducibus *Infantaſgi* & *Medinæ-Sidoniæ* ſummam ſuperantibus: quorum hic CXXX, ille CXX habet millia. Marchiones fere, *Villæ-Novæ*, *Aſtorgæ*, *Aquilaris*, *Deniæ*, *Mondejaris*, *Navareſi*, *Pliegi*, *Saviæ*, *Vellezæ*, *Comares*, ...*umontis*, *Altaminæ*, *Veladræ*, *Viarinæ*, *Carpij*, *Camaraſſæ*, *Corteſij*, *Montis-Majoris*, *Guardiæ*, *Montis-Cla*..., *de las Navas*, *Pozæ*, *Steppæ*, *Tanaræ*, *Villæ-Francæ*, *Dradæ*, *Cavietis*, *Falcis*, *Fomeſtæ*, *Molinæ*, *Ceralvæ*, ...*leſis*, *Vallis*, *Zaaræ*, *Ardalis*, *Tariſæ*, *Alcaniſæ*, & alii: potiore parte Reditum percipiente ab X ad ... millia Ducatorum. Comites recenſentur plus minus LXXX, quibus annuus Reditus eſt ab X ad XXV Ducatorum millia: inter quos Principem obtinet locum *Bonavenſæ*, *Alvæ*, *Mirandæ* & *Oropeſæ*.

Longum eſſet Lectorique tædioſum, quærere hic Vicecomitum, Baronumque numerum: longum Vice regum, Gubernatorum, Provinciis Marique Præfectorum: longum denique Magnorum Magiſtrorum, Equitumque variorum Ordinum, in Caſtella quidem *S. Jacobi*, *Alcantaræ*, *Calatravæ*, & *Rhodienſium Ordi S. Joannis*: in Aragonia Cataloniaque ordinis *Monteſæ*: in Portugallia Ordinum, *Militum Jeſu Chriſti* (cuju Magiſter ipſe Rex eſt ampliſsimi ſane, ut qui annexas habet Provincias omnes in Africa, Aſia, Ameri caque inventas) *S. Jacobi*, ejus qui de *Avis* dicitur, itemque *Rhodienſium D. Joannis*. Inter familias vero Hiſpaniæ, ut hoc obiter addam, antiquitate prima eſt *Pacieca*, quum Hirtius in Commentariis nominet *L. Jun Paciecum*, ubi de Corduba agit: ejuſque etiam mentio fiat apud Ciceronem lib. VI. Epiſt. ad Familiar Epiſtola ad Leptam. Non minus illuſtres ſunt *Meridona*, *Toletana*, *Cerdea*, *Cardonea*, *Larenſis*, *Velaſ Pimentella*, *Stunica*, *Henritica*, *Oroſia*, *Cordubenſis*, *Limenſis*, *Guſmanea*, *Mondragonea*, alias alii adda & parcant nobis Senatus illi, ſi ordinem violaverimus. De Adminiſtratione Statuque Politico diximus: ſeq tur Eccleſiaſticus. Primatus Hiſpaniæ antiquiſsimis temporibus in Hiſpalenſi fuit Eccleſia, inde vero To tana, uſque ad excidium illud Hiſpaniæ funeſtiſsimum. Toleto enim in Barbarorum poteſtatem redact Bracarenſis Archiepiſcopus ea dignitate eſt functus, docentibus illud Eccleſiæ Bracarenſis Archivis. Rec perato Chriſtianis Toleto, quum Toletanus amiſſam dignitatem repeteret, Bracarenſis autem ſemel acqui tam retineret, Contentio orta eſt, quemadmodum legere eſt lib. I. Decretal. adeo ut adhuc ſub Iudice eſſe ſcribatur. Qui porro a temporibus Romanorum & Gothorum in Hiſpania fuerint Præſules docet Chronico ſuo I. Vaſæus cap. XX. Poſt ereptas rurſum Barbarorum manibus Hiſpanias, Epiſcopatus cu Antiquis ſuis Civitatibus ſunt reſtituti, tum quidam in nonnullis recens inſtituti. Septem hodie Archiep ſcopos Hiſpaniam habere legimus, iiſque ſubeſſe Epiſcopos circiter XL ſuffraganeos. Primus eſt *Toletan* Caſtellæ Cancellarius, cui poſt Reges Regiamque prolem nullus vel dignitate vel fortunæ amplitudine ſ cundus. Parent illi Epiſcopi, *Burgenſis* (cui ſedes olim fuerat Auræ, unde *Auritanus*, & corrupte in quibu dam Conciliis aliiſque Actis publicis *Auxitanus* dicebatur, tranſlatus inde *Burgos*, Caſtellæ Veteris Metro polim, ab Alphonſo VI, eo, qui Toletum Chriſtianis reſtituit, auctoritate Vrbani II P.M. anno CIↃ XCVI *Cuencæ* vel *Cunquenſis*, *Cinquenea* vel *Ciguntenſis*; *Oſmæ* vel *Oxomenſis* (perperam in Conciliis *Oxovienſis*) *Cordubenſis*, (Epiſcopatus hic antiquiſsimus & propter Oſium Epiſcopum celebratiſsimus) *Jaenenſis*: *Pale tinenſis*, vel *Palentinus*; *Segovienſis*. Secundus *Hiſpalenſis*. Sub eo quondam XI, hodie III, ſunt Epiſcop tus: *Malacitanus*, *Gaditanus* & *Canarienſis*. Tertius *Compoſtellanus* eſt. Epiſcopatus hujus ſedes olim erat *Iria Flavia*, unde *Irienſis*, Opidum Galęciæ maritimum, *Padron* vulgo. Tranſlatus autem poſtea Com poſtellam, dici deinceps cœpit *Compoſtellanus*, vel *S. Jacobi*. Ejus auſpicia ſequuntur: *Corienſis*, *Placenti Aſturicenſis*, *Gamorenſis*, *Salmanticenſis*, *Orecenſis* (qui & *Aurienſis* & *Auriſinus*, *Orenſis* item) *Tuienſis* (vel T *denſis*, a *Tude* ſive *Tyde*, opido Galęciæ ad Minium amnem ſito *Tuij* vulgo) *Badaiocenſis* (hodie quoq *Pacenſis*) *Mindonienſis* (cujus ſedes olim Ribadeum, vulgo *Mondonnedo*).

Quartus Granat

Septentrio
Meridies
Cantabricus Oceanus
Pyrenei Mont.
ARRAGONIA
MARE
Balerides sive Gymnesiae In. duae
Maiorca
Minorca
Yvica I.
Formentera Insula
Sucronicus Sinus
Virgitanus sinus
Cabo de S. Vincent
Cabo de Gates
Fretum Herculum
Ibericum Mare
MEDI TERRANEUM
Pars Africae
HISPANIA
Scala leucarum Hispanicarum

Ad ejus nutum ſunt Præſules *Almeria* & *Guadicenſis* vel *Guaditanus*, olim etiam *Accitanus*; nam quæ olim
Accitana Colonia, hodie *Guadix* nuncupatur. Quintus *Valentinus*: cui ſuffragantur *Carthaginenſis*, *Origuel-*
le, *Segorbienſis* (vel *Segobricenſis* a *Segobrica*, quæ nunc *Segorbia*) & *Balearium Majoris*. Sextus eſt *Tarraconenſis*:
obtemperant illi Præſules *Ilerdenſis* (vulgo Leridæ) *Dertoſanus* vel *Tortoſæ*, *Herlua*, *Barcinonenſis*, *Gerun-*
denſis, *Urgellenſis* & *Vicquenſis*. Septimus denique *Cæſaraugustanus*: eum in ſacris agnoſcunt *Pampilonenſis*
Calagurritanus, *Oſcenſis* & *Balbaſtienſis*. Nulli ſubſunt *Leonenſis* & *Ovetenſis*. Habet & tres Archiepiſcopos
Portugallia, *Bracarenſem*, *Oliſiponenſem* & *Funchalenſem*: ſubque iis Epiſcopos *Eborenſem*, *Viſeenſem*, *Guar-*
denſem, *Conimbricenſem*, *Portenſem*, *Lamecenſem*, *Silvenſem*, *Ceptenſem*, *Lerienſem*. De reliquis Epiſcopa-
tibus conſulendus Vaſæus, loco quem indicavi. His omnibus, ut & Abbatibus, Monaſteriiſque quanti
ſint annuatim reditus, notant curioſe L. Marinæus Siculus, Damianus a Goës, & alii. Ad ſtatum Eccleſia-
ſticum pertinent etiam fidei Inquiſitores, in Sarracenos, Maranos & Iudæos primum creati, qui lapſu tem-
poris vires ſuas & auctoritatem extendere cœperunt in omnes quibus alieniores ab Eccleſia Romana mentes.

Academiæ.

Habeat & locum hic Notatio Academiarum; quæ in Hiſpania circiter viginti duæ numerantur: interque eas
primi loci *Salmanticenſis*, *Complutenſis*, *Conimbricenſis*, *Pincianenſis*, *Saguntina*, *Oſcenſis* & *Ilerdenſis*. Hiſpani
felices ingenio, infeliciter diſcunt; ſemidocti doctos ſe cenſent. Sophiſtarum Aſtus plus ſatis amant. In Aca-
demiis Hiſpanice magis quam Latine loqui gaudent: voces etiam Maurorum non paucas admiſcentes. Suos
fœtus ingeniique monimenta ad poſteritatem raro, rarius ad Exteros, ob linguæ defectum, producunt. Fue-

Bonarum artiũ ſtudiis celebres viri.

runt tamen, ſuntque hodie non vulgariter docti, qui præclara eruditione lectiſsimiſque ſcriptis patriam illu-
ſtrarunt, variiſque operibus apud remotiſsimos etiam clariorem fecerunt. Si Theologi poſtulantur: pro-
dibunt Vigilantius, Presbyter Barcinonenſis; Aquilius Severus; Prudentius, Epiſcopus Armentiæ: Oſius Cor-
dubenſis, Avitus Presbyter, Marcianus, Epiſcopus item Barcinonenſis, Paulus Oroſius, Pacianus, ejuſque
filius Dexter, Audentius, Iſidorus, Apocalypſeos Interpres, Iuſtinianus, Valentinæ Eccleſiæ Antiſtes; Lean-
der Hiſpalenſis Epiſcopus: Martinus, Præſul Mandovenſis: Fulgentius, Epiſcopus Carthaginenſis: Eladius
Archiepiſcopus Toletanus: Iſidorus, Epiſcopus Hiſpalenſis: Ioannes, Gerundenſis Præſul: Eutropius, Va-
lentinus Antiſtes: Franciſcus Ximenes Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus, Academiæ Complutenſis pa-
ter, qui variis linguis ſacra Biblia, Complutenſium appellatione notiſsima curavit imprimenda; & alii. Si Ca-
nonici Iuris periti: Bernardus Compoſtellanus: Raymundus de Pennya Forti: Hugo Barcinonenſis. Si Iuriſ-
conſulti: Calixtus III Pontifex M. Fortunius Garcia, Gomeſſius, Didacus Covarruvias, ſilentioque minime
prætereundus Antonius Auguſtinus, domo Cæſar-auguſtanus, XII vir Romæ Stlit. Iudicandis, inde vero e
Allifano & Ilerdenſi Epiſcopo, Tarraconenſis Archiepiſcopus, vir Romanarum Antiquitatum & meliori
literaturæ peritiſsimus. Si Medici, licet non patrii, ſed inſititii: aderunt Avicenna, Averrois, Raſis Alman-
çor, Meſſahallah. Si Hiſtorici: Trogus Pompejus, Iuſtinus, & alii. Si Philoſophi, L. Annæus Seneca, ejuſque
filii, Seneca Novatus & Mela, L. Iunius Moderatus Columella: C. Iulius Hyginus Sotion: Ioannes Vives

Valentinus

Valentinus. Si Mathematici: Pomponius Mela: Abrahamus Cacutius, Alphonſus Rex Caſtellæ, Henricus,
Infans Portugalliæ, Henricus Marchio Villenenſis, Arnoldus Villanovanus, eiuſque Diſcipulus Raimun-
dus Lullius. Si Oratores: præter Senecam, Portius Latro & M. Fabius Quintilianus. Si denique Poetæ in
medium producendi: ſiſtent ſe Sextilius Hena, LL. Annæi Seneca & Lucanus Patrueles, M. Valerius Martia-
lis, Rufus Feſtus Avienus, Aurelius Prudentius, Damaſus Pontifex M. Iuvencus, Arator, Cælius Sedulius. *Mores.*
Iuniores, ne tædium pariam, omitto. Hiſpanis natura calida eſt & ſicca: color ſuboſcurus, cui juvando Fœ-
minæ collyrio plurimum ex Ceruſſa Minioque utuntur: duriora & bene compacta membra. Magna mor-
tales omnes ſuperſtitione ſuperant, ad ceremonias, adulationes, amplos titulos populis aliis duces. Animi
concepta dexeritate ſingulari tacendo, ſimulando, diſsimulandoque celare norunt. Gravitatem ſervant cum
adfectata quadam ſeveritate: quæ facit ut odium ſuſtineant nationum omnium, graviſsimum, quemadmo-
dum ipſe Mariana prædicat, atque individuum magnorum imperiorum adſeclam. Mulieres non admodum
fœcundæ paucos pariunt: priſcas Romanas æmulantes, Vino plurimum abſtinent: raro ſe conſpiciendas præ-
bent. Advenas inhumaniter excipiunt. Apud Exteros alter alterum colit, veneratur, laudat, extollit: Nobilita-
tem, plebeio etiam, ſi quo poteſt modo, concilians. Iuſtitiæ cultores maximi: Summis, Mediis, Imis æquale
Ius adminiſtratur. Facit Magiſtratuum induſtria, ut pauca, imo nulla ibi ſint Latrocinia. Plerorum manus
puræ ab cædibus aliiſque flagitiis. Nemini impune eſt, qui vel ſacroſanctas Leges, vel quemcumque, etiam
minimi loci, violare fuerit auſus. Inquieti magna ſemper moliuntur. Pulſis inteſtinis hoſtibus, profligatiſque
Saracenis, potiſsimas Orbis Terrarum partes ſuis Regibus acquirere ſtudent. Vbi duo treſve convenerint,
cujuſcumque loci & conditionis, de Rep. graviſsimiſque rebus differunt, ad enervandas Hoſtium vires vias quæ-
runt, Strategemata excogitant, mille Machinas fabricant, ſuiſque Ducibus, ſiquid utiliter inventum, aperiunt.
In caſtris famis, ſitis, laborum patientiſsimi. In acie conflictuque major illis ars quam ferocitas. Levi corpore,
levibuſque armis induti Hoſtem facile ſequuntur, facileque, quum opus, fuga ſibi conſulunt, nuſquam non,
nunquam non militaribus operam dantes Meditationibus. In conviviis domi quidem frugales, ſobrii, pau- *Victus.*
ciſque contenti, foris ciborum, præſertim delicatiorum, appetentiores. Scitis & commodis utuntur veſti-
bus nec male formatis. Hiſpania autem larga manu confinalibus ſuis aliiſq; remotioribus populis infinita cum
apud ſe nata, tum etiam aliunde advecta ſubminiſtrat, Sericum, Lanas, Pannos omnis generis, Sal, Saccharum, *Mercimonia.*
Mel, Mala, Medica, Citrea, Granata, Cydonia, Olivas conditas, Cappares, Vvas, Ficus, Pruna paſſa, Amygdala,
Caſtaneas, Glycyrrhizam, Aniſum, Cuminum, Coriandrum, Oryzam, Crocum, Oleum, Ceram, Alumen, Smeg-
ma, Minium, Purpuram, Thynnos, Balenaſque ſalitas, Baccas laurinas, Fructus diverſorum generum ſaccharo
adſperſos, Alabaſtrum, Corallum, Aurum, Argentum, Ferrum, Chalybem, Stannum, Cuprum, Plumbum, Ru-
biam Tinctorum, Argentum vivum, Goſsipium, Gemmas item pretioſoſque Lapides & Aromata cum ab aliis,
tum ab Indis accepta. Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis,
Aſiaticis, Americanis accipiunt eas Hiſpani merces, quas Natura Cœlique & Soli genius ipſis negare ſolet.

 Ha ctenus

Hactenus in genere Hiſpaniam deſcripſimus : nunc poſtulat Methodus , ut ſpeciatim & per partes eam perambulemus. Varie a variis fuiſſe diviſam in generali deſcriptione diximus. Nos ero Partium Hiſpaniæ , quo ordine methodoque ob Hondio delineantur , deſcriptionem, quam poteri us fidelisſime, proponemus. Eam ſex Tabulis abſolvit , hoc ordine. In prima deſcribitur *Portugallia* , in ſecunda *Biſcaia* , *Guipuſcoa* & *Legio*. In tertia *Caſtella Vetus* & *Nova*. In quarta *Andaluſia* , ubi & *Conventus Hiſpalenſis* & *Gades*. In quinta *Valentia* . In ſexta *Aragonia* & *Catalonia*. *Portugalliam* , quæ primo loco ſ

Regio. offert , *Luſitaniam* Veteres dixere. *Luſitaniæ* autem Ptol. & aliis , quæ Appiano *Liſitania* , nomen impoſi

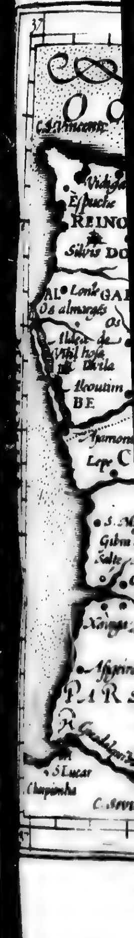
Nomina unde deducta. tum tradunt M. Varro & Plin. ab *Luſo* Liberi filio , *Lyſaque* cum eo bacchante : Luſitaniam enim dici , tam quam *Luſi* regionem. Marcianus putat *Luſitaniam* appellari ab fluvio cognomine , qui nunc forte *Tagus*. *Portugalliam* quidam ſic nuncupatam volunt a *Portu Gallorum*. Andreas Reſendius , cujus ſententiam ſequuntur alii docti , *Portugalliæ* appellationem manaſſe notat a *Portu Cale*. Cæterum *Po ugallia* hodie , ſi terræ latitudinem ab Meridie Septentrionem verſus ſpectemus , major eſt quam *Vetus Luſitania* : ſin ab Occaſu Ortum , longitudinem , minor. *Portugallia* vero hoc ævo verſus Boream excurrit ſupra Confluentes Minium

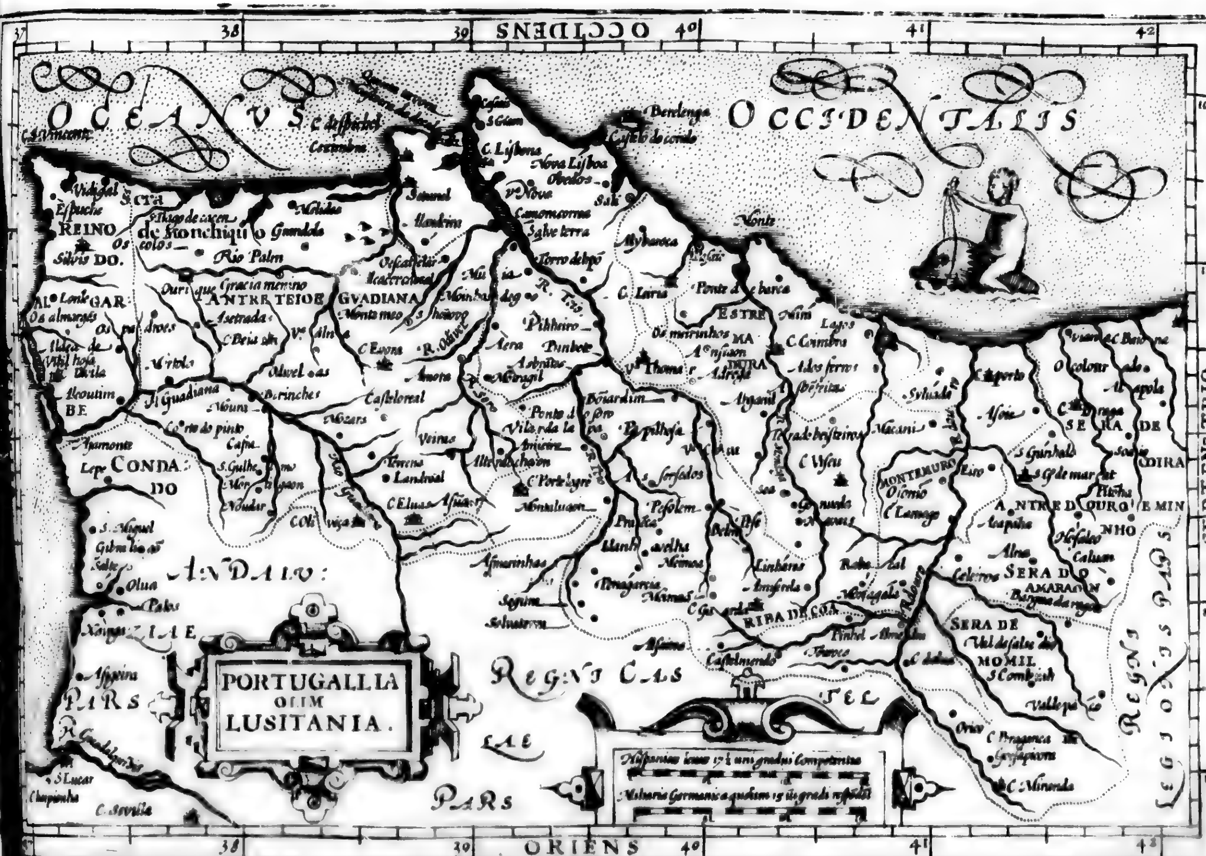
Situs. Aviamque ad Opidum uſque Ribadaniam, in Aviæ ripa poſitum : qua parte Galeçiam ſpectat : ductaque hinc in ortum Linea ad Mirandam uſque ad Durium collocatam : inde vero Meridiem verſus recto fere progreſſu facto ad oſtia Anæ fluvii , quo latere Caſtellæ , Extremaduræ & Andaluziæ eſt confinalis: ad Notum & Occidentem Atlanticum reſpicit Oceanum , adeo ut ambitus ejus cenſeatur eſſe Iↄ c c c x x c milliarium. Optima

Cœli temperies & ſoli fertilitas. in hac regione Aëris temperies , ac Cœli ſerenitate atque ubertate præſtat. Abundat Vino , Oleo , Malis aureis Citreis , Amygdalis , Melle , Cera. Ac fructus quos hæc regio producit bonitate antecellunt fere omnibus qui in locis finitimis naſcuntur. Et quamvis Incolæ non tantum Frumenti ex agris ſuis colligant, ut ipſis in victum ſufficiat : tamen ex Gallia & Germania quantum opus habent, advehitur. Plurima alit hæc regio Animalia , Equos inprimis magno numero , tantæ velocitatis agilitatiſque , ut vento conceptos fabularetur , im

Imperium majorum. crederet Antiquitas. *Portugalliæ Regnum* primum circa annum c I ↄ c initium habuit. Ad id enim uſque tempus ſub Hiſpaniæ nomine cenſebatur. Primum Regum Luſitanorum Progenitorem Faſti commemorant *Henricum* Ducem Lotharingiæ , Comitem Limburgium , virum animo magnum manuque promptum : qui Laribus in Hiſpaniam tranſlatis , *Tyreſiam* duxit *Alphonſi* v i Caſtellæ Legioniſque Regis Filiam , accepta in dotem ea Galçciæ Luſitaniæque parte , quæ nunc Portugallia : quam non ita pridem ipſemet ſua virtute ex Saracenorum & Maurorum ſervitute vindicarat. Defuncto circa annum c I ↄ c x I I Patri ſucceſsit *Alphonſus* I qui Portugalliæ ſe Ducem appellans , Regis titulum ab exercitu accepit anno c I ↄ c x x x I x , victoriam conſequutus in Agro Orichienſi contra Iſmarium , & alios quatuor Saracenorum Maurorumque Reges : quinque Scutorum inſignia facti monimentum poſteris relinquens. Succeſſerunt huic recta fere linea *Sanctius* , *Alphonſus* I I , *Sanctius* I I , *Alphonſus* I I I , *Dionyſius* , qui primus Algarbiorum Regis Titulum uſurpare cœpit

Alphonſus

OCCIDENS
OCEANVS
OCCIDENTALIS
PORTUGALLIA OLIM LUSITANIA
ANTRE TEIOE GVADIANA
REINO DO ALGARBE
CONDADO
ESTREMADURA
ANTRE DOURO E MINHO
RIBA DE COA
REGNI CASTELLAE PARS
ANDALVZIAE PARS
REGNI GALLAECIAE PARS
SEPTENTRIO
ORIENS

Alphonſus IV, *Petrus*, *Ferdinandus*, *Joannes*, *Eduardus*, *Alphonſus* V *Africaus* cognomine, *Joannes* II, *Emanuel*, *Jo*-
annes III, *Sebaſtianus* in Africa interfectus, *Henricus* primo Cardinalis, & *Antonius*: quo, quod Nothus dicere-
tur, pulſo, ut proximus hæres Regnum occupavit *Philippus* II Hiſpaniarum Rex, Emanuelis per Iſabellam pri-
mogenitam Nepos: cujus hodie Filius *Philippus* III feliciter Hiſpaniæ quanta quanta eſt, imperat. Portugalli-
Metropolis eſt *Oliſippo*, ut ea dicitur in antiquis & probatæ fidei M. Varronis, Plinii, Antonini, Melæ exemplari-
bus. In vulgatis enim nunc *Olyſippo*, nunc *Oliſyppo*, item *Ulyſſippo*, aliiſque modis ſcribitur: hodie *Liſbona*, vel, u-
incolæ proferunt, *Liſboa*. Emporium eſt reliquis Orbis terrarum nobiliſsimis concenſendum: Divitiis ſup-
modum adfluens: Mercium peregrinarum, quæ ex Aſia, Africa, America adferuntur, Promptuarium celebr-
Situs ad Tagi fere Oſtium amœniſsimi commodiſsimique: amplum, quodq; ſua magnitudine Montes quin-
totidemque Valles (nam olim multo erat minus, unumque tantum, ut quidam tradunt, Collem occupabat)
complectitur. Ex parte, qua mari alluitur, Portis diſtinguitur XXII, qua Continentem reſpicit XVI: Turribu-
per Murorum gyrum LXXVII munitur. Templa, quæ Græcis Parochiæ XXV, numerantur: præter hæ-
plurima ſunt quæ Monachis, Anachoretis Veſtalibuſque ſunt attributa. *Oliſipponem*, ut Matrem agnoſcun-
Trans-Taganæ: *Ebora* Plin. & aliis, *Ebura* Ptol. quæ vulgo hodie *Evora*. *Begia* vulgo *Beia*, vel *Bexa*: olim
Pax Julia, Antonino & Ptol. *Setubal*, olim, ut opinatur Cluſius, *Salacia*: quæ tamen Varrerio Moraliqu-
putatur *Alcaſar de ſal* in Algarbiæ regione. *Almada*, Ptol. *Cætobrix*: Antonino *Cætobriga*. Cis Tagum hau-
procul Oliſippone Aquilonem verſus *Caſcale* Opidum eſt ſitum. Propius ad urbem accedenti *Bethleem* occur-
rit, opidulum. Sunt ibidem *Leiria*, *Tomar*, *Guarda*, non ignobilia, neque obſcuri nominis Opida. Hau-
procul Tomare viſitur *Ceice*, *Celium* Antonini eidem. *Alanqueram* ad flu. Tagum, patriam ſuam Damianu-
Goëſius, ſic dictam putat tanquam *Alankercke*, *Alanorum Fanum*: ingenioſe, & vere. Hæc olim *Ierabrica* An-
tonino. Inter Mondam & Durium *Conimbrica* hodie *Coimbra*, olim caput Regni Portugalliæ. *Viſeum* vul-
go *Viſeo*, *Viſenſis* civitas in Conciliorum opere; quod opidum hodie *Ponte Vouga*, Plin. putatur *Vacca*. *La*-
meca vulgo *Lamego* meminit Concilium Toletanum III. Inter Durium denique & Minium *Braga* ſuperbit,
ſic hodie dicitur, quæ *Bracar Auguſta* Ptol. *Braccara Auguſta* Anton. *Auguſta Bracarum* Plin. Ab Gallis *Braca*-
tis conditam fama refert, anno ante Chriſtum natum CCXC. Auguſtæ cognomen addiderunt Romani Victores.
Tam olim celebris, ut conventus hic fuerit ex ſeptem Citerioris Hiſpaniæ unus, unde urbes XXIV, auctore Pli-
Flumina. nio, jus petere conſueverant. Fluvii ſunt *Anas* ſive *Guadiana*, *Tagus*, *Mondegus*, *Durius* & *Minius*: horum duo ce-
Maris commoditates. leberrimi, *Tagus* & *Durius*. Portugallia ab Occaſu & Meridie Atlanticum reſpicit Oceanum, qui præter Piſce-
quos abunde ſuppeditat, plurimas eaſque maximas commoditates præbet. Huic copias ſuas omnes, ut debet,
ita & acceptas fert, ac grata memorque beneficia immortalia agnoſcit, illum meliore ratione aurifluum, quam
Nilum ſuū Vetuſtas, dignatur, quod hujus ope & merito merces undecunq; terrarū importatas accipiat, eo pa-
cto nullius indiga, rurſuſq; quibus ipſa copiis abundat, per navigia exportet, lucri cauſa terras nō acceſſas pet-

Præ-

Præter Portus autem quos ſupra recenſuimus eſt Portus *Setubal* xx Milliarib. Oliſippone Auſtrum verſus di- *Portus.*
ſtans. Montes hic pauci, iique non magni, ut ſunt quos incolæ vocant *Serra de Monchiquo* : *de Chaldecatao,* *Montes.*
de Serdedas, olim dicti *Montes Lunæ* &c. Sunt & hi plerique Lucis Nemoribuſque conſiti. Sunt etiam Silvæ & den- *Silvæ.*
ſa Nemora, in quibus Hiſpaniæ Principes venari ſolent. In Opidulo Bethleem, templum eſt D. Virgini dicatum, *Opera publica.*
ſumptuque incredibili extructum : Emanuelis Luſitaniæ Regis Monimentum, quod dum viveret ſibi ipſe de- *Sacra.*
ſignavit. Magna tamen Operi acceſsio facta ab Ioanne III Emanuelis Filio. Suntque in Interamni Portugallia,
ut ſcribit Vaſæus præter Eccleſiam Bracarenſem Metropolitanam, & Portugallenſem Cathedralem, atque alias
quinque Colleg[illegible], pluſquam centum triginta Monaſteria, quorum pleraque reditus habent ampliſsimos;
præterea plus mi[illegible] ICCCCCLX Parochiales, ut ſcribit quidam. Certe in parte quæ Bracarenſem agnoſcit Ec-
cleſiam octingentæ recenſentur. Ex qua re fertilitatem & Religionem antiquam Gentis facile agnoſcas. Taceo
Xenodochia, Noſocomia, Orphanotrophia, Turres, pulcherrimas ædes, hortos amœniſsimos, & ejuſmodi. Aca- *Academiæ.*
demias habent in hoc Regno *Ebora* & *Coimbra*. Prior ab Henrico Cardinale Luſitaniæ, ejuſdemque Civitatis
Præſule, nuper inſtituta. Altera etiam inſtituta nuper a Ioanne II Portugalliæ Rege. Sunt Luſitani omniũ Hiſpa-
norũ fortiſsimi, veloces, agiles, mobili corpore levique, ut facile & fugiant hoſtem & inſequantur: prompti, labo- *Mores.*
ris patientiſsimi. Sunt & eo ingenio, ut magnifice de ſe & rebus ſuis ſentiant; atque ipſi dictitant ſe vivere ex opi-
nione, hoc eſt ſe ſuſtentari potius eo, quod ſe eſſe putant, quam eo quod revera ſunt. Rei Navalis ſunt periti- *Mercimonia.*
ſimi, ac Navigationibus ad incompertas Regiones toto Orbe notiſsimi; Mercatorum commerciis ditiſsimi.

Algarbia.

Sub Portugallia hoc tempore *Algarbia* regnum pertinet. Hæc ab Arabibus nomen accepit, ſignificatque Cam-
pum Arvumque felix & uber, in quo omnia ad commutationem neceſſaria. Linea autem cujus initium ab Ana *Regio.*
fluvio inter Amnes qui vulgo *Vataon* & *Carei-vas*; finis autem ad Opidulum *Odeſeiza*, id eſt ab Oriente verſus *Unde dicta.*
Occidentem protracta, ſeparat *Algarbia* regnum ab ipſa Portugallia, omnium Hiſpaniæ Regnorum minimum *Situs.*
& ignobiliſsimum. Comportantur eo ex variis Hiſpaniæ partibus ſecundo Anæ decurſu Vina omnis generis,
Sicca, Baſtarda, Romana, & ejus claſsis alia; quæ porro navibus impoſita in Galliam, Inferiorem Germaniam,
aliòque avehuntur. Opida habet *Balſam* Ptolemæo; Plinio, Antonino & Pomponio Melæ, quæ hodie *Tavila*, ut *Opida.*
Reſquus opinatur: *Oſſonobam* Plinio & Antonino; quorum ille *Luſturiam* cognominat, *Oſſonaba* eſt Ptolemæo,
putaturque quæ nunc *Silvis*. Fuit etiam ibidem ad Sacrum Promontorium Urbs *Lacobriga* Pomponio, cujus
hodie damnum ruinæ ruderaque viſuntur prope *Lagos* Opidum maritimum, in Vico, qui Luſitanica Lingua *Lagoa*
vocatur, uti ſcribit Vaſeus. *Algarbia*, Comitatus initio in dotem ab Alphonſo x Legionis Rege, ut priſci referunt *Imperium majorum.*
Annales, datus fuit Alphonſo III Portugalliæ Regi, quum filiam ipſius Beatricem, quam ex Pellice genuerat,
uxorem duceret. Natus ex eo conjugio *Dionyſius*, qui primus Algarbiorum Regis titulum uſurpare cœpit. Sed
de Portugallia ac de Algarbia hæc ſufficiant, ad reliquas Hiſpaniæ partes tranſeo.

Biſcaia, Guipuſcoa & Legio.

Regio. BIſcaia Ioanni Gerundenſi Epiſcopo a Baſtulis Bæticæ antiquis cultoribus nomen trahit. Hi enim cu
Unde dicta. primum ex Libya in Hiſpaniam Bæticam conceſsiſſent, a Mauris loco pulſi in Galęciæ montes confi
gerunt, ibique domicilia ſtatuentes nomen gentis retinuerunt, ut *Baſtulia* ab eo tempore dicta ſ
Situs. quæ nunc *Biſcaia* nominatur. *Biſcaia* a nonnullis *Viſcaia* appellatur, quæ vox ad Vaſconum nome
Cœli temperies. proxime accedit. Hiſpaniæ regio eſt ad Oceanum Montibus obſita. Temperatius in ea Clementiuſque Cœ
Soli fertilitas. lum. quam in reliqua Hiſpania. Magnis enim Montibus circumdata nec frigore nimio infeſtatur, nec calo
nimio torretur. Regio Arboribus, quæ navibus fabricandis idoneæ, referta. Novit hoc præter alias Provin
cias tota Hiſpania, cui integræ nonnunquam claſſes hinc ſubvehuntur. Caſtanearum, Nucum, Pomorum
quæ *Aurea* cognominantur, Reſinæ, Metallorum omnis generis, præcipue Ferri, Nigrique Plumbi, & ali
rum rerum feraciſsima. Vino carenti potum ſubminiſtrant Poma ſaporis optimi, preſſa. Animalium hic Te
Animalium varietas. reſtrium, Marinorum, Volatilium: Fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ nece
ſaria, ingens copia. Quam *Biſcaiam* hodie dicimus, habitarunt olim *Cantabri*: latius tamen quam ipſa Biſca
patet, occupatis etiam locis iis, ubi nunc *Guipuſcoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque ſcriptis d
cantati. Hi vitam nullam ſine armis eſſe exiſtimabant. Omnibus Hiſpaniæ populis ſubactis, & in populi R
Imperium majorum. mani poteſtatem adductis, ſoli cum Aſturibus aliiſque conregionalibus vinci non potuerunt. Debellavit ta
dem ferociſsimam gentem, bello fere quinquennali fractam & defatigatam, C. Cæſar Octavianus Auguſtu
ipſe contra eos reliquoſque Romanis nondum parentes profectus. Subjugavit autem Cantabros Vipſanii A
Opida. grippæ, cæterorumque Legatorum quos ſecum duxerat, induſtria & fortitudine. Eſt in Biſcaia, præter ali
opidum nobile *Bilbao*, ſic dictum, ut quidam opinantur, quaſi, commutatione literarum Hiſpanis famili
Belvao, id eſt *Bellum vadum*. Condidit Didacus Lopeus de Hazo, Cantabrorum Princeps anno a Chri
nato CIↃ CCC, aut circiter. Tria cum primis hoc opidum commendant, Situs oportunitas, Annonæ cop
mirabiliſque Negociorum Hominumque varietas & multitudo. Situm eſt in loco plano duobus ab Mari m
liaribus. Per hoc Opidum in reliquam Hiſpaniam importatur, quidquid Anglia, Gallia, Belgica mittu
per idem ipſum exportatur quidquid cum iiſdem aliiſque Regionibus communicandum cenſet Hiſpania. R
perire hic eſt Cives, qui ſoli quotannis ſua pecunia tres quatuorque naves ædificari curant. Ab altera par
opidulum habet in ora maritima *Portugallette*, vulgo nuncupatum, a quo rivus quidam, maris ingens b
chium, non ſolum in hanc urbem uſque: ſed in ipſas etiam domos influit. Hoc importari atque export
parvo negocio, viliqne precio, varia Mercium, aliarumque rerum genera indies videre eſt. Sunt etiam
Biſcaia portus nobiliſsimi. Nec eſt cur Piſcium ullum genus requirat, cum & optimos habeat, & quantos
re velit, eoſque recentes. Margaritas item marinæ non negant conchæ, ſed quæ ignobiliores. Gens a
bilis, hilaris, elegans. Virginibus Biſcainis mos, quamdiu innuptæ ſunt, nec capillos alere, nec vela

Stat

c. Hi enim cu
montes conf
mpore dicta ſ
ſconum nom
nentiuſque C
atur, nec calo
eter alias Provi
um, Pomoru
Plumbi, & ali
nalium hic Te
s agendæ nec
uam ipſa Biſc
aque ſcriptis
& in populi R
Debellavit t
ianus Auguſ
bros Vipſani
caia, præter a
Hiſpanis fami
s anno a Chri
Annonæ cop
us ab Mari m
Belgica mitt
t Hiſpania.
Ab altera pa
aris ingens
atque expor
Sunt etiam
, & quantos
s. Gens a
ere, nec vel
Sta

Statim ubi nupſerint, caput velant, & vitta tegunt in modum galeæ compoſita ex linteo coloris aurei, quam eum in modum involvunt, ut in fronte, veluti cornu aliquantulum extet. Magna hic Hiſpanis, cum Gallis, Bel-gis, Anglis, aliiſque populis commercia. Lana præcipue facit, ut omnia Fora Locaque ab Emptore Venditore-que ferveant.

Commercia.

Guipuſcoa.

Regio. *Nomina.* *Situs.* *Cœli temperies.* *Solis qualitas.*

Guipuſcoa Cantabrorum etiam olim erat regio. Nonnulli *Lipuſcoam* & *Lipuiſcam* vocant: corrupte, ut notat Stephanus Garybayus ejus Incola. Vnde autem hæc appellationē habeat, non facile dixerim, niſi forte ab *Opu-ſcua* antiqua civitate nomen trahat. Concluditur ad Ortum amne *Vidoſone* (qui & *Vidorſo*, *Alduida*, *Hurta* & *Beo-via*, medius inter Galliam & Hiſpaniam) Pyrenæiſque montibus; ad Meridiem Navarræ regno, ad Occaſum Biſcaia, de qua modo dixi, ad Septentrionem Mari Cantabrico. Circuitus ejus triginta ſex milliarium. Tempe-rata autem maxime hæc Regio eſt; neque enim ſentit frigoris moleſtias, neque Solis vehementes ardores. Cœ-lo autem utitur humido & inconſtanti. Cum vero omnis ſit montoſa & aſpera, non eſt uſq; adeo culta, quæ ta-men in ea loca coluntur, valde ſunt fertilia. Vineta non habet niſi pauca in parte maritima. Cæterum regio ubi-que Ferri & Chalybis ferax, adeo ut nuſquam terrarum Ferri major ſit abundatia aut præſtantia: tantumq; ejus materiæ hic effoditur, ut multis regionibus ſufficiat. Vulcani officina, Martiſq; Armamentarium videntur hic ab Natura collocata: tantam ibi videre eſt non ſolum Ferri, & Chalybis, ſed & factorum Armorum copiam; ut non immerito *Murus* ſive *Propugnaculum Regnorum Caſtellæ* & *Legionis* in quibuſdam regionis Archivis cogno-minetur. Scribit Navagierus hoc tractu tantum Ferri Chalybiſque effodi, ut ſingulis annis XXC millium Du-catorum inde quæſtus fiat. Non igitur ſine cauſa Montem ibi ſcribit Plinius lib. XXXIV cap XLV, totum ex Fer-ro: *Cantabriæ*, inquit, *maritimæ parte, Mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materia eſt*. Collocantur hic Ptolemæo, Pomponio, Plinio, aliiſque populi *Oregeviones*, *Autrigones* & *Varduli*. Metropolis eſt *Toloſa* ad Con-fluentes ſita Araxin & Oriam. Sunt & alia Opida; *Placentia*, ubi fabrorum ferrariorum incredibilis copia: *Mon-trico*, vel ut alii ſcribendum cenſent, *Monte de Trico*, ab ſcopulo cognomine, qui Opido imminet: *Fuentarabia* Ptolemæo *Phlaſiobriga*: *Fanum D. Sebaſtiani*; olim *Hiçuru*, poſtea *Don Baſtia*, & corrupte hodie *Donaſtien*, idem ſonans quod *Divus Sebaſtianus*. Don enim Cantabris nihil aliud, quam quod Latinis SANCTUS, Caſtellanis SANTO. Loca namque in Cantabrorum agris varia plerumque habent nomina, ob linguarum differentiam. Aliter ipſi Cantabri, aliter Hiſpani reliqui, aliter Galli, qui ipſis confinales, vocant. Situm eſt hoc Opidum ad oſtium fluminis, quod *Menaſcus* Pomponio Melæ, Ptolemæo *Menoſca*, hodie *Rio Gurumea*, vel *Vramea*. *Chalybs* fluvius in his regionibus oritur, cujus aqua ad Ferri temperamentum plurimum valet; adeo ut Hiſpani non alia arma, niſi quæ hujus liquore temperata, adprobent. Ab hoc flumine populos Chalybes Iuſtinus lib. XLIV appellatos. *Fanum D. Sebaſtiani* Portum habet ampliſsimum, non arte humana, ſed ſagacis naturæ providentia factum, in quo naves ab ſævientibus undis ventiſque parum faventibus ſecuram & tutiſsimam inveniunt ſtatio-

Flu. Chalybs.

Portus.

nem. I

nem.Ingreſſus patet inter duo caſtella: quorum quod ad Orientem,in edito Monte exſtructum, Occidentalio-
e,quod in Rupe eſt; eminentius: & alios. Incolæ iiſdem cum Biſcainis ſunt moribus eademque utuntur lingua. Natura ſunt ingenioſi,politici,ſatis exculti, ad alliciendum faciles, & qui difficulter cogi poſſunt,honoris cupi-di,ſuorum privilegiorum defenſores acerrimi,agiles, animoſi,ad tractanda omnis generis arma dexterrimi,& d militiam proclives. Sunt & mulieres admodum robuſtæ,planeque viragines, corpore bene habito, forma ona: Licet laboribus aſſuetę: ac idcirco minus arrogantes. Maris accolæ navigationi piſcibuſque,cum aliis,tum uos *Baccaleos* appellant,capiundis,magno lucro,dant operam.

Mores.

Legio.

Sequitur *Legio*, cui nomen ab *Legione* VII *Germanica*, quæ hic olim (Nervæ Imperatoris principatu, ut idam autumant) ſtativa habuit. Hanc Hiſpaniæ partem qui hodie habitant, eos plerique volunt fuiſſe, qui *tones* Plinio,Ptolemæo,Straboni, Appiano. *Vettoniæ* etiam mentio apud Prudentium. Metropolis,urbs illa riſsima Regioni cognominis,quæ *Legio* VII *Germanica* Ptolemæo: *Legio Gemina,* Antonino: *Leon* hodie vul-o: quod nomen,quur ab Leonogildo Gothorum Rege malit,quam ab Legione ipſa Franciſcus Tarapha deri-re,non video. Moralis tradit etiam *Sublanciam* olim dictam,adſcribens ejus nominis veſtigia etiamnnum ex-re in loco, qui ſeſquimilliari diſtans Legione,dicitur *Sollanco*. Illud autem memoria digniſsimum eſt,quod ab c urbe cœperit circa annum IↃ CCXVI recuperatio Hiſpaniæ quam totam fere Maurorum & Saracenorum ns occuparat. Pelagius enim, ex regio Gothorum ſanguine, Fafilæ Cantabriæ Ducis filius, ab Chriſtiano-m,qui in Montes Aſturiæ confugerant, reliquiis Rex conſalutatus, magna ſtrage Maurorum edita, vix Re-um orſus,hoſti Legionem eripuit: ibique ſedem ſui Principatus figens, novum Caſtellum, quaſi propugna-um adverſus Barbarorum vim & incurſiones,exſtruxit: unde *Comites* deinceps *Caſtellæ* dicti, de quibus poſtea; ctis autem Gothorum Regum Inſignibus Leonem ſumpſit Rubrum in albo Campo ferocientem,quo ho-que Reges Legionenſes utuntur. Pelagium in regno ſequutus eſt Fafila filius; hunc autem Improlem Al-onſus Catholicus, Petri Cantabriæ Ducis filius, ex genere Ricaredi Catholici Gothorum Regis oriundus: uxorem duxerat Ormiſendam Fafilæ ſororem unicam & hæredem. In Alphonſi familia poſteriſque Legio-principatus manſit uſque ad Veremundum, Regem Legionis XXIV: quo, anno CIↃ XX ſine ſucceſſore de-cto,Sanctia Soror, Ferdinando Navarreo,Caſtellæ Regi nupta Legionenſe regnum ad Caſtellanum tranſtu-Hic tres habens filios, *Sanctium* quidem Teſtamento Caſtellæ Regem; *Alphonſum* Legionis & Aſturum: *am* denique Gallęciæ (quæ ab Conjugis Majoribus acquiſita Comitatus ad illud uſque tempus fuerat) & tugalliæ nominavit. *Sanctius*,diviſionis paternæ impatiens,fratres, *Alphonſum* quidem regno deturbavit. *Gar-* autem occidit. Quum jam *Sanctius* circiter ſex annos regnaſſet,& ab Vellido per fraudem eſſet obtrunca-: *Alphonſus*,qui Toleti apud Maurorum regem exſul vixerat,non ſolum Legionis, quod ex Patris voluntate inebat,recuperavit: ſed & Caſtellæ,Galæciæ Portugalliæque regna eſt conſequutus. Huic ſucceſsit Alphonſus ,Hiſpaniæ Imperator nuncupari meritus. Sed de his ſatis.

Regio.
Nomina.
Urbs Legio Gemina.
Imperium majorum.

Caſtella Vetus, & Nova.

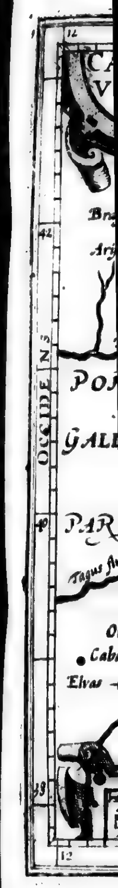
Regio unde dicta.
Veteris Situs.

CASTILIA ſive *Caſtella* (cui nomen ab Caſtello, quod Pelagius Rex, Legione ab Mauris recuperata, ut Propugnaculum, contra hoſtes extruxerat) quondam *Bardulia* dicta fuit. Hanc duplicem faciunt Hiſpaniarum Delineatores, *Veterem* & *Novam*, *Veterem* circumdant ad Boream Aſturia & Biſcaia: ad Occaſum Portugallia: ad Meridiem Caſtella Nova, Montibus qui fere per longitudinē Hiſpaniæ incedunt, intercurrentibus, ad Ortum Aragonia & Navarra. Regio fertilis Frugum, Vini, omnis generis Fructuum, Croci, & Animalium. Caſtellæ autem Regno tale legitur fuiſſe initium. Pelagius erepta rurſum Mauris Legione, Caſtellum quaſi propugnaculum adverſus Barbarorum vim exſtruxerat, cui qui Præfecti *Comites Caſtellæ* nuncupati, Regem Legionenſem, ut Principem diu agnoverunt uſque ad Ordonium II, decimumquartum Aſtu-rum, Legioniſque Regem: qui quum Comites Proceresſque Caſtellæ per ſpeciem Colloquii ad ſe evocatos ob-truncaſſet: Caſtellani peſsimo ſcelere indignati, projecto Regum Legionis jugo, ex ſuo corpore duos elegerun Iudices Nunium Raſuram & Lainum Calvum: unum, qui Iuridicundo, alterū qui rebus Bellicis præeſſet: quo-rum Liberi horumque Poſteri *Comites Caſtellæ* ſunt appellati uſque ad Sanctium Majorem Navarræ Regem, qu quum bello fortis Cordubam & Toletum Saracenis eripuiſſet, Mauros omnes Navarra, Aragonia, Caſtella Legione, Portugallia, aliiſque Hiſpaniæ locis exturbaſſet, totamque Hiſpaniam Chriſtiano nomini reſtituiſſe ducta Elvira Sanctii Caſtellæ Comitis filia, Garſiæque poſtremi Comitis Sorore & ex Aſſe hærede, ſe dotis no-mine non Comitem, ſed Regem Caſtellæ ſcripſit, Regnumque ad Ferdinandum filium, Legionis etiam Re-gno per conjugem Sanctiam locupletatum tranſmiſit. Ferdinando ſucceſsit filius Sanctius: huic frater Alpho ſus: cujus filia Vrraca (nam Stirps maſcula obierat) quum, poſt Raimundum Berengarium Toloſæ Comitem Alphonſo Regi Aragoniæ nupſiſſet, Aragoniæ, Caſtellæ & Legionis Regna fuerunt unita. Metropolis Vete Caſtellæ *Civitas Burgenſis*, vulgo *Burgos*: *Bravum* putatur Ptolemæi. Vrbs antiquiſsima, multiſque rebus in gnis, & inter primarias Hiſpaniæ merito referenda, C L ſub ſe habens minorum gentium Opida: magnis, pu chris commodiſque ædificiis paſsim adornata; Foris venalibus, Plateis, Vicis, Pontibus, Templis, Cœnobi Amnibus exculta: ob incredibilē Incolarum cujuſcumque ætatis, ſexus, conditionis, induſtriam & diligentia memoranda. Circumdant ſuam Metropolim jucundiſsimo commodiſsimoque ſitu: *Palentia*, ad Carrion marginem ſita; *Palantia* Plinio, Melæ, Ptol, & Appiano, *Pallantia* Straboni: *Peralantia* corrupte apud Anto num. *Valdoledum*, Sedes olim Regia: locus in amœniſsima Piſuergæ ripa, non Hiſpaniæ ſolum ſed Europæ tius pulcherrimus: cui quæ Vrbs anteponatur, non invenitur: agro beatus fertili: Forum ibi pulcherrimum a pliſsimumque: cujus ambitus ↄↄ cc paſſuum: quumq; multis aliis de cauſsis hac Opidum valde ſit nobili tum, multo tamen magnificentius illud reddidit inluſtriſsimus Philippi Regis Hiſpaniarum ortus: vulgo *V ladolid*: quod *Vallem Oleti* ſunt qui interpretantur. *Pintia* Ptol. *Pincia* Ant. ut cenſet Cluſius. *Simanca* Anto. S *ptimanca*. *Camora* Pt. *Sarabris*, ut *Clu*. videtur: quæ vitioſe *Sabaria* apud Antoninum. *Sarabrim tamen* eſſe puta

Soli fertilitas.
Imperium majorum.

Urbes.

Florianu

CASTILIA VETUS et Nova
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
PORTU GALLIÆ PARS
ARAGONIÆ PARS
VALENCIÆ PARS
CASTILIA VETUS
CASTILIA NOVA
Campo de Montiel
Estremadura
Burgos
Lara
Taradona
Taust
Boria
Ebrus flu.
Moratinos
Cariondelos Condes
Villa
Astorga
Los molinos
Villalon
Palencia
Medina de rio seco
Valadolid
Duenas
Villalar
Simancas
Camora
Miranda
Braganca
Aranda
Sagramenia
Penafil
Coca
Osma
Fresno
Atienca
Siguenca
Olveda
Epila
Caragoca
Alfajarin
Pina
Lecbon
La Puebla
Flix
Tortosa
Salamanca
Medina del Campo
Segovia
Avila
Ciudat Rodrigo
Villa franca
Madrid
Alcala de henares
Chinchon
Toledo
Cuenca
Tajo Rio
Tagus fluvius
Coria
Plazencia
Alcantara
Talavera
Oropesa
Caceres
Trugillo
Medelino
Merida
Badajos
Elvas
Ciudat real
Villa Real
Almodovar de campo
Villa nueva de Alcaraz
Valencia
Guadiana Rio
Suero fluvius
Chinchilla
Murcia
Cartagena
Segura Rio
Guadalantin Rio
Guadalquivir Rio
Corduba
Anduiar
Barca
Calpe
Miliaria Germanica
Leucæ Hispanicæ
12
14
16
18
20
22
38
40
42

Florianus del Campo & Gomerius Opidum illud, quod vulgo vocatur *Toro*, Latinis *Taurus*, ad Durium fl
vium. Non autem poſtremi hic viſitur loci *Salmantica* Antonino & Ptolemæo, *Salmatis* Polyæno: *Salaman*
vulgo. Haud procul hinc ad fluvium, qui vulgo *Gada*, *Civitas Roderici* Comitis, *Cindad Rodrigo*, quæ ut puta
Vaſæus & Cluſius *Myrobriga* Ptol. Celticorum Opidum in Luſitania. Tendentibus hinc verſus Meridiem o
currit *Coria*, *Caurita* quondam, ut ſcribit Cluſiu *Cauriam* ab Latinis Iunioribus appellari tradit Andr. Scho
tus. Cauriæ verſus Ortum ad nonam circiter cam eſt *Placentia*, urbs pulcherrima: cujus Citria, cæteriq
arborum fructus, nec non panis candidiſsim maxime ſolent commendari & expeti: *Plazençia* vulgo. Hal
Placētia ſub ſua ditione Opida amœniſsima, in quîs eſt *Xavabicium* nemoribus ſuperbiens, & *Piſaro* in Conva
jacens, velut altare, ut Marineus notat, in Teſtudine templi. Montes Placentiæ adjacentes, ab ipſa urbe *Ver*
Plazençia cognominantur. Quæ *Avila* hodie, Ptol. *Olbula* nuncupatur, ut vult Cluſius. Haud procul fontib
Arevæ, *Segobia* jacet, quæ Plin. & Anton. *Segovia*, ut hodieque, Pt. *Segubia*. Vrbs eſt lanificio & aquæ ductu viſe
do Romani operis nobilis: in qua, ut Vaſæus ſcribit, illud memorabile, quod illic nemo conſpiciatur ocioſu
nemo mendicus, niſi qui per ætatem aut morbum opus facere non poſsit: quum nulli deſit, unde victum qu
rat, aut in quo ſe exerceat. Quæ nunc *Aranda* ad Durium flumen, *Rhauda* Vaccæorum urbs eſt Ptol. in Hiſp
nia Tarraconenſi: *Rauda* Antonino ex emendatione Hieronymi Suritæ: nam antea *Raudaclunia* cum altera ma
ſione miſta legebatur. Quæ incerto ſcriptori *Exoma*, *Uxoma* Plin. eſt, qui addit nomen hoc crebro aliis in lo
uſurpari, *Uxſama* per S in antiquo marmore legitur: *Oſma* hodie dicitur. Reliquas nominatis a nobis adpon
das Curioſioribus relinquimus. Sed hæc de urbibus & opidis ſufficiant: ad Caſtellam Novam tranſeamus.

Regio. *Caſtella Nova*, ad Septentrionem adhærens Veteri, reliquis lateribus clauditur Portugallia, Extremad
Situs. ra, Andaluzia, Granada, & Valentia. Abundat Tritico aliiſque ſegetibus, ad utramque Tagi ripam f
Soli fertilitas. Metropolis Caſtellæ Novæ *Toletum*, ut Latini vocant: *Toleton* Ptolemæo: hodie *Toledo*. *Toletanos* no
Urbes. nat Plinius: *Colonia Toletana* eſt in Nummis Auguſti apud H. Goltzium: Serezolam etiam ſcribit appe
tam fuiſſe Villanovanus ad Ptolemæum. Centrum eſt & quaſi umbilicus Hiſpaniæ: Situs clivoſi, inæqu
& aſperioris, aſcenſus ambulationiſque difficilis. Majorem partem alluit & contra hoſtes tuetur Tag
qua Arcticum ſpectat Polum, muris munitum eſt validiſsimis Turribuſque CL. Nobilium ingen
urbe numerus: Cives admodum ſunt induſtrii. Cum alliis ampliſsimis ædificiis, tum templo nobilit
auguſtiſsimo, pulcherrimo, ditiſsimo. Multa Toleti Concilia leguntur celebrata: certe ultra ſeptemdec
numerantur, quot alibi nuſquam. Toletum, ut Matrem Reginamque ſuam veneratur *Madritum*, vu
Madrid, Aeris ſituſque ſaluberrimi. Rebus omnibus abundans gratum nunc eſt Hiſpaniæ Regibus Do
cilium. Non procul hinc *Villumanta* eſt: quæ ut volunt B. A. Montanus, Tarapha & Villano. *Mantua* eſt Pt. C
petanorum in Tarraconenſi Hiſpania opidum. Quæ vulgo, voce Arabica, Hiſpanis hodie *Alcala de*
nares, tam certo creditur *Complutum* Ptol. ut latine etiam non aliter in publicis Actis & Monimentis aud

Situm eſt in loco plano, ad fluvium, quem *Henarem* vocant; rerum omnium quibus uſus humanus indiget,
copia, ſuiſque proventibus adeo abundans, ut nullis aliunde bonis opus habeat. *Segoncia* Antonino inter
Complutum & Cæſaraugustam medio fere itinere: *Siguença* nunc appellatur Varrerio & Morali judicibus. *Al-*
cantaram in ripa Tagi ſcribunt Varrerius & alii eſſe quæ *Norba Cæſarea* Ptol. *Norbenſis Colonia* Plin. Opidum
eſt inſigni conſpicuum Ponte, venerandæ & antiquitatis & majeſtatis. Quæ *Talavera* nunc, Livio *Æburam*
nominari opinantur Beuterus & Moralis. Sunt hic etiam *Cuença*, *Caucenſes* Plin. *Lebazuza*, Antonino *Li-* Flumina.
biſoſa; *Caſtona la veja*, *Caſtulo* eidem Antonino. *Tagus* flu. Caſtellam novam irrigat cum aliis amnibus acri- Opera publica.
aliis in eum concurrentibus: & in ea ſuos fontes habet *Anas* flu. nunc *Guadiana*. Sed de his ſatis, ad Opera
publica venio. Quinta Madrito leuca verſus Occidentem conſpicitur magnificum illud & ſumptuoſum Mo-
naſterium S. Laurentii *in Eſcuriali* vulgo, Ordinis D. Hieronymi: Philippi II Hiſpaniarum Regis opus: quod
merito certare poteſt cum Ægyptiorum Pyramidibus, cum veterum Græcorum Romanorumque Templis,
Theatris, Amphitheatris, Ludis, Circis: Thermis item, Balneis, Sepulchris; cum aliis denique variorum Re-
gum & Principum Monimentis. Operi tanto vix quid eſt par, vix quid ſecundum. Frontiſpicium ejus, Oc-
caſum ſpectans, tribus ſuperbit portis: quarum quæ Media primariaque in Templum auguſtiſsimum, Cœno-
bium, Collegiumque ducit, quæ ad dextram, in Officinas Monaſterio conſecratas; quæ ad ſiniſtram in Do-
mos Scholæ deſtinatas. Quatuor angulos totidem exornant mirabiles arte ſua Turres: quas etiam duæ ſu-
perant ad ipſius Templi pedem hinc inde faſtu quodam conſurgentes. Supra Oſtium Templi magnificæ Sty-
lobatæ Statuas ſuſtinent ex Marmore Tophoque ſex Iiſraelis Regum, pedes altas XVII. Ad Septentrionem
Palatium Templo adſitum viſitur, Regi Regioque Comitatui commodiſsime excipiendo paratum. Ad Meri-
diem variæ ſunt Porticus: Hortus omnis generis inſtructus Herbis, Floribuſque & plurimis ornamentis: Po-
marium gratiſsimis conſitum fructibus: item Noſocomium, Pharmacopolium, & alia. Quid ſupereſt? quid-
quid ibi occurrit, ſtuporem injicit ſpectanti: ideoque de iis, quæ dicenda reſtant, ſilere cum modeſtia præſtat,
quam jejune pauca in medium proferre. Eſt etiam Toleti celeberrimum Palatium ab Carolo V reſtauratum,
variiſque ſtructuris regio apparatu exornatum: in quo, præter alia multa ſingularia, Machina viſitur hydraulica,
ab Italorum ingenio fabricata, quæ ex Tago flumine, opera magnæ verſatilis & excavatæ rotæ, aquas in ſiſtu-
las & Tubos per canales in ſummitatem Arcis & Montis artificioſo impetu cogit & impellit; ubi unum in lo-
cum & amplum receptaculum collectæ in varios arcis urbiſque totius uſus dilapſæ diſtribuuntur: quæ rivulos Schola.
inde & fontes hortis Magnatum ædibus, Balneis, Fullonibus, Civiumque neceſsitatibus abunde ſuppedi-
tant. Academiæ hic duæ ſunt, *Complutenſis* omnium Diſciplinarum Academia celeberrima, qua nobilitatum eſt Opificia.
Complutum ab Franciſco Ximenio Cardinali, Archiepiſcopo Toletano. Altera *Toletana* Academia florens, lite-
rarum & ſapientiæ clariſsima officina. Diſciplinis omnibus Artibuſque Mechanicis in urbe Toleto magnus ho-
mo Lanificio Sericoque vitam quærunt hominum millia fere decem.

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Andaluzia, in qua Conventus Hiſpalenſis, Gades.

Regio.
Nomen, & unde deductum.

ANdaluzia Hiſpaniæ Bæticæ pars, nomen adepta dictaque quondam *Vandalia* putatur ab *Vandali*
Germaniæ populis, quos olim ad hæc uſque loca deveniſſe, multi memoriæ produnt. Sic igitu
ut nonnullis nomen penitius rimatis placet, *Andaluzia* appellatur quaſi *Wendenhuys*, *Vandalorum*
Domus. Marius Aretius *Andaluziam* vocatam auguratur, quaſi *Ante Luſitaniam*, mutatis nonni

Situs.

hil litteris. Ad Ortum habet Granatam, ad Septentrionem Caſtellam Novam, ad Occaſum Pacenſi Silver
ſique Diœceſibus & Ana Flumine terminatur: ad Meridiem Atlanticum ſpectat Mare. Hujus præcipua par
Conventus Hiſpalenſis. Hic ab Ortu Cordubenſe territorium, ab Occaſu Algarbiorum fines habet: quæ Se
ptentrionem ſpectat, eam Luſitaniæ ditionem attingit, quæ Magiſtratus S. Iacobi vocatur. Cætera vero Me

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

ridiem verſus Gaditano Conventu, & Oceano clauduntur. Cœlum hic indulgens & felici quadam hilari
tate & temperie ridens. Terraque in univerſo hoc tractu ad miraculum uſque, Frumenti, Vini, Olei & omni
generis Frugum feraciſsima eſt, quibus longinquas & tranſmarimas provincias replet. Secundum Plinium
Hiſpania, quacunque ambitur mari Italiæ laudibus proxima: quod de ea Bæticæ parte potiſsimum intelligen
dum putamus, quæ ad Hiſpalenſem Conventum ſpectat; eſt enim Oceano & Zephyri lenibus flabris expo

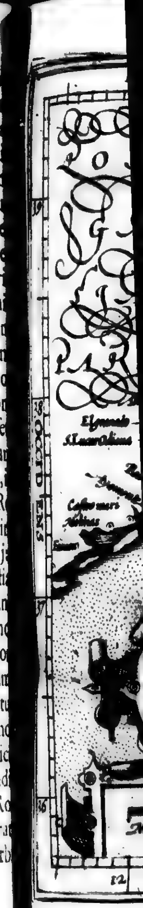
Imperium majorum.

ſita. Hæc igitur Regio inſigni rerum omnium fertilitate luxuriat, eo nomine vniverſi Orbis provincias lon
ge ſuperans: eamque merito Plinius ante Italiæ laudes poſuiſſet, niſi Homo Italus patriam anteferre voluiſſe
Hic etiam pecorum omnis generis magna copia, ſed præcipue Cuniculorum. *Andaluziam* nomen a Van
dalis habere ſupra diximus, quod hi a Gothis pulſi hoc loco ſedes ſuas fixerint: quibus poſtea etiam ejectis,
Africam conceſſerunt. Res ita ſeſe habet: Rodericus viceſimus quintus Gothorum Rex, in quo etiam R
gium Gothorum nomen defecit, Comitem quendam Iulianum Præfectum conſtituerat Mauritaniæ Ti
gitanæ: ejuſque abſentis interea Filiæ ſtuprum intulit. Quo pater audito, Saracenos, ex Africa evocavit, j
ſtiſsimum dolorem ſuum Regis vindicta ſatiaturus. Hi anno ſalutis DCCXIV Duce Muzamiſſo per anguſti
Freti Herculei ingreſsi, biennii ſpatio totam fere Hiſpaniam occuparunt, præter Aſtures natura loci mun
tos. Periere tantillo tempore utrimque ſeptingenta hominum millia. Saraceni potiti Imperio, Chriſtiano
rumque (quantum fieri potuit) Religione extirpata, Regna inter ſe varie partiti ſunt. Primum fecere Co
dubæ, quod ipſi vocavere *Abenalibeticum*. Alterum apud Hiſpalim, Tertium apud Carthaginem novam

Vrbes.

donec a Ferdinando III his locis pulſi Granatam conceſſerunt anno MCCXVI: & a Ferdinando VI penitu
ejecti ſunt anno MCCCC XCIV. Metropolis eſt quæ *Hiſpalis* Plin. *Iſpalis* Ptol. *Hiſpal* Silio, *Spalis* Gratiano, ho
die *Sevilla*. Arias Montanus putat *Hiſpalim* nomen eſſe Pœnicum, ex *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planic
em ſeu virentem regionem ſignificat. Alii, inter quos F. Tara. ad *Hiſpalim* Herculis Libyci filium, nomen condi
tionemq; referunt. Ridiculus hic ut in multis Iſidorus, qui, quum ab Iulio Cæſare conditam, exq; ipſius & Ro
mæ Vrbis vocabulo *Iuliam Romulam* notaſſet appellatam, a *Palis ſuffixis* in loco paluſtri ſic dictam memora

Vrb

les.
ur ab *Vandali*
t. Sic igitu
s, *Vandalorum*
mutatis nonn
Pacenſi Silver
s præcipua pa
habet : quæ Se
ætera vero Me
quadam hilar
, Olei & omn
ndum Pliniu
um intelligen
as flabris expo
rovincias lon
eferre voluiſſe
nomen a Van
etiam ejectis,
quo etiam R
Mauritaniæ Ti
a evocavit, j
o per anguſti
tura loci mun
o, Chriſtiano
m fecere Co
ginem novan
do VI penitu
Gratiano, ho
quod planic
nomen cond
; ipſius & Ro
an memora
Vrb

Vrbs ad Bætim Situ amœniſsimo excellens, Ambitu magna, Forma fere totunda, Viſu pulcra, Templis celebri ædium pulcherrimarum frequentia exculta. Tam multa de hac Vrbe præclara commemorari poſſent, ut n tum ſit inde & tritum vetuſtate proverbium, *Quino ha viſto Sevilla, no ha viſto Maravilla.* Cum aliis felicis in genii alumiis gaudet, tum Benedicto Aria Montano, nobiliſsimo & ſummo Theologo, plurimarum Lingua rum cognitione ſtupendo. Teſtantur id Opera ab ipſo edita, quæ ſummam ejus admirationem apud omne excitant. Metropoli viſa, reliquarum Vrbium nonnullas indicabo, Ordinis incurioſior; ſit tamen, ut quaſqu Metropoli ſuæ proximas primo loco. Offert ſe quinta ab Hiſpali leuca *Palatium* vel *Palantia*, quod vulgo *Pa lacios*, ſic dictum ab Arce perantiqua, quam lateri habet adhærentem. Via ſitum, quæ ad S. Lucæ Fanum Fre tumque Gaditanum ducit. Huic ſuccedunt *Cabeca*, opidulum in Montium, qui in Meridiem Malagam verſu ſe extendunt aditu ſitum: & Cabecis verſus Libonotum ad tertiam leucam Opidum, quod vulgo *Lebrixa*, *Ne briſſa* Ptol. Plinius *Veneriam* cognominat. Situm fuit olim inter Bætis æſtuaria, hodie octo paſſ. M. ab flumine oblimato ſiniſteriore Alveo. Conditor perhibetur Liber Pater. Opidulum eſt peramœnium & pulcrum cum Ar ce perveteri; Agro undique beatiſsimo cinctum. Cive nobilitatum eſt Ælio Antonio Hiſpaniæ totius Orna mento. Quæ *Carmona* vulgo, *Carmon* Straboni eſt, *Carmo* Antonino, *Charmonia* Ptol. *Marchena* hodie, *Coloni* quondam, inquit Onuphrius ex antiqua baſi, *Martia*. Situm eſt hoc Opidum in Colliculo quodam, ubiqu planities ſpectante. Sunt & Andaluſiæ Opida *Lora* ad dexteram Bætis ripam: *Axalita* vetuſtis Lapidibus, teſt Clu. *Flavium Axalitanum* Amb. Mor. ex antiqua item Inſcriptione, inter Hiſpalim eſt & Cordubam. *Moron* olim Cluſio *Arucci*, notantibus Plinio, Antonino & priſco Lapide. *Oſſuna*, *Orſona* Appiano, *Orſon* Strab. *Vr* Plin. cui & *Genua* (forte *Gemina*) *Urbanorum*, *Urſaon* in antiquis hujus loci Inſcriptionibus: *Urſao* Hirtio. *Eçe* ad Singulim fluvium hodie *Xenil* vel *Chenil*, Ptolemeo cluit *Aſtygis*, *Auguſta Firma* cognominatur a Plinio: quo Opidum non adeo magnum hodie tredecim ab Hiſpali leucis viſitur. Inter eandem Hiſpalim & Corduban medio fere itinere, ad dexterā Bætis oram *Pena flor*, Ptol. putatur *Illipula magna*, in mediterraneis Turdulorum *Ilipa* cognomine *Italica* Plin. qui Hiſpalenſi Conventui attribuit. Decimo hinc milliari ad ejuſdem Fluvii ripan eſt *Corduba* Ptol. *Cordoua* vulgo: Plinius *Coloniam Patritiam* tradit cognominatam, quod etiam ex antiquis Mar moribus probat Moralis. *Corduba* tanquam *Cor Bætis* dicitur Ioanni Gerundenſi. Alumnos habuit rei militari gloria doctrinæque ſtudiis præcellentes. Beata hodie eſt *Corduba*, præter alia multa bona, fertiliſsimis Agris Hortis amœniſsimis, Aquis etiam ſaluberrimis. Solum Cordubæ vocat aureum Silius Italicus lib. III

Nec decus auriferæ ceſſavit Corduba terræ

Quinque leucis ab Corduba verſus Meridiem *Mons* eſt *Major*, vulgo *Monte Major*, *Ulia* exiſtimatur Pto Turdulorum in Hiſpania Bætica Vrbs: *Ulia Antonini*. Decem ab Corduba milliaribus *Mons Aureus* eſt *Montoro* vocatur vulgo: *Epora* creditur Antonini. Male apud Ptolomæum, *Ebura* pro *Epora*, quum illa ſi non Bæticæ, ſed Luſitaniæ: pejus autem *Ripepora* in vulgaris Plinii codicibus, ubi *Fæderatorum* cognomina tur.

tur. Hiſpalim recurro, hincque per Palatium, Alcantarillæ Pontem, Opidaque Cabecas & Nebriſſam, *Luciferi* peto *Fanum*. Sic Latini videntur nominaſſe, quod Strab. lib. III ſic nominat: quodq; appellatum etiam addit, *Lucem Dubiam*: hodie *S. Lucar de Barrameda*. Haud procul hinc quarta fere leuca verſus Vulturnum, Opidum eſt, quod Hiſpanis *Xeres de la Frontera* dicitur, quaſi Hiſpaniæ ex hac ora vel initium vel terminus. Hoc Navagierus in Itin. putat eſſe quod *Aſta* Liv. & aliis: *Haſta* Anto. per adſpirationem. *Aſtam* tamen Mor. ſcribit adhuc nomen retinere, vel locum illum eſſe, circa Guadaleten Amnem, qui vulgo *Maſa de Aſta*. Abrahamus Ortelius haud multum abeſt, quin ſubmerſam putet cum Inſula Tarteſſo in Bætis oſtio. Centum ſtadiis a Bætis oſtio diſtat *Chipiona* Opidum, Strab. lib. III, *Capionis Turris*. Ad oſtium Lethes fluminis, quod hodie *Guadelete*, vel Arabice *Bedalac*, Opidum eſt, cui nomen *Portus S. Mariæ*, vulgo *Elpuerto de S. Maria*. Lethen transgreſſis occurrit cum aliis *Medina Sidonia*. Meridionaliora verſus Fretum petentibus offert ſe *Conilium*, non ignobile Hiſpaniæ Opidum, ſex leucis diſtans ab Gadium Vrbe: illuſtriſsimo S. Lucæ, qui & Medinæ Sidoniæ, Duci parens. *Conilium* habetur ab Georgio Auſtriaco apud Or. *Carteia* Pto. *Tariffam*, quam *Carteiam* quidam opinātur, ex Tarteſſo corruptam ſi quis dixerit, non admodum pugnandum videtur. Non procul inde *Vegelium* eſt, vulgo *Vegel*: Opidum exiguum quidem, ſed ſitu opereque clarum: Colli quem latiſsima undique planities cingit, impoſitum: adeo ut inde circumquaque proſpectus pateat, quouſque oculorum acies extendere ſe poteſt, tam in lætam laxamque planiciem locaque compaſcua, verſus Solis exortum: quam in Africæ Montes & oram circa Meridiem: necnon in vaſtum & tumultuoſum Oceanum verſus Septentrionem & Occidentem. Hic in Caurum iter flectentes obviam habent *Mundam*. Sic nominat Opidum Plinius, quod hodie vulgo *Monda*. Putant tamen alii antiquam Mundam eſſe, quæ hodie *Ronda Veja*: *Mondam* autem, cujus antea memini, duobus inde milliaribus exſtructum fuiſſe ab Arabibus, priſco retento nomine, uti mos illis. Sunt autem in diœceſi Hiſpalenſi innumera Monachorum & Virginum Veſtalium Monaſteria. Longum ſit etiam Xenodochia recenſere, cum in una Hiſpali tantum ultra centū viginti numerentur egregie dotata, ut multa octo millibus aureorum, nonnulla quindecim millibus annuis locupletata ſint. Eſt vero Hiſpalis ædificiis ſacris & templis omnium Hiſpaniæ urbium ornatiſsima; inter quæ templum Mariæ ſacrum, quo nullum habet Chriſtianus Orbis excellentius, ſi operis amplitudinem & majeſtatem ſacra quadam hilaritate & pulchritudine venerabilem & turrim ſummæ celſitudinis, è qua ad ſtatas horas ſignum datur, editiſsimo & operoſiſsimo faſtigio admirabilem ſpecies, unde in univerſam urbem & latiſsime circumjacentes campos jucundiſsimus proſpectus eſt. Quid Regiæ Arcis ornamenta vere Regia deſcribam? qua nullam elegantioris ſtructuræ, aut gratioris Hiſpani Reges habent. Quid ſumptuoſa Ducum, Comitum & illuſtrium procerum palatia: quid amœniſsimis fontibus & viretis ornatas civium ædes memorem? Prætereo antiquos aquarum rivos longe per arcus in varias urbis regiones derivatos, & recentiores S.P.Q.H. ingenti ſumptu & induſtria ad Herculanas vulgo dicta; Columnas deductos & publicæ voluptati dicatos; paluſtri & uliginoſa vaſtiſsimæ amplitudinis area, conſitis arboribus, in pulchrum viridarium reformata, & latis ſpatiis in Circi ſpeciem ad decurſiones & inambulationes relictis.

Valentia.

Regio. *Unde dicta.* *Situs.* *Cœli temperies.*

VAlentia appellationem a ſua Metropoli aſſumpſit, Emporio nobiliſsimo, venerandæque Antiquitatis. Ad Meridiem Murciam reſpicit: ad Occaſum utramque Caſtellam: ad Septentrionem Aragoniam: ad Ortum littora ejus pulſat Mare Internum. Fruitur Aere temperatiore, ac clementiore Cœlo, atque beatiore quam ulla alia Hiſpaniæ pars: imo tanta Cœli temperie ac Zephyri lenitate Regnum Valentiæ gaudere tradunt, ut quocunque tempore, etiam Nativitatis Ieſu Chriſti feſto, & Ianuario florum manipulos Incolæ manibus geſtent, ſicut aliis in locis Aprili & Majo fieri videmus. Magna hujus

Soli fertilitas.

regionis præſtantia, omniumque rerum, ut Sacchari, Vini, Olei: item Tritici, Orizæ variorumque Fructuum fertilitas, & copia. Habet & Argenti fodinas, in loco quem *Buriel* dicunt, inter Valentiam & Dertosam Reperiuntur & Lapides aureis venis lineoliſque interſtincti, in loco, qui *Asoder* nominatur. Ad Promontorium *Finiſtratum* ſunt Ferri Mineræ: circa Segorbiam Lapidicinæ veſtigia, è quibus Romam devecta olim Marmora. In *Placento* Alabaſtrum effoditur. Paſsim Alumen, Rubia, Calx, Gypſum. Valentiam urbem di

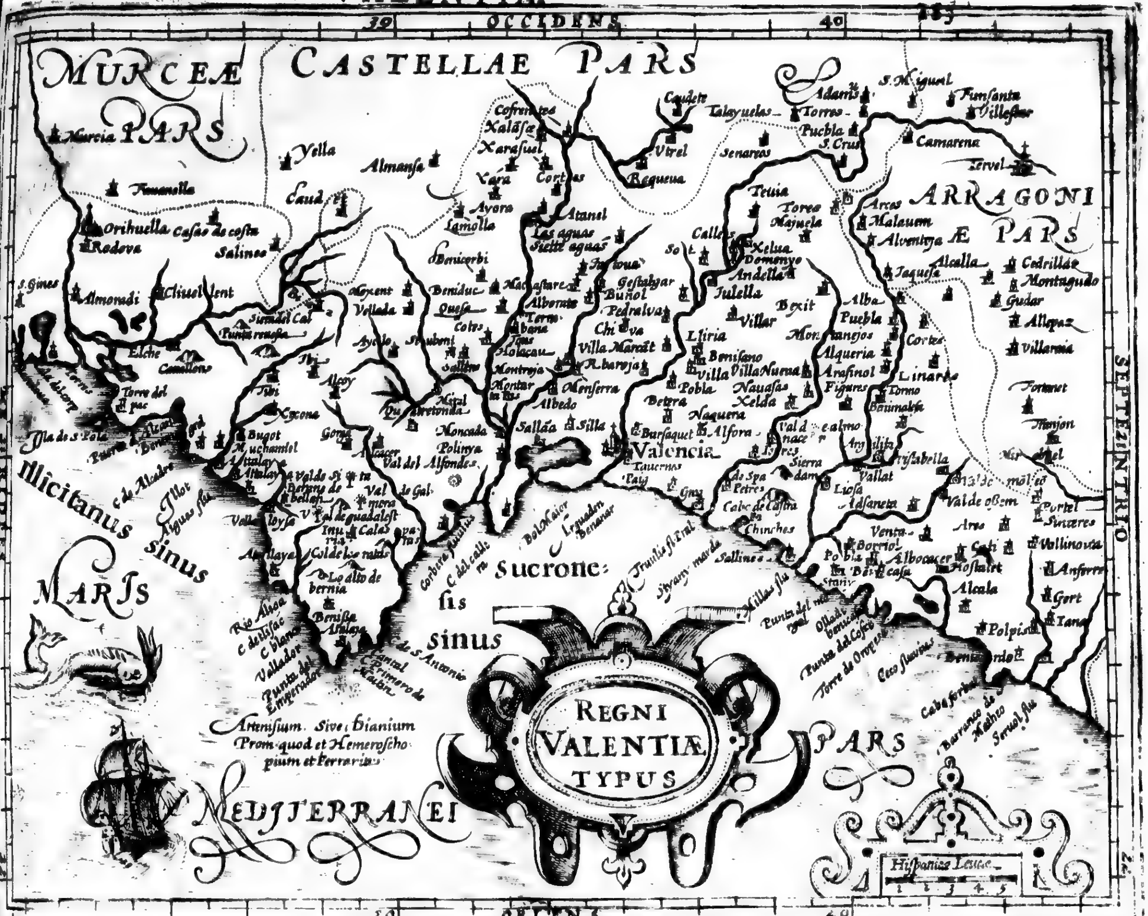
Imperium majorum.

Mauri tenuere longa ducum ſerie: oppugnata ſæpe ab Aragonum regibus, donec Rex Iames poſt longam obſidionem tandem ejus potitus eſt, ducemque *Zaen Maure* cum quinquaginta Maurorum millibus coëgit urbe cedere & *Deniam* confugere, auro, argento, armis aliaque ſupellectile eodem aſportata. Deſertam ho modo Valentiam Rex Iacobus colonia miſſa colere iterum cœpit. Coloni fuere Cataloni & Aragones, ductoribus *D. Berengario Palatiol* Epiſcopo Barcelonenſi: *D. Vidalo Cavelia* Epiſcopo Hueſcano: *D. Petro Ferdinandes d' Acagra & D. Simone d' Urrea Equitibus*. Hi totam urbem inter colonos novos diſtribuerunt habita dignitatis cujuſque ratione. Legibus etiam novis Rempublicam ornarunt. Inſcripta eo tempore trecenta octoginta quatuor capita familiarium. Cæterum Regni titulum hæc Regio accepit circa annum ſalutis ſeptingenteſimum & octuageſimum octavum, ut Ortelius ex Petro Metinenſi, & Petro Antonio Beutero ſcribit. Hiſtoria ſic habet: Hiſen Rege Cordubæ mortuo ei filius Alca nomine ſub annum Chriſti DCCLXXXVII ſucceſsit, cujus patruus Aodala Valentiæ Dominus ex Taviar ad ſe vocavit alium ſuum fratrem, cui nome Culema exhæredatuſque fuerat. Hi duo fratres magnis copiis adunatis profecti Cordubam, nepotem regno expellere conati ſunt, prælio autem victi, Aodala fuga ſibi conſuluit, Valentiamque reverſus eſt. Maurorum autem præcipui ſeſe inter patruos nepotemque interponentes, eo rem deduxerunt ut inter ipſos convenerit, ut Aodala ſe Valentiæ Regem ſcriberet: Culemæ autem quolibet menſe, ex reditibus Valentiæ, mil Moradini (pecuniæ genus erat) inſtruendæ menſæ & adhuc quinq; Moradinorum millia ad res neceſſarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum Aodala aſſenſiſſet, primus ſe Valentiæ Regem compellavit. *Valetiam* habitaſſe quondam præter alios deprehenduntur *Hedetani* Ptolemæo forte non alii ab *Sedentanis*: *Bicargitam*, ſic ex membranis legitur apud Plinium. Metropolis ipſorum *Biſcargis*, cujus mentio in Nummo Germanici Cæſaris, teſte Hub. Goltzio: videntur pars fuiſſe Heditanorum, quum in iis *Biſcargin* nominet Ptolemæus. *Leonicenſes* Plinio: quorum Metropolis *Leonica* etiam a Ptolemæo in Heditanis collocatu

Conteſta

æque Antiqui
ntrionem Ara
nc clementior
yri lenitate Re
o , & Ianuari
Magna huju
que Fructuum
n & Dertoſam
Ad Promonto
n devecta olin
am urbem di
oſt longam ob
ibus coëgit u
Deſertam ho
ragones , du
D. Petro Ferd
runt habita d
trecenta octo
ſalutis ſeptin
o Beutero ſcr
CCLXXXVI
m , cui nome
, nepotem
s eſt. Mauro
nter ipſos co
Valentiæ, mi
neceſſarias p
pellavit. *Vale*
dentanis : B
entio in Num
Biſcargia no
nis coliocatu
conteſt.

Conteſtani Ptol. a quibus *Conteſtania* Hiſpaniæ Tarraconenſis Regio apud Plinium : horum memoria ſervat
hodieque in Opido *Contayna* , vel ut aliis effertur *Contentaina* ad fontem ejus amnis , cujus oſtio adpoſitu
videtur Opidum *Oliva* contra Pytiuſas inſulas. *Luſones*, quos ad Iberum fluvium ponit Appianus in Iberici
Numantinis vicinos : ad Tagi fontes pertingere ſcribit Strabo. *Lobetani*, quorum Metropolis *Lobetum* Ptol
mæo : quam Beuterus ſcribit antea *Turiam*, poſtea *Averazin*, tandemque , ut hodieque, *Albarrazin* dictan
Torboletæ Appiano in Ibericis , Saguntinis vicini , a quibus *Turbula* Ptolemæo , *Torres* hodie fortean. *Celtib*
ros , ut eos appellant Plinius lib. III cap. III , Pomponius Mela lib. III cap. I cæterique Latini ; qui *Celtiber*
Urbes. Ptolemæo , quidam Caſtellæ Veteri adſcribunt , plerique Valentiæ. Inter Regni hujus urbes *Valentia*, *Valen*
cia vulgo, primaria eſt ac ſedes Epiſcopalis, Regi Romo primordia ſua fert accepta , ut ſcribit Vaſæus atque al
quam ab eo Romam appellatam , Romani multo poſterius amplificatam & nobilitatam Valentiam appell
verunt , vocabulo idem ſignificante. At Reſendio hæc fabula videtur , qui eam a Luſitanis cæteriſque Viria
militibus conditam & nominatam tradit. Sita eſt in intimo Sinus Sucronenſis receſſu ad dextram fluvii T
riæ ripam. Hæc Moribus & Inſtitutis clara ; Diſciplinis liberalibus exculta ; Mechanicis artibus nobilis ; m
gnis Ingeniis felix ; Pacis Concordiæque Cives inter ſervandæ ſtudioſiſſima ; multorum Equitum ſplendo
illuſtris ; Mercatorum commerciis dives. Silentio non prætereundum quod de Valentinis notat L. Ma
neus Siculus ; iis in more poſitum eſſe ſingulis annis , feſto D. Matthiæ , fuſis precibus factiſque obteſtatio
bus, ad locum ſuppliciis deſtinatum ire, ibique Damnatorum corpora, ſive ſuſpenſa ſint, ſive humi jaceant, ſuſ
pere, oſſaque ſparſa colligere; mox autem omnia feretris impoſita ad commune Civibus omnibus ſepulchr
tum devecta honorifice , Sacrificiis Orationibuſque peractis , terræ mandare. Memoriæ prodit Petrus Med
nenſis eſſe in hac urbe ſupra decem millia puteorum Aquæ Vivæ. Stetit olim ad ripam Turiæ ſiniſtram , ha
procul Valentia (Strabo lib. III, Pliniuſque III cap. III, mille paſſibus ab Mari ſeparant) *Saguntum* Heditan
rum urbs Ptolemæo : *Saguntus* Straboni, *Zacynthus* Stephano : *Secundum* & *Secuntum* vitioſe apud Antoninu
Hodie putatur a pleriſque *Morvedere* , ſic dictum , ut quidam cenſent , ab *Muris Veteribus*. *Zacynthorum C*
loniam facit Appianus , quidam *Saguntim* Herculis filium conditorem opinantur : ſunt & qui ab *Sagis Iberi*
nomen accepiſſe volunt. Situm deſcribit Silius Italicus lib. I. Sagunti Muris Cæmenta tribuit Livius lib. xx
quæ calce durata erant , ſed interlita luto , ſtructuræ antiquæ genere. Conſtat ex Plinio Saguntinos olim c
luiſſe Dianam, eodem ab Zacynthiis ipſorum Progenitoribus , advectam : annis ducentis ante excidium Tro
Saguntus, fide & ærumnis inculta, Pomponio Melæ. De expugnatione urbis nobiliſſimæ cladeque , quæ ob a
mirabilem conſtantiam, & egregiam in Romanos fidem incidit in annum ab V.C. IↃXXXV M. Livio Salinat
re, L. Æmilio Paulo COSS. conſulendi Livius lib. XXI, Polybius lib. III , Oroſius lib. 4 cap. 14 , Eutropius li
3, Florus lib 2 Hiſtor. Rom. cap. 6 , Silius Ital. lib. I , Valerius Maximus lib. 6 cap. 6 , Auguſtinus lib. 3 de Civ
Dei. cap. XX, Auctor de VV. Illuſtr. cap. 42 , Æmilius Probus in Annibale , Cicero in Philippicis , & qui no

No

Non ignobilis in Valentia loci ſunt hodieq; *Segorbia*, *Segobriga* Ptolemæo & Straboni, uti placet Vaſæo, Cluſio,
araphæ, Emanueli Enrico, & aliis: *Segobrigam* habent Nummi Auguſti. Incolæ Plinio *Segobricenſes*; eos in ca-
pite Celtiberiæ ponenti. *Segobriga* tamen Morali cenſetur *Injeſta*, vel *Cabeça el Griego*: cujus ſententiæ eſt &
oannes Mariana. Hieronymus Surita, ubi fuerit *Segorbia*, dicit ſe ignorare. *Segobricæ* meminit antiquum Mar-
mor, quod Tarracone. *Denia*, *Dianium* (ut volunt Florianus, Moralis, Cluſius) apud Ciceronem & Plinium,
ui *Stipendarium* cognominat. *Incibilis* Livii: quæ *Indibilis* Frontino, ubi Annonem Carthaginenſium Ducem
Scipione fugatum narrat, *Chelva* cenſetur Floriano ſubdubitanti tamen. *Illici* Plinio, *Ilicias* Ptolemæo, *Illice*
mponio, *Ilce Colonia* nummis, *Illicitani* etiam Ptol. (unde *Illicitanus Sinus*) hodie aliis *Alicanta*, aliis *Elche*,
od propius accedit. *Belgida* Celtiberiæ urbs nomen adhuc retinet. *Leria*, quæ & *Hedeta* Ptol. (unde *Hedi-
populi*) *Liria* hodie eſt Cluſio & Morali. *Olbete Orcelis* Ptolemæi Floriano, *Horivela* & *Oriola* Gomecio eſt &
io; *Zamora* Nebriſſenſi. *Bigerra* Livii & Ptolemæi; hodie *Bejar* Beutero & Vaſæo; Cluſio *Villena* eſt. Quæ
bis Strab. vel *Satabis* antiquis Lapidibus, teſte Cluſio; hodie Floriano judice, *Xativa* cluit. Fluvios habet **Flumina.**
Regio multos, inprimis vero *Turiam* quem Pomponius *Duriam*, *Doriam* Ptolemæus nominat. Incolæ
abicam vocem *Guetalabiar* ſervarunt, quæ vox aquam puram ſignificat. Magnas hic fluvius commoditates,
is per quæ fluit adfert. Eſt & *Sucro* fluvius, *Xucar* novo nomine dictus. E montibus hic oritur Oroſpedanis. **Montes.**
abet Valentia duos Montes, quibus nomen *Mariola* & *Penna goloſa* (Rupem cupedinariam Latine diceres) in
os, quum Stirpibus rarioribus Herbiſque variis abundent, quotidie magnus Medicorum & Herbariorum
merus ex diverſis Hiſpaniæ partibus confluit, Nunquam non rari quid ibi ſe offert. Valentia urbs antiquitate
erabilis eſt, ibique ad noſtram ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis inſcriptionibus inſcul-
, quarum quædam videri apud Beuterum, Ambroſium Moralem, Hotomannum in Cæſaris Ephemerides,
alios, poſſunt. In urbe Sagunto nunc *Morvedre* Theatrum & ſcena, aliaque multa Antiquitatis veſtigia, ut Se- **Opera publica.**
lchra Sergiorum, L. Galbæ, Sergii Galbæ & aliorum ejus gentis, ex quorum Lapidibus conſtructum eſt Cœ-
bium fratrum Trinitatis. Academiam habet Valentia celebrem. Præter hanc in regno Valentiæ eſt & Acade- **Schola.**
Gandaina, quam non ita pridem erexit Illuſtriſsimus Gandiæ Dux, ut ibi præcipue Patres Societaris Ieſu, ad
n ſeipſum quoque contuliſſe fertur, philoſopharentur. Valentia quod ad adminiſtrationem Reipublicæ
et, facile omnes antecedit Hiſpaniæ Civitates. Ager hujus urbis maxima ex partea Gēte è Mauris oriunda, **Mores.**
paternum ſive avitum ſermonem ac fere vitę morem adhuc retinente, colitur. Illud autem non omittendum
od M. Tullius in Valentiæ laudem protulit oratione in Verrem ultima: *Valentinorum* (inquit) *hominum hone-*
ſtiſsimorum teſtimonio. Multum Byſsi hoc in regno paratur. *Valet & Valentia commercio* (ut ſcribit Olivarius Va- **Opificia.**
tinus) *mercatorum maximo. Nam inde exportantur variæ & multæ merces, inprimis holoſericæ telæ fere omnium colo-
rum & fila ſerica ex vermibus, panni optimi in Inſulas Baleares, & Siciliam & Sardiniam, & ii panni vocantur contracti; ex-* **Mercimonia.**
portantur inde Oriza, Saccharum albedine admirabili, uvæ paſſæ & Ficus, nec non & fructus Sacchare conditi.

Regio. A*Ragonia* vel ab *Autrigonibus*, Hiſpaniæ populis teſte Laurentio Valla; vel a *Tarracone* antiqua civitate,
Unde dicta. Antonio Nebriſſenſi & Vaſæo placet, nomen accepit. Alii ab *Aragone* fluvio qui illic ortus Iberum
fluere perhibetur. Nonnulli ab Herculis *Ara Agonalibuſque* Ludis derivant: quod ſi verum, mirum ta
altum obſtinatumque apud Veteres ſcriptores de *Aragonia* eſſe ſilentiū. Huic Regno adhærent ad C
Situs. rum Navarra; ad Vulturnum Catalonia; qua Africo expoſita, Caſtiliam ſpectat, qua Aquiloni, Pyrenæos hab
montes. Regio ut plurimum aſpera, & ſicca eſt, maxime verſus Pyreneum, unde ad multum itineris ſpatium n
Soli qualitas. læ habitationes reperiuntur: ſunt tamen hic Valles nonnullæ feracisſimæ optimi Frumenti, aliorumq; Fructu
quæ mirum in modum ab aquis adjuvantur. Hujus Regni primum Regem omnium Scriptorum Calculi
nimirum faciunt. Hic factus eſt Rex Aragoniæ anno Chriſti CIↃXVI. Sed de Origine Regni Regumque A
goniæ, Valentiæ & Cataloniæ, a quibus & quomodo initium habuerint; deque unione eorum, legendi Rode
Imperium majo- cus Sanctius Hiſtoriæ Hiſpanicæ Parte I. cap. XIII, Lucius Marineus Siculus lib. VIII de Regibus Hiſpan
rum. alii. Metropolis & Regni caput *Cæſaraugusta* Plinio aliiſque, *Cæſarea Augusta* Ptol. Nominatur ſæpe in Numm
Veterum. Hodie *Carragoça*, Academia nobilis. Conditorem ejus ferunt Iubam Mauritaniæ Regem, & ab eo
Urbes. *dybam* appellatam, quaſi *Jubæ Domum*: poſtea vero, priore repudiato nomime *Cæſaris Augusti* nomen illi fu
inditum. Sita eſt in ripa fluminis Iberi, loco plano, ex quo Iberus inſigni ponte lapideo longoque (cujus eti
Strabo facit mentionem lib. III) trajicitur. Vrbis autem ſitus Soleæ Calcei formam refert. Portas habet qu
tuor ad totidem Mundi partes ſpectantes. Validisſimis muris cincta, crebriſque Turribus probe munita, In h
urbe Reges Aragoniæ ab ejus Archiepiſcopo, qui Primus Regni, Diadema ſoliti accipere Civitates reliquæ: O
Latinis, Ptol. & Plutarcho in Sertorio; hodie *Hueſca*: Cives ejus *Oſcenſes* Cæſari nominantur: *Oſcenſis Arg*
meminit Livius lib. XXIV: *Eteoſca* mendoſe vocatur Velleio Paterculo, ubi Sertorium interemium ſcribit. *T*
aſſona Civitas apud montem Caci, quam a Tyriis & Auſoniis conditam fuiſſe nonnulli opinantur. *Iacca*, jac
in convallibus, Iac‹‹etanorum quondam ſedes, *Calajuta*, in campeſtri loco, ex ruinis nata Bilbilitanis, quæ c
multis aliis Antiquitatum monimentis, medio Milliari Hiſpanico ab hoc opido hodie viſuntur, in Colle,
vulgo *Bambola* vel *Baubola*. Cingitur Mons ille in orbem fere ab *Salone* flumine, quem ſitum *Bilbili* tribuit
lumnus ejus & Civis (vide lib. I Epigr. LXII.) Valerius Martialis lib. X Epigram. CIII. Sic Paullinus ad A
ſonium *Bilbilim* acutis ſcopulis pendentem prodit. *Bilbis* Ptol. corrupte. *Augusta Bilbilis* cognomina
Martiali, quemadmodum & in multis Veterum Numiſmatum Inſcriptionibus. Sunt & alia Aragoniæ
pida: *Barbaſtrum*, Arcubus ferreis nobile: *Burtina* Ptol. *Bortina* Antonino, ut nonnulli cenſent. *Monſon*
in Regni ſitum umbilico, ad Cingæ ripam, cui Collis imminet, a quo nomen Opido: Conventibus Regnor
Aragoniæ, Valentiæque & Principatus Cataloniæ celebris ſedes: Vulgo *Monçon*, fertilis agri & aprici ſit

Fr

tiqua civitate,
ortus Iberum
rum, mirum ta
dhærent ad C
, Pyrenæos hab
eris ſpatium n
orumq; Fructu
rum Calculi
Regumque A
, legendi Rode
gibus Hiſpan
læpe in Num
gem, & ab eo
s nomen illi fu
que (cujus eti
ortas habet q
pe munita, In
ates reliquæ: O
: *Oſcenſis Arg*
ium ſcribit. *T*
tur. *Iacca*, jac
itanis, quæ c
ur, in Colle,
Bilbili tribuit
Paullinus ad A
cognomina
ia Aragoniæ
nſent. *Monſon*
ibus Regnor
gri & aprici ſi

Fraga,inter Ilerdam & Cæſarauguſtam: *Gallica Flavia* Ptol. *Gallicum* Antonino,ut Varrerius cenſet: Alii *Gallicu* locant,ubi nunc *Zuera*,in cujus agro vetuſtorum Pavimentorum veſtigia viſuntur. *Gurrea* olim *Forum Gallorum* Antonino inter *Cæſarauguſtam* & Pyrenæos. *Ajerbium*,in cujus ſolo quondam ſtetiſſe creditur *Ebellinum*, Anto-nino cum aliis nominatum. *Urgella*, *Orgellum* Aimonio, *Orgia* forte Ptol. Opidum haud procul Sicoris fonte. Fuerunt & alia Opida,ſed quæ diruta, quorumque nulla hodie veſtigia. Inter illa non ignobilis *Calagurris Naſ-ſica*,alia ab ea quæ in Navarra. Cives ejus *Calagurritani* nominantur ab Cæſare I belli civilis Commentario: eoſ-que corporis ſui cuſtodes habuiſſe Auguſtum notat Suetonius in ejus vita cap. XLIX. Plinius *Naſſicos* cogno-minat. Fluvii hic ſunt *Iberus*, *Gallego*, & alii.

Catalonia.

Regio unde dicta. CAtalonia vulgo *Catalunna* ſequitur. Nomen illi impoſitū putat Volaterranus ab Gothis & Alanis, ſcri-bendamq; eſſe *Gothalaniam*. Beatus Rhenanus lib. I Rer. German. *Cattalaniam* arbitratur appellatam a Cattis & Alanis,qui junctim in eam Hiſpaniæ portionem proruperunt. Alii ab Caſtellanis, antiqui Hiſpaniæ populis,qui hiſce locis ſua habuerunt domicilia,denominatam judicant. Sunt etiam,qui nun-cupatam *Cathaloniam* tradunt ab Othogerio Cathalone: de quo multa præter alios, Marinæus Siculus lib. I de Reb. Hiſp. & L. Valla de Ferdinando Aragon. Rege lib. I. *Situs.* Hæc Pyrenæis montibus, Mari Mediterraneo, flu-minibuſque Ibero & Cinga terminatur. *Soli qualitas.* Regio ipſa ut plurimum ſterilis eſt, ac magis Fructuum quam Frugum abundans,& ſilveſtrium quam domeſticorum. *Urbes.* Metropolin habet hodie *Barcelonam*, urbem pulcherrimam quæ in Maris Mediterranei littore ſita meram redolet antiquitatem, complures ſervans rei probandæ lapides vetuſtos. Conditor ejus fertur a pleriſque Hiſpaniarum inluſtratoribus Amilcar Barcha cognomine, filius An-nibalis Carthaginjenſium Ducis: qui victa claſſe, a militibus in crucem fuit ſublatus: pater autem Annibalis magni iſtius Imperatoris: *Barcinon* Ptol. *Barcinus* Paullino: *Barcilona* Iornandi. *Faventia* etiam quondam, teſte Plinio. Laudat hanc Vrbem multis verbis Marineus Siculus Rer. Hiſp. lib. XIII, qui & ſitum ejus deſcribit lib. XV, Fuit olim multo minor, quam hodie conſpicitur, ab littore maris uno fere ſtadio remota. Habebat por-tas quatuor, quæ totidem Mundi plagas, ſpectabant, æquo fere omnes ſpacio inter ſe diſtantes, quæ adhuc in ipſo pene umbilico urbis viſuntur; cælata gerentes Capita Bubula, altæ pacis, ut nonnulli volunt, & quietæ a-griculturæ ſymbola. Lapſu temporis bis prævalidis muris ſuperbiſque turribus eſt cincta, inque tantam paulla-tim magnificentiam excrevit, ut multo merito Caput hodie cenſeatur Cataloniæ. De Barcinonis Comitibus eorumque origine conſulendi Rodericus Toletanus lib. VI de Reb. Hiſp. cap. III, & L. Marineus lib. IX. Se-quuntur hanc *Tarraço*: *Tarracon* Ptol. & Strab. *Tarragona* hodie. Vrbs olim tam celebris, ut potiori Hiſpaniæ parti nomen dederit. Maritimarum opulentiſsima Melæ lib. II. *Viqua*, *Vicque* vulgo, vel *Vich*: *Auſa* Ptol. Authetanorum Vrbs. *Girona*, *Geronda* Plin. & Ant. *Tortoſa*, quæ *Dertoſa* Pt. *Dertoſani* Populi apud Plinium

Lerida, quæ Ptolemæo, Steph. & aliis *Ilerda*, Ilergetum Vrbs. Situs ita delineatur ab Lu. lib. 4. bel. Phar.

Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue Solum tumulo; ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes:
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernas paſſurus aquas.

Emporiæ Silio lib. III. Polybio lib. III, & Ptol. *Emporium* Stephano: *Empurias* vel *Ampurias* vulgo. *Blanda* Pomponio & Ptol. *Blanes* vulgo, ut volunt Benterus, Florianus & Navagierus. *Manreſa*, quam Florianus, *Athanagiam* ab Livio vocari cenſet *Roſæ*, *Roſes* vulgo: *Rhoda* Livio: *Rhode* Stephano, *Rhodope* Str. *Rhodipolis* Ptolemæo. *Colibra*, *Iliberis* Ptol. Livio & Plin. vicus magnæ quondam Vrbis, & tenue magnarum opum, addenti, veſtigium; *Cliberre* Tabulæ Peutingerianæ. Alii tamen *Iliberrim* non *Colibram*, ſed aliud Opidũ volunt: *Salſulas* Poldus: *Eunam* Olivarius: *Illam* Mercator. Fuit &, ubi nunc Catalonia, quondam *Julia Libyca*: *Cinniana* Antonino; *Deciana* Ptol.

Sed de Hiſpania quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant. Nefas ſit autem non adſcribere, Coronidis quaſi loco, præclarum hominis Galli de Hiſpania Teſtimonium: quo quidquid in ejus laudem & commendationem hucuſque a nobis variorum indicio prolatum, tanquam per *Anacephalaeoſin* ſuccincte nervoſeque repetitur. Gallus cujus meminimus, Latinus eſt Pacatus, qui Panegyricum doctiſsimum ſcripſit Theodoſio Imperatori, Hiſpano. In eo ſic inter alia loquitur: *Jam profecto conſtabit, eum Principem declaratum qui & ab omnibus legi debuerit & ex omnibus. Nam primum tibi mater Hiſpania eſt: Terris omnibus Terra felicior: cui excolendæ atque adeo ditandæ impenſius, quam ceteris Gentibus ſupremus ille Fabricator Rerum indulſit, quæ nec Auſtrinis obnoxia æſtibus, nec Arctois ſubjecta frigoribus: media fovetur Axis utriuſque temperie: quæ hinc Pyrenæis Montibus, illinc Oceani æſtibus, inde Tyrrheni Maris littoribus coronata, Naturæ ſolertis ingenio, velut alter Orbis includitur. Adde tot egregias Civitates; adde culta incultaque omnia, vel Fructibus plena, vel Gregibus: adde auriferorum opes Fluminum; adde radiantium Metalla Gemmarum. Scio Fabulas Poetarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuiſſe miracula, quæ cum ſint vera, ſint ſingula: nec jam excutio veritatem: Sint (ut ſcribitur) Gargara proventu læta tritici; Menavia memoretur Armento: Campania cenſeatur Monte Gaurano: Lydia prædicetur Amne Pactolo: dum Hiſpaniæ uni quidquid laudatur, adſurgat. Hæc duriſſimos Milites; Hæc expertiſſimos Duces, Hæc facundiſſimos oratores, Hæc clariſſimos Vates parit: Hæc Judicum Mater, Hæc Principum eſt: Hæc Trajanum illum, Hæc deinceps Hadrianum miſit Imperio: Huic te debet Imperium. Cedat his Terris Terra Cretenſis, parvi Jovis gloriata cunabulis; & geminis Delos reputata Numinibus; & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem conſtare neſcimus auditis, Deum dedit Hiſpania quem videmus.*

QUANDO-

STVDIOSO & BENEVOLO Lectori.

QVANDOQVIDEM nobis ſolis nati non ſumus, ſed quantum quiſque poteſt ad commune bonum
tantum a beneficentiſsimo generis humani conditore & parente ab illo exigitur, juſtum exiſtimav
opus hoc Geographicum, cujus hic partem damus, ad Reipublicæ utilitatem quam poſſum maxim
accommodare. Eſt autem Geographia in legendis hiſtoriis iiſque retinendis facilior notiorqu
uſus & utilitas, quam ut meo documento aut commonefactione ſit opus, ſed alia eſt ejus & multo præclario
dignitas, ſi recte quo valet dirigatur, nimirum ad Politici Regiminis cognitionem plurimum conferet, ſi loco
rum non ſitus tantum, ſed & natura ſive legitima conditio deſcribatur, quod alioqui etiam Geographi offici
um poſtulat. Nam ut ſuæ profeſsioni non ſatis facit Pictor, qui hominem aliquem juxta membrorum propor
tionem delineat, verum neglectis coloribus & Phyſionomicis ſignis ejus naturam & affectus non proſequi
tur, ita veluti mortuum cadaver Geographicum figurabit, qui locis tantum juxta ſuam ſymmetriam poſitis
nullam eorum ad invicem rationem politicam aſsignaverit. Quapropter hoc ſummopere curandum duxi, u
quæ in ſingulis regionibus eſt dominiorum locis appendentium natura & ordo, eam convenienti diſtributi
one ipſis tabulis præfigam, quo politicæ diſtributionis & rerum publicarum ſtudioſis aliquid noſtra conferr
poſsint. Quod ſi in multis ſit imperfecta & deficiens, aut etiam alicubi erronea conſcriptio noſtra, non mire
ris Lector: non enim Rerump. formæ per ſingulas ditiones ſcriptæ extant, neque mihi eas paſsim perveſtigar
eſt integrum, ſed quatenus ex hiſtoriarum inſpectione deprehendere potui, ſaltem formam aliquam & rudi
mentum politici ſtatus collegi, unde rei propoſitæ, rationem & ordinem intelligas, ac quod in tua regione de
erit ſupplere poſsis, & caſtigare, quod ſi facere non gravaberis, ac mihi communicare placuerit, tuo id nomin
atque honori in caſtigato tabulæ frontiſpicio acceptum referam. Idem ſi quiſque in ſua patria præſtiterit, nem
credat quantum emolumenti ſtudioſis omnibus ex Geographia ſit acceſſurum.

Itaque cum tria præcipue ſint in adminiſtratione regnorum, principatuum, & provinciarum conſiderand
capita, videlicet, Status Eccleſiaſticus, Politicus & Iuſtitiæ Iuriſque adminiſtratio, primum ſub regionis in ta
bula deſcriptæ titulo, quot in ea regione ſint ſtatus politici membra recenſebo juxta earum dignitatis ordinem
ibi obſervatum. Deinde in nobilium locorum diſtinctione (quando penes nobilitatem præcipuum eſt regi
men) eos locos primum enumerabo qui Principi ſunt feudales, deinde & liberos, idque ordine a ſumm
nobilitatis gradu deſcendendo veluti Ducatus, Comitatus, Baronias, Dominia. Tertio in quas Præfectura
regio ſit diviſa. Atque his tribus politicum ſtatum ſufficienter declaratum iri exiſtimo. In Iuſtitiæ admi
niſtratione notandæ erunt diœceſes juridicæ, ſuperioreſque Senatus ad quos ſit appellatio. Denique i
Eccleſiaſtico ſtatu primum Archiepiſcopi, ſi qui ſunt, tum eorum ſuffraganei Epiſcopi, & qui præterea alii
ſuffragantur ordine ponendi erunt. Hæc omnia enumerare ſtudium quidem eſt, verum cum deficiente ma

teria

teria in paucis id detur, præſtabo, quod potero, ut ſaltem patriæ cultores ad meliora perfectioraque provocem. Singula autem loca numeris deſignabuntur, ut in ſubſequenti tabula continuo inveniri poſsint, prior numerus gradus & minuta longitudinis continebit, qui in latere Boreo aut Meridiano, Tabulæ quærentur, poſterior latitudinis numeros habebit, in Occiduo aut Orientali latere quærendos. Ab horum terminis, hinc meridiani, inde paralleli latitudinis ductu ad communem eorum ſectionem & locum propoſitum pervenies. Quæ vero in generalium tabularum indicibus ſunt, eorum ſitum inde petere oportet. Quod ſi quæ nomina in ſubjecta tabula non reperiantur, id Chorographi qui eam prior delineavit factum eſt vitio, propter quod principatuum & dominiorum deſignatio omittenda non erat.

Qnoniam autem penes nobilitatem eſt regionum dominium & regimen, utile & jucundum eſt ejus gradus, ordine, & propias cujuſque conditiones internoſcere. Summus ejus gradus eſt Imperatorius aut Regius, quem ordine ſubſequuntur Dux, Comes, Baro, Tribunus militaris, quem *Banderheer* vocant Belgæ, quaſi *Benhoc* eſt Turmæ, quam ſub ſuo *Baniere*, hoc eſt ſigno equeſtri ductat, Dominum. Poſt hunc eſt Eques auratus, qui equeſtris ordinis dignitatem adeptus, quem Galli *Chevalier*, Belgæ *Ridder* vocant. Poſtremo loco eſt *un Eſcuyer*, id eſt nobilis ſcutatus, qui inſignia quidem nobilitatis geſtat, verum ordinis dignitatem publicam necdum aſſecutus. Iam Comitum tres ſunt gradus, qui in primo eſt a Gallis *Viconte* dicitur, hoc eſt, ut opinor, Procomes, aut Princeps Comes, qui cæteris apud ducem ſuum dignitate & privilegiis præſtat, quem Lodovicus Guicciardinus Burgravium hodie dici vult. Et fieri poteſt hunc Comitum ordinem eo diminutionis dilapſum eſſe, ſed principio excellentior fuit ejus dignitas, ut mox ejus deſcriptio indicabit. In ſecundo gradu eſt Provincialis Comes, *Landgrave* Belgice. In tertio Marchio, *Marckgrave*. Hi ſunt præcipui Nobilitatis gradus atque ordo, juxta quem regionis cujuſque dominium diſtribuitur. Sunt & aliæ quædam in his gradibus ſubdiviſionis differentiæ, ſed quæ privilegiis magis quam regiminis forma diſtinguuntur. Ejus porro ordinis quem recitavi legitimas differentias & conditiones, quemadmodum in Gallico quodam libello, inſcripto: *La diviſion du monde*: tibi tradam, ab ima nobilitate aliorum graduum creationem deducens, unde illorum proprietates & regiminis ordo elegantiſsime luceſcunt.

Eques auratus, inquit ille, ſive *Chevalier* ex ſcutato nobili, ex *Eſcuyer*, ſic creabitur. Si diu hic bella ſecutus arma geſſerit, pluribus conflictibus interfuerit, atque unde ordinis ſtatum honeſte ſuſtinere poſsit habeat, ſitque ex magna, inſigni ac divite familia, tum in aliquo conflictu duci exercitus aut ſtrenuo & generoſo equiti petitionem ſuam ſignificabit, & finito conflictu ipſe ducem aut equitem dictum accedet, præſenſque in nomine Dei & S. Georgii orabit, ut ſibi ordinis inſignia donet. Quo ille audito gladium ſuum educet, terque ſupplicantem feriet, dicendo: Ego te facio equitem (*Chevalier*) in nomine Dei & S. Georgii ad fideliter conſervandam Fidem, Juſtitiam, Eccleſiam, Viduas & Pupillos. Quod ſi vero ſupplex etiamſi ſtrenuus, ſit tamen pauper, admittendus non erit, niſi tot illi reditus annui aſsignentur ac donentur, quot ad ordinis honorem & dignitatem conſervandum opus eſt habere. Atque hic primus eſt ab imo nobilitatis gradus.

Tribunus

Tribunus militaris, een Banderheer, ex equite aurato fiet, ſi diu ſecutus bella ſatis terrarum ac redituum poſsid at, ad tenendum & ſtipendiis alendum 50 nobiles, hoc eſt unam *Bendam*, quæ ipſius ſignum equeſtre in milit ſequatur. Nemo enim ſignum ſive vexillum erigere poteſt, niſi qui turmam hoc eſt *bendam* 50 ut minimu Nobilium ſtipendiariorum ſuo ſumptu adducere poteſt.

Baro ex equite aurato, aut etiam Scutato Nobili creari poteſt, quando ille in ſuo Dominio quatuor Caſte lanias habentes juriſdictionem altam, mediam, & baſſam (ut vocant) poſsidet, tum enim Rex illi conferre p teſt vexillum Baronatus. Cæterum hoc illi conferri non poteſt, niſi rebus in bello fortiter geſtis. Itaq; ex prim conflictu equeſtris fit ordinis, ex ſecundo Tribunus militaris, ex tertio Baro.

Comes aſcendendo ſequitur, & quidem primo *limitaneus*, quem *Marchionem* hoc eſt *Marcgrave* vocamus. autem talis creari poteſt, qui duas aut tres Baronias in uno Ducatu concluſas poſsidet; Creari autem potef ſuo Duce in cujus ditione eas poſsidet.

Comes Provincialis deinde, id eſt *Landgrave*, fieri poteſt, qui quatuor Baronias uni Ducatui incluſas hab quem Dux in Comitem creat, aut etiam Rex per Ducis inſtantiam aut permiſsionem.

Viconte, Princeps Comes, fieri poteſt qui tenet quinque Comitatus aut plures in uno Ducatu comprehenſos junctim ſitos, Et poteſt a Duce in magna ſolennitate permiſſu Regis creari. Quod ſi Rex ipſe præſens adſit h norabilior fit principatus.

Dux ex Comite qui futurus eſt inprimis in Regno in quo coronandus eſt, poſsideat, quatuor Comita Principales, & in quolibet horum habeat alios quatuor Comitatus, ſive Baronias illis quatuor Comitatibus de & clientela obſtrictos, ſic jus Ducalis dignitatis conſequendæ liberum habebit. Coronandus eſt autem a ge vel Imperatore cui ſubjectus eſt, galero margaritis & gemmis precioſiſsimis exornato, in florentiſsima rum ditionum urbe, idque in magno conventu Principum virorum, Ducum, Comitum, ac Baronum ſole etiam feſto celebrato, quemadmodum in coronatione Regum conſuetum eſt.

Qui *Rex* futurus eſt, neceſſe eſt, ut quatuor Ducatus inter ſe cohærentes & continuos ſibi ſubjectos hab & in quolibet Ducatu civitates quatuor, in quas ipſe ſolus Dominium habeat. In qualibet etiam harum C tatum Archiepiſcopum unum, ſub unoquoque rurſus horum decem Provincias Epiſcopales. His dotatus ex natuſque Dominiis & dignitatibus Imperatoriam Majeſtatem tanquam ſuum ſuperiorem adibit, aut ad ſe ut niat honorifica legatione invitabit, & efficiet quo ab illo coronetur.

Recentior autem hæc eligendi Regis cæterorumque Principum lex eſſe videtur, quamdiu enim vagæ tiones, Goti, Wandali, Longobardi, aliæque plures ſuos ſecum Reges adducebant, non ex ampla terrar poſſeſsione regiam dignitatem meriebantur, ſed ex viribus populique adducti multitudine. Nec Ducum am qui primum a Longino Exarcho Ravennatenſi anno Domini 569 & mox a Longobardis inſtitui cœ runt, alius fuit delectus, quam pro fortitudine, & rerum gerendarum prudentia: Adde quod Paulus Æ lius teſtatur, Duces Comiteſque principio ab Regibus ea lege gentibus civitatibuſque præfectos fuiſſe, ut q

ties

[…]eſe ex uſu eſſe dimitterentur aut mutarentur. Neque vero dictæ creandorum Principum leges, cum hæredita[…]as terrarum poſſeſsiones emetiantur & poſtulent, condi potuerunt, quamdiu temporario tantum beneficio [D]ucatus Comitatuſque a Regibus & Imperatoribus conferebantur. Quapropter licet præciſe ejus inſtituti [te]mpus indicari nequeat (nullam enim ejus notam adfert Gallicus ille libellus) tamen ſub Ottone II Impera[to]re, aut circa annum Domini milleſimum, vel paullo poſt eam conſtituendarum confirmandarumque di[gn]itatum rationem a Monarchis ordinatum fuiſſe omnino eſt verſimile. Enimvero uſque ad Ottonem ſecun[du]m pro ſua quiſque Princeps potentia & ambitione, ad majorum dignitatem, regiamque Majeſtatem aſpira[bat]. Sic ex uno Lotharingiæ Regno quod a Rheno, ad Scaldim uſque extenſum, mari Friſico terminabatur, & [eju]s Lotharii Lodovici Pii filii erat, poſt plura ſunt nata, videlicet transjuranæ Burgundiæ, quod a Iura mon[te a]d Alpes uſque extenſum totam Helvetiam, Rauracos, Allobroges, & Burgundos transjuranos complecte[ba]tur: & Provinciæ Regnum quod ſimul partem aliquam Burgundiæ ac Sabaudiæ comprehendebat, & po[ſtea] appellatum eſt Arelatenſe, cujus etiam hodie Trevirenſis Elector Archicancellarius appellatur, Regnum [i]n Lotharingiæ quod Lotharingiam nunc dictam, & deinceps reliqua inter Rhenum & Scaldim uſque ad [ma]re Friſicum continebat, & olim Auſtraſiæ regnum vocabatur. Rurſus hoc ipſum Lotharingiæ Regnum Ca[rol]us Calvus, & ejus frater Lodovicus inter ſe partiti ſunt, utrobique Regis titulo ſervato. Omitto alia eodem [ſtu]dio pro imperandi Libidine orta regna. At vero Otto II Imperator Lotharingiam ablato Regni nomine in [du]os Ducatus, Comitatuſque diſtinxit, veluti membris è corpore divulſis & diſtinctis, ut habet Cuſpinianus, [It]aq; diviſione anno 981 primum ejus quæ nunc eſt Lotharingiæ Ducem conſtituit Carolum Lotharii Regis [Fra]nciæ fratrem, ut latius tractat Richardus Waſſenburgius. Ab eo tempore videtur arbitraria illa Regnorum [&] Principatuum erectio defeciſſe, Monarchis nunc omnia ad ſtabile imperium componere cogitantibus, quod [ju]ſta partium imperii, quemadmodum in homine membrorum ad caput proportione & harmonia maxime [fir]m eſt. Vt ergo in Principatibus & rerum adminiſtratione ordo aliquis perpetuo ſervaretur, tandem eo fere [quo] dixi tempore has leges dictas excogitatas fuiſſe arbitror.

Habes Lector totius nobilitatis diſtinctos gradus, & dignitatum differentias. Iam obſerva in unoquo[que] Regno quo modo Provinciæ pro illorum ratione ſint diviſæ, quomodo regimen & univerſitatis guber[natio], & qua portione in hos gradus ſint diſtributa, quod cuique ſit proprium officium, quæ cujuſque ad [ali]um & præcipue ad Caput ſit habitudo & neceſsitas, videbis inſignem harmoniam ad pacem & tranquil[litat]em, ad robur & potentiam, ad divitias & factum, ad virtutem & ſapientiam, ad Regni majeſtatem, ad [fin]ium extenſionem, ad inſtabilitatem, ad declinationem & interitum, aut quocunque alio tendentem, [ſu]nt adminiſtrationum rationes variæ. Quæ minus recte ſuccedere videris, aut judicaveris, unde id pro[venia]t contemplare, quæ item bona & ſucceſſu fœlicia invenis, cauſam illorum diſquire, ſic optimam poli[tia]m in Regnorum adminiſtratione ſpeculaberis, atque utiliſsime proſpereque Geographica tractaveris.

 Quo

Quo autem meliore methodo in hanc ſpeculationem ingrediaris, hic ſubjungam tanquam fundament[um] univerſi hujus negotii: De Politico ſtatu regni Galliæ compendium, quod meo rogatu vir nobilitate & eru[di]tione clariſsimus D. Dominicus a Burmannia in ornamentum hujus operis, & ſtudioſorum gratiam ſcripſ[it &] communicavit, cujus exemplum in aliisquoque Regnis, & Rebus-publicis viros doctos ſequi maxime op[tan]dum eſſet, quo omnes adminiſtrationem Reip. varietates in contemplationem duci poſsint.

DE POLITICO STATV
REGNI GALLIÆ.

GALLI omnium ſcriptorum judicio populi ſagaciſsimi ac bellicoſiſsimi optimum ſibi politiæ ſtat[um] conſtituere conantes, Monarchiam Regalem elegerunt. Natura enim ita comparatum videbant, unum aliquem excellenti dignitate plus revereantur & metuant homines, quam coactum aliquem [nu]merum delectorum, qui tempore commutantur. Ratio quoque ipſa præſcribit in omnibus rebu[s] unum aliquem velut ad caput atque fontem neceſſario confugiendum, & rem eſſe plenam incommodi at[que] periculi cum plures ſimul imperium obtinent. Quinetiam exempla teſtantur Monarchias, etiamſi vel inte[ritu] Principum, vel alio quoquam humano caſu fuerint immutatæ, diuturniores fuiſſe & tranquilliores, quam Optimatum vel Popularem ſtatum; ut in Aſſyriis & Ægyptiis & Parthis, imo ut propioribus exemplis utan[tur] in Britannia, Hiſpania, Galliaque noſtra videmus, quibus ſane provinciis nullæ aliæ Reſpublicæ temporis l[on]ginquitate conferri poſſunt. Fit vero plerumque, ut Optimatum ſtatus, qui Ariſtocratia dicitur comm[uta]tur in Oligarchiam, quæ paucorum eſt dominatus, quando ex Optimatibus & primis Civitatis pauci quid[am] velut conjuratione facta, honores & emolumenta omnia inter ſe partiuntur, & ſuas privatim fortunas [am]plificare ſtudent, neglecta communi utilitate, quam ſolam & in primis curare debebant. Alterum genus q[uod] ad promiſcuum vulgus pertinet, & Popularis Status, ſeu Democratia dicitur, ſemper habitum eſt tumul[tuo]ſum, & periculi plenum, & viris præſtantibus inimicum. Prudentiſsime ergo Galli populi ab omni temp[ore] uni magis, quem ex virtute & juſtitia æſtimabant cæteris præcellere, quam vel pluribus ac præcipuis po[pulo] vel multitudini rei ſummã commendandã eſſe cenſuerunt, prout & ſingularis aliquis, qui ſolus rerum p[otia]tur, facilius aut promptius incommodis & periculis mederi poteſt, quam multi ſimul gradu & dignitate [pa]res. Neque vero effrenatam in Regem ſuum tranſtulerunt poteſtatem, ſed certis legibus & condition[ibus] optime limitatam aut conſtrictam, ne tyrannidi ullus locus detur, ut in progreſſu oſtendemus. Cæterum [quem]admodum nihil in humanis actionibus ſtabile eſt ac perpetuum, ſed cuncta vel temporis lapſu collabaſc[unt] vel ſæculorum pravitate immutantur, ſic in Gallia quoque licet idem ſemper ſtatus, hoc eſt Monarchicus [Re]galis fuerit, non omni tamen tempore eadem gubernandæ Reipub. ratio fuit; quam omnem ab initio [con]ſtituti Regni breviter ac dilucide, quantũ ex variorum ſcriptorũ lectione aſſequi potuimus, ordine expone[mus].

Galliæ priuſquam a Romanis in Provinciam redigeretur is fuit,ut neque univerſa unius Imperio regere-ur,neque ſingulæ civitates vel in Populi vel in Optimatum poteſtate eſſent, ſed ita diviſa fuit, ut pleræque Op-atum conſilio regerentur, quæ liberæ dicebantur, cæteræ Reges haberent. Omnes quidem id inſtitutum ebant,ut certo anni tempore publicum gentis Concilium agerent,in quo quæ ad ſummam Reip. pertinere ebantur conſtituerent. Civitates autem 64 Tacitus libro 3 numerat, hoc eſt ut ex Cæſare intelligitur, Regio-quæ non modo lingua moribus & inſtitutis,verum etiam iiſdem Magiſtratibus utebantur,qualis ipſe mul-locis Æduorum, Avernorum, & Rhemorum Civitates præcipue commemorat.

Reges vero vel Regulos potius Galli eos tum appellabant,qui non ad tempus,ut civitatum Magiſtratus, ſed rpetuum regium imperium quantumvis exiguis finibus obtinebant, quos immutata temporum conſue-Duces,Comites,Marchiones nominavit.

rant hi Reges non hæreditarii,ſed a populo propter Iuſtitiæ opinionem eligebantur, neque habebant infi-n,ſolutum & effrenatum imperium, ſed certis legibus ita circumſcriptum, ut non minus ipſi in populi, populus in ipſorum ditione ac poteſtate eſſent,ut fere illa regna nihil aliud niſi Magiſtratus perpetui vide-ur.Nam multos nominat Cæſar privatos,quorum tamen parentes ac majores Regnum obtinuerant. Op-atum ergo & delectorum authoritate, quibus eam poteſtatem populus permittit tanquam freno coërce-ur,quæ optima Reipub.forma,teſte Platone,Ariſtotele,Polybio & Cicerone fuit.

orro Gallia a Romanis in Provinciæ formam redacta,eodem modo Reges ipſorum ex virtute & nobilitate ar Germanorum teſte Tacito) totius populi judicio ac ſuffragiis electi ac conſtituti ſunt,quorum tres tan-in hodiernum uſque diem annis fere 1200,quibus illud regnum duravit,familiæ recenſentur.

Merovingiorum,qui orti a Meroveo ſtirpem aſt annos 283 propagarunt.

Carolovingiorum,qui orti a Carolo Magno ſobolem in annos 337 produxerunt.

Capevingiorum, qui ab Hugone Capeto prognati annis fere 590 regnum obtinent. Nam licet defe-Regni judicium arbitriumque penes Ordinum Comitia, publicumque totius gentis Concilium ſem-erit, & etiamnum omni jure ſit: filiis tamen & iis, qui ex Regis demortui ſtirpe eſſent propter nobi-n (more Germanorum) & innatam quodammodo virtutem, prærogativam illam fere reliquerunt, ut uaſi hæreditarie aliis pari virtute præferrent, ita tamen, ut ſi Regis defuncti filii annis 24 minores eſ-eos creari jus non eſſet, atque adeo alium ætatis legitimæ creari, neceſſe eſſet, cujus exemplum extat Chriſti 309 in Clogio Rege. Sed & ſubinde hoc ipſum Regnum quod Francogalliæ dicitur, plures Regum demortuorum filios, ex Procerum Regni voluntate & arbitrio diviſum fuiſſe, pluri-tant exempla. Si vero Populus Filio repudiato alium eligeret, relinquebantur Filio repudiato ad tuen-ſuam dignitatem res quæ propriæ Regis, & ipſius patrimoniales fuerant. Cæteræ quæ Regni & Reip.e-& Reip.dicuntur, ei ad quem Regnum deferebatur, attribuebantur, ſicut & eæ res quæ Fiſci dicuntur,

quæ

quæ ſcilicet ad tuendam dignitatem ſuam partim ad uſus Reip. repentinos attributæ ſunt, ut erant Ducatus Comitatus varii, qui etiam in populi Comitiis illis aſsignabantur. Secundo & illud obſervatum ſemper fuit, Filiæ a Regni ſucceſsione removerentur (non quidem lege Salica, ut quidam male exiſtimant, nam ea de pri to tantum patrimonio, nec ne Feudis quidem, ſed de allodiis, auctore Salagaſto uno ex regni proceribus, u Salica ab ejus nomine dicta eſt, conſtituta fuit) & iis neglectis, Fratribus vel Patruis, aut etiam extraneis, Proceres Regnum ſemper delatum ſit; atque hæc de Regibus primo Reip. capite. Antequam autem reliqua Regis electione, ejuſque & Reipub. concilio, rationeque adminiſtrationis Regni progrediar, operæ precium ctorum me eſſe arbitror, ſi prius membra illa Regni, quæ Regem conſtituendi & abdicandi poteſtatem hab diximus, paucis deſcripſero, quo magis dulcis illa harmonia qua Regnum hoc a Maioribus prudentiſsime co ſtitutum eſt eluceſcat.

Illud in primis magni eſt momenti: Regiam poteſtatem, ac reliquos omnes regni ordines adeo commodi æquis rationibus inter ſe devinctos eſſe, ac velut coagmentatos, ut vix ullum poſsit inter ipſos magnum di dium oriri. Sunt autem Ordines in Galliis tres præcipui, penes quos legitimum gentis Concilium, Regnu que adimendi ac conſtituendi facultas omnibus temporibus fuit: Nobilitas ſcilicet, Populus, Vulgus. Hi guli pro ſua quiſque conditione ſuas habent leges ac inſtituta, quibus utuntur, & adeo commode ſunt invic aggregati, ut ægre facultatem habeant alii alios opprimendi, aut etiam adverſus Regem conjurandi. De clesiaſticorum ordine, qui quartus cenſeri poteſt, quanquam hodie, cum in tantam excreverit potentiam p mum obtineat, deinde dicturi ſumus.

Nobilitas igitur Galliæ, ſive *Equeſtris Ordo* maximis fruitur commoditatibus ac privilegiis, eoque fit ut m gno quodam affectu Regem complectantur, & vitam quoque pro ipſius ac patriæ ſalute profundant. Nec enim ullum pendunt tributum, & armatis licet ipſis eſſe quocunque loco, & multa habent vitæ præſidia, ut non ſit opus illiberalem aut quæſtuariam aliquam artem exercere. Hoc enim noſtris moribus minime lis conceditur, niſi forte domi maneant, ac rei familiari ſtudeant. Sed ſi Regem ſectari velint, habent qu honeſte alant. Plurima enim ſunt domus & aulæ Regiæ miniſteria, quæ ſolis nobilibus attribuuntur, qui ſ guli partem aliquam anni in iis procurandis conſumunt, & reliquum tempus vacuum habent ac liberum bus priuatis atque domeſticis adminiſtrandis. Hi omnes annuum a Rege accipiunt ſtipendium, & ampli ſperandi magnas habent occaſiones. Principes autem viri ac majoris dignitatis Proceres, quoniam & ipſi R gis beneficentiam experiuntur, ac partem Reip. procurant, Nobilibus qui re ſunt familiari minus lauta ctum & alia ſæpe communicant. Deinde Reges perpetuum alunt & ampliſsimum equitatum, exercenda alendæ cauſa nobilitatis, ac in tanto Equitatus numero plurimæ ſunt Præfecturæ, quæ in illos diſtribuuntur, que ratio non minus pacis quam belli tempore durat. Majores quidem loci nobiles pro ſua quiſque condi one ac virtute præficiuntur Equitibus, ex reliquis autem alii ſunt Legati, alii Signiferi, alii Sagittarii, & qui etatem non poſſunt ferre arma reliquis famulantur, & cum nullum intercedit bellum, licet ipſis manere d

mi ejuſq

ejuſque ſtipendii partem non mediocrem parſimonia conſervare. Ad hæc nemo credat quam multæ ſint per Galliam præfecturæ, ut ſic dicam, urbanæ, quæ ſoli nobilitati committuntur, nam alii Provinciis, alii finibus, alii caſtellies & arcibus, alii vicis præficiuntur, ut interim nihil dicã de majoribus illis muneribus, quę Principibus tantum tribui ſolent, cujuſmodi ſunt qui ipſorum lingua dicuntur Conneſtabuli, Mareſcalli, Ammiralii, & id genus alii, ſed & annuam pecuniam, velut honorarium quoddam Reges liberalitate quadam elargiri ſolent in multos Nobiles, qui nulli ſunt addicti miniſterio. Hi appellantur eorum lingua Penſionarii. Satis igitur ex iis quæ diximus apparet ordinem equeſtrẽ valde honeſte & liberaliter in Galliis haberi, & recte quidem, qui patriam ab hoſtibus defendunt, & natura fere cæteris antecellunt, & non ſolum ipſis, verum etiam majorum ipſorum meritis atque virtuti illud tribuitur.

Alter Ordo ſuas etiam habet commoditates non exiguas; ad hunc pertinent mercatores, qui eo faciunt uberiorem quæſtum, quod tuto ipſis per Galliam proficiſci ac negotiari licet, tum quod nobiles & mercaturam nullam exercent, & ſplendide fere ac ſumptuoſe veſtiuntur. Huic etiam oridini coveniunt ac fere tribuuntur Quæſturæ & rationes nummariæ, item præturæ, & quicquid ad juriſdictionẽ pertinet, qua ſane in re plurimum eſt honoris ac emolumenti. Sunt enim in hoc Regno Iuris adminiſtri Iudices, Advocati, cauſarum Procuratores, Scribæ, & id genus alii: multo plures mea quidem ſententia, quam in reliquis omnibus Orbis Chriſtiani Provinciis, quod peroportune illis accidit, qui relicta mercatura his rebus operam navare volunt. Et adeo quidem fructuoſus hic Ordo, ut Nobiles etiam invideant, quanquam certe dignitate atque ſpendore reliquis præſtant. Et qui ſunt alterius ordinis fere ſtudent ad hunc pervenire, ut poſtea dicturi ſumus.

In tertio genere eſt Vulgus & promiſcua Hominum multitudo, qui & agros colunt, & omnis generis artes tractant. Vt autem hi vel nimia utantur libertate, vel admodum ſint divites, vel in armis etiam exerceantur, non eſt conſultum. Nam quia conditionem ſervitutis oderunt omnes, & natura ſua fortunas amplificare ſtudent, facile fit ut arma capiant, & potentiores opprimant, quod & in Galliis & in aliis locis non ſemel accidiſſe conſtat. Vt autem ejuſmodi ſint Ordines, ac veluti gradus in omni Republica neceſſe eſt. Quemadmodum in corpore humano videmus infirmiora & ignobiliora membra ſubminiſtrare dignioribus. Neque tamen eſt quod hi ſuum ſtatum deplorent ac indigne ferant, quoniam & jus ipſis communicatur æquabiliter, & quam a majoribus acceperunt, ea utuntur libertate, & multis etiam Reip. miniſteriis adhibentur, & virtute & induſtria & aſsiduitate poſſunt ad ſecundum ordinem emergere, quod ſecundo non licet, ut ad primum videlicet evadat, niſi Regis beneficio ſingulari, quod ille ſolet iis impartiri, qui aut jam fecerunt, aut in Repub. videt poſſe aliquid facere egregie. Et prudenter quidem iſtud inſtitutum eſt, primum ut ordo conſervetur Equeſtris, qui propter belli exercitium fere minuitur, & ſumptus vix tolerat. Deinde ut homines talibus excitati præmiis virtute contendant, & ad ſupremum gradum eluctentur. Hac etiam ſpe confiſi qui ſunt plebei & infimi ordinis aſpirant ad ſecundum, & cum in eo verſati fuerint aliquandiu, ad primum. Itaque fit ut minus ſit inter ipſos invidiæ ac malevolentiæ, quando vident meritis ac virtuti pateſactam eſſe viam ad am-

 pliſsimos

pliſsimos honores & propoſitum eſſe periculum, ſi malis rationibus eoſdem obtinere ſtudeant. Quod ſi vel c
natus nimium difficilis, vel ſpes eſſet nulla ampliora conſequẽdi, tum qui ſunt mediocris & infimi gradus, m
gni præſertim animi, cauſam reperirent & occaſionem excitandi motus, & ſui ordinis homines contra pote
tiores armandi, nunc autem minime difficilis eſt ratio, & videmus quam multi ex humili ſæpe loco ad ſummu
faſtigium evadant. Hanc quoq; rationem diligenter olim ſervabant Romani, nam a populari ſtatu gradum f
ciebant ad ordinem Equeſtrem, & hinc deinde ad Patritiam & Senatoriam dignitatem patebat aditus.

Eſt prætererea ordo Eccleſiaſticus nulli non communis, qui modo animum huc adjiciat, & pro Galliæ co
ſuetudine non raro accidit, ut etiam homines plebei virtute ac eruditione præſtantes ampliſsimos in eo gene
conſequantur honores, Cardinalatum aliquando, vel Pontificatum etiam, quæ ſane res ad virtutem ac literaru
ſtudia homines inflammare poteſt.

Ex jam dictis liquet quam apte & venuſte inter ſe cohæreant omnes Regni Ordines, è quibus ſiquis aliqu
delinquat facilis eſt medicina, nam ſi Nobiles injuriam cæteris faciant coërcentur ab iis qui jus reddunt, qu
rum eſt tanta auctoritas, ut quantumvis magni Principes eorum cogantur parere decretis. Quod ſi popul
etiam atque vulgus aliquid moliatur, ut nonnunquam accidit, non eſt difficile nobilitati propter potentiam
uſum armorum illos ad æquitatem & officium adducere, eoque fit ut ſuarum rerum finibus ac veluti cance
ſeſe contineant omnes, ac pacem alii cum aliis colant, quando neque cauſam habent, neque facultatem eti
aliquid conandi, & periculum in eo ſummum eſſe vident. Itaque Regem tanti beneficii auctorem complectu
tur & amant omnes, ac cum tempus incidit libentiſsime imperata faciunt, & publicis neceſsitatibus mag
ſtudio ſubveniunt. Quod ſi privatim aliqui ab officio diſcedant, parata ſunt remedia, ſic ut malum non po
longius progredi. Et hæc quidem de Ordinum Regni ſtatu ſatis.

Ex quibus equidem conſtat quam concinne hæc Monarchia juxta juſtitiam diſtributivam ſit temperata,
que adminiſtrata, & Ariſtocratice, hoc eſt Optimatum imperio, & Democratice, hoc eſt totius populi interve
tu, quippe cum ad omnes honores pateat aditus. Quæ quidem eſt illa Reſpublica quam tantopere prop
dulcem illam harmoniam, omniumque Reipub: generum temperationẽ, omnes Philoſophi commendaru
& ubi vetus illa Lex aurea locum habet: *Salus populi ſuprema lex eſto*.

Verum ut redeamus unde digreſsi ſumus. Ex tribus hiſce Ordinibus ſeu Statibus Regni ſolet quotannis C
lendis Maii publicum ac ſolemne Concilium ſeu Parlamentum vulgo haberi, atque adeo quotiemajor aliq
res inciderit, cui Rex in aureo tribunali ſedens præerat: Et huic primum Principes Regnique Magiſtratus, tu
inferiori loco legati ex ſingulis civitatibus ſubſidebant, quos vulgo Deputatos appellant. Carpento aut
Rex in atrium vehebatur bubus tracto, quos auriga ſtimulo agebat. Vbi in atrium ac potius in Reip. ſacrariu
ventum erat, tum Principes Regem in aureo ſolio collocabant, reliquique ut jam diximus, ſuo quiſque loco a
ordine ſubſidebant, eoque demum in ſtatu atque ſacrario Regia Majeſtas dicebatur.

Auctoritas vero hujus concilii omni tempore ſumma fuit, & hæc potiſsimum in eo agi ſolebant. Primum

creand

...ando vel abdicando Rege,tum de pace & bello, de legibus publicis, de ſummis honoribus, Præfecturis & ...ocuratoribus Reip. de aſsignanda patrimonii parte liberis defuncti Regis, vel dote Filiabus conſtituenda, ...am Germanico verbo Abannagium,quaſi excluſoriam partem appellarunt. Denique de iis rebus omnibus, ...æ vulgus & nunc negotia ſtatuum populari verbo appellat, quoniam de nulla (ut diximus) Reip.parte,niſi ...Statuum ſiue Ordinum Concilio agi jus eſſet. Item ſiquis Princeps atque illuſtriore loco natus criminis ali...jus inſimularetur,in judicium ad illud Concilium vocabatur, ibique cauſam dicere cogebatur. Quinetiam ...quando Rex majores ſumptus facere inſtituiſſet, veluti in Templis ædificandis,& Monaſteriis fundandis, Rex ...dinum Concilium exquirebat. Poſtremo ne illud quidem prætermittendum eſt,tantam hujus Concilii apud ...eras gentes authoritatem fuiſſe,ut etiam Principes exteri, ſiquid controverſiæ haberent, id interdum hujus ...ncilii arbitrio ac judicio permitterent.

Atque hoc Concilium Hiſtorici alias curiam, aut Conventum, alias Parlamentum,alias Placitum appellare ...nt,quod re in multorum concilio quæſita & deliberata, tandem inter ipſos placuiſſet & conveniſſet. Vnde ...lacita Philoſophorum apud Ciceronem & alios dicta ſunt. Atque hinc etiam promanaſſe videtur illud ho...mum in mandatis ac literis Regis: *Quoniam ita placitum eſt*, quod male nunc a Scribis Gallicis traductum *Car tel eſt noſtre plaiſir*.

Eligi etiam ſolebant in eodem hoc Ordinum conventu ſeu Concilio præfecti Reip. qui Merovingiis tem...ibus. *Majores domus*, hoc eſt *Magiſtri Palatii* dicebantur. Horum eadem apud Reges poteſtas fuit,quæ ...ondam apud Imperatorem Romanum erat Præfectorum Prætorio, qui etiam Aulæ Præfecti dicebantur. ...i cum Regiam poteſtatem deſidia Regum aliquandiu obſediſſent, eandem facultatem nacti eam pro ſua ...parunt ac occuparunt. Nam cum omnia fere Reipublicæ munera obirent,& ſi quod gerendum eſſet bellum ...rcitibus præeſſent, hi domi nudo atque inani Regum nomine contenti propter deſidiam in otio vivebant, ...de eo progreſſa res eſt,ut Childerico Rege 18 Regnum obtinente Pipinus Magiſter Palatii,qui Regis nomi... magna diuturnaque bella geſſerat, Saxones devicerat ſuamque in poteſtatem redegerat,oblatam Regii no...is occupandi facultatem non repudiarit,exercitu præſertim eoque victore & glorioſo inſtructus. Tanta au... Præfectorum potentia initium (ut diximus) cœpit tempore Clotharii ſecundi, circiter annum Chriſti 588, ... circiter annum 130 poſt regnum Francogalliæ conſtitutum.

...orro hic Pipinus in Regnum,depoſito Childerico, ſublimatus eſt. De quo vide Lector, hæc in appendice ...ibaldi apud Io. Tritemium, præter Marſil.Patavin. de Tranſlatione Imperii cap.6. Eodem anno (inquit ...emius) Proceres totius regni convenientes in unum,ſuper abrogatione Regis Childerici inutilis, cœperunt ...re concilium,placuit autem in commune omnibus,ut Regem Childericum nullam regnandi vel peritiam ...poteſtatē habentem deponerent,& Pipinum penes quem totius Regni ſumma manebat authoritas, in Re...n ſublimarent. Sed Pipinus in hanc rem conſentire noluit, niſi prius Conſilium Pontificis Zachariæ inqui...r,cauſas allegans ſe moventes.

In

In Magiſtri hujus Palatii locum ſucceſsiſſe videntur *Comites ſtabuli*, vulgo *Conneſtablii*. Comites vulgo dic bantur omnes, qui ampliſsimos quoſque honores in Regia obtinebant, & Remp. pro parte adminiſtraban Erat autem Comes ſtabuli fere is qui apud Romanos Magiſter Equitū dicebatur, id eſt qui equitatui pręerat, c cuſtodes equorum ſuberant, qui vulgo *Scarieri* appellantur. *Mareſchalus* Germanis vocatur, hodie eandem o tinet dignitatem quam olim Præfecti Prætorio, ſeu ut diximus Magiſtri Palatii, & ſub eo hodie ſunt quatu Mareſchalci, id eſt, Magiſtri Equitum, ad quos introducuntur lites rei militaris.

Poſt hæc erecti ſunt tempore Hugonis Capeti (licet non ſatis inter ſcriptores de hac origine conveniat) qu *Pares Franciæ* vocant. Ille enim remoto legitimo hærede cum Regnum occupaſſet, Proceres aliquot novo a quo honore ac beneficio ſibi devinciendos putavit, nam ejuſmodi aliquid ab eo factū eſſe omnes contentiun

Horum Parium conſtituendorum cauſa duplex fuiſſe videtur. Primum ut Regni inaugurationi, atque ut tu loquebantur, inveſtituræ præeſſent, hoc eſt, ut Regem Imperii ſui inſignibus, atque infulis ſolemniter in Pri cipum atque Optimatum conventu exornarent. Deinde ut ſi quis è Potentium & Principum Franciæ nume fraudis capitalis reus fieret, judicium illud exercerent; nam cum antiquitus judicia illa in publico gentis Co ſilio exercerentur, ut dictum eſt, atque is mos majorum paulatim Capevingiorum inſtituto ad juridiciale Pa lamentum tranduci cœpiſſet, neque Principes Regni facile illi Parlamento ſuas fortunas committendas pu rent, Regibus illis ad ſuas rationes commodiſsimum fore viſum eſt, pręter illius Parlamenti curiam, ſuum hu Parium conſenſum inſtituere, quæ Parium Curia vocitata eſt, quorum tamen ordo ac numerus aliquandiu v rius fuit; neque enim duodecim viri ſemper fuerunt, ut nonnulli exiſtimant, ſed interdum plures, interdu pauciores erant, prout Regi, a quo in ſummi honoris ac beneficii loco Magiſtratus ille deferebatur, commod videbatur; idque variis exemplis probari poſſet, ſicut & Parium dignitas ſæpe variis Principibus attributa & ad illorum judicia nonnulli inſuper alii & Franciæ Proceribus, & Satrapis, Epiſcopis, adhiberi ſoliti ſunt. P ſtremo in illorum numero etiam Reges ac Principes exteri fuerunt.

Porro etſi hac Parium inſtitutione, & quod Hugo ille Capetus ad conciliandos ſibi retinendoſque (ut ximus) Procerum animos, dignitates quæ temporariæ erant, puta Regni Ducatus, & Comitatus, perpet fecit, haud parum publici (de quo diximus) Concilii authoritatem, licet cū ejuſdē Concilii conſenſu, al imminuerit, cætera tamen cuncta adhuc ab eodem pro more pendebant Concilio, adeo ut etiam Budæ & Carolus Molinæus tradant rei nummariæ jus, hoc eſt poteſtatis nummorum vel augendæ, vel minu dæ ſemper penes populum Francorum fuiſſe. Memorabile eſt illud bellum quod propter publicum bon Proceres Regni aſsiduis plebis querimoniis & expoſtulationibus incitati adverſus Lodovicum undecim Regem decreverant. Quin nec illud omittendum, ſub eodem Lodovico Concilium publicum apud T ron

...ad Calend. Aprilis Anno 1467 coactum fuiſſe, in quo placuit ut certi probatique viri, 36 ſcilicet Cura-...res Reipub. ex ſingulis Ordinibus deligerentur, qui Rempub. conſtituerent & juri ac juſtitiæ providerent, ...odeni ſcilicet ex Clero (qui unum Ordinem jam obtinebat) totidem ex Equitibus, & totidem juris ac Iuſti-...periti ex populo, fidemque Rex Regali dicto promiſſoque dedit ratum ſe habiturum quicquid illi 36 viri ...nſtituerent.

...hæc quidem in genere ad Capevingiorum uſq; tempora totius Reip. gubernandæ, Regnive adminiſtrandi ...o fuit. Eaque recenſuimus Officiariorum Regni munera quibus qui præſunt vel funguntur, proprie Re-...ſeu Coronæ adminiſtratores, Officiales vel Sapientes dicuntur, quales ſunt cum primis illi quos publicum ...cilium conſtituere diximus. Item *Pares Franciæ*, deinde *Conneſtablius*, *Ammiralius*, *Cancellarius*, *Quæſtor* ...*alis Franciæ*, &c. Alii etiam omni tempore fuerunt Conſiliarii ac Officiarii Regii, qui privata ipſorum ...otia curabant, Regique famulabantur aut miniſtrabant quales ſunt *Camerarii* & alii Miniſtri & Officiales ...Regiæ.

...er hæc publica munera inſtituta ſunt ſucceſſu temporis alia atque alia *Parlamenta juridica*, qua in re ſcien-...ad hæc fere Capevingiorum tempora, & ſimplicem facilemque jus reddendi rationem, raraſque omnino ...fuiſſe, quod vel hinc licet cognoſcere, quod Rex Lodovicus cognomento Dives, qui regnavit circiter an-...1230 (ut ex Ionvillio, qui ejus vitam deſcripſit, conſtat) ipſe vel controverſias diſceptabat, vel diſceptan-...egotium nonnullis è ſuo comitatu mandabat. Quod idem de Carolo Magno proditum eſt, qui vel dum ...caretur, lites dirimebat. Hujus lex talis in capitulari extat. *Hoc miſſi noſtri notum faciant Comitibus & populo, ...nos in omni ſeptimana unum diem ad cauſas audiendas ſedere volumus.* Creſcente deinde pravitate temporis, liti-...multitudine, primum Baſilica magnifica Regis Lodovici Huttini, vel ut alii volunt Philippi Pulchri Imperio ...ter annum 1292 ædificata eſt; Tum ex mediocri Iudicum numero tres Decuriæ factæ Magnæ Cameræ, In-...ſitionum & Poſtulatorum. Sed anno 1521 Rex Franciſcus quartam deinde Cameram 20 novis Conſiliariis ...it. Rurſus idem Rex anno 1543 alios 20 creavit. Sed hic Iudicum conventus non fuit perpetuus & peren-... hodie, ſed indictivus, nec niſi certo Principis mandato exerceri ſolitus. Ad diem idem D. Martini, id eſt a ...Novem a Rege dictum proponebatur, quo Parlamentum inchoandi Iudicibus a Rege authoritas datur. ...rum paullatim in tantum hujus Conſeſſus, ſeu Parlamēti autoritas excrevit, ut nulla Regia Lex, nulla con-...io rata eſſet, niſi cujus illi Conſiliarii auctores comprobatoreſq; fuiſſent. Deinde ut nullus tota Gallia Ma-...atus, non modo urbanus, verum & militaris eſſet, quem non ab illo conſeſſu inaugurati, & apud eundem ...ges jurare oporteret, tum ut ab eorum judiciis appellandi jus non eſſet, ſed ut eorum decreta & fixa eſſent, ...tremo quicquid poteſtatis, imperii, authoritatis, penes publicum Conſilium & Statuum parlamentum (cu-... ſcilicet & nomen & authoritatem obtinet) fuiſſe diximus, id totum in Senatum illum tranſlatum fuerit.

At hodie quando ſolus Rex pro ſuo judicio cum Secreto ac Privato ſuo Conſilio quidvis decernit, prorſus i
Ordinarium Iuridicum Conſilium converſum eſt, non amplius circa Remp. Regnique negotia occupatur, f
xamque ſuam ſedem Pariſiis habet.

Quod quidem latiſsime patet, & ampliſsimam præ cæteris ordinariis Curiis ſeu Parlamentis (quæ ſepte
omnino per Galliam nunc ſunt) juriſdictionem habet. Cognoſcunt autem ſingula de cauſis & criminalibu
omnibus, & quod a ſingulis definitum fuerit ei ſtandum eſt. Illud Pariſienſe præ cæteris habet, quod in i
aliquando ipſi Reges venire olim ſolent, quoties aliquid magni decernere vellent, quod vel bellum vel pace
concerneret. Hodie adhuc pactiones Regum, & quicquid omnino ad Regni conſtitutionem pertinet in eo re
citetur, & ſcriptis publicis, quorum ipſi cuſtodiam habent, inſeratur.

Sic quę ab omni antiquitate & primordio Regni Francogalliæ ad publicos Ordinum Conventus referebar
tur, & poſt iis abolitis, ad Senatū ſeu Parlamentum Pariſienſe, ea hodie ad ſolum Regem, & quos ille in Conſi
um adhibere vult, tranſlata ſunt. Verum ut pergamus ulterius.

Eſt aliud in hoc Regno conſtitutum Conſilium quod Magnum vocatur, quod ex veris Principibus ac pr
cipuis Aulæ & Regni conſiſtit, quod tempore Caroli Septimi & Octavi, non niſi circa negotia Status Reg
ac ipſius Reip. incolumitatem occupari ſolebat, ſed & hoc ipſum adeo multitudine cauſarum ac litium ſucce
temporis obrutum fuit, ut Carolus octavus Ordinarium ex eo Conſiliū, 17 Conſiliariorum fecerit. Quos d
inde Lodovicus duodecimus ad viginti adauxit, addito Cancellaria Conſilii Præſide, adeo ut ſub Franciſco
ipſa Cancellarii dignitas in Præſidatum erecta fuerit, atq; deinceps ſolum vacarent cognitioni cauſarum ext
ordinariarum a privato Conſilio iis commiſſarū & fere ordinarie appellationibus Præfecti hoſpitalis, ut vocan

Præter ordinaria jam dicta ſeptem Iuridica Parlamenta, ut familiari utamur vocabulo, & Magnum Con
lium, habet Rex privatim adhuc Conſilium, quod perpetuum & ordinarium eſt, Regemque fere comitatur,
circa negotia Regni præcipue occupari ſolet, quanquā & id hodie in Ordinarium quaſi Conſilium converſu
ſit, quando ſcilicet cauſis civitatum & Parlamentorum fere vacat, & plerumq; etiam aliorum privatorum no
ita magni momenti cauſis, adeo ut hi viri ſpectabiles & illuſtres aliis occupati negotiorum publicorum & ſt
tum Regni concernentium, cognitionem & curam propemodum omnem amiſerint, totaque Regni admin
ſtratio & cura Regis arbitrio & paucorum decretorum electorum judicio commiſſa eſſe hodie videatur, quo
Secretum Conſilium nuncupatur, in quo cunctæ fiunt deliberationes ſummam rerum concernentes, & ſuper qu
bus deliberatum a Privato & Finantiarum Conſilio fuit, ſi ejuſmodi modo negotia fuerint, quæ Regis peculi
rem cognitionem requirant. In hoc cuncta beneficia, literæ & mandata Regia ſignantur, aliorum Principun
Legatorum. Præſulum, & Capitaneorum literæ referantur, eorumque reſponſa concipiuntur, & Secretariis St
tuum committuntur.

Eſt ergo & aliud *Conſilium*, quod Vulgo *Finantiarum* vocant, quod univerſi Regii ac Regni Theſauri curat
agit, cui adjuncti quoque ſunt *Intendentes*, ut vocant, *Secretarii Finantiarum*, item *Quæſtores ærarij*.

QVV

ADMONITIO.

QVVM ad cœleſtem rationem univerſam Geographiam reducere fuerit inſtitutum , ut juſta locorum ſymmetria, qualis in Sphærica Terræ figura exiſtit, etiam in plano quam proxime ſervaretur, debita graduum longitudinis ad Meridiani ſive Latitudinis gradus proportio conſtituenda fuit. Cum ergo paucos Latitudinis gradus contineret propoſita tabula, ad medium fere parallelum tabulæ eam pro-ortionem redegi, ſic ut quæ illius paralleli ratio eſt ad meridianum, ea etiam eſſet graduum longitudinis in dem parallelo ad gradus Meridiani ſive Latitudinis proportio. Ac tum Meridiani omnes inter ſe paralleli exi-nt. Cum vero plures erant Latitudinis gradus, quia multa ibi in ſummo imoque parallelis fit proportionis Meridianum differentia, ne nimium a vero recederet, locorum ſymmetria, duos delegi parallelos æqualiter a medio & extremis diſtantes, ad quorum rationes, Meridianos graduum Longitudinis deſignatores con-i, qui tum non paralleli fiunt, ſed pro ſumptorum parallelorum inter ſe diſtantia majore vel minore, plus inusve ad ſe mutuo & ad medium tabulæ Meridianum inclinantur. Quo autem modo ea Meridianorum de-natio ſit invenienda, in Geographico Ptolemæi opere oſtendi.

Gradus porro Latitudinis ac Longitudinis in lateribus tabularum deſignatos invenies, & quidem pro ma-na parte Latitudinis in utroque tabulæ latere, Longitudinis vero in ſummo atque imo, quando videlicet uſi-o Geographis more Septentrionem in ſuperiore parte collocare licet. Quod ſi Regio deſcribenda magis in-Meridiem & Boream extendatur, quam inter Orientem & Occidentem, tum fere Occidentem ſurſum loca-mus. Vt ut fiat Orientale Occidentaleque latus ſemper tibi Latitudinis, reliqua duo Longitudinis gradus re-ſentabunt. Suntque ſinguli gradus in 60 partes, quas minuta vocant diviſi, aliquando in ſingula, cum ma-udo id patitur, alias in bina, quina, aut etiam dena.

Hoc fundamento poſito optimas quaſque deſcriptiones in delineandis regionibus ſequutus ſum , qua re non parum ſubſidii mihi attulit inſignis Chorometer & ſolertiſsimus Regis Hiſpaniæ Geographus ſtianus Sgrothenius , qui multas regiones perluſtravit , & præ cæteris amplius exactiuſque deſcripſit. ejuſdem quoque Majeſtatis Geographus diligentiſsimus Arahamus Ortelius , ipſe candor & hu-tas , qui quid uſpiam tabularum nactus fuit, mihi communicavit liberaliter, tametſi in eodem mecum inſtituto. Qui præterea aliquid attulerunt auxilii , eos ſuis locis commemorabo, quo juſtum ſui bene-encomium apud ſtudioſos conſequantur, nec ego ingratus reperiar. Omnia autem quæ ab aliis oblata ulque quæ ipſe conquirere potui diligentiſsime inter ſe contuli, quo quam fieri poſſet, emendatiſsimas de-ptiones exhiberem. Vnum tamen interim, quod maxime in votis erat mihi defuit, nimirum Principatuum Nobilium locorum exactior enumeratio ac deſignatio, quæ in æditis tabulis quam maxime deſiderantur.

 Proinde

Proinde huic defectui noſtro veniam dabis (Lector) , & ad celebrandum Nobilitatis ordinem politicum ſu petias ferre dignaberis , locaque hujuſmodi ſitumque ac nomina, qualitatemque eorum indicando, tuo id n mini decus erit. Orbiculi exigui locorum quorumlibet verum ſitum indicant , atque hinc eorum diſtantia menda eſt. Cæterum his ſubinde ſigna adhærent quibus internoſcantur loca. Simplices pagi ſolis orbicu ubi ornatui locus deeſt contenti ſunt, caſtra quoties nota occurrunt exſtante unco notamus hoc mod ♂, c nobia cruce ſic ♁ , Opida, turres duas ut minimum duas habent , pagi nobiles unam. Hæc obſervavimus q tenus nobis fuerunt nota. Facilia porro factu ſigna ad has diſtinctiones ſumpſimus, quo quilibet omiſſa fa le ſupplere queat.

Siquis Longitudiné ac Latitudinem loci alicujus explorate velit, ubi Meridiani paralleli ſunt id efficient, d tantiam ejus a latere Tabulæ circino ſumendo , circinumque ſic expanſum ad aliud latus applicando. Si d tantiam ab Orientali latere ſumpſiſti , circinus ex eodem latere in Septentrionali latere gradum & minut Longitudinis oſtendet. Sin a Boreo latere diſtantiam habes , ex eodem in Orientali latere latitudinem d gnabit. Cum vero Meridiani non fuerint paralleli eodem quidem modo loci Latitudo reperietur , at in u verſalibus Tabulis ubi paralleli ſunt circulares, diſtantia loci a proximo parallelo ſumpta idem in latere Ori tali oſtendet. Longitudo autem quærenda erit filo aut regula loco ſuperimpoſita verſaque , donec in Bo Auſtralique latere idem utrimq; ejuſdem gradus minutum deſignetur, quodcunque tum illud erit, loci aſſu pti Longitudo exiſtet.

Miliaria in diverſis regionibus multum ſubinde differunt, ſi ergo lubeat ea ad invicem comparare, eadem c cino ad gradus Meridiani refer, & quot in uno gradu comprehẽdantur revoluto circino explora, videbis q unius, quot item alterius Regionis miliaria gradum unum emetiantur. Sic Germanica communia milli (quæ 15 ſunt in uno gradu) quadrupla invenies Italicis communibus, & ſubdupla fere quibuſdam Suevic Weſtfalicis.

Nonnunquam occurret ſimplex linea orbulo annexa, ſic ⊸ ♂ ⟜, ea nomen ad locum pertinens indicat, addita, ne in locorum preſſura, quod cuique nomen debeatur ambiguum fiat.

IND

IN

allіæ univer
itannia & N
quitania.
rovence.
rancia Picar
rance.
ouloigne.
njou.
erry.
oictou.
otharingiæ p
otharingiæ p
rgundia D
rgundia C
onnois.

INDEX TABVLA RVM GALLIÆ.

Galliæ univerſalis.
itannia & Normandia
Aquitania.
Provence.
Francia Picardia & Campania.
France.
Bouloigne.
Anjou.
erry.
oictou.
otharingiæ pars Septentrionalis.
otharingiæ pars Meridionalis.
rgundia Ducatus.
rgundia Comitatus.
onnois.
Helvetiæ Tabula generalis.
Zurichgow.
Wifliſpurgergow.
Lacus Genevenſis.
Argaw.
Belgii univerſalis.
Flandria.
Brabantia.
Hollandia.
Zelandia.
Geldria.
Arteſia.
Hannonia &
Namurcum.
Luzenburg & Trier.

Regio. *Nomina & unde deducta.*

HIſpaniam ejuſque præcipuas Provincias perluſtravi; Pyrenæos tranſgreſſo Gallia ſe offert. Hanc, qu
potero fide percurram. Partem Europæ quæ hoc tempore *Francia*, dictam olim multi memori
produnt Γαλατίαν, ab γάλα Lac Latinis ſonante, quod lacteos, id eſt albi coloris homines producat
Montibus (hoc enim addunt) nimium ſolis ardorem inde excludentibus. Diodorus nomen na
tum ſcribit ab *Galata* Herculis filia. Alii alia tradunt. *Celtogalatiam* Ptolemæus nominat lib. II cæterique Græ
ci. Ab *Galatia Gallia* putatur formata; quam tamen vocem alii aliunde derivant. Hæc talia non tanti, ut Le
ctorem multis morentur. Certe Galliæ appellatio Latinis Scriptoribus fuit latiſſima, ut ex ſequentibus ple
nius diſcemus. Hebræis *Tzarphat* vocari ſcribunt Poſtellus & Arias Montanus. *Francia* nuncupatur hod
ab Francis, Germaniæ ad Rhenum Populis: qui vi regionem hanc & armata manu occuparunt, vulgo *L*
Royaulme de France. Gallos Græci *Celtas* univerſim & *Galatas* vocarunt. Iidem *Gomeritæ*, teſte Ioſepho, oli

Situs. dicti fuerunt. Atque hæc breviter de nomine. Sequitur Situs & Quantitas. Eam explicabo in finibus, Lo
gitudine, Latitudine, Circuituque. Quod ad Fines Regni quod *Franciæ* nunc dicitur, ad Septentrione
qua quidem Germaniam Inferiorem reſpicit, Limes ſtatui ſolet inducta ab Caletibus in Argentoratenſium u
que agros linea: quæ ab ſiniſtra relinquit Arteſios, Hannonios, Leuceburgenſes, & alios: ad dextram Pica
dos & Lotharingos, qua vero Angliæ jacet obverſa, vaſtus æſtuoſuſque Oceanus Britannicus: Ad Occidente
idem eam pulſat, ingenti facto in Aquitaniam Sinu, Oceanus. Ad Meridiem, qua quidem Hiſpaniæ adhære
Pyrenæos habet montes: qua vero apertior, liberiorque & ſui quaſi juri ſit, placidiore, nempe Medite
raneo, terminatur Mari, quod ab ipſa *Gallicum*. Ad Ortum denique Alpibus ſeparatur ab Italis, Iura
Helvetiis, Rheno ab Germanis. Galliæ vel Franciæ (nam voces has ἀδιαφόρως uſurpabo (Longitudo ab O
caſu recta in Ortum, milliarium Gallicorum eſt paullo amplius CCC: vel a Cauro in Vulturnum ſupra trece
torum & triginta. Latitudo milliarium fere CCXXCV. Circuitus ſupra mille viginti millarium. Ea igitur
Quantitas: ſequitur jam nunc Qualitas: cujus cauſa plurimum Clima. Subjacet parti quidem Quinti, tota a
tem ſexto ſeptimoque Climatibus, Parti quoque Octavi inter gradus Latitud. XLI & LII: Longitudinis au

Aëris temperies. tem XX & XXXVIII. Et licet univerſim Ventis obnoxia ſit plurimum Septentrionalibus, propter Aëris tame
ſalubritatem & temperiem optimis Europæ Regionibus adcenſenda. Conſtitutione feliciſſimam facit Claudi
nus: ſaluberrimam dicit Cæſar lib. III bel. Civ.; fertiliſſimam hominum Genitricem lib. II de bell. Gall. Str
bo ubi de Arvernis, & alii. Ager magna parte eſt planus: amœnos hic ibi habens colles, interque eos valle
jucundiſſimas: ſua cum has, tum illos fœcunditate admirabiles. Arva bene culta Triticum aliaſque ſegetes lu

Soli fertilitas. xurie magna producunt. Multum fert Gallia Frumenti, teſte Strabone, Milii, Glandis. Nihil in ea ocioſum
niſi qua paludes aut Silvæ obſtant. Vino abundat, eoque optimo, idque partim ſuis Britannis, Normanni
Picardis, partim confinalibus Germanis, Belgis, Anglis, aliiſque quibus uvarum maturitatem negare ſole
æris frigiditas, ſubvehunt. Auri quoque & Argenti apud Gallos fuiſſe Metalla, teſtatur præter Strabone

etiam

etiam Athenæus : ea nunc creduntur exhauſta. Ager, qui aliunde non occupatus omnis generis nutrit armenta, quæ faciunt, ut Carnis, Lactis, Butyri, Caſei, Lanæ, rerumque aliarum abundet copia. Franci omnes Gallias pacifice obtinuerunt ſub Rege Hlodoveo, qui primus omnium totius Galliæ Monarcha eſt factus, primuſque Chriſti nomen profeſſus, ea, quibus in hodiernum uſque diem Francorum Reges utuntur, Trium Liliorum inſignia, cœlitus, ut volunt, accepta uſurpavit. Regnaſſe poſt eum ſcribuntur ſucceſsione nunc directa, nunc collaterali, Childericus, Hlotarius I, Cherebertus, Childericus II, Hlotarius II, Dagobertus Magnus, Hlodoveus II, Hlotarius III, Childericus III, Theodoricus I, Hlodoveus III, Childebertus II, Dagobertus II, Hlotarius IV, Chilpericus I, Theodoricus II, Chilpericus II. Hic anno Regni XI, Chriſti vero IↃCCLI, auctoritate & juſſu Zachariæ Pontificis, cui Pipinus vituperabilem & probroſam Regis vitam, tranſmiſſo libello, depinxerat, Regni jure privatus ad Monachatum eſt coactus. In locum ejus factus eſt accuſator ipſius Pipinus Caroli Martelli F. Pipini N. Brevis cognomine, ex Præfecto & Majore-Dominus. Hunc ſequuti commemorantur Carolus Magnus, Ludovicus Pius, Carolus Calvus, Ludovicus III Balbus, Ludovicus IV & Carolomannus, Carolus, Craſſus, Odo, Carolus Simplex, Rudolphus Burgundio, Lotharius V, & Ludovicus V, ultimus ex Caroli Magni poſteritate: quo veneno necato, habenæ Regni tranſlatæ ſunt ad Hugonem Capetum, primum Gallum, Comitem Pariſienſem, Ducemque Francorum & Burgundiæ titulo-tenus, Capeto ſucceſſerunt Robertus Pius, Henricus I, Philippus I, Ludovicus VI Craſſus, Ludovicus VII Iunior, Philippus II Adeodatus Auguſtus, Ludovicus VIII, Divus Ludovicus IX, Philippus III, Philippus IV Pulcher, Ludovicus X Hutinus, Philippus V longus, Carolus IV pulcher; cui ſine prole maſcula defuncto ſuffectus eſt Philippus VI Valeſius, Caroli Valeſiorum comitis I filius. Sequuti hunc Ioannes Valeſius, Carolus V Sapiens, Carolus VI Bene-natus, Carolus VII, Ludovicus XI, Carolus VIII Gibboſus, Ludovicus XII Caroli Aureliani F. Franciſcus Valeſius I Caroli Comiti Angolimenſis F. Henricus II Valeſius, Franciſcus II, Carolus IX, Henricus tertius; cui Iacobitæ Monachi manu obtruncato legitimus pronunciatus eſt Succeſſor *Henricus* IV *Borbonius*, Antonii Borbonii Ducis Vindocinenſis Filius, Rex Navarræ *Galliarum Rex Chriſtianiſſimus*. Sunt autem Galli alacres & ad arma proni, de quorum bellica virtute operæ pretium eſt audire Strabonem virum peritiſsimum, genere Cappadocem, eruditione Græcum, judicio priſcum, incolatu Comanum, terrarum multorum peragratorem. *Univerſa*, inquit, *gens eorum qui Galli nunc & Galatæ appellantur, Martis ſtudio flagrans, animo eſt ſtrenuo & celeri ad conſerenda prælia: alioquin mente candida & ſimplici, & ab improbis moribus abhorrente. Itaque injuria laceſſiti: conferti coeunt in certamina aperte, nulloque periculi adeundi reſpectu*. Nemo etiam ignorat quanto fuerit olim Comanis, Græcis & Aſiaticis terrori Gallorum nomen, quum quondam ab ſuis ſedibus uſque ad Appollinem Pythium, atque ad oraculum Orbis Terræ vexandum ac ſpoliandum profecti ſunt: quum Romam ceperunt & incenderunt, Capitolium obſederunt, urbes in Italia condiderunt, *Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vincentiam*:

Imperium majorum.

Majorum virtus.

Quum

Quum recenti adhuc memoria Borbonius Romam vicit. Cæterum *Galliæ* hodie non æque late patet atq
olim; nam & Italiæ pars ea, quæ inter Alpes & Anconam ſita eſt Gallia Ciſalpina quondam dicta fuit, nu
autem *Lombardia* appellatur: & Belgarum magna pars hodie Germaniæ adſcribitur, quæ ex Cæſaris, & Pt
lemæi, veterumque omnium deſcriptione ad Galliam pertinebat: Galliam enim *Tranſalpinam* quam Pli
Comatam, Ptolemæus *Celtogalliam* vocat, in tres partes diviſere, *Celticam*, *Belgicam*, & *Aquitaniam*. Prole
quatuor, *Aquitaniam*, *Lugdunenſem*, quæ eadem eſt cum Cæſaris Celtica, *Belgicam* & *Narbonenſem*. Def...
runt eam Pyrenæis Montibus, Rheno, Oceano & Alpium jugis: quum hodie quicquid a Caleto Orientem v
ſus ſpectat, non Galliæ ſed Germaniæ adcenſeatur, & Rheni utramque ripam Germani late ſibi vindice
Vrbes præcipuæ ſunt *Lutetia Pariſiorum*, *Maſſilea*, *Narbona*, *Lugdunum*, *Pictauium*, *Burdigola*, *Naomagus*, *Ju*
magus, *Aurelia*, *Rothomagum*, *Rupellæ*, aliæque plurimæ, de quibus in particularibus deſcriptionibus fuſius. L
cubus non caret Gallia. Inter eos principis loci qui Latinis *Lemanus*: pleriſque Galliæ Lacus habitus. De q
cum peculiarem in hoc volumine Tabulam habeat, plura hic non addam, eo Lectorem remittens. Qua
ab Opido Arverniæ Beſſo miliaris parte Mons eſt, inque eo Lacus late ſe extendens: tam altus, ut fundo exi
metur carere. Nulla in eum, quod quidem intuentium oculis patere poteſt, influit Aqua. Si quis quid in e
projiciat, Tonitrua dicitur mox auditurus, Fulgetra viſurus, Pluviam & Grandinem habiturus. Haud procul
de Crypta eſt, cujus os rotundum, vulgo *Creux de Soulcis*: & Abyſſus, cujus profunditas explorari nequit: & h
ſi quis injecto lapide aurem admoveat, murmur percepturus auribus perhibetur ingens & mirabilē ſtrepitu
Tonitruo ex remotioribus venienti locis non abſonum. Æſtivis menſibus etſi nihil injiciatur, Strepitus tam
in cavitatibus intelligitur. Putantur ineſſe venti, inter ſe quaſi belligerantes. *Abitacini* vel *Avitaci*, cui ab a
nomen, Locus in Arvernia apud Claromontem tam graphica eſt apud Sidonium lib. II Epiſt. II reique c
veniens deſcriptio, ut hodie primum delineata videatur, qua dexter, qua lævus. De *Rubreſo Lacu* legendus Po
ponius Mela lib. II cap, quo Gallia Narbonēſis depingitur, Plin. *Rubrenſem* nominat. λίμνη Ναρβωνῖτις Stra
Steph. Lætatur etiam Gallia Fluminibus, quæ magna, quæ parva, innumeris. Nominat ſimul Fluvios non p
cos Auſonius Eidyllio III, ubi de Moſella.

Non tibi ſe Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non, Gallis, Belgiſque interſita fines;
Santonico refluus non ipſe Carantonus æſtu,
Amnis, & auriferum poſtponet Gallia Tarnem:
Inſanumque ruens per ſaxa rotantia late
In mare purpureum, Dominæ tamen ante Moſellæ
Numine adorato, Tarbellius ibit Aturnus.

Et paulo poſt,

Te Druna, te ſparſis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextræ Rodanus dat nomina ripæ:
Te Stagnis ego cæruleis, magnumque ſonoris
Amnibus, æquorea te commendabo Garumnæ.

Prim

rimum autem inter fluvios agmen ducunt *Sequana*, *Ligeris*, *Garumna*, *Rodanus*. Qui *Sequana* Lat. Σηκόανα
. Σηκουανος, Str. Σηκόανος Steph. *Siban*, Benjamino, *Seyne* vulg. Oritur in Burgundiæ Duc. in Alſeti regione paul-
amplius leuca verſus Septentrionem a Burgo, qui S. Sequano Sacer; duobus rivulis, quos inter Pagi jacent
illi & *Perriere*. Luſtratis ſectiſque cum aliis, tum Lutetia Pariſiorum, cui nobiliſsimam facit Inſulam, Ro-
magoque, Mare Britannicum vel Normannicum Oſtio ſatis lato irrumpit. Æſtuarium ibi ſatis eſt navigan-
bus periculoſum: ideoque provide magnaque ſolicitudine adeundum. Normannis vulgo vocatur *la Bare*.
quana enim mare ingreſſus repente contra fluviorum ceterorum naturam refluit, horrendo ſonitu aſcendens
haſtæ longioris altitudinem. Inexſpectata ſolent hic negligentibus & incurioſis oriri diſcrimina. Cur-
s Sequana fluvios ſuſcipit varios, in quibus nobiliores ceteris, Antiquis etiam noti *Matrona*, vulgo *Mar-*
Eſia, *Oyſe* vel *Ayſe* vulgo, *Axona*, vulgo *Ayne*, *Aiſne* vel *Eſne*. *Ligerim* ſecundo loco nominavi, ab Cæ-
aliiſq; nobilitatum: Λίγειρος (vel ut in aliis Codicibus melius, Λίγηρις) & Λείγηρ Strab. lib. IV & Ptol. Ho-
Loire & *Leire*. Caput ejus in pago Velauno: Locus vulgo *la Font de Leire*. Amplior eſt reliquis, ut meri-
Pater Galliæ Fluviorum audiat: aquæ Limpidiſsimæ. Facto inter varios populos (Celtas ab Aquitanis olim
Strabonis notatione dividebat) procurſu, exonerat ſe in Oceanum Occidentalem, inter Nannetes & Picto-
Oſtio quatuor fere leucas amplo, Pulvillis aliquot infeſto: interius ad duas cũ ſemi leucas Rupes ſunt, qui-
a Porcis cognomen: Ingentes & Navigiorum patientes excipit Fluvios non paucos, *Elaver*, vulgo *Allier*:
m, nunc *Cher*: *Vigennam*, hodie *Vienne*, *Viane* & *Vignane*, *Meduanam*, hodie *Mayne*, & alios. *Garu-*
ſequitur, Cæſari Gallos ab Aquitanis disjungens: Strab. lib. IV Γαρουνᾶς Ptol. Γαρούνα: *Garonna* Frontino:
d nomen integrum hodieque retinet a Capite ad Blaviam Caſtrum, ubi lingua Romana incipit. Nam in-
Geronde & *Gironde* dicitur. *Gerunnam* etiam vocat Gulielmus Brito in ſua Philippeide. Oritur ex Pyre-
haud procul Opido, quod vulgo *Cadalup*. Hic hodie perluſtratis cum aliis, tum Toloſa & Burdigala, Ma-
miſcet Aquitanico, duarum fere leucarum Oſtio: quod intrantibus occurrunt ſcopuli, quibus ab Aſellis
nomen. Septentrionalior Nautis Belgis *Noorder-Eſel*, Auſtralior *Suyder-Eſel*, Pharum vel præaltam ſuſtinens
m, quæ vulgo *la Tour Cordan*. Excipit navigeros fluvios *Tarnim*, *Lo Tarn* vulgo: Gallice *le Tar*: *Egercium*,
onibus hodie *Gers*: *Oldum* Arvernatibus & Montanis Cadurcis *Ooldt*, vel cum articulo *l'Old*, *l'Oolt*: *Du-*
m, hodie *la Dordogne*, & alibi *Dordonne*, & alios. Vltimum *Rodano* dedi locum. Fluvius hic Scriptoribus
ibus & Græcis quibus Ῥοδανὸς, & Latinis notiſsimus. In univerſum Gallis nuncupatur *le Roſne*: ſed In-
nis *lo Ros*: *Eridanum* nominant Oppianus in Halieuticis lib. IV & Philoſtratus in Vitis Sophiſtarum.
ius ab *Roda*, Rodiorum in illo tractu Colonia nomen impoſitum ſcribit. Oritur haud procul Danubii,
i, Arolæ Ticini aliorumque fontibus, prope montem, qui vulgo *Briga*. Lacum Lemannum apud pagum
am-Villam (*Neuf Ville*) ingreſſus, ſervato fere colore permeat, & ad Genevenſium opidum egreſſus: rapi-
urſu pergens in mare Mediterraneum erumpit: ſeptem oſtiis, ut ſcribit Apollonius in Argonauticis: quin-
ut Diodorus & alii, tribus ut Artemidorus apud Strabonem, Plinius & Ammianus: duobus ut Polybius

 eodem

eodem Strabone teſte,& Ptolemæus: pluribus,ut prudenter ſibique , ne mendacii argui poſſet, cavens Livi
hodie quinque,& plura numerant nominantq; Adcolæ, *Gras Neuf*, *Gras d'Orgon*, *Gras Paulet*, *Gras Grant*, *G*
d'Enfer, *Gras de Paſſon*, quorum poſtremum, quod verſus Maſsiliam ſit, *Moſſaleoticum* appellat Plinius, *Ma*
lioticum Polybius, qui hoc *Primum* vocat, quod ad *Gradus* Marcellino & Antonino: a quo cæteris etiam Oſ
Gradus nomen inditum. Excipit Rodanus *Arvam*, *Ararim* hodie *Saone* vel *Sone*; *Iſarim* hodie *Iſere*: *Drun*
qui hodie *Droma* eſt vel *Droſne*; *Druentiam*, hodie *Durance*. Sed hæc de Fluminibus in præſentia ſufficia
Oceanus Britannicus a Septentrione, qua Angliæ opponitur, eam pulſat, ut & ab Occaſu, uti ſupra dixim
A Meridie Mare Mediterraneum, Cum ad hoc, tum ad illum Sinus Galliis ſunt inſignet. Ad Oceanum
cum primis ille, qui *Aquitanicus* Aethico & aliis. *Tarbellicus Ancon* elegantiſsime apud Lucanum vocatur.
nus etiam ad idem Mare ſunt non ignobiles, in quorum intimis receſsibus locata videmus, opida, Diep
Conſtantiam, & alia. Ad mare Mediterraneum *Gallicus* (*Galaticus*) Sinus eſt duplex, *Major* & *Minor*. *Majo*
Mediterranei pars appellatur, ubi ſe in illud effundit Rodanus. *Angulus Gallicus* M. Porcio Catoni: *Gallicu*
nus per excellentiam Livio. Iuſtino & aliis. *Minor* apud Strabo. ſcribitur ad Promontorium Montis Pyre
quod *Aphrodiſium* dicitur. Hic *Salſus* vocatur Melæ. *Gamblacianum* etiam Sinum ponit ad Galliam Nar
Portus. nenſem Antoninus. Portus, ut hodie, de quibus plene Lucas Aurigarius Charta v & quatuor ſequentib
ſic olim habuit Gallia celeberrimos. Principem obtinent locum *Staliocanus*, *Vindana*, *Brivates* & alii quid
Veteribus nominati. Qui *Staliocanus* Ptolemæo, aliis *S. Paul de Lyon* in Britannia exiſtimatur, *Roſcou* aliis,
bus ut ſubſcribam, facit, quod poſterior priore multo ſit fidior & commodior, quamvis enim oppoſit
habeat Inſulam, cui cognomen vulgo *De Bas*, facilem tamen & tutum ſeptemque altum hodie ulnas, utr
que præbet Navibus ingreſſum. Priori, minax objacet Taurus (Inſula eſt, vulgo *Le Taureau*) qui circum
ſitas habet rupes innumeras & latentes & eminentes; a quibus magnum Nautis male providis creari ſolet p
culum. Haud procul inde in eadem Britannia verſus Meridiem poſt flexum Promontorii Gobæi, *Vindana*
currit Portus. *Fenſtiers* hodie, vel *Conqueſt*, Iovio male *Breſt*. Adſcribit hinc Βελιάτεν Portum Ptolemæus. N
men hodie fere retinet, *Breſt*. Sequitur apud eundem Σητῶς Portus; *Luſſon* vel *Luxon* hodie. Hinc *Santonum*, P
Montes. tus Ptol. ſcribitur, hodie *la Rochelle*, ut arbitratur Villanovanus. Succedunt Montes & Silvæ. Quod ad Mon
Gallia aliis, quam aliis, locis eſt montoſior. Eminent hic Delphinatus, Provincia, Sabaudia, & Burg
dia. Andegavenſis Ager ſuos etiam habet Montes, qui in Britannorum Pictonumque fines late ſe inſinua
Montes Galliæ cum primis celebrant Veteres Scriptores *Cebennam*, *Vogeſum*, *Juram*. *Cebenna* Mons eſt,
ut Cæſar ſcribit, Arvernos (*ceulx d'Auvergne*) ab Helviis (*ceulx de Vivaretz*) diſtinguit. *Gebennam* Plin;
bennas, Lucanus & Auſonius nominant; *Gebennicos* Mela, Vera genuinaque ſcriptura eſt, ut Scaliger ſui
Merulam literis monet, *Cebenna* per c: Dici enim hodie *Montaignes de Cebenes* & *Cevenes*: ut rectius *Cemm*
Ptolemæo & Straboni, *Cebenna* Latinis quibuſdam dicantur. *Cebenna* Vineto, Nozoreno, Villanov

Montaig

ontaignes d'Auvergne nominantur. Horum Montium pars hodie *Tarara*, teſte Gulielmo Budæo lib. IV. de ſſe, qui Lugdunum euntibus eſt ſuperandus. In vertice ſedes viſitur Petrę inciſa, cui Mercatores imponunt eos, ui Mercatum Lugdunenſem nunquã frequentarunt. Vulgo *La Chere de la Verité* vocatur. Iurare namque co- untur veritatem, Lugduni fuerint unquam, nec ne, eoque nomine nonnihil, quo Genio ſimul indulgeant, pol- ceri. *Vogeſus* Galliæ Mons Cæſari lib. de bell. Gall. IV. Lucano lib. I Plin. & aliis. *Vocetus* vel *Vocetius* corrupte itur apud Tacitum lib. I Hiſtoria. & alibi, ut jam ab doctis viris notatum. Alpium nomine a Str. deſcribitur IV. Hodie *Mont de Faucilles*, aliiſque nomenclaturis indigetatur. Separat Burgundiam Alſatiamque ab Lo- aringia. Provomit Moſam, ut etiam teſtatur Cæſar, & infinitos alios fluvios, quorum plerique Rhenũ petunt. s unde Moſella profluit *Kratzer* appellatur: quod habere ſe tradit Ortelius ex Libello MS. Magni Gruberi, uo Rhenum deſcribit: addens, Tractum hunc *Eſtaye* Gallice, & *Auff der Stay* nuncupari in Chorographica tharingiæ Tabula, juſſu & impenſis Ducis ab Ioanne Scyllio accurate delineata: nihilque ibi, eodem Scyllio e, præter Aſarum herbam provenire. Gignit Vogeſus in valle Leberia Argentum purunt: ſed, ut notat Mun- rus, non ita multum. *Jura* Galliæ dicam Mons, an Germaniæ? Olim fere totus Galliæ: quũ Helvetia Belgicæ cenſeretur: Hodie magna etiam parte Germaniæ. Initium ejus ſtatui ſolet in finibus Baſilienſium, juxta Rhe- m, è regione Waldzhuti. Altus eſt, multiſque & ingentibus ſubnixus ſaxis. Meminerunt ejus Cæſar, Plinius, Pt. *Juraſſus* eſt: Strab. *Juraſius* & *Jorat*. Ævo noſtro Accolis, Incoliſque pro ratione Locorum aliis atque aliis catur nominibus, Haud procul arce Hasburgenſi prope Burgim) opidulum eſt ſic dictum Idiomate Germa- o a Ponte, qui hic ſuper Arolã ex uno Arcu) *Botzberg* audit: a pago *Botzen*, qui cũ multis aliis Pedi Mõtis ad- tus. Hanc Iuræ portionem *Vocetum* vel *Vocetium* eſſe Cornelii Taciti cenſent Munſterus, Scudus, Lazius, & . Ortelius tamen apud Tacitum *Vogeſum*, de quo ante, legendum eſſe minime dubitat. Eſt eadem hac Montis te Vallis ingens cui nomen *Frickthal*, a pago cognomine. Occurrunt & aliæ hic ibi Valles, ut obiter hoc di- n, *Lauffen-thal*, & *S. Imerſ-thal*, & ſimiles: quarum tamen nulla Montem per tranſverſum penetrat. Vbicunque lueris trajicere, opus eſt alta ſcanſione. Inter Atarim porro & Farſpurgum hic Mons appellatur *Schaffmat*, d Latinis *Ovinum* ſonat *Pratum*. Inter opidum *Olten* & Humburgenſem Præfecturam dicitur *Nider-Hau- ſtein*, *Inferior ſectus Lapis*: Per ſaxa enim factum eſt iter. Inter Walnburgum & Balſtallium *Ober-Hauwen- ſtein* vocatur, *Superior ſectus Lapis*: ubi currus onuſti grandibus funibus per Montis declivitatem demittuntur. caſum verſus procedendo *Waſſer-fal* nuncupatur, id eſt *Aquaruina*. Vlterius eundo *Jurten* ab Sabaudis priſ- tere nomine appellatur. Brachium quod ſe extendit Baſileam verſus, uno ab urbe milliario, juxta Byrſam vium *Blouwen* dicitur: creſcitque non parum in altitudine & aſperitate quouſque Delſpergum veneris, ubi rſus in planiciem diducitur. Vlterius verſus *Bellele* Monaſterium Gallicum procedendo, rurſum creſcit, ac nde iterum evaneſcit ſpatio unius milliarii: hinc iterum ſaxoſum horrendumque Montis jugum ab Orien- in Occaſum extenditur: quod pervium feciſſe ſcribitur Iulius Cæſar perforato in portæ formam ſaxo.

Portam hanc nominant alii *Pierreport*, *Petræportam* alii *Pierre-pertus Petram pertuſam*. Deſcriptam vere accur
que ab Sebaſtiano Munſtero, Merula, qui eam aliquãdo tranſgreſſus, teſtatur. Inſcriptionem ſupra Portam
claram idem deprehendit, niſi quod primæ vocis litteræ reliquis magis ſint extritæ

N.::::.ANGVSTI VIA DVCTA PER ARDVAMONTIS
FECIT ITER PETRAM SCINDENS IN MARGINE FONTIS.

Per hunc fontem intelligit Poeta Byrſam amnem, qui ibi ex Petra magna Aquarum vi erumpit. Procurrit i
Iura verſus Libonotum inter Helvetios Sabaudoſq;, quos ad Vulturnum reſpicit, & Burgundos, quos ad C
rum relinquit (unde & apud Cæſarem lib. I. duobus locis Iura Sequanos ab Helvetiis dividit) ſecus varios
cus, quorum præcipuus Lemannus; ubi longe lateq; *Mons S. Claudii* nuncupatus ad Rodanum tandem ter
natur. De aliis, qui ad Gallias etiam nonnihil ſpectant, de *Pyrenæo*, inquam, dixi, in Deſcriptione Hiſpaniæ:
que Alpibus diſſeram, ubi Italiam percurrendum mihi erit. Silvæ Galliis ſunt frequentes, non tamen
Silvæ. aliis in regionibus, magnæ non denſæ, non ita dumis horridæ. Apud Cenomannos variæ ſunt, *Les Foreſt*
Verſay, Longoulney, Perſi, Sille, Charnay, Audain, Maine, Conciſe apud Britannos Inferiores, *de Boſl blanc, de T*
de Guerche; apud Pictones, *Les Foreſts de Mouliore, Dyne, Breſſe, Ligne*, & aliæ: apud Bituriges *Silva Roberto* c
aliis viſitur; apud Andegavos, *Lourſaie* & *Marſon*. Totus Bononienſium Ager una quaſi obſeſſus eſt Silva, cu
partes, *Les Bois de Surene, Celles, Hardelot, Dalles, Bourſin*. Apud Veromanduos haud procul Perona Nemora ſ
Recoigne & *Bouhã*: Apud Picardos, *Bois de Baine, de Beaulieu, de la Fere, de Couſſi*. Nec ſuis caret Silvis Lotharing
Warned-Waldt, le Banbois, Bois de Mondon, de Heyde, de S. Benoyt, de la Voyge, Mortaigne, Doſeyne. In Burgund
multæ ſunt ſilvulæ, quarum nunc non occurrunt nomina. Alias prætereo, quæ paſſim per Gallias hic ibi ſpa
Opera publica. *Arduenna*, hodie potiſsima parte eſt in Inferiore Germania, ideoque ibi deſcribenda. *Gallicam* vocat Claud
nus: & *Silvam Galliæ maximã* Cæſar lib. VI de bello Gallico, quod olim eſſet in Gallia Belgica. Gallos vero
modum deditos Religioni, atque inter primos fuiſſe qui Chriſtianam Religionem amplexi ſint, & ſemper
reliquis eam ſervaverint & coluerint, non ſolum Veterum ſcripta & monimenta: ſed etiam Templa: aliaque R
ligioni loca deſtinata teſtantur, quæ in urbibus & pagis ubique magno numero conſpiciuntur. Certe in u
urbe Pariſienſi LXIX univerſim numerantur: inter ea auguſtiſsimũ, Cathedrale D. Virginis; quod jactis ab P
lippo Auguſto anno CIↃ CXCI, fundamentis, ſerio ædificari cœptum CIↃ CCLVII, D. Ludovico regnante:
Galliæ miraculis præcipuum. Columnis CXX ſuſtinetur, Longitudo paſſuum CLXXIV: latitudo LX: altitudo
Chorus lapide cinctus: Hiſtoriis ex veteri Novoque Teſtamento inſculptis In ambitu habet Sacella XLV, ferr
Clathris munita. Vniverſim Portæ XI. In fronte tres biforæ, ſtatius XXVIII Regum inſignes. Ad latera T
res viſuntur, ſeu Moles verius Campanariæ, altitudine XXXIV Cubitorum. Campana Maxima, cui a b Ma
Virgine cognomen, viginti Viros flagitat pulſanda: Sonitus ſereno cœlo per ſeptem Leucas facile audit

Infinitu

ſnitum eſſet reliqua Templa, quæ hic & aliis in locis viſuntur, deſcribere. Infinitum, Abbatias, Cœno
ia, Monaſteria, Xenodochia, Noſocomia, Ptochodochia, & Orphanotrophia. Quid vero dicam de Ar-
ibus, quid de conſpicuis Regum Palatiis? Quid de Magnatum & Equitum ædibus pulcherrimis? Quid de *Ratio gubernãdi*
iis tam publicis quam privatis ædificiis? De his ego tacere malo quam parum dicere. Status Galliarum ho-
e Monarchicus eſt; locuſque ibi Regiæ, quæ vetuſtiſsima diviniſsimaque Ariſtoteli cenſetur, Gubernatio ni.
ex naſcitur, non ſuffragiis deſignatur; Sexus Maſculini, volente id, ut quidam perhibent, lege Salica. Regem
amant, ita colunt, venerantur Subditi, ut nihil ſupra. Penes eundem rerum omnium eſt arbitrium. Duo-
cim-Virorum Collegium Caroli Magni eſt inſtitutum. Alii ab Ovo Troiano repetunt. *Pareis læ Pairs de*
ce dicti, quod proxima ſecundum Regem & velut pari eſſent dignitate. His ſolis ſacrandi Reges jus eſt, &
Regni poſſeſsionem mittendi. Horum ſex vulgo *Laici*: reliqui dicuntur *Eccleſiactici*, vel *Clerici*. *Laici* ſunt *Du-*
el *Comites*. *Duces*: *Burgundus*, *Normannus*, *Aquitanus*. *Comites*: *Flander*, *Campanus*, *Toloſus*. *Eccleſiaſtici*, itidem
Duces ſunt vel *Comites*: *Duces*; *Remenſis*. Archiepſc. *Laudunenſis & Lingonenſis* Epiſc. *Comites*: *Catalaunenſis*,
viom.igenſis & Belovacenſis Epiſc. Sunt & ſeptem ſummi Senatus per Galliam, quos vulgo *Parlamenta*.
ant, a quibus appellare non licet: *Pariſienſis*, *Toloſanus Rotomagenſis*, *Divionenſis*, *Burdigalenſis*, *Aquenſis*,
atianopolitanus. Et ad Statum Eccleſiaſticum quod attinet. Sunt in Gallia *Archiepiſcopatus* XII, *Lugdunenſis* Pri-
s, *Lyon*; *Aquenſis*, *Aix*; *Viennenſis*; *Vienne*; *Remenſis*, *Reims*; *Narbonenſis*, *Narbone*; *Toloſanus*, *Tolouſe*; *Burdigalen-* *Academia.*
Bordeaux; *Auxitanus*, *Aux*: *Bituricenſis Bourges*; *Turonenſis*, *Tours*; *Rotomagenſis*, *Rouen*; *Senenſis*, *Sens*. Acade- *Bonarum artiũ*
in regno Galliæ ſunt hæ: *Pariſienſis*, *Pictavienſis*, *Bituricenſis*, *Toloſana*, *Burdigalenſis*, *Nannetenſis*, *Lugdunenſis*, *ſtudii celebres*
rlianenſis, *Montiſpeſſulana*, *Cadurcenſis*, *Gratianopolitana*, *Valentina*, *Valence*, *Remenſis*, *Andegavenſis*, *Cadomen-* *viri.*
Nemavenſis, *Romana*, *Romans*, *Avenionenſis*, *Dolana*, *Maſſilienſis* omninm antiquiſsima, ab Græcis orta. Ex
omnibus tanquam ex multis Equis Troianis, innumeri docti Viri, Theologi, Iuriſconſulti, Medici, Alii
runt: Quos uno ductu enumerare ſi conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, Lecturis ve-
dium. Nobilitas ſane Gallica (quæ frequentiſsima eſt) hodie tam pertinaci diligentia, ut hoc univerſim
m, tamque aſsiduo labore Meliorum Literarum Studia perſequitur, adeoque in omni Diſciplinarum Ar-
que genere excellit, ut nuſquam terrarum magis. Videre ibi eſt ſummo loco natos illuſtribuſque ortos
liis noctes dieſque inhærere Chartis, & nunquam non Muſarum Sacris operari. Sunt qui de quacunque
medium prolata expeditiſsime poſſunt, Methodo admiranda, ex tempore & abſque ulla præmeditatione
horas aliquot, non ſine audientium ſtupore diſſerere. Bibliothecæ in hoc regno variæ, cum primis Pariſiis *Bibliotheca.*
æ Majeſtatis, & *S. Victoris*, ut alias publicas & privatas prætercam optimis rariſsimiſque cum editis, tum
nu-ſcriptis refertas libris. Ad Mores venio Gallos acutos ingenio, & ab Doctrina minime alienos eſſe, te- *Mores.*
tur Diodorus & Strab. Commendat illorum in bonis literis ſtudia non uno in loco Symmachus. Marcus
tius Cato originum lib. II, apud Chariſium Soſipatrum; *Pleraq; Gallia*, inquit, *duas res induſtriſioſſime perſe-*
tur, rem militarẽ & argute loqui; ne neſciamus Veteres Gallos inter alias gentes Eloquentiæ gloriam reportaſſe.

 Ingenium

Ingenium ſimplex,nullaque divinctum malignitate(egregia hęc Veterum Gallorum laus)tribuit illis Strab
Pronunciat de iis oculatus teſtis Iulianus,Quod adulari neſciant; ſed libere ac ſimpliciter cum omnibus æqu
bilique jure vivere.Venerem Nuptiarum Deam & Bacchum lætitiæ datorem Conjugii,Proliſque,& Vini,qua
tum cuique libeat,potandi gratia tantum noviſſe. Quæ his aliiſque talibus advorſantia nonnulli proferunt,
convicia,& tanquam ab maligna mente manuque profecta,ſunt exaudienda.Nam quis non videt,lectis Vete
Scriptorum de Gallorũ Indole Monimentis,factaque cum Genio,qui iiſdem hodieq; eſt,commiſsione,falſu
eſſe quod tradit Servius,Gallos pigrioris eſſe ingenii ; quod Iulius Firmicus,ſtolidos ; quod Iulianus , quaſi
oblitus,ſtupidos,& ruſticitatem amantes; quod Polybius,Doctrinæ & Artibus operam non dare; quod ide
cum Diodoro,Athenæo & Clemente Alexandro,infidos eſſe,crapulæque & obrietati deditos:quod Livius P
lybiuſque,molles eſſe & effœminatos:quod Mela, Auri avidos,ſuperbos, ſuperſtitioſos:quod Solinus , vani
quos:quod deniq; pecunię inſatiabiles eſſe,Plutarchus in Pyrrho. Fatẽdum nihilominus multa Gallis inſti
ta aliorum populorum commercio,*Nemo Gallos*,ait Florus lib.III.cap.X.*tantum feroces dixerit, fraudibus agu*
Avidos Iurgiorũ docet Ammianus lib.xv.Reprehendit etiam Diodorus in Gallis quandã linguæ intempera
tiam,Sermone notãs eos uti brevi & ſubobſcuro:multa ex animo dubia loqui,plurima ad jactantiam in ſu
laudẽ dicere,& ad cęterorum contemtũ:minaces eſſe ac detractores,opinioneq; inflatos.Iactantia illa ab St
bone etiam eſt animadverſa.Atque ea Gallica oſtentatio eſt, quæ ab Cæſare lib.VII nominatur , & multis r
quorum librorum exemplis adprobatur.Talis eſt lib.I.Helvetii Diviconis elatio,dũ Helvetiorũ virtutem ext
lit, Romanæ Cladis memoriam objicit,Cæſaremq; minitando,admonet,ne cõmittat , ut is locus,ubi Rom
conſtitiſſent,ex calamitate Populi Romani internecione exercitus nomen caperet aut memoriam proderet.
Vercingetorix in cõcione jactat ſe unũ Conſiliũ totius Galliæ effecturũ,cujus conſenſui ne Orbis quidẽ terr
poſsit obſiſtere.Quod ad Veterũ Gallorum Religionẽ,Cultumq; in rebus ſacris ſervari ſolitũ , flocci facien
eſt M.Tullius oratione pro M.Fonteio ſcribens,*Gallos minime ulla Religione moveri*.Audiendus potius Livius:q
etſi in ceteris ſatis huic genti iniquus,*negligentẽ tamẽ haud quaquam Religionis* adfirmat;& Cæſar l.VII.bell.G
cui penitus cognita hæc natio,dicit eam *admodum deditam Religionibus*.Maxime autẽ Mercurium coluerunt,
dẽ Cæſare teſte:Celtas Iovem coluiſſe atteſtatur Max.Tyrius,cujus ſignũ altiſsima Quercus.Dianã templũ
buiſſe apud Maſsiliẽſes,Str.teſtis eſt:& apud Gallo-Gręcos Dianã cultã,Polyæ.lib.VIII & Plut.commemor

Eſ

ANGLIAE PARS
OCEANVS BRITANNICVS
OCEANVS AQVITANICVS
GERMANIAE
HELVETIA
ITALIAE PARS
HISPANIAE PARS
NAVARRA
Pyrenei montes
Mil. communia Galliae

Eſum ſive *Heſum, Teutatē* & *Teranem* Deos habuiſſe Gallos, Lactantius, Lucanus & Minutius Felix referunt: *Martem, Mercurium, Jovem*, hos plerique docti interpretantur. *Belenus* Gallorum Deus eſt apud Auſoniu qui *Belis* apud Herodianum in Maximinis; idem forſitam cum *Tibilene* Tertulliani in Apologetico, qui Gr cis aliiſq; Apollo, putatur fuiſſe. Colebatur & apud Gallos *Abellio*; de quo monimenta extare notat in Conv nis Novem populaniæ Vir Nobiliſſ. Ioſephus Scaliger ad Auſon. lib. 1 cap. IX. *Herculem* etiam *Ogmii* nomi coluiſſe Gallos, auctor eſt Lucia. In Hercule Gallico. Galli autem Veteres Deos ſuos in dextram converſi ado rabant, Athenæo ſcribente. Diis Homicidio aliiſque rebus ſacrificabant, Marti imprimis, teſte Cæſare. Nullu autem Gallis Veteribus Sacrificium erat ſine *Druidis*, inquit Diodorus. Fuerunt hi olim apud Gallos clari ſa cerdotes ſicut & *Bardi*, de quibus Lucanus.

Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.
Et vos Barbaricos ritus, moremque ſiniſtrum
Sacrorum Druidæ poſitis repetiſtis ob armis.
Solis noſſe Deos, & cœli numina vobis
Aut ſolis neſcire datum. Nemora alta remotis
Incolitis lucis: vobis auctoribus, umbræ
Non tacitas Erebi ſedes, Ditiſque profundi
Pallida regna petunt: regit idem ſpiritus artus
Orbe alio: longa (canitis ſi cognita) vitæ
Mors media eſt. —— Inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis & ignavum eſt reditura parcere vitæ.

Atque hæc de moribus Gallorum in Sacris: nunc de eorundem ritibus in prophanis pauca ſubjiciamu Gallos ad Concilium armatos venire ſolitos, teſtatur Livius. Scribit Strabo id in Gallorum Conciliis u tatum fuiſſe, ſi quis orantem interpellaret, progrediens Miniſter publicus diſtricto gladio adjectiſque min ſilentium imperabat; quod ſi non adquieſceret, idem iterum tertioque faciebat: denique de ſago Interpell toris tantum amputabat, ut reliquum inutile redderetur. *Gallorum ſubita & repentina Conſilia*: (inquit Cæſar *in Conſiliis capiendis mobiles, & novis plerumque rebus ſtudent*. Notat idem Cæſar, Gallos, ubi major atque inl ſtrior res incideret, eam clamore per Agros Regioneſque mira celeritate ſignificare ſolitos; hinc alios dein excipere, & proximis tradere. *Liberos ſuos*, ut idem ſcribit, *niſi quum adoleverint, ut munus Militiæ ſuſtinere p ſint, palam ad ſe redire non patiuntur: Filiumque in puerili ætate in publico in conſpectu Patris adſiſtere turpe ducunt. V quantas pecunias*, eodem memorante, *ab uxoribus Dotis nomine acceperint, tantas ex ſuis bonis æſtimatione fact cum Dotibus communicant: hujus omnis pecuniæ conjunctim ratio habetur, fructuſque ſervantur. Uter eorum vita ſ perarit, ad eum pars utriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum pervenit. Viri in uxores, ſic uti in Liberos, vitæ neciſq habent poteſtatem*, Gallorum mulieres ſpecioſas, magnitudine & robore Viris ſimiles, facit Diodorus: fœcunda & bonas educatrices: pariendo educandoque felices. Fuit & Gallis uſitata more reliquarum Gentium Serv tus. *Plerique*, ait Cæſ. lib. VI, *quum aut ære alieno, aut magnitudine Tributorum aut injuria Potentiorum premu tur, ſeſe ſervitutem dicant Nobilibus, in hos eadem omnino ſunt jura, quæ Dominis in Servos*. Tractabantur tame humanius liberaliuſque, quam apud Romanos. Domini namque Galli ſuos obæratos, atque, ut Cæſar vo

Galli

Gallica appellat, *Ambactos*, honoris quodam loco circum ſe habebant, eorumque opera in bellis utebantur.
Fictilia porro in uſu habebant, Diodoro teſte, denſa ac Floribus diſtincta. Cœnabant ſedendo omnes non in *Victus.*
ſedibus, ſed in ſolo, ſuper ſtratis Luporum aut Canum pellibus (in Toris apud Strabonem) miniſtrabant eis
pueri juniores, ætate tenera. Iuxta eos ignes fiebant, iiſque adpoſita viſebantur Ollæ, & Verua Carnibus plena,
maxime ſuillis, tam recentibus quam ſalitis: ſed & omnis generis Carnibus: plerumque vero Cibus erat cum
Lacte, ut ſcribit Strabo. Audiamus hic Athenæum ex Poſidonio, ſic fere Latine ſonantem: *Celtæ fœno ſubſtrato*
Libationes propinant ſuper ligneis menſis parum exſtantibus. Panis & is paucus (Panem hunc Fermento leviorem
eos facere, adnotat Plinius) *Cibus eſt. Caro multa elixa in aqua vel ſuper prunis aut in Verubus aſſa: hanc Leonum*
modo ambabus manibus Artus integros tollunt, morſuque dilaniant; &, ſi quid ægrius divellatur, exiguo id cultello præ-
cidunt. Adponunt in Conviviis Piſces, qui Fluviis adcolunt, Interioriſque & exterioris Maris littoribus: & eos cum ſale,
Aceto & Cymino (quod etiam potioni injiciunt) aſſos. Et paullo poſt: *Locupletes vinum bibunt ex Italia petitum vel*
Maſſilienſium regione, & id merum, interdum Aqua paullulum affundentes. Hactenus ille. Sed & ex fruge madida Po-
tum ad Ebrietatem feciſſe, Plin. eſt auctor lib XXII. cap. ult. Ex Hordeo Potum, quem *Zythum* appellabant fe-
ciſſe, & alium ex aqua, in qua favum Mellis laverint, Diodorus tradit. Quod ad Veſtitum, *Saga* ferebant, notante
Strab. eaque denſa ex Lana texebant, *Lænas* vocantes. Hujuſmodi Saga ſcribit Plin. lib. VIII. cap. XLVIII *Scu-*
tulis dividere Gallos inſtituiſſe. Quæ Pli. *Scutulæ*, Diodoro ſunt πλινθία. Per quæ nihil aliud illi intelligunt, Nobi-
liſſimo Viro Ioſepho Scaligero notante, quam quas Galli hodie vocant *Lauſangias*, quaſi *Laurangias*, ab Lauri fo-
lio, quod habet Rhombi figuram. *Braccis* porro (quæ quod Gallorum eſſent, Tegmen barbarum Tacito) ute- *Veſtitus.*
bantur Galli circum *extentis* vel *laxis*. Loco Tunicarum apud Strabonem Veſtem habent Galli Fiſſilem mani-
catam uſque ad pudenda & nates demiſſam. Manet hodieque forma in iſto Veſtis genere, quod nobis vulgo
Pallatrock vel contracte *Palt-rock*. Annulis dicit uti in digitis, nihil diſtinguens Diodorus; in medio tantum,
Plin. natur. hiſt. lib. XXXIII cap. I. Sed de his ſatis, ad ſpecialiora Galliarum pergo.

Regio unde dicta

BRitannia, vulgo *Bretaigne*, nomen, jura, leges, incolas a Britannis, quos nunc Anglos dicimus, ſortita eſt, qui ſedibus ab Saxonibus pulſi in ea conſederunt, Vortigerno regnante, a quo evocati ad defenſio- nē adverſus Scotos fuerant. Fieri etiam poteſt ut ante id tempus in hac Galliæ parte Britannorum fuerint coloniæ, quæ tunc auctæ exſulibus Britannis, quam vim domi paſsi fuerant, Aremoricis (nam hi quon- dam inſederunt hæc loca) intulerunt. Scaliger in urbibus:

Vicit Aremoricas animoſa Britannia gentes,
Et dedit impoſito nomina priſca jugo.

Vnde & olim *Armorica* fuit appellata: præcipue qua ad Mare vergit, ubi nunc inferior eſt Britannia. *Armor* enim veteribus Britannis nihil aliud, quam ad *Mare* vel *ſupra Mare*, teſte Camdeno. Ad Orientem Normannos

Situs. habet, Cenomanos & Andegavenſes confinales: ad Meridiem Pictones: reliqua latera claudit Mare Britanni- cum. In altum ultra reliquas Provincias omnes procurrit, Peninſulæ inſtar, unde non inconcinne *Cornu Galliæ* dicitur; ſoleæque ferreæ ſpeciem referre, cujus exterior pars ſubrotunda Mare: interior vero concava, reſpicit Mediterranea. Longitudo ejus ſex dierum eſt itineris, trium autem latitudo. Regio eſt amœniſsima & fertiliſ- ſima. Pratis abundat & Erycetis, ex quibus gratum pecori pabulum. Venas habet Argenti, Ferri, Plumbi.

Soli fertilitas. Britanni autem in tantam repente potentiam excreverunt, ut Gothis, quo minus Galliam totam occupa- rent obſtaculo fuerint. Certe Riothimus iſtorum Rex, XII millia Britannorum contra Gothos in auxilium Roma-

Imperium majo- rum. norum eduxit, ut author eſt Iornandes. Prælio quoq; adverſus Attilam interfuiſſe teſtis eſt Callimachus. Eſt & il- lud grave argumentum Britannorum potentiæ, quod Reges Galliæ totam hanc oram de qua ſuperanda deſpe- rabant, Normannis, utpote bello magis adſuetis, olim vincendam depopulandamque conceſſerint. Nec caruit conſilium eventu: Notico enim enſe Britannica contuſa eſt ferocia. Paruit igitur Normannis quæ antea Reg Galliæ paruerat, Poſtea propros habuit Duces. Vltimus eorum fuit Franciſcus; qui anno MCCCCXC vita fun- ctus, unicam filiam Britanniæ hæredem reliquit. Hæc Maximiliano Archiduci Auſtriæ Romanorū Regi deſpon- ſa, quum per Franciam deducenda eſſe, rapta eſt a Carolo octavo, qui eam ſibi matrimonio conjunxit. Exe Britannia Franciæ adnexa fuit. Ea hodie duplex eſt: *Superior* & *Inferior*, illa Ligeri vicinior, hæc Angliæ, diciturqu alio nomine *Ripēſis*. Superioris Metropolis eſt *Urbs Nannetica*, vulgo *Nantes*. Ptolemæo Κονδιουίκνον *Nannetum*, u

Urbes. cenſet Ioſephus Scaliger, Cognatus & alii. Sedes fuit olim Britanniæ Ducum: Comitatus habens titulum, Du ciſque Primogenito adſcribi ſolita: ad Ligerim duoſque alios fluviolos ſita, loco peroportuno, haud procul ma ri, Epiſcopalis ſtatio, ut & quatuor quæ ſequuntur. *Urbs Redonica*, vernacule *Rennes*: *Condate Redonum* Ptolemæo *Condate* Antonino. *Dolum*, opidum nunc, olim Arx: vulgo *Dol* vel *Doul*. *Fanum Briocenſe*, vulgo *S. Brien*. opidum non ignobile. Rupes ibi excelſa tutam præbet navibus ſtationem in ea Arx urbi protegendæ excitata. *Fanum Sancti*

Septentrio
Meridi
Angliæ Pars
MARE BRITANNICUM
BRETAIGNE
NORMAND
Caux
Picardiae pars
France
BEAUSSE
TOURAINE
BERRY
LYMOSIN
Alençon
Orleans
Paris
Rochelle
BRITĀNIA et NORMĀDIA cum confinijs
Milliaria Gallica

Sancti Machlovii, vernacule *S. Malo*. *Dinan* opidum pulchritudinis eximiæ, in deliciis aliquando Britanniæ Ducibus. Sunt & Britanniæ Superioris alia Opida *Rieulx*, *Chaſteau-briant*, *Lambellũ*, *Vitray*, *Jugon*, S. *Aulbin du Cormier*, *Mont-contour*, *Plerel*, *Jocelin*, *Maleſtroit*, *Pontigni*, *S. Julian*, *Encenis*, denique, extremum verſus Pictones, ſub quo comprehendi ſolent ditiones, quæ vulgo *Cliſſonnis*, *Raiz* & aliæ. In inferiore urbes & opida celebriora: *Venetia* hodie *Vannes*; *S. Pauli Fanum*, S. *Paul de Leon*, *Tricorienſe Opidum*, vulgo Triguier; *Blabia* nunc *Blavet*, *Morlaix*, *Quimpelray*, *Conquerneaux*, *Quimpercorentin*, *S. Regnaut des bois* & alia. Dominia ſunt *Montford* Comitatus, *Rohan* Vicecomitatus, *Grello* cujus principalis locus *Chaſteau Andron*. *Le Pais de Gueel*: *Baignon*; *Montfort*; *Vannetois*.

Flumina. *Mare.* *Portus.* *Mores.*

Flumina Britanniæ ſunt *Ligeris*, *Rauſa*, *Ella* & alia. Mare commerciis aptiſsimum eſt: unde Sal extrahunt adcolæ, quod ab Sole induratum Conregionalibus vendunt. Prȩter autem ſuperiores urbes & opida, commodiſsimos etiam Portus præſtant *Breſt*, *Ancrayum*, *Hanebontum*, *Pontſecrot*, ubi magna Oſtrearum copia legitur.

Status Eccleſiaſticus.

Archiepiſcopus *Dolenſis* in *Dol*, hos ſub ſe habet Epiſcopos: *Nannetenſem*, *Nantes*; *Venetenſem*, *Vannes*: *Briocenſem*, *S. Brieu*, in his tribus Gallice & Britannice loquuntur. *Curiſopitenſem*, *Cornouaille*; *Leonenſem*, *S. Paul de Leon*; *Tricorienſem*, Triguier. In quibus Britannica tantum lingua, quam vocant *Bruton Britonant* in uſu eſt, quam veterum Trojanorum linguam eſſe putant. *Machlovienſem*, *Sainſt Malo*; *Redonenſem*, *Renes*. Incolȩ non omnes eadem animi alacritate, non omnes eadem comitate; plerique tamen cauti lucrique cupidi: graviſsima negotia ad pocula tractare ſoliti.

Normannia. unde dicta.

Normannia ſic dicta a Populis Septentrionalibus: *Nort* enim, Idiomate Germanico, [illegible] *lis Orbis terrarum plaga*: *Man*, *Vir*: *Normannia*, Terra Franciæ viris eo ab Septentrionali ora vel Arctoo orbe ex Dania Norwegiaque profectis ad habitandum data. Notæ ſunt *Normannorum* in Germaniam Galliamque excurſiones.

Situs.

Normannia autem ad Occidentem Crenone fluvio a Britannia ſecernitur, a Septentrione Oceano terminatur, a Meridie Cenomannis: ad Orientem vero habet Franciam proprie dictam, (in qua eſt Lutetia [illegible] qua flumine *Epta* diſtinguitur. Itaque tota non pertinet ad Galliam Lugdunenſem, ſed aliqua ejus pars ad Belgicam ſpectat. Eam ſexto vix die expeditus pertranſeat.

Soli fertilitas.

Regio fertiliſsima Frumenti admodum ferax, Pomis atque Piris adeo referta, ut hinc potum ge[illegible]s ſibi affatim exprimat, & ad exteros copioſe Fructus exportet. Eſtque pecoris magna copia.

Imperium majorum.

Rollo Normannus atrociſsima excurſione in pleraque Galliarum littoralia & inde porro in loca mediterranea & penitiſsima, ad tantam tandem redegit neceſsitatem Carolum Simplicem Francorum Regem, ut Rolloni, ad Chriſtianam pietatem invitato, filiam *Gillam* dederit uxorem, totamque dotis nomine *Weſt-richam*, & qui ſuper Ligerim Britannos, primuſque hic factus eſt Dux Normanniæ. Vrbs primaria eſt *Rotomagum* vulgo *Rouen*. Fluviis adſidet, ad Meridiem quidem *Sequanæ*, maximarum navium (unde ingens Mercaturæ commoditas) capaci; ad Orientem minoribus *Rubeco* & *Aubetta*; ad Septentrio-

n[illegible]

m latiſsimos pratorum habet Campos, Monteſque præcelſos. Sequana ponteſtratus eſt ingenioſi artificii
ucturæque, ſiquid in Galliis aliud, admirabilis; lapide quadrato, validis columnis, pulchris arcubus, qui tre-
cim numero: altitudinis latitudiniſque inſignis. Eſtque urbs hæc Archiepiſcopatu & Parlamemto celebris.
nt præterea *Aurenches, Evreux, Bayeux, Sais, Conſtances, Liſieux, Alençon, Aumale, Longue-ville, Eu, Harcourt,*
ncarville, *Malevrier, Mortain, Mongommery, Thorigni, Giſors, Caulx &c.* *Normannia* quibuſdam ſtatuitur du-
x, *Superior* & *Inferior*. In Superiore Ducatus ſunt tres *Alençon, Aumale, Longue-ville. Comitatus Eu, Harcourt,*
eux, *Tancarville, Malevrier, Mortam, Mongommery.* Continet item hæc Normannia illam regionis portio-
n quæ vulgo *Vulx*, in qua eſt *Giſors* Metropolis Comit. & Ballivatus. Et Baroniam *l'Aigle*. *Inferior* in mino-
diſtrahitur partes, quæ vernacule *Caulx, Beſſin, Conſtantin, Hovivet, Royaux de Yvetot, Le Vaulx de Vire.* In
rmannia Archiepiſcopus *Rotomagenſis Rouen*, cui ſubſunt Epiſcopi *Saienſis, Sais; Conſtantienſis, Conſtances; Le-* *Status Eccleſiaſticus.*
enſis, Liſieux: Abrincantenſis, Aurenches: Baiocenſis Baieux: Ebroicenſis, Evreux.* Gens omnis ſuapte natura cal- *Vulgi mores.*
nullis exteris legibus obnoxia: Moribus ſuis & conſuetudine, quam pertinaciſsime tuetur, vivit. Doli qui-
& litis adprime gnara; alioqui doctrinæ & religioni dedita.

elſia vulgo *La Beauſſe*, Regio ſiccitate aquarumque laborans penuria: fertilis nihil ominus, & Frumenti *Belſia.*
e ferax. Ea triplex eſt, *Superior, Media, Inferior. Superior, La haulte Beauſſe*, initium capit ab Vico, qui vulgo *Soli fertilitas.*
s indigetatur, petens porro Carnutum agos & ulteriora. Concenſentur illi *Carnutum Regio, Ducatus Ande-* *Superior Belſia.*
enſis, Comitatus Perchenſis. Carnutum Territorium* vulgo le *Pais Chartrain*, adhæter hinc Perchenſi Comitatui, *Situs.*
Ducatui Aurelianenſi. Carnuticum ſolum nulli reliquæ Galliæ parti fertilitate vel amœnitate cedit: omni *Urbes.*
e Frumenti, Fructuum, Pecoris abundans: Vino non deſtitutum. Primarium Opidum *Carnutum* audit,
ecum Ptol. nunc *Chartres*. Opidum hodie non poſtremi loci. *Carnutum Territorio* ſolitus eſt adcenſeri *Comi-*
Druidenſis & *Montfortius*. Sunt hic Opida *Dreux* & *Montfortium*. *Ducatus Andegavenſis, La Duché d'An-*
culiarem Tabulam habet. *Comitatus Perchenſis* dividitur in duas partes, quarum una inferior dicitur, vul-
Perche Gouet, cujus primarium Opidum *Nogent Rotrou*. Altera ſuperior in qua *Mortaigne* Opidum. Sequi-
Media, cui tribui ſolitum quicquid eſt, inde quidem ad utramque Ligeris ripam ab *Rotomago*, *Vendomium*
hinc autem in dextra ejuſdem Ligeris ripa quicquid Caſtelloduno porrigitur Bleſas & ad Turonenſium *Media Belſia.*
agros. Reliquas fertilitate ſua Belſias ſuperat. Comprehendit partim Comitatus, *Pleſenſem, Dunenſem* & *Situs.*
unenſem; partim Ducatus *Vindocinenſem* & *Turonenſem*. Inferior Belſia reſtat. Ea Campeſtris omnino & *Soli fertilitas.*
Frumenti valde ferax, totius Galliæ horreum: porrecta inter Epiſcopatus Aurelianenſem & Carnutenſem *Opida.*
pido Stampenſi procurrit, verſus Orientem quidem ad Senones uſque, verſus Meridiem ad pontem Aure- *Inferior.*
ſiem. In ea eſt *Aurelia* vulgo *Orleans* ſita ad Ligerim. Ducatus titulo eſt nobilitata, atque ornatur Acade- *Soli fertilitas.*
& *Ditiones* vel *Territoria Lorriacum* & *Solonium*. Archiepiſcopus hic *Turonenſis, Tours*: habet ſub ſe *Ceno-* *Urbes*
Le Mans, & *Andegavenſem Angiers*. Epiſcopus *Carnutenſis, Chartres*, ſubeſt *Senonenſi* in Campania, & *Status Eccleſiaſticus.*
…enſis.

Aquitania.

Regio unde dicta. Situs. GALLIAM *Aquitanicam*, cujus pars Auſtralior hac Tabula delineatur, nonnulli dictam volunt ab Aq
quibus abundare fertur: alii ab opido, *Aquis*, *Aqs*, derivant. Hæc a Pyrenæis Montibus ad Ligerim
que juxta Ptolemæum extenditur. Nunc autem, teſte Ortelio, a Garumna ad Oceanum & Pyre
os Montes. A Circio vero Septentrionali vento Occidentem verſus Oceanum habet, qui Aqui
cus Sinus dicitur, ab Occaſu Hiſpaniam, a Septentrione Lugdunenſem Provinciam, a Meridie Narbonen
Vaſconia. In ea Mercator quinque Ducatus, xx Comitatus, & vi Dominia enumerat. Ducatus ſunt *Vaſconia*, ſive
Situs. *jenna*, *Arvernia*, *Inculiſmenſis ager*, *Biturigum regio*, *Turonia*. *Vaſconia* ſive *Guienna* ad Oceanum ſita inter
Soli fertilitas. ionam & Burdigalam, agrum habet Vini fertilem, quod inde in Europam reliquam devehitur. Vrbs in ea
Urbes. maria *Burdigala*, reliquæ enim *Nerac*, *Condom*, *Mirande*, *Nogerat*, *Orthes*, *Bazas*, *Dax*, haud magni mom
ſunt. *Dax* tamen fontibus calidis, Salinis, & Metallis ferreis nobilitatur. *Burdigala*; Ptolemæo, veterum
turigum Vibiſcorum urbs eſt, ſita in paludibus quas exundans Garumna efficit: ornata tum Parlamento,
Arvernia. Academia, in qua omnium artium & ſcientiarum Profeſſores juventutem inſtituunt. *Arvernia*, *Le P*
Situs. *Duché d'Auvergne* ſequitur. Situs illi in locis partim planis, partim montoſis. Vicinos habent Arverni a
rientem Forenſes & Lugdun[illegible] ad Meridiem Languedokios: ad Occidentem, Cadurces, Petrocori
Lemovices: Septentrionem verſus, Bituricenſes & Borbonios. *Arvernia* duplex eſt *Superior* & *Inferior*. Sup
Le hault pais d'Auvergne, quæ & *Arvernia* per excellentiam, Primariam habet Vrbem *Fanum*, S. *Flori*, S. *Flo*
Urbes & Opida. edita rupe ſitam. Reliqua Opida vulgo dicuntur *Orillac*, *Carlatum*, *Muratum*, *Buillons*, *Le Puy* &c.
torium quoque & Baillivatus *Beaucaire*. *Inferior* opima eſt & fertiliſſima: Vinis præſtantiſſimis, Frug
Melle, Croco, Pecudibus, Lana, Paſcuis, Nemoribus ſupra modum referta. Metropolis illi *Claromontium*, *Cl*
vulgo, Arce ſuperbit, & Epiſcopalis eſt Sedes. Reliquæ urbes ſeu opida ſunt xiii, ex quibus *Rion*, *Mon*
Inculiſmenſis. *Iſoire* cæteris præſtant. *Inculiſmenſis ager*, vulgo *Engouleſme* ad Septentrionem Pictonibus eſt conterminu
Ager. Occaſum Santonibus: ad Meridiem Burdigalenſibus & Petrocoriis, ad Orientem denique Lemovicibus
Situs. tilis Vini optimi, Frugum, Cannabis. Metropolis ejus, *Inculiſma*, hodie *Engouleſme*; Vrbs antiquitate inſ
Soli fertilitas. Sita eſt in Colle qui Flumini, Carantono imminet, Agro devio & ab Regiis viis remotiore. Minorum ge
Urbs & Opida. Opida ſunt, quæ vulgo: *Marton*, *Chaſteau Neuf*, *Blaiſac*, *Chabannes*, *Confollant*, *Ruffec*, *Aigres*, *Gourville*, *la*
Foucault, *Marveil*, *Lanzac*, *Villebois*, *Momberon* & *Bouteville*. De *Biturigum regione* in propria quam o
Turonia. Tabula dicemus. *Turonia* vulgo *Touraine* incipit tribus ſupra Ambacienſem urbem milliaribus, verſ
Situs. ſas: terminatur in Vicis, qui vulgo *La Chapelle Blanche*, in Spiritualibus agnoſcens Epiſcopum Andegav
& *Chouſai*. Hi enim limites ſtatuunt inter Turonenſes & Andegavenſes. Incredibilem Regionis amœni

amœni

Septen.
Meridies
Oriens
Oceanus Aquitanicus
Guienne
Quercy
Guascogne
Languedoc
Bordeaux
Bergerac
Perigeux
Limoges
Angoulesme
Cognac
S. Iehan de Angely
Rochelle
Soubize
Blais
Bourg
Libo rne
Montauban
Agen
Nerac
Condon
Tartas
Daqs
Baione
Cordes
Tholouse
Castres
Carcassona
Narbona
Leucata
Aleth
Agde
Montpelier
Nimes
Aques Mortes
Arles
Tarascon
Auinion
Orange
Pont S. Esprit
Valence
Lion
Rossilon
S. Valer
Le Puy
Rhodes
Albi
Cahors
Clermont
Montbrison
Brioude
Roane
Cluny
Borbon
Guaret
Pamier
Tarbes
Aux
Le Toure
S. Guilliam
Lodeue
Vsez
Pont de Gard
Milliaut
Vabres
S. Pons
Mont Marsan
Bayonne
Aquillado insula
Lovre fluu.
Rosne fluu.
AQVITANIA
Miliaria Gallica com.
5 10 15

Soli fertilitas. *Urbes.*

amœniorem facit placidiſsima ſuave-ſpirantis Aëris conſtitutio: adeo ut totius Galliæ *Hortus* atque *Pomar*
vocetur. Vini Frumentique ferax eſt; Nemora habet venationi commoda. Metropolis Ducatus eſt *Ca*
dunum Turonum : vernacule *Tours*. Vrbs opibus & Ædificiorum præſtantia nobilis. Vicinus illi ad Orien
Ligeris : ad Meridiem & Occidentem Idra ſtuit. Minorum gentium hujus Ducatus Opida ſunt *Amb*
Langerſum, *Chinonum* & alia. Comitatus Aquitaniæ ſunt *Toloſa*, *Toulouſe* : *Narbona*, *Narbonne* : *Albretum*
bret : Ager *Arminiacenſis*, *Armignac: Bigerronum*, *Bigorre* Feudalis Toloſano: *Bear*; *Eſtrac* : *Commingeois*
dalis Toloſano ut & *Foix*: *Ventadour*; *Pomdadour* : *Montignac*, in Poictou : *Perigort*, *Perigeux* : *Eſparre* : *L*
ſin, *Limoges* : *Poiſtou*; *Marche*; *Fronſſac* Viconté: *Touraine*, *Tours*: *Aulnay*. Viconté: *Baſque*. Dominia : *Pl*

Status Eccleſiaſticus.

Grave, *Chaloces*, *Saintonge*, *Aulnis*. Archiepiſcopi v ſunt: *Narbonenſis*, ſub quo Suffraganei *Carcaſſonenſis*, *Carca*
Agathenſis, *Agde*: *S. Pontii Tomeriarum*, *S. Pont de Tomieres*; *Aletenſis*, *Alet*: *Magalonenſis*, *Mompelier*: *Elnenſis*, *E*
Bitierenſis, *Beſiers*. *Lutevenſis*, *Lodeut*: *Nemauſenſis*, *Niſmes*: *Ucetienſis*, *Uſetz*. *Bituricenſis*, *Bourges*; ſub quo decem
piſcopi, *Clermont*, *Rhodes*, *Lymoges*, *Mande*, *Alby*, *Cahors*, *Caſtres*, *Tulles*, *S. Flour*, *Lepuy* exemptus. *Burdigale*
Bourdeaux, ſub quo ſunt 8. *Poictiers*, *Lucon*, *Maillezais*, *Sainctes*, *Engouleſme*, *Agen*, *Codon*, *Sarlac*. *Toloſanus*, *To*
ſub quo 7 Epiſcopi. *Pamiers*, *Mirepoys*, *Montauban*, *La Vaur*, *Rieux*, *Lombes*, *Papons*. *Auxitanus*, *Aux*, ſub
Aquenſis, *Aqs*: *Convenarum*, *Comminge*: *Tarbenſis*, *Tarbe*: *Vaſatenſis*, *Baſas*: *Leſcurienſis*, *Leſcure*: *Lactorenſis*, *Lict*
Conſeranenſis, *Conſerans*; *Olerenſis*, *Oleron*: *Baionenſis* alias *Baiocenſis*, *Baione*. *Adurenſis*, *Adure*, aliis *Ayre*.

Arelatenſe Regnum.

Regio. *Sabaudia.* *Unde dicta.*

Regnum Arelatenſe ab Vrbe *Arelato* nomen habet; regiones complectitur inter Rhodanum & Alpes,
olim Imperii erant. Suntque in hoc tractu *Sabaudia*, *Delphinatus* & *Provincia*. *Sab*
unde nomen habeat varie quæritur. Quidam a *Sabatiis Vadis* derivant. Aliis dicitur, quaſi *Sabbatorum*
Sabaudienſes Volaterrano *Auwe*, id eſt, Ager, Pratum. Quibuſdam quaſi *Saul voie* Via per Salices; aut
ve Voie, Salva via : quam ex mala latronibuſque obſeſſa feciſſe fingitur neſcio quis ab iis qui fabulis Lect

Situs.

diſtinere ſolent. Conjacent *Sabaudiæ* a Septentrione, Burgundiæ Comitatus, turbatioribus Limitibus
Helvetia, Lemanno Lacu interpoſito; ab Ortu, Valeſia Pedemontiumque, finibus non multo certiori
niſi quod Montes intercurrant editiſsimi; ad Meridiem & Occaſum Delfinatus ſe offert, cum nonnulla R
dani portione, Sabaudos ſeparantis ab Burgundiæ Ducatus Incolis. Aër Sabaudiæ purus eſt. Regio v

Soli fertilitas.

montoſa. Quod ad Valles & Campeſtria loca, Solum amœnum ſatis & fœcundum præcipue verſus Sep
trionem, ſecundum Lemanni Lacus Tractum; ubi vinum gignit generoſum, quod *Ripalium* vocatur ab
cus Ripa. Paſcua Animantibus omne genus enutriendis optima; cum alibi tum qua Mons Minor S.

Animalium varietas.

nardi attollitur. Metropolis Sabaudiæ *Chamberiacum*, vulgo *Chamberi*, in qua Parlamentum. Vrbs in

…ſita Montibus undique cingitur. Cum Sabaudia tanquam partes ejus explicantur *Comitatus Genevenſis, Maurianenſis, Tarantaſius, Marchionatus Suſæ*: & aliquot Dominia: Ditio denique *Breſſanenſis*. De ſingulis pau…ca. *Comitatui Genevenſi* nomen ab *Geneva*, quæ *Cenava* dicitur Antonino. Vrbs eſt miræ antiquitatis. Sita hodie …d Lacum Lemanum, bipertita in duabus Rodani ripis, conjuncta ligneo ponte, cui per interjectam Inſulam …imiori, utrinque Domus impoſitæ: Major Meridiem eſt verſus, Minor ad Septentrionem. *Maurianenſis* vulgo *la Morienne* expanſus eſt ad Archum fluvium, ubi *S. Iean de Morienne*, Opidum non ignobile. *Tarantaſius, Tarentaiſe*, concluſus fere ſpectatur inter Montes Alpinos, Fluvioſque Archum & Aram. Nomen habet ab Vrbe *Tarantaſia*, quę hodie *Mouſtier* Incolis: Germanis *Munſter in Tartaanſen*, *Muſteriũ* Latine ſcribentibus. *Marchio…natus Suſæ* ab Opido *Suſa*, haud procul Fonte Doriæ flu. qui infra Turinum in Padum ſe exonerat. Sunt & alia …baudiæ opida: *Aiguebelle, Mont Belial, Bellay, Nicy, Montmeliam, Incilles*, &c. *Delphinatus* ſequitur. Nomen illi …ſunt ab *Caſtello Delphini* quod vernacule *Chaſteau Dolphin*. Huic ad Meridiem adhæret Provincia: ad Septen…trionem *Breſſia*, interfluente Rodano: qua Occidens eſt Veniſſæ ſe pandit Comitatus: qua Oriens, Conregio…nalia jacent pedemontium & Sabaudia. Vrbes hic Archiepiſcopales ſunt *Vienna* & *Ebrodunum*. *Vienna, Allo…brogum Metropolis* Strab. eorundem *Urbs mediterranea*, Ptol. *Biennus*, Steph vulgo *Vienne*. *Ebrodunum Eborodu…num* Ptol. *Caturigum* vel *Alpium Maritimarum*, *Epebrodunum vicus* Strab. *Eburodunum* Antonino; vernacule *Am…brun*. Epiſcopales Vrbes ſunt quinq; *Valentia. Dia, Gratianopolis, Augusta, Vapingum, Valentia*; Antonino & Pto…lemæo, vulgo *Valence*; Ducatus titulo gaudens. *Dia Vocontiorum*, Antonino, *Die* vulgo; Metropolis Agri, qui …vernacule *Pais de Diois*. *Gratianopolis* olim *Cularo* vocabatur, *Civitas Gratianopolitana*, Iſidoro, vulgo *Grenoble*. …Sedes ampliſsimi Senatus Delphinatenſis, Iſaræ adſita, *Auſtuga Tricaſtinorum* Pilin. *Tricaſtina Urbs* Sidonio: ho…die, uti cenſet V. N. Ioſephus Scaliger, *S. Antoni de Tricaſtin*. *Vapingum* Antonno, vel quemadmodum in qui…buſdam C. legitur *Vapincum*, ut & in Itineraria Tab. *Gap.* hodie. *Caput Agri*, qui vernacule *Gapencois* Montibus …ſiti. Ipſum Opidum, ut hodie, ſic & olim celebre, adcolis *Le Col S. Digo*. Minorum gentium Opida præte…reo. De Provincia Deſcriptione proxima agitur. Ad quam antequam tranſeo, pauca de Statu Eccleſiaſtico ex …Mercatore ſubjiciam. Archiepiſcopi hic 5 ſunt. *Tarentaſienſis* in Sabaudia, cui ſubſunt 2 *Sedunenſis*, *Sitten*: & *Au…guſtenſis* in. Auguſta. *Ebrodunenſis*, *Ambrun* cui ſubſunt 9 *Dignenſis*, *Digne*: *Graſſenſis*, *Graſſe*: *Senetenſis*, *Zena*: *Ni…cienſis*, *Niza*: *Glaudatenſis*, *S. Glaud* forte: *Vancienſis*: *Vapmcenſis*, *Vap*, *alius Gap*: *Briancon*, *S. Pol*. *Viennenſis*, *Vienne*, …cui ſunt Suffraganei 6, *Valentinenſis* & *Dienſis* conjuncti, *Valence* & *Dye*: *Vivarienſis*, *Viviers*: *Mauriacenſis* vel …*Morienenſis*, *S. Ian de Morienne*, *Gebennenſis*, *Geneve*: *Grationopolitanus*, *Grenoble*: *Romans*. *Aquenſis*, *Aix*, huic ſub…ſunt 5. *Aptenſis*, *Aps*: *Forojulienſis*, *Freiul*. *Seſturicenſis*, *Seſteron*: *Regenſis*, *Eres*: *Vapinſenſis*, *Vapmte*. *Arelatenſis* cui ſub…ſunt, *Maſſilienſis*, *Maſſilia*: *Vaſienſis*, *Vaſiſon*: *Tricaſtinẽſis*, *Tricaſte*: *Cavallicenſis*; *Cavaillon*: *Avimonenſis*, *Avignon*: …*Arauſicenſis*, *Orange*; *Carpentoracenſis*, *Carpentras*, *Tolonenſis*, *Tollon*. In Lugdunenſi Provincia urbe *Lugduno*, *Lyon* …Archiepiſcopus & Primas Galliæ reſidet, habens ſup ſe 4 Suffraganeos, qui ſunt *Heduenſis*, *Autun*: *Matiſconen…ſis*, *Maſcon*: *Cabilonenſis*, *Chalon* ad Saonam fluvium, & *Lingonenſis*, *Langres*.

Delphinatus. Regio unde dicta. Situs. Urbes.

Status Eccleſiaſticus.

Provincia, La Provence.

Regio unde dicta

HACTENVS de Aquitania & Regno Arelatenſi: ſequitur *Provincia*. Huic præſtantiſsimo Galliaru tractui, etiam ultra Rodanum ad Garumnam uſque *Provincia* nomen inditum, quod ab Romanis i *Provinciæ* formam multis ante Chriſtum natum annis redactus, quod hodieque impoſitæ quondan conditionis nomen mordicus in exigua ſui portione in qua *Maſſilia* & *Aquæ Sextiæ*, retinet per excel lentiam, utque oſtenderet ſe primam, non quidem ordine, ſed dignitate inter omnes Imperii Romani fuiſſ Provincias. Eſt enim totus ille Narbonenſis Ager pars totius Franciæ præſtantiſsima.

Situs.

Conjacet *Provincia* a Septentrionem Delphinatus, montium interpoſitu Velæorum, qui vulgo *Velaye*, intercurſuque magnæ parti Druentii Fluminis: Orientale ejus Latus claudunt & Alpes, & Varus Fluvius, cujus ſiniſtræ ripæ adſidet Nicæa Italiæ hic principium: qua Meridies eſt, ab Gallico pulſatur Mari: Occidentalis illi limes partim Arauſioru Principatus & Avenionenſis vel Veniſſæ Comitatus, hujus quondam partes, Francorumq; Ditionis, nunc autem aliorū principū: partim Rodanus, integer, Lugduno Arelatem uſque, ad Languedokii Parlamenti Iuriſdictio nem ſpectans.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

Cœlum hic mite, clemens & valde purgatum. Ac provincia, de qua mihi ſermo, præter Segetes Fructus profert, non ſolicita cultura, nobiliſsimos vuarum paſſarum Ficuumque tanta hic copia, ut potior Europæ ſufficiat. Roſ-Marinus, Myrtus, Iuniperi baccæ, aliaque id genus larga hic manu ab Natura proveniunt caſtaneæ, Mala Citria Cydonia. Granata Crocus, Oryza, ſimiliaque pleno ibidem Cornu funduntur. Vite generoſiſsima dant Vina. Solum denique paſſim gratum, ferax, Benignum.

Imperium majorum.

De Antiquiſsimis porro *Provinci Comitibus* pauca inveniuntur. Tempore Ludovici VIII Francorum Regis, legimus in vetuſtiſsimis Annalibu fuiſſe *Raimundum Berengarium Provinciæ Comitem*; ejuſque Filiam unicam & Hæredem *Beatricem*, vxorem fuiſ ductam ab *Carolo* Andium & Cenomanorum Comite, ejuſdem Ludovici Regis Filio, qui hoc matrimonio *Provinciæ Comitatū* eſt adeptus. Succeſsit huic *Carolus Claudus* Cognomine, princeps Salernitanus, & Rex Neapolis Hunc ſequutus eſt Filius *Robertus*, Dux Calabriæ, & Rex Neapolitanus. Robertū Avum excepit *Ioanna* (cuju pater Carolus, Calabriæ Dux, jam vitam cum morte commutarat) teſtamento cum Regina Neapolis, tum *Provinciæ Comes* facta. Hæc *Ludovicum Andegavenſem*, Ioannis Francorum Regis Filium, quem explendo in aduerſarios odio adoptarat, Succeſſorem & in aliis Principatibus, & in eodem Comitatu reliquit. Poſ Ludovicum Comes factus eſt Filius ejus *Ludovicus* II; quem ſequutus *Ludovicus* III Filius, quum etiam a Ioanna II Neapolis Regina in Regem Siciliæ, Calabriæque Ducem eſſet adoptatus, improlis Succeſſorem habuit in ſuis Principatibus, ex conſenſu ejuſdem Ioannæ II, *Renatum Andegavenſem*, Fratrem, Hic quum Regni Neapolitani *Provinciaque Comitatus* jura reſignare nollet Renato Lotharingiæ Duci, ex Filio Iolanta Nepoti, ea tranſcripſiſſe memoratur in *Carolum* Fratrem, Cenomanorum Comitem: qui Filio Carolo orbatur *Ludovicum* XI, Francorum Regem, omnium Bonorum Hæredem inſtituiſſe ſcribitur. Alii ſupremi id *Renati* voluntate factum volunt: non abſque graviſsima juſtiſsimaque Renati Lotharingici expoſtulatione.

Habitarunt

ſimo Galliarum
d ab Romanis i
oſitæ quondam
etinet per exce
i Romani fuiſſ
cet *Provincia* a
e magnæ parti
e adſidet Nicæ
im Arauſiorum
nis, nunc autem
nti Iuriſdictio
præter Segetes
pia, ut potior
ra proveniunt
nduntur. Vite
orro *Provinci*
mis Annalibus
, vxorem fuiſſ
trimonio *Pro*
Rex Neapolis
it *Ioanna* (cuju
Neapolis, tum
uem explend
liquit. Poſ
quum etiam a
is Succeſſorem
n, Hic quum
Filio Iolanta
Carolo orba-
ii ſuprema id
poſtulatione.
Habitarunt

Habitarunt hic olim *Salyi*, *Aquenſes*, *Arelatenſes*, *Sextani*, *Sentii*, *Ebroduntii*, *Dinienſes*, *Veſdiantii*, *Sanicienſes*; *Nerucii*
Vencienſes, *Vulgientes*, *Aptenſes*, *Reienſes*, *Oſtavians*, *Commoni*, *Foro-Iulienſes*, *Segeſtorii*, *Albici*, *Oxubii*, *Deciates*
& alii. Sunt autem in Provincia ſub Parlamento Aquenſi, præter multa minorum gentium opida, urbes, dua
quidem Archiepiſcopales, undecim autem Epiſcopales. Archiepiſcopales ſunt *Aqua Sextia* & *Arelate*: *Aqu*
Sextia Colonia, Latinis, Paterculo, Solino aliiſq; dicuntur: quæ *Aqua Sextia Colonia* Ptolemæo: *Sextilia* eſt apud Plu
tarch. in Vita C. Marii; *Aqua Seſtia* itinerariæ tabulæ. *Coloniã Iuliam Aquas* vocat Lapis qui hodie Lugduni ad D
Benedicti: item alius ad ipſas Aquas. *Colonia* item *Iulia Aqua Sextia*, *Legio* xxv vocatur in antiqua inſcripti
one, Nummoque Veſpaſiani, Huberto Goltzio. *Aqua* quidem, quod *Aquarum* ibi *Calidarum* Balnea: un
de & hodie *Aix*: *Sextia* ab C·Sextio Calvino Cos, anno ab v.c. IↃ CXXX, Hic enim victa Salyorum Gente
Coloniam Aquas Sextias condidit, eo conſilio, ut Romanum illic collocaret præſidium: quo Barbaros ex iis re
primeret littoribus, quæ ex Maſsilia ducunt in Italiam, quum Maſsilienſibus illis coercendis non ſuppeterent
vires. Legendus Livi. lib. LXI ab. v.c. *Iulia Auguſta* vero ab C. *Iulio Cæſare Auguſto*, qui eam Colonis auxit, dedu
ctis eo Legionis xxv Veteranis. Parlamenti Provincialis ſedes, quod inde *Aquenſe*. Partim ad *Aquas Sextias*
partim in Italia, in Campo Raudino, vicit Cimbros Germaniæ populos, quique ipſis ſe junxerant, Tiguri
nos Ambroneſque Gallicas Nationes, C. Marius. Nota Hiſtoria. Alibi etiam hac de re nonnulla. *Arelas* ſimpli
citer Oroſio & Auſonio lib. de Vrbibus in Egigraphe & ipſo carmine VII; *Arelatus* eidem Auſonio in eodem
carmine, & aliis: *Arelate* Cæſari, Plin. Sueto. in Ti. Principis Vita, Melæ, & aliis: *Arelatæ* denique Strab. qu
Arelaton Salyorum *Colonia*, Ptol. & *Arelate*, *Sextanorum* Plin. Vt *Coloniæ* meminerunt Lapides de quibus paull
ante, ad *Aquas Sextias*, *Salyorum* quidem, ab antiquiſsimis Galliæ populis; *Sextanorum*, ab Legione VI, c
hic ſua fuerunt Stativa. Hodie *Arles*, plurali voce. *Thelinen* olim nuncupatam ab Græcis eam incolent
bus, memoriæ prodit Feſtus Avienus. *Mamillaria* cognominatur, quam ob cauſam neſcitur, in inſcripti
one pulcherrima, quæ ibidem in Columna legitur, teſte V·N·I. Scaligero. *Conſtantina* ut diceretur, ibi
que Septem Provinciarum, Viennenſis, utriuſque Narbonenſis, utriuſque Aquitaniæ, Novempopulaniæ,
Alpium maritimarum, conventus ageretur, ſanxit Fl. Conſtantinus Imperator. *Gallulam Romam* vocat Auſoni
us, carmine, cujus memini. Vrbs ad Rodanum ſita. Ad ſiniſtram ripam hodie. Itineraria Tabula collocat ad
dextram, ubi hodie Languedokium. Auſonius *Arelatum* Rodani Fluentis interſcindi, notat. Vnde & duplex ei
dem lib. de Vrbi. in extremo Moſella & Epiſtola XXIII ad Paull. quod videlicet in duas partes ab Rodano ſeca
retur. Hodie, mutata ibi rerum facie, Simplex eſt, tota in ripa Rodani, quę Italiam reſpicit, poſita, ſepta undiqu
paludibus, in quibus præferoces aluntur Boves. Putatur hinc major fuiſſe, creduntque magni viri partem urbi
olim florentiſſimæ alteram ab Gothis exciſam. Emporium autem fuiſſe ſatis conſtat ex Auſonio. Grat
olim Regibus Burgundiorum ſedes fuiſſe legitur. Poſtea Comirum Provincialium fuit domicilium. Primu
ibi Epiſcopum egiſſe ſcribitur D. *Trophimus*, Pauli Apoſtoli Diſcipulus, anno Imperii Neronis ſecundo i
Gallias ab eo deſtinatus, ex cujus fontibus, ut Soſimus Pontifex M. ſcribit univerſa Gallia Fidei rivulos accepit

Arc

Ara potens hodie, *Honorato Hilarioque*, Præſulibus quomdam ſuis, eſt clara. Et hæc de Archiepiſcopalibus *Provinciæ* Civitatibus; Epiſcopales ſunt undecim, in quis, quod abſque aliarum fiat indignatione, primas da- *o Maſſiliæ*. *Maſſiliam* Latini omnes, Græcique nominant nonnulli: quæ, *Maſſalia* Strab. Steph. Veteribusque Nummis: *Maſalia* Ptol. *Marſeille* vulgo. *Phocæenſium Græcorum* in Aſia Minore eſt Colonia. Condita O- mpiade XLV, ſcribente Solino; tempore Tarquinii Regis, ut notat Iuſtinus lib. XLIII. Plutarchus in Solone nditam ſcribit a *Proto*, qui *Protis* aliis dicitur. Situm petroſo in loco, indicat Strabo, prope oſtia Rodani nis, in remoto ſinu, velut in angulo Maris, ait ex Trogo Iuſtinus. Rempublicam porro Maſsilienſium tan- pere laudat M. Tullius, ut, audiente populo Romano, dicere auderet in defenſione Fontei, *Civitatis illius Diſ- nam atque Gravitatem non ſolum Græciæ, ſed pene cunctis Gentibus anteponendam*. Epiſcopos ſuos numerant D. Lazaro, quem Chriſtus ab morte ſuſcitavit. Hæc de Maſsilia; reliquæ urbes Epiſcopales ſunt *Dine*: *Dinia* in Ebroduntijs: *Dinia* Pt. in Sentiis, *Graſſe Graſſenſe Opidum*. *Glandeve Glannate* Viris Doctis latine ſcriben- us: Glannatena Civitas, Notitiæ provinciarum Galliæ in Viennenſi IV: In aliis libris eſt *Glanatica*, in qui- dam *Glamnatena*. Fallantur qui *Glanum* Plinii, Melæ & Antonini cum *Glannate* confundunt. *Glanum* n Antoninus ponit inter Cabellionem & Arelatum: at quam procul inde *Glannate*? Quid *Glanum* hodie oratur. *Senas*, *Sanition*, Veſdantiorum Opidum in Alpibus Maritimis, Ptol. *S. Paul de Vinces*; *Vintium*, Ne- iorum opidum in Alpibus Maritimis, Ptol. *Ventia*. Dioni. *Apt*: *Apta Iulia*: *Vulgientium* Plinio; *Avia Iulia Abreiulia* corrupte apud Antoninum: Nam in melioribus eſt *Apta Iulia*: ut & in Itineraria tabula. *Ries*; *ium*, Notitiæ provinciarum Galliæ, in qua ſub Viennenſi III ſic legitur; *Civitas Reienſium*, id eſt *Reius*. In bula itineraria, ſcriptum eſt *Reis Apollinaris*: quod nondum liquet. *Feruls*, *Forum Iulij* Planco ad Cicero- m, *Forum Iulium*, Commonorum urbs Ptol. COL. IVL. OCTAV. in Auguſti Nummo apud Goltzium: *rum Iulium Octavorum Colonia quæ Pacenſis appellatur & Claſſica*, Plin. Hodie portus eſt Marinus. *Ciſteron*, *ſtero* apud Antonium & in Itineraria Tabula: *Cectero*, inquit ſuis ad Merulam literis Ioſephus Scaliger, apud quem tamen excuſum eſt *Ceſſero*. Sed Merulæ ſemper Pliniana *Ceſſero* eadem cenſeri ſolet cum ea *Ceſſero* apud Ptol. Toloſæ & Carcaſſoni connumerata, quæ hodie in Languedokio *Caſtres Tulon Telo* Doctis Latine ſcribentibus; *Telo Martius*, Antonino, Opidum in interiore Maris receſſu, noven leucis, ſila. Hæc de Epiſcopalibus: ſunt alia non minoris nominis & antiquitatis Opida: *Antibe*, *Antipolis* Decia- um Opidum Ptol. *Opidum Latinum*, *Antipolis*, Plin. Tacitus *Antipolin Narbonenſis Galliæ Municipium* appellat: *nium* Nummus Titi Imperatoris. *Olbia* Ptol. Melæque nota, *Teres* vel *Hieres* hodie cenſetur, ad Mare, tribus leucis Telono. Contra Opidum iacent nobiliſſimæ Inſulæ, quæ Ptol. *Stœchades*. *Liguſtides*, Steph. Hodie, do cognomines, *les Iſles* dicuntur de *Teres* vel *Hieres*, Coralium ibi colligitur optimum, & quo non aliud ſtantius in Mari Liguſtico. *S Maximin*, *Tecolata* videtur Antonino in Itinerario, ſex grandioribus leucis Maſ- , verſus Boream. *Taraſcon* Strab. *Taruſcon* Ptol. ad ſiniſteriorem Rodani ripam: cui in dexteriore oppoſita tur *Belloquadra*, volgo *Beaucarre* fluvio tantum intercurrente. Comitatus dignitate fulgent Opida: *Sault*, *Gollis*, & alia.

Regio. unde dicta.

Picardiæ nomen quamvis non magnæ antiquitatis, nulla tamen ejus certa poteſt reddi ratio. Alii alias
augurantur. Robertus Cenalis dicit ſe ignorare, num *Picardi a Begardis* Hæreticis nomen hoc ſi
mutuati. Sed his illos conſtat multo antiquiores. Sunt qui appellatos cenſent picardos; quod ab h
ortus primo uſus Lancearum, quæ vulgo *Picques* nuncupantur. Eam hodie, ut craſſe definiam, a

Situs.

Occaſum reſpicit, cum nonnulla Normanniæ portione. Oceanus Britannicus: ad Septentrionē illæ Ve
ris Belgicæ jacent Regiones, quæ hodie Arteſia & Hannonia: ad Ortum Leuceburgum & Lotharingia ſu
porrectæ: ad Meridiem denique Campania, iſque nobiliſsimi Regni tractus, qui ſpecialiore notione Franc

Soli fertilitas.

vocatur, occurrunt. Regio eſt fertiliſsima, Horreumque Pariſiorum, atque adeo pleræque Franciæ. Vi
caret, ignava potius Incolarum ſocordia, quam vel Cœli vel Soli injuria. Picardia autem in tres dividit
partes. *Veram, Inferiorem, Superiorem*. De Vera hic tantum dicam. *Vera* (*La Vraye Picardie*) cœpto pariſiis i
nere, ſuperatiſque Bellovacorum Agris initium eſt ad Crepacorium. Comprehendit *Vicedamias*, *Ambiano*

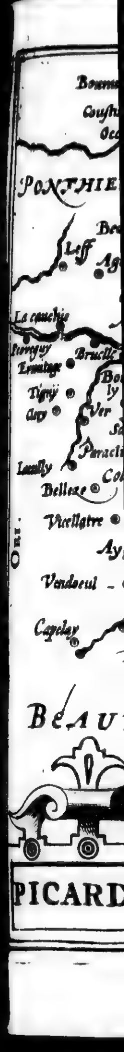
Vera Picardia.

Corbienſem & Pequignyam: *Comitatus Veromanduorum & Retelorum*: *Ducatum Tiraſchenſem*. *Ambiana* (*Viſd*
*mie d'*Amiens (nomen dedit *Ambianum*, vulgo *Amiens*: olim ut multi Docti cenſent, *Samarobrina*, Ptol. a
pellatur *Samarobriga*. Quidam Antonini Codices *Samarbarivam*, alii *Samarabrigam* præferunt. *Briga* an
qua Hiſpanorum lingua, & *Bria* Thracio ſermone, urbs nuncupatur. Nonnulli *Somonobrigam* ſcribunt a Po

Urbes.

(Belgice *Brug*) quo *Somona* fluvius trajiciebatur. *Ambianum* certe urbs eſt ad Somonam, qui eam hic
findit (unde quidam *Ambianum* putant dictum ab Imperatore Gratiano, quod aquis ambiatur) munitio
bus Galliarum & ab natura & ab hominum induſtria merito connumeranda: Foſsis pulchris præaltiſq; val
ta: clavis ea parte Regni. Templum habet ſpecioſiſsimum. Probitate ſane Incolæ Fidelitateque ſunt i
gnes, *Corbienſis* ab *Corbia*, quod opidum eſt ad Somonam; quo loco fluvius, cui adjace monam ingre
tur: clavis itidem, qua parte jacet, Franciæ. *Curmiliaca* forte Antonini, inter *Samarobri* *Amicus* & *Ca*
magum, *Roye*, ni fallor. *Peguignya* denique a *Peguignyo* volgo *Peguigny*. Opidum eſt ſic dictum, ſi vulgo fide
Pignone, Alexandri Magni milite. Hiſtoriographis nobilitatum, quod ibi Gulielmus Nortmanniæ Dux, cui
gnomen erat *Longua-Spatha*, poſitis inſidiis fuit obtruncatus per factionem Balduini Comitis Cameracen
qui eum pacis ineundæ prætextu eo pellexerat. Teſtantur Nortmanniæ Annales. *Comitatus Veromanduorum*, h
die vulgo *Vermandois*, retento, ſiqui alii Galliæ populi, priſco nomine. Comprehendere vero ſub ſe Comi
tum nunc ſignant Franciæ Geographi *Sueſſonum*, *Laudunenſium*, *Tartenorum Ditiones*, Vrbes itē *Noviomagum*
Fanum S. Quintini. *Sueſſones*, hodie vulgo *Soueſſons*, vel *Soiſſonois*. *Sueſſonum Vrbs*, quæ hodie *Soiſſon*, arce prædi
Sueſſones gentis voce apud Antoninum: *Auguſta Sueſſonum* Ptol. *Laudunenſium* Ager, *Laonnois*, dictus ab *Lau*
no: cujus meminit Vita Caroli Magni, hodie *Laon*. Situs illi in colle. *Tartenorum*, vernacule *Tartenois*, Met
polis eſt *Fera*, vulgo *La Fere*: Vrbs egregie munita, ſituque commodiſsimo, ad Oyſam Servamque confluent

Arce

SEP.
ARTESIÆ PARS
HANNONIÆ PARS
PONTHIEU
CAMBRESIS
SANTERRE
Tarsenois
BEAUVOIS
SAONNOIS
OCCI.
ORI.
MERIDIES
PICARDIA
Miliaria Gallica
1 2 3 4 5
Luceu
Humbercourt
Dourlens
Pas
Beaual
Cambray
Creueur
Chasteau en Cambresis
Landersy
Chastillon
Amiens
Corbie
Bapaumes
Perone
Han
S. Quintin
Ham
Nelle
Roye
Montdidier
La Fere
Noyon
Compiegne
Laons
Guyse
Vervins
Chauny
Coussy
Foreſt de Couſſy
Gournay
Breteuil Abb
Marle
Crecy
Ribemont
Le Catelet
Oise fl.
Somme fl.

Arcem habens ſatis validam. Quæ nunc Vrbs *Nojon*, Antonino *Noviomagus* nuncupatur, inter Sueſſonas
Ambianos eam collocanti, decimamque octavam Legionem illi tribuenti, Νουιόμαγ☉ *Vadicaſſium* eſt Pt. Vulg
Eccleſiaſticorum *Noviomus.* Vrbs eſt, antiquitatis ſuæ notas non paucas præferens. Epiſcopalis Sedes, cujus Pr
ſules Comites ſe Noviomagenſes & Franciæ Pares ſcribunt. *Fanũ* S. *Quintini*, quod Comitum Veromanduoru
aliquando Domicilium & Regiunculæ caput, nomen a Quintino, qui Martyrium ibi paſſus. Olim *Augu*
Veromanduorum. Hæc de Veromanduis. *Retelorum* (vulgo *Retelois*) ditio ſita eſt inter Hannonios, Lotharing
& Barros. Metropolis *Retelum*. *Tiraſcha* (*La Tiraſche*) primaria urbs eſt *Guiſa*, Arce ſuperbiens, Propugnacul
contra Leuceburgenſes.

Campania.

Regio.
Unde dicta.
Situs.
Cœli temperies.
Soli fertilitas.
Urbes.

CAmpaniæ, quæ ſequitur (*Comté de Champaigne*) nomen, a Camporum latitudine longitudineque
notat Gregorius Turonenſis. Eſt enim Campeſtris admodum & plana, Sementique apta. Circu
dant eam undique Brienſium, Burgundiorum, Caroleſiorum & Lotharingorum Ditiones atque T
ritoria. Cœlum ibi ſerenum: Aër temperatus. Agri paſsim Frumento, Vino, omnique Pecorum gen
abundant: nec deſunt Silvæ, opimas quæ præbent venationes, jucundaque aucupia. *Campania* porro explic
ſolet hodie cum per ſe, tum per Conjacentes ipſi Principatus. Per ſe, proprieque conſiderata duplex eſt,
ferior & Superior. *Inferiori* adcenſentur *Tricaſſium*, Ditioneſque quæ vulgo *Ivigny*, *Baſſigny*, *Vallage*. *Tricaſſ*
nominatur ab ævi poſterioris Scriptoribus, quæ hodie *Trois*, Vrbs ad Sequanam: *Tracaſis* Antonino, Legion
ibi XXII ponenti, *Tricaſſa* Ammiano: *Trecaſſa* Bedæ, *Tricaſinum* Nithardo: *Auguſtobana Trecaſium* Veteri
monente V. N. Ioſepho Scaligero. Epiſcopalis nunc ſedes. Ad Sequanam (qui Chartariis hic magno eſt uſu
commodo) in plano ſita eſt, fertilis mercaturæque dedita: Arce potens. *Ivigni* Comitatus Campaniam ſep
a Burgundia: adhęrens Senonibus. Opidum primarium *Jvigny*, Iuriſdictionem agnoſcens Baillivatus Trece
Baſſigny ſic nominatur, quod potiorem conſtituat Inferioris Campaniæ partem. *Bas* Francis *Infra*. Cincta
minibus Matrona & Moſa, exiguaq; Moſellæ portione, aquis magis irrigatur, quam hujus Ditionis reliqua.
tropolim habet cui ab *Calvo Monte* nomen: *Chaumont en Baſſigny* vulgo: Baillivatus titulo claram; Arce antiq
quæ in Rupe ſita beneque munita, ſuperbientem. Tribui ſolent illi (præter *Andomatunum Lingonum*, vulgo *L*
gres: de quo poſtea) *Montigny*, *Goeffy*, *Nogent le Roy*, *Monteclar*, *Andelot*, *Biſnay*, *Choiſeul*, *Viſiory*, *Cleſmont*, om
Opida non invalida, pleraque Arcibus firmata. *Vallenſe Territorium*, *Vallage* vulgo, nomen gerere creditur
Vallibus, quas habet pulchras admodum & fertiles: Parrenſibus hinc contiguum, inde Bartenſibus. Op
primi facile loci *Vaſſeium*, *Vaſſy*, ad Bloiſam, ditionis Guiſiæ. *Fanum S. Deſiderii*, *S. Deſier*, vel *Didier*: Arc
habet: *Janivilla*, *Janville*, Familiæ Guiſiæ Apanagium, ut vocant, aliis *Joint-Ville* ſcribitur. Sunt & Vallenſi
tione *Monsirandelum*, *Doulerant*, *Le Chaſteau aux forges*, *Eſclaron*, & alia. *Superior Campania* vere *Territorium*

nſe, le Pais de Pertois. Nomen illi a Burgo vulgo *Perte*. Regio eſt fertiliſsima, abundans Frugibus, Lignis, Cannabi. Metropolis illi *Vitriacum, Vitry*, ad Saltum Matronamque concurrentes. Continentur ſub eo *Argil-liers, Laſaincourt*, *Louvemen*, & alia Opida. Sic Campania quodammodo ſit inluſtrata per ſe: Conjacentia de-ſigno Ducatus quidem *Remenſem* & *Lingonenſem*; *Comitatus* autem *Catalaunenſem*, *Lignienſem* & *Mottenſem*, ſui juris Campaniæque non ſubjectos. *Remenſi Ducatui* (*Duché*, *Pairie* & *Archeveſché de Reims*) nomen ab Vr-be, quæ Veteribus *Durocortorum*, hodie *Reims*. *Durocottorum* Ptol. *Duricortora* Strab. *Dorocotteros* Steph. *Duro-cortum Remorum* Cæſ. Vrbs eſt incluſa, &, ut ita dicam incorporata Campaniæ, ſui tamen juris. Archiepiſco-pum habet, qui Dux Primuſque Par Franciæ. Huic ſubſunt Epiſcopi in hoc tractu: *Sueſſionenſis Soiſſon*, *Ca-talaunenſis Chaalon*, *Ambianenſis Amiens*, *Noviodunenſis Noyon*, *Sylvanectenſis Senlis*, *Bellovacenſis Beauvois*, *Lau-dunenſis Loan*, & in aliis Belgii partibus, *Cameracenſis*, *Tornacenſis*, *Morinenſis* & *Atrebatenſis*. Hic Galliarum Re-ges Oleo inaugurari ſolent. *Lingonenſis Ducatus* (*Duché*, *Pairie* & *Eveſché de Langres*) Vrbem habet quæ quon-dam *Andomatunum Lingonum*, vulgo *Langres*. *Andomatunon* Ptol. *Antemantunum* vitioſe apud Antoninum, nullo melius *Andematunum* in Itineraria Peutingeri Tabula: Tacito *Lingonum Urbs*, Gregorio Turonenſi, *Urbs Lingonica*. Epiſcopalis eſt, cujus Antiſtites Duces ſunt & Pares Franciæ. *Comitatui Catalaunenſi* (*Eveſché*, *Conté* & *Pairie de Chaalon*) nomen impoſitum ab urbe *Catalauno*; *Cathelaunum* poſterioris ævi Scriptores vocant, quæ *Chaalon* hodie, cognomine *en Champaigne*, Epiſcopalis civitas, ad Matronam planiſitus, excelſis decorata Tur-ribus, Pyramidum inſtar exſurgentibus. *Lignienſis Comitatus* (*Conté de Ligny*) Opidum eſt *Lignium*; inſignis vetuſtatis, ad Saltum fluvium. De *Mottenſi* (*Conté de la Motte*) præter nomen, nihil adhuc reperimus. Cum Campania ſolet explicari *Brienſium* (*Brionenſes* appellantur Nithardo) Tractus, Heurepenſibus contiguus, *la Brye*, antiquus Comitatus. Intium illi ad *Cretelium Pagum*, haud procul ponte Charantonio, ubi Matrona Se-quanæ commiſcetur: quorũ ille Campanos fere, hic Gaſtinenſes a Brienſibus ſeparat. Nam quicquid ferme in-ter duo hæc flumina eſt: ad Burgundiæ uſque Ducatum, Brienſibus adſcribit ſolet. Manet nomen in Opido, quod vulgo *Brye* vel *Bray Conte Robert*, ſic dictum a Comite *Roberto Brienſium* quondam Principe, cui hic erat domicilium. *Brienſium* urbes *Caſtellum Theodorici*, *Chaſteau Thierry*: *Jatinum Medorum* vel *Meldarum* urbs, ad Matronam fluvium Ptol. nota; hodie *Meaulx*: *Provinſium*, *Provins*, Opidum ab Roſis ſuave-olentibus, Con-ditis & Dulciariis celebre. Adcenſetur etiam huic Tractui *Archiepiſcopatus Senonenſis*, *l' Archeveſché de Sens* cum Opido *Pontio*. Huic Archiepiſcopo ſubſunt *Pariſienſis*, *Meldenſis Meaulx*, *Trecenſis Troye*, *Carnutenſis Chartres*, *Nivernenſis Nivers*, *Aurelianenſis Orleans*, *Amiſſiodorenſis Auſoire* vel *Auxerre*. *Senonum* urbs, olim *Agendicum*, vul-go *Sens*, *ad Icaunam*, qui vernacule *Yonne*. Præter Comitatus ſupra a nobis commemoratos, hi ſubjecti a Merca-tore recenſentur: *Bar ſur Seine*: *Auxerre*: *Viconté Tonnerre*: *Pourſuivent*, *Braine*, *Grandpré*, *Mally*, *Vertus*, *Rouſſy*, *Re-thelvigny*, & Baronia *Jainville*.

FRANCIA SPECIALIVS
Strictiuſque Sumta, Vulgo France.

Regio.

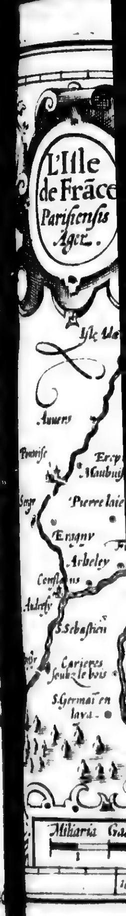
PIcardiam cum *Campania*, qua potui ſide, diligentia, brevitateque percurri: ſuccedit in mea diſtribution *Francia* vulgo *France*. *Francia* nomen hoc loco Limitibus quam alibi, anguſtioribus circumſcribitu & toti alioquin Regno proprium, pro parte tantum ejus (quam ſequentia docebunt) hic accipitu *Francia* autem de qua hic agimus, comprehendere ſub ſe ſcribitur hodie Præfecturam & Comitatum (vel ut alii, Vicecomitatum) *Pariſienſem*, *Ducatum Valeſium*, *ditioneſque Hurepenſium* & *Gaſtinenſium*. *Præf ctura Pariſienſis, la Prevoſté* & *Conté de Paris*, in quatuor dividitur Ditiones, *Pariſium*, *Goellam*, *Inſulam Franci Vexinum Francicum*. *Pariſium* appellamus, quod vulgo *le Pariſis*. Complectebatur olim quicquid erat hinc Porta Pariſienſi, de qua paullo poſt, uſque ad Pontem Æſia (*Pontoyſe*) inde vero Clayam uſque, verſus Brienſe Nomen fere petiit, niſi quod ejus etiamnum memoria ſervetur cum in quibuſdam Pagis, *Louvres*, *Cormeil Eſcova*, & alii, qui *Pariſiis*, (*en Pariſis*) cognominantur: tum in Nummis qui vulgo *Sols* & *Deniers Pariſis*, & qui buſdam Parlamenti Pariſienſis Taxationibus. Quinetiam ſunt qui *Porta*, quam nunc *Pariſienſem* vocant, no aliunde nomen eſſe cenſent, quam quod ea in *Pariſium*, de quo mihi ſermo, duceret. *Pariſii* hujus Vrbs, totiu

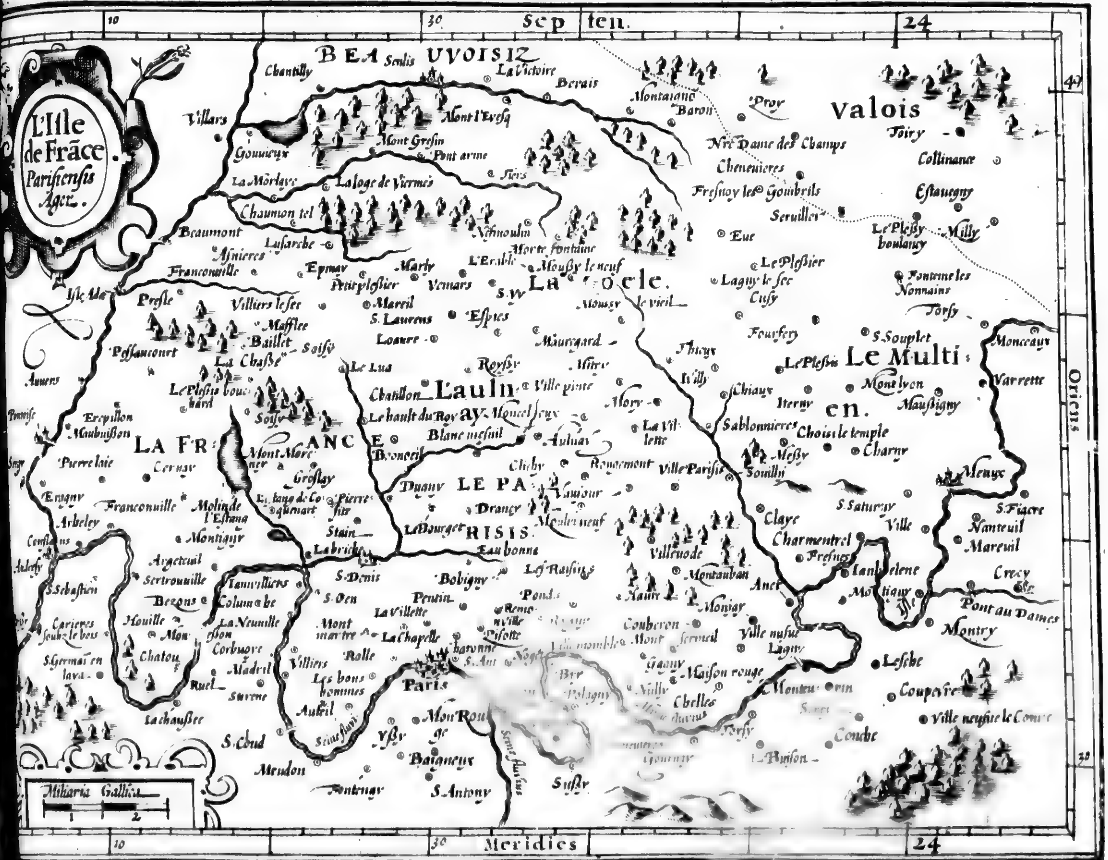
Urbes.

que nunc Galliæ Metropolis eſt *Lutetia*. Sic Cæſari nominatur; *Leucotetia* Ptol. *Leucetia* Iuliano: *Lutetia*, *Caſte lum Pariſiorum* Marcellino, *Pariſium* Zoſimo. Nuperis iſtis *Lutetia Pariſius*; non tam barbare, ut quidam hod putant. Hodie *Paris*, vulgo, ab ipſis hujus agri populis. *Lutetia* quibuſdam a *Luto*, propter Paludes vicina aliis ab Gypſiſodinis proximis quaſi λευκοτειχία, quod fere tota cruſtario conſter opere. *Lutetia* multo quonda fuit, quam hodie, minor: In inſula tantum quam ambit Sequana. Tenue ergo admodum tantæ Vrbi fuit in tium. Sed tantilla Inſula adcreſcentem indies hominum multitudinem paullatim capere non fuit potis. D ctis in utramque Continentem quaſi Coloniis, additiſque Locis Suburbanis, ita ſenſim, productis varie Pom riis, excrevit, ut jam totius Galliæ ſit maxima. In tres nunc ſecatur partes: quarum major, eaq; ad Ripam Flum nis dextram, humilior eſt, ad Ortum & Septentrionem vergens, *Villa* vulgo dicitur, *la Ville*: Minor ad ſiniſtra verſus Auſtrum & Occidentem loco altiore, & qui per colliculos ſuos nonnihil adſurgit, *Univerſitas* vocatu *l'Univerſité*; Media eſt *Inſula*, quam *Civitatem* antiqua appellatione, *la Cité*, nuncupant: Fluvio undique cinct pontibus duobus quidem minori, tribus vero majori juncta. Architremus Poëta Anglus hiſce illam verſibu olim celebravit:

Exoritur tandem locus, altera regia Phœbi
Parrhiſii, Cyrrhæa Viris, Chryſæa Metallis,
Græca Libris, Inda ſtudiis, Romana Poëtis.
Attica Philoſophis, Mundi roſa, balſamus Orbis,
Sidonis ornatu, ſua menſis, & ſua potu.
Dives agris, fœcunda mero, manſueta colonis.
Meſſe ferax, Fortis Domino, Pia Legibus, aura
Dulcis, amæna ſitu, bona quolibet, omne venuſtum,
Omne bonum, ſi ſola bonis fortuna faveret.

Hau

L'Iſle de Frãce. Pariſienſis Ager.
Sep ten.
Meridies
Oriens
Miliaria Gallica
BEA UVOISIZ
Valois
LA FR ANCE
Lauln ay
LE PA RISIS
La Goele.
Le Multi en.
Paris
S. Denis
Meaux
Senlis
Chantilly
Beaumont
Montmorency
S. Cloud
Meudon
Charenton
Lagny
Pontoiſe
S.Germai en laya

Haud procul Pariſiis *Pons Charentonius* eſt, vulgo, *le Pont Charenton*, non ignobilis Vicus, ubi Matrona Se
quanæ miſcetur. Auditur hic *Echo*, quæ terdecies humanam reddit vocem; quæque quod admiratione d
gnum majore, quadriſyllabum integre & perfecte, quater quinquieſque reſonat. Hæc de Pariſio: ſequitur *Go*
la, ut quam minime poteſt, diſcedam ab vulgato nomine, *la Goelle*. Huic etiam antiqui perierunt Limite
Manet ejus tantum memoria quibuſdam in locis ab Goella cognominatis. Eſt ibi *Comitatus Dam-Martine*
ſis, *la Conté de Dam-Martin*, ab inſigni quondam Opido *Dam-Martino*, quod nunc in Vici formam eſt r
dactum, in Colliculo collocatum. *Inſula Erancia*, *l'Iſle de France* ex ipſorum Gallorum definitione compr
hendit quidquid Terrarum eſt ab *Fano S. Dionyſii Poſſiacum* uſque & *Mommorancium*, atque univerſim qui
quid inter Sinus Gyroſque jacet Sequanæ, hinc Picardiam, inde Normanniam vorſum. Alii alios ipſi fin
ſtatuunt. *San-Dionyſianum*, vulgo *S. Denys en France*, opidum amœnum atque elegans, quod a Dionyſio Ar
opagita imperiti rerum antiquarum & ſomniorum monaſticorum creduli nomen ſortitum arbitrati ſunt. *P*
ſiacum, *Poiſſy*, Opidum non ignobile. Arx ibi Regibus quondam in delitiis. Eo Reginæ ſe conferre ſolebar
anteaquam D. Germani arx eſſet, partum edituræ. Ibidem Regum liberi educabantur, ut poſtea Blæſis & Ar
baxiæ. Inter *Poſſiacum & Lutetiam Fanum* eſt *D. German.* conſecratum, vulgo *S. Germani en Laye*. Opidu
nonnullius antiquitatis. *Mommorancium* vernacule dicitur Mommorancy. *Inſula* ſuccedit *Vexirum Francicu*
Vexin, vel ut alii, *Vulxin le François*. Continet quidquid eſt Æſia fluvio Claromontem uſque, verſus Pica
diam. Periit & hujus memoria, niſi quod quodammodo ſervetur, in antiquis quibuſdam Chartis & Mon
mentis. Hactenus de Præfectura Pariſienſi, quatuorque ejus Ditionibus. Altera pars *Valeſium*, vulgo *le Pai*
Valois; nomen habere putatur ab amœniſsimis, quibus hæc ditio ſuperbit, Vallibus. Alii aliunde derivant. C
mitatus olim, hodie Ducatus. Primus Valeſiorum, ut & Alenconii, Comes dictus fuit Carolus Philippi I
Franciæ Regis Filius, Philippi Pulchri Frater: a quo per Philippum VI filium Regium Valeſiorum Stemma
Galliis fuit propagatum. Extendit ſe Ducatus *Valeſius* in Picardiam uſque. Primarium Opidum (præter C
ſpiacum Creſpy) *Silvanectum* eſt, Francis *Senlis*. Dictum Latinis quidam augurantur, quod Silvæ nectatur. Op
dum eſt antiquum, præter Epiſcopatum, præfectura & baillivatu nobile. Ditavit Silvanectenſis Præfectu
Valeſium Ducatum Dynaſtiis, quæ vulgo audiunt *Pierrefons Betiſi & Verberie*, comprehenſis Opidis quæ nu
Angy, *le Pont S.* Maxence (paludibus hoc cinctum eſt, Limitemque ſtatuit Franciæ & Picardiæ) *Pongoi*
Brenonville &c. Complectitur eadem Præfectura *Compendium Compiegne*, ſedem olim Principum; *Carolopolim* a
appellatum, ab Carolo Calvo, qui Pomeria ejus ſcribitur produxiſſe & muniiſſe. Tranſgreſsis Compendium o
currunt ſtatim Picardiæ populi, Sueſſones & Laudunenſes. Sub Compendio ſunt Magny, *Thorette*, *Creil.* Co
tinet quoque Silvanectum *Pontis Æſiæ* (*Pontoiſe*, vulgo *Ponteſium* nominat Ivo epiſtola CV) Baillivatum, Pr
fecturam & Vicecomitatum: cui parent *Ville-Neuve le Roy & l'Iſle Adam*. *Ponte-Æſiæ* ſuperato, ſe offert No
mannia. Silvanectenſis inſuper Præfecturæ Ius agnoſcit *Comitatus Belmontius ad Æſiam*, *la Conté de Beaumont ſ*
Oyſe; antiqua Præfectura, cui ſubſunt *Perſang* & Metu. *Comitatus Belmontius* Dominos agnoſcit, Principes Reg

ſtirp

ripis Vendomenſis. Ad hoc Opidum ultra Æſiam initium capit Bellovacenſis Ditio. Sub Silvanectenſi de-
que Præfectura, ſimulque ſub Valeſio Ducatu eſt *Comitatus Bellovacenſis, Conté de Beauvais, Beauvoiſin*. Metro-
olim habet *Bellovacum*: ſic nominem Opidum, quod vulgo *Beauvais*. Apud Cæſarem, ut Nob. Vir Ioſephus
caliger ſcribit ad Merulam, *Bratuſpantium*, addens ſub Cæſaribus tranſnominatum *Cæſaromagum*. *Bratuſpan-*
tium tamen, ne quid diſsimulemus, Carolo Bovillo Pagus hodie putatur *Granviller*, vel *Grattepance*: aliis *Cler-*
montem Beauvoiſin; Vigenereo *Beaumont ad Æſiam*. Eſt autem *Bellovacum* urbs ſitu amœniſsimo, adſitos ha-
ens Montes fertiles non adeo excelſos; inde Agros excipiendæ Sementi commodos. Nec deſuut Vina. Inco-
s præſertim Fœminis, magna ſunt privilegia, ab Ludovico XI Francorũ Rege ipſis conceſſa, an. CIƆCCCCLXXII,
od Carolum Burgundiæ Ducem obſidione ſolvere, reque infecta abire coëgerint. Haud procul Bellovaco
Claromontium, Clermont: Opidum eſt arce munitum. Hæc de *Valeſio*: ſequitur tertia Franciæ pars *Heure-*
ſe Territorium, Heurepois. Initium capit ad Sequanam, ſub ponte Pariſienſi, qui parvus cognominatur; ſe-
que eundem fluvium procurrit Corbolium, Melodunum & Moretum, ubi Verina Amne, qui in Lonium
exonerat, ſejungitur ab Gaſtinenſium Agro. Adhæret Brienſibus, ubi reſpicit Fanum, cui cognomen ab S.
olumba Grandi apud Senones. Continet autem Vicecomitatum & Baillivatum *Melodunenſem*. Metro-
lis eſt *Melodunum*. Nomen hoc perperam apud Cæſarem bis eſt inſultum; pro quo veteres omnes ſcripti
dices Commentariorum de Bello Gallico habent *Metioſedum*. Verum quidem eſt *Melodunum* & *Metioſe-*
dunum idemque Opidum eſſe: ſed *Melodunum* poſterius eſt, hodie *Melun*, in Inſula Sequanæ, inſtar Lute-
Pariſiorum. *Melodunum* arce validum eſt. Quod Opidum bonis piſcibus, præcipue Cancris ſuaviſsimis,
bilitatum & celebre, nunc *Corbueil* vulgo *Corbolium* nominatur in Vita S. Petri Tarentaſii. Habet & hoc cum
ltis aliis Arcem. *Fons Bellæ-Aquæ*, vernacule *Fontaine-Belle-eau*: Seceſſus Regum amœniſsimus quietique
iſsimus: vere palatium; Domicilium olim S. Ludovici, poſt Philippi, poſtremo Franciſci Valeſii. Multa ibi
gularia. Quartum in Francia locum dedi *Gaſtinenſium Ditioni*; vulgo *Gaſtinois*: que ab Heurepenſi ſepara-
Verina fluvio. Comprehendit ſub ſe *Ducatus Stampenſem & Nemurcenſem*, *Comitatumque Rupiſ-Fortis*, &
s. *Stampæ*, *Eſtampes* vulgo, Opidum medio inter Lutetiam Pariſiorum & Genabum Anrelianenſium itinere,
Iunnam fluvium Cammarorũ, qui delicatiſsimi, parentem largum, ad Corbolium in Sequanam ſe exone-
em. Ducatus (qui olim Comitatus fuit) claret dignitate *Nemurſium*, *Nemours* Opidum ad Lonium flu-
n, qui paullo infra Moretum Sequanæ concurrit. Inter Ducatus Franciæ etiam non poſtremi loci. *Rupes-*
tis, Roche-fort Gallo-Romanis dicta, Comitatus gaudet titulo. In Gaſtinenſium quoque Ditione cum *Mil-*
& *Moreto* (quod Limes Gaſtinenſes inter & Heurepenſes) utroque Arce prædito, aliiſque Opidis eſt *Montar-*
gium, quaſi *Mons-Argi*, ut quidam ratiocinantur; quod in circuitu adſpectus ejus procul extendatur. Incendio
tatum circa annum CIƆ IƆXVIII, poſtea renovatum fuit. Arcem & hoc habet, in qua depicta viſitur hiſto-
Canis Venatici, qui Heri ſui mortem vindicavit, occiſo eo, qui necem illi attulerat,

 Bononia,

BOVLONGNE

COMITATVS.

Inſunt & hi Comitatus: Guines, Ardres, & Fiennes Baronatus Item Epiſcopatus Tarvannenſis ſive Morinorum, cui hæ Ditione in ſpiritualibus parent.

Meridiani ad rationem Paralleli 50.45 poſiti ſunt.

Regio unde dicta BOlonia, vel ut alii, *Bononiæ* Comitatus (*Conté de Boulongne*) ſatis eſt amplius. Totus hic Trac arenoſus eſt, ejus generis arenæ, quam Vrentem vocant: unde & nonnulli *Boloniam* cenſen

Situs. *Bouillir* derivatam, quod ridiculum veditur. Nomen Comitatui a *Bolonia* Opido quod Superius hodie & Inferius diviſum. Initium Bononiæ Comitatui ab Montibus S. Ingelbe procurritque ad fluvium Cancham, quæ ejus Longitudo : Latitudo ad Lucum uſque To nohenſem porrigitur. Comitatus autem titulo nobilis eſt Bolonia, quam dignitat

Urbes. adepta eſt tempore Caroli Calvi Regis Galliæ quo tempore *S. Paul, Oye, Guines* & *Arteſia* dem honore tituloque potitæ ſunt. Multa habet Opida & pagos. Inter alia *Boloniam* Opidum, quod dup Superius & Inferius. Illud altiore ſitum loco, Burgus tantum, anteaquam ab Anglis obſidione premeret Hoc autem planiora occupans Mare adluit. Alterum ab altero paſſibus diſtat centum aut circiter. *Bononiam* tiam nominant hac Galliarum parte varii. *Bononienſe opidum* habet quoq; Panagyricus incerti auctoris Impe tori Conſtantino dictus. *Civitas Bononienſium* eſt in Notitia provinciarū inter Belgicæ Secundæ Civitates. Ho Francorū vulgo *Boulongne*; Inferioris Germaniæ populis propius ad veterē appellationem accedentibus *Beu*

Antiquiſſi

Occidens
MARIS BRITANNICI PARS
Germanici Maris Pars
Fort de chastillon
Boulogne
Le fort de Blacnes
Estaples
Hesdinen
COM DE GVINES
LON NOIS
BOU
DE
Calais
Terre d'oye
Ardres
Gravelinghe
Comte S.Pauli
S.Omer
Campaigne
Renty
Douhon
Hondembor
Ambleteul
Arien
BOLONIA
Militaria Gallica

Antiquiſsimis temporibus, uti cenſent V.N. Ioſephus Scaliger ſuis ad Merulam litteris (nam ad Auſonium *Ge*
ſire Opidum hoc tractu nomen retinere docet) Papirius, Maſſonius, Lelandus, Ortelius, & alii, *Geſſoriacum*. H
conteſtatur Peutingeriana Tabula, in qua legitur *Geſſoriacum* quod nunc *Bononia*. *Geſſoriacum* Antonino dicitu
qui ei Legionem adſcribit xv, & alibi *Geſſoriacenſis Portus*, item *Geſſoriagenſis Portus* in Maritimis: Ptolemæo *Ge*
ſoriacum navale Morinorum. Alii Geſſoriacum non idem volunt cum *Navali Bononienſi*: *Caleſium* putat Ioanne
Talbotus, *Fanum* S. *Audomari* alii: *Vicum Soaci* Turnebus; *Sluſam* Boëtius, *Brugas* Hermolaus Barbarus, *Gand*
vum Bilibaldus. Robertus Cœnalis diverſa ponit *Geſſoriacum Portum* & *Geſſoriacum Navale*; illum Bononiam
cenſens; hoc autem *Caſtellum*, quod vulgo *Caſſel*. Bolonienſis porro fuit Godefridus, Euſtathii Bolonienſ
Comitis Filius Lotharingiæ Dux, qui Chriſtianorum Primus Rex Solymorum. Prope Bononiam erat *Iti*
Portus; quem qui *Caleſium* Opidum eſſe arbitrantur, nullo negotio refelluntur a Ptolemæo, qui poſt Sequanæ Flu
minis Oſtia prius ponit *Icium Promontorium*, deinde *Geſoriacum navale Morinorum* a quo Opidum *Caleſium* diſta
plus quam xx millibus Paſſ. *Geſſoriacum* idem eſſe cum *Itio* perſuaſum videtur M. Velſero. *Itius Portus* qui
buſdam *Fanum* S. *Audomari* cenſetur, adductis cum vetuſto Vrbis nomine, quo *Sitieu* vocabatur, quaſi, u
volunt, *Sinus Itii*; tum Loci ſitu, qui quum valde ſit humilis, præaltis tamen littoribus Vrbem quodammo
do cingentibus, Sinum Maris olim capaciſsimum fuiſſe indicat. Camdenus in ſua Britannia docet *Itium Portu*
diu fuiſſe in loco, quem hodie *Withſan* vocamus: prope *Blaneſtum*. Verum hæc aliis diſceptanda relinqu
mus. *Bononienſi* Comitatui ſuccedit *Guinenſis*, *Guiſnes*; qui diſterminatur ab Comitatu *Oyo* per Canalem Ma
jorem, qui Opidum ipſum præterlabitur, Territorium fere reddens inexpugnabile. Primarium Opidum *Gui*
neſium, *Guiſnes*, in duas diviſum Partes, quorum una in Paludibus ſita, altera in continenti; Loci natura muni
tum & validum. Cepit Rex Henricus II, miſſo illuc Franciſco Lotharingio, Guiſæ Duce, anno CIϽIϽLVIII
De Danorum quondam in Guinenſem terram Iure, multa Meierus in Annalibus Flandriæ, deque eode
Comitatu alia apud alios Hiſtoriographos, quæ hujus non ſunt loci. Viſuntur & alia Opida, *Hartincour*
Peuplinge, *Conquelle*, *Portus Nievelletius*. Continet Comitatus hic ſub ſe Baronatus *Ardreſium* & *Courtembrone*
ſem, ſingulos ab ſuis dictos Opidis, quorum unum *Ardres* vulgo, [illegible] *Courtembrone*. *Itē Fiennenſis Baronat*

Comitatus. Guinenſis. Opida.

Duobu

Duobus *Ardreſio* Milliaribus verſus Oceanum occurit *Caleſium*, opidum natura arteque munitiſsimum, Galliæ Clavis & Ianua ſemper habitum, Muris primo, ut fertur cinctum ab Philippo Bononienſi, S. Ludovici Patruo. Arcem habet cum Turri valida, quæ ingreſſum ex mari in Portum prohibet. Captum fuit ab Eduardo v Anglorum Rege, pridie Nona Augusti, undecimo menſe poſt horrendam Pugnam, quam contra Philippum VI, Francorum Regem, ad Creſsiacum anno CIↃCCCXLVII pugnatam, multis depingit Paulus Æmilius lib. IX. Poſſeſſum ab Anglis annos CCXI (nam fruſtra obſederat anno CIↃCCCCXXXI Philippus Bonus Burgundus, Flandris ipſum deſerentibus) & tanquam Galliæ Clavem in loculis. ut loqui conſueverant Angli, ſervatum, expugnatum, Guiſio Duce, Galli recuperarum anno CIↃ IↃLVIII, menſe Februario. Æquali fere Itinere verſus Mediterranea *Caleto Bononiaque* diſtat *Teroana Morinorum*, vulgo *Teroane*: nomen retinens, quanquam ab Carolo V deleta. Epiſcopali Sede Bononiam tranſlata: Flandris, *Terrennerberch*; *Teruana* vel *Tarvenna* Antonino, *Tervanna* Itinerariæ Tabulæ, *Taruanna* Ptolemæo. Quoſdam *Tarubanum* appellare Bovillus adſerit. *Terrubanorum* meminit Trithemius in Francorum Hiſtoria. *Tervana* quibuſdam quaſi *Terra-Vana*, ob vilitatem territorii. In Notitia Provinciarum, ubi Belgicæ Secundæ Civitates recenſentur, nominatur etiam Civitas *Morinorum*, id eſt, *Ponticum*, *l'Eveſché de Teroane*. *Colonia* forte *Morinorum* in antiquo lapide, qui ſuperioribus annis repertus fuit in Gelria, Sugambrorum olim Principatu, dimidiato ab urbe Neomagienſi miliario. *Ditio* porro *Oyana*, *Terre de Oye*, porrigere ſe ſcribitur Duynkerkam uſque, Flandriæ Opidum. Sunt ibi præter *Oyam*. aliæ quædam Opida ſed ignobiliora. Ad Boloniam redeo. Ea Amnibus rivuliſque *Flumina.*
connectatur *Archia*, qui per Arquenſe opidum Fanumque Audomari Gravelingam petit. Inde non procul *Scafelt Æſtuarium*, ad uſque Arderam Arcem æſtuans. Nec deſunt æquorei rivuli duo, Marquiſianus ſcilicet & Boloniacus. Eſt & *Hantia* ſeu *Heſdin* amnis *Heſdino* Opido nomen ſuum communicans. Sequuntur deinceps rivorum paludoſa fluenta, & *Cauchia* flumen. Horum vero nonnulli amnes p[illegible]culenta efficiunt ſtagna, ſeu ...ria, a vicinis Opidis denominata: cujuſmodi ſunt quæ ſua lingua vocant *le Vivier d'Hames, d'Andre, d'Arbres*. *Montes.*
Collibus arenariis univerſus hic Tractus ſecundum littus maris ſeptus eſt. In interiori vero regione ſunt, quos lingua vocant *les Monts de S. Ingelvert*, & *les Monts de neuf caſtel*, & *Dannes*. Silvis vero ac Lucis omnis fere *Silua.*
conſperſa regio, cujus partes *les Bois de Surene*, *Celles* &c. Indigenę moroſi habētur, ſibiipſis plus ſatis indulgētes. *Vulgi Mores.*

Sequitur

Anjou Ducatus habet Comitatus, Baronias, Dominia, ut Graon quæ nec dum inveni, aut diſtinguere potui. Homagium ſive fidem clientelarem illi præſtant hi Comitatus IV, *Maine, Vendoſme, Beaufort, la Val.*

Iuriſdictio.

Sedes Præſidialis totius Ducatus eſt Angiers, ſub qua ſunt particulares ſedes juridiciales Angiers, Saumur, Bauge, & Beaufort en Vallée.

Status Eccleſiaſticus.

Vnum habet Epiſcopum Andegavenſem, Angiers; Turonenſis Archiepiſcopo ſubjectum.

Ducatus Andegavenſis.

Regio. *Situs.* SEquitur in noſtra Methodo *Ducatus Andegavenſis. la Duché d'Anjou.* Hujus Provinciæ populos C. Cæſ. *Andes*, Plinius *Andegavos* appellat. Incipit ab *Vico Chouſay*; finemque accipit inter *Moncontour* & *Herraut*, ubi initium Pictavienſis Territorii, quod illi ab Meridie: verſus Orientem confinia ſunt Turonenſium & Vindocinorum: ad Septentrionem Comitatus qui vulgo *Maine* & *la Val*: ad Occidentem denique Britanniam attingit. *Soli fertilitas.* Regio fertilis & amœna magis quam ampla. Colles ibi Vitibus paſſim conſiti, valles Silvis Saltibuſque viridantes: læta Prata: Ericeta gratiſſimum pecori pabulum præſtantia. Vina hic alba, notæ nobiliſſimæ, vulgo *Vins d'Anjou.* In ſumma quicquid huic vitæ uſui eſſe poteſt, hæc Provincia ſuppeditat. In nonnullis etiam hujus Provinciæ locis illud genus Lapidis cœruleum & fiſſile effoditur, quo Templorum ubique ædiumque tecta contra cœli injurias muniuntur: *Ardoiſes* vernacule vocantur. *Imperium majorum.* Rex Odopericus, occiſo Comite *Paulo*, Andegavenſem urbem obtinuit: ſuiſque eam poſteris reliquit, Franciæ Regibus, quorum Carolus Calvus Superiorem quidem provinciæ partem *Torquato* (alii aliter vocant) dedit, reſervato ſibi ſupremo in eam jure: Inferiorem autem *Eudoni* Pariſiorum Comiti, cujus ex fratre *Ruperto* Comite Andegavenſi Duceque Celticæ Nepos, Hugo Magnus eam largitus eſt *Fulconi*, Torquati ex Ingelgero filio, Nepoti. Fulconi ordine ſucceſſerunt *Fulco* II, *Gotefridus* vulgo dictus *Griſgonella*, *Fulco* III, *Gotefridus*, II, *Fulco* IV, *Fulco* V; qui Hieroſolymorum Rex fuit, poſt Balduinum cujus Filiam ipſe viduus duxerat uxorem: *Gotefridus* denique VI *Brabatus*, cui ſociata fuit Machthildis, Henrici I Angliæ Regis F. Hujus Filii, Henricus quidem Rex fuit Angliæ, ejus nominis II: Andium vero comites *Gotefridus* VI & *Gulielmus*: quos quum parricidali bello victos terris ſuis pepuliſſet Frater Rex, Filios natu majores in Angliæ Regno, *Gotefridum* autem VIII in Comitatu Andegavenſi ſucceſſores habuit. Gotefridi filio *Arturo* Comiti, Britanniæque per matrem Duci bellum movit Patruus Ioannes Angliæ Rex. Fecerat jam *Arturus* Homagium, ut loquuntur, & fidem Principaſ

ANIOU
Miliar. Gallica
Angiers
Saumur
Chinon
Loudun
Mirebeau
Thouars
Montreuil belay
Beaufort
Craon
La Fleche
Le Lude
Baugé
Moncontour
Chollet
Vihiers
Doué
Brissac
Candé
Champtoce
Ancenys
Tours
Lisle Bouchart
Loyre
Vienne flu.
Vonne fluuius
Cher fluuius
Le Pe
Le Mauges
Ludo nais
Mire balais
Tou arf coy

cipatus ſui nomine promiſerat Francorum Regi Philippo Auguſto: a quo inſtigatus quũ Pictones Regi Patruo ereptum properaret, cum exercitu Ligerim jam tranſgreſſus, ab eo ex improviſo ſuperveniente captus, Rotomagum eſt abductus, ibique non multo poſt acciſus. Id non ferendum rata *Arturi* Mater, Conſtantia Conani Britanniæ Principis filia & hæres, Regem Ioannem parricidii accuſavit, apud Franciæ Regem, quem dixi: quumque vocatus ſe juri non ſiſteret, parricidii damnatus eſt ſententia Parium Franciæ, ejuſque Provinciæ quas in Galliis habebat, Fiſco Regis ſunt adjudicatæ: quam ſententiam ipſe Rex exequens, Andegavenſes ſibi deditione ſubjecit, Regique Francorum *Ludovico* Filio nominis ejus VIII reliquit. Huic ſucceſsit Filius *Ludovicus* IX, *Sanctus* cognominatus, qui Provinciam hanc *Carolo* Fratri Apennagii jure conceſsit. Hunc ſequutus *Carolus* II, qui Clementiam Filiam locans *Carolo Valeſio* Provinciam hanc Dotis nomine largitus eſt. Huic ſucceſſerunt Franciæ Reges, *Philippus Valeſius* Filius, & ex eo Nepos *Joannes*, qui nobiliſsimam hanc Regni protionem Ducatus titulo, anno CIↃCCCL decoratam Filio *Ludovico* Apennagii jure dedet. Hunc ſequuti ſunt deſcendente linea *Ludovicus* II, & *Ludovicus* III, quo ſine Hærede mortuo Principatum adiit *Renatus* Frater. Hic defunctis Liberis, Hæredem dixit ſui fratris Filium *Carolum* (alii fratrem fuiſſe volunt) qui Hæredem ſcripſit *Ludovicum* XI Regem. Et ſic Coronæ Franciæ fuit adnexus, ejque unitus manſit; niſi quod *Franciſcus* I eundem ſuæ Matri *Aloiſiæ Sabaudæ* in uſum fructum tradiderit. Rex Carolus IX eum jure Apennagii tribuit *Henrico* Fratri, qui deinde Poloniæ & Franciæ Rex.

Urbs & Opida. Metropolis Ducatus *Andegavum* eſt, *Andegavenſis Civitas* Paulo Diacono; vulgo *Angiers*. Ptolemæo dicitur *Juliomagus Andicavarum*, ut legendum monet Merula. Sita eſt in utraque *Meduanæ*, *Maine*, fluvii ripa, pontemque habet lapideum flumini injectum. Inſignis ibi Politia. Epiſcopali fulget dignitate: Seneſcallatu etiam & Baillivatu, Sedeq; ſuperbiens Præſidiali. Academiam habet celebrem ab Ludovico II Andegavenſium Duce, anno CIↃCCCXXCIX inſtitutam; evocato, qui jus ibi profiteretur Franciſco Balduino. Habet hic Ducatus multa inſignia Opida, alia aliis majora. Pauca ut vernacule ſonant, dabo: *Saumur* ad Ligerim cum Arce; Academiam, quam apud Regem Magni Viri moliuntur, brevi habiturum: *Montreneau*, *Bauge*, *Beau-fort*, *Briſſac*, *Monſtreul-Belay*, *Maleuvrier*, *Ghantoceau*, *Vilers*, *Duretail*, *la Fleſche*, *Chaſteau-Gontier*, *Segre*.

Lacus. *Flumina.* In hac Provincia multa Stagna, magnus Lacuum numerus, Rivuli non pauci, & plus quam quadraginta ſunt flumina: Sunt & Vivaria Paludeſque, Fontes item infiniti. Inter amnes præcipui ſunt *Ligeris*, *Loire*: *Vigenna*, *la Vienne*, *Viane & Vignane*: *Meduana*, hodie *Mayne*, *Sarta* vulgo *Sartra* & *Lorius*. Extra urbem Andegavum veteſtæ monſtrantur ruinæ, quæ vulgo *Grohan* dicuntur. Hic quondam Theatrum ab Romanis exſtructum fuiſſe perhibetur. Apparet multæ parietinarũ murorumq; reliquiæ. Effodiuntur & infinita probæ notæ Numiſmata. Cæterum huic Ducatui præter alios Comitatus, Baronias & Dominia quæ habet: Homagium, ſive fidem clientelarem præſtant hi Comitatus 4: *Maine*, *Vendoſme*, *Beaufort*, *la Val* de quibus ordine agemus.

Comitatus Cenomanenſis. *Comitatus Cenomanenſis*, vulgo *Conté de Maine* primo loco occurrit. Hunc tractum Ptolemæi tempore *Cenomani* inſederunt. Provincia autem Cenomanorum inter primas Galliæ habitari cœpit. Olim ejus limites longius ſe extenderunt

derunt,quam nunc protenduntur, idque facile colligi poteſt ex iis quæ Livius, Polybius & Iuſtinus, de irruptione Cenomanorum Italiam literis mandarunt. Territorii una pars fertilis eſt,alia ſterilis,Incoliſque facilius eſt venaticas carnes, quam panem & vinum apponere; non tamen iis omnino caret, aliquæ enim hujus Provinciæ partes tam fertiles ſunt, ut eam nec Andegavenſis Ditio, nec Turonia Vini bonitate, Frugumque fertilitate ſuperent. Solum herboſum, Paſtionique Pecudum commodum. Hanc vero Provinciam ſub Aquitania comprehenſam, aliquando paruiſſe legimus Ducibus Aquitanis, donec inter Reges Franciæ, Ludovicum ix & Angliæ Henricum III pactum fuit,ut Anglus Aquitania, quam ab Septentrione Carantonus fluvius,ab Meridie Pyrenæi Montes terminarent, contentus, in perpetuum cederet Normannia, Terriſque Cenomanorum & Andegavenſium; eique numerarentur CIↃ IↃ aureorum millia. Rex Franciæ *Joannes* Andium & Cenomanorum Comitatum *Ludovico* Filio Secundo-genito dedit. Donationis Diploma anni CIↃ CCCLX in ...rinio Regis adhuc viſitur. *Ludovico* ordine ſucceſſere *Ludovicus* II Filius, & *Ludovicus* III Nepos. Hi tres ...ulum Regum Neapolitanorum geſſerunt. *Ludovico* tertio vita defuncto nullis poſt ſe relictis liberis, ei ſucceſſit *Renatus* frater, quem Regina Neapolitana Ioanna,ejus nominis II,ſuum Hæredem in Regno Neapolitano & in Comitatu Provinciæ inſtituit. *Renatus* ex Iſabella Caroli audacis filia ſuſcepit Ioannem filium, Calabriæ Ducem, cui ſupervixit *Renatus* Pater. Hic *Joannes* ex Maria Caroli Ducis Borboniæ filia, genuit Nicolaum Calabriæ Ducem & Marchionem Pontenſem, qui abſque liberis deceſsit,avo Renato adhuc ſuperſtite. *Renatus* ...epoti ſuo Renato ex Iolanta filia, & Friderico Vadimontano, jura Regni Neapolitani & Comitatus Provinciæ reſignare noluiſſe,ſed ea Carolo fratri ſuo, Cenomanorum Comiti, reliquiſſe fertur: qui cum etiam paullo ...ſt moreretur Ludovicum undecimum rerum ſuarum Hæredem inſtituit. Cæterum tota hæc Regio ſuperio...us annis in duas quaſi abiit partes. *Civitas Cenomanenſis*, Ditioni addita eſt Regis Franciæ; *Urbs* autem *Ma*..., *Maine* cum Marchionatu, nunc in Ducatus decus erecto, Guiſiæ gentis agnoſcit Dominium. Opidum ...marium ad Sartram fluvium, vulgo *le Mons*. Ab initio ſedes Baillivatus; poſt Henricum II Præſidialis eſt fa...ad quam variorum Opidorum appellationes devolvuntur. *Ducatus*, olim Comitatus, *Vindocinenſis*, *Duché* ...*Vendoſme*, initiũ capit a Baugenciaco, Limite inter duas Belſias, quæ cognominantur *Solonia* & *Vindocina*, fines ...ge lateque extendens ad Santonas uſque, ut quidam volunt. Dictus ad *Vindocino* Opido, vulgo *Vendoſme*. ...forte Ο'υίνδικον (ſic enim legendum) eſt Aulerciorũ Cenomanorum, in Gallia Lugdunenſi Vrbs. Nihil hic ...rmamus. Nam Ο'υίνδικον illud, certius fortean eſt Opidum quod hodie *le Mans*; quæ Magni Scaligeri ſententia. *Vindocini* Comites originem ducunt ex Borboniorum ſtemmate. Primum Comitem legimus *Ludovicum* ...*bonium*, Ioannis Marcæ Clermontiique Comitis F. Succeſſerunt huic recta linea Filius *Joannes*, *Franciſcus* Ne..., & *Carolus* Pronepos, quem primum Vindocini Ducem, creavit Franciſcus I Galliarum Rex. Filium *Carolus* ...uit *Antonium*, Vindocini Ducem, Franciæ Parem, & per Ioannam Albretam Conjugem, Navarræorum Re...n, quo natus *Henricus Borbonius*, Galliæ ejus nominis IV, Navarræq; Monarcha Potentiſsimus Bearnii Prin...s, Dux Vindocini, &c. Sunt & *Beaufort* & *la Val*.

Soli qualitas.

Imperium Maiorum.

Opida.

Ducatus Vindocinenſis.

Situs.

Imperium majorum.

Bituricenſis Ducatus.

Regio. *Situs.*

B*Ituricum* vel *Bituricenſis Ducatus*, *Duché de Berry*, qui in noſtra Methodo ſequitur, ab Septentrione So-loniam Inferioris Belſiæ partem, a qua Caris fluentis diſterminatur; ad Ortum Hurepenſes, Nivernen-ſes, & Borbonios reſpicit, conſtituente hic limitem Rivulo, cui nomen *la Faye*: qua Meridies eſt, Lemo-vices habitant, ubi *Crourcfluit*; qua Occidens Pictones & Turones a quibus fluviolo, qui *Clery* vulgo, ſepa-

Soli fertilitas.

ratur. Segetum eſt fertiliſsima, Vini rerumque aliarum ad vitam cultumque neceſſariarum. Inprimis Pecore abundat, quod ab Incolis per univerſam diſtrahitur Galliam. Domicilium hic olim *Biturigibus*, quos *Cubo* ſcribunt cognominatos Strabo, Ptolemæus, alii. *Bituriges* enim Galliæ Populi, duplices erant, cognomentis di-ſtincti, *Bituriges Cubi*, quorum Metropolis *Avaricum*, Primæ Aquitaniæ; *Bituriges Vibiſci* aut *Vviſci*, quîs pri-maria Vrbs *Burdigala*. Secundæ Aquitaniæ. Vtraque Civitas libera ſub Romanis, teſte Plinio, *Civitas Bituricum* vel *Betorigorum* Notitiæ Provinciarum, in Aquitania prima vel Sexta Viennenſi. De Gentis appellatione mult Ioannes Calamæus qui *Biturigum* Hiſtoriam ſex libris complexus eſt.

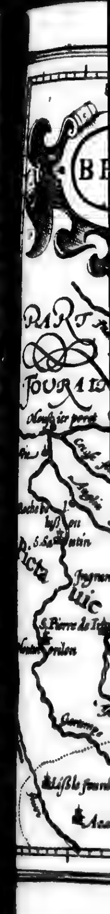
Imperium majo-rum.

Principatum apud Francos Hugone Capeto tenente, *Biturigibus* præerat nomine regio Gotefridus. Al eo originem traxiſſe perhibetur *Harpinus*is, qui ab Rege Henrico I. emit *Comitatum Biturigum*. Hic no multo poſt accingens ſe ad expeditionem Palæſtinæ cum aliis Principibus, eundum Coronæ unendum ven didit *Philippo* I. Aliquot poſt annis Apennagii jure *Comitatum* in *Ducatus* dignitatem tunc evectum obt nuit a Patre *Joanne Valeſio* Francorum Rege *Joannes Valeſius*: quo ſine Prole maſcula mortuo, Ducatus a Regnum rediit. Adſignatus eſt poſtea *Joanni* Caroli VI, qui numeroſa prole gravatus erat, Filio. Hic, quu *ἄπαις* obiiſſet, ſucceſſorem reliquit *Carolum* Fratrem, qui Rex Francorum inauguratus Sponſalibus, qu inter Henricum Angliæ Regem & Catharinam ipſius Germanam contracta jam ante fuerant, inſuperhabit quum ei major Regni pars ab Anglis eſſet erepta, per ludibrium *Biturigum* Rex fuit appellatus. Patri C rolo ſubrogatus eſt *Carolus*, Ludouici XI Francorum Regis Frater. Poſt eum *Margareta*, Regis Franc ſoror, nupta primo Carolo Alençonio Duci, deinde Henrico Albretano Navarræ Regi, *Ducatum Biturig* ab Fratre in Vſum-fructum accepiſſe ſcribitur. *Margareta* denique, ejuſdem Franciſci Regis filia, *Bitur* accepiſſe traditur ab Fratre Henrico II, quum nuberet Emanueli Philiberto Allobrogum Principi. Pr

Urbes.

mariam ejus urbem Cæſar, Antoninus & alii *Avaricum* vocant, quæ nunc vernacule B*ourges*. *Bituriga* Am miano & aliis. Dicitur & *Biturica*, *Biturica*, *Bituriga Vrbs*, & *Biturica* civitas. *Avaricum* quidam dictum volu ab *Eura* flumine, quo alluitur. Locata eſt in agro perquam amœno; qui non modo Frumentorum omniu & Leguminum, verum etiam Vinorum præſtantiſsimorum, Pecorum, Volucrum, & quorumcunque fr ctuum feraciſsimus. Quatuor beata eſt Rivulis qui vulgo *Anfron*, & *Aurette* ab una; *Ture* & *Molon* ab a tera fluentes parte. Quis condiderit, ut pleraque alia Opida, incertum eſt. Veteris paulo ſequior, quam H diernæ, Vrbis fuit ſitus. Ad Paludes ſcilicet vergebat, cujus etiam nunc cum admiratione viſuntur Mu propemodum integri, ſolidiſsima materia, ut paſsim Veterum Romanorum Opera, conſtructi: Initiu

capu

eptentrione So-
r.ſes, Nivernen-
idies eſt, Lemo-
Clery vulgo, ſepa-
Inprimis Pecor
ibus, quos *Cubo*
cognomentis di
Vruiſci, quis pri
Ciuitas Bituricu
pellatione mult

Gotefridus. A
rigum. Hic no
æ uniendum ve
nc evectum obt
uo, Ducatus
, Filio. Hic, qu
Sponſalibus, q
r, insuperhabit
ellatus. Patri
, Regis Franc
Ducatum Bituri
egis filia, *Bitur*
m Principi. P
ges. *Biturigæ* A
am dictum vol
entorum omni
uorumcunque
& *Molon* ab
ſequior, quam H
one viſuntur M
onſtructi: Initi
capi

capiunt ab Turri, quam *Magnam* vocant, pergentes per medium D. Stephani Templum, Plateam D. Ioanni
Campeſtris, portamque Gordianam uſque ad Novam, cui olim ab S, Andrea nomen; inde per Plateam Am-
phi theatri, vulgo *des Arenes*, ſe ad Portam Turonenſem extendunt; hinc autem, porrecto ambitu verſus Portam
D. Pauli, paullatim Turrim, quam dixi, repetunt, Poſtea prolatis varie Pomœriis ita fuit hæc Vrbs amplificat
ab Carolo Magno & aliis; ut jam nunc cum maximis & munitiſsimis Galliæ Civitatibus contendat; formam
habens oblongam, ampliſsimam & ſpacioſiſsimam. Munita eſt octoginta ęditis craſsiſque *Turribus*. Inter ea
principem tuetur locum quam antea *Magnam* dixi appellatam, vernacule *la Groſſe Tour*, ab inſolita craſsitudine
Minoribus undique Turribus Muroque & foſsis profundiſsimis, Philippo II, Auguſto Galliarum Rege circ
annum CIƆCXC curante, cincta: Forma eſt rotunda, magnæ altitudinis. Aliam omnino ſimilē fuiſſe ajunt, ſed di
tutam; a binis Turribus *Biturigibus* nomen inditū fabulantes. Et laudat antiqui Grammatici carmen Calamęus

Turribus a binis, inde vocor Bituris.

Hæc talia patior aliis perſuaſa magis, quam mihi. Septemdecim hic ſunt *Eccleſiæ* quas *Collegiatas* vulgo vo-
cant: Septendecim *Parochiæ*. Hæc urbs *Archiepiſcopali* fulget *Sede*: ſua floret *Academia*, cui nulla per totam
Galliam par; Doctiſsimorum Virorū genitrix & Emporium. Viget in ea maxime Iuriſprudentia, quam ibi pro-
feſsi ſunt Profeſſores excellentiſsimi. Eſt autē *Avarici*, ſummū totius Ducatus Tribunal, cui pręſidet Monarch
Biturigum, qui vulgo *le Bally de Berry*. Ad hunc devolvuntur omnes appellationes cum a Prætore Vrbano, tum
ab omnibus finitimorum aliorumque Territorii Bituricenſis Locorum Magiſtratibus. Habet autem Præfectu
Bituricenſis ſub ſe Metropolim ipſam *Avaricum* & V Diœceſes *Yſſoudun*, *Dun le Roy*, *VierZon*, *Mehun*, *Concreſſaul*
Metropoli adcenſentur, Comitatus, *Sancerre* & *S. Aignan*, Baronia *Montfaulcon*: Caſtellaniæ, fere XL. *Sancerram*
quidam arbitrantur dictam ab *Cerere*, quæ ibi culta perhibetur: tanquam *Sacrum* vel *Sacellum Cereris*. Doctior
Latine ſcribentes hujuſmodi Etymologiā averſati *Xantodorum* vocant. Comitatus gaudet titulo, qui anno CIƆ
permutatus cum *Bellovacenſi*. Arctiſsimam ſuſtinuit Sancerra obſidionem anno CIƆ IƆLXXIII: famem pa
tam ſęvam, ut poſt devoratos avide Canes, Feles, Equos, Glires, Mures, Talpas: poſt conſumta, Cornua, Corium
Pergamenas & ſimilia, ne excrementis quidem Carnibuſque humanis fuerit parcitum. Parent ipſi Caſtellan
Sancerges, Beaufeu, *Chapelle d'Anguillon*, *le Chaſtel de* Boncard, *Jalonges*, Tarenay, *Verdigny*, *Meneſme*, *Chate*
tomay, *Brie*, & aliæ. *S. Aignan* nomen habet ab *S. Aniano* Epiſcopo. Baronia *Montfaulon* Latine ſonans *Mont*
Falconis, complectitur Dominia *Baugy* & *Gion* item *la Fane*, *Lyvron*, *Cony*, *Villabon*, *Seury*, *Marcilly*, *Ma*
nay, *Farges*, Avor, *Saligny*, *Percigny*, *Cru*, *Laſſax*, *Boiſboſon*, *Nuiſſement Villiers*, *Compoy*. Caſtellaniæ denique no

minantur

minantur *Ays d' Anguillon, Sury en Vaux S. Soulange, S. Palais, la Salle du Roy, Bueil, Quantilly, Pemorigny, Franche-*
ville, la Chapelle, Nancay, Doye, Levreux, Beaulieu, Brety, Beugy, S. Fleurant, Neufvi ſur Baranion, Morthonnier,
Marmaignes. Maubranches, S. Urſin, Tillay, Brilliers, Vatan, S. Satur, *Lury, Eſtrechies, Maulpas, Ville-neufve, S. Crapaix,*
Meilly, Juſſy le Chauldrier, *la Corne, les Chaizes, Vauvrilles, les Cloyes, Bonge.* Hæc de Metropoli latiſsimaque ejus
juriſdictione: reliquæ Diœceſes ſunt *Yſſouldun* Regia Civitas & Baillivatus, qui ſub ſe habet Baronias *Chaſteau-*
roux, Gracay, Ceracay, S. Severe, Lynieres, cui adnexa eſt Caſtellania *Rizay: Argenton,* in qua *Ravennes* Seneſcallatus
Servignet Præfectura. Caſtellaniæ vero numerantur *Bourſſac, Chaſtaeu, Meillant, Mareul, Neſſy* S. *Sepulchre,*
Rully, Pauldy, Maſſy, Cahors, Perouſe, Chaſtellet, Maſſeuvre, Augurande, S. Chartier, le Palleteau, Bommieres, Moche,
Reilly, Voullon, la Ferté, Nohant, Ville *Dieu, Chaſtre & Charroux. Dunum Regium, Dun le Roy,* cui ſubſunt Caſtella-
præter alias Pra *dict Callaut,* Baronia: *Chaſteau-neuf,* ad Carim, S. *Julian. Vierzon,* Civitas Regia & Diœceſis
ſub ſe habens Dominia *Champre, Matte d' Aiſy, Saragoſſe, Brivay, Mery. Mehun* jus dicit Caſtellaniis *Love &*
Lacy. Concreſſault ſive *Concourſault* ſub ſe habet Vailly, *Argeny, Clemon, Beau-jeu.* Fluminibus hæc regio partim
rigatur, partim alluitur: *Ligeri, Souldra. Aurrona, Cherre, Theone, Indro, Creuſa,* ac nonnullis aliis ignobilioribus *Flumina.*
rivulis. Montes hic nulli celebres. Silvis hinc inde conſpergitur regio, quarum præcipuæ ſunt *Silva Roberti,* *Silvæ.*
Lacenna Silva. Ad Opera publica & privata venio. Avarici præter triginta quatuor Eccleſias de quibus ſupra *Opera publica.*
diximus ſunt Cœnobia quatuor *Ordinum Mendicantium*: duæ *Virorum Abbatiæ,* una S. *Sulpicii* potens & dives ex-
tramuranea: altera intra Vrbem *D. Ambroſii* valde etiam dotata: tres *Mulierum.* Exſtructum ibi non ita pri-
dem fuit a pio Magiſtratu *Ptochodochium,* Pauperibus aliiſque adflictis alendis conſecratum. Inter ſplendida
Ædificia, quorum magnus ſemper hic fuit numerus, primum agmen ducit *Domus Jacobi Cordi,* qui vixit tem-
pore Caroli VII, ſuperba & ſumptuoſa. Sunt & *Ædes Almanorum,* qui quondam Regiæ Gazæ præfuerunt, an-
tequam Nundinæ quæ ibi maximo Peregrinorum concurſu celebrari ſolitæ, Lugdunum transferrentur. Infi-
niti monſtrantur hic cum intra tum extra Muros Veterum Ædificiorum elaborati operis & materiæ præſtan-
tis Rudera: multa & quotidie eruuntur, præſertim ex Foſſa Arenarum, uti vocant; ubi quondam *Amphithea-*
trum. Archiepiſcopus Bituricenſis, de Bourges, hos habet ſuffraganeos Epiſcopos: *Claremontenſem, Clermont: Rutenen-*
ſem, Rodes: Lemovicenſem, Lymoges: Menatenſem, Mende: Albigenſem, Alby: Cadurcenſem, Cahors: Caſtrenſem, Caſtres:
Tutelenſem, Tulles: S. Flori, S. Flour: Anicienſis, le Puy eſt exemptus.

Regio. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.* *Imperium majorum.*

PI*ctonium* vel *Pictavia*, quæ ſequitur, vulgo *Poictou*, ſpectat verſus Meridiem Ecoliſmenſes & Sanctones; Occidentem habet Oceanum: qua Septentrio eſt, Britannos reſpicit & Andegavenſes; reliqua Turone Bituricenſes, & Lemovices claudunt. Regio eſt Frugum, Pecoriſque, Lanæ, Linique feraciſsima, Vino fr mentoque dives: Avium Ferarumque magnam habens copiam : quo fit ut venationes aucupiaque h ſint frequentia. Regni Titulo decorata legitur hæc Provincia ab Gothis; quos hinc, ut tota Aquitania, exeg Francorem Rex Clodovæus. Imperator Ludovicus Pius Aquitaniæ Regnum Filio *Pipino* dedit; cujus filios P *pinum* & *Carolum* quum Carolus Calvus, ipſorum Patruus, Aquitania dejectos Monaſteriis incluſiſſet, ipſe Princ patum invaſit, donoque Conſanguineo ſuo *Arnulpho* dedit; ſed, abrogato Regni Titulo, Ducatus honore in gnitum. Arnulpho ſucceſſerunt ordine *Gulielmus Bonus*; *Eblo* I, & II; *Gulielmus* II & III; *Guido*; *Gulielmus* I & V: hujus unica Filia & Heres *Eleonora* elocata fuit *Ludovico* VII, Francorum Regi: a quo propter adulterii Proditionis ſuſpicionem repudiatam duxit *Henricus* Normanniæ Dux, qui defuncto Stephano Angliæ Re ſucceſsit. *Henricum* tam in Angliæ Regno, quam in Dotalibus paterniſque in Francia Ditionibus ſequuti ſu ipſius Filii *Richardus* & *Joannes*. Quum autem *Arthurus* Filius Gotefredi (qui Regis Ioannis major natu fu rat) præferendum ſe *Joanni* diceret, perſuaſus ab Francorum Rege *Philippo Auguſto*, ut Pictones Patruo Ioan eriperet, rem viribus adgreſſus, ab *Joanne* qui ex improviſo ſupervenerat, fuſis copiis, captus eſt, Rotomagun que raptus temeritatis ſuæ pœnas dedit. Eam ob cauſſam *Ioannes* Rex ab Conſtantia *Arthuri* Matre apud *Ph lippum* Regem Paricidii accuſatus, damnatus fuit: ejuſque bona *Philippo*, tanquam Feudorum Domino, ſunt a judicata, cum alia, tum *Pictavia*: quam mox Succeſſor ipſius *Ludovicus* VIII *Alphonſo* Filio conceſsit: quo In proli defuncto, in poteſtatem Regis Philippi III venit, peneſque ipſius Poſteros manſit, donec, regnante Ph lippo Valeſio, de *Eduardo* III Anglorum Rege fuerit recuperata, retentaque plenius cum tota Aquitania ſancitam inter eundem & *Joannem* Francorum Regem Pacem. Factum mox ex Aquitaniæ Ducatu Princip tum Rex *Eduardus* Filio conceſsit: qui quum Aquitanis graviſsimum imperaſſet Tributum; magnam part amiſit, defectione ab iis facta ad *Carolum* V Francorum Regem: cujus Nepos *Carolus* VII Anglos tota Aqui nia, anno CIↃCCCCLIII exturbavit, Filioque Regi *Ludovico* XI reliquit. Hic eam Fratri largitus eſt *Carolo*: q mortuo, rurſus Rex *Ludovicus* receptam ad Regem Carolum IIX Filium tranſmiſit: a quo tempore *Aqui nia*, cujus non ignobilis portio *Pictavium*, deinceps in poteſtate permanſit Regum Franciæ. Veteres Inco fuerunt *Pictones*, Cæſari, Straboni, & Plinio: *Pectones* Ptolemæo, *Pictavi* Ammiano Marcellino. *Pictonicam Regionem* appellat Auſonius: *Civitatem Pictavorum* vel *Pectavonum* Notitia Provinciarum in Aquitania I vel VII Viennenſi. Hodie *le Pais de Poictou*. *Pictonibus* Populos *Ageſinates* jungam cum Plinio. Horum veriſim le eſt memoriam adhuc ſupereſſe in *Pago Aigounois*, haud procul Fano S. Maxentii quod Opidum ad Severu fluviun

SEPTEN.
BRITANNIÆ PARS
TOURAINE
POICTOU
Anjou
OCEANUS
AQUITANICUS
LYMOSIN
Angoumois
Raiz
Poictiers
Niort
La Rochelle
Lisle de Rey
Lisle d'Oleron
Bridiers
Angiers
Tours
Saulmur
Chinon
Partenay
Fontenay
Cognac
Xainctes
Royan
Lymoges
Argenton
Milliaria Gallica
1 2 3 4 5

fluvium. Toto errant cœlo, qui *Aginnates* cum *Ageſinatibus* confundunt; quum inter utroſque minimum ite
quinque dierum ſit interjectum. De varii generis Principatibus, qui Pictonio concenſeri ſoliti, quæ habeo ad
ſcribam, ſi prius de Metropoli & regia ejus Civitate nonnihil dixero. Ea eſt *Pictavia*. Sic Latini nunc vocant, qu
Urbs Pictavia. Αὐγουστόριτον Ptolemæo, *Auguſtoritum* Antonino. *Pictaviam Urbem* appellat Gregorius Turonenſis. Vrbs a
mœniſsimo ſita eſt loco clivoſo tamen; niſi qoud una parte, quam *Trancheam* patrio vocabulo dicunt, in plani
ciem abeat: omnium Galliæ urbium poſt Lutetiam ampliſsima. Eam Clanius maxima parte ambit. Academi
hic ſtudio juris civilis celebris, cui alter poſt Pariſienſem locus ſolet tribui. Inſtituit Carolus VII Francorum
Rex, anno CIↃCCCCXXI. De qua Scaliger in urbibus;

Si ſtudium eſt animæ: veniunt a corpore vires,
Galliaque a meritis poſcit utrumque ſibi.
Hac ſtudiis, alia belli exercentur amore:
Pictavium eſt animus, cætera corpus erunt.

Antiquitatem ejus teſtantur Theatrum, Palatium Galieni, & Fornices aquæ ductuum qui etiam hodie *l*
ducts vocantur: Romanorum in hoc loco Imperii certiſsima Monimenta. Sunt qui Agathirſis atque Gelo
nis, filiorum Herculis ſucceſſoribus (qui Picti a Poetis vocantur) ejus fundationem attribuunt. Hi etenim
ob concitatas ſeditiones domeſticas patria pulſi, in Angliam devenerunt, inde numero & multitudine aucti
novis quærendis ſedibus, in Galliam trajecere, ubi a ſuo nomine Pictones populos, hanc quoque Civitatem
condidiſſe feruntur. Aliter alii ſcribunt, cum ex Pomponio Mela, & Plinio conſtet, ante etiam multo, quam
hi ex Anglia venerint, Pictonum extitiſſe memoriam. Claram reddit hanc Vrbem Epiſcopalis Sedes, cui maxi
ma laude præfuit D. Hilarius, doctrina ac pietate ſingulari Antiſtes, qui Arrianæ factioni invictum ſe Antago
niſtam oppoſuit, ac præclaros illos & nunquam intermorituros de S. Trinitate libros XII. magno tum ingenio
tum eloquentia conſcripſit.

Opida. Curia Pictavienſis regitur manu Præſidis & duorum Vicariorum, quorum unus Civiles, alter Criminal
cognoſcit cauſas. Ad hanc multorum hujus Provinciæ Opidorum Tribunalia pertinent: ut præter Pictavia
ipſam, de qua dixi, ſunt *Niort* cum Arce: hic ampliſsimi Pictonum Mercatus ter anno: *Fontenay le Com*
Arce item præditum: Mœnia hujus Opidi præterfluit Rivulus Vendæus (*Vendée*) qui ſubinde adeo excreſci
ut totum Fontenæi Territorium vicinaque loca inundet: *Luſignan*, ubi Caſtrum antiquum, quod vulg
Meluſine &c. *Montmorillon*, *Chaſtellerand*, *la Baſſe Marche*, *Dorat*, S. *Maxent*, & alia fortean: quibu
additum *Sivray* erectum in Seneſcallatus dignitatem, Arce potens. Eſt autem, ut eam nunc partem adgredia
ſub Pictonio Principatus Titulo ornata (præter *Talmonten*, *Talmont*: ſic dictum quaſi *Talon du Monde*, *Calcane*
mundi, ut quidam volunt) *Rupes ſuper Jonnam. Roche ſur-Jon*, Familiæ Regalis Borboniæ. Noverunt Avi noſt
Ludovicum Borbonium, Ioannis Vendomiæ Comitis F. *Rupis ad Jonnam* Principem, Comitem Mompenſeriu
ejuſque Filium *Carolum*. Ducatus dignitate claret *Caſtellum Heraldi*, *Chaſtelherault*, ad Vingennam. Viceco
mitatu

nitatus ſunt *Touars* ad Tovium Fluvium, *Broſſe*, *Bridieres*, *Roche-Chouart*. Baronatus Dominiique honore
inſignita ſunt Opida non pauca, quæ turbato, ut in oculos veniunt & mentem, ordine ponam: *Maulers*,
ubi piſcatio Salmonum, Aloſarum, quæ Clupeæ aliis, Balænarum & Aſellorum præcipue, qui arefacti vento-
que & frigore indurati in varias regiones ſolent exportari: *Partenay, S. Maxent*, *Melle*, *Chizay*, *Chauvigny*,
Luſſac, Breſſuyre, Charrou, Chaſteneraye, S. Meſnin, S. Gillis, Chaſteaumur, les Sables d'Aulonne, *S Hermine*, *Montai-*
, Opidum cum Arce, Salinis nobile: *Mirebeau, la Motte*, *S. Beraye*; *Vouvant*, *S. Hilaire*, *Mortemer*, *Luzaz*, *S. Sa-*
n, l'Iſle Jourdain, S. Benoiſt du Sault, Bourg-neuff, Meroil, Mervant, Brige, Vouver, *Villetaignaux*, & alia. Fuiſſe &
n Pictonibus *Limonum* colligitur ex Antonini itinere quod Burdigala ducitur Auguſtodunum: *Limonon*
olemæo; In Tabula Itineraria ſcribitur *Lomounum*. Illud magni Viri putant idem eſſe transnominatione *Flumina.*
adem, cum *Auguſtorito, Poictiers*. Nihil audemus hic affirmare. *Limoni* mentio in Commentario A. Hirtii *Opera publica.*
ubi tamen quidam Libri *Lemovicum* contra fidem & auctoritatem Manuſcriptorum Codicum præferunt.
vii quibus irrigatur ſunt *Clanius*, *Vigenna*, nunc *Vienne*, *Vendæus*, & alii, qui Piſcium magnam ſubminiſtrant co-
am. Silentio non eſt hic prætereundum Amphitheatrum apud Pictones *Pago Dovæo* adjacens, manu quidem
arte humana factum, ſed ita, ut videri poſsit a natura: totum enim exciſum & excavatum eſt in Monte, ſine
erna ulla Materiatione Calcis, Lapidis, Ligni. Montis ipſius & *Amphitheatri* pleniſsima eſt delineatio, ex
e Levini Kerſmakeri, Conſulis quondam Zirickzæi, Zelandiæque primis hujus belli Motibus Gubernatoris,
ud Iuſtum Lipſium Libello de Amphitheatris quæ extra Romam cap. VI: qui *Pagum Dovæum* addit ali-
id amplius olim fuiſſe, cum ex eo non pagani Operis argumento, tum ex Viæ antiquæ publicæque reliquiis,
e ex pago eodem pertinuit ad *Pontem Cæſarianum*, vulgo *Pont du Sey*, cujus Viæ Pars adhuc variis locis con-
citur, Pars autem maxima corrupta eſt, Lapidibus in ædificia varie abſumtis aut avectis. Medio circiter ab
e Pictavia milliari, itinere, quod Avaricum Biturigum ducit, in Via Regia ingens ſpectatur Saxum, forma
adratum, quinque lapidibus fulcitum, unde vulgo *la Pierre Levée*. De eo Diſtichon hoc exſtat;

Hic Lapis ingentem ſuperat gravitate Coloſſum
Ponderis, & grandi Sydera Mole petit.

us Eccleſiaſticus habet Epiſcopatus tres, qui ſubſunt Toloſano Archiepiſcopo: *Pictavienſem Poictiers*, in
ſunt Abbatiæ 27: *Lucionenſem*, *Lucon*, ſive *Luſſon*, in quo ſunt Abbatiæ decem: *Mallacenſem* ſive *Maliacen-* *Mores.*
Mailezay, in quo ſunt Abbatiæ 4. Ad mores venio. Agricolæ nonnihil habet peculiaris Linguæ: quibus qui
um fidit, ſapere perhibent. Hominum genus, quod, Feras prohibitum, Lites venatur: contentioſum, & in
pulo fluctus excitare gnarum. Vrbani diſsimilis plane genii & ingenii, faciles, benefici, liberales, candidi, fu-
& impoſturas deteſtantes, Eruditionis & Eruditorũ, qui hic non pauci, amantes. Nobilitas provida, ſtrenua
lentior.

 Pictaviæ

Lotaringię Ducatus, cujus Pars Septẽtrionalis hac Tab. depingitu

Regio.
Unde dicta.

PIctaviæ ſuccedit in mea Methodo *Lotaringiæ Ducatus*. *Lotaringia*, ut quidem Latine ſcribentes vo
cant, dicta ab *Lotario*, Ludovici Imperatoris, Francorumque Regis vel Filio, vel Nepote. Parum re
fert. Ludovico ſane Pio quatuor fuerunt filii: qui moto paricidiali in Parentem bello, eoque apud
Sueſſones in Monaſterium detruſo, omnes ejus Principatus inter ſe diviſerunt: conſtitutaque Te
trachia, Proceribus Imperii intervenientibus, res eo deducta eſt, ut *Lotarius* Primogenitus Imperii titulo
cum Italia, Narbonenſi Gallia, iiſque Ditionibus, quæ mox *Lotaringiæ* appellatione innotuerunt, frueretur
Ludovicus Germaniam; Carolus Franciam ab Moſa ad Oceanum: Pipinus denique, vel ex eo Filius cogno
minis, Aquitaniam poſsideret. Lotario filius fuit, præter Ludovicum in Imperio ſucceſſorem, *Lotarius* Lota
ringiæ Rex. Quæ igitur initio *Lottar-riick*, vel *Lot-reych* Germanis, id eſt *Lotarii Regnum*, Latina, eaqu
depravatiore Terminatione poſtea *Lotaringia* cœpit audire: *Loraine* Incolis, reliquiſque Francis, quaſi L
regne, conciſis literis. Memoriæ produnt rerum Francicarum Scriptores, *Lotaringiæ* quondam ampliores fu
iſſe Limites, *Auſtraſiamque* olim nuncupatam vel *Auſtriam*, *Ooſt-reych*, (quum ex adverſo eſſet *Weſtraſia*, v
Weſtria, *Weſt-reych*: corrupte etiam *Neuſtria*, Occidentale Regnum) diviſam in Superiorem & Inferiore
contentamque inter Rhenum, Scaldim, Moſamque flumina; Inferiorem hodie varia nomina obtinere, d
verſiſque ſubeſſe Principibus: Superiorum quæ & *Moſellanica* & *Tullingia* cognominabatur, exceptis aliqu

Situs.

ejus portionibus, ſub unius nunc eſſe Imperio, & Quotam totius partem antiquo nomine florere: adeo
Lotaringia hodie conjaceant ad Orientem quidem Alſatia, & quæ ſpecialiore notione Weſtratia: ab Me
die vero Burgundia: qua Occidens eſt Campaniam habeat, qua Septentrio Arduenna Silva terminet
(occurrentibus mox Leucburgis, Trevirenſibus, aliiſque populis ibi conregionalibus) quæ olim *Lotari*

Soli fertilitas.

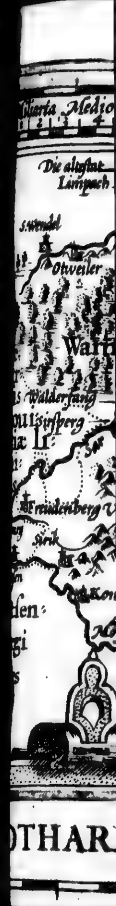
partes fuerunt nobiliſsimæ. *Lotaringia* hæc noſtra licet altiſsimis innexa Montibus Silviſque denſiſsimis,
ternæ tamen opis non indiget, per ſe ferax Frumenti & Vini. Metalla generat varii generis, Argentum,
Ferrum, Stannum, Plumbum: Nec Gemmæ deſunt, quarum ad Vogeſi radices lucroſa eſt piſcatio. Repe
untur & Lapides, quos ab cœruleo colore *Lazulos* nominant Incolæ, magnum inde lucrum facientes.
& Materia, qua Specula & Vitrinæ fabricantur: qualis in reliquis Europæ Provinciis non invenitur. N
ſcuntur inſuper hic miræ magnitudinis Calcidoniæ, ita ut ex fruſtis permagni Calices conficiantur. A

Animalium varietas.

malia producit varia: imprimis Equos generoſiſsimos, Neapolitanis Turciciſque ſubinde non impares. D
corata fuit olim Lotaringia Regni titulo, uti patet ex Francicorum Scriptorum Monimentis. Reges pa

Imperium majorum.

admodum, & vix duo treſve, memorantur. Statim enim Carolus Calvus, poſt Fratruelis Lotarii exceſſu
ipſius Ditiones invaſit, ſuiſque adjecit Principatibus. Non multo poſt ad Ducatus dignitatem eſt redact
Primi Duces ſparſi per Hiſtorias & variorum Scripta Henrico quarto Imperante Lotaringiam tenuit *Go*
fridus, is qui poſtea, ducatu Bilioneo vendito, memorabili in terram ſanctam cum Balduino & Euſtat
fratribus expeditione victricia arma per Aſiam Syriamque in urbem Hieroſolymam intulit, ac Rex Hie
ſolym

oriens
occidens
Meri dies
Milliaria Mediocria
LOTHARINGIA
Alſatiæ pars
Vogeſus mons
Burgundiæ pars
Le boys de S. benoys
Le boys de Hey
Salsbrucken
Buckenheim
Altorf
Saarbruck
Salm
Markirch
Gebersweiler
Gebwyler
Sults
Urbis
Münster
Murbach
Metzeral
S. Dieu
Raon
Bruyeres
Ramberuille
Remiremont
Gerbeuiller
Blamont
Marimont
Salſbrucken
Bliescaſtel
Guemunde
S. Johan Sarbruck
Forpach
Pitlingen
Fenestrange
Vinstring
Haulte Seille abb.
Moyenvy
Marsal
Ottweiler
Homborg
Bolchen Boulay
Boſſonuille abbatia
Kirchingen
Vmieres
Beſſy
Conſy
Eſca
Nomeny
Seille flu.
Kongſmacheren
Moſella flu.
Metz
Le Pont
Toul
Maigny la tour
Commarcy
Moſa flu.
Vaucouleur
Eynuille
Rozieres
Remerville
S. Nicolas
Belchamps ab.
Bavon
Blobiville
Chaſtel
Chaſmes
Ormes
Mirecourt
Hain
Dompaire
Vaudemont
Dompuallier
Reppey
Bouſey
Grignoncourt
Sandacourt
Chaſtenoy
Lamothe
Neuf Chaſteau
Maxey ſubs Brexe
Falcougney
Luxeuil
Fontenoy
Tavlerey
Chaſtillon
S. Bellemont
Demagevelle
Le val de Laſtraye
Nancy
Chaligny
Amance
Vezeliſe

ſolymæ creatus fuit. Huic ſucceſsit *Balduinus*, *Balduino Euſtathius*. Poſtea tradidit Henricus quintus Cæſar ducatum *Gulielmo* Comiti *Lovanienſi* a quo Lotaringici procreati Principes *Theodoricus*, *Theobaldus*, *Fridericus*, & reliqui, uſque ad Carolum ultimum, a quo devolutus eſt Ducatus ad Fridericum Comitem Vadimontium, authorem ſtirpis Ducum, qui nunc Lotaringiam tenent. Eam Mercator duabus Tabulis luculenter exhibet, quarum altera partem Septentrionalem, altera Meridionalem depingit. Habitarunt olim Lotaringiam, quæ nobis præ manibus *Mediomatrices* & *Leuci Mediomatrices* Cæſari lib. IV, Tacito, Plinio, Straboni & Ptolemæo: *Mediomatrici* etiam Cæſari lib. VII, quorum Metropolis *Divodurum*, hodie *Metz* appellatur. *Civitas Mediomatricum*, hoc eſt *Metis* Notitiæ Provinciarum ſub Belgica I: *l'Eviſché de Metz*, *le Pais Meſſin*. *Leuci* Cæſ. lib. I, Lucano lib. I & Plinio *Liberos* cognominanti: *Leuci* etiam Ptolemæo, qui Metropolin ipſorum facit *Tullum*. Sic in notitia Provinciarum ſub Belgica I, *Civitas Leucorum*, hoc eſt *Tullum*, *l'Eveſché de* Toul: *Tullum* item *Leucor*. novit Antonini Itinerarium. Sunt etiam qui *Tulingos* Cæſaris ad Lotaringiam referunt. Metropolis *Lotaringiæ* eſt *Nanceium*, vulgo *Nancy*: Opidum non amplum, ſed Situ pulcro commodoque, loco plano, forma quadrata, magnifico Lotaringicorum Ducum Palatio nobile. *Nancei* Mænia lambit *Murta*, qui tribus inde milliaribus paullo ſupra Arcem Candei Moſellam intrat. Putant Petrus Divæus aliique *Nanceium* hodie eſſe, quod *Naſion* Ptol. *Naſium* Antonino in Itinere, quod Durocortoro ducit Divodurum. Sed ſi quis penitius Itineris iſtius rationem conſideret: facile deprehendet Antonini *Naſium* incidere non poſſe in locum illum, ubi hodie *Nanceium*: adeo ut *Naſium* illud ſit, non quod nunc *Nanceium* dicimus, ſed pagus XII inde milliaribus diſsitus non procul ab Moſa in Barroducana Provincia, qui vulgo *Nas* dictus, undo *Naſienſis*, in Lapide ibi [illegible]oſſo. Certe *Naſium* illud ampliſsimam aliquando Vrbem fuiſſe, ſatis patet ex Ruderibus: quod etiam teſtatur apud Ortelium Clemens Trelæus Moſellanus. Nanceium dignitate ſequitur *Fanum S. Nicolai*, vulgo S. *Nicolas*, duobus inde diſtans verſus Orientem milliaribus ad Murtam fluvium, loco plano & fertili. Hic locus advenarum frequentia in eam excrevit amplitudinem, ut jam non Pagum, ſed Vrbem, & quidem totius Lotaringiæ cultiſsimam, quis poſſet dicere, ſi muro clauderetur: ea eſt Ædificiorum venuſtate, apta Viarum diſpoſitione, Incolarum multitudine, ut nihil requiri queat: ſed op Mercaturam præcipue, & omnis generis opiſicia commendatur: Mercatores habens perquam opulentos, Vicinis ſuis ditiores. Alia minorum gentium opida, ne Lectori tædium pariam, prætereo. Vno diſtat milliari Nanceio *Fruart*: tribus *Ormes*: paullo amplius *Bayon* & *Luneville*: quatuor *le Pont a Monſon* & *Gerleviller*: quinque *Charmes*: ſex *Chaſtenoy*, *Morhanges* & *Vaucoleur*; paullo plus, *Maxen ſoubs Breſſe*: ſeptem, *Dompaire*, *Deneuvre*, *Hodon Chaſteau*: octo, *Ramberville*, *Raon*, *Bellemont*, *Neuff-Chaſteau*, *Mugſtat*, *Marchain-Ville*: novem, *Eſpinal*, *Bruyeres*, *Darney*; decem, *Ormont*, *Walderſing*, *Beaurains*: tredecim. *Vaigny*: quatuordecim, *l'Eſtraye*. Comitatus titulo & dignitate clarent, quæ vernacule *Vaudemont*, quinque Nanceio milliaribus. *Chaligny* ad dextram Moſellæ, leuca ſemi Nanceio. *Amance* ſeptem milliaribus ab Mediomatricum urbe verſus Meridiem: *Almentia* Latine ſcribentibus: Scrinium olim & antiqua Lotaringiæ Cancellaria,

teſtan-

teſtantibus Archivis ab Roſiero prolatis. *Richecourt* haud procul Lacu, qui vulgo *la Garde Lac*; unde amnis profluit, qui inter Fanum S. Nicolai & opidum *Roſieres* Murtæ miſcetur. *Remiremont* ad ſiniſtram Moſellæ, Inſulam ibi facientis, in Lotaringiæ Meridionaliſsimis: *Rumaricum Caſtellum* habet hic Aimoinus Monachus: *Adromarici* corrupte legitur apud Reginonem, pro *Ad Romarici*, diviſim: *Rimelſberg* Germanice nominatur Spigelio ad Bartholini Auſtriad. Spectantur haud procul inde Valles, quæ vulgo *l' Eſtraye & Vagny*. *La Motte* ad amnem ſitum eſt, qui mox in Moſa ſe exonerat. Viſitur ibi Territorium, cui nomen *le Sanctoy*. Sunt & Comitatus quidem Imperii Salmenſis, *Kirchinganus* & *Blancoburgius*. *Blanckenburg*, Gallis *Blanc-mont* Opidum eſt non magnum, ſed pulcrum & amœnum. Spectatur ibi Caſtrum Vetus, ſpacioſum & magnificum, cui Palatium Novum Ducis, venuſta ſtructura inſigne, eſt conjunctum. Incolæ Agriculturæ dant operam. *Nomenii* Baronatus eſt ad dextram Sellæ fluvii, tribus milliaribus ab Vrbe Mediomatricum, Meridiem verſus. Dominia ſunt *Marſal* ad Sellæ ſiniſtram, haud procul Lacu Lindero, in quo Inſula cum Opido *Techemſul*. *Remere-ville* tribus Nanceio milliaribus. *S. Bellemont*, totidem Mota. *Rambert-Ville* ad dextram Mortonæ, haud procul fonte, ubi Silva Mortanenſis. *Roſieres* ad Murtam, prope Fanum D. Nicolai, duobus Nanceio milliaribus. *Homburg* grandiore Leuca ab Opido *Sarbruk*, ad amnem, qui mox Saravo concurrit. *Mariemont* ab Monte, cui Opidum impoſitum, uno ab Lindero Lacu milliari, Meridiem verſus. *Sandacourt* medio fere itinere inter Vaudimontem & Mottam, in Agro, qui vulgo *Sanctoy*. Mediomatricum Vrbem, quæ cum Tullo aliiſque Imperialis olim erat, in ſuam poteſtatem redegit Galliarum Monarcha, Henricus II. Ea nunc dicitur vulgo *Metz*, & poſterioris ævi Scriptoribus *Mete*, Gregorio autem Turonenſi & aliis *Urbs Metenſis*: *Divodurum Mediomatricum* Antiquis fuit appellatum. Itineraria Tabula: *Divo Durimedo Muricorum*: Lege, *Divoduro Mediomatricorum*: ſimpliciter *Divodurum* Ptol. & *Divodurum* Tacito lib. IV & Antonino. Variorum Nugas de recentis Nominis ratione non lubet adſcribere. Sedes olim fuit Regni Lotaringiæ. De ea eleganter Petrus Divæus in Itinerario. *Metenſis Urbs in ampla ſita eſt planicie, quam Moſella in varios diviſus alveos irrigat, & pars quidem ejus muros ad lævam lambit, pars & eoſdem ſubit, ut Civium uſibus inſerviat, atque ſic diviſim fluit ad inferiorem uſque eorum ambitum, ubi recepto Sella, altero Flumine, qui dextram urbis partem adluit, in unum denuo alveum colligitur. Sed Situ imprimis ipſius urbis delectabamur; quum enim Agrum late circumjacentem planum habeat, ejus tamen area paullum prominet, ut in eo Veterum rationem in condendis urbibus agnoſcas. Ad ſummum ſiquidem templum multis gradibus aſcenditur, juxta quod Forum rerum venalium altiorem totius areæ partem occupat, & ab eo undique verſus muros paullatim deſcenditur, prærupto tantum in una parte clivo, ubi Vias duas lapidibus ſtratas ſic diſpoſitas videas, ut altera per alterius domorum culmina excurrat.* Cives *Mediomatrices* nominãtur in Inſcriptione, quæ extat Moguntiæ ad S. Albanum. Quæ *Toul*, vernacule, Tullum olim: *Tullum* Leucorum Opidum Ptol. *Tullum* Antonino: *Tullium* Itinerariæ Tabulæ. Quæ denique *Verdun*, Latinis vocatur hodie *Virdunum* & *Verdunum*: *Verodunum* Antonino dicitur. *Civitas Verdunenſium* in Notitia Provinciarum: *l' Eveſché de Verdun*. Leguntur autem tres urbes, quas commemoravi, Comitatus etiam titulo & dignitate inſignes.

 Nunc

Lacus.

NVnc ordo & methodus noſtra poſtulat, ut Lotaringiæ ſuos amnes clariores demus, paucula de L cubus præmittentes. Stagna habet piſcoſa & Lacus. Inter quos memoratur ille, cujus ambitus e quatuordecim milliarium, in quo Carpiones inſolitæ magnitudinis, trium videlicet pedum: ſapo ris vero adeo grati, ut aliarum regionum carpiones ſuavitate multo ſuperent. Ex hujus Lacu piſcatione tertio quoque anno Dux Lotaringiæ ſedecim percipit Francorum millia. Fluminibus irrigatu

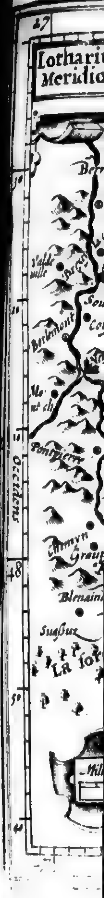
Flumina.

celeberrimis *Moſa*, *Moſella*, *Saravo*, *Voloia*, *Mortana*, *Murta*, *Sella*, *Hida*, & aliis. De *Moſa* ad Inferiorem Germaniam. Reliqui ad hunc Ducatum proprie pertinent: *Moſella* quidem & *Saravus* potiore parte; cęter fere integri. Oritur *Moſella* in monte Vogeſo, haud procul Araris fontibus, paullo ſupra Vicum, qui vulgo *Buſſan*: lapſuſque ab Vulturno ad Caurum, perluſtratis Opidis, qui vernacule *l'Eſtraie*, *Remiremont*, *Eſpina* *Charmes*, *Baton*, flexoque ab Oriente in Occidentem curſu, recta petit *Tullum*, Vrbem Epiſcopalem, unde in Orientem reſurgens, *Fruardum* uſque verſus Aquilonem tendit: viſiſque Mediomatricibus, Trevirenſibu aliiſque Populis, ad *Confluentiam*, cui ab re nomen, Rheno confluit. Germanis *Moſel*: Gallis *Moſelle*. *Obrin gos* putatur ab Rhenano, & aliis Ptolemæo dici lib. II cap. IX. Ioannnes tamen Heroldus *Obringon* apud Pto lemæum non Fluvium eſſe notat, ſed deſignari Tractum eum ad Rhenum, qui nunc temporis *Ober Rhingau* appellatur: Clemens etiam Trelæus Moſellanus teſtatur ut ſcribit Abrahamus Ortelius, quendam ad Moſel lam Tractum *Obrinci* nomen hactenus retinere. Moſellam ſingulari doctoque Carmine celebrat Auſonius Eidyll. III ab Aquæ limpitudine, Navigandique facilitate: Villis Atriiſque, quibus utraque ripa decoratur Piſcibus *Capitione*, *Salari*, *Redone*, *Umbra*, *Barbo*, *Salmone*, *Muſtella*, *Perca*, *Tinca*, *Alburno*, *Alauſa*, *Gobio* & *Siluro* quibus abundat; Fluminibus denique in ipſum decurrentibus *Pronaa*, *Nemeſa*, *Sura*, *Gelbi*, *Erubro*, *Leſura*, *Drahono*, *Salmona*, *Saravo*, *Aliſontia*. *Moſellam* & Ararim, facta inter utrumque foſſa, connectere, Imperatore DomitioNerone, adgreſſus eſt L. Vetus; ut Copiæ ex Italia per Mare, dein Rhodano & Arare ſubvectæ per eam foſſam, mox fluvio *Moſella* in Rhenum, exin in Oceanum decurrerent: ſublatiſque itinerum difficultatibus navigabilia inter ſe Occidentis Septentrioniſq litttora fierent, uti ſcribit Cornelius Tacitus lib XIII. De hoc Auſonius:

Te fontes vivique lacus, te cœrula noſcent
Flumina: te veteres pagorum gloria, luci:
Te Druna, te ſparſis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent Fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextra Rhodanus dat nomina ripa.
Te ſtagnis ego cœruleis, magnumque ſonoris
Amnibus, æquorea te commendabo Garumna.

Saravus, haud procul Salmenſibus ortus, Fluviorum omnium qui in *Moſellam* exeunt eſt maximus: Na vigiorum patiens, & aliorum Amnium, quos in ſe recipit, clarus luſtratis urbibus opidiſque, quæ vulgo

Sar-Bu

Lotharingia Meridiona.
Septen 28 trio
Meri 28 dies
Occidens
Oriens
Mill Germanica
Le boys de la Voyge
Le bois de Mortagne
La forest de la Voyge
ALSATIÆ PARS
Le Val de Vaigny
Remiremont
Dompaire
Mirecourt
Charmes
S. Diey
Montfort
Vitel
Crefillis
S. Bellemont
Dombray
Darney
Montigny
Robecourt
La Mothe
Saluille
Neufchasteau
Chastenoy
Fontenoy
Fonteine
Plombiers
Luxeul
Conflan
Mandervel
Valuiller
Demangeuelle
Morenpas
Chastenoy
Tombelaine
S. Germyn
Orcher
Fabuierces
Vandelanuille
Vaudemont
Bralleuille
Hainecourt
Charmes
Murbach
Dann
Sennen
Gebwyler
Sultze
S. Amarin
Erunal ab.
La Bresse
Moutral
Muhlsler
Grigneno
Chastelion
Jouuelle
Pasceuant
Pontpierre
Morange
Blenaincourt
Montigny
Raon
Salm
Sasly
Weyller
Ebersweyler
Hersbach
Dosyera

Sar-Burg, *Feneſtrange*, *Sar-Uberden*, *Sar-Alben*, *Guemund*, *Sar-Pruck*, *Walderſing*, *Sar-Brug*, & aliis, tandem mo[enia] Auguſtæ Treverorum Moſellam convenit, non longe a *Kontherbruk*. Meminit ejus Auſonius in Moſell[a]. Nomen hodie retinet. *Sar* enim Accolis audit. *Sarra* etiam veteribus dictus, docente Inſcriptione quæ Trever[is] tranſlata ex Opido ad eum fluvium ſito, quod hoc tempore vocatur *Sar-Pruk*, hoc eſt *Sarræ Pons*.

CÆS. RO. EXER. IMP. P. P-
S. C. AU. TREVE. INGR-
ESSUM. H. CASTRA. SARRÆ
FLU. PRO. MIL. CUSTODIA
BIENN. POTITUS. EST

Voloia fluvius eſt Margaritiferus, qui ad Vicum *Charmeni* Moſellam ingreditur. *Murtana* ad Pagu[m] cognominem Murtæ miſcetur. *Murta* vel *Meurta*, multis in ſe receptis Amnibus, Moſellam loco plano i[n]ter Prata paullatim accedit; & longo tractu, æquali quaſi curſu, comitatur, relicta inter utrumque ad alveu[m] exigua admodum terra, donec tandem paullum ſupra Condeium Arcem, quæ a dextris in rupe eſt Pago [u]bi cognomini impendens, facto cum Moſellæ alveo angulo acutiſsimo, ejus & aquis miſcetur. Iungit ſe[] dem ad Mediomatricum Vrbem *Sella*, initium quaſi capiens ex Lindero Lacu, qui Sale dives & Piſcatu[] Duplex denique *Nida* (Orientalior enim *Germanicus*, Occidentalior *Gallicus* dicitur) facto ad Pagu[m] Northenium concurſu, duobus infra *Boſſonis-Villam* (Abbatiæ nomen eſt) milliaribus in Saravum exoner[a]tur. Eſt in valle Deodatenſi fons, ad complures morbos ſanandos naturæ beneficio efficax. Sunt & Sali[næ] in quibus ſal ſubtiliſsimum, guſtu ſuaviſsimum, ac Scythica nive candidius generatur, ex quibus quotann[is] Dux Lotaringiæ centum percipit millia Francorum. Altiſsimi hanc Provinciam ambiunt Montes, qui om[ni] generis Metallorum abundantia Pyrenæos montes longe ſuperant: imprimis autem Argenti fodinæ, ſup[ra] quam dici poſsit fœcundæ ſunt, ex qua quidem Argenti ubertate haud parvus Ducatui fructus accedit. G[i]gnit & Vogeſus Mons in valle Leberia Argentum purum, ſed non ita multum. Silvas habet præterea Lo[ta]ringia frequentes eaſque denſiſsimas, quarum aliquot nomina lingua vernacula adponemus, quæ ſunt *Warne[]waldt*, *des Benoit*, *le bois de Mortaigne*, *Boſeyne*, *Bois de Mondon*, *le Ban-bois le Bois de la Voyge*, *de Heyde*, & ali[]

Montes. *Silvæ.*

Inter opera publica, apud Pagum *S. Nicolas* duobus milliaribus Nanceio diſtantem, ad Murtam fluvium Te[m]plum eſt non magnæ antiquitatis, ſed vaſtæ molis, editæque ſtructuræ, Luminoſum omnino. Columnæ, quæ t[ec]tum faſtigium ſuſtinent tantæ ſunt, cum gracilitatis, tum altitudinis, ut tanto oneri ferendo vix pares judice[n]tur. Turres habet duas, in quarum una Caroli Lotaringici Cardinalis, qui idem Metenſis erat Epiſcopus, cui[] hæc parebat Eccleſia ſub Prioratus, ut loquuntur titulo, in ſummo Culmine Symbolum: obeliſcus ſcilicet cu[m] Hedera circumplicata, & Inſcriptione TE STANTE VIREBO. Apud Pagum *Waſſerbillich* ubi Sura fluvi[us] Moſellæ confunditur, eſt alius *Igel* vulgo nuncupatus, ubi in loco eminenti ſpectatur nobiliſsimum illu[d] venerandæ antiquitatis Monumentum, quo nec cis Alpes inſignius aliud exſtare exiſtimatur, quodque ip[] Ita[]

Opera publica.

…poſsit oſtentari : moles eſt lapidea , ex quadrata baſi pedum XXII ſenſim aſſurgens ad pedum circiter …IV altitudinem, tota ab omni parte variis imaginibus ſemiplanis inſculpta, in faſtigio Aquilæ reſtat fragmen…tum, globo inſidentis , cui expanſæ alæ, & ante pectus velum fuiſſe apparet. Eſt Nancei Ædes D. Georgii, in qua Monimentum viſebatur *Caroli Audacis* , Burgundiæ Ducis , ab Helvetiis & Lotaringis Nonis Ianuarii anno CIↃ CCCCLXXVII acie cæſi, cujus reliquias, Caroli V Imperatoris, ipſius Pronepotis juſſu, anno CIↃ IↃL …menſe Octobri inde Leuceburgum ſolenniter tranſtulit Boiſotus , Ordinis aurei Velleris Præco : Brugas hinc …mox, Mariæ Hungariæ Reginæ mandatu , tranſportandas. Sunt in eadem D. Georgii Æde aliquot Lotarin…gorum Ducum Tumuli, qui Inſcriptionibus carent : ut & in aliis Templis. Poſteriorum Ducum pars po…ſt ad D. Franciſci Ædem , ſita eſt. Spectare ibi eſt ſuperbum *Renati* , qui victoria potitus eſt contra Caro…lum Burgundiæ Ducem, Monimentum. Conditi jacent ibidem Dux *Antonius*, ejuſque Filius *Franciſcus*, Caro…lique Ducis Vxor *Claudia Valeſia* , Henrici II Galliarum Regis filia. Armamentarium habet Nanceium, Machi…nis Bellicis omnis generis inſtructiſsimum. Templum eſt in Vrbe Metenſi D. Stephano ſacrum & alia , de …quibus Divæus. *Templum D. Stephani nomen tenet , qui civitatis eſt Patronus , pulcherrimum vero opus , ſi quod a…liud toto hoc itinere vidimus , & ſua mole ſpectabile : quodque raro accidit , omni ex parte conſummatum. Dicebatur in …eo fuiſſe Crucifixi ligneam imaginem , totam Laminis aureis ſuperinductam. Vidimus Labrum Porphyreticum rubei co…loris magnæ capacitatis , pedes X longitudinis excedens , in quo Luſtrales Aquas adſervant. Sunt & alia in hac eadem urbe …ſumptuoſa Templa , & multa erant in ejus Suburbiis , inter quæ D. Arnulphi Baſilica , Imp. Ludovici Pii Auguſti, Caroli filii & filiarum aliquot Pipini Regis ſepultura celebris. Omnia hæc abſumſit Belli rabies , ita ut ſuburbii ne veſti…gium quidem nunc ſuperſit , neque ultra muros quidquam præter campeſtria videas.* Haud procul Metis, prope Pagum …Iovy, in Moſella antiqui Aquæductus ſunt Veſtigia. De iis ſic Divæus in Itinerario : *In hoc Itinere Pagus eſt Io…vi vulgo dictus inter montium radices & Moſellam, ubi quantacumque eſt inter montes utroſque , qui ripas ambiunt , di…ſtantia , Aquæ-ductum antiquitus fuiſſe , indicant ejuſdem, quæ adhuc exſtant , reliquiæ. Arcuum adhuc reſtant multi, …atque ex albo Lapide, in laterum formam diſſecto : & nonnulli quoque ejuſdem operis in adverſa ripa cernuntur. Incolæ …aſſerebant in eodem loco fontem hodieque eſſe , quamvis hos Arcus (ſolita inſcitia) Ponti inſervuiſſe putantes, & ab hoc Pa…gum montis ipſius jugo minores alios Arcus fuiſſe dicebant, qui verſus urbem Metenſem , quæ uno hinc diſtat milliari, excur…ſſ… viderentur. Altitudo juxta ripam pedum eſt circiter* LX: *unde conjicere eſt, quanta totius operis moles fuerit, quantaque …titudo Arcuum, qui in ipſo erant Fluminis alveo , quorum hodie nihil ſupereſt. Referebant iidem Incolæ , ſuperiorem Ar…cuum partem planam omnino eſſe cæmento rubei coloris inductam & in ejus medio Domunculam non ita multis abhinc annis adhuc fuiſſe, ab utraque parte patentem , quam nos partem Tecti fuiſſe , quæ Tubum tegeret ſuſpicabamur.* Mediomatri…cum Vrbem , quæ olim Imperialis erat Henricum II Galliarum Regem in ſuam poteſtatem redegiſſe , ſupra diximus. Præſidet Vrbis Senatui miſſus ab Rege Magiſtratus. Tribunal autem Mediomatricis urbis tres habet Epiſcopatus , ſub Metropoli Trevirenſi *Metenſem* , *Tullenſem* , *Virdunenſem* , ſic ab Locis nuncupatos , in quis ſua ſingulis ſedes.

Regio.
Unde dicta.

Hæc pro Methodi ratione de Lotaringia ſint ſatis; ſuccedit Burgundiæ Ducatus ſive Inferior Burgun-
dia. *Burgundiæ* nomen a *Burgundionibus*; qui Germaniæ Populi, ex Vandalorum orti ſanguine, di-
ctique a *Burgis*, i. præſidiariorum caſtris ab Almannis (in horum enim Agris violenter in Capellatio
ubi hodie Palatini Comitis Ditio, conſederant) exturbati, ſub Theodoſio Arcadii Filio, Iuniore, ex-
pulſis late Sequanis Eduiſque, hanc Veteris Galliæ partem cum Nuithonibus (quorum Tacitus meminit) oc-
cuparunt. Petrus Sancto-Iulianus *Burgundiæ* Etymon ab Loco quodam diducit, qui vulgo *Burg-ogne* in Agr
Langrenſi. Olim *Regnum*, circa annum CIƆXXXIV, bipartitum in *Ducatum* & *Comitatum* abiit: quorum ille

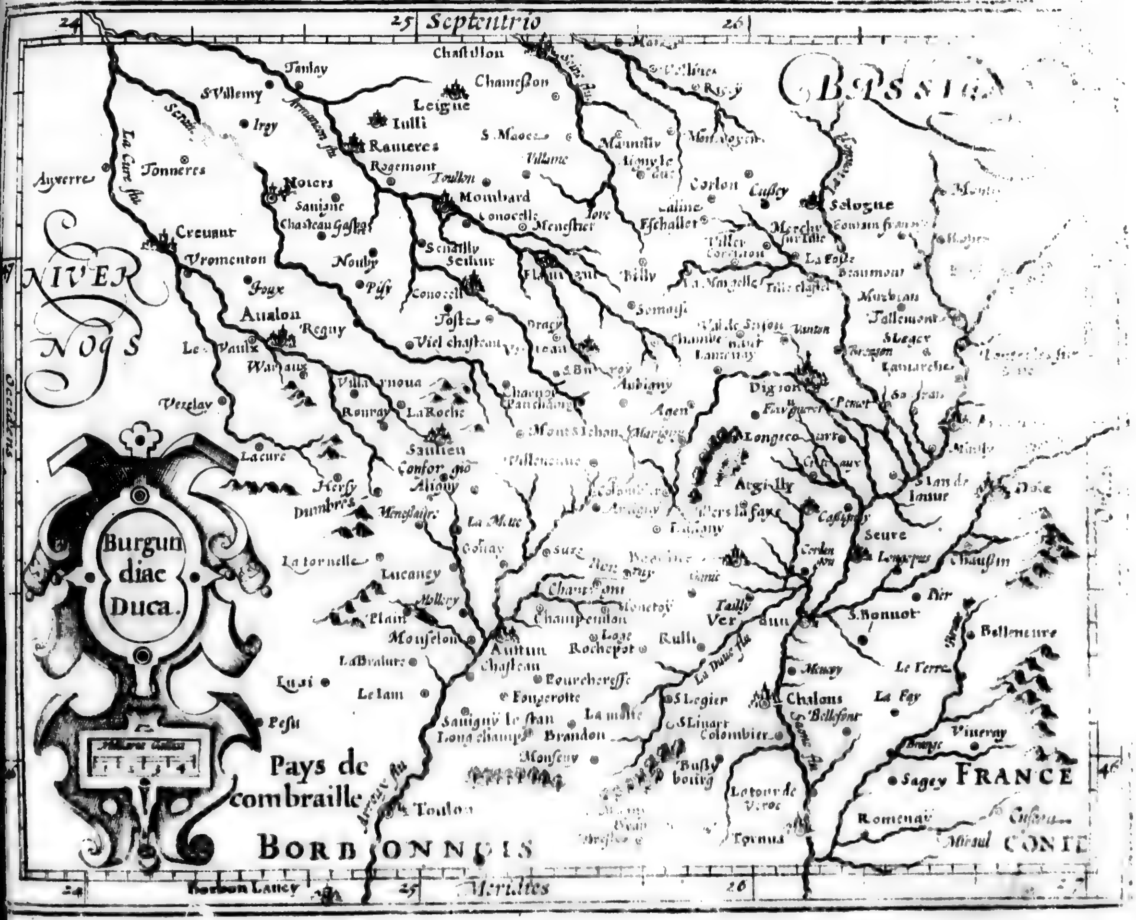
Burgundiæ Ducatus.
Situs.
Soli fertilitas.
Imperium majorum.

verſus Occidentem, *Burgundia Inferior* & *Regia*; hic, ad Orientem, *Superior* & *Imperatoria*. De *Ducatu* hac deſcri-
ptione mihi agitur: De *Comitatu* Deſcriptione proxima dicetur. *Ducatum* cingunt, qua Oriens eſt, Rhodano
interfluente, Sabaudia & Burgundiæ Comitatus; qua Meridies, Lugdunenſe Territorium; ad Occaſum læti
ſimi Nevernenſium Borboniorumque occurrunt agri; ad Septentrionem Campania ſe offert. Hujus ager
planus & ſoli fertilitate nulli cedens, hic enim certat cum Cerere Bacchus. *Richardus* Comes Auguſtodu-
nenſis vir ſtrenuus, & in re bellica exercitatiſsimus totius Burgundiæ, cis Ararim Dux inſtitutus fuit a Franco-
rum Rege Odone, qui præfuit Ducatui Burgundiæ annis XXXII. Hic Burgundiam *Rudolfo* Filio reliquit
qui & in Regem Francorum fuit electus, ac ſucceſſorem habuit in Ducatu, *Hugonem Nigrum* Fratrem. Huic *O*
Frater aut Filius (utriuſque enim ſententiæ autores reperio) ſucceſsit. Quem ſequutus *Henricus* Frater. Qu
ſine liberis defuncto: *Robertus* Francorum Rex, Ducatum Burgundiæ ex teſtamento, ut ajunt, Henrici adeptu
eſt. Huic ſucceſsit Filius *Robertus*, Roberto *Hugo* ex Henrico Filio Nepos. Hunc ſequutus eſt *Otho*, hunc *Hugo* II
Hugonem II, *Odo* Filius. Quem ordine ſequuti ſunt *Odo* III, *Hugo* IIII, *Robertus* III, *Hugo* V, *Eudo*, *Philipp*
Quem ſine liberis defunctum ſequutus eſt *Joannes* Francorum Rex, cui ſucceſsit Filius *Philippus* cognomen
Audax a Patre Ducatu Burgundiæ donatus. Patri Philippo ſucceſsit *Joannes* cognomento Intrepidus, atque hu
Philippus Bonus ſeu *Mitis* Filius. Atque huic *Carolus* ob plurima bella quæ geſsit, *Bellatoris* cognomen ſortitu

Urbes.

Poſt cujus obitum hanc omnem ditionem occupauit *Ludovicus* XI. Metropolis Ducatus *Divio*, *Divionum* Gre-
gorio Turonenſi, Gallis *Dijon*. *Divionis* Conditor habetur vulgo, nobis potius Reſtaurator, Pomœriique Pro-
ductor, Aurelianus Imperator. Nomen ab *Divis*, quis plurimus ibi fuit cultus, impoſitum putatur. Hac Urbe
nihil in Burgundia pulcrius. Sita eſt in planitie amœniſsima, duobus Fluminibus *Suzione* & *Oſcara* (*Suſon* &
l'Ouche vernacule) utrimque muros adluentibus: Ille quidem periculoſiſsimis Exundationnibus Urbē infeſta-
re conſuevit; hic piſculentus admodum alveo fluit quietiore, Rerum multarum uſum ſubminiſtrare ſolitus. Mu-
ri ad juſtam propugnandi magnitudinem in altum ſunt educti: Turribus Propugnaculiſque nuper exſtructis
muniti. Iuſtitiæ ibi eſt Tribunal & Parlamenti Sedes: unde veluti ex Sinu, patriæ Iura petuntur. Qui in *Majores*
hujus

Septentrio
Meridies
Occidens
Burgun diae Duca.
NIVER NOIS
Pays de combraille
BORBONNOIS
FRANCE
Chastillon
Tanlay
Leigne
Lulli
Rameres
Rogemont
Tonneres
Auxerre
Noiers
Mombard
Creuant
Vromenton
Aualon
Reguy
Semur
Seuur
Digeon
Seure
Auxonne
Verdun
Autun
Mouselon
Chalons
Tornus
Pesu
Toulon
Bellenenure
Sagey
Romenay
Selogne
Beaumont
Tallemont
Lucaney
La tornelle
Vezelay
Saulien
Champeaulon
Rochepot
Rulli
Brandon
S.Legier
Colombier
La Fay
Vineray
Borbon Lancy

hujus Opidi legitur , non tam Honorem quam Onus ſuſcipere, vel invitus & renitens , cogitur, Iuſque-j
randum præſtare in Templo D. Virginis , præeunte verba Procuratore Regio , ſe Regi fidelem futuru
defenſurumque ſua Civitati Iura , Libertates & Privilegia , adverſus quoſcumque , Regem etiam , quoti
flagitat neceſsitas. In vicinis Vrbi Montibus optima creſcunt Vina. Epiſcopales porro Vrbes ſunt *Auguſt*
dunum & *Caballinum*: ſua utrumque ſuſpiciendum antiquitate. Priori nomen *Auguſtoduni* natum ab Augu
(Octaviano , an quo alio, non valde laborandum: nam qui ab *Auge*, Apollinis Conjuge derivant Fabulas n
rant) qui dirutum bello , quod Cæſar contra Gallias geſsit, reſtauravit. Hodie *Auſtun* dicitur Vrbs quonda
ampliſsima, ſed multum de priſtina gloria amiſit. Viſuntur hic etiamnum magnæ Theatri ruinæ, itemque Aq
ductuum, Columnarum, Pyramidum: effodiuntur etiam cotidie Numiſmata antiqua , aliaque antiquæ ſupel
ctilis Monimenta. Eſt & hodie Templis publiciſq; ſtructuris conſpicua. Adſita eſt Radicibus Montium, qui v
go *les Mons de Cinis*, ad fluvium Arrouſium. Hæc de *Auguſtoduno*: ſequitur *Caballinum* vel *Caballionum Eduor*
vulgo *Challon ſur Saone*. Quis condiderit, non conſtat. Sita eſt hæc Vrbs ad dextram Araris ripam: Agri uberri
Cœlique ſaluberrimi. Eximie felix, convehendiſque ſecundo Arari Mercimoniis idonea; unde ab Cæſare Co
meatui parando, Exercituique qui ſæpe in plures diſtractus erat partes, diſtribuendo delecta. Hæc *Guntchra*
aliquando regia fuit. Eam Lotarius Ludouici Pii Auguſti F. poſtea incendio totam abſumpſit, ut ne veſtigiu
quidem Civitatis appareret. Sed ob loci oportunitatem poſtea iterum caput extulit, eſtque hoc tempore m
cimoniis opulenta. Hæc de Metropoli, Vrbibuſque Eſpicopalibus: ſequuntur nonnulla Ducatus hujus min
rum gentium Opida. Inter *Caballinum* & *Matiſconem*, medio fere itinere Opidum eſt, quod vulgo *Tornus*, *Tin*
tium Spartiano & Antonino. Solo ſitum eſt fertiliſsimo; ab Arari undique cinctum. Colles in Agro Subur
cario Vini generoſiſsimi feraces. Ab utraque etiam Vrbe Matiſconenſi & Cabillonenſi itineris ſpatio pro
æquali diſtat *Cuyſellum* , Regiæ Ditionis , Opidum , ut Paradinus cenſet , *Secuſianorum* , *Secuſiumque* Ammia
dictum. Situm ad radices Iuræ Montis , multis licet hodie ruinis deformatum , miram præ ſe ferens antiq
tatem. Ab Oriente Montes habet celſos , Amneſque perennes, qui limpidas & potu ſuaves edunt Aquas, u
de Fons ſaluberrimus ex Topho & vaſta Rupe in Opidum longe porrigitur per ligneos tubos. Ab Occ
planicies ſe in Sinum laxiſsimum pandit. Tertia fere leuca ab Vrbe Cabillonenſi verſus Septentrionem
Belna , vulgo *Beaulne* , ad Amnem Adcolis *Bour-ſoize* dictum. Sunt qui volunt *Bibracten* eſſe Cæſaris & St
bonis. Aliis alia mens eſt. Situm eſt hoc opidum loco uliginoſo & quod , ut ſcribit Paradinus , nullo pene
gocio, nulloque ab hoſtibus diſcrimine , poſſet Lacum Vrbi ab primum Lapidem offundere , quo hoſtes a
ſubmoveat. Vrbs tota valido Mœnium ſepimento circumdata Propugnacula habet, quibus omnium Torm
torum vim queat excipere. Belnenſis Ager pinguis eſt, & optimæ notæ. Vites habet toto Terrarū Orbe nomi
tiſsimas, & Vino non vulgari nobiliſsimas. In eodẽ Agro, viſitur *Ciſtertium* ab Ciſternis, Odonis Ducis opus

pend

...dum in vaſtiſsimo Nemore exſtructum. Ejus Cœnobiarcham agnoſcunt ſupra mille octogi̇nta Virorum Cœnobia, ac totidem prope Velatarum ejuſdem inſtituti, quod hinc *Ciſtertienſe* dicunt. *Semurium*, vernacule *Semur*, ſitum eſt in meditullio Territorii, quod vulgo *Auxois*, Opidum non inelegans. Inter Divionem & Belnam itinere medio *Nuithonium* eſt, vulgo *Nuys*. Opidum hoc ſemper Gladiorum opificio fuit celeberrimum. Quod Opidum hodie *Avalon*, apud Antoninum *Aballon*, ubi *Legio* x v i dicitur. Quod ...lieu vernacule, *Sidolucum* eſt Antonino, *Legionem* illi x v i i i tribuenti. Quod *Flavigni*, ſeſquileuca *Semurio* verſus Orientem, *Flavia Eduorum* cenſetur olim dictum. Sunt & alia *Burgundiæ* Opida Burgique, quîs ...lineandis, brevitati ſtudens, ſuperſedeo: ut ſunt *Auſone*, Arcem habens, Clavis Ducatus Orientalior, Arari ...enia lambente, *Noiers*, *Ravieres*, *Leigne*, *Mombard*, *Chaſtillon*, *S.Seigne*, *Seloigne*, *Crevaut*, *Viteau*, ...dun, *Arnay*, *Seure*, *Tonnerre*, *Tronoderum* Antonino. *Burgundiæ Ducatui* concenſeri ſolent aliæ tres ...bes Epiſcopales *Nevers*, *Auſſerre*, *Maſcon*. Prima dignitate gaudet & honore Ducatus, cujus Ditio (*Duché de Nivernois*) late patens tribus navigabilibus, Fluviis irrigatur, Icauna, Elavere, Ligeri. Numerantur ...i i i i Opida clauſa, quorum *Niverſium* eſt Metropolis: Iuriſdictionem exercens, in x x x, ut vocant, Caſtellanias. *Noviodunum* Cæſari: Opidum eſt omni ex parte Mœnibus cinctum firmiſsimis, Turribuſque ...pliſsimis, & Foſsis profundiſsimis probe munitum. Inter præcipua *Ducatus Nivernenſis* Opida ſunt *De...*, *Deciſa* Antonino & *Decetia*: *Clamecyum*, *Douzyum*, *Milinium*, *Angilbertſum*, *Corbignium*, *Fanum* ...*Leonardi*, *Luyzium*, *Premecyum* & alia. *Auſerre* ſequitur: *Autiſſiodorum* Antonino, *Legionem* hic locanti ...i i. *Antoſidorum* Ammiano, *l'Eveſche d' Auxerre*. Territorium hujus Vrbis, vulgo *le Pais d' Auxerrois*, Vino ...gnomine eſt nobilitatum. Vrbs quæ hodie *Maſcon*, Cæſari dicitur *Matiſcona*: *Matiſco*, Itinerariæ Tabulæ; *Matiſconenſe Caſtrum*, Notitiæ Provinciarum Galliæ, & Antonino, qui *Legionem* ibi ponit x; *Maſtico* in Ve...quodam Diplomate, ut notat Philippus Bugnonius, qui hujus Vrbis Hiſtoriam concinnavit. *Machaon* ...videtur dici Paulo Diacono in Longobardicis. *Matiſſana* eſt Gregorio Turonenſi, & aliis. Caballino, ſi ...m quis Cultumque & Artes reſpiciat, ſimillima. Porrecta jacet ad Ararim, qui Ponte inſigni ſtratus, recto ...goque ad Orientem tractu; reliquis Lateribus in Arcus ſpeciem ſe formantibus. In hac Burgundia ejuſ...confinibus hi Comitatus *Dijon*, *Auſtun*, *Tonnerre*, *Chalon ſur Saone*, *Maſcon*, *S. Martin*, *Nevers*, *Langres*, ...*ſſerre*, *S. Jangou*, *Charolois*, *Chargni* forte *Chagni*; *Monliet* forte *Montit*, *Auxone*, *Rogemont*, *Muſſy*, *Breſte...*, *Sees*, *Mombys*, *Senegnon*, *Gilly*, *Valenion*, *Tirecourt*, *Chevigni*, *Ame-ville*, *Eſpirey* forte *Epiryen*, *Tarvant*, ...*ſey* forte *Braſſe*, *Rochefort*, *Aincourt* ſive *Agincourt*, *Viteau*. Quibus adduntur etiam *Arley*, *Ragny*, *Chaligny*, ...*martin*, *Langey*, *Beauchamp*, *Conches*. Epiſcopatus *Auguſtodunenſis* ſive *Heduenſis*, *Auſtun*, & *Matiſconenſis* *Maſcon*, & *Cabilonenſis* *Chalon*, & *Lingonenſis* *Langres*, ſubſunt Archiepiſcopo Lugdunenſi. Flumina habet hic Ducatus *Suzionem*, *Oſcarum*, *Ararim*, *Icaunam*, *Ligerim*, *Elaverem* & alia. *Status Eccleſiaſticus.*

 Sequitur

Regio. ſitus.

Sequitur *Burgundiæ Comitatus*, ſive *Burgundia Superior*, Francis *Franche Conté*, id eſt *Liber Comitatu*
Provincia namq; plane ſub ſuo eſt Comite; ab omnibus, ut ajunt, Tributis & Exactionibus libera. Fe
dum eſt Imperii, ſub protectione Bernenſium Helvetiorum. Conregionales illi ſunt ad Septentrio
nem Lotaringia Superiorque Germania; ad Occidentem Burgundiæ Ducatus; qua Oriens eſt, occur
runt Helvetii; qua Meridies, Allobroges & Seguſiani. Longitudo xc, Latitudo lx eſt milliarium. Regio ad
modum fertilis, rebus omnibus ad victum neceſſariis instructa; Agerque Sementi faciendæ, Arboribus feren
dis, Vinetis Vini laudatiſsimi ſuſtollendis, Pecori alendo commodiſsimus. Summa eſt ubique Tritici, Siliginis

Soli fertilitas.

Hordei, Avenæ, Fabarum, Milii, aliorumque Leguminum fertilitas. Arborum haud minor fœcunditas. Age
paſsim præſertim qua umbilicus eſt & Regionis meditullium, Colles habet præſtantiſsimorum, primæque no
bilitatis Vinorum feraces. Apud *Arboſianos* & *Vadanos* Vaſa Vinaria ſunt adeo magna, ut Domos altitudine vi
deantur æquare. Prope Regiam Veterum Burgundiæ Regum, quæ Accolis hodie *Chambrette au Roy*, ex Terra
Gypſum, Materiam Calci ſimilem, effodiunt. Eruitur ibidem & in *Dolano Agro* in Magnatum ſepultura

Animalium varietas.

Marmor candidi coloris, quod *Alabaſtrites* Græcis appellatur: & aliud nigerrimum, maculis purpureis variat
Varii etiam generis videre eſt ibi Animalia, magnamque Iumentorum & Pecudum copiam. *Granvellenſes* Equo

Imperium majorum.

Gradarios, Caneſque ejuſdẽ tractus ferociſsimos probant omnes. De Antiquis hujus Burgundiæ Comitibus
Stirpis etiam Imperatoriæ Franciciæque, multi multa memoriæ produnt. Nuperi fuere. Comitis & Palatini Bur
gundici ſimul cum Ducatus, titulos primus geſtavit *Eudo*, cui ſucceſsit Philippus ex Philippo Filio Nepos, qu
ſine liberis defuncto, Rex Francorum *Joannes* Ducatũ Burgundiæ Filio *Philippo* qui *Audax* cognominatus fu
dedit; ſed *Margareta* Philippo, Nepoti ex Sorore Ioanna ſuccedens, Comitatum adepta eſt Burgũdiæ; Huic ſuc
ceſsit *Ludovicus Malanus* Filius, Huic *Margareta Malana* Filia, Hanc Philippus Burgundiæ Dux cognomen
Audax uxorem duxit. Huic ordine ſucceſſere *Joannes* Filius cognomento *Intrepidus*, *Philippus Bonus*, *Carolus Belli*
coſus, *Maria* nupta Maximiliano Auſtriæ, *Philippus Auſtriacus*, *Carolus* v Imperator &c. *Philippus Hiſpaniarum*
Rex, *Philippus* Hiſpaniarum Monarcha. Comitatus iſte in tres Diœceſes & Præfecturas, quæ Baillivatus vulgo
Iuri facilius dicundo diviſus eſt: *Superiorem*, *Inferiorem*, *Dolanam*. Primæ Sedes eſt *Veſulii*, Secundæ *Polichun*
Tertiæ *Dolæ*. *Dola* autem, Arce potens, totius Comitatus eſt Metropolis, reliquarumque Vrbium celeberrima
ad Dubim ſita fluvium, qui in duo hic brachia ſcinditur. Putant quidam Ptolemæo eſſe Διδάττιον lib. II cap
IX, Sequanorum Vrbem. Nihil ibi earum rerum, quæ ad Civitatis ſplendorem faciunt, deſideratur. Forum
hic elegantiſsimum & ſpatioſum; forma quadrata, Longitudine tamen Latitudinem nonnihil ſuperante. In
parte Occidentali Prætorium eſt, cum Carceribus. Primarium Templum, quod pulcherrimum & admirand
operis, Deiparæ Virgini eſt ſacratum. Sunt & multæ aliæ inter quas *Veſontio* vulgo *Beſançon* urbs Imperialis
olim dicta *Chryſopolis*: ſita eſt commodo fertilique territorio. Alduaſdabis fluvius magna ex parte ipſam in
terſecat, ejuſque potiorem partem concludit, reliquam partem ad portam qua Dolam itur, fluvius non alluit

Nozerethum

BURGUNDIA COMITATUS
Occidens
Oriens
Miliaria Burgundiæ
Chalon
Dole
Besançon
Salins
Arbois
Langres
S. Claude
Orgelet
Poligny
Pontarlun
Neufchastel
Montbeliart

Nozerethum Noſeroy, quod olim a nucibus dictum Nucillum, ſed Ludovicus Cabillonenſis ab expeditio
Hieroſolymitana reverſus, muris cinxit, ac *Nazarethum* dici voluit. Hic Comes arcem habet, quæ q
plumbo intecta eſt, dicitur plumbea. *Salinæ*, ampliſsima Civitas, toto terrarum Orbe celebris; ab ſalſis
nominata Fontibus, Saleque inde igne denſari ſolito; qui candore præſtans in finitimas regiones exportat
maximum hujus Comitatus eſt vectigal. Reliquarum Civitatum deſcriptiones brevitatis gratia omittimu
Lacus. Lacus habet hæc *Burgundia* ingentes & mirabiles: Inter eos non poſtremi loci, cui ab *Voraginibus* nome
mirum Naturæ ludentis opus. Super enim Aqua fit Limus, qui adeo dureſcit, ut Continens videatur: ſup
quo tamen Equites Curruſque ſecure non ambulant, ſed ſoli Pedites. Is Cœlo pluvioſo & nebuloſo non
mergit, niſi Serenitas ſit futura. Tunc per Foramina brevi tempore auctus totam Columbanam Planicie
rigat. Inter Nozerethum porro & Ripariam alius eſt Lacus in Bonvalli, Lupis, Parcis & aliis Piſcibus abu
dans, qui ſeptimo quoque anno in aliquot hebdomadas ſuffugiens & deliteſcens, iterum emergit. Quæ
in Miraculum exit, Fidemque vincit. Tractus hujus Comitatus Auſtralior Lacubus ſcatet: Videre ibi eſt
vernacule *Maletcux* Major Minorque; *Narlay*, profunditatis vix credendæ: *Vernoy*, duo *Chamblici*, *Froge*
Flumina. *Ronchault* & alii. Flumina ſcindunt eam beantque plurimum non pauca: *Dubis*, *Lougnonius*, *Danus*, *L*
pus: *Dubis* totus ad hunc Comitatum pertinet; Δȣ́βις. Ptolemæo, *Alduabis* Cæſari, ſi proba ſit conjectu
Fulvii Vrſini: in aliis Codicibus *Alduaſdubis* & *Alduaſdalis* vitioſe legitur, Vulgo *Doux*. Oritur ex Mo
te Iura paullo ſupra Pagum amœniſsimum, quique inſtar Opidi, Motam. *Dubis* porro cœpto ab Meri
in Septentrionem curſu; per Pontium Lacum lapſus, nonnullis anfractibus prætergreſſus Pontarlum, M
tuam & Vafrum, Fanum petit S. Hippolyti; unde in Occidentem flexus ad *Pagum Chaſtelot* verſus Afric
tendens, Veſuntionemque permeans, & facta ad Dolam Inſula poſt multas ambages receptoſque Flu
prope Virdunum Arari commiſcetur. Totus etiam Burgundiæ Superioris eſt *Lougnonius*, vulgo *Lougn*
Danum evomit ex ſinuoſo receſſu Mons arduus Syrodo, grandi & celeberrimo Pago, incumbens: Sunt
Lupus vel *Lupa*, vulgo *Loue*, *Araris* & alia. Quod ad Statum hujus Liberi Comitatus Politicum, quot
Ratio administrandi. Comitia Provincialia ſunt agenda, tres Status conveniunt, convocante eos nomine Comitis Principe Ar
ſiorum, Nozereti & Arlæi Dynaſta. Sunt autem Nobiles, Eccleſiaſtici, Vrbes. Superioris Diœceſis Comit
Montbelliart, *Roche* & *Varax*, *Montrivel*, *Thalamey* & *Vaulgrenans*, *Vergey*, *Rey*, *Liſtenois*. Abbates; *Croiſſ*
Charité, *Bitaine*, *Corneul*, *Tulley*, *Clarfont*, *Luxeul*, *Bellevaulx*, *Grace-Dieu*, *Charleu*, *Trium Regum*. Prior
Vaucluſe, *Lantenans*, *Cuſance*, *Marteret*, *Juſſey*, *Portſus Saoſne*, *Montreul ad Sagonam*, *S. Marcelli*. Canoni
Calemoſtier, & alii aliis locis. Vrbes; *Gray*, *Veſoul*, *Montboiſon*, *Juſſey*, *Palma*, *Portſus Saone*, *Crema*
Mont-Juſtin, *Faulcogney*. Domini: *Montmorot* & *S. Loup*, *S. Martin*, *Taulens*, *Villeneufve*, *Rupt*, *Montgev*
Chaſtillon & *Belvoye*, *Conflandey*, *Monbaillon*, *Velleſon*, *Dicey*, *Vgny* & *Chemylly*, *d'OiZelet*: *Cicon*, *Traſves*, *Ra*
sonnieres, *Coſtebrune*, *Sombernom*, *Valle-fault*, *Bermont*, *d'Avilley*, *Mugnay*, *Vereur*, *Touraize*, *Citey*, *Prev*
chieres, *Grand-mont*, *Velle Chevreleus*, *Voyſey*, *Dampierre*, *Frotey*, *Beutal*, *Matey*, *Noironde*, *Tromarey*, *M*
leſ

…, Maillevoncourt, Myon, Bemenge, Vellerot le boz, Clerc, Betoncourt, Mortaillotte, d'Amondans, & de Fraiſ-
…, Chavircy, Montot, Mons S. Legier, Cuvry, Montereul, Sorans & Lambry: & alii permulti. Inferioris Co-
…tes ſunt Ruffey, & S. Aulbin: Baro, Chevreaulx: Abbates, S. Eugendi, Baume, Balerne, Mont S. Mariæ,
Mont-Benoiſt, Beyllen, Rauſieres: Priores, Mainnaul, Vaucluſe, Bonlieu, Mente, Lonſleſaulnier, Arbois, Mote,
…, Vallis ſupra Polichnium, Mortau. Canonici, S. Mauritii, S. Anatolii, S. Michaëlis, Salinis omnes: Ar-
…enſes, Polichnienſis, Nozeretenſes, & aliarum Vrbium Locorumque alii. Vrbes: Salinæ, Arbois, Poligny,
Pontarlien, Nozeret, Caſtrum Caroli, Monmoroti, Orgelot. Domini: Coulongnia & Andeleſt, Courlaou & le
Pin, S. Amour, Argento, Laubeſpin, Poupet, S. Sorlin, Darnam & Tramelay, Borſia, Creſſia, Fitigny, Chambe-
…, Montena, Vecles, Roſait, Marigna, Beau-fort, Naſey, l'Aigle, Courboſon, Vertamboz, Largilla, Moiron, l'Eſtoil-
…, Chaſnet, Areſche, Coges, Bar & Jouſſeaul, d'Augea, Muyre, Charrin, Charlin, Chaumes, Breterieres, Fonte-
…, Cogna, Chaulx, Montuet, Vadans Villette, les Arbois, Aiglepierre, Chaſtelvillain, S. Julian, Deſcrilles, Ver-
…, Chay, Champaigne, Beaulchemin, Villeneufve léz Orgelet, Chaſtres, Præfectus Arcis de Joulx, ſive Juræ Montis,
…ncelle, Viſmeaulx & alii multi. Dolanæ Diœceſis: Dominus de Givrey: Longepierre & Rahon, Clervaus.
Abbates, Billon, S. Vincentii, S. Pauli Biſantii, d'Acey. Priores: Loye, Laval, Damparis, Jouhe, Monterot, Mote
ſupra Altam Petram, Faye, Moſtier in Secuſia. Canonici: Dolani, Biſuntinenſes, & alii aliis locis. Vrbes: Dola,
Quingeium, Ornans, Loya, Rocheford, Vercella. Domini: Vauldrey, Raimes, Rye, Monfort; Mont-Richard, Fer-
…, Maillot, Bermont, Cleron, Verchamps, Doſſans, Port, Chaſteau, Roillault, d'Abbaus & Marchault, Reculet,
Chantraus, Mont-gros-pain, Mutigney, Chaſſey, Pareſſey, Choiſey, S. Ilye, Faye, Parrel, Chemin, Rabus, Champ-
…leurs & Raſlonnieres, Rainche-court, Paintre, Montrambart, Salans, Gouſſans, Chavirey, Ancier & alii. Nobili-
…as hujus Comitatus, ut hinc videmus, valde eſt frequens. Quatuor autem ſunt familiæ, quę a Burgundiæ
Regibus & Principibus originem trahere, vel cum iis adfinitatem contraxiſſe commemorantur: De Vienne, cui,
Nobilitatis Epitheton tribuitur: De Vergy, cui Strenuæ Titulus datur; De Chalon, quæ Opulentæ Divitiſque no-
men obtinet: Arauſiorumq; Principatus Titulum. De Neuf Chaſtel, quę Feudis eſt inſignis. Cęterum appel-
…tiones omnes ex tribus Diœceſibus, ſive Ballivatibus Dolam ad Supremum Comitatus hujus Parlamentum,
…feruntur. Et ad Statum Eccleſiaſticum quod attinet, Archiepiſcopus Biſuntinus, cui ſubſunt tres Epiſcopi,
…ſilienſis in Germania & Helvetia, Lauſanenſis & Bellicenſis, in Sabaudia, Eccleſiaſticæ adminiſtrationis eſt ca-
…ut, Princepsque Imperii. Membra hic ſunt Imperii & Quinti Circuli, Archiepiſc. Biſuntinus, & Vrbs Beſançon,
Civitas Imperialis libera, olim maximum maximæ Sequanorum Provinciæ Opidum, & ejus Præſidis fixa ſe-
des. Decimus Imperii Circulus dicitur Burgundicus, quod a domo Burgundica ſit inſtitutus: complectitur præ-
…ipuos Belgii Principes, qui ſunt Dux Burgundiæ, H. Bergen & Waalhem, Comes Egmond & Iſelſtein, Comes Horne,
Comes Naſſau in Breda, Comes Bergen.

Lugdunenſis Tractus, vulgo Lyonnois.

Nomina. *Situs.* L*Ugdunenſium Civitati*, ut in Notitia Provinciarum dicitur, *l'Archeveſché de* Lyon, *le Pais & Seneſchaucee de Lyonnois*, Limites ſcribuntur ad Septentrionem Breſsia; ad Orientem Sabaudia: qua Meridiem ſpectat, Delphinatus eſt cum Languedokia; qua Occidentem, Forenſes jacent & Arverni. Sua hic olim habuerunt Domicilia *Seguſiani* Plin. Σεγυσιανοὶ Ptol. Σεγοσιανοὶ Strab. Secuſiani, vel, ut alii ſcribunt Sebuſiani Cæſ: Hodie *le Pais & Seneſchaucee de Lyonnois*. Caput hujus Tractus ad confluentem cum Rhodano,
Urbs Lugduni. *Lugdunum* eſt. Sic ampliſsimam, ornatiſsimam, florentiſsimam Vrbem nominant Tacitus, Plinius, Antoninus, & qui Latinorum Scriptorum non? Λούγδουνον Straboni, Ptol. aliiſque Græcis: Λούγδουνα Stephano. Vetus nomen hodie, ſed contractius, ſervat. Ludunt enim, qui in vulgata appellatione *Lyon*, *Leonem Gallicum* quærunt. Nomen derivant quidam ab *Lugere*, quod illi proprium fuit poſt fatale Incendium; de quo poſt: nonnulli ab *Lucere*, quod in Monte, tanquam Specula, longe lateque Luceret: alii ab *Lugdo* Celtarum Rege. Maccis & Bucconibus ſua linquenda. Vetus Itinerarium a Burdigala Hieroſolymas uſque, quod Pithœo debemus, in fine *Lugdunum* *Deſideratum Montem* interpretatur, Idiomate proculdubio Veterum Gallorum: cujus penitiora ſcrutati ſunt qui deducunt ab Voce *Luck*, quæ Hodieque Gallis Belgis, Germaniæque Inferioris Populis pro *Fortuna* in uſu, ut *Lugdunum* fuerit, *Fortunæ* quaſi dicatus *Mons*. Ericus Monachus lib. IV de Vita S. Germani in *Lugduno* dictionem *Lucht*, quæ Gallorum Belgarum Lingua *Lucem* ſonat, agnoſcore videtur:

Lugduno celebrant Gallorum famine nomen
Impoſitum quondam, quod ſit Mons Lucidus. ——

Dunum ſane antiquis Gallis *Montem* eſſe, conſtat. *Montis Lugdunenſis* etiam meminit Petrus Arvernus Cluniacenſis Abbas lib. IV Epiſt. II: *At poſtquam de Vruarenſium colle ad Lugdunenſem Montem divina Diſpoſitio te tranſtulit*, Sic Seneca in Ludo Claudii:

Vidi duobus imminens Fluviis Jugum.

Montem hunc Adcolis craſsiorem cauſſari Aërem innuit apud Sidonium lib. I Epiſt. IIX Candidianus: *Nebulas ergo mihi meorum Lugdunenſium exprobras, & diem quereris nobis matutina caligine obſtructum vix meridiano fervore reſerari? Et tu iſta hac mihi Ceſenatis furni potius, quam Opidi Verna deblateras?* Sic etiam apud Strabo. Λούγδουνον ἐκπισμένον ὑπὸ λόφῳ. Quis Vrbis conditor, incertum. Amplificavit & ex Monte, qui primo habitatus, in planiora Loca pomœrium produxit L. Munatius Plancus; *Colonia* in eam Auguſti principatu ducta; anno Vrbis IↃCCXI. *Coloniam* nominant Tacitus lib. I Hiſtoriar. & Plinius lib. IV cap. XIIX Natur. Hiſtor. In vetere quadam Inſcriptione Legitur COL AVG. LVG. Ab eo tempore ſemper cum primis Galliarum Vrbibus cenſeri ſolita, dignaque habita, quæ cum Vicinis Immunitate gauderet. Nam *Seguſianos Liberos* vocat Plinius lib. IV cap. XIIX, & *Lugdunenſes Gallos cum Viennenſibus Juris Italici* facit Paullus IC. lib. L. Digeſtor. Tit. XV. cap. ult. Digna item, ex qua totius Galliæ Itinera ab Agrippa diſtinguerentur; cui Ius Monetæ cudendæ tribueretur; in qua Gallorum omnium Tributa & Vectigalia colligerentur. Digna denique, ubi *Templum* ad Confluentes Ararim & Rhodanum ab omnibus Galliæ Civitatibus in Honorem Auguſti cum formidanda illa ineptis

Scriptoribus

LYONNOIS
Forest et Beaujolois
Occidens
Milliaria Gallica
MARCHES DE VELLE ET DE VIVARE
M. DE BOVRBONNOIS
MARCHES DE BOVRGOVGNE
MARCHES DE DAVLPHINE
MARCHES DE BRESSE
MARCHES DE DOMBES
Monbrison
S Germain
Charlieu
Rohanne
Masigni
S Rigaud
Feurs
S Galmier
S Bonet
S Etienne De Furans
Chaumont
Condrieu
Vienne
LYON
Beavieu
Ville Franche
Trevol
Belle Ville
Mascon
Thoisay
Tarare
Annay
Bas

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Scriptoribus *Ara* exſtrueretur. De Templo ſane Strabo lib. IV: Τότε ἱερὸν τὸ ἀναδειχθὲν ὑπὸ πάντων κοινῇ τῶν Γαλατῶν Καίσαρι τῷ Σεβαστῷ, πρὸ ταύτης ἵδρυ) πόλεως, ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν. *Ex hujus Tēpli ruinis* inquit Paradinus de Antiquo Burgundiæ Statu, *concreta eſt illa Summi Templi ſtructura: quæ Joannis Burgundiæ quondam Regis Opus dicitur, ut ex antiquis marmorum ruderibus Saxorumque Inſcriptionibus conjicere licet.* *Ara* variis Scriptoribus nota. Auguſto dedicatam, Iulo Antonio Africano & Q. Fabio Maximo Coſſ. anno ab V.C. IↃCCXLIV, memoriæ prodit Suetonius in Claudio cap. II. Sic ad ea tempora Epitome Livii lib. CXXXVII. *Ara Cæſari ad confluentem Araris & Rhodani dedicata.* Ad eam vivente adhuc Auguſto, ut Scribit Dio ſub finem lib. LIV. Ludi celebrabantur; addens eos ſua quoque ætate permanſiſſe. Caligulam Certamen ibi quoque inſtituiſſe Græcæ Latinæque facundiæ, ſcribit idem Suetonius in ejus vita cap. XX. *Quo certamine*, inquit pergens, *ferunt Victoribus præmia Victos contuliſſe, eorundem & Laudes componere coactos; eos autem, qui maxime diſplicuiſſent, Scripta ſua ſpongia Linguáve delere juſſos, niſi ferulis objurgari, aut Flumine proximo mergi maluiſſent.* Reſpicit eo Iuvenalis:

Palleat ut nudis preſſit qui calcibus anguem:
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad Aram.

De hac Ara Strabo meminit, ejuſque *Sacerdotem* edit Inſcriptio, quæ in ipſa Vrbe ad Murum Templi vetuſtiſſimi Divi Petri:

IOVI. O. M.
Q. ADGINNIUS. URBICI
FIL. MARTINUS. SEQ.
SACERDOS. ROMÆ. ET. AUG
AD. ARAM. AD. CONFLVENTES
ARARIS. ET. RHODANI
FLAMEN. II. VIR. IN CIVITATE
SEQUANORUM.

Quid jam dicam de reliquis, quas ibi & nunc eſt legere, *Inſcriptionibus?* Superat omnes Tabula ærea, quæ Claudii Imperatoris Orationem continet ſuper Civitate Gallis danda. Legitur cum apud alios, tum accuratiſſime deſcripta apud Iuſtum Lipſium, & in Commentario ad XI Analium Taciti, & in Auctario, Theſauro Inſcriptionum Martini Smetii adpoſito. Priſcam ejus magnificentiam teſtantur paſsim *Templorum*, *Arcuum Triumphalium*,

Opera publica.

phalium,

phalium, *Aquæductuum*, & alia Antiquitatis Monimenta. *Fori Veneris* memoriam ſervari ajunt in *Forviere*. Ab ea Vrbe nobiliſsima Galliæ Pars in quinque deſtincta quondam eſt *Lugdunenſes* I, II, III, IV, V; uti in Notitia Provinciarum Galliæ, eſt videre. Igne Fatali miſerandum in modum ſuo tempore exuſtam conqueritur, Clademque inde acceptam deplorat epiſtola ad Lucilium XCII Seneca. Accidit centeſimo anno ab Colonia deducta, eodem Seneca obſervante. Solatium iſti calamitati adhibitum ab Nerone, ſeptimo poſt Incendium anno. Legendus Tacitus lib. XVI Annal. Quum ejus Mœnibus ſe continuiſſet Albini exercitus, ab Imperatore Severo obſeſſa, brevi poſt capta, direpta, iterumque incenſa fuit: uti refert Herodian. lib. III. *Lugdunum* Philippus Pulcher Francorum Rex Pontificis juſſu Ditioni ſuæ adjecit, ſcribente in Annalib. Papirio Maſſonio. Vrbs hæc hodie amœno commodoque ſita loco; natura fere inexpugnabilis; ab una parte duobus munita Collibus iiſque fructiferis, ab altera totidem beata Fluviis, Arari, Rhodanoque; Templorum Ædificiorumque, cum publicorum, tum privatorum magnificentia ſuperbiens; opibus & mercatura ſupra modum florens: ut celeberrimum facile ſit hodie totius Galliæ Emporium, Regniq; Cor & Clavis inſtar, qua Aditus recluduntur in Italiam, Germaniam, aliaſque Provincias: confluentibus eo ad publicas Nundinas ſolenniter, & ex condicto quaſi, quater ſingulis annis undique variarum Gentium Mercatoribus. Regnante Carolo IX, quum tota arderet Bellis Civilibus Gallia, Arcem futuris motibus averruncandis, invita ſatis, accepit. Sedes eſt cum Archiepiſcopalis, cujus Præſules Belleforeſtius recenſet CII, quique Primates ſe gerunt Cleri Gallicani; tum Præſidialis & antiquus Seneſchallatus, cui ſubſunt *Territoria Lugdunenſe*, *Forenſe*, *Matiſconenſe* & *Bellojolenſium*; quæ poſtea nonnihil mutata. *Eccleſiam Lugdunẽſem* Bernardus Abbas Clarevallenſis hoc celebrat Elogio: *Inter Eccleſias Galliæ conſtat profecto Lugdunenſem anteire, ſicut dignitate Sedis, ſic honeſtis Studiis & laudabilibus Inſtitutis. Ubi enim æque viguit Diſciplinæ Cenſura? Morum Gravitas? Maturitas Conſiliorum? Auctoritatis Pondus? Antiquitatis Inſigne? Præſertim in Officiis Eccleſiaſticis haud facile umquam viſa eſt repentinis Novitatibus acquieſcere, nunquam ſe aliquando juvenili paſſa eſt decolorari Levitate.* Atque hæc de Tractu Lugdunenſi dicta ſufficiant: ad Helvetiam tranſeo.

Regio. Nomina. Unde deducta.

LUgdunenſi Tractui ſuccedit apud Mercatorem ea Regio quam Romani *Helvetiam* vocarunt. Ea aut magnam ejus partem hodie vocant *Sueciam* aut *Suitiam*, a *Vitis* Saxoniæ populis, quos ob viola tam ſæpius fidem, ſedibus ſuis ejectos Carolus Magnus in Alpes conjecit, quemadmodum & Nord albingorum aliquot millia in Flandriam ac Brabantiam tranſtulit. Vel a Suecis qui tempore Sige berti Regis è Suecia in Helvetiam commigrarunt, ſive inundationibus aquarum, ſive numeroſo Incolarum cœtu ſedibus ſuis excluſi: vel denique a *Suitio* pago: vulgo *Switſcher Landt*. Dicitur & *Confœderatorum terr* vernacule *Eydgnoſchaft*, a fœdere quo inter ſe Helvetii juncti ſunt. Hi Eutropio aliquando *Quadi* dicti fue re.

Situs.

Helvetia porro inter montem Iuram, Lacum Lemanum, Italiam & Rhenum ſita eſt; Habetque ad Or tum Solis Tirolenſem Comitatum, ad Auſtrum Alpes Cottias, Lombardiam, Mediolanenſem Ducatum & tractum Pedemontanum: ad Occaſum Sabaudiam & Burgundiam: ad Septentrionem Rhenum. Patent autem Helvetiorum fines in longitudinem CCXL millia paſſuum, ut ait Cæſar lib. I de bello Gall. quod ſ hodie verum eſt. At in latitudinem tantum LXXX: quam Cæſar aliquanto majorem facit.

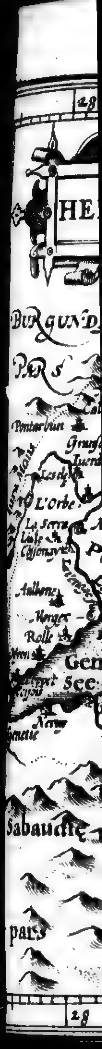
Soli fertilitas.

Regio omnis ſalu bri fruitur Aëre: ac licet celſis præruptiſque Montibus aſpera ſit, ita tamen miteſcere cœpit Incolarum in defeſſo labore, induſtria ac cultura, ut nulla parte ſterilis ſit: quin ad vitam ſuſtentandam producat non ſo lum neceſſaria, ſed & ea quæ delitiis ac luxui inſerviunt. Frumentum abunde profert, quanquam pleriſqu in locis, niſi gleba exuſta fuerit ſementem fruſtra projeceris: verum huic incommodo Agricolarum labo ac induſtria occurrit. Vinum multa loca adeo generoſum gignunt, ut Rhenenſe longe ſuperet, & ſapor & virtute. Huc accedunt pinguiſsima prata, in quibus tum greges, tum armenta magno numero paſcuntu ex quibus incolæ magnum percipiunt emolumentum. Ferarum etiam magnam multitudinem alit paſſi

Animalium varietas.

Regio, ut ſunt Urſi, Cervi, Damæ, Capreoli, Ibices, Lynces, Apri, & aliæ, unde Incolis frequens venatio ne deſunt Aves, quarum captura hic admodum felix. Helvetia Anarcha eſt, & libera, neque ulli principi ſub jecta, ex quo partim civilibus diſcordiis, partim inclementioribus & injuſtioribus imperiis illorũ qui pro Im peratoribus ea loca adminiſtrarunt Helvetii incitati, quibus acceſsit ὕβρις Nobilitatis, fœdere inito jugum excuſſere, atque in libertatem ſeſe aſſeruere. Initium confœderationis fecerunt, Uri, Silvani, Suitenſes, horum Opido. Exemplo invitatæ paullo poſt urbes reliquæ, cum irritare eas ac laceſſere potentes vicini no deſinerent, idem fecerunt, & inita cum prioribus atque inter ſe ſocietate, eaque arctiſsimis fœderum leg bus devincta, potentiam confecerunt vicinis facile parem, quæ victoriis & ſociorum acceſsione adauct tandem etiam formidabilis iiſdem evaſit. Ager Helveticus in quatuor partes finditur quas ipſi *Gow* vocan voce Germanica, quæ Regionem vel Pagum ſignificat: ſuntque hæ: *Zurichgow*, *Wiſliſpurgergow*, *Argow* & *Tu gow*, Reſpublica vero Helvetiæ tribus conſtat partibus. Prima pars ſunt 13 *Pagi*, quos Itali *Cantones*, *Ort* Ge mani vocant. Hi ſoli hoc juris habent præ aliis fœderatis, quod de omnibus ad communem Remp. Helveti rum pertinentibus in publicis Cõventibus deliberant, & ſuffragia ferunt, omniũq, totius civitatis cõmodor & incõmodorum participes ſunt: Præfecturas quas ſimul acquiſierint, pari jure adminiſtrant, & reliquæ præd

publi

HELVETIA
Septe 30ntrio
Meri 30dies
Oriens
28
29
31
32
47
46
45
Basel
Seckingen
Schafhusen
Zurzach
Stain
Costentz
Bodensee
Sueuię pars
Laubach
Lechtal
Baseler
Liechstal
Klingenow
Biberstein
Bruck
Olten
Arburg
Aran
Zoffingen
Weithsbach
Soloturn
Wangen
Arwange
Willisaw
Huttvel
Lucern
ZVRICH GOW
Zurich
Zug
Einsidlen
Switz
Frowenfeld
Winterthur
Elgow
Kiburg
Griffensee
TVR GOW
Rhegusci
Werdenberg
BURGUNDIÆ PARS
Biel
Nuwenstatt
Nuwenburg
Erlach
Bern
Friburg
Murten
Thun
ARGAW
Spitall
Pont
Plaffey
Corbers
Gryers
PURGER GAW
L'Orbe
Iuerdon
Losan
Morges
Rolle
Nyon
Geneuer See
Euian
Rivaille
Viuey
Villeneufue
Lawina
Arnen
Rhodanus flu.
WALLIS
Gundis
Gassen
Sabaudię
S. Martin
Creuola
Bugnano
Italię extrema
pars
LE PONTII
Locarno
Lugano
Vecirino
Mesono
Mussium
Talamona
Tiran
Sono
Schuls
RHE TIA
Monta fon
Rhin fluuius
Der Luckmanier Mons
Milliaria helvetica communia

publice ex æquo participes ſunt: videlicet *Tigurum*, & acceſsit Fœderi trium Pagorũ anno Dom. CIↃ CCCL
Berna fœderi Helvetico juncta eſt anno CIↃCCCLV. *Lucerna* anno CIↃCCCXXXII perpetuo fœdere tribu
primis Pagis juncta eſt. *Uria, Uren*: *Suitia, Switz*: *Under-Walden* hæ primæ inter ſe fœdus conſtituerunt an-
no CIↃCCCIIX. *Tugium*, *Zug* anno CIↃCCCLII ſex Pagis acceſsit. *Glarona* ſimul cum *Tugio* idem fœd
iniit. *Baſilea* anno CIↃ IↃI ſe decem Pagis fœdere junxit. *Friburgum*, *Salodorum* ſimul anno CIↃCCCCXXC
in numerum Pagorum communi conſenſu receptæ ſunt, & ſic Civitas Helvetica X Pagis conſtitit. *Schaffhuſ*
anno CIↃ IↃI in numerum Pagorum recepta, cum XI pepigit. *Abbatiſcella* anno CIↃ IↃII in numerum Pa-
gorum recepta eſt. Hujus Pagi ager in 12 partes ſive ordines diviſus eſt, quas ibi *Roden* vocant, quarum ſe
conjunctæ Pago, *interiores* dicuntur: reliquæ *exteriores*. Deliguntur autem è ſingulis partibus Senatores æqu
numero XII qui toti regioni conſulant, & fiunt in univerſum CXLIV Senatores. Secunda pars ſunt fœdera
Abbas & Opidum *S. Galli* fœdere junctum IV Pagis Helvetiorum anno CIↃ CCCCLV. Et poſt anno CIↃCCCCL
cum VI Pagis Tiguro, Berna, Lucerna, Suitia, Tugio & Glarona in perpetuum. *Rhetorum Populus Gra*
pondter cum VII veteribus Pagis æternum fœdus pepigit anno CIↃ CCCCXCVII. *Curienſes* vero, quorum ſoci-
tas *Domus Dei* vocatur, anno CIↃ CCCCXCIIX. Tertia ſocietas quæ *Decem Judiciorum* vocatur cum Helv
tiis non pepigit, ſed quia II prioribus, æterno fœdere cohæret, etiam Helvetiis amicitiam & ſocietatem fida
præſtat. *Sedunum* cum *Valeſia* tota fœdus æternum iniit cum Bernatibus, anno CIↃ CCCCLXXV. Et poſt cu
Religionis controverſia orta eſſet, Hadrianus Epiſcopus Sedunenſis, & ſeptem Decumæ Valeſianorum fœd
fecere, anno CIↃ IↃ XXXIII, Friburgi cum VII Pagis Helvetiæ Lucerna, Vria, Suitia, Vnderwaldia, Tugi
Friburgo, Salodoro ex integro Romanæ Eccleſiæ adhærentibus. *RotWeil* primo fœdus iniit cum Helveti
anno CIↃ CCCCLXIII in annos XV, quod aliquoties renovatum, anno demum CIↃ IↃXIX perpetuo ſancitu
eſt. *Mulhuſen* anno CIↃ CCCCLXIIX Helvetiis fœdere juncta eſt. *Bienna Biel* Bernatibus ſe fœdere jun
annis 1303, 1306, 1352, ac 1367 arctiſsime. *Geneva* jus Civitatis cum Bernatibus pepigit, idque arctius f
mavit, anno CIↃ IↃXXXVI, nondum tamen communi Pagorum Civitati inſerta eſt. Tertia ſunt Præfectu
armis, aut ſpontanea deditione conquiſitæ: *Turgea*, *Turgow* anno CIↃCCCCLX in poteſtatem Helvetioru
redacta, cui VII vetuſtiores Pagi imperant. *Aquenſis Baden* ſubjugata anno CIↃ CCCCXV, cui IIX primi P
gi imperant. *Rheguſti* anno CIↃ CCCCXCI conquiſita a Pagis VII primis & XIII regitur. *Sarunetum*, *Sarung*
anno CIↃ CCCCXXCIII a Georgio Comite Werdenbergenſi, VII primis Pagis venditum, a quibus & re
tur. *Liberæ Provinciæ* captæ anno CIↃ CCCCXV, VII veterum Pagorum Imperium agnoſcunt *Lugano*, *Locar*
Mendreſium, *Vallis Madia*: hæ IV Præfecturæ ex dono Maximiliani Sfortiæ Ducis Mediolanenſis, an
CIↃ IↃXIII in Helvetiorum poteſtatem pervenere: His omnes Pagi præſunt, excepta Abbatiſcella. *Bili*
num, *Bellizona*: hujus Imperium III primis Pagis confirmatum eſt, anno CIↃ IↃXIII. *Valeſia* quæ etiam h
Tabula continetur, complectitur tres populos, & tria fœdera. Duo priores ſunt *Viberi* & *Seduni*, qui u
nomine *Liberi Valeſii Superiores* dicuntur, & in VII Conventus quos *Decumas* vel *Deſenas* vocant, diviſi ſu

Vera

Vagri, qui & *Valeſiani Inferiores*, Superiorum Imperio parent. Omnium tamen Princeps eſt *Epiſcopus Sedunenſis*, qui ſummam, tam in Eccleſiaſticis, quam in Civilibus rebus Authoritatem obtinet & Comes atque Præfectus Valeſiæ nominatur. Comitatum hic invenio *Werdenberg* & *Baronatum Sax*. Lacuum ampliſsimorum nuſquam major numerus quam in hac Provincia, inter quos *Lucerinus, de LucernerZee*: *Tigurinus*, *ZuricherZee*: *Rivarius*, *Walenzee*: *Neoburgenſis*, *Nuwenburger Zee*: & omnium maximus *Acronius*, *der Bodenzee*, quem Solinus & Plinius *Brigantinum*, Ammianus Marcellinus *Brigantium* vocat, a Brigantio vetuſtiſsimo Opidulo. Longitudo ejus eſt XXIV millium paſſuum, latitudo minimum XII. Ammiani verba, quia luculentam Topographiam Lacus & Rheni cataractarum continent, adſcripſimus. *Inter montium celſorum anfractus impulſu immani Rhenus extenditur, qui penes Alepontios in deciduas cataractas inclinatione pernici ut Nilus funditur, torrens ab ortu protinus primogenio, copiis aquarum propriis irruit, curſu ſimplici: Jamque adjutus nivibus liquatis & ſolutis alta divortia riparum abradens Lacum invadit rotundum & vaſtum, quem Brigantium accola Rhetus appellat; horror squalentium ſilvarum inacceſſum efficit, niſi qua vera in Alamania virtus & ſobria vita compoſuit locum Barbaris, & natura locorum, & cœli inclementia refragrante. Hanc ergo paludem ſpumoſis ſternendo verticibus amnis irrumpens & undarum quetem permeans, mediam velut funali, libramento interſecat, & tanquam elementum perpetua diſcordia ſeparatum, nec aucto nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo & viribus abſolvitur integris. Quodque eſt impendio mirum, nec ſtagnum aquarum rapido curſu movetur, nec limoſa ſub colluvie tardatur properans flumen, & confuſum miſceri non poteſt corpus: quod niſi ita agi ipſe doceret aſpectus, nulla vi credebatur poſſe diſcerni.* Flumina vero Helvetiam rigantia ſunt *Rhenus*, *Rhodanus*, *Adua*, *Ticinus*, *Limagus*, *Byrſa*, *Langarus*, *Sara*, *Taurus* vulgo *Dur*, *Ænus*, *Arola*, aliaque permulta. Montes hic enumerare vix opus eſt, cum notiores ſint per Orbem Rhetici montes quam ut quiſquam eorum nomina deſideret. Verum ne hic quoque defuiſſe videar, prodam ſaltem aliquot. Summæ Alpes nunc *Gothardi Mons* dicitur, hunc ſequuntur Peninæ Alpes: apud Salaſſos *Cottiæ Alpes* & *Silvius* mons eſt. Dein Montes S. *Bernardi* major & minor. *Graiæ Alpes* Lepontiorum ſunt: *Adulas Mons* Germanis *der-gel*, Miſaucos attingit. *Juliæ Alpes* ac *Permurna* mons in Engadinorum ora ſunt. Hinc *Valarius* & *Brantius* montes, apud Vendones: *Rhetico*, mons in Rhucantiis eſt. *Juraſſus* mons, Lemano imminet Lacui. *Abnobæ* montes in Tulingorum finibus ſunt. Atque hæc ſunt hujus tractus famoſiſsima juga. Sed de Alpibus fuſius in alia. Silvæ ſunt innumeræ, ſingulæ Hercyniæ portiones ſunt, cujus hic caput eſt, quamvis varia ſibi hinc inde aſciſcat nomina, utpote *Silva Brigantina*, *RhynWaldt*, *BonWaldt*, ac nonnulla alia. Helvetiorum Reſpublica Optimatum & Populi imperio mixta eſt. Etenim ex his populis quibus tota Civitas conſtat, quidam merè democratico imperio utuntur, ubi totius plebis conſilio fere omnia aguntur, veluti in his Pagis qui nulla habent Opida, uti ſunt Vranii, Suitii, Vnderwaldii, Glaronenſes & Abbattiſcellani: & par ratio eſt *Tuginorum*, quamvis hi Opidum habeant: alii ab Optimatibus reguntur, ut omnes urbes Helvetiæ Tigurum, Berna, Lucerna &c. ſed cum poteſtas ſumma penes Populum ſit a quo Magiſtratus eliguntur, mixtæ ſunt hæ reſpublicæ, & aliæ magis Ariſtocraticæ, aliæ plus Populares ſunt.

Lacus.

Flumina.

De Helvetia generatim dixi, ſequuntur Partes. Has Mercator tribus Tabulis ſequentibus graphic delineatas exhibet. In prima, Provinciæ duæ, eæ quæ vernacule *Zurichgow*, & *Baſilienſis*; in ſecund *Wiſliſpurgergow*; & in tertia *Argow* proponitur, quarum deſcriptiones una cum Lacus Lemani Chorographia, ordine dabo. Ad priorem Provinciam quæ prima Tabula depingitur quod attinet, e

Regio.
Soli fertilitas.

Zurichgow vernacule, *Tigurinus pagus* Cæſari dicitur. Solum hujus tractus & potiſsimum per circuitum *Tigur* civitatis primariæ eſt valde fœcundum, feraxque Vini & Frumenti plurimi. Vinum tamen plerumque e ſubacerbum, nec poteſt ob vicinas Alpes ad perfectam pervenire maturitatem. Matureſcit autem Vinum, ſe

Urbs Tigurum.

potius miteſcit a ſua auſteritate poſt aliquot annos in penu conſervatum. Vrbs hujus Provinciæ primaria La tinis *Tigurum*, proximis aliquot ſeculis *Thuregum*, dicta, vernacule *Zurich*. Vetuſtiſsima eſt Vrbs, ſita loc amœno ad exitum Lacus magni qui hic deſinit, excluditque amnem *Lindmagum* vulgo *Limmat* dictum, quen haud procu la Glarona recipit, & dividit Vrbem in duas Civitates majorem & minorem, quæ tamen tribu conjunguntur amœnis pontibus, in quibus frequentes Civium fiunt deambulationes. Forum habet frumen tarium ampliſsimum, in quo ingens Frumenti vis hebdomadatim divenditur. Incredibilem Piſcium copia Lacus Tigurinus huic Vrbi ſuppeditat. Forum annonæ illic locuples eſt, lacus ſubvectioni idoneus. Etſi aute Tigurum quinto demum loco Helvetico fœderi acceſſerit, nihilo tamen minus propter Vrbis celebritatem potentiam princeps locus omnium conſenſu illi datus eſt, quem hodie quoque aucto fœdere retinet in Com tiis, Legationibus, aliiſq; publicis actionibus. Viros illuſtres & claros multos habuit: *Conradum Pellican* linguæ Hebrææ, Chaldææ & Thalmudicæ peritiſsimum: *Theodorum Bibliandrum*: *Conradum Geſnerum* Polyh ſtora illum θαυμασιώτατον, ac multos alios egregios viros. *Tigurinus* Pagus habet extra urbem Præfectur *Majores* & *Minores*. *Majores* ſunt IX, *Kyburg* Comitatus: *Groeningenſis* Præfectura: *Andelfingen*: *Grifenſee*: *Eglſo* *Libera Provincia*: *Regenſperg*: *Vadiſvillana*, *Wadiſchwyl*: *Lauffa* ad cataractas Rheni, *Lauffen*. *Minores* XXII. *Vitod* *rum*, *Winterbur* & *Steina* Opida Tigurinis parent, proprios tamen Magiſtratus habent, ſed Tigurinorum edic

Tugium Pagus.
Situs.

tenentur & in bello illis militant, propriis tamen ſignis utentes. Adcenſetur huic Provinciæ Tugium pagus, *T* *gium*, vulgo *Zug*, Opidum, ejuſdemque nominis Regio, verſus Septentrionem, Suitiam vicinitate attinge in pede paſcui, & vitibus conſiti Montis lacui piſcoſo adjacet, cui a Civitate nomen *Lacus Tuginus*, Meridiem verſus ad Artenſe Opidum extenditur. Agrum compaſcuum, Vini Frumentique feracem hab

Soli fertilitas.
Imperium majorum.

Ejus cultores *Tugini*, Straboni vero lib. VII *Toygeni* dicuntur, qui cum Tigurinis & Cimbris inito fœdere, R manis ſe oppoſuere. Conſulendi Plutarchus in vita Marii & Eutropius lib. V. Paruit Tugium aliquando nob bus, poſtea in Auſtriorum poteſtatem pervenit: Hi, bello Helvetico, perpetuo præſidia illic aluere, quæ Suit & Tigurinos infeſtabant. Itaque anno MCCCLII Tigurini cum quatuor aliis pagis expeditionem adver Tugium ſuſcepere. Præſidiarii, munitionibus Opidi diffidentes, ante adventum Helvetiorum id deſeru Cives tamen, qui fidem Auſtrio ſervare vellent, obſidionem per dies XV ſuſtinuerunt. Tandem dedition fece

tibus graphic
ſis; in ſecund
s Lemani Cho
uod attinet, e
rcuitum Tigur
n plerumque e
tem Vinum, ſe
ciæ primaria La
Vrbs, ſita loc
at dictum, quen
uæ tamen tribu
n habet frumen
n Piſcium copia
neus. Etſi aute
s celebritatem
retinet in Com
radum Pellican
Geſnerum Polyh
bem Præfectur
Grifenſee: Egliſ
ores XXII. Vitod
urinorum edic
gium pagus, T
cinitate attinge
acus Tuginus, C
ne feracem hab
nito fœdere, R
aliquando nob
aluere, quæ Suit
itionem adver
rum id deſerue
dem dedition
fece

fecere, & Helvetiis ſacramentum dixerunt, hac conditione: ſi intra præfinitum tempus Dux Auſtrius eos exercitu adducto, obſidione liberaret, ab Helvetico ſacramento liberi, in ejus obedientiam redire poſſent. Cum autē vidiſſent ſibi nullam in Auſtrio ſpem eſſe, Helvetico fœderi ſe junxerunt. *Tugium* Pagus II habet partes, & in illis Conventus IV, ex quolibet autem Conventu IX eliguntur Senatores qui regioni conſulant. Opidum ipſum duorum Conventuum loco cenſetur. Ager vicinus tres Conventus habet, *Montanum*, *Vallem Egeriam*, ſive *Aquas Regias*, *Baram parochiam*. Imperant autem *Tugini* Opidani per Præfectos in Vrbe commorantes his locis: *Cham* Opido, *Andrea* vico, *Hunelbergo Wacheville*, *Steinhuſe* pago, *S.Wolfgango*.

Provincia Baſilienſis.

Hæc de priore hujus Tabulæ Provincia, ſequitur altera, nimirum *Baſilienſis*, ab inclyta Vrbe Baſilea ſic dicta. Dicitur & *Sungovia*, quod nomen a Sequanis deductum eſſe haud obſcura eſt conjectura, quam etiam Rhenanus approbat, rerum Germanicarum libro tertio. Agrum habet Vini optimi, Frumentique feraciſſimum, ut etiam vicinis annonæ caritate preſſis, ſuccurrere valeant ipſius Incolæ. Sunt & Pecorum paſcua lætiſſima. Hanc Regionem olim, Scudo teſte, R*aurici* Ptol; Cæſari R*auraci* inſederunt, quos refert, Helvetiorum exemplo, omnia ſua Opida vicoſque, & quicquid ædificiorum habebant, exuſſiſſe.

Vrbs Baſilea. Unde dicta.

Baſilea inclyta Vrbs hodie Regionis Caput. Hanc nonnulli *Baſileam* dictam a Baſiliſco hic reperto, quorum opinio abſurda eſt, volunt. Alii a *Baſilena* Iuliani Imperatoris matre. Rhenanus a trajectu, quem lingua Romanenſis, hoceſt Gallica *Paſſum* vocat, ut ſit dicta *Baſilea*; quaſi *Paſſilea*. Et addit; trajectum hoc loco fuiſſe veriſimile eſſe, etiam durante Auguſta, quod hic propter vallem per quam torrens è Byrſa ductus fluit, ripa ſit humilior, & ob multas cauſas ad tranſitum aptiſſima, apud Auguſtam autem abrupta. Hanc tamen conjecturam Munſterus rejicit, authoritate Marcellini, qui Civitatem illam Græca voce Βασιλείαν, id eſt *Regnum*, vocat, quaſi *Regnopolim* ſeu *Regiam* Civitatem. Alluitur hæc Vrbs Rheno, qui eam pęne mediam dividit, niſi quod ponte unitur. Habet Vrbs ipſa commoditatem magnam a Rheno, quia ad eam plures ſunt navigationes magniſque poteſt adiri oneribus. Paſſa eſt ante annos ducentos multos & graves terræ motus. Sed rurſum eſt inſtaurata, & anno MCCCCLX a Pio Pontifice Academia ornata, quæ omnibus ab eodem donata privilegiis, juribus & immunitatibus, quibus fruuntur Academiæ Bononienſis, Colonienſis, Heidelbergenſis, Erdfordienſis, Lipſenſis & Viennenſis. Præfecturas habet *Baſilea* quæ ſunt; *Faren-Sperg* Arx; *Rinfeld* in edito Monte ſita, *Wallenburg* Opidum: *Homburgum*: *Munchenſtein*: *Ramſtein*. *Toggius* Comitatus ubi *Togwyl* opinor eſt, ſub eſt Abbati S. Galli, cum Toggiani Cives ſint Suitiorum & Glaronenſium: *Rapperſwyl* Comitatus: *Straeſberg* Comitatus opinor, ubi *Straeſberg* corrupte ſcriptum exiſtimo: *Kilchberg* Baronatus. Reliqua Tugini Pagi & Tigurini habes in Tabula Argow. Abbatiæ Imperii in hac Tabula, quæ neque in Suevico Circulo, neque in Germania Vniverſali monſtrantur ſunt *Reichenow*, *Schaffhuſen*, *Kreutzlinge*, *Pfeffers*, *Pfefficon* opinor.

Flumina.

Fluminibus hæc regio rivuliſque rigatur pluribus, quos omnes tandem Rhenus recipit. Inter hos *Rhenus*, *Byrſa* & *Wieſa*. Byrſa ex Iura monte per multas convalles Baſileam uſque devolvitur, plurima ſecum deferens ligna & lignorum rates. *Wieſa* vero flu. ab oppoſita parte a Nigra Silva ſegregatur, adferunturq; per eum plurimæ trabes ædifici

dificiis aptæ, ac deinde in minori Baſilea multis inſervit officinis. Nam ſerrantur ejus officio mola verſatili
rbores in aſſeres, commolitur Frumentum, acuuntur fabrilia Inſtrumenta, ducuntur in Bracteas ferreæ
Maſſæ, multiſque aliis conducit uſibus, præter id quod habet nobiles Piſces, præſertim Trutas. Et quam-
uam minor eſt oppoſito fluvio Byrſa, eſt tamen eo piſcoſior; pluribuſque inſervit officinis, etiamſi Byrſa non
nodica quoque exhibeat miniſteria Molitoribus, & Chartariis, qui aliquot inſignes habent officinas juxta
unc fluvium aut potius juxta rivulum ab eo ſegregatum & ad Mœnia uſque majoris Baſileæ facto alveo dedu-
um. Sunt & hic *Tolderus*, *Largus*, aliique fluvii. Sed de his ſatis. Reſtat ut de adminiſtratione Reipublicæ *Ratio gubernandi.*
rum Provinciarum, paucula ſubjiciamus. Ex Tribubus omnes qui publicis conciliis interſunt, pari nu-
ero è ſingulis deliguntur, tam Tiguri quam Baſileæ. Sunt autem præcipuæ autoritatis duo publica Conſilia
hiſce Vrbibus: Majus quando plures nomine totius plebis conveniunt, & id plerumque tantum in gravio-
bus negotiis & quæ ad totam Rempublicam pertinent convocatur: Minus quod quotidie Rempublicam ad-
miniſtrat, & Civium controverſias cognoſcit. Ac Tiguri majus conſilium eſt CC hominum, Baſileæ CCXLIV.
inus conſilium Tiguri L hominibus conſtat, Baſileæ LXIV. Etenim è ſingulis Tribubus duodeni in ma-
s conſilium aſſumuntur, niſi quod Tiguri è Nobilium ſocietate XIIX deliguntur. In minus conſilium Ti-
ri ſingulæ Tribus dant ternos homines, quaternos Baſileæ: his accedunt duo Conſules in ſingulis Vrbibus
blici Concilii Capita; Baſileæ præterea totidem Tribuni, quos una cum Conſulibus Capita nominant: præ-
rea Tiguri Nobilium ſocietas ſenos in Minus conſilium mittit, cum aliæ Tribus tantum ternos dent, & ad-
c ſex alii liberis ſuffragiis cooptantur, ex quibuſcumque Tribubus magiſtratui viſum fuerit. Minus Con-
ium dividitur in vetus & novum: veterem Senatum eos nominant, qui per medium annum munere ſuo de-
ncti ſunt: hi etſi quoque convocantur cum Senatus habetur, non tamen ſemper vocantur, & ſunt quædam
e novus Senatus tantum tranſigit. Baſileæ etiam Majus Conſilium ſimili modo dividitur, atque è duo-
im Viris Tribuum ſex novo & totidem veteri Senatui accenſentur. Convenit autem Minus Conſilium ple-
nque ter, nonnumquam etiam quater ſingulis ſeptimanis. Vtrique Senatui præeſt Conſul, quem *Burg-
meiſter*, hoc eſt Civium Magiſtrum vernacule nominare ſolent, hunc Majus Conſilium eligit. Conſulibus
eſtate proximi ſunt Tribuni, hos Tigurini *Oberiſtemeiſter*, Baſilienſes *Zunfftmeiſter* vocant; horum tres
t Tiguri, duo tantum Baſileæ, qui una cum duobus Conſulibus quatuor Vrbis Capita nominantur. Sed hæc
ficient. Plura qui petet, Ioſiam Simlerum adeat copioſe ac docte de his diſſerentem, ex quo hæc deſumpſimus.

 Sequitur

Regio.
Nomina & unde deducta.
Situs.
Soli fertilitas.
Urbes.

SEquitur apud authorem *Pagus Aventicus*: vulgo *Wiſliſpurgergow*. Nomen habet ab Opido *Wiſliſpu*
quod olim tempore Iulii Cæſariis Helvetiorum Caput erat, & *Aventicum* dicebatur. Regio comprehen
eſt intra Sabaudiæ Limites, etiamſi pareat Bernatibus & Friburgenſibus, ſicut & terra ex oppſito & ult
Lacum Bielenſem, ſive Neoburgenſem ſita. Satis ferax eſt Vini & Frumenti. Cæterum in hac Tabula t
tus fere *Bernatum pagus* continetur, & *Friburgi*. Prioris Vrbs primaria *Berna*. Hæc ſi annos numeres non adm
dum vetus eſt, ſi ſitum & cultum, ſi mores & civilitatem, ſi leges & inſtituta; ſi potentiam ac virtutem reſpicia
nulli Vrbium cedit. De cujus conſtructione ſic legimus. *Berchtoldus* Zeringiæ Dux IV hujus nominis, co
ſtruxit ſuo tempore duo Friburga, id eſt libera Caſtella, unum ſcilicet in Briſgoia, & alterum in Vchtlandi
Et quo ſui ſubditi, firmiorem & tutiorem in Vchtlandia haberent manſionem, deliberavit aliam exſtrue
Civitatem juxta arcem ſuam, quæ *Nideck* appellabatur, in Peninſula quæ *Saccus* vocabatur, quam tunc Sil
quercina occupabat. Quodam autem tempore quum idē Berchtoldus venationi intenderet dicebat ſuis: Civ
tatem quam in hoc oportuno loco condere deliberavimus, nominari volumus vocabulo beſtiæ, quæ nobis pr
mum occurrerit captaque fuerit. Ceperunt autem Vrſum, quē Germani *Bern* vocant. Cumque eo loco, ut d
ximus, plurimæ creſcerent Quercus, quo Civitas erat condenda, omnes fere arbores illæ pro domorū ſtructu
inſumtæ fuere. Vnde & operarii vulgo dicebant quum reſecarent arbores: *Holtz laſſ dich hauwen gern: die ſtat mu*
heiſſen Bern: i. *Arbores ſinite ut ſecemini libenter: Quoniā Civitas iſta vocabitur Bern*. Eſt autē hujus Civitatis Situs v
luti in Peninſula, quam facit *Arola* fluvius navigabilis. Nam ad Meridiem Vrbis fluit amnis ille in demiſſo loc
ab Occaſu in Ortum, ac tunc reflexus petit Occaſum ad jactum bombardæ, quanta ſcilicet eſt longitudo Civ
tatis, ſicque Amnis eſt Civitati loco foſſæ aqua inundantis, niſi quod ab Occaſu ad jactum baliſtæ fundus Civit
tis cohæret continenti, qui Iſthmus ſi perfoderetur haberet Berna formam Inſulæ. Eſt autem a Meridie & a S
ptentrione valde profundus proſpectus in ſubjectam decurrentē aquā; ab Ortu lenis eſt aſcenſus in ſummita
Civitatis. Adjacens ſolum omnium rerum eſt ferax, præterquam Vini, quod haud procul Bernates ex ſua ter
petunt optimum. Creſcit etiam ab uno latere civitatis Vinum, ſed neque celebre neq; multum. Cęterum Berch
toldus IV hujus Vrbis conditor obiit, antequam civitati colophonem imponeret, ejus operis conſummatio
nē relinquens Filio Berchtoldo V, & ultimo Duci Zeringenſi. Hic ex uxore filia Comitis de Kiburg duos Fili
genuit, quos Nobiles regionis veneno extingui curaverunt, ob id potiſsimū quod arbitrabantur Berchtoldū
dio & æmulatione ædificium Civitatis conſummaſſe, quo eos ſub jugo ſeruitutis continere poſſet. Præfectur
Berna ſub ſe habet tam Germanicas, quam Gallicas, inter quas *Lauſanna* Civitas Epiſcopalis. Situm habet m
rabilem; occupat enim duos oppoſitos colles & intermediam vallem. Cathedralis eccleſia & Canonicoru
ædes tenent collem Septentrionalem, & ex oppoſito colle Meridiano patet deſcenſus magnus ad Lacum uſqu
Forenſis vero locus eſt in convalle. A morte Caroli ducis Burgundiæ, redemta a Principibus Sabaudiæ La

ſan

DAS WIFLISPURGERGOU
Septentrio
Meridies
Oriens
WIFLISPURGERGOW
Lacus Neocomensis
Nuwenburger see
LACUS LEMANNUS
der Losanner oder Genffer see
Vchtland
Pontarbun
Nuwenburg
Columbier
Erlach
Arberg
Buchsi
Riccau
Brandis
Thorberg
Walckrugen
Bern
Murten
Murter see
Wiflisburg
Grandcourt
Petterlingen
Friburg
Louppen
Thun
Thuner see
Rollingen
Spiets
Leissingen
Simmen tal
Wyssenburg
Frutlinge
Iuerdon
Les cles
Valorbes
Romamostier
Vaullion
Montrochier
Cossonay
Montheron
Losan
Lustry
Cuilly
Vivey
Clarens
Villeneufue
Nouille
Meileiria
Euian
S. Gingau
Rolle
Nyon
Coppet
Rippaille
Oron
Sempsale
Gryers
Rossiniere
Grund
Oesch
Blanckenburg
Sana
Sanen tal

ſanna, Cives Lauſannenſes interim ſingulari familiaritate fuerunt juncti Bernatibus, uſque ad annum M I XXXVI, quo Lauſanna cum omni circumjacente Regione ad dominium Bernatium pervenit. At cives fruuntur interim omnibus ſuis privilegiis & juribus. Reliquæ ſunt, *Germanicæ* quidem XXXI, quarum IV Suburbanæ, quibus totidem Vrbis ſigniferi præſunt, & ſub eorum ſignis, ſingulæ Præfecturæ in bellum proficiſcuntur. *Haſelia Vallis*, *Haſli*: *Underſea* Opidum *Underſeuwen*: *Simmia Vallis ſuperior*: *Simmia Vallis inferior*; *Frutingen*; *Sana*; *Aelen*; *Thun*; *Louppen*: *Signaw*; *Drachſelwald*; *Emmæ Fluvii Vallis*; *Brandis*; *Sicomiſwald*; *Burgdorff*; *Biereneck*; *Landſhuot*; *Arberg*; *Nidaw*; *Erlach*; *Bippium*; *Wangen*; *Arwangen*; *Arburg*: *Biberſtein*; *Schenckenberg*: *Lentzburg*. Item III Libera Opida in Pago Verbigeno Bernenſium Imperium agnoſcunt, *Zoffingen*, *Araw* & *Bruck*: Item Cœnobiorum Præfecturæ IX, quarum VI Civilem quoque Iuriſdictionem habent. *Gallicæ* IIX, quæ ſunt, *Aventicum Wiflispurg*: *Minnidunum*, *Mouilden*: *Yverdon*: *Morges*; *Novidunum*, *Nyon*: *Oron*: *Zilia* cum *Vibiſco* ſeu *Vvvey*: item tres Cœnobiorum Præfecturæ. Ad alteram hujus Tabulæ partem tranſeo, in qua *Friburgi* Præfecturæ etiam Bernatibus communes a Mercatore recenſentur, quæ ſunt *Morten*: *Schwartzenburg*; *Granſon*: *Chalan* ſive *Scherlin*. his Bernates & Friburgenſes alternatim per quinquennium Præfectos conſtituunt, ſic ut Præfecto ex una urbe conſtituto, provocationes ad alteram fiant, & ab eadem rationes Præfecti examinentur. *Friburgum* Opidum apud Nicitones ſitum in Vchtlandia ad Sanam fluvium, a Berchtoldo IV Zeringenſium Duce paucis ante Bernam annis conditum. Regnante ſiquidem Lothario anno Domini MCXXVII *Gulelmus* Vchtlandiæ Comes mortuus eſt, ut Nauclerus ſcribit, quo tempore ab Imperatore Lothario Vchtlandia Conrado Zeringenſi Principi committitur. Quo mortuo anno MCLII, ſucceſsit ei Filius ejus Dux *Berchtoldus* Zeringenſis ejus nominis IV. Is utrjuſque *Friburgi*, *Brisgoiæ* & *Vchtlandiæ* fundamenta poſuit, ut ſupra quoque diximus, Anno poſt Chriſtum natum MCLII, non ſine privilegiorum ampliſsimorum donatione. Quemadmodum & ſubſequentes ex ordine Imperatores, utrumque Opidum non minore favore proſequuti ſunt, quam ſi Imperii membra eſſent. Anno deinde Domini MCCXIIX *Berchtoldo* V Zeringenſium Duce, è vivis ſublato, Friburgum Vchtlandiæ privilegiis omnibus illæſis, ad *Comites Kiburgenſes* devenit. Anno vero Chriſti M CCLX *Eberhardus Comes Habſburgenſis*, iſtius Vrbis habenas tenuit. Is anno Salutis M CCLXX Regi Rudolpho ab Habsburg, peringenti pecunia ſuum in hanc Vrbem jus vendidit. Hinc Æneas Sylvius, Friburgum nobilem Auſtriæ domum nuncupat. Incolæ tandē earum mutationum pertæſi, non ſine maxima pecuniarum vi, libertatem ab Auſtriæ domo redemerunt. Itaque hoc tempore, Helvetici juris eſt. Ejuſcemodi in Friburgenſi muro epitaphium invenitur:

Dum bis ſexcentis ter ſenis jungitur annus,
In Friburg moritur, Berchtoldus Dux Alemannus.

Opidum ipſum mirabilem Situm obtinet, partim enim monti præcipitibus petris ſuffulto impoſitum eſt, partim jacet in valle acclivis Montibus clauſa, circumfluitque montem, in imo per deſidentem civitatem amnis *Sana* mediocris magnitudinis. Prætorium ſitum eſt in præcipiti rupe, ubi olim Arx fuit, a qua temporum ſucceſ-

ſucceſſu crevit Civitas ipſa, ſupra & infra. Oppoſiti montes ſuſtentant mœnia, tametſi in Orientali Monte, nullæ fere domus, præter munitiones exiſtant. Quocumque pergis in Civitate, eſt tibi, vel aſcendendum vel deſcendendum. Ager ejus profert omnia neceſſaria præter Vinum, quo non niſi importato utitur. Et hæc de hujus Tractus Civitatibus: nunc nonnulla de adminiſtratione Reipublicæ harum Vrbium addamus. Genus Reipublicæ eſt in his, quale in iis Vrbibus Helvetiæ quæ non ſunt diſtributæ in certas Tribus ex quibus Magiſtratus pari numero deligantur. In his autem Vrbibus ſummum Magiſtratum & Caput publici Conſilii vocant, *Ein Schuldtheſſen*. Vox hæc Germanica in Longobardorum legibus uſurpatur, & *Schuldahis* ſcribitur: idetur autem etymon vocis eſſe a debito, id enim *Schuld*, & jubendo, quod videlicet *Schuldahis* debitoribus mperet ut creditoribus ſuis ſatisfaciāt. Iſte in hiſce urbibus ſummam auctoritatem & potentiam obtinet. Conſilia hic publica etiam duo ſunt, Majus & Minus. Majus conſilium Bernæ ſicut & Tiguri nomen habet ducentorum, quamvis plures ſint ducentis. Minus vero conſilium Bernæ eſt hominum XXVI. Senatus eligendi ratio hæc Bernæ ſervatur: Quatuor Vrbis Signiferi ex omni Civium numero viros XVI expertæ fidei & virtutis ſibi adjungunt: atque hi XX viri una cum Conſule Majorem Senatum deligunt: ac poſtea etiam Minorem. Conſules quorum præcipua dignitas eſt, ab utroque Conſilio communibus ſuffragiis eliguntur. Friburgi itidem Majus Conſilium CC hominum, minus XXIV. Adminiſtrantur autem a Minore Senatu Res urbanæ, ac provocationes ſubditorum audiuntur, præterquam ex Præfecturis Sabaudicis poſtremo bello captis. Quæ autem ad totam Rempub. pertinent, maximique ſunt momenti, ad ducentos ſeu Majus Conſilium referuntur. Conſul qui utrique Conſilio præſidet, ab univerſo populo deligitur. Comites in hac parte, *Nuenburg*, *Nudow*, *Arberg*; & *Balm* Baronatus.

Ratio gubernandi.

Chorographia, ſeu deſcriptio Lacus Lemani & locorum circumjacentium,

Authore Jacobo Goulartio.

Lacus Lemanus.
Nomina Regionum circa Lacum.

IN hac Tabula prima fronte *Lacus Lemanus* in confiniis Ducatus Sabaudiæ, Comitatus Burgundiæ, Do
minatus Helvetiæ & Epiſcopatus Valeſiæ conſpicitur. Circa Lacum vero nomina Regionum, Præfe
cturarum, Baronatuum, Ditionum, Itinerum, Fluviorum, Montium, Vrbium, Pagorum, Caſtello
rum & Caſtrorum leguntur. Sabaudiam incolunt Populi Ciſalpini linguæ Gallicæ non imperiti, qui o
lim *Allobroges* teſte Iulio Cæſare Commentariorum initio, ab *Allobroge* Galliarum Rege qui florebat ann
Mundi circiter 2433 ac poſtea *Bagaudæ*, teſte præſtantiſsimo Antiſtite Fauchetio, & tandem *Sabaudi* nu
cupati ſunt, Gallice *Savoyſiens*, Sabaudice *Savoyarde*. Illam Regionem ab anno Domini 1126 Comites,
ab anno Domini 1420 Duces hactenus rexerunt. Eadem Regio fertur a Legione latronum primum diuq
culta. Verum hodie tuta ſunt ibi & ſecura tempore pacis itinera. De Cœli temperie conqueruntur Inco

Cœli temperies.

dicentes ut plurimum, ô quam frigus viget! vel, quam æſtus ingens eſt! Et tamen fere nunquam congelat
Lacus nec Rhodanus. Æſtus vero non ſolet ibi eſſe tam ingens quam in Delphinatu, nec frigus tam veh
mens quam in Inferiori Germania, ubi flumina congelari ſolent. Solum eſt aratione facile & fertile. Abund

Soli fertilitas.

enim Vvis, Tritico, Piſis, Rapis, Caulibus, Faſeolis, Melonibus, Porris, Cepis, Fabis & Lentibus; nec no
Hordeo, Fœno & Avena, atque aliis Frugibus. Fructus vulgares hi ſunt, Nuces, Poma, Pyra varia, Cera
dulcia & acida, Mora nigra & alba, Caſtaneæ & Amygdalæ, rariores ſunt Ficus. Iucunda quoque adeſt v
rietas tum cœleſtium, tum aquatilium, tum terreſtrium Animalium. Vvandalæ Helvetici Lauſannam & v

Animalium varietas.

cina loca colentes ſubditi ſunt Illuſtriſſ. Dominorum Bernenſium ditioni, quorum nomine Præfecti p
quinquennium magna cum authoritate clavem & clavum Rerumpublicarum tenent. Secundum vet
Chronica, anno Mundi 2790 Lauſannæ fundamenta jecit Arpentinus Herculis Centenarius, a quo d

Urbes.

vatum eſt antiquum ejus nomen *Carpentras*, quod mutatum eſt cum transferretur in montem Civitatis c
ca tempora Martini Epiſcopi Lauſannenſis, anno Domini 593. Vrbs *Nevidum*, olim *Benevis* vulgo di
ante adventum Iulii Cæſaris deſolata & diruta, Imperatoris Flavii Veſpaſiani tempore reſtaurata fu
quodam ejus Centenario nomine Nyon. *Coſſonex* anno Domini 442 ſtructum eſt. *Albona* vero anno D
mini 456 & ſequentibus condita. *Geneva*, civitas equeſtris, libera & Imperialis, in qua cuditur Moneta a
& nigra ſatis nota & probata, primum vocata eſt *Genevra*, ut nonnulli exiſtimant, quoniam Iuniperi l
in colle ſita eſt, quem ſitum ei dedit *Lemannus* (pater Alemannorum ſeu Germanorum) Priami nepos, P
dis filius, anno mundi 2994. Poſtea vocata eſt *Aurelia* ab Aureliano Imperatore, quoniam Reſtaurator
ejuſdem Civitatis, quæ Heliogabali temporibus funditus combuſta fuerat. A Iulio Cæſare ſeu a Latinis
cata eſt *Geneva*, & a Poëtis, metri cauſa *Gebenna*, nec non a Notariis. A Germanis *Genf*. A Gallis *Gene*
cujus anagramma peraptum eſt VENGEE. Etenim multoties ab hoſtium injuriis & proditorum aſtutiis
li

Lacus Lemānus
LACUS LEMĀNUS
Lac de Geneve, Helvetis
Genffer zee
BURGUNDIAE PARS
Milliaria Germanica
1 2
Oriens
Meridies
Occidens
Sept.
Pays de Gavot
SIGNI
LE PAYS DE VAUD
Bailliage de Lausanne
Lausanne
Geneve
La bonne Ville
Thorens
La Roche
Arbusigny
Arantou
Contamine
Chastelet
Abbaye d'Abondance
Abondance
Bellevaux
Le Fresne
Taramon
Bonne
Lullin
Aquaria
Hermance
Versoy
Copet
Nion
Gland
Rolle
Morges
Cossonay
Clarmont
Aubonne
S. Saphorin
Prevaley
Chillon
Vevay
Curi
S. Germain
Lonay
Villar
Bossy
Gentou
S. Genis
Sergy
Avonsan
Crosset
Le Rhone fl.
Mesierre
S. Catherine
Esculens
Pentha

litus vindicata eſt, ac præſertim 12 ſeu 22 Decembris 1602. *Caſtellum Morgiarum* anno Dom. 1135 ab Imp
Clotario conſtructum eſt. *Aquianum*, vulgo *Evian*, a Petro Sabaudiæ Comitis Amedæi fratre & Vicari
conditum eſt anno 1237. Lacus ille Genevenſis ex parte Helvetiæ in longitudinem XVI, ex parte vero Sa
baudiæ XII & in latitudinem IV milliarium ſeſe extendit. Portus habet frequentes ad minimum 16. Ex por
Portus. tu Morgienſi & Rotulenſi, vulgo *Rolle*, Vinum optimum: ex Portu vero Promontoii, vulgo *Pormentou*,
Flumina. Neronis, vulgo *Nerny*, magna copia ligni & carbonis Genevam advehitur. *Rhodanus* Lemanum interfl
ens ab origine ſua uſque ad introitum Lacus non eſt patiens navium, neque a ponte Helvetico ſuburb
Genevenſis uſque ad proximum Opidum nomine Seſſel, quod 7 milliaribus ab urbe diſtat. Idem fluviu
certo loco 5 milliaribus ab urbe diſtante in Barathrum ſubterraneum labitur. *Juraſſus* Mons tantæ e
Montes. longitudinis, ut ejus Incolæ a Germanis olim *Longimani* dicti ſint. Nam ex ejus extremis cacuminibus con
ſpiciuntur Templa Genevæ & Baſileæ, quatuor aut quinque dierum itinere ab invicem diſtantia. In e
ſpectatur cum admiratione *Petra pertuſa*, quam Sebaſtianus Munſterus in ſua Coſmographia deſcribit: Ite
Caſtellum Puellæ, ſeu *Virginis* a Iulio Cæſare conditum: Item *S. Claudii Opidum*, quod a Claudis è longin
quo nomine Religionis inviſitur: Item Fons Niveus æſtivo tempore: Item Puteus naturalis inſtar theat
latus, inſtar Templi mediocris altus, & inſtar antri obſcurus, perpetuo nive & glacie ac forte Criſtallo pl
nus. Non procul a Lacu Lemano ex parte Sabaudiæ conſpiciuntur Montes media æſtate nive cooperti. E
quidam Mons uno milliari ab Vrbe Geneva diſtans, quem nonnulli non ſine horrore conſcendunt per gr
dus arte plus quam humana è rupe ſciſſos, ſtrictos, & fere innumeros. Sunt qui ſupremo gradui pedem a
ponentes, identidem a conſpectu horrendi præcipitii regreſſi ſunt. Eſt alius Mons non procul ab Aquilæ
pido verſus Valeſiam, de cujus ſtupendo caſu & effectu legatur Hiſtoria in Hiſtoriis memorabilibus noſ
temporis capite Terræmotuum, nuper Gallice in lucem editis, Lutetiæ Pariſiorum. *Mons S. Sergii* ferti
ſimus eſt inter cæteros Chablaſii, inter quos alter etiam fertilis. Cæteri nihil niſi ligna ſeu arbuſcula ferunt cu
paſcuis Vaccarum, quæ in planitie Montium æſtivo tempore ſaginantur, & lac ubere reddunt. Cæterum qu
enumeret caſus & res memorabiles in iis tempore belli geſtas? Quantum & quam formidabile præcipitiu
montis Muſtruacenſis, in quod ſingulis annis multi Equi onuſti ac nonnulli Mercatores præcipites ruun
De rupibus inſtar dentium aut enſium acutis acutiori ſtilo eſt ſcribendum aut ſilendum. De radicibus A
quianenſium montium notum eſt eas ignotas eſſe, propter altitudinem Lacus, è cujus imo originem t
Silva. hunt. Silvarum maxima pars pauperibus & divitibus Caſtaneas ſuppeditat, Porcis & Suibus glandes, ig
Opera publica. ligna vili precio, agricolis curricula & aratoribus aratra. In his locis nullæ aut paucæ ſunt ædiculæ Sa
ctorum reliquiis venerabiles, propter exulatam Idololatriam. Superſunt quidem Templa ſumtu & artificio m
gnifica, imprimis Lauſannenſe Marmore nigreſcens interius, necnon Genevenſe perantiquum albo fer
refulgens, ſemel atque iterum fulmine ictum, ita ut crux plumbea combuſta ſit & turris alta demiſſa; q
ante Caroli Magni adventum exſtabat. Adde Templum Viviacenſe inter Vineas extra urbis mœnia locatu

& Morg

&Morgienſe nuper adornatum. Sed ibi ſimulacra deleta ſunt. Non deeſt Genevæ *Orphanotrophium* nec
Noſocomium : ſed utrumque includitur *Xenodochio*, in quo habitat Catechiſta & Pædagogus in conſola-
one ægrorum & precibus vigilans, quod etiam proprium Medicum & Pharmacopolam habet. Curia
unicipalis Genevenſis in qua quotidie viginti quinque prudentes & pii Senatores Reipublicæ cauſa con- *Curia.*
eniunt, in qua etiam membranæ ſcriptæ cum codicibus aſſervantur, noctu a Civibus ipſis cuſtoditur. Ex *Senatores.*
na parte Portæ collocata eſt Sedes Iudicii, vulgo *Tribunal*, magnifica. Ex altera parte Portæ proſtat Mo- *Prophana.*
umentum notatu dignisſimum de tempore, occaſione & mediis renovati ſtatus. Armamentarium egre-
e inſtructum prope Curiam oſtenditur. In eadem Civitate multa ſunt propugnacula eminentia & bom-
ardis munita. Arces multæ ſunt & fuerunt in hac Regione, quarum una *S. Catharina* dicta in qua repoſi-
erant inſtrumenta bellica ad obſidionem Genevæ parata & illuc adducta anno 1590. Capta eſt a Rege
enrico quarto ejuſque juſſu diruta, anno Domini 1601. Altera quæ oportune in oppoſitum ab ipſis Gene-
nſibus erecta erat, pacis & parcimoniæ cauſa in Chaos redacta eſt. Tertia, vulgo *Ripaille* dicta, auxilio
allicarum cohortium in poteſtatem Genevenſium venit anno 1589 & deſolata eſt, ut & quarta, quæ erat
erſovii quum ab iiſdem Genevenſibus capta eſt. Nonnullæ ibi ſunt Turres affabre & ingenioſe erectæ,
ter quas una dicitur *Turris Magiſtra*, quæ Genevam ex parte Lacus & Sabaudiæ defendit: alia dicitur
urris Inſulæ, vel *Cæſaris*, quæ in alta Inſula ſita eſt ad defenſionem Pontis olim ad Helvetios pertinentis, & ut
tur ab eodem Imperatore conſtructa eſt. Statuta & Leges Reipublicæ Collegiique Genevenſis leguntur in
ro impreſſo. Magnus eſt in his locis Nobilium Familiarum numerus. Quod attinet Viros ingenio & ar- *Leges & inſtituta.*
m ſcientiarumve profesſione celebres, non pauci ſunt qui ſuis ſcriptis Theologicis & Philoſophicis claruere:
nus Viretus Verbigenenſis, Gulielmus Farellus, Ioannes Calvinus, Antonius Sadeel, Petrus Cevalerius, Ni- *Nobiliores familiæ.*
laus Colladonus, Cornelius Bertramus, Alberius, Alizetus, Sequierius, Bucanus, qui omnes ſuperiori ſeculo
enevæ, Lauſannæ, Morgiis & Albonæ Paſtorum atque Profeſſorum munera diligentisſime diuque obierunt, *Bonarum artiū*
bus ſucceſſere in ſcribendo clari Theodorus Beza Veſelius, Simon Goulartius, Silvanertinus, Antonius, Fa- *ſtudiis celebres*
Ioannes Lacomotus Paſtores, Iacobus Lectius Senator, Ioannes Deodatus Genevenſis Linguæ & Theolo- *viri.*
Sacræ Profeſſor, Iſaacus Caſaubonus Regius Linguæ Græcæ Profeſſor & Gaſparus Laurentius ejuſdem lin-
Profeſſor. Cæterum Bibliotheca publica Genevæ multis eximiis manuſcriptis ornata eſt. Lauſannenſis *Bibliothecæ.*
o Patrum & aliorum præſtantiſſ. Theologorum opuſculis inſtructa eſt. Quod vulgus attinet, a barbarie vi-
tur alienum: etenim magno amore & honore advenas colit & excipit: peregre Trutas ponderoſas, Cappo- *Vulgi mores.*
s pingues, Caſeos bonos, aurea Fila & Setam inter cæteras Merces mittit. *Mercimonia.*

Argow.

ARgovia, vulgo *Argow*, pars fuit *Regni Tranſjurenſis*, quod quidquid a Iura monte, ad Alpes uſque excurrebat, (cui quondam Helvetii, Rauraci & Allobrogum pars, hodie vero Sabaudiæ Ducatus ac Vchtlandia, Briſgovia, Suntgovia, Cremerlandia & Tigurinenſis Præfectura ſive Helvetiorum hodiernorum pagi tenent) comprehendebat. Hac autem Tabula *Lucerna, Uren, Swytz, Underwald*

Lucerna urbs.

Glarona pagi pro maxima ſui parte continentur. *Lucerna* Helvetiorum urbs quam Meyerus *Lacocernam* nominat, ſita eſt ad fluvium Ruſam qua is effluit ex Lacu amplo, & per quem ad tres pagos navigatur, ad pedem altiſsimi montis, quem *Fractum* & *Pilati Montem* vulgo nuncupant. Lacus urbi commodus eſt, quod ha iter ſit in Italiam per Alpes Lepontias, quem *Montem S. Gothardi* hodie nominant; hinc merces ad Alpe ſubvehuntur, indeque in Italiam clitellariis Iumentis, & viciſsim Italicæ Merces per Lacum & Ruſam fluviun in Rhenum ac porro in Oceanum deſcendunt. Habent autem Lucernates, majorem fere commoditatem e Lacu, quam ex adjacente ſolo, tametſi eximia quoque habeant prata, & pabula pecoribus nutriendis idonea Vrbs eſt ſatis amœna & elegans, dignitate ac opibus permultis, commune Emporium Suitenſium, Vranorum & Tranſilvanorum. Origo urbis incerta eſt: utrinque ad flumen extitiſſe caſtella ſingula traditur (hodie ſunt Civium ædes) quæ ab Alemannis extructa creduntur. Nomen accepiſſe videtur a Lucerna qu forte illic in uſum navigantium noctu ponebatur, atque huic rei credibile eſt, inſerviiſſe turrim illam vetuſtam, quæ ad ſuperiorem pontem hodie ab aquis nomen habet, qualis & Tiguri cernitur a fluctibus *Wellen*

Imperium majorum.

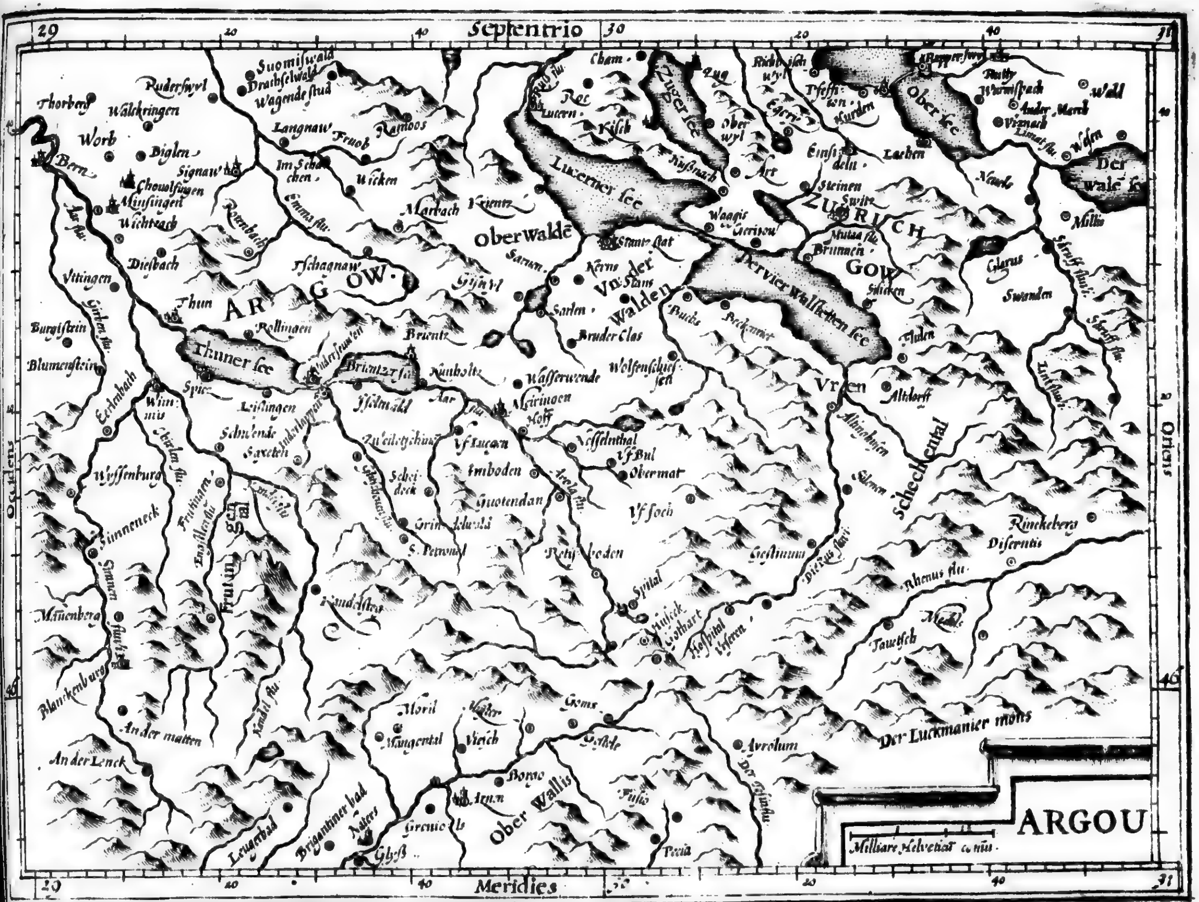
berga dicta: *Pharos* antiqui turres hujus generis appellarunt. Tradunt Annales domeſtici Lucernates Carolo Magno adverſus Saracenos militaſſe, & ab eo cum privilegia quædam conſequutos, tum Cornuum uſum quibus adhuc claſsicum tempore belli canunt. Penes Canonicorum Collegium maxima hic quondam poteſtas fuit. Quod in poteſtatem deinde Abbatis Murbacenſis ex donatione Pipini Regis pervenit. Tum *Albertus Auſtrius* Imperator, Lucernam a Murbacenſi Abbate emit. Sed non ita multo poſt, Lucernates ſub Au

Uriorum pagus.

ſtriorum Imperio, gravibus oneribus preſsi, pacis & libertatis amore anno MCCCXXXII fœderi nome ſubſcripſere. Præfecturæ Lucernatum quæ a Mercatore recenſentur, duæ ſunt, in quibus Præfecti ibidem Loci habitant, *Wikenſis*, *Wiken*, opinor: & *Sempach*. Sed Præfectus hujus nullum jus in Opidum habet, tantum Lacui & Piſcationi præeſt. Reliquas adminiſtrant Senatores in Vrbe manentes, quæ ſunt: *Williſow* *Entlibuchia Vallis*; *Rotenburg*, forte *Rott*, aut locus aliquis illi proximus: *Habſpurg*: *Berona* cum vicino Agro *Chelamt*, id eſt *Michaëlis Præfectura*, dicto; *Meriſchwanden*; *Waggis*; *Ebicona*; *Horba*; *Krientz*; Item 1 Vrbes *Surſeum* & *Sempachium* in Clientela ſunt Lucernatum: habent tamen proprium Conſilium, quod Cauſas tam Civiles, quam Criminales judicat: ſed Princeps Conſilii Surſei *Sculthes* dictus, Iuſjurandum dat Lucernatibus. Sempachii vero a Senatu Lucernate deligitur, attamen ex Civium Sempachianorum numero. Sequuntur *Pagi*, *Uriorum*, *Uraniorum* ſive *Uraniæ*. Hujus Incolas tempore Iulii Cæſaris, appellarunt Romani *Tauriſcos*, & nomen *Uri* quo hodie nuncupantur, putatur originem duxiſſe ab *Uranis*, quos Veteres

Tauriſco

Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens
ARGOU
Milliare Helvetica
Bern
Thorberg
Worb
Walckringen
Rudersfwyl
Suomiſwald
Langnaw
Biglen
Signaw
Wichtrach
Diesbach
Thun
Thuner ſee
Brientzer ſee
Brientz
Spiez
Leiſſingen
Vnderſewen
Rollingen
ARGOW
Tſchagnaw
Marbach
Oberwalde
Sarnen
Sarlen
Vnder Walden
Stans
Kerns
Bruder Clas
Wolfenſchieſſen
Lucerner ſee
Lucern
Cham
Zug
Zuger ſee
Art
Küſſnach
Steinen
Switz
Brunnen
Der vier Waldſtetten ſee
ZURICH GOW
Ober ſee
Der Walen ſee
Lachen
Glarus
Swanden
Altdorff
Vren
Schechental
Meiringen
Aar
Grindelwald
Imboden
Guotendan
Obermat
Vſ Soch
Spital
Gothart
Hoſpital
Vſeren
Diſentis
Rinckeberg
Rhenus flu.
Tawetſch
Der Luckmanier mons
Airolum
Goms
Ober Wallis
Morill
Mangental
Vieſch
Brigantiner bad
Naters
Leugerbad
An der Lenck
An der matten
Blanckenburg
Mülenberg
Wyſſenburg
Simmeneck
Frutingen
Burgiſtein
Blumenſtein
Vtingen
29
20
40
30
31
40
46

Tauriſcos nominaverunt, ſicut & in hunc uſque diem *Siebentalenſes* Tauros vocant *Vros* more veterum Ge
manorum. Deinde & Regio iſta habet nigrum Tauri caput, in campo croceo, quo pro inſignibus utitu
Vriorum Pagus in x Partes, ſive Communitates dividitur, quas ipſi vocant *Gnoſſaminem*, quaſi dicas partic
pationes, quod ſoli ex his electi Senatores omnium munerum participes ſint, & ad annuos conventus voce
Suiciorum pagus Suicia opidum. tur. *Suitiorum*, ſive *Suitiæ*: *Suitia* ſive *Suicia*, Opidum univerſæ Helvetiæ nomen communicat, nam ab
primum ædificatum eſt, qui novis quærendis ſedibus ex Sueciæ regno huc profugerant. Ex tribus pagis
unus, qui contra Nobilium inſolentiam fœdere conjuncti fuerunt; robuſtos, belloque potentes homines ed
qui frequenter hoſtibus incuſſerunt terrorem. Ex iis rebus, quæ terra compaſcua ex ſe fundit, fere omn
vitam ſuſtentant. Ab hoc Opido ſive pago, exteri Helvetios *Suitzeros* vocant, vel quod primo pro libert
in ipſorum agro pugnatum ſit: vel quia diutiſsime cum Eremitanis contenderunt, & primi omnium ex pag
tribus Auſtriorum irruptioni expoſiti fuerunt, & inter tres pagos maxima eorum fuit potentia, nomine e
rum, ut celebriori, reliqui etiam pagi ſunt comprehenſi, & ab his deinde nomen, ad omnes fœderatos
manavit: vel denique quod initium fœderationis fecerint Vri, Silvani, Suitenſes, in horum Opido. *Sui*
orum Regio diviſa eſt in partes VI, quas *Quartas* vocant, veteris diviſionis nomen, in recentiori & ſena
Underwaldia pagus. retinentes. Et *Inferioris Silvaniæ* quæ vulgo dicitur *Underwaldia*. Hic liberæ conditionis pagus, mutuo ſoc
tatis fœdere Suitiæ & Vraniæ junctus, anno Domini MCCCXV. Naturali Alpium vallo circumſeptus, paſc
habet amœna pecoribus alendis perquam idonea, unde magnas opes Silvaniæ Incolæ percipiunt. Cæter
Vri, Suitenſes, Silvani ſeu Vnderwaldenſes, etſi monaſticarum familiarum Abbatibus certis pactionib
ſubditi erant, tamen ſua quadam libertate gaudentes Præfectos accipiebant ab Imperio, quos *Voitos* app
lant, fortaſſe Græco nomine, prorſus ut olim Præfecturæ Romanorum. Horum idem munus erat, quod
his terris *Burggraviorum*. Penes illos enim ſumma judiciorum publicorum, & vitæ neciſque poteſtas er
Formam gubernationis reliquam manſiſſe ex antiqua Romanorum Monarchia conjicio, in qua Præfect
ſuis non vivebant legibus, neque ex ſuorum numero creabant Magiſtratus, ſed hos a Senatu aut Monarc
accipiebant. Cæterum *Underwaldia* Pagus in 2 Conventus diſtributus eſt, per Silvam *Kernwald*, *Superior*
videlicet & *Inferiorem*, tota Regione Vnderwaldiæ nomine nihilominus comprehenſa. Supereſt *Gla*
Glarona. vulgo *Glaris*, Helvetici fœderis vallis ac Regio, juxta Limagum fluvium non admodum ampla, longitud
III milliariorum Germanicorum, nomen habens a præcipuo totius regionis vico, cincta tribus partibus
tiſsimis Alpibus, a Meridie & Oriente Rhetos, ab Occaſu Vrios & Suitios attingit, a Septentrione ca
Imperium majorum. Rhetica dictam regionem, qua Limagus vallem egreditur. Hujus regionis juriſdictio, una cum quibuſc
proventibus, fuit tempore S. Fridolini per Comitem quendam donata monaſterio Seckingenſi, temp
ſcilicet Clodovei primi Francorum Chriſtiani Regis, nempe anno Domini IↃ qui primus Francorum
fuit, qui in Rhetia, Alemannia, & Helvetia imperavit. Conſecuta eſt hæc terra poſteris temporibus ſuam
bertatem, & propriam juriſdictionem, adjunxitque ſe fœderi Helvetico, anno Domini MCCLII. Vivunt

cole Lacte, Caſeo, Butyro, & Carnibus. Ibi inter anguſtias montium nulli, aut pauci ſeruntur Agri, raræ plantantur Vites. Hortos pomiferos habent, & prata lætiſsima. Vinum & Frumentum aliunde invehuntur. Piſces Lacus ſubminiſtrant. Aues carneſque ferinas Montes ſilvoſi ſuppeditant. Patriam hanc Henricus Glareanus & Ægidius Tſcudus, doctiſsimi Viri, ortu nobilitarunt. His accenſentur *Hamburg Comitatus*, *Humberg Baronatus* & *Ringenberg*. Eſt autem *Glarona* in x v partes diſtributa, quas vocant *Tagwan*. Imperat Werdenbergen Comitatui, quem emerunt, anno 1517. Cum Suitiis alternatim Præfectos mittunt Vzenaum, Viſnac, & in Caſtra Rhetica Weſom. Sed hæc hactenus, nunc generalia quædam de hac Helvetiæ par- ſubjungamus, inter quæ Lacus primum ſeſe offerunt, inter quos miraculi cauſſa memorandus *Lacus Pila-* *Lacus.* cognomine, qui in Monte, quem *Fractum* vocant, haud procul Lucerna pęne in ſummo montis jugo, ludinoſo ſolitarioque ſitus, Silvis vndique circundatur, ne ſcilicet a quoquam irritetur. Ferunt enim, quæ eum de induſtria injiciuntur maximas ciere tempeſtates, omniaque undis opplere, qui ſæpe tentarunt & perti: quæ vero caſu incidunt nihil adferre periculi. Locus eſt viſu horrendus, aqua ſuo alveo incluſa, nec itum habet nec flumen in ſe recipit aliquod, nec nivibus nec pluviis augetur. Vento etiam minime agitaur, quin ſemper ſibi ſimilis nigras ſuas tuetur undas, nec fas eſt peregrinis eum adire locum, ne temere quid jiciant, unde vicina periclitetur regio. Inter flumina vero quibus hæc Helvetiæ portio irrigatur, ſunt *Li-* *Flumina.* *agus*; hic apud Glaronenſes oritur, ac in media ipſorum regione *Serniphium* alterum ex altera valle delapſum mnem accipit. Deinde infra *Vrnas* (duorum vicorum nomen eſt) ſupra *Latericium Pontem* (ita vocant) Lacu Veſenio accepta aqua, *Marcham* (qui fuit olim Helvetiorum in Rhetos finis, & Helvetii ita *Terminum* ocant) ac Caſtra Rhetorum & huic loco etiamnum nomen manet *Gaſtra*) diſterminat. Hinc Lacum Tiguinum ingreſſus, ad oſtia ejus Tigurum ampliſsimam Helvetiorum urbem dividit: mox *Aquas*, memorabiem in Helvetiis locum propter calidas illic aquas, Græci *Thermas* vocant, delabitur. Deinde haud ita longe *rſæ* ac Arolæ miſcetur. *Vrſa* ſane, quem fluvium tranſpoſitis duabus prioribus literis vulgo *Ruſam* vocant, ſummis Alpibus, quibus hodie S. *Gothardi* nomen eſt, oritur, ac recta ad Septentrionem labitur, quum cona *Ticinus* ex eodem jugo per Lepontios in Meridem, Vrſulam ſive Vrſellam primum vallem Rheticam, deinde riam Tauriſcorum, gentis Gallicæ reliquias, venit, ubi lacui miſcetur, qui Vros, Suizos, Silvanos ac Luceri os, quatuor Silvæ Civitates (nam ita appellant hodie) alluit. Porro deinde Tuginis amnibus ſuſceptis Bremrten ac Melligen (Opida ſunt ditionis Helveticæ) lapſus infra Brugas Arolæ commiſcetur. Ad Confluentem tem tria Helvetiorum flumina *Limagus*, *Vrſa* & *Arola* in Rhenum exonerantur. Sed de Helvetia, ejuſque partius quæ dicta ſunt hactenus ſufficiant, ad Inferiorem Germaniam tranſeamus.

 Eam

EAm Galliarum Partem quam obtinet Hiſpaniarum Rex deſcripturus, idem quem in Francorum Regn
conſtitui, ordo ſequendus mihi erit. Primum ergo ea quæ de Inferioris Belgii politico ſtatu mihi in ſtudio
ſorum gratiam communicavit vir clariſsimus D. Dominicus a Burmania accipe, poſtea Provincias Dominiaqu
enumerabo & deſcribam.

Politia Belgii ſub Burgundionibus.

OMNIS Gallia ſecundum Iulium Cæſarem diviſa eſt in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. Belgica mediam forte partem Hiſpaniarnm Rex aliquot iam poſsidet ſæculis: alteram, Picardiam ſcilicet Campaniam, Normandiam (quanquam hæ duæ poſtremæ non in totum ſub Belgio continentur) & reliquam Belgii partem poſsident Dux Lotaringiæ, Iuliæ, Cliviæ, Archiepiſcopus Trevirenſis, Moguntinenſis, Colonienſis, Epiſcopus Leodienſis & alii. Produxit hæc Belgica, teſte Iulio Cæſare, illuſtriores ſemper ac fortiores milites quam reliqua Gallia, ita ut non modo illius tempore, verum etiam noſtro ſæculo omnem belli molem ſuſtinuerit.

Continet autē circiter 320 urbes munitas, & circiter 230 Opida privilegiata, pagos vero plus minus 12000.

Et quanquam tota hæc Belgica propter diverſas Imperiales & Regales dignitates, Electoratus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, coronationem tam Imperatoriæ Majeſtatis Aquiſgrani, quam Regni Franciæ Seſſionæ mire inclareſcat, illa tamen pars, quæ Regi Catholico ſemper paruit longe nobiliſsima eſt: tum propter ortum ac natalem quamplurium Monarcharum, Regum, Principum, Ducum; tum etiam propter frequentes in ea & opulentiſsimas urbes, infinita Opida, & innumerabiles pagos, adeoque inhabitatorum admirandam frequentiam, eorum divitias, civilitatem, ac animi fortitudinem. Quibus etiam Carolum v Imperatorem motum fuiſſe ferunt, ut in deliberationem multoties traxerit, in Regnum eas Provincias eſſe erigendas: verum propter privilegiorum, Morum, atque Legum in ſingulis Provinciis diverſitatem, tum continuorum bellorum difficultates, quibus opprimebatur, ab inſtituto revocatum fuiſſe.

Hæc pars in circuitu habet fere 340 milliaria Flandrica, Italica 1000. Continet urbes clauſas 208 & circiter 150 Opida, urbibus propter ſplendorem & privilegia haud inferiora: pagos vero plus minus 6300 majores; minores autem infinitum numerum fere, ſicut & diverſa Dominia ac Principatus merum aut mixtum imperium habentia.

De Præſide aut Gubernatore totius Belgii.

Eadem in hoc Belgio eſt adminiſtrandæ Reip. ac juſtitiæ ratio, quæ in Regno Galliæ, eadem Magiſtratuum nomina, eademque auctoritas Provinciis omnibus. Vnus a rege Catholico ſemper eſt generalis cu

ſumm

...ma auctoritate Præfectus, qui & Burgundiæ quoque Comitatui præeſt, neque enim præ multitudine Re-...orum ac Provinciarum ipſius eam, ſicut Burgundiæ Duces ſolent, adminiſtrare valet. Quapropter tem-...ore Maximiliani Cæſaris ejuſque filii Philippi, ſummæ rerum præfuit ad tempus Georgius Saxoniæ Dux. Ca-...oli V Imperatoris tempore primum Margareta Auſtriæ, Imperatoris Matertera, qua defuncta ſoror dictæ Cæ-...reæ Majeſtatis Maria Vngariæ Regina ab anno 1531 ad 1555, quo Imperatoria Majeſtas totum Belgium fi-...o Philippo renunciavit, qui ſucceſsive eaſdem Provincias demandavit ſuo nomine regendas Emanueli Phili-...erto Sabaudiæ Duci Conſobrino, puta ex duabus ſororibus Regis Luſitaniæ utroque nato, qui a Rege Duca-...i ſuo Sabaudiæ reſtitutus Præfecturæ renunciavit, itaque in ejus locum ſurrogata eſt Regis ſoror Margareta ...mæ ac Placentiæ Ducis uxor, cui præter alia conſueta aſsignati fuere in ſingulos annos 36 millia coronato-...m. Hic Præfectus licet ſummam adeoque pleniſſimam haberet per totum Belgium auctoritatem, cuncta ta-...en majora munera ac officia, ut ſunt, Præſidatus, Cancellariatus Statuum, ita omnes leges, decreta & nego-...ſub Regis nomine diſtribuuntur, atq; emanant. Scire autem hic oportet, antequam de ſingulis conſiliis ſeor-...m quid dicamus, olim duo illa conſilia Statuum & Privatum unum tantum apud Principem fuiſſe, quod Priva-...m nuncupabatur: verum excreſcentibus negotiis in duo diverſa idpartiri neceſſe fuit.

De Conſilio Statuum.

Conſilium Statuum, ut vocant, quod apud Gubernatorem reſidet, incerto conſtat Conſiliariorum numero, ...o arbitrio enim Principis negotiorum neceſsitate plures vel pauciores adhibentur. Conſtat vero ex diver-...Provinciarum Belgii Præfectis, nonnulliſque doctoribus, qui propter doctrinam, integritatem, ac virtutes ...unde adhibentur. Huic ordini unus præeſt judex ſeu præſes conſilii. Cum hoc conſilio deliberat Belgii ſum-...s Præſes ſuper rebus Principis & publicis, puta de bello & pace deque generali totius patriæ regimine. Eo-...m in deliberationem veniunt, quæ ab omni parte adferuntur. Item fœdera cum Principibus ac vicinis, an ...ittendi uel retinendi ſint belli Duces. Item de propugnaculis, munitionibus, proviſionibus armorum, qui ...nandandi & recipiendi legati, cunctaque huc referuntur ex conſiliis magis ardua negotia: denique ut ſum-...im dicamus, quicquid conſervationem ac protectionem totius patriæ intus & foris concernit, in hoc conſi-...deliberatur. Solent & extraordinariis & magis arduis negotiis adhiberi quoque omnes Ordinis aurei vel-...s, & ex aliis gubernatoribus Provinciarum, officiariiſque Regiis nonnulli.

De Conſilio Privato.

Conſilium quod vocant Privatum ſeu Secretum ſimiliter apud Gubernatorem reſidet. Conſtat ordinarie ...vel 12 Cõſiliariis, iiſque Doctoribus aut Licentiatis a Rege vel ejus Locum-tenente electis. Hoc cum diviſum ...ropter multitudinem negotiorum a præcedente conſilio Statuum, ſibi reſervavit quicquid ad juſtitiam, jus, ...olitiam pertinet, & inſpectionem aliorum conſiliorum. Hujus itaque eſt concedere privilegia, conſenſum,

 gratiam,

gratiam,veniam,remiſsiones. Item condere leges,ordinationes,ſtatuta,edictaque,unde & Magiſtri ſupplicati onum vocantur. Hujus item conſilii eſt cognoſcere de limitibus,ac confinibus Provinciarum, deque partibu principalibus dominii, ſuperioritatis & authoritatis Principis, Dominorum & aliorum aulicorum immatri culatorum. Denique conſilium hoc robur eſt ac conſervator Iuſtitiæ, cæterarumque rerum omnium inſpe ctor, quanquam ſubinde magis ardua conſilio Statuum communicet,ac viceverſa illud quæ politiam ac Iuſti tiam aliquo modo concernunt cum hoc conferat ac communicet. Habet & hoc Conſilium ſuum Præſiden

De Conſilio Finantiarum.

In eadem curia reſidet & aliud Conſilium, quod vulgo Finantiarum vocant. Huic communiter præfe ſemper fuere tria ex prudentioribus dominis patriæ capita, unus Theſaurarius,unus Receptor generalis & tre Commiſſarii docti ac prudentes,cum duobus Greffiariis aliiſque officiariis. Hoc Conſilium curam habet bo norum patrimonialium & redituum Principis, ſubſidiorum ordinariorum & extraordinariorum, Cameræ ra tionalis,Receptorum aliorumque Officiariorum Regias pecunias tractantium. In eodem fiunt taxationes, r tiones aſsignantur ſolvendi quidquid concernit pacem vel bellum,fortificationes,munitiones,proviſiones,ac eoque omnes expenſas, tam ordinarias quam exrraordinarias pro conſervatione Status patriæ. Hoc ite bona Principis elocat, facit moderationes ac reſtrictiones contentas ejus ordinationibus. Breviter totam ag curam Regii Theſauri univerſi.

De Conſilio Cameræ Rationalis.

Eſt alius Bruxellæ Magiſtratus Regius, qui eſt tanquam membrum Conſilii Finantiarum, appellaturque C mera rationalis,cui præeſt unus Præſes & ſeptem Magiſtri rationum, quatuor ſcilicet ordinarii & tres extrao dinarii,cum nonnullis aliis officiariis. Reddunt huic rationem adminiſtrationis pecuniarum regis omnes Th ſaurarii & Receptores Brabantiæ & adhærentis ditionis. Item agri Lutzenburgici, recipiuntque omnes hic ſu quitantias. Præter hanc vero Cameram ſunt adhuc in Belgio tres aliæ Cameræ rationales,in Flandria ſcilice Hollandia & Geldria,quę omnes ſummarie rationem reddere coguntur FinantiarumConſilio tanquam om um inſpectori. Atque hæc ſunt Conſilia & Magiſtratus vel Officiarii,qui perpetuo generalem Belgii Præfectu comitantur vel apud eum reſident.

De Conſiliis Provincialibus.

Eſt & aliud in hoc Belgio Conſilium in ſingulis fere Provinciis, quod Parlamentum Regium vulgo n minant,quale eſt Mechliniæ,in Brabantia vero Cancellariam vocant. Præſunt huic communiter ſecundum d verſa loca vel 12 vel 16 vel 18 Conſiliarii Doctores & Licentiati, unuſque Præſes ſeu Cancellarius tanqua Iudex. Adſiſtunt pariter Advocatus & Procurator Fiſci, Greffiarii, Secretarii,aliique Officiarii,omnes a L cum-tenente Regio electi, & a Rege ſtipendiati. Hic Magiſtratus ſumma pollet auctoritate cunctarum ci lium & criminalium cauſarum, & omnium in hiſce Provincialibus, Dominiiſque Regiis contraverſiarur cognitionem habens. Habet & activam & paſsivam cognitionem fundamentorum,confiniū ac differentiar

qua

quæ prælaturis eorumque juriſdictionibus procedunt, exceptis bonis mortuis, vulgo *amortiſez*, eorum enim
gnitio ad curiam Eccleſiaſticam pertinet. Similiter obſervari facit privilegia, exemptiones, officia, benefi-
ia, ac proviſiones a Principe conceſſa, ſalvis nihilominus ſemper juriſdictionibus & privilegiis locorum parti-
ularibus. Huc vocantur in jus non ſolum omnes regii Officiarii, & miniſtri provinciales, ſed & Rex ipſe,
ro quo reſpondent ejus Procurator & Advocatus, minimeque ſumma ejus authoritas, aut dignitas cuiquam
æjudicio ac damno eſt. Quinimo accidit jam pridem in Geldria regnante Rege Philippo, ut cum Majeſtas
ius in cauſa quadam graviſsima contra Dominum de Anholt ſuccumberet, nulluſque Officiariorum ſen-
ntiam executioni mandare auderet, Rex ipſe eam realiter executus ſit. Ad hoc tribunal cunctæ devolvuntur
ppellationes inferiorum cujuſque Provinciæ judiciorum, neque hoc ullam econtra appellationem admittit, ſed
ntaxat Syndicatum, quem Reviſionem vulgo vocant. Rarius vero fit ut non reviſionem petens, & maxima-
m expenſarum, eo ſcilicet nomine faciendarum, & ipſius cauſæ jacturam patiatur. Sed nec per reviſionem
nc ſententiæ prioris executio differtur. Iudicatur in omnibus hiſce ſummis Curiis ſecundum Ius commune,
lvis tamen legibus municipalibus ſingulorum locorum conſtitutionibus, quæ plurimæ quidem ſunt, decre-
ſque Principum vulgo Mandamentis, quæ quatenus privilegia non lædant, cæteris legibus omnibus præferun-
r. Veruntamen antequam hæc publicantur in deliberationem & cognitionem prædicti Conſilii trahuntur,
ntque eatenus in jure fundata, quatenus cum legibus ſcriptis conveniunt.

Præter jam dicta deputat etiam Regis nomine Præſes certos ſingulis annis legatos per ſingulas fere Provin-
s, qui reviſorum funguntur officio, ut ſcilicet rationes proventuum ſeu redituum aliaq; patriam concernen-
a revideant animadvertantque, & ſpecialiter in Brabantia, ubi Rex ſingularem habet in loca ſacra auctorita-
m. Quapropter mandat etiam ut animadvertant in rationes Eccleſiarum, Monaſteriorum & Xenodochiorũ,
i indebite adminiſtratum quid deprehendatur, relatione facta ad Curiam, ſevere corrigitur & reparatur, ad-
t licet ſingulæ Regiones & Civitates ſuis etiam legibus & privilegiis vivant & gaudeant, ſumma tamen ad-
iniſtrationis Iuſtitiæ ratio a Rege dimanat, atque in eum redundat, fitque ab omnibus Officiariis ſuæ Maje-
i fidelitatis juramentum.

Militia Belgica.

Tempore pacis Rex non niſi paucis utitur in ſolis confinibus Regni præſidiariis militibus, ea autem loca ſunt
nero 26 maximí quidem momenti propugnacula. Alia deinde equeſtris militia ab omni antiquitate obſer-
a a Carolo V anno 1547 prudenter reſtituta & reparata eſt, quam ordinarias Bendas ſeu Legiones vulgo vo-
t, trium millium electorum Equitum, qui diſtributi in 14 Bendas præcipuis Provinciarum dominis com-
ituntur, atque hi ſuos habent Locum-tenentes, alioſque Officiarios. Vnus eſt generalis Quæſtor militiæ, qui
gis nomine hiſce legionibus ordinariis ſolvit, is fuit *Art Molikeman*.

Præterea nullam fere habet Rex pacis tempore claſſem maritimam inſtructam, ſed quia omnes regni Por-
s navibus diverſis abundant, neceſsitatis tempore omnes eas naves, vel quot & quas ex iis libet ſiſti jubet:

 ſuiſque

ſuiſque eas ſumptibus ad bellum adornat, ſoluto navium domino quod æquum eſt. Atque in hunc fine toti rei maritimæ unum præfecit ſummum belli totiuſque claſsis Ducem, quem *Admiralium* vulgo vocant. fuit Comes Hornenſis, hic omnis prædæ belli tempore, omnium confiſcationum, omnis denique genera mercaturæ, quæ cum licentia Regis ex hoſtili ſolo ad nos defertur, ſuam habet partem. Hanc vero Regis centiam Admiralius ſua manu approbare & confirmare debet antequam indēnitatem ſibi promittere Merc tores queant. Eſt & alius maximæ quidem dignitatis Præfectus tormentorum bellicorum, & quicquid id gen armorum concernit, quæ quidem arma ordinarie Mechliniæ aſſervari ſolent, atque horum cura Domino Glaion Aurei velleris Equiti demandata fuit.

De Dominiis ſeu bonis patrimonialibus Principis.

Venationes, aucupia & piſcationes per haſce terras pro diſtinctione Iuriſdictionum ſunt Principis, Civitatu propriorumq; Dominiorum, excepta Brabantia, ubi quinque tantum ſilvæ Principi ab omni venatione & a cupio liberæ ſuut; per reliquam totam Provinciam unicuique cum Canibus & Avibus, non retibus, libera eſt v natio, aucupium & piſcatio. Princeps in ſingulis fere provinciis ſuos venationi Præfectos habet, & nomin tim per Brabantiam, magnæ dignitatis officium eſt, cui præeſſe ſolet Marchio Bergenſis, eoque nomine vulg Magnus Brabantiæ Venator appellari ſolet.

Præcipuæ quæque earum regionum Silvæ ad Regis uſum non modo venandi, ſed & lignandi ſpectant, eſtq non minima ſuorum redituum pars. Reliqui reditus in civitatibus, villis, caſtellis, terris, molendinis, aliiſq ab omni antiquitate Principibus patriæ attributis conſiſtunt, qui vulgo *Domaines*, Latine *Dominia*, vel propri *bona patrimonialia* vocantur: ſed & vectigalia quædam mercantiarum tam mari quam terra inter eos reditus co numerantur, ſimiliter & reditus quoſdam in præcipuas civitates Rex habet, puta in Antverpiam, ubi præter pa tem ſuam omnium confiſcationum: habet & monetæ, carcerum & piſcationum locationem, aliaque nonnu quæ Regium dominium, ut vocant, mire adaugent.

Modus convocandi Status.

Princeps petiturus quid, vel novum tributum, novaſve leges impoſiturus, convocare ſolet, certo aſsign die & loco, qui communiter Bruxellis eſſe ſolet, tum propter Regiam Curiam, tum quod Brabantini extra di onem ſuam nihil deliberent, omnes totius Belgii Ordines, qui ſic debite interpellati haud gravate compare vel ſaltem ſecundo ſub mulcta aliqua pecuniaria appellati legitimo numero plures vel pauciores, prout ci ſunt, pro cauſa neceſsitatis conveniunt. Sunt autem qui communiter Bruxellis comparere ſolent hi: Brabāti Flandri, Arteſii, Hannonienſes, Valentii, Ryſſel, Dovay & Orchies, Hollandi, Trajectenſes, Zelandi, Nam cei, Tornaci & Tourneſii, & Mechlinienſes. Reliquarum Provinciarum Ordines ut ſunt Geldri, Friſii, Luxeb gii, quia remotiores ſunt a ſuis Gubernatoribus (niſi graviſsimæ ſint deliberationes) convocantur, & cum tranſigunt. Cæterū Ordinū generalium tres ſunt ſtatus: 1 Eccleſiaſticus, 2 Nobilitas, 3 præcipuæ Civitates. H ſtatuum membra, perſonæ ac deputati ii qui ſemper ad id electi fuerunt comparent, vel ſuos deputant Legat

Ver

Verum non omnium regionum idem eſt in hac parte uſus & conſuetudo. Exempli gratia: Brabantini, Hannonienſes, Arteſii, Namurcenſes, & Zelandi diverſis Commiſſariis rem expediunt, puta Eccleſiaſtici Abbatem; Nobilitas Ducem, Marchionem, Principem, Baronem, & Nobiles; Civitates vero Conſules, vulgo Burgimagiſtros, & duos vel tres Scabinos, unumque civitatis Penſionarium, plures vel pauciores pro facti exigentia delegant. Flandri per unum ſolum Legatum vel Commiſſarium vulgo, ratione quatuor Membrorum comparent, quæ quidem IV Membra omnes tres ſupradictos Status repræſentant. Quanquam & hi ſeparatim ſuos delegare queant, qui inſpectionem in factum Legati 4 Membrorum habeant, ne quid præjudicii illis pariat. Verum communiter quod quatuor ea Membra ſtatuunt id ratum firmumque habetur. Hollandi duorum tantum Statuum nomine, Nobilitatis ſcilicet & Civitatum Legatos deputant, iique totam Provinciam repræſentant. Hoc modo coacto Conſilio in præſentia Præfecti Regii Præſes, vel quis Statuum Conſiliarius Principis ſeu Regis nomine petitionem ejuſdem perpulchro huic Ordini humaniſsime exponit. Illi poſt conſuetas deliberationes ſinguli pro ſe in ſcriptis res dependunt, quo equidem reſponſo ſi Regi non ſit ſatisfactum, multis conatur rationibus Ordines ad ſuam petitionem permovere, nec enim illud hic tyrannicum locum ullo modo habet, *Sic volo ſic jubeo*: quin etſi ad unum pęne omnes Ordines Regis voto conſenſiſſent, ſola tamen Antverpia hunc conſenſum infringere & annullare poterit, ſiquidem Ordines omnes ea lege & conditione conſentire ſemper cenſentur, ſi in eam omnes Status, atque ſingula eorum Membra id comprobant, & in ſuam portionem conſentiant. Quocirca omnino neceſſe eſt non modo omnes Ordines ſeu Status generaliter conſenſiſſe, ſed & omnium ſtatuum ſingula quoque Membra conſenſum ſuum unanimiter dediſſe. Vnde plerunque fit, ut non attentis quibuſvis Regis demonſtrationibus, juſtiſque rationibus, nihil pene unquam Regi propter votorum diverſitatem concedatur, quo quidem caſu Rex pro eo tempore patienter acquieſcit, & in commodius tempus differt. Attamen rarius eſt, ut non moderatus Princeps a ſubditis ſecretis ac placidis voti ſui tandem compos fiat. Si quam pecuniam Principi promiſerint, neque eam commode in parato habere queant, aliam ineunt, inter ſe, cum conſenſu tamen Principis conquirendi rationem, decimam, vel vectigal quoddam rebus communibus ad tempus imponendo, vel alio quodam commodo modo pro ratione loci, temporis & occaſionis, quæ juxta modum, taxam & proportionem conſuetam ſuo tempore dependitur. Eccleſiaſtici ſuam portionem ſeparatim ſolvunt, Nobilitas & Civitates propter affinitatem commerciorum & utilitatis inter ſe ſimul ſolvunt; Brabantini quidem ut primi, propter antiquitatem & dignitatem Ducalem, ſuam dependunt partem in florenis 20 ſtuferorum. Flandri propter opulentiam ſuam in florenis 24 ſtuferorum, & ſic reliquæ quoque Provinciæ juxta conſuetas taxas, quæ non facile immutantur vel tranſgrediuntur.

Quod Pontificum jus in haſce ditiones attinet, non majus illud eſt quā in Regno Franciæ; cunctæ enim nominationes & ordinationes Prælaturarum, Epiſcopatunm, &c, ad Principem pertinent. Pontifex ſolam habet confirmationem & expeditionem, nec ullum cujuſcunque ſtatus laïcum vel ſæcularē propter quodvis delictum,

vel cauſam extra patriam evocare poteſt. Quare ſi quid ejuſmodi prætendat,Legatum expreſſum expediat,c facto vel jure cogniturum,neceſſe eſt. Nullum præterea conferre beneficium poteſt, nec gratiam vel bullam e pedire,quæ ſortiatur effectum: niſi exequendi poteſtas,ex Principis placito quod vulgo nuncupant, ſupplican concedatur. Quantum ad decimas,eæ fere per totam ditionem ſolvuntur,ſed diverſis modis: alibi enim ſol Eccleſiaſticis,alibi vero partim his , partim Loci Dominis,alii undecimam tantum partem dependunt,alii m nus,ſecundum diverſarum Provinciarum & Locorum conſuetudines & privilegia : extatque prudens Caroli Imperatois Decretum,ne liceret in poſterum ullis Eccleſiaſticis perſonis, vel Locis Sacris ullam Rem immob lem abſque Principis licentia coëmere.

INDEX TABVLARVM BELGII INFERIORIS.

I Belgii univerſalis	II Flandria	III Brabantia
IV Hollandia	V Zelandia	VI Geldria & Trans-Iſalania.
VII Arteſia	IIX Hannonia & Namurcum	IX Lutzenburgicus Ducatus & Trevirẽſis Pro vincia.

Ad Regimen Belgii hujus pertinet etiam Friſia,quæ inter Germaniæ Tabulas,prima eſt.

Belgium ſive Germania Inferior.

Regio. Nomina & unde deducta.

REGNVM *Galliæ*, qua potui fide , hactenus perluſtravi : *Germania Inferior* nunc adeunda eſt : qua ut patriam mihi longe chariſsimam , adibo perquam libens. Vt autem ab ipſo nomine ordiar: Pa tem Europæ , quæ hoc tempore *Germania Inferior* , *Belgium* dictam Cæſari nonnulli volunt , in qu ſcribit ſe tres legiones collocaſſe , Hircius quatuor. Marlianus tamen & Glareanus pro Vrbe , no pro Regione accipiunt. Vnam Vrbem capacem eſſe quatuor Legionum fortaſſe vix credet Vegetius. Ip etiam Cæſar ſub Belgio plures Civitates comprehendi , lib. v docet ; ubi dicit Britanniæ maritimam partem iis incoli , qui prædæ ac belli inferendi cauſſa ex Belgio tranſierant , qui omnes fere iis nominibus Civitatu appellantur , quibus orti Civitatibus eo pervenerunt. Non tamen ſub Belgio totam Belgicam intelligit Belgio enim , (eodem libro) Nervios , Morinos & Eſſuos , Belgicæ populos , diſtinguit. Partem Belgic itaque ſecundum Ortelium videtur vocare Belgium, eam fortean , quæ verſus Septentriones eſt , quæ Ho landiam , Zelandiam , Flandriam , Geldriam & Cliviam complectitur. Alii Belgicam quam tertiam Gall partem conſtituit Cæſar , nuncupant. Quam vocem nonnulli ab Vrbe hujus Regionis celeberrima , nonnul a Belgio quodam Belgarum Duce , alii aliunde derivant. Hadrianus Iunius Belgarum appellationem ad Nat onis ferociam referendam autumat , ut ſint *Belgæ* quaſi *Velgæ* , hoc eſt atroces & violenti : niſi mavis, inquit

Belg

Belgas mutatione ſecundæ vocalis in primam, dici velut *Belgas*, a dimicandi pugnandique ardore ac ſtudio: eſt enim *Balgen*, conſerere manus, ac confligere. Regio tamen quæ nobis præ manibus, eſt tantum dimidia circiter ipſius Belgicæ pars. *Germania Inferior* nuncupatur hodie. *Germania* quidem quod lingua, moribus, legibus, & vitæ inſtitutis parum ab Alemannis & reliquis Germanis diſcrepet. *Inferior* vero quod Mari propior ſit reliqua Germania, & Superioris Germaniæ reſpectu Campos Agroſque ſitu humiliores habeat. Vulgo *Nederlant*, Gallis *le Païs Bas*. Appellatur quoque per univerſam fere Europam *Flandria* Synecdochice, vel propter illius Regionis potentiam & ſplendorem præ reliquis partibus: vel propter prima & celeberrima illic commercia, & Nundinas Brugenſes vetuſtiſsimas, notiſsimaque Emporia, vel denique quod Galliæ, Angliæ, Hiſpaniæ & Italiæ finibus propior, nota magis & divulgata ſit. Atque hæc de nominibus: ſequitur Situs ſive Quantitas. *Germaniæ Inferioris*, *Belgii* vel *Belgicæ* (nam voces has promiſcue uſurpabo) Termini, ab Aquilone Oceanus: a Meridie Lotaringia, Campania & Picardia: ab Ortu Rhenus & Moſa Fluvii: ab Occaſu Mare.

Situs.

Vicinos autem habet hos Principes, Comitem Friſiæ Orientalis, Epiſcopum Monaſterienſem, Ducem Cliviæ, Archiepiſcopum Colonienſem & Trevirenſem, Regem Galliæ. Is igitur eſt Situs: ſequitur jam nunc Qualitas; cujus cauſſa plurimum Clima. Subeſt Germania Inferior medio Septimi, totique Octavo Climati; inter Gradus Longitudinis quidem XXII cum ſemiſſe, & XXX; Latitudinis autem inter XLIIX cum ſemiſſe & LIII cum ſem. Maxima Dies Æſtatis ad medium Climatis hor. eſt XVI & ad initium Noni hor. XVI cum tribus quartis. Continet vero omnes Parallelos, qui ſunt inter XVI & XXI. Aër in Belgio

Aëris tẽperies.

humidior eſt, ſed tamen qui Incolarum ſanitati conducat. Æſtates jucundæ, peramœnæ, & temperato calore tolerabiles: non fervent æſtu, non abundant Muſcarum Culicumque examinibus, non tonitru quatiuntur. Terræ motus vero rariſsimi. Hyemes longæ, ventoſæ. Spirante Aquilone vel Euro ſubitum excitatur & arctum gelu: Auſtro vero & Zephyro tepeſcit Aër, friguſque in pluvias convertitur. Ager multis locis ſabuloſus: qualis eſt, magna pars Flandriæ Teutonicæ, & Brabantia fere omnis, Frumenti tamen aliarumque Frugum mediocriter fertilis, ac nonnullis locis fertiliſsima, ut Zelandia, Flandria Gallica, Hannonia, Arteſia, Geldria. Ac Frumento, Hordeo, Siligine, Lino, Cannabi abundat. Fructus etiam omnis generis profert

Soli fertilitas.

magna copia, Mala, Pira, Pruna, Ceraſa, Mora, Mala Perſica & Armeniaca, Nuces Avellanas, Meſpila, ac nonnullis locis Caſtaneas. Rubia item Tinctorum hic abunde colligitur, & per omnes Europæ oras cum magno lucro diſtrahitur. Fodinæ Metallicæ magni momenti nullæ. Quod ad Arbores aliaque id genus, jucundum præbent adſpectum denſæ, bene ordinatæ & fructibus onuſtæ Arbores, nec non materiam ædificiis & igni præbentes, omnis generis altiſsimæ & miræ craſsitiei, quæ hic magno numero, reperiuntur. Lauri & Cupreſsi rariores. Tiliarum vero copia maxima, vulgo *Linden*, forma & foliis ulmis ſimillimæ ſunt, ſed proceriores ac citius proveniunt. Nam XVI aut XIIX annorum ſpatio viri medii craſsitudinem adæquant. Harum quoque in ædificando mediocris eſt uſus: fiunt præterea ex iis carbones, pulveri nitrato ſaligneis aptiores. Inter corticem & lignum reperitur lanugo quædam inſtar Cannabis, unde funes & vincula confici ſolent. Ejus tamen

folia

ſolia quamvis tenera, Animalia multa reſpuunt, ut Virgilius hoc carmine indicat: *Nec Tiliæ leves, nec torno raſile Buxum.* Et Ovid. *Nec Tiliæ molles, nec Fagus & innuba Quercus.* Habet & ma-gna copia Taxum, arborem venenatam. Hæc materiem conficiendis arcubus præſtantiſsimam ſuppeditat. E ejus ſucco venenum conficitur, quo ſe exanimaſſe Cattivulcum Eburonum Regem memoriæ prodit C ſar. Eſt & aliud Arboris genus, quod alibi fortean non reperitur. (Incolæ numero plurali *Abeelen* nuncupan quæ ſpecies Populi Albæ videtur. Magna ejus in Brabantia copia ſuccreſcit, ejuſque ad res varias uſus, in primis Bruxellæ. Soli præterea bonitatem in alendis armentis extollere Belgis licet. Boves, Equi, Oves, P cora Armentaque nuſquam terrarum felicius naſcuntur, aut aluntur. Equi imprimis grandes, robuſti, bel apti. Boves opimi, præſertim in Hollandia & Friſia, quibus unus bos pondere ſæpiſsime mille ducentas l bras excedit. Ludovicus Guicciardinus homo Italus, cui noſtra Belgica ob accuratiſsimam veriſsimamqu deſcriptionem plurimum debet, refert Comiti Hoochſtratenſi Mechliniæ bovem dono datum, cujus pond fuerit bis mille quingentarum viginti octo librarum: quem is propterea depingendum, in Palatio ſuo curav Laxos capaceſque uberum vaccarum ſinus, lactiſque copiam quid ego commemorem? Conſtat namque a quibus Hollandiæ partibus eas æſtivis diebus, quatuor & quadraginta lactis heminas in mulctralia refunder Multa hic ne prolixior ſim, prætereo. Ad venationes exſtimulant, cum alia, tum Damæ, Cervi, Capreæ, Capreo Apri, Meles ſive Taſsi, Lepores, Cuniculi, quibus abundat. Ad aucupia autem invitant cum aves aliæ, tum A deæ, Accipitres, Vultures, Perdices, Phaſiani, Turtures, Coturnices, Turdi, Ciconiæ, Anates, Anſeres & Scolop ces, quas *Ruſticulas* Plinius, *Ruſticas Perdices* Martialis vocat, vulgus *Sneppas*. Nemeſianus eas ita deſcribit:

Animalium varietas.

—*Præda eſt facilis & amœna Scolopax*
Corpore non Paphiis avibus majore videbis.
Illa ſub aggeribus primis, qua proluit humor,
Paſcitur, exiguos ſectans obſonia vermes:
At non illa oculis, quibus eſt obtuſior, etſi
Sint nimium grandes, ſed acutis naribus inſtat
Impreſſo in terram roſtri mucrone, ſequaces
Vermiculos trahit, atque gulæ dat præmia vili.

Non deſunt etiam Gallinæ Africanæ & communes magna copia. Sed de his ſatis, ad alia pergamus. Qu modo Belgicæ Provinciæ conjunctæ ſint, inque unum corpus coaluerint, quomodo item ad Carolum V Filium ejus Philippum devolutæ ſint, operæpretium eſt cognoſcere. *Ludovicus Malanus* Comes & Dom nus Flandriæ, Niverniæ, Raſtellæ, Salinarum, Antverpiæ & Mechliniæ, poſt Matris vero obitum Comes Bu gundiæ & Arteſiæ, uxorem duxit Margaretam, Filiam Ioannis Ducis Brabantiæ, quo cõjugio ipſe Dux Braba tiæ, Limburgi & Lotaringiæ factus eſt. Ex hac unicam Filiam genuit *Margaretam*, Ditionum paternaru hæredem: quæ anno CIƆCCCLXIX Gandavi nupſit *Philippo Valeſio* Duci Burgundiæ, cui ob virtutem ſing larem cognomentum fuit *Audacis*. Vixit is annos LXX. Obiit Hallæ juxta Bruxellã anno Chriſti CIƆCCCCI Liberos reliquit Ioannem, Antonium, Philippum Valeſios: Catharinam, Mariam, & Margaretam. Hi omn conjugio res patrias auxerunt. Catharina Lupoldo Duci Auſtriæ nupſit: Maria Amedæo, Duci Sabaudi Margareta Comiti Hollandiæ & Hannoniæ. *Antonius Valeſius* a patre conſtitutus Dux Brabantiæ, Lotaring

Imperium majorum.

& Lim

& Limburgi, uxorem duxit Elizabetham Duciſſam Lutzenburgi, ex qua filios ſuſcepit Ioannem, maritum Iacobæ Comitis Hollandiæ, & Philippum, ambos Brabantiæ Duces. Antonius cum fratre natu minimo Philippo Valeſio periit in bello Gallico ad Teroanam anno CIↃ CCCCXV. Filii Antonii ſine liberis poſtea extincti, patruum *Ioannem Valeſium* hæredem reliquerunt. *Ioannes* igitur *Valeſius* qui *Intrepidus* dictus eſt, quum eſſet è fratribus natu maximus, anno CIↃ CCCCIV patri ſucceſsit, auctuſque Fratrum Nepotumq; obitu multis & amplis ditionibus, miſere & præter fas trucidatus eſt anno CIↃ CCCCXIX a Carolo Delphino propter Ducē Aurelianenſem, cū quo capitales inimicitias & quidem apertas quamdiu vixit, ſuſceperat. Liberos reliquit Philippum, Margaretam, Iſabellam & Catharinam. *Philippus* cognomento *Bonus* vel *Pius*, XXIII ætatis anno Patri ſuo ſucceſsit in Ducatu Burgundiæ, Comitatu Flandriæ, Burgundiæ, Arteſiæ, Marchionatu Imperii, Salinarum & Mechliniæ: Hic Atrebati cū Carolo VII & cum Duce Aurelianenſi pacem contraxit, eumque è carcere in quo annos jam XXV ab Anglis detentus fuerat, liberavit, ſoluto inſuper pretio redemtionis, & ſorore Maria ipſi in uxorem data. Hic obitu Theodorici Comitis Namurcenſis factus eſt ejus Comitatus hæres: obitu Philippi, auctus eſt Ducatibus Brabantiæ, Lotaringiæ & Limburgi: obitu Iacobæ, Comitatibus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ. Ducatus quoque Lutzenburgicus ei acceſsit ab Elizabetha, Antonii Patrui ſui Vidua. Ita factum eſt, ut unius Philippi Boni imperio ſubjectæ fuerint ampliſsimæ & opulentiſsimæ Provinciæ Burgundiæ utriuſque, Brabantiæ, Limburgi, Lutzenburgi, Flandriæ, Arteſiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Friſiæ, Mechliniæ & Marchionatus Imperii. Vxorem is habuit Iſabellam Portugalliæ Regis filiam: vixit annos LXXII, obiit anno CIↃ CCCCLXVII unò Filio tot Provinciarum hærede relicto *Carolo Audace*, qui non tantum patrium Imperium ſervavit, verumetiam auxit, adjuncta Geldria, Zutphania & Ducatu Iuliacenſi. Atque hic eſt Carolus ille *Caroli* V Abavus nati anno MD ex Ioanna Ferdinandi Regis Aragonum filia, Philippi Auſtriaci uxore: qui Philippus filius fuit Maximiliani Auſtriaci, ex Matre Maria Filia Caroli Audacis. Sub his Provinciæ quæ antea plures Dominos habuerant, conjunctæ, in unum quaſi corpus coaluerunt, atque hodie communi Belgicæ vel Inferioris Germaniæ nomine cenſentur. Bello autem jam olim nobiles Belgæ. Cæſar I Commentar. de bello Gallico libro, omnium Gallorum eos vocat fortiſsimos. Sic enim ſcribit: *Gallorum omnium fortiſſimi ſunt Belgæ: propterea quod a cultu atque humanitate Provinciæ longiſſime abſunt, minimeque ad eos ſæpe Mercatores commeant, atque ea quæ ad effœminandos animos pertinent, important: proximique ſunt Germanis qui trans Rhenum incolunt, quibus cum continenter bellum gerunt. Qua de cauſa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis prælius cum Germanis contendunt, cum aut ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bellum gerunt.* Horum quantum robur quantumque libertatis defendendæ ſtudium fuerit, ex eo cognoſci poteſt, quod Romanorū Imperium ſumma vi avertere etiā C. Cæſ. tempore annixi ſint. Itaq; cōtra ipſū copias diſtributim cōſcripſerunt. Bellovaci LX M armatorum; Sueſſiones L M. Nervii (quorum adeo fuit indomita feritas, ut nunquam in id temporis Mercatores paſsi ſint ad ſe Vina aut res alias venales deferre) etiam L M. Atrebates & Ambiani X M. Morini XXV M. Menapii IX M. Caleti X M. Velocaſſes & Veromandui æque X M. Aduatici XIIX millia. Condruſi, Eburones, Cæmani XL millia. Vt ſumma

fuerit

fuerit CCLXXII millium armatorum lectiſsimorum teſte Oroſio: vel ut Cæſar ipſe prodidit CCCLXIIX. Bel-
lo ergo jam olim nobiles, ut ex Cæſare didicimus. Idem Cæſar II Commen. Solos eſſe ait qui patrum me-
moria omni Gallia vexata Teutones Cimbroſque intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent: eaque re factum, ut
rerum iſtarum memoria magnam ſibi auctoritatem, magnoſque ſpiritus in re militari ſumerent. Experti i
etiam noſtro ſęculo tot peregrini exercitus, qui tanquam tirones cum veteranis congreſsi, in civibus, ruſti-
cis, nautis, ferociam, & vim veteranorum deprehenderunt. Belgii XVII ſunt Provinciæ, quas Carolus
Imperator omnes poſſedit: in quibus ſunt Ducatus IV, *Brabantiæ*, *Limburgi*, qui cum Comitatu Dalem &
Dominiis Valckenburg ac Rode le Duc, Brabantiæ annexus eſt, & a Iuſtitia, & Cancellaria Brabantiæ depen-
det: *Lutzenburgi* & *Geldriæ*. Comitatus VII, *Flandriæ*, *Arteſiæ*, *Hannoniæ*, *Hollandiæ*, *Zelandiæ*, *Namurci* &
Zutphaniæ: Marchionatus *Sacri Imperii*, qui IV Civitates principales habuit, *Nivellam*, *Lovanium*, *Bruxellam*
& Metropolim *Antverpiam*, nunc Brabantiæ pars eſt: Dominia V, *Friſiæ Occidentalis*, *Mechliniæ*, *Ultraje-
cti*, *Trans-Iſalaniæ* & *Gruningæ*. Vrbes habet Belgium plurimas, eaſque munitiſsimas, quarum numerum, u
Urbium nomina & Opidorum & Pagorum apud Mercatorem habes. Inter urbes autem maxime excellunt, *Lovanium*, *Bru-
xella*, *Antverpia*, *Silva-Ducis*, *Gandavum*, *Brugæ*, *Hipra*, *Mechlinia*, *Cameracum*, *Atrebatum*, *Tornacum*,
Mons, *Valencena*, *Inſulæ*, *Durdrechtum*, *Harlemum*, *Amſtelodamum*, *Lugdunum Batavorum*, *Namurcum*, *Neo-*
Lacus. *magum*, *Trajectum*, & aliæ. Lacuum, ſtagnorum & paludum maximus in Belgio numerus, quæ præter Pi-
ſces quos magno numero ſuppeditant: Regiones iſtas adverſus hoſtium impetus muniunt. Flumina in ha
Flumina. Regione perpauca oriuntur, ſed alibi orta maxima non pauca ſcindunt eam beantque plurimum. Præcipu
ſunt, *Rhenus*, *Moſa*, *Scaldis*, *Amiſis*: Minora *Moſella*, *Liſa*, *Aa*, *Sambra*, *Dela* & alia permulta. De Rhen
& Amiſi dicemus in Germania. De Moſella diximus in Lotaringia. Reliqua hic deſcribamus. *Moſa* proflu
ex Monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum, haud longe ab Araris Matronæque fontibus: & in Septen-
trionem procurrens *S. Theobaldi Fanum* (*S. Tibaut*) radit, ubi navigabilis eſſe incipit: inde Virdunum perlabi-
tur: ab eo in Cœciam vergens, Moſonem & Maſeriacum pergit. Inde ad Septentrionem ſe convertens Ca-
rolomontem, Boviniacum, Dinantum & Namurcum luſtrat: ibique *Sabi* auctus & tumidus ad ventum Gra-
cum ſe flectit, atque Hoyum contemplatus, & Leodium, Trajectum perlapſus, ac Stochemum, Ruremun-
dam & Venloium præterlegit: ubi ad Occidentem converſus Cuickam, Graviam, Raveſtienum & Megenam
adluens: poſt apud Herwerdum pagum recepta Rheni, traditaque viciſsim ſui parte, cum Vahali commiſce-
tur: & continuo ſervatis nominibus ſuis iterum disjunguntur, & ſeparatim Loveſteinum labuntur: ubi In-
ſulam Bomelianam includunt, ac rurſus confluentes junguntur, & priſtino amiſſo Merovæ nomen accipi-
unt: atque ita Worcomium & Gorcomium præterlapſi, maximo ſinu Durdrechtum perveniunt, ibique fa-
cta Inſula Iſelmonda, Moſa proprium nomen recipit, idemque retinens Roterodamum & Vlaerdingam
præterlapſus nobili oſtio circa Brielam Oceanum tam violenter ingreditur, ut longo ſpatio curſum retinen
aquam ſuam dulcem conſervet, idque maximo cum fructu. Præter alios enim piſces viam aperit Aciper

ſcribus

ſcribus, qui in mari dulcem hanc aquam, quam maxime expetunt, invenientes, ejuſque ductum donec in flumen perveniant ſequentes, facillime capiuntur. Quod aliis fluviis innumeris non contingit, quod placide mare ingredientes & curſum ſuum non ſervantes, aquam ſuam ſalſam efficiant, quales ſunt Sequana, Iberus, Tameſis, aliique permulti quamvis maximi. Contra Eridanus, Tiberis, Rhodanus, Garumna, aliique fluvii rapacius longiuſque Mare ingredientes, idem efficiunt quod Moſa, alliciunt nempe & adducunt Acipenſeres, ſed non tanta copia. Præterea Moſæ, aut ut alii Viri docti malunt, propter utriuſque fluvii affinitatem, Rheni Acipenſeres, meliores, guſtui ac palato gratiores & majores videntur, quam Maris Mediterranei. Colore ſunt argenteo, & lucidiore, & mira magnitudine. Inveniuntur enim qui 400 librarum pondus excedant. Memoriæ prodit Guicciardinus, ſe vidiſſe Acipenſerem in foro Antverpienſi 420 librarum, eundemque longitudine XII pedes Antverpienſes exceſſiſſe: & alio die mane ibidem LXX ſimul vidiſſe, quorum minimus V pedum longitudinem ſuperabat. Piſcis hic in Hollandia, Zelandia & Friſia menſe Aprili primum conſpicitur, & tres menſes continuos, vel diutius quoque invenitur: quo tempore magnus ejus capitur numerus. Atque inde in regiones alias, inprimis in Angliam mitti ſolet: ſale etiam conditur, idque magna copia, quo pacto facile a putredine conſervatur, & præter id quoque tempus, toto fere anno, minores quidem, ſed delicatiſſimi capiuntur. Ex hoc mari Moſæ oſtium quoque ſubeunt, dulcis aquæ illecebra, qua mire pingueſcunt Salmones, Trutæ, & toto hic fere reperiuntur anno: item Lampetræ, Aloſæ, Mugiles, Congri & alii optimi quique Piſces, quos hic brevitatis gratia omittimus. Id autem non caret admiratione, quod viles fere ſint iſti piſces, ſi in Mari capiantur: optimi vero & pingues ubi dulces ingreſſi ſunt aquas. Fluvius hic præterea, ſponte & natura ſua producit præter alios Piſces, Trutas genuinas, & Lampetras alias majores quidem excellentes, alias vero minores & delicatas. *Scaldis* Ptolemæ *Tabuda*, Belgis *Schelt*, Gallis *Eſcault*, oritur in Veromanduis, prope Abbatiam, ut vocant *D. Martini*, quo inter *Caſtelletum* (*Chaſtellet*) & *Bellivorum* (*Beau-revoir*) duo Gallorum propugnacula, placidus incedens, Cameracum urbem Imperialem adit, eamque perlabitur: Hinc Hannoniam regionem petens, Valencenam urbem nobilem ſuis aquis dirimit: hinc navigiis vehendis ſe commodum præbens, ac Hania recepto, Condatum præterfluit: ac deinde flumine Scarpa auctus S. Amandum luſtrat: ab eo in Septentrionem vergens Tornacum, Aldenardam, & Gandavum urbem celeberrimam perlabitur, ubi flumina duo Liſam & Liviam, aliaſque aquas recipit. Sinuoſis inde flexibus multiſque Mæandris Teneramundam pergit, ibique Tenera amne recepto, ad dextram fluens, Rupelmundam petit: ibique Rupelam, ac paullo poſt Delam ſuſcipit, unde auctus & tumidus, mox Antverpiæ mœnia adluit: Emporioq; huic Portum inſignem, & tutam navium ſtationem efficit: deinde paullo longius progreſſus bipartito curſu Brabantiam ac Flandriam a Zelandia diſcriminat: ſiquidem ſiniſtra in Auſtrum contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora perſequitur, alioque nomine inſignitus *de Hont* a latratu ac fremitu vocatur, quo per Zuytbevelandiam ac Walachriam in Oceanum occidentalem patet aditus, ac rurſus in has oras acceſſus: dextra vero relictis Brabantiæ ſinubus continuato curſu, ſervatoque veteri

alveo per Scaldiæ Inſulæ littora violento vaſtoque gurgite in Oceanum devolvitur. Cæterum flumen ho æſtum Oceani reciprocantis ſentit Gandavum uſque, ab oſtio Milliaribus (hiſce tamen adnumeratis ejus an fractibus) plus quam XXX. Subeuntque flumen hoc Acipenſeres, Salmones, Tructæ, Lamperræ ingente Rhombi, Congri, Aloſæ, Cuculi, Mugiles, Cammari, Soleæ, Locuſtæ admirabiles, Sardæ, aliique permul ti Piſces delicatiſsimi qui ex Mari adverſo amne in Scaldim penetrant, ibique paſcuntur & ova pariunt, quo ejus aqua ipſis ad id aptiſsima ſit. Atque hinc duobus aut tribus menſibus, inter ver & æſtatem præter ma jores Piſces, tantus numerus piſciculorum minutorum, vix natorum, capitur, ut incredibilis inde hominun multitudo victitet. Flumen hoc quoque plurimi Canes Marini, & Turſiones ingrediuntur; quæ duo gener Piſcium ex eorum numero ſunt, quæ non ova, ſed membris propriis fœtus jam formatos & perfectos pari unt. Canes Marini ſuos terra gignunt, & ſuis uberibus, dum ad mediocrem magnitudinem pervenerint lactant. Præterea Fluvius hic ex ſe, nullo Maris adminiculo, varia toto anno Piſcium producit genera, quo rum hæc ſunt præcipua: Lucii, Barbi, Tincæ, Cyprini nobiliſsimi & commune pondus excedentes, ut xx ſæpe librarum reperiantur, Gobiones, & alii Piſces permulti majores & minores. Anguillæ variæ, varia Camma rorum genera, & in Fluminis Oſtio Oſtrea nonnulla, quæ tamen eo ex Mari ſubeunt. Itaque Fluvius hic ſubſidio Maris, Piſcium multitudine & varietate nulli, non modo Galliæ, ſed nec totius Europæ Flumini ce-dit. *Aa* prope Teroanam oritur, & in Cæciam vergens; Fanum S. Audomari perlabitur, ac Grevelingam delatus (prope quam anno CIƆ IƆLIIX inter Burgundos & Gallos celebris illa pugna commiſſa eſt) in Bri-tannicum Mare ſe exonerat. *Liſa* vulgo *de Leye*, in Arteſia oritur, in Pago Lisburgo (*Liſbourg*), qui hinc no-men obtinet, prope Teroanam: & Ariam, Armenteriam, Wervicum & Meninas (*Meenen*) contempla-tus, inde Cortracum medium ſecans, Gandavi cum aquis Scaldis commiſcetur: Piſcibus plurimis iiſque optimis abundat. *Sambra* vulgo *Sambre*, *Sabis* Cæſari; in Hannonia prope Pagum Novionem (*Novion*) naſcitur, & in ventum Helleſpontium converſus, luſtratis Opidis, quæ vulgo, *Landrecy*, *Saſſene*, *Barlay-mont*, *Mabeuge*, *Merne*, & *Chaſſele*, tandem Namurcum perlapſus in Moſam ſe exonerat, piſces delicatos ſubminiſtrans. *Dela* in Brabantia, prope Pagum Tilam oritur, & verſus Septentrionem tendens Waveram petit: deinde Lovanium permeat tribus inde Milliaribus diſſitum; & curſum iſtum tria circiter Milliaria ſer-vans, poſtea in Occidentem flexus, multis Brachiis Mechliniam perlabitur, ac tandem quatuor Milliaribus a Rupelmonda, admodum auctus in Scaldim deſinit. *Sena* (*la Seine*) nomen, ut videtur, obtinuit, a Senoni-bus Britanniæ populis, cum in haſce Regiones ad vexandam Galliam veniſſent. Naſcitur prope Opidum *Soig-n* in Hannonia: & ad ventum Helleſpontium vergens, Hallam petit: & Bruxellam perlapſus Vilvordam permeat: inde ad Cæciam flexus, dextra Mechliniam relinquit, ac paullo ulterius progreſſus in Delam ſe effundit. *Dil* apud Leodienſes prope Opidulum *Per* oritur: & in Septentrionem converſus Eindovam interluit: inde pri-ſtinum curſum ſervans Silvam Ducis petit, infra quam in Moſam evolvitur. *Demera*, prope Tungros in Leo-dienſi quoque Diœceſi, ſcaturit, & in Occidentem verſus Bilſenum, inde Haſſiletum (*Haſſelt*) & Dieſtum

interluit,

interluit, unde Sichenum & Arſchotum perlapſus, in Delam effunditur. *Netha* prope Pagum *Rheti* originem habet, & ad ventum Africum converſus opidum *Herentals* perfluit, unde curſu ſuo ſervato, ad Dominium Grobendonkianum defertur, receptoque fluviolo *Aade* Liram tranſit, Dufflenum & Walemum adluit, & paullo poſt Delæ miſcetur. *Rueur*, vel *Rhoer*, forte *Adrana* Tacito, ut ſcribit Ritheimerus, prope Pagum *Bulinge*, in agro Iuliacenſi, oritur, & Cæciam ſequens Duram & Iuliacum perlabitur, & tandem Ruremundæ, cui nomen indit, in Moſam delabitur. Sunt & alia minorum gentium Flumina, quibus delineandis brevitati ſtudens, ſuperſedeo. Quæ cum Torrentibus & Rivis, quos etiam, ne lectori tædium pariam, prætereo: Præterquam quod incredibilem Piſcium copiam ſubminiſtrant, regioneſque ipſas ornant & muniunt, magni quoque momenti ſunt in commeatu & mercibus tranſportandis. Ruſtici præterea horum fluminum adminiculo multas aquas inter ſe connectentes, magna induſtria foſſas aliquot milliarium, eaſque Navigiorum patientes ducunt: ita ut vix ulla Civitas aut locus inveniatur, qui Navigia & quidem magna, non admittat. Vivis tamen aquæ Fontibus, ut plurimum Regio hæc caret, exceptis locis montoſis. Monſtratis autem, quæ per Inferiorem Germaniam ſunt, Fluminibus: ſequitur ut aliquid etiam de Oceano dicamus: cum & propter affinitatem aliaſque cauſſas non tantum Membrum, ſed & Provinciæ ipſius Caput ſit. Magnam igitur immo vaſtam & ſuperbam Oceani dico eſſe faciem: & ſi intumeſcat & commoveatur formidabilem. Nam tanta ſæpe vi, tantoque furore commovetur ac tempeſtatibus horreſcit agitaturque, ut ſpatioſos campos & totas aliquando regiones abluat ac mergat: inprimis autem circa Zelandiæ oras, magnas ſæpe irruptiones fecit. Incolarum autem induſtria, illi aggeres & Chelas opponentium, tandem periculum fere omne eſt amotum: niſi forte Cauri cum ſummo Maris æſtu & aquis vivis colliſio fiat. Venti qui Mare præ cæteris turbant, ideoque regioni maxime noxii, ſunt Caurus, Zephyrus, & Libs. Novilunio quoque & Plenilunio præter duo Æquinoctia quibus maxime, (Cornelio Tacito teſte) intumeſcit Oceanus, acerrime vexatur. Quoties enim cum Sole congreditur Luna, atque innovari incipit, aut in orbem circumducta plene conſpicitur, maximos excitari æſtus, fluctuſque attolli in immenſum, ac maximas cieri tempeſtates cernimus. Effectus Æſtus alios novimus & experimur commodos, alios incommodos. Illos quidem quod Aquas purget, ne ſtantes & quietæ (docet hoc experientia) æſtu & putrefactione corrumpantur: quod item promoveat Navigantes. Nam ut inquit Veget. lib. IV de re militari cap. XLII, *hæc reciprocantis meatus ambiguitas Curſum Navium ſecunda adjuvat, retardat adverſa*. Hos autem, Inundationum & perruptionum violentia. Nam tanta ſæpe vi terris immittitur Oceanus, ut etiam vaſta Flumina retroagat, inundans abluenſq; ſpacioſos campos, ut ſupra quoque attigimus. Scribit hoc Pomponius Mela; clamantque tot multorum ſeculorum calamitates. Sed hæc hactenus: cum autem indicaverimus quantum nonnullis hujus Provinciæ Regionibus detrimentũ adferat Oceanus, ubi commoveri cœpit, etiam aliquid dicendum eſt de commodis, quibus dum tranquillus manet, univerſam Provinciam adficit, quibus ſi carendum ipſi eſſet (tot & tanta ſunt) vix dimidiam Incolarum partem alere poſſet. Atq; hinc fit ut Provincia hæc totius fere Europæ ſit quaſi Portus & Forũ, ita ut ibi infinita Mercatorum

Mare.

Commoditates maris.

& Ne-

& Negotiatorum ſit multitudo & veluti Chaos quoddam tam Incolarum , quam extraneorum. Emolumen-tum , præter hæc , Oceanus , dignum certe ſua magnitudine regioni adfert , quod, ut quivis per ſe videt, in co-pioſa Alecum , Piſciumque omnis generis captura , fidem omnem ſuperante conſiſtit , qui non tantum poten-tiorum voluptatibus , ſed etiam tenuiorum hominum ſuſtentationi inſerviunt : nec ſolummodo victum , ſed & opes Incolæ inde ſibi parant. Quod enim ipſis ſupereſt, magnæ parti Galliæ , Hiſpaniæ, Germaniæ , Angliæ aliiſque regionibus ſufficit: imo in ipſam uſque Italiam plurimi ab ipſis Piſces muria conditi mittuntur , inpri-mis Salmones & Aleces. Cum autem hæc negotiatio piſcium muria conditorum maximi momenti ſit, tre-eorum ſpecies præcipuas recenſebo, nempe Alecem, Aſellum majorem & Salmonem. Primum de Alecibus qua-rum proventus præcipuus, agemus. Aleces in nullo reperiuntur fluvio, vel Mari Mediterraneo, Hiſpanico, au alio (niſi fallor) ſed in hoc ſolum Oceano Septentrionali: earum magnitudo, forma & bonitas neminem late Hæ poſtquam ex Arctöi Maris latebris diſcedentes, id quod præcipitante jam vere ſolet fieri, velut commutati natalibus in æſtiva contendunt, tanta interdum multitudine, ut oppoſitis retibus ſiſti nequeat impetus, quin ill rapiantur ac liquidi Æquoris faciem offuſcent: (quæ cauſſa eſt cur tam copioſa ſit illarum in retia infuſarum ca-ptura:) tum vero claſſes variæ , inter quas Hollandica , Zelandica, Friſica, Gallica, Britannica & Scotica , qua ex condicto ad evitandas ſimultates & contentiones partitæ inter ſe certas ac definitas ſtationes ſub Britanni Scotiæ ora & Orcadibus, ſingulæ pro viribus iſti piſcium generi inſidiantur navigiis rotundis, alvo panda, obtu-ſa prora, quas *Buſas* nuncupant. Hi piſces vivi, quoad ejus fieri poteſt (nam ſimul cum deſerto ſalo vitam quoqu protinus expirant) per jugulatorem eundem & eviſceratorem , cui præ cæteris omnibus liberaliſsima merc datur, aperto prius jugulo exenterantur, dein per ſalitorem condiuntur, feſtinatis operis , inde conduntur ſalſ-mentariis cadis : (*Orcas* Latini dicunt) poſtea venditi, per Alecarios Cupariosque de integro ſtipantur , ina turba quæ lactibus aut ovis caret , numero ſubmota, nova muria obruuntur, poſtremo per delectos juratoſq arbitros bonitatis fides exploratur, ſigilloque addito obſtringitur , non abſimili religione a vetere , qua Dian Sacerdos *Lemniam Rubricam* probatæ notæ ſigillo impreſſo inſigniebat , uti Galeni teſtimonio conſtat. Atqu iſtud quidem primum genus Alecum eſt, conditaneum ſeu muriaticum nominandum cum Plauto: alterum quod leviter ſalitum in fumario fumo duratur, ubi auri vel æris potius colorem ducit, unde *Soretum* nuncupan quod ſubruffus ad atrum accedens color ea lingua *Sorus* vocitetur. Iſta Alecũ piſcatio quantum operæpretiun quantam reipub. inprimis Hollandicæ & Zelandicæ utilitatem præſtet , quo ore efferam ignoro , quando no unius, ſed plurium Civitatum ſalus inde pendere videatur: inde plebs urbana pariter & ruſtica victum quærun æs alienum diſſolvunt, familias ſuſtentant, opes qualeſcunque conquirunt, aut partas tuentur. Alterum præc pui piſcis genus, quod condiri ſolet Latinis vocatur *Aſellus Major* , ad differentiam Minoris , vulgo *Cabelia* Hic certe piſcis inter minimos habendus non eſt: & reperitur aliquando lx librarum, atque optimus eſt. Mu tis anni temporibus , ſed potiſsimum tempore quadrageſimæ locis huic Mari proximis , inprimis in Ma

Friſ

Friſio capitur, magnaque ejus copia ſale condiri ſolet, magnum emolumentum regioni quotannis adferens. Tertium genus Piſcium præcipuum, quos ſale conſpergi dixeram, Latinis vocatur *Salmo*: optimus quoque tam recens quam conditaneus. Piſcem hunc Hollandia & Zelandia proferunt, omnibus fere menſibus, ſed maxime Aprili, Majo & Iunio: cujus tanta ſale conditur copia, ut collectum in caput fœnus annuum 200000 Coronat. excedere credatur. Sed de his ſatis, ad reliqua pergamus. Planum & æquum eſt Belgii ſolum: pauci in eo reperiuntur Colles, Montes pauciores, præterquam in Lutzenburgo, Namurco, & nonnullis Hanoniæ locis, ubi denſiores ſunt, & apud Leodienſes ſunt quoque plurimi. Nemoribus Silviſque, quantum voluptati aut venationi ſatis eſt, aut regionis decor exigit, ſparſim ornatur. *Arduenna Silva* tempore Iulii Cæſaris (ut ipſe ſcripto mandavit) totius Galliæ maxima erat, & ingenti magnitudine per medios fines Trevirorum a flumine Rheno ad Nervios (nunc *Tornacenſes*), & Rhemorum pertinens, millibus paſſuum amplius quingentis in longitudinem patebat. Et hoc quoque tempore nulla totius Galliæ Silva cum ea adæquari poteſt: ſed cum hodie ſit bene culta regio, multum ipſam de priſtina magnitudine amiſiſſe videmus: ita ut pars quoque ſuperſtes ſæpius interrumpatur, & mutato nomine ab agricolis colatur. Pars autem ejus maxima & minus interrupta, eſt a Theonis-Villa prope Leodium uſque, quod ſpatium ad XXX milliaria ſe in longitudinem extendit. In medio ſita eſt urbs *S. Huberti*, quæ Gemma Friſio teſte, Longitudinis continet grad. 26 & min. 40. Latitudinis vero grad. 50 & min 4. Arbores habet hæc Silva omnis generis amœnas, altitudinis ingentis & latitudinis, quæ eam non minus fructuoſam quam jucundam efficiunt. *Arduenna* Str. Adcolis *Ardenne*, Rhenano *Luitticherwald*, (quod ſonat *Leodienſium Nemus*) dicitur. *Mormalia* (*Mormau*) Hannoniæ Silva ampliſſima, initium ſumit prope Quercetum (*Queſnoy*), & ad Meridiem ſe longius in Veromanduos extendit: ac multa in ſe continet Opida, Pagos & alia loca fontibus & aquis perennibus amœniſſima. Carbonum hic magna conficitur copia: unde eam nonnulli partem Silvæ Carbonariæ eſſe arbitrati ſunt: alii tamen Silvam Carbonariam magis in Orientem Solem ſpectaſſe aſſerunt, inter Moſam & Sabin, & amœnam Archiæ Silvam ex ejus eſſe reliquiis, in qua Pagus cognominis egregia arce munitus conſpicitur, ibique domicilium Dominorum Berlaymontiorum eſſe ſolet. Amœniſſima *S. Amandi Silva*, in Hannonia quoque ſita eſt: dicitur etiam *Silva Raymenſis*, ob earum affinitatem. Initium capit in finibus Flandriæ Gallicæ prope Pagum *S. Amandi*, unde nomen habet, & ad Orientem Valencenas uſque excurrit, magna latitudine & ſpiſſitudine. *Silva Raymenſis* eſt Domini *d'Emery*, qui propterea magnus eſt Hannoniæ Venator: Hæc enim dignitas hujus Silvæ propria eſt. *Silva Faignenſis* (*le bois de Faigné*) in Hannonia quoque ſita, prope Avēnas initium habet Magetobriā (*Maſieres*) uſque fere pertingens, ſpatio XVI milliarium, & antiquitus major erat. Videtur adhuc retinere nomē, quāvis corruptū a Faunis & Satyris: qui forte hinc a Poëtis, cornua & pedes caprinos habere fingebantur, quod hujus ſilvæ primi Incolæ tam eſſent feri & immanes, ut non multum a brutis differrent. *Sonienſis* Silva duobus aut tribus teli ictibus Bruxella diſtat, in Meridiem Brennam uſque Alleudam & Brennæ Caſtellum excurrit, ſpatio III milliarium. Magna eſt certe & non con-

Montes.

Silvæ & Nemora.

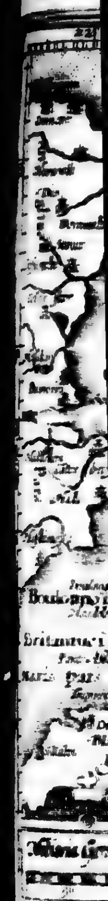
temnenda Silva, ita ut in circuitu amplius ſeptem paſſuum milla pateat: & tot in ea ſunt Vrbes, Pagi, Abb tiæ & Monaſteria, ut miraculum videatur: ideoque non pauci æſtate Nobiles & Cives honeſtiores cum t ta familia ſe eo recreationis gratia conferunt ibique ad ſeptimanas tres aut quatuor remanent. *Saventerl* Lovanio, Bruxella & Vilvordia includitur, Silva amœniſsima eſt, nomenque accepit a Saventria pago i adjacente. *Grootenhout* itidem Brabantiæ Silva eſt, non multum ſupra Turnholtum ſita, in qua naſcitur f vius Ada, qui poſtea in Flumen Netham ſe exonerat. Silva eſt magna, in qua Regina Maria, ad quam Tur holtum pertinebat, multum venari ſolebat. *Marlaigne* Namurci ſilva, prope Namurcum Vrbem initiu ſumens: & ingenti latitudine ad ventum Africum porrecta, Philippopolin verſus; prope Moſam uſque ſe e tendit. *Niepa* Flandriæ ſilva primaria, non procul ab Arteſiæ finibus, duobus a Flumine Liſa, Caſtello M rinorum & Baliolo diſtat milliaribus, quamvis diverſis ſui partibus: amœna eſt, ampla, & antiquiſsima Silv arcem & opere, & Natura continens munitiſsimam. *Nomen* itidem in Flandria ſita eſt, ac prope Hipra maxima in Septentrionem latitudine ſe extendens multos Pagos, & Abbatias nonnullas complectitur. *Poad bergia*, ſilva inter Flandriam & Hannoniam non procul a Gerardimontio & Leſsina, magna eſt, & ob rotu ditatem jucunda. *Guilielmi-Silva* in Arteſia poſita eſt, prope Rentiacum, ubi pugnam Imperator cum Gall Rege commiſit, anno CIↃ IↃLIV. *Engelerwallia*, Geldriæ prope Arnhemum, Silva amœna, in ventum He leſpontium vergit. *Septem-Silvæ*, ſunt VII ingentes & Trans-Iſalanis finitimæ Silvæ, quæ uni ex quatuor F ſiæ partibus nomen dederunt, quæ hodie dicitur *Sevenwolden*, quaſi dicas *Septem Silvæ*: quarum ſingu multum ſpatii continent, & pagos plurimos adſpectui jucundiſsimos. Sed hæc hactenus de Silvis. Ad Ope publica venio. Innumera in hiſce regionibus magnifica Templa, plurimæ Abbatiæ, innumera Cœnobia

Opera publica.

Monaſteria, plurima Xenodochia, Noſocomia, Ptochodochia & Orphanotrophia. Certe in una urbe An verpia duo & quadraginta ejuſmodi loca numerantur: inter ea auguſtiſsimum, *Templum Cathedrale D. V ginis* capaciſsimum, cum Turri excelſa CCCCXX pedum, ex candido Marmore, ex qua proſpectus in urbe opulentiſsimam, in Fluvium navibus tectum, in vicinam regionem pagis urbibuſque abundantem, amo niſsimus patet. Quid reliqua Templa, Monaſteria, & ejuſcemodi loca deſcribam, quæ hic & in aliis urbib & pagis magno numero conſpiciuntur? Quid Ducum Comitumque & Illuſtrium Procerum ſumtuoſa Pal tia? Quid reliqua tum publica tum privata Ædificia? ea ſi commemorare pergam tempus me citius & l cus quam materia deficiat. Quare de his ſilere melius quam parum dicere. Status harum Ditionum Po

Ratio gubernandi.

liticus, ut de eo etiam nonnihil dicamus tam generatim quam ſpeciatim fere triplex eſt: Primus eſt *Eccle aſticus*, in quo præcipui ſunt Abbates. Secundus *Nobilitatis*, ut ſunt Duces, Comites, Marcgravii, Princip Barones & magni Domini. Tertius *Civitatum*, quem primariæ cujuſque Ditionis Civitates repræſentant. Status a Principe convocantur, quoties de rebus ad Principem, aut ad Principatum, aut ad conſervatione & utilitatem ditionum pertinentibus deliberandum eſt. Status vero Eccleſiaſticus ita ſe habet: Quatu ſunt

INFERIOR
GERMANIA
Oceanus
Germanicus
Zeelant
Emden
Diepholt
Paderborn
Franckfurt
Trier
Zweibrucken

ſunt in hac Inferiore Germania Epiſcopatus *Cameracenſis*, *Tornacenſis*, *Atrebatenſis*: hi tres ſubſunt Archiepiſco
Scholæ. po Rhemenſi, & *Ultrajectinus*, qui Archiepiſcopo Colonienſi ſubeſt. Ad Academias pergo quas hic quatu
Lovanienſem & *Duacenſem*, *Lugdunenſem* & *Franekeranam* numero. *Lovanienſis* frequentia Collegiorum, St
dioſorum, Doctorum celeberrima. Collegia potiſsima ſunt *Lilium*, *Caſtrenſe*, *Porci* & *Falconis*, quibus Philoſo
phia traditur. Eſt & trilingue *Buſlidianum*, in quo Græca, Latina, Hebraica docentur. Vniverſitas illa fl
gitatione Nobilium Brabantinorum primum conſtituta eſt ornataque privilegiis a Ioanne IV Brabantiæ D
ce, anno MCCCCXXVI Pontifice Martino V. Reliquæ noſtra memoria erectæ ſunt. Ex his tanquam ex Equ
Trojanis innumeri Viri docti prodierunt, & quotidie prodeunt. Viros enim doctos, & omnium facultatu
& ſcientiarum peritiſsimos Belgium habet: & ut olim, ſic & hodie celeberrimos producit. Quos omnes u
Bibliothecæ. ductu enumerare, nimis longum foret. Bibliothecæ hic, variis locis variæ, optimis rariſsimiſque refertæ l
Mores. bris. Inter quas Lugdunenſis non poſtremi loci. Incolæ ſunt formoſi, quieti, parum cholerici, parum amb
tioſi, parum ſuperbi: non admodum Veneri dediti, civiles, aperti, comes, blandi, ad omnia prompti, ſalſi & i
terdum dicaces: laborioſi, induſtrii, fideles, grati in bene meritos, artium omnium ſcientiarumque capaces,
bertatis & privilegiorum avitorum præfracte etiam ad mortem uſque ſtudioſi. Id etiam in genere dici pot
vere & cum laude, Belgas eſſe frugi, & attentos œconomos, patreſque familiâs: qui formicæ exemplum ſequ
ti condunt ſub hyemem, quæ illius anni partis injuria negatura videtur, coëmptis piſcibus carnibuſque, quæ
muria domant, vel fumo durant. Vix etenim eſt honeſtior ulla domus, quæ pro ratione capitum familiæ (
quæque eſt vel numeroſa vel exigua) non mactet in Autumno Bovem integrum, aut dimidiatum ſaltem, pr
ter Porcum, quorum carnes bonam anni partem eſui futuras, dum ver ſinum plenum effundat, ita ut d
condiunt. Complures tamen plus æquo avari, Aurique avidi ſunt. Mulieres formoſæ, geſtu decenti, & c
mes. Solent enim more regionis a prima ætate familiariter cum quovis converſari: ideoque & in agend
loquendo aut alia re promptiſsimæ: nec vero libertas hæc ſeu licentia honeſtatem ipſarum minuit. N
tantummodo peragrant ſolæ civitatem, ſed etiam exiguo comitatu in vicina Opida commeant, ſine ulla
leviſsima criminis ſuſpicione. Sunt admodum continentes, & ad quidvis agendum adpoſitæ. Nec
lum rei familiaris ſtudioſiſsimæ ſunt (de qua viri parum ſolliciti ſunt) ſed etiam mercaturam exercent: i
& negotiis reliquis ad Viros ſpectantibus os & manus adhibere ſolent: idque tanta dexteritate & diligen
â, ut multis ejus provinciæ locis, velut in Hollandia & Zelandia, Viri rem omnem eis committant. At
hac vivendi ratione Mulierum dominandi aviditati adjuncta, ipſæ plerumque nimis imperioſæ, imo mo
ſtæ & ſuperbæ redduntur. Moris eſt tam apud Principes, quam inferioris ſortis homines, ut etiam apud
tiones reliquas Ciſalpinas primogenitis parentum, licet adhuc viventium, & ætate vigentium indere n
mina. Et Nobiles, cujuſcunque ſint qualitatis aut ſortis, Dynaſtarum more, plus ſemper Filiæ natu maxi
tribuent, quam reliquis minoribus, licet parem omnes dotem habeant: ita ut reliquas alicui ſæpe deſpo
deant, cui illam denegarent, ipſam meliori conditioni aut marito reſervantes. Atque hoc nomine laudan
quod facile (ut & eos tempore Iulii Cæſaris, & ante, feciſſe comperio) cum exteris matrimonia contraha

ſid occaſio poſtulet nec patriæ ſoli adſtringuntur. Quæ ſane res utiliſsima & commodiſsima eſt: hæ enim
ffinitates & ipſis & Reipub. non parum conducunt. Indecens autem eſt, imo abſurdum videtur, Adole-
ntes vetulas, Senes contra puellas ducere: item ignobilem nobili, Herum ancillæ, Dominam famulo ma-
imonio jungi. Inprimis vero Belgæ dediti ſunt artibus Mechanicis, non ſordidis quidem & ſervilibus, ſed *Opificia.*
obilioribus: panni contexendi, lanificia & telas tractandi, aulæa tapetiaque conficiendi: quæ non tantum
ropriis regionis uſibus inſerviant: ſed etiam ulterius in Galliam, Hiſpaniam, Germaniam, reliquamque Eu-
opam, atque adeo in Aſiam & Africam deportentur. In Picturis nulla æque natio excellit: nulla in Muſicis:
ulla in variarum linguarum cognitione acquirenda. Oleo colores miſcere primus docuit *Joannes Eickius*
elga. Vix eſt quiſquam in Flandria, Brabantia, Zelandia, qui non & vernacula, hoc eſt Germaniæ Inferio-
oris lingua loqui poſsit, & Gallica: Nautæ, Mercatores, & Viri litterati, etiam Italicam, Hiſpanicam, Lati-
am, Græcam plerique norunt: ſunt etiam qui Hebraicam, Chaldaicam, Arabicam. Rei etiam navalis Bel-
æ peritiſsimi ſunt. Ad victum venio; Vſus eſt apud Belgas Tritici, Secalis, Avenæ, Farris & Hordei. Legumina, *Victus.*
ræter Fabas & Piſa, non ſunt magni momenti: Viciæ quoque parum habent, Panici & Milii nihil. Venti e-
im vehementiores ea ſternunt & deturbant. Sobrie ac frugaliter vulgus familiam educare ſolet. Potus
e eſt Cerviſia, quæ conficitur decoquiturque ex ea quam *Maltam* vocamus: inde adjicitur poſtea tri-
icum far mola fractum, cum lupo ſalictario. Atque hic potus bonus & ſanus iis eſt, qui ſe ei adſuefacere
oſſunt. Multum quoque bibunt lactis. Opulentiores Vino utuntur. Pane vulgo veſcuntur ſecalitio. Solent
tiam veluti feſtis præcipuis, inprimis nomine ipſorum Indigetatis, item Bacchanalibus, convivia inſtrue-
, parentes, conſanguineos, & amicos invitare, & cum eis pollucibiliter commeſſari: natura enim amant
electationes, epulas & convivia: Potentiores vero ſplendide & magnifice epulantur, ſeque vere magnani-
os oſtendunt. Nitidas & abſterſas conſervant domos, ab omni ſupellectile, & quidem commodiſsima, in-
nctas, ita ut merito in iis nihil deſiderari poſsit. Et certe pulchrum & gratum habet aſpectum iſta bene
dinata, munda & copioſa ſupellex: qua in re fortaſsè (imo ſine dubio) omnes totius Mundi nationes faci-
uperant. Hoc autem habent Belgæ vitii, ut potu ſe nimio ingurgitent, quo maxime delectantur: ita ut
e nec interdiu nec noctu bibendi finem facientes, præter incommoda reliqua, maximo corpus & inge-
m adficiant incommodo: idque ſine dubio illis immaturæ ſæpe mortis adfert cauſam, juxta illud Prop.
Vino forma perit, Vino corrumpitur ætas. Et ipſi id quoque norunt, fatentur, & ſeipſos reprehendunt: ſed
id agas? vincit mala conſuetudo. Quamvis aliquo modo poſsint excuſari. Cum enim humidus & melan-
holicus fere ſemper ſit aër: nulla forte re alia melancholiæ iſti odioſæ, & ſanitati infeſtiſsimæ mederi poſ-
nt: quod Horatius indicaſſe videtur, inquiens: *Vino pellite curas.* Illud tamen Terentii nobile quoque di-
um ſervarent: *Ne quid nimis.* Quod quidem ab omnibus, honeſtioris exiſtimationis & conditionis viris fie-
i jam cœpit. Incolæ ſcito commodoq; ſūt veſtitu, & pulcre formato. Magnā deniq; & copioſam exercent Mer- *Veſtitus.*
urā, cujus quæcunq; etiā ea ſit, peritiſsimi ſunt. Atq; ipſa Belgica, maxima parte, Mercatura & Artibus nititur. *Mercimonia.*

Flandriæ Comitatus.

Regio.
Unde dicta.

F*Landria* nomen quamvis non magnæ antiquitatis nulla tamen ejus certa ratio reddi poteſt. Sunt, q
ab urbe ejus nominis appellationem deducant, ſita ubi nunc Ardenburgum; ſunt qui a Flandberto F
lio Bleſindæ, quæ Soror fuit Clodionis, Regis Galliæ: Vixit autem Flandbertus Anno Chriſti ccc
xlv. Sunt qui a Lyderici primi Comitis ſponſa *Flandrina* nomen regioni datum arbitrantur. Su
qui a flatu & fluctibus, quorum magna ob vicini Oceani impetum vis huic terræ incumbit. Adeo ut etia
anno mcccxl in agrorum cenſu venditioneque caveretur, ut ſi intra annos x Mare in ea loca exæſtuaret, ca
ſus irrituſque eſſet contractus. Ego rem in medio relinquo. Ejus hodierni limites ſunt, ad Auſtrum Arte

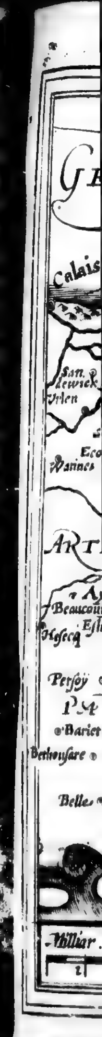
Situs. cum Hannonia, & parte Picardiæ. Ad Ortum Hannonia & Brabantia, ad Septentrionem Oceanus, cu
Honta ſive Oſtio Scaldis, quod Flandriam a Zelandia diſterminat: ad Occaſum Oceanus Britannicus ſi
mare Germanicum. Longitudo patet itinere tridui, a Scaldi ſcilicet contra Antverpiam, uſque ad Novu
Foſſatum mill. paſſ. xxx. Latitudo eſt mill. paſſ. xx. Aër Regionis totius eſt temperatiſsimus: Ager fertilis, p

Aëris temperies. tiſsimum qua Oceano & Galliæ eſt vicinus. Paſcua læta, cujus rei argumentum eſt, quod pulli equini

Soli fertilitas. vicinis regionibus in Flandriam quotannis delati ab Equiſonibus, ſoleant pabuli bonitate, Aëris ſuavitate,

Animalium varietas. ſtrigoſis & macilentis reddi generoſiores. Alit item varia Animalia domeſtica, ſaporis delicati & exquiſi
nec non Ferarum copiam pęne incredibilem. Nec deſunt Aves cum aliæ: tum Phaſiani, Perdices, Pavone
Ardeæ, Ciconiæ. Regionis Incolæ ita olim bello addicti fuere, ut quieti pacative vix u[illegible]am viverent:
Syriam etiam, Terramque Sanctam, ac Hieroſolymam, eorum arma pervaderen[illegible] in Flandria m
ro ac foſſa cinctæ ſunt xxx. *Gandavum, Bruga, Ypra, Inſula, Duacum, Tornacum, Cortracum, Alden*
da, Aloſtum, Hulſta, Teneramunda, Birſletum, Neoportum, Sluſa, Dunkercka, Gravelinga, Burburgum

Urbiũ nomina. *Dammum, Dixmuda, Furna, Ardenburgum, Ninova, Berga, Gerardimontium, Caſtellum, Donza,* O
chianum, Lanoyum, Axella & *Ooſtenda.* Præter has ſunt etiam Municipia patentia quæ urbibus neque n
bilitate, neque privilegiorum dignitate, neque ſtructuræ magnificentia, neque frequentia municipum c
dunt: *Bella, Poperinga, Hondtſcota, Eecloa, Giſtella. Middelburgum,* & [illegible]a viginti. Pagi in univerſum
cliv: ut non immerito triviali proverbio d[illegible]atur, Flandriam omnes totius Chriſtiani Orbis Comitatus
perare, & Hiſpani quum in hanc Provinciam cum Philippo Rege venirent, judicaverint totam Flandri
continuam urbem eſſe. Hodie univerſa in tres partes dividitur, Teutonicam, Gallicam & Imperialem. P
maria urbs eſt *Gandavum*, conditum vulgi opinione, tum Hiſtoricorum omnium recentiorum conſenſu (na
veteres de eo ſilent) tum Petrachæ aliorumque judicio, a C. Iulio Cæſare, quum in Morinis ageret. Eni
vero Gordunorum meminit C. Cæſar lib. v. Com. de Bello Gallico. Poſtea a Wandalis dicta eſt *Wand*
litteræ primæ mutatione *Ganda*: ut Walli, Galli: hinc *Gandavum*: vernacule dicitur *Gendt*, Italis *Gan*
Gallis *Gand*. Situm eſt quarto a mari lapide, quatuor fluminibus amœniſsime irrigatur. *Scald*[illegible]
Hannonia, *Liſam* ex Arteſia, *Liviã* ex portu Sluſano, *Moerã* ex quatuor Officiis quas *Ambactas* voc[illegible]

GERMANICUS OCEANUS
Calais
Groevelinghe
Duynkerckon
Oostende
Nieuport
Borborg
Dixmude
Oudenborch
Brugghe
Damme
Middelburg
Veere
Vlissingen
Goes
Axele
Hulst
S. Omar
Cassel
Ipere
Tielt
Rousselare
Ghendt
Ayre
Merville
Belle
Meesene
Cortrijck
Meenene
Audenarde
Ryssel
Lanoyt
Bethune
Pernes
ARTESIÆ PARS
Arras
Doway
S. Amand
Mortaigne
Orchies
Dornick
Leuze
Aeth
Lessine
Gheersbergh
Bouchain
Condet
PARS HANNONIÆ
Milliar. Germanic
1 2 3
FLAN DRIA

Præterea Alveum habet manufactum magnorum etiam navigiorum patientem, per quem præter prædict flumina quantam omnium rerum ab omni Orbis parte accipiat copiam, incredibile dictu eſt. Ex his enim in Mare patet via per alveum ſive Aquæductum, qui ſe ad Oſtium vulgo *t'Sas*, in Oceanum exonerat catar ractis ad hanc rem ſtupendo artificio exſtructis. Decem milliaribus diſtat Antverpia, totidem Bruxella Mechlinia, Middelburgo. Ambitus intra muros eſt 45640 pedum Romanorum: hoc eſt Italicorum milli arium ſeptem. Inſulas habet XXVI. Pontes majores, XCIIC. Molas aquarias IV. Truſatiles infinitas: cen tum quæ vento aguntur. Eccleſias in univerſum LV. Abbatias V. Cives hujus civitatis frequentia, nobilitate opibus, animis ſunt eximii. Hæc *Carolum* V Imperatorem Orbi dedit. Hæc litteris *Judocum Badium*, *Jo annem Cornarium*, *Lævinum Brechtum*, & alterum *Lævinum Torrentium*, *Balduinum Ronſæum*, *Utenho vium*, alioſque protulit. Opificiorum genera in hac urbe LII. Textorum præterea ordines XXVII inſti tuti primum a Comite Balduino, filio Arnoldi Magni, Anno IↃ.CCC.LXV. *Brugæ* (*Brugge*) vel a pontium frequentia nomen habent, vel a ponte *Brugſtock* juxta Oldenburgum & Ardenburgum, è quarum urbium ruinis ante annos IↃ CCC. prima arx Brugenſis exſtructa eſt; ſita eſt tertio milliari a Mari loco plano. Ambi tus intra muros eſt 260[illegible] [illegible]m Romanorum, hoc eſt Italicorum mill. quatuor cum dimidio. Vrbs eſt non Flandriæ tantum, ſed etia[illegible] [illegible]us Belgicæ amœniſsima: templa habet LX, quorum præcipuum & auguſtiſsi mum eſt S. Donatiani, olim [illegible]acrum B. Virgini, exſtructum a Liderico primo Flandriæ Comite, anno IↃ XXI. Opibus in tantum floruit, ut Ioanna uxor Philippi Pulcri quum huc veniſſet Anno CIↃ CCCI vidiſſet que virginum & matronarum ornatum, ſtupore primum, poſtea muliebris æmulationis œſtro percita, conque ſta ſit, non ſe ſolam reginam eſſe. Opificiorum genera exercentur LXIIX. Et in hac rerum copia neque flu men habet, neque Portum neque fontem. Foſſa eſt humana ducta induſtria, ipſi *Reye* vocant, quæ per to tam urbem diviſa, ad Sluſam ſeſe exonerat in Oceanum. Et quia hæc majoribus navigiis nondum ſufficie bat, aliam in longe majorem altitudinem perduxerunt, oppoſitiſque Catarractis a Mari diſcluſerunt. Sunt & hujus urbis Cives bello, imperio, literis celebrati. Tanta etiam olim hujus urbis in mercaturis potentia fuit, ut cum quavis alia totius Europæ urbe conferri poſſet. Brugenſes primi Caſsiterides (Hiſpanis *Açores*) Inſulas in Oceano invenerunt, quæ propterea *Flandricæ* vulgo dicuntur: iidem Burſam primi Mercurio ſacram habuerunt, a qua poſtea Antverpiæ, Rhotomagi, Londini, & in aliis urbibus mutatis rerum vici bus loca mercatorum conventui deſtinata nomen traxerunt. *Ypra* a rivulo Ypra præterlabente dicta, vulgo *Yperen*, anno CMLX condita eſt. Hujus urbis fundus dicitur eſſe plumbeus, idque propter magnam plum beorum tuborum vim, quibus aqua varie per Civitatem univerſam diſtribuitur. Atque hæ quidem ſunt Vr bes primariæ. Portus ſequuntur: *Sluſa* a Catarracta nomen habet, quæ Flandris vocatur *Sluys*, urbs eſt mari tima: Portum habet capaciſsimum, quo quingentæ naves commodiſsi[illegible] recipi poſſunt. Ex adverſo eſt Inſula *Cadſant*, Georgii Caſſandri patria. *Ooſtenda* ad Oceanum ſita, obſidione Archiducis Alberti graviſsima quam ad annos tres & aliquot menſes fortiſsime ſuſtinuit, ac innumeris pæne utrinque cæſis, nobilis. *Neoport*

(*Nieupoort*

(*Nieupoort*) tertio ab Ooſtenda milliari, urbs eſt maritima, patria *Jodoci Clichthovel*, cui proxima eſt Abbatia *S.Bernhardi*, in qua Bibliotheca olim totius Belgii inſtructiſsima & celeberrima. *Dunkerka* exſtructa anno CMLXVI a Balduino Arnoldi F. Flandriæ Comite, Portum habet brevem admodum & Mari vicino infeſtum. Vrbis juriſdictio pertinet ad Regem Navarræ. Reliquas urbes Flandricæ Teutonicæ prætereo. In Flandria vero Gallica eſt *Inſula* a veteri poſitione ita dicta, erat enim ſtagnis & paludibus cincta: urbs frequentia civium, opibus, legibus ornatiſsima, & quidem poſt Antverpiam & Amſtelodamum potentiſsima. *Duacum* (*Douay*) ad Scarpam fl. ubi olim *Catuaces*, patria eſt *Roberti Gaguini*. Academiam habet paucis abhinc annis a Philippo II Hiſpaniarum Rege ibi conſtitutam. *Orchianum* (*Orchies*) etiam in hoc tractu eſt, & *Lannoyum* celebre dominis & cive *Franciſco Raphelengio*: præterea *Eſpinoyum*, *Armentiers* & *Tornacum*, *Tournay*. In Imperiali Flandria eſt *Aloſtum*, Civitas ampla & munita ad Teneram fl. Comitatus titulo inſignis. Pagos ſub ſe habet CLXX. Principatus II, Steenhuſenſem & Gaverenſem, Baronatus complures: Territorium etiam Waſiæ, cujus quatuor ſunt opida: *Hulſta*, *Axela*, *Bochoute* & *Aſſenede*. *Rupelmonda* ad Rupelam fl. arx eſt, hoc loco minime omittenda, vel propter *Gerardi* noſtri *Mercatoris* Illuſtriſsimi Mathematici & Coſmographi, ac noſtri ſeculi Ptolemæi, memoriam. Flumina ſunt *Scaldis*, *Liſa*, *Tenera*, *Livia*, *Ypra*, *Aa*, *Scarpa*, *Rupela* & alia: Montes perpauci: ſed Silvæ plurimæ eæque valde utiles, inter quas *Niepenſis* & *Nonenſis* principes. Status vero Politicus Flandriæ, tribus conſtat Membris: Primum Membrum, *Prælati Eccleſiaſtici*, qui ſunt, *Ordinis S. Benedicti Abbates* VII: *S. Peter & S. Baefs* Gandavi, *S. Winnock* in Bergen, *S. Andries*, *S. Peter* Aldenardæ, *Ename*, *Marchienne*. *Ordinis S. Bernardi Abbates* V: *ten Dunen*, *Boudeloo*, *Doeſt*, *Clommerez*, *Marchienne*: *& Prioratus in Waerſchot*. *Ordinis Præmonſtratenſis Abbates* III: *S. Niclaes* in Vuerne, *Drongene*, *S. Cornelis* in Nienove. *Canonicorum Regularium Abbates* VI: *Eechoute*, *Soetendale*, *Warneſton*, *Sunnebeke*, *Ciſoing*, *Falenpijn*. Ejuſdem Ordinis VI *Præpoſituræ S. Marten* in Iperen, *Wormeſeele*, *Watene*, *Loo*, *Everſam*, *Peendale*. Secundum membrum, *Nobilitas*, in qua *Vicecomitatus* V: *Gendt*, *Yperen*, *Vuerne*, *Bergen*, *Haerlebeke*. *Principatus* III: *Steenhuſe*, *Gavere*, *Eſpinoy*. *Barones* IV, II in Comitatu, *Cyſoing & Heyne*: II in Dominio, *Pamele* in Oudenarde & *Boelare*. *Tribuni militares*, *Banderheerẽ*, in Comitatu Teutonico *Dominus de Nevele*, *de Dixmude*, *D. de Beveren*, *de Praet* prope Brugas: *Haeskercke*, *Watene*, *Heverghem*, *Waeſtine*, *Caecten*, *Ingelmunſter*, *Iseghem*(?), *Gruithuſe*, *Male*, *Maldegem*, *Ooſtcamp*, *Winendale*, *Colſcamp*, *Ghiſtele*, *Sevecote*, *Rouſſelare*, *Waeſtene*, *Hondſcote*, *Eſſel*, *Nortvrie*, *Haeveſkerck*, *HaleWijn*. In Comitatu Gallicano, *Caſtellanus de Lille*, *D. de Waurin*, *D. de Comene*. In Dominio Flandriæ *D. de Rode*. *D. de Gavere*, *Sotteghem*, *Gontero*, *Scoriſſe*, *Poitz*, *Liekercke*, *Lumbeke*, *Rotſelar* in Meerbeke, *Wedergraet* in Neyghem, *Steenhuſe*. Tertium membrum ſunt præcipuæ *Civitates*. In Flandria Teutonica IV præcipuæ Civitates hoc membrum repræſentant, *Gandavum*, cujus ſortem ſequuntur, in Comitatu *Burgraviatus Gandenſis & Caſtellaniæ Cortracenſis ac Oudenarde & Biervliet*. In Dominio quædam ſunt Feuda Imperii, ut IV *Ambachten*, *dat Landt van Waes*, *t'Graefſchap van Aelſt*, ac alia libera dominia, ut *Bornhem*, *Dendermonde*, *Geerdſberge*. *Brugæ*, cujus ſortem ſequuntur in Cenſu & Armis, quæ ſunt poſt IV officia,

Flumina[…], Mont[…], Silvæ. Ratio gubern[…] di.

uſque ad Nieupoort, totus videlicet *Franconatus* (*t'Vrie*) Opida ejus clauſa & non clauſa. *Ypra*, ad quam re
feruntur in Cenſu & Armis, *Yperen-Ambacht*, *Bellen-Ambacht & Caſſel-Ambacht*: *Franconatus Campeſtris* (*H*
platte Vrie) cujus ſortem ſequuntur in Cenſu & Armis *Vuern-Ambacht*, *Bergen-Ambacht & Broucborg-Am*
bacht. In Gallicana III civitates principales *Lille* (*Ryſſel*) *Douay*, *Orchies*. *Tornacenſe Dominium* & Statu
Flandriæ adnexus, per ſe conſtat tribus membris: *Eccleſiaſtico, Nobilitate & VI Supremis Juſtitiis*. Vnum vero
habet Flandria *Epiſcopum Tornacenſem*, Archiepiſcopo Remenſi ſubjectum, in V tamen Diœceſes Epiſcopale

Status Eccleſiaſticus.

diviſa eſt. *Trajectenſi* ſubſunt IV officia, *Hulſt*, *Axele*, *Aſſenede*, *Bochoute*. *Tornacenſi* ſubſunt, *Gandavum*
Cortracum, *Aldenarda*, cum illarum Caſtellaniis: *Waes* territorium, *Brugæ*, *Franconatus & Inſula* cum ſua Ca
ſtellania. *Atrebatenſis* comprehendit *Duacum & Orchianum*. *Cameracenſi* ſubeſt *Dominium Flandriæ* ultra Scal
dim verſus Meridiem. *Tarvanenſis* habet Caſtellanias *Ypram*, *Caſſel*, *Vuerne*, *Bergen*, *Brouckborg*, *Belle*. I
Flandria Teutonica ſunt XIV principales Curiæ Comiti feudales, *Vieſburg Gandavi*, *Burgus Brugis*, *Sala Ypr*

Iuriſdictio.

Caſtellū Cortraci, Curia in Harlebeke, in Tielt, Domus in Deinſe, Curia in Peteghem dicta *Beau-lieu*, & Domui Dein
ſubjecta, *Tribunal Aldenardæ, Burgus in Vuerne, Curia in Bergen, in Broucborg, in Caſſel & in Belle*. In Flandria Galli
cana ſunt III Curiæ Comiti feudales, *Sala in Lille, Caſtellū in Douay, Curia in Orchies*. In Flandriæ Dominio ſu
IV Curiæ Comiti feudales, *Tribunal in Aelſt, Domus in Dendermonde, Prætorium Waſiæ* apud S. Nicolaum, & Ca
ſtrum Beveren. Ex omnibus Curiis & Iuriſdictionibus dictis appellatur ad Conſilium Principis provinciale, quo
eſt Gandavi, inde ad Parlamentum quod eſt Mechliniæ. Sed de his ſatis: ad Brabantiam tranſeo.

DUCATUS BRABANTIÆ.

Regio. Unde dicta.

B*Rabantia* maxima parte Aduaticorum, Ambivaritorum & Tungrorum regionem complectitur: cæteru
quonam tempore Regio hæc Brabantiæ nomen nacta ſit, plane incertum eſt: aliis a *Brenno* Gallo de
centibus, aliis ab urbe quadam ejuſdem nominis, cujus neque in terris neque in hiſtoriis veſtigium
lum: aliis a *Bratuſpandio* Opido Bellovacorum, cujus meminit Cæſar lib. 2. Alii novum Ducem commi
ſcuntur *Salvium Brabonem* Arcadem, qui cum Cæſare in Belgicam profectus eſt, cujus uxor Suana Cæſaris N
ptis. Sunt etiam qui a *Gotefrido* Barbato Comite Lovanienſi Barbantiam poſtea Brabantiam dictam ſuſpica
tur: Nomen ſane nuperum eſt: quod ut certo conſtat, ita origo ejus non conſtat. Longitudo Brabantiæ a *Ge*
blours ad D. Gertrudis uſq; ſacrum Montem eſt milliarium circiter XXII. Latitudo ab Helmoutio Bergas uſq

Situs.

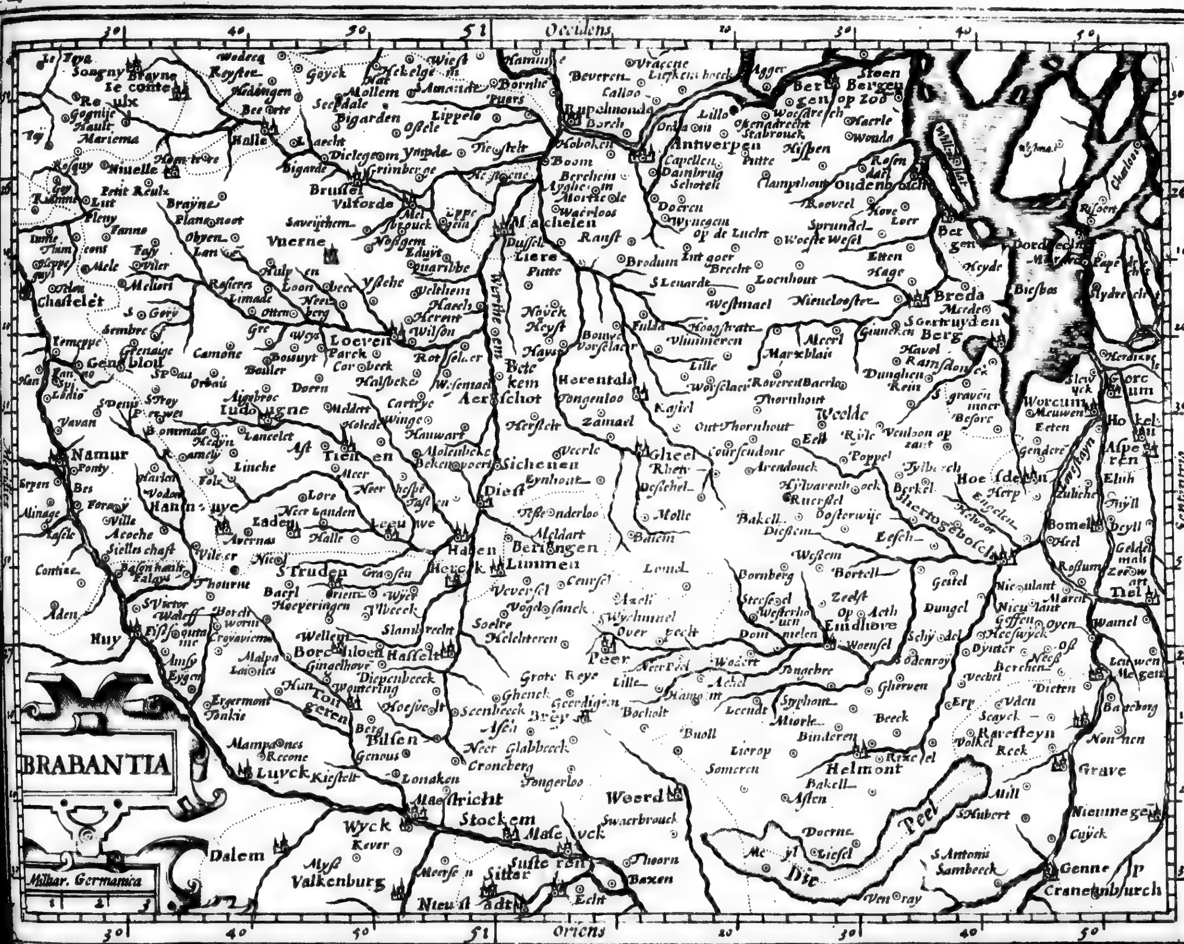
XX. Ambitus LXXX. Habet a Septentrione Moſam fluvium quo Geldria & Hollandia ſeparantur. A Meri
Hannoniā, Comitatū Namurci & Epiſcopatum Leodienſem, qui etiam ad Ortum fines ejus tangit. Ab Occ
ſu eſt Scaldis cum Comitatu Aloſtenſi. Regio gaudet Aëre ſalubri, planitie fertili, Frugum inprimis ferac

Aëris temperies. Soli fertilitas.

ſima, tametſi Campania ſive Campinia *de Kempen*, ob arenas ſit ſterilior. Quæ tamen pars non omnino
fructuoſa exiſtit. Vrbes hujus Ducatus ſunt XXVI. *Lovanium* (*Loven*) antiquiſsima eſt, & prima Grudiorum
des, in qua Dux publico Sacramento ſe obſtringit: Comitatus quondam titulo inſignita. Vrbs eſt amœna pr
latis aliquoties pomœriis extenſa; ejus ambitus intra muros eſt quatuor mill. paſſ. Fluvio irrigatur De

Brux

BRABANTIA
Occidens
Oriens
Septentrio
Millhar. Germanica
Antwerpen
Brussel
Vilforde
Loeven
Breda
Namur
Nivelle
Halle
Lier
Herentals
Diest
Tienen
Hasselt
Eindhove
Helmont
Peer
Maestricht
Wyck
Stockem
Weerd
Luyck
Huy
Dalem
Valkenburg
Grave
Nieumegen
Cuyck
Thiel
Bergen op Zoom
Gorcum
Worcum
Bomel
Oudenbosch
Gembloux
Peel
Die
Thoorn
Baxen
Aerschot
Weelde
Ghheel
Tongeren
Bilsen

Bruxella (*Bruſſel*) urbs ſplendida eſt & magnifica, duplic muro munita, ſita ſolo fertili, rerumque omnium abundanti. Mirum, tam numeroſæ Civitati, advenis quamplurimis, Ducis aulæ, & peregrinis Principibus cum univerſo ſatellitio illic agentibus, omnia ſemper benigne & copioſe potuiſſe ſuppeditari. *Antverpiam* vulgo *Antwerpen* vocant, Galli *Anvers*, Itali *Anverſa*, Germani *Antorff*. Petrus Appianus putat eandem eſſe cum Ptolemæi & Cæſaris *Atuacuto*. Nomen *Antverpiæ* creditur eſſe a projecta manu. Nam Gigas quidam Druo qui hæc loca ante C. Cæſaris adventum inſedit, prætereuntibus ſi dimidium ſuarum Mercium non ſolviſſent, manum dexteram præſcindebat, eamque in profluentem abjiciebat: argumento ſunt ipſius urbis inſignia, & oſſa quædam immania quæ in Curia hodieque adſervantur ipſius Druonis, quem alii Antigonum vocatum dicunt. Sed hæc fabuloſa. Illud vero ſimilius; nomen datum ab Indigenis ab aggeſtu terræ ad Scaldim, hoc enim Belgis eſt *Anwerpen*: nam aggeribus oppoſitis flumen pariter anguſtius reddiderunt & profundiorem ejus alveum. Sita eſt ad flumen qua id profundiſsimum, grad. Long. XXVI min. 42. Lat. LI. min. 58. Diſtat a mari IV. mil. paſſ. Mechlinia totidem; Lovanio octo: Gandavo X. Brugis XV; Bruxella IIX: Londino LX: Colonia Agrippina XXIX: Francofurto LX. Ter muro cincta fuit. Primum arctiore ambitu, Anno MCCI: Poſtea ampliore, Anno MCCCXIV, qui annus fame, ut ſequens peſtilentia notabilis fuit. Denique ad Septentrionem extenſa pomœria Anno MDXLIII. Ambitus eſt extrinſecus quatuor millium paſſ. octingentorum & duodecim. Foſſæ intra Vrbem ex fluvio derivatæ aptæque maximis plurimiſque nauibus recipiendis ſunt octo. Mercimonia omnem fere æſtimationem ſuperare ſolent. Guicciardinus eam inivit rationem, ut demonſtrarit ſingulis annis commercia excedere duodecim milliones coronatorum: cujus calculus rebus Antverpianis florentibus non modo non ſuperavit, ſed ne æquavit quidem juſtam æſtimationem. Proinde merito cecinit Iulius Scaliger:

Opida quot ſpectant oculo me torva ſiniſtro
Tot nos invidiæ pallida tela petunt.
Lugdunum omnigenum eſt, operoſa Lutetia, Roma
Ingens, res Venetum vaſta, Toloſa potens.
Omnimodæ merces, artes priſcæque novæque,
Quorum inſunt aliis ſingula, cuncta mihi.

Buſcoducum ſeu *Silva Ducis*, vernacule *s'Hertogen Boſch*, Gallis *Bolduc*, nomen habet a Silvis. Vrbs eſt ampla, amœna, firmiter munita, ſita ad rivulum *Diſam*, altero lapide a Moſa, duodecimo ab Antverpia. Atque hæ ſunt quatuor urbes primariæ, quarum tres primæ cum *Nivella* Marchionatum conſtituūt ſacri Imperii. *Mechlinia* a quibuſdam Brabantiæ adnumeratur, revera tamen ab ea diſtincta eſt; urbs alias pulcherrima & nitida Archiepiſcopatu inſignita, & ſede Ampli Conſilii ad quod ultima eſt in Belgica provocatio. Vrbes præterea in Brabantia ſunt *Trajectum ad Moſam*, vulgo *Maeſtricht*; *Lira*, *Vilvorda*, *Gemblacum* (*Gemblours*), *Jou-doigne*, *Hannut*, *Landen*, *Halen*, *Leeuwen*, *Sichenen*, *Herentals*, *Eindoven*, *Helmont*, *Grave*. Sunt & Municipia complura, nondum muris cincta, *Ooſterwijck*, *Oorſchot*, *Turnhout*, *Duffel*, *Waelem*, *Merchtem*, *Aſche*, *Vueren*, *Duiſburch*, *Hulpen*, *Wavre*, *Breine*, *Genape*, *Gheele*, *Arendonck*, *Dormal* & *Iſca*. Sunt & pagi in. ſuper DCC. Referuntur etiam ad Brabantiam Dominatus Raveſtein, Ducatus Limburgenſis, cum Domi-

natu

…m Dalem & Valckenburg. Lacus, Stagna, & Flumina non parum adferunt commodi Brabantiæ. Horum …tem principes *Moſa* & *Scaldis*. Sunt & alia minora. Silvis quoque abundat regio, quarum præcipuæ ſunt …inque, *Sonienſis*, *Saventerloo*, *Grootenhout*, *Grootenheiſt* & *Meerdal*. Opera publica tam ſacra quam pro…hana hic ſunt plurima. Inter ea Templum Lovanienſe præcipuum, eſt Divo Petro ſacrum, magnificum val…e & ſumptuoſum. Bruxellæ templa ſumptu excellent, egregia & debita ſupellectili ornata. Ædes quoque …ras habet Antverpia plurimas, inter quas Ædes B. Virginis ampliſsima. Alia hic & in aliis locis quæ pęne …numera ſunt, prætereo: atque etiam Opera prophana plurima: Palatia, Nobilium domos, Arces, Caſtella & …ſmodi. Cęterum Status Politicus Brabantiæ tria habet Membra: Eccleſiaſticos, qui ſunt Abbates, *Affli…menſis*, *Grimbergenſis*, Tongerloo, *Grunendalenſis*, *S. Gertrudis* Lovanii, *S. Bernardi*, *Vileer*, *Dieleghem*, *Parckenſis* …ope Lovanium; *Vlierbekenſis* prope Lovanium; Prior magnus Ordinis, *S. Auguſtini* in Leewe, *Gemblacenſis* (*Gemblours*.) Nobiles qui ſunt, Abbas *Gemblacenſis* Comes; *Dux Arſchotenſis*; *Marchio Bergenſis ad Somam…ulum*. Barones, *Dieſtenſis*, *Bredanus*, *Boxtelenſis*, *Gaeſbeeckenſis*, *Weſemael*, *Peterſem*, *Perweys*, *Hooch…venſis* nunc Comes; *Renes*. Domini, *Aſchenſis*, *Merchtenſis*, *Vuerne*, *Gheel*, *Lummen*, Thurnout, *Ooſter…ick*, *S. Oedenroy*, *Walem*, *Duffel*. Civitates IV principales, *Lovanium*, *Bruxella*, *Antverpia*, *Buſcoducum*, de …ibus ſupra. Statum ejus Eccleſiaſticum quod attinet. Partim paret *Leodienſi Epiſcopo*, partim *Cameracenſi*: …dienſis Curiam & Magiſtratum Eccleſiaſticum habet Lovanii; *Cameracenſis*, Bruxellæ. Academiam habet Lo…anium celeberrimam: de qua in generali Belgii deſcriptione uberius. Brabanti hilares, feſtivi, in ſcenicis …micisque moribus immodici, teſte Lemnio. Præter Brabantiam continentur hac Tabula *Ducatus Juliacen…* & *Clivenſis*. Horum ergo Statum Politicum ex Mercatore adjiciamus. Status Politicus *Juliacenſis* conſtat ſi…iliter III Membris quæ ſunt Eccleſiaſtici, videlicet Abbates, & Collegia Canonicorum ac Monaſteriorum: …obilitas: Civitates. Præfecturæ ditionis 24, *Caſter*, *Brugge*, *Bern*, *Boiſſeler*, *Euſskirchen*, *Munſtereyffel*, *Moniou*, …chwiler, *Grevenbroich*, *Waſſenberg*, *Geilenkirchen*, *Henſbergh*, *Durem*, Thonberg, Berchem, *Heimbach*, *Wilhemſtein*, …dbach, *Millen*, *Rangenrayd*, *Norvenich*, *Nuenar* Comitatus, *Juliacun*, *Nideken*. *Clivenſis* ſimiliter tres Ordines …tinet, Eccleſiaſticum, Nobilitatem & Civitates. Satrapa autem ſive Præfectus Provincialis Cliviæ has ſub…abet Civitates 8: *Cliviam* Metropolim, *Calcariam*, *Sonſbeke* ubi reſidet, *Santen*, Burick, *Udem*, *Griet*, *Griethuſen*. …fecturæ vero hic ſunt 14, *Cranenburg*, *Duffel*, *Gennep*, *Goch*, *Orſoy*, *Hueſſen*, juxta Arnhem, *Lymers*, *Emmerick*, …ner, *Aſpel*, *Ringenburg*, *Biſſelick*: *Dinſlaken* Præfectura, in qua ſunt IV Civitates, *Dinſlaken*, *Weſel*, *Duyſburg*, …rmbeke, *Holte*. *Dominium Raveſteyn* adnexum eſt Curiæ Clivicæ.

Lacus. *Flumina.* *Silvæ.* *Opera publica.* *Scholæ.* *Mores.*

Regio. Unde dicta.

HOLLANDIÆ nomen a Silvarum Saltuumque frequentia quidam deducunt, lignum enim Silvam promiſcue *Holt* & *Hout* vocamus, ut *Hollant* ſonet regionem ſilveſtrem: omnia enim arb ſtis olim inhorruiſſe refertaq; prædicant, toto quaqua patet Hollandiæ tractu. Alii a cavitate dicta putant, quaſi *Hol-landt*. Eſt enim univerſa regio paluſtris ac pedum pulſu vacillans. Alii a fœ *Hollandiam* quaſi *Hoylandiam* nominatam arbitrantur. At eruditiſsimus Iunius aliam ſententiam indic Hollandiam Gothicæ Danicæve gentis coloniam eſſe, ut & Zelandiam, Danoſque & Normannos deſertis Codano ſinu Inſulis Olandiæ Zelandiæque in hæc loca migraſſe, & a ſua patria Hollandiam Zelandiamq cognominaſſe, plane, ut de Heleno Priamide refert Maro, qui in Epiro Opidulum Troiam cum arce Perg mo exſtruxit, addita & imagine Scææ portæ & rivulo Xanthi Troiani amnis nomine: & ut in Indiis nova Hiſpaniam, novam Franciam Europæi effecerunt.

Situs.

Eam a plaga mundi Occidua Britannicum mare, a S ptentrione Cimbricum ambit & littora pulſat, ab Ortu Solis fretum amplum Friſiam procul aperit, ad Eur notum Trans-Iſalana & Velavia, ad Auſtrum Trajectina ditio obtenduntur. Ambitus ejus ad LX milliaria e tenditur, Latitudo perexigua eſt, quandoquidem è meditullio ejus creditur viatori patere aditus ad extremos pſius fines in latum trium horarum ſpatio: vel etiam hinc ad Oceanum, illinc ad maris ſinum, eſt, ubi Latit do non æquat milliare.

Soli fertilitas.

Habet regio iſta agros frugiferos, ac luxurioſo & opimo Frumento ſupra modu ſcatentes, ſed qui tantillo in ſpatio & in regione, qua vix populoſiorem invenias ad ſuppeditandam tan multitudini alimoniam ſint impares. Sed paſcuorum ubertas ſumma eſt: qua Boum alit armenta infinita:

Animalium varietas.

Va cas quoque corporum vaſtitate, lactis copia, eximias. Conſtat ſane, aliquibus Hollandiæ partibus Boves æſtiv diebus, quatuor & quadraginta lactis heminas in mulctralia ſingulas refundere. Ioannes etiam Benning Conſiliarius Curiæ Hollandicæ referente Guicciardino, certa obſervatione & minime fallente calculo oſten tantum Aſſendelphi, & quatuor vicinis pagis Lactis uno anno è vaccis colligi, quantum è Germania ſuper re Rhenenſis Vini devehatur Durdrechtum. Ex hac lactis optimi copia, Butyrum conficiunt, non barbarar modo gentium, ut Plinius vult, ſed Regum etiam & Principum cibum laudatiſsimū. Conficiunt etiam Caſe Parmenſibus aut Placentinis nihilo inferiores. Primæ tribuuntur Teſſalico & Graveſandico; Secundæ Edan menſi, quem imprimis vetuſtas commendat. Equos etiam generoſos profert. In collibus arenariis Cuniculo innumeram multitudinem habet. Cervorum etiam, Damarum & Leporum frequentiam, inque Hagienſi n more Capreolorum greges, Avium quoque capturā quæſtuoſam, imprimis Anatum, Anſerum, & autumnalib menſibus Scolopacum, quas Plinius ruſticulas, Martialis ruſticas perdices, noſtri *Sneppas* vocant. Habet & ceſp

Imperium majorum.

tem foſsitiū qui ex intimis hauſtus terræ penetralibus, ipſiſque adeo ex aquis eductus, ventoque & ſole exſicc tus, ad focos adhibetur. Hollandia olim ſuos reges habuit, quorum meminit Suetonius in Caligula cap. 4

Veru

MARE GERMANICUM
HOLLANDIA
Mensura Germanica
Occidens
Oriens
Septentrio
DE ZUYDER ZEE
FRISIAE PARS
Texel
Vlie
Scheveringen
olim hic oſtium Rheni et arx Britannica
Rotterdam
Dordrecht
Leyden
Harlem
Amſterdam
Utrecht
Gouda
Naerden
Enchuyſen
Medeblick
Alckmaer
Egmont
Voorn
Wieringen
Urck
Amersfort
Vianen
Worcum

Imperium majorum. Verum anno Chriſti ɪↄcccʟxɪɪɪ a Carolo Calvo Francorum Rege in Comitatum redacta eſt,eiſque pr
fectus eſt *Theodorus* è Regio ſtemmate ortus. Patri *Theodoro* ſucceſsit *Theodorus* filius, huic *Arnoldus*, A
noldo *Theodoricus*,atque huic alii ex ordine,quorum ſeriem apud Munſterum & alios habes.Bellica olim glori
Majorū virtus. clari admodum fuerunt.Hoc enim præſidio cum fide conjuncto in fraternitatem Imperii Romani accepti ſu
Batavi. Hac Duce benevolentiam ſibi apud Principes conſtabilierunt, & ſtabilem ſui fiduciam pleriſq
illorum Tyrannis impreſſerunt. Per hanc vulgo formidabiles, invictæ virtutis opinionem acquiſiverunt.P
hanc denique vera laudis imagine conſpicui eſſe ambierunt. Vrbium nunc nobis eſt proponenda deſcr
ptio: ſunt autem *Durdrechtum*, *Harlemum*, *Delphi*, *Lugdunum*, *Amſtelodamum*, *Gouda*, *Naerdenum*,*Mu*
Urbes. *Weſopum*,*Edamum*,*Monachodamum*, *Purmerenda*, *Almeria*,*Enckhuyſa*,*Horna* &c. *Durdrechtum* Vrbs totius Ho
landiæ primaria eſt. Facies ejus oblonga exit ad modum triremis: ipſa opulenta & copioſa, imo eorum o
mnium quæ in annonæ reique alimentariæ uſum venire atque expediri poſſunt, locuples quoddam penu e
Ius habet ſiſtendi & retrahendi ad ſe Merces exoticas, quæcumque ſecundo amne importantur, ut nimiru
eo loco ſtabulentur, ac conquieſcant, donec venditæ ſint: & inde rurſum non aliis quam popularibus nav
giis alio devehantur. Hoc privilegium a *Stabulo* vocant *Stapulam*. *Harlemum* amplitudine urbis, ædificioru
cultu, ſitus amœnitate nobile eſt. Templum habet totius Hollandiæ pulcherrimum firmiſsimis innixum co
lumnis, foro imminens. Vrbem *Sparnus* interlabitur. Exſtructa creditur a Friſiis, circiter anuum ɪↄ v ɪ. Hu
urbi inventæ typograhicæ artis gloria debetur. Eſt & altera hujus urbis gloria, capti novo conſilio *Pelu*
quam Damiatam vocant, cujus rei ſymbolum habet nolas binas ex ære Corinthio quæ a re *Damiata* a
pellantur. *Delphi* ſequuntur non Apollinis tripode, ſed Cereris & Bromii munere inſignes. Coquitur eni
in hac urbe Cereviſia poſt Britannicam optima. Nomen habet a foſſa, quam Batavi *Delf* vocant, ducta
Moſa ad urbem uſque. Anno cɪↄ ɪↄxxxvɪ, v Non. Maii, ignis nato ex favillis f[illegible] incendio, luctuoſam
funeſtam urbis faciem reddidit, abſumta deformataque pleraque urbis parte: e[illegible] incendio poſtea pu
chrior emicuit. *Leida*, Ptol. *Lugdunum Batavorum*, urbs eſt ſita ad medium Rheni oſtium Plin. & Ptol. nom
natum. Suſtinuit anno cɪↄ ɪↄʟxxɪv gravem obſidionem, ſed pulſis hoſtibus divina ope & aquarum ſtagna
tium vi liberata eſt. *Amſtelodamum* nobiliſsimum hodie totius Orbis Emporium ab Amne *Amſtela* nomen h
bet, paucis initio piſcatorum tuguriis habitatum, juriſdictionis fuit Dominorum Amſteliorum. Hanc urbe
poſtea Giſelbertus Amſtelius ante annos ducentos octoginta plus minus, communiri propugnaculis, portis
turribus fecit: quibus per invidiā vicinorum cōflagratis, muro cingi cœpit anno cɪↄ ccccxxcɪɪ. Ex eo perpetu
aucta & Hollandici juris fuit. Nunc vero non Hollandiæ ſolum, ſed omnium vicinarum regionum ad Sarmat
uſque Gothos & Cimbros eſt apotheca. In hac urbe ſtabulantur non ſolū Itali, Hiſpani, Luſitani, Britanni, Sc
ti, Galli, Sarmatæ, Cimbri, Sueci, Norwagi, Livones, Germani: ſed etiam Indi Americani, Orientales, Mauri, al
que ex omnibus pæne Orbis plagis. *Gouda* a Cimbrica voce *Gow* nomen habet, quæ & foſſam & aggerem foſ
oppoſitum denotat: Sita ad Iſelam, urbs copioſa & rebus omnibus affluens, ac multa Opida. Sunt & Municip

quęda

...dam, inter quæ primaria eſt *Haga* Comitis, in quo & Sanctiori Principis Ordinumque Conſilio locus eſt, ...forum litibus ſolvendis dicatum. Quod ad Statum hujus Comitatus Politicum, eum tres Ordines con...tuunt, quorum Primus ſunt Equites aurati (*Ridderheren* vocant) eorum præcipui ſunt Comites *Egmond; Li*...cujus ſunt Dominia, *Waſſenar*, *Valckenborch* & Vicecomitatus *Leidenſis* Civitatis. Invenio & hos Comi...us in Hollandia, *Maeſlandt*, *Texel*, *Goylandt*, *Kennemerlandt*, *Steenberge*. Domini & Barones, *Brederode* ...jus eſt & Dominium *Vianen*; Baronatus de *Lysfelt*. Invenio & inter Baronatus in Chronico Hollandiæ ...merari hæc dominia, *Lecke*, *Sevenbergen*, *Voorn*, *Iſſelſtein*, *Stryen*, *Teylingen*, *Puttem*, *Harlem*, *Leerdam*, ...*peren*, *Arckel*, *Altena*, Botterſloet. Secundus ordo eſt Dominorum, quorum qui nomine Statuum in Haga ...omitis comparere ſolent, ſunt hi præcipue, *Poelgeeſt*, *Polanen*, *Lockhorſt*, *Aſſendelfft*, *Warmont*, *Sparwoude*, ...*Matenes*, Schooten, *Noortwyck*, *Verdoes*, forte, Does, *Myne van Amſtel*, Spangen, *Alckemade*, Benthuyſen, ...*enborch*, *Raaphorſt*, *Sweten*, *Heemskercke*, *Ruven*, *Duyn* & *Sprangen*. Sunt præterea & hæc in Hollandia ...ominia *Hoeſden*, *Oudthoeſden*, *Papendrecht*, *Wyngarden*, *Ghiſſenborch*, *Ameyde*, *Woerden*, *Waterlandt*, *Schagen*, ...*merende*, *Goude*, *Naeldwyck*, *Rijſwyck*, *Schoonhoven*, *Wateringen*, *Soetermeer*, *Heemſtede*, *Heichtwoude*, *Mer*...*Haeſtrecht*, *Dalen*, *Spijck*, *Hardichsvelt*, *Bardtwyck*, *Wyck*. Tertius Ordo ſunt VI magnæ Civitates, quæ ...mine omnium Hagam convocantur, quæ ſunt *Durdrechtum*; hæc habet Prætorem & Magiſtratum, cui Ci...s parent, & Baillivum cui exterius territorium, tam in Civilibus, quam in Criminalibus. *Harlemum*, Præ...torem & Magiſtratum domi habet: Ruri Baillivum, qui in Civilibus & Criminalibus præſunt. *Delphi*, Præ...torem & Magiſtratum pro Civibus, Baillivum pro Ruſticis habent, in Civilibus & Criminalibus Iuriſdictio...nem habentes. *Lugdunum*, hic Prætor & Magiſtratus intus, foris Baillivus præſunt, qui in Civilibus & Cri...minalibus Iuriſdictionem habent. *Amſtelodamum*, intus Prætorem & Magiſtratum, ruri Baillivum habet qui ...Civilia & Criminalia judicant. *Gouda*, Prætorem & Magiſtratum habet pro Civibus & Incolis, Baillivum quoque ...Arcis Præfectum.

...unc de Epiſcopatu Vltrajectino paucula ſubjiciamus. Trajectum quondam *Antonia*, nunc *Utrecht* dicitur. Id ...nius ex eo factum putat, quod ibi quintæ triceſimæ legionis ſtativa eſſent. Itaque quum imperitum vul...s legeret V.TRIC.LEG.STAT. fecit ex eo VTRIC. quod poſtea abiit in *Utrecht*. Templa in hac urbe per...alta ſunt, primaria vero quinque. Inter Opida vero quæ Vltrajectinæ Provinciæ ſubdita ſunt, primum oc...rrit *Batavodurum* ad Rheni elicem Leccam, cujus mentionem Tacitus facit lib. v. Hiſtor. poſtea vero nomen ...habuit *Duroſtati*, Incolis *Wyck te Durſtede*; Vrbs fuit potens & opibus florens: ſed a Normannis fæde exciſa ...ruitque. Trajectenſis ditio per ſe Statum habet III Membris conſtantem. Primum Membrum Clerus pri...maris v Collegiorum Vrbis: Secundum Nobilitas: Tertium v Civitates capitales, *Trajectum*, *Amerfordia*, *Ba*...*tavorum*, *Rhenes*, *Monfortium*. Ex omnibus vero Diœceſibus juridicis prima inſtantia provocatur ad Con...ſilium Provinciale in Hagam Comitis, ubi ſumma eſt Hollandiæ Iuriſdictio & Comitis Conſilium. Inde ad ...Magnum Conſilium Mechlinienſe ſolebat fieri appellatio. *Epiſcopatus Vltrajectinus. Urbs & Opida.*

 Zelandia

Regio.
Unde dicta.

Z*Elandia* nihil aliud ſonat quam terram ac ſolum maritimum, a terra ac mari conflatum nomen. Ma ri enim undique cingitur. Hanc veteribus non fuiſſe incognitam ex Tacito colligit Lemnius, no hoc quo nunc innoteſcit nomine, ſed ex uſu ac vulgata alloquendi conſuetudine ac compellatione nempe *Maet*, qua populares & indigenæ inter ſe ſunt uſi. *Mattiacorum* enim illos nomine deſi gnat, cum inquit, *Eſt in eodem obſequio Mattiacorum gens Batavis ſimilis, niſi quod ipſo terræ ſuæ ſolo ac cœlo a crius animantur.* Zelandiæ nomen accepit a Danis & Nortmannis, qui ex illa Inſula Cimbrica quæ in Dani Zelandiæ nomine inſcripta eſt, profecti ad novas terras quærendas, quum gravi Indigenarum multitudin laborarent, Britanniæ ac Galliæ oras invaſerunt, ac Walachriam vicinaſque Inſulas a patrio ſolo Zelandiam

Situs.

vocaverunt. Harum Inſularum ſitus eſt inter Moſæ & Scaldis fluminum oſtia, a Septentrione Hollandiam, ab Oriente Brabantiam, verſus Meridiem Flandriam vicinas habent regiones, ab Occidente mare Germani cum reſpiciunt.

Aëris qualitas.

Aëris clementia deſtituitur Zelandia, qui in nonnullis partibus paullo aſperior eſt, & quam vicinarum gentium minus ſalubris, præſertim æſtate ob paludum & ſtagnorum graves halitus, & quod re gio arboribus minus conſita. Hoc tamen habet commodi, quod contagioni ac peſtiferis morbis minus ſi obnoxius ac ſerius inficiatur: at infectus immaniter in hominum corpora graſſatur, nec facile conquieſcit.

Soli fertilitas.

Magna vero hic ſoli ubertas, pingues ac glutinoſæ glebæ, feraces, ac fœcundi agri Tritico quo nuſquam gen tium candidius aut magis ponderoſum, aliiſque frugibus: Coriandro item & Rubia vulgo *Meedecrappe* no minata, adornandis pannis, ne color deflorescat, cumque intime concipiant neceſſaria: ut inſignes atque i

Animalium varietas.

immenſum faſtigiatas Lauros perpolitis maturitate baccis onuſtas: ut efficaces & ſalubres Herbas, cum me dendis morbis, tum eſui accommodas ſileam. Uberrima etiam hic ſaginando pecori paſcua, non ſolum in tra exporrectos aggeres ac ambitus, ſed etiam extra littora, in ipſa Oceani crepidine, in quibus oberrant pe cudum aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, quæſtuque uberrimo, non ſolum ſupra vul garem magnitudinem, ſed ſaporis etiam delicati atque exquiſiti, ſoli ac graminum beneficio, quod ſaluber rimum iis pabulũ ſuppeditat, adeo ut exteri quoq; ſummopere iis delectetur. Anno autẽ Domini IↃCCCIII

Imperium majorum.

imperante Carolo Calvo apud Batavos illiſque affines Zelandos, principatus primum conſtitui cœpit, Comitatus nomine deſignari, primuſque Comitis nomine inauguratus *Theodoricus* Filius Sigisberti Prin cipis Aquitaniæ, qui annos octo & triginta in eo dominatu verſatus, ſucceſſorem *Theodoricum* ſecundum herilem Filium conſtituit, a quo ad noſtra uſque tempora hæc Regia poteſtas longa heroum ſerie ad Hiſpa niarum regem Philippum devoluta Comitatus nomine cenſetur. Inſulæ Zelandicæ numero ſeptem ſunt, tres ultra Scaldis oſtia, Bataviam & Orientem verſus quæ propterea dicuntur Orientales, *Scaldia*, *Duvelandia*, & *Tolen*. Quatuor cis Scaldim, Occidentem verſus, *Walachria*, *Zuytbevelandia*, *Nortbevelandia*, & *Wolferdyck*.

Omnium

GERMANICUM MARE
PARS HOLLANDIÆ
BRABANTIÆ PARS
ZEE LANDIA
Miliaria Zeelandica
Voorn
Briel
De Maze
Vlaerdingen
Rotterdam
Schiebroeck
Schoonhouen
Gorcum
Leerdam
Dordrecht
Geervliet
Flackee
Goeree
de Roovaert
Scouwen
Sierickzee
Duueland
Noort Beuelant
Walcheren
Middelburch
Vlissingen
Z. Beveland
Goes
Tolen
Bergen
Steenbergen
Roosendale
Breda
Hoochstraten
Lillo
Calloo
Hulst
Axele
Dindel
Sevenbergen
Heusden
Bommel
Wyck
Oosterhout
Sluys

Omnium ultra Scaldim Inſularum maxima & prima eſt *Scaldia*. Indigenæ vocant *t'Landt van Schouwen*, cujus ambitus nunc eſt ſeptem mill. olim tamen major fuit, ac tantum exiguo freto diſtincta a *Nortbevelandi*

Vrbes. Vrbes in ea primariæ ſunt *Ziriʒaa* & *Brouwerſhavia*. *Ziriʒaa* omnium Zelandicarum urbium creditur eſ antiquiſsima, circa annum IↃ CCCXLIX exſtructa a quodam Siringue: nobilis diu fuit mercatu omnium rerum, propter celebrem Portum, frequentiamque aduenarum: ſed obſtructo arenis Portu multum de antiqua gloria remiſit: ſpes eſt tamen, eam novo portu effoſſo paullatim vetus nomen recuperaturã. In hac urbe natus eſt vixitque *Levinus Lemnius* doctrina & arte medica clarus. *Brouwerſhaviam* piſcatores incolunt, & qui mar victitant. Secunda Inſula Scaldiæ eſt DUVELANDIA, a Columbarum frequentia ſic denominata, patetque ejus Circuitus mill. paſſ. quatuor. In hac tantum pagi ſunt & vici, urbs nulla. Anno CIↃ IↃXXX Oceani fluctibus obruta fuit, cum magna Mortaliũ jactura, ſed aggeribus confirmatis excluſoque mari, haud multa po facile illud damnum compenſatum eſt. Tertia Inſula eſt *Tolen*, Brabantiæ contermina, exiguo tantum freto diſcreta, in qua conſiſtit *Toletum* a vectigali & portoriis (Belgis *Tollen*) ita appellatum, vetuſtum Opidulum: quo non procul abeſt *Martinianus agger*, vulgo *S. Martens* Dyck, locus amœnus atque arboribus undique conſitus, in quibus maxima alitum, præſertim Ardearum copia nidificat. Cis Scaldim ad Occidentem (Indigenæ vocant Bewester Schelt) primaria Inſula eſt *Walachria*, vel ad ejus cultore denominata, aut a Wallis vel Gallis. Inſula hæc ab Ortu Brabantiæ obverſa eſt, a Meridie Flandriæ, ab Aquilone Bataviæ, ab Occaſu æquinoctial Britanniæ. Hæc totius Zelandiæ Caput, ſitu, opibus, Incolarum frequentia, urbium & pagorum ſplendore, mercimoniis eminentiſsima, decem in ambitu milliaria complectitur. Vrbes in ea ſunt *Middelburgum*, *Veria*, *Fliſſinga*, *Arnemuda*. Pagi complures. *Middelburgum* a ſitu nomen habet, eſt enim burgus in meditullio Inſulæ. Vrbs eſt ampla publicis privatiſque ędificiis, pontibus, turribus, propugnaculis ad uſum & cultum egregie exornata, omniumque Zelandicarum urbium primaria, atque emporium Negotiatorum frequentatione celeberrimum. Huic ortum ſuum debet *Paulus* a Middelburgo Mathematicorum ævi ſui Princeps: *Nicolaus* quoque *Everha* Curiæ Hollandicæ primum, poſtea etiam Mechlinienſis Præſes, quo in munere obiit anno CIↃ IↃXXXII. Filios i habuit ob ſingularem eruditionem hoc loco commemorandos, *Petrum Everhardi* doctorem Theologiæ, *Everhardum Nicolai* Præſidem Curiæ Friſicæ, poſtea etiam Mechlinienſis, *Nicolaum Nicolai* Grudium, *Adrianum Nicolai* Marium & *Joannem Secundum* Poëtam. *Veria* ſive *Campoveria* nomen habet a trajectu, qui Zelãdis dicitur *Veer*. Muro cincta primum eſt anno CIↃ CCCLVII. Ex eo cœpit etiam eſſe Scoticarum Mercium Emporium. *Fliſſinga* nomen & ſignum habet lagenæ, Belgis *een Fleſſche* nominatæ. Vrbs eſt novitiola, ſed potens & mari imperans: ac ſtrenuis piſcatoribus, atque exercitatis Naucleris, quos *Pilotas* vocant, referta. *Arnemuda* Middelburgenſium eſt Municipium, & ſtatio navium tutiſsima. Poſt Walachriam ſecunda eſt *Zuidbevelandia*, quam ali a tremoribus & concuſsionibus nomen habere exiſtimant, nos a Bavaris, quorum etiam inſignia in ejus Inſul ſcutis ſpectantur. Hæc ſpatioſiſsimo amœniſsimoque verſus Flandriæ ac Brabantiæ oras tractu exporrigitur

tamet

metſi paucis abhinc annis maximam jacturam paſſa, dimidio jam ſit anguſtior. Ab hac avulſa eſt civitas non gnobilis *Romerſwalia*, quam nullis excultam agris, nullis exornatam pomœriis Oceanus undique alluit, ita ut nica ſalis negotiatione ſubſiſtat. In hac urbe Comites Zelandiæ ſolenne juramentum præſtant: quod quum ex more etiam Philippus Hiſpaniarum Rex eſſet facturus anno CIↃ IↃXLIX, *Nicolaus de Conſtilte*, cujus ædibus inceps excipiendus erat, hos verſus oſtio ſuo adſcribi juſsit:

Vidimus adſueto privatum lumine Solem:
Pallida turbato vidimus aſtra die.
Vidimus undantis horrendos æquoris æſtus
Nos miſeros Belgas quum obruit Oceanus.
Vidimus aſt poſtquam te Gloria noſtra Philippe,
Cæſare[…]a proles, Semideûmque decus:
Cuncta refutamus tranſacti triſtia ſecla,
Quod præſens noſtrum teſtificatur opus.
Sit licet exiguum, ſit pro ratione voluntas,
Nil facit ad noſtrum parva carina fretum.

Occidentali vero Inſulæ parte ſita eſt *Goeſa* civitas, ad oſtium unum Scaldis quod *Schenge* vocant. Vrbs n tam ampla quam amœna & divitiis pollens, quum unica nunc ſit in ea Inſula: Cives habet morum humanitate perpolitos, Senatum prudentem. Tertia Inſula Zelandiæ cis Scaldim ad Occaſum ſpectans, eſt *Nortbevelandia*, in qua Vrbs *Cortgeene*, pagi permulti: tota hæc cataclyſmo anni CIↃ IↃXXXII periit: nunc tamen paullatim reſtituitur. Quarta Inſula eſt *Wolferdijck*, quaſi dicas agger Wolfardi: exigua admodum, pote in qua duo duntaxat pagi ſunt. Decem igitur ſunt *Zelandiæ* urbes, pagi plures: centum ſcilicet atque amplius. Incolæ ſunt ingenioſi, ſagaces, providi. Statura Incolis media. Referunt tamen Annales a Wilelmo *Mores.* bono Hollandiæ Comite ad nuptiarum ſolennia Caroli Pulchri Franciæ Regis, adductam fuiſſe inuſitata corporis mole fœminam, natione Zelandam, præ qua proceri etiam viri puſiones videbantur: tanto enim ta virium robore, ut bina dolia cereviſia referta ambabus utrinque manibus portaret, quæ ſingula quadringenta pondo Italica appendebant, trabemque cui attollendæ impares octo viri fuerant, quo vellet, transferret. Navigandi artis ſunt peritiſsimi: Salem atrum & ſordidum qui ex Occidentalibus regionibus adferunt, ſingulari artificio excoquunt, magnis atque amplis lebetibus, redduntque ita purum & candidum, ut cum *Opificia.* e etiam certare poſsit. Rudi Hiſpanico vel Armorico adſundunt aquam marinam, decoquunt, colliguntque pro centum ſalis Hiſpanici, centum quadraginta quinque libras puriores. Hunc Salem per Galliam, An- *Mercimonia.* gliam, Daniam & reliquam Europam divendunt. Ex re præterea frumentaria, lectiſsimoque Tritico, atque Rubia, Salſamentis, Pecorumque & imprimis Ovium copia, magnos quæſtus faciunt. In re familiari ac domeſtica omni elegantia nitidi ſunt & expoliti: in […] attenti, in Mercatura induſtrii, in pauperes benefici ac liberales. Status Politicus Zelandiæ ſolebat conſtare […] Membris, uno Prælato, qui totius Eccleſiaſtici Ordinis locum ſupplebat, eratque Abbas *S. Nicolai* Ordinis Præmonſtratenſis Middelburgi. Vno Nobili pro toto Ordine, *Marchione Verenſi*: Et Civitatum communitate, quarum præcipuæ eæque a nobis ſupra memoratæ: *Middelburgum, Zirizæa, Veria, Fliſſinga, Tola, Martinianus agger, Romerſwalia* & *Goeſa*. Sed de Zelandia hæc pro xi anguſtia ſufficiant.

Gelriæ Ducatus, complectens Zutphaniæ Comitatum & Overyſſel Dominium.

Regio. *Unde dicta.* *Situs.* GElria a *Gelre* arce,quam Wicardus a Ponthe una cum fratre Lupoldo ædificaſſe ſertur,nomen ..tinui dicitur: quamvis complures a *Gelduba* Opido cujus meminit Tacitus appellatam credant. Aliam etia nominis rationem referunt alii. Hæc a Septentrione Friſiam & Sinum Germanici Maris, vulgo *Zu derzee* habet: ab Ortu Cliviæ Ducatum, a Meridie Iuliacum attingit: Brabantia & Hollandia eam a *Aëris temperies.* Occidente reſpiciunt. Aër regionis ſalutaris & purus: Ager fertiliſsimus & ad quamvis culturam aptus, Frume *Soli fertilitas.* ti inprimis ferax: paſcuis item fœcundus, unde Pecorum ingentes alit greges: quin & ex remotiſsima Dania e *Animalium varietas.* paſcendi ſaginandique gratia, numeroſi greges aguntur: Lætiſsima namque ac ampliſsima, præſertim circa Rhe ni, Vahalis & Moſæ defluxus prata habentur. Initio recta gubernataque Gelria eſt a Præfectis: inde Principibus. Martini enim Auſtraſiæ Præfecti ex Lamberto nepos *Leopoldus*, ſive ut alii memorant *Guidu* *Imperium majorum.* his locis præfuit. Poſt Caroli Magni tempora *Domini de Ponte* eam rexerunt, ſub titulo præfecturæ. C inde *Naſſovius* Princeps ejus dictus eſt anno M LXXI.., ſi Lazio eſt fides. Sequuti ſunt *Gerardus*, *Henricu* *Otto*, *Reinaldus*, cujus tanta fuit apud Imperatorem gratia, ut comitiis Francofurtenſibus anno M CCCXXXI die XIV Aprilis Gelriæ Dux a Ludovico Cæſare Auguſto fuerit renunciatus. *Eduardus* Reinaldum Fratren poſt varia prælia cepit, vinctumque in carcere detinuit totos annos decem: ſucceſsit *Gulielmus*, huic frate *Reinaldus*, *Reinaldo Gulielmus Arculanus*. Hic ſine liberis Gorichemi periit. Ejus ſoror Ioanni Egmundan nupſit: ac tandem poſt varias rerum mutationes eo res delapſa eſt, ut anno M CCCCXCII Carolus filius Adol phiè Gallia ab Ordinibus Gelriæ revocatus hæredem inſtituerit Gulielmum Ioannis Cliviæ Ducis filium, qu etiam cum maxima Caroli Quinti Imperatoris offenſione rebus Gelricis aliquandiu præfuit, donec ann M DXLIII maxima Iuliacenſis parte exutus Imperatori ſupplex factus eſt in caſtris ad Venloam: hac tame lege, ut totius Gelriæ poſſeſsione cederet, & ſubditis jusjurandum remitteret: Cæſar autem territorium Iulia cenſe ipſi redderet, duobus tantum Opidis exceptis Hensbergo & Sittarto. Atque hoc pacto Gelri initi liberi, poſtea ſub Principibus vixere: ſervata tamen Legum Ordinumque ſuorum auctoritate. Hodie iiden Optimatum ſolum agnoſcunt Imperium, ac pro libe... ſua contra Hiſpani impotentiam fortiter pugnan

Ducatu

,nomen retinuiſ
dant. Aliam etiam
Maris, vulgo Zu
Hollandia eam a
eam aptus, Frum
otiſsima Dania e
æſertim circa Rhe
Præfectis : inde
nemorant Guidu
præfecturæ. C
erardus, Henric
ano M CCCXXXIX
einaldum Fratrem
mus, huic frate
anni Egmunda
arolus filius Adol
Ducis filium, q
fuit, donec ann
loam : hac tame
territorium Iulia
pacto Gelri initi
tate. Hodie iiden
fortiter pugnan
Ducatu

Vrbes. Ducatus hic Vrbes complectitur duas & viginti, quarum præcipuæ *Noviomagum*, *Ruremunda*, *Zutphani* & *Arenacum*, quod nunc vocant *Arnheimum*. *Noviomagum* vel *Neomagum* (*Nyemeghen*) urbs eſt anti- qua, ſita ad ſiniſtram Vahalis ripam, cujus eo loco profundiſsimus eſt alveus: videtur Batonis quondam re gia fuiſſe, certe Batenburgum Arcem vicinam habet, & intra urbem Heſsi Montem, a Filio (ut opinio eſt) Batonis Heſſo cognominatum. Vrbs vero ipſa ſitu atque opere permunita eſt, prædives, rerumque o mnium affluens: qua Clivenſem ditionem propinquam reſpicit, in arduum collem aſſurgit, cum vetuſtiſsim Arce, Iuliano, ut vulgo, creditur, opre, a qua parte nemoroſis Montibus & frequentibus fontium ſcatebri amœna regionis facies ſe aperit: diverſa urbis ora in paludes depreſsior ſidit, reliquum ſolum tumulo fer me perpetuo acclive eſt. *Ruremunda* ad oſtium Ruræ amnis, qua ſe in Moſam exonerat, urbs eſt amœna, di ves, potens, in veteribus Menapiorum ſedibus. *Zutphania* ad dexteram Iſalæ ripam Comitatus titulo inſi gnis eſt, de qua poſtea. *Arenacum*, Tacito, quod poſteri mutarunt in *Arnheimum*, ceu aquilæ domicilium Vrbs eſt Gelriæ primaria & Conſilii Senatorii ſedes, copioſa, elegans & omnibus modis munitiſsima; a Rheni Oſtium dextrum ſita. Sunt & minores urbes, *Hattem*, *Elburgum*, *Hardervicum*, *Wageninga* quæ *Va* Taciti, *Tiela*, *Bomelum*, *Bronchorſtum*, *Doeſburgum*, *Doetecomium*, & aliæ complures. *Gelria* tribus cele

Flumina. berrimis fluviis, *Rheno* nempe, *Moſa* & *Vahali* irrigatur. Præter hæc & alia quædam ignobiliora flumina ean dem perluunt, ejuſmodi ſunt *Worm*, *Roer*, *Sualm*, *Iſala vetus*, *Berckel*, *Niers*, *Regge*, *Aa* & *Vidrus*. Ad Se

Mare. ptentrionem reſpicit Sinum Maris quem hodie *Zuyder-zee*, velut Auſtrale fretum, quod in Meridiem verga nuncupamus, ubi ſicut Hollandia patente gremio accommodat ſe commercio Orbis. Terra plana ac hum

Montes. *Silvæ.* lis, montes rariſsimi ſunt, iidemque ſilvis ſaltibuſque conſiti. Quod ad Statum hujus Ducatus Politicum is tria habet Membra, quæ ſunt Baroniæ, Nobiles & Vrbes. Baroniæ ſunt *Velavia*, (*de Veluwe*) *Batavi* (*de Betuwe*) *Bommelerweert*, *Tielerweert*. *Zutphania* Comitatus ſub quo ſunt *Bronchorſt* Comitatus, & *s'H renbergenſis*. *Superior Gelria* in qua ſunt *Ruremunda* & *Gelder*. Nobiles ſunt Comites *Bronchorſt* & *s'Heere berg*. Domini *Batenborch*, *Groeſbeek*, *Montfort*, *Wel*, *Wachtendonck*, *Grol*, *Anholt*, *Keppel*, *Bredefort*. *Bi ren*, Comitatus ſui juris eſt in Gelria. Civitates IV primariæ *Neomagum* Vice-Comitatus & Feudum Im perii, Civitas Libera Metropolis totius Ducatus Gelriæ, quæ habet ſub ſe, *Bataviam* (*de Betuwe*) Superio rem & Inferiorem, *Bommelerweert*, *Tielerweert* & *Maeſwael*, Territorium inter Vahalim & Moſam. *Rur munda* Superioris Gelriæ Caput, quæ habet ſub ſe *Venlo*, *Gelder*, *Vagedie*, *Stralen*, *Wachtendonck*, *Erckelen* *Montfort*, *Echt*, *Nieuſtat*, *Keſſel*, *Midler*, *Grieckenbeke*, *Zutphania*, cui ſubſunt *Douſburgum* &c. *Arnhe mum* ſub qua ſunt *Wagheninge*, *Hattem*, *Harderwijck*, *Elborch*, & tota *Velavia*. *Arnheimi* Sedes Conſilii Se natorii & Præſidis totius Gelriæ, ad quos referuntur judicia IV dictarum Civitatum, ſine ulteriore appella tione, ad has quoque eorum Opidorum & Locorum quæ ipſis ſubeſſe dictum eſt. Status Eccleſiaſticus e juſmodi. Gelria Epiſcopis IV ſubjecta erat: *Neomagum* cum ſuo Territorio ſuberat Epiſcopo Colonienſi *Ruremunda* cum ſuis Leodienſi; *Zutphania* cum ſuis Monaſterienſi; *Arnheimum* cum ſuis Trajectenſi

Incol

Incolæ bellicoſi ac armis mirum in modum addicti erant, paullo ante noſtra tempora: hodie humanitatis ſtu- *Mores.*
dia majore induſtria ſectantur. Mercaturæ quoque negotiationique inſiſtunt, magna ex parte, reliqui me- *Mercimonia.*
chanicis partim Artibus addicti, partim Agriculturæ, ob Soli benignitatem inhiantes, uberrimos Fructus con-
ſequuntur. Complectitur hic Ducatus, præter alios Comitatus & Baronias Comitatum Zutphaniæ. Hæc no- *Comitatus Zut-*
men a ratione Soli, ſi Goropio Becano credendum, accepit, a Paludibus nempe, quas *Venen* vulgo vocant. Hu- *phaniæ.*
jus Regionis Incolæ ut vicini Proavorum indolem ac genium referunt, fortes ſunt belloque ut plurimum apti. *Etymon.*
Gelriam quippe, & Zutphaniæ potiſsimum Comitatum, *Sicambri* multorum ſententia, quondam obtinuerunt,
quibus præcipua feritas, & bellandi præ cæteris Germanis ſtudium inerat, unde perpetuis incurſionibus, Gallias *Majorũ virtus.*
infeſtabant. Qua de cauſa, pacato jam Orbe Terrarum, aliquamdiu portas Iani claudere non poterat Octa-
vianus Auguſtus, quod intellexiſſet Sicambros adhuc Galliis infeſtos eſſe. *Otho* autem *Naſſovius* Gelriæ Dux *Imperium majo-*
præter Filium Gerardum qui ipſi in Ducatu Gelriæ ſucceſsit, ex Sophia Zutphaniæ Comitis Filia *Gerlacum* *rum.*
genuit, quem in Zutphaniæ Comitatu ſucceſſorem habuit. Quo improli è vivis ſublato, Zutphaniæ Comi-
tatus Gelris adſcriptus fuit, a quibus poſtea nunquam deſcivit. Vrbem habet cognominem quam *Uſipe-*
tum civitatem eſſe autumat Iunius, frequentem, copioſam & Aquis munitam, ad dexteram Iſalæ fluvii ripam.
Eam Berckel amnis perfluit, & ibidem Iſalæ miſcetur. Comitatui porro Zutphanico aſsignatæ ſunt Vrbes & *Urbes.*
Præfecturæ ordine ſequentes, *Douſburgum*, *Doetecomium*, *Lochemum*, *Grolla*, *Bredevorda*, *Bronckhorſt*, hæ quidem
Vrbes; Præfecturæ autem eæ, quæ nomen ab his ipſis urbibus ſortiuntur. Atque his rurſum præeſt Summus
unus Præfectus, quem lingua vernacula Zutphanici Comitatus *Droſſartum* appellitant. Huic quoque parti ad-
ſcribitur, urbs *s'Herenbergenſis*, & ipſa Comitatus nomine inſignis.

Reſtat nunc ut pauca de *Trans-Iſalania* ſubjungamus, ob ſitum Iſalæ ſic dicta. Hæc a Septentrione Friſiam *Trans-Iſalania.*
Occidentalem: ad Meridiem Gelriam reſpicit: qua Oriens eſt Weſtphalia eſt: qua Occidens Sinum ampliſsi- *Unde dicta.*
mum (hodie *Zuyder-zee*) & Fluvium Iſalam habet. Regio plana eſt ac humilis: Ager feraciſsimus, Frumenti in- *Situs.*
primis: Paſcuis item fœcundus. Trans-Iſalania Provincia multis ſeculis Vltrajectenſibus Epiſcopis ſubdita fuit: *Soli fertilitas.*
donec anno MDXXIIX hortatu Henrici Palatini Epiſcopi Vltrajectenſis ſeſe Carolo V ejuſque ſucceſſoribus *Imperium majo-*
ſubmiſit. In hac Provincia urbes mœnibus cinctæ octo ſunt, videlicet *Daventria*, *Campi*, *Swolla*, *Steenwijckum*, *Vol-* *rum.*
lenhova, *Haſſela*, *Oetmarſia* & *Oldeſeela*. *Daventria* (*Deventer*) omnium primaria & maxima, Anſuariorum Civi- *Urbes.*
tas, unde manet notum illud omnibus & lippis & tonſoribus, *Anſenſtadt*, urbs rerum omnium copia circum-
fluens, opulenta & beata ac valide munita: ad dexteram Iſalæ ripam ſita. Reliquas prætereo. Habet præter Iſa- *Flumina.*
lam *Vidrum*, aliaque minora flumina. Præterea amœna & utilia Nemora quamvis exigua & ſine nomine. Status
Politicus Trãs-Iſalaniæ in duobus Ordinibus conſiſtit, qui ſunt Officiarii Principis cum Nobilitate, in qua ſunt
Almelo, *Ghoer* &c. idque per tres ditionis partes, *Iſſelland*, *Twent* & *Drent*. Summus Magiſtratus & Parlamen-
tum eſt in Vollenhove, unde appellare non licet.

Arteſiæ Comitatus.

Regio.
Unde dicta.

A*rteſia* maximam partem complectitur eorum, qui Cæſari *Atrebates*, ab urbe primaria, quam ipſe vocat *Atrebatum*. Marius tamen Niger hic conſtituit *Ambianos*. Ptolemæus etiam Atrebatios inter Sequanam & Phrudium qui nunc dicitur *la Somme*, collocat. Nomen autem recens *Arteſia* a voce *Arras* qua nunc Metropolis nuncupatur, quaſi *Arrateſia* per ſyncopen extrita ſyllaba formatum, vulgo *Artois*.

Situs.
Aëris temperies.
Soli fertilitas.

Termini hodie ſunt, a Septentrione Flandria, a qua diſcreta eſt fluvio *Lyſa* & nova Foſſa: ad Auſtrum & Occaſum *Picardia*, ad Orientem *Flandria Gallica* & ager Cameracenſis. Aër ſuavis & ſerenus, regio fertilis, imprimis Tritici, cujus copiam non ſuis tantum abunde ſuggerit, ſed vicinis quoque Flandris, Brabantis, aliiſque. Antverpienſium & Mechlinienſium hoc unicum horreum eſt. Vino caret, ignava potius Incolarum ſocordia, quam vel Cœli vel Soli injuria.

Imperium majorum.

Ditio hæc olim Flandrorum: Totam enim *Balduino Arduennati* dotis loco dedit Carolus Calvus, quum is Iuditham uxorem duceret. Poſtea Philippus Alſatius quum Neptem ſuam Iſabellam locaret Philippo Ludovici VII Galliarum Regis filio dotem ei dedit Flandriam Occiduam, hoc eſt tractum eum qui eſt a nova Foſſa, uſque in Picardiam. Eum Philippus anno MCXCV fecit Comitatenſem, deditque filio ſuo *Ludovico*, qui primus Arteſiæ Comes fuit, poſtea Galliæ Rex, & pater Ludovici Sancti. Anno vero MCCC XXCII *Ludovicus Malanus* Comes Flandriæ poſt Matris obitum factus eſt Comes Arteſiæ: atque ita rurſum uterque Comitatus conjunctus fuit. Obitu autem Caroli Audacis Burgundiæ Ducis, *Ludovicus* XI Galliæ Rex iterum Arteſia potitus eſt: quæ poſtremum pacto & fœdere Caroli VIII Galliæ Regis & Maximiliani Imperatoris ceſsit *Philippo Auſtriaco* Maximiliani F. patri Caroli V anno MCCCCXCII.

Urbes.

Vrbes præcipuas habet *Atrebatum*, *Fanum S. Audomari*, *Bethuniam*, *Ariam* & *Bapalmam*: cæteræ minores ſunt. *Atrebatum*, vulgo *Arras*, *Atrecht*, ad Scarpam fluvium ſitum eſt, ingens, propugnaculis foſsiſque munitiſsimum, ſpeciem refert duarum urbium quarum alteram vocant *la Cité*, eſtque juris Epiſcopalis: alteram *la Ville* eſtque juris Principalis. Minor illa eſt, ſed amœna, habetque templum cathedrale elegantiſsimum, ſacrum B. Virgini. Hic magna religione, & egregio cum peregrinorum lapidum apparatu, certum Manna adſervatur, quod D. Hieronymus ætate ſua, ad hanc regionem pluiſſe, ſuis in Epiſtolis, refert. Hæc major, ædificiorum platearumque c[illegible] & fori amplitudine vehementer laudata. Domus omnes fornicibus ſubterraneis capaciſsimis ſuſtent[illegible]atur, adverſus obſidionis vim excavatis. Habet præterea Bibliothecam Manuſcriptorum librorum omnis generis, ſed potiſsimum Theologici. Patria hæc fuit Fr. Balduini, Iuriſperiti celeberrimi, cujus Pariſiis Monim[illegible]um in æde Maturini eſt tale: CUIACI, BALDUINUS HIC JACET. HOC TECUM REPUTA ET VALE. MORTUIS NOBIS JURISPRUDENTIAM GRAVIS CORRIPIET SOPOR. *Franc. Bald. Juriſc. ob. anno æt.* LIV. XI *Novemb. a partu Virginis* MDLXIII *Papirius Maſſonus Balduini auditor P.* In eadem civitate natus clariſſ. CAROLUS CLUSIUS eruditionis omnis atque elegantiæ decus, qui poſt regiones plurimas peragratas in Batavico Athenæo ſenex leniter conquieſcit, manumque extremam imponit dignis immortalitate operibus. Vrbs ſic ſatis frequentata, quorum alii Mercatores, alii Opifices. Horum ſunt multa Collegia, quorum maxima pars Lanariæ ſtudet

ARTESIA
Septentrio
Meri
Bolonienſis comitatus pars
Maris Britannici pars
Hannoniæ pars
La Tiraſſe
Laonnois
Ponthieu
Arras
Cambray
Amiens
Douay
Lille
Miliaria Germanica
1
2

ſtudet. *Fanum S. Audomari*, prius vocatum fuit *Sithiu*, teſte Meiero, poſtea a S. Audomaro *S. Omer*. Audomarus iſte Morinorum dicitur fuiſſe Epiſcopus circa annum DCLXX, & eo loco Cœnobium exſtruxiſſe ad fluvium *Aa*. Vrbs nitore & frequentia Civium eximia. Quiduſdam *Itius Portus* cenſetur, ut in Deſcriptione *Bononiæ* diximus. Tertio inde lapide ad flumen Liſam fuit antiquiſsima Morinorum Metropolis *Teroana*, de qua eadem deſcriptione. *Bethunia* nobile quoque in Atrebatibus Opidum, annonæ Frumentariæ horreum magnæ olim celebritatis in Atrebatibus, ſive Flandris Occiduis, Dominatus, antequam in Atrebatium nomen Comitatumque una cum aliis concederet. Mercimoniis, rei frumentariæ negotiatione aliarumque rerum, quæ vitæ humanæ uſui ſunt, & exportari ſolent, varietate, eſt pro re nata, florentiſsima. *Aria* ad Liſam ſita eſt, qui eam mediam ſecat: diſtat *Teroana* II milliaribus: Opidum nobile & munitum. Arcem habet antiquiſsimam, & ædificia ſatis commoda. Eſt & *Heſdinum* nobile Gallo objectum vallum ac propugnaculum, quod proſtrato a Cæſarianis ejuſdem nominis Opido, occaſione belli inter potentiſsimos Europæos Principes excitatum. Situm habet commodiſsimum ad ripam fluminis Canchiæ, uno milliario propius Galliam, diſtans quatuor milliaribus Monſtrolio & quinque a S. Paulo. Rigatur & altero fluvio, vulgo Blangis a loco in quo oritur. Ita ut propter loci commoditatem, munimentum habeatur validiſsimum, & propter tranſlationem juris & omnium privilegiorum, quibus olim gaudebat Heſdinum vetus, brevi tempore habitatoribus repletum fuit. Iuxta Fanum Audomari Lacus eſt piſcoſus, in quo aliquot Inſulæ natantes,
Lacus. tes, quæ funiculo arboribus alligato, aut contis quo libeat impelluntur attrahunturque: quales in Lydia *Calaminas* Plinius recenſet. Et ne quis nugas putet, aut exiguas aliquot terræ particulas: ſcire debet, etiam Boves in iis paſci aliaque Pecora poſſe. Sub hiſce Inſulis, brumali tempore, & æſtivo maxima latet Piſcium
Flumina. copia, dum gelu devitant & calorem. Fluvii ſunt præcipui *Lyſa*, *Scarpa*, *Aa*, *Canchia* & *Authia*: præter alios rivos etiam navigabiles. Eſtque non procul *Teroana* ingens Canalis, quem Foſſam novam indigetant: eum alii putant humana induſtria effoſſum tempore Balduini Comitis, ſive adverſus hoſtium excurſiones, ſive ad confinia Flandriæ Arteſiæque diſtinguenda: alii Sinum eſſe exiſtimant maris intercluſi. Certe Morinos Oceano vicinos fuiſſe agnovit etiam Virgilius, quum eos *hominum extremos* dixit. Atqui nunc Teroana octo millibus paſſ. a mari diſcreta: Præterea ex fundo Foſſæ novæ ſæpenumero educuntur partes anchorarum aliaque ferramenta nautica, certiſsima argumenta vicini olim & adluentis Oceani. Silvis etiam non omnino deſtituitur, præcipue Meridiem & Occidentem verſus. Status autem Politici in Arteſia tres ſunt Ordines: Eccleſiaſtici, Nobiles & Civitates præcipuæ. I Membrum ſunt Eccleſiaſtici, in quibus ſunt Epiſcopi II, *Atrebatenſis* & *Audomarenſis* (*S. Omer*): Præpoſiti II, *Bethunienſis* & *Arienſis*. Abbates XX, quorum hæc Monaſteria: Ordinis S. Benedicti VII, *Atrebatenſe*, *Aquicinctenſe Auſcin*, *Audomarenſe*, *Blangiacenſe Blangis*, *Montenſe*, *Hamenſe Hames*, *Alſiacenſe*. Ordinis S. Auguſtini VII, *Auriaſienſe*, *Mons S. Elegii* (*S. Eloy*), *Choquenſe Choques*, *Henninenſe Hennin Lietard*, *de Raſelli Villa*, *Mareolenſe* (*Mareul*), *Aquicurtenſe in Eaucourt*. Ordinis Ciſtercienſis, *Cervicampenſe* (*Cherchamp*), *Clarimarenſe* (*Clommeres*). Ordinis Præmonſtratenſis

Dammartinenſ

Dammartinenſe (*Dammartin*), *Santandreanum*, *Auguatianum*. Collegia Canonicorum x, *Atrebatenſe*, *Audomarenſe*, *Bethunienſe*, *Arienſe*, *Heſdinenſe*, *Lenſienſe*, *Sanpaulitanum*, *Lillerienſe*, *Falckobergenſe*, *Dourienſe*. II Membrum ſunt Nobiles, in quibus Princeps unus *d'Eſpinoy*: Marchio unus *Rentinenſis*, Comites VII, *S. Pol*, *Falquenberg*, *Harlienſis*, *Buſquetenſis*, *Henninenſis*, *Arquenſis*, *Blangiacenſis*. Sed hi duo poſtremi pridem in do[minium] Monaſteriorum S. Bertini & Blangis ceſſerunt, nec in Conventum Ordinum accerſuntur. Caſtellani præ[cip]ui IV, *Atrebatenſis*, *Audomarenſis*, *Bapalmenſis*, *Lenſienſis*. Equeſtres Familiæ Ordine Alphabetico ſunt hæ: *Auſſi*, *Averdoin*, *Aubigny*, *Aix*, *Annequin*, *Annezin*, *Averoult*, *Avion*, *Allennes*, *Anuin*, *Bailleul*, *Beaufort*, *Beaumez*, *Beaurains*, *Beauſart*, *Bellone*, *Berles*, *Billy*, *Boffles*, *Boiſleux*, *Bonnieres*, *Boncourt*, *Boubers*, *Bours*, *Brias*, *Buiſſi*, *Caumont*, *Conroy*, *Contes*, *Coupigny*, *Croiſilles*, *Cunchy*, *Divion*, *Douvrin*, *Enne*, *Erin*, *Eſquerdes*, *Eſtree*, *Foſſeux*, *Frevin*, *Feſchin*, *Gomiecourt*, *Govy*, *Greboval*, *Geuleſin*, *Hubarcq*, *Hachicourt*, *Hamelaincourt*, *Helfault*, *Houchin*, *Houdin*, *la Viefville*, *la Plancque*, *Lignereul*, *Licques*, *Longaſtre*, *Malanoy*, *Maiſnil*, *Mammez*, *Marles*, *Mes en Conture*, *Mingoval*, *Moiry*, *Nedoncelles*, *Neufville*, *Noielle*, *Noircarmes*, *Ococh*, *Olham*, *Oignies*, *Oreſmiaux*, *Plancques*, *Plouick*, *Pronville*, *Querecques*, *Ranchicourt*, *Ranſart*, *Recourt*, *Rebecque*, *Regnauville*, *Rely*, *Rolancourt*, *Rumenghien*, *Sains*, *S. Aldegonde*, *S. Venant*, *Sombrein*, *Souaſtre*, *Tieuloie*, *Tramerie*, *Vaulx*, *Villers*, *Vrolant*, *Wancourt*, *Warluzelle*, *Waurans*, *Willerval*. III Membrum Civitates præcipuæ: Regiæ VII, *Atrebatum*, *Fanum S. Audomari*, *Bethunia*, Aria, *Heſdinum*, *Lens*, Bapalma: Privatorum Dominorum, *S. Pol*, *Perne*, *Lillers*: Item Pagi Vrbium [præ]rogativa utentes, qui etiam ad Conventus Ordinum evocantur XXIIX, *Arques*, *Aubigny*, *Aveſnes*, *Auſſi*, *Beaumetz*, *Blangy en Ternois*, *Buſquoy*, *Carvin*, *Caumont*, *Choques*, *Dovrier*, *Fauquenberghe*, *Freſſin*, *Fleurbay*, *Frevene*, *Frages*, *Gorgue*, *Hennin Lietard*, *Heuchin*, *Hoſdain*, *Labroie*, *Libourg*, *Oiſy*, *Pas*, *Richebourgh*, *Torneben*, *Ventie*, *Vitry*. Con[ci]lium provinciale eſt Atrebati, unde appellationes ad Parlamentum Mechlinienſe deferuntur. Cæterum Atrebatenſis Epiſcopus in ſpiritualibus toti Comitatui præeſt, & Archiepiſcopo Rhemenſi ſubeſt.

Continet hæc Tabula etiam *Picardiam veram* & *Ducatum Cameracenſem* (*Cambreſis*) dictum, qui eſt Princi[pa]tus Imperii, & ab Epiſcopo qui Cameraci reſidet in temporalibus ſimul & ſpiritualibus, regitur. In ſpirituali[bu]s tamen Archiepiſcopo Rhemenſi ſubeſt, & in temporalibus ſub protectione eſt Regis Hiſpaniarum. Atque [hæ]c de Arteſia ſufficiant: ad Hanoniam pergamus.

Hannoniæ Comitatus. Cui adjungitur Namurcenſis Comitatus.

Regio.
Nomina & unde deducta.

HAnnonia Nerviorum olim ſedes, quorum caput hodie dicitur Tornacum, quod Ptolemæus Β γακον vocat. Sæpius hæc Regio mutavit nomen: initio dicta eſt *Pannonia*, Leſſabæo teſte, a Pan cultu: poſtea *Saltus Carbonarius*, inde *Inferior Picardia*: poſtremum Hannonia, ab Hania Fluvi qui mediam regionem ſecat, vernacule *Hainault* vel *Henegouw*, ab eodem fluvio, Gallis *Hai* ſive *Hene* dicto, & antiqua voce Germanica *Gouw*, quæ Regionem vel Pagum ſignificat.

Situs.

Habet a Septen trione Brabantiam, & Flandriam: ab Auſtro Campaniam & Picardiam, ab Ortu Namurcenſes & Leodie ſes, cum dicta Brabantia: ab Occaſu Flandriam cum Arteſia. Longa eſt univerſa Regio viginti milliaribu Lata XVI.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

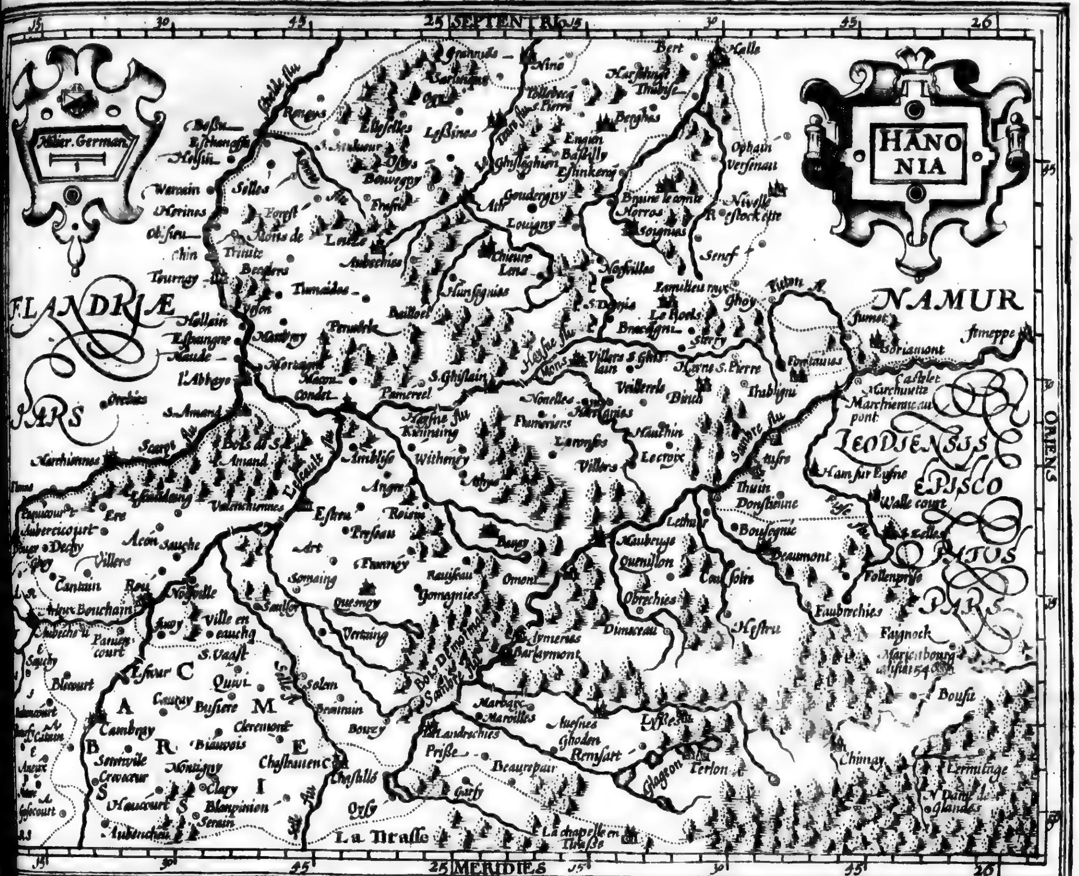
Aër temperatus, ſuavis & ſerenus: Solum fertile, ac cæterarum Frugum, ſed præcipue Frumen præſtantiſsimi ubertas maxima. Abundat Pratis, Paſcuis, Pomariis, aliiſque ad vitæ uſum rebus neceſſari Habet & Metalla Ferri optimi, & Plumbi: præterea Lapidicinas variorum Marmorum, atque etiam duri S licis quem Ovidius Indicem, & *lithanthracon*, *Houlles* vernacule Leodienſes vocant. Ignem flammamq concipiunt foventque, ut carbones: nec alius eorum uſus quam focis exſtruendis, lignis aliquot adject Conflantur hic quoque Vitreæ illæ laminæ pellucidæ, quibus omnem cœli injuriam ex templis & ædib propellimus, hæque præ aliis quæ alibi locorum fiunt, palmam præſtantia ferunt. Omne item vitreorum v ſorum genus, & ſupellex hic conficitur.

Imperium majorum.
Urbes.

Provincia hæc frequenter Dominos mutavit, ac tandem a ſtir Montenſium ad Flandriæ Comites, inde ad Batavicam, deinde ad Bavaricam, ex hac in Burgundicam, p ſtremo ad Auſtriacam familiam devoluta eſt. Vrbes in Hannonia foſſa valloque munitæ ſunt XXIV, inter qu primariæ *Montes* & *Valencena*. *Montes*, *Mons* vulgo, urbs ad Trullam fluviolum, navium tamen capac ſita, amplitudine & vallatis mœnibus inclyta eſt. Fontes in ea vivi permulti: opes amplæ ex mercimon opificiis & agricultura. *Valencena* vel *Valencena*, ſeu, ut quidam volunt, *Valentiniana* (*Valenciennes*) ab e nominis Imperatore, ut autor eſt Sigebertus Gemblacenſis, ad Scaldim ſita eſt, planitie peramœna, eoq; tuta hoſte. In ea eſt Armamentariũ ad belli uſus inſtructiſsimum. Templa duo, unum Sacrũ B. Virgini, ſtructura tiqua, cujus columnæ, ex Marmore & Lapide Porphyretico: alterum S. Ioanni recentius, opus Pepini, Patris C roli Magni: Cœnobia plura: unum præ cæteris nobile Franciſcanorum, quo Comites Hannoniæ & Domini V lencenæ ſeorſim ſepeliuntur. Curia ampliſsima cum Horologio celeberrimo, opus Guilielmi Boni Com Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ. Sunt præterea *Condatum* (*Condé*) ad dexterã Scaldis ripam duobus mil ribus Valencena diſtans, Opidum elegans: *Landreſium* (*Landreſy*) ad Sambrã, celebre obſidione Caroli V. A M.D.XLIII qui tamẽ eo per vim potitus non eſt: *Aveſna* (*Aveſnes*) Vrbs & Munimentum Gallorum finibus positum; ad fl. Hepram: *Chimacum* (*Chimay*) urbs ad fluvium *Blancam* in media Silva, id nuperis be ſæpiuſcule incenſum, dirutum; tamen ad extremum ita reſtitutum, ut multo elegantius renatum videri poſ

Palati

d Ptolemæus B
eo teſte, a Pan
ab Hania Fluv
io, Gallis *Han*
Habet a Septe
cenſes & Leodie
iginti milliaribu
ræcipue Frumen
n rebus neceſſari
eque etiam duri S
nem flammamq
is aliquot adje
x templis & ædib
item vitreorum
, ac tandem a ſti
Burgundicam,
nt XXIV, inter q
m tamen capac
læ ex mercimo
Valenciennes) ab
næna, coq; tuta
irgini, ſtructura
s Pepini, Patris
oniæ & Domini
elmi Boni Com
am duobus mil
one Caroli V. A
allorum finibus
a, id nuperis b
atum videri po
Palati

Palatium habet principale cum horto & Labyrintho ſingularis artificii: *Halla* Brabantiæ finibus contermi-na: *Bouchain* municipium eſt ſitum ad ripam Scaldis fl. inter Cameracum & Valencenas, exſtructum a Pe-pino in memoriam nobilis victoriæ quam hoc loco retulit ab exercitu Theodorici Gothorum Regis: *Quer-cetum* (*Queſnoy*) Opidulum eſt, tertio lapide a Valencena, mercimoniis nobilitatum: *Bellus Mons* (*Beaumont*) Opidulum perelegans, a re nomen habet. *Philippopolis* (*Philippe-Ville*) a Rege Philippo; *Mariæ-burgum* a Re-gina Hungariæ Maria nomina habent: loca munitiſsima ad Gallos reprimendos condita. *Bavacum*, (Gallic *Bavais*) quod nonnulli *Baganum* vel *Bagacum* Ptol. eſſe arbitrantur: nonnulli illud *Belgium* Cæſari in Com-mentariis dictum volunt: ſed refelluntur ab iis, qui in Bellovacis ſeu Picardiæ quodam loco firmioribus ar-gumentis eandem collocant. Sunt & *Maubeuge*, *Bins*, *Reux*, *Soigny*, *Braine le Conte*, *Engien*, *Leſſine*, *Chevre*, *A*

Lacus.
Flumina.
Silvæ.

S. Guillein & *Leuze*. Pagi ſunt præterea CCIↃL, quorum plerique omnes pulcri, amœni, opulenti. Regio La-cubus, Stagnis, Fontibus, ac Fluminibus undique irrigua; fluminibus *Scaldi*, *Sambra*, *Tenera*, *Hania*, & aliis Silvas habet & Nemora admodum jucunda; præcipua vero ſunt *Mormau*, & *S. Amandi*. Porro Reſpublica Valen-cena tanta prudentia conſtituta, & tam bonis legibus ornata eſt, ut Noribergenſes ad ejus exemplum cele-berrimam ſuam Rempublicam voluerint componere, miſsis ad hanc rem aliquot viris prudentibus; quod a Romanos feciſſe accepimus in Rep. Athenienſi. Proinde non eſt mirum ſi ex tam præclara Politia orti fueri Cives per univerſum Orbem virtute celebres; inter quos primas ferunt, Henricus VII Imperator, Dux Lu-tzenburgicus: Maria Filia unica & Hęres Caroli Audacis, Avia Caroli V. Ioannes Froiſardus, Hiſtoricus Nob-liſsimus, qui etiam hoc ipſum initio ſui operis teſtatus eſt.

Status Politicus Hannoniæ V conſtat Membris quæ ſunt, I Pares XII, videlicet *Longueville*, *Lens*, *Filly*, *Chievr* *Aveſne*, *Chimay*, *Levreux*, *Barbanſon*, *Baudour*, *Rebaux*, *Walecourt*. II Prælati Eccleſiaſtici nimirum Abbas & Com I, *S. Wauldrut*. Abbates XXVI, *S. Guiſlain*, *Marchennes*, *Cambron*, *Haſnon*, *Marville*, *Ancin*, *Haultmot*, *Lieſſy*, *S. De-nys*, *Vicogne*, *Feullien*, *Creſpin*, *Bonne Eſperance*, *S. Jean*, *S. Aldegonde*, *Geilenghien*, *Spinleu*, *Ath*, *Fontenelle*, *Beaumo* *Denain*, *Queſnoy*, *Watiebraine Lolive*, *Billiay*, *Leture*: & Collegia Canonicorum. III Nobiles, in quo ſunt Princip-tus unus, *Chimay*; Comitatus X, *Lalain*, *Beaumont*, *Oſtervant*, cujus Civitas primaria eſt *Bouchain*, *Barbanſ* *Aveſne*, *Berlaymont*, *Boſſu*, *Montigny*, *Reux*, *Terrache*. Baroniæ XXII, *Enghien*, *Leuze*, *Havre*, *Ligne*, *Anjoing*, *Vue-chin*, *Fontaine*, *Havaide*, *Kimrain*, *Barlaymont*, *Ville*, *Gomegnie*, *S. Aldegonde*, *Senzelle*, *Condet*, *Haurdain*, *Belleule*, *F gneille*, *Bouſie*, *Roeſir*, *Fraſne*, *Harchies*. Mareſcallus unus; Seneſcallus unus; Venator Magnus unus; Came-rius perpetuus unus. IV Officia Ordinaria (Caſtellaniæ opinor) *Valenchene* etc. V Civitatum Communita

Namurci Comitatus.
Cœli temperies.

Reſtat *NAMURCI COMITATUS*. Hic ſitus eſt inter Brabantiam, Hannoniã & Leodienſem Dio-ceſim: exiguo territorio & montoſo, ſed peramœno. Aërem habet ſalubrem & temperatum. Solum fer Rerum quibus ad ſuſtentationem ſui vita humana indiget. Habet & Ferri Plumbique Fodinas, & Latomia in quibus varii generis ſaxa exſcinduntur, atque imprimis Marmora ſubnigra, & quæ Iaſpidem referun

Nequ

Neque ita pridem cœperunt effodi ſaxa illa ad ignem idonea (*Lithanthracas* nominare poſſumus) de quibus diximus in præcedenti Deſcriptione. Porro ditio iſta omnis initio Dominum habuit titulo Marchionis: poſtea Dominum ſæpius mutavit. Marchio fuit *Philippus*, Frater Balduini Comitis Flandriæ Anno MCC. Comes fuit *Theodorus* : cujus obitu tota ditio ceſsit *Philippo Bono* Burgundiæ Duci, quemadmodum in Germaniæ Inferioris deſcriptione a nobis explicatum eſt. Vrbes in hoc Comitatu muro cinctæ ſunt quatuor, *Namurcum*, *Bovina*, *Carlomontium* & *Valencourtium*. Pagi CXXCII. *Namurcum* (*Namur*) urbs eſt primaria, cujus nomen unde ductum ſit, ignoratur: alii putant a *Nano* Deo Gentili, qui quum antea oracula fundere ſolitus eſſet, ſub adventum Chriſti Servatoris obmutuit. Ergo a Nano muto *Namurcum*: alii a Novo Muro illic Romanorum opera extructo. Vrbs ſita eſt inter duos Montes, in læva Moſæ ripa, qua Sambram recipit. Diſtat IIX mill. Lovanio, X Leodio & totidem Bruxellis. Dives eſt, & ſplendida publicis privatiſque ædificiis, Arce etiam inſtructiſsima bene munita. Quarto milliari a Namurco ſunt *Bovinæ* (*Bouvines*) opidum exiguum, quod bellorum injuriis jam aliquoties vaſtatum, poſtremum vero ab Henrico II Galliæ Rege Anno CIↃ IↃ LIV magna parte deſtructum eſt. Id ex eo tempore Civium induſtria reſtitui & reſtaurari cœpit. *Carlomontium* (*Charlemont*) exſtructum eſt a Carolo V Anno CIↃ IↃ LV adverſus Gallos, qui tunc Marienburgo potiebantur. *Valencourtium* opidum minime aſpernandum Namurco VII milliarium intervallo diſtans. Flumina habet hæc regio piſcoſa: inter quæ primas obtinent *Maſa* & *Sambra*: Fontes vivos & largos. Silvas non tantum ad delectationem, verumetiam ad venationem aptiſsimas, Feris refertiſsimas. Multa ſunt in hoc Comitatu Templa, & Cœnobia ſplendida Namurcenſium Comitum ſumtibus olim conſtructa, & opimis honorata reditibus. Tertio Milliari a Namurco dives eſt pagus *Audennas*, in quo vetuſtiſsimum Monaſterium Canonicarum nobilium Fœminarum exſtructum inſtitutumque a Begga filia Pepini veteris, a qua primum creduntur dictæ Veſtales *Bagginæ*. Status Politicus Comitatus Namurcenſis tribus conſtat Membris, quæ ſunt Eccleſiaſticus Ordo, Nobilitas, Civitates præcipuæ. In Eccleſiaſtico Ordine ſunt Abbates *Floref*, *Grampré*, *Anden*, *Bonef*, *Waſſore*, *Haſtieis*. Nobilitas *Done* Vicecomitatus etc. Civitates præcipuæ *Namur*, *Bovinæ*, *Charlemont*, *Valencourt* ſive *Walencourt*. In vrbe Namurcenſi ſedes eſt Conſilii Regii, a quo appellatio eſt ad Curiam Mechlinienſem. Eſt & Sedes Epiſcopi, cujus Templum Cathedrale ſacrum eſt S. Albino. Cives armis addicti ſunt, Gallicus iis ſermo, ſed corruptus. Mercatores pauci & opifices: Nobilium magna turba: ſed qui nothi ſunt Illuſtrium Principum, vel è nothis oriundi.

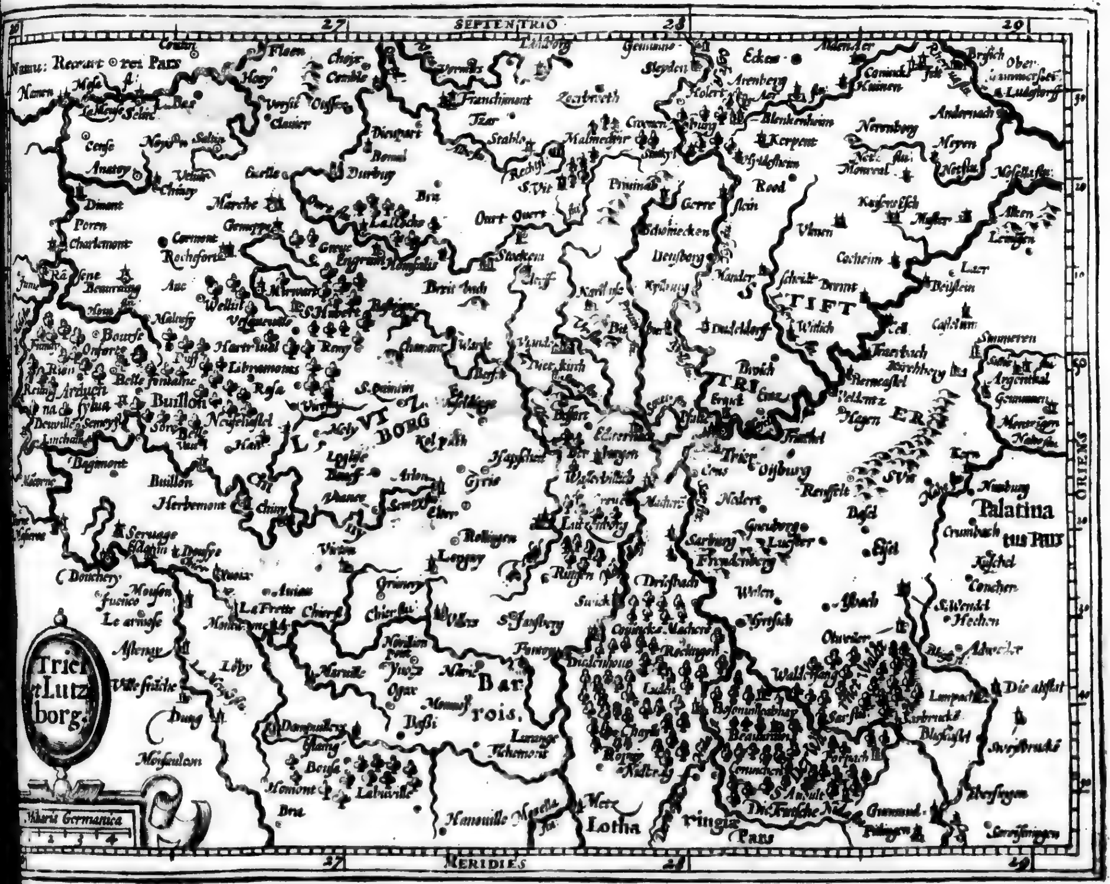
Soli fertilitas.
Imperium majorum.
Urbes.
Flumina.
Silvæ.
Opera publica.

Reſtant

Lutzenburgicus Ducatus & Trevirenſis Provincia.

Regio. Reſtant in Inferiori Germania duæ Provinciæ, *Ducatus Lutzenburgicus* & *Trevirenſis Provincia*, paucis explicandæ. *Unde nomē habeat.* Ducatus *Lutzenburgicus* nomen habet a primaria totius regionis Civitate: hæc(ut nonnulli opinantur) a fluvio *Elza Auſontia* forte Antonini. Ab Elza fit Elzen-burch; inde *Lutzenburch*. Petrus Divæus aliam de Lutzenburgo ſententiam notat his verbis: *Leucorum gentem* (inquit) *juxta Treviros, Mediomatrices, ac Lingonas habitaſſe indubutatum eſt: Opida eorum Tullus ac Naſium, Ptolemæo celebrata nomen ſervant, Toul & Nancy; vernacule crediderim appellatos, de Lutzen, & late imperaſſe, ut ab iis Lutzenburgi celebris Opidi nomen ortum ſit, quaſi der Lutzen burch.* Hæc ille. *Situs.* Terminant hunc Ducatum ad Septentrionem Leodienſes & Namurcenſes; ad Auſtrum Lotaringi; ad Ortum Moſella cum Epiſcopatu Trevirenſi; ad Occaſum Moſa cum Silva Arduenna. Ambitus totius regionis eſt LXX milliarium. *Soli fertilitas.* Regio hæc licet montoſa & ſaltuoſa, bona tamen, benignaque ac fertilis eſt. Dividitur in duas partes, quarum altera *Famenna*, altera *Arduenna* dicitur. *Famenna* fertilior eſt Segetis & Vini. *Arduenna* aſperior; ſed quæ aſperitatem venationum bonitate & Ferarum optimi generis mirifica abundantia compenſet. Metalla Ferri ſunt non procul a *Manderſcheid*, in dominiis *Keyla*, *Cronenberch* & *Sleida*, ad vallem cui nomen eſt *Hellenthal*; Conflantur hoc loco ab iſtis Cyclopibus incudes, fornaces ferreæ, pyreteria, quæ per totam Germaniam ingenti lucro diſtrahuntur. *Imperium majorum.* Titulum duntaxat Comitatus initio habuit, atque adeo *Henricus Septimus* Imp. Comes fuit Lutzenburgicus non Dux. Poſtea in Ducatus dignitatem, qua hodie adhuc utitur, evecta fuit. Hoc ali Wenceſlao Romanorum Regi, alii Carolo quarto tribuunt; Conradus autem Vercetius Henrico VII adſcribit primo ex ea familia Romanorum Imperatori. Primum hujus Comitem *Sigifridum* fuiſſe, in ſchedi manu exaratis ſe reperiſſe ſcribit Ortelius; eumque Filium fuiſſe Tacuini Ducis Moſellani. Fuit olim Lutzenburgum Trevirorum portio. *Urbes.* Vrbes habet viginti, vallo & foſſa munitas, quarum nomina hæc ſunt *Lutzenburgum, Arlonum, Rodemachera, Theonis villa, Gravemacherum, Coningſmacherum, Dierichum, Virtonium, Echternachum, Vianda, Baſtonacum, Mommedium, Novum Caſtrum, Danvillerium, Marvilla, Roccha, Durbis, S. Viti urbs, Marza & Salma.* Sunt & Vrbes aliquot quarum mœnia ſolo æquata ſunt & Arces Vrbium pene æmulæ, *S. Joannis* & *Manderſcheid*, quibus titulus eſt Comitatus. Vrbs primaria *Lutzenburgum*, aliis *Lucemburgum*, & *Leuceburgum*, Ptolemæo *Auguſta Romandiorum*. Guicciardinus dictum vult quaſi Lucisburgum, hoc eſt, arx Solis: quemadmodum pleraque alia hujus tractus loca a Gentilium Diis denominata videri poſſunt: *Arlon* ab ara Lunæ, *Ivois* a Iove, *Marche* a Marte: ſed an hæc ver origo ſit, alius eſto arbiter. Vrbs ſita eſt loco peramœno, parte altera montoſo, altera plano. Hanc Elz fluvius interluit, partem Vrbis ſuperiorem & montanam, ab inferiori & plana dirimens. Ædificia in eado muſque utcunque ſplendidæ, verum belli injuriis varie afflictæ: ac Templum ſacrum Nicolao: Cœnobium Franciſco, in quo ſepultus Ioannes Lutzenburgicus Rex Bohemiæ, filius Henrici VII Imperatoris & Pate Caroli IV. Vrbs hæc etſi Martis frequenter deformata furoribus, cui nihil cum Muſis otio & tranquillitat gaudentibu

SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS
Trier et Lutzeborg.
Miliaria Germanica
Palatina
Barrois.
Lotharingia
Trier
Andernach
Cochem
Simmeren
Hanouille
Metz
Bouillon
Luxenborg

gaudentibus commune, illuſtres tamen eruditione viros edidit. Atque inter multos Nicolaum Navium hominem uſque adeo doctrina & rerum prudentia magnum, ut Curiæ judicialis apud Lutzenburgum Præſes, non ante munus quam vitam, Flium autem reliquerit ſibi cognominem, qui paternas æquans virtutes, tantum apud Carolum v Cæſarem gratia valuit, ut in toto Imperio Cancellarii Vicarius ab eo conſtitutus, id muneris cum vita finierit. *Arlonum* vernacule *Arlon*, ſitum eſt in Montis vertice, Opidum ſatis elegans. Lunam Deam hic olim gentilitio more cultam, & inde nomen habere putatur. Hic multa antiquitatis Monumenta eruta quæ Comes Petrus Erneſtus hinc ad ædes ſuas ampliſsimas, quas habet in Pomœrio urbis Lutzenburgenſis, transferri curavit. Patria hæc fuit Bartholomæi Latomi, Viri egregie docti. *Flumina.* Fluminibus regio omnis rigatur plurimis. Eorum primum nobiliſsimumque eſt *Moſella*, de quo in Lotharingia diximus. Reliqua ſunt *Chier, Moſa, Bemoij*, Houl, *Lech, Alſatus, Atardus, Sourus, Prumeus, Mineus, Ghomeu, Orto, Albis*, ac innumeri pęne rivuli. *Montes.* Montibus regio undique attollitur, *Silvæ.* Silviſque innectitur denſiſsimis. Eæ omnes Arduennæ totius Galliæ Silvæ maximæ, rami ſunt. *Ratio gubernandi.* Status Politicus, ut in cęteris III habet Membra, quæ ſunt, I Eccleſiaſticus Ordo; II Nobiles, in quo Comitatus *Vianden, la Roche en Ardenne, Salme, Durby, Marche, S.Vit, S.Janſberg*: Barones complures, & Dominia multa. III Membrum Civitates principales, *Lutzenburgum, Arlonum, Theonis Villa*, alias *Dietenhove, Rodemachera*. Curia totius Provinciæ in urbe Lutzenburgo jus dicit, ſermone vel Gallico vel Germanico, pro locorũ ratione quibus jus dicitur. Germanice enim loquuntur Lutzenburgi, Arloni, Rodemacheræ, Theonvillæ: Gallice vero Ivoys, Mommidy, Marveil & Danvilliers: atque ob hanc cauſam neceſſe eſt & Iudices & Advocati & alii curiæ Miniſtri utramque Linguam calleant. Ab hac autem Curia provocatur Mechliniam, ubi quæ ſcripta ſunt Germanice bona fide Gallice redduntur.

Trevirenſis Provincia.

Regio. *Situs.* HÆc de Ducatu *Lutzenburgico*, ſequitur *Trevirenſium* antiqua admodum ditio, cui ab urbe nomen. Terminatur a Septentrione Comitatu Naſſavienſi, Ducatu Montenſi & Epiſcopatu Colonienſi: ab Ortu Ringovia & Haſsia: a Meridie Weſtrichia & Bipontino Ducatu: ab Occidente Ducatu Lutzenburgenſi. *Aëris temperies.* Aër frequenter hic eſt nubilus & pluvioſus, ut quidam huc accommodent cloacam Planetarum, verum id propter convallem, ubi nebulæ ſuſpenduntur, evenire nonnulli aſſerunt. *Soli qualitas.* Regio ipſa inæqualis eſt: alicubi enim Montibus ſterilibus aſpera eſt: ob idque ſilveſtris & ſqualida, & præter Avenam vix quicquam proferens: alicubi vero fœcundior eſt verſus Rhenum & Moſellam. Metalla generat varii generis, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum. Proprium ſemper Ducem legitur habuiſſe. *Imperium majorum.* Nunc autem Archiepiſcopum in Electorum ordine agnoſcit Dominum. Armis autem Trevirenſes i[...] potentes fuere, ut duce Ambiorige Cottam & Sabinum legatos Cæſaris apud Eburones interfecerint tota funditus legione deleta. Sed capti poſtea ſunt a Labieno. Fatetur Cæſar, Trevirorum civitatem

prop

propter Germaniæ vicinitatem cotidianis exercitatam bellis, cultu & feritate non multum abſimilem a Germa-
nis fuiſſe, neque imperata unquam niſi exercitu coactam feciſſe. Tantum ſcilicet antiquitus fuit Belgis libertatis
ſtudium.

Vrbs primaria *Auguſta Trevirorum*, vulgo *Trier*. Hæc cum antiquiſsimis Europæ urbibus de antiqui- *Urbes.*
te contendit atque hujus antiquitatem trecentis & mille annis, ante urbem Romam perſcrutatus eſt
neas Silvius. Eam Moſella mediam perlabitur. Natura loci (ut Simon Richwinus ad Munſterum ſcribens
ſtatur) ſatis eſt ad delitias & amœnitatem facta, ſive montes & valles, ſive flumina & rivos pratis interjectis
ectare velis. Montes Bacchico cultu virent. Ager ſatis hic eſt fœcundus: omnis generis piſces & ferina hic
bundant. In Trevirenſi Provincia hæc ſunt: Abbates, *Prumienſis*, *S. Maximini* proxime Treviros, *Metloch*,
mmebodt, *Toley*. Comitatus qui ſunt intra Trevirenſem ditionem, *Manderſcheyt*, *Keihel*, *Weirnenborch*,
reſteyn, *Veldentz*. Baroniæ *Winnenberg* & *Bilſtein*. Dominia *Paſſenheim*, *Saffich*, *Zur Leyen*, *Eltz*, *Permont*,
ldenborgh, *Eerenborch*, *Waldeck*, *Hertelſtein*, *Kerpen*. Præfecturæ *Schoinbergk*, *Schoinecken*, *Hildeſheim*, *Daune*,
Over-Manderſheidt, *Kylborch*, *Ulmen*, *Cochcim*, *Kempenich*, *Meyen*, *Monreal*, *Keiſers Eſch*, *Munſter*, *Meivelt*,
Over-Hammerſtein, *Welſch Billich*, *Broich*, *Pfaltz*, *Witlich*, *Sarborch*, *Grimborch*, *S. Wendel*, *Bleiſcaſſel*, *Hunel-*
in, *Baldenaw*, *Berncaſtel*, *Cell*, *Baldeneck*, *Schoineck*, *Coblentz*, *Boppart*, *Over-Weſel*, *Eerenbreitſtein*, *Monta-*
r, *Vilmar*, *Brechen*, *Caemborck*. Vrbes præter Auguſtam Trevirorum ſunt ad Moſellam: *Nivomagum divi*
ſtra inclyta Conſtantini, *Veldentz*, *Cell*, *Beilſtein*, *Confluentia*, & alibi aliæ. Comitatus confines Provinciæ
revirenſi in hac Tabula comprehenſi ſunt, *Blanckenheim*, *Arnſberg*, *Nuenar*, *Reiferſcheidt*, *Sleiden*. Dominia
nenburg, *Smidheim*. Duo hic ſunt Lacus miræ profunditatis, nempe *Ulmenſis* & *Laichenſis*, in quorum po- *Lacus.*
eriore reperiuntur Lapides viridis, crocei & rubicundi coloris, qui Smaragdos & Hyacinthos æmulantur.
ajori autem ex parte fluviis, torrentibus, ac rivulis irrigatur, qui omnes Moſellæ commixti ad Rhenum de-
untur: unde omnis generis Piſces hic abundant. Inter fluvios ſunt *Kil* qui & *Gelbis*, *Prum*, *Ur*, *Sara*, *Ahra*, *Flumina.*
a, & alii. Montes *Meliboci*, *Agnobi*. Silva *Arduenna* varie hic diffunditur, diciturque pro locis modo *Weſter-* *Montes.*
t, modo *Eider-Waldt*, modo *Ebers-Waldt*, quæ Silvæ Feris refertiſsimæ ſunt. *Palatium* Treviri eſt ſpectandæ *Silvæ.* *Opera publica.*
iquitatis. Aliæ inſuper moles adhunc exſtant, aliæ ſub cæcis terræ ſpeluncis ſepultæ jacent, quæ cum indies
untur admirandam exhibent vetuſtatem. Antiquiſsima etiam totius Germaniæ Academia inſignitur. Ar- *Schola.*
m & linguarum ſtudia quæ hic floruerunt, commemorare nihil attinet, quum ex media etiam Italia eo con-
xiſſe pleroſque, certum ſit. Mores hominum hic natorum plerumque triſtes ſunt, & ad Melancholiam pro- *Mores.*
res, ſed tamen manſueſcunt paullatim commercio extraneorum, & Stoicum illud ſupercilium convictu ſeu
eatur.

In univerſum Moſellanorum corpora laboribus induruerunt ad miraculum uſque. Per Montes aërios, vel-
i Capræ reptare & evadere ſpectantur. Reſiduum Provinciæ Trevirenſis, quod hac Tabula contineri non po-
t, invenies in III Tabula Weſtphaliæ.

IN GERMANICAS TABVLAS
Vtilis & prænoſcenda

INSTRVCTIO.

QVandoquidem Imperium Romanum penes Germanos eſt, & politice admodum in ſua Memb diviſum, operæ precium exiſtimavi ejus diſpoſitionem & ordinem, qualis in ſcripto, quod Matr culam Imperii vocant, extat, hodieque in uſu eſt, oculis ſubjicere: deinde in tabulis ſua quæqu Imperii Membra commonſtrare, quo ubi terrarum quæque ſedem habeant, ſtudioſus Politiæ lecto facile reperire poſsit. Duo autem ejus Matriculæ exemplaria ſum nactus, unum ſcriptum, alterum Veneti Italica lingua excuſum; utrumque plus ſatis depravatum, & multo aliam hujus Matriculæ formam nunc in Im perio extare intelligo, proinde nemo quæſo mihi vitio vertat, nemo offendatur oro, ſi quæ Imperio hic adſcr pta inveniat, quæ illius non ſunt, aut ſi quæ ſunt omiſſa; non enim mea eſt intentio de omnibus ſinguliſq Imperii Membris definite dicere, neque id mihi ex corruptis admodum exemplaribus fuit poſsibile, præcip cum ſciam multa quæ olim Imperii fuerunt, poſt in privatum Principum jus ceſsiſſe, ſive permutatione, ſive o pignoratione, ſive donatione ob inſignia erga Imperium merita, ſive redemtione, ſive aliis de cauſis; neque ve iſta quæ Politicorum ſunt non Geographorum ſtudia proſequi meum eſt, ſed ex qualicunque Matriculæ exem plari hoc tantum quæro, ut elegantiſsimam Imperii diſpoſitionem, & per Germaniam diſtributionem oſte dam, quoq; ſtudia, Geographiæ & Politicę adminiſtrationis quomodo ſe mutuo illuſtrare poſsint, declarem. ergo talis Imperii conſtitutio & ordo.

Imperator caput eſt Imperii,

Et tria ſub ſe habet Membra, quorum Comitiis de omnibus Imperii negotiis conſulitur & concluditur, vide cet Electores ſeptem, qui ſub Gregorio x, anno Domini circiter CIↃCCLXXIII primum inſtituti, & a Caro quarto Imperatore confirmati ſunt, ut oſtendit Onuphrius in Comitiis Imperatoriis, & Ioannes Aventin lib. 5. hiſtoriæ Bavaricæ. His ſolis competit Imperatoris electio. Secundum Membrum ſunt Principes Eccleſ ſtici & ſæculares. Tertium Civitates liberæ.

Primum igitur Membrum Imperii ſunt VII Electores.

Archiepiſco

Archiepiſcopus Moguntinus Imperii Romani Archicancellarius per Germaniam.
Archiepiſc. Trevirenſis Impe. Rom. Archican. per Galliam & Regnum Arelatenſe.
chiep. Colonienſis Imperii Rom. Archicancellarius per Italiam.

Rex Bohemiæ Imper. Ro. Archipincerna.
Comes Palatinus Rheni Imperii Romani Archidapifer.
Dux Saxoniæ Imp. Rom. Archimarſcalcus.
Marchio Brandeburgenſis Imperii Romani Archicamerarius.

Secundum Membrum eſt Principum Virorum & Nobilium.

Nomina locorum vulgaria ponam, ut ſunt in Tabulis, & numeros apponam Circulorum in quibus poſtea repetuntur, quo facilius in Tabulis inveniri queant.

Archiepiſcopi.		Halberſtatt in 9. opinor circulo.		Vtricht	7
agdeburg	9	Ferden	7	Camin	8
altzburg	2	Munſter	7	Swerin	9
eſançon	5	Oſenbrug	7	Geneve	5
emen	9	Paſſaw	2	Camerick	7
Epiſcopi.		Friſingen	2	Verdun	5
amberg	1	Kempſe		Loſan	5
urtzpurg	1	Gurck alias Goritz	3	Metz	5
ormis	5	Seckaw, Segovia	3	Toul	5
ier	5	Havandt	5	Luyck	7
asburg	5	Baſel	5	Trent	3
hſtatt	1	Sitten ſive Wallis	5	Brixen	3
.Augſpurg	4	Regensburg	2	Merſpurg	8
oſtnitz	4	Maiſſen	8	Labach	3
ildesheim	9	Naumburg	8	Vienna	5
aderborn	7	Minden	7	Brandenburg	8
Chur	4	Lubeck	8.9	Ratzenburg	9
				Schleſwick	9

Havelburg

Havelburg. 8

Sæculares Principes & Nobiles.

Dux Bavariæ 2
Archidux Auſtriæ 3
Dux Burgundiæ 10
Dux Saxoniæ 8
PalatinusBavariæ 2
Dux Iuliæ,Cliviæ,Bergæ 7
Marchio Brandeburg 8.1
Dux Brunſwick 9
Dux Lunenburg 9
D.Pomeren 8
D.Mekelnburg 9
D.Lawenburg 9
D.Holſten 9
D.Lotringen 5
Landgr.Heſſen 5
D.Wirtenberg 4
D.Zweibrug 5
D.& Co.Spanheim 5
Marchio Baden 4.5.7
Landgr.Luchtenberg 2
Princ.Anhalt 8
Com.Hennenberg 1
Burggr.Meiſſen.

Gallici Principes.

D.Meiſs.alias Maſſa
D. Savoye 5
D.Chalon,forte Calim in circulo. 5

Eccleſiaſtici.

Pr.Abbas Fuld. 5
Pr.Ab.Hiersfeldt 5
Pr.Ab.Kempten 4
Ab.Reichenaw 4
Pr.Præpoſ.Wiſſenburg 5
Pr.Ab.S.Galli 4
Pr.Ab.Saltfeldt 8
Pr.Præpoſ.Elwangen
Teutſch ordens Maiſter 3
Iohans ordens Maiſter 5
Ab. Waingarten 4
Ab.Salmanſweiler 4
Ab.Kreutzlingen 4
Pr.Ab.Murpach 5
Ab.Walkenriedt 8
Ab.Schuttern 4
Ab. Weiſſenow,ſive Minderaw 4
Ab.S.Blaſi 4
Ab.Maulprun 4
Pr.Ab.Corbey 7
Ab.Schuſſenriedt 4
Ab.Rittershauſen 8
Ab.Stein am Rhyn 4
Pr.Ab.Scafhauſen 4
Ab.Kempeſeck 2
Ab.Waldſachſen 2
Ab.Finſideln 4
Ab.Rockenburg 4
Ab.Ochſenhauſen 4
Præpoſ.Seltz 6
Ab.S.Gilgen Norinbergæ 1
Ab.Nuenburg
Ab.S.Maximini juxta Trier 6
Ab.Heveldshauſen
Ab.S.Iohans zu Curtel
Ab.Gengenbach 4
Ab.Konigsbrun 4
Ab.Rodt,alias Roden
Ab.Markthal
Ab.Rockenhauſen
Ab.S.Peter im Schwarztwald
Præpoſ.Odenheim
Pr.Ab.Stablo
Ab.Diſidienſe
Ab.Berkenhauſen
Ab. Elchingen
Ab.Hentzlingen
Ab.Vrſſenis
Ab.Planckenburg
Ab.Yſſui
Ab.Pfeſſers
Ab.S.Iohan im Thurtal
Ab.Petershauſen Conſtantiæ
Ab.Pruim
Præpoſ.Camberg
Ab.Reishaim
Ab.S.Heimeran Ratisbonæ
Præpoſ.Berchtolſgaden
Ab.S.Gregorii Munſter
Ab.Muncherode
Ab.S.Cornelis Munſter
Ab.Werden
Ab.Aurſperg
Ab.Yrſe
Ab.Brun
Ab.Echternaken
Ab.Hervorden.

Abbatiſſæ.

Quedelnburg
Eſſen

Alt Munſter to Regensburg 2
Pr. Ober Munſter to Regensburg 2
Kauffingen 5
Lindaw 4
Pr.Gernrode 8
Buchaw 4
Rotenmunſter 4
Hippach 4
Guten zel 4
Beundt 4
Baley { Coblentz 6
Elſas 4
Oſterich 3
In der Etſch. 3 }

Comites Barones & Domini.

Com.Helfenſtein 4
Co.Kirchberg 4
H.Tuſſen 4
Co.Wiſenſtaig 4
Co.Lauffen 4
Co.Montfort 4
Co.Furſtenberg 4
Co.Zimmeren 4
.Gundelfingen 4
H.Stutgart 4
H.Iuſtingen 4
H.Schenſlingen
Marckg.Eberſtein 4
B.Gerolt zeck 4
B.Ober Hewen 4
Co.Otingen 4
B.Rapoltſtain 5
H. Rapoltzkirchen 5
B.Stauffen 2.4
H.Hohen Rechperg 5
H.Berletzick
H.Hohen Konigſperg
H.Hohenfeldt & Tipoltzkirch
C.Sultz 4
Co.Hohen Zollern 4
H.Braides
B.Sonnenberg 4
Com.Caſtel 1
Co.Vertheim 1
Co.Rheineck 1
Co.Hohenloe 1
H.Reichelſperg 1
H.Limburg 1
Co.Erpach 1
Co.Leiningen 5
Co.Falckſtein 5
Co.Hanaw 5
Co.Luchtenberg 5
Co.Naſſaw, Breda, & Dillenborg 10.7
Co.Wisbaden & Iltzſtain 5
Co.Sarbrucken 5
Co.Waldtpurg 4
Co.Naſſaw in Weilpurg 5
Co.Beilſtein 6
Co.Konigſtein & Epſtein 5
Co.Eiſenberg ſuperius 5
Co.Eiſenberg inferius 6
Co.Merſen
Co.Budinghen
Co.Wirnenberg 7
Co.Solms 5
B.Vinnenberg aut Vanenberg forte 7
Co.Arnsberg 7
Comites Rhenenſes 5
H.Falckenſtein 4
H.Kunſeck 4
H.Kunſeckerberg 4
Co.Horn 10
Co.Seyn 7
Co.Vintzlingen
Co.Reyen
Co.Bitſch 5
Com.Salm 5
Co.Veldentz 5
Co.Dengen 4
Co.Rappin 8
Co.Hardech 3
Co.Hohenſtein 8
Co.Wolkenſtein 3
Co. Schaumburg & Giengen 7.3
Co.Dierenburg & in Someraw 7
Co.Mansfelt 8
Co.Stolberg 8
Co.Buchlingen 8
Co.Barbey & Mullingen 8
Co.Gleichen 8
Co. Schwartzenburg 1.8
Co.Suenberg, Schonberg opinor 8
Co.Iude H.im Ruech
H.Geraw

Co.Ples	5	Co.Witgenſtein		H.Haber,alias Havere	5
Co.Plawen	8	Co.Spigelberg		H.Wildenfels,aut Widersfels forte	8
Co.Weda & Ringelberg	7	Co.Biverſdorff		B.Tautenberg	8
H.Reichenſtein		H.Ridberg	7	Co.Tubingen	4
Co.Olnbrug		Co.Teckelnborg	7	Co.Blankenberg ſive Blammont	5
Co.Lœbenſtain	4	H.Linge		Co.Kirchingen,Krehanges	5
Co.Regenſtain		Co.Dortmund	7	H.Senſter	3
Co.Weſtfreiſlandt		Co.Winſdorff		H.Roggendorff	3
Co.Oſtfreiſlandt	7	Co.Ortenberg	2	H.Alendorff	
Co.Van der Lippe	7	Co.Ripperſhoden		H.Kunigſuckerberg	
Co.Oldenburg	7	Co.Hagen	2	H.Morſpurg & Befort	5
Co.Delmenhorſt	9	Co.Hoonfels	2	H.Brandenſtein & Ranſs.	
Co.Hoya	7	Co.Leiſeneck	8	H.Wolfſtein	
Co.Weſtenburg	5	Co.Bergen	10	H.Permont	
H.Muntzenburg	5	B.Degenberg	2	H.Fronsbek	
Co.Lemgow		B.Oberſultzberg	2	H.Flackenſtein	
Co.Waldeck	5	H.Somiriſſ.		H.Witten	
H.Loſtenſtein		Co.Manderſcheid	7	Ritt.Fridberg	
Co.Diepholt	7	Co.Reiferſcheidt	6	Ritt.Gleichauſen,	
Co.Steinfort	7	Co.Egmont & [illegible]elſtein	10		
Co.Benthem	7	H.Bergen & Waelhem	10		
Co.Brunchorſt	7				

In hoc ſecundo Membro quædam numeris carent,quia poſtea in circulis non repetuntur.Pr.Principes,Ghe.furſten,prelaten ſignat, D.Duces,Co.Comites.H.Herrſchafften Dominia,B.Barones.

Tertium Membrum Imperii eſt Civitatum liberarum.

Rheiniſche Banck.				
Coln	6.8	Worms	5	Hagenaw
Aken	7	Spier	5	Weiſſenberg
		Turckheim	5	Straesburg

Obe

Ober Ebenhaim	5	Goſler	9	Gemundt in Schwaben	4
Roſshaim	5	Gottingen	9	Eſlingen	4
Schletſtat	5	Brakel	7	Reutlingen	4
Colmar	5	Wartburg	7	Weyl	4
Altach	5	Lemgow	7	Pfullendorff	4
Baſel	5	Duysburg	7	Kauffbeurm	4
Kaiſersberg	5	Dantzick	8	Northauſen	
Mulhauſen im Suntgow	5	Elbinghen.	8	Vberlingen	4
S.Gregoris Munſter	5	Schwabiſche Banck.		Wangen	4
Metz	5	Regensburg	2	Yſui	4
Toul	5	Nurenberg	1	Lewkirch	4
Verdun	5	Rottenburg an der Tauber	1	Memmingen	4
Landaw	5	Weiſſenburg an Nortgaw	2	Kempten	4
Kaufmans Sarbruck	5	puto		Buchorn	4
Beſançon	5	Donawerd	4	Ravensburg	4
Camerick	7	Winſhaim	1	Bibrach	4
Franckfort	5	Schweinfurt	1	Lindaw	4
Fridberg in Wederaw	5	Wimpfen	4	Coſtnitz	4
Gelnhauſen	6	Hailbrun	4	Rotweil	4
Wetzlar	5	Hal in Schwaben	4	Offenburgk	4
Alen	4	Norlingen	4	Gengenbach	4
Lubeck	9	Dinckelſpuel	4	Zel in Hamerſbach	4
Hamborg	9	Vlm	4	Schaffhauſen	4
Dortmund	7	Auſpurg	4	S.Gal	4
Mulhuſen im Duringou	9	Gengen	4	Buchaw am Federſee.	4
Northauſen	9	Bopfingen	4		

Præter hanc trium Membrorum ordinationem, ad vitanda ſchiſmata in Imperio, ad mutuam Principum Germaniæ defenſionem ac pacem communem ſervandam, diviſæ ſunt Provinciæ Imperii in ditiones aliquot, quas Circulos appellant, inque iis inſtituta ſunt particularia Imperii conſilia, Circulorum videlicet. Primum ſex anno CIↃ IↃ Auguſtæ, deinde x anno CIↃ IↃXXII Norimbergæ. Eligit autem quiſque Circulus ſibi ex ſuo corpore Præfectum ſæcularem, qui ſit Princeps, Comes, Baro, aut ex præcipua Nobilitate, cui ex eodem corpore IV Conſiliarii, viri ſæculares, honeſti & prudentes adjunguntur. Numerabo & diſtinguam hic Circulos, verum in Tabulis eorum Principes & Membra deſcribam.

Primus

Primus Circulus eſt Franconiæ & in Tabula Franconiæ declarabitur.
Secundus eſt Bavariæ & in ejuſdem Tabula explicabitur.
Tertius eſt Auſtriæ & in Auſtriaca Tabula deſcribetur.
Quartus Sueviæ, in Tabula Wirtenberg.
Quintus eſt Circulus Rheni, qui in Alſatiæ inferioris Tabula exponetur.
Sextus IV Electorum Rheni, in Palatinatus Tabula.
Septimus Germaniæ inferioris ſive Weſtphalicus, Tabula Weſtphaliæ prima.
Octavus Saxoniæ ſuperioris, in ejuſdem Tabula.
Nonus Saxoniæ inferioris, in ejuſdem Tabula.
Decimus Burgundiæ, in Burgundiæ ſuperioris Tabula.

Camera Imperialis.

Præter hæc Circulorum Conſilia, ad cauſas graviores, quæ per Imperium accidunt jure decidendas, inſtituta & Sipræ Camera Imperialis, cui præeſt Iudex Princeps, aut ut minimum Comes, vel Baro, iſque ſecularis, ſi ad hoc munus idoneus reperiri poſsit. Aſſeſſores huic & conjudices ab Imperatoria Majeſtate duo ex Comitibus aut Baronibus, duo ex Iuriſperitis, duo item ratione terrarum, quas hæreditarie in Imperio poſsidet, aut ab Imperio habet, ex equeſtri ordine Nobiles, hoc eſt, ſex in univerſum dati ſunt. Ab Electoribus item ſingulis unus, & ab unoquoque Circulo duo ſuperadditi ſunt, quorum dimidia pars ex Iuriſperitis, dimidia altera ex Equeſtri ordine ſunt electæ.

CATALOGUS TABULARUM GERMANIÆ.

I	Germaniæ univerſalis.	XVI	Haſsia.
II	Friſia Occidentalis.	XVII	Thuringia.
III	Emdenſis Comit.	XIIX	Franconia.
IV	Weſtphaliæ tabula 1.	XIX	Bavaria.
V	Weſtphalię tabula 2.	XX	Palatinatus Bavarię cujus extrema ad Septentrionem vide in tabula Franconiæ.
VI	Weſtphaliæ tabula 3.		
VII	Comitatus Meurſenſis &c.	XXI	Saxonia ſuper.
IIX	Leodienſis Diœceſis.	XXII	Brandeburg.
IX	Waldeck.	XXIII	Rugia.
X	Palatinatus Rheni.	XXIV	Bohemia.
XI	Wirtenberg.	XXV	Moravia.
XII	Alſatia inferior.	XXVI	Auſtria.
XIII	Alſatia ſuperior.	XXVII	Saltzburg.
XIV	Saxonia inferior.	XXIIX	Polonia.
XV	Brunſwick.	XXIX	Hungaria.

SIc ſe habet & univerſim & ſpeciatim *Germania Inferior* : jam nunc flumine Rheno tranſito , Germania vulgo *Superior* , Ptol. *Magna* , ſe offert , Europæ latiſsima regio , Romanique Imperii decus. Hanc, qua fere illam Methodo percurram : Generalia priore loco indicaturus, inde Specialia. Vt autem a nomine ipſo ordiar: *Germaniæ* ſive *Germanorum* nomen varii varie derivant. Hic namque *Germanos* quaſi *Gaarmannen* i. prorſus viros , ob Martium ac virile virtutis robur : ille a certa obſtinataque fide quam ſibi mutuo integram præſtabant , æternum nomen inveniſſe exiſtimat : neque perperam divinaſſe creditus eſt , qui ab honorata militia nominis Etymon deducere voluit, quaſi , *Geert-man* , contracta vocis mole , *German* , dictus populus fuerit. Alius pure puteque Latina voce, veluti genuinos & gneſios dictos cenſet, quod priſcæ integritatis & ruſticanæ ſimplicitatis nulla fere gens plus retinuerit : cujus ſomnii auctorem in aures populi influere , & ad gratiam loqui voluiſſe apparet : quamvis ſimili errore involutus cum Livio Geographus Strabo ſummo jure inditum illi genti a Romano populo illud nominis putat , quod pęne legitimi ac Germani Fratres Celtarum eſſent , ſive mores & vivendi ritum , ſive proceritatem corporum & rutilam cæſariem ſpectare quis velit. Ioannes Goropius Becanus , a cogendo militem & ad ſe colligendo non abſurda ratione deducit a *Geren* , quod eſt , cogere. Cujus opinioni adjumento eſſe & adminiculi vicem præbere videtur Tacitus , qui in Commentario de moribus Germanorum profitetur , *Germaniæ vocabulum recens eſſe , & nuper additum , quoniam qui primi Rhenum transgreſſi* (ut ejus verbis dicam) *Gallos expulerant , nunc Tungri , nunc Germani vocati fuerint , ita nationis nomen , non gentis evaluiſſe paullatim , ut omnes primum a victore ob metum , mox a ſeipſis invento nomine Germani vocarentur.* Neque deſunt qui Germanos convenas & collectitium populum interpretantur , a *Geren* quod congregare ſignificat. Sunt & qui bellicoſos & præliorum amantes innui autumant a *Gerra* , ſive *Guerra* , cujus vocis notior eſt ſignificatio, quam ut hic apponi debeat. Vir in gente Saxonum doctiſsimus a Carmanis Aſiæ populis , Lucano etiam memoratis , vocabuli auſpicium deducit, uti a Sacis Saxonum : alibi Hebræo Etymo illos dedicat , ut ſint quaſi *Gerimani* , quod lingua illa ſignificat advenas, inopes & egenos. Vlterius etiam provectus plenis velis , & quadam ſtudii in patrium nomen voluptate delectatus Peucerus Germanos, quaſi *Hermemner* hoc eſt militares viros dictos exiſtimat. Eruditiſsimus Iunius ejus nominis originem ad famoſum illud aquarum diluvium , quo totus interiit Orbis , revocat : quando Noachus in ternos liberos Orbem Terrarũ partitus eſt, quo tempore Iephetho (ut de Schemo & Chamo nihil dicam) in ſortem ceſsit Europa. Huic natum eſſe maſculam prolem , nomine Gomerum , conſtat ex Moyſe. Ex hoc triplex propago exſtitit, *Aſchcenaz* , *Riphat & Thogarma*. Ex his *Thogarma* Germanorum progenitorem fuiſſe contendit: quamvis *Aſchcenazim* communis Rabbinorum opinio teneat Germanos eſſe. In *Thogarma* enim ſive per ſecundam vocalem *The-germa* , manifeſte elucet origo nominis Germanorum , rejecta tau adjectitia , & ſecunda vocali ſumpta pro prima , ac ſiquis noſtrate lingua per articulum *the* , efferat *the germans* , id eſt , Germani : & reſpondet voci Etymon aptiſsimum & genti quod eſt , *garam* ſive *geram*,

Regio.

Nomina & unde deducta.

quod

quod os ſignificat & metaphorice robur, quod oſſea ſit gens tota, & ſolidarum virium firmamento ac robore prædita. *Alemanniam* etiam vocant hanc Europæ partem nonulli, ejuſque incolas Alemannos, quo nomine ſub inclinati Imperii tempora vocari cœperunt. Beroſus ab Hercule Alemanno nomen accepiſſe fabulatur, quem hiſce populis præfuiſſe ſcribit. Alii a Manno Deo patrio Tuiſconis F. *Alemanniam* appellatam volunt. Aſinius Quadratus inclytæ fidei Hiſtoricus, Alemannos velut collectitiam gentem, aut convenarum colluviem qui longe lateque patentem regionem inundarant, nuncupatos ſcripto prodidit; qui parum exacte peregrinæ vocis vim perſpexiſſe creditur, propiuſque ad verum collimaturus fuiſſe, ſi univerſos bellatores, & a virtute viros ejus nominis ambitu contineri cenſuiſſet. Qui a Lemanno derivant Alemanniam, neſcio quo jure Germaniam velint appellatam a Lacu qui eſt extra eorum Limites in Sabaudia: niſi forte quis Acronium lacum putet eſſe Lemannum, cujus in utraque ripa Alemannos habitaſſe auctor eſt Ammianus lib. xv. Et quamvis utramque hanc, Germanorum inquam & Alemannorum gentem nonnulli confundant: tamen obſervatum eſt, diſtinctas eas fuiſſe. Spartianus in vita Marii: *Omnis Alemannia, omniſque Germania, cum cæteris quæ adjacent gentibus.* Flavius Vopiſcus in vita Probi: *Teſtes ſunt Franci, inviis ſtrati paludibus, teſtes Germani & Alemanni, longe a Rheni ſemoti littoribus.* Aliorum teſtimonia, ne prolixior ſim, prætereo. *Teutoniam* etiam a nonnullis appellatam invenimus, a Teutone quodam eorum Duce. Alii *Teutonas* qui vernacule *Teutſche*, Italis *Tedeſchi*, & a quibus Teutonici vocantur, & regio *Teutſchland*, nomen habere a Thuiſtone, quem alii vocant Tuiſconem, creduntq; filium fuiſſe Noachi. Hujus meminit Tacitus: *Celebrant carminibus antiquis (quod unũ apud illos memoriæ & Annalium genus eſt) Thuiſtonem Deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoreſque.* Eos Strabo collocat in Norico: quidam opinantur fuiſſe contra Coloniam Agrippinam locumque eum idcirco *Teutſch* denominatum. Incolis ipſis nuncupatur hodie *Teutſchlandt*, exteris *Alemagna*. Sclavones *Nimiechi* Græci *Elamags* hodie vocant, & Turci *Alaman*. Sed de Germaniæ Etymo ejuſque variis appellationibus ſatis copioſe: nunc ad Situm ſive Quantitatem venio.

Situs.

Porro in Limitibus Germaniæ adſignandis non conſentiunt inter ſe omnes. Antiquiſsimi Germaniam definivere Rheno, Danubio, Oceano, Tanaï & Ponto Euxino. Poſteriores quos inter Strabo, Ptolemæus, Mela, Plinius, ac plerique Scriptores Græci & Latini, Rheno claudunt & Viſtula: Tacitus non tam Viſtula quam mutuo metu aut montibus Germanos ſcribit a Sarmatis Daciſque ſeparari. Hodie adcenſentur Germaniæ omnes regiones, quarum Incolæ lingua vel Dialecto utuntur Germanica. Itaque extra Ptolemæi fines, ultraque Danubium continet Rhetiam, Vindeliciã, ſuperiorem Pannoniam, partemque Illyrici, ad Tridentina uſque clauſtra. Vltra Rhenum quoque occupaverunt Germani Romanorum Colonias & Præſidia, Conſtantiam, Auguſtam Rauracorum, Argentinam, Nemetes, Vangiones Moguntiacum, Confluentiam, Bonnam, Coloniam Agrippinam, aliaque loca ad Mare uſque. Nam uteſtatur Ambroſius II Hexaem. Rhenus olim Romani Imperii limes fuit: inque ejus ripa Gallica Præſides Romanorum perpetuo Germanos oppugnabant, partim ut eorum excurſiones prohiberent, partim ut in eos ipſi infeſti excuterent, partim etiam ut deficientes ad ſe Germanos in ea loca reciperent. Atque hæc cauſa eſt

cur i

amento ac ro-
annos,quo no-
en accepiſſe G-
iam appellatam
ut convenarum
ui parum exacte
os bellatores, &
iam , neſcio quo
te quis Acroni-
bianus lib. xv. Et
ant:tamen obſer-
m cæteris qua ad-
Germani & Ale-
iam etiam a non-
eutſche, Italis *Te-*
alii vocant Tuiſ-
quod unū apud illos
ntis, conditoreſque
nque eum idcirco
vones *Nimiecbu*
bellationibus ſatis
non conſentiun
Ponto Euxino
tini, Rheno clau
it a Sarmatis Da
Dialecto utuntu
,ſuperiorem Pan
unt Germani Ro
etes, Vangione
. Nam uteſ
ica Præſides Ro
artim ut in eos
que hæc cauſa e
cur i

cur in altera Rheni ripa multæ admodum & pervetuſtæ Civitates conſtitutæ ſint, in altera vero nullæ: quod etiam in Danubii ripa obſervari debet. Helvetii quoque Germanis hodie adnumerantur: & Pruteni ultra Viſtulam: ut hodiernus Limes Ptolemaica multis modis amplior ſit. Nam ab Occaſu Rhenum tranſgreſſus, uſque ad Picardiam & Burgundiam, Galliæ partes, extenditur: a Meridie, ultra Danubium ab Alpes uſque: ab Ortu, ultra Viſtulam Pruſſos continet: Septentrionalis limes eſt Oceanus. Suntque Germanicæ Ditionis præcipuæ & primariæ partes, quæ ſub hoc titulo cum minoribus ſubjectis aut conjunctis deſcribentur: Regna, *Bohemia* Electoratus: ac *Polonia* Regnum, etſi alterius quam Germanicæ ſit linguæ, nec in Imperii Matricula comprehenditur, tamen quia intra veteris Germaniæ Limitem Viſtulam fluvium eſt ſitum, Germaniæ Tabulis apponemus. *Hungaria* Regnum, quod extra veteris Germaniæ Limites ſitum eſt, quia multos inſignes Imperatores dedit, & pluribus ſub Imperio ſitis regionibus dominatur, Germaniæ illud adjungemus. Ducatus: *Saxonia Superior* Electoratus, *Auſtria* Archiducatus eſt. Ducatus *Holſt*, *Mecklenburg*, *Pomern*, *Lunenburg*, *Lauwenburg*, *Brunſwyck*, *Meiſſen*, *Schleſen*, *Moravia*, *Cleve*, *Berge*, *Franconia*, ſive *Francia Orientalis*, *Bavaria*, *Wirtemberg*; *Suevia* Comitatus; Palatinatus *Rheni* Electoratus, Palatinatus *Bavariæ*; Landgraviatus, *Heſſen*, *Duringen*, *Superioris & Inferioris Alſatiæ*. Marckgraviatus *Brandenburg* Electoratus, *Baden*. Comitatus, *Embden*, *Oldenburg*, *Benthem*, *Lip*, *Diepholt*, *Huy*, *Mansfelt*, *Anholt*, *Stolberg*, *Tirol*. *Livonia* quia Germanis ſubeſt, inter Germaniæ Provincias recenſetur, ſed quia latius intra Sarmatias recedit inter illas deſcribitur. Situ expoſito in medium prodit Qualitas, cujus cauſa plurimum in Climate, Situque Cœ-

Cœli qualitas. leſti. Subeſt Germana Sexto, Septimo, Octavo Climatibus, inter Gradus, Latitudinis quidem XLVII & LV Longitudinis autem inter XXIV & XLVI. Maximus dies Æſtatis in Auſtrali Parallelo horarum eſt quindecim cum dimidia: In Boreali horarum ſeptemdecim cum quadrante. Licet autem Cornelius Tacitus Ger-

Aëris temperies. maniam aſperam Cœlo ſcribat, atque apud Germanos perpetuas eſſe hyemes memoriæ prodat Seneca: Cœ-

Soli fertilitas. lo tamen ſatis clementi gaudet ac temperato, frigidiore quidem, ſed ad ſanitatem & robur conferente. Solum Hordeo, Tritico, Siligine, Farre, Milio, Avena, ac omni Frumentorum ac Leguminum atque Obſoniorum genere fœcundum: Campi uberes, Prata læta. Optanda eſt ubique ubertas Soli, ac Frumenti magna copia. Germania dives quoque variis in locis, precioſiſsimis Argenti, Æris, Ferri, Plumbi aliorumque Metallorum Theſauris: atque alibi etiam Auri: Metallorum fertilitate nullis cedit terris. Sunt & Salis præſtantiſsimi nobiles Fodinæ plurimæ. Veteri quoque Germaniæ a Plinio tribuuntur Lapides Cadmia, Callais, Chryſtallus, Onyx, Topazius, Adamas & Ceraunius; Herbæ: Corruda & Britannica. Mille hic jam Hortorum ac Villarum deliciæ, nulla Viridaria Pomariave magna pomorum ubertate ſcatētia deſiderātur.

Quid

Quid Vina commemorabo, optimi ſaporis odoriſque? Paſsim quidem admodum generoſa leguntur, aliis tamen & aliis locis præſtantiora. Varii præterea generis videre hic eſt Animalia, magnamque Pecudum & Ferarum copiam, quibus recenſendis omnibus ne tempus teram: ſcribit Cæſar *multa in Silva* Hercynia *genera Ferarum naſci, quæ reliquis in locis viſa non ſint: ex quibus quæ maxime*, inquit, *differant ab cæteris & memoriæ prodenda videantur, hæc ſunt: Eſt bos Cervi figura, cujus a media fronte inter aures unum cornu exiſtit excelſius, magiſque directum his quæ nobis nota ſunt cornibus, ab ejus ſummo ſicut plumæ ramique late diffunduntur; eſt fœmina mariſque natura eadem forma, [illegible]udoque cornuum. Sunt item quæ appellantur Alces. Harum eſt conſimilis Capris figura, & varietas pellium, ſed [illegible]itudine paullo antecedunt, mutilæque ſunt cornibus & crura ſine nodis articuliſque habent, neque quietis cauſſa procumbunt, neque ſiquo afflictæ caſu conciderunt, erigere ſeſe aut ſublevare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilibus, ad eas ſe applicant, atque ita paullum modo reclinatæ quietem capiunt: quarum ex veſtigiis, quum eſt animadverſum a venatoribus, quo ſe recipere conſueverint, omnes eo loco aut a radicibus ſubruunt, aut abſcindunt arbores tantum ut ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur: huc cum ſe conſuetudine reclinaverint, infirmas arbores pondere affligunt, aut una ipſæ concidunt. Tertium eſt genus eorum qui Uri appellantur; ii ſunt magnitudine paullo infra Elephantos: ſpecie & colore & figura Tauri. Magna vis eſt eorum, & magna velocitas: neque Homini neque Feræ quam conſpexerunt, parcunt: hos ſtudioſe foveis captos interficiunt.* Hæc ille. Ad Imperiũ Majorũ venio. SACRA ROMANI IMPERII SEDES, quæ in Occidentem Orientemque diviſa variis multarum gentium excurſionibus labefactata, diſsidiis lacerata, mole ſua ruinam minitabatur, relicta Italia, non alia potius regione, quam Germania, præſidium, robur, ſalutem quæſivit, electo in Imperatorem *Carolo Magno* Francorum Rege, quem *Ingelheimii* (pagus eſt ſecundo milliari a Moguntiaco) natum ferunt, atque ibidem nobile exſtruxiſſe Palatium, cujus rudera adhuc viſenda ſunt. Manſit Imperium in ſtirpe Carolina annos centum, & quod excurrit: qua deficiente, tranſlatum eſt ad *Conradum* Franconiæ Ducem: quem *Henricus Auceps* ſequutus eſt: hunc *Ottones* tres: quorum ultimus quum intelligeret Romanos Creſcentio Conſule rurſum adfectare Imperii titulum, coacto exercitu Romam cepit, impetravitque a Gregorio Pontifice, ut jus eligendi Romanum Imperatorem perpetuo apud Germanos permaneret. Impetravit autem hac lege, ut electus primum vocaretur Cæſar & Rex Romanorum: poſtea vero accepta a Pontifice corona haberet titulum Imperatoris Auguſti. Electores conſtituti ſunt ſeptem: è quibus Archiepiſcopi tres; Quatuor Principes quos vocant ſeculares: ab his poſt exceſſum Ottonis primus lectus eſt in Imperatorem *Henricus* cognomento *Sanctus*. Eandem electionis formulam poſtea Imperator *Carolus* IV in Bullam auream, quæ hodie exſtat, redegit. Inſequentibus temporibus varia officia in Germania conſtituta ſunt, ad augendum Imperii decus, de quibus Mercator. Germanorum fortitudinem Tacitus qui ſub Veſpaſiano Præſes Belgarum fuit, brevi ornat elogio: *Nemo bellum Germanis* (inquit) *[illegible] impune*. Expertæ id quondam tres ſub Auguſto Legiones ſuperatæ. Experti Carbo, Caſsius, Scaurus, Aurelius, Servilius

Animalium varietas.

Imperium M[illegible]rum.

M[illegible]tus.

Cæpio,

Cæpio, Manlius, magni Imperatores, quos modo cæſos, modo fugatos vidit Germania. Ac Rhythmi veteres noti ſunt:

Welcher im Krieg Wil ungluck han
Der fang es mit den Deutſchen an.

Fortes vocat Ioſephus, Martiales Dionyſius, Bellaces Arrianus. Germano, nihil animoſius, nihil ad incurſum acrius, nihil armorum cupidius eſt, teſte Seneca de ira. Eſt porro hodie Germania regio, adeo amœna, adeo pulcherrimis nitidiſsimiſque urbibus, caſtris ac pagis exornata & exculta, ut non Italiæ, non

Urbium nomina. Galliæ, non Hiſpaniæ ipſa cedat. Civitates liberæ in ea numerantur XXCIV: inter quas *Colonia Agrippina, Wirtemberga, Lubeka, Luneburgum, Francofurtum, Brema, Lipſia, Spira, Argentina, Friburgum, Auguſta Vindelicorum, Tubinga, Heidelberga, Ratiſbona, Vienna, Praga, Buda* &c, de quibus ſuis locis. Tot etiam ac tantis Germania (ut de Lacubus & Paludibus, quibus eam abundare frequentibus teſtantur Veteres, nihil

Flumina. dicam) irrigatur Fluminibus: ut etiam hac parte facile cum optimis regionibus certare poſsit. Hujus Fluviorum crebritatis cauſſam indicat Seneca lib. Natur. Quæſtion. III, *At contra*, ait, *conſtat Germaniam Galliamque, & proxime ab his Italiam abundare rivis, & flumininibus; quia Cœlo humido utuntur, & ne æſtate quidem Imbribus carent*. Fluvii autem Germaniæ celebriores ſunt *Danubius, Rhenus, Amaſis, Mœnus, Neccarus, Albis, Suevus, Viſurgis, Viſtula*. *Danubius* Ptolemæo & cęteris: *Iſter* quoque Plinio & Straboni dicitur, hic horum nominum mutationem ponit ad ejus cataractas: ille ubi primum Illyrium alluit; Ptolemæus ad Axipolim urbem: Appianus ad Savi fluminis cum eo confluentiam: itaque ut ſuperior pars *Danubius*; inferior vero *Iſter* vocetur. Stephano Ματόας quondam dictus fuit: item *Danubis*, & *Danuſis*: *Addubanus* nominatur apud Feſtum, niſi locus depravatus ſit. Antiqua Numiſmata *Daunvius* legunt: *Done* & *Donaw* hodie appellatur, ab undarum ſono & ſtrepitu, ut habet Althamerus. Hunc ſecundum Nilum Amnium maximum qui in Mediterraneum pelagus fluunt, Salluſtius ſcripſit: ac Fluviorum maximus Arriano lib. I de rebus geſtis Alexandri dicitur. Oritur in ſilva Hercynia, in pago *Don Eſchingen* ex terræ viſceribus magna ſcaturigine ebulliens. Veteres vocant Montem, unde prodit Abnobam, quanquam itinere unius horæ, ut ſcribit Munſterus oculatus teſtis, nullus Mons ad ſcaturiginem ejus pertingit: ſed effunditur copioſo aquarum meatu & nunquam deficiente, ex colliculo quodam cujus eminentia vix habet, XV aut XVI Cubitos, id quod ſe diligenter luſtraſſe, addit. Hujus fontem Tiberius viſendum ſibi exiſtimavit. Herodotus è Pyrenæis jugis oriri credidit, cujus fidem Ariſtoteles ſequutus eſt II Meteorologicor. Pyrenæos iſtos Maginus ponit in Germania ut errorem excuſet graviſsimorum Scriptorum. Fonte ſuo prolapſus, divagatur in paluſtria, mox in alveum receptus & ſubinde allabentibus rivis auctior, multas gentes, Suevos, Pannonas, Dacos, Bulgaros adit, donec ſexaginta amnibus receptis, medio numero navigabilibus in Mare Euxinum evolvitur, Oſtiis ut Dionyſius, Strabo, Herodotus prodiderunt, V: ut Plinius VI; ut Ammianus & Solinus VII: tanto impetu & undarum copia, ut XL Millium paſſuum longitudine, intra amaras Maris undas, dulcem exhibeat hauſtum quærentibus. *Et conſtat ab ultimis noſtri finibus Maris, agminatim pariendi gratia petere Piſces*

(Ammiani

(Ammiani verba ſunt) *ut aquarum ſuavitate ſalubrius fœtum educant, nec intercipiantur.* Super hunc fluvium Trajanus Nerva Pontem miri operis in Mœſia conſtruxit, quem denuo Adrianus demolitus eſt, Dione Caſſio referente. De Danubio Georgius Fabritius in quodam itinerario ſuo ſic:—— *Iſter,*

Qui centum populos & magnas alluit urbes,
Euxinum irrumpit bis terno flumine Pontum.

Nam in Mare tandem pleraque Flumina celebriora omnium terrarum deferuntur, quod etiam Ovid. lib. IIX Metamorph. hoc verſu prodidit: *In quo deſinimus, ſacri in quo currimus amnes.*

Rhenum ſecundo loco nominavi, ab Cæſare aliiſque nobilitatum: hodie *Rhijn.* Hic è Lepontiis, ut Cæſar, ex Adula monte ſummarum Alpium brachio quodam, vulgo *Etzel* dicto, ſicut Strabo & Ptolemæus voluerunt: è Rhetia, ut Claudianus, oritur. Rhenus autem initio ex Alpibus (ut ſentiunt Strabo & Ptol.) ſumpto, ab Orientali quidem earum parte ubi Adulæ Monti conjunguntur, populique Lepontii habitant, duobus naſcitur Fontibus, unius, ut minimum, diei itinere, propter Montium juga diſtantibus. Altero magis Occiduo magiſque Septentrionali, qui *anterior Rhenus* vulgo: altero magis Orientali magiſque Auſtrali, qui *Rhenus poſterior* Adcolis dicitur. Hi tandem confluunt, & efficitur è duobus Fontibus tandem unus Rhenus, qui prope a capite duos efficit lacus *Acronium* ſive *Conſtantienſem* a Conſtantia ad eum ſita, de quo in Helvetiæ deſcriptione: alterum *Venetum* hodie *Cellenſem*, a Cella Opidulo, omnis generis Piſcibus abundantem. Hinc converſus ad Occaſum Opidum *Rhinfelden* alluit, eundemque tractum Baſileam uſque ſequitur: ibi vero prorſus ad Septentrionem convertitur, donec Argentoratum attigerit: inde multas regiones interluens, urbibus multis luſtratis, amnibus ubique magnis & exiguis receptis: *Spiram*, *Wormatiam*, & *Moguntiam*, altus admodum & tumidus pervenit. Hinc ad Occaſum converſus *Bingium* alluit. Inde ad Cæciam vergens, tergo *Confluentia*, *Bonna* & *Colonia* relictis, demum circa initium agri Batavi (qui locus nunc Clivici juris eſt, & *Lobeco* vetuſta arce & telonio nobilitatur) ſcindit ſe bifido curſu in diverſa labens: quam diviſionem eleganter Mamertinus *Divortium*, Frontinus *Divergium* amnis nominant, ille a divertendo, hic a vergendo in diverſum. Apud Lobecum igitur bipartito curſum ſuum dividit, ita ut pars altera Rheni nomine appellata *Arenacum* recta petat urbem Gelriæ primariam. Inde non multum ſinuoſis mæandris flexuoſus *Vadam* properat. Ab eo ſe flectit *Rhenam*, *Rinnes* Tacito nominatam: hinc *Batavodurum* decurrit. Inde Rhenus mutato nomine Lecca dici incipit, quondam rivulus elicis potius cognomento tunc dicendus: & nunc revera è rivo flumen factus. *Culenburgum* & *Vianam* præterlapſus, luſtrataque *Schoonhovia*, in Merovam amnem, priuſquam Moſæ nomen induat, ſe effundit. Pars Rheni altera ad lævam ſe flectit, & *Noviomagum* urbem antiquam prætexit, urbiſque mœnia areamque navalem radit, Vahalis jam nomine clarus: longinde agmine *Tielam* pergit: iſtinc anfractuoſo meatu *Bomelium* ad lævam relinquit: deinde nó procul Woudrichemio Moſam accipit, mox apud *Goricomium*, Lingæ amnis incredibili lenitate ſegnis, incremento auctus,

Merovæ

Merovæ nomen accipit, a Merovæorum arce : quam ubi præterierit, Durdrechtum nobiliſsimam ex urbe Inſulam prælabitur : demum receptis Lecca & Iſela Rheni brachiis, Iſelmondam præterfluens, ſub Roterodamo Moſa appellari incipit, ubi recedentibus latius terris, vaſto jam ore Sciedamum & Vlaerdingam ad dextrum latus relinquit, deinde Gervlietum Opidum & Brielam a læva præterlabitur, ibique mox Oceano miſcetur. *Amaſius* Ptol. *Amaſias* Strab. *Amſia* Tacito, *Amiſius* Plinio & Pomponio, hodie *Eems*. Hic paullum infra Paderbornam Weſtphaliæ urbem Caput Fonteſve ſuos ducit, atque ad Cæciam converſus, Varendorpium, Grevam, Rhenam, Lingham perlabitur: inde Meppenum & Nebuiſum pergit: hinc in Septentrionalem Oceanum exiens apud Embdam Chaucorum minorum Emporium, nomen illi ſuum mutuatur, *Eems* dictus. Quartum locum tenet *Mœnus* Plinio, *Mœnis* Pomponio, *Menus* Ammiano: hodie *Meyn*. Hunc Regino Hiſtoricus, & ejus temporis Scriptores *Mogonum* vocant. Fortean *Julia* flumen eſt apud Velleium Paterculum. Niſi pro Iulia *Lupia* apud hunc legendum, ut Viri docti quidam ſuſpicantur. Oritur ex monte qui *der Fichtelbergh* dicitur, & Francofordiam, quæ inde ad Mœnum dicitur, Werthemiam, Herbipolin & Pabebergam præterlapſus, juxta Moguntiacum Rheno miſcetur: Germanoſque inferiores a ſuperioribus cis Rhenum diſpeſcit. Ejus litteræ Græco computo efficiunt CCCLXV, totidem quot ſunt in anno dies. Quintum in locum venit *Neccarus*, unde Vina Neccarina optima & laudatiſsima, antiquis *Nicer*, teſte Rhenano: fontes habet duarum pene horarum intervallo diſtantes a Danubio, lapſuſque per agrum Wirtebergicum Rheno recipitur ſupra Heidelbergam. *Albis* ſequitur ampliſsimum Germaniæ flumen, quod Suevos a Cheruſcis (ita enim legendum cenſet apud Vibium Sequeſtrum Iunius pro Cerveciis) dividit: Velleius Semnonum atque Hermundorum fines præterfluere teſtatur. Tacitus in Hermunduris Albin oriri flumen inclytum ſcribit, at Conradus Celtes ex Hercynio inter Bohemos. Multas urbes claras præterlapſus tandem inter Chaucos minores & Cimbros Oceano inſinuatur. Hic eſt cujus in crepidine mulieris ſpecies humana amplior, Druſum compellans, pergere ulterius vetuit, Dione & Tranquillo referentibus. Barbari ſeculi Scriptores Latini *Albiam* vocant: Germanis *Elbe* dicitur. Bohemis vero apud quos originem ſumit, *Labe*. Nomen habere a numero indicat Fabritius in ſuis Rerum Miſnicarum libris, fontium nempe XI, ut Bohemi, ſive, ut Saxones dicunt, tot amnium influentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ ſilvæ, qui a Gigantibus nomen habet, vulgo *Riſenberg*, ex XI (quorum ſingula nomina adjicit) fontibus: qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt: *Elve* & *Elbe* Germanis XI ſignificante. *Suevus* ſeptimo loco eſt, quem alii *Viadrum* nominant, qui corrupta deflexaque voce *Odera* dicitur, quod ex Oderbergo monte cognomine fontes trahat ad Marcomanniam ſive Moraviam: qui multorum amnium acceſsione auctus Francofordiam Gymnaſio celebrem præterlabitur: tandem poſtquam hinc Stetinum Sidenorum ſedem, maritimum Emporium, illinc Caminum urbem Epiſcopalem prætexuit, ibi lacu ingenti effecto in Germanicum Oceanum eluctatur. Nam qui *Spream* (*die Spree*) (qui inter nobiliores quoque amnes habetur, & Brandenburgum inclytam Marchionum ſedem prætermeans, apud Haveloburgum in Albin decurrit) Suevum eſſe autumant, erroris comperti ſunt, quorum

è numero

è numero eſt Bilibaldus, qui in Oceanum abire Spream juxta Sundam maritimam urbem ſcribit. *Viſurgis*
ſequitur, vulgo *de Weſer* Variana clade nobilis, ut Paterculus ait, Dioni Οὐίσουργος lib. 55. Hunc Ovid. *Iturgum*
videtur appellaſſe eo verſu, *Decolor infeſta teſtis Iturgus aqua*: *Viſurigis* Ptol. *Biſurgis* Straboni, *Viſuris* in Adami
Hiſtoria Eccleſiaſtica, *Veſatis* Sidonio. Hic ex Haſsia venit, & juxta Mindenſem, Werdenſem, Gotingenſem
& Bremenſem Civitates præterlapſus, Veſeræ nomine notior in Oceanum defertur. Vltimum *Viſtu-*
la dedi locum, ſive *Iſtula*, quem etiam Bilibaldus *Vandalum* nominat. Hic Germaniæ terminus, quod ultra
eum Sarmatiam Europęam Ptolemæus collocet: Iornandes Scythiam, qui Sarmaticis jugis decurrens, Cra-
coviam Polonici Regni Metropolim, alluit, auctuque Fluminum vaſtus in trina ſe fundit Oſtia: hinc Geda-
num (ea vox Heneto idiomate præſidium Danis objectum ſignat) nobiliſsimum Emporium Dantiſci nomi-
ne notius: inde Elbingam Prutenici Boruſſorum Reguli Academiam: tertio Locſtetum Opidum præterfluit,
ſicque trifido agmine in Venedicum ſinum effunditur. Sunt & alii complures nobiles Fluvii, qui vel in Mare
vel in grandiorem aliquem Fluvium deferuntur, quos ne prolixior ſim, prætereo. Ad Mare quod a Germa- *Mare.*
nia Germanicum dicitur, tranſeo. Cum enim Germaniam univerſam hac deſcriptione exhibeamus, de Mari
quoque ejus Littora alluente nonnulla ſubjicienda videntur. Cæterum cum de Mari univerſim fuſius alibi, &
proxime in generali Belgicæ deſcriptione egerimus: pauca de Æſtu Maris, quæ loci anguſtia prohibiti ibi ad-
dere non potuimus, præfati: nonnulla Germanici Maris propria enumerabimus. Oceani Æſtus excitare
Lunam, cauſamque reciprocandi illi præbere, nunc conſtat inter omnes. Quemadmodum vero Luna varias
in Motu vices ſuſtinet, ita etiam diſsimilibus vicibus agitantur Æſtus. Nam Lunam ſequentes bis inter duos
ejus exortus adfluunt, bis refluunt, vicenis-quaternis ſemper horis: hoc eſt, Maria ſingulis diebus naturali-
bus bis inundant, bis recedunt: intumeſcentia, adſcendente Luna ſupra Horizontem ortivum: relabentia vero,
ipſa ab Meridiano faſtigio in Occaſum vergente: iterum exſurgentia, recedente ſubter ima cœli Luna, partem-
que meridianæ contrariam accedente: hinc ſubſidentia, donec iterum exoriatur. Vt item Luna non ſemper eo-
dem tempore neque loco oritur: ſed aſsidue aliunde, quam pridie, prodit: ſic nec Æſtus ſtatis horis recur-
runt, ſed illo tantum tempore, quo ipſa iter facit per cœli cardines. Hoc etiam notandum, Lunam aliter Ma-
ria movere; quum plena: aliter, quum dimidiata. Major enim vis Lumini copioſo, quam debili & velut ex-
tincto. Nota noſtratibus Plenilunii tempore vox, *Sprinckvloedt*, quaſi Æſtus altius ſolito exſiliens. Non minus
vere, quam eleganter Agellius lib. XIV, Oceanum quaſi Lunæ Comitem, cum ea ſimul & ſeneſcere, & adu-
leſcere ſolere, ait. Configurationes quoque nonnullius hic momenti. Luna enim, ſi Venerem, dicis gratia, in
idoneo adſpectu reſpiciat, & humidas percurrat manſiones, Acceſſum Maris pręter ſolitum auget: ſin Mar-
tem & ſiccas permeet, minuit. Obſervanda & hic adſcenſio Signorum. Luna enim ſi fuerit in Signis Recta-
rum Adſcenſionum, longiore tempore producit Æſtus: quam ſi in Obliquarum. Hoc namque animadverſum
Nautis magnis, nunquam Acceſſus Receſsibus pares eſſe temporis duratione: niſi quum Luna in Signis Æqui-

noctia-

noctialibus ſine Latitudine. Neque hoc ſilentio prætereundum, alias Aquarum partes magis vi luminis & ra-
diorum corporis Lunaris adfici, quam alias; vel ob rectitudinem radiorum, vel vim quandam aliam occultio-
rem. Quin & alia efficacia radios ſuos in Aquas demittit Luna, ſi Septentrionalis: alia, ſi Meridionalis: hic enim
Acceſſus auget in Littoribus Meridianis: ibi in Septentrionalibus. Cæterum Æſtus marini aliis aliiſque locis ma-
nifeſtiores, obſcurioreſque aut pęne nulli ſunt. Nam ut de noſtro hoc Germanico Mari nonnihil dicamus: Cer-
tum eſt Æſtus in eo vix ullos percipi, niſi quantum ventis concitatum nunc in hanc, nunc in illam partem
undabundum rapitur: Coroque flante altius aliquando intumeſcit, neque uſquam latius dominatur Mare
multum fluminum huc atque illuc ferens, nec littore tenus accreſcit aut reſorbetur, ſed influit penitus atq; am-
bit. Cumque Hiſpanicus Atlanticuſque Oceanus profunditatis pęne ſit imperſcrutabilis, ita ut demiſſa bolis ad
Altitudo. ccc aut cccc Orgyas necdum fundum pertingat: Germanicus tamen pleriſque locis lx tantum cubitis de-
preſſus eſſe compertus eſt, aut vix uſquam centum cubitorum altitudinem excedere, præterquam Norwegicis
Littoribus nonnullis, ita in immenſum abruptis profundiſque, ut imperveſtigabilis cenſeantur profunditatis.
Inſuper & hoc memorandum, quod, quum reliqua Maria pęne omnia aquis conſtent amariſsimis ac ſalſiſsimis
hoc noſtrum Mare dulcibus potuq; haud omnino inſuavibus undis conflatur: idq; ob divitem maximorum
fluminum è Sarmaticis Montibus influxum: quodque Sol iis locis imbecillior videatur, quam ut id quod lim-
pidius leviuſque eſt aqueæ ſubſtantiæ, elevare queat: quam cauſam nonnulli adferunt præcipuam ſalſedinis i
Mari. Quæ ſi ſufficeret ſatiſque eſſet idonea, *Amalchium* quoque & *Chronium mare* ſalſedinis expers foret, cuju
contrarium contingit. Quare liquefactæ nives potius, dictique Fluvii è Sarmaticis Montibus profluente
id Mare dulce limpidumque reddunt. Vnde illud quoque emergit, cur facilius reliqua Maria onerarias nave
ponderibus maximis onuſtas ſuſtineant, quam id de quo agimus. Solent quippe ſalſa Maria plus oneris fer
ob aquæ craſsiorem ſubſtantiam: tenuitas ſiquidem leviſsimis ponderibus pervia eſt. Natatio quoque in h
Mari facilior, quam in cæteris. Nauſeam tamen navigantibus contingere ſolitam, vomitumque excitat maj
rem, ob vehementiores motus, quibus modo ad æthera uſque attolli, modo in imum uſque infernum depri
videtur. Varias hoc Mare pro locorum varietate ſortitur appellationes. Dicitur enim *Oceanus Germanicus* a vic
na quam alluit Germania: & a Gallico Britannicoque qui Occidentalis eſt in Orientem Sarmatiam uſque po
rigitur. Dicitur & *Mare Septentrionale*, *Arctöum*, *Cimbricum*, *Balthicum*, *Codanium*, *Suevicum*, *Vandalicu*
Scythicum, *Sarmaticum* &c. Atque hæc de Mari pro hujus loci anguſtia paucis ſint dicta. Non deſunt Ge
Montes. maniæ Montes, inter quos nominatiſsimi ſunt: *Rolbergus*, *Mons Iſidis*, *Melibocus*, *Pinifer*, *Heſſus*, O
Silvæ. *bergus*, *Senus*, *Suevus*, *Pavonis*, *Rheticus*, *Sprulius*, *Vocetius*, *Voſagus*. Sunt & Silvæ plurimæ, longe aute
maxima *Hercynia*. *Silvæ Hercyniæ* optimi & maximi quique autores cum Latini, tum Græci meminere: Pon
ponius Mela qui eadem fere cum Cæſare diſſerit: Strabo lib. vii aliquantum diverſa: Plinius item multi
locis. Ejus cum ſint haud dubie lata cornua, & varii tractus, ipſa tamen intra Germaniam, quod ad Occaſum
Meridiē attinet, continetur. Ideoq; Arduēnam Silvam utillius partem neutiquam adnumeraverim, inquit G
reanus, quod quidam noſtra ætate temere fecere. Cæſar lib. vi Com. de bel. Gal. ſcribit lx dierū ſpacio exte

ſecund

ſecundum latitudinem autem novem dierum iter expedito patere. Adſciſcit ſibi hac noſtra ætate varia nomina: alicubi enim *Nigra Silva* a Pinuum immenſa vi, *Der Schwarts Wald* : alicubi *Ottonis* a venationibus Imperatoris Ottonis in illa Silvæ parte frequentibus : a populis etiam, quos adit, nomina mutuatur, unde *Thuringica* & *Bohemica* dicitur. Apud ſolos autem Cheruſcos hactenus conſtanter retinet nomen ſuum veteribus Græcis atque Latinis Scriptoribus celebratum Hercyniæ Silvæ, *Der Hartz Wald*, a reſina: *Hartz* enim vocant reſinam & Galli & Germani. Meminit hujus Silvæ etiam Pandulphus Collenutius Piſaurienſis in deſcriptione Germaniæ, his verbis : *Silva Hercynia ad Dacos & Getas diverſa ſibi nomina ſumens defertur, donec ad extremos Tartaros perveniat, ubi obſcuræ ſilvæ nomen accipit, ignotiſque finibus, itineribuſque impervia, & ob Ferarum immanitatem, & monſtrificos Faunorum terrores penitus inacceſſa.* Sed de his ſatis, ad alia pergo. Sequuntur Opera publica & privata inter quæ, ut infinita prætercam: Templum Argentoratenſe celeberrimum elegantiſsima ſtructura, præcelſa Turri conſpicuum nequaquam ſilentio prætereundum. Inter totius enim univerſi Miracula, non immerito octavum obtinet locum. Cœptum eſt autem auguſtiſsimũ hoc Templũ jactis fundamentis ædificari anno Chriſti CIↃXV. Anno autẽ Domini CIↃCCLXXVII ſub Epiſcopo Conrado a Liechtenberg, Erkuinus a Steinbach Architectus Turrim exſtruere cœpit, opus nobile & ingens, cujus ſimile nec in Germania, neq; in Italia aut Gallia reperitur : quæ XXVII annis fere uſque ad faſtigium conſummata. Hæc ab ipſis fundamentis uſque ad ſupremum culmen quadris & pulchre figuratis lapidibus eſt erecta. Vbique aëri & vento eſt pervia, patetq; aſcenſus ejus quatuor cochleis. Vbi vero craſsities ejus in faſtigium incipit acuminari, ibi octo conſurgunt cochleæ. Supremus nodus, qui inferius vix modii magnitudinem habere videtur, tantus eſt, ut capacitas ejus recipiat quinque aut ſex homines. Longitudo ejus habet pedes Geometricos IↃLXXIV. Eſt & Horologium artificioſiſsimum atque inprimis admirandum. Et ad Statum Eccleſiaſticum Germaniæ quod attinet, Archiepiſcopatus VII per Germanicum Imperium numerantur, quorum provinciæ, excepta Livonia, ſub hoc titulo deſcribentur. Sunt autem *Moguntinus Mentz*, cui XII ſubſunt ſuffraganei, *Curia Chur, Conſtantia Coſtnitz, Argentina Straſburg, Spira, Wormacia, Herbipolis Wurtzburg, Auguſta Auſburg, Ayſtett, Hildeſheim, Paderborn, Halberſtatt, Ferden. Colonienſis Colen*, V habens ſuffraganeos, qui ſunt *Monaſterienſis* olim *Mimigardevordenſis, Trajectenſis Vtrecht, Leodienſis* olim *Tungrenſis, Mindenſis Minden, Oſnaburgenſis, Oſenbrug. Trevirenſis Trier*, cui III ſuffragãtur, qui ſunt *Metenſis Metz, Tullenſis Toul*, in Lotharingia & *Verdunenſis Verdun. Magdeburgenſis Meydburg*, Primas Germaniæ cui ſubſunt IV, *Morſenburgenſis Morſburg, Naumburgenſis Naumburg*, ſive *Ciczenſis*, aut *Mamillenſis, Brandeburgenſis* & *Havelburgenſis. Saliſburgenſis Saltzburg*, IX habet ſub ſe Epiſcopos, qui ſunt, *Tridentinus Trent, Brixienſis, Patavienſis Paſſaw, Friſingenſis, Viennenſis Vienna, Sekovienſis Seckaw, Gurcenſis Gurcx, Laventinenſis Lavenmund, Chiemenſis Chiemſe. Bremenſis* cui VI ſunt ſuffraganei, *Lubecenſis, Suerinenſis, Lebuſſinenſis Lebus, Schleſvicenſis, Ratzenburgenſis, Hamburgenſis* olim Archiepiſcopus. *Rigenſis Riga*, habet IV ſub ſe, qui ſunt, *Revalienſis Revel, Curienſis, Oeſelienſis Oeſel, Derptenſis.* Liberi & exempti Epiſcopi ſunt *Miſnenſis, Babenbergenſis Bamberg* & *Ratiſponenſis*. Academias Merc. numerat *Baſilienſem, Colonienſem, Dillingenſem, Moguntinenſem, Marpurgenſem, Lipſienſem, Ingolſtadienſem, Heidelbergenſem, Gripſwaldenſem,*

Opera publica.

Status Eccleſiaſticus.

Scholæ.

Fribur-

Friburgenſem Friburg Briſgoiæ, *Francofurtenſem* ad Oderam, *Erphordenſem*, *Pragenſem*, *Roſtochienſem*, *Coning*
bergenſem, *Trevirenſem*, *Tubingenſem*, *Viennenſem*, *Breſlavienſem*, *Wirtembergenſem* & *Herbipolenſem*: ex quibu

Studiis celebres viri.

tanquam ex multis Equis Trojanis innumeri viri eruditiſsimi exierunt. Teſtantur id permulti, omnium artium
genere inſtructiſsimi: teſtantur Linguarum Græcæ, Latinæ, Hebraicæ peritiſsimi: hic diſerti Oratores, hic acut
diſputatores, hic abſoluti Arithmetici, hic Aſtronomi exactiſsimi inveniuntur: Geometras vero nulla Europ
vel Orbis Regio magis conſummatos dabit. Taceo Medicinæ accuratam cognitionem, atque alia id genus

Mores.

Nunc ad Mores venio. Germanis in univerſum ab auctoribus corporum moles & firmitas tribuitur. Truce
& cœrulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, a Tacito; Immanes vocant He
geſippus & Plinius; Truces & Feroces Sidonius; Superbos Pauſanias & Caſsiodorus; Immites Appianus
Barbari, Perfidi & Simulatores dicuntur a Cæſare: in ſumma feritate Verſutiſsimi, natique mendacio, a Pater
culo. Sincerius qui inter hos vixit Tacitus, dicit milites hujus atrociſsimos & lætam bello gentem, ſed minim
aſtutam nec callidam: aperientem ſecreta pectoris, atque detectam omnium mentem, & fidei commiſſæ pa
tientiorem. Idem Iulianus Imp. in Miſopogone dicit ſe experientia didiciſſe gentem eſſe quæ adulari neſciat, ſe
libere ac ſimpliciter cum omnibus vivere. Natura temperatos & placidos moribus hos eſſe docet, ex region
quam incolunt qualitate, Ptol. 11 Quadrip. Quod ad Religionem attinet, qua mentes hominum velut ill
gantur tenenturque præſumpto Numinis metu, Germani *Sacrificiis*, ut ſcribit Cæſar, *non ſtudent*: *Deorum num*
eos ſolos ducunt quos cernunt & quorum opibus aperte juvantur: Solem & Vulcanum & Lunam. Poſtea tamen, ut pat
ex Tacito qui vixit ſub Imp. Nerva, ſibi alios quoque Deos adſcivere: ut Mercurium, Herculem, Martem, I
dem & Matrem Deorum: item Alcim quendam. Idem Tacitus addit, hic quoque Velledam & Auriniam lo
numinis fuiſſe. Tanfanæ templi apud hos quoque meminit dictus Tacitus, qui & Suevos Terram Matrem c
lere ait, quam *Aertham* (ut legit Lipſius) vocant, ut hactenus, *Aerde*. At his nulla ſimulachra. Sacras quaſd
mulieres, quas Fatidicas Tacitus, Vates vocant Agathias & Polyœnus, eos etiam habuiſſe, docet Plutarch
& ex eo Clemens Alexandrinus: quæ ex fluviorum ſonitu, vorticibus, ac circumvolutionibus futura prædic
bant. Ælianus eos etiam per Aves, viſcera, ſigna & omina, futura prædicere, annotavit. Maxime v
Mercurium ſive Teutatem coluerunt, ab humanis non abſtinendo hoſtiis, teſte Tacito. In pace nullus co
munis erat Magiſtratus, tempore autem belli qui ei præeſſent deligebantur. Omnis vita in ſtudiis rei militar
neque Latrocinia ullam habere infamiam apud Cæſarem legimus. Et ut placet Senecæ, armorum illis una cu
his innaſcuntur, his innutriuntur. Si Patria, teſte Tacito, longa pace torpeat, eas nationes ultro petunt, q
bellum aliquod gerunt. Conducunt matres, pignora & uxores, quę pugnantibus ortamina & cibos geſtât
plagas exſugere pavent. Prælium cantu, ſono armorum, tripudiiſque incipiunt. Scutum in eo reliquiſſe, pr
puum flagitium: ita ut multi ex bello ſuperſtites, infamiam laqueo finierint. Hos fluvios tranare, ajunt Dio
Herodotus: levitas enim armorum & proceritas corporum, eos teſte Tacito attollit. Eos mortis contempto

perſuaſio

perſuaſione futuri in vitam reditus, apud Appianum legimus. Severa his matrimonia, ſingulis uxoribus contenti ſunt: exceptis admodum paucis, qui non libidine, ſed ob Nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Pauciſsima adulteria: quorum pœna præſens hæc: acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo Maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Sic Tacitus. Sua quemque mater uberibus alit, neque ancillis & nutricibus delegantur. *Hoſpites violare* (inquit Cæſar) *fas non putant, qui quaque de cauſa ad eos venerunt, ab injuria prohibent ſanctoſque habent: iis omnium domus patent victuſque communicatur.* *Nemo apud Germanos*, inquit Tacitus, *vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi, ſeculum vocatur. Pluſque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges.* *Major pars victus eorum*, Cæſare memorante, *in lacte & caſeo & carne conſiſtit.* Non alia pulte quam ex avena vivere, Plinius teſtis eſt: in egeſtate crudis contentos, Appianus. Crudis etiam carnibus veſci, addit Mela. In *Victus.* prandio, auctore Athenæo, adferunt carnem membratim aſſam, & ſuperbibunt Lac Vinumque merum. Cibi ſimplices, recens Fera, agreſtia Poma, aut Lac concretum. Potus, humor ex hordeo aut frumento eſt, Tacito. Neque ulla gens in hoſpitiis aut convictibus effuſius indulget. Quemcunque mortalium arcere tecto, nefas habetur. Sed, ut nemo ſine vitio naſcitur, diemque noctemque continuare potando, nulli probrum. Quod ad ve- *Veſtitus.* ſtitum, *Tegumen*, inquit Tacitus, *omnibus Sagum, fibula, aut ſi deſit, ſpina conſertum*, qua refixa refibulatave diffluebat de humeris ſagum. Idem Germanos non fluitante veſte, ſed ſtricta artuſque ſingulos prope exprimente & quaſi corpori aſſuta, dicit fuiſſe uſos, qualem & Francis dat Sidonius oculatus teſtis. Idem Fœminis habitus qui & Viris. Tunicæ erant illis ſtriatæ, ruſticis etiamnum apud nos alibi uſitatæ: Ferarumque pelles in honore & uſu fuere. Quondam etiam Germani corpore quidem robuſtiſsimi, animo vero rudes & ad artes inepti fuere. Nunc vero omnis generis opificia ſtudioſe & cum laude exercent: & (ut vulgares omittam) ſpe- *Opificia.* cta æris fundendi cudendique peritiam, ſpecta metallorum tractandorum ſcientiam & ſimiles Artes. Hæc primum machinas tormentaque ahenea invenit, prima Typographiam noſtro Orbi dedit: prima horologiorum confectionem demonſtravit: denique ita Germania omnium Artium aſylum facta eſt, ut nullam elegantiorem ſcientiam admiſerit aut artem, quam non exornarit, auxerit, poliverit, multas vero ipſa invenerit. Larga etiam manu confinalibus ſuis aliiſque remotioribus populis ſubminiſtrat, Vina præſtantiſsima, Aurum, Argentum, *Mercimonia.* Cuprum, Stannum, Plumbum, Argentum vivum, Vitriolum, Alumen, Colores pictorum varios, Lamellas, Frumentum, cunctaque Fabrilia ex Ferro & Cupro aliaſque Merces.

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

HActenus in genere Germaniam deſcrip. : poſtulat Methodus, ut ſpeciatim & per partes eam perambulem: earum omnium, quo ordine a Mercatore proponuntur, delineationem, quam potero fideliſſime, proponam. Offert ſe primo loco Friſia Occidentalis.

Regio & unde dicta.

Friſiam a Phrygia genitali patria dictam, ſunt qui ſcribunt; alii a gelu extremo, quo ditio rigeat, nomen derivant. Abbas Spanheymus auctoritate Hunibaldi, teterrimi hiſtoricæ veritatis corruptoris, a Friſo Clodionis criniti Francorum Regis filio nomen accepiſſe fabulatur, quaſi non multis ante ſæculis Plin. ac Tacitus illo nomine eos noverint. Hadrianus Iunius ad libertatem, cujus ſtudio ſemper flagrarunt, nominis fontes referendos exiſtimat. *Friſii* autem gens antiquiſſima Germanorum, Romanis ob bellicas virtutes nota, nomen nunquam mutavit. Hi Tacito duplices, Majores ſcilicet & minores. *Majoribus*, inquit, *minoribuſque Friſiis vocabulum eſt ex modo virium, utraque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos lacus & Romanis claſſibus navigatos.* Majores Tacito ſunt *Ooſtfriſii* proprie dicti, non ii qui hodie illud ſibi nomen uſurpant Embdani, hi enim ſunt Chauci minores; ſed ii in quibus numerantur Stauria, Sneca, Franicum, Harlinga Opida & Leovardia. Similiter *Weſtfriſii* qui in extrema Hollandiæ ora *Northollandi* appellantur, ſuntque continui Caninefatibus ex deſcriptione Pliniana: hæ namque duæ Friſiorum nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur. Hodie vero dividitur Friſia Amiſi fluvio in Occidentalem & Orientalem.

Friſia Occidentalis.

Situs.

Friſia Occidentalis ſive *Weſtfriſia* a poſitu Orbis, ſic hodie nuncupata quam hic ob oculos ponimus, Friſiæ nomen quaſi proprium ſibi antiquiſſimo jure vendicat, ſemperque præſtantior fuit habita. Eam a plaga mundi Occidua, & a Septentrione Oceanus ambit & littora pulſat: a Meridie Sinu ampliſſimo, vulgo *Zuyder-Zee*, Trans-Iſalanaque Provincia terminatur: ab Ortu Solis Amiſi Fluvio prætexitur qui eam a Buſactoris Weſtphaliſque diſcriminat.

Cœli temperies.

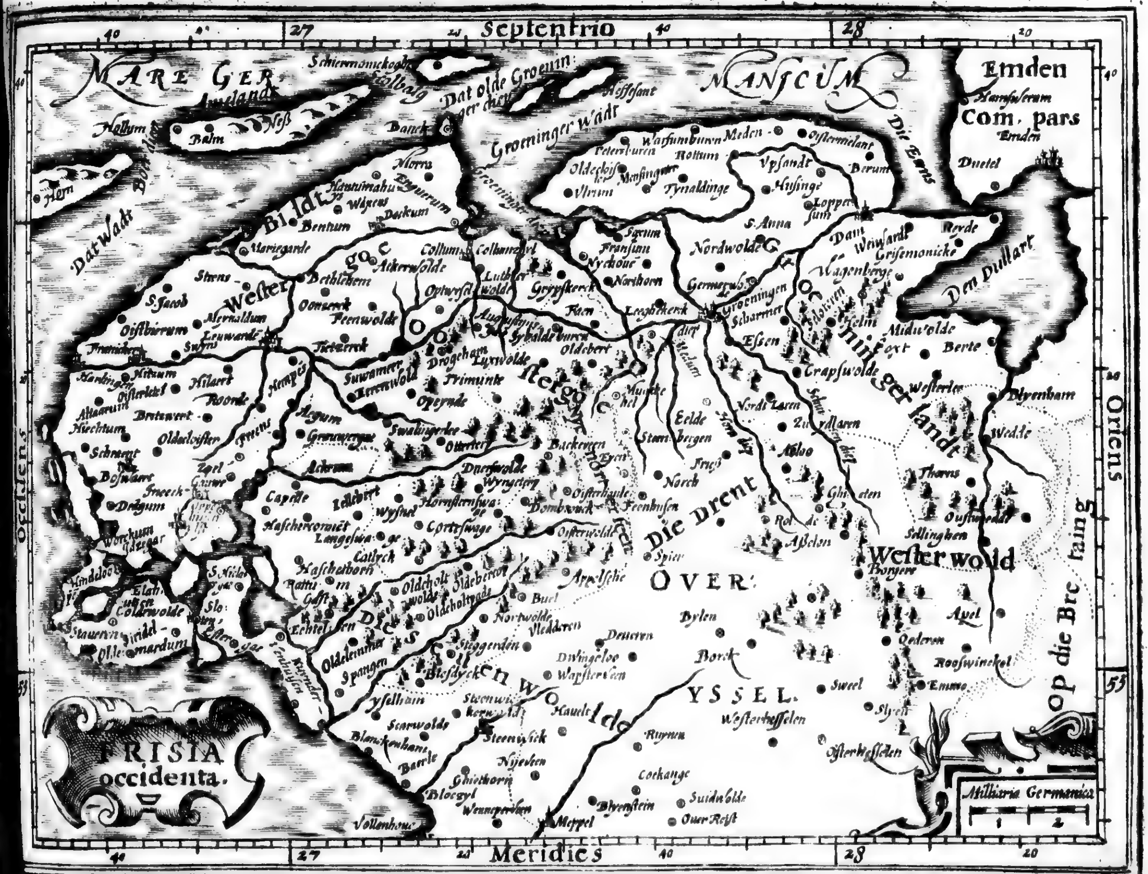
Soli qualitas.

Aër utcunque ſalubris eſt, niſi quantum paludum exhalatione inficitur, quanquam & id labis ventorum beneficio expurgatur. Eſtque hac tempeſtate Friſia Occidentalis regio longe maxima parte paluſtris, ſolo depreſſiore ac demerſo pleriſque locis, non in novum modo ſed in adultum quoque ver: atque ob hanc aquarum multitudinem, Frumenti parum ferax. Inundationes enim annuæ, quæ præterquam quod mature accedant, tarde etiam recedunt, ſementem aut extinguerent aut per agros omnes diſſiparent. Sunt tamen hic uberrima ſaginando Pecori ubique paſcua, quorum bonitate cum aliis certare & verticem attollere Friſiis licet, unde præcipui reditus ac proventus exiſtunt: ſiquidem è Caſeis & Butyro, quæ exportantur in externa loca, in ſingulos annos quantum emolumentum ad Incolas redeat, dictu vix credibile videatur, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt. Tot illa Boum armentis abundat, tam læta Vaccarum parens ac nutrix eſt. Equos etiam generoſos, & præſtantes producit. Silvas vero etiam ſi alicubi habeat, haud ſuppetit tamen tanta lignorum copia, quæ Martialis Flaccique votis reſponſura, perennem & larga manu extructum focum onerare poſſit. Verum provida rerum parens

Natura

tes eam peram-
n potero fidelıſ-

quo ditio rige-
s corruptoris, a
nte ſæculis Plin.
flagrarunt, no-
s ob bellicas vır-
Majoribus, inquit,
etexuntur, *ambi-*
dicti, non ii qui
ibus numerantur
na Hollandiæ ora
namque duæ Fri-
miſi fluvio in Oc-
ncupata quam hic
perque præſtantior
lſat: a Meridie Sinu
miſi Fluvio præte-
ntum paludum ex
npeſtate Friſia Oc
non in novum mo
ferax, Inundatio
m aut extinguerent
aſcua, quorum bo
tus exiſtunt: ſiqui
olumentum ad Inco
Tot illa Bouma
præſtantes produ
rtialis Flaccique v
rovida rerum par
Natu

Natura alia via Friſiis, ut & Hollandis, affatim proſpexit, qua inopiam lignorum levarent, & quidem melius quam nonnullis inter Scythas populis, qui lignorum egentes, oſsibus ignes alere ſcribuntur; nimirum foſsitio ceſpite, qui è terræ fodinis erutus, ſole excoctus, ventoque areſactus, igni alimentum obvium, minimeque contemnendum præbet, eſtque tuendo igini fomes, quam Promethea illa ferula, paratior. Hujus tam copioſa materia & luxuries in lucem profertur, ut non tantum Incolis abunde ſufficiat, ſed & vicinis regionibus iis ſubvenire queant. Materiæ hujus ceſpititiæ plura ſunt genera, quæ colore, levitate & pondere materiæ, adhæc cineris, quo ſe obruit, bonitate & candore, differunt atque examinantur. Primum genus vile eſt, rarum, inane, fungoſum, valde leve, color illi impluviatus, qui rubiginem parietum è pluviæ defluxu natam mentitur: quod genus deterrimum eſt, neque uſui Civium expetitum; ſervit fere cortinis cerviſiariorum inflammandis & concoquendis: quod accenſum vultus è vivido colore plumbeos, cadaveroſos, larviſque aſsimiles homines facit, tetramque exhalat mephitim: quo odore non raro etiam animi defectus (uti præſentius in bituminoſis carbonibus fit) conciliatur, quem ſal inſperſus tollit. Alterum denſius eſt, furvum, ſegmentis virgultorum intermeantibus & paluſtribus cannis interciſum, gravitate mediocri, promiſcui uſus. Tertium ponderoſum, laterum coctilium duritiem quandam imitans, quod cæteris natatu fluitantibus ſolum ſubſidit aquæ immerſum, tardeque ignem concipit, ſed conceptum diutiſsime continet, cinereum colore, ſabuloſoque ſolo effoſſum. Eſt & quod è ſalſuginoſa terra conformatur in glebas, Zelandiæ domeſticum, *Dariam* vulgus vocat. Præter hæc eſt quod verriculis è fundo aquæ extractum pingui luto conſtat, quæ materia in lacus quoſdam quadratos, ubi aqua prius redundans diffluxerit, affunditur & complanatur, poſtea areſacta in metas rariores aggeratur, ut vento perflatæ ſolique penetrabiliores ad uſum durentur. Habent & inopes ruſticorum familiæ inter Ciſrhenanos Friſios peculiare ceſpitum genus in teſſellas, prius dictorum more conformatum, fimo bibulo conſtans, interſperſis ſtraminis, arundinum, fœni quiſquiliis, ad ſolem æſtivum excocto: ſed cujus fumus infeſta acrimonia ſic urit oculos, ut lippitudinem facile conciliet.

Imperium majorum.

Friſia hæc olim Regio Diademate claruit, ad Caroli Magni uſque tempora: a cujus obitu variis agitata fuit moleſtiis, tametſi & ante quoque ejuſdem tempora duriſsimum Danorum & Norwegianorum ſenſerit imperium. Tandem vero ſub Carolo V Cæſare, Principe vere pacifico, halcyonios dies eſt adepta.

Vrbes.

Vrbes hujus Friſiæ ſunt numero XII. *Leovardia*, *Leuwarden*, totius Friſiæ eſt Caput, urbs opulenta, & uti privatis Civium domiciliis decenter ornata ita aquarum ambitu, foveis & prævalida Arce, contra hoſtiles inſultus egregie munita. Curiam habet Iudicialem, & Friſiæ Cancellariam, a cujus tribunali nulla ulterius permittitur appellatio. Huic vicinum eſt *Zuichemum*, patria Viglii. *Doccum* duobus inde milliaribus diſtat, agrum habet fertilem, paſcua læta. Abeſt a Sinu Maris uno milliari. paruit olim Geldris. *Sneca* in Comitatu Weſtergoyenſi tribus a Leovardia milliaribus loco humili & aquoſo ſita eſt, quo fit ut Segetem ager non ferat, paſcuis ſit lætiſsimus. Vrbs tota recens, vix ante ducentos annos donata jure civitatis: progreſſu tamen temporis in tantum crevit, ut nulli nunc totius Friſiæ urbi concedat. Bonorum ingeniorum alumna diu fuit: in hac natus eſt & educatus

tus

tus Ioachimus Hopperus, non patriæ tantum Civitatis, ſed Friſiæ etiam totius, atque adeo Belgicæ dum vixit, lumen & ornamentum. In eadem orti Petrus a Fritema I.C. Albertus Hero Philoſophus & Theologus, aliique complures. *Stauria*, *Staveren*, in Littore maris Auſtralis porrecta jacet: Ager finitimus planus eſt, foſſis multis & paludibus interciſus. Hodie nihil magnificum habet Civitas, præter Arcem validam Portui Maris imminentem, cujus fundamenta jacta ſunt a Georgio Schenck Friſiæ Gubernatore, nomine Caroli V anno CIↃIↃXXII; ut Burgundi eo opportune poſſent militem & commeatum bello neceſſarium ex vicinis Hollandiæ Civitatibus tranſmittere. Plinius incolas videtur *Sturios* appellare lib. IV cap. XV. *Harlinga* ad fauces Maris Auſtralis ſita, unico milliari a Franico, agrum habet fertilem, Arcemque contra hoſtium impetus bene munitam, Portumque loci ſitu oportunum: nam venientibus ex Septentrionali Friſia & Germania Orientali primam commodamque ſtationem offert: quocirca plurimi eo confluxerunt, loci commoditate illecti, exque varia iſta confluge hominum Civitas vehementer aucta eſt. *Francum* a Francis denominationem fortium, patria eſt Ioannis Vlpii trium linguarum peritiſsimi. Gymnaſium publicum habet. Sunt præterea *Damma*, *Bolſwardum*, *Ilſta*, *Sloten*, *Worchum*, *Hindelopen*. Inſulæ Friſiorum plures ſunt; præcipua vero eſt *Schellingana*, nobilis Canum marinorum venatione, qui in littore apricantes, ſaltu incondito ruſticorum varie territorum longius protrahuntur, protracti dum mare repetunt, capiuntur diſpoſitis in eam rem retibus. *Weſtfriſiæ* ſolet adcenſeri *Groeninga*, Friſiis finitima, quæ ſola cum ſuo territorio quod vocant *Ommelanden*, Provinciam conſtituit. Patria hæc fuit Rodolphi Agricolæ Viri ſuo ſeculo doctiſsimi.

Eidem civitati originem acceptam referunt Weſſelus ſive Baſilius, & Reinerus Predinius Theologi & Philoſophi celebres. Friſiæ ſolum lacubus ac paludibus frequentibus abundat (ut ſupra diximus) ac flumini- *Lacus.*
bus rigatur *Laubaco* (qui aliis *Lavica* & *Labola*, hodie *Lauwers*) & *Amiſi*. Habet & a Meridie Sinum lon- *Flumina.*
ge ampliſsimum, quem hodie *Zuyder-Zee*, velut Auſtrale fretum, quod in Meridiem vergat, nuncupamus. *Mare.*
Status vero Politicus Friſiæ tres habet partes principales, quæ ſunt: *Oeſtergouw* Comitatus, cujus Metropolis *Leovardia*, & dividitur in *Grieteneyen*, id eſt Præfecturas has: *Leewarderadeel*, in qua *Leovardia*; *Tietzerckerdeel* in qua *Tietzarck*; *Ydarderdeel*, in qua *Ydaert*; *Rauwerderahem*, in qua *Rauwart*; *Ferwerderadeel*, in qua *Ferwert*; *Dongerdeel*, in qua *Wetzens*; *Dantummedeel*, in qua *Dantumma Wolt*; *Acht Kerſpelen*, in qua *Suyrhuſum*; *Colmerlandt*, in qua *Collum*; *Veſterlandt*, in qua *Beetz*; *Smalingerlandt*, in qua fuit *Smalingerlee* Abbatia Ordinis *Benedicti*. *Weſtergouw* Comitatus, in quo ſunt *Grieteneyen*, *Wonſeradeel*, in qua *Witmarſſum*; *Franickeradeel*, in qua *Franicker*; *Banadeel*, in qua *Mimerſgae*; *Meynaldummadeel*, in qua *Meynaldum*; *Baerderadeel*, in qua *Baerdt*; *Hennaerderadeel*, in qua *Hennaert*; *Weynbritzeradeel*, in qua *Gawe*; *Gheeſterlandt*, in qua *Wickel*. *Sevenwolden* Comit. in quo ſunt *Grieteneyen*, *Donyewerſtal*, in qua *Donigae*; *Lemſter Vyſgae*, in qua *Lemmer*; *Aenghewert*, in qua *Cathrylandt*; *Schotterlandt*, in qua *Nye & Olde Schotten*; *Wittingerdeel*, in qua *Olde-horn*; *Haſſcher Vyſgae*, in qua *Haſſcherhem*. Tota autem Friſia Occidentalis cum Groeningenſibus Epiſcopo Trajectenſi ſolebat ſubeſſe.

Regio & unde dicta.

SEquuntur in hac Tabula Comitatus duo, Membra Imperii in Circulo VII Weſtfalico, *Embdanus* & Ol-
denburgenſis: eos nunc ordine deſcribamus. *Comitatus Embdanus* appellationem ab Vrbe primaria habet:
nunc etiam *Friſia Orientalis* dicitur: non aliam, ut videtur, ob cauſſam, quam quod Friſiis contermina.
Non enim locum hunc *Friſii* olim, ſed *Chauci* tenuere, quos duplices commemorant Plinius & Ptole-
mæus, Majores & Minores. Majores ſunt qui Bremenſem Epiſcopatum incolunt: Minores ſunt Embdan
& Oldenburgenſes. Siquidem inter Amiſim & Viſurgin etiam Ptolemæus ſedes illis conſtituit: cujus verba
ſunt, *Cauchi Minores ad Viſurgin amnem extenduntur, at Majores Cauchi ad Albin uſque.* Chaucos autem ita de-
ſcribit Plinius lib. XVI cap. I. *Sunt vero & in Septentrione viſæ nobis gentes Chaucorum, qui majores minoreſque appe*
lantur. Vaſto ibi meatu, bis dierum noctiumque ſingularum intervallis effuſus in immenſum agitur Oceanus, aeternam
operiens rerum Naturæ controverſiam, dubiumque, terræ ſit, an in parte maris. Illic miſera gens tumulos obtinet altos
aut tribunalia ſtructa manibus, ad experimenta altiſſimi æſtus, caſis ita impoſitis, navigantibus ſimiles quum integant aqu
circumdatæ, naufragis vero, quum receſſerint, fugienteſque cum mari piſces circa tuguria venantur. Non pecudem his habere
non lacte ali, ut finitimis, ne cum Feris quidem dimicare contingit: omni procul abacto frutice. Ulva & paluſtri junco fune
nectunt, ad prætexenda piſcibus retia, captumque manibus lutum ventis magis quam Sole ſiccantes, terra cibos, & rigenti
Septentrione viſcera ſua urunt. Potus iis non niſi ex imbre ſervato ſcrobibus in veſtibulo domus. Hæc olim Chaucorum

Soli fertilitas.

facies. Ea nunc quantum ab illa mutata eſt? Hodie enim, quænam terra uberius præbet Mortalibus alimen-
ta? non Incolis modo, ſed vicinis, aliiſque exteris? At olim quam informis, quam triſtis cultu, adſpectuque
quam miſera Incolarum habitatio? Non Frumenti, non aliarum Frugum mentionem facit Plinius: jam ub
major ubertas? Frugiferarum arborum olim impatiens? nunc omne fere genus arborum producit. Non Pe
cudem habebant, non lacte alebantur; ubi major jam copia, & quis potior cibus? Agrum ſiquidem planum
& paſcuis fœcundum, Naturæ beneficio obtinent, cujus quidem quam glutinoſæ & pingues ſint glebæ, quam
læta paſcua, quam numeroſi Armentorum & Pecudum greges, vix verbis explicari poteſt. Docet id exquiſit
delicatique ſaporis Butyri & Caſei ad miraculum uſque copia, quæ uberrimo incolarum quæſtu & emolumen
to maximo ad varias regiones & per univerſam Germaniam defertur. Quinetiam non obſcure id comprobant
pingues & ſupra vulgarem magnitudinem Boves, quorum aliquot myriades in paſcuis paſſim oberrare viden
tur, qui ſoli graminumque beneficio adeo impingueſcunt, ut exteræ etiam nationes iis potiſſimũ delectentur

Animalium varietas.

Poſtremo ſi cum Feris non dimicarint: hodie aliter docet crebra Nobilium venatio. Eſt ergo ſolum hujus tra
ctus hodie adeo dives, ut regionũ vicinarum ope indigere minime videatur; imo multis uſque adeo abundat, u
Equis, Bobus, Pecore, Carnibus porcinis, Lana, Butyro, Caſeo, Hordeo, Avena, Frumento, Fabis & Piſis, itẽ Sal
ut eorum quotannis magnã copiam larga manu Confinalibus ſuis aliiſq; remotioribus Populis communice

Por

, *Embdanus* & Ol
be primaria habet
riſiis contermina
t Plinius & Ptole
res ſunt Embdan
ituit : cujus verb
ucos autem ita de
es minoreſque appe
r Oceanus, aetern
umulos obtinet alto
quum integant aqu
pecudem his haber
r paluſtri junco fun
ra cibos, & rigent
c olim Chaucoru
Mortalibus alime
ultu, adſpectuqu
t Plinius : jam u
roducit. Non P
ſiquidem planu
es ſint glebæ, qua
Docet id exquiſi
æſtu & emolume
re id comproba
im oberrare vide
iſſimū delectentu
go ſolum hujus tr
e adeo abundat,
bis & Piſis, itē Sal
pulis communic
Po

Porro *Fredericus* Imperator ejus nominis III anno CIↃ CCCCLXV cum variis Præfecturis hæc Provincia reg
retur, Comitatus titulo auxit, totamque *Vdalricho* cuidam attribuit. Inde ad noſtrum hoc uſque ævum conti
nuo Comites ſuos habet. Vrbes in hoc Comitatu mœnibus clauſæ duæ ſunt *Embda* & *Aurichum*. *Embd*
ſive *Emdena*, vulgo *Embden*, Vrbs hujus regionis primaria & Emporium celeberrimum ad Amiſis flumin
oſtiū, Portus oportunitate nobile, cujus alveus ita profundus eſt, ut navigia maxima paſſis velis admittat: pro
pterea amplitudine opum, ædificiis publicis privatiſque, & Civium multitudine omnibus non Germaniæ mo
do, verum etiam Europæ angulis innotuit. Inter ornamenta præcipua ſunt Comitis Ædes ſumtuoſę, Templum
magnificū & Domus Prætoria. Mira hic omnium rerū & exuberās copia videtur, non earum modo, quibus ſa
tis neceſſitati fieri, ſed quibus voluptatis ſtudium concitari queat. Præſtat hoc Civibus, tam Portus & importa
tionis commoditas, quam nativa Friſiæ (de qua modo diximus) ubertas. Vrbs a fluvio *Ems* nomen habe
quem Tacitus *Amiſiam* vocat. Hic ille eſt fluvius ad quem Druſiana foſſa egreſſæ legiones Romanæ, latæqu
Oceano, ſecunda navigatione pervectæ ſunt, ut refert Tacitus II Annalium. *Aurichum* urbs altera, Nobi
lium jucundiſſimus receſſus ob Silvas & Nemora, in quibus aucupio vel venatione liberaliter ſeſe exercent
Cives potentes habet mercaturæ vel opificio alicui deditos. Arces & villæ in hoc Comitatu infinitæ ſunt
Pagorum tantus numerus eſt, ut alter alterum interdum contingat. Horum magna pars, ſive ædificiorum ſplen
dorem ſive platearum amplitudinem, ſive Incolarum frequentiam ſpectes, cum quibuſdam Germaniæ urb
bus poteſt contendere. Neque vero in iis omnes ruſtici & agricolæ: ſunt & Mercatores, & Artificum vari
genera; Nobiles etiam ſparſim interjecti. Sunt & hic duo alii Comitatus, qui Embdano Comiti ſubjecti ſun
Eſenſis & *Ieverenſis* a primariis eorum Opidis ſic dicti. *Ieverenſis* ditio trans Iadam ad Occaſum ſita eſt, con
tinetque pagos octodecim: ei Septentrionem verſus qua ſe Viſurgis in Mare exonerat, prætexuntur duæ Inſulæ
Wangeroga & *Spikeroga*, deſertæ magna ex parte. *Eſenſis* Comitatus ad littus Oceani contiguus eſt *Ieveriæ*
occaſu Berumenſi & Auricenſi tractu: a Borea mari terminatur. Ejus Dominus *Hajo ab Huſeke* ann
CIↃ CCCXXC quum petulantius vicinos infeſtaret, naveſque Bremenſium in Viſurgi interdum ſpoliaret, ma
riaque vicina piratis, terras prædonibus & graſſatoribus ſuis impleret, tandem poſt leviores cum Bremenſi
bus pugnas quibus inferior fuit, quum Eſenam confugiſſet, captus a Bremenſibus Edoni Wimmeke Cap
taneo Ieverenſi traditus eſt. Qui eum fune canabino diu tortum ſtrangulatumque tandem fruſtillatim di
ſecavit, eo quod Sororem, quam in matrimonium duxerat nulla juſta de cauſa repudiaſſet. Eſt quoque in h
Tabula Comitatus *Delmenhorſt*. Et Dominia *Ezes*, *Norden*, *Aurick*, *Iever*, *Vredeburg*, *Ovelgunne*, *Rheyd*
Flumina. Flumina hic *Amiſis*, *Viſurgis*, *Iada* & alia. Incolæ hujus regionis Germanica utuntur lingua: ſed ad ſecre
Opificia. tiora propria quadam & vernacula quam advenę non intelligunt. Omnis generis opificia ſtudioſe exercent
Veſtitus. aut agros colunt: aut mercaturam faciunt. Veſtitus honeſtus: etiam ruſticorum: ita ut ex veſtitu eos pro op
danis quis duceret. Fœmineus ſexus habitu multum ab aliis differente gaudet. Totam capitis comam in unum
cirrum componunt, eumque multis argenteis deauratiſque ſphærulis vel nodulis ornatum in tergum d

pende

pendere ſinunt. Caput ipſum in æſtate reticulo ex rubri coloris ſerico contexto, argentoque deornato redimiunt. Hyeme autem capitium ex panno viridi induunt, quo totum caput adeo cooperiunt, ut oculos tantum adſpiciendos præbeant: *Hatte* vocant hoc genus veſtimenti. Palla ſive veſtis exterior, quæ a capite ad talos uſque plurimis minutiſque plicis ſtriata eſt, argenteis deauratiſque laminis tam frequentibus undecunque rigeſcit, ut exuta, etiam erecta conſiſtat. Hæc conſtat ex rubro, interdum etiam ex viridis coloris panno.

Comitatus Oldenburgenſis.

HÆc de Comitatu Embdano: ſuccedit *Oldenburgenſis*. Comitatui *Oldenburgenſi* impoſitum nomen ab *Regio & unde*
urbe primaria Oldenburgo. Hunc tractum olim Chauci minores incoluerunt ſicut & Comitatum Emb- *dicta.*
danum, ut ſupra diximus. Comitum autem Oldenburgenſium ditio quam etiam hæc Tabula ob oculos po-
nit, ab Ortu ad Viſurgis ripam, Provincias Stegingiam (è regione Bremæ arci Delmenhorſtæ ſubjectā) Stad- *Situs.*
landiam in quinque, Butiadiam in ſeptem Parochias tributam, & huic ſubjectam Ieveriam, Friſiæ partem,
XIII parochiis inſignem complectitur: ad Occaſum Amerlangiam ad Amiſiam fluvium porrectam, in me-
dio Morinos habet. Ad Boream Friſia & Oceano: ad Meridiem diœceſi Monaſterienſi terminatur. Alber-
tus Crantzius in ſua Metropoli 3 cap. 15 ſcribit hunc Comitatum eſſe ex omnium vetuſtiſsimis: *Widekindum* *Imperium majo-*
enim Saxoniæ Ducem (qui vixit Caroli Magni tempore) inter hujus Comites nominat, lib. II cap. XXX. Ire- *rum.*
nicus tradit urbem *Oldenburgum*, a Carolo inſtauratam, Eccleſiamque illic in honorem S. Ioannis Baptiſtæ de- *Urbs.*
dicatam conſecratamque ab Adalgargo Epiſcopo. In eo autem ipſum errare puto cum Ortelio, quod hanc
civitatem inter Wandalicas numerat, juxtaq; mare eam deſcribat. Hæc namque alia eſt ab illa in Wagria nem-
pe, Holſatiæ regione. Hanc Wandali *Stargard*, Dani *Branneſiam*, quique pro ſuæ linguæ proprietate vocave-
re, ut idem Crantzius aſſerit. Laurentius Michaëlis putat *Ambrones* (quos quondam cum Cimbris in Italiam
profectos, & a C. Mario cæſos, tradit Plutarchus) hinc originem habuiſſe, eorumque nomen adhuc exſtare a-
pud Gentem quam *Amerlander* appellant. Idem de Alanis Saxonibus ſentit, quos ad ſtagnum Alanum, in
hoc tractu, & ab utraque parte fluminis Alaniæ uſque ad arcem Oriam habitaſſe credit, hodieque *Lengener* id
eſt *Alani:* & *Averlenger* quaſi *Ultralanos* vocari. Arx *Delmenborſt* ad rivum *Delme* anno CIↃ CCXLVII exſtru-
cta cum LXV annos in Epiſcopi Monaſterienſis poteſtate fuiſſet, ab Antonio Comite Oldenburgenſi, die Pal-
marum anno CIↃ IↃXLVII tacita militum manu, ſummo mane ſuperato aggere expugnata & occupata eſt,
& Præfectus arcis Hermannus ab *Oer* in cuſtodia ſervatus. De Comitibus hujus regionis quædam habet An-
dreas Hoppenrodius, in ſuo ſtemmatum libro. Sed optime de ea David Chytræus in ſua Saxonica hiſtoria.
Libet autem de Chaucorum moribus pauca hic Coronidis loco addere. Graviſsimus Scriptor Tacitus ita *Mores Chauco-*
de his ſcribit: *Populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit juſtitia tueri. Sine cupiditate, ſine* *rum.*
impotentia, quieti, ſecretique, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur. Idque præcipuum virtutis argu-
mentum eſt, quod ſuperiores agant, non per injurias adſequuntur. Prompta tamen omnibus arma, & ſi res poſcat, exercitus,
plurimum virorum equorumque, & quieſcentibus eadem fama.

 Weſtphalia

Regio & unde dicta. VVEſtphalia, quæ in Methodo noſtra ſequitur, unde nomen acceperit, opiniones variant. Non nulli eam a Veſta Dea ſic dictam arbitrantur, quaſi *Veſtaliam*: quod ea hic olim fuerit cul ta. *Weſtphalos* ergo quaſi Veſtalios dictos eſſe volunt: Malunt tamen alii a vento Occiden tali ſic dictos credere: qui enim inquiunt ultra Viſurgim fluvium Orientalem plagam oc cupant, *Ooſt-vali Saxones* cognominantur, ab *Ooſt* vento Orientali, & *Valen*, quod lingua Saxonica pullum equinum ſignificat, quem in militaribus ſignis habuerunt. Ætas id nominis abolevit in Orientalibus, & ge neralis illa Saxoniæ appellatio permanſit. Sic Weſtphali, qui cis Viſurgim verſus Occaſum habitant, ab *VVeſt* Occiduo vento, nuncupantur. Alij denique a campo id eſt *Veldt* potius quam *Valen*, *VVeſtphalos* di

Situs. ctos arbitrantur. Ea hodie ab Ortu habet Viſurgim, ad Meridiem Haſſiæ Montes, quos Ptolemæus Obnobi os vocat: ad Occidentem Rhenus eſt: ad Septentrionem Friſiam, Hollandiam, Trajectenſem ac Trans

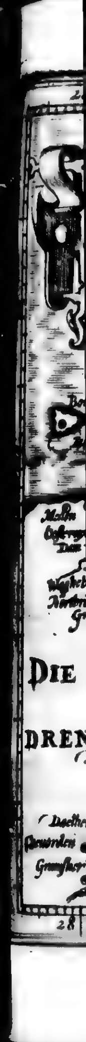
Cœli qualitas. Iſalanum tractum reſpicit. Aër eſt durus quidem frigiduſque, at ſalubris. Regio ſatis eſt frugifera, ſed earum

Soli fertilitas. rerum, quæ magis alendis gregibus quam hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, ut ſunt Poma & Nuces, item Glandes quibus ſaginantur Porci. Fertilior eſt circa Suſatum & Hammonem: fertiliſ ſima ad Paderbornam & Lippiam. Ad Amiſim vero quibuſdam locis deſerta. Compaſcua eſt Monaſterienſi Diœceſis, item is tractus qui alicubi Viſurgim fluvium reſpicit. Nemoroſa eſt per totam Surlandiam, & Bergenſem Comitatum: Metallis non caret in ditione Colonienſi & Comitatu Marchico: Salinarum etiam

Animalium varietas. fœcunditate alibi regio commendatur. Animalium domeſticorum numeroſiſſimos alit greges, & potiſſimum Porcorum quibus abundat, qui Principum menſis ob pernas delicatiores expetuntur. Ferarum quoque in Sil

Imperium Majorum. vis affatim habet. Weſtphalos *Carolus Magnus* cognomine, primus devicit, & Chriſtiana Religione imbui juſ ſit. Epiſcopatus inſtituit, Monaſterienſem, Oſnaburgenſem, Paderbornenſem & Mindenſem. Quis vero poſt Carolum Magnum rerum ſtatus per Weſtphaliam, quis rerum ſummæ præfuerit, an tota Pontificibus paruerit, non reperitur in Annalibus. Equidem in Orientali Saxonia erant ſeculares Domini, qui rerum tenebant gubernacula: primo quidem Reges de ſtirpe Caroli Magni, ſub quibus tamen Duces Saxoniæ de gener Wedekindi paullatim magis atq; magis increverunt uſque ad Henricum primum Regem Romanorum, a quo tres per ordinem *Ottones*, deinde etiam Marchiones Saxoniæ nati ex Henrico Duce Bavariæ Fratre primi Ot tonis. Weſtphalia vero quæ eſt Occidua Saxonia, quos habuerit Principes ſeculares illa tempeſtate rem cum Epiſcopis adminiſtrantes, omnino non legimus. Sequenti tamen ætate *Henricus Dux Leo*, & ante eum Avu illius *Luderus* Dux Saxoniæ inde Imperator, Weſtphaliam tenuiſſe leguntur. Nam ab eodem Henrico cum deſtitueretur per ſententiam Imperatoris Friderici I, Ducatus Weſtphaliæ titulum ſibi Archiepiſcopus Co lonienſis vendicabat, tenentque eundem Duces Saxoniæ Inferioris de genere Comitum de Anholt. Tene & jam dictus Epiſcopus bonam partem ejus Regionis, maxime Angriam; cui nunc Weſtphali parent, ſuiſ que Nobilibus, quorum fere Mancipia ſunt, ac jugum duriſsimum ſufferunt. Sedes hic olim habuerunt ſua

Teuto

es variant. Non
ic olim fuerit cul
n vento Occiden
alem plagam oc
n Saxonica pullu
rientalibus, & ge
ſum habitant, al
n, *VVeſtphalos* di
olemæus Obnobi
ſtenſem ac Trans
ugifera, ſed earun
erat varios, ut ſun
mmonem: fertili
eſt Monaſterienſi
m Surlandiam, &
: Salinarum etiam
ges, & potiſsimun
um quoque in Si
eligione imbui ju
Quis vero po
ontificibus parue
ui rerum teneba
axoniæ de gene
omanorum, a qu
Fratre primi O
mpeſtate rem cu
& ante eum Avu
dem Henrico cum
rchiepiſcopus Co
e Anholt. Tene
phali parent, ſuis
im habuerunt ſua
Teuton

Teutoni, *Buſacteri*, *Chamavi*, *Angrivarii*, *Longobardi*, *Dulgumnii*, *Angili*, *Chauci & Cheruſci*. *Teutoni* Melæ & aliis, Ptolemæo *Teutones*: hi ab littore Balthico ubi ſedes eorum antiquiſsimas Ptolemæus collocat cum Cimbris in Galliam profecti, Teutoburgo, quod Tacitus in Weſtphalia collocat, nomen dediſſe exiſtimantur. *Buſacteri Majores & Minores* Ptolemæo; Tacito *Bructeri*. Hos habitaſſe Monaſterium ſcribit Wilichius. *Chamavi* Tacito: Ptolemæo *Camani* ut cenſet Villanovanus. Ab his nomen Opidi *Chamen* in Comitatu Marchiæ reliquum eſſe putat David Chytræus. *Angrivarii* verſus Orientem ad Viſurgim ſederunt: ubi nunc *Hervordia* & Comitatus Lippienſis, Ravenſpurg, Diephold & Diœceſis Mindenſis ſita eſt. *Longobardi* ſeu potius *Langobardi*, collocantur a Ptolemæo in hujus Provinciæ finibus in quorum extrema ora Bardewicum fuit: ſicut & *Dulgumnii* Ptol. *Dulgibini* Tacito; a quibus Opidum *Dulmen* in Diœceſi Monaſterienſi; item *Angili* quos circa annum CCCCXLIV, in Britanniam trajeciſſe, & Angliæ nomen dediſſe, tum ex aliis Hiſtoriis, tum ex D. Beda Scriptore Anglo conſtat: *Chaucos* vero, qui *Cauchi* Ptol. *Cauci* Suetonio, Lampridio & Straboni, *Chauci* Dioni, *Chayci* Claudiano: Tacitus a Friſiis incipientes, ubi nunc Bremenſis Diœceſis ad Viſurgim & Albim uſque pertingit, occupare, & omnium quas expoſuit gentium lateribus, donec in Cattos uſque ſinuentur, obtendi ſcribit. Ad horum latus *Cheruſcos* ſtatuit idem Tacitus: ex quo ditionis eorum ſitus facile innoteſcit: ſiquidem Dion Hiſtoricus eos ultra Viſurgim habitaſſe teſtatur, quod ex Tacito etiam manifeſtum fit. Continetur autem hac tabula prima Weſtphaliæ, Comitatus *Oldenburgenſis*, *Hoya*, *Diepholt*, vicinaque dominia. Cęterum VII Circulus Imperii Weſtphalicus ſive Germaniæ Interioris III Ordinibus conſtat, quorum I Eccleſiaſticus: II Principum: III Civitatum liberarum. In primo ſunt Epiſcopi *Paderbornenſis*, *Leodienſis*, *Ultrajectinus*, *Monaſterienſis*, *Cameracenſis*, *Oſnaburgenſis*, *Ferdenſis*, *Mindenſis*. Abbates, *Werdenſis*, *Stablonenſis*, *S. Cornelis Munster*, *Echternakenſis*, *Corbei*, *Hervordenſis*: & Abbatiſſa I *Eſſenſis*. In II ſunt Principes, Comites, & Domini: Dux *Clivia* & Comes *Marchia*, Dux *Juliæ & Bergen*: Marchio *Badenſis*: Comes *Friſia Orientalis* ſive *Embdanus*: Comes *Sein*: Com. *Dillenburg*: Com. *Vernenberg*: Com. *Manderſcheid*: Com. *Weida*, & *Ringelberg*: Com. *Muerſenſis*: D. *Brunchorſt*: Comites *Steinford*, *Benthem*, *Dortmund*, *Oldenburg*: D. *Ridburg*: Comites *Hoya*, *Diepholt*, *Seaumburg*: Domini *Spiegelberg* & *Vanenberg*: Comites *Arenberg*, *Dierenberg*, *de Lip*, & Dominus in *Somer auſſ*. In III qui eſt Civitatum liberarum ſunt *Colonia*, *Aquiſgranum*, *Weſalia inferior* (*under Weſel*), *Marcodurum* (*Duren*), *Cameracum*, *Tremonia* (*Dortmund*), *Suſatum*, *Duyſburgum*, *Hervordia*, *Brakel*, *Wartburg*, *Lemgow*, *Werden*. Sed hæc hactenus: flagitat ordo, ut nunc Vrbes & Opida Weſtphalię explicemus. Sed cum de Diœceſi Bremenſi hic nobis quoque dicendum ſit, quæ etiam ipſius Tabulæ titulo continetur, intermiſſa parumper Weſtphaliæ deſcriptione, quam ſequentibus Tabulis reſumemus, paucula de hac hoc loco ſubjungamus.

Regio & unde dicta.

Bremenſis Epiſcopatus vulgo *Stift Bremen*, cui ab Vrbe nomen eſt, trianguli Iſoſcelis figura, cujus latera fere æqualia ſunt Viſurgis & Albis Fluvii, in extremo anguli apice ad Peninſulam, cui a novo opere ſeu turri ad ſecuritatem navigantium ibi exſtructa, nomen dederunt, coëuntes: Baſis vero eſt linea ab Eſta flu. per fines ditionis Luneb. & Verdenſis, paullo infra Alleræ in Viſurgim ſe exonerantis, Oſtium deducta. Eſta enim fluvius Limes eſt Regionis Bremenſis & Hamburgenſis, quam a reliquo Ducatu Luneburgenſi Sevena fluvius exiguus primum, & tamen tribus Oſtiis in Albim influens, diſterminat. Hujus ditionis non eadem ubique qualitas, non idem ſolo genius. Duæ enim oræ Diœceſios Bremenſis extremæ ad Albis & Viſurgis aggeres, admodum opimæ & Frugum ac Fructuum feraces ſunt. Medius vero tractus inter Stadam & Bremam quem Mercatores uſitate tranſeunt, horridus & incultus, ſterilibus arenis, paludibus, & ericis conſitus videtur. Itaque pallio extenſo Diœceſin Bremenſem vulgo comparant, cujus duæ anteriores oræ, a capite ſeu Albis & Viſurgis confluente, ad utriuſque fluminis ripas adſcendendo fructuoſiſsimis agris & paſcuis velut Holoſerico prætextæ: reliqua latitudo Levidenſi filo, aut Canabi contexta ſit.

Soli qualitas.

Domicilium hic olim fuit *Chaucis Majoribus*, qui a Viſurgi Albim uſque ad Hamburgum ſedes tenuerunt. Metropolis *Brema*, *Phabiranum* Ptol. Pl. Appiano, Peucero & Irenico, vulgo *Bremen*. Vrbs Hanſeatici fœderis ad Viſurgim flu. elegans, opere, arte & natura munita; Plateis Viciſque inſignis, Civibus plena, Mercatorum commerciis dives. Forum habet amplum, in quo hebdomatim rerum victui neceſſariarum frequentes ſunt nundinæ. Vnum fori latus Metropolitana Eccleſia reſpicit; alterum Senatoria domus condecorat, fundamentum habens precioſum ac gratum, cellam nimirum vinariam ac publicam, in qua ſub Præfecti gubernatione, Senatus Vinum, tolerabili precio, & decenti elegantiq; œconomica ratione propinat. Quæ communis eſt multarum Wandalicarum & Weſtphalicarum conſuetudo, ut ad publica ferenda onera, Vini popina penes Senatum maneat. Brema ignobilis primum vicus fuit, creſcente vero Religione Chriſtiana vires & incrementa ſumere cœpit, quæ Epiſcopis ſuis potiſsimum debet, a quibus Metropolitica dignitate illuſtrata, Eccleſia Aquilonatium omnium Matrice condecorata & murorum ambitu cincta fuit. Epiſcoporum ſeriem in Eccleſiaſtica Hiſtoria M. Adami, v. de. Eſt & Stada ſive *Stadium* Archiepiſcopatus Bremenſis Civitas ad Zuingam fluvium in Meridionali Albis ripa, omnium Saxoniæ Vrbium antiquiſsima. Eſt etiam *Buxtebuda* Opidum.

Vrbes.

Fluminibus lætatur hæc regio *Viſurgi*, *Albi*, *Eſta*, quæ piſcibus abundant, Anguillis, Murenis, Salmonibus, quos Bremenſes ita Sale condire & fumo durare norunt, ut magno cum Lucro Civium ubique cari, grati & precioſi ſint. Bremenſes natura bellicoſi, induſtrii & aliquantulum ad ſeditionem propenſi. Literarum ſtudia, arteſque liberales tum primum amant & promovent, quando earum venuſtate apud exteros poliuntur: Minus alioqui in ſtudia & ſtudioſos propenſi, Mercaturam libentius exercent. Ex ampliſsima negotiatione, & remotiſsima navigatione opes ſibi acquirunt. Vnde Cives pene omnes vel Mercatores, vel Opifices, & multi navium Architecti peritiſsimi ſunt.

Flumina.

Bbb In

Urbes.

IN noſtra Weſtphaliæ deſcriptione ſequuntur urbes, inter quas offert ſe primum *Monaſterium* totius Weſtphaliæ Metropolis, *Mediolanium* Ptolemæo, ut cenſet Pyrchaimerus, vulgo *Munſter*. Vrbs eſt omnium celeberrima & munitiſsima. In hac floruerunt litteræ & puritas Romanæ linguæ ante annos LX. Epiſcopatui appellationem urbs Monaſterienſis præbet, & ab inſigni Monaſterio ibi fundato nomen appellationemque ſortita eſt. Videndus Munſterus lib. III Coſmographiæ. Hic magna retinctorum (quos Catabaptiſtas nominant) orta eſt factio, anno CIↃ IↃXXXIII & ſequente, undique illius ſectæ hominibus eo tanquam ad acropolim confluentibus, tantumque eorum crevit conjuratio, ut nulla humana auctoritate potuerit comprimi, lecto etiam capite ſeditionis *Joanne* quodam *Bukholdo* opificio ſarcinatore, genere plebeio, ad omnia parato, ingenio, audacia, facundia, fraudibus ſupra reliquos omnes præcellente. Hic ſe Regem non eſt veritus prædicare. Epiſcopus igitur vi ſibi debellandos hoſtes ratus, opibus Archiepiſcopi Colonienſis, & Ducis Clivienſis adjutus, poſt XIV obſidionis menſem urbe ſua potitus eſt. Regem forcipibus candentibus laceratum, ferreaque corte incluſum, è turri ſuſpendi juſsit. *Suſatum* (*Soeſt*) urbs Weſtphaliæ poſt Monaſterium opulentiſsima ampliſsimaque, decem populoſis diſtincta Parœciis. Primæva fundatione caſtrum ſeu præfecturam fuiſſe perhibent, quæ in tantam paullatim urbem excreverit. Indeque Suſati appellationem natam, quod ob loci ſituſque oportunitatem, ædificiorum aliquid ad caſtrum ipſum ſemper acceſſerit, ut a quotidiano incremento, *Suſatum* quaſi *ein Zuſatz*, ſit cognominatum. Complures pagos vicinos ſibi ſubditos occupat, olim Præfecturas minores, quos populari nunc lingua, *die Burden* indigetant. Vrbs hæc nunc ſub Cliviorum, Iuliacenſium ac Montenſium Ducis clientela eſt, quum ante fuiſſet Archiepiſcopo Colonienſi ſubjecta. *Weſalia inferior* vulgo *Weſel*, urbs clara opibus, dignitate, ædificiis & mercatura. Ad alterius ſuperioris differentiam quæ in ſiniſtro Rheni latere ſita eſt, Weſalia eſt dicta inferior. Ex præterfluente Lippia fluvio commoditates haud pœnitendas percipit, qui ſiniſtrum ejus latus adluens, ſtatim Rheno conſociatur. Eſt Weſaliæ memorabilis miſericordiæ ara, a Clariſsimi viri ac D.D. Henrici Oliſerii, cognomento Baers, D. Cancellarii Clivienſis &c. parentibus conſecrata & poſita: Gerontocomium nimirum, ubi ſenio & ætate confectis Viris vitæ neceſſaria liberaliſsime ſuppeditantur: cujus annuos proventus Filius, paternæ pietatis memor, adauxit. De Oldenburgo ſupra diximus. *Oſnaburgum* ſive *Oſſenburgum* inſignis Civitas, a Comitibus de Engern erecta, auctore Hermanno. Alii a Iulio Cæſare hanc urbem inceptam eſſe perhibent, ut Annales Saxonum. Ferunt hanc a pellibus bovinis dictam, quibus urbs hæc fuerat circumdata. Situ amœnam obtinet vallem amnique Haſa irrigatur. Pinguem in ea coquunt Cereviſiam, *Buſe* vocatam. Carolus Magnus Saxonibus triginta trium annorum bello edomitis, Widekindi etiam Arce, huic urbi vicina, expugnata, eaque impoſito præſidio firmata decem in Saxonia Epiſcopatus inſtituit, quorum præcipuum Oſnaburgenſem eſſe voluit. Summe etenim hanc urbem præ cæteris coluit, cui privilegium novæ Scholæ conceſsit, in qua Græcæ & Latinæ litteræ a Viris doctis traderentur: ut ſcribunt Munſterus, Hamelmannus, & Argentinenſium

onaſterium. totius
ſter. Vrbs eſt o-
næ ante annos LX.
i fundato nomen
etinctorum (quos
ectæ hominibus eo
mana auctoritate
atore, genere ple-
cellente. Hic ſe Re-
Archiepiſcopi Co-
Regem forcipibus
os Weſtphaliæ poſt
fundatione caſtrum
e Suſati appellatio-
n ſemper acceſſerit,
pagos vicinos ſibi
ligetant. Vrbs hæc
iſſet Archiepiſcopo
& mercatura. Ad al-
. Ex præterfluen-
uens, ſtatim Rheno
ci Oliſerii, cogno-
nium nimirum, ubi
oventus Filius, pa-
um inſignis Civitas,
nceptam eſſe perhi-
erat circumdata. Situ
ſe vocatam. Caro-
huic urbi vicina, ex-
rum præcipuum Oſ-
n novæ Scholæ con-
elmannus, & Argé-
tinenſium

tinenſium Chronica. *Minda*, vulgo *Mynden* urbs amœniſsima & munitiſsima eſt, ex navigio Viſurgis, ejuſque alluvione, amœnitatem, Piſces & alia commoda ſentiens; coquit bonam Cereviſiam, vicinis multis gratam, variiſque abundat mercaturis. De hujus primis initiis ita ſcribit Munſterus: Cum *Widekindus*, primarius Saxoniæ Dux, ad fidem Chriſti perveniſſet, permiſit Carolo Imperatori Arcem ſuam ad fluvium Weſeram, ut in ea firmaret Epiſcopo locum, capax enim amborum fuit, ita ut Epiſcopo diceret, mea atque tua erit communi jure Arx iſta, ut inde Saxonum lingua *Myndyn* diceretur. Sed temporum ſucceſſu ex *y* factum eſt *e*, vocaturque Civitas ipſa hodie *Mynden*. *Arnſpergum* vulgo *Arnſperg*, Metropolis Comitatus ejuſdem nominis. Situm eſt ad Ruram fluvium, Arcem editiore Monte adjunctam habet, gratum & commodum Epiſcoporum Colonienſium domicilium, ut quæ jucunda ſimul & utilia venationis exercitia, Piſcium item copiam ex præterlabente Rura præbeat. *Warburgum* non inelegans Weſtphaliæ Opidum ſitu inæquali, Dimulæ aquis inſtructum, Comitatus olim titulo, uti Hamelmannus perhibet, illuſtre, qui idem hoc Opidum a præſtanti commendat Cereviſia, gratiſsimo iis potu, qui cum parvo crumenæ diſpendio, genio indulgere cupiunt. *Tremonia*, *Dortmunt*, in meditullio Comitatus Tremonienſis. Hic Sacri Imperii Comitatus atque etiam urbs, earum ditionum albo recenſentur quæ ſine intermedio Romanorum Imperatorem agnoſcunt Dominum. Vrbs quondam a Trotmannis Suevorum populis *Trotmannia*, poſteris temporibus *Tremonia*, vulgari autem dialecto, *Dortmundt* appellata eſt. Annales veterumque quæ exſtant Monimenta declarant eo loci, ubi poſtea urbs Tremonienſis exſtructa eſt, duos olim Pagos Veterem ſcilicet & Novum exſtitiſſe, qui Imperium caſtri Trotmannorum intermedii ſequerentur. Sub id vero tempus, quando Carolus Magnus haſce omnes Saxonicas Provincias ſubegiſſet, Ius Municipii accipere, paullatimque in Opidum coaleſcere cœpiſſe. Is enim perſpecta ſoli ubertate ſituſque non vulgari præſtantia, Colonias huc deduxit, ſedemque hic ſibi Aulæque Regiæ domicilium firmavit. Ex qua vetuſtatis memoria in agro ſuburbano fertiliſsimo equidem loco poſita latifundia (quorum poſſeſsio per Comites olim in Senatum tranſlata eſt) *Conings-Hoffs Landt*, & curtes ſeu villæ iſtæ ampliſsimæ per vicinos agros ditioneſque circumjectæ *Reichshofen* nuncupantur, quæ cenſus ſuos Frumentorum annuos ad Aulam ibi Regiam conferre tenebantur. Sunt & *Duſſeldorpium* & *Hervordia*. Et minorum gentium *Widenbrugge* & *Coeſvelt*. Suntque in hac Tabula Comitatus, *Lemgow*, *Benthem*, *Lingen*, *Teklenborch*, *Diepholt*, *Schouwenberg*, *Ravenſberg*, in quo ſunt IV Præfecturæ, *Sporenberg*, *Ravenſberg*, *Vlothem*, *Lymberg*, *Lippe*. Epiſcopatus, *Monaſterienſis*, in quo ſunt Præfecturæ, *Walbeck*, *Saſſenburg*, *Stromberg*. Burggraviatus *Werne*, *Bocholt*, *Ahus*, *Horſtmar*, *Bevegern*, *Rheine*, *Meppen*, *Nienhuys* deſtr. *Cloppenburg*, *Wilhuſen*, *Vecht*: Comitatus II, *Steenverdt*, *Gemen* & *Erfmarſchalck Nortkercken*. *Oſnaburgenſis*, *Mindenſis*, *Paderbornenſis*. Sed de his ſatis, ad reliqua pergamus. Weſtphalia Stagnis, Paludibus, ac Fluminibus multis irrigua. Flumina ſunt *Viſurgis*, *Amiſis*, *Glaa*, *Neth*, *Haſia*, *Honta*, *Sala*, *Lippia*, *Stovera*, *Aa*, *Vidrus*: ad Amiſim pertinent *Dwera*, *Dexta*, *Glaa*, *Berckel*, quorum fontes plerique hic reperiuntur. Sunt & Montes in Weſtphalia colleſque plurimi, utpote *Baemberg* & alii. Nec deſunt Silvæ, inter quas: *dat Henſterholt*, & *de Avert* & *Holt mark*

Flumina.

Teutob

Opera publica.

Teutoburgenſis ſaltus, ad Lippiæ ortum. Ad opera publica venio. Carolus Magnus multas Eccleſias in Weſtphalia erexit. Primam vero Oſnaburgi Epiſcopalem Eccleſiam in honorem Divi Petri, Criſpini ac Criſpiniani condidit. Eſt Suſati templum celeberrimum miræ magnitudinis, cum maximæ altitudinis Turri, S. Patroclo ſacrum, quem tutelarem Divum agnoſcit hæc Civitas. Reliqua cum Templa, tum Monaſteria, Noſocomia, Xenodochiaque quæ Monaſterii & in aliis urbibus conſpiciuntur, prætereo.

Ratio gubernandi.

Carolum Magnum Weſtphalos ad Chriſtianam Religionem vi compuliſſe, ſupra diximus. Cæterum cum ſæpius ſubactos, rebellando tamen refractarios, datam ſemper fidem violare animadverteret; viſum eſt illi ex re fore ſi diritate ſupplicii exemplorumque terrore caſtigaret illorum proterviam. Itaque judices arcanos conſtituit, quibus jus ac poteſtatem animadvertendi in perjuros, aut temerariæ fidei reos, aut facinoris compertos, inauditos atque indefenſos, delegavit. Ea ſeveritas & truculentia Weſtphalorum gentem in fide atque officio continuit, cum ſæpius in Silvis Magnates & non mediocribus fortunis Viros ſuſpenſos perfractis laqueo cervicibus vitam finiiſſe cernerent, nulla accuſatione præmiſſa. Scribit Æneas Pius ad ſuam uſque ætatem continuatum fuiſſe illud judicium, ſecretoſque ritus obſervari, quibus criminoſos judicant, & reos damnationis ſuæ inſcios, ubicunque reperti fuerint, ſupplicio affici: eoſque Scabinos appellari, qui huic judicio cum poteſtate præſunt, teſtatur. Sed hæc hactenus. Weſtphalum ſe eſſe profitetur Ioannes Lewenclavius nobiliſsimus Vir doctrina multa atque linguæ utriuſque Latinæ atque Græcæ cognitione, converſo a ſe toto Xenophonte, omnibus Nazianzeni operibus, Hiſtoricis aliquot præterea Græcis, & aliis Græcorum libris feliciſsime reddendis & interpretandis celeberrimus.

Mores.

Gentem habet hæc regio venuſtam, elegantis & proceræ ſtaturæ, fortemque robuſtamque corpore & audacem mente. Militiam habet copioſam, promptamque ad arma & mox paratam. Ingenioſi etiam perhibentur Incolæ, ac proverbio dici ſolet, Weſtphalos plures aſtutos, ſubdolos, verſipelleſq;, quam ſtultos gigni. Adulteriorum ac ſpurcitiei omnis ſevera olim cenſura hic erat.

Victus.

Cibus panis niger & caſeus: Carnes quoque tam bovillæ, quam ſuillæ, & quidem plurimæ, eæque plerumque fumo duratæ: Imprimis pernæ quas etiam crudas edere Incolis non inſuave eſt. Potus Cereviſia: opulentiores Vino utuntur ex Rheno advecto, licet magno ematur precio.

Opificia.

Mercimonia.

Cum vero ager pleriſque locis minus gratus ſit cultori, fit ut Artibus Mechanicis ac Mercaturę ſe dedant Incolæ. Merces ſunt Lapides ſtatuariæ, ac ædificiis exſtruendis aptiſsimi, Molares etiam ac Cotes: imprimis vero pernæ delicatiſsimæ vel Principum menſis expetitæ. De hac regione hi verſus Rhythmici vulgo circumferuntur:

Hoſpitium vile,
Cranck broot, dun bier, langhe mile,
Sunt in Weſtphalia:
Qui non vult credere, loop da.

Tertia

Weſtphaliæ III Tabula.

Regio & unde dicta. *Situs.* *Imperium Majorum.*

TErtia & poſtrema Weſtphaliæ Tabula, ſicuti titulus ipſe præ ſe fert, tres partes graphice delineatas exhibet, *Ducatum Bergenſem*, *Comitatum Marchiæ* & *Diœceſin Colonienſem*. Eas, eo quo propoſitæ ſunt ordine, percurramus. Offert ſe primo loco *Ducatus Montenſis* ſive *Bergenſis* qui a Bergo ripenſi Opido nomen habens, incipit apud inferiorem Weſaliam, aſcenditque juxta Rhenum magno ſpatio. De hujus autem Ducatus initio ſic ſcribit Munſterus: Tempore *Henrici Aucupis* Rom. Regis, nempe anno CCIↃXXIV fuere duo Fratres, qui ob exhibitum miniſterium honorati fuerunt a rege Henrico, qui deſignavit eis in Weſtphalia certam quandam regionem, in qua ſenior, nempe *Adolphus*, conſtruxit Caſtellum quoddam prope Comitatum Arnſperg, nominavitque illud Volveſhegh: & temporum ſucceſſu non parum cultiorem reddidit terram illam per circuitum, Opidis & vicis eam ornans. Alter quoque Frater, *Eberhardu* nomine, conſtruxit & ipſe Caſtellum, appellavitque illud Aldenburg. Creſcentibus autem Fratribus illis in potentia & opibus, creavit Rex Adolphum in Comitem, & ditionem exrexit in Comitatum, qui dictus fuit Comitatus de Altena. Eberhardi quoque terram ſublimavit in Comitatum Bergenſem. Paullo poſt Eberhardus factus Monachus, tradidit Fratri ſuo ditionem ſuam, & conſtructo Monaſterio juxta fluvium Dune, factus eſt Abbas in eo. Ab Adolpho & poſteris ejus deſcenderunt Comites iſti: *Engelbertus*, *Adolphus*, *Engelprechtus*, *Adolphus*. Is vero Adolphus cum nullam reliquiſſet prolem, ceſsit Comitatus Bergenſis Filio Sororis ſuæ, nempe *Gerado* Comiti Iuliacenſi. Poſt eum præfuit utrique ditioni Filius ejus *Wilhelmus*, & poſt Wilhelmum *Gerardus*, poſt Gerardum filius ejus *Wilhelmus*: atque huic ſucceſsit Filius ejus vocatus quoque *Wilhelmus*, Dux primus Iuliacenſis, Bergenſis & Dux Gelriæ. Succeſsit autem ei in his Ducatibus Frater eju *Rainoldus*, qui mortuus eſt anno Chriſti CIↃ CCCCXXIII: manſitque poſt hæc tempora ditio Montenſis apu Ducatum Iuliacenſem. Sunt qui aiunt Comitatum Montenſem erectum eo tempore quando Henricus Sa perbus fuit depoſitus a Friderico I. Anno tamen Chriſti CIↃ CCCXXXVI fecit *Carolus* IV ex Comitatu Marchionatum, & Filius ejus *Wentzeſlaus* ſublimavit ad Ducatum. Hæc ille. Eſt hic Imperiale, ſub Montenſi Ducis tutela Opidum *Eſſendia*, in quo Alfridus IV Hildeſheymenſium Præſul Collegiatum ut vocan

Opida.

Virginum Veſtalium ex paternis facultatibus fundavit Cœnobium, ut ſub Abbatiſſæ educatione LII Virgines alerentur, & XX ſimiliter Canonici ſub ejus loci Decano, Canonicam viverent vitam. Aſyli Privilegi Abbatia gaudet, & locus in ea maxime *die Borcht* nuncupatus. Villæ aliquot vicinæ, ejus ſubſunt dominio Eccleſia ibi perelegans in qua Tabula exhibetur viſenda Brunii illius Agrippinatis opus. Ager Frumenti Tritici præſtantiſsimi ferax, unde candidus Eſſendiæ panis in precio eſt. Opidani Negotiationem etiam re motam, alii Artem Textoriam, Fabrilem complures exercent. Non alium facile reperias locum, ubi plura co ficiantur ſcolopeta. Fontibus abundat & atro carbonario Lapide quem territorium vicinum ſuppeditat, pot ſimum vero, qua Steltium eſt, ad Ruram Amnem Opidum. Eſt & *Duſſeldorpium* a Duſelo amne cognominat Atq; Præfecturæ XX, *Blanckenborch*, *Lewenberh*, *Huickeswagẽ*, *Bornfelat*, *Salingẽ*, *Lantzbergh*, *Duſſeldorp*, *Steinba*

Byenba

Westphaliæ tabula tertia
Septentrio
Meridies
Oriens
Miliaria Germanica
1 2 3 4
BERGE
Stifft Coln
Iulia
Ducatus
Pars
Walde
Waldt
Wester
Hassiæ
Pars
Hanaw
com
Triuirēsis
Prouinciæ
Hessen
Eisenburgh
Coln
Franckfurt
Marpurg
Giessen
Wisbaden
Hanaw
Friedberg

Byenbach, *Meyſenlo*, *Medman*, *Windeck*, *Syberg*, *Nuwenborg*, *Portz*, *Lulſtorff*, *Monheym*, *Angermondt*, *Er-verfeldt*, *Borck*. Sequitur *Comitatus Marchia*, vulgo *Marck*. Hunc & Ducatum Bergenſem *Ubii* olim inſe-diſſe videntur, de quibus infra plura. Cæterum Comites Altena, eo titulo contenti fuerunt, uſque ad Adol-phum Comitis Friderici Altena & Montis filium, qui cum Marck ſibi paraſſet, ſe Comitem de Marck vel Marchiæ inſcripſit, geſſitque inſignia circiter annum CIↃL III tempore Wichmanni Comitis Cliviæ. Eſt au-tem Marchia Comitatus in Weſtphalia ampliſſimus a Lippiæ amnis ripa verſus Occaſum multis inſignibus Opidis, *Hammone*, *Unna*, *Suſato*, *Tremonia*, Werdena & aliis florens. De *Suſato* & *Tremonia* ſupra egimus. *Wer-dena* in Weſtphaliæ aditu, ad Ruræ amnem in ditione Marckenſi Opidum, occaſione Cœnobii, a S. Lutgero ibidem inſtituti, initium habet, a Gulielmo de Hardenberg XLII Cœnobiarcha anno CIↃ CCCXVII excita-tum, & ab Engelberto Comite Marckenſi Civitatis privilegiis quibus etiamnum gaudet, donatum. Opidani rem pecuariam, unde & plurimum victitant, exercent. Agros habent lætos & compaſcuos, Montes præal-tos & Silvoſos, in quibus incredibiles Porcorum greges oberrare quandoque videas, & rivulos gratiſſimo mur-mure ex montibus ſuſurrantes. Quin & ex præterlabente Rura, commoditates haud mediocres percipiunt unde Piſcibus, & ſapidis pinguibuſque abundant Anguillis. Sunt autem in hoc Comitatu Præfecturæ XI *Iſerenloe*, *Huerde*, *Altena Boeckum*, *Swartenberg*, Wetter, *Ham*, *Swerten*, *Lunen*, *Hunna*, *Nuſtat*, *Blanckenſtein*, *Raede* *Werden*, *Camen*. Comprehenduntur etiam hac Tabula Comitatus Waldeck, *Naſſau* & *Dillenburg*, *Seyen* *Siegen*, *Limburg*, *Altena* in Comitatu Marchiæ, *Arnſberg*, qui ſubeſt Epiſcopo Colonienſi, *Kuningſtein*, *Ha-nau*, *Iſenberg*. Reſtat in hac Tabula *Diœceſis Colonienſis*, vulgo *Stift Colln*, cui ab urbe primaria nomen. Han olim coluerunt *Ubii*: quorum ſedes primum fuiſſe videntur trans Rhenum ditione Marchia & Bergen Clivienſis Principis propria: ſed a M. Agrippa in citeriorem ripam traductos ad victoris arbitrium ex Stra-bone conſtat. Horum ditio a Confluentibus incipiebat, ac etiamnum incipit. Dicuntur & *Agrippinenſes* Ta-cito Hiſtor. V. Veriſimile fit nominis Vbiorum veſtigium ſervari in pago Coloniæ objecto (inquit Iunius) quem *Tuyſch* vulgus nominat, olim fortaſſe *te Ubiſch*, & contracte *Tubiſch*, atque inde *Tuyſch* ubi nobil exſtat & vetuſtum Cœnobium, olim præſidiarium munimentum a Fl. Conſtantino conſtructum, & Diviten ſe nuncupatum. Neque veri diſſimile videtur nobilem illam primi ordinis ſacerdotio aram, a Tacito no ſemel memoratam, eo loco exſtitiſſe, apud quam *Segimundus* (qui perperam Straboni *Semiguntus* vocatur Segeſtæ Sicambrorum Principis Filius ſacerdos creatus fuerat, quem poſtea in defectione Germaniarum Duce Arminio ad rebelles profugum, vittas abrupiſſe Tacitus ſcribit. Metropolis eſt, *Agrippina Colonia* Tac *COL. CLAUD. AUG. Agrippinenſium* in antiqua inſcriptione, quæ exſtat in Aldi Orthographia: & *Col. A-grippina Ubior.* in nummo Claudii: *Col. Agrippina Ubior. Legio* XIX in nummo Vitellii: *Agrippinenſis Legio* e apud Ptolemæum: & *Agrippinenſis Colonia* apud Suetonium & Plinium. Hodie *Colln* incolis: *Coloigne* Galli Coloniam dictam quidam fabulantur a Colono Trojano: alii, quod Romanorum fuerit Colonia dictam volunt: Cornelius Tacitus de ea re ſcribit in hunc modum: *Agrippa quo vim ſuam ſociis quoque nationibu oſtentaret*

Comitat. Marchia.

Imperium Majorum.

Opida.

Diœceſis Colonienſis.

Urbes.

ſtentaret : in Opidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos Coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipſius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno tranſgreſſam Avus ejus Agrippa in fidem acciperet. Ergo utrumque nomen *Agrippina* & *Colonia* huic urbi ab Agrippina muliere datum eſt atque ex eo tempore *Colonia Agrippina*, Cives vero *Agrippinenſes* dici cœperunt. Romanorum deinde viribus ſenſim contritis ac debilitatis: Galli, *Childerico* Rege ductore, anno Domini CCCCXII iis omnibus profligatis & pulſis Coloniam vi occuparunt, eamque ad Ottonis I tempora ſuis habenis moderati ſunt. At vero anno CCIↃXLIX Otto Imperator Aug. Coloniam armorum ſtrepitu Francis ereptam, Romano Imperio reddidit. A quo tempore in hodiernum uſque diem, libera Imperialis Civitas exſtitit. Vrbs ad ſiniſtram Rheni ripam ſita, ambitu magna, forma primum quadrata, nunc ſemilunari, viſu pulchra, ſplendore & elegantia excellens, Templis celebris, Ædium pulcherrimarum frequentia nitidiſsime culta, Plateis Viciſque inſignis, Hortis Pomariiſque hilaris, Mœnibus Turribuſque valida, duplici foſſa cincta, Civibus plena, Mercatorum commerciis dives, Mechanicis Artibus nobilis, Academia & ſtudiis liberalibus illuſtris, atque opulentia ſua pleriſque Germaniæ Civitatibus anteponenda. *Noveſium*, aliis *Noveſum*, *Nueſium* Ptolemæo: Maliano *Nuſſia*, vulgo *Nuys*, inſigne Diœceſios Colonienſis Opidum, IV Milliaribus ab Agrippinenſi Colonia diſtans. Tacitus Legionorum gentem, Vbiis proximam conſtituit & in ea *Noveſium*. Hæc urbs a primordio ſecundis Rheni fluctibus irrigata, ſiniſtrum ſitu latus illuſtravit, donec Fortuna minus propitia, alveum Rheni immutans, urbemque non longo ſpacio adſpiciens, brachium ejus uſibus reliquerit. Sunt præterea in hac Diœceſi Opida & Civitates aliquot egregiæ, utpote *Andernacum*, cujus meminit Ammianus qui ſub Iuliano Cæſare militavit, vocatque *Antennacum*, habet autem ſitum amœnum juxta Rhenum & inter Montes. *Bonna* ſita in planicie amœna, ubi montes Rhenenſes qui a Bingio deſcendunt Rhenumque includunt in planiciem evaneſcunt. *Sonsu*, non ignobile Opidum, & *Brula* vicus. In Epiſcopatu Colonienſi Præfecturæ decem, *Arnſberg*, *Fredeburch*, *Bylſtein* prope Brilen ad Ortum Medebach, *Fredehardeskirchen*, *Hoveſtatt*, *Werle*, *Nehem*, *Balue*. Dominia *Waldenborch*, *Homberg*, *Hachnberg*, *Hardenberg*. Coloniæ porro Vrbis Politia florentem Reipublicæ Romanæ gubernationem adprime refert. Etenim ſi Conſulum, Proconſulum, Cenſorum, Tribunorum, Vigilum, Quæſtorum, Annonæ Præfectorum dignitatem conſideres, ſi rectum & inflexibilem Iuſtitiæ Baculum, Faſcium loco, ut vulgo exiſtimatur, receptum: ſi Tribuum Ordines: ſi Civilem Senatorum Auctoritatem obſerves, quaſi effigiem & vivum quoddam Simulachrum Romanæ Vrbis, hanc Agrippinenſem videbis Rempublicam: ut non immerito, nativo quodam Iure, Romanorum dicatur Colonia. Sed hæc hactenus, ad alia tranſeamus.

Ratio gubernandi.

Comitatus Muercenſis, ſive de Muers, cum Regionibus circumjacentibus.

IN hac Tabula quæ *Comitatum Muercenſem* una cum Regionibus, Vrbibus & Fluminibus, quæ potiſsimum hunc Comitatum ambiunt, graphice delineatum exhibet: eas duntaxat regiones deſcribemus, quas alibi non deſcripſimus: has videlicet: primum *Comitatum* ipſum *Muercenſem*, deinde *Ducatum Clivenſem*, ultimo loco *Juliacenſem*.

Comitatus Muercenſis. *Situs.*

Comitatus Muercenſis ſive *de Muers*, vulgo *Graefschaft Muers*, ab Opido cognomini nomen appellationemque accepit. Ad Ortum Ducatum reſpicit Bergenſem & Comitatum Markenſem: ad Occaſum Gelriam: qua Meridies eſt Diœceſim Colonienſem & Ducatum Iuliacenſem: qua Septentrio Clivenſem. Ager utcumque fertilis Frumenti, ac paſcuis lætus.

Opidum.

Opidum hujus Comitatus eſt *Muers* quod regioni nomen ſuum communicat, è regione Duisburgi, haud procul Rheni ſiniſtra ripa ſitum. Et hæc de Comitatu Muercenſi, ad Ducatum Clivenſem venio.

Ducatus Clivēſis unde dictus.

Ducatus Clivenſis appellationem traxiſſe creditur a *Clivis*: exſtatque ejus nominis Opidum, de quo infra, ad Rheni ripam in tribus clivoſis Collibus exſtructum.

Situs.

Terminatur ab Ortu Ducatu Bergenſi, Comitatu Marchiæ, ac Weſtphalia, a Septentrione Comitatu Zutphanienſi, Trans-Iſalano Tractu, ac Batavia: ab Occidente Gelria & Leodienſi tractu: a Meridie Colonienſi & Aquiſgranenſi ditionibus.

Aëris temperies.

Regio ipſa bono & ſalubri aëre gaudet:

Soli fertilitas.

Agro fertili Frumenti, ac lætis paſcuis.

Animaliū varietas.

Varii generis videre hic eſt Animalia: atque alibi Feras varias, Apros, Meles, Vulpes, Lepores, Cuniculos, Cervos, Feles, & Equos ſilveſtres: Palumbium aliarumque Avium frequens Aucupium, inprimis Perdicum, Turdorum, & Coturnicum: Anates innumerabiles, omnium denique rerum quæ ad vitam pertinent largam copiam.

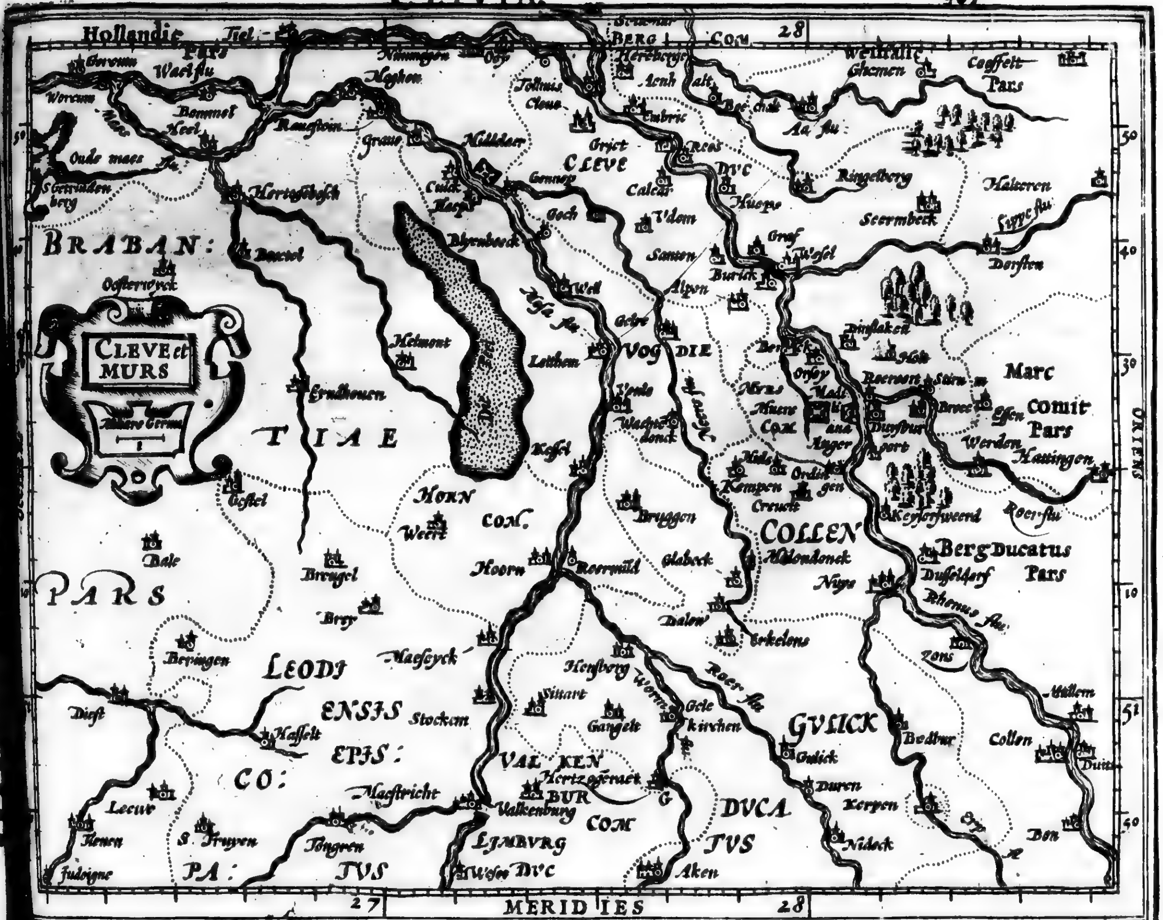
Imperium Majorum.

Ferunt autem *Ælium Gracilem* quum opibus & potentia floreret in Gallia Belgica, donatum a Pipino & Carolo Martello ea parte Bataviæ, quæ nunc *Clivia* dicitur. Succeſſere ei ordine *Theodericus*, *Reinhaldus*, *Rudolphus*, *Joannes*, *Robertus*, *Balduinus*, aliique uſque ad *Joannem* qui ab *Ælio* fuit XXVII. In hoc deſiit familia. Cooptatus tamen ab Imperatore & provincialibus in jus familiæ *Adolphus* qui Conſtantienſi Conſilio a Sigiſmundo Imperatore *Dux Cliviæ* dictus eſt.

Opida.

Habet autem Ducatus iſte in ora Gallica Opida iſta: *Xantum*, *Santen*, Opidum in ſiniſtra Rheni ripa, olim *Trajana Colonia* Pighio, *Vetera* Pyramio & pleriſque aliis: vetuſtatis ac antiquitatis multum præ ſe fert, quod teſtatur Tophus Lapis *Duynſteen* dictus, ingenti ibidem copia ex antiquis ruinis collectus. *Burichium*, *Burich*, Opidulum è regione Weſaliæ ſitum, felici agro & lætis paſcuis gaudet. *Clivia*, *Cleve* Provinciæ caput eſt, Opidum celebre & vetuſtate ſumma, non procul a Rheni ripa, & ab ejus divortio, ubi expandere ſuos ramos, & Batavos in Inſulam incipi[t] redigere. Cujus amplitudo magna fuit quondam, ſicut ex ruderibus in agro vicino paſsim apparentibu[s] colligitur. Nomen ei Clivia quod in tribus clivoſis collibus pendulum verſus Rhenum panditur. Diſcrepa[ns] unius duntaxat vocalis mutatione lingua popularis qua *Cleve* nunc Opidum, ut & clivus omnis appella[tur]. Imminet Rheno in eminentiſsimo trium Collium, quadrata Turris præalta lataque, cum Arce longe conſpicu[a]

qua

CLEVE et MURS
Hollandie
BRABAN:
TIAE
PARS
LEODI
ENSIS
EPIS:
CO:
PA:
TVS
CLEVE
DVC
VOG DIE
COLLEN
GVLICK
DVCA
TVS
VAL KEN
BUR
COM
LIMBVRG
Marc
comit
Pars
Berg Ducatus
Pars
HORN
COM.
Westfalie
Coesfelt
Pars
Hertogebosch
Nimmegen
Wesel
Rees
Calcar
Santen
Venlo
Roermund
Maestricht
Aken
Dusseldorf
Duisburg
Gulick
Duren
Nideck
Bon
Collen
Rhenus flu.
Roer flu
Lippe flu
Mase flu
Niers flu
Diest
Hasselt
Tongeren
S. Truyen
Weert
Hoorn
Kempen
Bruggen
Gelre
Goch
MERIDIES
ORIENS
27
28

quam tradunt a C. Iulio Cęſ. bello Gallico conſtructam eſſe, velut propugnaculum ejus ad ripam vicinitatis adverſus Germanos. Quod ipſum in atrio Palatii Majore Principum juſſu adnotatum legitur his verbis. ANNO. AB. VRBE. DCXCIIX. C. IVLIVS. DICTATOR. HIS. PARTIBVS. SVBACTIS. ARCEM. CLIVENSEM FVNDAVIT. Nunc Illuſtriſsimis Iuliacenſis, Clivenſis & Montẽſis inclyta ſede, Collegio Eccleſiaſtico, & amabili Incolarum humanitate memorabile eſt. Situ peroportuno excellit, inde enim vicina pabuloſa in loca, librata planicie, læta virentique gramine tecta, quam longiſsime patet proſpectus; potiſsimum vero è Turri altitudine conſpicua, quæ a cygno verſatili ventorum indice nomen habet. *Calcaria* Opidum in Inſula Rheni & Belgica Batavia a Comitibus Clivenſibus, primitus exædificari cœpta, ut præſidium eſſet ac tutum refugium ab incurſionibus Colonienſium ac Gelrenſium vicinorum, quibuſcum ipſis frequentia bella gerebantur. Nomen accepit ab antiquiſsimo Caſtro *Calcar*, a quo trans Inſulam hanc ad ulteriorem Rheni ripam erat trajectus. Lanificio & coctione Cereviſiæ quæ iſtinc ad finitima loca transferebatur, potens ac dives facta, haud mediocriter crevit. Supra Calcariam loco quem vocant hodie *Auf den Baern*, creditur Cæſar Germanicus Rhenum ponte junxiſſe, quum a veteribus Caſtris in *Marſos* tenderet, quos nunc vocamus *Twentanos* mutato nomine, tametſi Opidulum *Otmaerſen* veteris appellationis ſervet veſtigia. *Griet* ſiniſtram Rheni ripam tuetur; hanc e[x] eadem parte ſequitur *Griethuſium* in principio agri Batavorum juxta Lobecum vetuſtam arcem, quam curſu[s] extremitatem ſeu angulum dici volunt, *Loop* enim curſum nobis ſonat, & *Eck* angulum ſignificat: ibidem Rhenus ſcindit ſe bifido curſu in diverſa labens. In Ripa Germaniæ ſunt *Veſalia* de qua in Deſcriptione Weſtphaliæ, *Duiſburgum*, ſive *Teutoburgum*, veteris Germaniæ Opidum ad ripam olim fluminis Rheni inter Ruram & Angram amnes ſitum. Clarum ſemper fuiſſe, cum maxima ædificia, tum hiſtoriarum etiam Monimenta declarant. Ob Nundinas etiam celebres negotiationeſque Mercatoribus frequentatum fuiſſe, indicant Rerum Flandricarum Scriptores. *Embrica* incolarum & ædium frequentia, & Schola, quam optime inſtituta concinnum, vulgo *Emmerick*, *Aſciburgium* Taciti Scholiaſtis. Id autem non vacare errore Newenarius docet. Atque hæc d[e]

Ducatus Iuliacenſis. Clivia: reſtat paucis explicandus *Iuliacenſis Ducatus* vulgo *Iuliers* ſeu *Gulick*. Nomen illi ab Opido *Iuliaco*. Situ[s] *Situs.* eſt inter flu. Rhenum & Moſam, idem pęne qui Cliviæ, niſi quod hæc Septentrionalior ille Meridionalior ſi[t]. Conregionales enim alioqui eoſdem habent. *Aëris temperies.* Regionis Aër bonus & ſalubris: *Soli fertilitas.* Ager utcumque fertilis Frumenti omnis generis, quod ponderoſum valde eſt. Profert quoque *Iſatim* herbam Tinctorum, vulgo *Waid*, qu[æ] Accolis magnum quæſtum reddit: eſtque Paſcuis lætus, Vinum vero haud gignit. *Animalium varietas.* Sunt hic permulta domeſtica Animalia, & imprimis Equi optimi. *Imperium Majorum.* Principes Iuliacenſes ab Euſtathio Gotefridi Bilionei fratre ortu[m] ducere exiſtimantur. Cæterum Iuliacenſis ditio Comitatus olim fuit, & anno CIↃ CCCXXIX a Ludovico Imperatore in Marchionatum evectus fuit, ac deinde XXX poſt annis a Carolo IV in Comitiis Metenſibus fuit erectus in Ducatum, id quod Cuſpinianus ſub titulo hujus Imperatoris oſtendit. Primus autem Marchio q[ui] & poſtea Dux *Gulielmus* IV. Hujus filius *Gulielmus* Patri ſucceſsit in Ducatibus Juliacenſi & Gelrenſi. Hic qu[um] improlis obiiſſet, ſucceſſorem reliquit *Raynoldum* fratrem. Eoque mortuo ſine hærede relicta ejus uxor

ſini ſuo *Adolpho Bergenſi* nupſit, qui factus eſt Dux Iuliacenſis & Bergenſis. His ſine liberis mortuis, factus eſt *Gulielmus* Dux Iuliacenſis atque Bergenſis, genuitque Filium nomine *Gerardum*, in paterna ditione ſucceſſorem. Gerardo natus filius *Gulielmus*, qui unicam Filiam ſuam tradidit uxorem, Ducis Clivenſis unico Filio Ioanni: ſicque tres Ducatus, Bergenſis, Iuliacenſis, & Clivenſis in unam redacti ſunt ditionem. Genuit autem iſte Ioannes filium Gulielmum, qui quartum Ducatum, nempe Gelrenſem, junxit tribus Ducatibus, Clivenſi, Iuliacenſi & Bergenſi, ſed excitato bello Anno CIↃ IↃXLIII victus a Carolo V, ſua ditione ſpoliatus fuit, ac deinde rurſus ea certis conditionibus donatus, præter Gelriam tamen, ducta uxore Filia Ferdinandi Rom. Regis. Primaria ejus Vrbs quæ & Ducatui nomen dedit, eſt *Iuliacum* vulgo *Gulich*, cujus etiam in Itinerario meminit Antoninus, ſitum eſt ad Ruram fluvium. Opida præter Iuliacum ſunt *Marcodurum*, vulgo *Duren*, Civitas ex eo tempore illuſtrior & notior facta, quo graviſsimam Caroli V obſidionem pertulit. *Monaſterium Eyphaleæ* Opidum amœnum inter Montium convalles haud procul ab Ervatis fluvii fontibus; *Euskirchia*, *Berchemum*, *Caſtrum* vulgo *Caſter*, a magnifico caſtro quo munitum eſt, *Grevenbroick*, *Sladbach*, *Dalen*, *Waſſenberg* Opidula ſunt. Arces frequentiſsimas habet, quæ Nobilibus & Equeſtribus familiis nomen dederunt, *Palant*, *Meroden*, *Renſſchenberg*, *Neſſelroden*, *Wachtendonck*. Eſt etiam *Baronatus Wickradienſis* Arcem habens munitiſsimam, *Quadorum ſedem*. In hoc ipſo tractu ſita eſt urbs Aquenſis, *Aquiſgranum* recentioribus, *Vetera* Ptolemæo in qua *Legio* XXX *Vlpia*: ſed apud Antoninum eſt XX & *Legio* XXX *Vlpia* alius huic loco vicinus. Lhuithprandus *Grani Palatinum* vocat. Rhegino *Thermas Grani* & *Aquis Palatium*. Sæpius etiam *Aqua* ſimpliciter ab illius ſeculi ſcriptoribus nuncupatur: vulgo *Aken*, Germanis *Ach*, Gallis *Aix* dicitur. Vrbs eſt nobiliſsima; Aëre fruitur ſaluberrimo, agroque gaudet pulcherrimo, quanquam quod ad ædificia ſtructuraſque attinet, nequaquam veteri famæ, nobilitati, ſplendorique reſpondeat. Balnea thermaſque tam intra urbis Mœnia, quam extra, è terra erumpentibus aquis natura calidis habet, multiſque ac variis morbis adprime utiles. Eſtque hæc urbs ſede Caroli Magni qui hic obiit & ſepultus eſt, celebrata. Fluvios habent hæ regiones præter Rhenum *Ruram*, ſive *Roram* qui ad Vbiorum Opidulum, *Roeroort*, quod finem Roræ ſonat, Rheno miſcetur, ubi videre eſt duorum fluminum concurrentium evidentiſsimum diſcrimen, quorum hoc viride, illud ſubalbum apparet. Et quidem uſque adeo tortuoſus eſt Rora tantiſque ambagibus fertur, ut propemodum ipſe Mæander videri poſsit: tam autem violentus eſt, & vehementi curſu fertur, ut quandoque per arva viam rumpat, adeo ut brevi temporis ſpacio duo vel tria jugera alluvione hinc adimat, illuc adjiciat; vel contra, paullo poſt ſolum quodcumq; inundat, calculis implet, atq; corrumpit: *Nerſam* itẽ, *Lupiam*, *Angram*, *Duſelum*, *Erffat*, *Nirſi*, *Vormium*, & alios. Nec Silvæ deſunt, inter quas, illa quam Tacitus *Saltum Teutoburgenſem* vocat, Duisburgo vicina, quod cingit pluſquam medium quibuſdam in locis vix quatuor, aut quinque miliarum diſtans, vaſtiſsima eſt & ampliſsima, in qua innumeræ Feræ conſpiciuntur. Rivulos habet plurimos, limpidiſsimos: Montes ſunt excelſi, arboribus præaltis circumquaque veſtiti. Sed de his hactenus.

Regio & unde dicta.

L*Eodienſi Diœceſi* nomen ab Vrbe primaria *Leodio*. Huic vero a cæſa Legione Romana in ea valle, ubi nunc *Leodium*, nomen inditum conſtanter adfirmat Hubertus Thomas *Leodius*: ipſi quoque Indigenæ vocant *Liege*, quaſi *Legionem* dicerent. Alii exiſtimant nomen habere a rivulo quodam ignobili *Legia*, qui tertio ab Vrbe Milliari ortus, intra Vrbem Moſæ commiſcetur; Vulgo *l'Eveſché de Liege*.

Situs. *Cœli qualitas.* *Soli fertilitas.*

Adjacet illi ad Boream & Occidentem Brabantia; ad Ortum partim Moſa, partim Ducatus Limburgenſis; ad Auſtrum Comitatus Namurcenſis. Longitudo ejus Milliarium Leodienſ. XXXI: Latitudo XV. Aëre gaudet purgato, temperato & ſalubri; Agro amœno, fertili, omnibus rebus adfluente; inprimis verſus Boream, qua Brabantiæ contermina: ibi Frumenti & omnis generis Fructuum admodum ferax eſt, nonnullis in locis etiam Vini. Verſus Meridiem vero, qua Lutzenburgum & Galliam attingit, paullo ſterilior, Montibuſque aſperior: & Nemoribus (Arduennæ enim ſaltus totius Galliæ, auctore Cæſare maximi, hic paſſim cernuntur reliquæ) horridior. Hæc facies ſoli exterior: intus autem & in viſceribus, habet Ferri & Plumbi, atque etiam Auri optimi Fodinas, ſed Auri parciores. Sunt etiam in Montibus Lapidicinæ ex quibus in Magnatum ſepulturas Marmor candidi coloris, quod *Alabaſtrites* Græcis appellatur: & varii coloris eruitur. Sunt & Sa[xa] grandia, foſſilia, ad ignem idonea, quæ ſummo labore, & non niſi cum grandi vitæ diſcrimine ex altis Mont[i]bus, atque etiam ſub ipſo Moſæ alveo magnis cavernis excavato petuntur, atque in Provincias noſtras navi[bus] deferuntur, pretio in ſingulos annos excedente ſummam centies mille ducatorum. Hunc lapidem vulg[o] vocant carbonem Leodienſem, *Charbon de Liege*: Is ubi ſemel ignem concipit, paullatim accenditur, oleo re[-] ſtinguitur, aqua vires concipit; Calor ei vehementiſſimus: quo fit ut Leodienſes tria ſibi præ aliis gentib[us] arrogent; Panem pane meliorem: Ferrum ferro durius: Ignem igne calidiorem. Vſum hujus ſaxi repertum primum aſſerunt, Anno CIↃ CXCIIX, a quodam peregrino, qui Fabro cuidam ferrario eum commoſtravit.

Animalium varietas.

Omni præterea Pecorum genere abundat regio: nec deſunt Silvæ, opimaſque præbent Venationes, jucun[-] daque Aucupia. Hanc regionem ad fidem Chriſtianam converſam tradunt a S. Materno Patavino, prim[o] Tungrenſium Epiſcopo circa annum Domini Centeſimum primum. Epiſcopalis enim ſedes quæ nunc Leo[-] dii eſt, tunc Tungris erat, manſitque uſque ad annum CCCCXCIIX, quo tempore (quum Hunni Duce Att[i-] la in Germaniam irrupiſſent, & Civitatem iſtam una cum aliis Opidis vaſtaſſent) a S. Servatio Trajectum a[d] Moſam tranſlata fuit: manſitque ibidem uſque ad tempora D. Huberti Epiſcopi, qui Anno ſeptingenteſim[o] decimo tertio, eam Leodium tranſtulit, ubi etiamnum viſitur. Porro a D. Huberto primo Epiſcopo Leodien[ſi] uſque ad noſtra tempora LVII Præſules a Guicciardino numerantur: apud quem plura de his lege. Neq[ue] ſolum hic Præſul Epiſcopus eſt verum etiam Princeps Imperii, Dux Bovillionenſis, Marchio Francimont[ii] & Comes Lotenſis & Hasbaniæ. Veteres hujus Epiſcopatus Incolæ fuerunt *Eburones*, *Tungri*, *Centrones*, *Ceraſi*. Occupat jam magnam Lotharingiæ antiquæ partem, continet namque ſub nomine Leodien[ſis] Diœceſis, *Ducatum Bovillionenſem*: *Marchionatum Francimontii*: *Comitatum Haſbaniæ*, aut (*Haſpengow*)

Loten[ſe]

LEODIEN SIS DIOEC.
Oriens
occidens
JULIÆ DU. PARS
BRABANTIÆ PARS
LUTZENBURGI
HANNONIÆ PARS
PARS GALLIÆ
Milliar. German.
Stevelo Abb
Liege
Namur
Dinant
Loeven
Philippville
Tongeren

Urbes. *Lotenſem* : multaſque Baronias, ut vocant. Numeranturque in hoc Tractu, præter Trajectum, cujus media pars Duci Brabantiæ paret, XXIV Vrbes muris munitæ & CIↃ IↃCC pagi templis turrigeris ornati, multæque Abbatiæ & Dominia. Vrbium nomina hæc ſunt : *Leodium*, *Bolionium*, *Francimontium*, *Loots*, *Borchworm*, *Tungri*, *Hoium*, *Haſſelt*, *Dinantum*, *Maſacum*, *Stochum*, *Bilſenum*, *S. Trudonis*, *Viſetum*, *Tunum*, *Varem*, *Beringum*, *Herck*, *Bree*, *Pera*, *Hamontium*, *Sineium*, *Foſſa* & *Covinumm*, ut eas numerat & nominat Guicciardinus. Harum omnium Metropolis eſt *Leodium*, nonnullis *Auguſta Eburonum*, Incolis *Liege*; Teutones *Luyck* & *Luttich* vocant. Vrbs antiqua, cujus prima auſpicia in Ambiorigem magnanimum Eburonum Regem Hubertus Thomas Leodius refert, quo duce indigenæ per inſidias obruerunt Cottam & Sabinum, interfecta Legione una Romanorum, cum V cohortibus, quemadmodum id C. Cæſar lib. V. Commentariorum ſuorum de bello Gallico prolixe refert. Alii Vrbem arbitrantur eſſe novitiam, conditam a D. Huberto Aquitano; cujus ſententiæ error manifeſtiſsime ex Monimentorum quorundam & ſtructurarum antiquitate convincitur. Præter *Moſam* & *Legiam* influunt in Vrbem alia aliquot Flumina, *Utes*, *Veſes*, *Ambluarus*, ex Silva Arduenna orti. Sunt & Fontes illimes & pellucidi tam frequentes, ut multæ privatorum domus binos aut ternos habeant. Vrbs ipſa laxa eſt, Monteſque & valles aliquot complectitur; Ambitus ejus eſt IV Italicorum Milliarium. Ædificia ampla, ac præ cæteris ſuperbum eſt & magnificum Epiſcopi Palatium, extructum a Cardinali Erardo Epiſcopo Leodienſi. Publicis vero Templorum ſtructuris, ſive numerum Eccleſiarum ſpectes, ſive elegantiam, ſplendorem, divitias, omnes ſuperat non modo Galliæ, ſed etiam Germaniæ utriuſque civitates. Octo in ea ſunt Templa Collegiata, in quibus divites admodum Canonici : Splendidiſsimum vero eſt Templum D. Lamberti, qui tutelæ præeſt civitatis. Templum hoc Cathedrale eſt : cujus Epiſcopus totius ditionis & Diœceſeos Princeps, Canonici Conſiliarii; ſed ad Canonicatum nemo admittitur, qui non ſit aut nobili prognatus ſtemmate, aut alioqui Doctor vel Licen[?]iatus; licetque Canonico (niſi in ſacerdotum numerum fuerit cooptatus) reſignare beneficium, uxorem ducere, aliud quodvis munus ſuſcipere. In hoc Templo multa admodum ſunt vaſa magni pretii, multa ornamenta aurea argenteaque: inter alia, ſtatua eſt D. Georgii ex puro auro, quam Carolus Burgundiæ Dux conſecravit. Sunt & quatuor Abbatiæ perquam opulentæ, & Bibliothecis inſtructiſsimis exornatæ. Parœciæ intra vrbem ſunt XXXII cum Eccleſiis totidem. Atque ex his apparet, non immerito a Petrarcha olim ſcriptum, *Vidi Leodium, inſignem Clero locum*. Epiſcopus jus habet titulumque Principis : tanta tamen libertate & tot privilegiis conceſsis Civitati, ut pęne libera videri poſsit. Habet enim ſuos Conſules, Scabinos, Magiſtratum. Studia hic olim magno in honore fuere, adeo ut obſervatum ſit, uno eodemque tempore Leodii IX Regum Filios, XXIV Ducum, XXIX Comitum, litteris artibuſque humanioribus operam navaſſe; præter Baronum & aliorum Illuſtrium Virorum liberos, qui plerique omnes Canonici erant Templi D. Lamberti. *Bolionium*, *Bouillon*, Caſtellum eſt quarto *Ivoys* milliari, decimoſexto a *Leodio* in Montis vertice mirabili artificio exſtructum : ſedes Ducum Buillonenſium. Ab hac nomen habuit *Goteſredus* Dux Lotharingiæ, qui anno CIↃXCVI in Concilio

generali

generali celebrato Claremontii in Arvernia, una cum Fratribus Euſtatio & Balduino ſacram militiam ſuſcepit adverſus infideles, pro recuperanda Terra Sancta. Quo tempore Illuſtris ac vere generoſus Heros, ut eſſet ad militiam illam expeditior, Sperto Epiſcopo Leodienſi Ducatum illum vendidit, majore gloria vendentis quam ementis. Hujus virtute anno c ı ɔ ı ɔ capta ſunt a Chriſtianis Hieroſolyma. Ei cum ab exercitu ob præclara merita regnum Hieroſolymitanum cum corona offerretur, negavit (en Principis Chriſtiani pectus) ſe auream coronam aut Regium titulum eo loco ſuſcepturum, in quo Servator humani generis coronam ſpineam tuliſſet. *Francimontium* olim Opidum fuit muro clauſum, nunc muris disjectis patet: in eo Cardinalis Erardus, quem antea retuli, munimentum exſtruxit. Abeſt Leodio ı v milliaribus, eſtque titulo Marchionatus inſignitum. *Tuini* (pagus hic eſt Francimontio proximus), Metalla ſunt plumbi optima, & in montibus vicinis Lapidicinæ Marmoreæ. *Tungri* tribus mill. abſunt a Trajecto Moſæ, (*Maeſtricht*) totidem a Leodio: Civitas eorum *Tongren* hodie appellatur, ſita ad fluvium *Jecher*; nomen habet a Tungris Germaniæ populis, qui relicta patria primi Rhenum trajecerunt, & has ſibi delegerunt ſedes. Vrbs eſt omnium Brabantiæ Civitatum antiquiſsima. Ab hac urbe uſque Lutetiam Pariſiorum iter eſt Mill. Ital. cc quod totum iter lapide conſtratum fuit, exſtantibus etiam nunc ejus viæ reliquiis manifeſtiſsimis. Argumentum ſummæ antiquitatis eſt Templum Herculis intra urbem, cujus ſtatua ante portam etiam hodie conſpici poteſt. *Hoium*, *Hoey*, habet appellationem a rivulo impetuoſiſsimo qui hoc loco in Moſam præceps fluit; diſtat Leodio v mill. Quarto milliari a Leodio ad Demerum Opidulum eſt *Bilſen*, & extra illud pagus *Munſterbilſten*. Tertio milliari a Tungris urbs eſt *S. Trudonis*, vulgo *Sainct Truden*, *Centronum*, ut quidam arbitrantur ſedes, quorum frequens apud Iulium Cæſatem mentio. Vno milliari a Leodio pagus eſt *Eburo*, quæ Eburonum caput fuiſſe creditur. Traiecti partem, ut & hoc obiter addam, huic Diœceſi acceſsiſſe ex donatione Pori, cujuſdam Lovanienſis Comitis, ſcribit Placentius. Reliqua Opida brevitati ſtudens omitto. Flumminibus undique rigatur hæc regio, quorum maxima pars Moſæ miſcentur: ſuntque *Legia*, ſive *Legio*, *Vtes*, *Veſes*, *Ambluarus*, *Ieckel*, *Hoy*, *Veſera*, *Vl*, *Voer*, *Vrt*, reliqui per Demeram ad Scaldim deferuntur: uti ſunt *Ratbeck*, *Stimmer*, *Herck*, *Heſp*, amnes limpidiſsimi, qui Piſcium fluviatilium genus omne abunde ſubminiſtrant. Fons hic fuit de quo litigant inter ſe Viri docti. Alii contendunt eſſe adhuc intra urbem: alii (quibus adſentitur accuratiſsimus Scriptor & qui hujus rei fidem ſingulari cura experiri voluit Lud. Guicciardinus) extra eam, ſeſquimlliari a Limburgo, v mill. a Leodio, v ı ı ı a Tungris, iuxta *Spa* vicum, in Nemore quodã amœno & jucundo, parte Silvæ Arduennæ. Hujus fontis mirabilis efficacia in morbis deſperatiſsimis, Phtiſi, Hydrope, Febribus atq; aliis. Montibus etiam Regio hinc inde attollitur, in quibus divites Fodinæ, de quibus ſupra. Silvis etiam paſsim umbroſa; Arduennœ portiones ſunt Silvæ Iulio Cæſari celebratiſsimæ. Ejus Portiuncula Comitatui Namurcenſi vicina *Saltus Marlignianus* dicitur. Atque hæc hactenus de Diœceſi Leodienſi: nunc ad reliqua Pergamus.

Fluminia.

Montes.

Silva.

VVALDECK COMITATVS.

Qui hanc Tabulam primus deſcripſit & ædidit, Iodocus Moers a Corbach, duos Nobiliũ Ordines ſub Comite VValdeccio enumerat, unum liberum intra Comitatum commorantem, alterum tam extra, quam intra Comitatum Feudo Comiti adſtrictum; hos ergo Ordines, cum nihil præterea habeam, hic adnumerabo, & quæ illorum domus Tabulæ inſunt, indicabo.

Stemmata Nobilium liberorum intra Comitatum ſunt Virmundt, Meiſſenburg, Gogreben, Zertezen, Volmerichauſen, Dalvvig, Eppe, Rodehauſen, Reen, Sconſtat, Hertzinghauſen, Tvviſt, Hanxtleden, Greiſmar, Roman, Dorfelt.

Stemmata Feudatariorum tam extra quam intra Comitatum: Witſtein, Reiteſel, Spiegel, Calenberg, Weſtfal, Canſtein, Malſpurg, Lebenſtein, Mengerſen, Meſcheden, Beinenburg, Papenheim, Wulffi, Volkenbergh, Vrf.

Ad

WALDEK
SEPTENTRIO
MERIDIES
ORIENS
Paderbornensis Episcopa
Miliare Germanicum
Pars
Winterberg
Frankenberg
Waldeck
Nu Waldeck
Corbach
Stromberg
Fritzlar
Lebenstein
Ostendorf
Dalheim
Dalen
Wildingen
Hallenberg
Medebach
Zusschen
Volckmarsen
Arulsen

Regio & unde dicta. *Situs.*
AD Mercatorem redeo, apud quem ſequitur *Waldeccia* vel *Waldeccenſis Comitatus*, vulgo *De Grafſch*
Waldeck. Nomen habet ab urbe Waldeckia: eſtque Haſsiæ non minima pars. Conjacet illi ad Ori-
entem quidem Haſsia: ad Septentrionem Epiſcopatus Paderbornenſis: Occidentalior pars Dio-
ceſim reſpicit Colonienſem Longitudo & Latitudo Comitatus eſt VI milliarium. Solum, ferti
Soli fertilitas. campo, apricis collibus, irriguis amnibus felix: Frumentum profert magna, copia & Vinum: Metalla gigni
varii generis, Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum, Argentum Vivum, Alumen, & Salem. Circa Wil-
dungam enim urbem, arcemque Eiſenburgum pleraque hæc è Terræ viſceribus rara felicitate effodiun-
tur. Sunt & Saxa grandia, foſsilia, (qualia in Epiſcopatu Leodienſi) ad ignem idonea: Germanis *Steinkolen*
Animalium varietas. his ignem focumque tanquam carbonibus fovent. Varii generis producit Animalia, magnamque in Silvi
Ferarum copiam, quæ ad venationes frequentes Incolas exſtimulant. Originem autem Comitum Waldec-
Imperiū Majorum. cenſium, a *Widechindo* Comite in Snalenberg, quem *Carolus Magnus* Eccleſiæ Paderbornenſis, a ſe pri-
mum fundatæ, Advocatum id eſt, (ſi vera eſt *Advocati* interpetatio, quam Iac. Meyerus aliique afferunt
Civitatis Principem conſtituit, arceſſunt. Quod jus ex poſteris quidam *Widechindus* Comes Waldeccenſis
cum Friderico Barbaroſſa in Aſiam profecturus, acceptis CCC Argenti Marcis, collegio remiſiſſe ſcribitur
Nec vero continua ſuperiorum Comitum familiæ ſeries adnotata, quod ſciam, exſtat. Itaque ab Henric
Ferreo, qui Corbachiam antea liberam, Imperio Comitum primus ſubjecit, ſeries ad noſtra tempora dedu-
cta adſcribitur. *Henricus Ferreus* Arcis Laudoiæ conditor, Corbachiam anno CIƆ CCCLXVI die XI Martii op-
preſſam, ſibi parere coegit. *Henricus*, Fridericum Ducem Brunſwicenſem electum Imp. ad Friſlariam inter-
fecit anno CIƆ CCCC, uxor *Elizabetha Bergenſſi*. *Henricus* cœpit anno CIƆ CCCCX ſexennale bellum cum Patt
bergiis, finivit CIƆ CCCCXVIII. Patrocinio Ludovici Haſsiæ Principis ſe primus ſubjecit anno CIƆCCCCXXVIII
Wolradus Comes a Waldeck, ab Epiſcopo Moguntino, Friſlariæ & aliis quæ in Haſsia tenet Opidis præfectu
CIƆCCCCXXXIIII. *Philppus* I. *Phippi* I. filius, Vxor *Anna* filia Ioannis II Ducis Clivenſis. *Wolradus* II Pius, do-
ctus & humanus: Præſes colloquii Ratisbonenſis anno CIƆIƆLVI, mortuus CIƆIƆLXXVIII. Ioſias natus ān
Urbes. CIƆIƆLIIII, mortuus CIƆIƆLXXXVIII. *Chriſtianus* & *Wolradus*, Comitis Ioſiæ filii. Ad dignitatē autē Offi
Imperialis quod attinet, inter IV Servos ſeu Milites Imperii, Comitatus hic primus numeratur: Sunt enim *Wa-*
deck, *Hirten*, *Fulchen*, *Arnſperg*, *Rabnaw*. Vrbs primaria *Waldeccia*, vulgo *Waldeck*, quæ regioni nomen dedit, Ar
prædita, quam *Edera* fluvius alluit. Sunt & *Aſtinchuſa*, *Dudinchuſa* Opida: *Landavia* urbs cum adjuncta Arc
Mengerhuſa urbs quoque cum Arce. Comitum hodie ſedes, duobus a Waldeccia milliaribus diſtat: *Rodem*
urbs & Arx, in cujus Territorio venationes ſunt frequentes. *Wetterburgum* Arx locus adſpectu & poſitu per-
mœnus, inter Twiſtam videlicet & Ahram fluvios ſita: *Wildunga* urbs quæ novo & veteri nomine ac lo
diſtincta eſt: juxta quam Fodinæ Metallicæ: ex quibus magna vis Auri, Æris & Ferri quotidie eruitur. Su
& hic fontes acidi ad quos variarum regionum ægri ante annos aliquot ſolebant confluere. Coquitur
etiam optima Cereviſia, qua præſtantiorem non habet hæc regio. *Frienhagen* Carolini judicii ſedes: *Sax*

ſen, Saxenberga, Purſtenberga Opida: *Eiſenburgum* arx, cujus ager ut Wildungæ, Aurum & Ferrum ſuppe-ditat: quo Lithanthraces quoque effodiuntur: *Eilhuſia* Arx ſitu ſpectabilis, ab Vrbe amne dividitur: *Corbachia* urbs munita: Auri fodinarum ad eam, ante trecentos annos mentionem fecit Albertus Magnus, & quidem de auro ibi effoſſo, cum igne probatur ac purum redditur, minus quam de Bohemico, ullove alio conſumi affirmat. Nec vero hodie venæ illæ prorſus ex hauſtæ ſunt: nam haud procul Corbachia ex arena ſæpiuſcule lota Aurum abſtergitur. *Neuburga* Arx & Opidum: *Ither Arx*: & *Werba* Monaſterium. Regio hæc fluminibus *Flumina.* irrigatur variis (inter quæ agmen primum merito ducit *Edera*, qui Tagi Hiſpaniæ, Hebri Thraciæ, Pactoli Aſię æmulus, aureas quoque vehit arenas, tum & Piſcibus ſiquis alius refertiſsimus, mediam fere Provinciam Waldeccenſem ſecat: ex Naſſaviæ Montibus per Comitatum Witgenſtein ad Francobergam adlabens, & arcem Waldeccenſem præcipiti rupe conſpicuam, in ima valle altiſsimis undique Montibus ſeptam, abluens: Friſlariam Haſsiæ Opidum præterlapſus recepto Sualma, in Fuldam ſupra Caſſellam, atque inde in Viſurgim ſe exonerat. Sequuntur *Dimila, Twiſta, Vrba, Ahra*, & *Ither* amnes. Nec Montes deſunt, inter quos qui vernaculæ di- *Montes.* cuntur *Grunebeckerberg, Winterberg, Den Aſtenberg* cum aliis qui in Tabula Mercatoris cernuntur. Sunt & Silvæ in *Silvæ.* hoc tractu frequentes *Alde waldt, Weter holt, Geppenhage, Plat*: alias prætereo, quæ paſsim per hunc Comitatū hic diſparſæ. Atque hæc de Waldeccenſi Comitatu hactenus, ad Palatinatum Rheni tranſeamus.

Palatinatus Rheni.

Regio & unde dicta.

VV*Aldeccia* ſuccedit in mea Methodo *Palatinatus Rheni*, vulgo *die Pfaltz*. Hanc nobilem Germaniæ partem nonnulli a Palatio Rheni nomen accepiſſe; Alii a Caroli Magni inſtitutione; alii a Palatio Trevirenſi ſic nominatam volunt. Beatus Rhenanus conatur probare ex Ammiano Marcellino, Palatinatus ditionem & nomen a Palas Regione deſcendiſſe. Scribit enim Ammianus in hunc modum: *Conſtituto ponte prope Moguntiacum, cohortes tranſgreſſæ ſunt Rhenum, in regione Capelliatiana, quæ a Palas nomen habet, caſtra ſunt poſita.* Et alibi: *Quum ventum eſſet ad regionem cui Capellatij vel Palas nomen eſt, ubi terminales lapides, Romanorum & Burgundionum confinia diſtinguebant, caſtra ſunt poſita.* His ſubiicit Rhenanus: Hic advertere licet Principem Palatinum non a Palatio Cæſaris, vel ædificiolo illo quod in Rheno oſtenditur, nomenclaturam ſuam poſsidere, ſed vetuſtiſsimam a Regione eſſe natam adpellationem. Hæc ille. Sed cum plures, aliorumque Locorum Comites Palatini, in hiſtoriis recenſeantur, hodieque etiamnum ſint, hanc de Etymo Palatini, ſententiam plerique reiiciunt. Huc accedit quod ante cccc annos, neque caſtra, neque Opida in hac regione, ubi hodie habitant, habuerunt: ſed intra hos annos quicquid locorum juxta Rhenum habent, vel emerunt, vel armis adquiſiverunt. Pleriſque magis adlubeſcit, ſi a Palatio Comes Palatinus dicatur. Qui dignitatis & claritatis ordo velut ſenatorius jam olim ſub Impeartoribus eſſe cœpit. Hinc qui in Comitatu Palatii præſto eſſent Principi, Palatini vocabantur.

Situs.

Habet hæc Regio ab Occidente Zweibruckenſem Ducatum: qua Oriens eſt occurrit Franconia & Wirtembergenſis Ducatus: qua Septentrio, partim Mœno flumine, partim extrema Silva quam Ottonicam vocant, terminatur: Alſatiam attingit a Meridie.

Soli fertilitas.

Tractus hic uniuerſus amœnitate, fertilitate, & ubere omnium Rerum copia vix ulli Germaniæ parti cedit. Montes plerique vitiferi ſunt, Vinumque preſtantiſsimum proferunt, aliis remotioribus locis expetitum: iidem ad Boream Caſtaneis referti. In Agris copioſa Frumenti Seges, Tritici, Siliginis, Hordei. Nec deſunt Pomaria, & Horti omnium felicium Arborum genere conſiti, qui paſsim in hac regione plurimi viſuntur, magna pomorum ubertate ſcatentes. Inter Wormaciam, Heydelbergam, Neoſtadium, Crucenacum, Oppenheimum generoſiſsimæ ſunt Vites: Imprimis Pfetterſhemii, cujus bonitas cum Setiis, Falernis, Cæcubis certate poſsit.

Animalium varietas.

Silvæ etiam & Montes referti ſunt Feris, potiſsimum Cervis. Quin & Incolæ plurimos in Silvis untriunt Hircos, Hœdos, & Capras, eo quod hæc Animalia potius ſilveſtribus delectantur ſaltibus, quam pratis. Acarpendo enim Capræ dicuntur, ideoque in lege locationis fundi excipi ſolet, ne Colonus Capram in fundo paſcat. Prope Heydelbergam eſt magna copia Ardearum, ibique in Nemore nidificant. Eſt autem auis aquatilis, quippe quæ vivit ex aqua, & tamen horret pluvias aliaſque tempeſtates, quas in ſublime volans evitare conatur, juxta illud Virgilii: *Atque altam ſupra volat Ardea nubem.* Vocatur etiam ob id Ardea, quod ardua ſuo volatu petat. Ponit nidum ſuum in altiſsimis arboribus, oditque natura Accipitrem Fringillarium ſeu Niſum, ſicut viciſsim Accipiter exitum illius continuo quærit. Decertantes autem in ſublimi aere, uterque id unum conatur, ut alterum

Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens
PALATINATUS Rheni
Mil Germanica
Francfurt
Bingen
Mentz
Worms
Oppenheim
Darmstatt
Heidelberg
Kreutznach
Zweibrucke
Keyserslutern
Speier
Landaw
Germersen
Hailbron
Pforzheim
Bischwiler
Hagenau
Lotharingiæ Pars
WIRTENBERG
SVEVIÆ PARS

alterum adſcendendo ſuperet. Si Accipiter altiorem obtinuerit locum, impetu quodam obruit hoſtem atque extinguit. Sed ad rem. Fuerunt ab initio Palatini Palatiorum Præfecti, præſertim in Curiis Imperatorum,

Imperium majorum.

quos Franci olim *Maiores-domus* vel *Palatij* vocaverunt. Quando autem ditio Palatinatus Rheni fuerit inſtituta, & ubi locorum Palatini Rheni ante quadringentos & quingentos annos, ſe continuerint, non licuit mihi inveſtigare, varię enim hic hominum conjecturæ. Sunt qui aiunt primos Palatinos ſimplices fuiſſe Nobiles, uſque ad tempora Ottonis III, quando Principes Electores fuerunt conſtituti: tunc enim illis major dignitas fuit conſtituta. Primus Palatinus Elector fuit *Henricus*, qui cum ceteris Electoribus Anno CIↃIII Imperatorem conſtituit D. Henricum. At ubi ſuam habuerit Curiam, cui præſederit regioni, quos audientes habuerit populos, ipſe & aliquot ejus ſucceſſores, a nullo inveni ſcriptum, inquit Muuſterus, nec Principes ipſi qui hodie præſident Palatinatui id ſciunt, niſi quod quidam, ſed ſine certo teſtimonio, putant Principes Palatinos olim Wormaciæ conſediſſe, & magnam in ea Vrbe habuiſſe juriſdictionem. Hoc conſtat, Conradum Ducem Franconiæ anno CCIↃXLII ſuam ſedem Wormaciæ habuiſſe de Principe Palatino nihil tale invenitur. Sedes hic olim *Intuergorum*, *Nemetum* etiam & *Vangionum*, ut nonnulli opinantur. *Intuergi*, Germaniæ populi: Hos Peucerus in Palatinatu conſtituit circa Heydelbergam, quæ regio etiam *Capellatium* & *Pallas* vocata fuit, ut ſupra ex Marcellino retuli. *Nemetes*, Ptolemæo & aliis, Germaniæ ad Rhenum populi, finitimi Metenſibus, Argentinenſibus, Wormacienſibus; *Spier* hodie urbs Epiſcopalis in Germania B. Rhenano. *Auguſta Nemetum* hæc Aethico. *Vangiones* Ptol. itidem Germaniæ populi ad Rhenum *Wormbſer Biſthumbs* B. Rhenano & Lichtenavio. Sed contra affirmat Pirchaymerus, *Vangiones* eſſe *Spirenſes*, *Nemetes* vero *Wormacienſes*. Rationem addit Irenicus, nempe quod Ptolemæus, qui in deſcription Rheni ſolitus ſit a Meridie in Septentrionem decurrere, primum meminit Vangionum, deinde Nemetum. Sig. Gemblacenſis tamen, qui ante annos ſcripſit circiter quingentos, Wormatiam Vangionum Vrbem vocat. Wormatiam Vrbem olim vocatam *Vangionum* ſpeculam, ex antiqua ibidem inſcriptione, collig

Vrbes.

quoqne Ioannes Heroldus. *Vaingen* interpretatur Lazius. Vrbes memorantut XLVIII, quarum Caput *Heydelberga*, Principis Palatini ſedes. Nomen habet vel a gentibus, hæ enim Germanis dicuntur *Heyden*: vel Myrto, quem iidem vocant *Heydelbeer*, atque ob hanc cauſſam eruditiſsimus Meliſſus eam urbem appella *Myrtilletum*. *Durlacum*, cujus meminit Abbas Vrſpergenſis Pyramio eſt; quod aliis *Durlach*, & rectius. Ioannes Heroldus vocat *Capellatium*, aliis tamen *Capellatium* eſt ipſe Palatinatus, ut modo diximus. Munſtero tractus eſt qua iter Francofordia Heydelbergam, *Bergſtras* dictus. Sunt etiam qui Ptolemaicam *Budori* hic ſitam fuiſſe putent; ſed hi præter inanem conjecturam nihil adferunt. Budorim enim ſtatuit Ptolemæu Latitud. graduum LI. Quum Heydelberga habeat latitudinem Graduum duntaxat XLIX: Min. XXXV; vulg *Heydelberg*. Sunt alii qui contendunt legendum & ſcribendum *Edelberg* quod ſonat nobilem Montem: al vero *Eſdelberg*, quod meros Montes ſignificat. Sita eſt ad Nicrum ſive Neccarum flu., in faucibus Montium

Celedri

Celebris fuit jam inde ab anno CIↃCCCXLVI inſigni Litterarum & Sapientiæ Gymnaſio, quod iis temporibus
conſtitutum eſt a *Ruperto* ſeniore Principe Palatino, qui etiam ad ejus curam Marſilium quendam Vltraiecti-
num Pariſiis evocauit. Ex eo ſemper inclyta fuit Doctorum & Studioſorum frequentia. Inter Doctores ce-
lebres fuere Rodolphus Agricola, Ioannes Dalburgius, Ioannes Virdungus, Gulielmus Xilander, Tho-
mas Eraſtus, Zacharias Vrſinus, atque alii plurimi. Porro univerſus Palatinatus in quatuor Præpoſituras
tributus eſt, quas illi *Ampten* vocant, Heydelbergenſem, Alzæenſem, Neoſtadienſem, & Mosbachenſem,
ab Vrbibus Heydelberga, Alzea, Neoſtadio & Mosbaco nuncupatas. Sunt præterea *Bretta*, Opidum me-
diocre ad Salzam fluvium Patria Philippi Melanchtonis, ſummi Liberalium Artium Magiſtri: *Ladeburgum*,
in Caſtris Latinis Peucero dictum, pignori datum eſt Duci Ruperto Seniori pro media ejus parte anno CIↃ
CCCLXXI. Altera medietas obvenit Epiſcopo Wormacienſi. Eidem Principi vendidit Sifridus a Stralnberg
anno CIↃCCCXLVII Opidum *Schrieſſen* & Caſtrum Stralnberg. Et anno CIↃCCCXLIIII Opidum *Weinheim*
per arbitros eſt memorato Principi adjudicatum, quod antea Epiſcopus Moguntinus poſſederat. Sunt item,
Cuba, *Gelhuſen*, *Sintzon*, *Luden* ad Tuberum flu. *Oppenheim*, *Cæſarea Lutra*; *Ingelheimum*, *Lowenſteinum*:
in Bruceinia Ditione *Bruxella*, & alia, quæ in Tabula obvia ſunt, ut & Arces & Pagi. Fumina præcipua *Flumina.*
ſunt *Rhenus* & *Neccarus*. Hic medium Palatinum ſecat irrigatque, ac prope Ladeburgum Rheno immer-
gitur, Veteribus *Nicer* dictus: Piſcium & inprimis Mullorum, quos vulgo *Barbones* vocant, fœcundus, ſi-
quis alius Amnis. Deſcendunt quoque per hunc fluvium continuæ lignorum rates, ex Ottonica Silva, quæ
Neccaro in Rhenum deferuntur. Ignobiliores ſunt *Tuberus*, *Lutherus*, *Iaxtus*, aliique. Regio univer-
ſa tum montuoſa, tum campeſtris: Montes habet inſignes in quibus præſtantisſima Vina decoquuntur. *Montes.*
Nec deſunt Silvæ opimas venationes præbentes. Inter Silvas ea eſt quæ dicitur *Ottonica* ſive *Ottonis*: eſtque *Silvæ.*
pars Hercyniæ Silvæ. Latitudo ejus extenditur a Neccaro uſque ad Mænum, & Longitudo a montana via
vulgo *Bergſtras*, uſque ad Tuberum flu. Sed hæc hactenus. Multa in Palatinatu Templa, multa etiam fu-
ere Monaſteria. inter quæ *Lauriſſenſe* vulgo *Lorſch*, per Carolum Magnum, aut ut alii putant per Pipinum con- *Opera publica.*
ſtructum: de cujus Bibliotheca ſic Monſterus: Non eſt locus in Germania, ubi vetuſtior quam in hoc Monaſte- *Bibliotheca.*
rio Bibliotheca fuerit. Vidi ibi exemplar unum quod manu Virgilii ſcriptum titulus præmonebat. Inventus
ibi quoque ultimus liber Ammiani Marcellini, qui & jam publicatus eſt, ſcriptus majuſculis tantum literis.
Ioannes Dalgurbius Epiſcopus Wormacienſis, Vir Doctiſsimus, tranſtulit inde ad Bibliothecam Ladenbur-
genſem meliores quoſque codices. Ceterum Sextus Circulus Imperii eſt quatuor Electorum, qui ſunt: Comes
Palatinus Rheni: Archiepiſcopi *Mens*, *Trier*, & *Coln*. Civitates liberæ ſunt *Mentz*, *Coln*, *Trier*, *Gelenhauſen*. Princi-
pes & Domini: *Palatinus* cum ſuo Territorio: Com. *Naſſau*, & *Beilſtain*: *H. Reifferſcheidt*, & *Rheineck*: *Teutſch*
ordens Hern in Coblentz: Abb. *S. Maximini* proximé Trier: Præpoſitus *Seltz*. H. *Nider Eiſenburg*. Sed hæc hactenus,
ad Ducatum Wirtembergenſem transeo.

Regio & unde dicta. DUcatus Wirtembergenſis, vulgo *Wurtembergerland*, nomen habet a Wirtemberga Arce veteri in ejus fere meditullio ſita, in edito colle, haud procul ab Eſlingenſi urbe Imperiali: alii aliunde derivant. Cæterum *Regio Wirtembongenſis* in prima fere Superioris Germaniæ parte, tractum Ṣueviæ feliciter occupat, ad Nicri potiſsimum ripam ſita. *Situs.* Conregionales illi ad Ortum Suevi, Vindelici & Norici: ad Occaſum Comitis ad Rhenum Palatini, Principis Electoris & Marchionis Badenſis Limites: inde Nigræ Silvæ juga complectitur: qua Meridies eſt Montes Arbonæ pariter ac Suevicæ Alpes (ita vocant Montes ejus regionis editiores Incolæ) prominent. Verſus autem Septentrionem Francos habet vicinos, & non ita procul Ottonis Silvam. *Cœli qualitas.* Aer hujus regionis ſaluberrimus eſt, æſtate commodus, hyeme temperatus: *Soli fertilitas.* Regio ipſa fertiliſsima, ita ut cum optima Germaniæ parte certare queat, ac primas etiam obtinere. Frumenti, Leguminum, Vini, Fructuum admodum ferax. Vniverſæ tamen Regionis non eadem ubique qualitas, non idem Solo genius. Ea namque pars qua Neccarus oritur, quæque confinis Hercyniæ, tum quæ Suevicis (inter Danubium & Nicrum ſitis) Alpibus eſt contermina, ſubaſpera quidem Vitibus inimica, Pecorum cultui ſatis idonea. Ager in Alpibus lapidoſus, at Frugum abunde ferax: item per Nigræ Silvæ cacumina, rubro colore tellus arenoſa, quæ Frumento tamen ſatis abundat. Vbi vero Neccarus in campeſtria diffunditur tota felix, tota beata eſt: undique Bacchi colles, herbida prata, fertiles agri, copioſus ubique Vini, Frumenti, Pomorumque proventus. Argenti quoque Fodinas hic Ducatus habet, haud procul a Wiltbergo, ac dicitur Puelachium Opidum totum Æris fodinis ſuperſtructum. Producit & Ferrum & Æs. Reperiuntur etiam Lapides elegantibus ac variis coloribus, ut plurimum tamen cæruleo diſtincti. Vt videatur etiam Natura molita eſſe hoc loco Gemmas producere. *Animalium varietas.* Varii generis Animalium paſsim vis magna: ac per ſaltuoſa Nemora Feræ innumeræ conſpiciuntur. *Imperium Majorum.* Ducatus titulum adepta eſt hæc regio anno CIↃCCCCXCV, Imp. Maximiliano conventum Wormaciæ celebrante. Hic enim *Eberhardum* Comitem Wirtembergenſem ad dignitatem Ducalem evexit. *Eberhardus* Dux II amplius biennium non manſit in Ducatu, ſed corraſis vaſis ſuis aureis & argenteis primum fugit Vlmam ac deinde ad Principem Palatinum, mortuuſque eſt apud exteros ſine liberis. Tunc creavit Imp. Maximilianus *Vlricum* Eberhardi Nepotem. Hic anno CIↃ IↃXIX, ditione pulſus & ejectus fuit, a Suevici fœderis ſociis, cum Reutlingam Opidum Imperii fœdere ipſis junctum nuper cepiſſet. Patri Vlrico ſucceſsit *Chriſtophorus*: Chriſtophoro *Ludovicus* Filius. Ludouicus denique Fredericum Georgii Comitis Montis Pelicardi filium ſucceſſorem habuit. *Urbes.* Sedes hic haberunt olim ſuas *Intuergi*, Tſchudo, Rhenano *Wthungi*. Item *Tectoſages*. Ducatus iſte veluti circularem habet ſitum, complectiturque Civitates & Opida plurima. Præſtantiores Civitates ſunt *Tubinga*, & *Stutgardia*. *Tubinga*, vulgo *Tubingen*, ad Neccarum ſita, urbs admodum elegans, Cereris & Liberi donis abundans, quæ & copioſo, & generoſo proventu, tam Incolis, quam vicinis Suevis communicat, utramque Neccari ripam, lapideo ponte conjungit, Arce vinifero colle, Canonicorum Collegio, & rei literariæ ornamento, Academia, Studiiſque liberalibus illuſtr

Inc

ce veteri in ejus
liunde derivant.
um Sueviæ felici-
nevi , Vindelici &
adenſis Limites:
Alpes (ita vocant
habet vicinos, &
yeme temperatus:
n obtinere. Fru-
lem ubique quali-
niæ,tum quæ Sue-
s inimica,Pecorum
lvæ cacumina , ru-
ampeſtria diffundi-
s ubique Vini, Fru-
ocul a Wiltbergo,
& Æs. Reperiuntu
videatur etiam Na
: ac perſaltuoſa Ne
CCXCV,Imp. Maxi
ergenſem ad digni
d corraſis vaſis ſui
que eſt apud extero
IↃXIX,ditione pu
pſis junctum nupe
denique Fredericu
ſuas *Inturgi* , Tſch
mplectiturque Civ
go *Tubingen*,ad Ne
& generoſo prove
nte conjungit, Ar
ue liberalibus illuſt
Inc

In ea, præter Ioannem Stofflerum & alios, annis ſuperioribus cum celebritate maxima nominis medicinam docuit *Leonhardus Fuchſius* primus Medicinæ hac noſtra ætate repurgator. In eadem Academia profitetur cum celebritate nominis, quem inter Barbaras gentes, ſtudia æloquentiæ & Linguarum clariſſimus ac doctiſsimus Vir Martinus Cruſius. Eam inſtituit Eberhardus Comes Wirtembergenſis quem ſuperiori dignitate Ducalem a Maximiliano evectum fuiſſe diximus, anno CIↃCCCCLXXVII. Manſionem Auguſtam Caracallæ in Germania ad Tubingam fuiſſe, Ioannes Heroldus, libello de Germaniæ primæ antiquitatibus ex fragmento elogii ipſius, quod ibidem inciſum videtur, demonſtrat. Id Petrus Appianus lib. de ſacroſanctæ vetuſtatis inſcriptionibus ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIB. P.
COS. ET.

Verum, Heroldus hanc inſcriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ poſita fuit. IMP. CAES. DIVI. L. SEPT. SEVER. P. PERT. AVG. PARTH. TARAB. ADIAB. F. M. AVREL. ANTONIN. AVG. SARMAT. MAX. GER. MAX. DAC. MAX. ARMEN. MAX. BRITAN. MAX. ARAB. MAX. ALEMAN. MAX. PARTH. MAX. P. E. PONT. MAX. TRIB. POTE. VI. COS. PROCOS. PERPET. LEG. VIII. ANT. AVG. P. E. EIVS. NVM. DEVOT. PRIN. OPT. FORTIS.

Stutgardia, Metropolis & Sedes eſt Ducis haud procul a Neccaro ſita. Ab hac Civitate Comitatus Stutgardicus nomen deſumit: a Wandalis exſtructa eſt, poſtea vero reſtaurata a Marchione Ioanne I Electore Brandenburgenſi, & Ottone III. Anno autem CIↃCCXC Albertus IIII Marchio Brandenburgicus, Princeps Anhaltin, Filius Ottonis IV Filiæ ſuæ Beatrici dotis loco dedit, quæ Henrico Leoni Vandalo nupſit. Vrbs hæc agro undique beatiſsimo cincta. Vix verbis exprimi poteſt, quanta Vini copia per circuitum hujus Opidi in ſingulos annos producatur. Ornavit locum iſtum Ioannes Capnion vulgo Rheuchlinus dictus, Vir inſignis, Iuriſperitus, Trilinguis, & qui primus in Orbe Chriſtiano ſacram Hæbræorum docuit linguam. Eſt & *Reutlinga*, ad Neccarum ſita in Ducatu Wirtembergenſi, anno CIↃCCXL a Friderico II Imperatore facta Civitas: alii dicunt anno CIↃCCLXXXII. Civitas hæc famoſa eſt ob molas papyraceas. Reliqua Opida amœna ſatis, ac pleraque Arcibus & Caſtris munitiſsimis ornata, utpote *Vracum* ad Amerum fl. *Nirtingum*, *Kirchena*, *Heilbronna*, *Lauffena*, *Pinigkheim*, *Aſperga* Arx, *Groninga*, *Marbachum*, *Canſtadium*, *Waiblinga*, *Schorendorffium*, *Geppinga*, *Fieſen* *Aludiacum* olim, *Heidenheimum*, *Kalipergium* patria diligentiſsimi Coſmographi Danielis Cellarii, ad Nagoltam fluvium, *Herrenbergum*, *Rotenburgum*, *Hechingum* Iudæorum Aſylum, *Balingum* & complura alia, quorum nomina ac Situm hæc Tabula inſpicienti dabit. Ducatus autem iſte Circuli Imperii

alis Suevici præcipua pars eſt, quamquia ſolam inter cæteras exactius deſcriptam a Georgio Gardnero, & Davide Seltzlin habemus, hic Circulum Suevicum totum in ſuum ordinem diſtributum proponam. Quartus Circulus Imperii Suevicus tres Ordines complectitur, quorum I Eccleſiaſticus: II Principum: III Civitates liberæ. In primo ſunt Epiſcopi, *Chur*, *Coſtentz*, *Auſpurg* Abbates, *Kempten*, *Reichenow*, *S. Gal* in Helvetia, *Salmansweiler*, *Vveigarten*, *Vveiſſenow*, *S Blaſij S Peter*, *Maulbron*, *Schaffhauſen*, *Stainam Rhein*, *Kreutzlingen*, *Peterſhuſen*, adjacet Conſtantiæ & Rheno ad partem Boream; *Einſideln*, *Pfeffers*, *Pfefficon* opinor, *S. Joan in Thurthal*, *Schuſſenriedt*, *Rockenburg*, *Ochſenhauſen*, *Cunigſbrun*, *Marchtal*, *Elchingen*, *Yſne*, *Munchrod*, *Aurſperg*, *Yrſee*, *Gengenbach*, *Schuttern*, *Diſidiſen*. Abbatiſſæ, *Lindaw*, *Rottenmunſter*, *Bucchaw*, *Guttenzell*, *Beund*, *Heppach*, *Teutſch Ordens Maiſter in Elſas*, *und Burgund*. In II ordione qui eſt Principum, Dux *Wirtembergenſis*, *Marchio Badenſis*. Comites, *Helfenſtein*, *Weiſenſtag*, *Oringen*, *Lauffen*, *Montfort*, *Furſtenberg*, *Marchio Eberſtein*, Comites *Tollern*, *Bultz Laubenſtain*, *Tubingen*, *Kirchberg*, *Tengen* alias *Dongen*, B. *Gundelfingen*. Dominia *Stutgart*, *Tuſſen*, Fr. *Waldtpurg*, D. *Sonneberg*, *Valckenſtain*, *Kunſeck*, *Kunſeczerperg*, Bar. *Geroltzeck*, *Ober Helfen*. In III ordine, *Auſburg*, *Kauffbeurn*, *Vlm*, *Memmingen*, *Kempten*, *Bibrach*, *Leukirch*, *Yſne*, *Wangen*, *Lindow*, *Ravenſpurg*, *Buchorn*, *Vberlingem*, *Coſtentz*, *Pfullendorff*, *S. Gal*, *Schafhauſen*, *Reutlingen*, *Eſlingen*, *Gmind*, *Weil*, *Hailbron*, *Wimpfn*, *Halin Schwabem*, *Dinckelſpuel*. *Bopſingen*, *Gengen*, *Alen*, *Nordlingen*, *Donawerd*, *Buchaw*, *Offenburg*, *Gengenbach*, *Zelim Hamerſpach*, *Rotweil*. Ad Ducatum redeo. Paſsim Regio hæc amœnis Lacubus, atque Amnibus admodum piſcoſis irrigatur, inter quos facile primas tenet *Brentius* amnis, qui nunquam, etiam gelidiſsima hyeme congelatur. *Nicer* Amnis mediam oram percurrit, multiſque fluminibus receptis, quorum præcipua ſunt, *Nagolta Entius*, *Remiſus*, *Kocherus*, *Auguſta*, *Filtzius*, in Rhenum properantes: Brentius vero Danubio miſcetur Hujus Ducatus Montes ſunt *Alpes* qui ab albedine ſic dicti creduntur: albis enim ſilicibus ac lapillis lõge conſpiciuntur, ac ſæpius nova ſibi vocabula inveniunt, utpote: *Schera*, *Albuchus*, *Hanecãpus*, *Hertfeldius*. *Hercynia* atque *Martiana* Silva regionẽ pluribus locis interrumpunt, ac ſuis nominibus diſcernuntur, ut *Albuinus Lucus*, *Stubenthal Silva*, *Nigra Silva*, vulgo *der Schwartzwalt*, *Odenwalt Silva* &c. Per univerſum Ducatum populus Armis, Humanitate, Conſtantia, Religione, ſpectatus.

Lacus.

Flumina.

Montes.

Silvæ.

Vulgi mores.

Alſatia Inferior.

Regio & unde dicta.

ALſatia, vulgo *Elſaſz*, quam alii quaſi *Edelſaſz* id eſt nobilem & præclaram ſeſsionem: alii ab Illa ff. a in i mutato, quaſi Seſsionem ad Illam fl. dictam autumant: unde & quidam regionem *Illeſaſſ* & non *Alſaſſ*, appellatam aſſerunt: regio nobiliſsima eſt, cui ob inſignem felicitatem nulla alia in toto illo Rheni tractu comparari poteſt.

Situs.

Ad Orientem Helvetiam a qua Rheno diſterminatur: ab Occaſu Lotharingiam Voſago Monte Limitem inter Lotharingiam & Germaniam conſtituente, reſpicit: qua Meridies eſt Helvetiæ parte & Burgundia: qua Septentrio Wirtembergenſi Ducatu terminatur. Longitudo milliarium Germanicorum IX: A Rheno ad Montes Latitudo trium mil. Ger. niſi quod apud Haganoam ſit planicies amplior, montibus ſcilicet magis ac magis a Rheni alveo recedentibus.

Soli fertilitas.

Tanta autem hujus regionis fertilitas, tamque læta rerum omnium, & inprimis Vini & Frumenti copia in hoc tam anguſto terræ tractu ſingulis annis provenit: ut non modo ad ſuppeditandam Incolis (quorum ingens eſt numetus) alimoniam ſit par: ſed tantum ſupereſt, ut Confinales quique, aliique Germaniæ populi, imo & remotiores eorum abundanita fruantur. Quare non immerito *Cellapenuaria & Nutrix Germaniæ*, a Iacobo Wimphelingo in Epitome Rerum Germanicarum dicitur. Nobiliſsima enim Vina hujus Regionis continuo curribus, aliquando etiam navigiis vehuntur in Helvetiam, Sueviam, Bavariam, Lotharingiam, & Inferiorem Germaniam, etiam aliquando in Angliam. In Sungoia magna creſcit vis Frumenti: imo per totam Alſatiæ planiciem uſque ad Argentinam ſumma eſt ubique Frumenti ubertas, unde Lotharingiæ Montes inhabitants, Burgundi & bona pars Helvetiæ cibantur. Montes habet præſtantiſsimorum, primæque nobilitatis Vinorum feraces: & in plano non ſolum Frumentum, ſed etiam Arborum fructus proveniunt. Habet quoque Alſatia in Montibus Silvas Caſtanearum, habet Montes Argenti, Æris, Plumbi Fodinis turgentes, præſertim in valle *Leberthal*. Habet præterea in Montibus & vallibus nobiliſsima paſcua, id quod teſtantur optimi & pinguiſsimi Caſei, qui in *Munſterthal* conficiuntur.

Animalium varietas.

Tot illa Boum armentis abundat, tam læta Vaccarum parens ac nutrix eſt. Alit & alibi Equos ſilveſtres permultos, Lynces item, Vrſos, Martes, omnis generis Cervos, aliaſque Feras innumerabiles.

Imperium Majorum.

Alſatia olim ſub dominio Regum Franciæ fuit, ac pars Regni Auſtriaci. Antea vero IↃ fere annis ſub Romanorum poteſtate fuiſſe legitur. Primum autem Ducatus fuit Alſatia & ab Hilderco Francorum Rege *Eticoni* affini eo titulo collata, anno IↃCLXXXIV, cum antea præfecturæ nomine ei fuiſſet ſubjecta. *Eticoni* ſucceſsit Filius ejus *Adelprechtus*, hic ſagittæ ictu mortuus reliquit duos Filos *Linfridum & Eberhardum* qui præfuerunt Alſatiæ. Poſtea fuit familia eorum repulſa ab Alſatia per Carolum Martellum Palatinum & Curiæ Magiſtrum in Regno Franciæ. Tempore autem Ottonis I Comites Kyburgenſes, qui de ſanguine ejuſdem Imperatoris erant, potiti ſunt rerum in Alſatia. Sunt qui volunt eos factos Landgravios Alſatiæ, alii vero dicunt ab Ottone III Alſatiam primum in Landgraviatus duos erectam, pervenitque tandem Landgraviatus ſuperior, qui continet Opidum Einſheim & circumjacentia quæque loca, ad Comites Habſpurgenſes.

Alter

em : alii ab Illa ff.
regionem *Illeſaſſ* &
em nulla alia in to-
erminatur: ab Oc-
cente, reſpicit: qua
atur. Longitudo
pud Haganoam ſit
autem hujus regi-
tam anguſto terræ
t numetus) alimo-
remotiores eorum
o Wimphelingo in
o curribus, aliquan-
em Germaniam, e-
atiæ planiciem uſque
itants, Burgundi &
Vinorum feraces: &
Alſatia in Montibus
n in valle *Leberthal*.
& pinguiſsimi Caſei,
parens ac nutrix eſt,
os, aliaſque Ferasin-
Antea vero 10 fere
ab Hilderco Fran-
ne ei fuiſſet iube
ridum & Eberhardum
ellum Palatinum &
qui de ſanguine ejuſ-
vios Alſatiæ, alii vero
tandem Landgravi-
tes Habſpurgenſes.
Alter

Alter a Comitibus Ottingenſibus ad quos Henrico Landgravio Inferioris Alſatiæ Improli defuncto devolutus erat, Epiſcopo Argentinenſi divenditus, etiamnum ei ſubeſt. Hæc autem tam parva Regio adeo humanis uſibus eſt dedicata, ut in ea reperiantur XLVI Civitates & Opidula, omnia muris cincta, L Arces in Montibus & plano ſitæ: villarum vero & vicorum non eſt numerus. Cæterum Alſatia duplex eſt, Inferior quæ hac præſenti, & Superior, quæ proxima Tabula depingitur: Vtramque *Triboci* poſſederunt. *Inferioris Alſatiæ* urbs primaria, *Argentina* recentioribus: *Argentoratum* Marcellino & Sexto Aurelio: *Argentoratum* Ptol. *Legionem* VIII *Sebuſten* hic collocanti. *Srtaſburgum* etiam nominat Regino, qui ante annos IↃ & amplius ſcripſit. Rob. Conſtantinus hanc eandem eſſe putat cum ea quam Aurel. Victor, & Diaconus ex Marcellino, *Argentariam* appellant, & XXX Alemannorum CIↃ a Gratiano Imp. ibidem cæſa tradit. Vulgo *Straſburg*, a platearum numero & capacitate, dicitur. Vrbs ſita in agro fertiliſsimo, habetque miram copiam Vini & Frumenti. Scribit etiam Muuſterus inveniri in hac urbe aliquot centenos hortulanos, qui annuatim magnum faciunt quæſtum ex Rapis, Cepis, Raphanis, Napis Braſsicis, vulgo Caulibus, Papavere, aliiſque id genus, quæ hic feliciſsime proveniunt. Vrbem hanc Rheni brachium & tria alia flumina intrant, & aquis per pltaeas canalibus diſtributis ſimilitudinem Venetiarum in urbe exhibent. Hodie Republica, Schola, ac celebri Eccleſia inclyta. Occidentem verſus *Tabernæ* Antonino celebratæ ſunt. Simlerus *Zabern* vocat. *Zabrena* Frodoardus nominat. Tres *Tabernæ* Ammiani Ortelio videntur. De his Auſonius: *Riguaſque perenni fonte Tabernas*. Fuerunt autem *Tabernæ* Munimentum Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam incurſiones, ubi hodie Epiſcopi Argentorarenſis eſt domicilium & Curia. Hoc munimentum ab A... nis dirutum, Ammianus ſcribit Iulianum Cæſarem reſtituiſſe. Abundat locus iſte Vino, Frumento, omnibuſque rebus uſui humano neceſſariis. Haud procul Tabernis Opidulum quoddam eſt & juxta illud Monaſterium, *Maurſmunſter*: eſt & aliud Monaſterium parum diſtans a Brocomago, *Stephani Campus*, *Steffans feldt* & corrupte *Stechfeldt*, dictum. Hinc Septentrionem verſus *Hagenoa* conſpicitur. Vrbs a Friderico Barbaroſſa anno CIↃCLXIV muro clauſa, ante vicus burgum adjunctum habens, in quo Principes terræ commorabantur venationibus vacantes. Solum habet circum Mœnia arænoſum, ſed ſterilitatem illam compenſat Ager fertilis paullo longius a Civitate diſsitus. Vlterius deſcendenti *Wiſſenburgum* ſeſe offert, vulgo *Weiſſenburg*, quaſi album caſtrum, inſigne & clarum Opidum, ad Vogaſi Montis radices; Situ amœnum, Collibus undique humilibus clauſum, Nemoribus & variis arborum generibus ad Occidentem felix: Tellus Cœli benignitate frugifera: Opidum ab omni parte, Natura atque humana firmatum induſtria. Lutra amni, cujus fontes in ipſis Montibus paullo altius VII mill. paſi. ab Opido ſurgunt, penetratis jam Montibus per medium interluitur: qui ubi ſub Opidi Mœnibus elabitur, ſtricto alveo duobus millibus paſſ. præcipiti curſu in Rhenum uno oſtio ſe exonerat. Loci tanta eſt vetuſtas, ut etiam apud nullos Rerum Scriptores ejus origo reperiatur. Eſt & *Haſla* Opidum ad Bruſſchum fluvium: Id Francorum Rex Dagobertus (cujus filiæ Rathilpæ cæcæ & ſurdæ Florentius Scotus ſuis precibus ſanitatem obtinuerat) Florentio dono dedit, cum agris circumjacentibus,

Urbs & Opida.

tibus,

tibus, quo loci Florentius Monſterium exſtruxit. Flumina hanc regionem irrigant beantque plurimum
præter Rhenum & alios multos Amnes: *Kintzgus*, qui ſecum magnam adfert vim trabium ædificiis aptarum:
Illa, Bruſſchus, *Sorn*, *Mater*, *Lauter*. Præcipuus vero Alſatiæ fluvius eſt *Illa*, qui totam fere percurrit Alſatiam, *Flumina.*
primam ſcaturiginem habens in Sungovia ſupra Opidum Altkirch, fluenſque juxta Opida Mulnhauſen,
Linſheim, Colmar, Seleſtadium & Benfelden, ſine ambagibus recta petit Argentinam, ubi Rhenum ingre-
ditur, receptis tamen antea omnibus rivulis ex Voſago Monte emiſsis. Salmonum aliorumque Piſcium, ut
& Rhenus admodum fœcundus. Regio partim montoſa, partim plana eſt; Silviſque ac Nemoribus paſsim
decoratur, inter quæ Caſtaneis, Amygdalis Nucibuſque habet referta. Vulgus regionem incolens & terram *Silva.*
colens, miſerum eſt. Nam per ſingulos annos abligurit bona ſua, nec quicq̄uam in futurum ſervat, unde fit *Vulgi mores.*
ut tempore belli, aut quando frigore aut pruina terræ naſcentia devaſtantur aut pereunt, magna premantur
penuria. Iuvantur tamen pauperes ex publicis granariis. Non habet regio hæc Indigenas multos, ſed major
pars ſunt advenæ, puta Suevi, Bavari, Burgundi, Sabaudi & Lotharingi, qui ubi ſemel regionem ingreſsi fu-
erint, non facile hinc emigrant. Suevi potiſsimum ibi commorantur. Porro quintus Circulus Imperii, eſt
Rheni. Conſtat tribus Ordinibus, qui ſunt I Eccleſiaſticus: II Principum: III Civitatum liberarum. In I
ſunt Epiſcopi, *Worms*, *Spier*, *Straeſburg*, *Baſel*, *Beſancon*, in Comitatu Burgundiæ. *Wallis* Provincia, in qua *Sit-*
ten Metropolis, *Geneve*, *Loſanna*, *Metz*, *Toul*, *Verdung*. Abbates, *Hirſſeld*, *Morbach*, *S. Gregoris Munſter*. In
II ſunt Principes, Comites & Domini ſeculares, Duces *Lotaringiæ Sabaudiæ* (*Savoie*), Dux & Comes *Span-*
haim, Marchio *Baden*, Dux *Zweibruck*, Comes *Veldentz*, Landgr. *Heſſen*, Princeps *de Calim*, Comes *Naſ-*
ſaw in Sarbruck, Comites *Rheni*, Do. *Rapoltzkirchen*, juxta Rapoltzſtain, Comites *Bitſch*, *Salm*, *Hunaw* &
Lichtenberg, *Leiningen*, *Falckenſtain*, Do. *Morſpurg* & *Befort*, *Rapoltzſtain*, *Hohen*, *Rechperg*, *Blanckenberg*, *Blam-*
ont in Lotharingia; Comites *Weiſbaden*, & *Itzſtain*, *Kunigſtain*, Do. *von Eppenſtain*: Comites *Iſenburg* in Alſatia
Superiore *Solms*, *Naſſaw* in Weilburg, *Senivigen*, *Havare*, D. *Munizenburg*; Comites *Weſtenburg*, *Witgenſtain*,
Waldeck, *Pleſſe*. III liberarum Civitatum, quæ ſunt, *Mulhuſen* in Sundtgow Superioris Alſatiæ, *Baſel*, *Colmar*,
Kaiſerſperg, *Turckhaim*, *S. Gregoris Munſter*, *Ober Ebenhaim*, *Straeſburg*, *Roſenhaim*, *Schleetſtat*, *Hagenaw*, *Weiſſen-*
burg, *Landaw*, *Spier*, *Worms*, *Francfort*, *Fridberg* in Wederaw, *Wetzlar*, *Metz*, *Toul*, *Verdun*, *Kaufmans Sarbruck*, *Beſa-*
con, *Caſtrum*, *Fridberg*, *Gleichhauſen Caſtrum*.

Hac

Alſatia Superior Landgraviatus.

Regio.
Opida.

HAc Tabula *Alſatia Superior* cum *Suntgovia & Briſgoia* delineatur. *Alſatia Superior* vulgo *Ober Elſaſz* primo loco occurrit. Metropolis ejus *Einſheimum*, Sedes Supremi Senatus, quo, ab Inferioribus Sungoiæ, Briſgoiæ, & quatuor Opidorum ad Rhenum ſupra Baſileam, Archiducibus Auſtriæ parentium, Tribunalibus, appellatur. In ditionem Alberti Comitis Habſpurgenſis Regis Rudolphi Patrē, anno CIↃCC pervenit. *Rubeacum*, vel *Rufatum*, vulgo *Ruffach*, antiquiſsimum Alſatiæ Opidum eſt, a Romanis conditum. Nomen ei inditum ferunt a fluviolo, ab aqua ex alvei colore rubra apparente *Rotbach* olim dicto, (nunc *Ombach* Incolis) qui in valle non procul a *Sultzmath* ortus, ac rubro alveo per agros & vineas lapſus, ad multos uſus in urbem excipitur. Opidum hoc magnificis primum ædificiis ac dulplici ſuburbio extructum, Romanæ Nobilitatis diu fuit hoſpitium, ob ſoli fertilitatem omniumq; rerum humanis uſibus neceſſariarum copiam: qui optimis legibus inprimis contra fures ornarunt, quas tam ſevere executioni mandarunt, ut inde ad noſtram uſque ætatem, per Germaniam tritum ſit proverbium: *Der alt galghen zu Rufach, hatt gut Eichen holtz*: i Rubeaquenſe vetus patibulum ex firmo ligno quercino factum eſt. *Colmaria* ex veteris *Argentuariæ* ruinis extructa, Civitas Imperialis & elegans, optimo loco ſita, planicie fertili, a Montibus itinere unius horæ diſtans. In Alſatiæ meditullio eſt, al[illegible] multis adcurrentium amnium rivulis, præſertim his *Loucho, Duro, Fechto, Illa*, aliiſque minus celebribus, [illegible] quidam per prædia Colmarienſium fluunt, fœcundioremq; reddunt terræ fundum: *Seleſtadium* cinctum [illegible] muro ſicut & *Colmaria* anno Chriſti CIↃCCXVI, aut circa illud tempus, ſub Friderico II. Antea vero, nempe circa annum CIↃXLIV ſub Henrico IIII *Hildegardis* Duciſſ Sueviæ conſtruxit in iſto loco templum juxta figuram & formam templi Hieroſolymitani, quod paullo poſt Filius ejus Otto Epiſcopus Argentinenſis dedicavit D. Virgini Fidei, tradiditque Monachis inhabitandum. Qu brevi adeo opibus pollere cœperunt, ut Monaſterium creſceret in Præpoſituram, unde præficiendorum Magiſtratuum jus aliquandiu fuit apud Præpoſitum D. Fidei. Videndus Beatus Rhenanus, cujus natale ſolum fui Seleſtadium. Firmiſsimo loco ſitum eſt *Seleſtadium*, habens ab uno latere, nempe verſus Rhenum palude impermeabiles. Ab oppoſito vero latere, ad Occidentem ſcilicet uſque ad Lotharingiæ Montes, habet ſolum feraciſsimum Vinum & Caſtaneæ in Montibus colliguntur, maxima vero Frumenti vis in planicie metitu *Gebwiler* Opidum in Montium faucibus ſitum, anno CIↃCXXXIV initium habuiſſe putatur. Abundat Vitibus paret Abbati Murbacenſi, qui eo loci plurimum degit. Eſt & aliud Opidum *Watweil* nomine extra fauce juxta montes ſitum, quod dictum Abbatem agnoſcit Dominum. In *Alſatia ſuperiore* Comitatus hi recenſen tur a Mercatore *Horburgenſis*, ditio peramœna Comitis Wirtembergenſis, cui ſubeſt *Reychenwyer* Opidum ubi præſtantiſsima colliguntur Vina: *Comitatus de Egiſheim*, hujus tamen Comitis ſucceſsio jam diu interrup eſt: & de *Sultz*. Dominia, *Bolwiller, Landſperg, Hohen, Haſtat, Hohenack, Rapoltſtain*, cui parent *Rapoltzw Gemer, Cellenberg* Opidum & Caſtrū. Et Civitates Imperiales Circuli quinti. *Munſter in valle Gregoriana S. Grego Munſter) Durckheim, Colmaria, Mulhauſen* Vino generoſo nobile, & *Keiſerſperg*.

Sungov

or vulgo *Ober El-*
o,ab Inferioribus
us Auſtriæ paren-
s Rudolphi Patre,
umeſt,a Romanis
otbach olim dicto,
x vineas lapſus,ad
urbio exſtructum,
ibus neceſſariarum
nandarunt, ut inde
ach,hatt gut Eichen.
is *Argentuaria* rui-
ncre unius horæ di-
m his *Loucho,Duro,*
fœcundioremq; red-
VI , aut circa illud
Hildegardis Duciſ
quod paullo poſt Fi
s inhabitandum.Qu
æficiendorum Mag
jus natale ſolum fu
ſus Rhenum palude
Montes,habet ſolum
s in planicie metitu
.Abundat Vitibus
nomine extra fauc
omitatus hi recenſen
eychenwyer Opidum
io jam diu interrup
tui parent *Rapolt*
Gregoriana S.*Grego*

Sungov

Sungovia.

Sungovia.
Situs.
Soli fertilitas.

SUN *govia vel Sunggoia* vulgo *Sungow*, ad Septentrionem adhærens Alſatiæ: ab Ortu Rhenum, ab Occaſu Galliæ extremitatem attingit: ad Meridiem Helvetiæ contermina eſt. Habet multis in locis Vineas, & ubique Frumenti copiam, quod circumquaque in omnes vicinas vehitur regiones, ſcilicet in Helvetiam, Nigram Silvam, Lotharingiam: atque interdum in remotiores regiones. Complectitur *Sungoia Comitatum Pfirtenſem*, cujus ultimus Comes *Vlricus* mortuus eſt Baſileæ anno Chriſti CIↃXXIV, relictis duabus filiabus, quarum alteram Ioannam nomine, duxit in uxorem Albertus Auſtriæ Dux, deditque Vrſulæ Ioannæ uxoris ſorori, in hæteditatis portionem, octo Marcarum Argenti millia. Dominia, *Befort*, *Morſpurg*.

Opida.

Ad Comitatum pertinent hæc loca *Altkilch*, *Dattenriet*, *Befort*, *Roſenfels*, *Maſzmunſter*, *Thanu*, *Senheim*: quæ hodie ab Auſtriæ Principibus, in Præfecturas diſtributa ſunt. In *Befort* eſt collegiata Eccleſia quam Comites Pfirtenſes cum *Veldpacho* Monaſterio virginum (ubi tredecim Comites, & totidem Comitiſſæ conditæ ſunt) fundarunt. In *Maſzmunſter* inſigne eſt Monaſterium Virginum Veſtalium, atque aliquot Canonicorum, putant fundatum a Maſone Alemannorum Duce a quo vallis illa eſt appellata *Vallis Maſonis* quæ alioquin *Waſt* appellatur. *Thannum* elegans eſt Opidum, adcenſeturque Comitatui Pfirtenſi. Imminet Opido Arx montana, *Engelburg* appellata, ei adjacet mons *Rang* dictus in quo nobiliſsimum creſcit Vinum *Rangwein* appellatum, Baſilienſibus notiſsimum. Prolabitur ibi ex Montium faucibus fluvius Thurus, Sungoviam ab Alſatia diſterminans. *Morſmunſter* Monaſterium in Comitatu Pfirtenſi fundarunt Comites Pfirtenſes. *Fanum Amarini* & Arx Fridberga, uno milliari a Thanno diſtans, Abbati Murbacenſi paret: non procul inde Moſella fluvius oritur. *Mulnhauſen* eſt quoque in Sungovia, Civitas Imperialis, cujus Advocatus ſive defenſor (ſicut & Opidorum Colmariæ & Keiſerſpergii) Epiſcopus Argentinenſis anno CIↃCCLXI fuit, ſed paullo poſt Rudolphus Comes Habſpurgenſis, cum Colmariam civibus quibuſdam conſentientibus occupaſſet, & Opidum Mulnhauſen obtinuit, Arcemque quæ in eo erat (omnibus qui inerant captis) auxilio civium diruit. Electo autem Rudolpho in Romanorum Regem, redierunt eadem Opida ad Imperium. Opidanorum ſtudium conſiſtit potiſsimum in Vini & Frumenti cultura: eſtque Vinum hujus loci ſatis celebre. *Otmarſen* Opidum Monaſterium habet Virginum, quod tempore Henrici quarti conſtrui curavit Comes Hapſpurgenſis nomine Rudolphus. Hujus frater *Wenth[illegible]us* Argentinenſis Epiſcopus, qui Conſtantinopoli in quadam Inſula vitam cum morte commutavit. Adhæret Sungoiæ ad Occaſum *Comitatus Montis Beligardi*. Habet egregium Opidum *Mont[illegible]* Arcem Regiam oſtentans. Habet & hic Comitatus alia multa Opida & Caſtra: ut ſunt *Grans* Opidum & Caſtrum. *Klarwang*, Opidum & Caſtrum, *Paſſewangum* Opidum cum Arce, quæ omnia Ducum ſunt Wirtenbergenſium: utunturque Incolæ lingua Burgundica. Comitatui Montis Beligardi propinquum eſt Opidum *Bruntrautt*, ubi Epiſcopus Baſilienſis in Arce Regia habitat. Atque hæc de Sungovia ſufficiant.

Reſtat

R Eſtat in hac Tabula *Briſgoia* paucis explicanda. *Briſgovia*, ſive *Briſgoia*, vulgo *Briſgow*, quod ſonat lingua Germanica pagum laudabilem. Et ſane Regio iſta ob ſuam eximiam feracitatem, hoc nomine digna eſt, quum non inferior ſit fertilitate ipſa Alſatia, quam modo peſcripſimus. Si tamen veteres revolvamus Scriptores, facile inveniemus hanc regionem hoc nomen adeptam, a Metropoli Briſaco, de qua mox dicemus. Patet Briſgoia in Longitudinem milliaria x, & in Latitudinem II. Initiū enim trahit a Mortnaw, & excurrit ſecundum adſcenſum Rheni fere Baſileam uſque. Regio uberis Agri, qui faciendæ Sementi, & Vinetis Vini laudatiſsimi ſuſtollendis commodiſsimus. Eſtque hic Frumenti & Vini, omniumque Rerum, quæ ſunt ad hominum vitam degendam neceſſariæ, magna fertilitas & copia. Ius hujus regionis Archiduces Auſtriæ & Badenſium Marchiones inter ſe partiti ſunt. Metropolis olim Briſgoiæ *Briſacum*, unde regioni nomen Meminit Antonius in Itinerario *Montis Briſaci*, quum alioqui nullas tranſrhenanas commemoret urbes, ſed tantum provinciales circa Rhenum ſitas: unde quidam arguunt alveum Rheni hic mutatum, qui ab altera quondam parte præterlapſus fuerit Opidum, quum illud adhuc in Gallica ripa ſtaret, Luitprandus Ticinenſis qui ſub Ottone I vixit, Montem *Briſacum* Alſatiæ tribuit, & Inſulam Rheni fuiſſe docet. Situm hoc Opidum in Monte rotundo inſtat Caſtri, habetque hodie Rhenum ad Occidentem. Eſt ſatis elegans, munitum & frequens, ſed temporum ſucceſſu ſuperavit ipſum Friburgum magnificentia & divitiis, Opidum recens natum & quod ob Mineras Metallicas ſubito crevit & ad ſummum adſcendit gradum. In Briſaco eſt Arx quædam vetuſta, ſed quæ diu in ruinis jacuit, reſuſcitataque ſunt tandem ejus ædificia. Habet Turrim robuſtam & valde munitam, quam Bertholdus Ziringenſis III exſtruxit: id quod ſequentes probant verſus in lapidibus ejus ſculpti.

Regio & unde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.

Hanc Dux Bertholdus portam ſtruxiſſe notatur.
A quo pro fraude Burgundiæ gens depopulatur.

Habet hæc Civitas duntaxat unum fontem cui ſuperædificata Turris magna, in qua pedibns agitatur rota grandis, quæ extrahit aquam ex multa profunditate terræ, Civeſque ſolvunt cenſum annuum pro hauſta aqua. Nam undique magnus eſt deſcenſus ad Rhenum & ad ſubjectam planciem, ubi aqua in ſuperfitie terrę facile quidem haberi, ſed difficulter in ſublimem Montem perferri poteſt. Medio milliario infra Friburgum ſitum eſt in monte excelſo caſtrum quoddam dirutum, nomine *Zaringhen*, a quo Duces *Zaringenſes* olim titulum ſuum habuerunt. *Friburgum* præclarum Briſgoiæ Opidum, imo & Metropolis hodie, a Duce Bertholdo IIII Filio Conradi I *Von Zeringen* ſub Henrico V Imperatore exſtructa cum antea pagus eſſet. Vrbs ſitu amœniſsimo inter montes excellens. Multis variis & magnificis ædibus, Templis, Monaſteriis ornata. Academia ibi erecta eſt anno CIↃCCCCLIX, ubi etiam circa illud tempus docuit Vdalricus Zaſius celebris Iuriſconſultus. Habuit olim ditiſſimam Argenti venam, unius milliaris intervallo ab urbe diſsitam. Sunt vero in Briſgoia *Zering* olim Ducatus, *Friburg* Comitatus, *Hochberg* Marchionatus, & Dominia *Badenwille*, *Stauffen*, *Burcken*.

Saxonia Inferior

Regio & unde dicta.

S*Axonia* a Saxonibus populis nomẽ accepit. Horum, ut aliarum gentium, originem & etymon non ſolum Monachi eruditæ antiquitatis ignari, verum etiam recentiores limatuli judicii homines cõmentitiis fabel-lis involuerunt. Alii a Saxone Negnonis F. & Vandali Fratre, alii a ſaxea natura, alii a Macedonici exer-citus reliquiis, alii a cultellis, unde rythmus eſt apud Engelhuſium.

Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Vnde ſibi Saxo nomen traxiſſe putatur.

Crantzius autem a Cattis Germaniæ, & eruditus ille Capnio a Phrygibus deducit. Ex his quiſque quod pla-ceat, ſequatur. Hujuſmodi enim opinionum commenta convellere non eſt animus. Amplectar tamen illam Germanorum eruditiſſimorum, qui Saxones a Sacis præſtantiſſimo Aſiæ populo ortos, & ſic dictos quaſi *Sacaſones* i. *Sacarum* Filii, & è Scythia, ſive Sarmatia Aſiatica, cum Getis, Suevis, Dacis, & aliis paulla-tim ſe in Europam effudiſſe arbitrantur. Nec ratione caret hæc eorum opinio, quæ Saxones ex Aſia dedu-cit, in qua ortum & multiplicatum genus humanum. Nam præterquam quod Strabo ſcribit, *Sacas* illos, ut antea Cimmerii, longinquas invaſiones feciſſe, & Armeniæ partem de ſuo nomine *Sacacenam* dixiſſe: etiam Saſſones, Suevos, Maſſagetas, Dahos, in illa Scythiæ parte collocat Ptol. & obſervat Ciſnerus, has gente

Situs.

eandem prope in Europa conſervaſſe vicinitatem, quæ ipſis olim inter ſe in Aſia fuerat. Porro Saxonia et totius Germaniæ ampliſſima regio, hodie tamen non tam late patet, atque olim. Antiqua enim Saxonia in-ter Albim & Rhenum fluvios, Mare Germanicum & Eydoram amnem uſque ad Haſſiam & Thuringiæ con-finia extendebatur, eratque ejus centrum *Brunſwicum*: itaque Weſtphalia, Marchia vetus, Miſnia, Luſatia Manſfeldia, aliæque regiones complures Saxoniæ nomie vocabantur. Hodie non ita naturalibus limitibus

Cœli qualitas.
Soli fertilitas.

uti ſunt flumina & Montes, ſed ſecundum Principum Dominia aut Imperia terminatur. Aer regionis durus purus, ac ſaluberrimus, niſi qua paludibus nimium humectatur. Eſtque Saxonia Rerum omnium, præter quam Vini, ferax. Abundat Hordeo & Tritico, ex quibus non ſolum panem candidiſſimum conficiun ſed etiam Cereviſiam. Metalla generat varii generis, præſertim in Monte Meliboco qui a Cattis ad Saxone protenditur. Eruitur etiam ex eodem Monte Lapis niger, fiſſilis, qui picis æriſque plurimum continet, i quo etiam aperte fulget Auri & Cupri color. Hunc ingenti copia erutum exurunt, deſtillante interea Metall ignis vi liquefacto. In hoc lapide manifeſta apparent lineamenta diverſorum Animalium, eorum imprim quæ vicinus alit Lacus, Anguillarum, Carpionum, Ranarum: interdum etiam Gallorum Gallinaceoru & quod fidem pene exſuperat, Pontificis barbati triplici corona ornati. Habet & Goſlaria præter Æris, Au Argentique Fodinas, ditiſſimos Salis Fontes, quibus & Halla & Luneburgum abundant. Quin & Marmo ris copiam alibi Montana exhibent. Apud Goſlariam Otto 1 Argenti dicitur inveniſſe Fodinas, quaru magni fuerunt reditus. Abutentibus autem iis Civibus, offenſus Deus permiſit puteum corruere, quo ampli mille homines oppreſſi. Ex quo tẽpore neq; Argentum, neq; Aurum repertum eo loco, ſed Plumbum nigrum

Fit autem

SAXONIA INFERIOR et Mekleburg
ARE BALTHICUM
Septentrio
Meridies
HOLSATIÆ
PARS
Lubeck
Ratzeburg
Wismar
Rostock
Hamburg
Lunenburger heyde
Soltwedel
Die Prigenitz
Mittelmerck
Pomerania pars
Warnemund
Dannenberg
Paludes
Brunswik

Fit autem primo atramentum ſutorium, quod vulgo *Vitriolum* vocant, deinde ex eo excoquitur aliquid Plumbi & Argenti. Perhibent autem Metallum Goſlariæ ſic natum. Quidam homo Nobilis Equum cui nomen erat Ramelus in Monte ramo arboris adligavit. Is ungulis, quibus ferreæ ſoleæ inductæ, terram quatiens ac verrens, reconditam Plumbi nigri venam integumentis nudavit, non aliter ac Pegaſus alatus, ut Poetæ fingunt, ungula ſaxum feriens, Fontem aperuit. Vt autem Fons iſte ex eo nominatur Hippocrene, ita Montem hunc Saxones Ramelum vocarunt, qui hodie maxime floret, atque admirabilem Plumbi copiam ſuppeditat. Reperitur & Plumbaginis quæ Græcis μολύβδαινα vulgo *Lootaerde*: & *Pyritarum*, *Vierſteenen*, tanta copia, ex quibus Plumbum nigrum excoquitur, ut Mons quidam totus pęne ex his conſtare videatur. Ejus urbs primaria *Halla*, etymologia Græca, ſive ut Goropius non Græca ſed Cimbrica derivatione a Salis proventu nominata: quemadmodum & Halla Suevica, aliæque urbes cognomines. Et in Armenia Halis fluvius, Græca voce ſalſus, ut Straboni placet. Ita Halla ad Salam non ignobile Saxoniæ flumen, a Salis proventu nomen habere putamus. Cujus quidem Salis Fontes, admodum fructuoſi & ſalutares primum inventi ſunt ante Chriſti natalem a Wendis, quos Hermunduros vocamus, quorum ubertas, ubi vicinis gentibus innotuiſſet, haud ſecus, quam aureis Fodinis, magnis conatibus, iis inſidiati fuerunt. Nunc Halla adminiſtratoris Madeburgici Marchionis Brandeburgenſis ſedes. Ad Inferiorem Saxoniam referuntur *Ducatus Lauwenburgenſis*, *Lunenburgenſis*, *Bruſwicenſis*, ac præterea etiam *Ducatus Meckelenburgicus*. In Ducatu Luneburgenſi eſt Luneburgum, Civitas celeberrima, ſic dicta, vel ab Idolo Lunæ, quod Monti Calci nomine inſignito quondam impoſitum fuit: vel a fluviolo præterlabente, nunc *Elmena*, *die Almenow* quaſi *Elven Ow* ab undecim rivulis in eum fluentibus dicto olim *Luno* vel *Lunow* vocato, ab Iſide, ut fabulantur, illac iter faciente ad Ganbrivium agnatum. Vrbs eſt munitiſſima, cincta foſſis & vallis, forma ejus fere quadrata, Salis fonte ditiſsimo beata. Hæc enim præcipua Civium negotiatio eſt, quam terra marique in longinquas exportāt regiones. Majorem tamen ejus partem Hanburgenſes Mercatores coemunt ac magnum quæſtum inde faciunt. Templa Auguſtanæ confeſsioni addicta ſex habet: quibus additū Noſocomium. Tota communio diſtributa eſt Romano more in Cives, cum patritios, tum plebeios, & inquilinos. Viget in ea ac floret optima politiæ ratio, Studia literarum, Iuſtitia, Pax & Concordia inter Clerum & Gubernatores Reipublicæ quorum ſumma poteſtas eſt penes patritios. Reliqua Opida, ne ſim prolixior, prætereo: Quoniam etiam aliquid de *Ducatu Meklenborgenſi*, quem Tabulæ titulus repræſentat, dicendum eſt.

Ducatus Megapolenſis. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.*

Ducatus Megapolenſis, vulgo *Meckelburg*, olim pars fuit Provinciæ atque Dominii Regum Vandaliæ Mari adjacens Baltico; nunc eſt ex præcipuis Germaniæ Ducatibus, & Imperii Membrum; Conjacent illi, qua Oriens Pomerania: qua Occidens fl. *de Elve* vulgo dictus: ad Meridiem habet Marcam antiquam: ad Septentrionem Mare Balticum. Regio fertiliſsima eſt, Frumento, Pomis, Ligno, Piſcibus abundans. Varii generis videre eſt ibi Animalia, magnamque Iumentorum, Pecudum & Ferarum copiam. Ceterum *Aritbertus* Regio ſtemmate prognatus & in in aula Caroli Magni aliquandiu verſatus, impetravit Impe-

ratric

ratricis ſororem vxor, ex qua ſuſtulit *Billungum*, hominem clementem & potentem, cui paruerunt Sarmatæ & Wandali a Viſtula uſque ad Viſurgim, & ab Odera uſque ad Holſatiam. Hic Regiam ſuam habuit in Meckelburgo. Duo vero Filii ejus Mizilaus & Miſtevus a Patris pietate degenerantes, cœperunt Chriſtianos perſequi. Sed de his atque aliis Principibus Megapolenſibus legatur Munſterus. Primi hujus regionis habitatores apud authores appellantur *Heruli*, *Obotritæ*, & generali vocabulo *Wandali*. Eſt Regio bene culta Civitatibus, Opidis, Arcibus & Villis. In hoc Ducatu *Suerinum* urbs vetus condita ante Lubecam, Roſtochium, Sundium, Wiſmariam; Figura ejus eſt quadrata, conſtatque adeo quatuor fere urbibus, quarum ſingulæ proprias appellationes ſortitæ ſunt: Prima eſt Suerinum, ſecunda Neapolis, tertia a Careſto, quarta a palude nomen habet. Vicus *Fichela* qui ad Lacum Suerinenſem jacet, tantum 5000 paſſ. diſtat a Mari Balthico: quæ vicinitas effecit, ut de foſſa ex Lacu in Mare Balthicum ducenda aliquando actitatum ſit irrito labore, ut in Iſthmo Peloponneſiaco accidit. *Roſtochium* vulgo *Roſtock*, olim *Lacinium*, & corrupte *Rhodopolis* & *Laciburgium*, urbs maritima & Megapolitana: primum Arx fuit, poſtea a Godſcalco Vdonis filio in Civitatem verſa: deinde a Primiſlao II Nicolotti filio aucta. Academia nunc liberalium Artium floret, quam impetrarunt Principes Mechelburgenſes Ioannes & Albertus, una cum Civibus Mechelburgenſibus, anno CIↃCCCCXV. Aer hic ſalubris. Rerum ad victum ſpectantium exiguo pretio magna copia. *Wiſmaria*, cujus originem nonnulli a Wiſmaro Rege Vandalorum, tempore Conſtantini Magni florente repetunt: alii Coloniam Gothorum ex Visbuia Gothlandiæ Metropoli eo deductam affirmant. Sed paullo ante annum CIↃCCXL ex ruinis vetuſtæ & amplæ urbis *Mecklenburg*, quæ toti ditioni nomen dedit, a Gunzelino Comite Suerinenſi ſub Ioanne Theologo D. Megapolitano conditam ſeu amplificatam fuiſſe Crantzii monimenta, & Reip privilegia omnia, poſt annum M,CCL data oſtendunt. Brevi autem incrementa miranda ex commerciis aliarum gentium Civitas ſumpſit; Portum maris commodiſsimum in toto hoc littore Balthico habens, oneratas naves quantumvis capaces recipientem, ſine ullis anchoris tutas præſtantem: unde nomen urbi, non tam a ſapienti Præſide, quam certitudine marini Portus inditum veriſimile eſt. Minoribus Opidis copiam rerum ad vitam tuendam neceſſariarum ſæpiſsime communicantibus, ac inde recipientibus velut corona undequaque cincta eſt. Porro Nonus Imperii Circulus, *Nider Saxen* dictus, tribus Ordinibus conſtat, quorum I Eccleſiaſticus, II Principes & Domini Seculares, III Civitates liberæ. In I ſunt Archiepiſcopi, *Bremenſis* & *Magdeburgenſis*. Epiſcopi *Hildeſheimenſis*, *Lubecenſis*, *Suerinenſis*, *Ratzenburgenſis* & *Schleſvicenſis*. II continet Principes & Dominos Seculares: ſuntque Rex Daniæ propter ditiones ad Imperium pertinentes: Duces *Lauwenburgenſis*, *Brunſwicenſis*, *Luneburgenſis*, *Meckelenburgicus*, *Holſtein*: Comites *Roſſain*, & *Delmenhorſt*. In III ſunt Civitates liberæ *Lubeca*, *Hamburgum*, *Mulhauſen* in Duringen, & *Northauſen*, *Goſlaria*, & *Gottinga*.

Ducatus Brunſvicenſis.

Regio & unde dicta. Dvcatus *Brunſvicenſis* ab urbe primaria Brunſvico nomen ſibi ſumpſit. Vrbs autem ipſa a Brunone Ludolphi Ducis Saxoniæ Filio nomen appellationemque ſortita eſt. Is enim quem inchoaverat vico nomẽ reliquit, qui ab illo dictus eſt *Brunonis* vicus ſeu potius ſinus, qui lingua Saxonica vocatur *Wyck*: nunc *Brunſvicum* ſive *Brunſweych* dicitur. *Situs.* Eſt autem *Brunſvicenſis* ditio ampliſsima a Magdeburgenſis & Halberſtadienſis Diœceſis finibus, & ab Hercynia ſilva, ad Albim uſque pertinens. *Imperium majorum.* Circa annum autem Chriſti CIↃCCXXX Imperator Fridericus Dominium Brunſvicenſe provexit in Ducatum, & *Ottonem* Brunſvici Dominum & Luneburgi, Ducem creavit, Henrici Leonis ſucceſſorem, qui generale Saxoniæ habuit Dominium. Fridericus II *Ottonem* Leonis Nepotem fecit Ducem Brunſvicenſem & Luneburgenſem, attributis ei armis, quæ avus ejus extulerat Anglia, duobus fulvis Leonibus pro ditione Brunſvicenſi & alium cærulei coloris Leonem, adjectis in clypeo maculis de terra Luneburgenſi, quæ erant olim Hermãno Duci & poſteris ejus, cum titulo Ducatus Saxoniæ. De reliquis Ducibus videndus Munſterus lib. III Coſmographiæ. *Brunſvicum* hodie non tantum hujus Ducatus, ſed & totius Sxoniæ Metropolis, quondam a Conditore *Brunopolis*. Ptol. *Tubiſurgium* ex Franciſci Irenici ſententia: *Vrbes.* Vrbs ambitu magna, forma quadrata, ædium pulcherrimarum frequentia nitidiſsime culta: Civibus plena, Mœnibus ac foſſato duplici profundiſsimo, & aliquot in locis triplici, ac quolibet aquis ſtagnante, munita: Vallo etiam inter foſſata craſsiſsimo ducto per circuitum, variis Arborum conſito generibus valida: quinque foris, quinque prætoriis, & totidem Magiſtratibus excellens. Condita eſt a duobus Fratribus Brunone ac Theodoro, aliis Theomaro dicto, Ludolphi Ducis Saxoniæ Filiis, anno IↃCCCLXI, ut eorum Hiſtoricus Hermannus teſtatur. Hanc urbem Onacra amnis perlabitur, qui in Hartonica Silva ortus, duas in partes Civitatem ſcindit, omnem immunditiem ſecum trahens, ac variis undique pontibus coopertus, Viſurgi tandem conjungitur. Non habet Civitas aquam potabilem, ſed fere bibunt Cereviſiam: Vini uſus carior, ac rarior. Vrbs hæc parvis orta initiis multas per tempora acceſsiones habuit, ut per vices amplificata, nunc in eas excreverit vires atque opes, ut facile Principibus ſuis titulum ind[…]rint, qui inde Duces Brunſvicenſes vocantur. Libet hoc loco, ea quæ Curiæ hujus urbis præfixa leguntur, c[…]uentiſsimas hujus contentioſi ſeculi lites forenſes, paucis ſubjungere. *In controverſiis cauſarum, capitales ini[…] oriuntur: ſi[…] amiſſio expenſarum: corpus quotidie defatigatur, labor animi exercetur: Multa inhoneſta crimina deinde conſequuntur: Bona & utilia opera poſtponuntur: & qui ſepe credunt obtinere, frequenter ſuccumbunt. Et, ſi obtinent, computatis laboribus & expenſis, nihil acquirunt.* Inter cæteras hujus Ducatus Civitates haud poſtrema quoque eſt *Goſlaria* civitas Imperialis. Hanc urben *Henricus* I Pater magni Ottonis urbium amator in formam Civitatis erexit. Anno CIↃLI Imperator Henricus III ingẽtibus regni floreſcens opibus, urbem iſtã mirificé ornavit, quam de parvo molendino, ut aiunt, vel de tugurio venatoris duo priores Henrici, & iſte nunc III in tã magnã ſicut hodie cerni poteſt urbẽ bono provexẽre auſpicio, in qua Regale Palatium hic Imp. magnificé exſtruxit & II Omnipotẽti Deo cõgregationes inſtituit, *Helmſtadium* Opidum medio inter Brunſvicum & Magdeburgum itinere eſt[…]

id Guliel[…]

Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens
Braũſwik et Meydburg cum confiniis
Milliaria Germanica
Lunenburgi pars
Die alte marck
Die mittel marck
BRAUNSWYCK
Hildeſheim Epiſcop
WESTPHALIÆ PARS
MYDBVRG
ARCHI EPISC
ANHALT
THVRINGIE PARS
Miſnie pars
Saxonie
Auf dem Hartz wald
GRVBENHAGEN DVC
Im Heinith
Hohenſtein
Brandeburg
Halberſtat
Hildeſheim
Hannouer
Goslar
Northeim
Gottinge
Munden
Erfurdt
Naumburg
Weiſſenfels
Merſburg
Leiptzig
Wittenberg
Tangermunde
Steindal
Garddeben
Brunſwyck
Wolffenbuttel
Zerbſt
Barby
Magdeburg
Quedelinburg
Halle
Mansfelt
Eisleben
Northauſen
Mulhauſen
Lunen
Zell

id Gulielmus Dux Brunſvicenſis a Werdenſi Abbate, cui parere Cives inſolentiores recuſabant, certa pecuniæ ſumma Abbati numerata redemptum, in ſuam poteſtatem redegit. Munire id Opidum Carolus, Caroli Magni F. adverſus Sorabos & Vilſos bella gerens cœperat, idque S. Ludgero primo Epiſcopo Monaſterienſi tradiderat, ut in populis a Carolo ſubjugatis prædicanti, tutus receptus eſſet. *Halberſtadium* urbs Epiſcopalis, Oltemia fl. perluitur. In hujus urbis medio extollitur tumulus ac collis: is duorum ſtadiorum habet longitudinem, ac in ſummo vertice latam amplamque planiciem, in cujus extremis angulis, bina ædificata Templa ſunt. In medio late patet forum ſplendidiſsimis Canonicorum ædibus undique cinctum: illa autem quæ in monte ſita ſunt Civitas ſeu Vrbs dicuntur, quæ ad montis pedem, ſuburbia vocantur. Eſt circa hanc Civitatem Ager optimus, ferax Tritici, matureſcentibus Frugibus, culmorum altitudinem equo inſidentem hominem ferunt excedere. *Quedelinburga* Vrbs antiqua & primorum in Saxonia Principum decus, haud ita procul Magdeburgo diſtans, ab Imperatore Henrico Aucupe condita. *Hannovera* opidum ad ripam Leinæ fl. è regione vetuſtæ Arcis Comitum a Lauwenrod, jam Henrici Leonis ætate, circa annum Chriſti CIↃCLVI cui (quod trans fl. ſitum eſſet aulici Hannover nomen dederunt) Arci ſubiectum fuit. Floret hoc tempore inter cætera Saxoniæ urbes. Aggeribus enim, muris & foſsis firmiter munita, & Civium bonorum ac fortium Virorum frequentia & ædificiis ſtipata eſt. *Hildeſheimium*, ſive *Hildeſium*, *Aſcalingium* Ptol. Irenico: Civitas antiqua: fuit antea duplex, poſtea utraque conjuncta facta eſt unica. Templum ſummum inſigne habet, Turris ipſa tectum habet aureum. Civitas amœna, patria Ludolphi Colonienſis Mathematici peritiſsimi, qui nunc Lugduni agit in Batavis. Sedes eſt Epiſcopalis: Irenicus iſtius loci Epiſcopos recenſet, quod & Crantzius in ſua Metropoli, & paullo accuratius Antonius Monchiacinus lib. II de primis Chriſtianæ Religionis initiis, præſtat. Fuit autem Epiſcopatus Hildeſheimenſis primum in Saxonibus fundatus ac inſtitutus a Carolo Magno Galliarum Rege, ac Imperatore potentiſsimo. *Northauſen* Civitas Imperialis. Continentur etiam hac Tabula Ducatus *Grubenhagen*, qui eſt Membrum Imperii, & Principatus (*Furſtendom*) *Anholt*: item *Mansfeldia* Comitatus veteris Saxoniæ, ad amnem Salam antiquiſsimus, quum Hegenus qui temopre Arturi Britanniæ Regis floruit, anno IↃXLII Comes Mansfeldicus fuiſſe perhibeatur: nomen ei a Manno Thuiſconis filio, ut Aſcaniæ vicinæ ab Aſcenes. Primariæ urbes ſunt *Mansfeldia*, ad Wiperum fl. *Eiſlebia* & *Wypra*. *Eiſlebia* Metropolis eſt inter Salam & Wiperum: nomen creditur habere ab Iſide, quam Tacitus oras Suevicas poſt obitum Mariti peragraſſe, teſtis eſt. Iuxta eam ſunt Metalla in Montibus Melibocis. Loca iſta *Tubantes* coluiſſe exiſtimantur. Hi tamen *Twendt* Pyramio: Friſiis contermini: *Benthem* Comitatus huic vicinus antiquum nomen referre credit Verrutius. Hos *Tubinger* exiſtimat Lazius Migrationum lib. VIII. Comitatus iſte ſub ſe habet Comitatus IV, *Wippram Arnſtein, Wetin, & Quernfurt*. Item Co. *Barby, Stolberg, Hohenſtein, Regenſtien, Pleſſe*, omnes Imperii. Continentur etiam Eccleſiaſtici Principatus hi: *Meydburg* Archiepiſco & Primatus German[illegible]o eſt: Epiſcopatus *Hildeſheim, Halberſtat* ambo Imperii: ſubſunt Moguntino. Item *Quedelborch*, & *Gern*[illegible] ſunt Imp. in VIII Circulo.

Reſtat in hac Tabula *Epiſcopatus Magdeburgenſis* titulo ipſius Tabulæ nominatim comprehenſus. *Epiſcopatus Magdeburgenſis*, vulgo *Meydburg*, ab urbe primaria nomen habet. *Carolus Magnus* tota reformata Saxonia, decem Epiſcopatus in ea inſtituit, quorum omnium celeberrimus fuit *Magdeburgenſis*, cujus ſedes ex primitiva fundatione in Styde fuit, tum ad Valerſleve, tertio in Vreſe tranſlata. Tandem per *Ottonem* I. anno CCIↃXXX ad Magdeburgum mutata, ejuſque auſpicio in primatum Germaniæ ſublimata, ut habet magnus Chronicorum codex anonymus. Quanquam tamen Saltzburgenſis cæterique Archiepiſcopi Electores, primam hanc dignitatem Antiſtiti Magdeburgenſi non tribuant, ut Crantzius in Metropoli tradit. Magdeburgenſem autem Burggravium conſtituit *Otto* I, ut præeſſet judiciis publicis & gubernationi publicæ, loco Imperatoris, in his terris & in hoc Epiſcopatu, ac cæteris huic conjunctis. Primus hoc munus geſſiſſe traditur ordinatione Ottonis *Gero* Marchio Luſatiæ, cujus memoriam conſervat Monimentum Cœnobii Gerodenſis. Hunc ſequuti memorantur hoc ordine aliqui, *Hermannus* Dux Saxoniæ, *Lotharius* Comes de Waldeck, *Fridericus* Lotharii Filius, *Conradus* ejuſdem Nepos, *Manfredus* Conradi uterinus Frater. Hoc in prælio cæſo, dignitatem conſequutus eſt *Ditter icus*, Comes Plocenſis, cujus filiam cum duxiſſet *Udo* Marchio Brandenburgenſis occupato Burggraviatu, ſucceſſorem reliquit *Henricum* Filium. Eo facto functo *Lotharius* Saxo, idem munus commendavit *Burchardo* è familia Dominorum de Quetfort, a quibus eſt origo Comitum Manſfeldenſium. Poſt hunc reperiuntur in ea dignitate fuiſſe conſtituti *Domini de Schrapela*, a quibus auctoritate Rodolphi Imperatoris, tranſlata eſt in Duces Saxoniæ Electores. Vrbs primaria *Magdeburgum* olim *Parthenopolis*, a Venere Parthenia ibi culta, ſita ad Albim fl. a Ioanne Capnione *Dmoadum Pyrgum* dictum, a Græca voce. *Dmoades* enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Aphæreſin *Maid* dicimus, & πύργον *Burgum*, ut πύξος *Buxus*. Æneas Silvius *Magdeburgenſem* vocat, & *Virginopolim* Metropoliticam inſignem urbem inter Saxones, opibus & auctoritate memorabilem, ſcribit. Ligurinus *Virginis Urbem* dixit, & Virginum habitationem. Ptol. μεσόϊον Hanc civitatem Otto condidit, ut ſcribit Lupoldus: auxit ibique requieſcit, Otto Friſingenſis. Inclyta hæc urbs Imperatorumque honeſta ſedes, tres in partes dividitur, eſtque munita mœnibus ac propugnaculis, turribus quoque ac foſsis valida ac tuta, ædibus pulcherrimis, perpolitis plateis viciſque inſignis, ac templis magnificis celebris. Imprimis vero nobile D. Mauritii Fanum, ex quadrato lapide ſtructuræ magnificentia conſpicuum, Ottonum Cæſarum inſigne opus. Magiſtratus jus civile Romanorum Saxonica lingua conſcriptum, non ſine reverentia cuſtodit, quod Caroli Magni auctoritate firmatum tradunt, eoq; in deciſione cauſarum vicinæ gentes recurrrunt: magna & venerabilis earum legum auctoritas habetur. Atque hæc de Magdeburgenſi Epiſcopatu ſufficient. Cæterum ut huic deſcriptioni Colophonem imponamus, demus regionibus hac Tabula contentis ſuos amnes: Hi ſunt *Albis Onacra, Oltemia, Sala, Wiperus, Inderſt, Struma, Roide, Ruma, Vker, Fues*, & alii. Non Montes deſunt inter quos qui dicuntur *Der Ramelberg, Melibocus*, & alii: neque Silvæ, inter quas *Auff dem Hartz-Waldt, Solinger Woldt*, cum aliis, quas in ipſa Tabula cernere licet.

Epiſcopatus Magdeburgēſis & unde dictus.

Imperium majorum.

Urbes.

Flumina.

Montes.

Silva.

Haſſia.

Regio & unde dicta.

POſt Ducatum Brunſvicenſem pandit noſtra Methodus *Haſſiam*. Hæc unde nomen habeat ambigitur. Sunt qui a Monte Heſo; at is nuſquam in Haſsia, neque etiam alibi reperitur, niſi is forte ſit, qui Noviomagi exſtat, quod quidem a re non uſque adeo alienum videtur. Referunt enim nonnulli Batonem quendam Regis Cattorum Filium, (qui Noviomagum auxerit, reſtaurarit, ac mœnibus cinxerit) Heſum Filium habuiſſe, qui favore ac amore patrii ſoli ei loco ſuum nomen communicarit. Vnde etiamnum Heſus Mons dicitur. Alii ſic nominatam volunt a Cattis qui hanc regionem incoluiſſe commemorantur, mutatis literis, unde adhuc eſt loci nomen *Catzen Elnbogen*, gentis illius conteſtans vetuſtatem. Beatus Rhenanus Rerum Ger. lib. 1 autor eſt, Heſſos ex ſuperiore Germania advenas pulſis Cattis hæc loca occupaſſe, deque ſuo nomine appellaviſſe.

Situs.

Habet hæc Regio Turingiam ab Oriente, a Meridie Franconiam; Weſtphaliam ab Occidente reſpicit; a Septentrione vero Ducem Brunſvicenſem, Epiſcopum Mindenſem, alioſque Principes vicinos habet.

Cœli qualitas.

Aer Regionis ſalubris eſt.

Soli fertilitas.

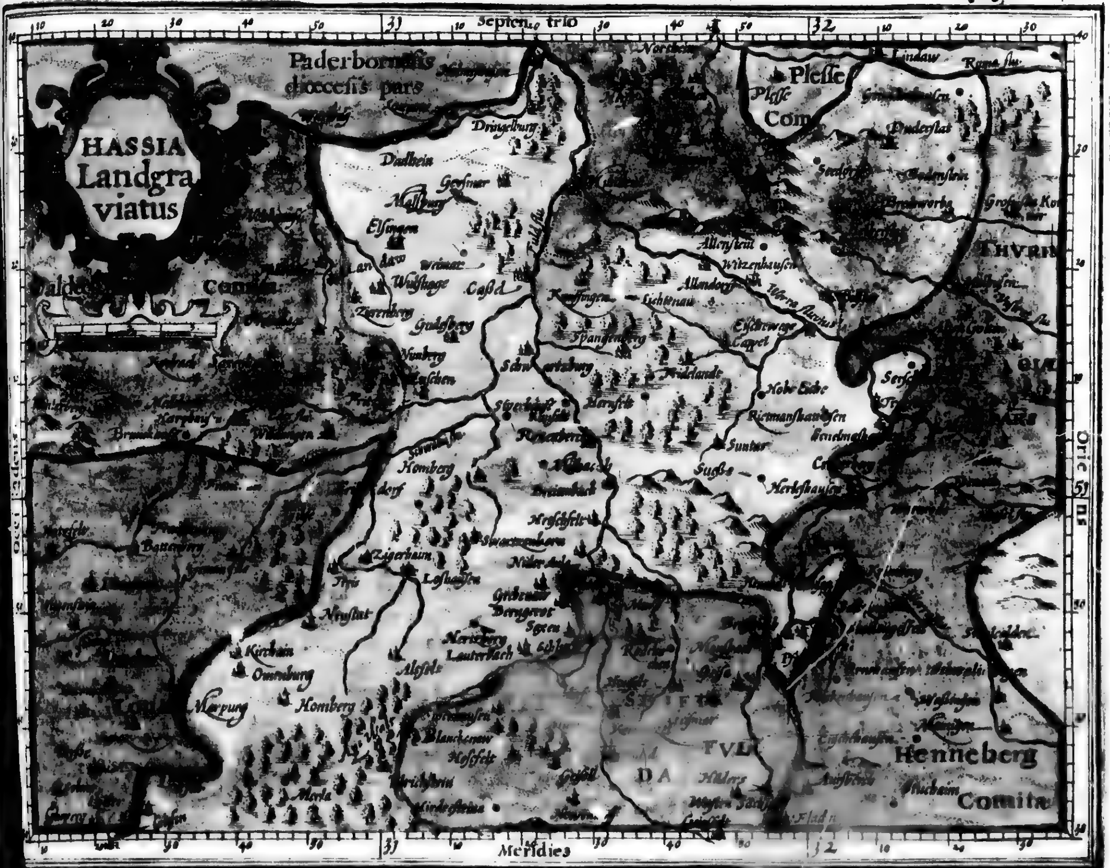
Regio ipſa Frumenti, Leguminum, Fructuumque feraciſsima. Vinum autem non fert, niſi qua Rhenum attingit. Sunt etiam uberrima ſaginando pecori paſcua, in quibus numeroſi Armentorum Pecudumque greges conſpiciuntur.

Animalium varietas.

Alit & Ferarum & inprimis Cervorum in Silvis magnam copiam, ad frequentes venationes Nobilitatem invitantium. Metalla etiam alibi generat, Æs & Nigrum plumbum. Salis quidem non Fodinas, ſed Fontes habet. Hanc Regionem quondam Comitatus, nunc vero Lantgraviatus titulo decoratam olim Cattos inhabitaſſe (etſi Crantzius reclamet, qui, ex Cattis Saxones facit) omnibus fere noſtri ſeculi Scriptoribus perſuaſum eſt: *Chattæ* Ptolemæo dicuntur. Hi poſtea in Inſulam Batavorum tranſgreſsi (autore Tacito) ubi hodie horum nominum veſtigia ſuperſunt in duobus vicis, cognominatis ad Mare & ad Rhenum. De horum Etymo ita ſcribit doctiſsimus Iunius: *Catti, quos noſtra & prior ætas Heſſos vocavit. commune cum Felibus Cattiſque nomen ſumpſiſſe videntur, a ferocitate qua in hoſtem inſultabant. Cui enim ignota ferocia & impetus Animalis iſtius, domeſtici licet, in appetendo illius iugulum, qui anguſtiam adferendo illud premat? vel a doloſis inſidijs quibus aſſilire in hoſtes ſoliti fuerint, uti tergis Murium aſſultant Feles. Ejuſmodi namque genius fuiſſe gentis Cattorum bellicoſæ & ferocis videtur. Referri huc poteſt uſitatum apud Huesdenos, vocabulum Heſſi pro Catto ſeu fele: qui ſiquando domeſticum animans muribus inimicum ſignificare volunt: Heſſum nominant. Poſſint & præſtantes virtute Viri hoc Cattorum nomine deſignati fuiſſe olim a veteribus, quod tales etiamnum Lingua Battava Cattos vocitet, certe virtutem, & gentis excellentiam non aliunde diſcas melius, quam a Tacito, qui genti illi plus decoris & diſciplinæ totius militaris attribuit, quam cæteris omnibus Germanis &c. Itaque aptiſſimo nomine populi ingenium expreſſum fuit, ſive ferociam & impetuoſos aſſultus, ſive præſtantiam ſpectes.* Hactenus ille. Fuit autem olim Haſsia tantum Comitatus ſubjectus Dominio Turingiæ, id quod probat liber Torneamentorum, in quo legitur, quod anno Chriſti CIϽXLII *Ludovicus Co. Haſſiæ fuerit Hallis in ludo militari ibi celebrato, ſed factus deinde Landgr. aſcendit filia ſupra Matrem.*

Acceſsit

beat ambigitur.
rte ſit qui No-
nonnulli Bato-
mœnibus cin-
nicarit. Vnde
oluiſſe comme-
ans vetuſtatem.
Cattis hæc lo.
Meridie Franco-
Epiſcopum Min-
i, Leguminum,
berrima ſaginan-
lit & Ferarum &
tium. Metalla
. Hanc Regio-
ſe (etſi Crantzius
ſt: *Chattæ* Ptole-
iorum nominum
no ita ſcribit do-
nomen ſumpſiſſe vi-
us, domeſtici licet,
ſilire in hoſtes ſo.
bellicoſæ & ferocis
ſiquando domeſti-
ute Viri hoc (atto-
erte virtutem, &
totius militaris at-
it, ſive ferociam &
nitatus ſubjectus
iſti CIↃXLII *Lu-*
ſupra Matrem.
Acceſſit

Acceſsit tandem & Comitatus Catzen-Elnbogen, idque per Filiam ultimi Comitis, quam duxit Henricus Landgravius. Genealogiam Landgraviorum Haſsiæ apud Munſterum habes. Sunt porro in Haſsia præter alia minorum gentium Opida, Urbes. Vrbes duæ præcipuæ, *Marpurgum*, & *Caſſula*. *Marpurgum Amaſia* Ptolemæo, qui eandem *Amiſiam* vocat lib. VIII Geog, ut cenſet Franciſcus Iren. & Appianus, vulgo *Martpurg*: Haſsiæ Metropolis. Hanc alii a Marte quaſi *Martis-purgum*: alii a Marcomiro Francorum Principe ſic nominatam volunt. Civitatem hanc olim villam fuiſſe Hiſtoriæ produnt. Eam Lona Fluvius inſignis præterfluit. Vrbs eſt Sede Principis, Schola illuſtri condita anno Chriſti CIƆIƆXXVI a Ludovico Epiſcopo Monaſterienſi, nobilis. Ioanne, Oldendorpio, clariſsimo omnium inter Iureconſultos Germaniæ: Ioanne item Draconite, & Andrea Hiperio Theologis celeberrimis clara. *Caſſula*, præcipuarum Haſsiæ Civitatum altera, dicta quaſi Caſtellum, Ptolemæo *Stereontium* eſſe creditur: olim tantum Arcem hic exſtitiſſe perhibent. Civitas *Fulda*, *Ana* & *Truſula* fluminibus irrigua, aquis autem inſtructa, agrum fœcundum atque compaſcuum habet, & arva nutriendis pecoribus apta. Vnde in vellerum lanæque venditione, Civium p[illegible]ſsimum negotiatio conſiſtit. Haud procul Marpurgo eſt *Franckenberga* vel *Francoburgum*, Opidum perelegans, ſitu amœno & antiquitate commendatum, ad fluvium *Ederam* ſitum: nomen deſumpſit a Francis, qui ibi caſtra metati ſunt contra Saxones. Anno Chriſti IƆXX primum exſtrui cœptum a Rege Theodorico; poſtea anno IƆCCCIIII a Carolo Magno auctum. Sunt & alia: *Eſchwega* colli impoſita, læta agri fœcunditate gaudens Opidum, Wertæ fluvii aquis irrigatur: cujus oportuno uſu, *Iſatis* herba, *Glaſtum Plinio*, & ex eadem confecta tinctura, quam Thuringicum ſolum, frequenti fœnore ſuppeditat, primo ſupra hoc Opidum lapide, cimbis impoſita, Mindam uſque: inde Viſurgi aquis, quæ Werram abſorbent, Bremam, & per totam Oſtlandiam defertur. De primo Eſchwegæ initio nihil, quod ſciam, Hiſtoriarum monimenris comprehenſum reperitur, eo, quod Hungaricis bellis atque incendiis, tertium depaſta, deformataque fuerit. Francoburgicum tamen Chronicum, dum Carolum Magnum circa annum IƆCCXCVI Epiſcopatus varios inſtituiſſe, Monaſteria & Eccleſias, multis in Opidis, fundaſſe commemorat, meminit & Cauffingę nō procul a Caſſela: & Eſchowegę ab eodem tum temporis excitatæ. Præclara etiam extant Henrici Imperaroris II erga hoc Opidum merita qui idipſum Hungaricis incurſionibus devaſtatum atque collapſum, reſtituit, novis ędificiis auxit, & locupletavit. Graviſsimis rurſus calamitatibus adflictum fuit, anno CIƆ[illegible]XVII eo bello, quod inter Adolphum Moguntinum Archipræſulem, & Haſsiæ Landgravium acre deſæviit, quando etiam ad Haſsiæ gubernationem pervenit. *Friſlaria*, inſigne quoq; ac præſtans Haſsię Opidū, vulgo *Fritzlar*, Latine doctrina pacis, ut puta ubi verę & perpetuæ pacis doctrina S. Bonifacii auſpiciis, toti Haſsiæ, Thuringiæ, Franconię & Friſiæ innotuit: Egræ fluvii propinquitate, & ſitu admodū amœno, ſicuti univerſa paſsim Haſsia, præcellit: Muris circumcinctum turrigeris, ſitum inæqualem, ſicuti & regio ipſa, hinc inde montoſa, obtinet: agro tamen lauto; Frumenti, Leguminum & Fructuum feraciſsimo, etiam Vini, cujus tamen fertilitate, non eſt hæc regio admodum præſtans. Et quamvis in ipſa Haſsia, Friſlaria ſe conſpiciendam præbeat, ad Moguntinum tamen Archiepiſcopum pertinet, un-

de variis Fortunæ & Bellonæ caſibus frequenter expoſita, maximas ab Haſſiæ Ducibus calamitates frequenter pertulit, quemadmodum & a Saxonibus expugnata & fœda exuſtione deformata fuit. Reliqua hujus Landgraviatus Opida quæ multa ſunt, prætereo. Heſſorum autem regionem partim perluunt, partim adluunt fluvii varii, quorum præcipui, *Rhenus* quidem latus inter Meridiem & Occidentem: *Viſurgis*, i. *Weſera*, cujus fons *Werra*, è Toringico nemore profluit; *Lupia* qui in Weſtphaliam tranſit: & *Adrana* Tacito, eum *Adernam* vocant Hiſtoriæ, hodie *Aederam* dici exiſtimat Althamerus. *Rhoer* forte, ut ſcribit Ritheimerus. *Eder* ex eo facit Iunius in ſuo nomenclatore, additque Cattorum fluvium eſſe, & in amnem Adam exire. In ſua Batavia autem ſcribit eum in Fuldam evolvi: & hoc ex Tabulis verum eſſe conſtat. Minores ſunt *Lanus* ſeu *Lona* in Comitatu Witgenſtein fluvius (*Anden Horberg* oritur) olim Widekindi Anglorum Principis Caſtrum præterfluens, Laſphe ejuſdem Comitatus Opidum adluit. *Fulda* &c. Montibus Regio undique obſita; eorum autem nominatiſsimi, *Meliboci* & *Abnobij* Montes. Reliqui variis inſigniuntur nominibus, uti *Keſſelpergus* & *Geyne* Montes, &c. Silvæ ſunt plurimæ Hercyniæ portiones. Sed de Haſſia quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant. Nefas ſit autem non adſcribere Coronidis quaſi loco quæ Aelius Eobanus Heſſus in carmine gratulatorio victoriæ ad Philippum Landgravium, paucis de hujus regionis genio & ſitu, Incolarumque moribus tradidtit.

Flumina. **Silvæ.**

Qualis Hyperboreum proſpectans Thraca Booten
Gradivi domus ad Rhodopen, Hemumque nivalem
Circumfuſa jacet, gelidis aſſueta pruinis,
Gignit in arma viros duratos frigore, quique
Aut Hebrũ Neſtumq; bibunt, aut Strymonis undas:
Talis & ipſa ſitu, talis regione locorum
Et Fluviis, Silviſque frequens, & Montibus altis
Haſſia: Natura ſimiles creat alma locorum
Ceu natos in bella viros, quibus omnis in armis.
Vita placet: non ulla juvat ſine Marte, nec ullam
Eſſe putant vitam, quæ non aſſueverit armis.
Quod ſi tranquillæ vertantur ad ocia pacis,
Ocia nulla terunt ſine magno vana labore;
Aut duro patrios exercent vomere colles,
Æquatoſque ſolo campos rimantur aratris,
(Namque & planities ſegetum fœcunda patentes
Explicat innumeras, & plena meſſe colonos
Ditat, & ipſa ſibi ſatis eſt) aut ardua Sylvæ
Luſtra petunt, Canibuſque feras ſectantur odoris.
Venatu genus aſſuetum, Genus acre virorum:
Aut leges aut Iura ferunt, aut opida condunt
Fortia, non ſolum bello munimina: verum
Quæ deceant in pace etiam, oblectentque quietos.
Quid ſacros memorem Fontes? quid amœna Vireta?
Quid valles ipſis certantes frugiferacis
Vallibus Aemoniæ? dulces quid ubique receſſus
Muſarum loca, conſeſſu loca digna Dearum?
O patriæ gelidi fontes! o flumina nota!
O valles! o antra meis gratiſſima Muſis!

THVRINGIA DVRINGEN Landgraviatus.

Nobilitas & ſtatus hujus ditionis mihi necdum innotuerunt, tantum inveni Comitatum Gleichen & ut existimo Kranichfelt. *Item unum Epiſcopatum Mersburg.*

Regio.
Situs.
Soli fertilitas.

HAſsiam ſequitur *Thuringia*, vulgo *Duringen*, ſita inter duos fluvios Salam & Wertã: quorum hunc ad Occaſum, illum ad Ortum habet: ad Septentrionem Hercyniam Silvam (quam *Hartz* vocant): & *Turingenſem*, ut vocant, *Saltum*, vulgo *Duringer Waldt*, a Meridie. Longitudo regionis Latitudini par, XII milliarium. Regio omnis generis Frugum & Leguminum feraciſsima, & inprimis Frumento præ omnibus aliis Germaniæ partibus fœcunda: adeo ut Georgius Agricola eam *Sumen Germaniæ* appellare non vereretur. Magnus hic Iſatidis herbæ, quam Plinius *Glaſtum*, hodie *Guadum* & *Paſtillum*, vulgo *Weedt*, *Paſtel* nominant & cæruleum efficit colorem, proventus, quæ hinc cum magno Incolarum emolumento ad alias regiones transfertur. Vnde quidam Pœta inſignis:

> *Herba Thuringorum celeberrima creſcit in agris.*
> *Hanc Iſatim Græcus ſermo vocare ſolet.*
> *Ponderis hæc magni eſt, & multo venditur ære:*
> *Hac etenim tingi lana parata ſolet.*

De qua Plin. lib. XXII cap. I. *Simile plantagini Glaſtum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes*, Obſoniorum quoque ac Fructuum vix quicquam deſiderat: ſi Vinum demas quod aliunde importatur. Reperiuntur & Auri Argentique Fodinæ, & Salinæ divites. Olim Regnum fuit, hodie Landtgraviatus titulo decoratur. Turingia & Haſsia ſub

Imperium majorum.

Regibus Francorum conjunctæ uſque ad Carolum Magnum & Henrici Aucupis tempora manſerunt annos CCCLXVI. Tandem *Carolus Craſſus* Imperator Ducem Turingiæ præfecit *Ludovicum*, ejus Nepos *Burchardus* improlis ab Hungaris cæſus eſt. Quare *Henricus Auceps* Imp. Turingiam occupavit, cujus ſucceſſoribus Saxoniæ Prinpicibus in hodiernum uſque diem ſubjecta eſt. Etſi enim poſt Guilielmum Ottonis I Imp. Filium, qui Archiepiſcopus Moguntinus, Turingiam permiſſu Patris tenuit, ſucceſſores ipſius, Archiepiſcopi Moguntini, merum Imperium in urbem Erfordiam, quod adhuc retinent, & totam Turingiam ſibi aliquantiſper vendicarunt, quorum Vice-Dominus ſub Conrado Salico Imp. Ludovicus Barbatus aliquando fuit: tamen poſtea *Barbati* Landgraviorum titulo Turingiam ad Hæredes tranſmiſerunt. Donec ad Miſniæ Marchionem ex Widechindi Saxonis poſteritate ortum, *Henricum* illuſtrem Theodorici Filium & Hermanni Turingiæ Landgravii ex filia Iuditha Nepotem circa annum Chriſti CIↃCCL pervenit, cui ſucceſsit Filius

Albert-

Septentr
Meridies
Occidens
Oriens
THURIN GIA.
Miliaria Communia
Das Eſchfelt
Hoenſteĩ Co.
Stolberg Com.
Manſfeldiæ Com. pars
Saxen
Im tale
Vf der Ful
Merſburg Stift
Oſterlandt
Voidlandt
Miſnig pars
Franken landt
Thuringer Walt
Weimar
Erfurt
Gota
Eiſenach
Naumburg
Jenna
Smalcalden
Mainingen

Albertus degener, eique filii *Fredericus Admorſus* & *Theodoricus*, qui a patruo Theodorico Miſniæ Marchione hæredes conſtituti ſunt. Hunc Tractum *Sorabos* olim inhabitaſſe ferunt. Horum meminit Eginhartus & Ammoinius. Horum reliquias hodie vocat Peucerus *Sorbec* & *Serveſtein* inter Albim & Salam flumina. Reynerus Reyneckius, in ſuo de Myſnorum origine libro, hos *Tyringetas* quaſi *Tyringotas* putat, indeque ejus urbem Gotham nomen ſortitam fuiſſe non dubitat. In hac regione quamlibet exigua, ut ſe accepiſſe ab Hugone Brinckhorſtio Anglo urbis Erfordienſis Cive ſcribit Ortelius, ſunt XII Comitatus, & totidem Abbatiæ, (quas *Geſurſtete Abtien* vocant) CXLIV Civitates, & totidem Opidula, vulgo *Mercktflecken*: bis

Vrbs & Opida. mille pagi, & CL Arces. *Erdfurdia* ſive *Erfordia*, priſcis *Erphesfurdia*, *Erfesfurt* Turingiæ urbs primaria nomen a primo Conditore *Erfi* nomine, ſumpſiſſe putatur: Hic enim, cum molitor eſſet, molendinum ſuum ad Geram fluvium fixit, atque Civitati huic initium dedit, circa initium Imperii Arcadii & Honorii: poſtea a Clodoveo Francorum Rege anno Chriſti CCCCXXXVIII vehementer aucta ornataque: anno vero CIↃLXVI muris cincta tanta amplitudine, ut Germaniæ totius maxima cenſeatur, ac *Nicht eine Stad*, Ruſticis Turingis, *Sondern ein gantzes Land*, dicatur. Hanc perluit Gera fluvius, atque a ſordibus purgat. Epiſcopalis olim erat, Bonifacio Germanorum Apoſtolo conditore: ea dignitas deinde Maguntiacum tranſlata dicitur. Scholam habet literarum ſtudiis florentem, quam Bonifacius IX Papa privilegiis ornavit, anno CIↃCCCXCII. Hujus urbis ager nulli fertilitate ſecundus, paſcuis abundat, & herbæ Iſatidis feraciſsimus eſt. Vrbs ab Henrico IV multis eſt labefactata incommodis, ob importunam decimarum exactionem, a qua Erfurdia immunis ſemper ac libera fuit, Itaque exorto Saxonico bello avitam libertatem ferro armiſque defendere, quam inſolito decimarum jugo, cervices ſubmittere maluit, idque tanto animorum ardore, ut & vitæ & fortunis Auguſti, extremum immineret periculum. Hæc eadem ceu quodam fortunæ excelſis inimicæ ludibrio jactata, incendiis variis. Neque eſt aliqua urbs inſignis in Germania, quæ per fatalem ac adventicium ignem toties deformata fuerit. Vltimo incendio, anno CIↃCCCCLXXII graviſsimum ſenſit damnum, præſertim in Baſilicis Virginis Mariæ & Severi, ut pene tertia urbis pars incendio perierit. Terribile fuit incendium illud immiſſo igne per conducticios incendiarios, quorum erat primarius Dominicanus quidam. Duæ Eccleſiæ Collegiatæ, quas vocant, cum ponte & inſigni urbis parte conflagrarunt. Anno Domini CIↃIↃIX graviſsima ſeditio inter Senatum & Cives Erfordienſes exorta fuit propter inſolitas quotannis impoſitas a Senatu plebeis contributiones. Nam Communitas unum in locum conveniens, ſcire voluit quantis debitis urbs foret obligata, quantumve ære alieno gravata. Senatus tumultum & populi furorem animadvertens, blandis illum & mollibus ſedare verbis ſtuduit, dicens, tempore oportuno, de omnibus & ſingulis tam acceptis quam expenſis, rationem ſe redditurum. Quibus verbis Cives placati ad tempus quievere. Die autem conſtituto advenientes rurſum conveniunt, & hortantur Senatum ut rationem reddat. Tum unus cæteris inſolentior, verbis aſperis invadit eos qui a Civibus ad Senatum erant miſsi, quod non parum Cives irritavit. Cumque res diutius traheretur, videntes Cives ſe nihil proficere: Senatum abdicarunt, novumque inſtituerunt. Quid multa? Hinc

graviſsi-

graviſsima ſeditio, contentio atque adeo bellum eſt exortum. Hanc vero ſeditionem Epiſcopus Herbipolenſis & Cæſar Maximilianus ſedare, ac partes per concordiam componere ſunt conati. *Weimaria* pulchrum Opidum, quondam peculiari Comitatui nomen, jam vero inclytam Saxoniæ Ducibus ſedem & domicilium præbet, qui magnificum in eo Palatium habent, ex quadratis & formatis ad lineam ſaxis nitide ædificatum, & pomarium omni arborum genere ſumma induſtria conſitum, quod Ilma fluvio irrigatur, qui in Salam tandem ſe recipit. *Iena* civitas a Iano dicta ſecundum nonnullos: verum is in Germania coli non ſolebat. Probabilius itaque Stigelius canit:

Hinc placet Hebræo nobis hanc nomine dici,
Vt vetus a Jaijn nomen Iena tenet.
Cur ita crediderim, niſi mentem vocula fallit,
Certa hujus ratio nominis eſſe poteſt.
Quippe vocat Jaijn Solymæ pius incola terræ,
Hoc quod nos Latio dicimus ore merum.
Quæ caput in medijs urbs fertilis erigit uvis,
Hanc quiſquam a Vino nomen habere neget?

Hæc ille. Nobilis eſt publico Gymnaſio erecto anno CIↃ IↃ LIIX. *Gotha* a Gothis nomen habet. Atque hinc Turingos a Gothis Rithaimerus in ſua Orbis deſcriptione originem traxiſſe ſcribit, eo quod Gothi in hac regione gentis ſuæ vocabulo Gotham urbem condiderint, circa annum ut Lobſteinio placet CC IↃ XXIII. Admirandæ fortitudinis Caſtrum habuit *Grimmenſtein*, quod nunc ſolo æquatum jacet. Ejus rei cauſa fuit: *Gulielmus Grunbachius*, ſtirpe magis, quam virtute nobilis, ob varia & enormia flagitia, quibus Principes in ordinem redigere, Cæſarem ex Imperii faſtigio deturbare, novamque Imperii formam moliebatur, cum a Ferdinando Imp. Auguſto, tum a Maximiliano Imp. ejus Filio, reus declaratus & cognitus, cum omnibus conjurationis ſociis, condemnatur, proſcribitur: atque illuſtriſsimo Principi Electori Saxoniæ, ſententiæ promulgatæ executio, ab Imperatore ac cæteris Imperii Ordinibus, uno conſenſu demandatur. Quam ipſe proſcriptionē, fiducia ſui receptus, & Protectoris Ioannis Friderici II Saxoniæ Ducis, contemnit. Qui cum poſt multas Principum admonitiones a pertinaci ſeditioſorum defenſione non abſtineret, Illuſtriſſ. Saxoniæ Dux Princeps Elector Auguſt. extrema neceſsitate coactus, urbem obſidione aggreditur, ac deditione capit. Tum Grunbachius, eumque eo quatuor ex conjuratis, ob violatæ Cæſareæ Majeſtatis crimen juſto ſupplicio adficiuntur, Caſtrum funditus diruitur, Dux Ioannes Fridericus, captivus Viennam abducitur.

Flumina.

Fluminibus irrigatur regio compluribus: inter quæ *Sala*, vel *Salſza*, *Werra*, *Vnſtrut*, *Jlma*, *Gera*, *Or*, *Apfelſtet*, *Helbe*. *Cling*.

Montes.

Montes etiam Minerarum fœcundos ineſſe teſtatur Her. Auri, Argentique venis divites, qui haud procul Braitenbornio ac Schwartzenburgo reperiuntur.

Silva.

Silvis etiam hinc inde conſperſa eſt regio, Hercyniæ portiones ſunt: ac Turingica Silva late nota, vulgo *Turinger-Waldt*, *Bacenis* Cæſari, Germaniæ Silva Cheruſcos a Suevis dirimens: *Haybich: Hainſette*, *Finne* cum aliis nonnullis, quæ varii generis Ferarum venationes præbent.

Opera publica.

Sunt in hac regione multa Templa, & Monaſteria, inter alia Templum Erfordiæ B. Mariæ Virginis, a Bonifacio Moguntinenſi Epiſcopo conſtructum. Hoc Templum habet Campanam magnitudine in tota Germania celebrem.

Vulgi Mores.

Populus atrox, durus, minaxque in hoſtem, corpora Viris procera, robuſta, & decora.

Sic ſe

Regio & unde dicta.

SIc ſe habet Germaniæ Superioris Regio Thuringia; ſequitur jam nunc explicanda *Franconia* ſive *Francia Orientalis*. Ea a Francis nomen appellationemque ſortita eſt. Hujus nominis originem quidam ad Francum, quem alii Francionem nominant, fabuloſum atque ementitum Hectoris filium, gentis auctorem referunt: cujus nominis Etymon lepide Petrus Ronſardus Poëta Gallus appellatum a veteribus Aſtyanacta Francum quaſi Haſtigerum ſcribit. Alii, inter quos Gaguinus & Æneas Pius id nominis beneficio Valentiniani Imp. impoſitum Francorum genti commenti ſunt, ſive quod feroces & nobiles Attica lingua Franci dicerentur (quod ubi nam lectum uſquam ſit apud idoneum & claſsicum ſcriptorem, neſcire me libenter fateor) ſive a tributi remiſsione & libertate accepta. Quanquam poſteriori rationi citius ſubſcribere velim, ſi minutius exigendum ſit vocis etymon, ut Franci dicantur, quaſi *Fri on cy* .nimirum a cenſu (quod *cy*, ſonat) & vectigalibus immunes: alioqui videri poſſunt appellati veluti, *fry anſi Franſi*; vocabulum autem *Anſi*, Gothici idiomatis proprium, denotat eos qui ceteros mortales fortuna & opibus antecellunt, Heroum & Semideorum conditioni proximi, velut humanæ ſortis terminos egreſsi: unde corrupta vox vernacula *Anſos* & additione aſpiratæ H*anſos* nominat Proceres communi fortuna majores. Sed ad rem. Franci poſtquam opes eorum convaluiſſent, & ſervitii jugique tæderet Romani, ac dominatus cupiditas animos faceret, nomen ſibi ipſi a libertate crearunt, antiquata communi illa Germanorum appellatione. *Franconia*

Situs.

autem Sueviæ & Bavariæ a Meridie vicina eſt: ab Occaſu Rheno contigua: ab Ortu Bohemiæ: qua Septemtrio eſt Haſſos & Turingos vicinos habet. Aer Regionis purus ac ſaluberrimus. Regio ipſa præterquam ea

Cœli qualitas.
Soli fertilitas.

pars quæ Norica hodie vocatur atque fluminibus vicinior eſt, arenoſa nimirum non eſt, ut Æneas Silvius ſcriptum reliquit, nec nimium etiam lapidoſa. Fertilis omnis eſt, Hordeum, Triticum & omne Frumentum & Legumen ſatum multo cum fœnore reddit. Rapa Cœpæque nullibi fere locorum majora & laudatiora repetiuntur. Ac multis in locis colles Vitibus conſiti Vinum gignunt, quod ob ſui præſtantiam ad gentes remotiſsimas tranſportatur. Glycyrrizæ radicis Babenbergenſis Ager tantam ſubminiſtrat copiam, ut currus ea onuſti per univerſam Germaniam devehantur. Eſt etiam undecumque terra cultiſsimis pomariis & pratis amœna; Animalium domeſticorum, Ferarumque dives. Feræ in Nemoribus a Principibus foventur, habentque plurima ſtabula, in quibus hiemis tempore pabulum & interdum ſal accipiunt, ſeque a Cæli inclementia tutantur. Eas capere, aut ſaltem perſequi, privatorum nemini conceſſum. *Francos* ab origine Germanos & peculiari iſto vocabulo antiquitus appellatos fuiſſe conſtat cum ex aliis, tum ex Procopio Cæſarienſi, rerum quas literarum Monimentis conſignavit oculato Scriptore. Franconum primus Princeps fuit *Genebaldus*, qui XXX annos eis præfuit. Præfuiſſe poſt eum ſcribuntur *Marcomirus*, *Dagobertus*, *Ludovicus*, I, *Marcomirus* II. *Waramundus* aliis *Pharamundus*, qui vocatus ad regnum Franciæ Fratri Marcomiro reliquit

Animalium varitas.

Ducatum: *Prunmeſſer*, *Genebaldus* II, *Suno*, *Luitemarus*, *Hugbaldus*, *Helmericus*, *Goteſridus*, *Genebaldus* 3, *Ludov.* 3.

Hun

ranconia ſive Fran-
ginem quidam ad
filium, gentis au-
llatum a veteribus
d nominis benefi-
nobiles Attica lin-
torem, neſcire me
i citius ſubſcribere
um a cenſu (quod
ſi; vocabulum an-
us antecellunt, He-
orrupta vox verna-
Sed ad rem. Fran-
s cupiditas animos
latione. *Franconia*
rmiæ: qua Septem-
ipſa præterquam e
t Æneas Silvius ſcri-
nne Frumentum &
& laudatiora repe-
m ad gentes remo-
iam, ut currus ea o-
omariis & pratis a-
s foventur, habent-
ue a Cæli inclemen-
origine Germanos
pio Cæſarienſi, re-
nceps fuit *Genebal-*
, *Ludovicus*, 1, *Mar-*
Marcomiro reliquit
nebaldus 3, *Ludov.* 3.
Hunc

Hunc ſequuti ſunt *Erebertus*, *Ludovicus* IV *Gozpertus* II, *Hetavus* Dux vltimus. Qui ſine hærede mortuus, *Witunino* Francorum Regi, qui & *Pipinus* dicitur, ducatum ex commiſſo reliquit, quem dinceps Filius ejus *Carolus Magnus* & primus B. Burchardo primo infulato Epiſcopo Virceburgenſi ejuſque ſucceſſoribus & Eccleſiæ proprium donavit, anno IↃCCLII. Ducatus nomine & dignitate etiamnum gaudet, quem titulum Epiſcopus Herbipolenſis ſibi vendicat. Neque tamen illi omnis Franconia ſubjecta eſt. Marchioni enim Brandenburgico parent Kitzinga, & Briſtadium, Epiſcopo Babenbergenſi Graglingiacum. Herbipolitano vero Chronacum, Forcheimium, Staphelſteinium, Hochſtadium, Moguntino Koningſpergum, Oxenfordia, Caroloſtadium, Hasfordia, cum Biſchofſheimo, Alderburgio, Mildeburgo & aliis quibuſdam Opidis. Colburgum Saxoniæ Duci ſubjectum eſt. Vrbes. *Wirceburgum* quod Conradus Celta vocat *Erebipolim*, Ligurinus non malus auctor *Herbipolim*, Spanhemius *Marcopolim*, Ptolemæus *Artaunum*, Indigene *WirtZburg* a dulci muſto, quod Herbipolenſis Ager ſuppeditat: Franciæ Orientalis Caput atque Metropolis eſt. Vrbs eſt luculenta in qua Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus Anno Chriſti IↃCCLI crexit Epiſcopatum. In plano ſita eſt, collibus undique amœniſque hortis & pratis cincta; præterea foſsis, vallis, mœnibus, turribus, & propugnacis, bene munita. Civibus plena, ædium pulcherrimarum frequentia nitidiſsime culta. Ad Occaſum Mœnus præterfluit, ad vecturam accommodatus. Ripas utrimque jungit pons lapideus, fortiſſimis innixus pilis. Vltra Mœnum in vicino monte Arx eſt, quam variç Civium & ruſticorum oppugnationes inexpugnabilem eſſe oſtenderunt. Ad pedem Montis Monaſterium eſt a Burchardo opibus Cuniberti Franciæ Regis exſtructum in honorem B. Magni Confeſſoris. Cæterum non fuerit alienum plane ab inſtituto præſenti, cognoſcere formulam exſequiarum & inaugurationis Epiſcoporum ac Ducum Wirceburgenſium. Poſt exceſſum prioris, deſignatus Epiſcopus Civitatem cum ingenti & exquiſito equitatu ingreditur. Admiſſus deſcendit de equo, & depoſito auguſtiore ornatu per quatuor Comites officiales in Domum Salvatoris deducitur, nudato capite, pedibus nudis, vili veſte tectus, & ſolo funiculo cinctus. Officiales ſunt, Domini ab Hennenberg, Caſtel, Wertheim & Reineck. Decanus ei cum Clero obviam procedens, rogat, Quid petat? Ille demiſſe reſpondet, ſe indignum præſto eſſe, munia ad quæ electus ſit, ſubire, & ſuo officio ex fide defungi. Tum Decanus, Ego vero inquit, nomine totius capituli, domum Salvatoris Mundi eique adnexum Ducatū tuæ fidei committo, in nomine Patris, Filii & Sp. S. Mox Clerum in ædem Salvatoris digreſſum ipſe ſequitur, indutuſque ex more Pontificalem trabeam, Miſſæ primum, poſtea convivio in arce intereſt. Defuncti vero Epiſcopi cadaver exenteratum in ſacello Arcis primum deponitur, corde interea exempto inq; vas vitreum concluſo. Poſtridie ex Arce in Monaſterium S. Iacobi defertur dextera pedum, læva gladium tenens; tertio die inde in ędem Saluatoris itur: hic cantus, preces, vota: poſtea cum pedo & gladio ſepelitur. Civitates reliquæ *Bamberga*, Ptol. *Granionariū* Petro Appiano, Γρανιονάριον in græco codice: primum vocata fuit *Babemberg*, hoc eſt *Mons Baba*, a Baba Ottonis Ducis Saxonis Filia, atque Vxore Alberti Comitis Babembergenſis. Alii Civitatem hanc vocant *Pavonis Mon-*

tem

tum, *Pfawenberg*, Civitas eſt valde amœna ad fluvium Regnitz ſita. Habet Montes & colles & plurimos hortos, fundumque fœcundiſsimum, ubi Pepones, & Glycyrriza creſcunt maxima copia, ut ſupra quoque retulimus. Pepones habentur ibi atque Nurenbergæ quo deferuntur in delitiis. Sedes eſt Epiſcopalis, & cum aliis fœlicis ingenii alumnis gaudet, tum Ioachimo Camerario in omni doctrinarum genere celeberrimo. Teſtantur id opera ab ipſo edita, quæ ſumma cum admiratione leguntur. *Francofurtum* vel *Francofordia ad Mœnum* vulgo *Franck Furtam Mayn*, ad differentiam alterius ad Oderam ſitæ. *Helenopolim* olim dictam ſcribit Munſterus, ſed quando & a quibus non addit. Henrico Stephano in Encomio, quod ei Vrbi ſcripſit Nundinalis Muſarum Academia. Francofordenſes Athenæ, Muſarum Nundinæ Mercuriales, & totius Orbis Emporiorum compendium, dicitur. Vrbs hæc in duas partes a Mœno perfluente diſtinguitur, quæ ponte lapideo conjunguntur. Civitas hoc tempore eſt Imperialis, binis per totum Orbem Nundinis celebris. Hic Romanos Reges eligi ab Electoribus mos eſt, ibidemque ſi Imperii binos Competitores eſſe contingat, uterque collecto exercitu de Imperio dimicant. *Moguntia* vulgo *Mentz*, aliis *Moguntiacum*. Prolemæus *Neomagum* lib. 2 cap. 8 tab. 3 appellat, ut nonnulli volunt. Nomen habet Moguntia a Mœno fluvio, quem alii Moganum alii Mogum vocant. Civitas eſt Epiſcopalis & Metropolitana. Agrum habet, ab utraque Rheni ripa fœcundum & præſtantiſsimo Vino luxuriantem. Ampla eſt, bene munita, & ſpiſſa, tum populoſa ea parte, quam Rhenus adluit; ex alio vero latere rarum habitatorem habet, immenſa eſt longitudine, latitudine anguſtior. Ædes ampliſsimæ ſunt, Romanorum more, Baſilica & Collegiata Templa magnifica, cum Arce Epiſcopali. Academia hic erecta eſt a Theodorico Epiſcopo. Huic Civitati adſcribi ſolet Artis Typographicæ inventio. Præſuli ſuo proprio Archiepiſcopo ac Electori, nec non S. Imperii Cancellario paret. *Mons Regius* vulgo *Konigſperg*, Patria Ioannis de Monte Regio ſummi Mathematici, cujus extant ſubtiliſsima Commentaria in Almageſtum Ptolemæi. *Schweinfordia* ad Mœnum ſita in medio prope Franconiæ. *Kitzinga*, *Fridberga* urbs Imperii, & aliæ. Ceterum primus Circulus Imperii eſt Franconiæ, in quo hi ad Conſilium convocantur. I Eccleſiaſtici, Epiſcopi *Bambergenſis*, *Herbipolenſis* (*Wirtzburg*) Dux Franconiæ; *Eichſtett*: *Teutſch Ordens Maiſter*: Præpoſitus *Camberg*, Abbas *S. Gilgen*: Norimbergæ. II Principes Seculares, *Marchio Brandenburgenſis Burger Vom Nurëberg*: Comites *Hennenbergenſis*, *Caſtel*, *Wertheim*, *Rheineck*, *Hohenloe*: DD. *Reichelſperg*, *Limpurg*, & Comites *Horpach* & *Schwartzenburg*. III Civitates liberæ, *Norunberg*, *Rottenburg*, *Winſhaim*, *Schweinfurt*. Flumina piſcoſiſsima undique regionem hanc perluunt beantque plurimum, quorum præcipua ſunt *Mœnus Sala*, octo ignobilioribus comitata, *Sinna*, *Radiantia*, *Aeſtus*, *Tubera*, ac nonnulla alia. Silvas habet *Speſhart*, *Ottonis Silvam*, ac alias etiam Hercijniæ portiones, quæ eam æditiſsimis jugis per circuitum obfirmans, veluti nativo muro ambit. Gens ipſa viribus armiſque potens, nobilitate pollens, ingenioſa, laborum patiens. Vinetis colendis uterque ſexus incumbit, nec cuiquam otioſo eſſe conceditur.

Flumina.

Silvæ.

Vulgi Mores.

Regio & unde dicta. *Situs.* *Cæli temperies.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.*

BAvaria nunc adeunda eſt, ab Avaribus Hunnorum reliquiis, qui Noricis pulſis in ea terra conſedere, littera adjecta, dicta. Dicitur & *Boiaria* a Boiis Ciſalpinæ Galliæ populis, qui hoc loco aliquando ſedes habuiſſe leguntur: Vulgo *Beyeren*. Habet ab Oriente Auſtriam: ab Occaſu Sueviam, qua Merides eſt Alpes adjacent illi Rheticæ: qua Septentrio Franconia. Longitudo Milliarium Ger. XXIX, Latitudo XXV. Aer ut plurimum ſalubris, ac regio amœna eſt: in univerſum ſatis ferax, non æque tamen Vini ac Frumenti, quamvis & Vinum gignat nonnullis locis, ſed agreſtius. Generoſius Vinum importatur ex Alſatia, Francia & Auſtria. Magna copia Frumenti invenitur circa Ratiſponam & Landſhutum. Abundat inſuper Sale, arborum Fructibus, Ferro, Pecore, Volucribus, Feris, omnibus denique ad victum, cultum & uſum vitæ ſpectantibus. Sues glandibus ſilveſtribuſque pomis tanta copia nutrit, ut veluti Hungaria Boves, ita hæc Sues plurimis Europę regionibus ſuppeditet. Præter Vrſos item, Apros, & cæteras ejuſmodi Feras, centenarios Cervorum alit greges, quos abſque conſenſu Principis venari crimen eſt. Anno CIↃIↃLXII, XXII die Auguſti, Cervus in Bavaria captus ſcribitur, tanta corporis vaſtitate & mole, ut libras IↃCXXV exhibuerit. Sedes hic quondam habuerunt *Nariſci*, *Vindelici* & *Norici*. *Nariſcos* qui hodie *Nortgow* Aventino, vel *Narcau* Melanctoni, a cæteris Danubius dividit. *Vindelici* ex antiquorum deſcriptione inter Rhætos & Noricos ſiti ſunt. *Rhætia* duplex eſt, una latior, quæ Vindelicos Noricoſque & Rhætos proprie dictos complectitur, altera ſtrictior. Vindelicos a Rhætis diſterminat Lycus, ſi Ptolemæo eſt fides. Sin Strabonem ſequimur, Rhenus & Lacus Brigantinus, quem nos in Helvetiæ deſcriptione monſtravimus. Eoſdem a Germanis ſeparat Danubius, ab Italia Alpes. Originem nominis Vindelicorum recte obſervavit ex Ricardo Marcus Velſerus.

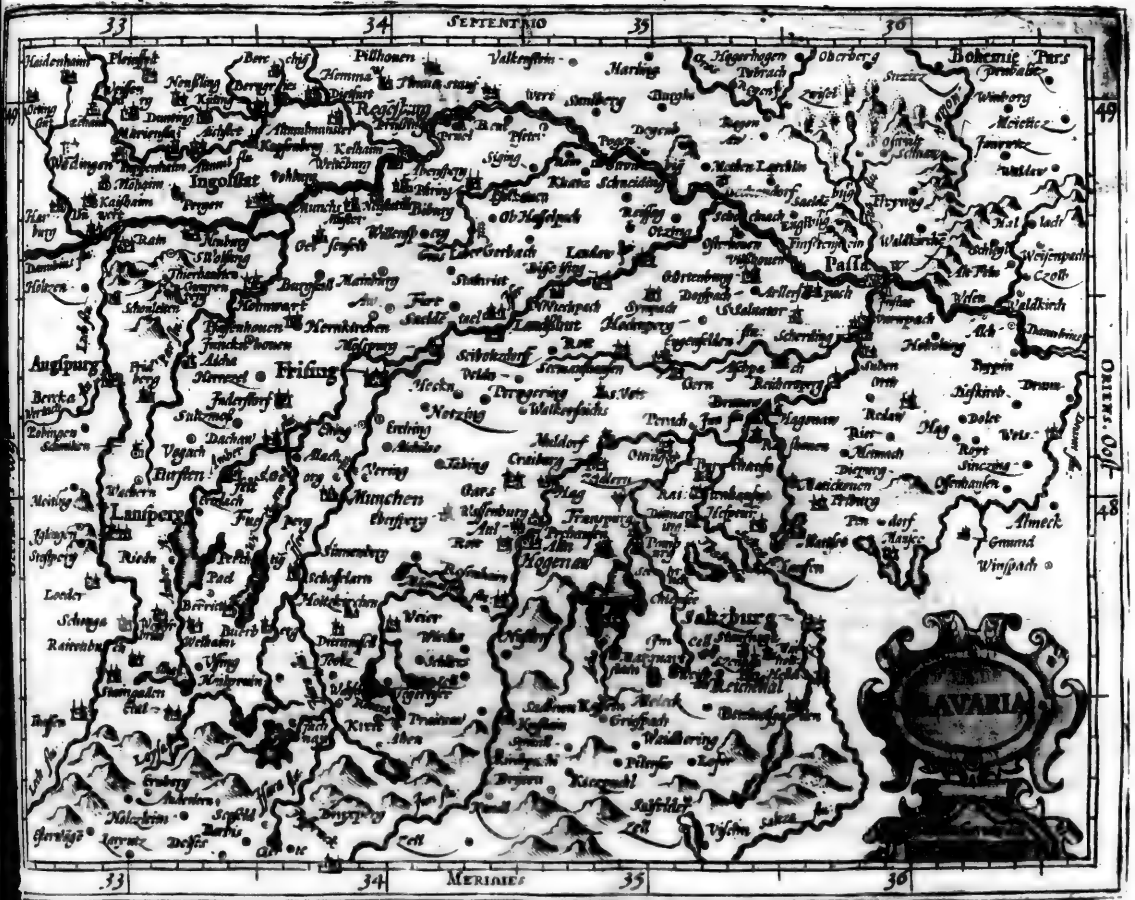
Reſpicit & late fluvios Vindamque Lycumque
Miſcentes undas, & nomina littoris, unde
Antiquam gentem, populumque urbemque vocarunt
Vindelicam.——Vindelicorum quænam gentes urbeſque fuerint ex Plin. & Ptol. cognoſci poteſt. Ad hos vincendos miſſi ſunt ab Auguſto Tiberius Claudius Nero, & Nero Claudius Druſus, ambo Imperatoris Privigni, qui copias Barbarorum exiguis præliis diſperſas ac diſſipatas aggreſſi, facile vicerunt inque ſuam poteſtatem redegerunt. Vide Paterculum lib. II: Dionem lib. LIV & Horat. lib. IV Odar. *Norici* initium capiunt a flumine Oeno: vergunt ad Orientem & Auſtrum, ad Hungariam & Italiam uſque. Horum magna in bello vis fuit, utpote qui bello adſueti limitaneos Romanos ſemper oppugnarent. Indicio eſt *Enſis Noricus* Horatio celebratus. Etiam inſcriptio quæ cis Danubium inventa ita habet. DIS MANIBUS ET MEMORIÆ LEGIONUM. ET MEMORIÆ MISERRIMORUM, VINDELICIS PRÆFECTIS MOCENIANIS ET VICTORI ET AVRELIO FILIIS VINDELICIS SURINUS INFELIX PATER F.C.

Bavaria

n ea terra conſede-
oc loco aliquando
Sueviam, qua Me-
arium Ger. XXIX,
n æque tamen Vini
n importatur ex Al-
utum. Abundat in-
ctum, cultum & u-
Hungaria Boves, ita
uſmodi Feras, cen-
CIↃIↃLXII, XXII
xxv exhibuerit. Se-
entino, vel *Narcau*
etos & Noricos ſiti
complectitur, altera
quimur, Rhenus &
s ſeparat Danubius,
erus.

erint ex Plin. & Ptol.
Nero Claudius Dru-
patas aggreſsi, facile
IV & Horat. lib. IV
ungariam & Italiam
emper oppugnarent.
enta ita habet. DIS
S PRÆFECTIS MO-
RF. C.

Bavaria

Imperium majorum.

Bavaria olim a proprio Rege ad Arnulphi Imperatoris uſque tempora adminiſtrata fuit : cum ut Parthi Arſacem, Ægyptii Ptolemæum, ipſa *Cacannum* nominavit. Deinde Duces habuit, quos etiamnum tenet. *Bavaria* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* ſubdita eſt Alpibus, Auſtroque. Hæc crebris impedita eſt paludibus, fluminibus rapidis, ſilvis adſpectu horridis. Pecuariis, Pecoribuſque paſcendis magis idonea. *Inferior* fertilior eſt, crebrius frequentiuſque habitatur, & propter Danubium, Iſaram & Lavarum amnes, Vitium ferax. Atque ita dividitur Bavaria Phyſice. Dividitur etiam Politice, juxta Principum ditiones in Comitatum *Bavariæ* & *Palatinatum*. *Comitatus* hac Tabula, ſequenti *Palatinatus* deſcribitur.

Urbes.

Vrbes Superioris Bavariæ ſunt, *Monachium* aliis *Monacum*, vulgo *Munchen*, ad ripam Iſaræ fl. ſitum, exſtructum ab Henrico Bavariæ Duce, anno CCIƆLXXII ſub Othone I Imp. Vrbs eſt omnium pene Germanicarum Civitatum amœniſsima: inter fluvios Oenum & Lycum, inter urbes Waſſerburgum, Auguſtam & Friſingam, inter Lacus piſcoſos, interque Silvas jucundiſsimas ſita. Meridiem verſus reſpicit Montes Tyrolenſes, Orientem verſus, hortos ſuburbanos, rivulis ex amne deductis diſtinctos: inter quos Ducis hortus, cura, amplitudine, herbarum florumque copia & ordine topiario, illuſtris eſt: in hoc præter artificioſiſsimum fontem & pergulam æſtivam picturis ſtatuiſque exornatam, hoc eſt memorabile, quod ſub crepuſculum veſpertinum magnus Cervorum Grex ſub ipſas fere feneſtras quotidie accedit. In urbe Templa, Turres, Bibilothecæ, Curia, Forum, Opificum, & Mercatorum frequentia, aliaque permulta, non ad uſum tantum ſed etiam ad ornatum & ſpectantium ſtuporem videre licet. *Ingolſtadium* vulgo *Ingolſtatt*, ad Danubium jacet, antiquis dictum *Ingelſtatt* ſive *Angeloſtadium*, ab Angelis Suevis qui Civitatem hanc cum aliis ceperunt. Initio pagus fuit, ſed a Ludovico Bavaro Imperatore jus Civitatis obtinuit. Academia in ea conſtituta omnium artium & ſapientiæ anno CIƆCCCCX, eamque multis poſtea privilegiis & opibus ornarunt auxeruntque Ludovicus Dux Bavariæ & Pius II Pontifex. *Friſinga* olim *Fruxinum* Rhenano & Munſtero teſtibus, condita putatur eo tempore quando Romani per Præfectos & Provinciarum Præſides tenebant & adminiſtrabant eam Bavariæ Regionem, quæ a ripa Danubii excurrit ad Alpes. Moſacus amnis eam præterlabitur. Sunt præterea Opida XXXII. In *Inferiore* ſunt *Ratiſbona* vulgo *Regenſpurg*, ſita ad Danubium: nomen ſumpſiſſe putatur a pluvia & arce, a Claudio Tiberio Nerone Imperatore III exſtructa tempore paſsionis Chriſti, atque ab ipſo *Tiberina* vel *Auguſta Tiberij* vocata. Hujus memoriam in antiquo Lapide exſtare Ornuphrius ſcribit. Goltzius adducit nummum Tiberii, cum hujus hac inſcriptione, COL. AVG. TIB. Hanc Regensburgum putat Simlerus *Regium Antonini* eſſe, & in lib. Notitiarum *Caſtra Regina* dici. Alia multa ſed a Barbaris indita nomina ſunt apud Althamerum, ut *Reginoburgum*, *Rhatobonna*, *Rhatopolis*, *Hyaſpolis*, *Imbripolis*, *Regnipolis*, *Tetrapolis*. *Quadrata* & *Germaniſheim*. Nomen *Ratiſbona* a navigatione deductum videtur. Olim Metropolis fuit Bavariæ; Sedes Regum & Ducum ejuſdem Regionis. Pontem habet lapideum anno CIƆCXV ab Henrico Imperatore ſuper Danubium exſtructũ XI fornicibus ſuſtentatum, paſſ. CCCC & LXX latitudinis. *Patavium* ſive *Patavia* vulgo Latinorum, vernacule *Paſſaw*: *Batavas* libri Notitiar. putat Velſerus. *Boiodurum* Ptolemæi Vindeliciæ civitas Aventino, Pyramio & Lazio

Vrb

Vrbs ampla, elegans atque clariſsima in infima inferioris Bavariæ parte ad Auſtriæ initium, in utriuſque nimirum Provinciæ confinio, inter Danubii & Oeni confluentes, Peninſulæ inſtar, loco commodiſsimo pariter, amœniſsimoque ſita. Epiſcopali, cui paret ſede, & ampliſsima, quæſtuoſiſsimaque omnis generis commerciorum negotiatione admodum celebris. Tam præſtanti ſiquidem ad negotiationem ſitu ob fluviorum, locique oportunitatem excellit, ut quemadmodum ob rapidiſsimorum fluminum concurſum, Lugdunum in Galliis, Gandavum in Flandria quæſtuoſa negotiatione floret: ita hoc Germaniæ tractu, eodem nomine præ cæteris urbibus commendetur Patavia. *Landſhutum*, vulgo *Lanaſhut*, urbs celeberrima, & primariæ dignitatis: ad fl. Iſaram ſita, qui urbem hanc præterlabitur, magno Incolarum commodo & ornamento. Hanc Irenæus ex quinta Ptol. Europæ tabula *Inutrium* ſtatuere videtur, cui tamen ſitus non optime convenit. Ac proinde melius Ptol. *Inutrium* Aventinus vere linceus Germaniæ, potiſsimum vero Boiariæ ſuæ perluſtrator, *Mittenwaldt* Bavariæ pagum cis Alpes conſtituit. Condita eſt anno CIↃCCVIII a Ludovico Bavariæ Duce: Agro beata fertili Frugum, Animalium, Vini, omniſque generis Fructuum. Vrbs ipſa ædificiis admodum venuſtis & elegantibus nitet: inter quæ principem merito locum obtinet ſummum Vrbis Templum, quod artificioſa ſtructura, & vivo ex lapide viſenda, imo ſtupendæ altitudinis turri conſpicuum eſt. Magnificum etiam Illuſtriſſ. Alberti Ducis, in inferiore urbis parte cernitur Palatium, *Novum*, vulgo *ædificium* nuncupatum,
Fluvii Bavariam ſcindunt beantque plurimum non pauci, *Danubius*, totius Europæ maximus, Græcis pariter *Flumina.*
atque Latinis Scriptoribus celebratus: *Lavarus*, & *Iſara* amnis, ut amœnus, ita piſculentus & rapidus: *Illuceus*, *Oenus*, *Lycus*, *Alemannus*, vel *Alimula*, *Nabus*, *Regus*, *Ambra*, *Zoyſa*, *Vilſus*, *Wolfaba*, *Gyſſea*, aliique pęne innumeri. Præter hæc flumina complures etiam ac ſpatioſos habet Lacus, ſingulis, ſingula ſibi Piſcium genera, & tanquam privatas formas cuſtodientibus: cujuſmodi ſunt *Ammerſee*, *Aſee*, *Wurmſee*, *Rorſee*, &c. Montibus *Lacus.* *Montes.*
rum hinc inde ſit innexa altiſsimis, nomina ſingulorum hic recenſere vix datur, præcipui tamen ſunt *Pœnina Alpes* & *Caravancus* Mons. Silvis pęne infinitis ita ſpargitur, ut una videri queat, uti revera eſt: Hercyniæ enim *Silvæ.*
omnes hæ portiones ſunt, ac totum propemodum eam olim hunc tractum contexiſſe, vix dubium eſt. Verum diverſa, hæ ejuſdem ſilvæ portiones ſortitæ ſunt nomina, cujuſmodi ſunt: *Heynerdoch*, *SchWartzWald*, *GrienWaldt*, *ZellerWaldt*, &c. Populus agri & pecoris magis quam belli cultor, neque Mercaturæ multum deditus, tan- *Vulgi mores.*
tum Baccho & Liberis operam dat: raro natale ſolum relinquit. Porro II Circulus Imperii Bavaricus tribus Ordinibus conſtat. In I ſunt Epiſcopi: Archiepiſcopus *Saltzburgenſis*, Epiſcopus *Paſſavienſis*, Epiſc. *Freiſingenſis*, Epiſc. *Ratiſbonenſis*. Abbates: Præpoſitus *Berchtolſgaden*: Ab. *Rempeſeck*, Ab. *Waldſachſen*, Ab. *Roden*, *Rot* opinor, Ab. *Keiſhaim*, Ab. S *Haymer an Ratiſbona*. Abbatiſſæ: *Alt Munſter*, & *Ober Munſter* Ratisbonæ. In II ſunt Dux *Bavariæ*, Co. Palatinus *Bavariæ*, Landg. *Luchtenberg*: Co. *Hage*, Co. *Ortenburg*, B. in *Stauffen*, forte *T huna Stauff*, ut *Stauffnegk* D. *Rimfels*, forte *Rhinfelden*, B. *Degenberg*, *Oberſultzperg*. In III ſunt *Freiſtet*, *Regenſperg*.

 Bavaria

Regio & unde dicta.

B*avaria* præter diviſiones paullo ante a nobis commemoratas in *Cis-Danubianam & Tranſ-Danu-*
bianam dividitur. *Bavaria Trans-Danubiana* Nariſcorum ora eſt, de quibus ſupra. Hodie *Nortgo-*
via dicitur, vulgo *Nortgow*, atque hæc eadem *Palatinatus ſuperior* eſt. Ea jam nunc, poſtquam de Ba-
varia univerſim ac de ea quæ Comitatus nomine cenſetur hactenus verba fecimus, explicanda occurrit.
Nortgovia autem nomen, ut ab etymo ordiamur, a Septentrionali plaga aut terra nomen habet. *Nort* enim
Idiomate Germanico Septentrionem, *Gow* terram & agrum ſignificat. Dicitur etiam hæc Regio *Palatinatu*
ſuperior, ad differentiam ejus qui ad Rhenum eſt Palatinatus, qui inferior appellatur. Hæc *Bavaria* olim *Nori-*
cum dicta fuit, quam Ptolemæus Æno flumine, Danubii parte quæ eſt ab Æno ad Montem Cetium, mont
Cetio, Pannoniæ parte & monte Carranca definit. Sed poſtquam Boii exactis Romanis in partem Vinde-
liciæ, quæ inter Ænum & Lycum jacet immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum Norici, tum Boiariæ ſive
Bavariæ nomen acciperet. Quo ſenſu (ut ſuis ad Ortelium literis M. Velſerus monuit) eam Diaconus ii
Longobard. deſcribit, his verbis: *Noricum* ſiquidem Provincia quam Boioariorum populus habitat, habe
ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Suaviam, a Meridie Italiam, ab Aquilonis vero parte Danubii flu-
enta. Noricorum duas Provincias numerat Sex. Ruffus, item lib. Notiti. *Noricum Mediterraneum* & *Ri-*
penſe. Ceterum *Bavaria* hæc a Septentrione Voitlandiam vicinam habet; ab Ortu Bohemia; qua Meridie

Situs.

Danubio fluvio a reliqua Bavaria diſpeſcitur, qua Occidens Hanecampo, Sueviæ parte, ac Franconiæ termina-
tur. Aër hujus regionis utcumque gratus ac ſalubris eſt: terra autem ſatis dura & aſpera, licet quibuſdam lo-

Cœli temperies. Soli qualitas.

cis ſatis proferat Frumenti: ac paſcua reperiantur ſaginando pecori apta. Iuxta Kelheimium Danubii rip
vitifera eſt, Vinum tamen ignobile & auſterum, ut vulgo dici ſoleat, acetum in illis Montibus naſci. Gign
& alibi Metalla varii generis, inprimis Ferrum magna copia, unde Nortgovienſes annuatim magnam vim
pecuniæ colligunt. Optimum item cæruleum colorem quem vulgo *Lazurum* vocant. Noricum porro nun
Bavariæ Palatinatus Regni titulo olim decoratum fuit, ac proprios Reges habuit reliqua Bavaria a Romani

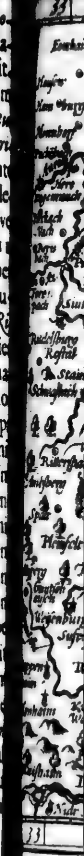
Imperium majorum.

in Provinciam redacta, uſque ad annum Domini iɔ. Vnde Iulius Cæſar meminit, *Ariovistum* Germanorum
Regem vxorem habuiſſe ſororem Regis Noricorum. Quos tamen Norici poſterioribus temporibus habuerun
Principes non couſtat, quouſque facti ſunt Chriſtiani. Anno, vero iɔxi opera *Theodonis* ii in vnum regnum
redacta eſt Bavaria, qui Romanos è Bavaria expulit maxima ſtrage edita : inde in tres Ducatus tributa p
tres illius Filios, *Theodonem* iii qui Ratisbonæ, *Ottonem* qui Ottingiæ, *Theobaldum* qui Tyrolis conſedi
Reliquos enumerare nimis longum foret. Vt tandem hoc caput finiã, Ludovicus Imperator Dux Bavariæ ann
Chriſti cIɔccccxxix hujuſmodi diviſionem inſtituit, nt tota Bavria Norica Palatinis Principibus cederet, præte

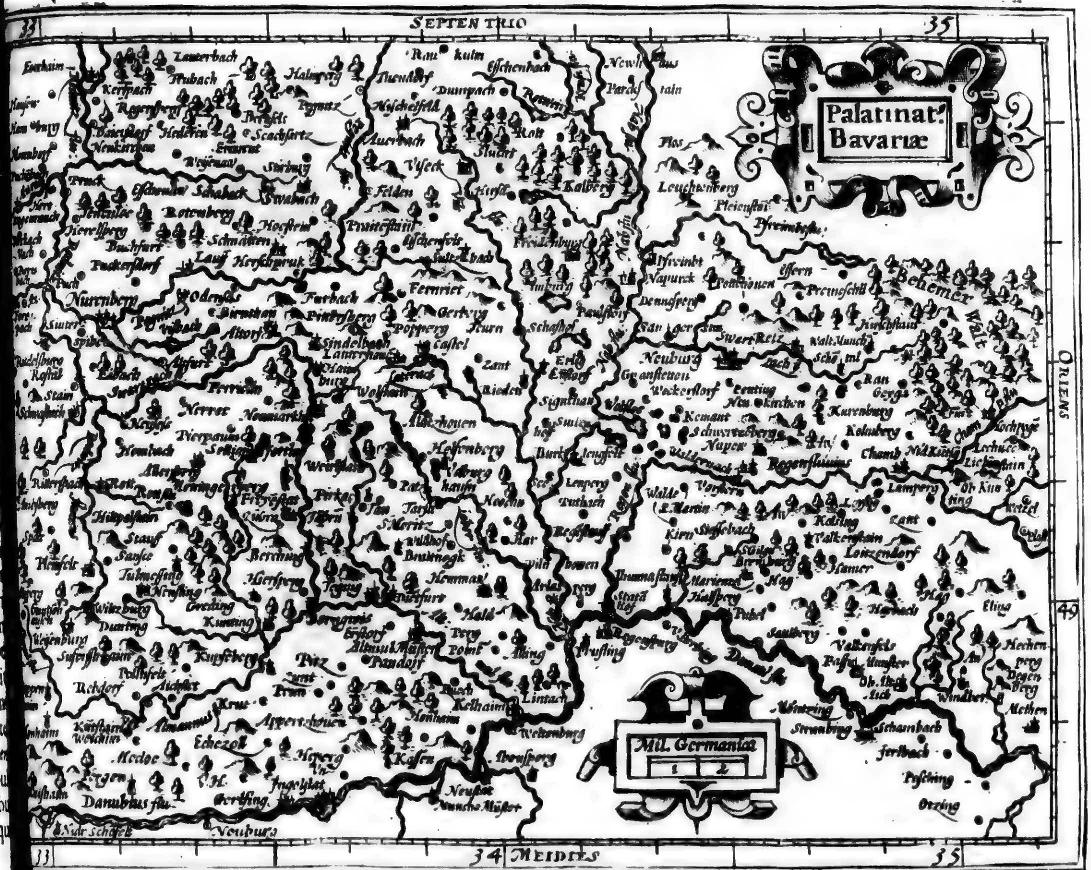
Vrbes.

Vrbes aliquot Imperiales: & quæcumque jam olim ad Imperiũ pertinuerant. Metropolis hujus Bavariç *Nure-*
berga vulgo *Nurenberg*, ad amnẽ Pegnitiũ, qui Vrbem interluit; Situ amœno excellens, Ambitu magna, Viſu pul
cra, Templis celebris. Ædiũque pulcherrimarũ frequentia nitidiſsime culta, plateis viciſque inſignis, Mœnibu

Turribuſqu

, & Tranſ-Danu-
. Hodie Norigo-
, poſtquam de Ba-
xplicanda occurrit.
abet. *Nort* enim
Regio *Palatinatu*
Bavaria olim *Nori*
em Cetium, mont
s in partem Vinde
ici, tum Boiariæ ſive
eam Diaconus 11
ulus habitat, habe
parte Danubii flu
Mediterraneum & *R*
emia; qua Meridie
Franconiæ termina
, licet quibuſdam lo
minium Danubii rip
ribus naſci. Gign
uatim magnam vin
Noricum porro nun
Bavaria a Romani
inctum Germanorum
mporibus habuerun
11 in vnum regnum
Ducatus tributa p
qui Tyrolis conſedit
or Dux Bavariæ ann
ipibus cederet, præt
hujus Bavariç *Nor*
bitu magna, Viſu pu
ue inſignis, Mœnibu
Turribuſq

Turribuſque valida, Propugnaculis tuta, Ciuibus plena, Mercatorum commerciis dives, & inprimis Mechanici
Artibus nobilis, ac toto orbe celeberrima. Sita eſt non modo, in Germaniæ, ut ſcribit Bilibaldus Birckhaymer
us, ſed etiam Europæ umbilico. Ab Hieroſolymis, quæ in medio Mundi conſtituta ex graduum longitudini
bus & latitudinibus cognoſcitur, diſtat Nurenberga ꟾↄ Milliaribus Germanicis. Civitas licet pervetuſta no
ſit, tamen Caſtrum ejus in edito colle ſitum, quod olim *Caſtrum Noricum* fuit appellatum, eſt antiquum: con
ſtructum enim a Claudio Tiberio Imperatore, unde etiam Neronis caſtrum dictum fuit. Olim ſubjecta fu
Alberto Duci Franciȩ, poſt cujus mortem Imperio acceſsit ſub Ludovico III Imperatore; ex eo augeri cœpit
coli. Sub Carolo quarto mœnibus cincta eſt: Iterumque anno CIↃIↃ XXX IIX. Hodie Civitas hæc totius Ger
maniæ fere maxima & ampliſsima eſt, ita ut CXXIIX contineat Plateas, XI Pontes lapideos, qui duas urbis pa
tes conjungunt. Fluvius per Civitatem tranſiens LXIIX rotas hydromylarum vertit. Numerantur etiam i
hac urbe putei aquarum CXVI, fontes XII ex truncis aquam evomentes, ſex magnæ portæ, ac balnea commu
nia XIII. De hac Fabritius:

Qua non Germanis eſt ulla celebrior oris,
Seu Leges ſpectes, & Sancti Jura Senatus.
Et ſic unanimi viventes, fœdere Cives,
Sive tot artifices claros æquandaque priſcis
Ingenia, & varios Juvenumque Senumque labores.

Anno CIↃ IↃ LXXV Noribergenſes Altorfii Academiam conſtituerunt, ad quam linguarum, artium, Philo
ſophiæ & Facultatum Profeſſores magnis ſtipendiis evocarunt. Ejus rei memoriam ſervat Epigraphe Alto
fina. IWENTVTI, RELIGIONIS CHRISTIANÆ DOCTRINA, LINGVIS LATINA ET GRAECA
OPTIMIS DENIQVE ARTIBVS AC DISCIPLINIS INFORMANDÆ, GEORIO VOLKAMERO, PH
LIPPO GEVDERO, HIERONYMO BAVMGARTNERO, LITTERATORVM PRÆFECTIS, E
BALTHAZARO BAVMGARTNERO OPIDI PRÆFECTO, SENATVS NORIBERGENSIS SCHO
LAM HANC NOBILEM ET PATRITIAM APERIRI ET SOLENNITER INTRODVCI VOLVIT I
KAL. IVL. QVI DIES PETRO ET PAVLO APOSTOLIS SACER EST. ANNO A NATO CHRIST
SALVATORE M.D.LXXV. Tractus iſte præter Metropolim plurima habet Opida, Monaſteria & Villas, po
ſsimum *Ambergam*, anno Chriſti trecenteſimo ſupra milleſimum muro cinctam, *Auwerback*, *Sultzback*, *Ca*
Monaſterium, (ubi olim Principes Nortgoviæ ſuam habuerunt Curiam.) *Eger*, *Beierut*; *Eiſtet*, *Napurg*, *Ne*
wenſtadt, *Ruwenkelm*, *Kemnat*, *Kruſen*, *Grewewerdt*; *Gaynum* caſtellũ a ploratu dictum. Nam illic Danubius, pe
culoſa & horrenda, & quæ citra lamenta, vix pervehi poſſunt loca, attmen navigantibus tranſeunda (Germa
ce *Die Strudel*, ab aquarum ſtridore atque impetu vocant) tranſit; *Eſchenback*, *Weiden*, *Pernauw*, *Pleiſtein*, *H*
ſpruck, *Rurback*, *Neumarkt*, *Turſenrut*, *Elbogen*, *Cham*, *Schonſee*, *Kunſperg*, *Stauff* & alia nonnulla, quȩ quidem p
majori parte ſunt Principum Palatinorum. Includit quoque hæc regio Nortgovienſis unum ex quat
Lantgraviatibus, qui olim ab Imperatoribus fuerunt inſtituti, nempe *Luchtenbergenſem*. Imperii in Circu

Secund

Secundo, accepitque denominationem iſtam ab Arce Luchtenberg, etiamſi Principes Dominii illius curiam ſuam teneant in Opido Pfreimbdt: & quandoque in Grunsfelden. Non crevit iſte Lantgraviatus in tantam potentiam ut cæteri tres, qui temporum ſucceſſu multum aucti ſunt, ditione & potentia: maxime autem Haſsiæ Lantgraviatus, ut ſcribit Munſterus. Regionem hanc irrigant beantque plurimum *Egra, Nabus*, *Vilſus*, *Regus*, *Pegnitius*, *SchWartZach*, *Sulza*, *Altimulus*, *Laberus*, *Lautra* fluvii; ac præter hos nonnulli alii. *Flumina.* De Regnitio, Rednitio ſive Rego referunt hiſtoriæ commoranti Carolo Magno apud Ratisbonam perſuaſum fuiſſe, fore ut ex Rheno in Danubium navigari poſſit, ſi inter Radiantiam (hic eſt Regnitius) & Altimulum fluvios foſſa duceretur quæ Navigiorum capax eſſet: quod horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno miſceretur. Confeſtim Rex ad locum oportunum accelerat, ac magna hominum multitudine coacta, totum Autumni tempus in hoc conſumpſit. Ducta eſt itaque foſſa inter prædictos fluvios duum millium paſſuum longitudine, trecentorum pedum latitudine, Sed res ſucceſſu caruit, nam propter juges pluvias & terram natura paluſtrem, opus ſtare non potuit; quantum enim interdiu egeſtum fuerat, tantum noctu humo relabente ſubſidebat. Apud Weiſeburgenſe Opidum extant etiamnum veſtigia vani laboris. Silentio non eſt hic prætereundum, omnes fere Nariſcorum ſeu Nortgoviorum fluvios fabricis Ferri, & reliquorum Metallorum onuſtos & impeditos eſſe; utpote quorum fluenta agunt & impellunt, tam ingentes folles, quam immenſos malleos, Fabris, Ferrum tantum ſuppoſitis incudibus, admoventibus. *Mons Pinifer* vulgo **Fichtelbergk** in ambitu complectens circiter VI milliaria eſt in hac regione: ex eo quatuor inſignes profluunt fluvii, *Mœnus*, *Nabus*, *Sala*, & *Egra*, ii in crucis modum divaricati, 4 mundi cardines petunt. Mons iſte varia gignit Metalli genera, producit & optimum cæruleum colorem, quem vulgo *Lazurum* dicunt. Invenitur quoque in ſummitate Montis Stannum, & multæ foveæ ex quibus olim Metalla fuerunt eruta. *Mons Pinifer.* Silvæ Hercyniæ portionibus, hæc ora etiam undique conſperſa eſt: ex his ſunt *WeiſſenburWalt*, *BehemerWaldt* cum aliis, quæ in tabula repræſentantur. *Silva.* Porro ſuſcepta fide Orthodoxa in Bavaria, ſimul Leges & vivendi Inſtituta genti fuere præſcripta, nempe de Eccleſiæ libertate, de incendiariis Eccleſiarum, de confugientibus ad Eccleſiam, de Clericorum percuſſoribus, de Decimis, de ſeditioſorum pœna, item Leges caſtrenſes, de Libertis, de Nuptiis, de cauſis mulierum, de Furtis, de Legibus Agrariis, de commendatis & commodatis, de Hæreditatibus, de Emptionibus & Venditionibus &c. *Leges.* Illis Legibus Bavari ante aliquot ſecula paruere, nonnulliſque adhuc. Non poſſum autem quin aliquot hoc in loco ex his adſcribam Bavarorum Leges. *Iudex ut juſte judicet Librum penes ſe Legis habeat, ex eo cauſa omnis componatur. Neque perſonam neque munera reſpectet judex, ſed de compoſitione, dum recte judicarit, partem nonam accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata ſententia abſtulerit, exſolvat: inſuper ſolidis* XL *mulctetur. Qui rem aliquam vendiderit precio accepto, emptionem aut charta aut teſtibus ratam faciat, duo, tres, vel plures teſtes adhibeantur. Venditio niſi voluntaria & libera, firma non ſit.* Plura addere ſuperſedeo, ne quis hanc deſcriptionem me onerare legibus velle exſtimet, quæ a Ioanne Boemo Aubano fuſe deſcribuntur.

Saxoniæ Superioris Ducatus:ſimul cum Miſnia & Luſatia.

AD *Saxoniam Superiorem* pervenimus, Octavum Circulum Imperii. Saxonia enim dividitur in *Superiorem & Inferiorem*. Superior hic quam hæc Tabula exhibet, nobis deſcribenda. De Inferiore ad Tabulam XIV Germaniæ egimus. Quæ ibi de Saxonia diximus, hic repetere nolumus, ne Lectori tædium pariant. *Saxonia Superior*, vulgo *Ober Saxen*, quæ titulo Ducatus ornatur, cujuſque Dux eſt unus ex illis Principibus qui Imperatorum electionibus præſunt, ab Ortu antiquam Marchiam: ab Occidente Haſſiam reſpicit: Qua Meridies eſt Turingia & Miſnia jacent: qua Septentrio Ducatus Brunſvicenſis. Primariam habet Vrbem *Wittembergam* ad Albim ſitam. Hæc a Widechindo I exſtructa eſt: alii adſcribunt Widechindo Filio ejus, atque a Widechindo vel Patre vel Filio Witembergam dictam putant. Gymnaſium habet erectum a Duce Friderico anno CIↃIↃII. Quam Academiam alter Fridericus ita ornavit, ut ex frigida, teſte Eraſmo, celebris evaderet. Petrus Moſellanus, Fridericus, inquit, Witembergam ſuam, omnigenarum artium, maxime trium Linguarum Profeſſoribus ſic inſtituit, ſic adornavit, ut optime conſtituti Gymnaſii exemplar hinc petere poſsis. In quo Heningus & Oldendorpius Iuriſconſulti, ſcriptis apud Germanos celebres, floruerunt. Memorabile eſt, quod de purgatione per ferrum candens in hac civitate accidiſſe Albertus Crantzius in ſua Wandalia commemorat lib. VIII cap. XXX. Incendium ædium furtim procuratum imponebatur in hoc Opido innocenti: ille ſancte jurans ejus ſe culpæ non eſſe affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro, quam juribus interdictam, aut ignoravere, aut contempſere, qui judicio præerant Laici. Ferrum ergo ignitum ille deportat itinere non parvo: tum manibus excutiens nihil læſionis præferebat. Evanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus pene totus interceſſerat, cum alius jam ſilicibus viam ſtraturus in Opido publicam, in arena loci manum vertit, & invento ferro adhuc igneſcente dextram adurit. Mirati qui adſtiterunt, rem perferunt loci Præfecto. Illi mox incidit ſuſpicio, illum eſſe hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur: mox jubet ad quæſtionem abripi, confitetur crimen, & ultimo ſupplicio, fractis rota cruribus, interimitur: ita divino judicio eſt proditus noxius. Extat etiam Hiſtoria de candentis ferri purgatione, quam Genildis Henrici III conjux ſubiit: quæ cum ab æmulo quodam adulterii accuſaretur, judicio candentis ferri ſe purgavit. Non abſimile purgationis genus eos uſurpaſſe apud Georgium Cedrenum invenio, quos virgines corrupiſſe, aut quæ corruptæ eſſent, erat ſuſpicio. Nonnulli etiam in hac Superiore Saxonia *Torgam* locant, quam alii in Miſnia ponunt. Cum Saxonia tanquam partes ejus explicantur Miſnia & Luſatia, de quibus, cum præſens Tabula eas quoque deliniet, pauca attexamus.

Regio.
Situs.
Urbs Wittemberga.

Miſnia

Luſatia.
dividitur in *Supe-*
e Inferiore ad Ta-
is , ne Lectori tæ-
que Dux eſt unus
Occidente Haſ-
enſis. Primari-
dſcribunt Wide-
ymnaſium habet
ut ex frigida, teſte
nnigenarum arti-
tuti Gymnaſii e-
Germanos cele-
accidiſſe Albertus
rocuratum impo-
ationem afferebat
ni judicio præerant
l læſionis præfere-
alius jam ſilicibus
neſcente dextram
um eſſe hominem
crimen , & ultimo
etiam Hiſtoria de
lo quodam adul-
eos uſurpaſſe apud
picio. Nonnulli
nia tanquam par-
pauca attexamus.
Miſnia

Regio & unde dicta. MIſnia *Meyſſen*, Superioris Saxoniæ Regio inter Salam & Albim poſita, a Meſia Lacu, ad quem olim forte ejus Incolæ habitarunt, aut a Miſna Vrbe, nomen accepit, cui opinioni Rithaimerus in ſua Orbis deſcriptione libentius accedit. Verum recenter hoc nomen regioni inditum eſt, cum *Hermundurorum* hic olim ſedes fuiſſe colligere liceat ex Tacito: nam in Hermunduris Albim naſci memorat.

Situs. Terminatur ad Septentrionem Marchia Brandenburgenſi & Superiori Saxonia: ad Orientem Solem utraque Luſatia ac Sileſia: Qua Meridies eſt Bohemiæ Regnum ac Sudetos montes reſpicit: qua Occidens Turingiam vicinam habet.

Cœli qualitas. Aer olim vix ferendus fuiſſe dicitur ob Montium Silvarumque humidas exhalationes, nunc vero ſilvis exciſis ceſſant nebulæ, unde Aere hodie ſalubriori fruitur.

Soli fertilitas. Regio omni Frugum genere fœcunda eſt, ut toti fere circumjacenti regioni ad abundantiam ſufficiat. Summa eſt ubique non modo Frumenti fertilitas: verum etiam Vini, Mellis, Pecoriſque copia: præterquam in Valle Ioachimica, ubi gleba durior & minus fertilis eſt. Sed quod ſuperficiei ejus denegatur, id ejus viſcera abunde compenſant: Argenti enim ſunt ibi divites admodum Fodinæ. Metalla inſuper varii generis in Montibus paſsim generat, Argentum, Æs, Stannum, Ferrū, Plumbum: atque alibi etiam Aurum.

Imperium majorum. Tempore Ottonis Magni, Regio hæc una cum Turingorum & Superioris Saxoniæ terris, appellata fuit Marchia Saxoniæ, antequam videlicet Ducatus Superioris Saxoniæ erigeretur. Deinde ſucceſſu temporum fuerunt hæ terræ & regiones in plura Dominia diviſæ, ac poſtea rurſum ſub unam denominationem atque Dominationem redactæ, quemadmodum contigit anno CIƆCCXLI, quando Princeps Landgraviatus Turingenſis ſine prole mortuus, per mulierem ditionem ſuam tranſmiſit ad Dominos Miſnenſes, qui ab eo tempore utrumque adepti titulum, & Marchiones Miſniæ & Landgravii Turingiæ dicti ſunt. Anno quoque Domini CIƆCCCCXXIII deficiente virili ſucceſsione Principis Electoris Saxoniæ, Sigiſmundus Imperator tradidit Ducatum Saxoniæ Principibus Miſniæ, quem & in hunc uſque poſsident diem, & ab illo tempore triplicem ſibi uſurparunt titulum: ut ſcribit Munſterus.

Vrbes. Vrbes Miſniæ multæ: primaria eſt *Miſena* ad lævam Albis ripam, extructa ab Ottone I. Proxima *Dreſdena* ſitu valde jucundo, & contra hoſtium incurſiones probe munito. Hic armamentarium eſt Ducis Saxoniæ, eſt & aula ejus magnifice extructa, & pons è ſaxo admirandi operis. *Lipſia* Emporium celebre, ad Pleiſſenam amnem ſita reliquas omnes Miſniæ Vrbes opulentia & ſplendore antecellit: hic nobile eſt litterarum & ſapientiæ Gymnaſium, quod rebus Pragæ conturbatis eo tranſlatum eſt, anno CIƆCCCCVIII. In eodem tractu ſunt *Ilenburgum, Antiqua cellæ, Lauterbergum*, & alia Opida.

Flumina. Fluminibus rigatur hæc regio *Albi, Sala, Mulda*, & aliis:

Silvæ. ac Silvis quoque undequaque conſperſa, Gabretæ ac aliis pleriſque Hercyniæ portionibus.

Vulgi mores. Hodierni Incolæ robuſti, forteſque, ac commendanda corporis forma, ac proportione, jucundi, hilares, amici, modeſti, pacis amantes, nulla in parte Germanorum innatam feritatem ac immanitatem referentes.

Luſatia.

LUſatia quoque Saxoniæ tribuitur, Rithaymero teſte: inter Albim, Oderam, & Bohemiæ montes interjecta. Ipſum autem Luſatiorum nomen, affine eſt voci *Elyſiorum*, vel *Lygiorum*, quorum ſedes in illa vi- *Regio.*
[...]nia fuiſſe certum eſt, inquit Ioachimus Cureus. Regio hæc Frumenti, rerumque ex terra naſcentium fe[...]ciſsima. Fuit aliquando conjuncta cum Miſnia: tandem Bohemi, qui regnum ſuum undique conabantur [...]tendere, eam ad ſeſe traxerunt. *Luſatia* dulplex eſt, *Inferior* & *Superior*. In hac ſunt *Spremberg*, *Prybus* & *Cot*[...]: in illa *Gorlitz*, *Zitaw*. *Gorlitium* vulgo *Gorlitz* urbs primaria ac nobiliſsima in ſuperiore Luſatia: ædificiorum [...]tore, atque frequentia clara, murorum foſſarumque ambitu, ſitu montoſo, & Niſſæ fluminis propinquitate [...]ma, ex quo molitores, cereviſiarii, tinctores, aliique Cives, infinitas commoditates percipiunt: Ejus tranſi[...]s ponte ligneo, tecto percommode clauſo, oportune conjungitur. Præ cæteris autem tam publicis, quam pri[...]tis ædificiis, magno ſumptu perfectis, Eccleſia S. Petro dicata, & Curia, præclara turri conſpicua. Vrbs i[...]ſa prima fundatione conſtructa anno CIↃCXXXI, ut ejus Annales perhibent. Funeſto vero deinde incendio an[...]o milleſimo trecenteſimo primo immitis Vulcani ſeveritate conſumpta, ut ne unica quidem domus re[...]anſerit. Verum ea ſuis è cineribus, veluti Phœnix, cui buſtum ſuum, vita eſt, poſt eam ruinam anno fere [...]tavo, ſpecioſior nitidiorque exſtitit. Bohemiæ regno ſubdita eſt, ſicut & Luſatia. Quonam autem pacto [...]d Bohemiæ coronam pervenerit Ioannes Dubravius lib. XXI de rebus Bohemicis refert. *Niſſa* fluvius Lu[...]tiam rigat, eamque beat plurimum. Sed hæc de Luſatia hactenus. Nunc ut ad Saxoniam redeamus, paucu[...] de ea ſubjungamus. Nobiliſsimi Saxoniam irrigant fluvii *Albis*, *Sala*, *Viſurgis*: item *Luſimicius*, *Multania*, [...]*Miſa*, *Sala*, *Fulda*, *Leyna*, *Allenis*, *Odera*, *Ola*, *Niſa*, alii. Silvas complures complectitur, *Lunenburgerheid*, *Spon*[...]*werheid*, *Rattenawerheid*, *Galberheid*, *Pomeriſcheid*, Hercyniæ portiones &c. *Saxonia* olim quatuor in genere ha[...]uit differentias, Nobilium, Liberorum, Libertorum atque Servorum. Et id legibus cautum erat, ne ulla pars [...]æ ſortis oblita, terminos in copulandis conjugiis tranſgrederetur. Sed Nobilis Nobilem: & Liber Liberam [...]uceret uxorem, Libertus conjungeretur Libertæ, & Servus Ancillæ. Quicunque vero contra faceret, cum vitę [...]æ damno id lueret. Legibus ad malefactorum vindictam optimis utebatur. Octavus porro Circulus Imperii, [...]*der Saxen* III Ordinibus conſtat, quorum I Epiſcopi, *Miſnenſis*, *Merſpurgenſis*, *Naumburgenſis*, *Brandenburgen*[...], *Havelburgenſis*, *Lubecenſis*, *Caminenſis*. Abbates, *Salveldt*, *Rotterſhauſen*, *Falckenrieten*. Abbatiſſæ, *Quedelnburg*, [...]*rode*. II Principes & Domini ſeculares, Dux *Saxoniæ* Elector: Marchio *Brandenburgicus* Elector: Marchiones [...]*randenburgici*: Duces *Pomeraniæ*: Principes *Anhalt*: Comites *Schwartzenburg*: Co. *Mansfeldt*. Co. *Stelberg*: Co. [...]*heſtein*: Co. *Buchlingen*. Co. *Rappin*: Co. *Mullingen*: Co, *Gleiche*: Co. *Leiſneck*: Co. *Widerfels*: D. *Bernaw*: B. *de Tau*[...]*berg*: Co. *Regenſtein*, *Ruſſe de Plaw*, *D. de Gratz*, *D. de Schonburg*. Tertius Civitates liberæ, *Dantiſcum*, *Elbingen*.

Urbes. *Saxoniæ fluvii.* *Silvæ.* *Leges.*

 Marchia.

Regio. *Unde dicta.*

M*Archionatus Brandenburgicus* qui hac Tabula repræſentatur, olim a Vandalis habitatus fuit, quorum ſedes ab Albi flumine Orientem verſus porrigebantur, per ditiones quas nunc Mechelburgici, Brandenburgici, Pomerani, Bohemi, Poloni incolunt. Nomen habet a Metropoli quam quidam initio Brenneburgum vocatam adſerunt, quo etiam reſpexit Georgius Sabinus in ſuo Hodoeporico:

Italiam quando digreſſus ab urbe petebam,
A duce quæ Brenno condita nomen habet.

Situs. Oppugnavit eos diu *Carolus Magnus*, expugnavit *Henricus Auceps* per brumam, caſtris in glacie firmatis, qui etiam urbi præſidium impoſuit, cum Colonia Saxonum. Protenditur autem hic Marchionatus in longitudinem ad LX Milliaria Germanica. Ad Occaſum clauditur Saxoniæ, Miſniæ & Megalopenſium regionum Limitibus; qua Septentrio eſt Stetinos, Pomeranos, & Caſſubios reſpicit; Poloniam & Sileſiam verſus *Soli fertilitas.* orientem Solem contingit: Bohemiam, Luſatiam, & Moraviam habet a Meridie. Ager admodum fertilis eſt, inprimis Frumenti: nec deſunt Vineta, è quibus Vinum abunde colligunt. Corallium inſuper, Ætitem, Sciſtum, aliaſque non ignobiliores gemmas producit hæc Regio. Porro Brandenburgicus Marchio Elector *Imperium majorum.* etiam eſt Imperii, & inter opulentiſsimos potentiſsimoſque Germaniæ Principes numeratur: quippe qui præter Marchiam utramque etiam in Luſatiæ Comitatu & in Sileſia urbes multas poſsideat. Principum illorum ſucceſsio varia fuit: nam deficiente Marchionum ſtirpe, *Ludovicus Bavarus* anno CIↃCXIX principatum dedit Filio ſuo *Ludovico*: Bavari anno CIↃCCCLXXIII vendiderunt eum *Carolo Imperatori* Regi Bohemiæ: a Filio Caroli Ioanne devolutus eſt Marchionatus ad Moraviæ Principes, *Judocum* & *Procopium*: *Judocus* ære alieno preſſus eum oppignoravit *Gulielmo* Marchioni Miſniæ; tandem in Concilio Conſtantienſi anno CIↃCCCCXVII *Sigiſmundus* Rex *Friderico* Burgravio Noribergenſi dono dedit. Hodie ei præeſt ſumma prudentiæ, clementiæ & liberalitatis laude clarus Ioannes Georgius. Dividitur autē tota hæc Marchia in tres partes, in *Veterem* ſcilicet, *Mediam & Novam*. Incipit *Marchia vetus* a Solitudine quam *Luneburgenſem* cognominant, & ad Albim fluvium uſque protenditur. Confinia item habet cū Magdeburgenſi, Halberſtadenſi Diœceſibus, & Megalopoli.

Urbes. Hujus Incolæ olim fuere *Senones Suevi*, nec non alicubi *Angrivarij* cum *Teutonibus*. In hoc tractu ſunt ſeptē non parvi nominis Vrbes, hæ nempe, *Tangeramonda* ad Albim, quo Angra vel Tonagra aquam ſuam evomit ſita quōdam Caroli IV Imp. Sedes. *Stendalium*, quæ hujus Marchiæ Civitas primaria. *Solt Wedelam* in duas Civitates Veterem & Novam diviſum: *Gardeleben* cum Arce *Eiſchnippa* dicta. Item *Oſterburgum*, *Werbum*, *Senohuſium* a Senonibus pop ulis forte ſic nominatum. Minus celebria ſunt *Arnburgum* cum Arce ad Albim ſitum, *Biſemarchum*, *Boſtera*, *Bucka*, non procul ab Albi exædificata, *Kalba* & *Meſlinga* quam quoque *Letzolingam* appellant.

Ac prætere

Brandeburg et Pomerania
MARE BALTICUM
Septen trio
Meri
POME
REN
MARCK
Meklen
burg
BRANDEN
BUR
Uber
Marck
GER
Mittel
Marck
Alte
Marck
New
Marck
Lusatia
pars
Crossen Duc.
POLON
IÆ PARS
Iulina I.
Frisch haff
Rostock
Wismar
Schwerin
Gustrow
Stetin
Pasewalck
Wolgast
Anclaw
Wollin
Camin
Colberg
Coslin
Stargard
Tangermund
Brandenburgk
Spandaw
Berlin
Francfurt
Custrin
Landsbergk
Soldin
Crossen
Guben
Fürstenberg
Perleberg
Magdeburg
Zerbst
Milliaria Germanica
34
35
36
37
38
39

Ac præterea hic numerantur CCCCLXV non ignobiles pagi. *Media Marchia* ab altera Albis parte initium ſu-
mit, & extenditur ad *Oderam* & *Suevum* (vulgo *Spre*) fluvios. A Suevis olim habitata fuit. Hujus March-
Metropolis eſt *Brandenburgum*, de quo modo dicere cœpimus, urbs ſatis celebris ad Havelam fluvium ſita, ali-
a Brenno Duce Gallorum nominata, ut ſupra quoque diximus, & exſtructa putatur: alii a Brandone Fran-
corum Principe Marcomiri Filio conditam putant: qui circa annum Chriſti CXL hanc Regionem ſubegit. Fu-
hic olim Pantheon Vandalorum, quorum Dii fuerunt tum alii, tum etiam *Zornebock* & *Swandewitz*, quom-
do id narratur in Chronicis Merſburgicis. Eſt vero hodie hic totius regionis tribunal. Multa ſunt huic ur-
privilegia, & immunitates, ab Imperatoribus, Regibus & Principibus olim ei conceſſa: cujus indicio eſt ſtatu
pedeſtris in Novæ urbis parte poſita, ſtrictum gladium dextra tenens, quam *Rolandum* Cives vacant. Bran-
denburgum ſequitur *Rathenavium* ad Havelam: *Spandavium* cum propugnaculo ad Suevū fluvium exſtruct-
deinde *Colonia*, & *Berlinum*, duo Opida a Suevo fluvio ſeparata. Hic hodie Principis aula. Eſt & urbs primar-
Francofurtum, cujus ſitus longe eſt jucundiſsimus ad Viadrum (quem Oderam vocant) Piſcium copia abunda-
tem: hic ad ortum eſt: cætera urbis cingunt amœniſsimi colles & Vineta lectiſsima, è quibus Vinum colligu-
quod in Pomeraniam, Daniam, Boruſſiam, & vicina loca ſecundo amne devehunt. Exſtructa eſt urbs primu-
anno CIↃCCLIII a Gedino ab Hertzberg, auſpiciis & juſſu Ioannis I Marchionis, Brãdeburgici. Emporium
celebre, ternis nundinis ſingulis annis frequens. Gymnaſium etiam habet artium, linguarum, & facultatu-
præcipuarum, exſtructum anno CIↃIↃVI a Ioachimo Marchione, multiſque exornatum ſtipendiis. In quo ja-
inde ab initio in omni artium & diſciplinarum atque linguarū genere præſtantiſsimi Doctores fuerunt, quoru-
aliqui a Sebaſtiano Munſtero recenſentur. Alia præterea Opida ſunt. *Brietza, Fida* cognomē habens: item *Be-
za, Bernavium, Bellinum, Mittenwaldum, Monachobergum*, *Biſenthalum, Blumoberga, Botzavium*, cum Arce Tem-
plariorum quondam ſtatione: *Fryenwaldum* & *Oderobergum*. Hic Marchio *Albertus* ejus nominis II Arce
in medio fluminis exſtruxit, quam prætemavigantes portorium ſolvere coguntur. *Froſachum*, *Gereſwald-
Grimmitzum*, *Gruneheyda*, *Grunewaldum*, & *Koppenicum*, quatuor Principis Vivaria cum adjunctis Arcibu-
Lichenum Opidulum, *Purſtainumum* cum arce: *Mulroſa* Opidulum & pagus: *Bernavichum*, *Zoſſa* Opidulu-
cum Arce: *Wruzenum*: *Selowium* Opidulum, multique pagi ac vici. *Nova Marchia* a media disjungitur Od-
fluvio, eo tractu quo Warta fluvius prope Coſtrinum aquas ſuas in illud exonerat. Primi nominis urbs in
Marchia *Coſtrinum* eſt, a Marchione *Joanne* Ioachimi primi Filio reſtaurata, ac maximis impenſis munita, at-
in Principis ſedem delecta. Aliæ ſunt *Landſbergum* ad Wartam, *Regiomons*, *Bernwaldum* & *Bernſteinum* Opidul-
cum Arce, *Bernawicum*, & *Berlincum* aut *Novum Berlinum* Opidum: Deinde *Arnſwaldum* urbs, *Tham-*
Opidulum, *Soldinum* quondam hujus primaria urbs: *Furſtenwaldum* Opidulum: *Bramburgum*, *Drieſenum* *Falk-
bergum* urbs cum Arce, in Pomeranorum confinibus ſita: *Kartaw*, *Lepena* urbs aulæ, *Morinum*, *Schiffelbein-
Oſemundum*, *Sconflies*, *Woldenbergum*, *Zeden*, *Zandocum*. Alii totam hanc Principis Electoris ditionem in

aut IIX Provincias dividunt, quæ ſunt *Alde Marck* ſive *Vetus Marchia*, *Meddel Marck* ſive *Media*, *Neu-Marck* ſive *Nova*, *Uber Marck*, *Pregnitz*, *Croſſen*, Ducatus: *Sterneberg* & *Cotbus* Dominia: item Pars *Luſatiæ*. Sunt & minores in his Provinciis Comitatus, ut *Rapin* & *Vierraden*, & *Kuſtrin* Marchionatus. Habet in univerſum *Marchia Brandenburgica* cum iis regionibus quas ejus juris eſſe diximus LV inſignes urbes, LXIV Opida, XVI Opidula, quæ *Marcktflecken* vulgo vocant, XXXVIII Arces, ſive Nobilium ædes, X Vivaria, XVII Cœnobia. Fluminibus irrigatur *Odera*, ſive *Viadro*, *Suevo*, *Albi*, *Havela*, *Warta*, & aliis. Prope Francofurtenſe Carthuſianorum Cœnobium rivulus eſt, ex colle vitifero emanans, in quem quicquid inciderit, in lapidem indureſcere compertum eſt. Atque hæc de Marchionatu Brandenburgico: reſtat ut de Pomerania quæ titulo ipſius tabulæ continetur, pauca ſubjungamus. *Flumina.*

Pomerania primis cultoribus lingua Wandalica *Pamorzi* appellata, nunc Ducatus eſt, adjacens mari Balthico, extenditurque longo tractu ab Holſatiæ finibus, ad fines Livoniæ. Regio eſt ubique fertilis; prata habet & paſcua læta gramine. Frumento, Butyro, Melle, Cera, Canabi, Lino, rebuſque aliis iſtiuſmodi abundat atque adeo, ut etiam ex eorum exportatione Incolæ magnas ſibi opes parent. Colligunt etiam maris Accolæ Succinum, ſed minore copia quam Boruſsi. Varii generis videre eſt ibi Animalia domeſtica: atque in Silvis Ferarum armenta varie diſcurrentia. Proprios hæc Regio ſemper Dominos & indigenas habuit, nunquam victos, nunquam ſuo ſolo & ditionibus pulſos. Civitates hic multæ ſunt & nobiles. *Stetinum* præcipua eſt, ad Viadrum amnem: olim piſcatorum vicus oblongus ad fluminis ripam, ſed poſt ſuſceptum Chriſtianiſmum, & deſtructam Winetam tranſlato illuc emporio amplificari cœpit, eſtque adeo nunc totius Pomeraniæ Metropolis. *Gripſwaldum* Opidum literarum artiumque humaniorum cultu celebre: Gymnaſium exſtructum eſt anno CIϽIϽCXLVI. *Julinum* Opidum olim totius pene Europæ ampliſsimum, Emporium Vandalorum fuit. *Stralſundia* Opidum ſplendidum in littore Maris Balthici, olim proprium Ducem habens. *Wineta* omnium quondam maritimarum urbium opulentiſsima, deſtructa a Conrado Danorum Rege. Sunt & aliæ urbes *Neugardia*, *Lemburga*, *Stargardia*, *Bergradum*, *Camenez*, *Publina*, *Grifenburga*: & ad littus *Colberga*, *Caminum*, *Collinum*, *Simda*, *Pucka*, *Reveeol*, *Lovenſburg*, & *Hecbel*. Atque hæc de Pomerania pro hujus loci anguſtia paucis ſint dicta. Continetur etiam hac Tabula *Meckelnburg* ſive *Magnopolenſis* Ducatus. Suntque in eadem Tabula, Eccleſiaſtici, *Magdeburgenſis* Archiepiſcopus & Primas Germaniæ: cui ſubſunt in Marcka Brandenburgenſi, *Brandenburg* Epiſc. & *Havelburg* in Meckelnburg; *Swerinenſis* Epiſcopus ſub Bremēſi; in Pomerania *Camin* Epiſcopus.

Regio. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.* *Imperium majorum.* *Urbes.*

LII *Rugia*

Rugia.

Inſula. Situs.

R*Ugia* Inſula eſt Maris Baltici ſive Suevici, quod Germanis *Ooſt-zee*, quod Oceano verſus Ortum ſit, vocant. Hæc a Borrholibico Daniam reſpicit, cujus Inſula cretacea Mona in Hiddenſcha eſt conſpicua: Qua Occidens & Meridies Vrbibus Pomeraniæ Bardo, Straleſūdio, Gryphiſwaldo & Wolgaſto prætē ditur. Olim multo major fuit, quippe cui Inſula Ruden adeo conjūcta fuerit, ut ab illa exigua dumtaxat foſſa, quam aliquis mediocri haſtæ innixus ſaltu ſuperare poterat, fuerit dirempta. Verum anno CIƆCCCIX vi procelloſæ tempeſtatis, Templa, Turres & Domos paſsim ſternentis tanto ſpatio hauſtum decrevit, quantum jam inter Rugiam & Ruden conſpicitur, quod ſeſquimilliare excedit, tantæque profunditatis eſt, ut etiam grandiores naves onuſtas libere tranſmittat, jamque Novus Trajectus dicatur. Inſula autem undique Mari cincta ſeptem milliaria Germanica communia tam in longitudine quam in latitudine patet. Ambitus ejus ſi exacte rotundus eſſet, ex Mathematicorum regula eſſet XXI Milliarium. Iam vero ambitus ille non ſolum multis Inſulis & Peninſulis majoribus & minoribus diſtinguitur: verum etiam tot Sinibus ac Divertigiis Maris ad medias Inſulæ partes penetrantibus, ut ſi quis omnium Inſularum, Iſthmorum, Peninſularum, Sinuū, Diverticulorum & Anfractuum littora curioſius legere & notare velit, hujus Inſulæ circuitum non multo minorem forte, quam LXX Milliarium ſit deprehēſurus.

Soli fertilitas.

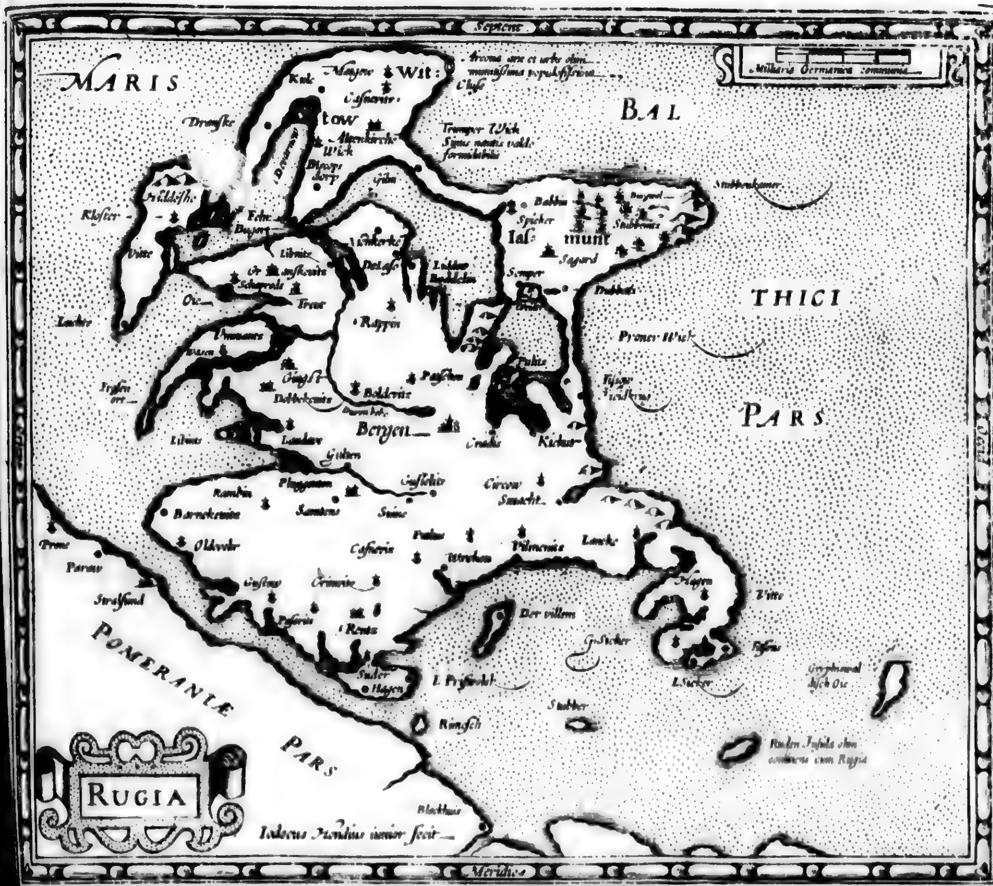
Inſula porro Frumēti longe feraciſſima eſt, & velut Horreum vicinæ Vrbis Straleſundii, quemadmodū Sicilia olim Populi Romani, teſte Strabone. Animalium hic mediocris, Equorum, Boum, Ovium: Anſerum vero inuſitata copia, ut & magnitudo. Lupos non habet hæc Inſula, neque Mures grandiores quos Glires vocant, quamvis in Peninſula Wittovia non ita pridē apparere cœperint, quos ex navibus ibi ſtationem habentibus, vel etiam naufragio ad ejus littora alliſis eo penetraſſe vehemens ſuſpicio eſt. Incolæ hujus Inſulæ *Rugii* quorum nomen ipſa Inſula, & in Livonia Rigenſis Vrbs ad Rubonem fluvium, quem Dunam hodie Incolæ vocant, conſervarunt. Potentem enim & amplam fuiſſe gentem docet expeditio Odoacri in Italiam qui totam pervaſtavit. Habitarunt autem Rugii partim in Inſulis Maris Arctoi, partim in maritimis ulterioris Pomeraniæ & Livoniæ circa Sinum Venedicum. Inter illos vero Rugiæ Principes, quorum Hiſtoriarum Monimenta meminerunt, primus eſt Crito Rugiæ Princeps potentiſſimus.

Imperium majorum.

Vixit hic tempore Swantidori Ducis Pomeraniæ, cujus Filiam Slavinam uxorem duxit, circa annū Chriſti CIƆC. Hūc Critonem perhibent fuiſſe etiam Holſatiæ & Dithmarſiæ Principem, ac Lubecam fundaſſe. Huic, cum in quodā convivio bene potus ex humiliori domus janua inclinata cervice prodiret, a Dano quodā inſidias ipſi ſtruente, caput ſecuri reſectum fuit. Quo mortuo Pater ejus *Ratze* ſuperſtes Principatum Rugiæ occupavit anno CIƆCVI. Quem Poſteri ejus continua ſerie tenuerunt uſque ad Wartiſlaū, in quo anno CIƆCCCXXV Stirps Principum

cipum

ſus Ortum ſit, vo-
ſcha eſt conſpicua:
& Wolgaſto prætẽ
illa exigua dumta-
n anno CIↃCCCIX
um decrevit, quan-
ofunditatis eſt, ut
ſula autem undique
ne patet. Ambi-
ro ambitus ille non
nibus ac Divertigiis
eninſularum, Sinuũ,
tum non multo mi-
na eſt, & velut Hor-
. Animalium hic me-
os non habet hæc In-
a pridẽ apparere cœ-
is eo penetraſſe vehe-
genſis Vrbs ad Rubo-
am fuiſſe gentem do-
in Inſulis Maris Ar-
llos vero Rugiæ Prin
potentiſſimus. Vixi
nũ Chriſti CIↃC. Hũ
ſe. Huic, cum in quo
odã inſidias ipſi ſtru
ugiæ occupavit anno
CCCCXXV Stirps Prin
cipum

cipũ Rugianorum exſtincta eſt: Ducatuſque Rugiæ Pomeraniæ Principibus ceſsit; idque ex quodam inter Principes Pomeraniæ & Rugiæ pacto, quo convenerat, ut alterutrius Ducatus Principis ſtirpe maſcula deficiente, Ducatus ſuo jam Principe orbatus, alterius Ducatus Principi cederet. Cæterum hujus Inſulæ Principes olim *Majorũ virtus.* potentiſsimi, non ſolum multas extra hanc Inſulã Vrbes & Regiones occuparunt, Bardum, Grimmam, Tribbeream: verum etiam cum Rege Daniç, & vicinis Pomeraniæ Principibus continua fere gerebant bella, ac Lubecẽſes armis laceſſere non verebantur; ideoq; omnibus Vicinis propter potentiã & ferocitatem erant formidoloſi. Inſula autem hæc cum olim munitiſsimas & populoſiſsimas Vrbes Arceſque habuerit, jam nullas habet, *Urbes & Opida.* ſed tantum frequentiora quædam Opida, inter quæ *Berga* præcipuum, ubi tamen vix amplius 400 Cives reperiuntur. Reliqua ut ſunt *Sagart*, *Vicck*, *Bingſt*, & plura alia minora ſunt. Alioquin Inſula hçc Incolis ſatis plena eſt, adeo ut amplius 7000 armatorum ad bellum poſsit educere. In Peninſula Iaſmunda non procul a vallo quod etiamnum *Den Borchwal* indigitant Niger Lacus eſt profundus, qui licet Piſcibus abundet, ſuſpicio tamen ve potius ſuperſtitio eſt, quod retia aut ſcaphas piſcatorias non ferat aut admittat: cui cum animoſiores quidam *Lacus.* piſcatores ſcapham pridie intuliſſent, poſtero die retibus Lacum tẽntaturi ſcapham non invenerunt. Quod cũ attoniti admirarentur & undique circumſpicerent, mox unus illorum eam vicinæ Fago altiſsimæ impoſitam animadvertit: cumque is lingua vernacula exclamaſſet; Quis omnium Diabolorum naviculam iſtam arbori impoſuit? è proquinquo vocem ad ſe perlatam, nemine tamen conſpecto, audivit: Non hoc omnes Diaboli fecerunt, ſed ego ſolus & frater meus *Nichell*. Lignorum Navibus ac Domibus fabricandis hic penuria, ſed alendo igni in foco & fornace, quantum ſatis eſt, idq; toti propemodum Inſulę ſufficiunt, cum multa alia loca, tum *Silva.* inprimis Inſula *Iaſmund*, in qua Silva denſiſsima quam Indigenæ *de Stubbenitza* appellãt, quaſi dicas truncarum Arborum ac Lignorum congeriem. Nobilium in hac Inſula antiquitate generis præſtantium magnus nume- *Nobiles.* rus, quorum hic domi lautior; illic contractior res eſt. Alii Armorum, alii Literarum gloria excellere ſtudent: & plerique jam ſe ad extera loca, ad Regum ac Principũ aulas, ad academias & expeditiones bellicas conferunt & cum in Regnis vicinis ac Provinciis, tum in Patria ſua, in bello, in pace, in otio & negotio ad ſumma rerũ gu-

be-

bernacula, non in Politicis ſolũ, ſed & in Eccleſiaſticis adhibentur. Ruſticorum etiam in hoc Principatu conditio non intolerabilis, qui Magiſtratui ſuo certam cenſus ſummã, & certa ſervitia hactenus præſtant. Inter quos non deſunt etiã qui vix ulla præſtent ſervitia. Incolæ olim uſi fuerunt lingua Slavonica ſive Vandalica, quæ illis cum vicinis Pomeranis communis fuit. Adeo etiã ſuæ Idololatriæ tenaces fuerunt, ut inter omnes Maris Suevici Adcolas poſtremi Religionem Chriſtianam ſuſceperint: tempore nimirũ Ludovici Pii, qui fuit Caroli Magni Filius, circa annnm Chriſti IↃCCCXIII. Sed mox a fide Chriſtiana deficientes, Religionem Chriſtianam in ſceleratam Superſtitionem converterunt. Nam S. Vitum Patronũ Cœnobii Corſeiani in Weſtfalia, Chriſti Servum, relicto & contemto Chriſto Domino pro Deo coluerunt, quem corrupto nomine *Swãtovitum* appellarũt: memorabili exemplo Sanctos cum Chriſto in honore & cultu minime conjungendos eſſe. Huic, Idolũ quadriceps fabricatum in magnifico exſtructo templo collocarunt. Ab hoc omnes Provinciales & Vicini longe lateque tanqam ex Oraculo reſponſa petebant. Mercatores quotquot ad Rugianos appulerant, Mercium ſuarum pretioſiſsima quæque ipſi offerebant. Idolum humanam ſtaturam adæquans, reſecta barba & capillis, oblonga veſte talari amictum ſtabat, dextra poculum inſtar cornu efformatum, liquore plenum, ſiniſtra arcum cum ſagitta tenebat. Huic Idolo trecenti equi paſcebantur, inter quos unus candidus, in quẽ nemo niſi ſummus Sacerdos non aſcendebat: & illo tamqam Divino ad res futuras prædicendas, utebantur: quẽ matutino tempore pulvere & ſudore undique diffluentem in ſtabulo ſæpe oſtentabat Sacerdos, mentiens Swantovitum in pugna contra Rugianorum hoſtes illo eſſe uſum. Sed de his deque hac Inſula & Principatu Rugiæ hactenus dicta ſufficiant, ad Bohemiam tranſeo.

Vulgimora.

Bohemię Regnum & Electoratus.

Regio & unde dicta.

BOhemia, *Boemia* vel *Boiemia*, ut nonnullis placet, a Silva Hercynia nomen traxit. Nam Germanis *Baum* Belgis *Boom*, arborem ſonat: Græcis *Bæmia* & Incolæ Ptol. *Bæmi*, Strab. lib. VII *Koldůli* vocantur. Alii a Boiis nomen habere volunt, qui eo migrarunt, qui & ipſi a *Bois* i. Ligno dicti videntur. Ptolemæus lib. II cap. XI in Germaniæ deſcriptione ſub Silva Hercynia ponit Bæmos gentem magnam, uſque ad Danubium: Strab. dicitur *Bubiemium*: ſic enim legunt Rhenanus, Aventinus & alii: in Græcis tamen excuſis exemplaribus Βυΐαιμον habetur; ſed hanc lectionem Rhenanus depravatam cenſet: & in vetuſtis libris Βυΐαιμον legi adnotavit Caſaubonus. Tacitus *Boiemum* vocat. Ejus fines ab Ortu Solis ad Marcomannos & Quados:

Situs.

ab Occaſu ad Noricos protenduntur. Meridionalem ejus plagam Pannonia Superior, nunc Auſtria dicta, occupat, ſicut Saxonia & Miſnia Septentrionalem. Vniverſam Hercynia Silva perpetuo ambitu cingit, clauditque undique ad Amphiteatri faciem. Vnde æqua ei fere Longitudo atque Latitudo. atque utraque

Cœli temperies.
Soli qualitas.

paullo amplius ducentis mill. paſſ. extenditur. Aere, quod perpetuis Aquilonis flatibus expoſita ſit regio, duriore ac frigidiore, nec tamen inſalubri fruitur. Ipſum vero ſolum adeo Frugum, Hordei, ac Tritici ferax & copioſum eſt, ut & has vicinis quoque regionibus large ſuppeditet. Vina tamen parcius exhibet & quæ ibi nata ſunt, auſtera & paullo acidiora. Crocum é contrario ſucco, odore, colore optimum mittit. Aromaticarum rerum Pharmaceuticæ inſervientium ditiſsima regio eſt: Olei tamen quemadmodum reliqua Germania, ſterilis. Iam illa rara, ac prorſus beata telluris dos, quod ex venis ejus tanta ubertate Argentum adfluit, ut vix alia Metalla intra venas terra abdat. Primariæ Fodinæ ſunt in agris *Cromelaw*, *Buduveiſs*, & *Kuttenberg*, Aurum tamen quibuſdam locis effoditur, cujus fruſta decem pondo Regi aliquando allata memorantur. In Opido *Beraun*, etiam Ferri Fodinæ ſunt. Nec deſunt alibi ſtannum, Plumbum, Æs. Oſtentatque præterea Carbunculum, Calaim, Amethiſtum, ex cotibus ſuis metallicis abruptum. Ferarum etiam ingentem alit copiam, ob Silvarum frequentiam, quæ Vulpium, Vrſorum, Cervorum, ac Vrorum ſeu Bubalorum (quos *Lomi* ipſi ſua lingua vocitant) aſsiduam venationem præbent. De hac autem fera *Loms* perhibent, quod in venatione veſicam (quam largam infra mandibulam in collo penſilem habet) aqua calidiſsima dum Canes inſequentes fugit, impleat, eoſque hac, dum poteſtas datur, inſpergat; qua quicquid tactum fuerit, aduritur, non ſecus ac ſi ferventi aquæ fuiſſet immerſum, ut & pilos & cutem abſumat. Regimen hujus Regionis primo ſub Duce

Imperium majorum,

Primus Dux fuit *Zechus* qui é Croatia emigrans Bohemicæ gentis fundavit primordia. Huic ſucceſsiſſe dicuntur *Crocus*, *Labuſſa* Filia cum Marito *Primiſlao*, *Niniſlaus*, *Mnata* Nepos, *Vriſlaus* Filius Mnatæ, *Necla*, *Noſtericus*, *Borſinous*. Sub hoc Chriſtianiſmum ſuſcepit Bohemia anno nongenteſimo a partu Virginis, tempore Arnulphi Imperatoris. Anno vero Domini Milleſimo Octuageſimo ſexto Bohemia in Regnum evecta eſt: & in Concilio Maguntino *Vratiſlaus* I Rex ab Henrico IV Cæſare creatus, & *Gilbertus* Trevirorum Epiſcopus Pragam miſſus qui coram populo Regem inungeret, regalibuſque inſignibus conveſtiret.

Vxo

a Germanis *Baum*
li vocantur. Alii a
ntur. Ptolemæus
nagnam, uſque ad
is tamen excuſiſe-
etuſtis libris *Bæu-*
annos & Quados:
unc Auſtria dicta,
tuo ambitu cingit,
do. atque utraque
xpoſita ſit regio, du-
i, ac Tritici ferax &
s exhibet & quæ ibi
nittit. Aromatica
um reliqua Germa-
Argentum adfluit, ut
veiſs, & *Kuttenberg*
allata memorantur.
Oſtentatque prætere
n ingentem alit copi
orum (quos *Lomip*
t, quod in venation
m Canes inſequente
uritur, non ſecus ac
nis primo ſub Duce
Huic ſucceſsiſſe di
us Mnatæ, *Necla*, *No*
rtu Virginis, tempo
emia in Regnum e
& *Gilbertus* Trevir
ſignibus conveſtire
Vxo

Vxor quoque *Swatana* in Reginam coronata. Sed ab eo ad Vratiſlaum I V rurſum in Ducatum relabitur. Verum hic ob operam Imp. Frederico ſedulo navatam in expeditione Mediolanenſi, ab eo Bohemiæ Rex & Imperii ſocius ſalutatus: eique deſtinata in clypeo inſignia, Leo ruber, cauda bifurcata in campo candido. Ex iis poſtea aliquot Imperatores facti: Rapta videlicet a Biſetiſlao I I Imp. Othonis filia Iutha, atq; cognationes contractæ. Eſt inter V I I Electores Bohemiæ Rex. Vrbes habet *Bohemia* alias Regi ſubjectas, alias Proceribus

Urbes. & Nobilibus. Primaria Vrbs eſt *Praga* a Primiſlao I I I Bohemiæ Duce & Libuſſa ejus uxore muro & foſsis cincta. Arcem in Monte habet, *Viſegradum*, ſive *Herſchin*. Dividitur autem tota urbs in tres Civitates, *Superiorem*, *Novam*, & *Parvam*. Muldavia fl. antiquam Pragam a nova, in qua Arx eſt & Templum Cathedrale *S.* Viti, diſcludit: pons connectit. Pons iſte lapideus eſt habetque X X I V arcus, opus Vladiſlai Regis. Carolus I V Imp. & Rex Bohemiæ urbem mirifice auxit ornavitque. Ad Arcem acclivi admodum colle itur. In Templo Arcis monimentum eſt ſingulari artificio ex Alabaſtro exſtructum, quo Principes aliquot & Imperatores ſepulti ſunt. Chriſtophorus Pyramius *Caſurgim* Ptol. vult. Aventinus vero *Marobudū* & *Bubienum* Strab. Anno CIↃCCCLXX erecta ibi eſt Academia a Rege Carolo, quæ duravit uſq; ad annum CIↃCCCCVIII. Deinde propter factionem quandam ea Lipſiam tranſlata eſt. Minime vero omittendum nobis de Praga Elogium Iulii Cæſaris Scalegeri:

Septa Metalliſero circum quæ monte ſuperbit
Hercyniæ medio Martia Praga Sinu.
Linque aliis populis tanta munimina Sedis
Qui nequeant armis jura tenere loci.
Namque tuum eſt non præſidio turgere locorum:
Sed loca præſidiis fidere poſſe tuis.

Egra Vrbs in primo aditu Bohemiæ ſita: a fl. Egra cui adjacet, nomen adepta putatur, olim Imperio Romano, hoc vero tempore Bohemiæ regno ſubjecta. Tota ornatiſsima, tota pulcherrima eſt. Intus pulchris ædificiis, civili, urbanoque populo, magnificis, & eximia virtute præſtantibus Viris inluſtris. Foris vero, amœniſsimis ac fœcundiſsimis hortis & agris, variiſque Pomorum ac Fructuum generibus, atque piſcoſo flumine luxurians. Claret hodie Civitas hæc ob Medonem (potionem ex melle) qui nulla paratur quam in hac Ciuitate excellentior. Inter Opida præterea Bohemiæ inſigniora numerantur Marcomanniam verſus, que hodie Moravia, *Mutha*, *Chrudima*, *Hradecum*, *Reginæ Pardubitium*, *Litomiſsium*. Inde a limite Noricorum, *Glatovia*, *Dornazlicium*, *Miſa*, *Tacovia* eminent. Ab eo vero latere, quod ad Auſtriam ſpectat, locum primum obtinet *Buduicium*, *Crumlovia*, *Trebonia*, *Hradecium Henrici*: ſicut a Miſnia, *Pons*, *Cadana*, *Chomutovia*. *Auſtia*. Nam Sleſitis, *Hiaromirium*, *Glacium*, *Curia* & quædam alia Opida contermina. Introrſus vero celebrantur, *Cuthna*, *Colonia*,

Flumina. *Pelſina*, *Verona*, *Zatecium*, *Launa*, *Slana*, *Lytomericum*, *Taborium*. Flumina præcipua ſunt *Albis* quem ipſi *Labe* dicunt, hic ad urbem *Auſt* é Montibus erumpit: Salmonum inprimis fœcundus. *Multavia* qui Ptolemæi *Caſſurgis* eſſe creditur, Germanis *Molea*, accolis *Vltavva*, *Egra*, *Saſſava*, *Giſera*, *Miſa*, aliaque, quorum nonnulla Auri etiam ramenta ferunt, ciceris magnitudine, quæ nulla purgatione ulteriore indigent: ſunt etiam quæ

Montes. conchas habeant, é quibus uniones capiuntur. *Sudeta* Montes Bohemiam cingunt, partim longe introrſus pertinent, ac Regionem ipſam fere interſecant, partim extra eam etiam Meridiem verſus & Occidentem excurrunt

excurrunt. *Mons Pinifer* a Pinuum in eo creſcentium abundantia dictus (hic in Nariſcorum ora ſitus eſt) oriens in montanis Marchionis Brandenburgenſis, inter Franconiam, Voitlandiam ac Bohemiam intra ſpatium duum ferme millium paſſ. quatuor inclytos Amnes, non ſine admiratione & Naturæ majeſtate effundit, in quatuor Mundi cardines, Mœnum videlicet Francicum, Salam Turingicum, Nabum Bavaricum, Egramque Bohemicum. Idemque Mons Auri, Argenti, Argenti vivi, Ferri, Sulphuriſque Mineris fœtus. Gemmarum etiam Fodinas exhibet. Silvis regio tota tanquam nativo muro circumdatur, cujus pars ea quæ inter Occidentem & Septentrionem porrigitur, *Gabreta* Silva Strab, dicitur, *Gabrita* Ptol. Portio vero quæ a Meridie ad Danubium uſque pertingit *Luna Silva* Ptol. vocatur, hodie *Paſſavica Silva, Der Paſſawerwaldt*: verſus Occidentẽ, qua Moraviæ contigua eſt *der Schieb* dicitur. Regnũ *Bohemiæ* a Carolo, qui anno CIↃCCCLXVI factus eſt Rex & Imperator, diviſum fuit in XII Regiones, quibus ſingulis annuatim præſunt Capitanei, Baro unus, & alter ex ordine Equeſtri, qui primũ lites minores cognoſcunt inter ſubditos diverſorum Dominiorum. Secundo, ſi qui emergant latrones, licet iis convocare vicinam ſibique ſubjectam Nobilitatem ad graſſatores comprehendendos. Tertio, bello fortuito incumbente, quilibet ad ſuum ſe recipit Præfectum. Invenio in hoc Regno nominari Burggraviatũ *Carlſtein*, ubi Regni Corona aſſervatur. Comitatus *Lobkowitz*, *Haſſenſtain*, *Litzkaw*, *Camethaw*, *Paſſan*, *Melnick*, *Roſenberg*, *Hradetz*; Dominia, *Haſenburg*, *Leip*, *Perſtain*, *Dobitſchaw*, *Walſtain*, *Roſchateck*, *Dachaw*, *Totſnick*, *Wartenberg*, *Schellenberg*, *Koſt*, *Schmirits*, *Liſſaw*, *Kunewaldt*, *Deſſaw*, *Schonpeck*, *Slawa Groſſen Bora*, *Liebenſtain*, *Ioppendorff*, *Gradetz*, *Colourat*, quorũ quædam fortaſſe ſunt Comitatus. Barones, *Trachẽberg*, *Milluſch*. *Praga* ſede Archiepiſcopi ornata eſt a Carolo Rege Bohemiæ & Imperatore, illique additus Suffraganeus Epiſcopus *Litomiſlienſis*. Ad mores venio: de quibus Ioannes Dubravius ſic ſcribit: Tum Morum, tũ ipſius Habitus, quem corpore Boiemi præ ſe ferunt, Leo animal generoſiſsimum (cujus ſyderi Boiemi ſubjacẽt) quaſi quandam imaginem exprimere videtur, ſi vel celſam Boiemorum proceritatem vel latum & validum pectus, vel rigidam fulviſque comis veſtitam cervicem, ſi deinde vocis ſonum arduum, ſi oculos micantes, ſi robur & fiduciã virium intueri, volueris. Solet item Leo contemtu in alia animantia, & nonnullo faſtu turgere, ægreque exarmari, præſertim ſi per ferociam eum aggrediare. Nec ab hac parte Boiemus degenerat: ſed cõtemtum libenter erga alios verbo factoque oſtentat ſuum, ipſamque adeo arrogantiam inceſſu, geſtu, pompa prodit. Eſt & feroculus cum faſtidioſe tractatur: inſuper auſis perinde ut Leo promptus, atq; in his exſequendis firmus & validus: interim tamen ambitioſus & glorioſus. Rurſuſque uti Leo cibi avidus: atque in eo condiendo inſtruẽdoque immodice effuſus.

Silva.

Vulgi mores.

Regio.
Unde dicta.

Bohemiæ verſus Occidentem Moravia, vulgo *Marnhern*, contigua eſt. Nomen habet a fluvio Morava, qui eam regionem perfluit. Veteres Marcomanniam dixere, quia fines Germaniæ, qua Danubio in Pannoniam pergitur, terminabat. Quippe Germanis *Marck*, Limes dicitur, atque inde qui eam coluere Marcomanni i. Limitum finiumque adcolæ dicti ſunt: ut ſentit Dubravius. De his autem Arrianus: Earum gentium, inquit, poſtremi ſunt *Quadi* ac *Marcomanni*, deinde *Jazyges* Sarmatarum gens, poſt *Getæ*; deinde *Sarmatarum* magna pars. Quod autem Moravia antiqua *Marcomannorum* ſedes fuerit, vel hinc liquido conſtat, quod juxta Hanam Fluvium ſæpius ab Agricolis inter arandum inventa fuerint Numiſmata veterum Rom. Imperatorum, inter cæteros M. Antonini, quem plurimæ teſtantur hiſtoriæ gentem hanc debellaſſe. Moneta autem erat, ex hoſte ſpolium, cum hac inſcriptione, DE MARCOMANNIS. Sunt etiam qui ex vocabuli etymo conjiciant, deinceps *Marcomannos* eam Germaniæ Provinciam occupaſſe, quæ vulgo *Die Marck* appellatur, ſeu *Marchia Brandenburgenſis* ultra Albim, verſus Oceanum, cultores enim ejus *Die Marcker* i. Marcomanni, quaſi *Marckmenner* dicuntur. Non deſunt qui ab Equis nomen adeptos *Marcomannos* tradant, ſicut *Marſchalcum* Equitum Præfectum, *Marſtallerum* Equorum ſtabuli Magiſtrum appellamus: ſiquidem *Marrha & Merrhen* Lingua Germanica Equum & Equam ſignificat, unde *Merrhenlandt* interpretantur Equarum Regionem. Probabilior tamen prior eſt ratio.

Situs.

Moraviam ut nunc ſe habet, tribus è partibus juga Montium, aut Silvæ, Saltuſque, aut Fluvii limitant, ab Oriente ab Hungaris, ab Occidente a Bohemis, a Septentrione a Sileſiis. Nam a Meridie Auſtriam verſus plana eſt, & alicubi Thayſa Flumine, alibi rivo quodam ignobili ab ea dirimitur.

Cœli qualitas.
Soli fertilitas.

Aer Regionis mollior, atque ob id corruptioni magis obnoxius dicitur. Regio eſt ut populoſa, ita Frumenti, Vini, rerumque omnium ad hominum neceſſitatem facientium feraciſsima. Croci inſuper maximam copiam ſuppeditat. Regionis poſitio quatenus interius patet, campeſtris, campique ſunt molli & pingui ſolo, ideoque faciendæ ſementi commodiſsimi, ſicut colles Vinetis ſuſtollendis, propter terram Vineis magis quam in Bohemia amicam, itaque & bonitate & ubertate Vini antecellit. Culta vero tota, cultoribuſque adeo referta eſt, ut nullum gregibus armentorum, quæ niſi in ſolitudinibus paſci nequeunt, locum reliquerit. *Sudetæ* Montes juxta Iglam Vrbem Fodinis etiam fœti habentur. Atque hoc jam mirabitur aliquis, ut eſt profecto admiratione dignum, inveniri in Moravia Thus & Myrrham, non ex arbore deſudante, ut alibi, lectam, ſed è ſolo terræ erutam, uno tantum in loco, cui *Gradiſco* nomen, in quo ad hunc diem Thus non ſolum quod maſculum vocant, a ſimilitudine teſtium, ſed quod alia præterea virorum mulierumque membra oſtentat, effoditur. Nuper autem *Venceſlaus* veterum Procerum Familia, eorum qui a Quercu cognominantur, clarus, dum in agro ſuo Sterenbergēſi fūdamēta aggeri piſcinario molitur, corpus hominis integrū invenit, quod nihil niſi Myrrha erat.

Regi

abet a fluvio Mo-
ermaniæ, qua Da-
icitur, atque inde
bravius. De his
zyges Sarmatarum
nannorum ſedes fu-
ndum inventa fu-
e teſtantur hiſtoriæ
DE MARCO.
Germaniæ Provin-
lbim, verſus Oce-
Non deſunt qui
n, *Marſtallerum* E-
anica Equum & E-
men prior eſt ratio.
: Fluvii limitant, ab
die Auſtriam verſus
egionis mollior, at-
ni, rerumque omni-
ſuppeditat. Regio-
que faciendæ ſemen-
n Bohemia amicam,
a eſt, ut nullum gre-
Montes juxta Iglam
lmiratione dignum,
blo terræ erutam, u-
maſculum vocant,
oditur. Nuper au-
is, dum in agro ſuo
il niſi Myrrha erat,
Regn

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Regni titulo olim decorata legitur hæc Provincia. habuitque olim ſuos Reges, qui Imperium tenuerunt in omnem gentem Bohemorum & Polonorum, fuitque Regnum latiſsimum ac potentiſsimum. Circa annum Chriſti ccıↄ *Zuantocopius* ditione tenebat Moraviam, Bohemiam, Sileſiam, Poloniamque, quarum Duces illi parebant. Ipſe autem animis ſublatis de magnitudine ditionis, Imp. Rom. tributa ſolvere, quæ aliquandiu ſolviſſet Ludovico Germaniæ Regi, pernegabat. Petitur ergo magno bello, ſed ipſe quoque magnis reluctatur viribus, tandemque æquis viribus diſceſſum eſt. Sedebant tum Hungari gens nova, ad repagula, quæ illis Moravorum Rex objectaſſet, nec erat ulla tranſcendendi facultas. Imperator qui in animum induxerat, non niſi victor redire a Moravis, undecumque circumſpexit auxilia: aperuit tranſitum Hungaris, immiſitque hoſtem Chriſtianis populis, qui infinitis poſtea malis Provincias afflixerunt. Sic tum opera illorum uſus Imperator ſupprimit Moravorum Regem, & multis peſſundatis atque captis, in fugam eum vertit. Ille elapſus, in profundum ſolus ſe recepit, ſaltum, & projecto Regio apparatu, ad ſolitarium quendam ſe contulit, cujus uſus contubernio, uſque ad finem vitæ eremiticam vitam vixit, & moriturus quis eſſet aperuit, & in Chriſti pace quievit. Tunc Bohemia, Polonia & Sileſia ſuum quæque Provincia Ducem conſtituit, tributum tamen ſuperioritatis agnitione, vel modica pendentes. Eiſdem fere temporibus, imperante Græcis Michaele, venit Cirullus Doctor & Apoſtolus omnium Sclavorum una cum Merodio, & poſuerunt fundamentum Chriſtianæ fidei in Moravia, erexeruntque Epiſcopalem Eccleſiam in Opido Vielagradenſi. Vnde vocati a Romano Pontifice & correpti, cur ſacra celebrarent lingua Sclavonica, reſponderunt, quia ſcriptum eſt; *Omnis Spiritus laudet Dominum*. Nunc autem *Moravia* multo inferiori fortuna quam olim contenta, ſuis deinceps Ducibus, poſtmodum Marchionibus paruit, hodie diſtracta: ejus tamen potior pars, ac pene tota Bohemiæ Regibus; reliqua pars aliis Primoribus ac Baronibus ſubeſt. Gentis Caput ac Marchionis ſedes eſt *Brunna*, Germanice *Brin*, Bohemce *Brno*. Eſt & *Olmuzium*, *Olomontium* aliis, Sedes Epiſcopalis, *Vologradenſis* prius dicta. Vrbibus præter has plurimis, domibus, mœnibus, turribus, & id genus ædificiis clariſsimis abundat: cujuſmodi ſnut *Zwoyma*, *Radiſch*, *Iglavia*, *Nova Civitas*, *Nicloſburgh Mons Nicolai*, *Weiskirchen*, *Cremſer*, *Boſerlitz* olim Marchionum ſedes, & complures aliæ, quæ in Tabula conſpiciuntur. Amnium in Moravia Princeps *Moraua* ſeu *Maravaha*, *Ciabrus* Ptolemæo; vulgo *die Marhe*, habetur, qui Olomuzium principem civitatem circumfluit, & ab illa in Pannoniam defluens, in Danubium tandem ſe ſuis & adventitiis aquis auctus, exonerat. Hic regioni nomen dicitur indidiſſe, ſeu, quod potius crediderim, a Regione ſumſiſſe ſibi nomen. Præter hunc præcipui ſunt *Theya*, vel *Deins*, *Tharſa* Dubravio, nonnullis etiam *Thyſia*. Hic Zuoynam, obitu Sigiſmundi Cæſaris memorabilem, præterfluit & limitem Maravianæ atque Auſtriæ ſtatuit. *Igla*, a quo Iglavia Vrbs nomen ſortita eſt, dirimit Maravanos a Bohemis, ac Maravaniam quoque ingreditur. Cæterum *Odera* Fluvius haud procul Olomuzio ortus,

Vrbes.

Flumina.

ortus,ſuo nomine uſque in Oceanum delabitur. Sunt qui illum a Ptolemæo *Viadrum* vocari autumant. *Oderam* vocant ab Aucupibus vocabulo mutuato, qui ſpeculas avibus ſpeculandis captandiſque conſtitutas, *Odri* appellant: hodieque hujuſmodi ſpeculæ in Moraυia ad fontem Oderæ ab Aucupibus conſtituuntur. Neque *Hana* ſilentio prætereundus, quamvis tenuibus interdum aquis fluens, attamen eos agros rigans, quibus non alii in Moravia Frumenti fertiliores, ita ut frumentarii coloni a largo frumenti velut ubere, jure ſuo illos lumen Moraviæ appellent; in illis præterea ſæpius quam in aliis Numiſmata M. Antonini, Commodique & aliorum nonnullorum Cæſarum, tam aurea quam argentea exſeruntur. Quæ ſane fidem bellorum cum Marcomannis olim in Moravia geſtorum manifeſtam faciunt. Sunt & *Nigra* vulgo *Suarta*, & *Suittwa*, qui Brunnam Civitatem, dignitate proximam Olomuzio præterlabuntur. Piſces varios & quidem magna copia hi fluuii ſubminiſtrant. Regio hæc quā Bohemia minus montoſa, nec tamē prorſus plana. Ponit hoc loco Ptolemæus *Orcynium nemus*, ac *Gabretam Silvam*. *Silva.* Incolarum (qui feroces rapinarumque avidi) ſermo mixtus eſt, Bohemicus tamen prævalet, nam Germanica Lingua in urbibus tantum inter Optimates in uſu eſt; De cætero, ritibus moribuſque perinde morati ut Bohemi, inquit Dubravius. *Mores.* In hujus regionis pagis varie habitant Anabaptiſtæ omnium bonorum communionem profeſſi. In Moravia ponit Mercator Comitatus *Hukenwaldt, Schonberg*. Dominia, *Lomnicz, Dubrantiz, Gennicz, Walſtain, Peitnix, Neuhauſſ, Teleſcb, Bozkowitz, Trebitſcle, Dirnowitz, Ragetz.*

Regio & unde dicta. Sic ſe habet Moravia: ſequitur explicanda jamnunc in noſtra Methodo *Auſtria*, olim *Pannonia ſuperior* dicta. Auſtriæ nomen, Wolfgango Lazio teſte, recens eſt: ab Auſtri venti flatu, qui iſta in regione frequens eſt: vel a voce Germanica *Ooſtreich*, quod nomen veteres Franci regnorum ſuorum limiti poſuerunt, ut *Weſtreich* Occidentali. Atqui Francorum *Ooſtreich* ad Rhenum ſitum fuit: dictumque poſtea *Auſtraſia*, quo nomine amiſſo, videntur Pannonii illud ſibi tribuiſſe, ut auctor eſt idem Lazius lib. 1 cap. 11 Comment. Gent. Auſt. Sunt autem Auſtriaci Francorum & Saxonum ſoboles, qui hunc ſibi tractum fruſtra reluctantibus Hungaris ferro pepererunt. *Situs.* *Auſtria* habet ad Ortum Hungariam: ad Meridiem Styriæ Montes, qui ab Alpibus perpetui in Hungariam & ulteriores regiones protenduntur: ad Occaſum Bavariam: & ad Septentrionem Teium fluvium & Moraviam. *Cœli temperies.* Aere fruitur leni ac amœno, ſalubrique ob Euri viciniam quo perflatur. *Soli fertilitas.* Ager omnis generis Frugum feraciſsimus, & qui minimo impendio colitur. Vili etiam & ſtrigoſo equo Agricola in eo tractu qui Campus Tranſdanubianus ſive Marchianus dicitur, terram arat. Marga, citra quam agri in Bavaria infœcundi, & macri ſunt, quid ſit, Auſtriacis incognitum eſt. Vinum omnis regio fert nobiliſsimum: meracius Germanico, dilutius Hiſpanico. Idque Moravis, Bohemis, Sileſiis, viciniſque Bavaris præbet. Crocum inſuper generoſiſsimum gignit: Zinziber etiam producit juxta Hāburgum, ad radicem Cæcii montis. Argento abundat, non item Auro: Salem partim domi natum, partim importatum habet. *Imperium Majorum.* Rexerunt *Auſtriam* aliquandiu Comites *Babenbergenſes*, quorum primus *Lupoldus* Marchio Auſtriacus ab Ottone II Imp. dictus eſt. Poſtea *Henricus*, Dux ex Marchione factus a Friderico Imperatore. Qua ſtirpe deficiente, *Rudolphus Habſpurgenſis* qui in Cæſarem electus fuerat anno CIↃCCLXXX eam ſui juris fecit, Ducatumque voluit appellari. *Fridericus* II in Regnum etiam evexit. Hujus regionis inſignia olim erant quinque Alaudæ aureæ, in cœleſtino clypeo pictæ: ſed Lupoldus Marchio hoc nomine V, a rei eventu ab Imperio conceſſa nova uſurpavit inſignia, rubro & albo coloribus diſtincta, quod ita totus ſuffuſus ſanguine, in expugnatione Ptolemaidos fuiſſet, cingulo tenus duntaxat (quod album corpus interſecabat) a cruore immunis. Dividitur porro in *Superiorem* & *Inferiorem*, quarum hæc ultra, illa cis Danubium ſita eſt. Habet præterea quoque Styriæ Ducatum, inter Danubium, Muer & Mietz fluvios extenſum, cujus Incolæ partim Germanico, partim Sclavonico idiomate utuntur, ſtrumiſque pendulis deformes ſunt. Habet & Ducatum Carinthiæ inter Muer & Dravum fluvium ſitum. Item Carniam Meridiem verſus. *Urbes.* Primaria Auſtriæ urbs eſt *Vienna* ante Chriſti Servatoris Nativitatem culta a Sarmatis & Windis, quibus ſucceſſerunt Boii, Senones, aliique quos Tiberius Nero in provinciæ formam redegit: *Vindebona* dicitur in Itinerario Antonini: Ptol. *Juliobonam* vocat, uterque ad eam locat X Legionem Germanicam, quam eo loco conſediſſe multa admodum Monimenta perantiqua, tum intra urbem, tum extra eam teſtantur. Legioni huic a ſigno nomen Alaudæ fuit: unde etiam videntur prima orta eſſe Auſtriacorum Marchionum inſignia, Alaudæ quinque.

Dicta

Pannonia ſuperi-
i iſta in regione
n ſuorum limiti
ſuit: dictumque
em Lazius lib. 1
nc ſibi tractum
Meridiem Styriæ
Occaſum Bava-
ubrique ob Euri
lio colitur. Vili
s dicitur, terram
nitum eſt. Vinum
Bohemis, Sileſiis,
juxta Hãburgum,
, partim importa-
Lupoldus Marchio
erico Imperatore.
. xxx eam ſui juris
nſignia olim erant
rei eventu ab Im-
s ſuffuſus ſanguine,
abat) a cruore im-
ſita eſt. Habet præ-
ncolæ partim Ger-
et & Ducatum Ca-
ria Auſtriæ urbs eſt
nt Boii, Senones,
o Antonini: Ptol.
diſſe multa admo-
a ſigno nomen A-
Alaudæ quinque.
Dicta

Dicta etiam eſt *Fabiana.* Otto Friſingenſis lib. I Hiſtor. Frid. cap. XXXII. *Dux tunc demum terga hoſti dare compellitur, & periculis belli exemptus, in vicinum Opidum Viennis, quod olim a Romanis inhabitatum Fabiana dicebatur, declinavit.* Similiter legas in Hiſtoria Severini Epiſcopi Viennenſis. Atque ad hanc adpellationem maxime accedit vulgata & trita apud Adcolas appellatio *Biana.* Idem Lazius *Vendum* a Strabone appellari ait. *Pannonam Vrbem* eam vocat Iornandes: vernacule *Wien; Wydne* Sclavonice. Hanc Vrbem Turcas *Betz* vocare ex D.Carolo Rimio quondam apud Zelimum Turcarum Imperatorem Oratore ſe habere ſcribit Ortelius. *Wetſch* vocat Leunclavius: item *Beetz.* Vrbs clariſsima, ad Danubium Fluvium ſita, Imperatoria ſede nobilis: inexpugnabili murorum ambitu, præaltis foſsis, aggere & vallo cingitur. Mœnia deinde ſpiſſa & ſublimia, frequentes Turres, & Propugnacula ad bellum oportuna habet: ut Vienna ſit munitiſsimum adverſus Turcarum furorem Propugnaculum & Munimentum. Suburbia maxima ſunt & ambitioſa. Ædes Civium amplæ, area & picturis ornatæ, ſtructura ſolida & firma, altæ domorum facies, magnificæque viſuntur. Templa Sanctis dicata, & ampla & ſplendida ſecto lapide conſtructa, perlucida ſunt, & Columnarum ordinibus admiranda. Cellæ vinariæ adeo profundæ ſunt & ſpatioſæ, ut ſub terra non minus, quam ſupra terram ædificiorum eſſe feratur. Platearum ſolum ſtratum lapide duro, ut neque plauſtrorum rotis facile conteratur. Annonæ & potiſsimum vini incredibilis copia, ita ut ducentos & mille Equos XL dierum vindemia exerceat. Chriſtianam Religionem admiſit anno CCCCLXIV Doctore Severino, qui etiam II ibi Baſilicas exſtruxit. Hiſtoria hujus Vrbis peti poteſt a Lazio & Ottone Friſingenſi. Vrbem Fredericus II ornavit auxitque: ut & ſequentes fere omnes Auſtriæ Duces. Nobiliſsimum in ea Gymnaſium Artium Scientiarumque conſtitutum eſt a *Friderico* Imperatore: renovatum poſtea ab *Alberto* Archiduce anno CIƆCCCLVI. Id poſtea ſeditionibus inter ſtudioſos gliſcentibus collapſum ſubverſumque eſt. Viennæ clari fuere Wolfgangus Lazius Medicus & Hiſtoricus Ferdinandi Imperatoris: Iulius Alexandrinus, Mathias Farinator. Fuit & Theologiæ Profeſſor in Academia Viennenſi Iohannes Haſelbach, qui adeo diffuſe ſolebat explicare, quæ auditoribus propoſita enarrabat, ut viginti unum annos legens in Eſaia Propheta, ad finem primi capitis non pervenerit. Claram urbem fecit obſidio Turcarum anno CIƆIƆXXIX fortiter a Civibus tolerata, in qua Turcarum LXXX millia periiſſe memorantur. Eſt & in Auſtria Superiore *Gmunda,* Opidum quidem non ita magnum, quod tamen venuſtate & elegantia commendatur, ſitum ad Lacum qui inde appellationm trahens *Gmundanus Lacus*, dicitur, ex quo Auſtriæ Flumen Dravus oritur. Gmundæ magna & lucroſa eſt negotiatio Salis, quod præſtans & acre ex vicinis Montibus effoditur, & Gmundam allatum, vaſculis (quæ patria lingua, *Kivelen* indigitant) impoſitum per Dravum in Danubium tranſportatur, unde Viennæ & in aliis Auſtriæ, Hungariæ, Stiriæ, Carinthiæ viciniſque Civitatibus magno commodo & lucro Gmundanorum diſtrahitur. Vrbes præterea & antiquæ & nobiles multæ in Auſtria ſunt, maxime tamen inſignes *Lintzium, Styra, Wadenhoffum, Melicum,* Caſtellum antiquitus Claudionum: *Cremiſium, Cetro* Caſtellum, hodie *Zeiſſelmaur, Santohippolytus, Neuburgum* duplex, alterum a Cœnobio, a frumento alterum

dictum

dictum: *Petronella* nunc vicus, magnæ olim urbis, id quod rudera & ruinæ indicant, veſtigium: Nova Civitas,
Pruck, ad ripam Leythæ fl. ſita, *Hamburga*. Sunt & alia Opida plurima, quæ brevitatis ſtudio prætereo. La-
cus complures habet, cujuſmodi ſunt *S. Wolfgangi*, *Uſſere*, *Urſee*, *Filleſee*, *Eynſidlerſee*. Ac fluminibus irri-
gatur permultis: horum *Danubius* primum eſt, olim regionis terminus, nunc eam mediam ſecans. Reliqua
ſunt *Athoſinus*, *Genus*, ſeu *Onaſus*, *Tranus*, *Traunus*, *Erlaphus*, qui ad Cellam templo virginis Matris celebrem, *Lacus.*
ex Lacu amœniſsimo oritur: *Traiſius*, *Ypſius*, *Melicus*, *Marchia*, *Teius* qui Moraviam ab Auſtria diſpeſcit, *Flumina.*
bus vario Piſcium genere nobilis, *Leytha*: & in quo ſcitiſsimi ſaporis Cancri, *Suegadus*, & alia. Montibus mul-
tis attollitur, quorum præcipui ſunt *Cecius Mons*, vulgo *Calenberg*, a Danubio ad Dravum fl. extenditur, ejus *Montes.*
portiones ſunt, *Schneberch*, *Semering*, *Kemperg*, *Hertperg*, *Deubſperg*, *Heuſtperg*, *Plaitz*: *Cognamus* Mons
hodie *der Haimburgerperg*, a Danubio ad Arabonem trahitur. Silvis hinc inde conſperſa eſt regio quæ Hercy-
niæ quoque portiones ſunt ac Lunæ Silvæ: dicunturque hodie *der Freyſtetter und KonigWiſerWaldt*. Ad alia *Silva.*
pergamus. In Vrbe Vienna duodecim quotidie Magiſtratus jura dant & leges dicunt. Quorum quatuor *Ratio guberna[ndi].*
ſunt Eccleſiaſtici, Pataviensis Epiſcopi Officialis, Viennenſis Epiſcopi Officialis, Capitulum Cathedralis *di.*
Eccleſiæ, & Vniverſitatis Rector. Sunt item quatuor Vrbani, & quatuor extra Vrbem: ex quibus præcipui
ſunt, quem vocant *Regimentum*, unde omnes Inferioris Auſtriæ jura petunt, & quem *Fiſcum* ſive *Cameram* ap-
pellant, quo omnes rationes earundem provinciarum referuntur. Reliqui his ſubjecti ſunt, & a quibus ad
ſuperiores provocatio libellorum fit, Senatus Provinciæ cum ſuis Mareſcalcis, Ordinati Provinciæ, Sena-
tus Vrbanus cum ſuo Conſule, Prætorium Vrbanum, Telonarii Iudicium, & Mercatorum Prætorium, quod
Handgraviattum vocant, de quibus fuſe in ſua Vienna differit Wolfgangus Lazius Viennenſis. Tertius au-
tem Circulus Imperii eſt *Auſtriacus*, in quo II ſunt Ordines. In I ſunt Eccleſiaſtici, Epiſcopi *Tridenti-
nus (Trent) Brixienſis (Brixen) Goricenſis*, *Segovienſis*, *Labachienſis*, *Viennenſis*, *Teutſch Ordens Maiſter*, *Ordens
Maiſter in Eiſchtal.* In II Principes ſeculares, Archidux *Auſtriæ*, Co. *Schaumberg*, Baro *Wolkenſtain*, *D. Senſter*
D. Roggendorff, Co. *Hardeck*. Et præter Principes Imperii invenio in Auſtria nominari Comitatus *Thurn*,
Cremtz, *Ortenburg*, *Perneck*, *Garb*. Freyhern, *Landskron*, *Wanberg*, *Hobẽ*, *OſterWitz*, *Neuberg*, *Guetenhag*, *Teuf-
fenbach*, *Mairhofen*, *AWerſperg*, *Dorneck*, *SaraW*, *Hartenſtain*, *SchWartzenaW*, *Tiernſtain*, *Wachauthall*, *Hoffkirchen*,
EytZing. Dominia item, *Aichelperg*, *Caltenprun*, *Maſſenperg*, *Stubenberg*, *Heggenberg*, *Stakrenberg*, *Liechtenſtain*,
[L]oſenſtain, *Puchaim*, *Luetkurt*, *Porges*, *Schonkirchen*, *Schifftenberg*, *Altenſperg*, *Hornſtein*, *Seiberſdorff*.

Saliſburgen-

Regio & unde dicta.
Soli fertilitas.
Imperium majorum.
Urbs Saliſburgum.

Salisburgenſis Epiſcopatus ab urbe Metropolitana Saltzburgo nomen habet. Franciſcus Irenicus ex quinque Epiſcopatibus Bavariæ hunc primum vocat. Hujus territorium omnis generis Metallorum dives eſt, Auri, Argenti, Æris & Ferri. Reperitur hic quoque Vitriolum, Sulphur, Alumen & Antimonium. Sunt quoque Marmoris Lapidicinæ. Plana loca etiam conſitionibus, agris, Frumentoque apta. In Montibus frequentia quoque aucupia, ac Ferarum venatio. Salisburgenſes Præſules nominat Munſterus LVIII; ultimum *Erneſtum* Comitem Palatinum Rheni, Bavariæ Ducem, Alberti & Kunegundis Friderici Imperatoris Filiæ Prolem. Porro ſedes iſta ſub *Arnone* x Eccleſiæ hujus Antiſtite Archiepiſcopatus titulo inſignita eſt a Leone III. Habetque ſub ſe Suffraganeos Epiſcopos, *Tridentinum*, *Patavienſem*, *Viennenſem*, *Gurcenſem*, *Brixienſem*, *Friſingenſem*, *Seccovienſem*, *Laventinenſem*, & *Chyemenſem*. Metropolis eſt *Saltzburgum* vel *Saliſburgum*, vulgo *Saltzburg*, quod nomen a Saltzach fluvio accepiſſe creditur: quanquam alii a Sale quod in ejus vicinia effoditur, Saltzburg dici autumant. *Juvantia* vel *Juvavia*, vel *Juvavium* olim dictum fuit a juvando, Germanice *Helffenburg*, quod Caſtrum ibi exſtruxerit Iulius Cæſar, juvamen ſeu ſubſidium ac refugium Legionibus ſuis contra Germanos quos debellaturus erat. Traduntur namque Romani cecidiſſe Germanorum 3400000, ac 1500000 in captivitatem duxiſſe. Alii nomen *Juvaviæ* a Iuvavio cognomini & adjacente fluvio obtinuiſſe credunt. Dicitur & *Juvenſe* Caſtrum in lib. Notit. ut Pighius docet in Hercule Prodicio. Aventinus adſerit ex veteribus diplomatis oſtendi *Pedicum* Ptolemæi eſſe, pagumque ibidem adhuc nomen ſervare. Franciſcus vero Irenicus ſcribit Gamanodurum, aut Badacum Ptolemæi eſſe: cui & Volaterranus adſtipulatur. *Juvaviæ* meminit Antonini Itinerarium. Sed *Helffenberg* vocabulum vetuſtius eſſe *Juvavia*; putat Gaſpar Bruſchius: atque ex eo *Juvavia* factum, quod idem ſignificat. Pighius ſcribit, in hujus urbis templo ſe legiſſe hos verſiculos:

Tunc Hadriana vetus, quæ poſt Juvavia dicta,
Præſidialis erat Noricis, & Epiſcopo digna
Rudberti ſedes, qui fidem contulit illis
Chriſti, quam retinet, Saltzburgum ſero vocata.

Rupertus enim vel Rudpertus Epiſcopus Wormacienſis ex Regia Francorum ſtirpe ortus, cum poſt Regis Childeberti obitum a ſede ſua pulſus eſſet, circa annum Salutis IↃXL, ad Theodonem Ducem Bavariæ Ratisbonam venit, eum inſtruxit, & baptiſavit, ejuſque nutu Noricum peragrans multos convertit & Chriſto dicavit. Incidens autem in ruinas deſolatas veteris Iuvaviæ Locum Epiſcopatui idoneum, Baſilicam ibi in honorem S. Petri conſtruxit, Monaſterium Ordinis S. Benedicti adjecit, rexitque ibi Epiſcopalem Eccleſiam annis XLV, mortuus anno D. IↃCXXIII. Urbs hæc in mediis Alpibus ſitum habet: decenti Murorum ambitu, Turribus & Propugnaculis, tam publicis quam privatis ædificiis cultiſſima: Regia quondam Sedes ac Domicilium, quando & ſuperbiſſima ex Marmore Fanorum ſtructura præ cæteris caput extulit urbibus. Maxima fluminis ſituſque oportunitas hoc præſtitit. Nunc etiam Archiepiſcopali dignitate inclareſcit, qui

Irenicus ex quin-
Metallorum dives
n & Antimonium.
que apta. In Mon-
Munſterus LVIII;
derici Imperatoris
ulo inſignita eſta
s, *Gurcenſem*, *Bri-*
el *Saliſburgum*, vul-
ejus vicinia ecfo-
ando, Germanice
n Legionibus ſuis
rum 3400000, ac
vio obtinuiſſe cre-
inus adſerit ex ve-
Franciſcus vero
tur. *Juvavia* me-
ruſchius: atque ex
erſiculos:
lis
ſero vocata.
, cum poſt Regis
cem Bavariæ Ra-
onvertit & Chri-
idoneum, Baſi-
e ibi Epiſcopalem
bet: decenti Mu-
: Regia quondam
aput extulit urbi-
gnitate inclareſcit,
qui

qui primæva quidem inſtitutione Laureaci, tum Patavii, rerum viciſsitudine huc tranſlatus fuit. Habet hæc Vrbs paludes, planiciem, colles & montes. Paludes præbent paſcua, montes aucupia & venationes nonnullas. In hac Vrbe Sepulchrum viſitur Theophraſti Medici celeberrimi in Noſocomio apud S. Sebaſtianum cum tali Epicedio: *Conditur hic Philippus Theophraſtus inſignis Medecinæ Doctor, qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropiſin, aliaque inſanabilia corporis contagia mirifica arte ſuſtulit, ac bona ſua in pauperes diſtribuenda collocandaque ordinavit. Anno* M.D.LI. *die 24 Septemb. vitam cum morte commutavit.*

Flumina. Fluminibus ac rivulis innumeris propemodum rigatur hæc regio, qui ex Montibus ſcaturiunt. *Anaſſus* fluvius in Septentrionem defluit, quem *Altzius*, *Saltzius*, *Matichius*, ſuis aquis augent. *Traunus* ibidem ex Lacubus oritur. Hinc etiam *Mur* & *Dravus* nobilis amnis oriuntur, quem poſteriorem Plinius nominat lib. III cap. XXV eumque ex Noricis fluere tradit. Reliqui ignobiliores rivuli in hos quos modo nominavi effunduntur.

Montes. Ditio omnis montoſa, jugiſque Montium, quæ adcolæ *Taurn* vocant, aſpera. Hinc iſta ſunt, *Radſtatterthaurn*, *Felbergthaurn*, *Kornthaurn*, *Caſteinerthaurn*, multique alii adeo alti, ut, qui media æſtate eos conſcendunt quum ad verticem perventum eſt, frigore infeſtentur; nullus curribus locus, anguſti calles, adeoque interdum præcipites, ut vix jumento clitellario etiam adſueto iter ſit, grandia vero pericula ſcandentes maneant, quum aut ſubito exorti venti in præcipitia homines abripiant, aut immenſi convolutarum nivium globi ſilvas, ſaxa, jumenta, atque etiam domos vicinas ſæpe obterant. Ex his Montibus Amnes frequentes defluunt, de quibus ſupra meminimus. Montes etiam præter ſupra dictos *Tauros*, habet in Meridiem verſus, Alpes quos *Albim* ipſi vocant: variis quoque cognomentis adſcitis, ut *Villacher Albin*, *Swanberger Albin*, &c. Item *Creutzbergum* Montem, *Lettachbergum*, & in Oevina valle metalliferos de quibus ſic cecinit Conradus Celtes lib. Amorum II ode VI.

Qui mihi de celſis nuper fuit Alpibus actus
Oenus ubi, atque Atheſis murmura rauca facit.
Argenti æterno ſcaturit qua vena Metallo,
Et ditat totam patriam Alemanicam.
Hic halant liquido, puro & de fonte Salinæ.
Ditantes Bavaros, Auſtriacoſque Duces.
Hic turba eſt tetræ nigræque ſimillima morti,
Qui ſolvunt vaſtis ignibus æra ſuis.
Haud credas noſtris decocta Metalla per ignem,
Sed Phlegetontæis mundificata vadis.

Silva. Silvis quoque hic Epiſcopatus non deſtituitur. *Hardionem* enim, *Henhardum* & *Weyhardum* Silvas ad Septentrionem poſitas habet. Verum de Epiſcopatu Salisburgenſi hæc jam dicta ſufficient; reliquum eſt ut de Carinthiæ Ducatu quem hujus Tabulæ titulus etiam præ ſe fert, nonnulla dicamus.

Carinthiæ Ducatus.

Regio unde dicta. *CARINTHIA vel Carnithia* (quod Rithaymero auctore rectius ſcribitur) a *Carnis* populis nomen ſuum obtinuiſſe videtur, qui vetuſti ejus loci Incolæ ſunt, utpote quorum & Plinius & reliqui in ho

lo

loco meminerunt Geographi. Vtrum vero a Carnunto, veteri Opido cujus crebra apud auctores mentio eſt, nomen hi ſuum traxerint, an vero ipſi a ſe urbem denominarint, dubium fecit rei vetuſtas. Eſt is locus in Ripenſi Pannonia, ſeptem fere Vienna Milliaribus diſtans, ubi non obſcura celeberrimæ olim urbis indicia, monimenta ac rudera, etiamnum extant, ei nunc D. Petronellæ nomen eſt. Dicuntur vero & *Carnioli* Germanice *Karnten, Krain, Karſt.* Habet autem hæc Regio ab Ortu & Septentrione Styriam, ab Occaſu & Meridie Alpes & Forum Iulii contingit. Hujus pars eſt Carniola. Multæ in hac Regione valles *Soli fertilitas.* colleſque Tritici feraces. Solinus cap. xxx ait, Agrum Noricum frigidum & parcius fructuoſum, qua vero *Urbes.* ſubducitur a jugis Alpium admodum lætum. Metropolis Regionis eſt *Santo-Vicus* urbs minime negligenda ad Glanam Fluvium. Forum habet ſatis ſpatioſum, ac perennis aquæ Fontem limpidiſsimum. Sunt præterea *Villacum* Opidum, domibus in fronte coloribus hiſtoriiſque magnifice depictis, ſpectatoribus gratum. Situm eſt in planicie altiſsimis rupibus ſeptum ad Dravum flu. Ponte lapideo ejus oras connectens: *Clagenfurtum* urbs bene munita, *Claudia* antiquitus, Lazio teſte, vocata. Sunt qui ſcribunt, ejus urbis Cives furibus adeo eſſe inexorabiles, ut leviſsima etiam furti ſuſpicione notatus, inauditus ad crucem abripiatur, poſt ejus diei quo ſupplicium de eo ſumptum eſt, tertium, de mortuo judicant: quem ſi inſontem cognoverint, honorifice ſepeliunt: ſi jure eum damnatum compererint, pendere ſinunt. Sed hanc Fabellam commentitiam vocat Rithaymerus. *Friſachum*, magnam referens vetuſtatem; *Wolſpergum* Lavando flu. adjacens: *Lacus.* *Santo Leonardus* &c. Multi in hac regione Lacus, multi Amnes. Lacus ſunt *Mulſetterſee, Oſſiacherſee, Werdſee, Lavandtſee, Iudenburgerſee, Weyſſee.* Inter Amnes præcipuus *Dravus*, qui per Stiriam ac *Flumina.* Pannoniam in Danubium fertur. Hand inferior *Savo, Glana, Schlemicza, Lavanda*, quos omnes Dravus abſorbet. *Mura* quoque eidem Dravo miſcetur. Pleriqne autem dictorum flu. huic Regioni Fontes ſuos debent, ac in eadem Oſtia ſua habent. Montibus undique innexa eſt Regio. Excelſa enim Alpium capita, ut Strabo ſcribit, continua hactenus extenduntur, & unius Montis faciem exhibent, remiſſa inde & inclinata, *Montes.* plures in partes, & plures in vertices attolluntur. Tauri portiones jugaque crediderim, unde ab Incolis ſuis nominibus diſtincta. Ab Occidente *Gaſtein Taurn, Villacher Taurn, Raſtatter Taurn, Karnen Taurn,* vocantur. Nonnulli vero vertices Alpium nomina ſervant, ut ſunt *Modringalbn, Serbiſalbn, Sanalbn,* & c. Et Dravo flu. *Dietzpergus* imminet, & ſuper hunc Mons Argentatus eſt, adcolarum lingua *Silber Berg*: *Raſpergus Mons* Muræ ac Iſaræ fontes habet, altero in Meridiem, altero in Ortum fluente. Inter hos vero Tauri Alpiumque editiſsimos colles, Silvæ Lucique ſparguntur, Hercyniæ Silvæ portiones, uti ſunt *Hirſchpuhl,* *Silvæ.* *Priewaldt, Adelwaldt, Eremus* vulgo in *der Eynod* ſilvæ. Mineris prædictę Alpes, Ferri, Argēti, Auri turgēt. Quantum ad Eccleſiaſticam Iuriſdictionem attinet, ea inter Epiſcopum Saltzburgenſem, & Patriarcham Aquilegienſem partita eſt, inquit Paracelſus. Ritum apud hos inſolitum ac minime vulgarem inaugurandi Principes accuratiſsime in ſua Europa deſcribit Pius II, & Munſterus lib. III Coſmographiæ.

Poloniæ Regnum.

Regio & unde dicta. POLONIA a planitie terræ (quam ipſi etiamnum *Pole* vocant) nomen habet. Vaſta admodum regio eſt: ad Septentrionem Boruſsiam & Pomeraniam reſpicit, ad Orientem Solem Maſſoviam & Lithuaniam; *Situs.* qua Merides eſt Ruſsia & Hungariæ Montibus clauditur: qua Occidens Luſatia, Sileſia & Moravia. Longitudo CCCCLXXX, latitudo CCC Millarium. *Cæli temperies.* Regionis Aer purus, ſed frigidus rigenſque ac ſeveræ hyemes. *Soli fertilitas.* Regio omnis plana, fertilis Hordei, Frumenti, Leguminum. Abundat Fructibus, Cera, Melle, Butyro. Habet & Salis maximam copiam, qui ex terra eruitur. Habet & Æris Fodinas in Montium jugis, *Tatri*, ab incolis dictis: nec non Sulphuris. *Animalium varietas.* Abundat inſuper Armentis, adeo ut Saxonia multæque gentes Germanicæ Polonicis Bubus victitent. Varii generis videre eſt ibi Animalia, magnamque Pecudum & Ferarum copiam. Habet Vros, Biſontes, Tauros & Equos ſilveſtres, Onagros, quoque & ejuſmodi. Nec deſunt Aves variæ magna copia, ad aucupia invitantes. *Imperium majorum.* Regni titulum & Majeſtatem accepit Polonia anno CIↃI regnante *Boleſlao Chabri*, qui ab Ottone III Romanorum Imperatore regium diadema accepit. Poſt annos vero LXXVII ſub *Boleſlao Audaci*, qui crudeliter Staniſlaum Cracoviæ Epiſcopum trucidavit, regio diademate a Pontifice Romano privata eſt. Iterum tamen recuperatum eſt avitum jus, electo in Regem *Premiſlao* II, Duce majoris Poloniæ & Pomeraniæ, anno CIↃCCXCV. Dividitur hæc regio in Poloniā *Majorem* & *Minorem*. *Major* eſt magis Septentrionalis, eamque mediam interſecat Varta fl. *Minor* eſt Auſtralis eamque Viſtula pererrat. In Majore Polonia Civitates principales iſtæ. *Urbes.* *Poſnania* ad *Vartam* & *Proſnam* fluvios, inter colles condita, muro duplici: ædes habet lateritias amplas & multas: ſuburbia vaſta ad Vartæ ulteriorem ripam, ſtagno ingenti paludibuſque circumdata: nundinas etiam binas quotannis admodum celebres, & Epiſcopatus ſedem. Habet ſub ſe Opida iſta, *Koſcien* inter lutoſas paludes VIII milliarium intervallo. *Miedzyrzecze*, cujus domus omnes ligneæ, eſtque finitima Sileſiæ & Pomeraniæ: *Oſtreſow* in planicie inter Silvas ſita; *Wſchow*, *Sremck*, *Prenez* & *Rogozno*. *Caliſia* Civitas eſt muro circumdata, inter paludes, quam Proſna fl. præterlabitur. Arcem muratam hoc loco fuiſſe, ruinæ teſtantur. Sub hac ſunt *Gueſno*, *Pyzdry*, *Wartha*, *Naklo*, *Land*, *Konin*, *Slupeza* & *Kolo*. *Gueſna* muro circumdata eſt, in planicie, inter lacus colleſque. Hæc prima omnium Civitas a *Lecho* condita eſt: in hac Princeps Poloniæ *Beleſlaus Chabri* ab Ottone III Romanorum Imp. Regium Diadema accepit, quo ad hoc uſque tempus Reges Poloniæ utuntur. *Siradia* Civitas lignea muro ſepta eſt in planicie. Sub hac ſunt *Vielunia*, *Sadeck*, *Petricovia*, *Roſprza*, & *Spicimiria*. *Petricovia* paluſtri loco ſita, lutoſa eſt. *Lanciſia* Civitas eſt haud inamœna, muro foſſaque clauſa, in planicie. Sub ea ſunt *Orlovia*, *Piatec*, *Breſinia*, *Kornazew*, *Biechow*, & alia nonnulla Opida. *Cuiavia* ſive *Vladiſlavia* urbs ampla eſt, habet ſub ſe *Bidgoſtiam* ad Budam fl. navigabilem, quo merces ex Polonia in Viſtulam deferuntur. *Breſtia* ſub ſe habet *Radzieiow*, *Cruſphiciam* & *Cowalow*. *Cruſphicia* poſt Gneſnam omnium Polonicarnm urbium prima eſt, lignea, cum arce lateritia, ad Lacum *Goplo*, ex quo Lacu Mures olim prodierunt, qui *Pompilium* Principem Poloniæ in ea Arce juſta numinis ira vindictam depoſcēte devorarunt.

Rava

lmodum regio
iam & Lithua-
, Silesia & Mo-
idus rigenſque
Fructibus, Cera,
n Montium ju-
multæque gen-
ue Pecudum &
uſmodi. Nec de-
onia anno CIϽI
pit. Poſt annos
regio diademate
em *Premiſl* to II,
orem & *Minorem*.
nque Viſtula per-
, inter colles co
ripam, ſtagno in-
piſcopatus ſedem.
ecze, cujus domus
ow, *Sremck*, *Prenel*
Arcem muratam
Za & *Kolo*, *Gueſna*
condita eſt: in hac
cepit, quo ad hoc
o hac ſunt *Vſelunia*,
vitas eſt haud ina-
ow, & alia nonnulla
em, quo merces ex
uſphicia poſt Gneſ-
quo Lacu Mures o-
oſcete devorarunt.
Rava

Urbes.

Rava Civitas lignea eſt ad flu. Ravam: habet ſub ſe Opida *Sochaczoviam*, *Goſtinin*, & *Gambin*. *Ploczko* amœna Civitas in colle ad Viſtulam, ſedes eſt Epiſcopalis: ſub hac ſunt *Bielſko*, *Raczyayaz*, *Sieperoz*, *Srensko*, *Mlawa*, *Plonsko*, & *Radzanow*. *Dobrinia* in ſcopulo ad Viſtulam ſita eſt, in ea Arx fuit quam Crucigeri demoliti ſunt. Sub hac *Slonsk*, *Kipin* & *Gorzno*. In Polonia vero minore urbes principales hæ ſunt, *Cracovia*, *Sandomiria* & *Lublinum*. *Cracovia* in planicie ad Viſtulam exſtructa eſt (eam Petrus Appianus putat eſſe Ptol. *Carrodunum*) muro duplici, valloque firmiſsimo. Arcem habet in ſcopulo eminenti, quem *Vanel* dicunt. In hac urbe Regum Poloniæ ſedes eſt, & ſepultura. Gymnaſium quoque celebre ſtudiis Philoſophiæ & Artium. Carent autem Cracovienſes Advocato ſupremo, ſed Rex ipſe Præturam Cracovienſem obit. Caſtellanus quoq; Cracovienſis Palatino in Senatus conſeſſu prior digniorque eſt, cum in cæteris Regni Provinciis Palatinus Caſtellano præferatur. Cracoviæ tres Civitates contiguæ ſunt *Clepardia*, *Stradomia*, & *Caſimiria*. Habet ſub ſe Ducatus duos, *Zatocenſem & Oſuniocimenſem*. Opida ei ſubſunt hæc, *Biecz*, *Uvonincz*, *Sandecz*, *Lelow*, *Kzyız*, & *Proſzovice*. *Sandomiria* Civitas Principalis illius diſtrictus, muro circumdata, in colle ad viſtulam ſita eſt, abeſt Cracovia XXII mill. Arcem habet antiqui operis & ut tunc bella erant, ſatis munitam. Sub ea ſunt *Checiny* in loco plano, fodinis Lazuri clara, in quibus etiam Argentum reperitur, *Korczin*, *Wiſlicia*, *Pilzno*, *Opoczno*, *Radomia*, *Polomeck*, *Zannichoſt*, *Zarnow*, *& Malogoſt*. *Lublinum* Civitas præcipua illius diſtrictus, ultra Viſtulam eſt, muro, foſſa, ſtagnis, arce munita. In hac quotannis triplices ſunt nundinæ, ad quas conveniunt Turcæ, Armeni, Græci, Germani, Moſchovitæ, Lithuani, aliique. Arcem fl. adluit *Byſtrzna*. Sub ea ſunt *Vrzendow*, *Lulow*, *Parcow* & *Caſimiria*. Porro Poloniæ regio ſtagna habet permulta & Lacus, in quibus omne Piſcium

Lacus.

genus. Nobiliſsimis etiam fluminibus rigatur, quorum primum eſt *Vandalus* ſive *Viſtula*, Germanis *De*

Flumina.

Wixel. Sequuntur *Chronus*, nunc *Pregel*, *Nyennien*, *Ruhon*, *Viadrus*, *Varta*, *Tyras* nunc *Nyeſter*, *Hypanis*, hodie *Bugh*, *Boryſthenes* nunc *Nyeper*. Præter hæc minorum gentium multa. Montes ferè nulli ſunt, præ-

Montes.

terquam qua in Meridiem vergit, ac ab Hungaria *Sarmaticis Carpathiiſque* montibus quos *Tatri* Incolæ vocant, dirimitur. Silvis pene omnis regio obducitur, quæ Hercyniæ portiones ſunt. Sed de his hactenus.

Silvæ.

Ratio gubernandi.

Status autem Politicus Regni Poloniæ II habet Membra. I Eccleſiaſtici in quibus ſunt Archiepiſcopi II, *Gneſnæ & Leopoli*. Epiſcopi *Cracoviæ*, *Ploczko*, *Chelmæ*, *Vladiſlaviæ*, *Pomeſaniæ*, *Varmiæ*, *Culmæ & Sambienſis*, *Poſnaniæ*, *Premiſliæ*, *Cavenez*, *Vilnæ*, *Mednicque*, *Luceoriæ*. In Livonia *Rigæ*, *Derptæ*, *Abſel*, *Revaliæ*. II Nobiles, in quibus ſunt Caſtellanus *Cracoviæ*: Palatini, *Cracoviæ*, *Poſnaniæ*, *Sandomiriæ*, *Kaliſchi*, *Siradiæ*, *Lanciſo*, *Brezeſte*, *Inowladiſlaviæ*, *Ruſſiæ*, *Podoliæ*, *Lublin*, *Belze*, *Plocenſe*, *Mazoviæ*, *Rava*. Item in Lithuania *Vilnæ*, *Trochi*, *Poletſco*, *Novogrod*, *Vitelliæ*. Item in Pruſsia, *Culmæ*, *Marienbourg*, *Pomeraniæ*. Caſtellani *Poſnaniæ*, *Sandomiriæ*, *Kaliſche*, *Voinice*, *Gneſnæ*, *Siradiæ*, *Lanciſe*, *Brizeſte*, *Inowladiſlaviæ*, *Leopoli*, *Camenecia*, *Lublin*, *Belze*, *Plocenſe*, *Geine*, *Ravenſe*, *Sandeciæ*, *Myedzeris*, *Viſlicie*, *Biece*, *Rogoſtiæ*, *Radom*, *Zawichoſt*, *Landenſe*, *Sreme*, *Zarnowe*, *Mologoſt*, *Vielune*, *Premiſliæ*, *Haine*, *Sanoe*, *Chelme*, *Dobrine*, *Polanecie*, *Premetenſe*, *Criſwinenſe*, *Czecoviæ*, *Nakle*, *Roſpirie*, *Byechoviæ*, *Bydgoſtiæ*, *Brezezine*, *Cruinicie*, *Oſvecimenſe*, *Camenetz*, *Spicimirie*, *Inowlodenſe*, *Revaliæ*

Zavol

Zavoloc, *Sochazoniæ*, *Vaſoviæ*, *Goſtine*, *Viſne*, *RacieZ*, *Sieprecenſe*, *Wiſogrod*, *Riprin*, *ZabrochZinenſe*, *Circhanoviæ*, *Livenſe*. In Lithuania *Vilnæ*, *Trochi*; In Pruſſia *Culmæ*, *Elbingen*, *Pomerania*. Capitanei, cujus officii permulti ſunt in toto Poloniæ Regno. Mareſcalli II, *Regni & Curiæ Regiæ*. Status Eccleſiaſticus conſtat his Archiepiſcopis & Epiſcopis, qui dicti ſunt. Viri plerique Nobiliores, excellenti ingenio præditi ſunt, multiſque & longinquis peregrinationibus prudentiam ſibi & multarum linguarum peritiam compararunt: Impavidi ſunt, & cum hoſte etiam robuſtiſsimo pugnam non detrectant; læſi a Magnatibus, injuriam omni conſanguineorum, clientum, amicorum, & familiarium confœderata manu ultum eunt, neque ante ceſſant, quam vel vindicarint, vel occubuerint. Poſtremum non tam liberales ſunt quam profuſi: quod vitium augent frequentibus commeſſationibus, & immodicis largitionibus; tum etiam ingenti clientum ſervorumque quos alunt, veſtiunt, & ornant numero.

Sileſia.

Et hæc de Poloniæ Regno: reſtat paucis explicanda *Sileſia*. Nomen illi ab amne cognomini, ut tradit Conradus Celtes. Alii aliunde derivant. Terminatur a Septentrione & Ortu Polonia: a Meridie Moravia & Hercynia Silva, ab Occidente Luſatiæ & Bohemiæ parte. Longitudo eſt CC mill. paſſ. Latitudo LXXX. Aer quamvis paulo frigidior, utcunque tamen mitis & clemens. Ager quod crebris torrentibus ac rivulis irrigetur, fertilis admodum eſt, ac res naſcentes ex terra, magna ubertate in pleriſque locis fundit, & alicubi venas Auri, Argenti, Plumbi, & Ferri gignit: res etiam ad veſtitum non modo ſuarum, ſed multarum etiam gentium conficiendum largiſsime ſuppeditat. Vrbes hic cultæ & legibus artiumque humanarum ſtudiis exornatæ. Metropolis ejus eſt *Uratiſlavia*, *Budorchis* ut quidam volunt Ptol. vulgo *Breſlaw*. Dugloſſus ſcribit, eam exſtructam a Mieſlao Duce Poloniæ, paullo ante annum Chriſti milleſimum. Inde poſt annos XL ornatam eſſe Epiſcopatu a Caſimiro Rege Poloniæ: his incrementis tantum aucta eſt, ut ejus Civitatis Antiſtites *Aurei Epiſcopi* ob divitias & rerum omnium copiam dicerentur. Anno CIↃCCCXLI tota in favillas abiit. Sed ſub Carolo III Imperatore ex lateritia facta eſt aurea. Memorabile eſt quod de Turri templi S. Elizabethæ teſtatur ſequens inſcriptio. MIRABILIS IN ALTIS DOMINVS. Situs loci, ædificiorum ſplendor, turrium, templorum, pontium ſtructura, platearum diſpoſitio, urbem vehementer commendant. *Niſſa* Epiſcopalis eſt Civitas. Sunt præterea in hoc tractu Duc. XV, *Lignicenſis*, *Bregenſis*, *Teſchinenſis*, *Monſterbergenſis*. *Olſvicenſis*, & *Becuſtadienſis*; tres veteres familiæ, videlicet *Lignicenſis*, *Teſchinenſis*, & *Monſterbergenſis* adhuc obtinent. *Tropavienſis*, *Opolienſis*, *Niſſenſis*, *Uratiſlavienſis*, ſive *Breſlaw*, *Swidnicenſis*, *Hurenſis*, *Glacienſis*, *Ratibornenſis*, & *Sagonenſis*: Sed hos poſtremos Reges Bohemiæ, extinctis veteribus dominis adepti ſunt. Baronum III Familiæ, videlicet a *Trachenberg*, *Vertenberg*, & *Pleſſenſis*. Supremum Regis Tribunal Sileſia eſt Vratiſlaviæ, ubi & ſedes eſt Epiſcopalis, quemadmodum & Niſſæ. *Viadrus* per hanc regionem labitur, in quem undique plures amnes & rivi confluunt, *Elsa*, *Ola*, *Bobrus*, *Baruſius* & alii.

Regio & unde dicta. *Situs.* *Cœli temperies.* *Soli fertilitas.* *Vrbes.* *Flumina.*

Hungariæ Regnum.

Regio & unde dicta.

HVNGARIA, vulgo *Hongeren* (quam nomen ab Hunnis vel Hungaris populis ex Scythia profectis,
qui eam incolunt, habere conſtat) Pannonias & trans Danubium Iazygum & Dacorum Regionem
fere omnem occupat. Ad Meridiem eſt Savus Amnis, quo a Croatia & Servia disjungitur, quæ

Situs.

ſunt in parte Illyrici Adriatico pelago obverſa. A Septentrione ſunt Polonia & Ruſsia, Carpato mon-
te diſcluſa. Ad Occidentem Solem Auſtria, Superioris quondam Pannoniæ Caput, cum Moravia & Stiria;
ab Oriente Myſia quam Rhetianam nunc appellant. Regio omnibus Cœli benignitate & clementia, ac loci

Cœli temperies. Soli fertilitas.

amœnitate, Situſque pulchritudine, ſuo jure ante ferenda. Ager rerum omnium copia ac fertilitate felix. Gem-
mas, Aurum, Argentum, Colores, Sal fodientibus abunde largitur. Pabuli, Frumenti, Leguminum ac Fructuum
nuſquam abundantia major. Vinum gignit generoſiſsimum tractus Danubianus, a Quinque-Eccleſienſi
Agro Taurunum ſeu Belgradum uſque. Olea tamen rara aut nulla eſt: ea dempta omnibus propemodum Na-
turæ dotibus hoc Regnum ornatum videtur, Animalia producit varia, quorum tanta hic copia, inprimis O-

Animalium varietas.

vium, Boum, ut in exteras Regiones tot & tanta armenta mittat, ut pęne incredibile videatur, præſertim in
Italiam & Germaniam. Feris quoque mirifice abundat, Leporibus, Damis, Capreolis, Cervis, Apris, Lupis,
Vrſis, & hujuſmodi; Avibus item, præſertim Turdis, Perdicibus, & Phaſianis. Coluerunt Regionem han
primum *Pæones*, ſive *Pannones*: poſtea *Gothi*, qui ab *Hunnis* expulſi ſunt: *Hunni* a *Longobardis*, qui etiam to
tos XLII annos hic conſedere. Succeſſerunt iterum *Hunni* Duce *Attila*; quo obito, Carolus Magnus eam iu
juris fecit. Anno autem CCIↃ ſub *Arnulpho Imperatore* è Scythia profecti *Hungari* loca iſta occupaverunt Pa
ganiſmum colentes ad uſque *Regis Stephani* quem *Sanctum* vocant, inaugurationem. Ab eo deinceps ad noſtr
tempora Hungaria Chriſtianam Religionem porfeſſa eſt. Continet autem Hungaria totam *Iazygum Metan*
ſtarum regionē, quam Ptolemæus Danubio, Tibiſco & Montibus Sarmaticis circumſcribit. Horū reliquias ad
huc exſtare conſtat, & vulgo contracta voce *Iaz* vocari. Incolunt vero ſedes a Plinio deſcriptas & linguæ idiom
habent Hungarico diſsimilimum. Regum Hungariæ primus fuit poſt conſtitutam religionem Chriſtiana

Imperium majorum.

Stephanus cognomento *Sanctus*, ſequuti ſunt *Petrus* ejus Nepos, *Andreas* Conſanguineus, *Bela*, *Salomon*, *Geyſ*
Ladiſlaus, *Almus*, *Stephanus* II, *Bela cæcus*, *Geyſa* II, *Stephanus* III, *Bela* III, *Emericus*, *Ladiſlaus* II, ali
que longo ordine, ad uſque Rudolphi II Regis & Germanorum Cæſaris tempora, qui jam triceſimum ſecu
dum annum illi regno præeſt. Rex vero Hungariæ Regnū ſuum adminiſtrat II Magiſtratuum auxilio, qui ſun
Sublimior qui in tres Magiſtratus dividitur quorum I Gubernans Regnū Regis nomine in quo ſunt, *Palatin*
Regni, qui proximus a Rege eſt, & Regis ipſius, ſicubi accuſatus, Iudex ordinarius exiſtit, quem Regnico
communi voto eligunt, nec hæreditarium eſt officium. *Iudex Curiæ*, qui eſt unus ex Iudicibus Regni ordinariu

Cancellari

HVN
GARIA
Mill. Germanica
Septen.
Meridies
Oriens
Russiæ pars
Austriæ Pars
Danubius fl.
Marons Campus
Campus
Transil
Vania pars

Cancellarius perpetuus, qui eſt Metropolitanus Strigonieſis, qui & *Primas Regni*, & *Summus Secretarius* nominatur, ac prærogativam habet electum Regem inungendi, & Sigillo majore privilegia munit. Arbitrio Regis aſſumptus, qui cetetas literas minores & potiſsimum mandata regia, & in cauſarum diſtinctione datas munit, decteriſque Regis ſubſcribit. *Magiſter Curiæ*, Regis Comitatum ſequi cogitur, & ejuſdem intimus Conſiliarius habetur. *Tavernicorum Regalium Magiſter*, Auri fodinarum Salinarumq; & breviter earum Civitatū, Pagorumq; ac caſtrorum cauſas diſtinguit, quæcunque ad fiſcum regium pertinent. II Iudicia tractans, in quo Officiarii, tres majoris authoritatis, *Vice-palatinus Regni*, *Judex perſonalis præſentiæ*, qui & Regiæ Majeſtatis in judiis locum tenet, & Iudicibus præeſt: *Vice Judex Curiæ*: Minores, qui miniſteria magis judiciorum quam Magiſtratum exercent: *Protonatarij* duo Iudicis perſonajis præſentiæ. *Protonotaruis* Vice-palatini. *protenotarius* Vice-Iudicis Curiæ. Hi omnes Magiſtri appellanter, habentque in laboris conſortium adjunctos hos ſequentes: *Secretarium Archiepiſcopi Strigonienſis*, qui *Fiſcalis* dicitur Duodecim Aſſeſſores, Notarios aliquot juratos. III Miniſtrans Regi, *Theſaurarius* Regis, *Magiſtri Cubicolorum Regalium*, *Agazonum*, *Dapiferorum*, *Pincernarum*, *Ianitorum*, & alia minora officia. Atque hi Sublimiores. Minor qui eſt in ſingulis locis juridicis. Porro quia regnum ampliſsimum eſt, conſtituta ſunt per Provincias judicia particularia, quos Comitatus Hungari dicunt. Suntque hi ſupra Danubium ad Occidentem Tibiſci flu. *Poſonienſis*, *Nitrienſis*, *Cepuſienſis*, *Gewinarienſis*, *Poſthienſis*, *Semlinienſis*, *Comarienſis*, *Liptonienſis Novigradienſis*, *Abavivarienſis*, *Bathienſis*, *Unghenſis*, *Traachimenſis*, *Barſienſis*, *Hontenſis*, *Borſodienſis*, *Bodroghtenſis*, *Peregrienſis*, Turoczenſis, *Omuzolis*, *Torneſis*, *Hewefienſis*, *Zolnocenſis*, *Moramaruſienſis*. Supra Danubium ad Orientem Tibiſci, *Ugoghienſis*, *Bihorienſis*, *Zatmarienſis*, *Orodienſis*, *Zabolcienſis*, *Chonadienſis*, Temeſienſis. Inter Danubium & Dravum flu. *Muſunenſis*, *Zaladienſis*, Tolnenſis, *Rhab* ſive *Iaurienſis*, *Veſprimienſis*, *Strigonienſis*, *Sopronienſis*, *Albenſis*, *Simigienſis*, *Caſtriferrenſis*, *Peliſienſis Waranienſis*. Inter Dravum & Savum flu. *Valkonenſis*, *Rifienſis*, *Syrmienſis*, *Waraſdienſis*, *Poſegienſis*, *Zagrabienſis*. Adminiſtratio Eccleſiaſtica penes duos eſt Archiepiſcopos, qui Sunt *Gran* vel *Strigonienſis*, legatus Apoſtolicus & primas Regni. Habet ſub ſe *Agrienſem*, *Vacienſem*, *Nitrienſem*, *Quinque eccleſienſem*, *Veſprimienſem*, qui Cancellarius eſt Reginæ quam etiam coronat, & *Iaurienſem* vulgo *Rab*, Epiſcopos: *Coloſenſis* ſive *Colotz*, ſub quo ſunt *Sagabrienſis*, *Tranſilvanienſis*, *Voceadrenſis*, *Sumienſis*, *Viſemburgonſis*, *Cenadienſis*, ſive *Chonad*, *Boſnenſis*. Dividitur vero Hungaria univerſa in Citeriorem & Vlteriorem. Citerior Hungaria omnem illum tractum complectitur qui citra Danubium eſt: ulterior illum, qui ultra Danubium, quam quidem mediam Tibiſcus ſecat.

Vrbs.

Metropolis & Regni caput *Buda*, ſic denominata, uti plerique exiſtimant, a *Buda* conditore Fratre Attilæ Regis, vel ut alii ſcribunt, a Budinis Scythiæ populis, quorum Herodotus meminit. Appiano, Irenico & Althamero *Curta* Ptol. Aliis *Aquincum* Ptol. & Antonini, cui *Legio* II *adjutrix* eſt. Hujus ſi Vrbis ſitum inſpicias, ex parte montoſa, & validis eſt propugnaculis firma, ut nec quicquam munitius, nec amœnius in tota ferme Hungaria inveniri poſsit. Publicis privatiſque ædificiis ornatiſsimis præ-

cæteri

cæteris in ea Regione urbibus, clariſsma, Agrum habet variorum fructuum ubertate luxuriantem. Anno CIↃIↃXXVI die XX Auguſti a Turcarum Imperatore Solimanno Chriſtianis erepta eſt. Reliquæ ſunt *Boſonium* vulgo *Prezborgh*, urbs nobiliſsima. Hic Leyta ſt. Ponnoniam Superiorem ab Inferiore dividens, cum Iſtro miſcetur. Vrbs vetus & elegans, quæ ut ſitu, ita Aere quo fruitur læto & amœno ſalubrique, multas Pannoniæ urbes longe antecellit. Montes habet Vineis amœniſsimis conſitos, qui & magnam lignorum copiam præbent. Ad ſuburbium in præcelſo Montis vertice Arcem validam habet. *Belgradum* ad Confluentes Savi & Danubii, vulgo etiam dicitur *Alba Græca*, antiquioribus *Taurunum*, Germanis *Griechs Weiſſenburg*: captum eſt a Turca Solimanno, anno CIↃIↃXX, quum antea Chriſtiani Orbis adverſus immanem hoſtem præſidium aliquam diu fuiſſet; nunc hæc Turcatum Imperatoris ſedes eſt. Vlterius ſecundo Danubio deſcendentibus occurrit *Singidunum*, captum a Turca anno CCCC XXXIX. Medio inter duas iſtas urbes ſpacio, campus eſt nobili *Hunniadæ* victoria adverſus Maliometum Turcarum Imperatorem celebratus: Campum vocant *Maxons*. Prælium commiſſum eſt anno CIↃCCCCLVI. Adverſo flumine adſcendentem multa loca excipiunt funeſtis Chriſtianorum cladibus triſtia. *Valpo* urbs capta anno CIↃ IↃXLIII. *Quinque Eccleſiæ* ad Dravũ anno CIↃ IↃXLIII. *Zigetha* anno CIↃIↃLXVI. *Buda* de qua ſupra. *Strigonium* ad Danubium, vulgo *Gran* dicitur, Archiepiſco palis quondam ſedes, & jam in manibus Turcarum. *Alba Regalis*, *Stulweyſenburg* Regum corona & ſepultura celebris, capta eſt Anno CIↃ IↃXLIII. In eodem pene tractu eſt *Stridon* B. Hieronymi patria. Eſt & *Komora* urbs munitiſsima in Inſula ejuſdem nominis, fruſtra aliquoties a Turcis petita. *Jaurinum*, vulgo *Raab* ad Danubium ſita, fere inexpugnabilis. Reliqua Opida ſilentio prætereo. Sunt & in Hungaria Lacus celebres ac nobiles, quorum præcipuus eſt *Balaton*, qui Germanis *Platze* dicitur, XL Milliaria Italica ſecundum latitudinem habens & Hungarica VIII.

Flumina.

Flumina ſunt nobiliſsima *Danubius*, *Savus*, *Dravus*, & *Tibiſcus*: Horum tres priores communes ſunt nonnullis aliis regionibus, ſed *Tibiſcum* totum, ſola Hungaria ſibi vendicat. Hic quidem in Maramuſia ſub altiſsimis Carpati jugis naſcitur, omneſque Hungariæ fluvios, proventu Piſcium ſuperat; omnibus enim temporibus iis mirifice abundat, inprimis Sturionibus, Luciis, quorum hepar ſeſqui-ulnam longitudine interdum ſuperat: Cypriis & Siluribus. Alii etiam Amnes præter hos ſunt, qui optimorum Piſcium copia adfluunt, nimirum Fundulis, Trutis, Salmonibus, Percis, Murenis, Barbis & aliis pluribus, qui Amnes plerique feraces Auri ſunt.

Montes. Silvæ.

Montes & Silvæ precipæ, ultra Danubium ab Auſtria & Moravia incipiendo recenſentur a Lazio, *Tarchzal* Græcis *Carpatus* quondam a fructu Minerarum appellatus, propagatur per Comitatus, Turocenſem, Arnenſem, Liprovienſem, Cappuſienſem, Gewinerienſem ac Sarienſem, cujus nomina Germanorum locorum Incolæ aliis atque aliis nominibus indigetant, *den Vatter*, *den Munch*, *den Wurtganten*, *den Schneperg*. Secundus eſt *Matran*, Vinetis prope Agriam conſitus. Tertius omnium ampliſsimus *Erdel*. Sunt & multi alii, quos brevitatis ſtudio hoc loco omittimus, hiſce Germaniam concludentes.

ITALIA,
In qua hæ continentur Regiones.

Lombardia.
Venetia Ducatus.
Liguria, Genuæ Duc.
Friuli Duc.
Iſtria.
Romandiola Comitatus.
Thuſcia Ducatus.
Spoletanus Ducatus.
Anconitana Marchia.
Latium, nunc Campagna di Roma.
Abruzzo, Aprutium, Samnites.
Terra di Lavaro, Campagna felice, Principatus.
Apulia Daunia plana, Regnum.
Lucania, Baſilicata, Principatus.
Terra di Barri, Apulia Peucetia.
Terra di Otranto, Regnum.
Calabria Superior Regnum.
Magna Græcia.
Brutij, Calabria Inferior,

Regnum Neapolitanum magnam harum regionum partem complectitur.

Quia paucisſimi Comitatus & Dominia mihi per Italiam & Græciam innotuerunt, & eorum pleraque nomina ac loca in Tabulis aſsignari nequeunt ob Tabularum quæ exſtant imperfectionem, ideo paucis exceptis hoc labore ſuperſedebo. Quilibet ſtudioſus quoſcunque invenerit annotare facile poterit. Pulcherrima eſſet in Politicis ſpeculatio, ſi omnium Regnorum nobilitas, & officia ſingulorum, locaque Dominiorum nota eſſent. Quiſque in ſua hoc preſtans patria laudem merebitur.

ITALIA.

Regio. SIc ſe habet, & univerſim & ſpeciatim Germania: jamnunc, ea qua potui fide perluſtrata, *Italiam* ingredior: Italiam, Regionem Diis ſacram, inquit Plin. lib III Natur. Hiſtor. cap. XX: totius Europæ beatiſsimam, optimamque, omnium prope Terrarum Alumnam, Rerum Dominam, Principem Gentium, Mundi Reginam. Varias habuit olim appellationes. Dionyſius Halicarnaſſæus lib. I Romanarum Antiquit. *Nomina.* Regionem hanc nobilisſimam Indigenas vocaſſe ſcribit *Saturniam*: Græcos vero *Heſperiam*, *Auſoniam*, *Oenotriam*: Herculis denique tempore dici cœpiſſe *Italiam*. *Saturnia* dicta fuit a Saturno Rege. Verum hæc appellatio non ad totam Italiam: ſed tantum ad ejus partem, quæ & *Latium*, pertinuiſſe videtur. *Heſperia*, vel ab Heſpero Atlantem Fratrem fugiente, ut vult Hyginus: vel ut Macrobio placet, ab Heſpero ſtella *A quibus & cur indita.* quæ Latinis eſt Veſperugo: quod ad Occaſum ſpectet: *Auſonia* ab Auſone. *Oenotriam* dixere, a Vini bonitate, aut ab *Oenotro* Sabinorum Rege. *Italia* nomen acceptum ab *Italo*, quem Oenotriæ Regem facit Ariſtoteles. Feſtus vero lib. IX *Italiam dictam, quod magnos Italos, hoc eſt Boves habeat*, ait, *vitulos enim Italos eſſe dictos*. Timæus fabulatur appellari, ab *Italo Bove*, uno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi Freti anguſtias tranaverat, Tyrrhena lingua *Italum Taurum* dicente. *Vitalia* quoque quondam dicta, ſi fides Hellanico, apud eundem Dionyſium Halic. lib. Antiq. Rom. Alias veteres Italiæ appellationes, quod non

ice,Principatus.
n.
s.

z eorum pleraque
eo paucis exceptis
ulcherrima eſſet in
iorum nota eſſent.

ſtrata , *Italiam* in-
torius Europæ bea-
Principem Genti-
lib. 1 Romanarum
o *Heſperiam*, *Au-*
turno Rege. Ve-
uiſſe videtur. *Heſpe-*
, ab Heſpero ſtella
ixere , a Vini bom-
e Regem facit Ari-
os enim Italos eſſe
ctus ab Hercule Si-
e quondam dicta, ſi
ppellationes , quod
non

non tam toti, quam Partibus conveniant, omittimns, *Peninſulam* faciunt *Italiam* Strabo & ptol. quam Natura Mari Supero, Infero Ionio munivit lateribus tribus: quarto autem vallavit Alpibus, Nam Occaſum Caurumque verſus abfuſæ ſunt Italiæ Alpes, quæ ſuis apud veteres cognominibus deſtinctæ fuerunt, Maritimæ, Cottiæ, Græiæ Rheticæque ad Arſiam uſque fl. Septentrionem reſpiciens Pœnas habet Iuliaſque: ſuccedente mox, qua Aquilo eſt, Mari Hadriatico, ab intimo receſſu uſque ad Sinum Ionium, qui ad Orientem Vulturnumque illi obverſus: Qua denique longe lateque ſpectat Auſtrum, Africum Zephyrumque ab Mari pulſatur Mediteraneo, quod ad eas oras Tyrrhenum audit & Liguſticum: faciente etiam partem Auſtralem Hadriatico, qua Toti connectuntnr Partes, Forum Iulii & Hiſtria. Longitudo eſt ab Auguſta Prætoria ad Brutium uſque Promontorium vel Leucopetram IↃCCLV plus minus milliariornm: Latitudo maxima CCCCLXXV, media, CXXX: minima, LXXII. Circuitus Italiæ ſecundum Caſtaldum CIↃCIↃIↃL. Qui exactius ſunt metiti, ſignant CIↃCIↃCCL: qui exactiſsime, non multo miuus CIↃCIↃCCCLX. Italam Euſtathius Hederæ: Quercus adſimulant folio Plinius, Solinus & alii, ut proceritate multo ſit amplior, quam latitudine: in Lævum ſe flectens cacumine, & Amazonicæ figura deſinens Parmæ. Recentiores convenientiſsime Humano Cruri comparant: cujus Tibia vel Anticnemion Mari objacet Infero: Sura, Supero: Pes univerſim Ionio abluitur Pelago: Calcaneus Epirum ſpectat: Vola vel concavitas Sinum facit Tarentinum: Carnoſiores Partes Promontoria ſtatuunt Zephyrium, Carcinum & Bruttium: digiti in Siciliam ſunt converſi: Genu in Promontorio eſt Populonio: Coxendix & Femoris Superiora late contingunt Alpes. De nominibus & quantitate dixi: ſuccedit explicanda Qualitas, cujus cauſa potior ſolet eſſe Situs Cœleſtis. Hujus ſiquis hodie diligentiſsimam ineat rationem: ſecundum Longirudinem Occidentaliſsimum Meridianum deprehendet incidere in gradum XXIX: Orientaliſsimum in XLIII: ſecundum Latitudinem complecti gradus VIII: Auſtraliſsimum enim Parallelum diſtare ab Æquatore grad. XXXVIII, & Borealiſsimum XLVI, ſic que occupare diſcet Italiam Quintum & Sextum Climata, omneſque Parallelos, qui ſunt inter XI & XVI in quo Terræ tractu contingit varietas Diei Artificialis unius horæ. Major enim Dies Æſtatis in Parallelo Auſtrali Horarum eſt XIV, cum tribus quintis: in Boreali vero Horarum XV cum quintis totidem. Caleſt autem Situ ſic ſe habente, accedentibus etiam Appenninis Montibus, qui per mediam Italiæ porrecti longi-

Cœli temperies.

tudinem, ab utroque latere, præcipue quo Meridianos excipit calores, Campos Colleſque relinquunt fru-giferos: non magnopere mirandum eſt, tam moderatam omnium anni Partium in Iralia eſſe tempeſtatem

Soli fertilitas.

tantamque rerum omnium fertilitatem: quæ tamen aliis, quam aliis locis major. Ager valde eſt tempera-tus, benignus, copioſus, ad Segetes aliaque omnia proferenda ſupra modum adcommodus, magnique ſu cultoribus quæſtus, ſumtus autem exigui. *Roſſellanus Ager* in Vmbria juxta Lacum Velinum tantæ fertili-tatis fuiſſe ſcribitur, ut auctore Varrone, Cæſar Vopiſcus, quum cauſam apud Cenſores ageret, *Camp* *Roſea* dixerit *Italia Sumen* eſſe, in quibus Perticas pridie relictas Gramen, una nocte operiret. *Ad victu* *optim*

...ima fert, inquit Varro Italiæ dotes perſequens : *Ager Campanus*, *Frumentum* : *Falernus*, *Vinum* : *Caſſinas*, *Ole-*
...um : *Tuſculanus*, *Ficum* : *Mel*, *Tarentinus*, *Piſcem*, *Tiberis*. Italiam porro peculiarem omnium Arborum Pa-
...rentem videri poſſe , teſtatur Plin. Vulgatas non commemorabo. Earum quæ vulgo *Aurantia*, *Citria* vel
Medica, *Cydonia*, aliæ que id genus , incredibilis hic copia. Tota ora, ut ea nobis ſit exemplo, quæ in Liguria
...ad D. Remi , atqueetiam ulterius , ad Genuam pertinet , tot tamque nobilibus arboribus , itemque Palmis
...ſummæ proceritatis, unde fructus admodum generoſi odoriferique percipiuntur , ornata eſt , ut cum adſpe-
...ctu , tum odoratu ſit perjucunda : Hortis paſsim occurrentibus , ad recreandas triſtes adflictaſque hominum
...mentes , amœniſsimis. Idem de mille aliis dici poteſt locis. Vivere in Italia *Piperis* arborem docet idem Pli-
...nius. Oleis maxime ſcatet Terra Hydruntina , in qua tanta copia , ut cui *Olearum* his in locis ingentia Ne-
...mora non ſunt viſa , incredibile plane videri poſsit. Ager Barianus in Apulia Peucetia *Oleum*, *Vinum*, *Fru-*
...mentum, *Amygdalam*, *Goſſypium* alioſque fructus ubertate quadam & abundantia fundit incredibili. Vnus
Vallis Oneliæ ager in Liguria tanto gaudet Olei proventu , ut quandoque duodeviginti , nonnunquam vi-
...cena millia reddat Vrnarum , quas Incolæ *Barilas* vocant. Nec *Manna* negavit Italiæ Natura. Prope Alto-
...montium in Brutiis Manna colligitur , noctu rorans : præcipue quum imbres diurnos liquidum purumque
Cœlum noctis excipit. Legitur ex frondibus & arborum quarundam truncis. Eodem beata munere Magna
Græcia , quo loco Thuriorum nobis viſuntur veſtigia. *Vitium* Principatum in tantum proprium & peculia-
...rem Italiæ notat idem Plin. *ut vel hoc uno omnia gentium viciſſe*, *quamquam odorifera* , *poſſit videri bona* : *quamquam*
...ubique pubeſcentium odori nulla ſuavitas præfertur. Teſtantur generoſiſsima, quæ paſsim naſcuntur , *Vina* , ab
...antiquis Scriptoribus decantata. *Italiæ Vina* ad quatuor claſſes idem refert Plin. Omnibus aliis præfert *Seti-*
...num, ab *Setia* Latii Opido dictum. Secundum locum tribuit *Falerno*. Ad Tertiam veniunt apud eundem pal-
...mam *Vina Albana*, *Surrentina*, *Maſſica*, *Statana*, *Calena*, *Fundana*, *Velitertina*, *Privernatia*, *Signina*. Quartum
...obtinent , eodem teſte , curriculum , *Prætutia* , atque *Ancone naſcentia*, *& quæ a Palma una forte enata Palmeſia*
...appellantur. Sed de his alii : ego ad reliquas Italiæ dotes pergo : ſtrictim eas indicaturus. *Herbarum* omnis
...generis eſt fertiliſsima. Quid vero de *Metallis* , *Lapidibus*, aliiſque Muneribus dicam? *Metallorum omnium fer-*
...tilitate ait Plin. *nullis cedit Terris*. In Foro Iulio Hydra fl. eſt , & haud procul inde *Argenti-vivi fodina*. Magna
...Aluminis copia ante aliquot annos reperta eſt apud Etruſcos in Territorio Maſſæ. In Campania Felice
...Cuniculi ſunt , ex quibus ecfoditur *Sulphur*. Ab Volaterris amnem Cæcinam verſus , millia III , Colles ali-
...quot viſuntur , ubi Officinæ *Salariæ*. Apud Brutios etiam *Salis fodinæ* ſunt , in intima Montis viſcera excavatæ,
...unde *Salem* ecfodiunt. Taceo *Latomias* ubi *Lapides* varii cæduntur. Taceo *Marmora* , *Alabaſtriten*, *Chryſtal-*
...lum, *Lapides pretioſos* varios. Taceo *Coccum* , *Lazurium* , *Vitriolum* , aliaque ſubterranea. Ac ne recenſendis va-
...riorum generum *Animalibus* tempus teram , magnam *Boum* (qui vetere lingua Græca *Itali* dicebantur) co-
...piam in Italia fuiſſe , *Bucetaque* in ea Terra gigni paſcique ſolita compluria , docent apud Agellium lib. XI

Animalium varietas.

PPP

Noct.

Noct. Atticar. cap. 1; Timæus in Hiſtoriis, & M. Terentius Varro in Antiquit. *Lucana Armenta* maxima & validiſſima olim ibidem fuiſſe, taſtatur Lucillius:

Quem neque Lucanis oriundi montibu', Tauri *Ducere protelo validis cervicibus poſſent.*

Nutrit Italia præter alias Aves, Aquilas, Vultureſque, carnivoras & rapaces volucres, hiſtoriis Romanorum Veterum etiam nobilitatas. Infinita hic, ne prolixior ſim, præteriens, ad Imperium Majorum venio. Gubernationis & Imperii, ſub quo vetuſtiſsimi fuerunt *Italiæ Terræ* habitatores, non magna ſunt apud antiquos Scriptores Documenta, neque Notæ admodum indubitatæ. Multa quidem eaque ſpecioſa Annius Viterbienſis comminiſcitur, de *Comero*, primo in Regionem hanc advena, de *Chamo, Jano, Sabatio, Saga, Crano*, *Auruno*, *Malote Tage, Oſiride, Hercule, Tuſco, Alteo*, *Ritim, Italo, Morgete, Roma, Romaneſſo*, *Jaſio* & aliis: Sed horum apud probatos Hiſtoricos nullum eſt veſtigium. Variorum autem, cum Græcorum, tum Latinorum, præcipue Dionyſii Halicarnaſſei, Pompei Trogi, Solini Polyhiſtoris, & aliorum Monimentis diligenter perluſtratis, diſcimus multis ante Conditam Vrbem Ætatibus, varia in Italia populorum, cum primis Siculorum, Aboriginum, Ligurum, Vmbrorum, Etruſcorum viguiſſe Imperia: quæ cum ævo ſeneſcente vel in Romanorum ditionem, vel ad nihilum redacta, certis gradibus.

Initio *Roma* gubernata eſt a Regibus annos CCXLIV, teſte Dionyſio & Livio, quos in Romana hiſtoria ſequi rectiſsimum eſt. Apud ipſos etiam rerum geſtarum ſeries legenda eſt, & conſiderandum, creviſſe potentiam foris militari labore & diſciplina: domi vero modeſtia & juſtitia gubernationis, & ordinum ac onerum diſtinctione. Poſtea propter tyrannidem & libidines pulſam eſſe familiam Regiam, ſicut ſæpiſsime cauſſæ mutationum in Imperiis libidines fuerunt. Regum nomina hæc ſunt, *Romulus*, qui regnavit annos XXXVIII; *Numa*, qui XLIII: *Tullus Hoſtilius*, qui XXXII, *Ancus Martius*, qui annos XXIV, *Tarquinius Priſcus*, qui XXXVII, *Servius Tullius*, qui XLIV; *Tarquinius Superbus*, qui XXV. Hic expulſus eſt Regno propter Filii ſcelus, qui Lucretiam per vim compreſſerat. Pulſis autem Regibus partaque libertate annua Imperia facta, ac bini Conſules creati ſunt. Horum primus L. *Junius Brutus*, cui ſuffectus eſt *Sp. Lucretius Tricipitinus*, atque huic *M. Horatius Pulvilpus* Manſit autem Italia in *Conſulum*, libera Republica: inque *Principum Romanorum*, eadem oppreſſa, poteſtate, uſque ad *Imp. Cæſarem Fl. Momyllum Auguſtulum*: quem quum abdicare juſsiſſet *Odoacer Herulus* Gothorum Rex, nobilſsimam Regionem in ſuam redegit poteſtatem, cæſuſque *Theodorico* ipſiuſque Succeſſoribus poſsidendam reliquit. Faſtos *Conſulum Romanorum*, *& Imperatorum*, adponere non eſt neceſſe, quum in omnium manibus ſint. Qua autem fuerit forma primæ gubernationis Regiæ, quæ incrementa, quæ Legum & Magiſtratuum mutationes, quanta fuerit Romanorum virtus, quæ bella, quam varii motus domeſtici, donec Roma Monarchiam Orbis Terrarum adepta eſt: ac deinde quomodo luxu, bellis Civilibus, & fatali Orbis mutatione rurſus amiſerit & virtutem & Imperium, ex integris hiſtoriis cognoſcendum.

ſcendum eſt. Ad reliqua pergo. Vrbes habet *Italia* egregias, florentes, opulentas; Opida clara, famoſa, Civibus aucta: Pagos magnos, Aedificiiſque Nobilium & Prætoriis ſuperbientes. Sed non abs re fuerit audire de celeberrimis Italiæ urbibus judicium Thomæ Edwardi Angli. *Urbes.*

Sancta eſt Sanctorum pretioſo ſanguine ROMA.
Cingitur Urbs VENETVM *pelago ditiſſima nummis.*
Inclyta PARTHENOPE *gignit Comiteſque Duceſque.*
Eſt MEDIOLANVM *jucundum, nobile, magnum.*
Excellit ſtudii fœcunda BONONIA *cunctis.*
Splendida ſolertes nutrit FLORENTIA *cives.*
GENVA *habet Portum merceſque domoſque ſuperbas.*
Exhaurit loculos FERRARIA *Ferrea plenos,*
VERONA *humanæ dat ſingula commoda vitæ.*
Extollit PADVAM *Juris ſtudium & Medicinæ.*
Illuſtrat patriæ SENAS *facundia linguæ.*
Maxima pars hominum clamat miſeram eſſe CREMONAM.
MANTVA *gaudet aquis ortu decorata* MARONIS.
Vina VTINI *varias generoſa vehuntur ad Urbes.*
BRIXIA *dives opum parce ſuccurrit egenis.*
Italicos verſus præfert PAPIA *Latinis.*
Libera LVCA *tremit ducibus vicina duobus.*
Flent PISÆ *amiſſum dum contemplantur honorem.*
Commendant PARMAM *Lac, Caſeus atque Butyrum.*
Non caret Hoſpitiis perpulcra PLACENTIA *caris.*
TAVRINVM *exornant virtus, Pietaſque fideſque.*
Militibus validis ſtudioſa PERVSIA *claret.*
VERCELLÆ *lucro non delectantur iniquo.*
Mordicus Urbs MVTINÆ *ranas tenet eſſe ſalubres.*
Contemnunt omnes ANCONÆ *mœnia Turcas.*

Litibus imponit finem MACERATA *ſupremum.*
EMPORIA *in portis conſiſtit gloria clauſis.*
Vrbs LIVII *celebris nimis eſt proclivis ad arma.*
BERGOMVM *ab inculta dictum eſt ignobile lingua.*
Omnibus exponit gladios ARETIVM *acutos.*
VITERBI *conventus opem fert ſanctus egenis.*
Civibus humanis decorata eſt ASTA *fidelis.*
Fructibus, Anſeribus, pomario ARIMINVM *abundat.*
FANVM *formoſas mulieres fertur habere.*
Odit mundanas Syncera NOVARIA *fraudes.*
Clara perantiqua defecit fama RAVENNÆ.
ANGLIA *habet paucos Comites*: VINCENTIA *multos.*
Omnes commendant ficus groſſoſque PISAVRI.
Caſtaneis, Oleo, Tritico PISTORIVM *abundat.*
Ruſtica frugales nutrit DERTONA *colonos.*
Poſtponit REGIVM *cornuta Animalia* Porcis.
Dulcia felicem cingunt Vineta CESENAM.
TARVISIVM *exhilarant nitido cum flumine fontes.*
IMOLA *diviſa eſt, nocet hæc diviſio multis.*
VRBINVM *ſtatuit ducibus clamare, valere.*
Nota eſt fictilibus figlina FAVENTIA *vaſis.*
SPOLETVM *clamat, peregrini, intrate, manete.*
LAVS *pingues* POMPEIA *Boves producit Oveſque.*
NARNIA *promittens epulum dabit ova, vel uvas.*
ASSISIVM *ſancti* FRANCISCI *corpore gaudet.*
Hoſpitibus COMVM *Piſces cum carnibus offert.*
Quærit opes fragiles ſtudiis SAVONA relictis.

Lacus. Lacus habet *Italia* plurimos, quorum nominatiſsimi: In Etruria *Traſumenus*, *Aprilis*, *Marinus*, *Vadimonis*, *Ciminus*, *Vulſinienſis*, *Sabatus*, *Palus Bientina*, & *Ciana*. In Latio *Hoſtiæ Lacus*, *Albanus*, *Aqu*… *Salvia*, *Lacus Nemorenſis*, *Juturnæ Lacus*, *Regillus*, *Fucinus*, *Pontina Palus*, *Fundanus Lacus*, *Tiburtinu*… *Cacubus*], *Simbruina Stagna*. In Piceno *Nurſinus*. In Vmbria *Velinus*, *Floridus*, *Cutilienſis*. In Campani… *Lucrinus* & *Avernus*, *Linterna Palus*, *Stativa*, *Pompeia*. In Salentinis & Apulia *Lacus Andurianus*, *Leſinenſis*…

In Flaminia *Septem Maria*, *Paduſa Palus*. In Langbardia Tranſ-Padana *Verbanus*, *Ortanus*, *Larius*, *Luganus*, *Gaviratus*, *Monatius*, *Trinatius*, *Chivenſis*, *Puſcianus*, *Sebinus*, *Benacus*, *Idrinus*, *Pœninus*. In Venetia *Vigiſiolus*. In Iſtria, *Coſtiacus*. Plurimis etiam irrigatur paſsim Fluviis, inter quos *Padus*, *Atheſis*, *Rubico* *Flumina.* *Tiberis*, *Arnus*, *Mincius*, *Ticinus*, *Ollius & Abdua*. Primum locum dedimus fluvio nobiliſsimo, qui omnes Europæ fluvios, ut Strabo adſerit, docetque experientia, præter Iſtrum magnitudine ſuperat, *Pado*, Sic Latinis Scriptoribus Livio, Virgilio, aliis dicitur: qui Italis hodie *Po*. *Padus* dictus, notante apud Plinium Metrodoro Scepſio, quod circa Fontem arbor multa ſit picea, quæ *Pades* Gallice. Ἠριδανὸς olim Græcis Poetiſque. Sic dictus ut vult Servius ab Solis Filio Phaëtonte, qui antequam per temeritatem in hunc fluvium eſſet præcipitatus, *Eridanus*, fertur appellatus. *Bodincus*, teſte Plinio Liguridus vocabatur, quod fundo careat. Βόδεγκος Polybio lib. III. *Padi* Pater Mons Veſus, Antiquis omnibus *Veſulus*, ut docet Plin. In finibus Ligurum Gabienorum Fonte profluit, ut idem Plin. notat, *Viſendo*: non qui proprio ſic nomine, ut Leander putat, dictus, ſed qui viſu dignus & mirabilis, ut apud Marcianum Cappellam. Ex Fonte ſuo nulli Amnium claritate inferior profluens, per anguſtas confragoſaſque Rupes, & artas ſcopuloſi montis Cōvalles præcipitat; tantaque vi prorumpit, ut ſummam habeat admirationem. In ſaxa hinc delabens, fragore ſtrepituque maximo reſonat. Mox in planiciem effuſus aquæ copia, quæ verſandæ molæ frumentariæ ſufficit, temere lateque, non ullo certo alveo diſcurrit, ſpacio trium fere milliar. uſque ad Paiſanam, ubi quaſi Cuniculis ita abſorbetur, ut exigua plane ſupra terram veſtigia relinquat. Poſt alterum vero milliar. rurſus exoritur ad Paracollum, unde pergens Aqulas. Torrentes, Amneſque, ab Alpibus & Apenninis Montibus varios colligit, quibus tandem mirum in modum auctus altuſq;, mediam Langbardiam & Romanulæ partem permeans, in Hadriaticum ſe exonerat Mare ſeptem oſtiis prægrandibus. Quia longius vomit, ſeptem Maria efficere dictus, inquit Plin. apud quem lib. III cap. XVI, vide de curſu plura, ut & apud Polybium lib. II, Strab. lib. V, Pomponium Melam lib. III, Solinum in Polyhiſt, cap. VII, Leandrum Albertum, alioſque Novitios. Fluviorum Rex *Erydanus*, Virgilio IX Æneidos. Non minor hic *Nilo* canit lib. II Lucanus, cui paullo poſt ibidem, *Non minor hic Iſtro*. *Pandum* maritimorum commeatuum Italicis ſubſidiis *Fidem* vocat *Invectorem* Ambroſius. Appianus *Intimum Maris Hadriatici Sinum*. Sequitur *Atheſis* Virgilio & aliis: *Athagis* Straboni: qui Italis hodie *l'Adice vel l'Adeſe*; Germanis *Etſch*. Tradit Plinius Atheſim ex Tridentinis Alpibus profluere. Initio perquam exilis lapſu vim magnam aquarum colligit, accedentibus paſsim multis amnibus, ſubter Bolſanum ad meridiem verſus rapido ſe curſu flectit: dein ab Tridento lenius nonnihil per planiciem evolvitur: ac mox iterum emenſis campis inter montium anguſtias tanta cum violentia ſævit, ut omnibus, qua fluit, locis infeſte minari videatur: eaque vehementia per Veronam præcipitat, infra quam in duo flumina deducitur; uno, quo Paludes petit, altero, quo in Mare pertingit ad Foſsiones, haud ignobilem portum. Plura apud

, *Marinus*, *Vadi*…
, *Albanus*, *Aqu*…
Lacus, *Tiburtinu*…
ſis. In Campani…
durianus, *Leſinenſi*…
I…

apud Leandrum, Ab Fonte Veronam uſque ratibus navigabilis non eſt ob rapiditatem: Trabibus autem navigatur. Nam ingentes Larices Abieteſque cum Aſſeribus maximis, aliaque prægrandia ligna compacta Tridentinis ex Montibus eo deferunt: Verona porro uſque ad Foſsiones optime navigatur. Torellus in Hiſtoria Veronenſi *Atheſin Atrianum* vult eſſe Ptol. Quibuſdam idem etiam cum *Atheſi* putatur eſſe A*drias*, qui apud Stephanū & alios. Tertium locum tenet *Rubicon*, ῥυβικῶν Ptolemæo aliiſque Scriptoribus Græcis: ῥυβίκων Straboni: nunc *Piſatellus*. Flumen eſt illud, quo antiquitus poſt tranſlatos ab Æſi Amne Terminos, Italia finiebatur, auctore Plinio. Sic Lucan. lib. I.

Puniceus Rubicon quum fervida canduit æſtas,
Perque imas ſerpit valles, & Gallica certus
Limes ab Auſoniis diſterminat Arva Colonis.

Quartum in locum venit T*iberis* limes inter Etruriam & Latium. Neſcio an fluminum quid eo in hiſtoriis Romanorum celebratius. Varia leguntur ejus nomina: quorum alia profani, ut ſic loquat, genii, alia ſacri. Prioris Claſsis ſunt *Janus*, *Albula*, *Rumon*, T*iberis*; poſterioris *Serra*. *Janum* antiquiſsimis temporibus appellatum fuiſſe, tradit Athenæus, ab *Jano*. *Albulam* fuiſſe dictum, patet ex Varrone, & aliis. Ab albo colore dirivant Paullus Diaconus & Servius. *Rumon* a ruminando dictus fuit, ut idem docet. Omnibus his inſuperhabitis nobiliſsimum nomen induit hic flu. *Tiberis*, cujus varia produntur Etyma. Ab T*ibri* Aboriginum Rege trahunt quidam apud Servium ad VIII Æneid.; Tuſcorum Feſtus & Servius; ab T*iberino Silvio*, Albanorum Principe, diducunt Livius, Ovidius, Feſtus Pompeius, & Euſebius. Varro *De Heberim* hunc fluvium ab nonnullis nominatum tradit ab *Dehebri*, Veientum Regulo. *Serram* in Sacris nuncupatum memorat Servius ad eundem Æneidos librum ab ſecando. Hæc de nominibus; in quorum quarto illud notandum, aliquod obſervatum fuiſſe diſcrimen in prolatione vocum *Tiberis*, T*ibris* & T*iberini*, T*iberis* enim communi ſermone dicebatur, T*ibris*, poetice: T*iberinus* in ſacris, notante Servio, quod tamen non ubique verum. T*evere* vulgo. T*iberis* autem caput in Apenninis jugis tollit, ex media propemodum ejus longitudine, finibus Aretinorum, eadem ferme parte, ubi fons Arni ſupra Aretium. Tenuis admodum initio eſt & modici rivuli inſtar, lapſuſque aliquamdiu paullum etiam incrementi adſumit, quod præter exiguos fonticulos aquæ grandes accedant nullæ: ubi fluminibus augeri incipit, paullatim creſcens, navigabilis efficitur, non procul Tipherno, ſed lintribus & naviculis tantum uſque Romam, procurrens non procul Tipherno, Peruſia, Otriculo, Etruriā ab Vmbris Sabiniſq; dirimit: dein citra Romam P.M. fere XIII Veientes ab Cruſtiminis, & Fidenatibus: item Latiū ab Vaticano ſeparat: Romam tam grandis delatus, ut tranſiri niſi Pontibus aut Navigio nequeat, ſcribente Halicarnaſſæo. Pergit inde ad Oſtia ſua, ubi in Mare Tyrrhenum evolvitur. Curſum delineant Plinius libro tertio capite quarto, & Servius ad VIII Æneidos. Videndi & Florus libro primo Hiſtor. Rom. capite quarto, & Varro lib. IV de L.L. De Piſcibus Tiberinis Romanis peculiarem ſcripſit libellum Paullus Iovius. Amnes vel fluvios XLII in Tiberim influere, docet Plin. lib. III ca. IV. *Arnus* ſuccedit, Livio, Plinio & aliis memoratus, *Arnus* Straboni & Ptolemæo: *Arno* Vernacule.

Naſcitur

Naſcitur, ut Strabo perhibet, ex Apennini latere dextro. Modicis initiis principio inter rupes horridas præcipiteſque convalles in Occaſum tendit: deinde conlectis fontibus, torrentibus, amnibuſque plurimis tumidior, magna cum mole Florentinum ingreditur agrum: Florentiaque & Piſa diviſis multis adauctus fluviis, Mare petit. *Mincius* Virgilio, Straboni, Plinio & aliis, qui *Mencio* vel *Menzo* hodie Italis. Lacum hic ingreſſus Benacum præcipua claritate: circumdata inſigni ſtagno Mantua, XIII inde lapide in Padum evolvitur. *Ticinus* Livio, Plinio, Silio, Polybio, Strab. Plut. Ptol. Steph: *Ticenus* Tabulæ Itinerariæ: qui hodie *Teſino*. Oritur ex Monte Summano, qui nunc D.Gothardi nuncupatur: unde &, in diverſum tamen, eunt Renus, Rodanus, Atheſis & alii. Ex illo Monte per Lepontios in Auſtrum inter præcipites rupes ad Belinzonam Opidum munitiſsimum fertur: inde copioſius acceſsione plurimorum amnium ac torrentium in Verbanum evolvitur lacum, quem ſupermeat, ut Plin. auctor eſt: ac tandem redditus per planiciem præcipua claritate Padum influit, quamquam non illa, quam ex lacu trahit, abundantia: quum dirivationibus & foſsis in irrigua paſsim exhauriatur. Tam eſt aquis perlucidis: ut quidvis, etiam minimum, imo in fundo clare demonſtret. Aurum quoque & Argentum ex ejus arena percipitur. Piſcium nobilitate eſt inclytus, nominatim laudatiſsimo Thymallo, *Ollius* Plinio, qui vernacule *Oglio*. Cernuntur in hoc fluvio juxta Palatiolum magno numero excipuli ſeu loculi conſepti fabricatique viminibus, in quo annuo certo tempore, deferentibus aquis, Anguillæ glomeratæ cadunt, quæ mirabili numero extractæ ſaliuntur. Ortum ejus inveſtigare operoſum. Opinio recepta eſt duos modicos rivos ex lacu Frigidulpho, qui inter Alpes eſt, profluere unum ad dextram nomen Frigidulphi retinere, Ollioque tandem jungi: alterum ad lævam in alium amnem præcipitari, eumque ab adcolis *Olly* principium conſtitui. Alii alia adferunt. In Iſeum lacum influit, ubi Piſonium Opidum: ecfuſus in planiciem paſsim dirivationibus exhauritur: quibus irrigua Brixiani & Cremonenſis agri ſic adaquantur, ut ex jejunis atq; calculoſis opima benignaq; fiant. Aquarum *Olly* perpetua claritas, nec ullo unquam tempore deficiens. Brixianum agrum ab Cremonenſi & Bergomate hac parte ſejungit. Recipit alios ſupra XXXVII amnes. *Abdua* vel *Addua* (variante ſcriptura, Poſteriorem Priori præfero) Plinio Tacitoque nominatur, qui Α᾽δύας Polyb & Strab. *Adda* vulgo. Cenomanos dividit ab Inſubribus. Pater illi Mons Braulius. Notat inconſideratius Strabo naſci ex Adula Monte. Redditus è Lacu Lario, cujus aquas ſupermeat per planiciem in Padum tendit, deferens ſecum cum alios, ut *Piſclavonem*, *Meiram*, *Liram*, *Tartenem*, *Lecium ortum*, *Brembũ*, *Serimortũ*; tum *Serium* qui in montibus ſupra Bergomũ ortus perq; Serianã fluens, hibernis mẽſib⁹ Cuniculis quibuſdam ſe condit, rurſuſq; juxta Cremã copioſe exoriẽs, tandẽ in *Adduam* inlabitur: æſtate tamen liqueſcentibus ardore Solis montium nivibus, adeo ſolet augere & abundare, ut non ſolum meatus ſubterraneos impleat, ſed etiam ſupra terram fluat perpetuo. Reliqua flumina quæ plurima ſunt brevitatis ſtudio, ſilentio prætereo. Succedunt *Maria*, *Sinus*, *Portus*. *Mare Superum*, *Inferum*, *Ionium* tribus Italiã cingunt lateribus.

Vnde

Sinus. Vnde de *Italia* Plinius: *Tot Maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens undique, & tanquam ad ju-
vandos mortales ipſa avide in mare procurrens.* Sinus habet plurimos, inter quos, *Rapallinus, Frycis, Amuclanum
Mare, Sinus, Batanus, Paſtanus, Hipponiates, Scylleticus, Tarentinus, Vrtas, Tergeſtinus, Largus, & Flanaticus.* Poſt
Sinus nominavi *Portus.* Italiam pleriſq; in locis importuoſam eſſe, ſcribit Strabo lib. v I, & quos habet Portus,
magnos eſſe atque admirabiles, horum illud adverſus exterorum incurſiones uſui eſſe, hoc ad invadendos
Portus. viciſsim exteros, & expeditam Mercaturæ copiam conducere. *Portus* autem *Olvunlæ, Anaonis, Aviſonis,
Herculis Monœci, Maurici, Albingauni, Vadorum Sabatiorum, Savonæ, Genuæ, Delphin, Erycis, Lunæ, Piſanus, Va-
dorum, Populonij, Faleſiæ, Scabrorum, Telamonis, Herculis, Graviſcæ, Auguſti, Antias, Caieta, Julius, Baianus,
Vilinus, Metaurus, Oreſtis, Caſtra Hannibalis, Tarentinus, Brundiſinus, Garne, Agaſus, Anconitanus, Ariminenſis, Ra-
vennas, Peretolus, Livenza, Pola,* multique alii. Portuum enarrationi ſuccedit *Montium.* Inter eos principem
obtinent locum *Alpes.* quas Galliæ quis, an Germaniæ, vel Italiæ adſcribat parum refert: ſunt certe Montes,
qui Italiam hodie ab Gallia Germaniaque, procurſu ſuo, tamquam nativo muro ſeparant. Nomen *Alpibus*
Montes. datum cenſet Feſtus ab Candore, Sabini enim *Alpum dixere*, inquit, quod poſtea Latini *Album.* Iſidorus *Al-
pium* nomen vult eſſe Gallicum: & Gallorum lingua *Alpes* Montes *altos* vocari. Agnoſcit hodie nomen *Al-
pium* Idioma Germanicum: cui tamen non id quod notat Iſidorus ſignificat. *Alp* enim & *Alpen* Germanis
Montes vocantur paſcui, in quibus fœnũ non ſecatur, inque hibernos uſus colligitur: ſed in quos Boves alia-
que Armenta paſcendi tantum gratia mittuntur. *Albia* & *Alpionia* olim hos Montes dictos fuiſſe ſcribit Strabo,
Stephano etiam *Alpia* & *Alpij* dicuntur. *Olbia* ſunt Phavorino *Salpij*, Lycophroni. *Alpis* ſingulari numero
eſt apud Ovid III de Arte Amandi, Lucanum, alios: *Alpius* apud Dionyſium Afrum. Multa etiam *Alpium*
nomina in Veterum Monimentis occurrunt, quæ indicant multas quoque Alpium partes fuiſſe, per qua
itinera patuerunt. Ea ſunt, *Alpes Maritumæ* quæ & *Liguſticæ: Cottiæ, Gratæ, Peninæ, Alpes Summæ, Lepontiæ, Rhetica
Juliæ* & *Carnicæ.* Hæc de *Alpibus* quæ Italiam ſecundum latitudinem ab Gallia Germaniaque ſeparant: ſequi-
tur *Apenninus*, qui inter Superum Mare & Inferum excurrens perpetuo ductu eandem ſecundum longitudi-
nem ſecat in duo latera. Sic dictus putatur, quod radices habeat ſub *Penino* Hannibalis tranſitu: ejuſque ju-
ga contingat. Nonnullis *Apeninus*, quaſi a *Pœnis*, quum Hannibale Duce, in Italiam irrumperent, patefactus
quidam ab *Api* priſco Duce, qui totam Italiam devicit, derivant. *Apennina* Ptol. & aliis: *Apennium* Steph. *Apen-
ninus Mons*, inquit Plin. *Italiæ ampliſſimus perpetuis ingis ab Alpibus tendens ad Siculum Fretum.* Multos alio
habet Italia Montes: vel qui minores Apenni ſunt Portiones & quædam quaſi Membra: vel quos idem
tamquam fœcundus multorum genitos, ex ſe hinc inde protendit: vel denique, quos haud procul ab ſe lo-
catos, radicibus eos ſuis contingens majeſtate quadam & ſuperiore conjacentibus faſtigio deſpicit. Eo
ego, ne prolixior ſim, hoc loco prætereo. Montes porro de quibus proxime dixi, & Valles Campique, ſu
ſuperbiunt *Silvis, Lucis, Nemoribus*, quorum non pauca apud priſcos etiam nominibus leguntur celebrata

In Etru

In Etruria qui hodie *Saltus*, vernacule *Boſco di Monte Fiacone*, Volſinio, quod vulgo *Bolſena*, Viterbium cunctibus occurrit, *Volſinienſium Lucum* ab Antiquis appellatum tradit Leander. In Cimino Etruriæ Monte quondam, calcari pauciens ob horrorem ſolita, fuit Silva, de qua ſic Livius: *Silva erat Ciminia, magis tum invia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici Saltus: nulli ad eam diem, ne Mercatori quidem, adita, Eam intrare haud fere quiſquam præter Ducem ipſum audebat*. In Latio apud Capenates *Lucus* fuit *Feroniæ*, quem canit Silius.

Dives ubi ante omnes colitur Feronia Luco. Et Sacer humectat Fluvialia rura Capenas.

Iuxta Numicum Amnem *Lucus* erat *Iovi Indigeti* ſacer, teſte Plin. *Dianæ Aetolicæ Lucus* Livio eſt ad Agninum Compitum. *Næviam Silvam* extra Vrbem ad quartum Milliarium fuiſſe notat Feſtus. *Camenarum Lucum* extra Portam Capenam ſcribit Livius. Quod huic *Algidum Nemus*, hodie *Selva del Aglio* dicitur. *Albuneam Silvam* in altiſsimis Tiburtinis Montibus habet Servius, aliamque in Laurentinorum agris, cognominem. *Angitiæ Nemus* propinquum Albæ Marſorum fuiſſe, ſignificat Virg. *Furinæ Lucus*, Territorii Romani, eſt apud Ciceronem. *Furinarum Lucum* habet D. Victor in XIII Regione Tranſ-Tiberina. *Furiarum Lucus* Plutarcho vocatur. *Vacunæ Nemora* agnoſcit juxta Montem Fiſcellum in Vmbria Plin. Gaudent & ſuis Campani, cum primis *Luco Sacro* & *Gallinaria Silva*. *Sacer Lucus* Livio, hodie *Hani*. *Gallinariam Silvam* nominant Cic. ad Pœtum ſcribens & Strab lib. V Lucanorum ſunt *Silvæ Lucinum*, *Eboli*, *Peregrinalis*, *Veliarum*. Brutiorum *Rhegius vel Reginorum Saltus*. Apulorum *Batini Saltus*, & *Lucus Gargani*. In Gallia Ciſ. Padana *Silva Lucina*, & *Pedanea Silva*. In Tranſ Padana *Caſtorum Lucus*. Straboni denique apud Venetos duo ſunt Luci, unus ab Iunone *Argiva* cognominatus: alter ab *Diana Ætolica*, alius ab Superiore, qui in Latio ad Anagninum Compitum. Ad Opera publica cum ſacra tum profana ve- *Opera publica.*
nio, quæ cum ſint innumera, pauca tantummodo è tanto numero delibabimus. Et ut a ſacris ordiamur. *Sacra.*
Ea ſane innumera pene ſunt. Sola enim Roma hodie ſupra CCC Templa numerat: quorum VII Religionis cauſa maxime frequentantur. 1 *S. Petri* in Vaticano: ſumtu, marmoribus, magnificentia & opere omnia Orbis ſuperans Templa. Multa ibi ſingularia: Columnæ aliquot ex Templo Schelomonis advectæ: duo Ærei Pavones ex Pyramide P. Cornelii Scipionis Africani, quæ olim in Valle Vaticana fuiſſe dicitur, tranſlati. Viſuntur item ibi Sepulcra multorum Pontificum: Othonis quoque II Imperatoris marmoreum. Eſt & Iudicium Orbis ſupra in Sacello Pontificis, opus Michaelis Angeli. Et ut omittam reliqua, Monaſte- *Profana.*
ria item, Xenodochia, Noſocomia, Orphanotrophia; Quid dicam de variis cum Pontificis & Cardinalium, tum aliorum Palatiis? Pontificis in edito Vaticani loco eſt, ſitu longe auguſtiſsimum: qui relicta Laterana Sede, eo ob amœnitatem loci & ſalubritatem commigravit. Inchoatum ab Nicolao III, auctum poſt

ab aliis perfectum ab Iulio II & Leone X, ædificiis tandem inluſtratum picturiſque ab Xiſto V, ut Machina cœlo adſurgere, pendereque videatur. Adcenſus ſunt facilimi & Ædibus Palatinis accommodati ex omni parte, adeo ut etiam equo ad tectum uſque eniti liceat. Opidum potius quis dixerit, adeo eſt amplum, quam Domum. Sacellum ibi eſt Xiſti, quod ampliſsimum æquat Templum. Eo, vacante Sede, conveniunt Cardinales creando Pontifici Maximo. *Conclave* vulgo dicitur. Aliorum Palatia commemorare longum eſſet. His ergo paucis contenti, ad reliqua pergamus.

Gubernandi ratio.

Sequitur Italorum Gubernatio, ea duplex, *Politica* & *Eccleſiaſtica*. Ad *Politicam* & *Civilem* gubernationem hodiernam quod attinet, diſcerpta nunc eſt nobiliſsima Regio in varias *Dynaſtias*. Inter eos, ſub quorum ditione noſtro eſt ævo, præter *Pontificem*, *Regem Neapolitanum*, *liberaſque Reſpublicas*, *Venetam*, *Genuenſem*, *Lucenſem* & alias, primum facile obtinent locum in Septentrionaliore, *Principes Etruſcus*, *Ferrarienſis*, *Mantuanus*, *Mediolanenſis*, *Montis-Ferratenſis*, *Parma*, *Salluzziarum*, *Veronenſis*: In Auſtraliore multi ſunt & innumerabiles *Dynaſtæ*: quos occaſione oblata, ſuis recenſeo locis. In Eccleſiaſtica *Pontifex Maximus* ibi *Hierachа* eſt & Eccleſiarum omnium Caput, numeroſam habens familiam.

Leges & inſtituta.

Quoties procedi *Gemmis conſpicitur ornatus*, *& Sericis veſtibus* (verbis utar D. Bernardi ex libro de Conſideratione IV, Papam Eugenium interpellantis) *tectus Auro, vectus Equo albo, ſtipatus Milite, circumſtrepentibus ſeptus Miniſtris*. Reliquis *Sacerdotibus* admiranda ibi Dignitas & Auctoritas. Honorantur magis quam Nobiles. *Cardinales*, u Petrus Meſsias notat, in locum Conſulum, qui Romanum olim Imperium adminiſtrabant, ſucceſſerunt: *Archiepiſcopi* Ducibus ſunt adæquati: Epiſcopi Comitibus ſubfecti, eorum *Vicarii* Præſidum Imperii dignitatem: *Præpoſiti* Præfectorum vicem referunt: *Archipreſbyteri* in locum Tribunorum Militum ſunt ſubſtituti: *Cancellarii* Cribunos plebis repræſentant. Alia apud eundem Meſsiam. Porro Italia *Iure* utitur triplici, *Pontifici* *Cæſareo*, *Municipali*. Primum Alterumque quale, notũ aliunde: Tertium ex Statutis conſtat & Legibus, qu Civitates ſibi ſingulæ condere ſunt ſolitæ: ſufficiant illa, non hic Iuriſconſultum agam. Referam vero hu quæ de variarum Civitatum *Conſiliis* leguntur in quadam Membrana: In Conſiliis (ſcriptum ibi) *Mediolanenſes*, præſtantes: *Veneti*, prudentes: *Lucani*, temerarii; *Piſani*, inconſtantes: *Placentini*, providi: *Florentini*, lent *Veronenſes*, fideles: *Ferrarienſes*, cauti: *Genuenſes*, ignari: *Lucenſes*, utiles: *Volſci*, maligni: *Brutij*, ſtupidi; *Mutinenſes*, acuti; *Peruſini*, celeres: *Senenſes*, tardi: *Patavini*, ambigui. Literarum cultores Itali, quantum ipſis eſt, tuentur, fovent, alunt, ornant: iiſque omnia bonorum Mecœnatum exhibent officia.

Academiæ.

Ingenio & bonarum artium celebres Viri.

Hinc tot p Italiam *Academiæ*, *Romana*, *Mediolanenſis*, *Bononienſis*, *Patavina*, *Papienſis*, *Neapolitana*, *Peruſina*, *Salerntana*, *Piſana*, *Ferrarienſis*, *Senenſis*, *Florentina*, *Veneta*, *Bergomenſis*, *Mutinenſis*, *Taurinenſis*: Nam *Parmenſ* *Placentina*, *Anconitana*, & *Maceratenſis* magna ex parte interierunt. Inde item tanta Doctorum, ſummaq eruditione variis Artibus & Diſciplinis pręſtantium Virorum copia. Stupendum fuit ab iis omne Aevum. E

uno ductu enumerare ſi conarer, maximum mihi quidem conciliarem laborem, Lecturis vero tædium. *Itali* porro Comitate, Convictus, facilitate, facetis Colloquiis alios antecellunt populos. Fœlici fœcundoque nati ingenio, ſupra modum prompti ſunt in excogitando, & docilitate percipiendis cum litterarum ſtudiis, cum variis Artibus præſtant incredibili: Honoris ab omni ævo & gloriæ ſitientiſsimi, Laudiſque præter alios adpetentes. Cum lacte voluptatem inbibibentes, propenſi ſunt in Mollitiem: in Luxuriam proclives: in Venerem ſoluti. Vindictæ vehementer ſunt cupidi: eamque vita ipſa jucundiorem cenſentes: Teſtamentis ſuis mandare ſoliti Poſteris. Mulieres porro variarum Civitatum depingit ſcite Membrana quædam: quæ inter alia, hæc habet: *Senenſes*, pulchræ: *Florentinæ*, delicatæ: *Peruſinæ*, elegantes: *Cajetanæ*, formoſæ: *Conſentinæ*, obſtinatæ: *Beneventanæ* ruſticæ: *Bononienſes*, arrogantiunculæ: *Mutinenſes*, benigne; *Ceſenates*, rapaces: *Genuenſes*, ſalaces: *Cremonenſes*, fallaces: *Placentinæ*, difficiles; *Lucenſes*, caſte; *Piſtorienſes*, faciles; *Romanæ*, graves: *Capuanæ*, ſuperbæ: *Neapolitanæ*, ſolicite: *Brundiſinæ*, inertes: *Ferrarienſes*, avidę; *Ravennates*, humanæ: *Urbinates*, adfabiles: *Vincentinæ*, conſtantes: *Parmenſes*, avaræ: *Papienſes*, lucri-cupidæ: *Mediolanenſes*, urbanæ: *Pedemontanæ*, procaces: *Venetæ*, petulantes: *Veronenſes*, gratioſæ: *Brixianæ*, diligentes: *Formianæ*, ſpecioſæ; *Laudenſes*, ſuperſtitioſæ: *Cremonenſes*, ſumtuoſæ: *Tarviſianæ*, zelotypæ; *Bergomates*, aſtutæ; *Aretinæ*, tenaces: *Puteolanæ*, bellę. Itali vero quomdam multis magniſque ſuperſtitionibus ad ſtuporem uſque leguntur fuiſſe dediti. Hodie Sacrorum Ceremonias ex Romanæ Eccleſiæ præſcripto atque inſtitutione religioſiſsime obſervant omnes: niſi quod in Auſtraliore Italia pauci Græcorum ſequantur ritus, & ipſi quidem Græci generis. Quam autem quomdam bellicoſi fuerint Itali Militiæque dediti, loquitur ſubactus ab iis Orbis Terrarum: canente ad gloriam hanc claſsicum Romano. Quales in re Militari plerique ſint *Itali*, quæque ad Expeditiones felicius ſuſcipiendas conficiundaſque ſinguli conferant, quibus denique hi, quam illi magis valeant præſtentque, docet eleganter Membrana, quam dixi, hoc modo: In re Bellica *Peruſini*, ſtrenui; *Calabri*, præcipites; *Spoletani*, callidi; *Senentes*, felices; *Bononienſes*, efferi; *Neapolitani*, animoſi; *Farentini*, hoſti inſtantes; *Pratenſes*, ſacrilegi; *Collenſes*, libidinoſi; *Piceni*, rapaces; *Æmiliani*, inconſulti; *Placentini*, crudeles; *Romani*, truces; *Mediolanenſes*, intrepidi; *Romani*, fortes; *Vincentini*, vindictæ cupidi; *Piſtorienſes*, ſanguinei; *Papienſes*, firmi. Ad rem Bellicam conferunt *Veneti* pecunias; *Mediolanenſes*, Caleas; *Placentini*, Carros; *Cremonenſes*, Tentoria; *Papienſes*, Lanceas; *Piſtorienſes*, Pugiones; *Bononienſes*, Arundines; *Florentini*..... *Romani*, Perſeverantiam; *Ferrarienſes*, Tormenta; *Neapolitani*, Equos;

Parmenſes, Clypers; *Tarviſiani*, Enſes; *Viterbienſes*, Calcaria; *Laudenſes*, Commeatum; *Neapolitani*, Induſtriam; *Mediolanenſes*, Tolerantiam; *Genuenſes*, Perfidiam. Præſtant *Mantuani* Equitatu; *Piſtorienſes* excipiendo ictus Clypeis; *Brixienſes*, extruendis Vallis; *Genuenſes*, Claſſe; *Lucenſes*, obſidendis urbibus; *Cremonenſes*, ſtruendis Ordinibus; *Veneti*, adparanda Claſſe; *Patarini*, moderandis Equis; *Bergomates*, locandis Inſidiis. De Veteris autem Italiæ moribus ſic canit Virgilius libro nono Æneidos:

Quis Deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atridæ, nec Fandi Victor, Vlyſſes.
Durum a ſtirpe genus; Natos ad Flumina primum
Deferimus ſævoque gelu duramus & undis;
Venatu invigilant pueri, Silvaſque fatigant.
Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.
At patiens operum parvoque adſueta Iuventus
Aut raſtris terram domat, aut quatit Opida bello.
Omne ævum Ferro teritur, verſaque juvencum
Terga fatigamus haſta: nec tarda Senectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
Convectare juvat prædas & vivere rapto:
Et quæ ſequuntur.

Conſtanti contenti ſunt hodie *Itali Matrimonio: Repudium* non permittentes, ex Vrbem Roma, ad malos jam inclinante Mores, Sp. Carvilii ductu quaſi profectum. Regum Nobiliumque Primogeniti, Inſtituto vetere, Principatus obtinent: in privata fortuna virilis ſtirpis Liberi ex æquo ſunt Heredes, modo legitimo nati toro. Quod ad *Victum*, ſobrii ſunt & frugalis vitæ: non operoſi in adornandis ſtruendiſque Menſis, niſi quum neceſsitas flagitat. *Veſtitus* non omnibus eſt unus; ſæpe enim pro tempore variatur, cum qualitate, tum forma & ritu. *Venetiis Veſtitus* eſt laxitate inſigni & prolixitate; & in his Vrbicus Municipali ſumtuoſior. Matronæ ibi ante paucos annos Vlnas, Brachia, Pectus, Humeros nudabant: nunc omnia contegunt, laxioribus utentes Manicis, & in Hiſpanicum degenerantes. Secundum Venetos civilis & nitidus *Florentiæ*, reliquæque *Tuſciæ*. *Mediolanenſibus* totique *Aemiliæ, Liguriæque* floridior, ſed paullo contractior. Romæ *Aulicus* prolixitate colorumque varietate cunctos alios antecellit: *Romanus* ipſe multo frugalior: cui tamen ſuus non deeſt nitor, præ-

Victus.
Veſtitus.

ſertim

ſertim in Feminis, quæ Tuſcum nuper adfectabant. *Neapolis* magis nitido utitur, quam ſumtuoſo. Cetera *Italia* ſimplicius veſtitur. In tota *Gallia Ciſ-Alpina* Feminæ Principes in Hiſpanico videri gaudent habitu: Viri in Gallico malunt conſpici. Sed de privatioribus Civitatem in Italia Moribus; de ſelectior quorumdam *Cibo & Veſtitu*; deque earumdem *erga Hoſtes & Hoſpites Adfectu*, loquitur Exemplum membranæ, de qua ante dixi; ubi hæc: *Florentini* parci; *Lucenſes*, elegantes; *Mantuani*, viles; *Anconitani*, ſordidi; *Senenſes*, magnifici; *Mediolanenſes*, copioſi: *Novocomenſes*, luxurioſi; *Vincentini*, abundantes; *Cremonenſes*, exquiſiti; *Neapolitani*, ſplendidi; *Genuenſes*, modici; *Patavini*, mediocres; *Aretini*, tenues; *Veneti* obſonantur parvo; *Papienſes*, agreſtes; *Bononienſes*, lauti; *Aſtenſes*, opipari; *Peruſini*, delicati. Delectantur *Florentini* Caſeolis; *Lucenſes*, Pyris; *Mantuani*, Phaſeolo; *Ariminenſes*, Anſeribus; *Tarviſani*, Ranis; *Cremonenſes*, Farcimine; *Neapolitani*, Caulibus; *Genuenſes*, Lactucis; *Patavini*, piſciculis; *Piceni*, Porcis; *Peruſini*, piſcibus; *Papienſes* Cæpis & Allio. In Veſtitu *Mediolanenſes* ſplendidi, *Genuenſes*, elegantes; *Mantuani*, pueriles; *Neapolitani*, ſumtuoſi; *Veneti*, magnifici; *Florentini*, ridiculi. In perſequendis Injuriis *Lucenſes*, mites; *Mediolanenſes faciles*; *Peruſini*, diſsimulantes; *Fulginates*, accenſi; *Mutinenſes*, placabiles; *Senenſes*, magnanimi; *Neapolitani*, benigni; *Ferrarienſes*, pertinaces; *Veneti*, ſubdoli; *Cremonenſes*, aperti; *Piceni*, maligni; *Romani*, iniqui. Erga hoſpites *Calabri* inofficioſi; *Lucenſes*, fideles; *Senenſes*, amabiles; *Veneti*, blandi; *Patavini*, duri; *Mediolanenſes*, incauti; *Ferrarienſes*, aſperi; *Mantuani*, deglutatores; *Placentini*, ſerveri; *Piceni*, inſenſi, *Neapolitani*, benigni; *Florentini*, profuſi; *Aſtenſes*, Benevoli *Spoletani*, agreſtes; *Veronenſes*, ſtudioſi; *Papienſes*, prudentiores; *Genuenſes*, inhoſpitales; *Parmienſes*, inconſtantes; *Mutinenſes*, prolixi; *Novocomenſes*, inhumani. *Mercaturam* denique *Itali* ſumma exercent induſtria. Quales autem ſinguli ſint in Mercatura, ſequitur in eadem Membrana: *Florentini* videlicet, callidi; *Genuenſes*, tolerantes; *Mediolanenſes* aperti; *Lucenſes*, fideles; *Veneti*, ſplendidi ..... cauti.

Mercimonia.

Regio & unde dicta.

HActenus in genere Italiam deſcripſimus: nunc ad ſpecialiorem ſingularum Partium deliverationem nos accingamus. Italiam alii aliter diviſerunt. Auguſtus, teſte Plinio, in XI eam diviſit regiones: Strabo in VIII partitur: In plures alii. Quibus omiſsis diviſionem ac methodum nobis a Mercatore propoſitam ſequemur. Occurrit in ea primo loco Tabula prima *Lombardiæ*, in qua Alpeſtris & Occidua ejus Pars, cum Valeſia deſcribitur. *Lombardia* hodie Euphoniæ gratia dicitur pro *Lang-bardia*, ſic appellata ab *Lang-bardis*, ex Germania huc Iuſtiniani Principatu profectis: qui ad utramque Padi ripam multos annos ſuas cum Imperio habuerunt ſedes. Hæc *Ciſalpina Gallia* olim dicta fuit. *Gallia* quidem ab *Gallis*, *Boiis*, *Senonibus*, *Inſubribus*, *Cenomanis* aliiſque, a quibus quidquid Alpium radicibus Rubiconiſque fluentis intercipitur, pulſis veteribus Colonis occupatum, fuit habitatum. *Ciſ-Alpina* vero dicta, quod priſcis Italis, Romaniſque Scriptoribus, de ea differentibus cis eſſet Alpes, quum alia trans Alpes habitaretur. *Cis-Alpina* hæc, qua Septentrionaliſsima Montibuſque adhæret propius, *Sub-Alpina* cognominatur Plin. *Citerior* etiam appellatur Gallia Sall. Cæſ. ob cauſam modo indicatam. *Veterem* quoque *Galliam* nominat Auſonius: *Italiam Gallicam*, γαλατικὴν Appianus in Hannibalicis: *Mediterraneam Italiam* vocat Notitia Provinciarum: non quod Mediterraneo adpoſita mari: ſed quod in locis Mediterraneis: cincta, qua Septentrio,

Situs.

Occidens, Meridieſque ſunt, Alpibus & Apennino tumeſcente: qua Oriens eſt, Mari Hadriatico. Polybius & Plinius toti huic tractui Gallico formam tribuunt triangularem: cujus Apicem faciunt Alpes & Apenninus Montes,: Baſin Sinus Hadriaticus. *Florentiſſimum Italiæ* latus appellat Tacitus. Vbique arboriferam

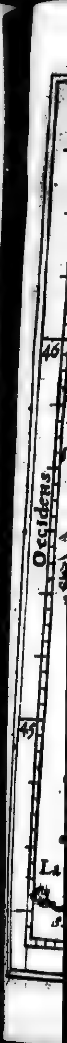
Soli fertilitas.

hanc regionem, pecori paſcendo aptam, & multis irrigari fluviis, teſtis eſt Plutarchus in Camillo. Pereleganter autem de ea Sigonius: *Campi adeo culti & uberes intercedunt* (de Pado loquitur) *ut ſatis conſtet haud temere alios reperiri aut natura feraciores, aut rebus neceſſariis ad hominum vitam inſtructiores.* Addit deinde idem Sigo-

Imperium majorum.

nius antiquos ejus Principes fuiſſe *Ligures* & *Etruſcos*: mox *Gallos*: poſtremo *Romanos* his *Gothos* ſucceſsiſſe, Gothis iterum *Romanos*: Romanis *Langbardos*. Videndus & Sabellicus lib. Hiſtor. Venetæ I, Decade IIII. Gallia autem *Ciſ-Alpina* verſus Occaſum duplex eſt Straboni, Plinio, aliis, vel *Ciſ-Padana*, vulgo *Lombardia di qua dai Po*, vel *Tranſ-Padana della dal Po*, illa quod cis, hæc, quod traus Padum. Hic vero *Lombardiæ Alpeſtris* Pars Occidentalis nobis deſcribitur, quæ magnam partem *Lombardiæ Tranſ-Padanæ* complectitur. Eſt autem regio hæc licet valde montoſa, atque alibi Silvis innexa, Naturæ luculentiſsimis dotibus varie locupletata: Valles enim & Campeſtria loca Solum fœcundum ſatis habent, Tritici, aliarumque Frugum item Vini abundantia beatum. Colles etiam præſtantiſsimorum Vinorum feraces. Sunt & in ſilvis & Montibus Ferarum venationes frequentes. Vrbes hic multæ ſunt, ac Opida plurima: *Mediolanum*, *Crema*, *Bergomum*, *Comum*, *Clavenna*, *Luganum*, &c. quæ in Tabula conſpiciuntur. Superat vero reliquas Italiæ partes multitudine magnitudineque Lacuum hæc Regio: inter quos *Verbanus* Plin. & Strab, qui hodie, quod reliquis in hoc tractu ſit major, *Lago Majore* Italis: Germanis autem *Lang-ſee*. Longitudinē ejus ponit Str. ſtadiorum CCC

Latitudinem

Lombardiæ alpeſtris pars occidentalis cũ Valeſia
Miliaria Italica
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
29
31
32
46
45
Thun
Friburg
Spiez
Corbones
Grevers
Ioun
Lauſanna
Geneverſee
Ryppaille
Rochemõt
Roſſiniere
Frutingen
Grindelwald
Adelbode
Natres
Leuch
Raren
Gome
Arnen
Goms
ſiana
Tauetſch
Splugen
S.Bernardin
Maſox
Altorff
Chur
Belfort
Rhinf
Diſentis
Vrſeren
Rotenbode
Muſter
Airolum
Clauen
Poleſe
Locaro
Lugano
Como
Lecco
Bergamo
Milan
Binaſco
Marignano
Lodi
Crema
Biagraſſo
Inuirea
Biela
Deuedro
Stalden
Martinach
S.Moritz
S.Brancheier
S.Bernart
Alpes
Augusta
Valeſia
Paſs
La Magdelena
La chambre
Antignes
Caſtillon
Villa Franca
Bellinzona
Ponte
Cantu
Caſtion
Arona
Angiera
Monza
Tirau
Tryo
Poſchiavo
Saringas
Sargans
Schan
Vaduz
Vrſelen
Wachſeldorn
Brientz
Meiringen
Stanz
S.Michiel
Leuch

Latitudinem maximam ſtadiorum xxx. Altitudo pleriſque locis tam eſt vaſta, ut fundo videatur carere. Piſces generat optimos, cum primis Truttas per magnas, Lucios inſignes: Calcides vel Aquones, Phoxinos vel Veronos, Percas aurei coloris, & alios. *Larius Lacus* Virgilio & aliis; *Comacenus* ab urbe adjacente Paullo Diacono & Antonino; Hodie *Lago di Como* Italis: Germanis *Chumer-ſee*. *Benaco* major eſt, *Verbano* æqualis fere. Longitudinem Strabo ſtadiorum ſcribit CCC, Latitudinem, XXX: Novitii paullo aliter metiuntur. Excurrit ab Septentrione in Meridiem, pronior tamen in Orientem. Conſpiciendos ſe præbent inter Verbanum & Larium, Lacus quidam minorum gentium. *Luganus Lacus, Gaviratius, Monatius*, aliique. Irrigant etiam hanc regionem Fluvii *Ticinus, Adaua, Serius, Toſa, Bremba*, atque alii plurimi. Montes etiam varii inter quos *Lucumonis Mons*, vulgo *Luckmannier*, *Mons Gothards*, *Alpes Lepontiæ majores*, quibus ab Lario Lacu per Clavennam Curiam Rhetorum itur: *Alpes Rhetica*, aliique multi. Sed hæc hactenus; reliquum nunc eſt, ut de *Valeſia* altera hujus Tabulæ parte agamus.

Valeſia.

Regio unde dicta

Situs.

Soli fertilitas.

VAleſia nomen, quam *Wallis* aut *Wallisser Landt* vulgo dicunt, unde ortum ſit minime reperi, niſi Munſteri ea de re ſententia cuiquam placeat, veriſimilis certe eſt. Arbitratur autem vocabulum illud natum eſſe a Latina voce Vallis, aut ab arce Se lunenſis civitatis *Valeria*. *Valeſia* conregionales ad Boream Bernates & Lucernates Helvetii: ad Meridiem Cottiæ Alpes & Lepontiæ: ad Ortum ſummæ Alpes & Rhetia alta: ad Occidentem Graiæ Alpes & Lemanus Lacus. Ejus longitudo ab Occaſu in Ortum itinere quinque dierum protenditur: Latitudo vero valde eſt anguſta, niſi quod prope Octodurum & Sedunum paullo ſpacioſior eſt. Hæc licet altiſsimis Montibus & præacutis petris undique innexa, qui pro magna parte altitudine fere unius Germanici Milliarii elevantur in Cœlum; multique ex iis perpetuo aut glacie irreſolubili aut niveobducuntur: nulla tamen re ſuſtentationi hominum neceſſaria caret: per ſe ferax Frumenti & Vini, atque omne genus Fructuum. Habet Triticum & Siliginem, habet Hordeum, Avenam, Fabas, Piſa, Lentes & Milium. Vinum incipit creſcere in Diœceſi Brigenſi in Montibus, continuaturque ejus plantatio per deſcenſum Rhodani, donec venias ad S. Mauricium. Apud Sedunum Rubrum Albo præſtantius eſt, tamque atrum & denſum, ut eo ſcribi poſsit. Iuxta Octodurum, album bonitate ſuperat rubeum. Vixque in Germania locum reperias ubi nobilius quam Seduni creſcat Vinum, atque inde in vicinas vehitur Regiones. Hic ut & in *Siders* & *Gundes* creſcit Crocus in magna abundantia. Sunt ibi Mala Punica, Amygdala, & Ficus. Per totam quoque regionem invenias omnis generis Poma, Pira, Nuces, Pruna, Ceraſa, Caſtaneas, Mora, Perſica, Avellanas Corna. Suppeditant præterea Montes hujus regionis multas nobiles Herbas & Radices Medicas, quibus inſignes ſunt & peculiares vires, Gentianam, Antrinam, Squillam &c. Minerarum etiam feraciſsima eſt regio: ac Chryſtallus pura & impura in *Gams* juxta Rhodani originem eruitur,

Varia

Varia quoque producit Animalia, Vaccas, Boves, Equos, Aſinos, Mulos, Oves, Porcos, Capras, Cuniculos:
Anſeres item, Anates, Gallinas, Pavones, Columbas. Abundat etiam Apibus, unde illis non exiguum emolu-
mentum. Habent præterea Montes Animalia quædam nobis penitus incognita, ut ſunt Ægocerotæ ſeu Ca- *Animalium varietas.*
pricorni, Meles, Ibices, Mures Alpini, Lepores noſtris diſsimiles, Phaſiani, Galli ſilveſtres, Gallinæ petroſæ, Avi-
culæ quas *Parniſas* vocant, Perdices, Bonoſæ, Fulicæ, Vultures, Palumbi, Ardeæ. Ficedulæ, Mergi, Coturnices,
Turdi. Abundant quoque Vrſis, Lupis, Lyncibus, Vulpibus, Martibus, Falconibus. Carent autem Cervis,
Capreis, Apris, Scorpionibus & Conchyliatis Ranis. Tanta autem Ferinæ in hac regione abundantia, ut bu-
bulæ inſtar, & nonnunquam viliori precio in macello veneat. Epiſcopus porro Sedunenſis Princeps eſt &
Dominus totius Valeſiæ, in Rebus Secularibus & Spriritualibus, deditque Carolus Magnus circa annum
Chriſti CCCIↃV hunc Comitatum & Præfecturam S. *Theodolo Epiſcopo* Sedunenſi atque omnibus ſucceſſo- *Imperium majorum.*
ribus ejus. Confirmarunt quoque multi alii Imperatores hanc donationem & roboraverunt uſque in ho-
diernum diem. *Valeſia* in *Superiorem & Inferiorem* dividitur. Superior idiomate Germanico utitur, incipitque
a Furca Monte, excurritque ad Marcam regionis uſq;, quæ eſt ſub Seduno, juxta amnem Morſum, complecti-
turque ſeptem Decimas ſeu Diœceſes, quas illi *Zenden* vocant, nempe *Sedunum*, *Syder*, *Leuck*, *Raren*, *Viſp*, *Brig*
& *Gombs*. In *Inferiore Valeſia* lingua Sabaudica in uſu eſt: ab amne Morſo initium ſumit, extenditurque ad
pontem S. Mauricii uſque, cujus Incolæ olim *Veragri* dicti ſunt. Habet autem Inferior *Valeſia* ſex Communi-
tates quas illi vocant *Vexica* ſeu *Banneras*, nempe *Condes*, *Ardon*, *Sallien*, *Martinacht*, *Intremont*, & S. *Mauriciũ*. Me-
tropolis Valeſiæ *Sedunũ*, Germanice *Sitten*, & Gallice *Siun* pro patriæ more elegans Civitas, creſcitq; indies ſplẽ- *Urbs & Opida.*
dor ædificiorum. Adjacet monti, qui in media planicie, inter altiſsimos Montes vallem claudentes, ſenſim ver-
ſus ortum conſurgit: bifurcaturq; in duo petroſa faſtigia ſeu eminentes colles. Subeſt autem Torentaſiæ Archi-
epiſcopatui Sabaudiæ, Sedunum Epiſcopatus Valeſiæ, & Auguſta ſimiliter. Præter Sedunum nullam muris
cinctam Civitatem habent Valeſii, quamquam S. *Mauricius* ſive *Agaunum* pro Opido haberi poſſet. Sunt
& præterea *Martinacht* ſive *Octodurum*: *Gradetſch* & *Vetus Sider* arces, *Sider*, *Leuc*, *Raronia*, *Veſpia*, *Brig*, *Naters*,
Aril Opida. Montes qui Valeſiam ambiunt, habent hodie alia, quam olim nomina. Mons ex quo Rho- *Montes.*
danus oritur olim *Subecus*, *Coatius* ac *Urſellus* vocatus fuit, hodie *Furca* nuncupatur. Huic vicinus eſt *Gothardi*
Mons: juxta Brigam eſt *Sempronius Mons*, hodie *Simpelberg*. Huic vicini ſunt *Saſes* & *Matter* Montes. Ex al-
tera parte Rhodani ſunt *Loetſch* & *Gemmi* Montes. In *Valle Poenina*, *Arolla* mons glacialis eſt. E regione *Sider*
verſus Septentrionem eſt *Sylvius Mons*, is jam *Auſtal-berg* vocatur, & ex utraque parte *S. Bernhardi Mons*. Silva
Hercynia huc etiam ſpargit ramos ſuos diverſis inſignitos nominibus, alibi enim *Milebach* Silva iuxta Arnen-
ſium, juxta Perigrad *Perſim Waldt* vocatur, atque alibi aliter. Populus in Valeſia eſt hodie erga exteros, val- *Silva.*
de humanus & affabilis, totuſque beneficus. Inter ſe vero paullo rigidiores, quam amicos & vicinos deceat. *Mores.*

Regio & unde dicta. SECVNDA Lombardiæ Tabula Tirolenſem Comitatum & Marcam Tarviſinam complectitur. *Tirolenſis Comitatus* nomen habet ab Opido *Tirolo*, quod antiquitus ſplendidum fuiſſe videtur. *Situs.* Iacet inter Atheſin & Oenum flumina, interque Alpium juga: ad Septentriones Bavaria clauditur, ad Auſtrum Lombardia: ad Ortum Marca Tarviſina, Foroque Iulii: ad Occaſum Helvetia. Rheticæ quondam pars fuit. *Soli fertilitas.* Regio hæc licet Alpibus incluſa & extenſa per ipſa juga Rhetica, Fructuum tamen, Rerumque ad vitam neceſſariarum, nec non Auri, Argenti, Metallorumque omnis generis optimorum copia, dives & locuples. E Montium viſceribus ingentes hauriuntur Metallorum theſauri, cacumina vaſtis Silvis Ferarumque multidine plena: Colles ac Clivi, Frugibus ac Vineis: valles Fontium ac Fluminum Aquis irriguæ, Armentis & Pecoribus refertæ ſunt. Itaque Comitatus iſte, non ſolum Ducatui, verum etiam Regno æquiparari poteſt. Adjunctus fuit Domui Auſtriacæ anno CIϽCCCLX a *Rodolpho* Alberti filio Auſtriæ Duce. *Imperium majorum.* *Vrbes.* Vrbs primaria *Oenipons* vulgo *Inſpruck*, ad dextram Oeni ripam, Sedes Principis: Parlamenti regionem Auſtriacarum ſedes. Sunt præterea *Maranum* Opidulum ad ipſum caſtrum Tirolenſe regium; *Bolzanum* Emporium: *Halla* factitio Sale nobilis ad Oenum: *Brixia* ad Iſacum fluvium, qua ſe Rientius in Iſacum exonerat, urbs Epiſcopalis. Eſt & *Tridentum* ad Atheſim. Vrbs vetus, quam in decima Regione Italiæ inter Mediterraneas collocant Plin. & Str. Conditam volunt a Gallis: & ita Trogus prodidit. Nomen habere creditur a Neptuni Tridente. Nam ut Randenenſes Saturnum, ita Tridentinos conſtat coluiſſe Neptunum, cuju effigies cum fuſcina adhuc extat in templo B. Viglii, eo latere quod forum reſpicit. Vrbem muro cinxit Theodoricus Oſtrogothorum Rex, uſus ad ſtructuram lapide quadrato. Idem Caſtellum Verrucæ Tridento imminens in altera ripa pari opere munivit. Poſtea ejectis ex Italia Oſtrogothis, tenuerunt eam Langbardi titul Ducatus. Victo autem Langbardorum Rege *Deſiderio* a *Carolo Magno*, rurſum facta eſt juris Imperii, auctа ab Imperatore acceſſione *Ripæ* Opidi ad Benacum, cum vallibus quibuſdam & villis. Poſt hunc *Carolus Sax* univerſum Comitatum Tridentinum, una cum valle venuſta, & Bolzamo Opido Eccleſiæ dono dedit. Additu defenſor & protector Comes Tirolenſis. Ex eo itaque juriſdictionem utramq; exercet Epiſcopus. Sermo civibus partim Germanicus, partim Italicus: & quod in limitaneis Civitatibus rarum eſt, tam pure utramque li guam ſonant, ut neque in media Germania, neque in media Italia vix quiſquam purius. In hac Vrbe celebra eſt Concilium illud famoſum, Anno CIϽIϽXLVI, ſub Paullo III. *Flumina.* Fluminibus Regio rigatur duobus præcipu *Oeno* & *Atheſi*: Reliqui rivuli potius quam juſti fluvii dicendi ſunt. *Montes.* Montium hic numerus non eſt, qui omn uno nomine *Rhetica Iuga*, ſeu *Rhetica Alpes* vocantur, quamvis propriis deinceps nominibus diſtinguantu *Silva.* Sylvarum quoq; hic magnus numerus eſt: uti *Grinwald*, *Hofgarten*, *Inder Aich*, *Mitrinald Foreſt*, *Vnſer frau Holtz*, &c.

D

editur. Ti-
ur. Iacet in-
itur , ad Au-
heticæ quom-
nen , Rerum-
n copia, dives
lis Silvis Fera.
Aquis irrigua,
n Regno æqui-
riæ Duce. Vrbs
ionem Austria-
lzanum Empo-
acum exonerat
æ inter Mediter-
abere creditur
otunum , cuju
aro cinxit Theo
Tridento immi
Langbardi titul
Imperii , aucta
unc *Carolus Sax*
o dedit. Additu
opus. Sermo civ
are utramque li
ac Vrbe celebra
uobus præcipu
on eſt , qui omn
us diſtinguant
reſt, Vnſer frau
D

Marca Tarviſina.

Regio. *Unde dicta.* DIxi de *Comitatu Tirolenſi*: reſtat nunc ut de *Marca Tarviſina* agamus. Nomen accepit a *Tarviſio* Vrbe quæ ſedem & domicilium dabat Marchionibus Langbardici nominis, qui huic tractui cum imperio præerant. *Tarviſinum* appellant Caſsiodorus & alii. Dicitur & *Venetia*, a *Venetis* populis. Hodie vernacule *Marka Trevigiana*. *Situs.* Quod ad Fines, ſcribit Leander ab Occidente *Venetiam* claudere Mincium, Benacum, & Sarcam Fl: a Septentrione, Montes Tauriſanos, Italiæ Germaniæque diſcrimen; ab Oriente Timavi Oſtium, partemque Hadriatici maris: ab Meridie, Oſtium Atheſis, Paludeſque Melatianas ac Brigantinas: hos autem *Venetiæ Veteris* terminos eſſe, non *Markæ Tarviſinæ*, quæ multo erat anguſtior, ſuamque habebat longitudinem inter Mincium Alſamque fluvios: trans Alſam enim Forojulienſem Agrum adnecti; pręterea *Markam Tarviſinum*, quæ nunc vocatur, nonnulla continere loca Cenomanorum &c. *Cœli temperies.* Regio pernobilis eſt & lauta; Cœlum ſalubre, jucundum & temperatum. *Soli fertilitas.* Campos habet amœnos, ac Frumenti ceterarumque frugum: item omnigeni Fructus ac Vini maxime fertiles. Adeſt Metallorum ubertas; nec Pecudum greges deſunt; tantis denique & tam multis munificæ naturæ dotibus adfatim ornata eſt & locupletata, ut inter principes Italiæ Regiones optimo jure cenſeri poſsit. Habitarunt hic olim *Euganei* quibus nomen, ſi Etymon ex Græcia petendum, ab genere nobili clariſque natalibus. *Euganeos* his ſedibus profligarunt, ut Livius notat lib. 1 *Veneti*, a quibus tota Regio *Venetia* dicta. *Vrbes.* Vrbes *Tarviſinæ Marchiæ* ſunt *Verona, Vicentia, Patavium, Venetiæ, Tarviſium*. De tribus prioribus *Verona, Vicentia, Patavio* in propria quam obtinent Tabula, dicemus. *Venetiæ* (vulgo *Vinegia*) multitudinis numero nominatæ: Vrbs, modicas complexa Inſulas circiter LX, ſita eſt in intimo Sinus Hadriatici receſſu, mediis in ſtagnis, quæ æſtu ſingulis ſenis horis irrigua: adfuſo, qua Oriens eſt Pelago, quod tamen, ne ſua violentia vel ira ſit noxium, præjectis aliis quibuſdam Inſulis, tanquam aggeribus cohibetur. Licet non muris, non propugnaculis, non turribus ullis ſit munita, loci tamen natura eſt tutiſſima. Quamplurimis dividitur Canalibus. Vicis pene omnibus ſui ſunt Rivi, conjungentibus ipſos Pontibus ex lapide lignove circiter CCCCL. Inter Canales principis loci, qui vulgo *Canal grande*, longitudinis trium Milliarium, qui Vrbem totam in duas quaſi dirimit partes: circa medium Pontem geſtans viſendum. Ita commoditas paſsim Vrbem vel pedibus percurrendi, vel cymbis, quarum numerus octo dicitur millium. Vulgus *Gondelas* vocat. Ambitus Vrbis VIII circiter Milliarium. Imperii magnitudine, populi frequentia, [illegible] ſplendore, mercium varietate, inluſtris: Ingeniis excellentibus Viriſque eruditiſsimis beata: bonis Legibus laudabilibuſque Inſtitutis ornata. Frumento, quod ex diverſis Orbis partibus advehitur, Vinis multiplicis generis, inter quæ generoſum illud, quod vulgo *Malvaticum* vocant, aliiſque rebus humanæ vitæ neceſſariis, ita adfluit, ut recte *Paradiſus delitiarum* appelletur. Regiones ibi ſeu Parochiæ LXIV. Aedificia cum publica tum privata ibidem magnifica, ſplendida, ſumptuoſe ornata. Inter Templa precioſiſsimum illud quod D. *Marco Evangiliſtæ* dicatum, Auro multis locis ornatum. Et ut reliqua omittam: Intra Vrbem

Armamen

Armamentarium eſt(vulgo *Arſenale*)cujus circuitus duorum circiter milliarium.In hoc è ligno,ferro,ære, lino, canabi,omne nautici apparatus genus , anchoræ,torméta, catenæ,ſpiræ,rudentes,vela quotidie conficiuntur: hic inſignia a Turca,piratis, hoſtibus capta oſtentantur, Manubiæque illæ opimæ Anno CIↃ IↃ LXXI ad Naupactum ablata. Oſtenduntur Prætoriæ quinqueremes, & navis Bucentaurus qua vectus quotannis ad Maris introitum, ubi Caſtella Aeſtuarii, Princeps, Senatu Primoribusque Vrbis comitatus, ceremoniis ab Epiſcopo peractis,Mare ſibi deſpondet; injecto ad perpetuandum Dominium aureo annulo. Eſt & Gymnaſium publicum,cum Beſſarionis Cardinalis Nicæni Bibliotheca,quam ipſe moriens Reip. Venetæ legavit.Civium frequētia *Venetijs* plane ſtupenda. Numerus trecentorum circiter millium cenſetur. Triplicis illi ſunt generis: *Patritii*, quos penes Imperii &Reip.adminiſtratio:Cives qui Scribarum & aliorum honorum munera gerunt: *Artifices*, qui mechanicas exercent Artes. Præter hos , *Mercatores* innumeri & Advenæ qui vario cultu ex omnibus Mundi partibus eo negotiationis gratia confluere ſoliti: Turcæ,Aethiopes,Slavi,Arabes,Syri,Cretenſes,Cyprii, Macedones , Germani , Vngari , Hiſpani,Galli,alii. Prima *Venetæ Reipublicæ* adminiſtratio fuiſſe fertur *Conſularis* : altera *Tribunitia*, per annos CCLII:poſtea anno IↃCCVII ſub Ducis cœpit eſſe imperio. *Dux*,*Doge* vulgo, Reip.caput,*Senatus* eſt Princeps,eique nihil injuſſu *Senatus* nec pace agere,nec bello quidquam licet. Ipſe *Senatum* conſulit. *Senatus* Auctor decernit: Decreta tamen Ducis nomine promulgantur. *Duci* de publico certa penduntur ſtipendia : eoque defuncto , ſtatim in locum defuncti ex Senatorum numero alius per ſuffragia ſufficitur. *Senatus*,vulgo *Gran Conſiglio*,baſis eſt totius Status;ejus membra Nobiles omnes,XXV annis Majores:quibus mira in dicendo libertas,ſumma in conſulendo integritas , eximius recti verique cultus, ſtudium conſervādæ libertatis augendique Imperii incredibile,inſignis in adverſis conſtantia. Præter Ducem Senatumque alii multi ſunt *Magiſtratus*,quos hic brevitatis ſtudio prætereo. Hæc Vrbs omnium Vrbium clariſsima cēſetur & florentiſsima,Mundi Theatrum , commune totius Orbis Emporium , Victrix dominatrixque tot tantorumque hoſtium : Hadriatici Regina Maris, Italici nominis gloria decuſque. Quamvis multa bella geſſerit , variamque fortunam mille annorum ſpatio ſit experta , in externi tamen hoſtis poteſtatem nunquam devenit. Reliquas Civitates & minorum gentium Opida ſilentio prætereo. Fluvii inſigniores hujus tractus *Flumina.* *Plavis*,*Piave* vulgo,*Brenta*,*Bachilio* & omnium maximus *Atheſis*. Montes ſunt hic tractu Patavino, qui nec *Montes.* ad Apenninum , nec ad Alpes pertinent, qua conditione nullus alius ager eſt totius Italiæ. Horum unus eſt *mula*,alter *Venda*,& *Colles Euganei*, Poetis celebratiſsimi. Mercator hæc habet : Patriarchæ *Aquilegienſi* ſubjiciuntur Epiſcopatus , *Mantua*,*Cuman*,*Tridentinenſis*,*Verona Maravenſis*,*Paduanenſis*, *Vincentinenſis*, *Treviſinenſis*, *tenſis*,*Ceneda*,forte *Feltre*,*Bellun*.Atq; hæc de Tiroleſi Comitatu & Tarviſina Marca breviter dicta nobis ſint.

Pedemontium.

Regio & unde dicta. *Situs.* **T**ERTIA *Lombardiæ* Tabula ſequitur, in qua *Pedemontium*, *Montis Ferrati Marchionatus*, cum *Ducatu Genuenſium* delineantur. Occurrit primo loco *Pedemontium*: ſic dictum, quod ad *pedem ſit montium*, ad radices inquam Alpium, quæ Galliam Sabaudiamque ab Italia dividunt. Vulgo *Piamonte*: Fines ab Oriente Padus: ab Meridie Ligurum Alpes: qua Occidens eſt Alpes Galliæ: qua Septentrio, Duria Riparia. *Soli fertilitas.* Regio eſt amœnis fructiferiſque Collibus plena, Frumentem, Fructus, Vina producentibus nobiliſsima. Ferri prope Turinum, Marmorumq; ad Paiſanam, Fodinis non carens. Habitarunt olim *Turini*, Polyb, Liv. Plutarcho noti: item Straboni, Ptol. Pli. in nona Italæ regione eos notanti, Ligurumque ſtirpis facienti. *Imperium majorum.* Inde *Ducatus Taurinus*, appellari cœpit hic tractus ſub *Langbardis*, qui in Provinciæ formam redacto Ducem præpoſuerant. Iis deletis, primum in *Italiæ Regum* venit poteſtatem: poſt Principum diverſorum: præcipue *Sabaudiæ, Franciæque* ditione fuit ſubjectus: vaſtatus ſupra modum bello quod geſtum inter Carolum v Imperatorem & Franciſcum Galliarum Regem. *Vrbs & Opida.* Caput Regionis eſt antiqua Civitas *Taurinum*: *Auguſta Taurinorum* Tacito, Plin. Ptol. *Taurini* hæc Vrbs ab ipſis populis, apud Antoninum, non uno loco. Vulgo *Turino*. Dictum vult Stephanus Grammaticus ab *Tauro*, Maſsilienſium, quorum fertur Colonia, Inſigni. Iacet ad oſtium in Pado Duriæ: forma quadrata, Portis patens quatuor, ſplendidis ornata ædificiis, nobilitate Civium clara: rerum omnium copia abundans. Summum Templum Ioanni Baptiſtæ eſt ſacrum: præter hoc alia ſunt xx aut circiter. Palatium ibi Ducis viſendum: Academia celebris, in qua Eraſmus Roterodamus S. Theologiæ Doctor eſt creatus. Prima hæc Italiæ Vrbium Officinam habuit [illegible] Epiſcopatus gaudet dignitate. Ad Collem *Rivoli* eſt Opidum frequens: ulterius *Aviliana* Iuxta Padum eſt *Carignano*, Altius inter Rivolos & Avilianam ſplendidum viſitur Cœnobium *D. Antonij Raveſini*: & nonnullo inde intervallo *Ad D Ambroſium*. Succedit mox *Suſa* quam plerique Sabaudiæ adcenſent. Ad Padum ſexto ab Sangoni oſtiis lapide Opidum jacet, quod vernacule *Pinarolo*, opulentum, cum Cœnobio ſumtuoſo: ſupra pandum ſe *Petroſa*: Læva fontis Sangoni *Pagellato* & *Briacaſſe*, dextra *Monte Bobio*. Haud procul Pelice amne, Padi incola, *Pancalerum* eſt & *Villa Franca*, ubi ponte Padi ripæ junguntur. Sequuntur ad Padi fontem *Rovello* & *Paiſana*: ulterius *Critio*: moxque *Mambrino*, ubi Vallis Padi initium. Incolæ vocant *Valle di Lucerna*, ab Caſtello, quod ibi cognomine.

Montis-Ferrati Marchionatus.

Regio. *Unde dicta.* **S**VCCEDIT jam nunc peramœna & fœcunda Regio *Mons-Ferratus* explicandus, ſic dictus uti cenſ Leander, quaſi *Mons Ferax*, ab modicorum Collium, quos habet, fertilitate: vel a *Ferro*, ſimilitudine quadam, quod uti Ferrum cetera; Metalla vi ac duritie vincit: ita ille finitimos ubertate cum aliorum fructuum eorumque nobilitate & ſuavitate, tum vero Vini longe ſuperet. *Soli fertilitas.* Deſcribit *Montem-Ferratum* Merula lib. v Antiquit. Vicecom, hoc modo: *Mons eſt perpetuis expanſus jugis, totus amœnus & fructifer, omniumque rerum*

ad vu

chionatus, cum
quod ad pedem ſi
t. Vulgo Pia-
pes Galliæ: qua
ructus, Vina pro-
rens. Habitarunt
otanti, Ligurum.
n Provinciæ for-
: poſt Principum
cello quod geſtum
iqua Civitas Tau-
toninum, non uno
um fertur Colonia,
dis ornata ædificiis,
Baptiſtæ eſt ſacrum:
n qua Eraſmus Ro-
t librari[illegible]
adum [illegible] Cargnano.
nonnullo inde inter-
im ſexto ab Saugoni
oſo: ſupra pandum
Pelice amne. Padi in
ontem Rovello & Pa
i Lucerna, ab Caſtel

ſic dictus uti cenſ
erro, ſimilitudine qu
n aliorum fructuum
ratum Merula lib. v
eiſer, omniumque rer
ad vit

ad vitum utilium fertilis, & colonis admodum frequens. Incipit diurno fere itinere ab Alpibus, planicieque ſeparatur, quæ inter hos Colles & Alpes intercedit. Nihil hic incultum quidquam propter ſummam Solis bonitatem opportunitatemque. Lævam Tanarus, dextram Padus adluit, nec ullius alveum Regio egreditur. Quanto magis autem ab amnibus abſcedunt Colles, tanto majores amœnioreſque Campi inter eos panduntur, quos haud male Meſopotamiam *queas dicere, quippe quod amnibus utrimque ſint incluſi. Montis Ferrati* Marchionatum tenuit primum *Palæologa ſtirps* uſque ad annum CIↃIↃXXXIV: quo, defuncto San-georgio Palæologorum ultimo, Carolus V Imp. *Mantuæ Ducem* legitimum *Montis-Ferrati* Hæredem declaravit. Erectus fuit Marchionatus in Ducatum anno CIↃIↃLXXV ab Maximiliano Imp. primuſque *Montis-Ferrati* Dux dictus eſt *Gulielmus* III, Mantuæ Princeps. In hoc autem terræ tractu tres inſignes habet urbes Mantuæ Dux, quæ ſunt *Caſalis D. Evaſii*, Civitatis jus adepta ab Sixto IV anno CIↃCCCCLXXIV: Epiſcopatus fulgens dignitate: ſedes Marchionum *Montis-Ferrati*. Duplex ibi Arx: Vetus, Marchionũ quomdam domicilium, & Nova, quam exſtruxit Vincentius Gonzaga, Mantuæ *Montiſ*-que *Ferrati* Dux, quæ vulgo *La Citadella*. *Alba*, Plinio *Pompeia* cognominata, cui inde *Albenſes Pompeiani* nominantur. Amplitudine ſuperat Caſalem D. Evaſii, clementia Cœli inferior, Marchionum *Montis-Ferrati* prius, nunc *Ducum Mantuæ* ſubjacet Imperio. [illegible] omnium fœcundiſsimus, qui *Languvilla* vulgo. Tertia eſt quæ vulgo dicitur *Acqui*: *Aquæ Statyellorum* Plin [illegible] cap. V. in Liguribus ponenti. *Aquæ* ſimpliciter Antonino: ab *Aquis* proculdubio & fontibus, qui hic ſunt, ca[illegible]dis & medicatis: ſunt enim in hac Civitate Thermæ publicæ cum Menſis lapideis & gradibus. Præter jam dictas urbes ſunt; *Baſſinana*, *Valentia*, *S. Salvatore*, *Mon-calvo*, *Alexandria*, *Nicæa*, *Palea* cognominata, *Aſta*, *Pollentia*, *Ceva*, atque alia multa.

Genuenſium Ducatus.

Regio unde dicta. GENUENSIUM *Ducatus*, vel *Ora Geneunſis*, olim dicta fuit *Liguria*, non tamen tota, ſed quæ *Tranſalpina* fuit cognominata. *Liguriæ* unde nomen varie diſceptatur. Quidam inter quos Paullus Diaconus ab *legendis Leguminibus* tradunt: alii ab *Ligone*, uno ex fabuloſis Iapeti Ducibus: ſuppoſititii ab Annio Viterbienſi Beroſus, Caro, Fabius Pictor & Semprocius ab *Ligure Phaethontis* Ægyptii Filio: Nunc vulgo *Riviera de Genoa* vocatur, ab *Genua* clariſsimi nominis Vrbe. Hodie fines ipſi ab Occaſu Alpes, Galliam Narbonenſem ab Italia dividentes, ab Ortu, Etruria, Macra interfluente: qua Meridies eſt, cognomine pulſatur Mari: *Situs.* qua Septentrio, Apennino clauditur. Hæc olim, ut ſcribit Strionnino ſterilis fuit, nihilque memoratu dignum habuit, niſi quod intus maximæ arbores & vaſtæ, quæ navibus fabricandis idoneæ erant, producebantur. *Soli fertilitas.* Nunc vero Vini, Olei, ac variorum Fructuum proventu beata. *Ager Dianus* Oleo adeo adfluit, ut quandoque octodecim, nonnunquam viginti millia urnarum reddat, quas vulgo *Barilas* vocant. *Ora Genuenſis* hodie duplex, Occidentalis & Orientalis: quæ vulgo ab Metropoli, quæ in medio utriuſque, *Riviera di Genova, di Ponente, & di Levante*. *Vrbs.* Vrbs primaria *Genua* Liv. & aliis: *Genoa* Steph *Jan*[illegible] dicitur Luitprando Ticinenſi, & ejus ætatis Scriptoribus: Hodie *Genoa* & *Genova*. Quod ad Situm. Fronte Meridiem Cirnumque ſpectat Inſulam, ampliſsime circa littus conſurgens, dorſo Septentrioni obverſo, leniter in planitiem, vel

ad qui

ad quieſcendum deſcendens, Montium innixa radicibus, quorum a tergo contra ſævorum Septentrionum adflatum vallo munitur, non tota montoſa, nec viciſsim tota plana, ſed mixta ſpecie. Circuitu palmos colligere tricena quina millia, ſupra nongentos quinquaginta quinque, Nebianus Epiſcopus tradit. Palmus haud multo minor antiquorum eſt pede. Hinc menſura totius urbis ſi palmos ſeptenos paſſui demus, milliariorum erit quinque, [illegible] ſenos, ſex, demptis quadraginta quinque palmis, nec moles, nec portus in hanc dimenſionem venit. Inſignem Portum habet ad Auſtrum & Africum patentem, ingenti mole ad ſecuram ſtationem premunitum. Cætetum de Genua politiſsimi & rotundi extant Scaligeri verſus.

Ditis opes Aſiæ, & claros Orientis honores
Quantaque ab Euxino tunditur ora ſalo,
Piſanas acies, Thuſcæ decora inclyta Pubis
Et traxi ad Ligures Gallica ſigna manus.
Subjectis domitas tenui cervicibus Alpes,
Et tremuit noſtras Africa terra trabes.
Afflictus toties Venetus, quæ fugerat olim
In patriis movit tela petitus aquis.
Fruſtra Galle cupis: fruſtra es fruſtrator Ibere,
Fruſtra ſæva ferox Inſuber arma capis,
Vinco ego, cum vincor, par eſt Victoria damno,
Sumque eadem domina ſervaque facta mea.

Metropoli viſa, reliquarum Vrbium nonnullas & Opida indicabo. Haud procul Varo *Nicæa* eſt Ptol. *Nicia* Antonino, *Nizza* hodie. Vrbs maritima, quomdam ab Maſsilienſibus condita, dorſo Alpibus innitens, partim in juga, partim in planiciem porrecta. Nunc eſt munitiſsima, firmam habens Arcem in colle, ditionis Sabaudiæ Principis. Supra Portum Herculis Monœci ad alterum lapidem editis in montibus *Torbia* jacet, vel *Turbias*. Sunt & *D. Remi* Opidum, *S. Remo*, peramœno & fertili agro, qui Citris, Palmis, Medicis, Limonibus, aliiſque fructiferis Arboribus mirum in modum ornatus. *Caſtellum Tabia*: ambitu exiguo, ſed nomine celeberrimum, ob generoſitatem Vinorum Apianorum. *Albingaunum*, Vrbs antiqua, ſitu plano, quing[illegible]ntis a mari paſsibus, gravioris Cœli, alioqui opulenta rebuſque neceſſariis adfluens. *Finarium* item, *Naulum*. *Saona* urbs antiquiſsima, ædificiis ornata magnificis, cujus ambitus eſt CIↃIↃ paſſuum. Atque hæc ſunt in ora Genuenſi Occidentali. In Orientali ſunt: *Claverium*, *Seſtri de Levanto*, & alia. Flumina hic ſunt *Varus*, qui Limitem ſtatuit inter Provinciam & Liguriam: hanc Italiæ, illam Galliæ regionem. Recipit hic, qua Occidentalior ejus ripa & Gallica Fluvios, qui vulgo Gallorum audiunt *Caremp*, *Lavaire*, *Eſteron*: qua Orientalior & Italiam ſpectans, *La Lince & La Veſubie* Sequuntur inde per Liguriæ littora *Paulon*, hodie *Palion*: *Rutuba* hodie *Rot*[illegible]. Sunt item *Merula*, *Porzevera Feriſano*, *Lavagna*, *Maera*, *Magra* hodie. De Adminiſtratione autem Eccleſiaſtica apud Merc. in hac Tabula hæc leguntur: Archiepiſcopus *Taurinenſis*, cui ſubſunt *Caſalenſis*, *Salutiarũ*, *Montis regalis*, *Novarienſis*, *Lodenſis*, *Vercellenſis*, *Ipporegienſis*, *Actenſis*, *Aquenſis*, *Albenſis*, *Terdonenſis*, *Saonenſis*, *Albinganenſis*, *Vintimelienſis*, *Placentinus*. *Papienſis*, Mediolanenſi Archiepiſc. ſubjecti. Archiepiſc, *Ianuenſi* ſubſunt *Bobienſis*, *Aprumacenſis*, vel *Brumacenſis*, *Metenenſis* vel *Maranenſis Acvienſis* vel *Ampruniacenſis*, *Nubienſis* in Corſica [illegible] *Nebienſis*. *Naulenſis*, *Albigaunenſis*, *Arbenga* credo, inter ſuffraganeos Mediolanenſis Archiepiſc. recenſitus.

Quarta

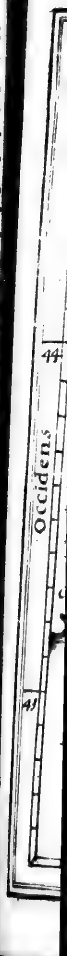
Regio. *Unde dicta.* *Situs.*

QVarta & poſtrema Lombardiæ Tabula *Romandiolam*, *Ducatum Parmenſem*, & *Mantua* repræſen-
tat. Primo loco occurrit *Romandiola* vel *Romanula*, ſic dicta hodie, Caroli Magni Imperatoris &
Romani Pontificis beneficio atque auſpiciis. *Romanulæ* Limites ex communi ſententia ad Septen-
trionem quidem Paludes Veronenſes & Patavinæ, uſque ad Fornaces, Oſtium Padi ultimum,
una cum parte Maris Hadriatici: ad Orientem Iſaurus, una cum Piceno; ad Meridiem Apenninus, cum E-
truria; In Occidentali variatur. Quidam ultra Vatrinum flumen cis Forum Cornelii non procedunt: tran-
ſiliunt nonnulli Scultennam, nunc Panarium, in eo plerique, ſiſtunt. Hos ſequemur, Longitudinem e-
jus c x milliar. aut circiter, poſituri inter Foliam & Panarium: Latitudinem x c v i milliar. vel paullo minus,
inter Apenninum &, quarum memini, Paludes. Quod ad Regionis qualitatem, agros habere optimos ſcri-
bit Leander, omniumque frugum, tam quæ ad vitam neceſſariæ, quam quæ ad humanas voluptates opor-

Soli fertilitas. tunæ & delitias, fertiles. Campi hic latiſsimi, fructiferis Arboribus omne genus conſiti: Colles peramani,
Vitibus, Olea, Ficu nitentes. Silvæ munificæ herbidaque prata cum dumis venationi apta: ſalubres paſsim
aquæ: Salinæ cum circa littus, tum intus frequentes: Metallorum fodinæ: innumeræque præterea Natura
dotes eximiæ: quæ niſi longiſsima narratione, commemorari haud poſſent. Vrbes ſunt in hac Regione ali-

Urbes. quot celebres & complura Opida. Primariæ ſunt *Ariminum* Ptol. & aliis, hodie *Rimini* Incolis: *Rumelen*
Germanis. Nomen illi ab Amne, quo adluitur. Alii aliunde trahunt. Rerum omnium copia ſupra modum
abundat. Portus olim amplus, ſplendidus ſatiſque capax: hodie modicis navigiis tantum eſt aptus, areni
oppletus. *Cervia* urbs maritima olim *Phycoles* dicta. *Cerviani* majori ex parte ſalarii ſunt Artifices, tant
quæſtu, ut Pontifex annuatim inde habeat l x millia Coronatorum. *Ceſena*, *Caſena* Ptol. *Cæſena* Strab. hodi
pleriſque *Ceſena*, aliis *Ceſnadigo*, tertiis denique *Ceſna*. Hodie Civitas eſt admodum frequens: annis ſuperi
oribus a Bernardino Rubrio Parmenſi, qua Occidentem Septentrionemque ſpectat, aucta. Arx urbi ex col
le, qua Auſter eſt valida imminet, a Friderico i i Imp. condita. *Sarſina* urbs antiqua ad Apennini radices
Plauti Patria: nomen hodie retinet. *Ravenna*, Ῥάβεννα Strab. cui & Ῥαύεννα: Ῥάβενναι Ptol. Antiquam Civitat
teſtantur omnes. De Situ multa Str. lib. v: Vrbs eſt Archiepiſcopalis. Subſunt huic Archiepiſcopo *Adrien*
ſis, *Comaclenſis*, *Cervienſis*, *Forolivienſis*, *Foropompilienſis*, *Vellimenſis*, *Fille* forte, *Ceſenatenſis*, *Sarenienſ*
vel *Sarſinatenſis*, *Faventinus*, *Imolenſis*, *Mutinenſis*, *Bononienſis*, *Reginenſis*, *Parmenſis*, & *Barcinenſi*

Paſu

Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
GOLFO DI VENETIA
Mare di Genoa
ROMANDIOLA cum D. PARMENSI.
Milliaria Italica
5 10 15 20
Apenninus Mons
PARS THUSCIAE
ROMAGNO
Ferrara
Bondan
Mirandula
Finale
Carpi
Bon porto
Soliero
Bastia
Nuceria
Sauignano
Pistoia
Pesta
Fiorenza
Prato
Ponte a sieue
Empoli
Pisa
Liuorno
Lucca
Massa
Sestri
Spetia
Sereza
Chiauere
Piacentino
Piatenza
Castel Nouo
Cremona
Lodi
Crema
Soncino
Brescia
Mantuano
Mantua
Ostia
Gonzaga
Guastalla
Brisello
Parma
Reno
Borzam
Rauenna
Forli
Imola
Faenza
Camachio
Comachio
Pompoſa
Rouigo
Argua
Lendinara
Zelo
Tizarolo
Francolin
Bagno
Romena
Bibiena
Poppi
S. Miniato
Cesenatico
Cesena
Bertinoro
Sarsina
Zeſso
Moneria
Barlga
Menario
Poggio
Cerreto
Arno flu.
Rina
Fontana
Vianino
Busseto
Fiorenzuola
32
33
34
35
44
43

Paſcua ad Vrbem optima; ex quibus magna Lactis, Butyri, Caſeique copia. *Forum-Livij*, hodie *Forli*. Vrbs natura & ſitu, rerumque omnium ubertate præſtans inter duos Amnes Roncum & Montonum ſita; Aere fruens optimo. *Forum Cornelij* vulgo *Imola*. Sita eſt ad Santernum Amnem, Agro frumentario, Vini, Olei, aliarumque Frugum ferace. *Bononia* nobilis & antiqua Civitas, *Bologna* vulgo: Apennini radicibus adpoſita, ad Amnem Rhenum, Apoſa torrente mediam urbem interluente: tota Orienti expoſita: qua Auſter eſt Montes imminent vetiferi, qua reliquæ partes, agri patent longe lateque, omnis generis Frugum feraces. Cœlum illi non admodum ſalubre. Circuitus VII milliarium: olim multo minor. Portas habet XII. Potens eſt nobilitate, ædibus magnifica, porticibus frequens. Academiam inſtituit Theodoſius Imperator, anno CCCCXXIII. Nunc *Ferrariam* videamus; cui unde nomen datum valde variatur. Veritati maxime conſentaneum, *Ferrariam* nuncupatam ab *Ferrarida*, quæ trans Padum erat, Colonis huc ex Theodoſii Imperatoris decreto tranſlatis anno CCCCXXIII: quo tempore Vicus fuit abſque muris ab Smaragdo Exarcho circa annum IↃXCV foſſa mœnibuſque ſeptus; paullatimq; ita *auctus*, ut tandem in nobiliſsimam Civitatem commutatus fuerit: Vetere Præſulatu ab Vitaliano, P M. huc circa annum IↃCLVIII traducto, aliiſque XII Pagis finitimis illi ſubjectis ab Conſtante II Imp. qui multa ipſi largitus eſt Previlegia. Hodie *Ferrara* audit. Adſidet ripæ Padi amnis, quo qua Ortum Auſtrumque reſpicit, adluitur. Cœlum ipſi craſsius, ob ſitum paluſtrem. Plateas habet rectas, longas, amplas quarum pleraſque Leonellus Marchio coctis ſtravit lateribus. Ædificiis cum publicis, licet non magnis; tum privatis ſupra modum eſt ornata. Maximum eſt Vrbis Fanum. Arx illi duplex, una ad flu. altera è Regione S. Georgii, Ducis Sedes: utraque ſatis munita. Populo frequens, rebus ad vitam neceſſariis abundat. Non inamœna inter primas Italiæ Vrbes merito cenſenda: Caput Sedesque Ducatus Ateſtinæ familiæ, nobilitatis & antiquitatis ſtupendæ. Academiam hic inſtituit Fridericus Imperator in Bononienſium contumeliam. Planiciem habet circa ſe maximam ſed ſterilem. Reliquas Romandiolæ urbes, & minorum gentium Opida prætereo.

Ducatus Parmenſis.

Regio & unde dicta. *Soli fertilitas.* *Imperium majorum.*

D*Vcatus Parmenſis* a Civitate Parma nomen habet. Ager amœnus eſt, & Frugum Vitiumque optimarum fertilis, aquis medicatis paſcuiſque lætiſsimis felix: cujus Caſeus & Vellera ſummam merentur commendationem. Civitas unde Ducatus iſte nomen accepit *Parma* ab *Thuſcis*, ut multis his locis aliæ, condita, a Boiis inde poſſeſſa, lapſu temporis Romanos habuit Dominos: qui anno IↃLXX, quo tempore Mutinam, eo Coloniam, ut Livius tradit lib. XXIX, duxerunt: Calamitatem ab L. Antonio inlatam deplorat M. Tul. Philip, ultima. Conlapſa, authoritate Romani nominis libera cum aliis cœpit eſſe: Sequuta nunc Cæſares, nunc Pontif. Rom. Bononienſibus ſemper amica & conjuncta. Gravem paſſa totum biennium obſidionem ab Friderico II Imp. circa annum CIↃCCXLVIII, quod partium eſſet Pontificis

Eo inde profligato, varios habuit Regulos, *Corregios*, *Scaligeros*, *Ateſtinos*, *Vicecomites*, *Galeatios*, *Sfortias*, *Gallos* denique, quibuſcum ſæpe de Vrbis dominatu certavit *Pontifex Romanus*, qui ope & auxilio Caroli V Imperatoris, Gallis tota Italia pulſis, rerum ſolus deinceps in urbe potitus eſt. Hodie ſuos habet *Duces*, quorum primus a P.M. inſtitutus eſt *Petrus Aloyſius Farneſius* Paulli III P.M. filius, quo crudeliter intra biennium cæſo, ſubrogatus eſt *Octavius* filius, ejque defuncto *Alexander*, Belgicæ Gubernator: cui mortuo ſucceſſit ante aliquot annos Filius. Ceterum *Parma*, Strab Ptol. in Aemilia via, quinque ab Apennino P M. Nomen illi ab Amne Parma: ex aliorum mente, quod *Parmam*, hoc eſt, breve ſcutum referat. Aedificiis eſt ſplendida, plateis ornata rectis largiſque; rebus ad vitam neceſſariis adfluens: Incolarum nobilitate, civiumque frequentia celebris ſitu eſt admodum plano: Cœlo ſumme ſalubri: adeo ut Plin. *Parmenſes* tradat, tres quidem annos CXX, duos vero CXXX vixiſſe. Eam neque hiems, neque æſtas adfligit. Caſtrum habet munitiſſimum, Principum & inluſtrium Familiarum Palatia non pauca. In foro ſatis amplo, Fons pulcerrimus: & Templum ad imitationem S.P. Romani exſtructum: Campana tribus impoſita columnis: Turris perſimilis Bononienſi, Separatur ab ſuis Suburbiis fluvio cognomine, Epiſcopatus floret titulo. Incolæ venuſti, nobiles, Martii, animoſi, genio ingenioque præſtantes. *Ducem* cum Parma habet vetuſta & nobilis civitas *Placentia*; Ptol. aliiſque Πλακεντία, vulgo *Piacenza*. Iuxta Padum, a quo diſtat circiter M.P. jacet, loco peramœno; agrorum bonitate, Civiumqne claritate ſuperbiens. Muri novi ſunt: Propugnacula ampla, Munitiones inſignes. Epiſcopatus gaudet titulo. Gymnaſium habet omnium diſciplinarum. Vrbis ager Vini, Olei, Frumenti, omniſque generis Fructuum fertiliſſimus eſt, propter copiam aquarum: multos habens fontes, fluvios, rivulos, paſcuis irrigandis facientes.

Mantuæ Ducatus.

DVcatus *Mantua* nomen habet ab urbe *Mantua*. Hujus Imperium primum fuit penes *Tuſcos*, Vrbis auctores: hinc penes *Gallos Cenomanos*: poſt quos *Romani* rerum ibi ſunt potiti. Maximam ſub Triumviratu cladem tulit. Quum enim *Cremona* victoribus diripienda eſſet conceſſa, proter vicinitatem magnam Agri ſui partem amiſit. Hinc Virgilius. *Mantua veh miſeræ nimium vicina Cremonæ*. Succeſſerunt Romanis *Gothi, & Langbardi*: quibus profligatis. Vrbs ad *Imperatorum* poteſtatem eſt retracta, earurſus labante, in libertatem ſe cum multis aliis vindicavit, quam obtinuit, donec ab Othone II Imp. *Theodobaldo* Comiti Canoſſano donaretur. Subrogatus illi *Bonifacius* Filius; eique ſine maſcula prole defuncto *Beatrix* conjux, cum *Mathilde* filia, quæ Mantuam ſummopere ampliavit. Vrbs *Mantua*, Strab & Ptol. hodie *Mantoa*. Initium Vrbis ponunt varii varie. Quidquid ſit, antiquiſſima ipſi eſt origo. Poſita eſt in medio Paludum, quas Mincius, ex Lacu Benaco egreſſus, creat, nec niſi Pontibus, qui eximii admodum, aditur: hinc ob naturam loci munitiſſimis Italiæ concenſenda. Ampla eſt, & magnifice publicis privatiſque ædificiis ornata, rectiſque plateis decora.

Regio.
Imperium majorum.
Vrbs Mantua.

Regio unde dicta

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium majorum.

Urbs & Opida.

HACTENUS *Lombardiam* perluſtravimus: ſequuntur nunc *Brixienſis Comitatus* & *Mediolanenſis Ducatus* explicandi. Nomen priori a civitate nobili *Brixia*. Partem ejus tractus occupat quem olim *Cenomani* tenuere. Paterque *Territorium Brixienſe* in longitudinem mill. C a Limone Benaci Lacus vico, ad Vrceanum Opidum. Latitudo eſt mill. L a *Moſo* uſque ad *Dialengum*: ſituſque eſt inter Benacum, Sebinumque Lacus. Ager uberrimus Tritici, reliquorumque Frumenti generum, item Vini, Oleique fertilis, neque carens Ferri Æriſque fœcunditate. Habet & Aurum, Argentum, Alumen, Marmor Porphyreticum, & aliud ex atro & viridi variegatum, quod *Serpentium* uocant, Ophiten Plin. alioſque Lapides precio nobiles: *Marchaſitam* etiam, quem *Pyritem* vocarunt Veteres: Abundatque omnibus quæ ad vitæ neceſſitatem cultumque expetuntur. *Brixia* fidem *Populi Rom.* perpetuo coluiſſe legitur: præſertim Bello Punico poſt cladem ad Trebiam amnem ab Hannibale inlatam. *Colonia* deducta eſt cum reliquis Tranſ-Padanis ab Cn. Pompeio Strabone, anno IↃCLXV, & poſtea cum aliis ab C. Cæſare Dictatore Civitatis jure donata. Deinceps in *Imperatorum* fuit poteſtate, quãdiu ſalua ſtetit ſua Romano Nomini majeſtas. Poſt ab Radagiſo Gothorum Rege incendio vaſtata, anno CCCCXII: hinc ab Attila Hunnorum Principe ſubverſa ſed refecta anno CCCCLII imperante Martiano: mox ab *Langbardis* poſſeſſa uſque ad captum ab Caralo Magno Deſiderum: quo exſtincto, ſucceſſit *Francorum Imperium*. Inde ab Othone Saxone Cæſare libera Imperii Romani Civitas eſt facta, anno CIↃCXXXVI: mox ab Henrico VI direpta, muris nudata, ſuiſque ſpoliata Privilegiis: ab *Scaligeris*, Veronæ Ducibus, opera Guelforum eſt capta. His ſucceſſerunt *Vice-comites*, Medioloni Principes: a quibus ſæpe vexata ad *Venetos* defecit: quibus ab *Gallis* rurſum ademta, paullo poſt iis eſt reſtituta. *Brexia* Strab & Ptol. hodie *Breſcia*. De hujus Vrbis origine varia traduntur, ſed parum explorata. Aliis certiora forte apud Livium, quem multi ſequuntur. Notat is ab *Cenomanis* conditam: cum Elitovio & Beloveſo Ducibus ex Galliis, per Taurinos & Aples Iulias in Italiam tranſgreſsis. Hinc *Cenomanorum* genti tribuitur etiam a Plin. & Ptolemæo, quin & Livius lib. XXXII *Brixiam Cenomanorum* ſignat caput Civitas eſt pervetuſta, dives, populoſa, ampla, validis munita muris, Arce ſuperbiens inexpugnabili, pulcra edificiis cum publicis tum privatis. Eam amnis perlabitur *Garcia* quem alique *Melam* vocant. Caſtrum habet munitiſsimum è vertice Vrbem deſpiciens: & egregio firmatum ab Venetis præſidio: Templa magnifica: Monaſteria ſtupenda: Hoſpitale pulcrum. In Palatio Capitanei hæc leguntur:

Hic locus odit, amat, punit, conſervat, honorat:
Nequitiem pacem, crimina, jura, Probos.

Templum & Epiſcopi Palatium, quin tota Civitas, ejuſque Territorium, omnia inquam, paſsim lectiſsimis Marmorum Inſcriptionibus, Statuis, Statuarum titulis & elogiis, variorumq; Epitaphiis ſunt plena. Incolæ locupletes, lauti, nobiles, ſolertis ingenii,

Opibus

Mediolanenſis Du-
t quem olim Ce-
ne Benaci Lacus
que eſt inter Be-
item Vini, Olei-
n, Marmor Por-
alioſque Lapides
quæ ad vitæ nece-
rtim Bello Punico
Tranſ-Padanis ab
jure donata. De-
ab Radagiſo Got-
ſa ſed refecta anno
agno Deſiderum:
erii Romani Civi-
liata Privilegiis: ab
, Medioloni Princi-
iis eſt reſtituta. *Bre-*
orata. Aliis certiora
vio & Beloveſo Du-
enti tribuitur etiam
eſt pervetuſta, dives,
s cum publicis tum
nitiſsimum è vertice
eria ſtupenda: Hoſ-

& Epiſcopi Palatium,
riptionibus, Statuis,
biles, ſolertis ingenii,
Opibus

Opibus hodie floret: *Urbis Venetæ Sponſa* cognominari ſolita. Fidem Chriſtianam ſuſcepiſſe traditur ab D. *Apollinari* Ravennatum Præſule. Epiſcopatus habet titulum. De ea ſic Scaliger:

Quæ pingues ſcatebras ſpecula deſpectat ab alta
Poſtulat Imperij Brixia magna vices,
Coelum hilarum, frons læta urbi gens neſcia fraudis
Atque modum ignorat divitis uber agri.
Si regeret patrias animis concordibus oras,
Tunc poterat Dominis ipſa jubere ſuis.

Eſt in hoc Territorio etiam *Quintianum* Opidum, viginti mill. paſſ. a Brixia Meridiem verſus ſitum, prope Ollium amnem. Item *Reggiate*, *Botteſino*, *Vrle*, *Novalara* cum multis aliis. *Lacus* habet *Benacum*, ſic dictum ab Opido quod hic olim, cujuſque hodie cernuntur veſtigia. Hic *Lydius* Catullo, ab *Lydis* i. Tyrrhenis, quos fama eſt quomdam vicinos illi agros coluiſſe: *Lago di Garda* Italice: *Gard-ſe* Germanice ab Arce orientalio-ri ripæ adſita. Hic Lacus, ut ſcribit ad Cardinalem Polum Alexius Vgonius, optimis piſcibus aliis præſtat: amœniſsimis Collibus circumſeptus: undique fontes ſcatent: hac illac Nemora, Prata virentia, Vineæ, Olivæ, Abietes, Lauri, Cedri: Opida præterea rebus omnibus neceſſariis referta in modum coronæ illum ambiunt: ita ut nihil omnino illi deſit ex hiſce rebus, quæ loca Campeſtria viſu quidem pulcherrima & uſu grata atque jucunda efficere poſſunt &c. Eſt & alius *Sebinus* aut *Sevinus*, nunc *Lago d'Iſeo* ab *Iſeo* Caſtro quod in ejus ripa. Hic exceptum ad Septentrionem *Ollum*, rurſus ad Auſtrum evomit. Eſt denique inter *Sebinum* & *Benacum Lacus Idrinus*, vulgo *Lago d'Idro*, vel *Idro Lago*. Nomen illi ab *Idre* Caſtello. Alii ab *Hydra* dictum cen-ſent, quam Hercules hic perhibetur peremiſſe. Piſcibus abundat. Exonerat ſe in *Idrinum* per varios amnes Minores, qui vernacule *Lago Cap*, *Lago Runcone*, & alii. *Mella* vel *Mela* hoc Territorium medium quodammodo ſecat. Mellæ nomen retinet in hunc uſque diem. Non percurrit tamen ipſam, uti videre eſt, urbem, ſed haud procul inde ipſius agrum. Fluviolus qui urbem perlabitur hodie *Garza* vocatur.

Lacus.

Flumina.

Ducatus Mediolanenſis.

Regio. **Soli fertilitas.** **Imperium majorum.**

DVCATVS *Mediolanenſis* ſuo ambitu CCC milliaria complectitur. Incredibis agro eſt fer......, copiaque rerum omnium ſtupenda. Tractum vero hunc M. Marcello & Cn. Scipione Coſſ. cum pleriſque urbibus Tranſpadanis in Romanorum ditionem conceſsiſſe, formamque Provinciæ accepiſſe, auctores ſunt Livius, Florus, Polybius. In eadem urbe Imperatores aliquot poſteriores conſediſſe loci oportunitate d-ctos conſtat, Nervam, Trajanum, Hadrianum, Maximinianum, Philippum, Conſtantium, Conſtantinum, Iovinianum, Valentem, Valentinianum, Theodoſium. Trajanus certe regiam hic ædificavit, quæ hodieque nomen ſervat *Palatij*. Debilitata autem Cæſarum potentia, variorum hæc urbs Barbarorum impetu conv-ſa eſt & labefactata: Gothorum, Hunnorum, Langbardorum: quibus, Caroli Magni auſpiciis, Italia exa-fidei ſe commiſit *Francorum Regum* inde *Germanorum Cæſarum*, quorum plerique Ferream Coronam Imperij ſolemnia, accipere ibi, in vetuſta celebrique D. Ambroſii æde, conſuerunt, uti ſingulorum exemplis p-bat Leander. Tandem ſub Fridericis I & II Cæſaribus, quibus perpetuo rebellauit, novos ſortita eſt D-minos, *Galeatios Vicecomites*, qui deinde, anno CIↃCCCXCIV *Duces* Wenceſlao Imperatore nominati.

deficienti-

deficientibus *Sfortiæ Ducum* inſignia ſunt adepti, conſentientibus Civium ſuffragiis, & accedente Romani Imperii auctoritate: quod Galeatii nunquam obtinere potuerant. Horum ſtirpe Majorum noſtrorum ævo exſtincta, ſucceſsit Carolus V Imp. qui Principatum ad *Reges Hiſpaniæ*, Succeſſores, tranſtulit. Vrbs primaria Latinis Scriptoribus omnibus *Mediolanum*, *Mediolanium* Polyb. Strab. Ptol. cui & *Mediolana*, Italis hodie *Milano*: Germanis *Mey-lant*. *Mediolanum* ab Gallis Inſubribus conditum: auctores ſunt Livius, Trogus, alii qui, Belloveſo Duce, in Italiam profecti, pulſis Tuſcis, fundamenta iſthic Vrbis locarunt: anno, ut quidam computant, ante Chriſtum natum CCCXXXIX: ut alii CCCLXXX. Quidquid ſit: antiquiſsima eſt. Nomen: illi natum, judicio V.CL. Iſaaci Caſauboni ad lib. IV Strab. ab Santonum in Galliis Vrbe *Mediolanio*. Quidam vocem aiunt eſſe Germanicæ originis, quaſi *Mey-landi* ab agro vernante, qualis *Majo* menſe ſolet eſſe: vel *Midlandt*, quod medium eſſet & velut umbilicus, uti etiam Iovius indicat Inſubriæ, Ticino amne clauſæ: vel denique *Maegde-landt* ſive *Meidel-landt*, *Virginis Regio* vel *Terra*, ab Minerva cujus ibi Templum fuit, quod olim S. Salvatori, poſt D. Virgini, hodie D. Teclæ ſacrum. Situs *Mediolano* inter Ticinum Abduamq; haud procul Alpibus, peropportunus: natura cœli ſolique temperatus. Inter maximas Europæ cenſetur Vrbes, mercatura opibuſque florens: ſplendore ſuperbit ædificiorum: Templorum magnitudine, Prætoriorum amplitudine, pulchritudine Vicorum: Mœnibus, Propugnaculis, Armamentariis ſupra modum inſtructa: ſpacium complectens immenſum. Suburbia habet longa lataque, quorum nonnulla cum magnis Civitatibus committi poſſent, altis foſsis non ſecus, ac Vrbs ipſa, undique cincta. Poſt Ædem Sacram, quam *Domum* vocant, magnifice ſpecioſeque ad Forum exſtructam, D. Laurentii Fanum eſt ingens in ruinis Templi Herculis excitatum. Exſtant etiamnum ſedecim ſtriatæ Columnæ peraltæ, magnificentiſsimi operis veſtigia. Arcem ibi videre eſt, omnium fere, quæ in hoc terrarum Orbe munitiſsimam, cui *Porta Joviæ* nomen: inexpugnabilem, quaque in Europa nihil celebrius. Xenodochium ibi vel Noſocomium ſuburbanum, via Bergomati, jugerum aliquot ſpatio ampliſsimum, ab Sfortiis inchoatum, nondum abſolutum. Eſt & Curia vetus, ubi exiguum D. Gothardi Fanum, nobilibus aliquot Vicecomitum ſepulcris decoratum. Multæ ſunt in hac Vrbe priſci ævi Inſcriptiones, aliaque veterum Monimenta. Academiam habet antiquiſsimam, ubi etiam Virgilius litteris operam dediſſe creditur. Ad Prædicatores tam inſignem eſſe Bibliothecam ſcribit Leander, ut celeberrimis Italiæ non cedat. Artificum diverſa ibidem genera, tanta frequentia, ut vulgato proverbio dicatur, *Chechi voleſſe raſſettare Italia, ſi ruma Milano*: *Mediolanum* ſcilicet *deſtruendo*, *Italiam inſtrui poſſe*, nimirum quocumvis artificum copia. Dicitur Hiſpaniæ Rex ex hoc Statu proventum habere octoginta aureorum millia. Adminiſtratio cauſarum civilium & criminalium pendet ab Senatu Mediolanenſi: in quo XVI ſunt Doctores, & nonnulli Prælati Patritiique Mediolanenſes. Archiepiſcopatus Mediolanum floret dignitate, cujus Archiepiſcopus hos habet ſuffraganeos, *Bergomenſem*, *Brixienſem*, *Cremonenſem*, *Laudenſem*, *Novarienſem*, *Vercellenſem*, *Ipporegienſem*, *Viglevienſem*, *Aſtenſem*, *Aquenſem*, *Albenſem*, *Terdonenſem*, *Saonenſem*, *Albingaunenſem*, *Vintimelienſem*. *Placentinum*: *Papienſem*, & *Ferrarienſem* exemptos.

Vrbs Mediolanum.

Ratio gubernandi.

Hæc

Regio.
Situs.

HAc Tabula Ditiones trium Vrbium primariarum *Marka Tarviſina* delineantur, *Veronæ*, *Vicentiæ* & *Patavii*. Occurrit primo loco *Veronæ ditio* ſive Territorium. Ejus longitudo, quæ a Bruchelio Opido ſumitur Rivam uſque, in ultimo Benaci receſſu poſitam, LXV eſt Milliarium: latitudo ab Turre Confinium Rivoltellam uſque XL. Ager ex parte lapidoſus, ac propterea incultus, ex parte

Soli qualitas.

optimus eſt: Tritico, Oleo, Vino, Pecoribus, vellerum item precioſorum ceterarumque frugum copia abundans: nobiliſsimas item habens Lapidicinas. Lectiſsimos etiam medicinalium herbarum theſauros, præcipue in monte Baldo, quibus legendis undique eo confluit Æſculapii proles. Vrbem Veronam condidiſſe feruntur *Tuſci*, apud alios *Galli Cenomani*: quibus ejectis, in fide diu fuit & poteſtate *Romanorum*: quorum

Imperium majorum.

auſpiciis *Coloniam* eo duxit Cn. Pompeius Strabo, Magni Pater. Ab *Attila*, Hunnorum Rege, poſt vaſtata, variis inde ſubdita ſuit Tyrannis, quorum agmen duxerunt facile *Gothorum Reges*: Hos expulerunt *Langbardi*: Langbardos Carolo Magno Duce *Franci*; poſt quos *Berengarijs* ab Othone I Imp. Italia ejectis, ſui juris facta quietem aliquandiu habuit ſub auctoritate fideque *Romani Imperii*. Per vim adeptus *Actiolinus Romaninus* Præfecturam in Dominatum convertit, exacto *Azone Ateſtino*, quem S.P.Q. Veronenſis Prætorem deſignarat. Eo defuncto circa annum CIↃCCLIX communibus Civium Suffragiis *Scaligeri* magiſtratum geſſerunt cum titulo Vicariorum & Principum annos propemodum CXXVIII: quibus exturbatis partim, partim veneno necatis, ſuæ ditionis fecerunt *Galeatii*, inde *Carrarienſes*. Hos exterminarunt *Veneti* in quorum etiamnum poteſtate conſtanter & tranquille perſeverat. Vrbs *Verona* Latinis & Οὐηρῶνα Ptol. Nomen hodie retinet. Germanis *Dietrichs Bern*. Aerem habet tenuem. Non abſimilis Helvetiorum Baſileæ natura, ſitu,

Urbs Verona.

pulcritudine ædificiorum eſt nobilis: æquo ſolo recumbens, ad Meridiem, Ortum, Occaſumque converſa brumalem: tellure od Septentrionem leniter adſurgente, jugiſque Theatralem pene formam exprimentibus. Atheſi amne non tam dividitur, quam munitur & circumquaque cingitur. Mille Antiquitatum veſtigia veterem teſtantur Vrbis magnificentiam & divitias. Vias habet rectas & amplas, coctili ſtratas lapide. Templa circiter XXXV, quorum præcipua pervetuſta Aedes Cathedralis, & *D. Anaſtaſij*: *Monaſteria* X. In ſummo clivo duæ ſunt Arces nobiliſsimæ *D. Petri*, & *S. Felicis*. Item *Caſtellum Vetus*, & quæ vulgo *Citadella*. Amphitheatrum ibi viſitur omnium maximum, & quo nullum fere integrius, media Vrbe adſurgens. Civitas hæc Epiſcopatus gaudet dignitate. Incolæ magnifici, ſplendidi, jucundo adſpectu, ingenii ſummi, maximeque ad litteras idonei. Illud hoc loco non omittendum, quod cum Veneti hanc urbem munirent, in ipſis foſsis antra excavata è topho inventa ſint; cumque in monte foderetur, Echini Saxei illic ſpectati ſint, itemque conchæ, oſtrea, avium roſtra, Stellæque piſces, omnia in lapidem verſa.

Vicentia

e Ditio.

tur, *Veronæ*, *Vicen-*
do, quæ a Bruche-
lliarium: latitudo ab
a incultus, ex parte
frugum copia abun-
heſauros, præcipue
onam condidiſſe fe-
manorum: quorum
n Rege, poſt vaſtata,
os expulerunt *Lang-*
p. Italia ejectis, ſui
adeptus *Actiolinn.*
. Veronenſis Præ-
is *Scaligeri* magiſtra.
is exturbatis partim,
arunt *Veneti* in quo-
ivæ Ptol. Nomen ho-
Baſileæ natura, ſitu,
ccaſumque converſa
formam exprimenti-
Mille Antiquitatum
s, coctili ſtratas lapi-
aſtaſij: *Monaſteria*
Vetus, & quæ vulgo
us, media Vrbe ad-
udo adſpectu, inge-
n Veneti hanc urbem
deretur, Echini Sa-
nia in lapidem verta,
Vicentia

Vicentiæ Ditio.

Regio.
Soli fertilitas.
Imperium majorum.

V*Icentia Ditio* ſequitur; cujus Ager ut amœniſsimus: ita Vini Frugum aliarumque rerum fertiliſsimus: præcipue Mororum, quorum frondibus Bombyces aluntur. Haud procul Vrbe duæ nobiles Lapidicinæ, in Monte, qui *Cornelius* Latinis, vulgo *Covelo*. Sunt & Marmorum in Valdanio vico. Vrbs ab *Tuſcis*, vel, ut ſcribit, Trogus, ab *Gallis* condita, ſequenti ævo in fide diu ſterit *Populi Romani*, uſque ad *Attilæ* tempora, a quo vaſtata, poſt in *Gothorum*: inde in *Langbardorum*, poſtremo in *Italiæ Regum* fuit poteſtate. Iis pulſis, libertate ſua ſub auctoritate *Imperii Romani* eſt uſa uſque ad Frederici II Imper. principatum, a quo direpta cremataque varios habuit Dominos, *Carrarienſes* Patavinos, *Scaligeros* Veronenſes, *Galeatios* Mediolanéſes: *Venetos*. Tandem *Maximiliani* I *Imperatoris* armis infeſtata, ejuſque fidei ſubjecta, *Venetis* ad extremum eſt reddita.

Vrbes & Opida.

Vrbs ipſa Trogo, Pomponio, Tacito, aliiſque dicitur *Vicentia*: *Vicetia* Plin. & Antonino: *Biſetia* & *Bitetia* Aeliano, Οὐίκετια, Ptolemæo: vulgo *Vicenza*. Sita juxta radices collis, duobus amnibus, qui navigabiles, Rerone & Bachilione inæqualiter diviſa. Non uſque adeo elegans & magna: ſed populoſa, rerumque omnium copia abundans. Quatuor ibi notatu digna, Palatium Prætoris magnificum: Pons unius Arcus; Saxum ſolidum Aræ majoris in Eccleſia D. Laurentii, ſtupendæ longitudinis: Theatrum denique, vulgo *L'Academia*, Cænobium ibidem D. Coronæ, ubi pulcerrima Bibliotheca. Incolæ ingeniis ſunt vividi: ad litteras, militiam, mercaturam promtiſsimi, faciendæ rei perpetuo ſudantes: ſplendide vivunt, honeſte veſtiuntur. Epiſcopatus gaudet dignitate. Porro in *Vicentinorum* ditione Opida ſunt *Maroſtica* celebre & divitiis affluens Opidum: *Brendulum* divitiis, nobilitate ac frequentia nobile: *Lenicum* cum opibus & multitudine, ac nobilitate, tum amplitudine, multis Italiæ Civitatibus par. Eſt & ſexto ſupra Vicentiam lapide, Auſtrum verſus, pagus & Caſtellum *Cuſtodia*, quod ibi quomdam noxii homines cuſtodiri conſuerint in vaſtis Latumiis, ad cædendos ædificiis faciundis lapides,

Patavii Ditio.

Regio.
Situs.

S Vpereſt *Ager Patavinus* nobis in hac Tabula deſcribendus. Hic apud Bernardinũ Scardeonium deſcribitur his terminis: *A Meridie Atheſis Fluvius procurrit: a Septentrione Muſo amnis parvus dilabitur: ab Oriente æſtuaria Venetiarũ: ab Occidente vero Colles ſunt Euganei & Ager Vicentinus. Patet omnis hic circuitus* CLXXX P. *M: in quo Sexcentæ & quadraginta ſeptẽ Villæ ſeu Pagi.* Dicere ſolitus ſcribitur ab Cœlio Rhodigino Cõſtantinus Palæologus: *niſi ſciret a Sanctiſſimis Viris affirmari, in Oriente Paradiſum eſſe, arbitrari ſe non alibi eũ reperiri poſſe quam in perſuavi Patavina amœnitate.*

Soli fertilitas.

Ager Frumenti, variorum Fructuum, Vini etiam generoſiſsimi ferax: unde Martialis: *Pictaque pampineis Euganea arva jugis.* Venationibus inſuper, Aucupiis & Piſcationibus frequens. Mirabilem rerum omnium copiam Incolæ triviali celebrant proverbio: *Bologna la graſſa*, *Padova la paſſa*

Vi

Vrbs perpetuo amica ſociaque Populi Romani, uti patet ex Livii libro XLI & Marci Tullii Philippicis, Colonia deducta multo meliore fuit conditione, quam aliæ Coloniæ: Nam Patavinis jus etiam ſuffragiorum datum legitur, tamquam Civibus Romanis. Capta direptaque cum aliis ab Attila Hunnorum Rege, anniſque centum poſt ab Langbardis, qui & igne cremarunt, cum Caroli Magni principatu, partim ſub Regibus cœpit eſſe *Italiæ*, Franciſque Cæſaribus: partim ſub Berengariis: ſui tandem juris quodam-modo facta imperante Othone I, Prætorem ex ſuis creavit & Populi Præfectum. Duravit hæc Reipubl. forma uſque ad *Fridericum* II, cujus juſſu auſpiciiſque Vrbem occupavit *Actiolinus Romanus*: poſt quem Dominos habuit *Carrarienſes*, *Scaligeros*, *Galeatios*, & circa annum ab Chriſto nato CIↃCCCCIV *Venetos*: quibus adhuc paret, tamquam pia Mater, præ ſenio virium non ſatis compos, piæ Filiæ (nam *Patavinorum Colonia*, *Venetiæ*) non tam imperio, quam miniſterio regenda. *Patavium* Civitas antiquiſsima, flos & decus Vrbium, quaſcumque tellus Itala continet, Παταύιον Pt. hodie *Padua*. Ptol. etiam alio loco *Batobium* nominatur. Nomen natum quidam putant a *Padi* vel *Paludum* vicinitate: ſic que dictum quaſi *Padavium*: nonnulli a *petendo*, quod avem Antenor, Vrbis conditor, telo petiverit: Incertis conjecturis. Condidiſſe memo[illegible]tur *Antenor* Troja profugus. Sita eſt Vrbs loco fertili & plano: placidiſsima Cœli fruens temperie, ſumma Soli bonitate, Euganeorum Montium amœnitate, Alpium Mariſque vicinitate beatiſsima. Perfluit eam Brenta amnis. Ambitus duplex hodie, olim triplex: Exterior VI millia ducentoſque paſſus continet, cum VI Portis magnificis: Interior tria millia paſſuum [illegible]tiſsimus, ſuperne deambulacrum habens perpetuum. Magnifica porro, ſplendida, rebus omnibus, quæ ad vitam neceſſariæ, adfluens: Silice ſtrata: Foſsis, Valliſque & Propugnaculis undique bene tuta. Ædificia habet ſacra, Profana, Publica, Privataque magnifica & ſumtuoſa Monaſteria Virorum ſunt XXIII: & XLIX Virginum Colligia. Palatium ibi Henrici Imp. opus, in quo Ius dicitur: tota Italia nominatiſsimum, nullis fultum columnis. plumbo tectum. Curia, inſuper publici conſilii, cum Porticu, columnis marmoreis ſuſtulta, Saxo conſtructa, plumbeis item laminis intecta; Fora maxima ſunt V: Pontes XXXIIX, ex lapide, fornicati, ſupra Brentam. Porticus ampliſsimæ: Areæ ſpatioſiſsimæ: Noſocomia III: Xenodochia totidem. Eſt & Orphanotrophium. Domorum quatuor millia hodie ſuo ambitu complectitur. Incolæ ſummis præditi ſunt ingeniis: ad arma, litteras, omniumque virtutum ſtudia prompti. Nobilitarunt Patavium ortu ſuo Titus Livius, C. Valerius, Flaccus, L. Aruntius Stella, & innumerabiles alii. Academiam habet Patavium nobilem, quæ Natales ſuos debet Carolo Magno Imperatori, vel, ut aliis placet, Friderico II: adoleſcentiam Vrbano IV P.: maturitatem inclitiſsimæ Venetorum Reipublicæ. Videre ibidem eſt Bibliothecas varias, Græcis Latiniſque libris abunde instructas: unam, apud S. Ioannem in Viridario: alteram, apud [illegible]ſtinam: tertiam, apud S. Antonium. Adeo vero Fluminibus irrigatur hæc Regio, ut maximo Incolarum commodo & utilitate, nullus agreſtis vicus ultra paſſ. Millia a Flumine diſtet. *Urbs & Opida.*

Regio unde dicta

SEQUUNTUR apud Merc. *Forum Julii*, & *Iſtria* cum aliis regionibus. Nomen primæ Regioni vel ab *Foro Julio*, Vrbe primaria, vel ut alii volunt, ab *Julio Caſare*, qui aliquot Legiones hac adverſus Germanos duxerit. Italis hodie *Friuli*: Germanis, *Friaul*: Venetis aliiſque *Patria* nuncupatur. *Aquileienſem* etiam appellatam fuiſſe patet ex Hiſtoriis.

Situs.

Fines huic Regioni ab Ortu Iſtria: ab Aquilone, Montes lapidei: qua Occaſus, Alpes Vindelicæ Noricæque: qua Auſter, Sinus Hadriaricus.

Cœli temperies. Soli fertilitas.

Beant regionem Cœlum temperatum, Aer ſalubris: Campi lati, irrigui, fructuumque omnigenorum fertiles: Prata nitidiſsima: Paſcua Pecoribus gratiſsima: item Vites Vina generantes generoſiſsima: Silvæ quoque tam materia cædenda, quam venationibus munificæ: Montes Metallorum, Marmorumque variorum, nec non precioſorum lapidum feraces. Inhabitarunt primum hanc regionem *Euganei*, inde ſucceſſu temporis *Veneti*, mox *Galli*: poſtea ſub *Populi Romani* fuit imperio, cujus majeſtate inclinante in *Langbardorum* venit poteſtatem.

Imperium majorum.

Iis ſucceſſerunt *Imperatores*, his *Berengarij*: quibus exciſis in ditionem rediit *Imperii Romani*. Donavit bonam ejus portionem *Aquileienſi Eccleſia* Otho Imp. reliquamque cum Iſtria Conradus. Fecerunt tandem ſui juris *Veneti*, circa annum CIƆCCCCXX, qui hodieque ibi dominantur: licet pleraque *Comitibus Dominiſque* ſubſit peculiaribus. Metropolis hujus regionis *Vtinum*, vulgo *Udene*: Germanis *Weyden*. Leander arbitratur antiquū eſſe opidum, ejuſque mentionem fieri apud Plinium. Niger credit Ptol. aliorumque *Forum Julium* eſſe: non bene.

Urbes.

Quidquid ſtatuendum ſit de prima origine, Vrbs eſt ampla & magnifica: rebus omnibus neceſſariis adfluens. Ambitus ejus milliarium eſt quinque. Veneti hodie Remp. regunt miſsis eo præſidibus quos *Locumtenentes* vocant. Civium in ea numerus eſt XVI millium. Sunt & aliæ Vrbes: *Aquileia*, *Aquilegia* vulgo: *Aglar* Germanis. Sita ad Natiſonem fl. Vrbs olim fuit ampla, copioſa, Mœnibus firmiſsima: Templis, magnifico Theatro, aliiſque operibus publicis & privatis ſupra modum ornata. Hodie infrequens eſt Colonis, & ad ſolitudinem propemodum perducta; quæ quondam ſummo fuit ſplendore, ſummaque amplitudine. Fidem ſequuta legitur conſtantiſsime *Imperij Romani* uſque ad *Attila* Hunnorum Regis tempora: a quo totum obſeſſa triennium magna Annonæ inopia laborans, tandem capta eſt & vaſtata, obtruncatis XXX fere ſeptem hominum, qui in ea degebant, millibus: reliquis Gradus inſulam fuga elapſis. Poſt ab *Narſete* reſtituta, in *Langbardorum* aliquandiu fuit poteſtate, uſque ad Caroli Mag. in Italiam adventum: ex quo *Italiæ Regibus* deinde *Imperatoribus* paruit. Poſt ſub ditione *Patriarcharum* e[illegible]pit: ab iis ad *Venetos* venit, ſub quibus jam nunc pace alta & tranquilitate fruitur. Ceterum Patriarchatui Aquilegienſi ſubſunt Epiſcopatus hi, *Concordia*, *Pola*, *Parentium*, *Trieſtinenſis* vel *Tergeſtinenſis*, *Comaclenſis* vel *Petenenſis*, *Juſtinopolitanus*, *Madrienſis*, *Civitatis Nova* vel *Emonenſis*. Reliquos quære Tabula ſecunda Lombardiæ. Gradenſi vero *Caſtellunenſis* vel *Venetiarum* Epiſc. *Tercellanenſis*, *Equilenſis* vel *Euſulanus*, *Caprulienſis*, *Clodienſis*, *Civitatis Novæ*

Gorit

e Regioni vel ab
c adverſus Ger-
patur. *Aquileien-*
quilone, Montes
egionem Cœlum
nitidiſsima: Paſ-
materia cædenda,
precioſorum lapi-
i, mox *Galli*: po-
eſtatem. Iis ſuc-
onavit bonam ejus
t tan tem ſui juris
is Dominiſque ſubſt
arbitratur antiqui
m Julium eſſe: nom
omnibus neceſſariis
idibus quos *Locum*
uileia vulgo: *Agla*
Templis, magnifico
s eſt Colonis, & ac
mplitudine. Fiden
pora: a quo totum
atis xxx fere ſeptem
o *Narſete* reſtituta, in
ex quo *Italiæ Regibu*
s venit, ſub quibus
Epiſcopatus hi, *Con*
opolitanus, *Madrien*
adenſi vero *Caſtella*
nſis, *Civitatis Nove*
Goritia

Goritia, judicio Leandri, *Julium Carnicum* Antonino & Ptol. Alii de *Julio Carnico* aliter ſtatuerunt. Amaſæus lib
de Venet. finib. *Goritiam* notat, ubi quomdam *Noreia*: *Noritiam* Candidus. *Goritia* ſuos habet Principes, qui
Ducibus Auſtriæ parent. Opidum eſt opibus & nobilitate clarum. *Portus Gruarius*, Plin. *Portus Romatinus*
Spilimbergum, natura loci opereque munitiſsimum; *Maranum* frequentia divitiiſque clarum; *Mons Falconis*
nobile diveſque Opidum. Eſt & *Palma* Civitas & Arx rotunda a Venetis exſtructa anno CIↃ IↃXCIII, cujus
fundamentis ſubſtrati ſunt nummi cum hac inſcriptione. Parte una, *Paſcale Ciconia Duce Venetorum*, *a Domi*
CIↃIↃXCIII. Parte altera: *Fori Julij, Italiæ Chriſtianæ fidei propugnaculum*. Reliqua minorum gentium Opida præ-
Flumina. tereo. Flumina ad hanc regionem pertinent *Romantinum, Tilaventum, Sontius, Frigidus, Natiſo, Alſa, Turrus*, &
alia. Indigenæ ad humanitatis Artes, Mercaturam aliaque honeſta ſtudia aptiſsimi.

Iſtria.

Regio. FORO Iulii ſuccedit *Iſtria* Latinis Græciſque Scriptoribus ſatis nota: nomen hodie ſervans: Germani
Hiſter-reich, quaſi *Iſtriæ Regnum*, dicta. *Japydiam* quomdam fuiſſe nuncupatam, indicat non obſcure P
Peninſulæ formam refert; pleraque, inter duos ſinus Tergeſtinum & Carnarium, Mari cincta Hadriatico: a
Septentrione Alpibus munita Carnicis & Noricis: ab Occaſu anteaquam in Mare excurrere incipiat, For
Situs. mionem habens amnem, Arſiam vero fl. ab Orru. Latitudo XL P.M. Ambitus, CXXII, ab Formione, quem di
ad Fanaticum uſque promontorium, vel intimum Carnarii ſinus angulum extenſa. Tota regio aſperior eſt
Soli qualitas. collibus tamen potius, quam Montibus ornata: qui Vini, Olei, aliorumque Fructuum feraces: Frumenti c
terorumque Leguminum infœcundiores: exceptis Agris *Piſcino* & *Humagio*. Mons ibi eſt, qui *Major* vulg
benignus Herbarum Simplicium, quas avide extranei quæſitum huc properant Medici, genitor. Salem *Iſtr*
abunde præbet. Saxifodinæ ibi non inutiles. In Rovinienſi agro Marmor cæditur, quod *Iſtricum* dicitur, max
mi per Italiam precii. Porro Iſtria ex parte Venetorum eſt, ex parte Auſtriacorum. Specialiora videamus. Per
Urbes. ram incedenti occurrit ſtatim *Juſtinopolis*, Vrbs Cherſoneſi primaria. Sic doctis vocatur, quæ vulgo *Cabo d'Iſtr*
Nomen prius ab *Juſtino* Imp. Poſteriore deinceps nomine cœpit dici, quod Foro Iulio egreſsis in capite
dituque Regionis occurrat. Parvam occupat inſulam, quæ paſſ. longa mille, latitudine modica: trino teli
ctu diviſa ab Continenti, cui jungitur Pontibus, qui verſatiles. Arcem habet in medio, quatuor munita
turribus. In *Venetorum* hodie eſt ditione. Succedit in ora quinto fere lapide Caſtellum *Inſula*; Continenti po
lapideo nexum. Sequitur mox *Vranum*, Italis *Caſtellatium*, & poſtea *Caſtellerium*, vulgo *Caſtelier*. Quing
tis hinc paſsibus ad *D. Simonem* devenitur: inde millia V *Piranum* abeſt: totidem hinc *Salvorium*: pari pro
modum intervallo *Vinacum*. Ab Vinaco millia duo numerantur ad *D. Peregrinum*: hinc ad *D. Joannem d*
Corne paſſ. mille: totidemque dein ad *S. Laurentium* vulgo *di Daila*: mox ad alterum lapidem ipſa *Daila* &
tertium *Civitas Nova*, olim *Æmonia*. Poſt *Quietum* fl. tria mil. ſunt ad *Portum Cerverium*. Viſitur quarto i
lapide *Parentium* civitas, hodie *Parenzo*. Sequitur mox Opidum *Orſer*, Latinis *Vrſerium*. Superato *Le*

Rovinu

Rovinium: tum mox quæ volgo *Le Colonne*, *Porteſuol*, *Mutazzo*: indeque promontorium *Ciſanum*. *Muratia Phaſaniam* tria ſunt millia, hinc ad *Vallem Bandoniam*, duo, totidemque ad *Marcodainum*: tria inde, ad *Portum Pola*. Conſpiciendam deinde ſe præbet in alto difficilique monte Vrbs Epiſcopalis *Pola* priſcum nomen retinens. In ſolo plano ſita, Tergeſte millibus circiter C abeſt: Ancona, trajectu maris Hadriatici, mill. cc x x. *Iſtria* fluvii ſunt: *Riſanus*, *Draconia*, *Quietus*, *Lemus*, *Arſia*. Silvæ etiam ſunt, tum aliis uſibus, tum ad naves exſtruēdas materiam affatim ſubminiſtrantes. Incolæ re ſunt tenuiore. Venetis omnem negotiationem ad ſe trahentibus. De *Windorum Marchia* infra dicendum erit, eoque de ea ſcribere hic ſuperſedebo. De *Karſtia* & *Cilia Comitatu* vix habeo quod ſcribam: pauca de *Carniola* ſubiiciam. *Flumina. Silva.*

Carniola.

CARNIOLA a *Carnis* populis, quemadmodum & Carinthia nomen obtinuit. De his Volaterranus Geographiæ lib. II: Supra Iſtros *Carni* ſunt, lata regio, a Foro-Iulienſibus incipiens, atque ad montana pertinens. Regio ipſa Carniolæ montoſa licet & Alpeſtris, quemadmodum & reliquæ hujus tractus Provinciæ: Vini tamen, Olei, Fructuum ac Frumenti hinc inde copiam profert. *Carniolam* autem duplicem ſtatuunt: *Siccam* ſcilicet, quæ aquarum indiga eſt: alteram irriguam, in qua *Savus* fl. ortum habet, & *Nauportus* qui *Labatus* hodie dicitur, & alii plures flu. *Ducatus titulo* ornata eſt. Vrbs primaria *Labacum* ejuſdem cum fl. nominis. Nonnulli *Goritiam* in Carniola collocant, quam nos ſupra in Foro Iulii recenſuimus. In Læva Sontii ripa ſurſum propugnacula reperiuntur bina, quondam a Venetis ad tutelam fl. condita, ne Turcarum excurſionibus hac, uti prius, pateret via. Reliquæ, quæ hic recenſentur in Foro Iulio a nobis commemoratæ ſunt. Porro in hac regione Lacus eſt, qui ſingulis annis Meſſem, Piſcationem & Venationem præbet. Adcolæ *ZircknitzerZee* nominant ab Opido *Zircknitz*, quod in ejus ora ſitum. Sed libet ejus deſcriptionem paullo accuratius ex Georgio Wernhero hic deſcribere: Clauditur is circumquaque Montibus: patet ad ſeſquimilliarium, minus laxa latitudine. Ex montibus circumpoſitis rivi quidam ignobiles procurrunt ſuo quiſque alveolo: ab Orientali quidem plaga tres, ab Auſtrali IV. Singuli quo longius fluunt, hoc minus ſcatent aquis, terra nimirum ipſos conbibente, donec poſtremo abſorbeantur ſcrobibus ſaxeis, ita natis, ut humano opere exciſæ videri poſſent. Itaque quacumque pateat locus, diffunduntur aquæ, & Lacum efficiunt. Hæ aquæ non minus fere celeriter recedunt, quam acceſſerunt, ſed non per ſcrobes illas tantum, ſed univerſa pene terra eas non aliter recipiente, quam ſi per cribrum diffunderentur. Quod cum fieri ſentiunt adcolæ, continuo grandioribus ejus meatibus, quo ad fieri poteſt, obſtructis, agminatim advolant ad piſcationem, quæ ipſis non modo jucunda, ſed etiam perfructuoſa eſt. Nam hi piſces ſale conditi magna copia ad vicinos exportantur. Porro ſiccato lacu fit Meſſis, qua parte ſolum conſitum, & idem rurſus conſeritur, antequam inundet. Graminis ita eſt ferax, ut poſt vigeſimum diem ſecari ſoleat. Quis hic ludentis Naturæ miracula non ſuſpiciat. Sed de his hactenus, ad reliqua pergamus.

Regio & unde dicta. Soli fertilitas. Urbs. Lacus.

Regio. *Nomina & unde deducta.* *Situs.* *Soli fertilitas.*

SEQVITVR *Tuſcia*, antiquis Scriptoribus tribus præcipue nominibus celebrata: *Tyrrheniæ*, *Etruriæ*, *Tuſciæ*: Ex his tribus poſtremum ſane hodieque retinet. *Toſcana* namque vulgo audit. Fines ejus ſunt ad Meridiem Mare Inferum, ſive Tyrrhenum; ad Septentrionem Mons Apenninus, ubi Vmbria & Galliæ Togatæ pars: ad Occaſum Liguria, a qua Macra fl. diſterminatur: ad Ortum Tiberis. Terra ipſa qua Mari propior, planior eſt, oræque ſpectatu jucundiſsimæ; intus montoſior: univerſim pulcra, nobilis, nullique Italiæ Regioni ſua beatitudine poſtponenda. Latos lætoſque aperit Campos, rerum omnium fertiles; amœniſsimas Valles, Montes, Colleſque, Prædiis, Hortis, arboribus, præcipue Malis Medicis Citreiſque conſitis, nitentes. Vinetis abundat, *Vina* producentibus generoſiſsima. Veteres Incolæ univerſim dicti quondam *Tyrrheni*, *Etruſci*, *Tuſci*. Cum *Tuſcis* jam inde ab Romuli tempore Populus Romanus bellum gerere cœpit, perpetuoque temporum tractu geſsit, adeo ut, rebus ad periculoſiſsimum ſtatum adductis, ſępe Dictatore contra ipſos fuerit opus.

Imperium majorum.

Anno Vrbis CCCCLXXIV Vulſinienſibus & Vulcientibus florentiſsimis *Etruſcorum* Populis victis per Ti. Coruncanium Coſ. Romano Imperio ſunt adjecti, atque ea parte Imperium ad Arnum uſque eſt propagatum. Neque poſt id tempus juſtum cum *Tuſcis* bellum fuiſſe geſtum memoratur. Ita ſubjugati conſtanter in fide Populi Romani manſerunt. Inclinantibus Romanorum rebus, varias ſunt Calamitates paſsi ab *Gotthis*, *Langbardis*, *Hungaris*, aliis. Eo tandem ventum eſt, ut *Etruria* nunc, majorem partem, *Magno Etruriæ pareat Duci*, ſub cujus Imperio nobiliſsimæ ſunt *Florentia*, *Piſæ*, *Sena*, *Pratum*, *Piſtorium*, *Volaterræ*, *Mons Politianus*, *Aretium*, *Cortona*, *Peſcia*, *Pientia*. *Mons Alcinus*, *Liburnum*, *Plumbinum*, aliaque quam plurima Opida. Ad *Summum Pontificem* pertinet *Patrimonium* quod vocant, *S. Petri*. Id ab Amne Peſcia & a S. Quirico capit initium, & ad Caparanum uſque Caſtrum in novo Latio non procul ab Liri fl. producitur. Ditionis *Hiſpaniarum Regis* ſunt *Pontremulum* juxta Macræ fl. fontem, quod olim Ducum fuit Mediolanenſium, deinde *Portus Herculis*, *Orbetellum*, *Mons Argentarius*, & *Plumbini Arx*. *Carſeniana* ſeu *Graſiniana Vallis*, ſub Apennino ultra citraque *Serciam* Amnem poſita, in qua Caſtellum Novum eſt Granfinianum, cum plurimis aliis Caſtellis Vicisque, ſub poteſtate eſt *Ducis Ferrarienſis*. *Sarzana* apud Macram fl. ad *Genuenſes* ſpectat. *Maſſa* & *Carraria* particularium ſunt *Marchionum*, qui earum Titulis decor[illegible]: Alia quoque ſunt Opida, Romanis quibuſdam Proceribus ſubjecta, inter quæ *Bracianum Vrſinis* I[illegible]us Titulum præſtat.

Vrbes.

In *Tuſcia* porro hæ ſunt Vrbes maxime præceteris memorabiles: *Piſa* Vrbs ſtupendæ vetuſtatis, *Piſæ* Trogo & aliis. Incolæ ſingulari valent memoria: quod Vrbs craſsiore fruatur aere. Iacet inter Amnes Auſerem & Arnum, ut Strabo Pliniuſque notant. Hodie Arnus per eam fluit, tribus ornatus pontibus. Vetuſtatem ejus & Nobilitatem celebrat Dionyſius Halic. lib. I. Connumerari ſolitam Primis XII *Etruriæ* Vrbibus tradunt alii.

Piſa

enie , *Etrurie*,
ines ejus ſunt
mbria & Gal-
s. Terra ipſa
lcra , nobilis,
n omnium fer-
Medicis Citreiſ-
univerſim dicti
manus bellum
m adductis, ſæpe
s florentiſsimis
parte Imperium
um memoratur.
ebus, varias ſunt
nunc , majorem
ratum, *Piſtorium*,
m , aliaque quam
Amne Peſcia & a
liri fl producitur.
fuit Mediolanen-
n *Graſiniana Vallis*,
anum, cum pluri-
Genuenſes ſpectat.
oque ſunt Opida,
æſtat. In *Tuſcia*
uſæ Trogo & aliis.
aſerem & Arnum,
atem ejus & No-
bus tradunt alii.
Piſa

Piſæ Magnus Etruriæ Dux ſæpe moratur, & in ea Domicilium habent Equites D. Stephani, ab Magno Du-
ce inſtituti. Primarium Templum, quod *Domum* vocant, ambitum habens IↃXL paſſuum, columniſque
ſubnixum LXX, & ſplendidas Præſulis ædes ex ſpoliis ædificarunt *Piſani*, quæ devictis ad Panormum Sarace-
nis retulerunt. Ager ſuburbicarius ſegetibus eſt percommodus: adeoque fertilis, ut *Etruriam* fere totam
paſcat, & exteris etiam annonam non neget. Vina ibi notæ non admodum probæ: Pepones optimi. *Luca:*
Tuſcis Delicium, Tuſci laus incluta Cæli, inquit de ea Iul. Scaliger. *Luca* Latinis Græciſque Scriptoribus
notiſsima: Strab. & Ptol. *Luca*. Nomen retinet, litteris omnibus. Vrbs Templis & Ædificiis ſplendida, populo-
que frequens, jacet in planicie, Collibus undique circumdata. Mœnibus eſt firmiſsima, quadrato ſtrata ſi-
lice, ſpacio parvo, ſed Civibus arta & negociationum plena. Incolæ lauti ſunt, prudentes, ingenioſi: quique
libertatem diu ſapientiſsime conſervarunt integram, licet finitimorum bellis haud raro petiti. *Piſtorium* ho-
die *Piſtoia*. Mœnibus cincta auctaque plurimum legitur ab Deſiderio Langbardorum Rege: iiſdem poſt
nudata, foſsis impletis & undique complanatis, omnique agro inter Florentinos & Lucenſes diviſo; Tandem
Florentini totam ſuæ ſubjecerunt ditioni. *Florentia*, Etruriæ caput & Metropolis. Hodie vulgo *Fiorenza*, vel
Firenza. *Florentia* nomen id habere putatur vel ab *Flore*, cui ob felicitatem florentemque fortunam ſimi-
lis: vel ob *Florida* excellentiaque Incolarum ingenia: vel denique quod ab Roma deducta eſſet omnium Vr-
bium florentiſsima. Ambitum habens ſex millium, ſupra nonaginta millia continens Incolarum æquali lo-
co jacet ad Arnum, quo interſecatur, quatuor eximiis conjuncta Pontibus, ſilice quadrato ſtrata, latis orna-
ta Plateis. Collibus cincta eſt Theatri inſtar ab Oriente & Septentrione amœniſsimis, quique undique fru-
ctiferis veſtiti arboribus: qua Occidens eſt pulcram habet planiciem: Cœli regione inter Aretium & Piſan
media miſtaque: quarum Vrbium prior acutiſsima fert ingenia, altera homines memoria valentes ſingula-
ri. Munit eam contra vim externam hoſtiumque incurſiones brachiis aliquot ſuis Apenninus. Splendor
& elegantia ſumma eſt: ut voce incertoque vulgi ſermone feratur, *Fiorenza la bella, totiuſque flos Italiæ*. Mult
hic cum ſacra tum prophana publica ædificia; quæ brevitatis ſtudio prætereo Incolæ acuti, graves, facund
bonarum artium ſtudioſi. Pecuniæ ſunt ſtudioſiores, cujus conquirendæ deſiderio in ultimis etiam terris ne-
gotiantur. Mulieres forma pudicitiaque præſtantes, earumque, ut & Virorum, Veſtitus ſupra modum
gregius & decorus. *Volaterræ*, Ο'υολατέῤῥαι Ptol. *Aquæ Volaternæ* Itinerariæ Tabulæ, Difficili aſperoque ju
go eſt impoſita. Mœnia quadratis conſtant Lapidibus, longitudinis ſenum fere pedum; qui eleganter & ad
fabre abſque bitumine compoſiti. Quinis in Vrbem portis aditus datur: pro ſingulis Fons eximius aqu
ejaculatur puriſſimas. Antiquitatem ejus arguunt Muri, quibus adhuc cingitur, Sepulcra, Epitaphia li
teris Etruſcis poſita, Veterrimæ ex Marmore Statuæ, Lapides elaborati, qui indies hic eruuntur, & a

Se

Sena Ptol. *Sena Julia* Itinerariæ Tabulæ: vulgo *Siena*, Roma diſtans ꝛↄccc ſtadiis edito ſita eſt loco,
biam, flexu ſinuoſo propter Montis dorſum, lateribus anguſtior & proclivior, tria habens quaſi cornua:
quorum quod Meridiem ſpectat, latius eſt iis, quæ ad Ortum ſunt & Occaſum. Cœlo utitur benigno & ſa-
lubri, niſi quod ſubinde noxiis infeſtetur ventis: Aere temperatiſsimo. *Italiæ delitias* multi vocant Poetæ. Stra-
ta eſt *Sena* latere coctili, plateis recta & longa, alta Turribus. Frequentia nitet nobilium Ædificiorum. Cives
cum ſuaviſsimis, tum elegantiſsimis ſunt moribus: maximaque humanitate, erga exteros etiam præditi: quæ-
ſtui dediti & civilis vitæ muneribus. *Peruſia* Ptol. *Peruſium* Eutropio & Itinerariæ Tabulæ. Hodie *Berugia* I-
talis. Colli inſidet Apennini: natura loci permunita. Ædificia habet cum publica, tum privata, valde nobilia,
ampla, excelſa. *Viterbium* jacet ſpecioſo ſpacioſoque loco, jugis Cyminiis a tergo imminentibus; Lapide qua-
drato ædificata: Turribus plena. Inter opera publica Fons eſt inſignis, & maxima cum admiratione copioſus.
Vrbicarius illi Ager bonus & fertilis: Vino abundans & Frugibus. *Lacus* in Etruria viſuntur non pauci. *Tra-*
ſumenus Livio aliiſque, *Traſimenus* Silio, hodie ab urbe vicina *Lago de Perugia*. *Aprilis Lacus* Antonino, hodie
Fangoſa Palude. *Marinus* qui & *Salſus*: *Lago d'Orbitello*, vernacule *Lacus Vadimonis*: *Ciminius*: *Volſinienſis*; *Sa-*
batus: *Palus Bientina*: *Ciana*. Fluviis ſcatet piſcium optimorum fœcundiſsimis, qui ſunt *Laventia*, *Frigidus*, *An-*
ſer, *Arnus*, *Cecinna*, *Cornia*, *Alma*, *Brunus*, *Umbro*, *Oſa*, *Albengia*, *Floris*, *Martha*, *Minio*, *Eris*, *Vacina*, *Sanguina-*
ria, *Aron* & alii nonnulli. Habet & ſaluberrima Balnea, nobiliſsimas Thermas, aliaſque Aquas mirabili præ-
ditas virtute. Montes hic ſeſe offerunt cum alii, tum *Ciminus* Livio Vibioque notus: nec non Virgilio. *Soractes*
Plin. *Monte de S. Silveſtro* hodie. *Feſulanos Montes* hebet etiam in Etruria Oroſius: *Cortonenſes* etiam ibidē ſunt
ad Septentrionem Traſumeni Lacus. Silvæ, *Volſinienſium Lucus*, *Silva Ciminia*, *Mœſia*. Academias habet *Piſis*,
Sena & *Peruſiæ*. Bibliothecas item varias, *Piſæ* apud Dominicanos: *Lucæ* apud Franciſcanos: In Vrbe Floren-
tina VI: Senæ I & Peruſiæ. Etruſcos porro gentem Italiæ opulentiſsimam Armis, Iuribus, Pecunia eſſe aiunt
Livius & Diodorus. Cerimoniis maxime ſemper addictos fuiſſe, conſtat ex antiquis Scriptoribus, ut qui Sacri-
ficia, Divinationes, Auguriaque primi Italorum invenerint, eaque Romanis tradiderint, Tullio de Divinatione,
aliiſque notantibus. Epiſcopatus Tuſciæ hi commomerantur a Mercatore, *Nepeſinus*, *Caſtellanenſis*, *Montis Falco-*
nis, *Viterbienſis*, *Suavenſis*, *Soano* opinor: *Caſtellanus*, *Vulteranus*, *Senenſis* Archiep. *Feſulanus*, *Zarzanenſis*, *Sutri*, *Or-*
tanenſis, *Cornetanēſis*, *Tuſcanenſis*, *Cluſinus*, *Aretinas*, *Pientinenſis*, *Pontito* forte, *Piſtorienſis*, *Binenſis*, *Corthonenſis*, *Ci-*
vitatenſis, *Balneorigenſis*, *Urbevetanus*, *Caſtrenſis*, *Peruſinus*, *Groſſetanus*, *Lucanus*, *Florentinus*, Arch. *Lunenſis*: *Piſa*
Archiep. cui ſubſunt *Meſſanenſis*, *Civitatenſis* & reliqui Epiſcopatus in Corſica.

Lacus. *Flumina.* *Montes.* *Silvæ.* *Academiæ.* *Bibliotheca.* *Mores,*

Regio unde dicta

Situs.

Soli fertilitas.

Imperium majorum.

Urbes.

MARCHIA vel *Marka Anconitana* ab Langbardis nomen accepit, ab *Ancone* Emporio celeberrimo, quod ſedem & domicilium dabat Marchionibus univerſæ regionis Dominis & Moderatoribus. *Picenum* nominatur Livio, & aliis. Conregionales Picentibus ſunt ad Meridiem quidem Sabini, Vilumbri, Vmbri cum Apennino Monte: ad Occidentem Galli Ciſalpini cum Iſauro fluvio: qua Septentrio eſt, Sinus illos pulſat Adriaticus: in Orientali limite ſtatuendo variatur. Plinius Aternum ponit amnem & Anconem: Ptol. Matrinum fl. cum Ancone. Novitii, in quis princeps Leander, Truentum ſignat Finitorem inter hos & Prætutianos. Ager Picens (ut cum Livio loquar) rerum omnino fertilis: fructibus tamen lignariis, quam frumentariis, præſtantior. Nobiliſſimum Vinum ad Sirolum Opidum colligitur, quod Plinius *Anconitani Vini* celebrat nomine. Regio majore ex parte ſub ditione ſummi eſt Pontificis. cujus in ea ſunt *Ancona*, *Recanatum*, *Fanum D. Mariæ Laureti*, *Camerinum*, *Fanum Fortunæ*, *Tolentinum*, *Firmum*, *Macerata*, & alia quædam Opida: *Eugubium*, *Caglium*, *Forum Sempronii*, *S. Leo*, *Senogallia*, *Urbinum*, aliaque nonnulla ſub aliorum ſunt Principatu. Vrbs ejus primaria *Ancona*, *Ancon* Ptol. Hodie nomen retinet: quod impoſitum Vrbi ab oræ ibi flexu, Cubiti formam efficiente. Oppoſita Promontorio Cumero, Mari ſuoq; Portu clauditur a Septentrione: Portis porro, propugnaculis muriſque undique munitiſſima, Pontificum præſertim Romanorum induſtria. Portum imprimis habet, qui natura arteque validus: aditu peroportunus: multarum navium capax: ab Trajano Cæſare exſtructus. Propugnaculis Vrbs ſex ſuperbit, quæ omnia ſuis tormentis bene inſtructa. Continua Græcorum, Illyricorum, Pannonum, imo totius Europæ mercatura præſignis, viis longiſſimis ſed anguſtis, frequens habitatur. Ager ſuburbicarius, rerum omnium & Vini eſt fertilis. Sunt præterea *Firmium*, hodie *Fermo*. *Firmianus* fuit *Cœlius Lactantius*. Vrbs vetus eſt. *Ricinetum*, *Reccanoto*, vel *Recanati*, vel *Ricanati* Italis hodie. Emporium eſt celeberrimum, venientibus eo bis ad Nundinas, ſtatis anni temporibus, ex tota Europa Aſiaque pleraque Mercatoribus. Stupenda *Helviæ Ricinæ* veſtigia paſſim in itinere per agros monſtrantur, inter alia lateritium Amphitheatrum ingens in ripa fluminis Potentiæ, aliaque magnorum ædificiorum rudera. *Auximum* antiqua & Epiſcopalis Civitas, vulgo *Oſmo*, *Oximum* Livio. Summam loci antiquitatem teſtantur paſſim plurima nuper reperta hic Epitaphia & Elogia. *Fabrianum*, Latine ſcribentibus *Faberiana*: Opidum quatuor nobiliſſimis Italiæ Caſtellis ob ædificiorum ſplendorem connumerari ſolitum. Opificum Tabernis frequens: quæ ita diſtributæ ſunt, ut Vici ſinguli proprias habeant uno in loco, Fabri ſuas, Calceolarii ſuas, Chartarii ſuas. *Senogallia* Vrbs Epiſcopalis. *Senam* prius appellatam fuiſſe patet ex Polybio & aliis. Deinde *Senogallia* cœpit audire. Hodie *Sinigaglia* vel *Sinegalia*: Opidum Cœlum habet grave. Parvum ab Occaſu Miſa fl. adluitur: muro validum lateritio, valde craſſo, vallo item & propugnaculis. Penuria laborat propter Maris vicinitatem aquarum dulcium: inportatis uti coacta. *Fanum* opidum Epiſcopale non magnum, in monte ſitum, vulgo *Fano*, *Fanum Fortunæ* Tacito & Ptolemæo.

Fani

porio celeber-
nis & Modera-
eridiem quidem
cum Iſauro flu-
Plinius Aternum
nder , Truentum
ino fertilis : fru-
Opidum colligi-
mi eſt Pontificis:
Tolentinum, *Fir-*
ogallia, *Urbinum*,
ie nomen retinet:
umero, Mari ſuoq;
a, Pontificum præ-
tu peroportunus:
oit, quæ omnia ſuis
oæ mercatura præ-
n & Vini eſt fertilis.
cinetum, *Reccanoto*,
d Nundinas, ſtatis
cinæ veſtigia paſſim
inis Potentiæ, ali-
ſmo, *Oximum* Livio
ogia. *Fabrianum*
iorum ſplendorem
guli proprias habe-
Senam prius appel
Sinegalia : Opidum
le craſſo, vallo item
portatis uti coacta
Tacito & Ptolemæo
[*Fan*

Fani, quod ibi Fortunæ ſumptuoſiſsimum olim dedicatum, adhuc magna monſtrantur veſtigia. Viſitur ibidem Arcus ex marmore, ſumtuoſo nobilique opere factus, altus cubitos XXX, latus XX. Faſtigio, quod mirabili arte elaboratum concidit, inſculptũ legitur Conſtantino Imperatori Elogium, quod apud alios. Adluitur ab Argilla fl. *Forũ Sempronii*, nunc *Foſſumbrunũ*, *Foſſumbruno* Opidum Epiſcopale. Veſtigia ibi Antiquitatis quãplurima, præter Aquæductus, Vias Silicatas, Columnas & alia. Marmora multa cernuntur diſjecta cũ antiquis Inſcriptionibus quæ ab aliis collecta. *Piſaurum* Vrbs Epiſcopalis: hodie *Peſaro*. Emporium Italiæ celebre, mercimoniis dives, amplum, ſplendidum, pulchris ædificiis ornatum. *Urbinum* alto ſitum Monte & inæquali loco inter eoſdem amnes: Vrbs eſt lautiſsima, ſplendideque ſatis ædificata, bono & fœcundo agro. Illuſtrat eam præcipue Bibliotheca, libris optimis & multis referta. *Lacus.* In Piceno ad latus Montis Victoris Lacus invenitur fama nobilitatus: *Nurſinum* dicunt. In eo Cacodæmones innatare Vulgus imperitum dictitat: quoniam aquæ perpetuis motibus ſalire, & viciſsim ſubſidere cernuntur, equidem non ſine ingenti illorum admiratione, qui cauſam ignorant. *Flumina.* Flumina eam rigant *Truentus*, *Tronto* vulgo: *Caſtellanus*, *Aſonus*, *Letus mortuus*, *Tenna*, *Chientus*, *Flaſtra*, *Letus vivus*, *Aſinus*, *Potentia*, *Muſon*, *Eſinus*, *Miſa*, *Sontinus*, *Ceſanus*, *Metaurus*, *Cantianus*, *Boaſius*, *Argila*. Inter Montes vero præter *Furcas*, *Peſcas Auximus* eſt ab *Auximo* Vrbe, & *Corvus*, unde cũ *Albula* & *Truento* multi fluunt amnes per Marrucinos, Præcutianos, Marſos. Ceterum *Apenninus mons* hoc loco, ubi huic regioni imminet, editiſsimis jugis ſeipſum ſuperat. *Montes.* Epiſcopatus hic ſunt *Aſculanenſis*, *Firmanus*, *Camerinenſis*, *Auximanenſis*, *Humanas*, *Anconitanus*, *Eſinenſis* vel *Exinas*, *Senogalienſis*, *Fanenſis*, *Piſaurenſis*, *Foroſemproníenſis*, *Callienſis*, *Urbinas*, ſeu *S. Leonis*, *Maceratenſis*, *Racanatenſis*.

Spoletinus Ducatus.

Regio. SPOLETINUS *Ducatus*, vulgo *Ducato di Spoleto*, ab Vrbe *Spoleto* nomen habet, quæ olim Regia fuit Ducum Langbardorum. Olim *Umbria*. *Situs.* Latiſsimos *Umbriæ* fines olim habitos non obſcure colligitur ex Strabone, qui Montem illi Apenninum & Hadriaticum Mare pro limitibus adſignat. Longitudinem a Ravenna Otriculum vel ab Tiberim, per viam Flaminiam alii demonſtrarunt, quo ſpacio CIↃIↃCL ſtadia continentur vel, milliaria CXXVII & ſemis. Regio nunc altis aſperiſque quaſi horret montibus, nunc collibus veſtitur, qui Vini, Olei, Ficuum, aliorumque Fructuum mirum quam fertiles: *Soli qualitas.* nunc denique amœniſsimas pandit planicies, nihil non frugum abunde ferentes. Vrbes *Ducatus Spoletini* ſunt *Eugubium* ad Apennini radices poſitum: aditum præſtante amœna pulcraque planicie. Sunt qui volunt eſſe, quod *Inginum* Silio: *Iguvinum* Cice. Ἰγούιον Ptol. Opidum pervetus, multis Antiquitatem ſuam teſtans hodieque veſtigiis. Frequens hodie: Incolis induſtria ſumma lanariam negotiationem tractantibus. Ager Campeſtris partim, partim Collinus. Frumenti undique ferax. *Urbes.* *Nuceria*, lateri item Apennini adhærens: *Nucerium* Tabulæ Itinerariæ, *Nocera* vulgo. *Fulignum*, *Fuligno* vernacule, ſexaginta ſupra centum ſtadiis Peruſia diſtans. *Fulginia* Silio

Italic

Italico. *Tinna* dividitur, flumine parvo & inglorio. In Foro Palatia ſunt tria: in uno habitant VII *Viri Fulginates*, ad quos primum Civiles deferuntur Controverſiæ Magiſtratu fungentes bimeſtri: in altero Prætor, qui graviores cauſas diiudicat, cujus munus ſex durat menſes: in tertio Gubernator, cui ſumma poteſtas Pontificis nomine tribuitur. *Aſſiſium*, ab *Aſi* monte proximo dictum. *Æſiſium* Ptol. *Æſium* Str. *Aſceſi* vulgo & *Siſi*; Epiſcopatus dignitate claret. Patria eſt *D. Franciſci*, qui Familiæ Minorum conditor: Templo ibi honeſtatus ſumtuoſiſsimo. Eſt hic Bibliotheca inſtructiſsima. *Mons Falco* opidum amœnis in collibus: Novum quidem, ſed incolis frequens: quo B. *Clara*, Eremitarum Ordinis virgo, fertur ora. *Spoletum*, a quo *Ducatus Spoletini* nomen Vmbriæ tributum. Vulgo *Spoleto*, *Spoletium* Str. & Pt. Situm eſt inæqualiter, partim in plano, partim in colle, cui & Arx inſidet munitiſsima, ex vetuſto quondam Amphitheatro, quod hic erat, facta. Vrbs hodie ſplendida eſt, & omnium rerum adfluit copia. Videre ibidem licet præter alia magni ævi ædificia & Antiquitates reſiduas Theatri fuudamenta, vetuſtiſsimum extra urbem Concordiæ Fanum, Formas ibidem ſublimes ac ſolidas aquæductuum, ex Apennini coſtis partim exciſas, partim opere lateritio ex ima valle fornicibus in altum ſubductis. *Ceretum* novi nominis Opidum, ſed frequens: a quo *Ceretani* vocantur Errones, qui nunc per univerſam Italiam diſcurrentes ſanctitatis religioniſque prętextu variis artibus emungere ſtipem conſuerunt. *Pons Caſtellanus*, *Ponte Caſtello*: ab Ceretanis conditum. Eo ortus Ioannes Pontanus, Vir magni nominis & omni doctrinarum genere præſtantiſsimus. *Coniſſa* novi nominis Opidum, montoſo ſitu, frequens admodum. *Interamna* Str. *Interamnia* Antonino: *Interamnium* Itinerariæ Tabulæ: vulgo *Terni* vel *Terani*. Rebus omnibus ad vitam neceſſariis abundat: Incolis frequens. Agro inſignis ab fl. eſt fertilitas. Vinum notæ optimæ *Vernaccia*. *Tuder* vetuſta Civitas in colle amœno ſita, Ficubus, Oleis, Vitibus, aliiſque fructiferis arboribus ornato. Lacus habet *Floridum*, *Velinum*, *Cutilienſem*. Montes autem præter *Ingimium*, cujus meminit Strabo, *Engubinum*, *Floridum* & alios: ſunt, qui *Cornicli* Halic. Latinis forte *Corniculi*: videtur Zonaras *Carnitas* vocare. *Cruſtumeni* Montes ibidem, ex quibus Allia fl. præalto alveo defluit. *Fiſcellus* Iugum illud Apennini Plinio dicitur, unde duobus erumpit fōtibus Nar. fl. hodie *Monte Fiſcello*. Sequitur inde pars Apennini, que *Mons Victor*, ubi Apenninus ſupra Caſtellum Arquatam altiſsimis cacuminibus effertur, ut adeo ſeipſum celſitudine videatur ſuperare, id eſt, ut adhærentia circumqua[que] juga cetera, quamquam editiſsima, longe vincat: ideoque ex re nomen huic Culmini datum *Mons Victor*. Incolæ reliquis Italiæ populis ſunt bellicoſiores. *Ariminenſis* Epiſcopatus ſubeſt Ravennatenſi Archiepiſcopatui. Epiſcopatus in Ducatu Spoletino, ſunt, *Aſſiſinas*, *Fulginas*, *Nucerinus*, *Engubinus*, *Spoletinus*, *Tudertinus*, *Amelienſis*, *Narnienſis*, *Interamnienſis*. *Lacus.* *Montes.*

Regio & unde dicta. OFFERT ſe nunc percurrendum *Latium* : Italiæ Regio : quæ nullis non Auctoribus celebrata. *Latium* dictum putarur ab Saturno, qui Patria profugus in his locis latuiſſe fertur· Varroni placet *Latij* nomen huic Regioni datum, quod inter Alpium & Apennini ſublimes præcipiteſque rupes, Mare, Tiberim atque Lirim, tanquam abſcondatur & lateat. Aliis *Latium* ab Latino nominatur Rege. Nonnullis ab *Latitudine* dirivatur, quod nulla Italiæ Regio latius ſe inter Montes & Mare adſpiciendam præbeat. Hodie *Territorium Romanum* vel *Campagna di Roma* vocant. *Situs.* Fines Latii pleriſque ſtatuuntur ad Septentrionem Apenninus Mons & Anio fluvius : ad Ortum Liris : qua Meridies eſt, Mare Tyrrhenum: qua Occaſus, Tiberinum flumen ; ambientibus illud Populis, Tuſcis, Sabinis, Marſis, Samnitibus, Prægutianis & Campanis. *Soli fertilitas.* Fertilis & abundans eſt Regio : præterquam aliquibus in locis, propter Oram : quibus cum aſpera ſaxoſaque habet multa, tum Paludes, & ex Paludibus Aerem vitioſum atque gravem. Primi incoluere *Siculi*, *Aborigines*, *Pelaſgi*, *Arcades*, *Aurunci*, *Volſci*, *Oſci*, *Auſones*, & alii. Hæc de Latio univerſim paucis: flagitat Methodiratio, ſpeciatim ut perluſtrem, orſus ab Vrbe, quæ Orbis quomdam compendium. *Urbes.* Ea Prima, in Antiquo Latio, Tiberim ex Etruria tranſgreſſo ſe cum incredibili hodieque majeſtate offert. Hæc nomen ſuum ſemel obtentum retinet. Sita eſt loco non admodum fertili, Auſtro objecta : Cœli gravioris & intemperantioris. Ambitus, qui quomdam Romæ fruiſſe ſcribitur tredecim millium paſſuum, hodie multo minor eſſe deprehenditur. *Turres* in Murorum ambitu circiter CCCLX : olim IↃCCXL; *Regiones*, ut olim, ſic hodie, ſed mutatis nominibus, ſunt XIV. *Aquæ* nunc *Tiberis* & *Almo* fluvii Occurrunt etiam variis locis reliquiæ Fontium ex veteribus ductibus. Fora conſpiciuntur varia. Colles mœnibus includuntur VII. Ab his Roma *Septicollis* quibuſdam: *Septimontium* Varroni, *Septemgemina* Statio. Sunt præterea in Vrbe Templa CCC atq, amplius. *Cryptæ ſubterraneæ*: quæ quomdam, Imperatoribus in Chriſtianos ſævientibus, ipſorum fuerunt latebræ & ſepulcra, quatuor. *Cœmiteria*, quæ partim olim fuerunt, partim nunc ſunt, numerantur XXVIII. *Xenodochia* publica omnium nationum V, ſingularum quarundam ſingula Præter *Academiam* ſunt XX *Seminaria* & *Collegia ommium nationum* ab Gregorio III P. inſtituta. *Bibliothecæ* publicæ multæ, tres in Vaticano, una ſelectorum librorum clauſa; altera minus ſecreta : tertia quæ diebus profeſtis per duas horas omnibus patet. Sunt & aliæ etiam in Templis B.M. in Ara cœli: S.M. de populo, S.M. ſupra Minervam. S Aug.: & alibi. *Horti* Pontificis & Cardinaliũ, *Boſilicæ* & *Palatia*, per univerſam Vrbem varie diſperſa ſunt. *Aquæductus*, *Thermæ*, *Arcus*, *Triumphales*, *Amphitheatra*, *Theatra*, *Circi*, *Porticus*, *Columnæ*, *Obeliſci*, *Coloſſi*, *Pyramides*. *Naumæhiæ*, *Septizonia*, *Equi*, *Statuæ* in publico & privatim ſpectandæ, aliaque plura, quorum numerum deſcriptionemque accuratiorem non fert inſtituti operis ratio. Hæc hodie qui viderit, comparaveritque cum vetere Roma, merito dixerit.

Qui meſeranda videt, veteris veſtigia Romæ Ille poteſt merito dicere, Roma fuit.

Hæ

LATIUM
nunc
Campagna
di Roma
Milliaria Italica
MARE
TYRRHE
NUM
OCCIDENS
ORIENS
CAM
PAG
NA
DI
ROMA
Parte di Abbruzzo
Campaniæ
pars
Lago di Celano
olim Fucinus lacus
Apenninus mons
Roma
Tiuoli
Tusculo
Sublaco
Alatro
Anagnia
Ferentino
Terracina
Fondi
Gaeta
Aquino
Tyuere flu
Civita Castellana
Pilastrina
Palmontone
Belletri
Ardea
Antio
Ostia
Porto
Capo d'Antio
Celano
Alba
Sora
Babuco
Sonnino
Piperno

Hæc de Roma pro loci anguſtia ſufficiant: qua verſus Meridionaliora egreſſo ſeſe offert *Oſtia* Latinis, ut & Græcis. Gravioris eſt Cœli & peſtilentis Aeris. Ager Pepones fert copioſe. Oſtiis relictis, reliqua Latii Opida præcipua quæ mari fere adſident, pervagabor. *Neptunium* agro fertiliore ſitum eſt: Cives Aucupio & Piſcationi vacant, hodie pertinet ad *Columnenſes*. *Aſtura* Plinio quidem Flumen cum Inſula cognomine: Tabulæ vero Itinerariæ, Opidum, quod forte fuit vel ad flumen in Continente, vel in Inſula. Locus hic memorabilis cum indigniſsima M. Tullii Ciceronis, Antonium fugientis cæde; tum Corradini fato Henrici F. Friderici II Imperat. N. quem Carolus Eculiſmenſis ſecuri percuſsit. *Taracina* vel *Tarracina*, *Taracina* Straboni: *Tarracina* Ptol: *Tarracine* Steph: *Terracina* apud Antoninum. Volſcorum lingua *Anxur* vocabatur. Opidum eſt exiguum, ſed frequens & honeſtum. Muri ex quadrato ſilice abſque cemento facti. Ager ejus fœcundiſsimus eſt & amœniſsimus, Vitibus, Aurantiis, Citris, Limonibus, aliiſque id genus Arboribus abundans. *Caieta*, *Caiatta* Strab. Hodie *Gaietta*. Vrbs eſt munita cum primis: Arcem habens invictiſsimam, cum Turri altiſsima, Summo in Monte, quē ſuperioribus annis, Gallis profligatis, muro cinxit Ferdinandus, Aragonum & Neapolitanorū Monarcha. *Sinus* ad Vrbem *Caietanus* audit, apud Strabonem. Portum ibi fuiſſe celeberrimum, ampliſsime ab Antonino Pio refectum, refert Spartianus. Hodie nullus eſt. Mediterranea *Latii* loca perluſtranti offerunt ſe *Velitra*, Straboni *Belitra* Steph. vulgo *Belitre*, vel ut alii ſcribunt, *Belletri*. Opidum vetuſtiſsimum Volſcorum, amplum & populo ſatis frequens, Epiſcopatus fulgens dignitate. Venuſtiſsimi ſitus, jucundiſsimi proſpectus. Mœnibus undique cinctum. *Alba* Latinis, *Alba* item Græcis. *Longam* cognominant Veteres Scriptores, ab Situ. Hodie *Savello*, ſi Leandro fides: ſi aliis, *Gandolffi*, vel *S. Gandolffo*. Conditor ejus *Aſcanius* Æneæ Filius, XXX poſt ædificatum Lavinium anno. Hodie plane deſolata jacer. Nunc Septentrionaliora Latii per viam Valeriam Tiburtinamque peragremus. Hic primo ſe offert loco *Tibur*, Ptol. *Tibura* Strab. *Tivoli* hodie. Vrbs ad Anienem fl. Roma diſtans CL. Stadiis, Procopio. Cœlo eſt temperatiſsimo: locoque ob Aquarum Fontiumque copiam ſaluberrimo. Epiſcopatus Titulo eſt nobile. *Maruvium* ad Fucinum Lacum, Marſorum olim Caput, exiguis nunc ſe prodit, veſtigiis; quæ *Marvo* vulgo, nominant. *Alba* Latinis, ut & Str. *Albam* hanc, quod in penetralibus regionis ſita, & permuniſa undique eſſet, tradit Strabo. Romanos iis, qui cuſtodiendi erant tanquam carcerem adſignare, conſueviſſe. Ruinis nunc tota fere collapſa jacet. *Præneſte*. *Præneſtus* Strab, *Præneſtum* Ptol. hodie *Pilaſtrina*. Situs ejus in declivi Monte ad Veneſtrim fl. olim longe fuit & amœniſsimus; & jucundiſsimus; ideoque florent Re Romana frequenter Imperatores Auguſti huc animi gratia ſeceſsiſſe leguntur. Arx ſummo Mōti in quo conditum, impoſita eſt. Epiſcopatus hodie gauder dignitate. *Tuſculum* multis olim nominibus inſigne, quod haud procul ab *Fraſcata*, abfuiſſe cenſet ex ruderibus, quæ hodieque viſuntur, Viri docti. Plura ſunt hujus Nobiliſsimæ Partis Italiæ Opida, quæ brevitatis ſtudio omittimus. Sunt & Latio Laus

Hoſt

Hoſtia Lacum habet Obſequens: *Stagno* vulgo vocatur. Inter Marinum & Albam Longam *Lacus* eſt *Albanus*, cujus meminit Livius Lib. v. Hodie *Lago di Caſtel Gangolſo*: Sunt & *Lacus* val *Stagnum Nemorenſe*, hodie *Lago di Nemo*; *Juturnæ Lacus*: *Regillus*, hodie *Lago de S. Praſſode*: *Fucinus* hodie *Lego di Marſos*: *Pontina* vel *Pomptina Palus* etiam in Latio deſcribitnr a Plinio, nunc Auſente Palude. *Fundanus Lacus*: Tiburtinus: *Cæcubus* & *Simbruina Stagna*. **Lacus.**

Flumina Tiberis quem in generali deſcriptione delineavimus, & varia fl. quæ cum eo, nominibus amiſsis, Mare petunt. Reliqua Latii, ut antiquitus appellabantur, *Numicius*, *Loracina*, *Stura*, *Nymphaus*, *Ufens*. **Flumina.**

Montes præter ſeptem Vrbis Romæ, Colles, de quibus ſupra, *Albanus* eſt, ſcriptoribus omnibus Græcis Latiniſque celebratiſsimus. *Mons Cæcubus* in Sinum Caietanum uſque porrectus, ab Vini, quod fert, generoſitate nominatiſsimus. *Veſtinus* item, *Algidus*, *Aventinus*, *Lepinus*, *Catillus*. *Ceraunios* etiem Montes Latii habet Halicar. **Montes.**

Silvæ ſunt *Silva* ſive *Lucus* Feroniæ, *Lucus Jovi Indigeti ſacer*: *Dianæ Æolica Lucus*, *Silva Nævia*: *Camanarum Lucus*: *Algidum Nemus*: *Albunæ Silva*: *Angitiæ Nemus*: & *Furinæ Lucus*. **Silvæ.**

Populi hujus regionis ab hæc uſque tempora præterquam in Civitatibus, plerumque rudes, moribuſque agreſtibus, animis andaces confidenteſque: Viribus corporis, non minus quam olim præſtantes. **Vulgi mores.**

Eccleſiaſtica ex Provinciali Romani Pontificis apud Mercatorem ſic habent. *Roma* caput omnium Eccleſiarum dicta, in qua reſidens Papa ſub ſe habet intra urbem v Eccleſias Patriarchales dictas, quæ ſunt Eccleſia S. *Joannis Lateranenſis*, S. *Petri* Monaſterium, *S Pauli* intra muros urbis, S. *Maria Major*, & Monaſterium *S. Laurentii*. His Eccleſiis adſignati Epiſcopi VIII primum dicti Archires Pyteri. Primus & ſummus Papa, reliqui ſub eo, *Oſtienſis*, qui Patriarcha Campaniæ, & Papam conſecrat, huic junctus eſt qui ſequitur *Vellerrenſis* ſive *Valerienſis*: *Portuenſis*, ſive S. *Ruffinæ* & *Secundæ*, *Sabinenſis*, *Tuſculanenſis*, *Præneſtinenſis*, *Albanenſis*. Iiſdem Eccleſiis adſignati ſunt Presbyteri Cardinales XXVIII videlicet *Titũlo* S. *Crucis* in Ieruſalem: Tit. SS. *Joannis & Pauli*: Tit. S. *Stephani* in Celiomonte: Tit. S. *Suſanna*, Tit. S. *Petri* ad Vincula. Tit. S. *Priſcæ*: Tit. S. *Siriaci* in Thermis: Tit. S. *Marcelli*: Tit. S. *Balbinæ*: Tit. S. *Griſogoni*: SS. *Marcellini & Petri*: S. *Anaſtaſiæ*: S. *Clementis*: S. *Potentianæ*: S. *Martini* in montibus: S. *Praxedis*: S. *Marci*: S. *Laurentii* in Lucina: S. *Mariæ* in Tranſtiberina: SS. IV *Coronatorum*, S. *Sabinæ*: SS. *Nerei*: & *Archilei*: S. *Sixti*: S. *Euſebii*: S. *Vitalis*: Baſilicæ XII *Apoſtolorum*: S. *Laurentii* in Damaſi: *S. Ceciliæ*. Iiſdem adjuncti Diaconi Cardinales XVIII. Extra Vrbem in Campania maritima Fpiſcopi, *Agnaninus*, *Alatrinenſis*, *Fundanus*, *Tiburtinus*, *Sagninus*, *Terracinenſis*, *Verulanus*, *Feretinus*, *Soranus*, *Aquinus*. Habet etiam ſub ſe Papa per alias Orbis ditiones IV Patriarchales Eccleſias, quibus ibi conſtitutæ Eccleſiæ ſubſunt: *Conſtantinopolitanam*, *Alexandrinam*, *Antiochienſem*, & *Hieroſolymitanam*.

Regio unde dicta Situs.

HAC Tabula duæ regiones in Regno Neapolitano peragrandæ ſuccedunt, *Aprutium* & *Terra Laboratoris*. Priorem *Aprutium, Abruzzo* vernacule hodie vocant Itali. Fines ejus conſtitui ſolent ab Ortu Apuli Dauni cum amne Phiterno: ab Occaſu Sabini & Picentes cum Truento fl. qua Septentrio eſt, Mare Hadriaticum: qua Meridies Picentini, Campani, Marſi, Æquicoli, ſecundum Apenninum Montem ultra citraque ex parte habitantes. Regio ſumma gaudet Cœli ſalubritate & incredibili Incolarum frequentia; amœna eſt & commoda verſus Mare, ſed montibus aſpera in Mediterraneis. Præter alia Crocum abunde mittit, nutritque Animalia innumera. Hodie hujus tractus Caput *Aquila*. Condidiſſe eam perhibent Langbardos: Carolum inde Martellum vel ut aliis placet, Fridericum II Imp. mœnibus cinxiſſe, muniiſſeque: Colonis Civium jure, & civitati *Aquilæ* nomine adſignato ab ſigno Cæſareo, vel potius ab fauſto *Aquilæ* nomine. Ea autem brevi maximis incrementis ita auxit, ut civitatum reliquarum principatum in hac regione facile nunc obtineat. Sunt præterea *Guaſtum Amontum* vernacule *Guaſto di Amone*: Plinio Melæque *Hiſtonium*: *Iſtonium* Pt. ſine aſpiratione. *Lancianum* celebre Emporium; quo quotannis menſibus Majo & Auguſto Italiæ, Inlurici, Siciliæ, Græciæ, Aſiæ & reliquarum mundi partium Negotiatores ad frequentiſsimum conveniunt Mercatum. *Sulmo* Σȣλμῶν Pt. & Σȣλμον Str. Hodie *Sulmona* eſt teſte Leandro: aliquibus male *Sermona* dicitur. Vrbs eſt pulchritudine loci, frequentia populi, aquarum abundantia in primis nobilis. Ovidii patria. *Chieti*, vel *Civita Cheto* vulgo, Vrbs Archiepiſcopalis. *Aſculum* antiquiſsima Civitas, *Aſclum* Antonino. Plin. nobiliſsimam *Piceni Coloniam* appellat. Iacet plano patuloq; campo, munitiſsimo in loco, mœnibus firmis. Ab una parte Mons ſublimis in quo ſita eſt Arx: ab altera Truentus ripis præ altis munit. *Beneventum* auſpicatius mutato nomine, quum initio appellaretur *Maleventum*, ab *Malo Vento*, quem injurioſum & horribilem ſæpe patitur, *Beneventi* vulgo. Situ urbs eſt admodum oportuno, & amœno, ſumma agrorum bonitate præſtans. *Sora* vicina eſt Liri Amni: populo haud infrequens, tituloque Ducatus ornata. *Aquinum* Pt. Nobilitavit hanc patriam ſuam *Thomas* magnus Philoſophus, *Aquinas* hinc cognominatus. Nomen retinens collapſa pene jacet, veſtigia præferens priſtinæ amplitudinis: Comitatus habens titulum. Reliqua deſcribere Opida chartæ anguſtia prohibeor.

Soli fertilitas.

Flumina.

Flumina hic *Phiternus*, quo Samnium ab Apulia dividitur: *Fortore* vulgo. Ejus in Tiferno monte fons eſt, haud procul a Boviano. Exonerat ſe in Mare Hadriaticum juxta Leſinenſem Lacum. *Trinius* quod *Portuoſum* notat Plin. *Aſinella, Sentus, Sangrus*. Sunt item *Morus, Feltrinus, Peſcara, Aternus, Raſentus, Orta, Liberata, Salinus, Plumba, Vomanus, Turdinus*, & alia.

Montes.

Montes porro in Samnitibus adeo ſunt excelſi, ut etiam ipſos Apenninos ſuperent. Inter eos *Mons Virginis*, ob D. Mariæ Templum nominatiſsimus. *Maiella* amplitudinis vaſtiſsimæ adcenſu difficillimus, rupibus aſperrimus. Cacumen perpetua nive tegitur: multa herbida habet prata: plurimos ecfundit Fluvios: Silvis ſuperbit immenſis, Ferarum copia ſcatentibus: præcipue Vrſorum: Rupibus etiam abruptis horret plurimis. Sunt & Iuga Apennini: quæ *Montes Tremuli* vocantur.

Ter

Terra Labora-
ſolent ab Ortu
Septentrio eſt,
m Apenninum
credibili Incola-
is. Præter alia
ndidiſſe eam per-
bus cinxiſſe, mu-
potius ab fauſto
incipatum in hac
nio Melæque *Hi-*
Majo & Auguſto
entiſsimum con-
s male *Sermona* di-
is. Ovidii patria.
Antonino. Plin.
mœnibus firmis. Ab
ventum auſpicatius
& horribilem ſæpe
itate præſtans. *Sora*
itavit hanc patriam
ſa pene jacet, veſti-
da chartæ anguſtia
s in Tiferno monte
. *Trinius* quod *Per-*
aſentus, *Orta*, *Libe-*
elli, ut etiam ipſos
Maiella amplitudinis
ulta herbida haber
ipue Vrſorum: Ru
.

Terr

Regio. *Situs.* TErra Laboris, Terra di Lavoro, Regio hæc audit hodie. Ea dicta olim *Campania*. Fines ejus, ut
videre eſt apud Strab. Ptol. & alios, ad Occaſum Liris, Latium ad alteram relinquens oram; ad
Septentrionem, Samnitium Montes; qua Ortus eſt, Silarus Fluvius, Lucaniam hinc dirimens,
Soli qualitas. parſque Agri Samnitium quos dixi: qua Meridies: Mare Tyrthenum ſive Inferum. Vere *Campus*
Imperium majorum. eſt *Campania* in quem Natura luxurians effudiſſe videtur largiſsimo Sinu quidquid uſpiam eſt Deliciarum,
Amœnitatum, Gaudiorum & Oblectationum. Paradiſus vere Italiæ. Tam incredibilis ibi rerum eſt fertili-
tas. Principatum habuerunt olim in hac regione varii Populi, de quibus Strabo lib. V. Et Plin. lib. III cap. V
Opici, cognomine *Auſones*, *Oſci*, *Cumani*, *Tuſci*, *Samnites*, qui poſtremum a Pop. Rom. debellati ſunt. Hæc in
genere paucis de Campania: jam nunc ſpecialior me vocat ejus deſcriptio, & primum Urbium. Caput Cam-
Urbes. paniæ Regnique Neapolitani Metropolis *Neapolis* in Numiſmatibus dicitur. Nomen hodie retinet, *Neapoli*
vulgo audiens. Spatium amplectitur magnum inter mare colliumque amœniſsimorum radices ædificata
magnifice: Muris firmiſsimis: Propugnaculis, Turribus, Caſtelliſque, præſertim juſſu Caroli V, cujus jam nunc
paret Nepoti, ut ſit quaſi inexpugnabilis, munita. Foſſas habet LXXX pedes profundas: Portas octo: Fora
ampla. Fontes publici, ex quibus aqua limpidiſsima nunc Lanceæ altitudine, nunc duorum capitum craſ-
ſitudine, nunc per centum fiſtulas proſilit, ſunt innumeri. Forma eſt oblonga, ſeque in modum dimidiatæ
Lunæ incurvans. Circuitus olim III, nunc, prolato pomerio, V milliarium. Aere gaudet permolli & placido:
hiemen vix ſentit. Ædes hæc Urbs cum Divorum tum hominum habet ornatiſsimas: arces inviĉtiſsimas. Aca-
demiam etiam ab Friderico II Imp. inſtitutam: ad quam Studioſorum ex toto regno magnus fit concurſus.
Sunt & Bibliothecæ aliquot, in quis primi loci D. Dominici. Ager ſuburbicarius, vicinique colles amœniſ-
ſimi ſunt & jucundiſsimi: Frumenti, Vini, variorum Fructuum, Herbarum, Florum, rerumque omnium, ad
Hominum Animaliumque neceſsitatem, voluptatem, delicias facentium feraciſsimi. Multa de hac Urbe bre
vitati ſtudens prætereo. Sunt & aliæ, *Capua Vetus* & *Nova*. *Vetus* nulli non Latinorum Scriptorum nota
Splendor ejus, amplitudo & magnificentia ab omnibus ſummopere paſsim celebratur. Viſuntur hodie eju
altero ab *Nova Capua* lapide peringentes ruinæ, juxta Templum D. Mariæ Gratiarum. *Nova Capua* e
Antiquæ dirutæ ruinis cœpit excitari, feliciterque creſcere, quam conſpicere jamnunc eſt additam ſiniſtr
Vulturni ripæ, duodecimo ab Mari lapide, in planici, ſatis magnificam, commode habitatam, ſed infre
quentius: ſtratam ſilicibus, plateas habentem rectas, altaque ædificia. Adluit eam ab Ortu & Septentrion
Vulturnus, indeque in Occaſum reflectitur. Pons eſt ſupra amnem ex lapide inſignis. *Teanum* cognomen
to *Sidicinum*. Deſertum hodie *Theano* vernacule dicitur: Epiſcopatus nihilominus titulo nobile. *Calvi* opi
Epiſcopatus dignitate ſuperbiens: *Cales* Virg *Cumæ* Str. & Ptol. aliiſque Græcis. Nunc hic omnia fere co
ciderunt, oppletaque jacent ruinis, ut tamen undique ampliſsimorum operum veſtigia ſatis agnoſcantu

Sun

Sunt etiam *Averſa, Caſerta, Nola, Summa, Puteoli*, atque alia minorum gentium Opida. Inter Lacus paludeſque, quæ Campaniæ, loci principis ſunt *Lucrinus & Avernus*. Tribuuntur & Campaniæ *Linterna Palus, Popeia & Statinæ Paludes*. Flumina ſunt *Liris*, qui ſuſcipit dextra quidem *Fibernum, Coſam, Alabrum, Trerum*, & alios. Siniſtra vero *Caſinum, Melſam*, & *Omnem*. Liri ſuccedit *Vulturnus*. Hic amnes torrenteſque multos colligit: inter ceteros, dextra quidem *Cuſanum, Correctum*: Siniſtra *Freddum, Pratellum, Sabbatum, Iſclerum*, & alios. *Glanis* item *Linternus, Sebetus, Sarnus, Furor, Ebolis, Silarus*. Montes huc pertinent *Gaurus, Maſſicus, Falernus*, alii, ut. *Veſuvius, Pauſilypus, Miſenus, Culma, Mons Chriſti, Taburnus, Tifata, Planus, Aſtrunus*, & *Trifolinus*. In Regno autem Neapolitano hi ſunt Principatus & Dominia: Principatus x, *Aſcoli, Biſignano, Evoli, Melſi, Melfetta, Monchercole, Squilaci, Sligliano, Sulmona. Venoſa*. Ducatus xxiii, *Andri, Amalphi, Ariano, Aſu, Bojano, Caſtrovillari, Gravina, Martina, Montalto, Monteliano, Nardo, Nocera, Popoli, Rocca di Mondragone, S. Petro in Galatina, Seminara, Saſſa, Somma, Sora, Tagliacozzo, Termoli, Terra nova, Traietto*. Marchionatus xxx. Comites de Statu liv: Domini xv: Barones titulati cccciii. Archiepiſcopatus & Suffraganei in hac tabula ex provinciali Romano ſunt. In Aprucina & Marſicana Provincia Epiſcopatus hi, *Aquilenſis, Forcanenſis, Marſicanus, Valvenſis ſeu Sulmonenſis*: Theatinus, *Adrienſis, Pennenſis, Aprutinus ſeu Teranus*. Archiepiſcopus *Beneventanus*: hujus Suffraganei Teleſinenſis, *Agatha, Alphienſis* vel *Alipharenſis, Mons Marani, Mariano* opinor, *Avellinenſis, Vicanenſis, Arianenſis, Bojanenſis* vel *Roianenſis, Aſculanenſis, Nucerinus*, Tertibulenſis, Traconenſis, *Vulturanenſis, Alarinenſis, Ferentinenſis* vel *Florentinenſis, Civitatenſis*, Termelenſis, *Leſinenſis, Frequentinenſis, Triventinenſis, Biminenſis*, forte *Bomia, Vadienſis* vel *Gadienſis Muſanenſis*, S. *Mariæ*. Archiep. *Neapolitanus*, cui ſubſunt *Averſanus* exemptus, *Nolanus, Puteolanus, Cumanenſis, Acerranus, Iſcalanus*. Archiep. *Capuanus*, cui parent Theanenſis, *Calvenſis, Calmenſis, Sueſſanus, Venafranus, Aquitanenſis* vel *Aquinatenſis, Iſernienſis, Caſertanenſis, Cajacienſis, Caſinenſis* exemptus. Archep. *Amalfitanus*, ei ſubſunt *Capricanenſis, Scalenſis* vel *Camenſis, Minorenſis, Siteranenſis*. Archiep. *Salernitanus*, Caput *Aquenſis, Policaſtrenſis, Nuſautanenſis* vel *Nuſcanenſis, Sarnenſis, Acervenſis* vel *Acernenſis, Marcicenſis, Ravellenſis* exemptus. Archiep. *Surrentinus*, cui ſubſunt *Lobrenſis, Salpenſis, Aquenſis* vel *Equenſis*, alias *Vicenſis* vel *Vicanus, Caſtellimaris* vel *Stabienſis*. Atque hęc de hac Regni Neapolitani parte ſufficiant, ad alteram tranſeo.

Yyy SEQUITUR

Puglia Piana.

Regio & unde dicta.

SEQUITUR nunc altera Regni Neapolitani pars perluſtranda, in qua primo loco ſe offert Regio, quæ Italis hodie *Puglia Piana*, ab latiſsimis campis, & majore, quam in Peucetiis agrorum æquore. Hæc etiam *Apulia Daunia* quomdam dicta fuit. Fines illi ab Oriente Apulia Peucetia, intercurrente Aufido: ab Meridie Apenninus, cum Hirpenis & Samnitibus: ab Occidente Frentani, Caracenique, nunc Aprutii, cum Phiterno: ab Septentrione Hadriaticum vel Ionium Mare. Agri hic fertiles ſupra modum, Tritici aliorumque Frumenti generum. Vrbes hic ſunt & Opida, *Manfredonia* urbs lauta populoque frequens, in Rupe Sinus marini, quem Gargani Montis flexus efficit, ſita. Invictam ad Littus habet Arcem. *Luceria* Opidum Epiſcopale: *Nuceria* Ptol. & Suet. Rudera, quæ hodieque paſsim eo loco, priſcam docent Vrbis amplitudinem. *Troia* Civitas opulentiſsima, fœcundi agri: Comitatus titulo clara. *Aſculum* Vrbs, titulo Ducatus incluta: *Aſculum* Appiano Alexandrino; *Aſculo* vulgo, cognomine *Sattriano*. Sunt & *Salpe*, *Arpi* Plinio commemorati, aliquando *Argos Hippium* dictum, mox *Argyrippa*: & Vrbes duæ, quæ in proverbii ludicrum abiere *Apina* & *Trica*, &c. Flumina ſunt *Aufidus*, hodie *l'Ofanto*. *Candilaris* item & *Cervaria*.

Soli fertilitas.

Urbes & Opida.

Flumina.

Sic ſe habet Apulia Daunia; ſequitur explicanda jam-nunc quæ cognominari ſolet *Peucetia*: nunc vernacula Italorum lingua *Terra Bariana*, *Terra di Bari* ab Vrbe *Bario* primaria. Regio hæc ſtupenda agrorum ubertate, admirandaque nobiliſsimorum Fructuum copia cum reliqua fere Italia committi poteſt. Sunt tamen ibi, ne quid ſit omni ex parte beatum, loca quædam, quæ pluviis, aquiſque laborant. Civitas primaria eſt *Barium*, *Barion*, Plin. ante *Japyx* addenti, *Barri* vulgo. Vrbs antiqua, ea pulcritudine populique frequentia, ut Regionis univerſæ teneat Principatum, eique nomen ab ſe *Terra Bariana* largiatur. Sunt præterea *Monopolis* Vrbs nova Marchionatus titulo celebris; non quidem magna ſed pulcra, ſplendida, ædificiorumque magnificentia nobilis. Ager Olei feraciſsimus, *Polinianum*, *Polignano* Civitas Epiſcopalis, edita licet præruptaque & ſaxoſa in rupe ſita, lauta tamen & populo frequens. *Mola* frequens quidem ædificiis, ſed Colonis agreſtibus. Condidit Arcem ibi ſuperioribus annis Marchio Polinianus ad Oræ tutelam. *Juvenatium*, *Giuvenazzo*, Vrbs Epiſcopalis: Agro fertili. *Marfetta*, vel ut aliis ſcribitur, *Morfitta*, vel *Melfatta*, Principatus hodie titulo floret. *Vigilia* vulgo *Biſegli* ad littus præcelſis in rupibus Opidum Epiſcopale. *Tranum* Civitas Archiepiſcopalis, vulgo *Trani*. Ab ædificiis eſt pulcherrima: ſed hodie majore ex parte deſerta. Silvæ Olearum & Amygdalorum ab hujus Opidi agro Tarentum uſque pertinent.

Terra di Barri & unde dicta.

Soli fertilitas.

Urbes.

Barulu

offert Regio, quæ
m æquore. Hæc
ntercurrente Aufi.
Caracenique, nunc
pra modum, Tri-
puloque frequens,
Arcem. *Luceria*
docent Vrbis am-
rbs, titulo Ducatus
, *Arpi* Plinio com-
bii ludicrum abiere

Vencetia: nunc verna-
upenda agrorum u-
tti poteſt. Sunt ta-
nt. Civitas prima-
udine populique fre-
æ largiatur. Sunt
lcra, ſplendida, ædi-
Civitas Epiſcopalis,
pla frequens quidem
linianus ad Oræ tu
aliis ſcribitur, *Mon*
ecelſis in rupibus O
cherrima: ſed hodi
rum uſque pertinen
Barulu

Barulum, Barleta vulgo. Inter quatuor Italiæ Caſtella numeratur, *Oſtunum* populo frequens, parvo in colle ſitum. *Cilium, Cilio: Celia* Ptol. *Venuſia, Venuſium* Horatio, cujus patria. *Venoſa* hodie. Sunt item *Canuſium, Acherontia, Biletum* & alia Opida.

Terra d'Otranto.
Nomina.
Situs.
Cœli temperies.
Soli fertilitas.
Vrbes.

Poſt *Apulias* explicanda ſuccedit *Salentinorum Regio*, quæ & *Japygia Maſſapiapue*, item *Calabria*. Nunc Italis ab *Hydrunte, Terra Hydruntina*, vulgo *Terra d'Otranto*. Habet hæc Regio ab Meridie Tarentum & Mare uſque Promontorium Salentinnm, ab Oriente idem Promontorium cum Mari Ionio: quod etiam & Hadriatico, qua Septentrio eſt, adluitur ab Hydrunte Brundiſium uſque; qua Occidentem reſpicit Apulia illi adjacet Peucetia, cum Magnæ Græciæ portione. Tota hæc Regio ſaluberrimo gaudet aere, cœloque ſudo & ſincero, præterquam in ora, quæ ab Lacu Hydruntino Brundiſium uſque: ubi pleriſque in locis juxta mare ſunt Paludes. Regio fertilis & optima; Caput Regionis, cui nomen a ſe præbuit *Hydruntum*, Ὑδροῦς Strab. Ptol. & aliis. *Hydrus* Melæ. Hodie *Otranta*. Vrbs eſt vetuſtiſsima, cœlo potitur clementiſsimo. Præter Portum ſatis capacem, Aquilone flante non ſatis tutum, Arcem habet in Saxo, quo mari imminet, tutiſsimam: opus Alfonſi II. Ager illi amœnus & fertilis. Reliquæ ſunt: *Gallipolis*, hodie *Callipolis*: Aliis *Callipoli* tamquam *Urbs pulcra*. Munitiſsimum habet natura ſitum. Scopulo enim inſidet ſeu Inſulæ modicæ, quæ mari undique cingitur. Continenti ponte adhærens, ſaxis fulto ingentibus. *Caſtrum* Civitas Mercatoribus freqnens Olei coemendi. *Brunduſium* & *Brundiſium*, *Breundeſium* Ptol. *Brenteſium* Steph. *Barnedis* Benjamino, *Brindiſi* hodie. Aerem habet clementiſsimum. Portus olim illi incultus, ex quo Romanis tutiſsimus quondam fuit in Græciam tranſitus. Nunc repletus eſt: adeo ut vix triremibus per eum currere liceat. Arx urbi munitiſsima. *Oria* civitas in Colle Tarentum ſpectans. Spectat eam Arx in Colle valida. *Aletium* Ptol, hodie *Leze* & *Leccie* vulgo. Salentinorum hodie primaria Concilio totius Apuliæ Regio, Foroque perpetuo: Procerum totius hujus tractus Domicilium, multorumque Nobilium Sedes. *Uxentum* hodie *Uſento, Ugenti, Ogento*, variante ſcriptura: nunc perexigua eſt.

Calabria & unde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.

Calabria, ab *Calabris*, quos Magnæ Græciæ partem Salentinis adhærentem ad Ionium Æquor circa Iapygium Promontorium tenuiſſe, ex Ptolemæo eſt manifeſtum, nomen habet. Regio Italiæ in extremis ejus finibus inſtar linguæ porrecta inter utrumque fretum inferum ſuperumque interjacet. Fert ubertate quadam felicitateque ſtupenda, quidquid Vitæ ex voto tranſigendæ, deliciiſque fruendis neceſſarium: Triticum, Hordeum aliaque Frumenti genera: Vinum varium, Oleum, Saccarum, Manna, Mel, Ceram, Sal nativum Factitiumque, Ficus, Poma Medica & Citria, Limones alioſque fructus nobiliſsimos: item Aurum, Argentum, Lanam, Goſſypium, Crocum, Sericum, Linum, & quid non? *Calabria* duplex, *Ingerior*, quæ Brutiorum olim Sedes, hodie proprie *Calabria*. *Inferior*: & *Superior*, quæ olim *Magna Græcia*. *Inferioris* fines ab Occaſu Laus, itemque Lucani: a Meridie Mare Tyrrhenum & Siculum: qua Oriens eſt, parte Mari

Hadriatic

Hadriatici: qua Septentrio, Magna Græcia & Amne Crathi clauditur. Caput & Metropolis ejus ut olim, ita & hodie *Conſentia*, Strab. Ptol. Græciſque ceteris: *Conſenza* hodie. Sita circa declivitatem pene Apennini, colles amplectens ſeptem, quibus maxima Vrbis ædificiorum pars inpoſita. Civitates reliquæ: *Manthia*, *Fredus*, *Belmontium*, *Sancta Euphemia*, *Fanum Rhegium*, *Tropia*, *Caſtrum Villare*, *Altomonti*, *Turranum*, *Rugianum*, *Marturanum*, *Nicaſtrum*, *Bruticum*, *Hippo*, quæ etiam *Vibo Valentia* dicta fuit. *Superioris* quæ olim *Magna Græcia* fines, ad Solis exortum Æquor Adriaticum: ad Meridiem Flumen Alex & Bruttii: qua Occaſus eſt Crathis Amnis cum Apennino & Lucanis: qua Septentrio Sinus Tarentinus, cum Apulis Peucetiis. Hic antiquiſsima nobiliſsimaque Vrbs eſt *Tarentum*, *Tarantum* Appiano Alexandrino; *Taras* Strab. & Ptol. *Taranto* hodie. Calabriæ quomdam & Apuliæ, totiuſque Lucaniæ Caput, L. Floro. Situs ejus notatur in intimo receſſu Sinus, qui ab ipſa Vrbe dicitur *Tarentinus*.

Vrbes.

Supereſt in hac Tabula *Lucania*, hodie *Baſilicata* dicta: unde incertum. Fines hodie ab Occidente Silarus Amnis Campaniæ Limes: ab Meridie, Mare Tyrrhenum: ab Oriente, Laus cum Bruttiis Magnæ que Græciæ parte; ab Septentrione Peucetii in Apulis, cum Hirpinorum portione. Montoſam & aſperam eſſe totam indicat Livius. Hodie fartean, quam olim, Incolis eſt frequentior; quamquam adhuc magna multis locis ſolitudo, propter vias difficiles, horridoſque Nemorum Saltus Latrociniis infeſta. Opida hic ad Mare *Paſtum*: *Paſti* meminit Virg. lib. IIII Georg. *Biferique Roſaria Paſti*. Ad quem locum Servius *Paſtum* Calabriæ facit Civitatem, ubi bis quotannis Roſæ generantur. *Acropolis* Opidum ab Silario oſtio M. XII: Aere gaudet præſtantiſsimo. Originis eſſe Græcæ, ut hoc tractu pleraque, ipſum indicat Nomen. *Piſciotta*, *Buxentum* Plin. Melæ. & Ptol. *Policaſtrum* nobilis Vrbs, Ducatus titulo inſignis. In Mediterraneis *Padula* Opidum, Marchionatus inclutum dignitate. *Capacia* Vrbs, olim frequens admodum & opulenta. Reliqua omitto. Porro in altera parte Regni Neapolitani, Archiepiſcopi ſunt: Archiep. *Regienſis*: huic ſubſunt *Lucrenſis*, *Cotronienſis*, *Caſſanenſis*, *Cathacenſis Neocaſtrenſis*, *Giracenſis*, *Tropetenſis*, *Vibonenſis*, *Squilacenſis*. Arch. *Conſentinus*, ſub quo eſt *Maturanenſis*. Arch. *Roſſanenſis* non habet ſuffraganeos, *Biſignanenſis* eſt exemptus. Arch. *S. Severina*, ſub quo ſunt *Ebriacenſis*, *Strangulenſis*, *Geneocaſtrenſis*, *Gerentinenſis*, *S. Leonis*. Arch. *Larcatinus* ſub quo *Mutulenſis*, *Caſtellanenſis*. Arch. *Brundiſinus* cui ſubeſt *Aſtrinenſis*. Arch. *Hidrontinus*, cui *Caſtrenſis*, *Gallipolitanus*, *Licienſis*, *Ugentinenſis*, *Lucenſis*, *Nertonenſis* exemptus eſt. Arch. *Barenſis*, cui ſubſunt, *Betontinenſis*, *Calphaianus*, *Iuvenacenſis*, *Rubentinenſis*, *Salpenſis*, *Caurienſis*, *Baterenſis*, *Converſanus*, *Minervienſis*, *Polignircenſis*, Cathericenſis, *Lavellinenſis*. Arch. *Tranenſis*, cui ſubſunt *Vigilienſis*, *Andrenſis*, *Penenſis*. Arch. *Sipontinus*, cui ſubſunt *Veſcanenſis* exemptus; *Troianenſis* exemptus: *Melphienſis*, *Monopolitanenſis* & *Rapolenſis* exempti. Arch. *Cannoſanus* ſub quo *Auranenſis*, *Sarranenſis*, *Montiſviridis*, *Laquedonenſis*, *S. Angeli de Lombardis*, *Biſacienſis*, Arch. *Acheronti*, cui ſubſunt *Potentienſis*, *Tricarienſis*, *Venuſienſis*, *Gravienſis*, *Angolenſis*.

Lucania Baſilicata & unde dicta.

Situs.

Soli qualitas.

Vrbes & Opida.

Regio unde dicta. CORSICA a *Corſo* ejus tertæ Domino dicta: alii a qualitate cacuminis Montis alicujus dictam volunt. Græci hanc Κύρνον appellavere, a *Cyrno* Herculis Filio: *Theraphne* ab Ovidio nominata eſt, ut *Situs.* ſcribit Villanovanus. Ab Occidente & Septentrione reſpicit Mare Liguſticum: ab Ortu Tyrrhenum: a Meridie Sardiniam. Longitudo mill. CXX non excedit; licet Strabo mill. CLX, Plinius CL ponat: Latitudinē hic LX mil. facit: ille LX, quod verum eſſe ex dimenſione per circinum conſtat. Ambitus ſecundum Plinium mill. CCCXX: ſecundum alios CCCV & CCCIX; ſecundum Maginum CCCXXV, quod ſe per dimenſio- *Soli fertilitas.* nem exactam reperiſſe ſcribit. Inſula eſt ab omni parte aditu difficilis, cum præruptis undique collibus comprehenſa ſit. Interius ſimiliter magna ex parte montoſa, ideoque Frumenti neque Leguminum adeo fertilis eſt: quæ niſi paucis quibuſdam locis creſcunt, ubi ſe aperit, atque fluminibus & aquis irrigatur, ac feraciſſima redditur. Ea pars quæ reſpicit Etruriam eſt mediocriter plana, habetque ibi fœcundum ſolum & producit nobiles ac dulces Fructus. Vina Inſulæ, præſtantiſsima, primæque nobilitatis, & a Romanis ſemper expetita, *Corſica* a loco dicuntur. Mellis & Reſinæ hic magna ubertas: Olei item & Ficuum. Cæterum Mella Corſicana amara eſſe notavit Servius in IV Georg. Fitque id ob Taxi copiam, è qua Apes Mella legunt. Venenata etiam credidit Ovidius. Solus hic Ager lapidem gignit *Catochiten*, quem Democritus Abderites etiam in certamina contra Magos adhibuit. Rhennius de Corſica:

Hanc ſolam perhibent Catochitem *gignere* Terram: *Corporibus lapis hic ſeu glutine tactus adhæret.* Similia tradunt Plinius lib. XXXVII cap. X & Solinus cap. IX: ſed Plinius de rei fide ambigit. Alumen quoque hic reperitur: & Ferri fodinæ ſunt apud fl. *Bruincum* in Comitatu *Nebienſi*. Sunt, & Salinæ vulgo dictæ *della Roia*, non longe a Portu S. Florentii: & prope *Niolum* ſunt valles profundiſsimæ perpetuis nivibus ſcatentes, ſub quibus aiunt Cryſtallum copioſe latere. Naſcitur etiam in ea magna copia Buxus teſte Plinio, & Diodoro, nec non *Animalium varietas.* Taxus arbor venenata. Animalia producit varia: Equos inprimis feroces, & Canes venaticos ſpectatæ magnitudinis, *Muſmo* quoque animal, Plinio auctore hic eſt, arietis genus, *Moſoli* hodie vocant: Animal præterquam in hac Inſula & Sardinia nuſquam apparens in tota Europa. Habet corium & pilos inſtar Cervi, & cornua inſtar Arietis, non longa ſed retro circum aures reflexa præcipuæ duritiei, ut ſi altitudine L pedum præcipitetur inter ſaxa, ac capiti incumbat, non lædatur; magnitudinem retinet Cervi mediocris, ſoliſque herbis veſcitur, curſu præditum velociſsimo, carneſque habens guſtu ſapidas. Ovibus inſuper & Bobus re- *Imperium majorum.* ferta eſt. Inſula omnis jam olim maligne culta, primum a *Phocenſibus*, tum a *Liguribus*, poſt etiam a *Romanis* qui duas Colonias eo deduxerunt, *Marianam* & *Aleriam* quæ adhuc exſtant. Cætera *Barbari* tenuere: proinde cum Romani in eos irruerunt, magnum ſervorum gregem captum Romam abduxerunt: exiguo fructu quod tam nequam ſervi eſſent, tamq; bruti, ut quamvis vili emerentur, tamen Dominos ſemper emptionis pœniteret. *Romanis* ſucceſſere *Saraceni*: his *Genuenſes*: tū *Piſani*: hodie vero iterum ad *Genuenſes* jus rediit. Nunc bifariam in II partes eam diſtinguunt, Plagam quæ Orientem ſolem reſpicit, Latus interius: partem huic obverſam,

Latu

icujus dictam vo-
o nominata eſt, ut
Ortu Tyrrhenum: a
Plinius CL ponat:
Ambitus ſecundum
od ſe per dimenſio-
lique collibus com-
uminum ædeo ferti-
irrigatur, ac feraciſ-
ndum ſolum & pro-
manis ſemper expe-
Ceterum Meſſa Cor-
la legunt. Venenata
derites etiam in cer-

ret. Similia tradunt
oque hic reperitur: &
della Roia, non longe
entes, ſub quibus ai-
& Diodoro, nec non
naticos ſpectatæ mag-
vocant: Animal præ-
& pilos inſtar Cervi,
i altitudine L pedum
mediocris, ſoliſque
s inſuper & Bobus re-
, poſt etiam a *Romanis*
Barbari tenuere: pro-
erunt: exiguo fructu
emper emptionis po-
jus rediit. Nunc biſa-
partem huic obverſam
Latus

Latus exterius vocant. Pars quæ Italiæ propior eſt, *Ciſmontana*, & quæ verſus Sardiniam excurrit *Ultramontana* dicitur. Vrbes Plinius XXXIII fuiſſe in ea teſtatur, quod etiam ex eo notavit Martianus Capella: Ex Strabone tamen non tam Civitates quam Caſtella fuiſſe videntur. Hodie Opidum eſt *Baſtia* in quo Summus Gubernator præſidium habet. Eſt & *Nebbium* Civitas cum Comitatu. Eam Pto. *Cerſunum* videtur appellaſſe.

Flumina. Fluminibus rigatur *Gelone*, *Tavignano*, *Sagona*, *Bavono*, *Tegiamo* & nonnullis aliis. Silvis, Nemoribuſque, quæ Reſinam exhibent, Montes hinc inde veſtiuntur.

Montes. Montes vero præcipui ſunt *Illia Orba* dicti: item *Cheparteno Mons*, *Mons* Tenda, *Mons Gualango*, *Mons Ruſſus*. In mari autem inter Corſicam & Sardiniam Coralium legitur.

Portus. Portus habet binos hæc Inſula ſatis amplos, maximarum navium capaces, in Sinu qui vocatur S. *Florentii*. Eſt & S. *Bonifacii Bortus*, Ptol. *Portus Syracuſanus* dictus.

Vulgi mores. Hodierni Corſicæ Incolæ etiammum, uti olim, habentur homines agreſtes feroceſque, qui vel ipſo adſpectu animi quamdam ferocitatem referant. Homines pauperrimi, furtis & latrociniis dediti: ac aliteris prorſus alieni. Epiſcopi in Corſica Archiepiſcopi Piſani Suffraganei, *Aiacenſis*, *Alarienſis*, *Sagonenſis*, *Civitatenſis*. Et Epiſcopus Archiepiſcopo Ianuenſi ſubjectus *Nubienſis* vel *Nebienſis*.

Sardinia.

Regio unde dicta. SARDINIA a *Sardo* Herculis Filio nomen habet. Timæus *Sandaliotin* appellavit ab effigie ſoleæ: Mirſilus & Chryſippus *Ichauſam* a ſimilitudine veſtigii. Eodem reſpexit Manilius cum inquit, *Sardiniam in Libyco ſignant veſtigia plantæ*. *Sardegna* hodie audit.

Situs. Eam ab Ortu Solis Mare Tyrrhenum, a Meridie Africum: ab Occaſu Sardoum ambit & littora pulſat; a Septentrione Mare quod ipſam & Corſicam interluit.

Cœli qualitas. Aer Inſulæ inclemens eſt: propterea Q. F. monet M. Cicero, ut valetudinem curet, memor quod quũ optime valeret, tamen in Sardinia eſſet: & in Epiſtolis Tigellium quendam Sardoum hominem eſſe ait patria ſua peſtilentiorem.

Soli fertilitas. Abundat tota Inſula Frugibus, Tritico, Vino, Argenti fodinis, Pecore, Armento, & cunctis ad vitæ uſum neceſſariis.

Animalium varietas. Equorum tanta copia, ut non pauci agreſtes ſint, dominis carentes, noſtris minores, generoſi tamen, robuſti ac agiles. Venationem habet uberem: multique Ruſtici ex ſola vivunt venatione. Abundat enim regio Apris, Cervis, Damis, & alio quodam animali quod *Muflonem* vocant, quod modo in Corſica deſcripſimus. Nullum gignit Sardinia Lupum, aut aliud hujuſmodi nocens animal. Caret etiam Serpentibus. Silius: *Serpentum tellus pura, ac viduata veneno, Sed triſtis cœlo, ac multa vitiata palude.* Sed quod aliis terris Serpens eſt, id *Solipunga* Sardois agris: Animal perexiguum, ſimileque Araneis forma. Lucanus *Salpiga* vocat, Plin. *Solifugam*, quod diem fugiat. In Metallis argentariis plurima eſt: eſt enim ſolum illud Argenti dives. Occultim reptat, & per imprudentiam ſuperſedentibus peſtem facit. Accedit etiam huic incommodo Herba Sardonia quam Pauſanias in Phocaicis Selino, hoc eſt Apio ſimilem eſſe dicit: Latini Ranunculum & Strumeam vocant. Hæc ſi edulio fuerit, ora hominum & rictus contrahit, & quaſi ridentes

perimit

perimit. Strabo ex ea ſcribit Hiſpanos venenum conficere, quod urgente vi majore hauſtum, citra dolorem
perimat: inde proverbium natum, *Sardonius riſus*. Vrbs Sardoa primaria eſt *Calaris*, vulgo *Cagler*. Sita eſt
in Monte juxta mare, Africam reſpiciens, Portumque habet ampliſsimum. Vrbs multis ornata eſt privile-
giis. Conſules creat, qui poteſtatem habent ſontes puniendi citra auctoritatem Regis: præterea novas leges
condendi, cum populi tamen conſenſu. In hac Vrbe *B. Auguſtini reliquiæ* tam diu quievere, donec ab Heli-
prando Langbardorum Rege Papiam tranſlata ſunt. In ea *Sardiniæ Prorex* fere ſemper moratur, una cum
Baronibus, Comitibus & multis divitibus. Mela & Plinius *Sulchitanam* urbem hic commemorant. Hodie
etiam ſunt Civitates, *Oriſtagni* Civitas Metropolitana, ſita in loco plano & parum diſtans a Mari. Fuit o-
lim regio illa Arborea appellata, nunc autem Marchionatus Oriſtagni dicitur. In hac olim Turrita fuit Ro-
manorum Colonia. *Saſſaris* civitas ſolum amœnum habens & pulcherrimis irriguum fontibus, multis bo-
niſque frugibus abundans. Parum tamen munita eſt. *Algher* civitas nova, exigua, populo tamen frequens
& munitiſsima, domibus & ædificiis pulcris ornata: cujus Incolæ fere omnes Taraconenſes. Habet Sardinia
& alias Civitates, & Opida, quorum mentionem hic non faciemus, brevitati ſtudentes. Flumina habet multa *Flumina.*
& amœna, ſed non profunda, quæ æſtatis tempore vado tranſiri poſsint. Multi ſunt in Sardinia *Magiſtratus*. *Ratio gubernãdi*
Omnium ſupremus eſt *Prorex*, qui omnem fere Regis tenet auctoritatem: & ſolus Hiſpanus hunc Magiſtra- *Senatores,*
tum gerere poteſt ſecundum antiquas conſtitutiones. Habet a Rege adſignatum *Adſeſſorem* Iuris V. Do-
ctorem quem *Regentem* ibi appellant. Habet præterea & alios *Conſiliarios*, quorum conſilio omnia fere diſ-
ponit, appellaturque ejus Tribunal, *Regia audientia*. Olim hunc Magiſtratum juxta privilegium Regni nullus
poterat gerere niſi per triennium: deinde alius ſuccedebat in locum ejus. Nunc autem in eo Munere multis
temporibus quis perſiſtit, ut Regi placet. Ad Mores & Genium Sardorum quod attinet: corpore ſunt robuſti *Vulgi mores.*
& laboribus adſueti, præter paucos luxui deditos. Litterarum ſtudio parum ſunt intenti, venationi autem de-
ditiſsimi. Multi pecuariam exercent rem, agreſti cibo & aqua contenti. Qui in Opidis & Villis habitant, pa- *Victus.*
cifice inter ſe vivunt. Advenas amant & humaniter tractant. Vivunt in diem & viliſsimo veſtiuntur panno. Et *Veſtitus.*
quod mirandum eſt nullum habent Artificem in tam ampla inſula, qui enſes, pugiones & alia fabricet arma,
ſed hæc ex Hiſpania & Italia petunt. Apud Mercatorem hi leguntur Epiſcopi: Ahrchiep. *Calaritanenſis*, cui hi
ſubſunt, *Sulcitanus* vel *Sulcienſis Dolienſis*, *Suellenſis*. Archiep. *Turitanus*, cui ſubſunt hi *Sorrenſis*, *Plonatenſis*, *Ampu-
rienſis*, *Giſacenſis*, vel *Girardenſis*, *Caſtrenſis*, *Othanenſis* vel *Othricenſis*, *Boſanenſis*, *Boſſa*. forte Archiep. *Alborenſis*,
cui ſubſunt *Uſſellenſis*, *S. Juſtæ*, *Terra albæ*, *Civitanenſis* & *Gaſtellinenſis* exempti.

Regio.
Nomina & unde dicta.

S*icilia* ante omnes Mediterranei maris Inſulas claritate eminens, Thucydidi *Sicania* a *Sicano*, qui, ut Solinus & Capella ſcribunt, cum Iberica manu in eam terram ante bella Trojana devenit. *Trinacria* pluribus, ac præſertim Poetis, ob tria Promontoria. Aſpecie etiam *Triquetra*: tribus enim Promontoriis in diverſa procurrens, Græcæ litteræ imaginem quæ Delta dicitur, efficit. Tria illa Promontoria autem ſunt *Pelorus*, *Pachynus* & *Lilybæum*. *Sicelia* Græcis. Ceterum ut quidam arbitrantur

——— Trinacria quomdam Italiæ pars una fuit, ſed pontus & æſtus.
Mutavere ſitum: rupit confinia Nereus Victor, & abſciſſos interluit aquore monteis.

Situs.

Atque hinc *Rheginum* in Italia dictum quod illic Siculum latus ab Italia divulſũ. A Septentrone Mari Tyrrheno ſeu Infero pulſatur; ab Ortu Hadriatico vel Supero & Ionio; ad Auſtrum Africo Mari, & ad Occidentem Sardoo. Thucydides lib. VI ſcribit ambitum Siciliæ non multo minorem eſſe octo dierum itinere. Tantaque cum ſit, tamen tantum XX Stadiorum intervallo dirimi a terra continenti.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

Inſula porro hæc ſalubritate Cœli, Soli fertilitate, Frugum omnium copia rebuſque aliis, quibus indiget Mortalium uſus, maxime præſtat. Subjacet enim quarto Climati, quod Cœli clementia ſex aliis antecellit. Quo fit, ut, quidquid Sicilia gignit, ſive Soli, ſive Hominis ingenio, ut Solinus ait, proximum ſit iis quæ optima judicantur. Marcus Cato eam Cellam Penariam Reip. Nutricemque Plebis Romanæ apellavit: Horreum Pop. Romani Strabo. In Agro Sunenſi, in quo raptam Proſerpinam Veteres finxerunt, loco quem dixerunt *Umbilicum Siciliæ*, tanta eſt Frumenti ubertas, ut ex uno Tritici Modio centum colligantur; quem Agrum idcirco vocant *Campe dallo cento Salme*. Huic tamen non cedit Ager Leontinus, de quo videndi, Cicero III Verrina. Quid Vina commenorabo optimi ſaporis odoriſque? Vina in Sicilia laudatiſsima premi, Plinius (qui in recenſendis Vinis quibuſque optimis diligentiſſimus ac prope curioſus fuit) peculiariter prædicat. *Balincium* enim Vinum (quod Mulſi ſaporem habet) in Sicilia ponit. Vocant autem *Mulſum* vinum melle affectum, unde conjicitur *Balincium* Vinum illud eſſe quod *Muſcatellum*, exactæ dulcedinis vocant. Vvas namque, quarum Apes ſunt avidæ, a quibus & *Apianæ* dicebantur eas & Muſcæ quoque, ut inquit Columella, inſectantur, a quibus *Muſcatellæ* vulgo nunc dicuntur, ex quibus Vinum dulciſsimum, & eximiæ ſuavitatis exprimitur, quod *Muſcatellum* dicitur: licet plerique a Muſci odore, quo plurimum redolet, id ei nomen impoſitum, exiſtiment. Hac ætate Vinis Siculis jure optimo præſtantia debetur, quod cum Italis non impari certamine contendant, tum quod palato æque arrideant, tum quod ætatem optime ferant. Oleum item Sicilia ubertate quadam, & abundantia fundit, Saccarum, Crocum, Mel, Sal, omnis ferme generis Fructus nobiliſsimos, & Sericum præſtantiſsimum. Eſt præter hæc Sicilia Metallis etiam dives: Aurum namque habet, Argentum ac Ferrum, & Alumen. Lapides quoque precioſos gignit, Smaragdum, Achatem, Betyllum, Porphyriten, Iaſpidem.

Animalium varietas.

Boum, Pecorum, ceterorumque Animantium Armentis Gregibuſque denſiſsiſsimis præſtat. Damarum etiam Aprorumque Venatione, ac Perdicum ac

Ataginum

ano , qui , ut
enit. *Trina-*
: tribus enim
icit. Tria illa
m arbitrantur

eis.
Mari Tyrrheno
Occidentem Sar-
Tantaque cum
ritate Cœli, Soli
ræſtat. Subjacet
gignit, ſive Soli,
Cato eam Cellam
Agro Sunenſi, in
Frumenti ubertas,
Salme. Huic tamen
abo optimi ſaporis
optimis diligentiſ-
ſaporem habet) in
um illud eſſe quod
Apianæ dicebantur
icuntur, ex quibus
que a Muſci odore,
e optimo præſtan-
rideant, tum quod
ccarum, Crocum,
æter hæc Sicilia Me-
oque precioſos gi-
orumque Animan-
ne, ac Perdicum ac
Ataginum

Ataginum (quas *Francolinas* vulgo appellant) Aucupio inſignis eſt. Falcones ſacri & peregrini, volatilium, hoſtes , aliunde advolantes, his etiam capiuntur. *Imperium majorum.* Regionem hanc primi tenuere *Leſtrygones* immanes; tum *Sicana* Hiſpanorum Coloni; acceſſere *Troianorum* & *Cretenſium* populi. Poſtea *Græci* eam appetivere, inde *Romani*, & quidem poſt diviſum Orientis & Occidentis Imperium Conſtantinopolitanis paruit per annos pene cc. Sub *Juſtiniano* autem Imperatore Inſulam *Gothi* invaſere, qui ipſi annos xvii a *Beliſario* expulſi ſunt. Poſtea occupavere eam *Saraceni* ſub Michaele Balbo, qui cccc annos ea potiti ſunt. Hi *Normannis* ceſſere: Succeſſere *Langbardi*, *Suevi*, *Germani*: ſed his a Clemente iv, exactis, *Galli* rerum potiti per annos xvii ad veſperas uſque Siculas, quæ incidere in annum CIƆCCLXXXII. Ex eo paruit *Aragonenſibus*, uſque ad *Ferdinandum Regem*, quo extincto *Hiſpaniarum Reges* Aragoniæ & Siciliæ imperium poſſedere. Plinius in hac Vrbes LXXII numeravit. Hodie ſunt civitates & Opida CLXXIII, Magino teſte. *Urbes.* Regni Metropolis eſt *Panormus* Ptol. & aliis: *Palermum*, *Palerno* hodie. Vrbs eſt vetuſtiſsima, Phoenicum Colonia, uti oſtendunt Epitaphi[a] aliqua Litteris Chaldaicis conſcripta. Exiſtimatur temporibus Abrahami exſtructa. Sita eſt loco amœno & fertiliſsimo. Ad Septentrionem ſpectat, Pelagoque adluitur Tyrrheno, Muris ſepta altiſsimis, quod opus eſt Friderici Regis: Secundum mare Arx eſt, quæ noſtra tempeſtate amplificata, quod *Caſtrum ad Mare* nominant. Tres item antiquæ Civitatis Portæ, & veteres Muri multis cum Turribus Lapide quadrato conſtructi, etiam num manent. Templum eſt Panormi D. Petro Sacrum, a Rogerio Siciciliæ Rege conditum, quod ſu[a] pulchritudine & rerum precioſarum apparatu, ceteris, quæ in Italia nunc uſquam exſtant, ſeu veteribus, ſe[u] novis merito præferri conſtat: quo nomine ab omnibus, qui Panormum aut inhabitant aut inviſunt viris non imperitis modo, ſed ingenio etiam doctrinaque præſtantibus, ſumma cum admiratione ac voluptat[e] frequentatur. Major etiam totius Vrbis Eccleſia reticulata eſt ſtructura, quadrato ac diverſis in exteriori faci[e] imaginibus figuriſque inciſo ac perpolito Lapide a Gualtherio hujus nominis II Archiepiſcopo, ann[o] CIƆCLXXXV fundata: ubi Regum Reginarumque Siciliæ ac Ducum quoque corpora ſunt recondita. Eſt & Gymnaſium publicum & Xenodochium. Longum foret reliqua hujus Vrbis ornamenta & præclara ædific[ia] commemorare. Reliquæ Civitates ſunt, *Syracuſæ*, urbs quondam maxima, quam ita Orator deſcribit Actio: i[v] in Verrem. *Urbem Syracuſas maximam eſſe Græcarum Urbium pulcherrimamque omnium, ſæpe audiſtis. Eſt, Judice[s], ita ut dicitur: Nam & ſitu eſt cum munito, tum ex omni aditu vel terra vel mari, præclaro ad adſpectum, & Portus hab[et] prope in ædificatione adſpectuque urbi incluſos. Qui quum diverſos inter ſe aditus habeant, in exitu conjunguntur & con[]fluunt. Eorum conjunctione pars Opidi quæ appellatur Inſula, mari disjuncta anguſto, ponte rurſum adjungitur & contin[e]tur. Ea tanta eſt urbs, ut ex quatuor urbibus maximis conſtare dicatur, quarum una eſt ea quam dixi Inſula: quæ du[o]bus portubus cincta, in utriuſque portus oſtium aditumque projecta eſt: in qua eſt domus, quæ regis Hieronis fuit, q[]*

Præto

Prætores uti ſolent. In ea ſunt ædes ſacræ complures: ſed duæ, quæ longe cæteris antecellunt, Dianæ una, & altera quæ
fuit ante iſtius (Verris) *adventum ornatiſſima, Minervæ. In hac Inſula extrema eſt Fons aquæ dulcis, cui nomen*
Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium: qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole Lapidum a
mari disjunctus eſſet. Altera autem eſt Urbs Syracuſis cui nomen Acradina eſt, in qua Forum maximum, pulcherrimæ
Porticus, ornatiſſimum Prytaneum, ampliſſima curia, templumque egregium Jovis Olympij, ceteræque urbis partes una
lata via perpetua multiſque tranſverſis diviſæ, privatis ædificiis continentur. Tertia eſt Urbs, quæ quod in ea parte For-
tunæ Fanum antiquum fuit, Tyche nominata eſt, in qua & Gymnaſium ampliſſimum eſt, & complures ædes ſacræ, colitur-
que ea pars, & habitatur frequentiſſime. Quarta autem eſt urbs, quæ quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur,
ad quam Theatrum eſt maximum, præterea duo templa egregia, Ceteris unum, alterum Liberæ, Signumque Apollinis,
qui Tennites vocatur pulcherrimum & maximum. Hodie tam amplæ urbis decora omnia periere: ruinæ exſtant
& Opidi partes. *Meſſana* urbs freto incumbens, cujus Incolæ primum Meſſanenſes, poſtea Mamertini di-
cti ſunt, noti Punicis & Atticis bellis, ex Herodoto & Thucydide. *Catina*, quæ etiam *Catana*, Patria Cha-
rondæ Legiſlatoris, Gymnaſio hodie celebris. *Tauromimum* urbs a Zanclæis condita, hodie *Taormina*. *Leontium*
patria Gorgiæ Sophiſtæ. *Agrigentum* pervetuſta Civitas, quam olim Carthaginenſes everterunt, & Megalus
atque Feriſcus rurſum inſtaurarunt. Sunt etiam *Auguſta* antea *Megara*: *Caſtrogianum* olim *Ennea*: *Drepanum*,
Monreale, *Heraclea*, & aliæ urbs complures. Fluminibus rigatur plurimis, in quibus. ut & in Lacubus Mu-
gilum, Aloſarum, Anguillarum, Tincarum & Troctarum non ſpernenda captura. In Mari vero Thynnorum *Flumina.*
non modo ad Pachynum ſed ad Panormum etiam & Drepanum; ac omnem eam, quam Mare Tyrrhenum ad-
luit, oram, larga captura. Capiuntur & in Freto Meſſonenſi Xiphii. Siculum Mare omni denique Piſcium *Mare.*
genere benigniſſimum eſt, & Mullorum copia, quos Græci Trichias, Barbatos autem Sophron. & Cic. vocant,
& Murenarum ac Horycinorum, qui teſte Athenæo lib. VII ſecundum obtinent locum, inſigne. Fretum au-
tem Siculum anguſtum, anceps, atrox, ſævum, Scyllæ Charybdiſque nominibus infame. *Montes* præcipui
ſunt *Ætna* & *Eryx*. *Ætna*. *Cœleſtis Columna* cognominatur Pindaro. *Tiphoeum* eum vocat Silius Italicus. *Montes.*
Hodie *Monte Gibello* aut *Mongibello* nominant. Aſsiduis ignibus flagrat. Deſcribitur a Virg lib. III Æneidos,
Plinio lib. III cap. VIII, Mela lib. II cap. VII, Solino, aliis. *Eryx* maxime memoratus ob delubrum Veneris
ab Ænea, quod ſcribitur conditū. In Sicilia Archiepiſcopi *Panormitanus*, cui ſubjecti Epiſcopi *Agrigentinus*, *Ma-*
ſarenſis, *Milevitanus* ſive *Maltenſis*. *Montis Regalis* Archiep cui ſubſunt *Siracuſanus*, & *Cothanenſis*, *Meſſanenſis*
Archiep cui *Cephaludenſis*, *Pacenſis*, *Liparienſis*, *Maroi* & *Militenſis*, nunc *Milaza*.

Regio unde dicta

STIRIAM vulgo *Stirmarck*, a Tauro dictam eſſe vix dubium eſt, cui opinioni ſubſcribit etiam Ægidius Tſchudus : ubi refert ex Plinio, Catonem Lepontios & Salaſſos Tauricæ gentis aſſeverare : (inquit enim :) Fuerunt autem Tauriſci iſti Galli, quorum natio in antiquiſsimis Gallorum præliis Sedem collocavit ultra Alpes, de quibus Polybius lib. II de Bello Gallico ſic ſcribit : In Alpibus ab utroque latere montoſa habitant ad eam partem quæ verſus Rhodanum & Septentrionem ſpectat, *Galli* qui *Tranſalpini* appellantur ; ad eam vero quæ campis imminet *Tauriſci*, *Agones* & alia pleraque Barbarorum genera, a quibus Tranſ-Alpini non generei, ſed differentia loci differunt, ideo Tranſ-Alpini dicti, quod trans Montes colant &c. *Iſti Tauriſci* poſtea emigrantes, alia quæſierunt loca, occupaveruntque regionem quæ modo Comitatus *Goertz* appellatur, ac deinde profecti ſunt in Stiriam, nomen ſuum illi terræ relinquentes. Significat enim Taurus Germanis *Stier*. Fuderunt ſe quoque in Auſtriam, & Hungariam, de qua re hic non eſt locus diſſerendi. Hæc ille. *Stiriam* vero *Valeriam* olim dictam fuiſſe affirmant nonnulli, ſicque appellatam fuiſſe in honorem Valeriæ Diocletiani Filiæ, quemadmodum Marcellinus memoriæ prodidit : Et Aurelius Victor de Cæſaribus. Volaterranus vero *Iapidiam* dictam putat : Sic enim ſcribit lib. VIII Geograph. Proxima huic *Iapidia*, quam *Stiriam* nunc vocant, licet Pius Pontifex eam Valeriam putat : ego vero ex deſcriptione Rufi, *Valeriam* potius *Croatiam* dixerim, inter Danubium & Dravum. Hactenus ille. Si prior opinio vera eſt. *Quados* aliquando hæc loca tenuiſſe, ex eo paret, quod Sextus Rufus ſcribit ſub Iulio, *Marcomannos* & *Quados* de locis *Valeriæ* quæ ſunt inter Danubium & Dravum fluvium pulſos eſſe. Eſt vero & hæc regio Norici Mediterranei pars, quemadmodum & Carinthia, & Illyrici provinciis adnumeranda. Germaniæ quoque poſterius acceſsit.

Situs.

Conregionales Stiriis ſunt ad Ortum quidem Hungari, ad Meridiem Carniola Carniaque : ad Occidentem Carinthia : qua Septentrio eſt, Auſtria. Terra undique Montibus obſita præterquam qua Orientem reſpicit Solem, ubi ſpacioſa eſt planicies.

Soli qualitas.

De ejus fertilitate parum polliceri auſim. Regio quidem univerſa Mineris turget, verum Principum incuria parcius foditur. Argentarias Fodinas habet in Alpibus quas *Schwenberger Alben* ipſi nuncupant. Ferrarias juxta Aniſum fluvium. Salis quoque ingens hic copia coquitur, quam in alias regiones exportant, ac lucrum ingens recipiunt.

Imperium majorum.

Marchionatus olim Pannoniæ primæ erat, unde Stiriæ Marchia dicta fuit. *Marca* autem Limitem ſonat: per Limitaneum itaque Comitem adminiſtrabatur, uti Lazius oſtendit. Deinceps Ducatus titulum adepta per Fredericum Barbaroſſam, Auſtriis Ducibus acceſsit, quibus etiamnum paret. Vltimus Marchio dictus fuit *Ottocarus*, cujus Filiam duxit uxorem *Lupoldus* Dux Auſtriæ, qui conſenſu Imperatoris factus eſt Dux Stiriæ. Deinde ſucceſsione illa rurſus exſtincta, miſerunt Provinciales quidam in Pavariam, alii in Hungariam, cujus regni moderator miſit Filium ſuũ : ſed cum ille viveret juxta mores ſuos, intolerabiliſque eſſet Stiriis, exactus fuit, & vocatus *Ottocarus* filius regis Bohemiæ, qui

bit etiam Ægi-
verare : (inquit
n prælijs Sedem
bus ab utroque
Galli qui *Tranſ-*
barorum genera,
uod trans Mon-
ionem quæ mo-
ræ relinquentes,
le qua re hic non
, ſicque appella-
prodidit : Et Au-
VIII Geograph.
: ego vero ex de-
us ille. Si prior o-
ſub Iulio, *Marco-*
. Eſt vero & hæc
eranda. Germaniæ
Meridiem Carniola
bus obſita præter-
liceri auſim. Regio
dinas habet in Al-
ne ingens hic copia
m Pannoniæ primæ
Comitem admini-
n, Auſtriis Ducibus
it uxorem *Lupoldus*
exſtincta, miſerunt
i : ſed cum ille vive-
us regis Bohemiæ,
qui

qui uſurpaverat Ducatum Auſtriæ, obtinueratque anno Chriſti CIↃCCLXIX Carinthiam, ſed diu conſervare non potuit. Nam cum eo arrogantiæ provectus eſſet, ut contempta Imperii Majeſtate de Clientelaribus Bohemiæ beneficiis Cæſari Rudolpho Habsburgio Sacramentum dicere nollet: hic ad Auguſtam Vindelicorum, Germaniæ Principum conventum indicit, citaturque graviſsimis ſub pœnis *Ottocarus*, uti ſe ſiſtat, ac de injuſte occupatis Imperii Provinciis neglectaque ejus Majeſtate rationem reddat. Ridet citationem *Ottocarus*: neminemque ad Comitia qui pro ſe reſpondeat, mittit. Interim Legati ab Auſtriæ Ordinibus miſsi Auguſtam ad Cæſarem Principumque conventum perveniunt, & apud Cæſarem Principeſque graviſsime de injuria crudelitateque Ottocari conqueſti docent, eum iniqui tituli jure Auſtriæ ſe inſinuaſſe: Margaritam legitimam uxorẽ, Auſtriæ Hæredem ſuperinducta pellice repudiaſſe, ac tandem veneno ſuſtuliſſe: Agnetem Badenſem Filiamque ejus Elizabetham cum fratre Henrico, legitima Auſtriæ hæreditate ſpoliaſſe: Optimateſque complures in Vrbe Vienna crudeliter trucidaſſe, ac ſæpiſsime in innocentem populum ſæviiſſe: Auſtriam, Stiriam, Carniolam ac Vindorum Marchiam Imperii beneficia, cum Bela Hungariæ Rege clam eſſe partitum, ac ut exteræ nationis auxilio, Auſtriam retinere, populumque duro jugo premere poſſet, ab Imperio ac Cæſare defeciſſe &c. Decernitur communi Principum ſententia, Legatos ad Bohemum mittendos. Sed cum ii indigna in Cæſarem imperiiq; principes probra pro reſponſo tuliſſent, omnium conſenſu decreto bello, ad id juſta auxilia Cæſari promiſſa. Is maximis coactis copiis in Auſtriam contendit. Prodit conta Ottocarus non minoribus adductis copiis. Sed de prælii eventu, Cæſaris prudentiam ac vim veritus, dubitans, interceſsione duorum hinc inde Antiſtitum, pacem cum eo facit reſtituta Auſtria, dictoque de Bohemia ceteriſque ejus provinciis Cæſari Sacramento: in genua dum hæc fiunt ante Cęſarem ſubſedit, inſpectante exercitu. Qua de re, ut indigna, ab uxore hominibuſque turbulentis reprehenſus, violata pace, cum ingenti exercitu, Auſtriam invadit. Exit contra Cæſar Rodolphus, Germanorum copiis, Hungarorumque auxiliis ſtipatus, ac haud procul Opido Marchecco, cum Ottocaro cõgreſſus, eum ſuperat occeditque, de inde infeſto exercitu Bohemiam invadens, ferro ac igne adoleſcentem *Wenceſlaum*, defuncti Ottocari filium, petere pacem coegit, legeſque pro ſua imperiique dignitate dat. Filium vero ſuum Albertum natu maximum Auſtriæ præficit: ac paullo poſt è communi Principum Imperii ſententia Ducem Auſtriæ & Stiriæ eum renunciat. *Stiria* diſtinguitur in *Superiorem*, ubi Muræ fluvii divertigium, & *Inferiorem* juxta Dravi & Muræ confluentes, qua Pannoniæ Secundæ ſeu Hungariæ proxima eſt, unde is locus *am Hungeriſchen* dicitur. Vrbes Stiriæ ſunt famatæ *Bruga* ad Muram, ac ibidem *Grazium*, *Viana*, *Voytſperg* vulgo, ad Kaynacham fl. *Wolſpergum* ad Lavandam fluvium *Marchpurgum* Metropolitana ad Dravi ſiniſtram ripam, atque ex eadem parte *Petovia* ſeu *Colonia Petovia*, ubi Legiones Romanæ fixerunt ſedem. Trans flumen *Waraſinum*, *Caſtra Variana* vocant. *Rackelſpurgum* Muræ fl. ſiniſtræ ripæ adjacet, ubi Savaria regio initium habet.

Vrbes.

In ha

In hac etiam *Cilia* eſt ad Savi ripam, urbs uti apparet ex veſtigiis, antiqua. Nam Inſcriptiones in ea plures nominum Rom. apparent. Opidani a Sulla conditam dicunt, vocarique *Sullacem*, nulla tamen auctoritate quam ſciam, inquit Volaterranus. Nam forte ea fuerit aut ex ejus ruinis, quam Ptolemæus non longe ab hac ponit, *Celiam* appellatam. In Ducatu Stiriæ plures ſunt Comitatus, inter quos *Waraſdin*, ad Dravum fl. & *Lebnau*, ad Muram fluvium. Fluviis rigatur *Stiria, Dravo, Lavanda, Sackan, Sulmo, Raynacho, Mura, Martza, Arrabone, Voyſtritza, Lauſnitio*, ac infinitis propemodum Torrentibus ac rivulis qui omnes tandem Danubio miſcentur. *Flumina.* Montium hic numerus non eſt, quare ſingulorũ nomina adſcribere vix licet, omnes pene generali nomine *Norica Alpes* dicuntur. *Montes.* Vnde Alpium adhuc præ ſe ferunt nomina, cujuſmodi ſunt *Rauch Alben, Subalben, Saw Alben, Schwanberger Alben*. In confiniis Auſtriæ, Carinthiæ & Stiriæ *Taurus* Mons eſt: Muræ fluvio *Geſacus* Mons imminet, nunc vulgo *Der Schockel* vocatur, & *Sattli, Manſenperg, Weinſperg*, juxta Salzim fluvium dicitur *Ina Sawruſſel*, hoc eſt *os porcinum*, *Deifelſteig* i. *Diaboli præcipitium*. Infra Muram dicitur *in Gaiſtal, Stainperg* & *Kainacher Alben*: Paullo inferius ſunt, *Kreiczpergus*, & *Hertzpergus* montes: & verſus Ortum *Radel* & *Plaitzperg*. Vltra Dravum verſus Meridiem *Claudius Mons*, nunc *Dracimperg* dicitur. Refert Vadianus, quod ſuperioribus annis Viennæ Auſtriæ conſtans fama increbuerit, ardere in Stiria cœpiſſe montem, quo pellectus Maximilianus Cæſar Auguſtus, nunciis ad inquirendum miſsis ita eſſe ut ferebatur compererit, quod miraculi loco hic recenſere libuit. Hæc vero accidiſſe veriſimile eſt circa annum Chriſti CIƆIƆXX, quo tempore Vadianus hæc videtur ſcripſiſſe. Prædicti vero montes paſsim, ſparſimque ſilvis veſtiuntur. *Mores.* *Stirii* agreſtes vulgo populi ſunt & ſtrumoſi, adeo quidem ingentiſtruma nonnulli, ut ipſis loquelam impediat: & mulier lactans illam poſt tergum perinde atque ſaccum rejiciat (ſi fama vera eſt) ne infanti impedimento ſit. Memoriæ prodit Ortelius ſe Friſachii dum anno CIƆIƆLVIII Vienna Venetias proficiſcebatur, non ſine admiratione hominem contemplatum, cui mentum ab auribus incipiens, humeros latitudine fere æquabat, & ad pectus uſque propendebat. Strumæ cauſam Aquæ Aerique, quibus veſcuntur incolæ, tribuunt. Stiriani cultu & ſermone Germani ſunt præter Dravi adcolas, qui Illyrica utuntur lingua.

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

6"

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

SCLAVONIA.

Regio & unde dicta. *Nomina.* *Situs.*

INter Regiones quæ hac Tabula nobis repræſentantur, primum locum ſibi vendicat *Sclavonia*. Hæc agente Sclavonica nomen habet, quæ olim ad Mæotidem paludem habetavit. Dicta quoque fuit *Illyricum* Plin. ab *Illyrico* Cadmi, vel ut alii ſentiunt, Polyphemi Filio. *Illyris* Ptol. *Illyria* Steph. Eam alii aliter definiunt. Ptolemæus ab Iſtria ad Macedoniæ uſque confinia ſecundum maris littora producit; mediterranea ejus ad Pannones & Mœſiam ſuperiorem expandit. Multo ampliorem eam deſcribit Pomponius Mela, & Dionyſius Alexandrinus: totam enim maris Hadriatici oram, a Tergeſto ad Ceraunios uſq; montes, Illyriis adſcribit, eoſque ultra Danubium fluvium habitare docet: Danubium namque inter ejus flumina Mela numerat. Alii etiamnum latius hujus fines extendunt. Plinius vero inter Arſiani & Titium fluvios conſtringit. Plerique in ea deſcribenda Ptolemæum ſequuntur. Secundum quem continet Illyris qua Macedoniam ſpectat, Dalmatiam, & Liburniam quam *Crabatem* nunc Lazius vocat: alii Croatiam: Pinetus Comitatum Iaderæ, hoc eſt *Contado di*

Æris qualitas. *Zara* indigitat. Longitudo ab Arſa ad Drinum uſque eſt mill. Italicorum CCCLXXX. Aere fruitur locis nonnullis puro ac ſalubri, quibuſdam minus grato, qua paludes ac exhalationes fœdæ eum inficiunt. Regio om-

Soli fertilitas. nis, teſte Strabone, aprica eſt & amoena: optimos habet & firmos maris Portus, ſolum fertile, etiam vitiferum, niſi qua ſaxis & rupibus horret, aut ad Pannonias, ubi frigida eſt & nivalis. Florus de Illyriis ſcribit primo bello Punico Illyrios populationibus non contentos, licentiæ ſcelus addidiſſe, legatos Pop. Romani jure agentes, non gladio, ſed ut victimas ſecuri percuſsiſſe: Præfectos navium igni combuſsiſſe, idque, quod indignius foret, muliere imperante, quam ille *Teutam* vocatam ſcribit. Rurſum bello Macedonico Illyrii a Perſe Rege conducti Romanum militem a tergo cœperant diſtringere, ſed deleta ab Anicio Prætore Scorda, quod Caput gentis erat, ſtatim ſequuta dedirio eſt. Plinius oram Illyridis mille amplius Inſulis frequentari ſcri-

Urbes. bit, quum contra Italiæ ora huic obverſa importuoſa ſit. Illyridis urbes potiores & Opida ſunt *Senia* urbs, vulgo *Segna*, in planicie ſita ad Mare, quod a Borea vento horridis tempeſtatibus obnoxium. *Jadera* Colonia, Liburnorum Metropolis, hodie præcipua ac munitiſsima. *Zara*, vulgo *Sebenicum* Opidum Ptol. *Sicum* dictum. Situm eſt in Sinu Scardonico, in conſpectu irrumpentis Freti ad montis radicem, ubi eſt Arx. Fertiles habet agros, ſed male nunc habitatur ob Turcarum vexationes, *Spalatum* & *Salena* Ptolemæo & Straboni celebrata. *Salona* etiam, Dalmatarum navale, quod quidem nunc parum colitur, ob Turcarum viciniam.

Tragurium

.Hæc agente
Illyricum Plin.
ter definiunt.
rranea ejus ad
ela , & Diony-
yriis adſcribit,
numerat. Alii
. Plerique in ea
t , Dalmatiam,
oc eſt *Contado di*
itur locis non-
int. Regio om-
etiam vitiferum,
riis ſcribit primo
omani jure agen-
, quod indignius
co Illyrii a Perſe
oræ Scorda , quod
s frequentari ſcri-
ſunt *Senia* urbs,
n. *Jadera* Colonia,
m Ptol. *Sicum* di-
i eſt Arx. Fertile
emæo & Strabon
rcarum viciniam
Tragurium

Tragurium hodie *Tran*, a continenti parvo Euripo ſeparatum. *Epidaurus* urbs antiqua, ad cujus ruinas *Raguſium*, vulgo *Raguſi*, Turcis *Pobrovicha*, urbs exigua cum arce munitiſsima: hic nobile eſt emporium mercium Turcicarum, Reſpublica Legibus æquiſsimis conſtituta, Cives opulenti. Duobus præcipuis abluitur tota Regio fluviis, *Savo* & *Dravo* qui in Danubiũ corruunt. Vltra Montes plurimi minores amnes erumpunt in Sinum *Flumina.* Hadriaticum, ut ſunt *Edanius*, *Ticius*, *Naron*, *Rhizon*, & *Drinus*. Illyrici ſeu Sclavonici populi fere omnes ligneis habitant ædificiis, culmo conteƈtis, præter paucas littorales urbes, in quibus humanius degunt. Et hæc de Illyrico ſive Sclavonia univerſim. Sclavonia autem quam hic noſtra exhibet tabula, Illyrici illius tantum pars eſt, niſi forte dicamus eam Plinii eſſe. Continet *Windorum Marchiam* & *Zagabrienſem Comitatum*, uti ex Pinace videre eſt.

Croatia.

Regio. CROATIA Illyrici quod initio deſcripſimus, pars verſus Hungariam, Rufo & Volaterrano *Valeria*: *Situs.* *Liburnia* aliis. Iſtriæ ad Sinum Fanaticum adhæret verſus Ortum, inter Cuſpam & Savum flumina, *Urbes.* & Superiorem Mœſiam ſita. Hujus Metropolis nunc *Bigihon* eſſe dicitur: aliquando *Fumum* erat. Vrbes præterea plurimas habet, utpote *Zeng*, *Wackat*, *Turnaw*, *Modriſch*. Ceterum Regio pauci[s] ab hinc annis propter Turcarum in hanc invaſiones mirum in modum innotuit. Cum jam fœdus quod cum Chriſtianis erat Turca rupiſſet, hanc Regionem uti ſibi vehementer commodam ad invadendum ceteras Regiones, Italiam & Germaniam, ſuis Regnis & Provinciis adneƈtere ardebat. Sub initium itaque æſtati[s] anni CIↃIↃXCII Turcarum Imperator per Baſſas & Duces ſuos in Croatiam exercitum duci jubet. Conſter[-] natis vehementer per totam regionem adventante hoc exercitu militibus, *Hraſtovitzam* munimentum for[-] tiſsimum per proditionem, Baſſa ex Boſnia capit. Neque hoc furioſi militis placata rabies eſt, quin *Wyhit[-]* civitatem munitiſsimam, vallis aggeribuſque undique circumduƈtam, obſideat: militem omnem, qui ea[m] tuebatur, cum pro vita ſuſtentanda, & reliquo defendendo, nihil, neque ſpes ſupereſſet, glorioſe ſe da[n-] tem, præter fidem datam, Turca enecat. Hanc deditionem mille aliæ calamitates ſequutæ ſunt, quas ſilent[io] tranſeo. Porro anno ſequenti qui erat Milleſimus Quingenteſimus Nonageſimus Tertius, cum a ſe tot pa[r-] tas viƈtorias, tot captas Arces & Munimenta Turca gloriaretur, habendi *Siſſegkum* Civitatem munitiſsima[m] vehemens eum cupido invadit: atque exercitu coaƈto, obſidione hanc Civitatem cingit. Verum Germani [a-] nimadvertentes quantum mali hinc & detrimenti, ſi a Turcis caperetur, non ſolum Germaniæ, verum e[ti-] am toti Europæ accederet, colleƈtis undique copiis, ac trajeƈto Savo fluvio, pro Civitate liberanda, cum i[n-] mico confligere ſtatuunt. Turci Equites qui numero erant 8000, aut ut alii volunt 10000, ut impedire Chriſtianorum adventum per Pontem quem ante exſtruxerant, ad alteram Savi ripam properant, exercit[um] ſuum locant, pugnamque cum Chriſtianis ineunt: inſtant durius ac animoſius Chriſtiani, quorum impet[um] non ferentes Turcæ ad pontem fugiunt, verum eum jam paullo ante occupaverant Caroloſtadienſes Mili[tes]

Tu

Turcæ nuſquam refugio reperto, præcluſo ponte ad reliquum exercitum aditu, omnes fere cæduntur, reliqui in Savo & Kulpa fluminibus ſalutem quærentes ſubmerguntur. Pars reliqua Exercitus Turcici, cum a ſuis infelicisſime pugnatum videret, turpiter fugit; ac tandem noſtri auxiliante Deo XXII Junii Anno CIↃIↃXCIII Civitatem arctiſſima obſidione liberant.

Boſnia.

Liburniæ Orientalem plagam *Boſniam* hodie dicunt a *Beſſis* Inferioris Mœſiæ populis: qui inde a Bulgaris ejecti in hanc Superiorem Mœſiam migrarunt, ac mutato e in o litera, pro *Beſſis Boſſi* & *Boſni* dicuntur: atque inde *Boſna* & *Boſnia*. Quales mutationes in multis aliis propriis nominibus ſæpe factas videmus, ut olim *Melita* & hodie *Malta*, *Longones* & *Lingones*, *Scandia* & *Schondia* &c. *Boſniæ* Urbs eſt *Jaitza* in edito Monte ſita, quam duo amnes circumfluunt, præruptiſque rupibus & vadis obfirmant. Ad radices Montis & ad ambitum urbis amnes illi confluunt, admixtique una in Savum feruntur. Boſnenſis regni hæc ante tempora noſtra Caput erat, cum inexpugnabili Arce, ac Hoſtibus inacceſsibili. Habet regio & alias quaſdam inſignes Civitates, præſertim *Schwonicam* & *Warboſayne*, quam aiunt hodie eſſe Metropolim, ſed nullo cingitur muro. Milliatzka fluvius dirimit eam in duas partes, &c.

Regio & unde dicta.

Urbes.

Dalmatia.

Reſtat ut de Dalmatia, cujus etiam partem hæc Tabula delineat, pauca ſubjungamus. Ea a *Delminio* civitate gentis Metropoli nomen habere putatur. Fuit olim Dalmatia potentiſsima regio, atque ipſi Dalmatæ olim potentes armis & opibus, ſitu etiam confidentiores fuerunt. Agebant plerumque ſub Silvis, inde in latrocinia promtiſsimi. Urbes ſunt *Salonum*. Hic ſuperſunt aliquæ reliquiæ Diocletiani, qui hoc loco, uti patria ſua, afficiebatur. *Raguzium*, de quo ſupra. *Caſtel novo* ad oſtium ſinus Rizonici ab antiquis vocati. *Catarum* optimum habens portum. Atque haud procul a limitibus hujus Regionis ſita eſt ad mare *Civitas Apollonia*, juxta quam eſt petra quæ flammam ignis evomit, & infra eam ebulliunt aquæ calidæ, & bitumen, præſertim quando petra ardet. Eccleſiaſtica porro adminiſtratio ad hanc Tabulam pertinens ex Provinciali Romano apud Mercatorem talis; Archiepiſc. *Jadra* quam nunc *Zaram* dici putant. Cui ſubſunt *Anzara*, *Vegla*, *Arbe*. *Archiep. Spolato*, ſub quo *Tragurium*, *Tenienſis Tina*, *Sardona*, *Temnenſis*, *Nonenſis*, *Nonenſis*, *Almiſa*, *Sibinicenſis*, *Farenſis*. Archiep. *Raguſinus*, vide in Tabula Græciæ & Macedoniæ, ſub quo *Stagnenſis*, *Roſſonenſis Riſine* opinor; *Tribunienſis* Trebina, *Cataro*, *Bacenſis*, *Roſenſis*, *Bidnanenſis*, *Budoa*. Archiepiſc. *Antibarenſis* in Tab. Macedoniæ, ſub quo ſunt *Dulcinium*, *Suacinenſis*, *Drinaſtenſis*, *Polaſtrenſis*, *Scodrenſis*, *Sardenſis*, *Sertanenſis* vel *Acittarenſis*, *Arbenſis*.

Regio & unde dicta.

Imperium majorum.

VALACHIA.
Regio unde dicta
Situs.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Opida.
Flumina.

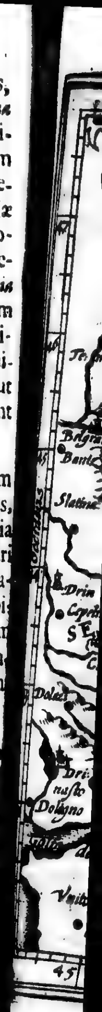
VALACHIA a *Flaccis* Quiritum gente appellationem habet. Romani enim Getis ſuperatis & deletis, *Flacci* cujuſdam ductu eo Coloniam deduxere, unde primum *Flaccia*, deinde corrupta voce *Valachia* dicta. Hæc etiam Tranſalpini nominis originem ex re ſortita eſt. Alpibus enim & montibus continuis, & his quidem altiſsimis, ab Hungaria & ejus potiſsima Tranſilvania parte, nemoroſiſque paſsim amœniſque intervenientibus Silvis dividitur & terminatur. Habet autẽ ab Ortu piſcoſum Lacum, quem Hieraſus amnis incolis *Pruth*, efficit: ad Meridiem vergit terminata Danubio, atque item ab Occaſu Tranſilvaniæ fines attingens, ad Opidum Severinum, ubi Trajani pontis admirabiles pilæ XXXIV viſuntur. Ad Septentrionem autem finitur *Hoina*, ignobili flumine, & directis terreſtribus terminis ad Iſtrum, curvata admodum regionis fronte contra *Paucem Inſulam* antiquis Scriptoribus notam, quam hodie *Barillanam* dicunt. *Valachia* autem, licet altiſsimis ſit innexa montibus, nihil tamen ei deeſſe comperitur, quod uſui humano neceſſarium videri poſsit. Adhæc dives Auri, Argenti, Ferrique ac Salis fodinis. Nec Vineæ deſunt: nec varii generis Animalia: inprimis Equos alit inſignes Aſturcones optimos, alioſque magna copia. Hic *Ternovizza* Opidum Vaivodæ ſedes, eſt. Alia opida ſunt *Brailu* & *Treſcortum*, non longe a quo effoditur bituminis ſpecies, ex quo ſicut ex cera optimæ candelæ conficiuntur. Reliqua hujus regionis per Pagos & Villas habitantur. flumina ſunt *Hieraſus*. Incolis *Pruth*, *Hoine*, *Danubius*, alia.

SERVIA.
Vrbes.

SERVIA, *Mœſia Superior* Lazio, regio inter Boſniam & Bulgariam. Hanc antiquam *Triballorum* regionem eſſe multi putant. Et hi quidem populi huc ex Septentrione, debilitatis Imperii Rom. Græcique viribus, commigrarunt. *Dardanos Serviam* & *Raſciam* habitaſſe, ſcribunt Cuſpinianus & Volaterranus. Regia Serviæ Vrbs fuit *Sinderovia*, quam alii *Spenderoben*, & alii *Simandriam*, vel *Semendriam*, Turcæ *Semender*, Hungari *Zendrew* vocant, quæ quidem non procul a Belgrado ad Danubii ripas jacet, & capta fuit ab Amurathe Turcarum Imp. anno CIƆCCCCXXXVIII, & in Sangiacatum redacta ſub Budenſi Beglerbego. Nobilia quoque Opida ſunt *Vidina*, quod Turcis *Kiratovum* appellatur, ad montem Argentarum ſitum, redactum in Sangiacatum Temiſvarenſi Beglerbego ſubjectum. *Novogradum* in finibus Serviæ, quod quidam perperam novum montem appellant. Arcem habet inexpugnabilem. *Mons Niger*, ubi ſunt Argenti fodinæ admodum nobiles. Sunt & *Samandria*: *Priſdena* patria Iuſtini Imp. *Stonibriondum*, & *Belgradum* antea *Taurunum* dictum.

BULGARIA.
& unde dicta.
Situs & Soli qualitas.
Vrbes.

BVLGARIA quaſi *Volgaria* dicitur, quia nimirum hujuſmodi populi profecti a Volga circa annum Domini IƆLXVI hanc regionem occuparunt. Hanc quidam eſſe Veterum *Mœſiam inferiorem* putant. Iacet inter Serviam, Romaniam ac Danubium. Regio magna ex parte montibus, aſpera, & juxta dorſum Hæmi montis producta modo verſus Danubium, modo verſus Romaniam: unde media ipſa regio aſperior eſt: decliviora loca ſilvis obſita ſunr & Solitudinibus occupata. Metropolis hic *Sophia*, quam Pt. *Tibiſcum* Op
dum

is & deletis,
oce *Valachia*
tibus conti-
iſque paſsim
n, quem Hie-
Tranſilvaniæ
d Septentrio-
admodum re-
cunt. *Valachia*
no neceſſarium
ii generis Ani-
a Opidum Vai-
es, ex quo ſicut
r. flumina ſunt

allorum regionem
Græcique viribus,
terranus. Regia
emender, Hungari
Amurathe Turca
pilia quoque Opi
m in Sangiacatum
am novum mon
dum nobiles. Sun
um.

circa annum Do
iorem putant. Iace
a, & juxta dorſu
ipſa regio aſperi
n Pt. *Tibiſcum* Op
dui

dum, Niger putat. Hic ſedem habet Beglerbegus Græciæ, qui Turcis dicitur *Rumeli Blegerbeg*, habetq; Sangiacatus ſub ſe I & XX. Sunt & *Serraium* civitas Bulgariæ inſignis. *Nicopolis*, hæc a Sangiacis regitur. Prope hanc civitatem veſtigia ſuperſunt pontis admirabilis maximeque ſtupendi, quem conſtruxit ſupra Danubium Trajanus Imperator, dum contra Getas pugnaret.

ROMANIA. *Regio & unde dicta. Situs. Cœli & Soli qualitas. Urbes.*

BVLGARIÆ *Romania* proxima eſt, ſic dicta ab urbe præcipua Conſtantinopoli, quæ *Roma Nova* etiam dicebatur. Olim *Thracia* appellata fuit, vel a *Thrace* Martis Filio, vel a *Thraca* Nympha, vel potius a feritate, ſeu temeritate. Separatur a Macedonia Strymone fl. ad Septentrionem eſt Hæmus, cetera Mare adluit. Regio nec Cœlo læta, nec Solo: & niſi qua Mari propior eſt, infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur, maligne admodum patiens. Verſus mare vero Frugibus, Frumento & Legum inibus fœcunda. Raro uſquam pomiferam arborem, Vitem frequentius tolerat: ſed nec ejus quidem Fructus maturat ac mitigat, niſi ubi frigora objectu frondium cultores arcuere. Vrbes habet *Abderam* Democriti patriam: *Nicopolim*, *Philippopolim*, *Hadrianopolim*, *Trajanopolim*, *Selymbriam*, *Perinthum*, aliaſque complures. Metropolis eſt *Byzantium*, conditum a Pauſania, nunc *Conſtantinopolim* vocant a Conſtantino, qui ibi ſedem Imperii eſſe voluit. Turcis dicitur *Stampolda*, quaſi ampla Civitas. Sita eſt ad Euripum, habetque ex adverſo *Peram*, quam vocant *Galatam* in cornu Byzantino, veterem Genuenſium Coloniam. Multa admodum in urbe ſunt vetuſtatis monimenta partim illic primum poſita, partim Roma illuc allata Præcipua hæc ſunt. Templum Sophiæ, opus Iuſtiniani Imp. Palatium Conſtantini, Columna Serpentina, & altera quæ hiſtoriata nominatur. Templum S. Lucæ, Navale, Caſtrum novum, Coloſſus, Gynæcerum, Hippodromus, Obeliſci. Flumina eam duo adluunt, *Cydrus*, vulgo nunc *Machlevam* & *Barbyſes*, *Chartaricon*. Ambitus urbis eſt XIII mill. paſſ. Incolarum numerus IↃCC millia excedit. Regio vero paucos amnes habet, verum celeberrimos *Hebrum*, *Melanem*, *Tearum*, *Arſum*, *Bathyniam*, *Neſtam*. Montes attollit, *Hæmum*, *Rhodopen*, *Orbelum*, *Pangæum* & *Meſſapum*. Parent nunc iſta regna Turcarum Imperatori, qui ſedem imperialem habet Conſtantinopoli, & præcipuum ibi palatium. De cujus potentia & regnorum adminiſtratione breviter dicam. Ducenti circite ſunt, quibus Turca mandavit ſingulis quadrienniis per Græciam, Walachiam, Boſniam, & Anatoliam, reli quaſque ditiones ſuas colligere Chriſtianorum pueros maſculos ex ſingulis familiis, tanquam decimas ſib debitas, quos Conſtantinopolim, Peram & Andrinopolim adducunt, & civibus educandos tradunt, ac mi nus elegantes in Burſia & Caramania agricolis commendant. Hi omnes *Azamoglam* aut *Jamoglam* vocan tur, id eſt, innocentes & ſimplices infantes, nihilq; ſcientes, & cum ad VIII annum pervenerint, elegantiore & dociliores in Saray, hoc eſt, palatium præcipuum Imp. Conſtantinopoli collocantur uſque ad quinger tos, ibique in litteris & armis inſtituuntur, donec XX annum compleverint. Ex his eliguntur præter aul miniſtros & officiales *Janizari* pedites, quos ad XII millia in ſui perpetuam cuſtodiam habet Imp. Ex Jan zaris ſpectabiliores electi *Spachoglani* ad 3000, dexteram Principis claudunt, ſinguli IV aut V equis ſervientes

Ex iiſde

Ex iiſdem *Silichtar* ad 3000 ſimiliter IV aut V equis ſervientes ſiniſtrum Principis latus tuentur. Poſt hos II ordines Spachoglan & Silichtar equitant *Vloſagi* 5000, ad dexteram Imperatoris & 5000 ad ſiniſtram, qui omnes ex Ianizaris, aut ex abjuratis Chriſtianis, qui fideliter Beglerbeio aut Baſſæ ſervierunt, eliguntur. Poſt hos ultimi ſequuntur equites *Charipici*, id eſt pauperes, qui ex omnibus, Provinciis Turcici Imperii & diverſis nationibus, Chriſtianis, Perſis, Mauris, Syris, Arabibus, Barbaris & Tartaris ſponte ad Imperatoris ſervitium ſtipendii cauſa confluunt, ex quibus 2000 ſelectiores Imp. ſerviunt. Item ante Imperatorem 200 *Mutaferacha* lãceam geſtantes equitant, qui ex ſervis ob facinus aliquod egregium ſunt manumiſsi, & in nobiles aulæ electi. Item (poſt hos opinor) XXX *Chauſiler*, hoc eſt, Caduceatores ante Principem equitant, qui accurſum populi prohibent, & viam Principi aperiunt, ſupplicationes quoque ipſi tradendas recipiunt. Poſt hos proxime pedites *Solachi*, qui arcum inauratum cum ſagittis portantes 200 Imperatorem præcedunt, 200 ſequuntur, & ex utroque latere XXX comitantur. Iuxta hos proxime equum Principis incedunt ſine tibialibus & calceis 100 *Peicler*, id eſt Curſores, quos huc illuc in pace ac bello mittat. Hæc perpetua eſt Imperatoris cuſtodia, tempore belli vero habet etiam *Aſaples*, qui ſunt pedites extraordinarii, & *Caripoglan*: qui ſunt equites extraordinarii. Per ditiones autem & Provincias ſuas in illarum defenſionem alia habet præſidia. In limitaneis ditionum Chriſtianorum ſunt ſupra 10000 Ianitzarorum, intra provincias autem Turcicas 6000 Ianitzarorum ſparſim commorantur, nulli Beglerbeio aut Baſſæ ſubjecti, ſed immediate Imperatori, & liberi ab omni contributione. Eſt item per Provincias alia juventus diſperſa ad 10000 ex qua ſuppleri poſsint, qui in limitaneis provincialibus ordinibus defecerint. Reliquæ omnes copiæ militares præter dictas ſubſunt *Beglerbeis*, qui ſunt rectores provinciarum, quales habet VII Græciæ, Anatoliæ, Caramaniæ, Amaſiæ & Cappadociæ, Anacidulæ, Meſopotamię, Egypti, de quibus ſuo loco. Habet etiam Imp. III aut IV ad ſummum Conſiliarios, quos vocant *Viſirbachas*, aut ſimpliciter *Baſſas* Theo. Sãduginus lib. de moribus Turc. colligit annuos reditus Turcæ eſſe vaſa auri LXVIII, XLVIII millia ducatorum. Vas autem auri continet millia ducatorum centum. Eccleſiaſtica adminiſtratio ex Provinciali Romano ejuſmodi: Archiep. Conſtantinopolitanus hos habet Suffraganeos, *Colubrienſem* nunc forte *Chiorlich*, *Naturenſem Spigacenſem*, *Dorkenſem*, *Pavadenſem* forte nunc *Pandia* & *Calcedonenſem*, Arch. *Heraclea*. Huic ſubſunt *Rodeſco*, *Periſtacienſis*. *Gillipolis*, *Darnenſis* forte *Dardanello*, Curlotenſis, *Archadopolis*, forte nunc *Arco*, *Miſſenenſis*. Arch. Patracenſis, cui ſubſunt *Lampſacenus & Dinenſis de Sellana*. Arch, *Squiſicenſis*, *Sequino* forte. Huic ſubſunt *Troianus*, *Andrunianus*, *Iacorenſis*, *Decandimonia*, *Lupadienſis*, *Epigonienſis*, *Libarienſis*. Arch. *Veriſienſis*, cui ſubſunt, *Roſſimenſis*, *Aprenſis*, *Ripſalenſis*, *Cypſela* opinor. Arch. *Madricenſis*, *Mariza* opinor: Arch. An*drinopolitanus*: Arch. *Traianopolis*, cui ſubeſt A*vienſis*. Arch. *Malziacenſis*, ſub quo *Maronia*. Arch. *Meſſipolis*, cui ſubeſt *Xanothenſis*. Arch. *Philippenſis*, cui ſubſunt C*hriſtopolis*, *Dragonenſis*, *Chriſopolitanus*.

Græcia.

Regio. Nomina. Situs.

GRæcia ſequitur Europæ nobiliſsima regio, totiuſque eruditionis fons & Mater. Incolis *Hellas* dicebatur. Qui vero hodie eam habitant eam *Romechi*, Turci *Horomeli* nominant. *Rumelia* eſt Leunclavio: Septuaginta Interpretibus *Phobel, & Javan*. *Græciam* autem non ſemper omnes iiſdem terminis circumſcribunt. Proprie ab Iſthmo Theſſaliam uſque extenditur, & ab Epiro Amne Acheloo diſpeſcitur: Ortum verſus habet Mare Ægæum: atque hæc proprie eſt *Hellas*. Hoc eſt quod Plinius aliquoties innuit; *Ab Iſthmi*, inquit, *anguſtiis Hellas incipit*. Et rurſum: *Anguſta cervice Peloponneſum contingit Hellas*. Interdum etiam Peloponneſus & Theſſalia Græciæ notione comprehenduntur. Ita L. Æmilius Paulus quum circuiret Græciam, per Theſſaliam Delphos petiit, inde Lebadiam, tum Chalcidem, poſtea Aulidem, inde Athenas; altero die Corinthum, tum Sicyonem, Argos, Epidaurum, Lacedæmonem, Megalopolim, Olympiam: Ita peragrata Græcia rediit Amphipolim. Homerus ſolos *Phtiotas* vocat *Hellenas*. Herodotus inter *Hellenas & Pelaſgos* diſcrimen facit. Hodie vero Græciam vocamus tractum omnem qui ad Occidentem Ionio mari adluitur, ad Meridiem Libyco, ad Ortum Ægæo: ad Septentrionem vero montibus a Thracia, Myſia, Dalmatiaque ſeparatur.

Cœli temperies. Soli fertilitas. Imperium majorum.

Regio hæc præſtabat olim reliquis Europæ Cœli temperie, ac benignitate: Frugum omnium fertilitate, Armentorumque omnis generis copia. Hæc illa eſt regio, quæ fama, quæ gloria, quæ doctrina, quæ plurimis artibus, quæ etiam imperio & bellica laude diu floruit. Libera primum, ſed dum imperium in ſocios affectat, ſerva. Itaque eam primum *Cyrus*, poſtea *Xerxes* aliique *Perſarum Reges* vexaverunt. Subjecere eam ſibi inde *Macedones*: tum Perſeo devicto *Romani*: quorum imperio diviſo ceſsit tota *Conſtantinopolitanis*, donec *Gothi Bulgari*, *Saraceni* eam deprædati ſunt, & *Turca* poſtremum in miſeram ſervitutem omnem redegit, exceptis quibuſdam Inſulis quæ *Veneto* parent, Corcyra ſcilicet, Cephalenia, Zacyntho, Creta, aliiſque minoribus.

Urbes.

Superbivit olim Græcia multis urbibus florentiſsimis: *Athenis*, *Lacedemone*, *Delphis*, *Argis*, *Mycenis*, *Corintho* aliiſque plurimis, quarum pleræque, ut caduca & fluxa eſt mortalium rerum conditio atque interitui obnoxia, proſtratæ & dirutæ jacent.

Flumina.

Flumina hic & fama & natura ingentia XXXII numero: Ea ſunt *Strymon*, *Chabrius*, *Echedorus*, *Axius*, *Erigon*, *Lydius*, *Aliacmon*, *Pharybus*, *Peneus*, *Sperchius*, *Panyaſſus*, *Apſus*, *Lous*, *Celidnus*, *Thyamus*, *Acheron*, *Arachthus*, *Achelous*, *Evenus*, *Iliſſus*, *Aſopus*, *Iſmenus*, *Cephiſus*, *Boagrius*, *Aſopus* alter, *Sus*, *Peneus*, *Alpheius*, *Selas*, *Panyſus*, *Eurotas*, *Inachus*. *Maria*, *Ionium*: nomen habet ab *Ionia*, quam regiunculam in ultimis Italiæ oris facit Solinus: vel ab *Ionio* Illyriorum Rege: vel ab *Ionibus*, ut cenſet Archidamus in trajectu maris ibi ſubmerſis. *Cronium* & *Rhea Sinus* antea dicebatur, ut antiqui Scriptores teſtantur: *Creticum* ab Creta: Hodie *Mar di Candia*. *Carpathium*: ab Inſula *Carpatho*, quæ ad Orientale Cretæ Promontorium. *Ægæum* dictum, ut Feſtus & alii ſcribunt ab Aegæo Theſei patre, qui in id ſe præcipitaſſe perhibetur: ut Pherecydes

Hellas diceba-
ſt Leunclavio:
n terminis cir-
ſcitur: Ortum
t; *Ab Iſthmi*,
n etiam Pelo-
: Græciam, per
tero die Corin-
rata Græcia re-
diſcrimen facit.
Meridiem Liby-
aratur. Regio
tate, Armento-
quæ plurimis ar-
m in ſocios affe-
bjecere eam ſibi
tanis, donec *Got-*
redegit, exceptis
ne minoribus, Su-
Mycenis, *Corinth*
nteritui obnoxia
Strymon, *Chabrius*
s, *Lous*, *Celidnu*
us, *Aſopus* alter,
nia, quam regiun
nſet Archidamus
ſtantur: *Creticum*
Promontorium
erhibetur: ut Phe
recydes

recydes, ab Neptuno, qui & *Aegeus*. Aliorum opiniones prætereo. Nominatur etiam *Ægon* Valerio Flacc & *Aegeon*, *Mare Græcum* Thucydidi, Europæis hodie *Archipelago* voce Græca: Turcis *Mare album*. Romani totum hoc Mare duobus nominibus olim appellabant, teſte Plinio, *Macedonicum* quidquid ejus Macedoniam & Thraciam attingebat: *Græcienſe* quidquid Græciam. *Myrtoum*, Ægæi pars, *Myrtoum pelagus* Ptolemæ circa Cariam, Aſiæ Minoris regionem: Caſtaldo *Mar di Mandria*: Straboni vero Plin. & aliis inter Peloponneſum & Atticam. Nomen illi a Myrtilo Mercurii filio, quem in id deturbatum ab Oenomao volunt Solinus & Iſidorus; vel, ut verius ſentit Plinius, ab exigua Inſula, non procul a Caryſto Eubœo Opido ſita. *Icarium*, ab Icari nota fabula pleriſque: Andrætæ Tenedio, ab una Cycladum, quæ & *Macris & Icarus*: Hodi

Montes.

Mar di Nicaria, Caſtaldo ſcribente: & alia. *Montes* etiam plurimi; *Bertiſcus*, *Athos*, *Olympus*, *Oſſ*, *Pelion*, *Citarius*, *Othrys*, *Oeta*, *Pindus*, *Acroceraunii*, *Stymphe*, *Calidromus*, *Corax*, *Parnaſſus*, *Helicon*, *Cythæron*, *Hymettus*, *Stymphalus*, *Pholoe*, *Cronius*, *Zarex*, *Minthe*, *Taygetus*, alii. In Græcia nempe Athenis Mercatus olim fuit, bonarum Artium & Diſciplinarum celeberrimus. Quare a Diodoro Siculo Commun

Schola.

Schola generis humani dicitur. Cicero lib. I V epiſtolarum ad familiares, *Nobiliſſimum Orbis Terrarum Gymnaſium* cognominat. Eo Romani aliæquæ nationes Philoſophiæ Græcæque linguæ gratia ſe conferebant. Cicero Græcis paſſim attribuit, multarum artium diſciplinam, ſermonis leporem, ingeniorum acumen, ubert dicendi, a quibus Philoſophiam, reliquas item artes & ſcientias Romani hauſerunt. Et Flaccus canit: *Gr*

Ingenia & bonarum artium ſtudiis celebres viri.

ingenium, Graiis dedit ore rotundo Muſa loqui. Viri hic clari literis & doctrina fuerunt *Muſæus* Poeta, *Solon*, *Socr* Philoſophorum omnium præceptor, *Xenophon*, *Plato*, *Iſocrates*, *Demoſthenes*, *Thucydides*, & innumerabiles al Quod ad veterum Græcorum religionem, regnavit apud eos Idololatria. Deorum Dearumque numerus f infinitus. Auguſtinus de Civitate Dei lib. I I, ex Varronis ſententia affirmat, ſimul tam apud Romanos, qua Græcos extitiſſe 3000 Deorum, quorum C C C Ioves erant. Vnicuique ſuus Lar, ſuum Numen domeſticu Vnicuique affectui, commodo, incommodo, periculo, ſuus tutelaris Deus: unicuique Deo ſuæ Ceremoniæ, preces, ſui Sacerdotes, ſua Sacrificia, & libationes. Vulgus Græcorum hodie antiquitatis nihil retinet. N promiſſam plerumque geſtat comam, anterioremque capitis fronti imminentẽ partem tondere ſolet: du catoque & craſſo pileo utitur. Omnes univerſim pauca ſupellectile, uti Turcæ contenti ſunt: nec plumeis l incumbunt ſed culcitras ſive centones lana, aut tomento ſuffultos ſubſternere ſolent. Odioſum omnes cæ Vinum aqua diluere, & etiam nunc poculis ſe invitant: ſed mulieres eorum Sympoſiis non interſunt, neque cumbunt in accubationibus epularibus. Vetus etiam Mortuos deplorandi conſuetudo apud Ethnicos per

ra

rat in Grecia. Religione Græci Chriſtiani a Romanis diſsident, gaudentque titulo Eccleſiarum Orientalium. *Patriarchæ* ipſis quatuor, *Conſtantinopolitanus*, *Alexandrinus*, *Hieroſolymitanus* & *Antiochenus*. Hi a Metropolitanis creantur, ut a Cardinalibus Papæ: ſed ii perpetua Sanctimonia vitæ celeberrimi. Modeſtia in illis mirifica. Annuus ſingulorum reditus CCCC aureorum ab Eccleſiis quibus præſunt emendicatus. Nihil Eccleſiaſticis hæreditarium. Vxorem, ſed unam tantum ducunt, Sacramenta duo duntaxat agnoſcunt Baptiſmum & Sacram Cænam. Sub utraque ſpecie communicant, Pane & Vino. Purgatorium ignem execrantur: Sculptilia deteſtantur: Raſuram verticis non admittunt. Ceterum Græci qui opulentiores ſunt, & qui auctoritatis titulo delectantur, veſtibus utuntur conſuetudini ipſius Principis convenientibus. Qui Venetis ſubſunt, Venetorum veſtiuntur more: qui ſub Turca ſunt, Turcicis ſimiles veſtes geſtant. Rector Græciæ vocatur *Uromeli Beglerbey* id eſt Rom. Principum Rex, præeſt enim omnibus regionibus, quas in Europa habet Turca, quæ novæ Romæ Conſtantinopoli ſubjectæ fuerunt. Hic ſub ſe habet XL *Sangiagler* ſive *Sangiacos*, qui ſunt Capitanei Copiarum Equeſtrium ex Spachoglanibus electi, & in principalibus Civitatibus provinciarum commorantur ad continendum eos in officio & pace, ipſiſque CL *Sobaſci Cimmeriotæ*, aut plures, qui ſunt quaſi Vicarii per minora Opida diſtributi. Sub his autem Sangiacis XXX M *Spachi* ſunt, quorum quilibet tribus aut quatuor equis meret. Et ſunt hi Spachi per Flamboler, hoc eſt, vexilla diſtributi, quæ CC, CCC, CCCC, aut IↃ equites continent. Inter Sangiacos potentiores ſunt Rector *Modenæ*, qui præeſt toti Moreæ, qui ad mandatum Beglerbey mille equites adducit, quos ſuo ſtipendio ſibi devinctos habet. Item Gubernator *Boſnæ* habens IↃCCC equites, & *Theſſalonicæ* habens IↃ equites, quorum centum perpetuo penes ſe ſervat, reliquos monitus Turcæ in ſubſidium mittit. Sunt præterea ſub hoc Beglerbeyo Sangiacis ſubjecti XX M Equitum, qui *Tymariotæ* vocantur, quod ex Tymar, hoc eſt ærario Imperatoris ſtipendia habeant. Et item LX millia *Akingi* ſive *Acconti*, id eſt fatales ſive periclitatores, qui liberi & exempti a contributionibus abſque ullo ſtipendio equites ſerviunt, victũ præſtantibus Civitatibus per quas tranſeunt. Sunt etiam multi feudatarii *Moſſilm* dicti, qui aliquando ad LX millia Equitum & magnum Peditum numerum colliguntur. Longum foret omnia accurate referre: neque id noſtri hoc tempore inſtituti eſt, quare ad ſpecialiora Græciæ pergo.

Veſtitus.

Regio unde dicta Nomina.

GRÆCIAM alii aliter diviſerunt. Quibus omiſsis, Mercatorem noſtrum ſequemur, qui tribus Pinacibus ejus partes graphice nobis & eleganter delineat. In hac autem Tabula tres Græciæ Provincias proponit, *Macedoniam*, *Epirum* & *Achaiam*: proxima *Moream*: Tertia & poſtrema *Candiam*. Primo loco occurrit *Macedonia*, ampliſsima regio a *Macedone* Rege Oſiris filio, alii dicunt Iovis & Thyæ nomẽ ſortita: vel ut Solino placet, a Deucalionis Nepote. *Emathia*, ante dicebatur, Plin. & Trogo teſtibus. *Paeoniam* primo vocatẽ ſcribit Livius, deinde *Æmoniam*, *Edonia* item & *Pieria*, Solino. *Bœotiam* quondam dictam ſcribit Trogus. Ejus partem *Macetiam* dictam ſcribunt Steph. & Heſychius; & inde totam regionem nomen accepiſſe, refert Euſtathius in Dionyſium. *Cethim* item in libris Machab. ubi legimus Alexandrum egreſſum eſſe ex terra *Cethim*.

Situs.

In medio duorum marium Ionii ab Occaſu & Ægei ab Oriente deſcribitur: ab Aquilone Dalmatiæ partem & Mœſiam Superiorem: a Meridie Epirum & Achaiam attingit.

Soli qualitas.

Regio circumquaque fertilis: Montibus maximis circumvallata: cujus ora juxta Ionium Mare plana, ac nemoroſa eſt: nam tota ea pars *Albania* nunc dicta, quæ ſatis ampla, fertilis & amœna eſt. Auri præterea & Argenti Metallis ſatis dives eſt, atque in ea olim incognitum quoddam Auri genus, teſte Ariſtotele inventum eſt: Aſphaltum quoq; iſthic ex venis terræ eruitur. Gignit & Macedonia lapidem quem *Pæantiden* vocant. Hunc eundem & concipere & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga eſt, ut Solinus ſcribit.

Imperium majorum.

Hæc eſt Macedonia (inquit Plin.) *terrarum imperio potita quondam: hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum transgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto Oriente poſſeſſo: hæc etiam India victrix, per veſtigia Liberi Patris atque Herculis vagata: hæc eadem eſt Macedonia, cujus uno die Paullus Æmilius Imperator noſter LXXII urbes direptas vendidit. Tantum differentiam ſortis præſtitere duo homines.*

Urbes.

Macedonia regiones plures in ſe complectitur, inter quas *Theſſalia* quæ nunc *Comenolitari* Caſtaldo, præſtantiſsima eſt. Vrbes Macedoniæ olim multæ & nobiles. Hodie præcipuæ ſunt *Theſſalonica*, nunc etiam ut olim frequenter a variis gentibus Chriſtianis habitata, & Iudæis, qui ibi LXXX Synagogas habere referunt. Sedes hodie Sangiaci Macedonici. Hic ad juſſum Beglerbeii, quoties Turca expeditionem aliquam parat, 10 Equites bene armatos habet, quorum C perpetuo penes ſe ſervat in defenſionem limitis ſui. Huic vicina *Siderocapſa* Metallis Auri celebris, *Pella*, ubi Gazæ regiæ cuſtodiebantur, & Equæ regiæ ad fœturam alebantur numero ſupra 3000: Plin. & Str. prodentibus. *Stagyra* Ariſtotelis patria. *Apollonia* in qua Auguſtus Cæſar Græcas literas didicit. *Dyrrachium* quod ante dicebatur Epidaurus e regione Brundusii: *Aulon*, *Croia*, *Cavalla*. Flumina Macedoniæ ſunt poſt *Strymonem* in finibus Thraciæ *Axius*, *Erigonus*, *Aliacmon* & *Peleus*. Montes habet *Pelion*, *Oſſam*, *Pindum*, *Nymphæum*, *Athon*, Athos ingens eſt, aſper, aditu perdifficilis, umbras etiam in Lemnum uſque Inſulam proiicit: conſitus eſt Vite, Olea, Lauro, Myrtho, Pomis: nunc a Caloieris incolitur tanta religione, ut etiam Turcæ eo ſolo abſtineant, ſæpe etiam Monachos ornent muneribus & eleemoſynis.

i tribus Pinaci-
eciæ Provincias
Candiam. Primo
vis & Thyæ no-
o teſtibus. *Pæo-*
nondam dictam
gionem nomen
ndrum egreſſum
bitur: ab Aqui-
o circumquaque
ſa eſt: nam tota
enti Metallis ſatis
Aſphaltum quoq;
c eundem & con-
onia (inquit Plin.)
riam, *Ægyptum*,
etiam India victrix,
Æmilius Imperator
ia regiones plures
Vrbes Macedoniæ
riis gentibus Chri-
i Macedonici, Hic
os habet, quorum
celebris, *Pella*, ubi
in. & Str. prodenti-
hium quod ante di-
t *Strymonem* in fini-
haum, *Athon*, Athos
ſitus eſt Vite, Olea,
ſtineant, ſæpe etiam

EPIRUS,

Regio & unde dicta.

Situs.

EPIRUS, Græciæ Regio Ptol. & ceteris. *Chaoniam* olim dictam, ſcribit Martianus Capella: *Oriciam* & *Dodonam* ex Dionyſio & Thraſibulo Grabelius. Hodie *Albaniam* vocari, ſcribunt Leander & Erythræus, *Larta* Richerius & Æneas Silvius: *Iannam* nuncupari Caſtaldus ait. Terminatur hæc regio ab Ortu Acheloo fl. a Meridie Hadriatico Mari abluitur ab Occidente Ionio pulſatur Mari uſquem ad Celydnū amnem ſeu Pepylychnum: qua Septentrio eſt habet Macedoniam.

Soli fertilitas.

Regio multis in locis nemoroſa & ſterilis, ad oram vero maritimam ſatis fertilis. Scribit Plin. Mala Orbiculata, ex figura orbis in rotunditatem circumacti, dicta, in Epiro primum proveniſſe, atque inde Græcis *Epirotica* vocata.

Animalium varietas.

Animalia producit magna excepto Aſino, imprimis. Boves & Canes magnitudine egregia, atque etiam Oves. Equos generoſos Epiri commendat Virg. 1 Georg.

India mittit Ebur, molles ſua thura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum viroſaque pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epiros equarum.

Imperium majorum.

Hanc regionem auctore Trogo *Moloſſi* primum tenuerunt. Troianis vero temporibus rexit *Vlyſſes*. Poſt quem ad *Æacidas* res pervenit, ſub quibus longe propagatum Imperium. Deinde locus is ad *Romanos* poſtremo ad *Conſtantinopolitanos* pervenit Imp. & eorum conceſſione ad *Deſpotos*, familiam quandam magni Epiri. Sed hanc Turca *Amurathes* expulſis Chriſtianis Principibus ante XL annos ſibi ſubjugavit.

Vrbes.

Vrbes hic ſunt *Dodone* oraculo Iovis Dodonæi celebris. *Nicopolis*, ab Auguſto in memoriam victoriæ, cum navali prælio ſuperavit Marcum Antonium & Cleopatram Reginam, condita. Civitas olim fuit egregia & Incolis frequentiſſima: nunc *Preveſa* dicitur. *Ambracia*, nunc *Larta* a fl. cognomine. Fuit hæc Pyrrhi Epirotici regia, patria Cleombroti Ambraciotæ, qui referente Cicerone, lecto Platonis libro de animæ immortalitate, pertæſus miſeriarum vite, è loco edito ſe præcipitem dedit. *Actium*, quam etiam Acarnaniæ clariſſimam urbem ponit Gerbelius. Hæc Auguſti fuit Colonia, nunc *Capo Figulo* in recentibus tabulis. *Buthrotum* Str. & Virg. *Coloniam* vocat Plin. *Butrinto* hodie Sophians. Et *Leucas* ubi Apollinis delubrum & ſaltus, quo crediti ſunt amatores ab amoris æſtu liberari, & ex quo prima omnium auctore Strabone, Sappho Poëtria deſiliiſſe fertur, ut Ovidius etiam in epiſtola Saphus meminit.

Flumina.

Amnes Epiri ſunt *Acheron* Ptol. *Acheros* Livio. *Achelous* Str. Sophiano *Aſpri*, Nigro *Catochi*, Kyriaco Anconitano, *Geromlea*.

Montes.

Montes, *Ceraunii* ſeu *Acroceraunii* altitudine famoſi, nautis formidabiles. Nam quotieſcumque nubeculæ inde elevantur, tempeſtates in eis maximæ exoriuntur. *Stymphe*, ex quo *Arachtus* fl. profluit, teſte Str.

Vulgi mores.

Incolæ, Bellonio referente, turmatim ſua regione æſtate egrediuntur, ob ſoli ſterilitatē, atque alio proficiſcuntur, nempe in Macedoniam, Romaniam, & Natoliam, ubi operam Turcis locant lucri gratia, veluti ad ſegetes metendas, & Frumentum expurgandum: qui poſtea meſſe perfecta domum Autunni tempore redeunt cum uxoribus & liberis vetam traducturi. Sunt autem Chriſtiani, & peculiarem habent linguam a Græca diverſam: religionē tamen Græcam colunt, & quoniam Græciæ vicini ſunt Græcū etiam Idioma callent.

Reliat

Regio & unde dicta.

RESTAT in hac Tabula *Achaia*, Græciæ regio. Hanc Ptol. *Helladem* quoque nominat. *Meram Græciam* vocat Plin. Cæcilius in epiſtolis. Terminatur a Septentrione Theſſalia juxta amnem Sperchium, Sinum Maliacum, & Oetam Montem, ab Occaſu Acheloo amne, ultra quem mox Epiri tractus incipit:

Situs.

qua Oriens eſt, nonnihil in Septentrionem reflectendo Ægæo Pelago, & Myrtoo pulſatur uſque ad *Sunium* Promontorium, nunc *Capo delle Colonne*: qua Meridies eſt Peloponneſum habet objectam Iſthmo conjunctam. Regiones apud Scriptores hic IX reperio, quæ ſunt *Doris* regio juxta Parnaſſum. *Ætolia* ad *Evenum* fl. Hæc ad Arctum plana, & fertilis, ad Auſtrum aſpera ac ſterilis. Multas vetuſtiſsimas habuit urbes, inter quas præſtantiſsima fuit *Calydon*, quę hodie cum reliquis in ruinis jacet. Hanc regionem *Evenus* liquidiſsimus amnis perfluit, qui in mare devolvitur.

Urbes.

Locrorum & *Opuntiorum* regio, aſpera erat, quorum *Amphiſſa* Vrbs maxima & nobiliſsima. In hac etiam *Naupactus*, quam alii in Ætolia locant. *Phocis* juxta Parnaſſum montem. Vrbs ejus *Delphi*, ubi Templum Apollinis ſumptuoſiſsimum & Oraculum. *Bœotia*, inter montes ſita agro potitur humido & paludoſo, ſed pingui & frugibus fœcundo. Vrbes *Aſcra* ad Heliconis radices, Heſiodi patria. *Orchomenus*, Tireſiæ oraculo clara. *Thebæ*, quæ neque Athenis cedebant olim claritate, Plinio prodente. Multorum illuſtrium Virorum patria. Nunc vero proſtratæ & diruiæ jacent. *Cheronæa*, patria Plutarc. *Platæa* memorabili victoria Græcorum Duce Pauſania adverſus Mardonium nobilis. *Tanagra* Vrbs ſuperſtitioſiſsima. *Aulis*, ubi Græci ad Troiam profecturi congregati fuere. *Attica*, terra ſterilis ac ſilvoſa. Vrbs primaria *Athenæ*, Pomponio clariores quam ut indicari egeant. Euripidi apud Athenæum Græciæ Gracia, ſeu Græcię compendium. Valde prædicat illam urbem Cic. oratione pro L. Flacco: lib. II de Legibus, & in Dialogo de partitione. Fuerent & *Marathon* celebri Miltiadis victoria notiſsima. Et *Eleuſis* clara ſacris Ceteris quæ *Eleuſinia* dicta fuere. *Megaris*, a Steph. aſpera vocatur. Hujus Vrbs *Megara* quæ ipſi regioni nomen dedit juxta Iſthmum poſita.

Flumina.

Fluvii Achaiæ celebriores ſunt: *Iſmenus*, Thebas urbem adluens Bœotiæ fl. *Cnopus* quoque Straboni *Aſopus*. Homero herbidus cognominatus. *Evenus*, ante *Lycormas* Apollodoro & Strab. teſtibus. Fluvius eſt Ætoliæ.

Montes.

Montes celebres *Parnaſſus*, Lucano lib. V *Mons Phœbo Bromioque ſacer*: in ipſo totius Orbis medio Claudiano & Lucretio ſitus. *Helicon* Plinio Muſis natale. *Hymettus* Melle, Marmore, & omni eo, quod ad Medicinam utile eſt, clarus. *Citheron*, a Cithara dictus Lactantio, quod illic frequenter hoc organum perſonaret & alii Poëtarum verſibus decantati. Epiſcopatus porro in hac Tabula juxta Provinciale Romanum ſunt: Archiepiſcopus *Philippenſis*, cujus Suffraganei *Chriſtopolitanus*, *Dragonenſis*, *Chriſopolitanus*. Arch. *Sereſſanus* nullum habens Surffraganeum: Arch, *Theſſalonicenſis*, ſub quo *Curenſis*, *Verienſis*. Arch. *Laricenſis*, ſub quo *Dimitrienſis*, *Almurenſis*, *Armiro* credo: *Cardicenſis*, *Sidomēſis*, *Dinucenſis*, Arich. *Neopatenſis*, ſub quo *Lariatenſis*. Archiep. *Thebanenſis*, *Ferocemenſis*, *Caſtorienſis*, Arch. *Athenienſis*, ſub quo *Thermopylenſis*, *Davalienſis*, *Salonenſis*, *Nigropontenſis*, *Molgarenſis*, *Megara* opinor, *Reonenſis*, *Eginnenſis*. Arch. *Corcyrenſis* & *Duracenſis*.

Morea.

Regio. HÆc de præcipuis Græciæ Regionibus quæ ſunt in Continenti: *Morea* & *Candia* ſuccedunt explicandæ. Prior *Peloponneſus* Ptolemæo, Straboni, Steph. Procopio ceteriſque, Peninſula eſt, hodie *Morea*,
Nomina. a *Maurorum* fortaſſe incurſionibus. Olim Appollodoro & Plinio teſtibus *Apia* & *Pelaſgia* vocata fuit. *Argos*, & poſtea *Argos Achaicum* nuncupatum, tradit Strabo; & *Achaiam* Oroſius 1 cap. 11. Item Apuleius VI Aſini. *Pelopia* etiam Euſtathio: & *Inachia* Stephano. *Ægialia* vocatur quoque in Euſebii
Unde dicta. Chronico. Peloponneſo nomen eſt a *Pelope* homine Barbaro, qui ex Aſia profectus hic regnavit. *Pelopis* enim Inſulam ſonat, cum Inſula non ſit, ſed Peninſula, Platani folio, ut ſcribit Mela, ſimillima, pari pene longitudine & latitudine. Ejus Perimetrus eſt quatuor M Stadiorum, quibus Artemidorus addit CCCC. Iſthmo adhæret continenti, cujus Latitudo eſt Stadiorum XL. Anguſtias iſtas perfodere multi irrito auſu tentaverunt, quos inter Demetrius, C Cæſar, Caligula, Nero & alii: quo inſtituto fruſtratis, murum ducere placuit, quem *Hexamilium* vocaverunt. Eum Amurathes Turca dejecit, Veneti reſtituerunt, Anno CIↃCCCCLIII ſpacio
Situs. XV dierum; ſed Turcæ iterum eundem poſtea ſolo æquarunt. In hoc Iſthmo Neptuni olim Templum fuit, ad quod *Ludi Iſthmici* celebrati. Ceterum *Peloponneſum* ad Ortum reſpicit Mare Creticum: ad Occaſum Ionium ſive Hadriaticum: ad Septentrionem Corinthiacum habet Sinum, & Saronicum, inter quos Iſthmus clauditur: ad Meridiem habet Mare Mediterraneum. Peninſula porro hæc Caput & Arx totius Græciæ eſt, &, ut ait Plinius, haud ulli terræ nobilitate poſtferenda. Ea ſiquidem rebus omnibus, quæ vel ad victum
Imperium majorum. uberiorem vel ad elegantiorem vitæ cultum ſpectant, ſua fœcunditate, affluentiaque inſignis eſt. Colles enim & planicies frugiferas habet, ac Sinibus & Portubus refertiſsima eſt, quos Promontoria multa efficiunt. Peloponneſum incoluere *Elii*, *Meſſenii*, *Achivi*, *Sicyonii*, *Corinthiaci*, *Lacones*, *Argivi*, & *Arcades*. Fuitque hæc Græciæ pars toto Orbe quomdam maxime celebrata propter *Mycenarum*, *Argivorum*, *Lacedæmoniorum*, *Sicyoniorum*, *Elienſium*, *Arcadum*, *Pyliorum & Meſſeniorum* Reſpublicas, & Imperium, ex quibus multi claruerunt Principes, ut *Agamemnon*, *Menelaus*, *Aiax*, & alii. Ac loci ipſius, tum ſitus, tum majeſtas Imperium quomdam totius pene Græciæ obtinuit. At hodie tota *Peloponneſus Turcarum* dominio ſubjecta eſt quemadmodum & reliqua Græcia: licet fuerit ab aliquot *Regulis* Græciæ quos *Deſpotas* vocant, & a *Venetis* annis ſuperioribus gnaviter defenſa. Præ eſt autem nunc Turcæ Imperatoris nomine toti Moreæ *Sangiacus*, inter ceteros potentiſsimus, qui Modoni moratur, & ad mandatum *Beglerbeii* totius Græciæ mille equites adducit, quos ſuo ſtipendio alit. Vocatur hic *Sangiacus* a Barbaris *Morabegi*: cujus annuus in hac Provincia reditus IↃCC mill. aſprorum, hoc eſt XIV mill. Aureorum. Vniverſam autem hanc regionem in octo Provincias fuiſſe diviſam ex Ptol. & aliis auctoribus conſtat, quæ ſunt *Corinthia*, *Argia*, *Laconica*, *Meſſenia*, *Elis*, *Achaia*, *Sicyonia*,
Urbes. *Arcadia*. *Corinthia* in Iſthmo ſita eſt: nomen ei a primaria urbe quæ primum *Ephyre* dicta fuit. Eam Cice

meri

unt explicandę.
hodie *Morea*,
& *Pelaſgia* vocata
roſius 1 cap. 11.
noque in Euſebii
vit. *Pelopis* enim
ari pene longitu-
CCC. Iſthmo ad-
uſu tentaverunt,
re placuit, quem
CCCCLIII ſpacio
m Templum fuit,
um: ad Occaſum
nter quos Iſthmus
totius Græciæ eſt
quæ vel ad victum
is eſt. Colles enim
nulta efficiunt. Pe
cades. Fuitque hæ
, *Lacedæmoniorum*
, ex quibus mul
tum majeſtas Im
minio ſubjecta e
ocant, & a *Vene*
Moreæ *Sangiacus*, i
mille equites add
Provincia reditus
ſto Provincias fui
is, *Achaia*, *Sicyonis*
ſta fuit. Eam Cice
meri

merito *Græciæ Lumen* vocat. Vtrimque Portum habuit, quorum alter Aſiam, alter Italiam ſpectabat; qua oportunitate loci urbs ſubito crevit: juvit eam etiam Iſthmicorum ludorum celebratio. *Acrocorinthus* in monte erat III ſtadiorum ac dimidiati altitudine, ſub ea erat *Corinthus* ambitu XL ſtadiorum. In vertice montis ædes eart Veneri ſacra: cui vicinus mons *Pirene*, quem fama finxit a Pegaſo illic ungulæ ictu excuſſum. Everſa eſt urbs a L. Mummio, quod in ea legati Pop. Romani excepti eſſent indignius, poſt annos nongentos quinquaginta duos quam ab Alete Hippotis filio erat condita, ut eſt apud Paterculum. *Argia* ſequitur: hodie *Romania* Ortelio. Vrbes hujus tractus *Mycenæ* regia Agamemnonis, unde Ovid. *Agamemnoniæ* dictæ, celebres a Templo Iunonis vetuſtiſsimo & religioſiſsimo, unde Argiva Iuno. Eam Cyclopes muro ſcribuntur cinxiſſe. Non procul inde fuit *Lerna* palus, ubi Hercules Hydram Lernæam, ſeu potius Latrones ad ea loca latrocinantes, ſuſtulit, vicit & diſsipavit. *Argos*, urbs extructa, ut aliqui perhibent ab Argo. *Nauplia*, hodie *Neapolis* Romaniæ urbs munitiſsima. *Epidaurus* in Saronici Sinus receſſu, Æſculapii Templo celebris: *Amyclæ*. *Argiam* ſequitur *Laconica* ſive *Laconum* regio. Hujus Metropolis *Sparta*, quæ etiam alio nomine vocatur Lacedæmon, hodie *Miſithra*: urbs olim magna & potens. Fuit hæc non muris, ſed civium virtute ſepta; non hinc operum magnificentia ſed diſciplina inſtitutiſq; Lycurgi Pomponio memorabilis, & quæ cum Athenarum urbe deinde de Imperio dimicavit, quemadmodum Thucy dides id libris VIII expoſuit. *Leuctra* nota è Plutarcho a Filiarum Scedaſi triſti & tragica hiſtoria. *Epidaurus* quæ hodie *Malvaſia*. *Meſſenia* a Taygeto Monte & fluvio Pamiſo ad Alpheum uſque porrigitur. Primaria ejus urbs *Meſſene* ad mare ſita, hodie *Mattagia* dicitur. *Ariſtomenis* Meſſenii præſtantiſsimi viri patria, qui referente Pauſania, hirſutum cor mortuus habuiſſe, deprehenſus fuit. Sunt & *Methone* nunc *Modon*, inſignis quomdam & nunc Sangiaci Turcici ſedes. *Corone* nunc *Coron*. *Pylus* patria & ſedes Neſtoris Homerici triſecli illius & dulciloqui. Et *cipariſſi* hodie *Arcadia*. *Elis*, inter Meſſeniam, Achaiam & Arcadiam ſita eſt. Vrbes, *Elis* per quam mediam Peneus & Alpheus fluebant, memorata Iovis delubro, Ludorum claritate faſtos Græcorum complexa. *Olympia* celebris a ludis Græcorum ſolemnibus, quæ *Olympia* dicta fuere, & templo Iovis Olympii ſumtuoſiſsimo, quod hominum frequentia potentiſsimorumque Regum donariis adeo crevit, ut in tota fere Græcia nullum fuerit magnificentius, nullum clarius opibus, cum etiam Iove ipſo nihil ibi putaretur ſanctius, nihilque auguſtius. *Cypſelus* Corinthiorum tyrannus, Iovem totum aureum Olympiæ conſecravit. Deinde *Phidias* Athenienſis ſimulachrum ejus Dei, ex ebore & auro ſtupenda & inſolita magnitudine erexit, utpote pedum LX. In quo opere illud ab aliis artificibus reprehenſum, quod ſimulacri ad templum nulla eſſet proportio. Cum enim in eburneo throno ſederet Iupiter, capiteque templi faſtigium contingeret, neceſſe erat, ſiquando ſedendo defatigatus eburnus ille Deus ſurgere vellet, ut Templi culmen una cum tecto dejiceretur: Et *Piſa*. *Achaia* ab Ptol. *propria* cognominata, Ab Araxo Promontorio uſque ad Sicyonios extenditur, quorum terminus communis eſt fl. Sus; a

Auſtru

Auſtrum eſt mons Stymphalus, ad Septentrionem Sinus Corinthiacus. Vrbes *Dyme* quæ nunc *Chiarenza*, unde Promont. Araxeum vocant *Capo di chiarenza*: *Olemus*, *Patræ* urbs inſignis olim, nunc *Patras* dicitur: *Ægium* urbs recentioribus temporibus *Voſtiza* vel *Boſtizan* dicta, & a Turcis exciſa. Ægira urbs quomdam primaria in colle aſpero atque difficili poſita, quæ nunc diruta jacet & *Xilocaſtro* dicitur. Et in Criſſæo Sinu *Helice*, *Bura*, *Pellene*. *Sicyonia* inter Achaiam & Aſopum ſita: primaria ejus urbs *Sicyon*, omnium Græcarum urbium vetuſtiſsima, & tempore Abrahæ condita, Templis, aris, ſtatuis, ſimulacris pleniſsima Fuit & *Phlius*, quæ forte ea eſt quam hodie vocant *Vaſilicon*. Supereſt *Arcadia* regio Peloponneſi mediterranea, undique a mari remota. Hujus urbs *Megalopolis*, patria Polybii graviſsimi ac ſapientiſsimi Scriptoris. Hodie *Leontari* dicitur. *Stymphalus*, unde Stymphalis palus, & aves Stymphalides. *Lilæa*, *Mantinea*, *Pſophis*. Civitates autem totius Peloponneſi nobiliſsimas, quaſi compendio complexus eſt Ovid. lib. VI Meta morph.

Finitimi Proceres coeunt urbeſque propinquæ.
Oravere ſuos ire ad ſolatia reges:
Argoſque & Sparte, Pelopeiadeſque Mycenæ,
Et nondum torvæ calydon inviſa Dianæ,
Orchomenoſque ferax, & nobilis ære corinthus,
Meſſeneque ferox, Patræque humileſque cleovæ,
Et Melea Pylos, nec adhuc Pytheia Trœzen,
Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Iſthmo.

Amnes celebriores ſunt *Aſopus*, nunc *Arbon* Theveto; *Peneus*, nunc Nigro & Theveto *Igliaco*: *Alpheus*, qui *Flumina.* adcolis *Rophea* dicitur, ut Sophiano placet, & ſecundum Nigrum *Orphea*: Italis vero nautis *Carbon*: atque huic fluvio CXL amnes inlabuntur: & albas maculas ac impetiginem ſanat. *Pamiſus*, *Stromio* nunc Nigro: ſed *Pirnaza* in Tabulis Caſtaldi & Mercatoris, totius Peloponneſi fl. maximus. Hujus aquæ puerorum & infantium morbis mederi dicuntur. *Eurotas*, hodie *Baſilopotamo* Sophiano & aliis, ſed *Iris* Nigro: cujus ripæ Lauro abundant: & *Inachus*, qui *Planizza* hodie eſt Sophiano & aliis. Reliquos prætereo. Montes *Stymphalus* Mons *Montes.* Arcadiæ altiſsimus, qui Dominico Nigro *Poglici* dicitur. *Pholoe*, Xiria Nigro. *Cyllenius*, Melæ, *Cyllene*, Strab. totius Arcadiæ altiſsimus. *Mænalus*, *Mænalius* Melæ, *Cronium* Ptol. *Grevenos*, Nigro *Zarex*, Gemiſtus *Zaraca* vocat. *Minthe* Ptol. & Strab. *Olono* vocatur Nigro. *Evan* videtur apud Pauſaniam dici, ab Evoe Bacchantium voce: quod hoc loco Bacchus, & quæ eum ſequebantur mulieres, ſic exclamaſſe credantur. *Taygetus* Plinio, Pauſaniæ, Vibio & Steph. Peloponneſi mons in Laconica, Eurotæ flumini vicinus. In hujus ſummitate exiſtentibus, proſpectus patet per omnem Peninſulam, ut nulla celebris viſum effugiat Civitas. Hic Mons varias Feras nutrit, conſecratus Baccho, Apollini, Dianæ, Cereri. In Morea Epiſcopi juxta Provinciale Romanum hi: Archiep. *Corinthienſis*, ſub quo *Argivenſis*. Arch. *Patracenſis*, ſub quo *Colonienſis*, *Mothonenſis*, *Coronenſis*, *Amyclenſis*, *Androvillenſis*.

Creta ſeu Candia, cum aliquot Inſulis circa Græciam.

Regio & unde dicta. *Situs.*

TANDEM ad poſtremam Europæ tabulam pervenimus, in qua nobis *Candia* cum aliquot exiguis circa Græciam Inſulis a Mercatore depingitur. *Creta* Ptol. Maris Mediterranei Inſula. Hodie *Candia* vulgo dicitur. Eam a Septentrione Ægæi fluctus verberant, ab Auſtro Libyci & Ægyptii, ad Occaſum eſt Mare Hadriaticum, ad Ortum Carpathium. Forma oblonga eſt: ad Orientem Promontorium Samonium excurrit: ad Occaſum *Criu Metopum* contra Cyrenem: In Septentrionem vero tertium prominet quod Strab. lib. x vocat Cimarum, nunc *Capo Cheſin* dicitur. Longitudo eſt CCLXX M.P. Latitudo L. Ambitus IↃLXXXIIX. Regio omnis aſpera eſt & Montibus ubique horrens, ſed fertiliſsima Frumenti, & paſcua.

Soli fertilitas.

Mira ſoli indulgentia, arborarii proventus abundantes. Plinius quoque auctor eſt, quidquid in Creta naſcitur, infinito pretio ceteris ejuſdem generis anteſtare. Profert Vites, Oleas, Mala punica, Ficus, Mala aurea, Citrea. Malvaticum Vinum in hac ſola Inſula premitur, atque ex ea Venetias & in reliquas Orbis partes defertur. Hoc Vinum antiqui *Pramnium* vocarunt, auctore Bellonio. At Volaterranus putat hodie Arviſia, Malviſia dici, adjectione unius literæ: additque id genus vitium ex Arviſio Chius Inſulæ promontorio (unde Arviſia Vina olim) in Cretam eſſe delatum. Profert item Mel, Ceram, Caſeum, Coccum, Ladanum copioſe, Dictamon ſoli Cretæ peculiarem.

Animalium varietas. *Imperium majorum.*

Inſula omnis Lupum, Vulpem Serpentem, aut omnino Animal noxium præter Phalangium, natura non habet. Eam ob cauſam magna cum ſecuritate Animalium greges noctu in arvis paſci ſinunt, præſertim Ovium & Arietum, qui *Striphoceri* ab illis appellantur. Varia autem producit Animalia. Hoc etiam de Creta auctores prodiderunt, Noctuam non habere, eamque mori quando invehitur. Rexere Inſulam primum *Jupiter*, tum *Rhadamantus* poſt *Minos* & *Græci*. *Romanorum* poteſtatis facta eſt a Metello, qui ex re *Creticus* dictus eſt. *Conſtantinopolitani* eam poſtea tenuere: *Balduinus* Comes Flandriæ & Imp. Conſtantinopoleos dedit *Marchioni Montiſſerrati*, a quo vendita eſt *Venetis* anno CIↃCXCIV immani Auri pretio: itaque adhuc illorum Imperium agnoſcit.

Urbes.

Olim centum urbibus claram fuiſſe priſci Scriptores tradunt: earum circiter XL Plinii ætas novit. Urbium notiſsima *Gnoſſos*, Minois aliquando regia, a qua Gnoſius arcus, tela Gnoſia dicitur. Sequitur *Cortyna*, unde tela Cortynia, veſtis Cortynia. Claudianus de raptu Proſerpinæ lib. II Ovidius.

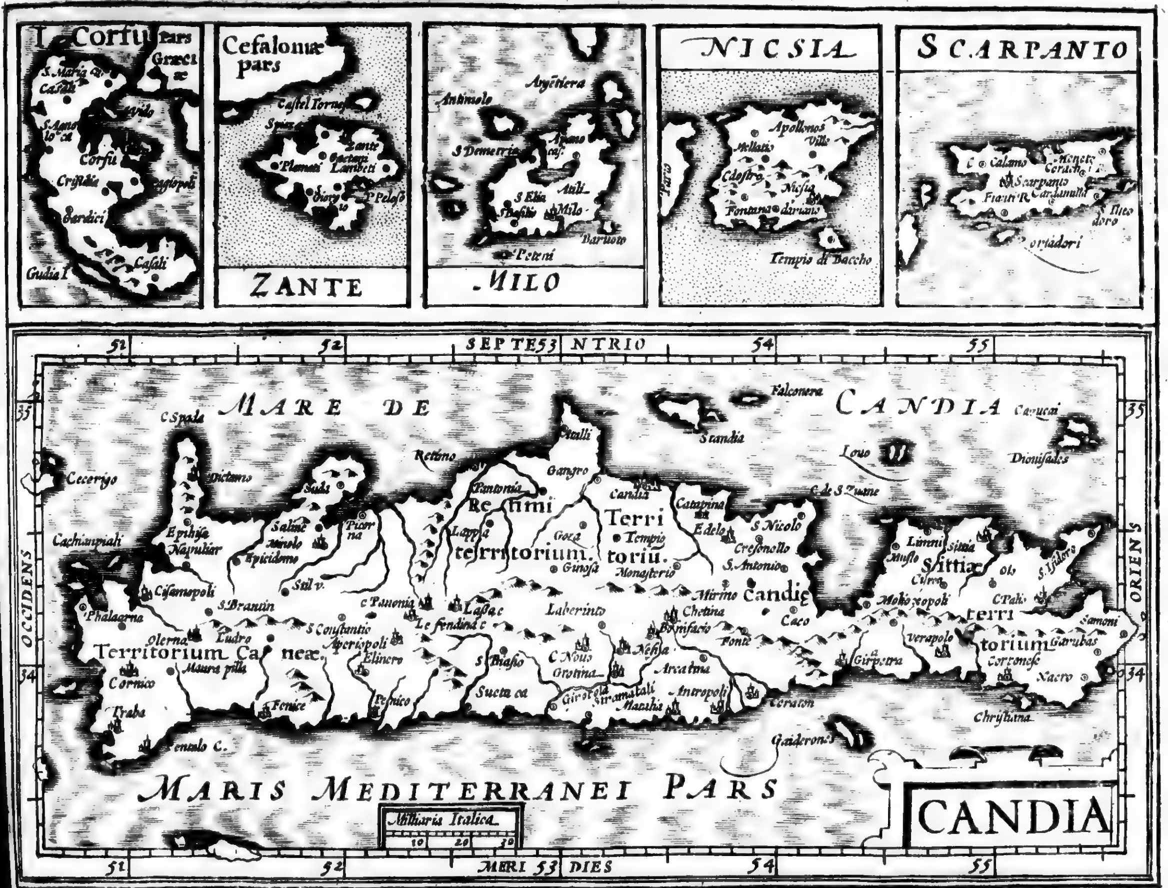
Criſpatur gemino veſtis Cortynia cinctu. Tum *Phaſtos*.
Proxima Gnoſſiaco jam quondam Phaſtia regno *Progenuit tellus.*

Et *Cydon*, unde Arcus Cydonius, Cornu Cydonium. Et *Dictinna*, *Manethuſa*, *Lycaſtos*, *Lyctos*, *Holopixos*, aliæque. Hodie vero, Bellonio auctore, tres tantum alicujus nominis habet urbes: quæ ſunt *Candia*, olim *Matium*, urbs totius Inſulæ prima, a qua univerſa Inſula appellationem deſumpſit. Amplitudine ſecunda poſt Candiam, *Canea*, olim *Cydon*. Tertia eſt *Rhetymo*, quam veteres *Rhethymnam* dixere. Paullo incommodiorem habet hæc Portum: at *Canea* & *Candia* commodiſsimos habent.

Flumina.

Flumina per univerſam Inſulam nulla ſunt quæ navem ferant. Sunt tamen multi & magni rivi, in quibus ſponte ſua Colocaſia proveniunt. In

littore

l.
exiguis circa
Candia vul-
ad Occaſum
omontorium
tium promi-
tudo L. Am-
ti', & paſcua.
n Creta naſci-
, Mala aurea,
s partes defer-
Arviſia, Mal-
rio (unde Ar-
anum copioſe,
al noxium præ-
noctu in arvis
ucit Animalia.
ehitur. Rexere
Metello, qui ex
o. Conſtantino-
tertio: itaque ad-
: earum circiter
us, tela Gnoſia
lib. 11 Ovidius.

, *Holopixos*, a-
Candia, olim Ma-
ine ſecunda poſt
o incommodio-
m Inſulam nulla
proveniunt. In
littore

littore Septentrionali ſunt *Melipotamus*, *Scaſinus*, *Cladilis*, *Epicidemus*, *Giffo*, *Divotro*: verſus Occidentem eſt *Napuliar*: verſus Meridiem *Lumens*. Piſcem habet Creta in littoribus admodum frequentem Muli Barbati magnitudine, aliis regionibus valde rarum, qui *Scarus* dicitur, cujus veteres auctores ſæpe meminerunt, & apud Romanos olim in deliciis fuit, primarium inter piſces locum facile obtinens. Montes ejus nobiliores ſunt tres, *Ida*, qui *Pſiloriti* adcolis vocatur: *Leuci* qui Plinio *Cadiſſi*, nunc vocantur *de Madara*: & *Dicta*, qui *Sethia*. Adeo celſi ſunt, ut nix tota hieme eos operiat: tametſi Cupreſsi hinc inde inter ſaxa convallium naſcantur. *Mons Ida* omnium eſt eminentiſsimus. Hic ante Solis ortum Solem videt: nam ut eſt apud Lucretium:

Montes.

——— *Ideis fama eſt è montibus altis* *Diſperſus igneis orienti lumine cerni.* Stirpibus rarioribus Herbiſque variis abundat, quæ a Bellonio lib. I cap. VII enumerantur. *Labyrinthum* in Creta Dædali opus multi memorant: ejus, quemadmodum & Italici nulla veſtigia fuiſſe ſuo ævo teſtis eſt Plin. lib. XXXVI cap. XIII. Mirandus propterea Incolarum ſtupor, qui etiam hodie ad radicem Montis Idæ pro vetere novum fictitiumque Labyrinthum oſtentant: ſed non eſt mirum Cretenſem *Cretiſſare*. Incolæ vel Cœli Solique larga benignitate, vel ſuopte vitio fuerunt ad mala propenſiſsimi. Mendaces olim, fraudulenti, rapaces, avarii, & vinoſi fuerunt, ut auctores perhibent, laboris impatientes nullaſque artes exquiſite diſcentes: ſed ut plurimum comeſſationibus, & potationibus dediti. Hodie vero naturæ impulſu, ut auctor eſt Bellonius, & ab ipſa pueritia Scythico arcu ſeſe exercere ſolent, veterem ſequentes conſuetudinem. Namque tradunt eos olim Dianæ fuiſſe dicatos: propterea etiam ipſos Turcas arcus jaculatione ſuperant: quinetiam dextri, agiles & ſtrenui nunc in pugnis marinis ſunt, ſicut olim. Primi enim Cretenſes navibus & ſagittis valuiſſe ſcribuntur, quod ita capiendum puto, ut hi Græcorum primi hæc ſtudia ſectati ſint. Nam ut eſt apud Philoſophum cap. VIII lib. II Polit. *Videtur hæc Inſula ad Principatum Græciæ nata, ac præ ceteris omnibus præclare ſita. Imminet enim univerſo mari: cui Græci circumfuſi ſunt. Atque hac quidem parte exiguo abeſt intervallo a Peloponneſo: illa, ab Aſiæ loco qui eſt circa Triopium, & a Rhodo. Quocirca Imperium maris obtinuit Minos, atque Inſularum alias ſubegit: alias quum diu fuiſſent deſerta, coli fecit.* Epiſcopatus in ea fuere iuxta Provinciale Romanum. Arch. *Cretenſis*, nũc *Candianus*, cui hi ſubſunt Suffraganei: *Kirokenſis*, *Archadienſis*, *Gerapetrenſis*, *Sicinenſis*, nunc *Sitiæ* opinor, *Milopotamienſis*, *Arienſis*, *Calamonienſis*, *Epicalamoſo* forte, *Agienſis*, *Kiſſanienſis*. Arch. *Atridenſis*, ſub quo ſunt *Caſenſis*, *Scopulenſis*, *Napronenſis*, *Margaricenſis*, Arch. *Soltanienſis*, hos habet Suffraganeos, *Helenenſem*, *Sudenſem*, *Menovaſienſem* *Tauriſienſem*, *Marrachitanienſem*. Arch. *Voſprenienſis*, huic ſunt Suffraganei *Tephelienſis*, *Matrehenſis*, *Cerſonenſis*. Atque hæc de Candia: reſtant paucis explicandæ aliquot circa Græciam Inſulæ.

Opera publicæ.

Mores.

Corfu.

Situs.

Corfu vulgo, *Corcyra* Ptol. Inſula olim nobilis, bello & navibus imprimis potens. Diſtat a Epiro duobus mill. ubi fretum eſt arctiſsimum: ubi vero latiſsimum XX. Paſſus XCVII in longitudinem patet, teſte Plinio.

Cœli

Cœli hic mira clementia: qua fit ut Nemora ipſa ex Citris, Medicis, atque id genus arboribus conſtent. Solum *Cœli temperies.*
fertile, abundans Vitibus, Oleis, Pomis, omniſque generis arboribus fructiferis: Mellis etiam ingens hic copia *Soli fertilitas.*
colligitur. Segetes vero minus lætas habet propter auſtrinos ventos, quibus exſiccatæ areſcunt antequam ad maturitatem perveniant. Hodie *Venetis* paret, a quibus ſtrenue adverſus Turcarum rabiem defenſa eſt. Vrbem habet cognominem. Incolæ Græci ſunt.

Zacynthus, vulgo *Zante*. Hanc inter Cephaleniam & Achaiam ponit Plin. Ipſa in circuitu colligit XXXVI mill. *Zante.*
Ager Inſulæ Frumentum profert magna copia: imprimis vero Vvas paſſas, Vinum & Oleum, ex quorum annuo *Situs.*
proventu, Incolæ colligunt CL millia aureorum. *Græci* ſunt & *Venetis* parent. Habet ejuſdem nominis Opidum *Soli fertilitas.*
cum Arce in monte ſitum, mari imminens, Silvis obſitum, Aeris ſalubritate, paſcuorum vicinorum ubertate, agrique fertilitate valde commendabile. *Mons* ipſe *Elatos* dictus, nobilis eſt.

Milo Inſula, ea *Melos* priſco ævo dicebatur, in Cretico eſt mari. Ambitus LXXX milliaria complectitur. *Milo.*
Feraciſsimos habet agros Frumenti & Olei, ſed Vitibus parum accommodos. In hac etiam Argenti fodina & *Situs.*
Sardonius lapis reperitur. *Soli fertilitas.*

Naxus, nunc *Niſcia* Sophiano, & aliis. Hæc LXXX mill. in ambitu patet. Inter frugiferas Inſulas hæc etiam *Niſca.*
numeratur. Vini admodum fœcunda eſt: in eaque Marmoris genus reperitur quod *Ophites* Græcis & Plin. ma- *Situs.*
culoſum, Serpentum maculis non abſimile. Smirillus etiam lapis, Smiris Plinio, hic reperitur. Venam quoque *Soli fertilitas.*
Auri hic eſſe, ſed deſidia & ignavia Incolarum non inveniri, ſunt qui credunt. Veſpæ genus in ea, cujus punctio homini mortem adferre dicitur: Veſpertilionumque magna copia. *Ioanni Quirino* Nobili Veneto hæc quomdam paruit. Poſtea ſub quodam Duce *Iacobo Criſpo* fuit, quem *Solimus* Turcarum Imperator hinc expulit. Habitatur itaque hodie a Turcis & Iudæis.

Santorini vel *Santorino*, *Theroſia*, Maris Ægar Inſula, juxta Atticam, Straboni & Ptol. Formam nunc Lunæ cor- *Santorini.*
niculatæ habet, licet prius aliam haberet, antequam combureretur, & a mari in duas partes ſcinderetur, inter *Situs.*
quas ſcopuli aliquot interjacent. Eſt etiamnum ſatis fertilis, & Portubus commoda. Incolæ piſcationibus fere *Soli fertilitas.*
victum quærunt. Hæc etiam ſubjugata a Turcis eſt.

Scarparto, olim *Carpathus*, aut ut Homero placet *Crapathus* dicta. Carpathium hinc Mare. Situs ejus inter Cre- *Scarpanto.*
tam & Rhodum, medio fere itinere. Ambitus ejus LX, aut ut alii volunt LXX mill. paſſ. Ardua & montibus paſſim *Situs.*
aſpera: ac in ea Marmoris Lapidicina reperitur. Olim quatuor urbibus prædita erat, & ob id *Tetrapolis* nuncu- *Soli qualitas.*
pabatur, ut habet in Homerum Euſtathius. Habet multos Portus ſed non admodum capaces, & male fidos. *Portus.*
Incolæ Græce loquuntur, & Græcorum religionem amplectuntur: Venetorum tamen Dominio ſubſunt.

Sed de Europa quæ dicta ſunt hactenus, ſufficiant. Reliquas igitur Orbis partes, & primum Africam, cui in noſtra diſtributione poſt Europam princeps tribuitur locus, quod felix fauſtumque ſit, ingrediamur.

BARBARIA.

Regio.
Unde dicta.
Situs.

IN Africa,quam nos ſecundam cum Ptolemæo Orbis Partem fecimus,primo ſe offert loco *Barbaria* nobiliſsima Africæ regio. Ea nomen accepit vel a murmure inconcinno Incolarum,Arabibus dicto *Barbar*,eo quod Numidarum ſermo. Arabibus talis videatur: vel a frequentibus deſertis. *Bar* enim eorum lingua deſertum ſonat. Ab Ægypto ad Fretum uſque Gaditanum pertinet,complectiturq; Mauritaniam utramque, Tingitanam videlicet & Cæſarienſem,Africam proprie dictam, Cyrenaicam, Marmaricam, cum Libya exteriore.Statuunt illi recentiores Africæ Scriptores ab ortu Solis Marmaricæ(quæ hodie *Barcha* dicitur)deſerta ad Montis uſque Atlantis partem hodie *Meies* vocatam, quæ pars a Strabone forte ſub nomine *Aſpis* deſcribitur : huncque Montem Atlantem (ſecundum ejus ab Oriente in Occidentem ad Mare uſque, quod ab eo Atlanticum nuncupatur, longitudinem) a Meridionali plaga habet : ab Occidente ipſum Mare Atlanticum : Septentrionale vero latus mare Mediterraneum lambit. Aer & Cœli qualitas hujus Regionis varia. Vere Cœlum mite, clemens, ſerenum; Æſtate æſtus vehementiſsimi, inprimis Iunio & Iulio, menſibus; Autumno calor remiſsior: Hieme frigus vehementius, potiſsimum circa Decembrem & Iannuarium, ſed matutino dumtaxat tempore,adeo ut nemo ob frigus ad ignem accedere cogatur. Autumni finis, totaque Hiems, bonaque Veris pars, impetuoſis plena ventis. Quin & grandinibus, fulguribus & tonitruis horridis interdum vexatur: neque deeſt aliquibus in locis Nix copioſa. Ager Dactylorum, Malorumque Punicorum feraciſsimus: ſed Frumenti non adeo fertilis:unde ejus Incolæ magna ex parte panem conficiunt hordeaceum. Fructus alios profert magna copia,Ceraſa, Ficus, Poma, Pira, Pruna, Mala Perſica, Armenica, Cydonia, Olivas & ſimiles. Abundat Oleo, Melle, Saccharo. Multijugis item Armentorum,Pecudum atque Ferarum generibus. Alit enim hæc regio Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, & ſimilia Animalia: item Leones,ac Pardales: habet & Muſtelas Felibus pares ac ſimiles, excepta rictus eminentia: Simiarum quoq, maximam multitudinẽ.Coluerunt hanc Regionẽ primum *Phœnicũ* Coloni,aliiq; qui ex Aſia aut Ægypto eo devenerunt:Poſtea paruit *Romanis*, tũ *Græcis Imperatoribus*,deinde *Vandalis*,*Saracenis*, *Arabibus*:nunc partim *Turcæ* ſubeſt,partim proprio *Seriffæ*: *Hiſpaniarum* quoq; *Rex* Arces quaſdã in ea poſsidet.Regna omnino quatuor ſunt *Marocc* *Feſſæ*,*Teleuſinũ* *Tunetanũ*,quibus nonnulli *Barca* addunt.De duobus prioribus Marocci & Feſſæ ſequẽtibus Tabulis agetur,de reliquis hic agamus.*Teleuſinum* regnũ quod vocant *Tremiſen*, eſt *Mauritania Cæſarienſis*. Long

Soli fertilitas.

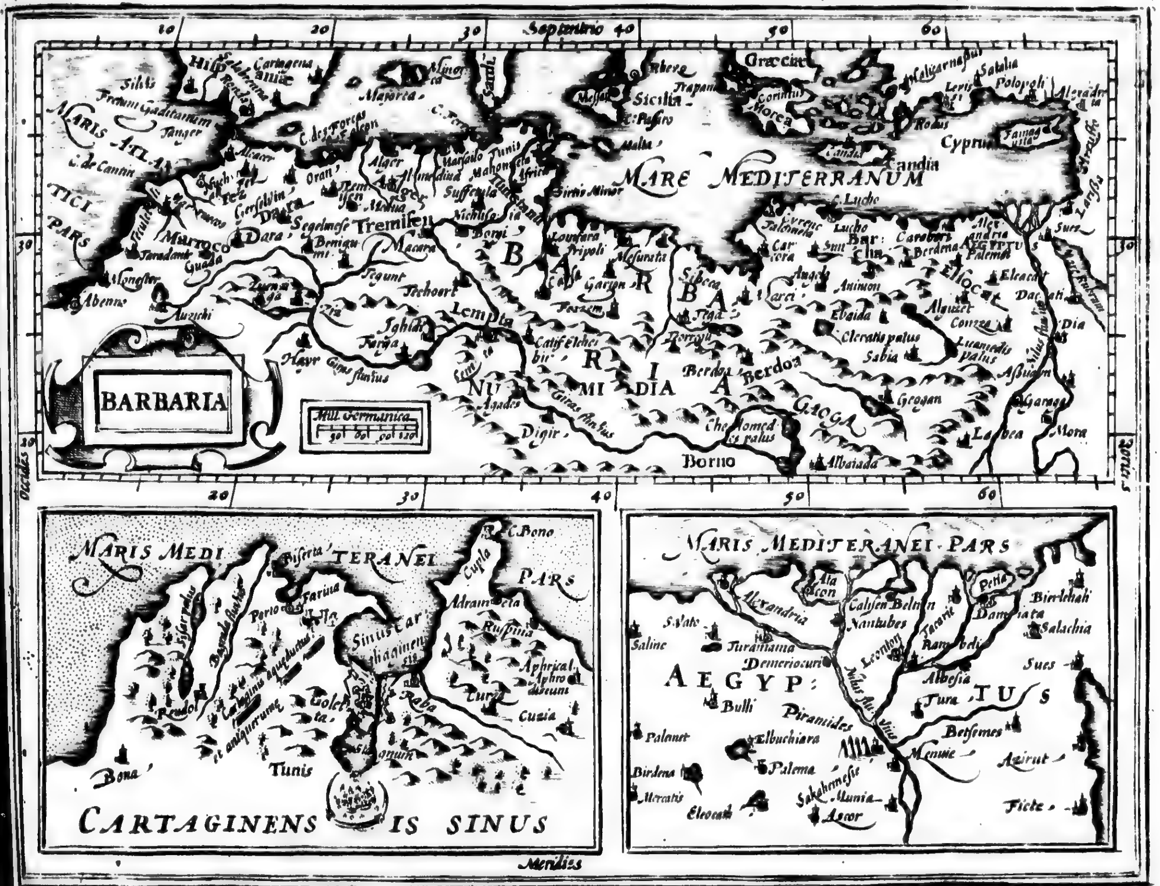
Animalium varietas.

tud

ptus.

o *Barbaria* nobi-
s dicto *Barbar*, eo
im eorum lingua
aniam utramque,
cum Libya exteri-
dicitur) deſerta ad
ine *Aſpis* deſcri-
e uſque , quod ab
oſum Mare Atlan-
Regionis varia. Ve-
nenſibus; Autum-
um , ſed matutino
otaque Hiems, bo-
horridis interdum
unicorum feraciſsi
ordeaceum. Fru
, Cydonia, Olivas
que Ferarum gene
item Leones,ac Pa
oq, maximam mu
eo devenerunt:Po
im *Turcæ* ſubeſt,pa
uatuor ſunt *Maroc*
Feſſæ ſequētibus T
ia Cæſarienſis. Long
tud

tudo ejus ab Ortu in Occaſum eſt CCCLXXX milliariū. Latitudo arcta, milliarium XXV, a deſertis videlicet Numidiæ uſque ad Mare Mediterraneum. Hujus regionis maxima pars, inculta eſt, arida atque aſpera, eaque præſertim parte, qua Meridiem ſpectat. Maritimi autem agri aliquanto fertiliores atque fœcundiores ſunt. Raræ

Urbes.

in hac parte urbes, raraque Caſtella. Metropolis eſt *Teleuſina*, quondam ampla, nunc magna ex parte collapſa. In eodem tractu eſt *Algira*, urbs magna & probe munita. Hæc a *Teleuſino Rege* primum defecit, ac *Bugiæ Regi* tributum ſolvit: poſtea hoc deſerto *Ferdinandum* Regem Hiſpaniæ admiſit. Denique capta a Barbaroſſa Imperio Ottomanico adjecta eſt. Celebris eſt Naufragio Caroli V, triſti Chriſtianorum captivitate, & piraticis excurſionibus Turcarum. Hodie ita præſidiis firmata eſt, ut humana ope vix poſſit expugnari. Hanc Caſtaldus *Salden* Ptolemæi fuiſſe opinatur, ſed Ortelius cum noſtro Mercatore putat *Salden* Ptol. nunc eſſe *Tadelis*: Iovius cenſet eſſe *Juliam Cæſaream*, & alii *Cirtam*. Sunt quoque urbs *Merſalcabir*, *Meſſagran*, *Muſtaganin*, & aliæ. Duos

Portus.

habet hoc Regnum Maris Portus nobiliſſimus atque frequentiſſimos, alterum *Horami* ſeu *Oraniæ* cum Arce munitiſſima, alterum *Marſæ Eltabiri*, ad quos ſolet confluere maxima Mercatorum frequentia: præſertim ex Italia: qui ambo ab Hiſpaniarum Rege ante aliquot annos occupati fuere, non ſine illius Regni maximo detrimento. *Regnum Tunetanum* continet totam Africam minorem & magnam Numidiæ partem. Nam a *Majori* fl. quem *Audum* Ptol. eſſe putat Maginus, uſque ad Meſratæ regionis amnem extenditur. Hoc autem Tractu Ager ſatis fertiles eſt, ac frugibus ac Pecoribus aptiſſimus, Arboribus fœcundiſſimus, præſertim ad Occaſum; nam ad Ortum ſteribis eſt, & Aquarum inops. In hoc Regno urbes ſunt *Bugia* ampla & copioſa, quam Petrus Navarrenus expugnavit ſpoliavitque anno CIↃIↃVIII. Hodie autem pulſis hiſpanis occupat Turca. Hæc Regioni Bugiæ nomen dedit. *Conſtantina*, quæ creditur *Cirta* fuiſſe, regia *Maſiniſſæ*, urbs eſt locuples, amœna, Muris altiſſimis præcincta. In eodem tractu centum pene mill. a Mari Mediterraneo eſt *Bona*, ſive *Hippona* a Romanis condita, cujus eccleſiæ *D. Auguſtinus* præfuit. *Tunetum*, vulgo *Tuniſi*, quæ *Themiſa* Ptolemæi, initio parvum Opidulum fuit, ſed poſtea crevit ex ruinis Carthaginis. In ea Templum eſt Mahumetanorum. *Ameth Benatos*. De Tuneto ita Scaliger;

Invide demolire altas Carthaginis Arces
Quem ſors æqualis, parque futura manet.
En te invito iterum Horens exciſa renaſcor.
Te non vinco ego, nec me tamen ipſa premis.

Ad

Ad Fre[illegible]m Stagni vicini quod Tunetum ducit, ſita fuit *Goletta* Arx, capta a Carolo v, deſtructa ab Vchialia Baſcia. *Carthago* condita a Phœnicibus multis ante Romam conditam annis, ampla, potens dives, Romæ æmula. Arcem habuit *Byrſam*, media urbe ſitam, exſtructam a Didone, cujus ſpacium creditur fuiſſe duorum mill. paſſuum, nimirum T*aurino quantum potuit circumdare tergo*. Vrbis totius ambitus fuit xxii mill. eamque totam fere Mare cingebat. Ejus Situm luculenter deſcribit Appianus in Punicis. Imperium ejus non in Africa tantum ſed in Europa longe lateque patuit: Hiſpaniam enim a Freto ad Montes uſque Pyrenæos domuit. Italiam, Siciliamque longo bello fatigavit. Tandem a Scipione capta totos dies vii arſit. Reſtituta eſt a C. Cæſare: poſteaque a Vandalis, Gothis, Saracenis ſæpius vaſtata: adeo ut nunc deſerta ex magna parte ſit, & præter rudera & aquæ ductus aliquot vix habeat quicquam antiquæ majeſtatis. De Carthaginenſibus veteribus Plutarchus iſta memoriæ prodidit Libro de ſuperſtitione: Mos fuit Carthaginenſibus Deos placare infantibus impoſitis flagrantibus aris. Adſtabat autem tunc Mater rigida & abſque gemitu (ἄστενακτος) ſi autem ingemuerat, aut lachrymaverat, honore privabatur, puer autem nihilominus ſacrificabatur. Erant præterea omnia plena tibiis canentium, & tympana pulſantium ante ſtatuam, ne clamor exaudiretur. Scribit item Silius Italicus lib. 4 Rerum Punicarum. Miſerrimas autem gentes in tanta cæcitate, in tantis tenebris ſine verbo manentes. Carthaginienſes fuere Tertullianus & Cyprianus Eccleſiaſtici Scriptores valde eruditi, quorum etiamnum exſtant ſcripta Theologica varia, ſingula in uno oper conjunctim edita. *Tripolis Babariæ* hodie piraticis excurſionibus nobilis, cum prius mercimoniis maxime afflueret. Flumina *Barbariæ* ſunt *Bagradas*, *Cynips*, *Tenſiſt*, *Omirabih*, *Subu*, *Luccus*, cum multis alii. Regionis pars que mare Mediterraneum ſpectat, Montibus occupata eſt. Inter *Flumina.* quos *Atlas*, qui in nubila erigitur in ipſam Lunaris Circuli viciniam, Cœlumque & Sydera non tangere modo *Montes.* vertice, ſed ſuſtinere etiam dictus, Montium omnium, qui ſunt in Africa Parens, & totius Africæ flumina pro- *Mores.* creans, cujus vertex Virgilio ſemper nivalis, rigidiſque horret pruinis. Vento pulſatur & imbri piniferum caput. Silet, ſcribit Solinus, per diem univerſus, nec ſine horrore ſecretus eſt. Lucet nocturnis ignibus, choris ſatyrorem ac bacchantium undique perſonatur. Audiuntur & cantus tibiarum, & tinnitus cymbalorum per oram maritimam. Manat præterea Fontibus, Nemoribus inhorreſcit, Squalet jejunio, humo nuda, non herbida. Incolæ probiſsimi (ſi Leoni fides) ſunt Viri: nullus illis fucus: ſimplicitatem atque veritatem non amplectẽtes modo, ſed & re ipſa comprobãtes. Validiſsimi ſunt atq; robuſtiſsimi; imprimis illi qui Montes incolunt De Ægypto proxima Deſcriptione agemus.

Regio. *Nomina.* Ægyptus antiqua & nobilis Regio primum a Miſraim filio Chus, nepote Cham, abnepote Noachi culta eſt: quare a *Chamo Chemia* in ſacris Oſiridis vocata fuiſſe videtur, pro *Chamia*, ut ab alio *Miſraim*, quâ appellationem etiamnum ſervat apud Arabas qui vocant *Meſre*. Turcis dicitur *Elquibet* vel *Elchebit*.

Situs. Termini ſunt ab Occidente ultra Nilum deſerta Barcæ, Libyæ & Numidiæ, cum Regno Nubiæ. Ab Auſtro Agro Bugienſi & Nilo concluditur, quoloco Nilus ab Occaſu in Ortum nonnihil fertur. Plinius eam finit Syene urbe, quæ nunc Aſna dicitur. Ab Ortu ſunt deſerta Arabiæ, quæ inter Ægyptum & Mare Rubrum ſita ſunt. Ab Aquilone clauditur Mari Mediterraneo, quod ea parte vocatur Pelagus Ægyptiacum. Raro pluit in Ægypto, imo ut Plato tradit, nunquam viſum eſt pluere in Ægypto, ſed Aer perpetuam habet ſerenitatem, atque ob id fortaſsis olim dicta fuit *Aeria*.

Cœli temperies. Terra tamen etſi pene expers imbrium mire fertilis & Hominum aliorumque Animalium perfœcunda generatrix. Nilus efficit, qui per medium ejus labens, & ſingulis annis terræ ſuperficiem inundans, humectans, & adducto limo impinguans; fœcundam, mireqne fertilem eam reddit. De hujus Soli felicitate multa paſsim extant ſcriptorum elogia. Iuſtinus ſolum ita fecundum aſſerit, ut alimentorum nulla terra feracior ſit in uſus Hominum. Veteres etiam plurimi publicum Orbis Horreum, Ægyptum eſſe prædicarunt. Plinius quoque aſſerit Romani Imperii amplitudinem abſque Ægypti opibus Frugibuſque diu perdurare non potuiſſe, cum in ſolo Nelo Populi Romani abundantia, vel fames eſſet. Idem etiam teſtatur, ſic abunde Herbis ad cibum adcommodis Ægypti Agrum affluere, ut vel Frugibus carere poſſit. Huc etiam pertinet illud Lucani:

Terra ſuis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Jovis, in ſolo tanta eſt fiducia Nilo.

Summa in Ægypto eſt ubique Tritici, Siliginis, Hordei, Avenæ, Fabarum, aliorumque Leguminum: Vini etiam optimi fertilitas. Nec deſunt paſcua lætiſsima. Oleo tamen, ut plurimum, caret, raraque ligna iſthic naſcuntur.

Animalium varietas. Præter beſtias ſævas ac nocuas, quibus hæc terra abundat, Animalia domeſtica mira copia alit, Bubalos, Boves, Camelos, Equos, Aſinos, Arietes & Capras, quæ quidem omnia in magnam excreſcunt molem, teſte Bellonio, ob Aeris temperiem, pabuli abundantiam, ac ſtirpium a Nilo irrigatarum bonum alimentum: inter reliqua vero Arietes pingues admodum, & craſsi ſunt, atque amplam & denſam, atque ad terram uſque propendentem caudem habent, & palearia inſupere collo dependentia, ut in Bobus, nigraque lana veſtiuntur. Quia vero hæc Regio Hieme tepida eſt admodum ac paluſtris, in eam Aquaticæ Aves tanta copia commeant, ut Agri & Prata iis albeſcant; præſertim autem Ciconiis: Ranæ quoque tanta abundantia illic generantur, ut niſi Ciconiæ eas vorarent, nihil illis eſſet frequentius. Chamæleones etiam frequentes reperiuntur, eodem Bellonio teſte, in Fruticibus qui Rhamnus altera dicuntur, & in varios colores ſeſe commutant,

qui non

Noachi cul-
Miſraim, quã
vel *Elchebit*.
Nubiæ. Ab
Plinius eam
are Rubrum
n. Raro pluit
t ſerenitatem,
& Hominum
ſingulis annis
ilem eam red-
lum aſſerit, ut
bis Horreum.
Egypti opibus
mes eſſet. Idem
bus carere poſ-

guminum : Vini
aque ligna iſthic
mira copia alit,
excreſcunt mo-
rum bonum ali-
am, atque ad ter-
s, nigraque lana
Aves tanta copia
ndantia iſlic ge-
uentes reperiun-
ſeſe commutant,
qui non

qui non vento veſcuntur, ut multi prodiderunt, quamvis ii integro anno ſine eſca perdurare poſsint. Per univerſam vero Ægyptum, Pulli gallinacei a Matre excludi non ſolent: ſed Fornaces artificioſe exſtructas habent, in quibus tria aut quatuor Ovorum millia reponunt: quorum calorem ita temperare norunt, ut omnia Ova ſimul excludantur. Quod & Antigonus, Ariſtoteles & Plinius de Ægyptiis prodiderunt. Metallis inſuper Regio hæc perpetuo abundavit. Ceterum univerſa olim Ægyptus floruit ſub variis Regibus diverſorum nominū uſq; ad *Ptolemaos*: nam *Pharaones* admodū pauci fuere. *Ptolemai* longo tempore regnarunt, uſq; ad Romanorum Imperium, quo præfracto res Ægyptia pervenit ad *Agarenos* Arabiæ Felicis, quorum Princeps *Sultanus* fuit dictus, & alii ſequentes quoque vocati ſunt, *Sultani*, Mahumetani omnes, regnarunt multis annis donec a Turcis expugnati fuerunt. Poſsidet jam totam Ægyptum *Solymannus* Turca, relicto ibi Præfecto, qui *Baxa* Ægypti dicitur. Diviſa fuit ab Alexandro Macedone in Nomos ſive Opidorum Præfecturas, quales Herodotus ponit XVIII. Strabo unum amplius. Ptolemæus XLVI. Plinius L. qui & addit quoſdam nomina permutaſſe, ut proinde non ſit putandum tot Ægypti olim Præfecturas fuiſſe, quot apud Hiſtoricos nomina poſſunt colligi, quum ejuſdem Præfecturæ plura nomina eſſe potuerint. Leo Africanus auctor eſt a Mahumetanis in tres Provincias diviſam eſſe. *Sahid* quæ eſt ſuperior ſive *Thebais*, a finibus Bugiæ ad Cairum uſque. *Errifiam*, quæ eſt pars Occidentalis a Cairo ad Roſettum: & *Maremmam* quæ eſt pars Orientalis. Vrbes Ægypti ſub Amaſide creduntur fuiſſe XX mille. Diodorus tria millia ſuo ævo ſuperfuiſſe teſtis eſt. Celeberrimæ fuerunt *Syene*, *Thebe*, quæ & *Dioſpolis*, *Tentyra*, *Heliopolis Memphis*, *Babylon*, *Alexandria*, *Peluſium*. *Syene* nunc *Aſna* dicitur: Sita ſub Tropico Cancti: Hic, teſte Plinio, Puteum habuerunt Mathematici profundiſsimum, quem rectis lineis ſol totum illuſtrabat, quum eſſet in principio Cancri. Quo reſpexit Lucanus lib. II. *Umbras nuſquam Flectente Syene*. *Thebe* condita a Buſiride Rege ambitu CXL ſtadiorum, ut refert Herodotus, centum portis, aliiſque ædificiis publicis privatiſque inſignis, quæ jam olim eſſe deſiit: adeo ut recte Iuvenalis ſcripſerit ſatyra XV his verſibus:

Imperium majorum.

Urbes.

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.

Et Propertius lib. II.

Magni ſæpe Duces, magni cecidere Tyranni,
Et Thebæ ſteterant altaque Troia fuit.

Tentyra ab Inſula Nili nomen habet: Incolæ Tentyritæ, qui naturæ genio Crocodilis adverſi ſunt: qua de re apud Strabonem & Plinium videre eſt. *Heliopolis*, olim Sacerdotum habitatio, Straboni Hominum Aſtronomiæ & Philoſophiæ deditorum manſio. *Memphis* olim *Arſinoe*, regia urbs, ubi Nilus primam accipit diviſionem & Δ formā facit. Hanc hodie vocant *Cairum* vel *Alcair*. Vrbs eſt triangulari forma exſtructa, ambitu, ſecundum nonnullos XIV ſeu XV Milliarium. Templorum continet viginti duo millia, quinquies major Lutetia, ut refertur Tomo II Vrbium Orbis Terræ illuſtrium, in aliquot quaſi partes, Vrbes & Regiones diviſa, ita tamen ut cunctæ contextæ cohæreant. Arce inſtructa tam ſpacioſa, ut par magnitudine Lipſiæ eſſe exiſtinetur. Incolunt eam Turcæ,

Turcæ, Ægyptii, Arabes, Hebræi, aliique. *Babylon* paullo ſupra Cairum ponitur a Bellonio, conſpiciunturque adhuc ſplendidorum ædificiorum ruinæ. Hic nunc eſt Chriſtianorum pagus *Alexandria* nobilis olim & ſplendida urbs ab Alexandro Magno in extremitate Maris Mediterranei loco ſituq; pulcherrimo condita: Turcæ *Scanderiam* vocant. Straboni μέγιςον ἐμπόριον οἰκυμένης, ubi τῶν βαρυτίμων βαρέα καὶ τὰ τέλη, id eſt precioſarum Mercium precioſa vectigalia: παντοίας παιδεύσεως ἐργαςήριον Nazianzeno, propter Scholam eruditam, frequentem & celebrem, de qua apud Euſebiū lib. VI cap. X. Deſerta nunc & in ruderibus jacens majori ex parte Curtius & Amnianus ſcribunt, nullo fere die Alexandriæ Solem ſerenum non videri, propter Aerem perpetuo ibi tranquillum. Alexandrinæ Eccleſiæ & Scholæ Doctores fuerunt *Clemens*, qui Alexandrinus dicitur: *Origenes*, *Ambroſius*, item Diaconus. Alexandrini etiam fuerunt *Philo Judæus* doctiſsimus, ac in lingua Græca eloquentiſsimus: *Cyrillus*; *Didymus* è parentibus cœcus, D. Hieronymi Præceptor; *Appion* Grammaticus Polyhiſtor Gellio; *Appianus* Hiſtoricus; *Didymus* Grammaticus, qui Ciceronis ætate vixit, & tria millia & quingenta volumina conſcripſiſſe a Suda proditur; *Achilles Statius*; & *Claudius Ptolemæus* Princeps Mathematicorum. *Peluſium* hodie vocant *Damiatam*, urbs eſt potens, opulenta, commodo Portu & navium frequentia celebris, ad Nili Oſtium Peluſiacum. Regio hæc fluvio Nilo totius Orbis nobiliſsimo ſecatur, irrigatur, ac fœcundiſsima redditur. Ortum notavit Rex Iuba in Monte Inferioris Mauritaniæ non procul Oceano habere, Lacu protinus ſtagnante, quem aiunt vocari *Nilidem*. Aliis alia mens eſt. Ex hoc Lacu profuſus longo curſu varias Regiones & ſquallentia arenis loca percurrit: poſtea multas efficit Inſulas, quarum clariſsima eſt *Meroe*, a qua quartus Parallelus Ptolemaicus nomen accepit: ejus ramum dexterum dicit Plinius vocari *Aſtuſapen*, lævum *Aſtaborem*, nec ante vocari Nilum, quam ſe totum Aquis concordibus denique junxerit. Tandem incluſus Montibus, torrentibus & properantibus Aquis ad locum vehitur, qui *Catadupa* vocatur: ibi inter occurſantes ſcopulos non fluere, ſed præceps catarecte ruere creditur, tanto fragore, ut auditū Adcolis auferat. Ditionis Ægypti eſſe incipit a fine Æthiopiæ Syene. Poſt efficit illud Græcorum Delta, & diviſus in Oſtia ſe in Mare exonerat. Oſtia hodie ſunt quatuor, quorum duo navigabilia, *Pebuſiacum* ubi Damiata, & *Canopicum* ſive *Heracleoticum*, ubi Roſettum. Certis etiam diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum fœcundus innatat terræ, pluviarum inopiam compenſans. Initium eſt VII Iunii; finis poſt diem quadrageſimū; non poſt centeſimum, ut ſcribit Herodotus. Major autem lætitia gentibus quo minus terrarum ſuarum vident; nam quæ inundantur ſunt fertiliſsima, cetera ſterilia, & quo altior Nilus, eo ſolum fœcundius. Auctus ejus per putos menſuræ notis deprehenduntur. Sed hæc hactenus, ad reliquas Tabulas tranſeamus.

Flumen Nilus.

Regio & unde dicta.

PARS illa *Barbariæ*, quæ olim *Mauritania Tingitana* dicta, hodie 11 Regna comprehendit, *Marocci* videlicet & *Feſſa*, de quibus nunc ordine dicendum eſt. *Marocci* regnum nomen acepit ab Vrbe primaria *Marocco*. Iacet inter Atlantem Monrem & Oceanum Atlanticum, Formæ pene triangularis. Amœniſsima eſt regio, abundatq; frugibus & Leguminibus omnis generis, Oleo, Melle, Saccharo, fructibus omnigenis. Dactylis, Vvis, Ficubus, Pomis ac Piris variis.

Soli fertilitas.

Armentis item ac gregibus: multæ etiam reperiuntur Capræ, quarum pelles *Marocchini* dicuntur: villi utiliſsimi ſunt ad pannos contexendos quos *Camelottos*, vulgo vocant.

Animalium varietas.

Rerum denique omnium quæ ad victum conveniunt, quæ naribus adblandiuntur, quæ oculos paſcunt, regio feraciſsima eſt. Ejus Provinciæ ſunt, *Hea*, quæ ab Oriēte clauditur fluvio *Eſſivalo*, a Meridie Atlāte, ad Occaſum & Septentrionem Oceano: eſtque regio aſpera, montoſa, nemoroſa, dives & Incolis frequens. Frumentum hic copioſe non colligitur, ſicut Hordeum, Milium & Panicum. Fructuum autem magna eſt inopia, ignava potius Incolarum ſocordia, quam vel Cœli vel Soli injuria. Mellis vero magna copia, quo majori ex parte veſcuntur, Ceram tamen abjiciunt, uſum ejus ignorantes. Civitates paucæ hic ſunt, ſed pagi, vici & caſtra munitiſsima maximo numero reperiuntur.

Urbes.

Suſa quæ ad Septentrionem Atlantem habet & opidum *Hea*, ad Ortum fluvium Sus, regio fertilis, amœna, dives. Abundat frumento, Hordeo, ac leguminibus, ac quibuſdā in locis Saccharum ſatis copioſe profert, licet Incolæ illud, neque coquere, neque parare probe ſciant: Fructus etiam alicubi proveniunt, ficus, Vvæ, Mala Perſica, & Dactyli: Oleo caret, quod tamen aliunde advectum huc defertur. Auri Metalla ſunt in monte *Ilalemo*. Præcipuum hujus regionis Opidum *Tarodantum*, Mauris *Taurent*, ſatis amplum, ab antiquis Africanis conditum. Domorum numerat circiter tria millia. Incolæ moribus ſunt civilioribus. Hic Angli, & Galli Mercatores degunt & Ferrum, Stannum, Plumbum, Saccharo commutant. Sunt & *Meſſa*, ſub quo nomine tria minorum gentium Opida continentur, unius miliaris intervallo alia ab aliis diſsidentia, a veteribus Africanis ad littus Oceani condita: *Teiieut* Civitas exſtructa olim ab Africanis in pulchra planicie, cujus unum latus lambit Fluvius ſus. Diviſa in tres partes ſpatio plus minus unius miliaris diſtantes, quæ conjunctæ figuram triangularem conſtituunt: *Tedſi* Civitas magna, fundata olim ab Africanis, ſita in agro fertiliſsimo: & *Tagavoſt* omnium hujus Regionis maxima. *Marocci* territorium Formam refert triangularem. Ejus Fines ab Occaſu Mons *Netiſa*, ab Ortu Mons *Hadimeus*; qua Septentrio eſt in eum uſque locum extenditur, ubi notiſsimi Fluvii *Tenſift* & *Aſifinual* conjunguntur. Eſt autem (leone referente) regio hæc cultiſsima, Armentis, Pecoribus & feris abundans. Perpetua pene planicies, Lombardiæ non admodum diſsimilis; Montes ſiquos habet, frigidiſsimi atque ſteriliſsimi ſunt, adeo ut nihil præter Hordeum producant.

In hac

Marocci vide-
rbe primaria
aris. Amœ-
ſtibus omni-
n reperiuntur
Camelottos, vul-
uæ oculos pa-
Meridie Atlãte,
frequens. Fru-
gna eſt inopia,
quo majori ex
agi, vici & caſtra
pidum *Hea*, ad
bus, ac quibuſdã
ſciant: Fructus
e advectum huc
m, Mauris *Tau-*
Incolæ moribus
aro commutant.
intervallo alia ab
n ab Africanis in
us unius miliaris
lim ab Africanis,
n Formam refert
eſt in eum uſque
e referente) regio
æ non admodum
deum producant.
In hac

In hac Vrbs eſt *Maroccum*, quod *Bocanum Hemerum* Ptol. fuiſſe quidam ſuſpicantur. Hæc inter maximas totius Orbis terrarum urbes adnumerari ſolet. Eſt enim inauditæ magnitudinis; ita ut ſub Principe ſuo *Hali* Ioſephi Filio domus numeraret plus quam centies mille. Portas in ambitu habebat viginti quatuor: ſed hæc ampla quondam & celebris urbs, nunc ita frequentibus Arabum excurſionibus attrita eſt, ut vix tertia urbis portio Incolas habeat. Sunt & in hoc territorio Vrbes aliæ minorum gentium Opida: *Elgiumuba*. Opidum exiguum, in planicie, prope fluvium *Seſſeva*, ab Africanis conditum; *Tenezza* Civitas munita, olim exſtructa ab Africanis in latere illius partis Atlantis quæ dicitur *Gheâmina*; *Delgumuha* Civitas nova in Monte altiſsimo ſita, Arx valida; *Imizmizi* Vrbs ampla Scopulo inſidens; *Teſraſt* exiguum Opidum in ripa fluvii *Aſifelmel* poſitum; *Agmet* & *Hanimmei*. *Guzzula* ad Septentrionem Atlanti adhæret, ad Ortum Heæ jungitur. Mittit hæc Regio Hordeum magna copia, & pecudes innumeras, habetque Æris & ferri Fodinas. Opida hic & Arces vallo carent: pagi frequentes, ampli, divites: regio omnis Incolis referta. *Duccala* regio ab Occaſu a T*enſifto* fluvio initium capit, terminatur a Septentrione Oceano, a Meridie fl. *Habiel* clauditur, atque ab Occidente fluvio *Hammirabith*. Paucæ in hac Civitates muris cinctæ. Inter quas *Azafi* Civitas in Littore Oceani ſita. Condiderunt eam Africani: *Conte* a Gothis & Tit ab Africanis condita; *Elmedina* quaſe totius hujus Regionis Caput; *Centopozzi* Opidum exiguum; *Subeit*, T*emaracoſt*, T*erga*, *Bulatiuan*, *Azamur*, & *Meramer*. *Haſcora* regio ad Septentrionem Duccalæ confinis eſt, ad Occaſum terminatur T*enſifto* fluvio, & ad Ortum fluvio *Quadelhabit* a regione Tedeletes diſcluditur. Multa ad hanc regionem pertinent Opida opulentiſsima, populo ſatis numeroſa, ut *Alemdin* Civitas in valle quadam quæ quatuor altis Mõtibus cincta eſt, exſtructa: quam Nobiles, Mercatores & Artifices habitant: T*agodaſt* in cacumine Montis ſita, quatuor aliis circumdata: *Elgiumuba* in monte altiſsimo condita, inter duos alios non minoris altitudinis; & *Bzo* Civitas antiqua in Monte admodum ſublimi poſita viginti circiter Milliaria *Elgiumuba* diſtans, verſus Occaſum. T*edles* regio non adeo ampla eſt, ab Occaſu terminatur fluminibus *Servi* & *Ommirabih*, ad Meridiem Atlanti contigua eſt: ad Septentrionem vero terminatur, ubi fl. *Servi* in fluvium *Omirabih* prolabitur, unde regio ipſa triangulari forma clauditur. Sunt in ea nonnulla Opida: Præcipuum eſt T*eſza*, ab Africanis, conditum, populo ſatis frequens. Sunt & *Eſza*, *Githiteb*, & alia.

Flumina.

Præcipua Flumina hujus Regni ſunt T*enſiſt* & *Omirabih*, qui ex Atlante Monte erumpentes in Oceanum ſe exonerant. Sed T*enſiſt* vritur in Marocci territorio, ac plurimis augetur fluviis, inter quos magni ſunt *Sifelmel* & *Niffis*.

Omirabih

Omirabih vero ſcaturit inter altiſsimos montes, qua *Tedles* provincia *Feſſano* Regno contermina eſt. In littore maris alibi magna Electri copia invenitur, quæ inde a Luſitanis atque aliis exteris exportatur in alias regiones, quod quidem Electrum viliſsimo pretio coemunt. Multi hic Montes inter quos *Niſipha*, *Semede*, *Seuſana* &c. Quorum plerique frigidiſsimi atque ſteriliſsimi ſunt, adeo ut nihil præter Hordeum producant. In hoc Regno neque Templorum, neque Collegiorum, neque Hoſpitiorum copiam deſiderabis. In urbe Marocco multa ſunt Templa, inter quæ nullum artificioſius, neque magnificentius, quam quod in medio urbis a dicto hali exſtructum extat. Eſt & aliud ab hujus ſucceſſore *Abdul Miomen* exſtructum, & ab hujus Nepote *Manſor* ampliatum, multiſque Columnis ex Hiſpania convectis opulentius redditum. *Opera publica.* Ciſternam ſub hoc Templo confecit, ejus magnitudinis, cujus totum eſt Templum: tectum Templo addidit plumbeum: ſinguliſque angulis addidit Canales, qui pluvialem aquam in Ciſternam ſubjectam mittant. Turris ex lapide duriſsimo, quale Romanũ Veſpaſiani eſt Amphitheatrum, altitudine Turrim Bononienſem in Italia ſuperat. Gradus quibus adſcenditur habent ſinguli novem palmos latitudinis: exterius vero muri latus decem. Septem habet hæc Turris manſiones. Huic ſuperſtructa alia turricula, quæ inſtar acus adſurgit. Hæc tres alteram alteri ſuperpoſitas habet manſiones, fitque ab una ad aliam lignea ſcala adſcenſus. Siquis è ſumma Turri deſpiciat, huic Homines quamvis Staturæ procerioris, non aliter ac pueri unius anni appareant. Habet & hæc turricula in ſumma parte ferrum quoddam Luna ornatum aurea, tres item Sphæras aureas, ſic ferro inſertas, ut maxima inferiorem, minima ſuperiorem partem occupet. Eſt & Arx quædam munitiſsima in hac urbe, quæ ſi amplitudinem, ſi Muros, ſi Turres, ſi Portas ex Tiburtino Marmore exſtructas videris, Civitatem jure cenſeas. Templum habet altiſsima Turri ornatiſsimum, in cujus faſtigio Luna, atque ſub hac tres inæqualis magnitudinis Sphæras aureas, quæ omnes cxxx mille aureos pendent. In hac Vrbe intra Muros Vineæ, Palmæ Horti ſpatioſi, Agrique Frumenti fœcundiſsimi. Nam extra Muros terram colere, frequens Arabum vetat incurſio. Incolæ hujus regni alibi civiliores, alibi rudiores, & civilitatis plus ſatis ignari. *Mores.* Pane fere veſcuntur hordeaceo, non fermentato, nec in furnis excocto, interdum vero cibum ſibi ex Farina hordeacea Lacte & Oleo vel Butyro parant. *Mores.* Apud multos nullus menſarum & mapparum uſus. *Victus.* Veſtiuntur fere pannis ex lana in ſtraguli modum confectis, caput vero panniculo quodam ornant, remanente tamen ſuperiore parte nuda pileum non niſi ſenes aut docti Viri geſtant, ſubuculas non habent, lecti vice culcitra villoſa utuntur, cui ſe involvunt. *Veſtitus.* Barbam radere ſolent antequam matrimonium contrahant, ſed matrimonio juncti promiſſam geſtant.

 FESSANUM

Regio & unde dicta.

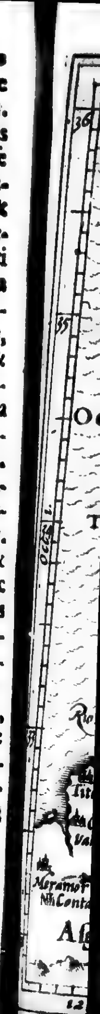
Situs.

FESSANUM vel *Feſſa* Regnum ſequitur, quod *Ampeluſia* olim a vitium copia nonnullis dictum: *Feſſanum* nunc ab urbe ejuſdem nominis. Hoc Regnum ditiſsimum & potentiſsimum, ab Occaſu habet Mare Atlanticum, a Septentrione Fretū Herculeum, ab Ortu Mulviam flumen, ab Auſtro Regnum Marocci. Eſt autem hic alibi optima Aeris temperies, alibi aliquanto aſperior. Ac regio ipſa etſi nonnullis in locis prorſus aſpera eſt, frigidiſsimis Montibus plena, ac in ea aliquot ſint ſolitudines ac deſerta: ipſa tamen univerſe conſiderata, quamvis altera ſui parte magis, altera minus, feliciſsima & fertiliſsima eſt. Ager enim tam Frugibus atque Fructibus abundat, ut nulli cedere videatur: paſsim Vites, Oleæ optime proveniunt. Ficuum & Amygdalarum magnam habet copiam, magnam etiam Goſſypii affluentia. Reperitur hic etiam Planta quædam, *Maus* dicta, fructum ferens valde dulcem ac eſui gratiſsimum, magnitudinis Mali Citrei. Mahumetici Rabini hunc eſſe Fructum ajunt, qui Parentibus noſtris Adamo & Evæ interdictus fuit, cujuſque foliis pudenda texerunt: folia enim habet longa & lata: harum hic magna copia. Abundat Armentis, Pecoribus, Equis, Camelis, Capreolorum atque Leporum magna copia. *Feſſæ* Regiones ſunt ſeptem *Temeſna*, *Territorium Feſſæ*, *Aſgara*, *Elhabata*, *Erriſa*, *Garetum*, & *Elchauſum*, ſive *Chauz*. *Temeſna* regio incipit a flu. *Omirabih* verſus Occidentem, & protenditur ad Ortum verſus *Buragragum* fluvium: a Meridie terminatur Monte Atlante, & a Septentrione Oceano. Fuit ſemper hæc Regio totius Africæ Caput, in qua olim numerabantur Opida plus minus XL: Caſtella vero CCC. Sed ob bella quæ ibi magnopere ſævierunt, Civitates omnes & Opida deleta ſunt, totaque Provincia vaſtata. Sed tandem denuo reviviſcere cœpit poſtremis hiſce temporibus, atque Opida prope CC continet. Inter ea *Rabato* Civitas magna ad littus Oceans condita. Hæc Muris & ſtructura Marocco perſimilis, ſed magnitudine ambitus valde diſsimilis. Sunt & *Thagia*, *Salla*, & alia. *Feſſæ* Territorium a fluvio *Buragrago*, verſus Ortum protenditur uſque ad fluvium *Inavem*, a Septentrione fluvio *Suba*, a Meridie Atlantis radicibus clauditur. Ager tam Frugibus, Fructibus atque Armentis abundat, ut optimis comparari poſsit. Vbique Vites, Olea & fruges optime proveniunt. Numerantur nonnulla Opida in agro Feſſano: ſed ipſa urbs Feſſa primaria. Hanc putat Niger *Tamuſigam* Ptolemæi, ſed errat: ac potius *Volobuum* eſſe ejuſdem Ptolemæi cum Peucero & aliis credo. Sita eſt in Regni hujus meditullio. Conditam ferunt circa annum Domini ſeptingenteſimum octuageſimum ſextum. Hanc Metropolim totius Mauritaniæ dicunt: & vulgo, teſte Marmolio, Aulam totius Occidentis cognominant. Nomen habere ab auro, ſunt qui opinentur: quod cum prima ejus fundamenta jacerentur, eo loco inventus fuerit Auri cumulus, quod Arabibus *Fes* appellatur. Alii Fluvium *Fez* qui mediā interluit, urbi nomen dediſſe autumant. Hic in urbem collapſus in infinitas fere partes, per quoſdam aquæductus ſeſe ſpargit, ac per ſingulas fere domos, per Templa per Collegia, per Hoſpitia & Xenodochia ſeſe diffundit. Deinde per foricas percurrens, totius Civitatis ſordes ſecum trahit, atque foras in fluvium inducit. Atque hæc di-

Soli fertilitas.

Animalium varitas.

citur

n : *Feſſanum*
habet Mare
m Marocci.
ullis in locis
nen univerſe
im tam Fru-
c. Ficuum &
n Planta quæ-
Mahumetici
oliis pudenda
Equis , Came-
Feſſa, *Aſgara*,
Occidentem , &
ptentrione O-
us XL : Caſtella
otaque Provin-
pe CC continet.
ſimilis, ſed ma-
grago, verſus Or-
icibus clauditur.
e Vites, Olea &
primaria. Hanc
Peucero & aliis
ſimum octuage-
lam totius Occi-
amenta jaceren-
i mediã interluit,
aquæductus ſeſe
e diffundit. De-
it. Atque hæc di-
citus

citur *Feſſa* vetus. Eſt enim & alia urbs quæ *Feſſa* nova dicitur, duplici cincta muro altiſsimo ac munitiſsimo. *Aſgara* regio a Septentrione Oceano abluitur, ab Occaſu ad fluvium uſque *Buragragum* protenditur: Orientale latus claudunt Montes *Gumaræ*, *Zaronis* & radices Montis *Zalagæ*: a Meridie vero flu. *Bunaza* terminatur. Regio plana eſt, optima Aeris temperie gaudens. Equis & Pecore adeo abundat: ut non modo Feſſæ his abunde provideat, ſed etiam omnibus Gumaræ Montibus. Nemora hic rara: Capreolorum tamen atque Leporum magna copia. Fuerunt hic olim Opida & Arces quamplurimæ, ſed bellorum injuria major pars deleta eſt. Opida præcipua ſunt *Lariſſa*, & *Caſar Elcabir*, hoc eſt Regum palatium. *Habat*, ſeu *Elabat* regio clauditur a Septentrione Mari Mediterraneo, ab Occaſu *Algaræ* Paludibus, a Meridie *Suarga* fluvio, ab Ortu vero Montibus Herculeo Freto vicinis. Regio hæc fœcundiſsima, ac Frugum ommium affluentia beata eſt, licet olim multo celebrior ac felicior fuerit, propter Civitates antiquiſsimas tum a Romanis, tum a Gothis conditas. In ea præſtantiores urbes ſunt *Arzilla*, ſeu *Azella*, ampla ſatis, atque a Freto Herculeo circiter LXX mill. diſtans. *Tingis*, ſeu *Tanger*, ampla & antiqua ad Oceani littus poſita, & a Freto Herculeo XXX mill. diſsita. *Septa* ſeu *Seuta* maxima Civitas ad fauces Herculei Freti, olim totius Mauritaniæ Metropolis, ac Hiſpaniæ æmula, quæ quidē tres Civitates ſub Regno Portugalliæ ſunt. *Errifa* regio incipit non procul ab Herculeo Freto, & ad fl. uſque *Nocor* ſeu *Heccore* ad Ortum protenditur: ad Septentrionem prima ſui parte, ut teſtatur Leo, terminatur Mediterraneo Mari, vergitque Meridiem verſus ad eos uſque Montes, qui Feſſæ territorium ſpectant. Regio hæc prorſus aſpera, Montibus frigidiſsimis plena, in quibus Arbores altiſsimæ ac rectiſsimæ. Frumentum non producit: Vinearum autem, Ficuum, Olivarum atque Amygdalarum magnam habet copiam. Armenta hic rara: Caprarum vero, Aſinorum atque Simiarum in hiſce Montibus magnus reperitur numerus. Opida hic rariſſima, Pagi frequentiſsimi. *Gareti* regio initium ſumit ab Occaſu a *Medulo* flumine, & ad fluvium *Mulviam* ad Ortum terminatur, a Meridie Montes ipſam a deſertis Numidiæ ſeparant, a Septentrione ad Mare Mediterraneum protenditur. Ager hujus Regionis fragoſus, incultus atque aridus, Numidiæ deſerto non admodum natura diſsimilis: ipſa autem Regio Incolis nuda fere eſt, poſtquam duas hujus præcipuas urbes *Medelam* & *Cheſalam* Hiſpani occuparunt. *Chaus* ultima Feſſani regni regio continet tertiam ipſius fere partem: namque in longitudinem CXC mill. patet, nempe a fl. *Zha* ad Ortum, ad fl. *Gurguigara* ad Occaſum, in latitudinem vero

mill.

mill. CLXX. Nam omnis ea Atlantis pars quæ Mauritaniam ſpectat, teſte leone, hujus Regionis latitudinem præbet: complectitur & bonam planiciei & Montium partem qui libye ſunt contermini. Præcipua loca hujus tractus ſunt *Dubdu* Opidum antiquum, & *Teza*, maxima, nobilis, & opulentiſsima Vrbs, quæ Civium frequentia, & opulentia tertium in tota Regione ſibi locum vendicat. Regnum hoc multis irrigatur Fluviis, quorum aliquot navigabiles: præcipui ſunt *Subu* & *Luccus*. *Subu* Veteribus *Subur* dictus, originem ducit ex maximo Fonte in horrida Silva Seligi Montis Provincia Cheuz, atque multos recipiens fluvios per longũ tractum diſcurrit, & lato ſimul ac profundo Oſtio in Oceanum ſeſe exonerat, ubi Naves etiam magnas recipit. *Luccus* Ptolemæo *Liſſus*, ex Gumaræ Montibus originem ducens in Oceanum labitur. In ejus Oſtio ſita Civitas *Haraidos*, cujus Portus ingreſſu difficillimus. Montes hic multi, inter quos *Zarbon*: Mons qui a planicie *Eſais* incipiens, patet in longitudinem circiter triginta miliaria Occidentem verſus, & in latitudinem decem: eminus Silvam magnam & deſertam refert, cujus Arbores omnes ſunt Olivæ. *Zalaga*, item *Selelgo*, *Azgan*, *Centopozzi*, & multi alii, quos brevitatis ſtudio omittimus. In urbe *Fez* multa pulchra ſunt & ampla ædificia, publica privataq;. Templa, Collegia, Xenodochia. Templa ſunt IↄCC in quibus magnifica & ſplendida. Summum templum quod vocant *Carauvea* ambitum habet ſeſquimilliaris. Portas amplas atque altas unam & triginta. In hoc Templo ſingulis noctibus CCIↄ lucernæ accenduntur. Reditus Templi in ſingulos dies feruntur eſſe ducentorum aureorum. Collegia in quibus ſeudioſi artibus, medicinæ, legibus operam dant, permulta ſunt. Vnum præ ceteris nobile, in quod exſtruendum Rex *Habu Henon* quadringenta octoginta aureorum millia effudiſſe dicitur.

Flumia.

Montes.

Opera publica.

PENNON DE VELES.

ET hæc de *Marocci* & *Feſſa* Regnis: reſtat paucis explicandum *Pennon de veles*, quod antiquiſsimum eſt Opidum in littore Maris Mediterranei cõſtructum ab Hiſpanis *Velles de Gumenera*, ſive etiam *Pennon de Veles*, nuncupatum. Inter duos viſendæ altitudinis Montes ſitum eſt. Alii ab Africanis, alii a Gothis ædificatum ſcribunt. Sed de hoc Opido in Theatro Vrbium plura.

Abiſsinorum Regnum.

Regio. ABISSINORUM Regnum, *Æthiopia* quæ *ſub Ægypto*, Ptol. dicitur. Ejus Princeps Mauris *Aſiclabaſſi*, lingua Æthiopica *Joannes Belul*, quod eſt altus, ſeu pretioſus non Presbyter, ut quorumdam fert opinio, dicitur. Hic ſe Davidis ortum ſtemmate gloriatur: utitur autem plerumque iſtiuſmodi inſcriptione. N.N. *Supremus meorum Regnorum, a Deo unice dilectus, Columna fidei, ortus ex ſtirpe Juda, Filius, David, Filius Salomonis, Filius Columnæ Sionis, Filius ex ſemine Jacob, Filius manus Mariæ, Filius Nahu ſecundum carnem, Filius Sanctorum Petri & Pauli ſecundum gratiam, Imperator Superioris & Minoris Æthiopiæ, & ampliſſimorum Regnorum, Juriſdictionum & Terrarum, Rex Noæ, Caffares, Fatiger, Angolæ, Baru, Balignazæ, Adeæ, Vanguæ, Goyama, ubi Nili fontes*, & c. Hic inter maximos noſtræ ætatis Monarchas procul dubio cenſendus, ut qui inter *Situs.* utrumque Tropicum a Mari Rubro ad Æthiopicum fere Oceanum pertingat. Et ut aliquanto accuratius ejus Imperii terminos deſcribamus: a Septentrione habet Ægyptum (quæ ſubeſt Turcis) vicinam: ab Ortu ad Mare Rubrum & Sinum Barbaricum ex parte pertinet: a Meridie Lunæ Montibus a Natura vallatur: ab Occaſu vero Regno Congi, Nigro Amue, Nubiæ Regno & Nilo flumine terminatur. Quibus terminis Veterum Æthiopiam ſub Ægypto cognominatam, Troglodyticam, & Cinnamomiferam regionem, & Libyæ Interioris *Soli fertilitas.* partem videtur comprehendere. Regio ipſa in univerſum (ut ex recentioribus qui eam luſtrarunt, conſtant) fertiliſsima. Æſtas ibi gemina eſt in anno, & ferme perpetua: ut uno tempore in aliis agris fiat ſementis, in aliis vero meſsis. Alicubi ſingulis menſibus novæ Fruges, Legumina præſertim feruntur. Triticum quidem regio parce producit: Hordeum vero, Milium, Seſamum, Ciceres, Fabas, aliaque Legumina copioſiſsime profert: quorum nonnulla nobis ignota ſunt. Hebeno Perſico & Siliquaſtro abundat. Aromata Piperis, Cinnamomi & Gingiberis hic leguntur. Saccharum etiam in arundinibus copioſe producit, ſed ipſum coquere & expurgare non norunt. Vites iſtic multæ ſunt, Vini tamen hic nullus uſus, præterquam in aula Regis & magni Patriarchæ. Mala medica, Citrea & limones magna copia hic ſponte proveniunt: Mellis item immenſa vis. Nam Apes etiam in ipſis hominum habitationibus nutriuntur: unde Ceræ tantam conficiunt copiam, quæ toti Regioni ad candelas conficiendas ſufficiat abſque Sevi uſu. Linum habet etiam hæc Regio, ſed Incolæ artem ex ipſo telas conficiendi neſciunt, atque magna ex parte pannos ſuos ex Goſsypio ſibi parant, cujus hic magnus *Animalium varietas.* eſt proventus. Metalla habent Auri, Argenti, Æris, ſed ea non expurgant, artem ignorantes. Habet inſuper hæc Regio omnis fere generis Animalia, & Aves: uti ſunt Elephantes, Leones, Tigres, Pardales, Lynces, Rhinocerotes,

os Mauris *Aſicla-*
quorumdam fert
que iſtiuſmodi in-
ex ſtirpe Juda , Fi-
us Nabu ſecundum
opia,& ampliſſimo-
nza, Adea, Vangua,
ndus , ut qui inter
nto accuratius ejus
nam : ab Ortu ad
ra vallatur: ab Oc-
terminis Veterum
& Libyæ Interioris
rarunt , conſtant)
s fiat ſementis , in
ticum quidem re-
copioſiſsime pro-
a Piperis , Cinna-
ipſum coquere &
ula Regis & magni
immenſa vis. Nam
iam , quæ toti Re-
d Incolæ artem ex
, cujus hic magnus
es. Habet inſuper
s, Lynces, Rhino-
cerotes,

Imperium majorum.

cerotes, Meles, Simiæ & Cervi (quod contra Veterum opinionem, qui negant Africam alere hoc Animal) Boves, Oves, Capræ, Aſini, Cameli, Equi, Sæpiſsime etiam hic a locuſtis mirum in modum infeſtantur. Olim a Reginis duntaxat gubernata hæc Regio fuit. Vnde in hiſtoria veteris Teſtamenti legimus veniſſe ad Salomonem Regem, Auſtri Reginam de Saba, audiendi cauſa admirandam ejus ſapientiam, circiter annum mundi 2954. Nomen Reginæ huic fuit *Maqueda*. Credunt Æthiopiæ Reges ex Davidis ſtirpe, & Salomonis familia ſeſe procreatos eſſe. Idcirco ſe Filios Davidis & Salomonis, atque adeo Sanctorum Patriarcharum appellare ſolent, quod ex eorum ſemine orti ſint Nam ex Salomone filium ſuſcepiſſe *Maquedam* illam fingunt, quem *Meilech* nominarit. Poſtea *David* fuit dictus. Is ſecundum eorum commentum, cum annum ætatis vigeſimum attigiſſet, ad Salomonem Patrem & Præceptorem a Matre remiſſus, ut doctrina & ſapientia utili ac ſalutari ab eo imbueretur. Quod ſimul atque aſſecutus fuit *Meilech* ſeu *David*, permiſſa Salomonis, Sacerdotes & Comites Nobiles multos de ſingulis duodecim Tribubus ſibi adjunxit, & in Regnum Æthiopiæ reverſus, gubernationem ejus ſuſcepit. Ac una etiam legem Domini, Circumciſionemque eodem importavit. Hæc primordia fuere Religionis Iudaicæ in Æthiopia, & aiunt in hodiernum uſque diem ad aulicæ miniſteria & canonicatus nullos admitti, niſi de ſtirpibus ex Iudæa adductis oriundos. Ab his igitur propagata eſt doctrina de Deo in Æthiopia, & radices egit, ut ad omnes ætates conſequentes permanarit. Nam & libros Propheticos retinuerunt Æthiopes & Hieroſolymam adorandi cauſa verum Deum patefactum in Regno Iſraelis profecti ſunt. Quod ex hiſtoria Eunuchi Candacis Reginæ, quæ *Iudith* proprio nomine dicta eſt, profecti, intelligi poteſt. Is enim circa annum a morte & reſurrectione Ieſu Chriſti, x, Hieroſolymam CCXL Milliaruum itinere acceſsit. Cum ibi officium & cultum Deo debitum tribuiſſet, & jam domum rediret, in curru ſedens Prophetam Eſaiam legit. Itaque ad eum divino mandato miſſus fuit Philippus, Chriſti Diſcipulus. Et cum proceſsiſſent ambo ad Vrbem Bethzur, tribus milliaribus ab Hieroſolymis: ibi in radice Montis Fontem conſpexit Eunuchus, cujus Aquis a Philippo baptizatus eſt. Reverſus vero in Æthiopiam Eunuchus baptizavit Reginã, & magnã familiæ regiæ & populi partem. Ex quo Chriſtiani cœperunt eſſe Æthiopes, fidemque Chriſtianam omni ſequenti tempore profeſsi ſunt. In toto hoc Imperio urbes paucæ: ac vicatim habitatur. Præcipua regna ad Superiorem Æthiopiam pertinentia, quæ ut plurimum Abiſsinorum Imperatori ſubjacent, ſunt hæc ſequentia. *Regnum Barnagnes*: Hoc fluvio Abanthi & mari Rubro clauditur: urbs primaria eſt *Beroa* ſeu *Barna* Ptolemæo *Colone* dicta, ut Sanuto placet: hic Regis vicarius degit: qui Abiſsinorum Regi CL. equos quotannis pro tributo pendit, cum ſerico aliiſque mercibus; Baſſæ vero Turcico mille uncias auri. *Tigremaon* Marabo fluvio proximum & mari rubro quotannis pendit ſuo Imperatori CC. equos ex Arabia advectos. Subeſt huic Regno Regnum *Tigrai*, in quo eſt urbs *Caxumo* ſeu *Caſſumo*, ſedes olim (ut in eorum annalibus eſt) *Reginæ Sabæ*: ac poſt etiam *Candaces* Reginæ

Ango-

Angot; regnum numo caret, utuntur pro ea ſalis & ferri globulis. *Amara* nomen habet a Monte in quo Imperatoris Filii firmo & vigili præſidio ſervantur, ut defuncto Imperatore heres educatur. *Fluvii* in hoc Regno duo memorabiles per Æthiopiam labentes *Abanhi*, qui *Aſtapus* Ptol. & *Tacaſſi* qui Ptol. *Aſtaboras*, in quem complures alii Amnes confluunt. Fons Abanhi eſt *Barcenæ Lacus* ampliſsimus ſub Æquinoctiali jacens, in quo plures Inſulæ. Hic lacus eſt *Coloe Palus* Ptolemæi. Incolæ Chriſtianam religionem profitentur, eorumque Fidei articuli præcipui ſunt hi. Credunt in unum *Deum* Creatorem Cœli ac Terræ, in tres Perſonas diſtinctum. *Deum Patrem, Deum Filium* ex Patre ab æterno genitum: qui pro nobis carnem aſſumpſit mortuus eſt, & reſurrexit; & *Deum Spiritum Sanctum* ex Patre & Filio procedentem. Hæc ſumma eſt totius religionis. Vetus Teſtamentum cum Novo ſic conjungunt, ut ritus nonnullos Iudaicos & Chriſtianos ſequantur. Infantes omnes maſculos pariter & femellas, octavo ætatis die circumcidunt. Nullam tamen ſalutem circumciſioni adſcribunt, quam in ſola fide in Ieſum Chriſtum collocant. Sed ad quadrageſimum diem maſculos, ad octogeſimum vero femellas, niſi aliqua ægritudo feſtinationem deſideret, baptizant. Singulis annis Baptiſmum renovant, tam in adultis, quam in infantibus, proferentes hæc verba. *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti.* Hunc morem a Majoribus acceptum ſancte obſervant, non ut primum Baptiſmum extenuent, aut infirment, ſed ut a peccatis abſolutionem ſingulis annis conſequantur. Adminiſtrationem Cænæ Domini ſub utraque ſpecie obſervant, tam Laici, quam Clerici. Confirmationem & extremam Vnctionem neque pro Sacramento habent, neque uſurpare ſolent. Sabbathum æque ac diem Dominicum ab opere immune habent, veteri Chriſtianorum [illegible] Legis uſum illum maximum eſſe putant, ut peccata nobis oſtendat: ſervari vero a nullo mortalium poſſe excepto Ieſu Chriſto, qui eam pro nobis implevit, credunt. Sanctos quidem amant & venerantur, ſed non invocant. Mariam Chriſti Matrem magno honore afficiunt, non tamen adorant, neque opem ejus implorant. Conjugium Clericis & Presbyteris non minus quam Politicis permiſſum eſt. Omnem fornicationem & libidinem puniunt. Habent Patriarcham Eccleſiis præſidentem, Virum perſpectæ Probitatis, gravem bonæ Doctrinæ & provectæ ætatis: cujus munus eſt Eccleſiaſticos Status in unione conſervare, Eccleſiaſticam Diſciplinam tueri, ac rebelles excommunicare. Epiſcoporum, aliorumque Eccleſiaſticorum electio, penes ſolum Regem manet.

Flumina.

Incolarum Mores.

Congi Regnum.

Regio.
Situs.

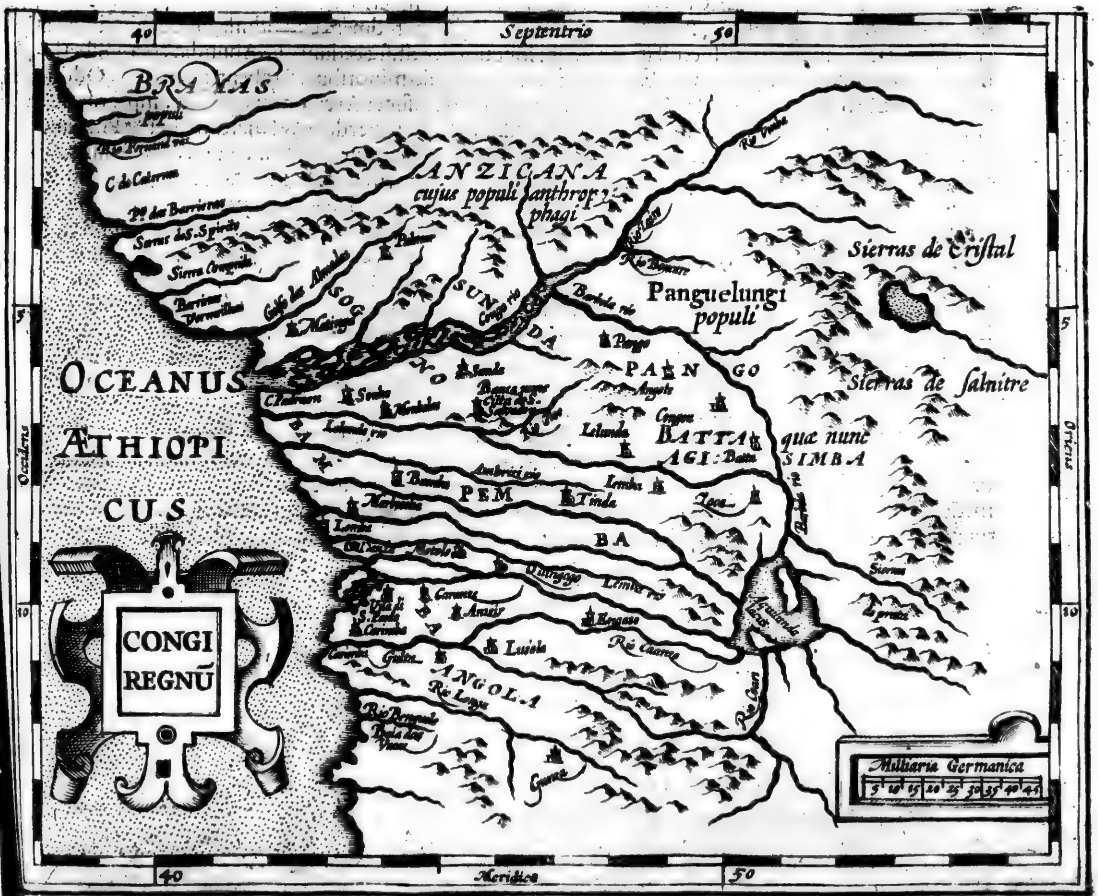
REgnum Congi, aliis *Manicongo* amplum potens & opulentum. A promontorio *S. Catharinæ* quod ſecundo gradu abeſt ab Æquinoctiali, Auſtrum verſus protenditur uſque ad Promontorium *Ledo*. Habetque ad Occaſum Oceanum Æthiopicum: ad Meridiem Montes Lunæ, & *Caferes* populos; ad Ortum Montem, a quo Fluvii emanant, qui in Nili fontes prolabuntur: & ad Septentrionem territorium Regni *Benin*. Mira hic Cœli clementia incredibiliſque Aeris temperies, hyeme atque æſtate nunquam ſævientibus. Abundat Regio Frugibus, Tritico, Milio, Oryza, Arboribus fructiferis. Palmarum plures habet ſpecies, unam quæ Dactylos producit, alteram quæ Nuces Indicas, tertiam ex qua Oleum, Vinum, Acetum, Panem conficiunt. Ex Arboris cacumine terebrato vel fiſſo, ſuccus quidam lacti ſimilis emanat qui initio dulcis, poſtea tractu temporis aceſcit. Ex Fructuum pulpa Oleum exprimitur noſtro Butyro haud abſimile, cujus uſus eſt in cibis, unctionibus, lucernis. Sunt & Caſsiæ, & Cedri magna copia. Nec deſunt in Hortis omnis generis Herbæ ac Fructus ut Pepones, Melopepones, Cucumeres, & ſimiles, præter alia genera quæ cum noſtris Europæ Climatibus non conveniunt. Omnis præterea hæc regio Metallorum dives eſt, etiam Argenti, imprimis circa *Loandam* Inſulam. Arborem etiam habet alibi *Enſada*, cujus rami tenuia quædam filamenta demittunt, quæ ubi terram attigerunt, ſoboleſcunt, exc[illegible]ne in Arbores, mira propagandi aviditate. Animalium varii generis hic ingens copia. Elephantum im[illegible] hic maximus proventus, quos vernacula lingua ipſi *Manzao* vocant, miræ magnitudinis, quorum dentes c[illegible]oras pendunt. Reperitur & Feræ genus, ipſis *Zebra* dictum, magnitudine & forma Mulæ inſtar. Mulæ autem genus non eſſe fœcunditas arguit: fœtum enim parit: habetque pellem a ceteris Animalibus diſsimilem: utpote trium diverſorum colorum faſciis variegatam: nigris nempe, albis & fulvis. Animal tantæ velocitatis atque feritatis, ut domari, neque ad Hominum uſum accommodari ullo modo poſsit. Adagium Luſitanis hinc fertur, *Velox ut Zebra*. Sunt & hic, ut alibi, Leones, Tigres, Vubali, Onagri, Lupi, Bulpes, Cervi, Lepores, Cuniculi, Simiæ, Chamæleontes, & Serpentum multa genera. Item Porci, Oves, Capri. At non habent Equos, Boves aut alia Iumenta humanis uſibus apta. Quare ligneis

Soli temperies.
Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Equis,

uod ſecun-
Ledo. Ha-
ios;ad Or-
erritorium
m ſævienti-
s habet ſpe-
cetum, Pa-
i initio dul-
bſimile, cu-
lortis omnis
uæ cum no-
Argenti, im-
nenta demit-
ate. Anima-
ula lingua ipſi
pſis *Zebra* di-
m enim parit:
egatam: nigris
uſum accom-
ones, Tigres,
multa genera.
Quare ligneis
Equis,

Equis,teſte Maphæo, utuntur.Cujus commentum tale eſt. Cantherio ſeu tigno dodrantalis ferme craſsitudinis, pedum octo longitudinis, Bubulum corium ad ſellæ amplitudinem extendunt,huic exhippio divaricatis cruribus Viator inſidet:Baiuli ſuccollāt duo,& ubi longum iter eſt,ſuccedunt alii.Abundat etiam Zibethis,Animalibus formam Felis noſtræ domeſticæ habentibus,ſed paullo minoribus. Habent autem in ſe Odoramenti genus quoddam pretioſi quod & *Zibethum* dicitur. Nutrit inſuper Aves omnis generis, inprimis Pſittacos virides & cinericios.Struthiones item,Pavones & Gallinas Indicas,Perdices & Anates:habet & Phaſianes,Columbas,Turtures,& minorum Avium quæ *Becca-fichi* Incolis dicuntur, infinitum numerum.Aquilarum præterea,Falconum,Accipitrum fringillariorum,Pellicanorum magnam vim. Sunt & multæ Ardez candidæ, *Aves Regiæ* dictæ, ac aliæ Gruibus ſimiles,quas Incolæ vocant *Flemminges*. Dividitur autem Regnum Congi in Provincias ſex,*Bamba,Songo,Sundi,Pango,Batta* & *Pemba*. *Bamba* littoralis eſt, ab Ambrizi flumine ad Coanzam uſque: regitur a variis Præfectis, quos ipſi *Mani* vocant. Primaria urbs eſt *Panza*,ſita in planicie quæ eſt inter fluvium *Loze* & *Ambrize*.Hic moratur Præfectus Provinciæ, diſtatque a Mari C.M.paſ. *Songo* ad flumen *Zaire* ſita eſt.Primaria urbs eſt *Songo*, in qua Præfectus hujus provinciæ agit. *Sundi* a *Congi* urbe ad fluvium uſque Zaire protenditur,Metallorumque variorum copia abundat.Incolæ ferrum ceteris præferunt, quod ex eo gladii,cultri,arma cudi poſsint:habent & zebelinos & Martes,aliaque Animalia quæ in ceteris quoque Provinciis inveniuntur. *Pango* a Septentrione Sundi contermina,a Meridie Batta,ab Occaſu Comitatu Congo, & ab Ortu montibus Solis terminatur. Vrbs primaria in qua Præfecti degunt Provinciæ cognominis eſt, diciturque *Pango*. *Batta* quinta Provincia:ejus fines ſunt a Septentrione Pango,ab Ortu extenditur ad montes Solis,& ad radices Montium Salnitri.Et a Meridie uſque ad Montem Bruſciato. Hiſce finibus *Batta* terminatur, atque urbs ejus primaria, in qua Princeps habitat,ſimiliter *Batta* dicitur. Sexta & ultima Provincia *Pemba* ſita eſt in meditullio Regni Congi. In hac ſita eſt totius Regni urbs primaria & Regia.Hæc hodie S.*Salvatoris* nominatur, olim vero dicta fuit *Banza*, quæ vox ſignificat Aulam in qua Rex aut Præfectus plerumque agit.Sita CIↃ

mill.

mill. paullo plus minus a mari in magno & excelſo Monte. Multis Fluviis regio ipſa irrigatur. Præcipuus eſt *Zaire* è lacu *Zembre* ortus. Latitudo quibuſdam locis eſt quinque milliarium: tantam autem aquarum vim in Oceanum Æthiopicum evolvit, ut x, atque interdum xvi milliaribus ſervet dulcedinem. Adverſo flumine ad v tantum Milliaria navigare licet: occurſantibus poſtea undis, magno impetu, quia è cataractis ruunt. In Fluminis Oſtio Inſulæ quædam ſunt, quibus per Vicarios ſuos Rex Congi imperat. Lembi illic ex arbore Licondo capaces cc Hominum. Crococilos capiunt, & Hippopotamos, & Piſcem, quem ipſi *Ambize Angulo* vocant, quingentarum librarum, eximii ſaporis, quem ſub pœna capitis Piſcatores ad Regem deferre coguntur. Et quêadmodum Flumina Piſcibus abundant, ſic etiam Sinus & Maria. Et potiſsimum quibuſdam Piſcibus quos vocant *Sardinas* & *Anchioves*, quorum tanta copia eſt, ut hiberno tempore ultro in littus ſaliant. Sunt & alia genera Piſcium delicatorum, ut Accipenſeres vulgo Sturiones, Mulli & hujuſmodi: ac Cancrorum magna copia: adeo ut maxima pars adcolarum maris iis vivant. Non deſunt Montes, inter quos altiſsimus Luſitanis, *La Sierra Complida*, hoc eſt, *Longus Mons*: *Mons Cryſtallii* ſic dictus a magna copia Chryſtalli quæ in eo reperitur: valde excelſus hic & incultus. Sunt & alii qui dicuntur *Sierras de Sol*, id eſt, *Montes Solis*, qui ſupra modum alti ſunt. Alii item qui dicuntur *Montes Salnitri*, quia in iis ingens hujus Mineralis vis: *Montes Cabambe*, ingentem Argenti vim proferentes, & alii: Incolæ & potiſsimum Bambæ proceri, robore corporis gladiatorio, vaſtis muſculis: geſtant grandes gladios, Heloeticis ſimiles, quos a Luſitanis coemunt. Vno ictu vivum Hominem medium diſſecare, aut Bovi vivo caput præſcindere, Ludus eſt. Fuere qui vas Vino plenum cccxxv librarum brachiis ſuis geſtarint. Monilia ſibi nectunt ex caudis Elephantorum. Ex hac Provincia talium Virorum xl millia colliguntur ad militiam Regis Imperio, quoties id uſus aut neceſsitas poſtulat.

Flumina. *Maria.* *Montes.*

Guinea cum Inſulis S. Thomæ, Principis & Anni boni.

GVINEA.

Regio. GVINEÆ Regnum eo tractu eſt, quo *Gangines* Æthiopes, de quibus apud Oroſium & Æthicum, teſte Ortelio. Incolis *Ghimi* dicitur. Regio Nigritarum eſt. *Nigritæ* dicuntur adcolæ fluminis Nigri, qui mediam regionem præterfluit Nili inſtar agros vicinos fœcundans. Creſcit hic, ut & Nilus menſe Iunio, totos dies XL quibus per regionem vicinam navigare licet. Ita limo obducta tellus miro proventu rerum luxuriat. Circa flumen planities amplæ, nulli Montes aut colles. Silvæ frequentes, quibus Elephanti paſcuntur. Crebri Lacus, qui ex Nigri inundatione dicuntur remanſiſſe. Aer ſaluberrimus, adeo ut morbo Hiſpanico laborantes, ſi in eam regionem proficiſcantur certo convaleſcant. Sermo Nigritis varius, pro Cœlo & Solo. Religio varia: Sunt in Mediterraneis Chriſtiani, Mahumetiſtæ, Gentiles. Maritimi vero omnes Idola colunt. Reges Nigritarum ſunt tres. *Tombuti*, *Borni*, & *Gaogæ*. *Gualata* etiam proprium Regem habent. Color omnibus nigerrimus. Ceterum *Guineæ* Regnum inter *Gualatam*, *Tembutum*, & *Melli* ſitum eſt, a *Situs.* Nigro flumine ad Oceanum uſq; Æthiopicum. Aer *Guineæ* noſtris corporibus noxius eſt, tum ob Cœli intem- *Cœli temperies.* periem, tum propter pluvias, quæ putredinẽ pariunt & Vermes. Eſt autem Hordeo, Oryza, Goſſypio, Auro, *Soli fertilitas.* Ebore: Ovibus item & Gallinis abundans. Eſt & Aromatis quoddam genus, ſapore piperi conforme, Luſitanis *Melegneta* dictum. Aliud item duplo efficacius Pipere Calicutiano, vocaturq; dictis Luſitanis *Pimienta del Rabo*, quod tamen vendere non licet, ne vulgare Piper prorſus ſordeat & vileſcat. Fructus alios præter Dactylos nul- *Animalium varietas.* los habet, ſed eos ex Numidia aut Gualata Incolæ perunt. Quadrupedum imprimis Elephantorum & Simiarum, Aviumq; ingentẽ habent copiam, præſertim vero Pavonum & Pſittacorum cinericiorum. Habent & minutas quaſdam Aves quæ ex arborum ramis pendulũ ſibi ipſę nidum ſingulari arte conſtruunt. Arcem, Opidum, urbem, non habent. Pagum unum duntaxat ampliſsimum, quem Principes, Sacerdotes, Doctores, Mercatores incolunt: ceteri ſparſim degunt. Circa *Caput Lupi Conzalvi* Incolæ Solem, Lunam, Terram adorant: hanc ſputo *Mores.* inquinare magnũ apud ipſos piaculum. Cutem ſibi ipſi conſcindunt potius quam ſcarificant, & poſtea unguento quodam colorato tingunt: bello ipſis, nobis ſtupendo ſpectaculo. Solutant Principem in genua prolapſi, *Victus.* manibus complosis: aliis inclamant *Fuio, Fuio, Fuio*. Inter prandendum potu abſtinent, pranſi bibunt vel Aquã vel Vinum è Palma. Palma hæc non ea quæ Dactylos ſeu Carvotas fert, ſed ab hac arbor diverſa, quovis anni tempore ſuccum emittens. Arboris truncum ſauciant, lachrymam inde manantem vaſe aliquo exceptam ad ebrietatem uſque hauriunt: quippe cum liquor is ſit Vino quovis etiam generoſo meracior. Color ei ſubcinericius, *Mignolum* vocant. Nec major eſt proventus arbori, quam binæ ternæve menſuræ intra diem naturalem.

Fert ea

icum , teſte
Nigri , qui
s menſe Iu-
s miro pro-
, quibus Ele-
nus , adeo ut
gritis varius,
aritimi vero
orium Regem
elli ſitum eſt,a
o Cœli intem-
ſſypio , Auro.
orme, Luſitanis
nienta del Rabo,
r Dactylos nul-
orum & Simia-
abent & minu-
cem , Opidum,
res, Mercatores
ant: hanc ſputo
poſtea unguen-
genua prolapſi,
bibunt vel Aquã
ſa , quovis anni
uo exceptam ad
lor ei ſubcineri-
iem naturalem,
Fert ea

Fert ea arbor fructum Olivæ triplici virtute pollentem: Oleum videlicet, ut odoris violacei, ſaporis olivæ: id ſi dapibus adhibitum fuerit, eas uti Crocus tingit, aut eo amplius. Viri juxta & Feminæ nudo capite incedunt: quibuſdam tegmen eſt ex corticibus arborum aut Nuce Indica confectum. Sunt qui ſuperius labrum ſauciatum habent, perque illud foramen & per nares Eboris fruſta adigunt, hoc ipſo ut opinantur, valde formoſi. *Veſtitus.* Alii ex interſtitio narium, aut è labris ebur geſtant, & conchas: quidam etiam pertuſo inferiore labro linguam tanquam per os alterum exſertant. Veſtimenta contexunt ex arborum libris, hiſque decore ſcilicet, verenda tegunt: ex iiſdem ſtoreis non ad uſum, ſed ad ornatum nexas gerunt Simiarum & Cercophithecorum pelles, cum Nola. Oculum alterum rubro colore tingunt, alterum cæruleo. Feminæ ditiores ingentes annulos ex ferro, ære rubro, aut ſtanno cruribus nectunt. Poſtremum in ſtupida & putida barbarie mirifice ſibi placent. Horum numi aurei ſunt nulla inſcriptione inſigniti: utuntur etiam numis ferreis in rebus vilioribus emendis.

Inſula S. Thomæ.

Regio & unde dicta. *Situs.* *Aeris qualitas.*

INSULA S. *Thomæ* ſequitur nunc explicanda: inventa a Luſitanis die feſto B. Thomæ, a quo etiam inditum loco nomen. Sub ipſo Æquatore ſita eſt forma pene rotunda. Ejus diameter eſt LX milliarium. Hæc cum detegeretur tota conſita erat proceris arboribus, quarum rami ſurſum creſcebant. Peſtem neſcit: Aer calidus, & ſalubris: pauci tamen Chriſtiani hic ad quinquageſimum ætatis annū pertingunt: ita ut prodigioſum foret inter illos cana barba aliquem videre. Indigenæ vero facile ad centeſimum annum vivunt. Dies noctibus ſemper æquales. Menſibus Martio & Septembri crebræ & denſæ pluviæ decidunt, quibus ſolum humectatur, cæteris menſibus rore copioſo recreantur Fruges. Solum ipſum Inſulæ tenax, lentum, colore ſubruffo. Frumentum, Vites, aut Arborem duriuſcula oſſa habentem non patitur: fert autem Melones, *Soli fertilitas.* Cucumeres, Cucurbitas, Ficus, Gingiberis & Sacchari inprimis ingentem copiam, adeo ut quotannis XL naves Saccharo onuſtæ ſolitæ fuerint ex hac Inſula alio exportari, proque Saccharo ſuo Vinum, Caſeum, Frumentum, Coria, aliaque ad vitam neceſſaria importari. Sed deſiit proventus iſte ex quo tempore vermiculi quidam arundinum radices perfodere cœperunt, adeo ut nunc vix VI naves Saccharo illic nato poſſint quotannis onerari. Liberaliter etiam Milium, Orizam, Hordeum præbet. Lactucas item, Braſsicas, Rapas, Betam, Petroſelinum, Herbas hortenſes magna luxurie profert. Præter has radicem quæ apud Indos creſcit in Inſula Hiſpaniola, quæ illic *Batata* dicitur. Nigri hujus Inſulæ dicunt *Ignamam*, ac plantant tanquam herbam eximiam eorumque vitæ neceſſariam. Cortex exterior nigri coloris eſt, interior albus forma oblonga, inſtar majoris rapæ, atque in radice plures ramos habet. Caſtaneas guſtu repræſentat: melior tamen & delicatior. Vulgo ſub cineribus aut prunis cocta, aliquando etiam cruda comeditur. Incolæ Hiſpani huc aliquot Olivas, Perſicos, Amygdalos, aliaſque arbores tranſtulerunt: quæ plantatæ pulcherrimæ quidem aſpectu fuere: ſed nunquam ullos tulerunt fructus. Eſt in hac Inſula Cancrorum mirificum genus, quod in terra Talparum

inſtar

inſtar degit, thalaſſii coloris: ſolum ſubvertens: hoc omnia longe lateque infeſtat, arrodit, abſumitque. Reperitur etiam in hac inſula Avium ingens numerus, Perdices, Sturni, Merulæ, Paſſeres virides modulantes, & Pſittaci. Vrbem in ea Luſitani condiderunt *Pavoaſam*, ad flumen, in qua ıↄcc familiæ creduntur habitare, præter Epiſcopum alioſque ordinis Eccleſiaſtici homines. Portum optimum amnemque ſaluberrimum habet. Ad piſcationes incitant in Mari omnis generis piſces. Imprimis vero res miranda eſt infinitum numerum Balenarum conſpicere, quæ in hoc, & in reliquis Africæ littoribus reperiuntur. In media Inſula mons eſt valde nemoroſus, qui perpetuo nubibus tegitur adeo denſis, ut ex Silvis aquæ manent rigandis Sacchari arundinibus ſufficientes; quoque Sol eſt ſublimior, eo magis Cœlum eſt circa Montem illum nebuloſum. Incolæ partim albi ſunt, partim nigri. Mirum quod narrant, nigros admodum Pulicibus, Pediculis & Cimicibus infeſtari: albos neque Pediculos, neque Pulices, neque Cimices in lectis habere.

Animalium varietas. *Vrbs Pavoſa.* *Mons.*

Inſula Principis.

HAUD procul inde, citra Æquinoctialem tamen gradibus pene tribus, *Inſula* eſt *Principis*. Hæc ex eo nomen traxit, quod *Principi* Portugalliæ hujus Inſulæ reditus eſſet aſsignatus. Satis culta eſt, & proventu Sacchari celebrata. Creſcit & in ea Palma, cujus ſupra mentionem fecimus, ex qua ſuccum eliciunt quo, ſitim levāt.

Vnde dicta. *Coli fertilitas.*

Anni Boni Inſula.

ANNI *boni* vel *de Annobon* Inſula, ſic dicta, quod ſub novi Anni auſpicia detecta fuerit. Ea ultra Æquinoctialem Auſtrum verſus pari intervallo ſita eſt. Inhabitata eſt: ſed ad ejus littora optimæ piſcationes fiunt: atque his locis Piſces volantes interdum apparent. Crocodilorum etiam hic ac venenoſorum Animalium incredibilis copia. Atq; hæc de *Guinea* & hiſce Inſulis, deque *Africa* hactenus dicta, ſufficiant. Libet autem adſcribere Coronidis quaſi loco, quod Æneas Gazæus Græcus Scriptor retulit in Theophraſto ſuo, ſive libro de animarum immortalitate, & reſurrectione mortuorum, Martyres ac Sacerdotes magnæ Libyæ, evulſa a Tyranno & exciſa ipſorum lingua, nihilominus clare locutos fuiſſe, ac annunciaſſe animo hilari ac magno Dei magnalia, quod obſtupefactum ſe vidiſſe & audiviſſe commemorat. Qui porro, quam ego attuli, plura petat, conſulat moneo ex veteribus Saluſtium in bello Iugurthino: Hannonis Africæ circumnavigationem apud Arrianum: & Iamboli, apud Diodorum Siculum: item Melpomenen Herodoti. Ex recentioribus Aloyſium Cadamuſtum: Vaſcum de Gama: Franciſcum Alvares, qui Æthiopiam periuſtravit: Ioannem Leonem qui omnium accuratiſsime eam deſcripſit: & Ludovicum Marmolium: item Livium Sanutum, & alios. De Nilo fluvio totius Orbis terrarum maximo, extant litteræ Ioannis Baptiſtæ Rhamuſi, & Hieronymi Fracaſtorii. Nos ad tertiam Orbis partem Aſiam pergimus.

Vnde dicta.

Nomina.

IN *Aſia*, ad quam nunc pervenimus, *Imperium Turcicum* primo loco occurrit. *Turcarum* meminit Mela libro primo: Eoſdem agnoſcit Plinius lib. VI. cap. VII. neque eſt dubium quin ab his & nominis & gentis originem traxerint illi, qui longe lateque hodie imperitant, ignavia & diſſenſionibus noſtris magni. Poſtellus putat eos Hebræis *Togarma* nominari: ſic etiam Benjamin Tudelenſis. Hi ſe ipſos *Muſulmannos* vocant, hoc eſt circumciſos, vel ut alii interpretantur, recte credentes. Turcæ vero appellari nolunt, ac nomen hoc contumelioſum apud ipſos habetur, cum lingua Hebræa exules Significet, vel ſecundum alios, vaſtatores.

Situs.

Ceterum *Othomanæ* ſeu *Oſmanidæ* familiæ *Imperium*, quod ſane ampliſſimum eſt, ac potentiſſimum, permultas Provincias, ac regiones Europæ, Africæ & Aſiæ complectitur. In Europa extenditur juxta oram maritimam Hadriatici Sinus a finibus Epidauri nunc *Raguſi* & totum Ægæum mare ambiens, ſimulque Propontidem, ac non minimam Ponti Euxini partem, ad Theodoſiam urbem in Taurica Cherſoneſo ſitam, quam nunc *Caffam* vocant, terminatur: quod ſpacium octo millia milliar: continet. In Mediterraneis vero protenditur a Iavarino Opido Hungariæ, Incolis *Rab*, ad Conſtantinopolim uſque in finibus Europæ ſitam. In Africa habet Turca univerſam oram maritimam ab Opido *Bellis de Gomera* uſque ad Sinum Arabicum, ſeu mare Rubrum, exceptis paucis locis Hiſpaniarum Regi ſubjectis. In Aſia etiam quam latiſsime ſeſe extendit.

Soli fertilitas.

Regio ut plurimum, Frumenti, Tritici, Hordei, Avenæ, Siliginis, Fabarum, Milii aliorumque Leguminum fertilis. Abundat Oriza, Lino, Goſsipio. Vineta quoque habet. Fert etiam magna copia Pepones, Melones, Cucumeres, Nuces, Poma, Pira, Mala Punica, Aurantia, Caſtaneas, Ficus, Ceraſa, alioſque Fructus: ſed non in omni Regno. Sunt enim loca, ut paſsim in Cappadocia & Armenia minori, ubi nihil horum (propter intenſiſsimum frigus) naſcitur. Venas item habet Auri, Argenti, Ferri, Aeris & Aluminis.

Animalium varietas.

Varii generis alit Animalia, magnamque Camelorum Mulorum & Pecudum copiam. Equi Turcici, Caneſque ferociſsimi imprimis probantur.

Imperium majorum.

Turcarum porro Imperio tale legitur fuiſſe initium. Primus illorum Imperator *Ottomannus* Tartarus fuit, miles magni Cham, homo audax, corporis viribus præ ceteris eximius. Hic prætextu injuriarum quarundam ſecedens a Tartaris, cœpit in Cappadocia Montes atque aditus inſidere. Habebat ini apud ſe equites XL: acceſſere tum prædæ ſpe, tum ſcelerum ſuorum conſcientia permoti multi alii; quor opera, quod antea clam inſtituerat, palam adgredi cœpit, occupavitque *Cappadociam*, *Pontum*, *Bithyniam*, *Pamphiliam* & *Ciliciam* regiones opulentiſsimas. Hæc geſta ſunt circa annum Domini CIↃ CCC. Huic ſucceſsit filius *Orchanes*. Hic a patre acceptum Imperium iiſdem artibus, ſed majore opum vi & divitiarum copia ſervavit auxitque: uſus imprimis oportunitate Chriſtianorum inter ſe animis diſſentientium: quo factum eſt, ut *Myſiam*, *Lycaoniam*, *Phrygiam*, *Cariam* viribus ſuis domuerit, *Nicaam* obſederit ceperitque; Regnum ſuum & ad Helleſpontum uſque protenderit. Contendebant eo tempore inter ſe Palæologi cum Catacuzeno

Ratu

minit Mela li-
inis & gentis
magni. Po-
ſulmannos vo-
nt, ac nomen
s, vaſtatores.
um, permul-
xta oram ma-
alque Propon-
o ſitam, quam
s vero proten-
itam. In Africa
n, ſeu mare Ru-
ndit. Regio ut
um fertilis. A-
nes, Cucumeres,
ed non in omni
(propter inten-
generis alit Ani-
ferociſsimi im-
perator *Ottoman-*
Hic prætextu in-
. Habebat ini
ulti alii; quor
m, *Bithyniam*,
ccc. Huic ſuc-
vi & divitiarum
tium: quo factum
eritque; Regnum
um Catacuzeno.
Ratu

Ratus autem quod res erat, fore ut ſi huic faveret in Europam accerſeretur, trajecit, & viam poſteris ſtravit Europam divexandi. Sub finem vitæ infeliciter cum Tartaris decertans occubuit, poſtquam regnaſſet annos unum & triginta. Huic ſucceſsit Filius *Amurathes*, egregius ſimulandi & diſsimulandi artifex, robore animi, laborum tolerantia, diſciplina rei militaris Majoribus haud inferior. Hic contentiones illas, de quibus dictum eſt, inter Græcos diſsimulando fovit: quibus bello feſsis & exhauſtis, Genuenſium navibus conductitiis uſus (hominum perfidiam & avaritiam vide) ex Aſia in Thraciam ſuperato Helleſponto trajecit. Anno CIϽ CCCLXIII, *Callipolim* in Cherſoneſo ſitam occupavit, quam magna ſtatim Thraciæ pars ſequuta eſt. Poſtea devicit *Myſiam*, *Beſſos*, *Triballos*. Denique quum expugnata *Adrianopoli* Serviæ Bulgariæque inhiaret, a Servio Lazari *Serviæ* Deſpotæ olim Clienteque in prælio ceperat, pugione confoſſus, periit. Libreos reliquit *Solimannum* & *Baiazetem*: *Baiazetes* Fratre interempto rerum potitus, Thraciam omnem vincere inſtituit. Vir erat ingenio acri, & maximarum rerum cupido: in rebuſque capeſſendis audax, in adminiſtrandis ſolers, in laboribus perferendis indefeſſus, in occaſionibus proſpiciendis acutus & ſagax, in exequendis conſtans. Igitur Thracia omni ſuperata, animum ad Conſtantinopolim adjecerat: ſed primum Theſſaliam, Macedoniam, Phocidem, Atticam occupare viſum eſt, *Myſios* quoque (qui hodie Servii) *Illyricos* (qui Boſnenſes) & *Triballorum* (qui Bulgari dicuntur) partem reliquam Principe Bulgariæ interfecto ſubegit. Iamque Conſtantinopolim totos annos octo obſederat, quum Hungarorum Gallorumque (quos Imperator eo nomine in Italiam profectus accerſiverat) adventantium copias reformidans, relicta obſidione, ad Nicopolim iis occurrit: Congreſſus victor evaſit cæſis captiſque magna ex parte Gallorum Ducibus. Quo rerum ſucceſſu elatus *Baiazetes* rurſus Conſtantinopolim contendit, eamque biennii obſidione fatigavit: jamque actum erat de obſeſsis, niſi *Tamerlanes* magnus Tartorum Cham igni & ferro Aſiam totam depopulari, urbes vaſtare, prædas agere inſtituiſſet, cujus ille ſubito terrore evocatus, in Galatiæ & Bithyniæ finibus aciem inſtruxit. Pugnatum eſt acriter in multam noctem. At Bajazetes impar viribus ſuperatur, & captus aureiſque compedibus vinctus in cavea per Aſiam traductus eſt. Tandem dimiſſus in Aſia inglorius paullo poſt diem obiit, poſtquam regnaſſet annos XIII, menſes VI. Filios reliquit *Calapinum*, *Moyſen*, *Mahumetum* & *Muſtapham*, *Calapinus* ſubito extinctus eſt: Filius ejus Orchanes a Moyſe patruo interemptus, ipſe etiam Moyſes a Fratre Mahumeto. Hic *Valachiam* *Macedoniamque* omnem devicit, ſignaque Turcica ad Ionium uſque pelagus promovit: regiam conſtituit Adrianopoli, & poſtquā imperaſſet annos XVII è vita exceſsit, anno Domini CIϽ CCCCXXII. Hinc *Amurathes* ſecundus Imperium adeptus eſt. Hic Genuenſium ope in Thraciam delatus Patruum ſuum Muſtapham cui Græci magis favebant, bello vicit. *Theſſalonicam* urbem antiquam, & tum temporis amplitudine, amœnitate, opibus, ſituque illuſtrem, quæ tunc a Venetis tenebatur, evertit, *Cyprum*, *Epirum*, *Ætoliam* ſubegit. Quumque intelligeret rebus ſuis ſtabiliendis, Chriſtianorum vero debilitandis magnopere ſibi Georgii Deſpotæ

Serviæ

Serviæ Domini amicitiam prodeſſe poſſe, eam modis omnibus ambiit, ducta inſuper ejus Filia in uxorem. Hac & ſuis viribus fretus, Belgradum oppugnare aggreditur. Periere in obſidione VII Turcarum millia. Succeſsit huic *Mahumetus* ſecundus. Hic Fratris nece tyrannide ſtabilita, *Conſtantinopolim* expugnavit anno CIↃ CCCCLIII, penultima die Maii. Biennio poſt Belgradum ſe contulit, ſed multis ibi ſuorum interemptis, ipſe ſaucius diſcedere coactus eſt. Poſtea *Bulgariam* occupavit. *Dalmatiam* & *Croatiam* cum *Raſcia* omni. *Trapezuntem* etiam expugnavit & *Mytilenen* cum aliis quibuſdam Maris Ægæi inſulis. *Eubœam* cepit, & *Theodoſiam* nunc *Capham* urbem Genuenſium devicit. Præfuit imperio annos XXXII. *Baiazethes* II bellum cum Venetis geſsit: eiſque *Naupactum*, *Methonam*, *Dyrrachiumque* abſtulit, *Dalmatiamque* omnem depopulatus, veneno interiit. Hujus filius *Selymus* imperium invaſit. Hic *Alcairo* munitiſsima Ægypti urbe expugnata, Sultanoque cæſo, Alexandriam, totamque Ægyptum ſuo ſubjecit imperio: Damaſcum cepit. *Solymannus* unicus Selymi Filius, patri ſuffectus eſt. *Belgradum* cepit propugnaculum non Hungariæ ſolum, ſed totius etiam Orbis Chriſtiani. Idem *Rhodum* devicit, *Strigonium* & *Budam*, aliaſque Vrbes expugnavit, Viennam Auſtriæ obſedit, tandemque ad Zygethum periit anno Imperii ſui XLVII. Sequutus eſt *Selimus* ſecundus, qui inducias Maximiliano fecit annorum VIII, *Cyprum* Venetis ademit. Tunetum & Gouletam occupavit, obiitque anno CIↃ IↃLXXV. Huic *Amurathes* ſucceſsit, & huic *Mahumethes* III, qui parricidio interemptis Fratribus XVIII Imperium auſpicatus eſt, & adhuc pœnis reſervatur. In his Ditionibus quatuor habet Vrbes opulentiſsimas, *Conſtantinopolim*, *Alcairum*, *Alepum*, *Tauriſum*. *Conſtantinopolis*, quondam *Bizantium*, de

Vrbes.

qua in Thracia diximus. *Alepum* maxima Syriæ Vrbs. Emporium celeberrimum, & quaſi centrum, quo mercimonia Aſiæ undique confluunt. *Tauriſium* vel *Tauris*, ampliſsima quondam Imperii Perſarum civitas, quibus, noſtro ævo erepta eſt. *Alcairum* vel *Cairum* inter omnes Africæ Civitates principatum obtinet. Non enim alia ulla eſt, quam non longo intervallo poſt ſe relinquat. Maxima Turcis cura exſtruendi ſpatioſas Meſchitas ſive Templa, & Carbarſara ſive Xenodochia, adhæc Balnea, Aquæductus, Pontes, Vias, aliaque publici operis,

Opera publica. & privata.

quæ ſane omnia ſpectabilia ſunt apud Turcas, & præclara. D. Sophiæ Templum in Vrbe Conſtantinopoli pulcherrima eſt omnium ſtructura, quæ adhuc permaneat, ſcribente Bellonio, longeque ſuperat Romani Pantheonis ſtructuram. Regium Turcæ Palatium ac multa vetuſta Monimenta, ne prolixior ſim, prætereo. *Ottomanorum* Regimen eſt prorſus Deſpoticum. Turcarum enim Imperator adeo abſolute Dominus omnium rerum, intra fines ſui Dominii contentarum eſt, ut Incolæ, ſe ipſius Mancipia, non ſubditos nuncupent: nec quiſquam ſui ipſius, multoque minus, domus quam inhabitat, aut agri quem colit, Dominus eſt: exceptis aliquibus familiis in Vrbe Conſtantinopoli, quibus præmii loco, & privilegio, id conceſſum a Mahumete II fuit.

Regio & unde dicta. PROVINCIA hæc Syriæ longe celeberrima olim *Terra Chanaan* dicta fuit, a *Chanaan* filio Cham, qui communis diſceſsionis neceſsitate pulſus eam tenuit: *Terra* item *Promiſſa* ſive *Promiſſionis*, quod Patribus Abrahæ, Iſaac & Iacob a Deo promiſſa eſſet. Hæc ipſa veteribus Incolis ex ea pulſis, atque Iſraelitis in eorum locum ſubſtitutis, *Iſrael & Iudæa* cœpit appellari. Ptolemæus & alii *Palæſtinam* nuncupant, a *Palæſtinis* populis magni nominis qui in Sacris literis *Philiſtim* vocantur: Chriſtiani *Terram Sanctam*. *Situs.* Regio hæc in umbilico Orbis conſtituta, inter Mare Mediterraneum & Arabiam, qua ex parte Montibus fere continuis natura ultra Iordanem fl. vallatur: atque ab Ægypto incipiens, ut vult Herodotus, vel, ut alii, a Sirbonis lacu, uſque ad Phœniciam porrigitur. Ab Oriente autem Syriam & Arabiam: a Meridie deſertum Pharan & Ægyptum: ab Occidente mare Magnum ſeu Mediterraneum: a Septentrione vero Libanum montem, fines habet. Ejus longitudo ad Septentrionem a Civitate Dan ad radicem Montis Libani ſita (quæ poſtea Cæſarea Philippi & Paneas dicta eſt) verſus Meridiem porrigitur, & uſque ad Berſebach Civitatem in Tribu Simeonis contra deſertum magnum ſitam, plus minus LXVII conficit milliaria, ſingula unius horæ itinere commenſuranda. *Aeris qualitas. Soli fertilitas.* Latitudo vero, quæ ab Occidente a Mari magno in Orientem ad Iordanem uſque ſumenda, quibuſdam locis XVI, quibuſdam XVIII milliaria complectitur. Inter omnes vero regiones quæ ſub Cœlo ſunt ob Aeris ſalubritatem Cœlique temperiem imprimis commendatur, in qua nec rigor eſt nimius hyemis, neque æſtatis ardor. Imprimis autem ob Soli ubertatem, Frugum omnis generis abundantiam, atque aliarum omnium rerum copiam, quæ res tum ad hominum vitam ſunt neceſſariæ, tum etiam earum, quæ hominibus ſolent eſſe in delitiis, apud Scriptores tam ſacros quam prophanos maximis eſt celebrata laudibus. Moſes de hac ita Iſraelitis eſt vaticinatus Deutero. VIII. *Ecce Dominus Deus tuus introducet te in regionem bonam & amplam, cujus aquæ, torrentes, & fontes abyſſi exeunt ex planitiebus* & *montibus, terram Tritico & Hordeo abundantem, Vitibus, Ficubus Malis Punicis, Palmis: terram Oleo & Melle affluentem, in qua pane tuo abſque penuria veſcaris: terram cui pro lapidibus eſt Ferrum, & cujus ex Montibus Æs effodias: terram Lacte & Melle manantem: terram quam Deus tuus procurat, cui divinitus proſperitas eſt collata, ut fertilitate omnes alias terras ſuperet, ac Paradiſi Dei ſit adſimilis.* Longum foret reliquorum, Ioſephi, Plinii encomia quibus miram hujus terræ commendant fertilitatem commemorare. Videndus de his oculatus teſtis Brocardus. Ex his vero quæ ad vitæ delitias, vel Medicinæ uſum faciunt, præcipue commendatur *Balſamum*, huic olim Orbis parti generoſiſsimum uni a Deo conceſſum, quo nunc caret. *Aromata*, *Maſtix*, ac duo *Nucum* genera, alterum *Amygdala* Latinis dictum: alterum vero quod optimum in ea regione eſt, Græcis & Latinis *Piſtacea* dictum. In Montibus etiam Ferrum atque Æris Metalla ecfodiuntur.

Aqnis

, filio Cham,
ſſionis , quod
pulſis , atque
læſtinam nun-
i *Terram San*-
x parte Mon-
it Herodotus,
abiam: a Me-
Septentrione
radicem Mon-
& uſque ad Be-
onficit milliaria,
no in Orientem
tur. Inter om-
mmendatur , in
Frugum omnis
tam ſunt neceſ-
uam prophanos
e Dominus Deus
iebus & montibus,
& Melle affluen-
bus Æs effodias:
ta , *ut fertilitate*
, Plinii encomia
latus teſtis Bro-
datur *Balſamum*,
a , *Maſtix* , ac
n in ea regione
lla ecfodiuntur.
Aqnis

Animalium varietas.

Imperium majorum.

Aquis dulcibus & amœnis paſcuis abundat: Pecoribus, Armentiſque frequens, Lactis copia, & bonitate nulli concedens. Aprorum item, Capreolorum, Leporum, perdicum, Coturnicum, ac aliorum ejuſmodi Animalium & Avium optima hic venatio. Lupi, Cervi, Leones, Vrſi, & Cameli innumeri inveniuntur. *Terra* autem *Chanaan* Regna Regeſque habebat triginta & unum, præter Sydonios & Palæſtinos maritimos, cum ab Iſraelitis occupata atque obtenta fuit, maxima antiquorum cultorum parte vel interfecta vel depulſa. Ipſi vero *Iſraelitæ* ſub *Ducibus* fuerunt annis circiter quadringentis & quinquaginta uſq; ad Samuelem Prophetam. Quorum non fuit ſucceſsio ex certa ſtirpe, aut electio certi Senatus, ſed velut *Ariſtocratia* Seniorum in ſingulis Tribubus. Poſt mutata fuit forma hæc gubernationis a Deo inſtituta in Regnum, populo id flagitante, ac multos annos duravit hæc Politia. Succeſſu tamen temporis multas calamitates paſsi ſunt Iſraelitę, donec tandē omnino regno ſunt exuti. Varias enim mutationes expertam hanc gentum, multiſque bellorum tempeſtatibus agitatam fuiſſe, vel gentis ingenio Imperium nec ſuum nec alienum ferente, vel peccatis eorum divinam iram provocantibus, vel exteris regionem feliciſsimam appetentibus, ſacræ & prophanæ Hiſtoriæ nobis teſtantur. Victi aliquoties, aliquoties in duram ſervitutem exportati, nec ſecundis nec adverſis rebus idonei fuere. Experti jugum modo vicinorum, modo remotiſsimorum populorum, *Ægyptiorum*, *Chaldæorum*, *Medorum*, *Perſarum*, *Macedorum*, *Romanorum*: nec deſtiterunt unquam ſeditioſis conſiliis ſeque ſuamque Rempublicam omnem peſſundare, donec ipſum *Filium Dei* humani generis Servatorem, nefariis manibus (quo nullum ſcelus altius eniti potuit) cruci affixerunt. Ex eo ſequutus longa ſerie novus malorum ordo. *Titus Veſpaſianus* Iudæa devicta, Hieroſolymis captis, multis Iudæorum millibus in captivitatem abductis, pluribus occiſis fame, peſte, igni, gladio, Templum & quidquid ſacri aut prophani erat, vaſtavit diruitque, anno a Chriſto nato LXXIII: quod ipſe in terris agens futurum ante prædixerat. Vrbem reſtituit Ælius Adrianus: mutata nonnihil loci regione: Ac Templum vetus Salomonis diſsipatum dirutumque jacuit uſque ad annum CCCLXIII, quo Iulianus Apoſtata Iudæis illius inſtaurandi copiam fecit: qui tamen miraculo territi a cœptis deſtiterunt. Anno IↃCXV *Choſroes Perſarum Rex* urbem cepit, & in ea nonaginta millia hominum trucidavit: ſed ab Heraclio ſuperatus & captus pœnas dedit. Anno IↃCXXXVI *Haumar Saracenorum Princeps* Iudæam omnem ſibi ſubjecit, manſitque totos quadringentos quinquaginta annos ſub Saracenorum poteſtate. Anno autem CIↃXCVII quum Concilio Claremontano decreta eſſet ſub Vrbano II, ſacra profectio [illegible]andæ Terræ Sanctæ gratia, *Gotofredus Bulioneus* coactis Chriſtianorum copiis ampliſsimis (dicuntur enim CCC fuiſſe peditum millia, C millia equitum) Saracenos expulit. Anno CIↃCLXXXV, *Saladinus Perſarum Rex Saracenos* reſtituit. Haud multo tamen poſt rurſum invaſere Chriſtiani. Iterumque *Saraceni* anno CIↃCCXVII, donec poſt varias mutationes *Turcæ* eam omnem occupaverunt anno CIↃIↃXVII. Complectitur hæc *Idumæam*, *Judæam*, *Samariam*, & *Galilæam*. *Idumæa* initium trahit a Caſsio monte, vel ſecundum alios a Sirbonis lacu & verſus Ortum ducitur uſque ad Iu-

dæam

dæam. In ea ſunt hæ civitates *Mareſa*, *Rhinocorura*, *Raphia*, *Anthedon*, *Aſcalon*, *Aſotus*, & *Gaza*. Iudæa Palæſtinæ pars longe celeberrima, ſita inter mare Mediterraneum & lacum Aſphaltitem, atque inter Samariam & Idumæam. Nomen ei potiſsima Tribus *Iuda* indidit, in qua urbes & opida plurima fuerunt: ſed omnium clariſsima *Hieruſalem* Iudææ Metropolis toto Orbe celeberrima. Tempore Ptolemæi *Ælia Capitolia* dicebatur, hodieque a Barbaris incolis *Coz* ſeu *Godz*, aut *Chutz* dicitur. Præter Hieroſolymam in Iudæa ſunt etiam alia Opida, ac loca celebria, ut *Jericho*, *Joppe* quæ nunc *Jaffa*: *Turris Stratonis* poſtea nuncupata *Cæſarea*, *Betlehem*, *Chebron* ſive *Hebron* prius *Arbee*, & *Mambre* & *Cariatharbe*, hoc eſt civitas quatuor virorum. Et trans Iordanem *Macherus* Opidum & caſtrum munitiſsimum. Hic etiam fuere *Sodoma* & *Gomorra* quæ ob flagitia & ſcelera funditus ſubverſa ſunt. Sequitur *Samaria* media inter Iudæam & Galilæam ſita. Nomen ei a Metropoli cognomine, quam *Amri* Rex Iſrael condidit, nunc *Sebaſte* dicitur: Opida hic ſunt *Sichem* poſtea *Neapolis*, *Capernaum*, *Bethſaida*, *Chorazin*. *Galilæa* ſita eſt inter Montem Libanum & Samariam. Hæc in Superiorem & Inferiorem dividitur. Superior, aliter Galilæa gentium dicta, Tyro contermina. Inferior ſita ad mare Tiberiadis vel Genezareth. Vrbes in hac ſunt *Naim*, *Cana*, *Nazareth* & *Gadara*. Cæterum tota regio inter duo Maria & Iordanem flumen ſita, Lacus non paucos habet, eoſque qui navigabiles ſunt, & optimis abundant piſcibus. Fluvius vero *Jordanis* qui Hebræis *Jarden*, hanc regionem quam longa eſt ſecat. Hic ut ſcribit Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul a ſe diſsitis *Jor* ſcilicet & *Dan* bicornis erumpit, alterum cornu *Jor*, alterum *Dan* vocant adcolæ, conjuncti efficiunt *Jordan* vel *Iordanem*. Montes præcipuos habet *Hermon* ad Orientem & *Tabor* ad Occidentem, eoſque maximos & editiſsimos, quorum alii vel brachia, vel partes, vel ramenta ſunt. *Ebal* enim *Bethoron*, & *Miſpa* ſive *Maſpha*, & *Betel* ad *Hermon*; *Gelboe*, *Gerizim*, *Sarona*, & poſtremus ac mari proximus *Carmel* ad Tabor referuntur. Sunt & iſti, *Mons Sion*, *Moriah*, *Olivarum*, *Calvaria*, & alii. Silvis etiam Lucis & Nemoribus ſuperbit. Multa etiam hic & potiſsimum Hieroſolymis præclara ædificia. Ex iis vero operibus quæ præcipua antiquis & recentioribus temporibus in urbe fuiſſe commemorantur, primum fuit *Mons Domus*, & *Iebuſæorum* Arx, ad quam jam dirutam arca Domini a davide Rege aſportata fuit, in eoq; loco manſit, quoad Templum a Salomone conſtructum conſecratumque fuit: cujus loci veſtigia nunc exſtant, ubi & Chriſtus Paſcha cœnaſſe perhibetur. Ibidem Davidis Regumq, Iudæ monumenta viſuntur. Fuit etiam *Domus David*, quæ hactenus *Turris David* nomine appellata conſervatur. *Mello* etiam reliquiæ ſunt certis ruinis ad Montis Moriah extrema conſpicuæ, Imprimis autem memorandum Templum Salomonis celeberrimum, quod ſpatio ſeptem annorum centum & quinquaginta millium Hominum continua opera abſolvit. De cujus magnificentia in lib. I Regum cap. VI & VII, & Chron. lib. II cap. III & IV abunde legere eſt. De legibus & inſtitutis brevitati ſtudentes nihil adjiciemus, Lectores ad libros Moſis, Exodum, Leviticum, Numeros & Deuteronomium remittentes.

Urbium nomina

Lacus & Flumē Iordanis.

Montes.

Silvæ.

Opera publica.

Aſia Minor, quæ nunc Natolia.

Regio & unde dicta.

ASIA cui nomen a Magna *Aſia* contigit, & ad ejus differentiam *Minor* cognominata eſt, hoc loco deſcribenda: ſic eam Romani quum Provinciam facerent, a Continentis nomine vocavere. Hodie Turcis *Natolia* aut *Anatolia* nominatur, quaſi plagam Orientalem dicas, a Græca voce *Anatolia*, quæ Orientem ſignificat, ut Petrus Bellonius in peregrinationum ſuarum doctiſsimis obſervationibus docet. Hanc etiã ſubinde a recentioribus *Turciam Majorem* nuncupari videmus. *Turciam Novam* a noſtris, a Barbaris vero *Rom* dici tradit Marius Niger: eam partem nempe quæ verſus Septentrionem Bithyniam, Galatiam & Cappadociam complectitur. Auſtralem autem tractum in quo Lycia, Cilicia & Pamphilia ſunt, *Cottomanidiam* nuncupari.

Situs.

Termini ejus ſunt, ab Oriente Euphrates fluvius, a Meridie Mare Mediterraneum; ab Occaſu Mare reſpicit Ægeum, ſeu Archipelagum Græciæ: a Septentrione Ponto Euxino ſeu Mari Majori abluitur. Complectitur itaque totam illam Cherſoneſum, quæ inter Euxinum & Cilicium, Pamphiliumque pelagus protenſa eſt. Ejus latitudo ex traditione Plinii CC circiter mill. paſſ. ab Iſsico ſcilicet ſinu, nunc *Golfo de Lajazzo*, & Amanicis portis uſque ad Trapezuntem quæ eſt in ora Ponti, in quo quidem cum Herodoto conſentit, qui ait Iſthmum Aſiæ minoris eſſe iter quinque dierum expedito viatori.

Cœli temperies. Soli fertilitas.

Terra cui nulla clementia Cœli: bonitate felicitate ve Soli præponenda. Quod Cicero teſtatur his verbis: *Ceterarum Provinciarum vectigalia Quirites, tanta ſunt, ut iis ad ipſas provincias tutandas vix contenti eſſe poſſimus: Aſia vero tam opima eſt & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine paſtionis, & multitudine earum rerum quæ exportentur, facile omnibus terris antecellat.* Fuit ergo olim frugiferis campis, copioſis paſcuis, Auriferiſque Amnibus abunde dives. Præterea quicquid ad bene beateque vivendum deſiderari poteſt habet, aliena non cupit, ſuis ſatis contenta. Vinetorum & Olearum fertilitato nulli poſtponenda. Hoc tamen unum in ea malum, nuſquam in Orbe toto tam aſsidui terræ motus & tam crebræ urbium everſiones: quemadmodum Tiberio Cæſare imperante civitates in Aſia XII una nocte concidiſſe, author eſt Plinius lib. II.

Imperium majorum.

In hac *Aſia* Regna olim fuere maxima *Trajanorum*, *Croeſi*, *Mithridatis*, *Antiochi*, *Paphlagonum*, *Galatarum*, *Cappadocum*, aliorumque. Fuit autem primum a *Cyro* Perſarum Rege occupata, deinde a Macedonibus, & ab Alexandri Ducibus una cum Syria, Ægypto ac Babylonia mire fuit diviſa, poſt a Romanis ſpoliata, ac poſtremo a Turcis vaſtata, miſereque perdita, & ad maximam tenuitatem redacta, ut nihil nunc memoratu dignum fere habeat: totaque Imperatoris Turcici tyrannidi ſubeſt. Nulla hic datur Nobilitas ex antiquitate Sanguinis, aut Stẽmatis, ſed omnes ęquales ſunt & a

Turcarum

oc loco de-
odie Turcis
quæ Orien-
bus docet.
,a Barbaris
Galatiam &
tomanidam
Occaſu Mare
ar. Comple-
protenſa eſt.
, & Amanicis
ait Iſthmum
e felicitate ve
, *tanta ſunt*, *ut*
tate agrorum,
omnibus terris
dives. Præte-
ntenta. Vine-
Orbe toto tam
nte civitates in
xima *Trajano-*
uit autem pri-
m Syria, Ægy-
ereque perdita,
eratoris Turci-
quales ſunt & a
Turcarum

Urbes.

Turcarum Imperatore mancipiorum loco tenentur, qui hic ſuos *Beglerbeios* & *Sangiacos* habet in diverſis Regionibus & Provinciis. Habet autem *Natolia* Regiones iſtas, *Pontum*, *Bithyniam*, *Aſiam proprie dictam*, *Lyciam*, *Galatiam*, *Pamphyliam*, *Cappadociam*, *Ciliciam*, & *Armeniam minorem*. *Pontus* & *Bithinia* olim Sagari amne interfluente diſtinctæ, poſt in unam Provinciam redactæ ſunt, quæ hodie *Burſia* vel *Becſangial* vocatur. Hoc Mithridatis quondam Regnum fuit: Vrbes celebriores erant, *Chalcedon*, *Nicomedia Ceraſus*, *Pruſa*, ad montem Olympum, ante captam Conſtantinopolim Imperatorum Turcicorum ſedes. *Nicaa* & *Heraclea* Ponti. *Aſia* proprie dicta nunc vocatur *Sabrum* vel *Sarcum*, ab Ortu Galatia, a Septentrione Ponto & Bithynia terminatur: Cætera Mari adluuntur. Habet in ſe *Phrygiam*, *Lydiam*, utramque *Myſiam*, *Cariam*, *Æolidem*, *Ioniam*, & *Doridem*. *Phrygia* duplex eſt, *Major* & *Minor*. *Major* Orientem ſpectat, in ea Vrbes paucæ, plures Vici, in ea eſt *Midaium* urbs juxta Sangarium, a Mida, cujus Regia hic fuit nomen ſortita. Eſt & *Apamaa* urbium Phrigiæ maxima, non procul a Mæandro. *Docymaum* Opidum & *Synnada* urbs. Eſt & *Peſſinus*. In *Minore Phrygia* ſive *Troade* fuere *Ilium* & *Troja*, decantatiſsimis Homeri & Virgilii verſibus nota. *Pergamus* quã ex Arce in ampliſsimam urbem Attalus Rex novis exſtructionibus auctam mutavit: patria *Apollodori* Rhetoris, & *Galeni*. Inter Troiæ ruinas etiamnum marmorea ſepulchra, murorum fundamenta, Turrium rudera, Coloſſos portarum fragmenta exſtare, teſtis eſt omni exceptione major Bellonius. Eſt in eodem tractu *Sigeum* promontorium & Opidum, in quo Achivorum ſtatio & Achillis tumulus. *Lydia* quæ & *Mæonia* urbem habet *Sardeis*, Crœſi regiam. *Myſia* ad Helleſpontum Troadi contermina fuit. In hac *Lampſacus* urbs Pariorum Colonia, & *Abydus* Meleſiorum. *Caria* inter Ioniam & Lydiam ſita eſt, hujus Metropolis olim *Miletus*, quam nunc *Malaxo* dici putant. Falſo: nam hæc Veterum eſt *Mylaſſa*, quam Plinius vocat urbem liberam lib. v cap. XXIX.. Eſt & hodie *Magneſia* juxta Mæandrum. In littore fuere *Ionia* prope Chium Inſulam in qua celebris illa quondam urbs *Epheſus*. *Æolis* inter hanc & Lesbum, cujus urbes littorales *Myrina*, *Cuma*, nunc *Castri*, & *Phocaa*, nunc *Foglia Vecchia* dicta. *Doris* ad Mare Carpathium in Cherſoneſo cujus urbs primaria fuit *Halicarnaſſus*, patria Herodoti & Dionyſii Hiſtoricorum, & Regia *Mauſoli*. *Gallatia* quæ & *Gallogræcia*, nomen habet a *Gallis*, qui Græcis mixti olim loca ea coluere, quæ ad Pontum Euxinum ſita ſunt, inter Pontum & Cappadociam. Vrbes in ea, *Ancyra*, nunc *Anguri*: celebris pannis undulatis, qui ex Caprarum villis eo loco texuntur, *Sinope* Mithridatis patria: *Amiſus*, nunc *Simiſo* dicta. In hac Regione eſt *Paphlagonia*, hodie *Roni* dicta. *Cappadocia* quæ nunc *Amaſia*, a Galatia ad Antitaurum protenditur: ad Meridiem Cilicia eſt: ad Septentrionem Pontus Euxinus. Longitudo eſt amplius CCCCL mill. Paſſ. Hic in campis Themiſcyriis Amazonum olim florentiſsima Regna fuere: quas Titianus, ut eſt apud Iſidorum, venuſte & eleganter vocavit unimammas.

Vrbes

Vrbes ſunt *Trapezus*, *Themiſcyra*, *Amaſia*, Strabonis patria, *Iconium* & *Maza*. *Lycia* Cariæ proxima eſt, urbes præcipuas habet *Pataram* & *Telmeſſum*. Pamphylia ſequitur ſolo fluvio Cataracte a Lycia diviſa. In ea urbes fuere *Sida*, *Attalia*, & *Aſpendum*. Hæc cum *Cilicia* hodie uno nomine dicitur *Caramania*. Ciliciæ metropolis hodie eſt *Hama*, veteribus *Tarſus* dicta, *D. Pauli* patria, vetus litterarum ſedes ad amnem Cydnum. Strabo ejus urbis Gymnaſium valde laudat. Eſt & opidum *Adena* & ad Taurum Montem *Heraclea*. *Armenia*, minor ad Euphratem uſque protenditur, ad occaſum vero terminatur Cappadocia. *Flumina* ſunt *Iris*, *qui* nunc *Caſalmach*: *Halis*, *Ottomangiuch*: *Parthenius*, *Dolap*, *Sangaris*, *Sangri*, qui ſe omnes in Euxinum exonerant. In Propontim fluunt, *Aſcanius*, *Rhyndacus*, *Æſopus*, & *Granicus*: In Helleſpontum *Simois* & *Scamander*, qui & *Xanthus*. In Ægeum, *Caicus*, *Hermus*, *Caiſtrus*, *Mæandrus*, Pruſæo auctore ſexcentas flexuras faciens. In Mediterraneum poſtea *Calbis Xanthus*, *Limyrus*, *Cataractes*, aliique. *Maria* vero *Pontus Euxinus*, *Mare Ægeum*, & *Pamphylium*, *Propontis*, *Helleſpontus*, *Icarium*, *Myrtoum* & *Rhodienſe pelagus*. Horum magna oportunitate utuntur, cum propter navigationem qua omnia neceſſaria advehuntur, & mercaturam: tum propter piſcationem, quæ illis perutilis eſt. Montes habet celebriores *Horminium* in Ponto & *Myſium* qui & *Olympus*. *Montes Synnadicos* lapidicinis nobiliſsimis celebratos, *Idam* vetere Divarum certamine & judicio Paridis memoratum in Phrygia: *Tmolum* auriferum in Lydia: *Argæum* in Cappadocia: *Amanum*, nunc *Monte Negro* in Cilicia, in quo celſæ creſcunt *Cedri*, *Iuniperus* major, & Mons *Sabina*, qui etiam variis abundat Plantis. Sunt & *Dindyma*, & Mons *Chimæra* ignivomus perinde ut Aethna, cujus flamma teſte Plinio affuſa aqua excitatur, fœno autem extinguitur. Tauri Montis jugum eſt cujus hoc loco initium ſumunt colles: in ejus cacumine leones habitant: in medio autem propter læta paſcua Capreæ, & in radicibus Serpentes. Vnde Poetæ monſtrum fingunt flammas evomens, capite & pectore leonino, caprino ventre, & cauda Draconis, ad quod tollendum miſſus erat Bellerophon. Sunt & alii, ut *Antitaurus*, *Scordiſcus*, quos brevitatis gratia omittimus. Ad Opera publica venio. In Ionia fuit olim in urbe Epheſo *Templum Dianæ* toto Orbe tum celeberrimum tum magnificentiſsimum, inter ſeptem Orbis miracula numeratum. Multa etiam hic *Xenodochia* ſive *Noſocomia*, illis *Carbachara* appellata. Nulla vero in iis Provinciis quæ Turcæ imperio ſubſunt diverſoria, aut loca quæ iter facientes excipiant, ſunt, niſi publica illa ædificia: quæ diverſis rationibus exſtructa fuere, inter quas hæc maxime uſitata. Satrapæ Turcici qui opulenti evaſerunt, pium aliquod opus dum adhuc in vivis ſunt facere volentes, tales ſtructuras zelo quodam fieri curant: nam neminem ſanguine junctum norunt, cui beneficium aliquod præſtare velint. Talibus ergo ſtructuris ſummum aliquod bonum ſe facere exiſtimantes publicæ utilitatis gratia, multa egregia opera reſtituunt, veluti elegantem aliquem Pontem, vel amplum *Xenodochium Carbachara* dictum, cui magnificum aliquod Templum adjunctum ſit, & huic proximum Balneum.

Flumina.

Maria.

Commoditates.

Montes.

Opera publica.

Cyprus Inſula, cum Stalimene, Chio, Mitylene, Negroponte, Cerigo, & Rhodo Inſulis.

Regio. *Situs.*

CYPRUS inter majores Maris Mediterranei inſulas locum ſibi jure vendicat, dicta vel a *Cypro* Cynicæ Filia vel ab arbore *Cypro* huic Inſulæ peculiari. In medio Iſsici ſinus inter Ciliciam ac Syriam jacet: ad Ortum eſt mare Syriacum & Sinus Iſsicus, quem vulgo *Golfo de Lajazzo* vocant: ad Occaſum Mare Pamphylium: ad Meridiem Ægyptium pelagus: ad Septentrionem ſpectat aſperam Ciliciam, quæ nunc *Turcomannia*, vel ſecundum alios *Caramania* dicitur. Habet in circuitu quadringenta & viginti ſeptem millia paſſuum, in longitudine vero ducenta, teſte Bordonio. Ingrato quidem ac inſalubri, ut plurimum Aere fruitur, ob ſtagna tetrum vaporem exhalantia. Inſula tamen omnis mire fertilis eſt. Fert enim ubertate quadam ſtupenda, quidquid vitæ ex voto tranſigendæ, deliciiſque fruendis neceſſarium: Triticum, Hordeum, aliaque Frumenti genera: Vinum præſtantiſsimum quod cum Cretico gratia certare poteſt: Oleum Saccharum Mel, Sal nativum ac foſsile, Poma Medica & Citria, Limones, Dactylos, alioſque Fructus nobiliſſimos. Aurum item, Goſſypium, Lanam, Crocum, Coriandrum, Sericum, & quid non? Smaragdo etiam Chryſtallo, Ferro & Alumine nobilis eſt: Ære imprimis, quod ibi primum inventum creditur, tanta copia, ut Cyprus ærosa ex eo dicta fuerit. Ex pilis quoque Caprarum, pannus conficitur cui *Zambelotto* noſtra ætas nomen dedit. Diodorus Siculus libro XVI ſcribit huic Inſulæ novem *Reges* præfuiſſe, qui tamen omnes *Regi Perſarum* audientes erant. Habuit & *Tyrannos Græcos*. Olim quindecim urbibus claram fuiſſe legimus, quæ nunc majori ex parte interiere. Harum clariſsimæ fuere, *Paphos*, nunc *Bapho*: *Pala Paphos*, quo primum ex mari Venerem egreſſam affirmabant accolæ: *Salamis*, hæc in amœniſsimo ſinu Orientalis littoris poſita fuit, habuitq; trajectum ex Syria commodiſsimũ. Ea poſtea dicta eſt *Conſtantia*, habuitque Epiſcopum Epiphanium. Fuere & *Amathus* & *Cerau-nia*. Hodie celeberrimæ ſunt, *Nicoſia & Famaguſta*. Ex Olympo autem Monte duo inſignes exeunt amnes, *Lycus & Lapethus*, prior in Auſtrum, poſterior in Septentrionem decurrit. Quanquam alii torrentes potius dici debere exiſtimant, quam flumina: quia interdum exſiccantur: quo tempore Incolæ ſumma laborant aquarum penuria. Plures ſunt in hac Inſula montes, ſed omnium altiſsimus eſt *Olympus*, quem *Trohodon* vocant, arboribus omnis generis veſtitus, & undique exſtructis Monaſteriis inſignis, in quibus habitant *Caloieri*. Ambitus ejus LIV mill. complectitur.

Cœli qualitas. *Soli fertilitas.* *Imperium majorum.* *Urbes.* *Flumina.* *Montes.*

Stalimene.

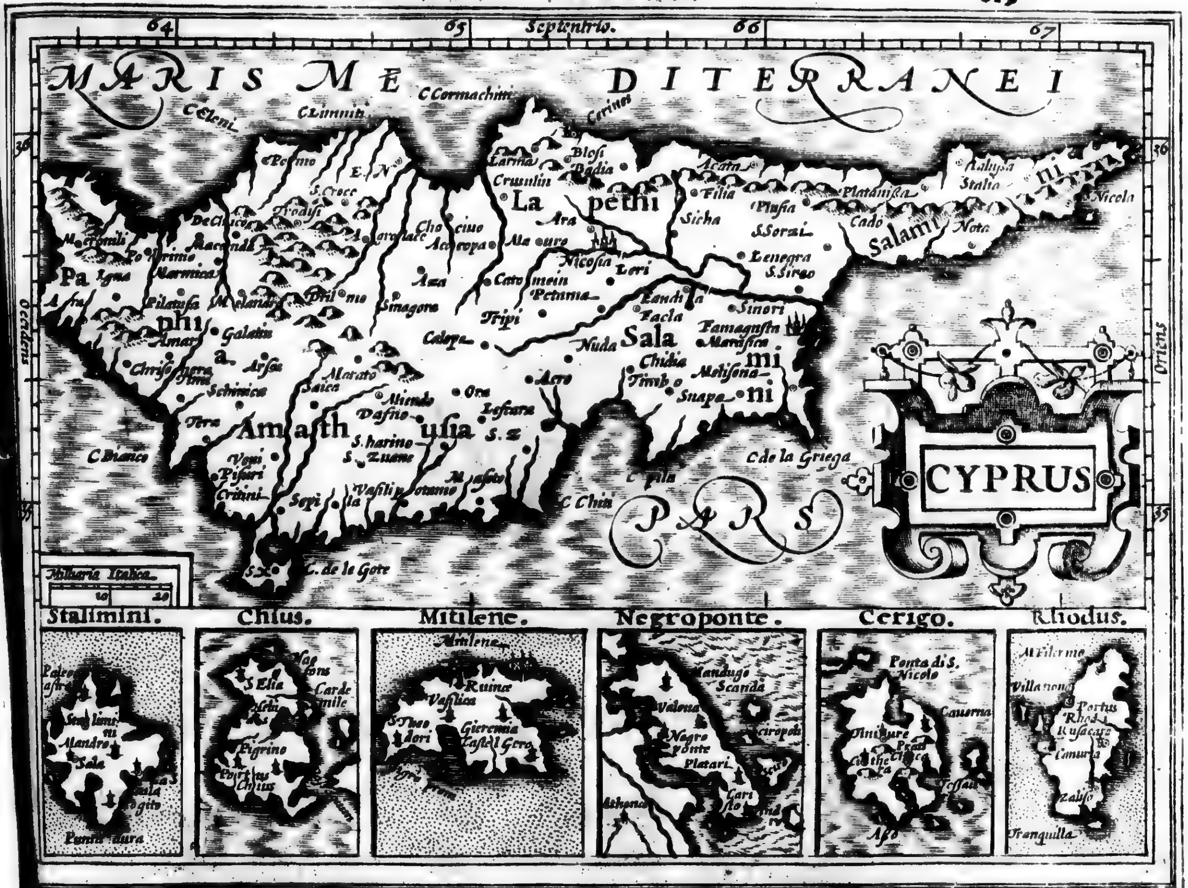
Inſula. *Situs.* *Soli fertilitas.*

LEMNOS Inſula Maris Ægæi, hodie *Stalimene* Turcis & Italis: inter Thraciæ Cherroneſum, & Athon Macedoniæ montem, Thraciæ opponitur. Ambitus ejus ad centum milla paſſuum (ut Bordonius refert) extenditur. Qua Orientalem plagam aſpicit, aridam & Frugibus minus idoneam: inter Meridiem & Occaſum vero Agri admodum fœcundi, qui Triticum, Legumina, Piſa, Fabas, Vinum, Linum, Cannabim, &c. proferunt.

Terra

pro Cynicæ
n jacet: ad
caſum Mare
iciam , quæ
ginti ſeptem
it plurimum
ert enim u-
n: Triticum,
oteſt: Oleum
uctus nobiliſ-
etiam Chry-
pia, ut Cyprus
nomen dedit.
ſarum audien-
najori ex parte
erem egreſſam
iectum ex Syria
athus & Cerau-
exeunt amnes,
ntes potius dici
orant aquarum
ocant , arbori-
pieri. Ambitus

, & Athon Ma-
onius refert) ex-
m & Occaſum
,&c. proferunt.
Terra

Terra quæ olim *Lemnia*, hodie *Sigillata*, nunc uti olim hic non ſine ſuperſtitionis apparatu ecfoditur, idque ſingulis annis, VI Auguſti: alio tempore minime. Sub capitis enim pœna cautum, ne quis clam vel palam eo ad fodiendum accedat. Locus ubi ecfoditur *Montem Vulcani* appellant. Inſula Equis gilvi coloris abundat: qui gradarii omnes, nulli ſuccuſſatores. Nec Serpentes deſunt. Vrbes hic olim *Myrina* & *Epheſtias*. Hæc hodie prorſus deſerta eſt, & *Cochino* appellatur. Illa parvi nominis Opidum hodie, in Peninſula anguſto Iſthmo Inſulæ juncta, poſitum: hoc *Lemno* noſtra ætate dicitur.

Animalium varietas.
Vrbes.

Chios.

Inſula & unde dicta.
Situs.
Soli fertilitas.
Vrbs & Opida.
Montes.
Viri celebres.

CHIOS Inſula nomen habet, vel a nive, vel a Nympha *Chione*. Dicta antea fuit *Ætolia*, ut Ephorus tradidit. Sita inter Samum & Lesbum, è regione Erythrarum. Ambitus ejus C atque amplius mill. paſſ. Chios Vino optima, ut libras ibi VI aliquando racemi pendant Straboni. Habet & Ficus gratiſsimi ſaporis: & Marmor varium quod Romæ in delitiis fuit. Sola inter reliquas Maſtichen generat. Olim vero Frugum adeo ferax atq; abundans fuit, ut horreum Populi Romani dici meruerit. Perdicibus etiam abundat maximo numero cicuribus, in agros ad paſtum excurrentibus, redeuntibus & paſsim per plateas palantibus. Opida hic ſunt XXXVI. Primaria eſt urbs *Chia*, Portum habens & ſtationem peroportunam. Tota Montibus adſurgit. Promontoria habet *Poſidium*, *Phanæum*, *Arviſium*, a quo Vina Arviſia quæ nunc Malvaſia. Ex hac orti *Ion* Tragicus, *Theopompus* Hiſtoricus, & *Theocritus* Sophiſta. *Homerum* quoque nonnulli hic natū credidere. Cicero pro Archia: *Homerum Colophonii civem eſſe dicunt ſuum, Chii ſuum vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnæi vero ſuū eſſe confirmant. Itaque etiam delubrum ejus in opido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter ſe atq; contendunt.*

Mitylene.

Inſula.
Situs.
Cœli temperies
Soli fertilitas.
Opida.

LESBUS ſeu *Mitylena*, *Metelin* hodie ab urbe primaria: Phrygiæ objacet, & ab ejus Continenti VII mill. cum dimidio diſtat. Circuitus ejus traditur aliis CLXVIII milliar. Aliis vero duntaxat CXXX. Hæc Aeris ſalubritate, agrorum ubertate, & Fructuum bonitate gaudet. Optimum hic Frumentum naſcitur. Vinū profert optimum quod quidem Conſtantinopoli ceteris præfertur, atq; magna ex parte heluoſum eſt. Marmor hic etiam habetur, quod tamen Pario marmore liuidius eſt, & Achates Gemma reperitur. Validos & robuſtos alit Equos, licet humiles. In ea quinque olim Opida, *Antyſſa*, *Pyrrha*, *Ereſſos*, *Cirava*, & *Mitylene*, nunc *Metelino*, totius Inſulæ primaria. Arcem habet & agrum amœnum ac fertilem. Olim inſignis fuit, ac ſplendidis Incolis, & ædificiis, ornata nunc majori ex parte collapſa eſt. Duos habet hæc Inſula portus ſatis commodos.

Negroponte.

Inſula,
Situs.

EVBOEA nunc *Nigropontus* vel *Negroponte*, ad Meridiem promontorium *Gereſto*, & Caphareum: ad Septentrionem, Cœneum extrudit, & nuſquam lata, duum millium ſpatium habet ubi arctiſsima eſt: cete-

rum

rum longa,totique Bœotiæ oppoſita,anguſto freto diſtat a littore.Olim Bœotiæ continua fuit.Ambitus CCCLXV mill.patet Inſula.Tritico,Leguminibus,Vino,Oleo,atq; Arboribus,imprimis quæ navibus fabricandis idoneę, mire abundat.Metropolis fuit *Chalcis* nunc *Negroponte* de Inſulæ nomine. In planitie ſita eſt, ubi Mare in anguſtias arctatur. Clara hæc morte Ariſtotelis ibi mœrore exſtincti,cum cauſas Euripi ſive Maris reciprocantis ſepties die ac ſepties nocte non poſſet reperire. Tametſi Sudas non mœrore animi, ſed veneno ipſum exſtinctum prodat: Laertius morbo, Sunt præterea Urbs *Eretria* patria *Simonidis* Poetæ Lyrici: *Cariſtus* Stephano *Chirenia & Ægaa*,nunc *Cariſto*, Marmore olim nobilis,*Helliaa*,*Pyrrha*,*Neſos*,*Oechalia*. Scribit Strabo duos in hac Inſula amnes eſſe,*Cerum* & *Neleum*, diverſarum naturarum. Nam ſi animalia ex uno potent, albeſcit pilus eorum,alterius autem aqua pota,pellem eorum nigram reddit. Eſt & Euripus quem Livius *Euboicum Sinum* vocat,rapidum mare,& alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis adeo immodice fluens, ut ventos etiam,ac plenis velis navigia fruſtretur. Mons item *Caphareus*, Græcorum ex Ilio redeuntium clade nobilis,ob interfectum ad Trojam Palamedem,Euripidi Nauplii Eubœæ inſulæ Regis filium.

Soli fertilitas. Urbes. Flumina.

Cerigo.

CYTHERA Ptol. olim *Porphyris* Plin. & *Porphyruſa* Euſtathio dicta a Marmoris Prophyretici copia,quo Montes abundant: hodie *Cerigo*. Prima Maris Ægæi inſula ad Occaſum è regione Sinus Laconici. Diſtat a littore Peloponneſi V mill.& in circuitu patet LX. Opidum habet ejuſdem nominis,ac multos portus ſed parum tutos,atque circa ipſam Inſulam ſparſi ſunt complures ſcopuli.

Inſula. Situs. Opidum.

Rhodus.

SUPEREST in hac tabula Inſula *Rhodus*. Hæc teſte Plinio ante dicta fuit *Ophiuſa*, *Aſteria*, *Æthraa*, *Trinacria*, *Corymbia*, *Atabyria*, *Macaria*. Abeſt ab Aſiæ continenti XX mill,paſſ. Ampla eſt mill. CXL. Cœlo temperatiſſimo ac clementiſſimo fruitur: ac Soli ſacra fuit, quod nullo non die Sol eam clarus aſpiceret. Ager fœcundiſſimus, paſcui imprimis mira bonitas. Fructiferis etiam arboribus affluit,quarum multæ perpetuo ſunt virentes. Unicam nunc habet urbem munitiſſimam cognominem. Sita hæc in Orientali Inſulæ parte,partim in acclivi colle,partim juxta Maris littus. Portum habet nobiliſſimum, ac tutiſſimum, ac duplici muro,altiſſimis turribus XIII, Arcibus V,atque aliis Propugnaculis munita exornataque admodum eſt. Celebris quoque olim ab Academia una cum Maſſilienſi,Athenienſi,Alexandrina,& Tarſenſi celeberrima: & Coloſſo Solis æneo,qui fuit ſeptuaginta cubitorum altitudinis. Poſt LVI annum terræ motu proſtratus,jacens quoque miraculo fuit. Pollicem ejus vix juſtæ ſtaturæ vir amplecti poterat. Digiti majores erant quam pleraq; ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiabant de fractis mẽbris. Duodecim annis Coloſſus effectus eſt], CCC talentis: intus magnæ molis ſaxa diſpoſita fuere,quorũ pondere opus ſtabiliretur. Sultanus CCIↃ Camelos ære hujus ſtatuæ oneravit.

Inſula. Nomina. Situs. Soli fertilitas. Urbs.

Perſicum Regnum,

Sive Sophorum Imperium.

Regio. PErſicum ſive *Sophorum Imperium*, uti olim celebre, ſic etiam hodie maxime clarum eſt. Ejus Incolæ Perſæ. Vocantur & *Ayami* vel *Azamii* ab Azamiæ regno, quæ quondam Aſſyria ſecundum nonnullos: *Perſiani* a Perſide. *Cheſelbas* a pileo rubro quem impoſitum capiti geſtant. *Sophiani* a *Sopho* principe. *Situs.* Situm autem eſt Perſicum Regnum inter Turcicum Imperium, Tartaros Zagatheos, Cambaiæ Regnum, & inter Hyrcanum ſeu Caſpium mare, ac Sinum Perſicum. Habet igitur ab Ortu Indos, & Regnum Cambaiæ, a quo montibus ac deſertis ſeparatur: A Septentrione ſunt Tartari, juxta *Abianum* ſive *Oxum* fluvium: partem reliquam claudit *mare Caſpium.* Ab occaſu ſunt Turcæ juxta *Tigridem* & Lacum *Giocho*: ad Auſtrum Sinu Perſico adluitur, & mari Indico. Quod ſane terræ ſpatium ampliſſimum eſt, complectitur enim plus minus gradus XXXIIX ab Ortu ad Occaſum. A Meridie vero ad Auſtrum XX occupat. De temperie Aeris Perſidis regionis ſic ſcribit Q. Curtius lib. V. *Regio non alia tota Aſia ſalubrior habetur: temperatum Cœlum, hinc perpetuum jugum opacum & umbroſum, quod æſtus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet.* Regionis autem hujus univerſæ non eadem paſſim eſt qualitas, non idem Solo genius. Qua Sinum Perſicum ſpectat, ob Fluvios ipſam irrigantes: atque etiam verſus mare Caſpium, cum ob Fluviorum oportunitatem, tum ob Aeris clementiam, auramque frigidiorem: tota felix, tota beata: & hinc omne genus Frugum, Animaliumque non benigna ſolum Mater, ſed & Nutrix ſolicita. *Soli fertilitas.* Abundat Tritico, Hordeo, Milio, ac ſimilibus. Metallis quoque adfluit & lapillis. Vini item & Fructuum ubertas magna Paullo Veneto teſte. Cetera fervoribus & ſiccitatibus exhauſta deſeruntur. *Perſarum* porro gens obſcura prius, initium nominis ac famæ accepit a Rege *Cyro*, qui ademptum *Medis Lydiſque* Imperium, primus in *Perſidem* intulit, ac ampliſſimum & florentiſſimum ex minimo & tenuiſſimo Aſia ſubacta, & univerſo Oriente in poteſtatem redacto, reliquit. *Imperium majorum.* Succeſſit Patri *Cambyſes*, qui Ægyptum imperio adjecit, a quo deinde ad *Darium* uſque, qui ab Alexandro, Macedone victus vitam pariter cum Regno amiſit, res Perſicæ in ſuo ſtatu manſerunt. Regnatum eſt annos CCXXX, quod Q. Curtius lib. quarto juſtiſſimo & ne minimum quidem fallente calculo tradidit: cui etiam adſentitur B. Hieronymus ad IX Caput Danielis. Hodie etiam Perſicum Imperium quod penes *Sophos* eſt, inter potentiſſima totius Orientis Imperia numeratur: id quamquam oppreſſum aliquandiu modo a *Saracenis* fuit, modo a Tartaris, tamen rurſus emicuit ſub *Iſmaele* Rege. Regiones autem Imperio Perſico ſubjectæ hæ ſunt. *Media*, *Aſſyria*, *Suſiana*, *Meſopotamia*, *Perſis*, *Parthia*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Bactriana*, *Paropamiſſus*, *Aria*, *Drangiana*, *Gedroſia* & *Carmania*. *Media* hodie *Servan* dicitur, inter Perſiam & Mare Hyrcanum ſita, ad Ortum Hyrcaniam habet & Parthiam, ad Occaſum Armeniam majorem & Aſſyriam.

Dividitur

ejus Incolæ Per-
um nonnullos:
pho principe. Si-
nbaiæ Regnum,
Regnum Cam-
Oxum fluvium:
ho: ad Auſtrum
ſtitur enim plus
e temperie Aeris
tum Cœlum, *hinc*
ras fovet. Regio-
m Perſicum ſpe-
ortunitatem, tum
rugum, Anima-
io, ac ſimilibus.
te. Cetera fervo-
minis ac famæ ac-
c ampliſsimum &
redacto, reliquit.
qui ab Alexandro,
gnatum eſt annos
idit: cui etiam ad-
penes *Sophos* eſt,
diu modo a *Sara-*
perio Perſico ſub-
, *Bactriana*, *Paro-*
Perſiam & Mare
orem & Aſſyriam.
Dividitur

Dividitur in Majorem ſive Auſtralem, & *Atropatiam* Septentrionalem. Hæc frigidior eſt, & idcirco minus
Urbes. culta. Vrbs præcipua eſt *Sumachia*: ſunt præterea *Derbent*, *Eres*, *Sechi* & *Giavot*. Illa cultior eſt: Vrbem ha-
bet *Taurim* poſitam ad Orontis radices, diſtantem a Mari Caſpio octo dierum itinere. Ambitus ejus pene
XVI mill. paſſ. complectitur, quo ſpacio CC Civium millia contineri creduntur. Hæc ſunt veterum *Ecba-*
tana, ubi Perſarum reges æſtate commorabantur. Eodem tractu terræ ſunt *Turcoman*, *Saru*, *Sultan*, *Naſ-*
ſivam, *Ardovil*, *Marant*. *Aſſyria* quæ hodie *Arzerum*, ad Ortum habet Mediam: ad Occaſum Meſopota-
miam: Armenia illi Septentrionalis eſt, Suſiana Auſtralis. Provincias olim habuit *Arrapachitem*, *Adiabenam*, &
Sittacenam: Vrbem *Niniven* ad Tigrim, cujus ambitus LX mill. paſſ. complectebatur. *Suſiana* hodie *Chus* vel
Cuſiſtan appellatur: nomen habet a *Suſis*, urbe primaria, cujus ambitus XV. mill. paſſ. quæ ſic dicta a floribus, ut
notat Athenæus: Suſum enim Perſis Lilium. Meſopotamia, quæ in ſacris *Padan Aram*, hodie dicitur *Diarbecha*,
ſita eſt inter Euphratem & Tigrim, unde & nomen, quaſi *Interamna*. Regio eſt pro ſitu & tempore varia: partē
flumina impinguant: pars arida eſt & ſterilis, herbis arboribuſque deſtituta. *Urbes* præcipuæ ſunt, *Orfa*, cujus
ambitus VII mill. paſſ. & hac ipſa multo major *Caramit*. Metropolis Meſopotamiæ, quam *Selymus* Turcarum
Imperator Sophis eripuit. *Merdin* ſedes Patriarchæ Chaldæorum: & *Moſus* Patriarchæ Neſtorianorum, cujus
auctoritas ad Indos uſque & Cataium extenditur. In *Perſide* quam nunc *Farſi* vocant vel *Farſiſtum* urbs eſt pri-
maria *Siras*, quæ olim dicta fuit *Perſepolis*, regia quondam Magorum ſedes. Plinius vocat Perſici Regni caput, &
Regiam totius Orientis Curtius. *Hyrcania* hodie *Girgiam* dicitur vel *Corcam* vel *Dargument*, proxima Mari Caſ-
pio, quod propterea etiam Hyrcanum appellatur. Vrbes habet *Hyrcanam* quæ Scythis eſt *Carizath*, *Beſtam*, &
Maſandram. *Margiana* quæ nunc *Iſelbas* nominatur, ad Septentrionem Oxo fluvio terminatur. Vrbs præ-
cipua eſt *Iodion* quæ priſcis *Antiochia* fuit. *Bactriana* hodie *Batter* vel *Charaſſaa* eſt Tartariæ Zagatheæ pars. Vrbes
ſunt *Bactra* quæ nuuc *Bochara* & *Iſtigias*. *Paropamiſſus* Bactrianæ pars eſt ad Montem *Paropamiſſum*. Hodie
regio vocatur, *Candahar* vel *Ambleſtam*. Primaria urbs eſt *Candabar* Emporium celeberrimum. *Aria* quæ a
Metropoli ſua *Eri* omnis vocatur ambitum XIII mill. paſſ habet. *Carmania*, *Circam* vel *Chermain* ad Mare In-
dicum protenditur, uſque ad Gedroſiam, urbibus & Portubus frequentibus. Metropolis eſt *Chermain*. Sunt &
in Carmania regna *Macran*, *Eracam*, *Guadel* & *Patan*. *Gedroſia* nonnullis creditur eſſe *Guzarate* falſo, quum *Guza-*
Flumina. *rate* ſit ipſum regnum Cambaiæ. *Babylonia* inter Sinum Perſicum & Meſopotamiam ſita, dextra lævaque claudi-
tur Suſiana & Arabia deſerta: Nomen habet a *Babylone* urbe primaria. Adhæret ei Chaldæa. In Chaldæa *Ur* fuit,
Ioſepho *Ura*, unde *Dei* monitu *Abrahamus* in *Haran* Meſopotamiæ migravit. Multos habet hoc Regnum *Flu-*
vios, *Canac*, *Araxem* & *Cyrum* qui Mediæ partem Septentrionaliorem abluunt: In Aſſyria *Tygrim* In Suſiana
Eneleum: In Meſopotamia *Euphratem*: In Margiana *Oxum*, *Arium*, & *Margim*: In Bactriana *Ochum* na-
Montes. vigabilem & alios: In Aria *Arium*. *Toncletum* *Arapenem*: & alios. Nec deſunt *Montes*, inter quos *Orontes*
in

in Media, Mons *Coronus* in Hyrcania. *Taurus* item qui Perſiam mediam ſecat, variis pro populorum adjacentium Situ nominibus, inſignis. *Sylvas* etiam habet multas, inprimis Parthia quæ nemoroſa valde eſt, ac Septentrionalis Hyrcaniæ pars quæ Silvas habet immenſas, Quercu, Pinu, & Abiete refertas, atque immanibus Feris plenas, Tigribus, Pantheris & Pardes. Aria etiam Silvis ac Montibus obſeſſa eſt, ut & Perſis tota. *[…]era publica.* Ad Opera publica quod attinet, multa in hoc Regno ſuperba & magnifica fuere, & potiſsimum in Babylonia. Inprimis vero occurrit Pons ille magnificentiſsimus in Vrbe Babylone a Semiramide Regina ſuper Euphratem conſtructus, de quo vide Munſterum lib. v. Idem Horrum penſilem a Semiramide conſtructum deſcribit, eodem libro. In Suſiana in Vrbe Suſa Arx fuit, *Medorum Regis Domus*, quam, ut eſt apud Caſſiodorum, *Mennon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit:* hanc inter fabricarum ſeptem terris attributa miracula, idem numerat. *Mores.* Sed de his ſatis, ad Mores venio. Reges creabant ex una familia. Qui Regi non parebat, capite & brachiis amputatis inſepultus abjiciebatur. Vxores ducebant ſinguli multas, alebantque ſobolis propagandæ gratia, pellicesque plurimas. De rebus maximis non niſi inter pocula conſultabant, eam demum conſultationem firmiorem rati quam quæ a ſobriis ſit inita. Noti inter ſe & æquales oſculo ſe in occurſu excipiebant. Qui humilioris erant fortunæ, venientem adorabant. Solo ſepeliebant corpora, cera oblinentes. Ridere coram Rege aut ſpuere, nefas ducebant & flagitium. De mortuis ſepeliendis alii contrarium ſcribunt, nempe Perſas corpora defunctorum extra civitates ad certum campeſtrem locum extuliſſe, ibique nuda expoſuiſſe a Canibus & Avibus devoranda. Noluiſſe inſuper ut oſſa mortuorum ſepelirentur aut includerentur. Cumque corpus aliquod non illico abſumeretur ab Avibus aut Feris, judicabant malum eſſe ſignum, ſuperſtitioſe credentes Hominem illum malæ & impuræ fuiſſe mentis, atque ob id dignum inferno, & proximi ejus plangebant ipſum ceu hominem qui poſt hanc vitam nullam haberet ſpem felicitatis. Sin citius devoraretur a beſtiis, beatum eum judicabant. Hodie Mores Perſarum multo ſunt molliores, quam vel Turcarum, vel Tartarorum, vel Saracenorum. Natura liberales ſunt & civilitatis amantes: & Literas & Artes colunt, inprimis vero Aſtrologiam, Medicinam ac Poeſin. Apud hos Fratres, ac Parentes humaniſsime tractant: & Nobilitas Sanguinis in pretio eſt: in quo a Turcis differunt, qui nullum Sanguinis aut Stemmatum diſcrimen norunt. Præterea advenas benigne, accipiunt ac tractant: ſed tamen zelotypiæ morbo vehementer laborant. Vnde uxores in advenarum conſpectum venire non ſinunt, licet alioquin illas venerentur, contra Turcarum morem, qui uxores Mancipiorum loco habent. Mulieres autem Perſicæ formoſæ admodum ſunt. *Opificia.* Artes Mechanicæ & inprimis Sericorum pannorũ textura apud eos nunc viget, qui per univerſam Syriam ac alias Oriẽtis regiones diſtrahuntur. *Victus.* Fructibus Terebinthi olim, glandibus, pyris agreſtibus veſcebantur: quotidianus cibus poſt curſum, ceteraſque corporis agitationes panis duriſsimus, aqua potus. *Mercimonia.* Fervent apud eos Mercimonia Vnionum, Margaritarum, Aromatum & inprimis Serici, cujus hic incredibilis copia.

TARTARIA,

Regio.

TARTARIA, ſeu ut exiſtimat Ioannes Leunclavius, *Tataria*, Regnum ampliſsimum eſt: præter enim Europæ partem, etiam Sarmatiam omnem Aſiaticam complectitur, cum Scythia & Serica, quam nunc vocant *Cathaio*. Nomen habet a fluvio *Tartaro*, qui eam partem irrigat quæ a noſtris *Magog*, ab accolis *Mongul* dicitur.

Situs.

Sita ad Septentrionem, ab Ortu potentiſsimum illud Chinæ Regnum habet, a Meridie Indiam, Gangem fl. & Oxum, ab Occidente Mare Caſpium & Poloniam, inde Moſcoviæ contermina eſt, & a Septentrione Mari Glaciali, ubi prorſus ignota eſt & inhabitata putatur & inculta.

Cœli qualitas.

Aer hic & Cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeo horrenda, ut præ timore homines intereant: jam calor magnus eſt, mox frigus, & denſiſsimæ nives cadunt. Ventorum frequenter tam validi flatus, ut equitates detineant & ad terram homines dejiciant, arbores radicitus evertant, multaque damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æſtate frequenter, ſed adeo parce, ut vix terra madefiat.

Soli fertilitas.

Regio tamen Tritici, Orizæ ac ſimilium Frugum ferax eſſe dicitur: ac Serico, Zingibere, Cinnamomo, Pipere, Caryophyllis, Rhabarbaro & Saccaro abundare: Muſco item, Pice, & alicubi etiam Auro & Argento. Hic paucis in locis Vinum colligitur, & tota Provincia Cataiæ Vinum non profert. Sunt & Saxa nigra foſsilia ad ignem idonea quæ ex Montibus eruuntur: iis ob lignorum penuriam ad ignem ſtruendum utuntur.

Animalium varietas.

Eſt præterea hic paſsim Boum, Caprearum, Hircorum & Porcorum magna copia, & imprimis Equorum ac Iumentorum multitudo pene incredibilis. In Epiſtolis Tartaricis legimus *Tartarorum Imperatorem* alere Equarum candidiſsimarum decem millia, quarum Lac bibat. Alere præterea xx Venatorum millia, & Accipitrarios decies mille. Plena quoque Avium, ut Phaſianorum, Gruum & ſimilium. In ea parte Tartaræ quam Zavolhenſes Tartari tenent ferunt ſemen eſſe, ſemini Melonis ſimillimum, ſed minus & oblongum: ex eo ſi ſeratur, plantam ſuccreſcere quam *Boranetz* i. Agnum vocant. Creſcit enim Agni figura, ad pedum fere ternum altitudinem: quem pedibus, ungulis, auribus, toto capite, præterquam cornibus repræſentat. Pro cornibus pilos gerit ſingulares, cornu ſpecie. Obducitur corio tenuiſsimo, cujus detracti uſus ad capitum tegmina incolis. Ferunt, internam pulpam Cammari carnes referre: ceterum è vulnere quoque ſanguinem manare. Dulcore eſſe admirabili. Radicem humo exſertam, ſurrigere ad umbilicum uſque. Illud etiam miraculi fovet magnitudinem: quamdiu vicinis obſidetur herbulis, tamdiu vivere, quaſi agnum in læto pabulo: abſumtis illis tabeſcere atque interire: idque non ſolum vel caſu, vel tractu temporis, ſed etiam experiundi gratia ſubtractis atque ablatis evenire. Illud etiam auget admirationem: appeti eam a Lupis ceteriſque animalibus rapacibus. In ciuitate; Quelinfu reperiuntur Gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent inſtar Felium nigri ſcilicet coloris, ſed ova edunt optima.

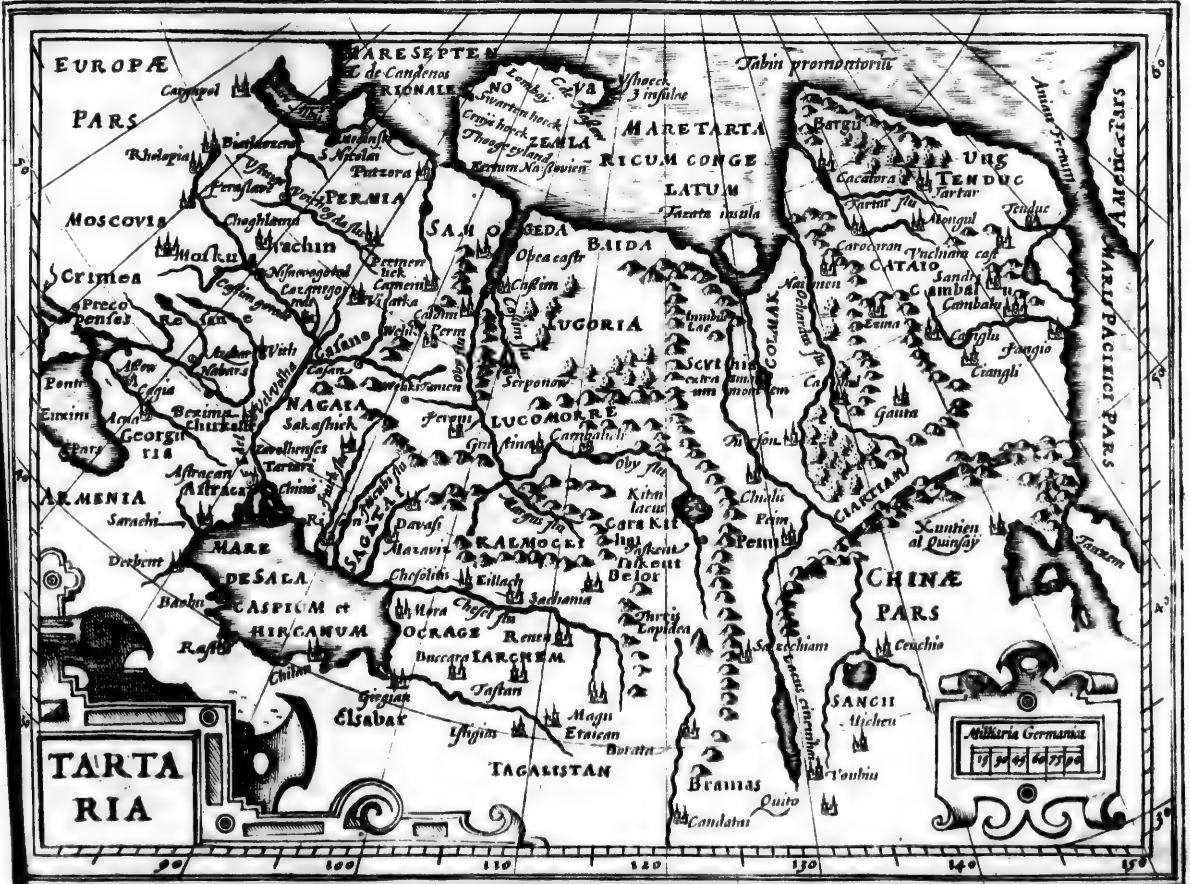
Imperium majorum.

Primum ex Tartarorum gente Imperatorem, qui Regnum acquiſivit & Legibus conſtituit atque judiciis, nominant *Changium Canem* vel *Chamum*. (Hic Paullo Veneto *Cinchis* dicitur). Ejus ætas incidit in annum Chriſti milleſimum ducenteſimum ſecundum.

Ferus

ræter enim
rica, quam
is *Magog*,
næ Regnum
le Moſcoviæ
ulta. Aer hic
homines in-
m validi fla-
ne damna in-
Regio tamen
, Caryophyl-
Hic paucis in
ilia ad ignem
Eſt præterea
Iumentorum
Equarum can-
cipitrarios de-
e quam Zavol-
n : ex eo ſi ſera-
pedum fere ter-
entat. Pro cor-
d capitum reg-
que ſanguinem
ud etiam mira-
in læto pabulo:
iam experiundi
pis ceteriſque a-
os habent inſtar
peratorem, qui
Chamum. (Hic
num ſecundum.
Ferus

Ferus ante hunc gentis cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine civili conſuetudine, obſcuri inter Scythas nominis, finitimis vectigalis de re pecuaria, quam exercebat. Ab hoc Changio cæterorum Principum origo eſt. Propagavit hic Imperium incredibili celeritate, a Synarum regione & Oceano uſque ad Caſpium mare. Hujus filius fuit *Jocucham*, qui genuit *Zaincham* tertium Imperatorem qui ab aliis *Bathi* nominatur. Hic devaſtavit Ruſſiam, Poloniam, Sileſiam, Moraviā & Hungariam. Quartus ex *Bathi* genitus fuit *Temir Cutlu*, qui eſt *Tamberlanes*, in Hiſtoriis ob ſummam tyrannidem notus, qui totam Aſiam vaſtavit, ac uſque ad Ægyptum penetravit. Hic Imperatorem Turcarum Baiatzetum vicit & captum aureis compedibus vinctum in cavea per Aſiam traduxit. Quintus Imperator ex *Temir Cutlu* progenitus fuit *Temir Gzar*, qui adverſus Cruciferos Pruſsiæ fortiter pugnās ferro occubuiſſe dicitur. Sextus Imp. ex *Temir Gzar* genitus fuit *Macmetczar*. Hujus filius *Armetczar* VII Imp. Hic genuit *Sziachmet* VIII Imperatorem. Dividitur autem Tartaria in plures partes. *Minorem*, quæ Europam ſpectat & inter Boryſthenem & Tanaim concluſa, complectitur Tauricam Cherſoneſum, quam obtinent Præcopenſes. De hac in Europa diximus. *Tartariam deſertam*, in qua multæ hordæ: *Zagatar*, quæ Scythia eſt intra Imaum: *Cataio* cum regno *Tangut*, quæ antiquorum eſt Scythia extra Imaum, & Serica regio: ac denique *Antiquam Tartariam*, Ptolemæo incognitam. Metropolis regni eſt *Cambalu* ad ripam fl. *Poliſangi*, cujus ſpatium

Urbes. eſt XXIV mill. Italicorum. Portæ ſunt XII. extra quas totidem Suburbia. Emporium iſtud Gemmarum, Auri, Argenti, Serici eſt opulentiſsimum. Ferunt ſingulis diebus mille currus Serico onuſtos ex China huc advehi, præter alias Merces. Sunt præterea Vrbes multæ inſignes, *Samarcauda* a *Tamberlane* condita: *Camdo*, Vrbs mercatu celebris, in extrema Tartaria, & aliæ multæ, quas brevitatis ſtudio prætereo. Lacus in Tartaria plurimi, quos longum eſſet enumerare, aliquot tamen inſigniores recenſebimus. In Provincia *Caniclu* Lacus eſt in quo tanta Margaritarum copia, ut pretium earum omnino vileſceret, ſi unicuiq; quantum liberet aſportare permitteretur. Quare ſub capitis pœna cautum eſt, ne quis in hoc Lacu piſcari Margaritas abſq; permiſſu Magni Chami audeat. Scatet etiam idem Lacus piſcibus. Eſt & alius in Prouincia Caraim valde piſcoſus, centum in ambitu

Flumina. complectens milliaria, & alii. Fluminibus rigatur non paucis, inter quæ fluvius magnus *Puliſachnis* nomine. Hic in Oceanum ſeſe exonerat, perq; eum naves multæ plurimis Mercibus onuſtæ aſcendunt. *Caromoram*, qui ob nimiam latitudinem & altitudinem nullum habet pontem: evolvitur vero in Oceanum: *Quianta*, habens latitudinem dimidii milliaris, eſtque admodum profundus & piſcoſus: *Quiam*, quo major (Paullo Veneto ſcribente) in Orbe non putatur. Nam latitudo ejus quibuſdam locis X milliarium, aliis VIII & in quibuſdam VI.

Opera publica. Longitudo vero ejus patet itinere centum dierum. Reliqua prætereo: ad ſtructuras & Opera publica tranſiens. Hic occurrunt multa ſingularia, cum primis maximum ac pulcherrimum Palatium ex Marmore conſtans, & Auro exornatum: a Chamo Cublai in civitate Ciandu conditum. Eſt & aliud in civitate Cambalu, miro

Opera publica.

miro artificio exſtructum, Ambitus ejus quatuor circiter milliarium: quadratura qualibet milliare unum complectente. Eſt Murus valde ſpiſſus, decem paſsibus in altum conſurgens. Superficies extrinſeca colore albo & rubeo nitet. In ſingulis quatuor Muri angulis Palatium pulchrum & magnum. Arcis loco conditum eſt. Sic in medio cujuſlibet quatuor murorum, Palatium egregium exſtructum eſt: eaque in univerſum VIII ſunt. In his ſervantur Arma, Inſtrumenta, Tormenta & Machinæ: Arcus, Sagittæ, Pharetræ, Calcaria, Frena, Lanceæ, Clavæ, Nervi, & reliqua in bello neceſſaria, ſingulaque Armorum genera in ſingulis poſita ſunt Palatiis. In ſpatio vero medio interiori eſt Regium Palatium, ſcilicet in quo Rex commoratur. Caret Tabulatis: Pavimentum vero exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum altum eſt valde, pictura exornatum. Parietes Atriorum & Conclavium Auro & Argento fulgent. Vbique picturæ pulcherrimæ & bellicarum rerum Hiſtoriæ ſeſe ingredientium oculis offerunt, vivis coloribus & rutilanti Auro coruſcantes.

Ratio gubernandi.

Habet Magnus Cham duodecim Barones aulicos, qui triginta quatuor Præfecti ſunt Provinciis: horum officium eſt, ut ſingulis Provinciis duos præficiant Rectores, ac regiis exercitibus in locis ubi morantur, res neceſſarias provideant & quicquid decernunt, Regi indicant, qui ſua auctoritate id confirmat, quod illi ſtatuendum duxerint.

Leges & Inſtituta.

Malefactores hoc modo apud Tartaros puniuntur. Siquis furatus fuit rem vilem, & vita privari non commeruit, cæditur fuſte ſepties: accipiens ſeptemdecim plagas, aut viginti ſeptem, aut XLVII pro magnitudine peccati: idque uſque ad centum, addendo ſemper decem. Nonnulli tamen nonnunquam ex his percuſsionibus moriuntur. Quod ſiquis furatus fuit equum vel rem aliam, ob quam mortem meruit, gladio in viſcera merſo occiditur. Quod ſi vitam redimere voluerit, noncuplum reddet. In adulterio deprehenſi tam vir quam mulier, Lege ipſa occiduntur. In Hordas Tartari dividuntur, quæ vox illis Cœtum Conventumque plurium ſignificat. Sed ut varias longe lateq; diſtantes Provincias incolunt, ita neque in moribus aut vitæ genere omnes conveniunt.

Mores.

Homines ſtatura quadrata, lata facie & obeſa, oculis contortis & concavis, ſola barba horridi, cætera raſi: corpore valido, animo audaci: inediæ & laboris patientiſsimi: equitantes, ſi fames ſitiſque illos vexaverit, equis quibus inſident venas ſolent incidere, eorumque ſanguinem bibere. Natio profana eſt & barbara, jus ipſis in armis, Lex in robore & viribus. Domos multi non habent ſed pro his Plauſtra. Et quoniam incertis vagantur Sedibus. Stellarum, imprimis vero Poli Arctici, adſpectu curſum ſuum dirigere ſolent. Vno in loco non diu commorantur, rati gravem eſſe infelicitatem diu in eodem loco hærere. Pecuniæ uſum non habent, itaque res pro rebus commutant. Iſmaelitas ſe eſſe dicunt, idque etiam præ ſe ferunt: Mahumeti Legem admiſere anno CIↃCCXLVI,

Victus.

Veſcuntur Tartari cibis groſsioribus, præſertim carnibus, iiſque crudis aut ſemicoctis: Lacte, Caſeo: A Suilla abſtinent. Bibunt Lac Equarum, quod ita præparare norunt, ut videatur eſſe Vinum album, non admodum inſipidus potus. Victus immundiſsimi ſunt, utpote qui menſas mappis non operiant, mantilibus non utantur, quum manus non lavent, non corpus, non veſtimenta. Bibunt etiam Aquam, Lac & Cereviſiam ex Milio coctam.

Regio. *Situs.*

CHINÆ *Regnum* ampliſsimum ac potentiſsimum, Incolæ *Tame*, & ſeipſos *Tangis* vocant. Ptolemæus vel hos, quod quidem Ortelio placet, quem plerique ſequuntur, vel vicinos Cataienſes, quod magis probat Mercator, vocat *Sinas*. Sita eſt autem Regio omnis ad Oceanum Eoum, & ab Ortu Solis terrarum extrema putatur. Fines ejus ab Oriente Mare Eoum, Cauchinchina Provincia a Meridie; qua Occidens eſt, Brachmanæ: qua Septētrio ſunt Tartari, gens bellicoſiſsima, a quibus Montibus & muro longiſsimo diſcluditur. In univerſum autem cinctus ille ſive ambitus Muri Montiumque ad 10 Milliaria protenditur. Hiſtorici Chinenſes murum hunc ante annos ducentos a quodam Rege Tzintzoo nomine exſtructum memoriæ prodiderunt, poſtquam hujus Regionis incolas a Tartarorum tyrannide, quam XCIII annos perpeſsi fuerant magna prudentia liberaſſet. Regio Cœli & Soli temperie, nec non Hominum induſtria, omnium rerum ferax. Habet enim homines minime deſidioſos, ſed labori aſſuetos: quibus nihil indignius videtur, quam vitam in otio tranſigere. Hinc fit ut nullus totius Tractus angulus non aliquid producat. Loca arentia Tritico & Hordeo conſerunt. Humida, Plana, aut Paluſtria, Oryza, cujus quater uno anno ſatio eſt. Colles Monteſq; Pinetis abundant, quibus interſerunt Panicum vel Legumina. Nullus itaque locus, nullus Ager infrugifer: & ubique Horti, Roſæ, & varium genus Florum Frugumque. Lini etiam frequentes ſunt Segetes, & Arbuſta Moro conſita, ad nutriendos Bombyces. Auri prætcrea. Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum, Gemmarum, Vnionum, Muſci, Saccari, Rhabarbari magna copia: præſtantiſsimum habetur, id quod iſtinc per Perſiam terra ad nos adfertur: Mare enim multum virtutis illi adimere putant. Profert & hoc Regnum Lignum ſingulariter medicum quod a Chinenſibus *Lampalam*, a noſtris *Radix Chinæ* dicitur: eſtque ejus uſus per totam Indiam frequentiſſimus contra quævis Apoſtemata, Paralyſim & Morbum Gallicum. Ejus Radix dura eſt & ponderoſa atque albi coloris. Pecorum in Montibus & Pratis greges infiniti. Silvas & Nemora incolunt Apri, Vulpes, Lepores, Cuniculi, Zebellini, Martes; aliaque id genus Animalia, quorum pelles in veſtimentorum uſum expetuntur. Horum jucunda hic utiliſque venatio eſt. Avitii generis mira copia, præſertim aquatilis, cujus tanta multitudo & præcipue Anatum, ut in urbe Canton, ex minoribus hujus Regni una, decem vel duodecim millia uno die abſumantur. Quamvis autem hæc Regio Animalium ferax ſit, arte tamen hanc feracitatem adaugent hoc artificio. Vere duo aut tria millia ovorum fimo condunt, cujus calore ſuo tempore erumpunt Anatum pulli.

Cœli temperies. & Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Idem

Ptolemæus
, quod magis
tu Solis terra-
idie; qua Oc-
ro longiſsimo
otenditur. Hi-
tum memorię
erpeſsi fuerant
n rerum ferax.
quam vitam in
tico & Hordeo
; Pinetis abun-
ubique Horti,
oro conſita, ad
rum, Vnionum,
terra ad nos ad-
lariter medicum
diam frequentiſ-
deroſa atque albi
s, Lepores, Cuni-
xpetuntur. Ho-
tanta multitudo
decim millia uno
m adaugent hoc
nt Anatum pulli.
Idem

Idem tempore hyemis faciunt, ſed tum ova non fimo condunt, ſed ſportæ arundinaceæ imponunt, cui ignem ſeu focum tepidum ſubſtruunt, unde aliquot dierum ſpatio, æque prodeunt. *Urbes.* Tota hæc Regio uni ſubeſt Regi, tanquam Monarchæ, quem *Mundi Dominum* ac *Coeli Filium* vocant. Vrbes ſunt CCL celebres, quarum nomina terminantur ſyllaba *Fu*: quod urbem ſignificat: ut *Cantonfu*, *Panquinfu*. Opida quorum ingens eſt numerus, in *Cheu*. Pagi innumeri ſunt, Incolis frequentes, ob continuam agriculturam. Omnes fere urbes ad ripam navigabilis cujuſdam Fluminis ſitæ ſunt, largis profundiſque foſsis & muris munitæ. *Lacus & Flumina.* Inter Lacus qui amœni hic ſunt, memoratur ille in *Sancii* Provincia rotundus, ex inundatione anno. CIↃIↃLVII factus, in quo ſubmerſæ Civitates ſeptem præter Opidula & pagos & mortalium ingentem numerum, unico tantum puero in trunco arboris ſervato. Flumina & Maria piſculenta ſunt. Et Regio hæc quia maritima eſt, & paſsim fluviis navigabilibus irrigatur, haud minori populorum frequentia in navibus quam ædibus habitatur. *Opera publica.* Inter Opera & ſtructuras egregias occurrunt *Portæ* urbium magnifice ad miraculum uſque exſtructæ. *Plateæ* quaſi ad libellam factæ, nuſquam a recta linea declinantes, tantæ amplitudinis, ut iter præbeant decem quindecimve una equitantibus: hæque paſsim interſtinguuntur Arcubus triumphalibus, qui urbes ſupra modum ornant. Luſitani quidam referunt ſe vidiſſe in urbe Fuchco Turrim quadraginta innitentem Columnis ex ſolido Marmore, quarum altitudo erat quadraginta palmorum (menſura Architectonica) latitudoque duodecim. Hoc opus eſſe tantæ magnitudinis, tam exquiſitæ elegantiæ, tam inſignis ſplendoris atque ingentis ſumptus, ut omnes totius Europæ ſuperbas & magnificas ſtructuras longe poſt ſe relinquere exiſtiment. Sumptuoſiſsima habent tam in Vrbibus quam in Agris Templa. *Ratio Gubernãdi.* Rex Chinæ habet ſub ſe Gubernatorem quaſi Proregem: quem ipſi *Tutan* nominant. Hic cauſarum totius Regni diſceptator & Iudex. In Iuſtitia adminiſtranda huic magna ſeveritas. Latrones & Homicidæ perpetuis carceribus cuſtodiuntur, donec flagris, fame, vel frigore vitam finiant. Quamvis enim ultimo ſupplicio (quod fere flagellatione conſtat) condemnentur, ſententiæ tamen executio adeo tarda, ut maxima horum condemnatorum pars in vinculis moriatur. Hinc tantus captivorum ubique in Civitatibus numerus: ut in una urbe Canton ſæpe milleſimum decimum quintum excedat. Furta (quo nullum crimen his partibus odioſius) flagri verberibus crudeliſsimis puniuntur. Flagellationis hic modus eſt. Hominem pronum collocant, manibus a tergo religatis: huic, flagro ex arundine aut calamo facto, ſuras crurum percutiunt, cujus ictus adeo vehemens, ut primo verbere ſanguis eliciatur: ſecundus ictus adeo maleficum excruciat, ut in pedes conſiſtere nequeat. Singula crura ſinguli Carnifices flagellant: tanta vehementia ut plurimi ex quinquageſimo aut ſexageſimo ictu vitam finiant, omnes enim nervi diſrumpuntur. Luſitani narrant ſingulis annis eo mortis genere ſupra duo hominum millia interire. Flagrum hoc Latitudinis eſt quinque digitorum, craſsitudine unius,

unius, quod continuo aqua tingunt, ut flexibilius ſit, & majori impetu cædat. Licitum Viris plures ducere Vxores, quarum unam domi retinent, cæteras variis in locis diſponunt. Adulteros extremo afficiunt ſupplicio. In Vrbibus nullum Lupanar, omne Meretricium genus in Suburbia relegatur. Nuptialia Feſta celebrant tempore Novilunii, & fere Martio Menſe, qui dies illis primus eſt ineuntis anni. Hæcque Feſta peragunt uti apud nos, ſplendide & magno apparatu. Per multos dies continuos convivia celebrantur; Organis muſicis Ludiſque Hiſtrionicis adhibitis. Sunt autem Chinenſes plerique facie lata, barba rara, naſo ſimo, oculis parvis: etſi quidam inter eos ſint forma ſatis decora. Color omnibus ut Europeis: ſubfuſcus autem iis qui circa Canton habitant. Rariſsime vel nunquam Patrio excedunt Solo, neque facile peregrinum admittunt, inprimis ad interiora Regionis: niſi fide publica a Rege fuerit donatus. In comeſſationibus & compotationibus adeo ſtrenuos ſeſe exhibent, ut ipſis Germanis aut Belgis ne minimum quidem cedant. Quod ad Religionem hujus gentis attinet, credunt omnes res creatas, omniaque inferiora, atque horum gubernationem pendere a ſupernis, atque Cœlo: quem maximum omnium Deorum credunt, eumque primo Alphabeti charactere exprimunt. Solem, Lunam, & Stellas adorant, etiam Cacodæmonem, (quem ea forma qua nos Europæi depingunt) ne mala ipſis inferat, ut ipſi dicunt. In Mechanica omnis generis conficienda ſupellectile adeo dextri & nitidi Chinenſes, ut opus a natura creatum, non manufactum videatur. Ars Typographica & Tormentorum bellicorum uſus hic adeo vetus eſt, ut inventorem neſciant. Luſitani multa de ſagacitate horum Hominum ſcribunt, & hoc (quod inprimis ſtuporem moveat) quod curribus utantur veliferis, quos ſic dirigere ſciunt, ut iis quocunque velint breviſsimo temporis ſpatio terra ferantur. Figulina illa opera pellucida, niveque candidiora, quæ apud nos in pretio ſunt, & *Porcellana* dicuntur, nequaquam hoc loco ſilentio prætereunda. Ea apud hos fiunt hoc modo. Cochleas quaſdam marinas ovorum teſtis miſcent, aliaque quædam addentes, ſubigunt & maſſam conficiunt. Hanc ſub terra condunt, ibique eam macerari ad octuageſimum vel centeſimum uſque annum ſinunt, hæredibuſque ſuis pretioſi theſauri loco relinquunt. Ipſique ea utuntur quam Avi Atavique poſuere. Obſervantque ex veteri inſtituto, ut qui veterem tollit, recentem ejus loco recondat. Mercimonia hic maxime vigent Aromatum & inprimis Serici. Ex Malacca enim, Bengala & aliis locis Piper, Crocus, Nuces odoratæ vulgo Muſcatæ, Caſia & id genus Aromata in Chinam non exiguo quæſtu advehuntur. Sed Sericæ Telæ hic præcipuum mercimonium eſt. Ioannes enim Barrius in ſuis Decadibus Aſiaticis ſcribit ad urbem Nimpo quam alii Liampo nuncupant, obſervaſſe quoſdam ex Luſitanis trium menſium ſpatio, navigio evectas 166000 Serici libras. Muſcum quoque hinc ad varias Orbis partes devehi, aſſerit Antonius Pigafetta; & Rhabarbarum & Vniones Andreas Corſalis.

Mores. *Opificia.* *Mercimonia.*

India Orientalis.

Regio. *Nomina.*

INDIA Aſiæ maxima & nobiliſsima regio, ab Indo fluvio nomen habet. Hanc Ptolemæus in duas diviſit, in *Indiam* nempe *Intra & Extra Gangem*, cognominatam. Hæc *Hevila*, vel ut alii ſcribunt *Havilath* aut *Evilath* in Sacris litteris dici putatur. Illa *Seria*: Incolis vero *Macyn* aut *Magin* vocitatem apud Marium legimus: alii *Mangi* & *Chinam* vocant, qui Mercatorem ſequuntur. Priorem *Indoſtan* ab incolis vocari auctor eſt Ioannes Barrius. Hæc terrarum ampliſsima eſt. Pomponius tantum ſpatium littoris occupare ſcribit quantum per LX dies nocteſque velificantibus curſus eſt.

Situs. Clauditur autem ſecundum Strabonem ac Plinium, Occidentem verſus Indo fluvio qui Perſiam ab India diſterminat: ad Septentrionem ſunt Tauri juga: ab Ortu Oceano Orientali: a Meridie Indico cingitur.

Cœli temperies. Regio lenibus auris & inprimis Favonio ſaluberrima eſt: quamvis Cœlum habeat inæquale ob ejus vaſtam magnitudinem: alicubi enim calida eſt, nimirum Æquatorem verſus: alicubi vero temperata ſatis, ac potius frigida, verſus Boream.

Soli fertilitas. Terra vero ipſa univerſim Situ, Cœlique clementia, bonitate ac fertilitate longe ceteras Orbis partes antecellit. Alia hic rerum facies, alii ſyderum ortus atque obitus: binæ meſſes in anno, binæ æſtates, media inter eas hyeme Eteſiarum flatu calores temperante. Ager quamvis ut plurimum Frumento careat, Legumina tamen & Fruges varias copioſe profert, & inprimis Hordeum, ac Oryzam. Fructus præterea arboreos multos producit, Piper, Thus, Myrrham, Caryophylla, Zingiber: & in partibus maxime auſtralibus Cinnamomum, Calamum Aromaticum, Nardum, aliaque Aromata, quemadmodum Arabia & Æthiopia. Eſt & in arundinibus Mel. Multa inſuper Medicamenta habet, multas Arborum radices, tum ſalutares, tum noxias. Quid vero de Metallis, Lapidibus, aliiſque Muneribus dicam? Naſcitur enim in ea ingens Auri & Argenti vis: non parum quoque Æris, Ferri & Orichalci, auctore Diodoro: ſed Plinius neq; Æs, neque Plumbum habere tradit, Gemmiſque ſuis ac Margaritis hoc permutare, quas Mare littoribus infundit. Beryllis ſiquidem, Chryſo praſis, Adamantibus, Carbunculis. Lychnitis, Margaritis, Vnionibus, abundat. Serici hic tanta copia, ut reliquo Orbi ſufficiat.

Animalium varietas. Animalia hic quam in reliquis Orbis partibus majora, Boves, Cameli, Leones, Canes, Elephanti. Elephantum incredibilis eſt frequentia. Dracones in deſertis immanes, æquant fere Elephantem corporis mole, & cum his perpetuo decertant. Canes tam feroces, ut etiam cum Leonibus committi poſsint. Serpentes innumeri, quibus etiam toſtis Incolæ veſcuntur: ut & Formicarum quodam genere, quod cum Pipere edunt, ſimiliter ut nos Cancros. Simiæ hic reperiuntur albæ, & Chamæleon, quem ſolo aere nutriri credidit antiquitas. Aves præterea variarum ſpecierum, & inviſæ cæteris nationibus, præter Gallinarum, Phaſianorum & Perdicum

in duas di-
bunt *Havi-*
tâtem apud
ſtan ab in-
tium littoris
andum Stra-
ptentrionem
inprimis Fa-
i enim calida
. Terra vero
ellit. Alia hic
er eas hyeme
tamen & Fru-
ltos producit,
omum, Cala-
in arundinibus
s. Quid vero de
is : non parum
e tradit, Gem-
ryſo praſis, A-
t reliquo Orbi
Elephanti. Ele-
corporis mole,
. Serpentes in-
n Pipere edunt,
i credidit anti-
Phaſianorum &
Perdicum

Imperium majorum. Perdicum ingentem multitudinem : nec non & Pſittacorum varii coloris. De Indorum imperio Plinius ita ſcribit : *Indi prope Gentium ſoli numquam emigravere finibus ſuis, Colliguntur a Libero Patre ad Alexandrum Magnum Reges eorum* CLIII *annis* VICIↃCCCCII ; *adiciunt & menſes tres.* Scribit etiam Strabo de Indis , ad eos nullum præter *Liberum patrem* , *Herculem* & *Alexandrum* cum victoria profectum eſſe , quamvis a *Cyro* & *Semiramide* tentatos. Sed his relictis ad Urbes tranſeamus. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem ſubegerant , VCIↃ Opidorum fuiſſe ſcribunt , nullum *Co* minus , unde hujus regionis vaſtitatem & ingentem amplitudinem facile agnoſcas.

Urbes. Urbs primaria eſt *Calechut* totius Orientis Emporium celeberrimum. Sunt & aliæ , *Cambaia* , *Decan* , *Batticalla* , *Canonor* , aliæque plurimæ.

Lacus. Non deſunt Lacus aliquot vaſti. In Hiſtoria Alexandri mentio fit Lacus , vel Stagni vetuſta abundantique ſilva coronati mille paſſus patentis , ubi exercitus ejus ſiti pene confectus , refectus eſt. Omnium vero maximus eſt Lacus *Chiamay* , cujus circuitus C C C C milliarium , diſtatque a mari IↃC milliaribus. Hinc complures fluvii præcipui originem trahunt : poſt eum *Cincuihay* , atque alii.

Flumina. Amnium hic mira vaſtitas. Proditur Alexandrum Magnum nullo die minus ſtadia IↃC navigaſſe in *Indo* , nec potuiſſe ante menſes quinque enavigare , adjectis paucis diebus : & tamen minorem Gange eſſe conſtat. Oritur hic in Caucaſi jugo quod vocatur Parcpamiſſus , hodie *Naugocrot* , & longo curſu nongentorum milliarium in Oceanum Auſtralem ſive Indicum duobus oſtiis erumpit. Unde vigintirecipit amnes , ſed clariſſimos *Hydaſpem* , quatuor alios adferentem , & *Cantabram* tres. *Gangem* alii incertis fontibus ut Nilum , rigantemque vicina eodem modo : alii in Scythicis montibus naſci dixerunt , influereque in eum XIX amnes, Alii cum magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere : dejectumque per ſcopuloſa & abrupta, ubi primum molles planities contingit, in quodam Lacu hoſpitari, inde lenem fluere, ubi minimum VIII mill. paſſ. latitudine : ubi modicum ſtadiorum C : altitudine nuſquam minore paſſ. XX. Hunc in ſacris *Phiſon* vocari notatum eſt. Eum hodie Geographi quærunt. Sunt qui opinentur eum eſſe qui in ſinum Bengalæ influit , fortaſſe ob nominis vicinitatem , adcolæ enim vocant *Guenguam*. Sed Mercator noſter haud adſpernandis ductus rationibus *Gangem* dicit eſſe eum qui dicitur *Rio de Cantaon*. Poſt hoſce amnes numerantur *Mandona* , *Chaberis* , *Ava* , *Campumo* , *Menam* , *Menon* , & alii plurimi. Megaſthenes prodidit ſexaginta amnes Indiæ numerari , quorum permulti æſtate creſcunt inſtar Nili , quæ potiſſima eſt fertilitatis hujus regionis cauſa. Nutrire dicitur Ganges , ſicut Nilus Crocodilos , item Delphines , Anguillas quoque ad tricenos pedes longas , Plinio teſte. Eſt vero potiſſima Indiæ & nobiliſſima *Oceano pars* Meridionali ſeu Indico obverſa, juxta littus , ſeu oram maritimam : quæ etſi plurimum portuoſa ſit , attamen pleriſque in locis innumeris Inſulis , ſcopulis ac brevibus cincta eſt , unde navigatio laborioſiſſima & periculoſiſſima redditur. *Indica maria* , ait Solinus , *Balænas habent ultra ſpatia quatuor jugerum. Sunt & quas Physeteras nuncupant , qui enormes ultra molem ingentium columnarum , ſuper antemnas ſe navium extollunt , hauſtoſque fiſtulis fluctus ita eructant , ut nimboſa alluvie plerumque deprimant alveos navigantium.*

Montes. Plurimi hic Montes , magnuſque labor ſit eos enumerare,

enumerare, quorum magna pars arboribus & iis quæ virent ſpoliata eſt. Iunguntur inter ſe *Imaus*, *Emodus*, *Paropamiſſus*, Caucaſi partes. *Indorum nemora*, ut ſcribit Sol. *in tam proceram ſublimantur excelſitatem, ut tranſjaci ne ſagittis quidem poſſint. Pomaria Ficus habent, quarum caudices in orbem ſpacio ſexaginta paſſuum extuberantur. Ramorum umbra ambitu bina ſtadia conſumunt. Foliorum latitudo forma Amazonicæ peltæ comparatur. Pomum eximiæ ſuavitatis. Quæ paluſtria ſunt, arundinem creant ita craſſam, ut fiſſis internodiis, lembi vice vectitet navigantes.* Hebenum arborem India ſola habet, & in præruptis petris arbores quædam thus exſudant. Habet & aliam Arborem ferentem Nuces Indicas. *Silvæ.*

In VII ordines olim diviſa univerſa gens fuit. I erat Philoſophorum: II Agricolarum: III Paſtorum: IV Artificum: V Militum: VI Locum Ephori tenent. Hi quæcunque in India fiunt inſpicientes Regi referunt. Septimum vero conficiunt, qui publicis conſiliis præſunt, numero pauciſsimi, nobilitate prudentiaque maxime inſignes. Ex his enim ad Regum conſilia, tum ad Rempublicam gerendam, tum ad res dubias judicandas aſciſcuntur: Duces inſuper ex his deliguntur & Principes. *Ratio gubernandi.*

Ad Leges porro & inſtituta quod attinet. Legibus utuntur plerique non ſcriptis: quidam etiam ſcriptis: in quibus ſicuti & in Contractibus maxima ſimplicitas: quod vel ex eo argui poteſt, quod non multum ſunt litigioſi: Nam nec Commiſsi nec Depoſiti jura ulla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbaverit, non modo talionis pœnam ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quod ſiquis Artifici manum oculumve ademerit, capitale eſt. Nobilitas generis ac ſanguinis apud hos ſummopere obſervatur, idque ex veteri inſtituto. *Leges & Inſtituta.*

Literas plerique eorum ignorant, ſed memoriter omnia adminiſtrant. Sacrorum cura eſt penes *Gymnoſophiſtas* qui *Brachmani* dicuntur: hi etiam Aſtrologiam, Philoſophiam, Medicinam ſectantur. Sunt præter hos etiam *Abduti*, qui ad tempus aliquod abſtinēt, & hoc ipſo poſtea putant ſibi ad omnia flagitia commeatum factum eſſe. Indis omnibus promiſſa cæſaries eſt, cultus præcipuus cum gemmis, habitus diſcrepantiſsimus. Lino alii veſtiuntur aut Lana: alii Ferarum Aviumque pellibus, pars nudi agunt, pars tantum obſcœna velati. Niger vulgo corporis color, in materno utero tales fiunt ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Statura procera ac valida. Multas nuptas habent, quas a Parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ cauſa, alias prolis ac voluptatis, ac niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. *Mores.*

Artifices apud Indos magno in pretio: hi enim non ſolum immunes ſunt a tributo, ſed Frumentum inſuper è regia accipiunt. Mercimonia hic multis in locis maxime vigent, Aromatum imprimis, Lapillorum, Goſſypii ac Serici. *Mercimonia.*

Moluccæ.

SEquuntur in noſtra Methodo *Moluccæ Inſulæ*, aliis. Aromatum & imprimis Caryophyllorum ingenti copia toto Orbe celebres. Hoc vero nomine præcipue comprehenduntur quinque Inſulæ, *Ternate* vel *Tarante*, *Tidor* vel *Theodori*, *Motir* quæ & *Muthil*, *Machian* vel *Mare*, & *Bachian* ſeu *Bachianum*.

Situs.

Iacent ſub Æquatore, inter *Celebes* & *Gilolo* Inſulas. Harum maxima vix habet ambitum ſex mill. paſſuum: omnes intra ſpatium xxv milliarium concluduntur,

Aeris qualitas.

Aer hic valde inſalubris, multique Mercatores lucrum pluris quam vitam facientes, his locis moriuntur.

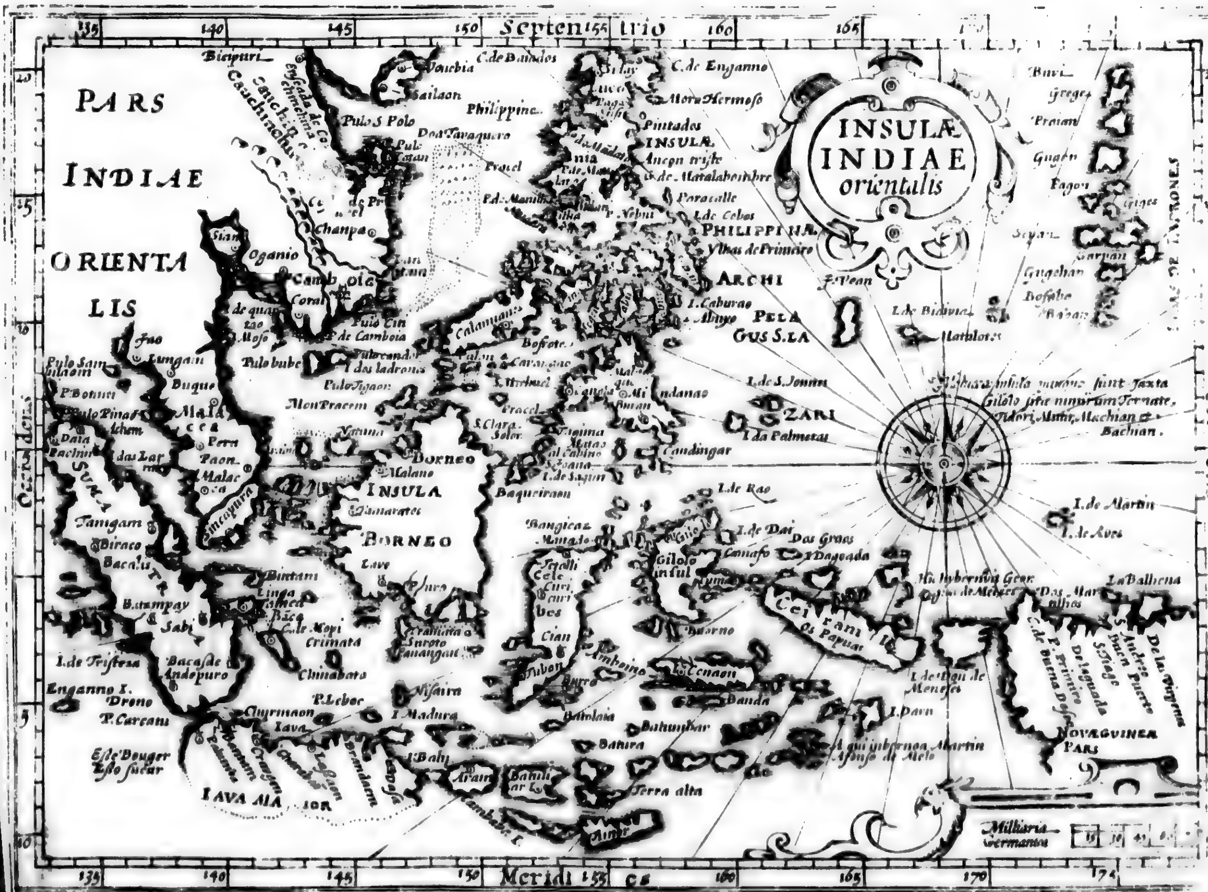
Soli fertilitas.

Ager eſt aridus, ſpongioſus, quique imbres è Cœlo decidentes confeſtim abſorbet, antequam in Mare delabantur. Profert varia Aromata, Nuces Myriſticas, Maſtichen, Lignum Aloes, Sandalum, Cinnamomum, Zingiber, Piper, & Caryophylla tanta copia, idque ſine ulla cultura, ut mirum ſit. Quæ quotidiano eſui inſerviunt, raro hic & parce proveniunt, ſed ea commutatione ſuarum Mercium abunde parant. Sunt etiam in Moluccis tam vaſtæ arundines, ut ex iis dolia conficiant Incolæ. Caryophylli Arbor in rupibus provenit, quarto anno quam cœpit creſcere, profret Fructum. Arbor foliorum forma & craſsitie Lauro eſt ſimillima: Flores umbellæ inſtar prodeunt, ſimillimi floribus Mali Aurei. Fructus flore collapſo paullatim protuberant in formam clavi, unde etiam illis apud noſtrates nomen. Initio rubri, mox Sole toſti nigreſcunt: quo autem duriores fiant & virtutem inſitam diutius ſervẽt, aqua ſalſa conſperguntur. Arbores vero ita inter ſe denſantur vel Soli felicitate, vel Seminis, aut ſtolonum fœcunditate, ut plerumque Lucos faciant. Hos inter ſe partiuntur Indigenæ, Fructuſque abdunt, ut Mercatoribus divendant. In his Inſulis Avis interdum decidit *Manucodiata* dicta, maxima Pica non minor; nec major ſemipede. Caput ei non rotundum, ſed preſſum eſt, quale Hirundinis, cauda longiſsima, bifurcata, pedes nulli: itaque perpetuo volat, auram ruminat. Pluma in capitis parte ſuperiore adeo minuta, ut pilo propior viſum pene fallat. Ei viriditas quæ in feris Anatibus, ſed ita vegeta, ut Smaragdi ſplendorem imitetur. In parte inferiore ſub gula etiamnum & minutior & brevior, verum flava, ac nitore Citrii. Ad ſtomachum vergens dilutior eſt & dilucidior. A capite collum in ſupera parte denſiſsima pluma tegitur, fulgore fuliginoſo, quæ ad caudam ſeſe demittens paullulum grandeſcit, ac de coloris illius intenſione paullatim aliquid remittit. Par ſub alvo magnitudo, color haud abſimilis. Alarum protenſarum prolixitas ſeſquipedalis. Pennarum color inferne buxeus, ſuperne candidus leviſsima fuligine ſemitinctus. Pinnulæ pennarum non cohærent, ſed diſsitæ aerem tranſmittunt. Hanc ſi cadat, è Cœlo aut ex Paradiſo Mahumetano mitti ſuperſtitioſe credunt. Hanc etiam adeo ſancte religioſeque habent, ut ſe ea Reges tutos in Bello exiſtiment, etiamſi ſuo more in prima acie collocati fuerint.

Portus.

Inter has Inſulas præcipuæ ſunt *Tidor* & *Ternate*, quarum poſterior duos habet Portus, commodiſsimos.

m ingenti
Ternate vel
um. Iacent
lium:om-
ucrum plu-
decidentes
ſtichen, Li-
a cultura, ut
uarum Mer-
olæ. Caryo-
oliorum for-
rei. Fructus
Initio rubri,
conſpergun-
ut plerumque
nt. In his In-
Caput ei non
erpetuo volat,
at. Ei viriditas
b gula etiam-
ſt & dilucidior.
ſeſe demittens
vo magnitudo,
uxeus, ſuperne
n tranſmittunt.
m adeo ſanctè
llocati fuerint.
mmodiſsimos.
Indigenæ

Mores. Indigenæ harum Inſularum Caphræ, hoc eſt Gentiles ſunt, Solem & Lunam Deos colunt: Soli dici, Lunæ vero noctis Imperium adſcribunt, illum Marem, hanc Feminam dicunt, atque hos ceterarum Stellarum parentes vocant, quas omnes Deos eſſe, minutos tamen arbitrantur. Solem Orientem certis Carminibus ſalutant potius quam adorant. Item Lunam noctu fulgentem, a quibus Liberos, fœcundam Pecoris fœturam, Terræ uberes frutices, aliaque id genus depoſcunt. Ceterum Pietatem ac Iuſtitiam colunt, & præcipue Pacem atque Otium amant: Bellum vero maxime deteſtantur. Moluccæ repertæ ſunt Caroli v auſpiciis: quam rem quia inprimis memorabilis, libet paullo altius repetere. Quum inter Luſitanos verſus Orientem, Caſtellanos in Occidentem, pomeria ſuorum Principum promovere pro virili adnitentas diſsidium eſſet ortum: ne alteri alteris eſſent impedimento, novus ille Orbis, auctoritate Alexandri vi Pontificis & aliorum, in duas partes eſt diſtributus: Scriptis Legibus & conditionibus, ut quidquid inſtituta ab Atlantici Maris Inſulis, quæ Heſperides ſolent dici, navigatione Orientem verſus reperiretur, Luſitanorum eſſet: quidquid ad Occidentem, Caſtellanis cederet: ſic horum beneficio pernotuit America: illorum Orientis pleraque, ita lucri ſtudio lapſu temporis excurrentium, ut dicerentur etiam perrumpere in adjudicatam Caſtellanis portionem: quæ controverſia decidi non potuit, niſi Ferdinando Magellano quaſi judice. Hic enim Luſitanus, odio in Emanuelem ſuum Principem, ob non bene penſatam, quam illi navarat & effecerat, operam, extimulatus, docens Moluccas ex facta diſtributione pertinere ad Caſtellanos, anno milleſimo quingenteſimo decimo nono, auſpiciis Caroli Quinti ad quærendum dimiſſus alia via Inſulas, quas dixi, ita navigationem ſuam temperavit, ut ex Hiſpania in Auſtraliora Cœli ſpacia ad gradum Latitudinis l i i delatus, & inde converſa ad Occidentem Solem Claſſe, per inferius Hemiſphærium immenſo cœli mariſque tractu ſuperato, ſub Orientem Solem ad Moluccas Inſulas, quas quærebat, tandem naves ejus pervenerint: Ac inde per Superum Hemiſphærium prætervecti ejus ſocii Littora Aſiæ & Africæ in Hiſpaniam redierunt, pernavigato ſemel (auſu admirando & a nullo mortalium tentato) toto terrarum Orbe. Ipſe autem Magellanus ante repertas Moluccas prælio contra Barbaros occubuit: & poſt inveſtigatas Moluccas a ſociis ſuperſtitibus ejus navigationis, ceteris navibus diſperſis, captis & detentis, una tantum navis ſuperſtes & incolumis in Hiſpaniam rediit Aromatibus onuſta: Margaritis etiam, quæ in Inſulis nonnullis grandes admodum reperiuntur, aliæ magnitudine ovorum Turturum, Gallinarum etiam & Anſerum. Digniores profecto Nautæ, qui æterna memoria celebrentur, quam qui cũ Iaſone Theſſalo Argonautarum Principe ad Colchidem navigarunt Argonautæ. Navis etiam ipſa, quæ una ſoſpes & ſalva domum rediit poſt exantlata tot pericula, multo dignior, quæ inter Sydera collocetur, quam vetus illa Argo. Hæc namque ex Græcia duntaxat per Pontum vecta eſt. Magellanica vero ex Hiſpania Auſtrum verſus indeque per inferius Hemiſphærium in Orientem penetrans, rurſum in Occidentem in Hiſpaniam per Superius Hemiſphærium emenſo ſemel, quod dictum eſt, univerſo terrarum Orbe, remeavit. Sed hæc hactenus ad alia pergamus.

GIlolo vel *Gilolum* quæ & *Batochina*, ex Inſulis, quas vulgo nuncupant *Del Moro*, una eſt. Cœlum hic inclemens, & Aer calidus. Ager abundat Oriza, ac medulla cujuſdam arboris, quæ *Sagu* dicitur, ex qua panem conficiunt: è qua etiam arbore Succum eliciunt, quo loco Vini utuntur. Gallinas Silveſtres magna copia producit a noſtris valde differentes: & vicinum Mare magnam alit Teſtudinum vim, quarum caro ejuſdem fere ſaporis eſt cum carne vervecina. Incolæ barbari ac crudeles, qui ut olim, carnibus humanis veſcuntur. *Celebes* Inſula ab Occaſu Moluccarum jacet, cum nonnullis aliis, quæ ſub eodem nomine comprehenduntur. *Ambon* vicinis aliquot Inſulas nomen dat. Peridromus ejus ı ɔ milliarium. Aſperrima autem eſt ac ſterilis. Hujus Incolæ ſunt Anthropophagi, ac Piratæ. *Bandan* parvæ Inſulæ numero circiter v ı ı, a Meridie Sindarum Inſularum ac Moluccarum ſitæ ſunt, gradu circiter v ı ı Latitudinis Auſtralis: alii eas ultra gradus ı v cum triente ponunt. Harum nomina ſunt *Bandam* major ceteris, ac iiſdem nomen communicans, *Mira*, *Roſolargium*, *Ay*, *Rom*, *Neira*, & *Gunuape* omnium minima, quæ continuo ardet: atque ob id deſerta eſt. Hæ Inſulæ Nuces Myriſticas & Maſtichen ex eadem arbore ſubminiſtrant. Myriſtica arbor procera & patula eſt, noſtræ Quercui perquam ſimilis. Nuci operimentum triplex. Primum craſſius adverſus injurias Aeris, venti & imbrium. Alterum membranæ inſtar reticulato munimento, quod tertium aliud putamen ligneum ambit: membranula illa eſt Muſcatæ flos, qui ab Hiſpanis *Macis* dicitur, nobile ac ſalubre Aroma. *Zingiber* quod in hiſce omnibus Inſulis provenit, duplex eſt, ſpontaneum & ſativum: hoc illo melius eſt: herba Crocum refert, radix odorata eſt & mordax inſtar Piperis, & quidem Pipere ipſo calidior. *Cinnamomum* quod Herodotus in Avium nidis, & præſertim Phœnicis reperiri tradidit, cortex eſt fruticis, ſimillimi Malo Punico. Hujus cortex ad calorem Solis dehiſcens, a ligno avellitur, & paullulum ad Solem detoſtus fit Cinnamomum, & a canalium figura vulgo *Canella* vocatur. Inſula *Timor* ſita eſt gradu x Latitudinis Auſtralis. Hæc Sandalum flavum & album magna copia ſubminiſtrat, quod ab Inſulanis Ferro, Securibus, Gladiis & Cultris redimitur. *Borneo* Inſula Mercatori ea eſt, quæ a Ptolemæo Inſula *Bonæ Fortunæ* dicitur. Iacet inter Cambaiam & Celebes, proximamque ſibi habet Calamianes: parte Auſtrali ſubeſt Æquinoctiali circulo, reliqua Boream verſus extenduntur. Eſt autem omnium illius Oceani maxima, crediturque ex quorundam relatu trium habere menſium circumnavigationem: ex aliorum vero ambitum bis c ı ɔ & cc milliarium. Hæc rebus omnibus ad vitam victumque neceſſariis abundat, Camphoram, Agaricum, Adamantem, Equos puſillos producit. Multi per omnem Inſulam & præclari portus ſunt, amplæ Vrbes. *Cabura*, *Taiaopura*, *Tamoaratas*, *Malano*, & omnium præcipua *Borneo*: in qua Incolarum millia viginti quinque. Sita eſt in palude aquæ marinæ, ad inſtar Venetiarum. Regem habet Mahumetanum, cum quo nefas niſi per interpretem loqui.

Gilolo Inſula.
Cœli qualitas.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Incolarum mores.
Celebes Inſula.
Mores.
Ambon Inſula.
Soli qualitas.
Bandan Inſula.
Situs.
Soli fertilitas.
Borneo Inſula.
Situs.
Soli fertilitas.
Vrbes.

Regio. Nomina.

INSULA hæc Marco Paullo *Zipangri* dicitur, olim *Chryſe* Magino, Mercatori *Aurea Cherſoneſus*: Eam vulgo *Japoniam* & *Japan* vocant. Præcipuæ tres Inſulæ ſunt, Petro Maffeio teſte, circumfuſis aliis minoribus interfluo Euripo disjunctæ. Prima & maxima *Japan* dicta, in ſatrapias aut Regna tria & quinquaginta dividitur: quorum potentiſsima ſunt, *Meaci* & *Amaguncii*. Secunda dicitur *Ximo*, habetque Regna novem in quibus præcipua ſunt *Bungi* & *Figen*. Tertia eſt *Xicoum* quæ IV Regna continet.

Situs.

Totius terræ longitudo ferme in ducentas, uti ferunt, leucas procurrit. Huic nequaquam reſpondet Latitudo: decem tantum alicubi patet: ſummum XXX, non amplius. De ambitu nihil dum certi proditum eſt. Iacet ab Æquatore in Arctum a trigeſimo gradu ad trigeſimum fere octavum. Ab Oriente obverſa eſt Novæ Hiſpaniæ. A Septentrione Scythas vel Tartaros, & alios ignotæ feritatis populos, ab Occidente ſpectat Chinenſes. A Meridie, vaſto Mari interfuſo, inexploratas habet terras.

Cœli qualitas.

Salubris hic Cœli temperies, frigori & nivibus regio valde obnoxia, neque admodum ferax. Menſe Septembri Orizam, nonnullis etiam in locis Majo Triticum metunt: neque ex eo panem ut nos conficiunt, ſed genus quoddam Offæ, ſeu Polentæ.

Soli fertilitas.

E terræ viſceribus Incolæ varia ecfodiunt Metalla: & exteras longeque diſsitas Nationes ea merce pelliciunt. Eſtq; hæc Inſula in tantum Auri ferax, ut Marcus Paullus Venetus teſtetur ſuo tempore Palatium regium aureis laminis tectum fuiſſe, haud aliter quam apud nos magnæ domus Plumbo vel Cupro operiuntur. Arbores vel ad amœnitatem, vel ad fructum ferunt haud abſimiles noſtris. Plurima vero variis locis exſurgit Cedrus, tantæ proceritatis & craſsitudinis, ut inde Fabri Baſilicarum Columnas, & cujuſlibet quamvis capacis Onerariæ malos efficiant.

Animalium varietas.

Ex Animantium genere, Oves, Porcum, Gallinam, Anſerem, fædaſque alias domi haud quaquam alunt Iaponii. Campos & prata, Boum, Equorumque militarium Armenta: Saltus atque dumeta, Lupi, Cuniculi, Apri, Cervi, pererrant. E volatilibus Phaſiani, Anates amnicæ, Palumbes, Turtures, Coturnices, ac ſylveſtres Gallinæ cernuntur.

Imperium majorum.

Japonium omne nomen uni quondam parebat Imperatori, cui titulus *Vo*, ſeu *Dair*: quoad is diuturna pace in delitias atque ſocordiam reſolutus, Præfectis ac Satrapis ac præcipue *Cubis* (ſic enim duo primarii vocabantur, quorum alter deinde extinxit alterum) contemptui cœpit eſſe. Summus vero & potentiſsimus Iaponiorum habetur ille quiſquis Meacum & Meaco finitima nobiliſsima Regna (quem tractum communi nomine *Tenſam* nuncupant) armis atque arcibus occuparit. Ea loca ante aliquot annos obtinebat *Nobununga* Tyrannus. Hujus in ſolium a conjuratis interempti: liberis ejuſdem aut pulſis, aut occiſis, per factionem ac vim præcipuus è Ducum numero *Faxiba* ſucceſsit. Nunc autem *Taicoſama* ſive *Taico* Monarcha eſt Iaponiæ:

Urbium nomina.

Japoniæ Vrbs primaria *Meacum*, Civitas, maxima, cujus ambitus unum & viginti milliaria patuit, ſed nunc bellis inteſtinis Inſulanorum tertia parte imminuta eſt. In hac ſummus Magiſtratus Iaponiæ moratur, tribus Viris conſtans.

Sunt

Sep ten trio
165
170
175
Meri di es
Occi dens
Ori ens
35
30
CHINENSIS
Corea pars
Sando
Bacasa
Deva
Villaxu
Nasima
Ilha dos ladrones
Meaco
Tonsa
Bungo
Surunga
OCEANUS
IAPAN I.
Milliaria Germanica
5 10 15 20 25 30

Sunt præterea *Oſſacaia* Civitas illuſtris, potens, libera, omnium ut quidam autumant totius Orientis opulentiſsima. Magna hic Mercatorum undique concurrentium frequentia eſt, quorum qui mediocres facultates habent minimum poſsident XXX aureorum millia, qui majores, incredibilem ſummam. *Bungum* ſui tractus Vrbs præcipua, ſitu oportuno. In hac Chriſtianorum magnus eſt numerus. *Coia* Civitas *Bonſio* cuidam ſacra, quem *Combodaſſi* vocant. Principes omnes in hac Vrbe ſepeliuntur: aut ſi alibi, ſaltem huc dentem unum mittunt ſepeliendum: tanta hujus loci veneratio. *Fiongo* Vrbs decem & octo leucis Meaco diſtans. Hæc Nobunangæ tempore majorem in partem devaſtata fuit. Eamque anno CIↃIↃXCVI terræmotus ſic convulſit, ut non minima ejus pars ad terram alliſa ſit: & paullo poſt etiam maxima pars, ut dicunt, igne conflagrarit. *Amangaſaqui* Vrbs non contemnenda leucis quiuis disjuncta a mari Sacai oppoſita. Habet etiam *Voſuquin*, *Funaium*, *Toſam* Vrbes nobiliſsimas, & alias quas brevitatis ſtudio prætereo.

Portus. *Montes.*

Portus marini hic multi, inter quos *Ochinoſamanus*, in quo fere magnus navium numerus ſtat. Editi præruptique Montes, cum alii paſsim, tum II præcipua nobilitate viſuntur, quorum alter incertæ appellationis, adſidue flammas evomit: inque ejus cacumine, certis Hominibus, poſtquam voti cauſa diu ſe maceraverint, ſplendida circumfuſus nube ſeſe Cacodæmon oſtendit: alter *Figenoiama* nomine ſpectatæ altitudinis eſt, adeo ut etiam ipſas nubes leucarum aliquot intervallo ſuperet.

Opera publica.

Magnifica exſtruunt Templa & Sacerdotum utriuſque ſexus ſumtuoſa Cœnobia: ſuperba etiam & viſenda Palatia. Palatii regii ex Paullo Veneto, ſupra mentionem fecimus, cujus tectum aureis laminis fuit opertum. Superficies quoque ſuperior aularum & conclavium aureis laminis ferebatur tecta. Nec minus hodie ſunt in hujuſmodi operibus ſumtuoſi & magnifici. *Taico* ſive *Taicoſama* quem nunc hic Monarcham eſſe diximus, opere viſendo & ſtupendo moles excitavit. Hic exſtrui curavit aulam mille *Tatamis* (ſtoreæ elegantiſsimæ genus eſt) opertam cum ſuis fimbriis damaſcenis, holoſericis, aureis: quælibet autem harum ſtorearum octo palmos longa, IV lata eſt. Hæc aula è ligno maximi pretii ædificata eſt, tantoque Auro intus nitet, ut pene incredibile videatur. Ante hanc aulam in planitie pulcherrima, juſsit erigi Theatrum ad agendas Comœdias: utrimque vero nonnullo intervallo divulſas turres binas trium quatuorve contignationum. Multa hic prætereo brevitati ſtudens.

Privata. *Ratio gubernandi*

Ligneis plerique ob crebros terræmotus, quidam tamen ab imo lapideis utuntur ædibus, elegantia & arte viſendis. Meaci III. *Viri* (qui totius Regni Primores ſummum Magiſtratum conſtituunt) degunt: penes quos ſumma eſt rerum conſtituendarum poteſtas. Primus, qui *Zazo* dicitur. Pontificis inſtar, præeſt ſacris. Secundus *Voo* dignitatibus & honoribus. Tertius *Cubacama* paci & bello. In V autem ordines diviſa gens eſt: quorum primus eorum qui cum imperio ſunt, rerumque potiuntur: hoſce communi omnes nomine *Tonos* nuncupant: quamquam inter ipſos Tonos alii dein exiſtant dignitatis gradus, uti apud nos Regum, Ducum, Marchionum & Comitum. Alter ordo eorum eſt, qui gentis illius procurant ſacra, capite ac mento prorſus abraſo: Cælibem hi profitentur vitam. Variæ ac multæ

nume-

numerantur eorum ſectæ : Nec deſunt qui ad Rhodiorum Equitum ſpeciem, bellicas una cum religione res
tractant. Sed communi omnes appellatione *Bonzii* appellantur. Tertius Civium & reliquæ Nobilitatis eſt. Se-
quuntur Inſtitutores ac Sellularii : & variarum opifices rerum egregia ferme ſolertia. Poſtremus eſt Agricola-
rum locus. Sontibus quolibet nomine, haud leviora quam exſilii, aut proſcriptionis, aut capitis ſupplicia
conſtituta ſunt. Gladio ferme trucidantur improvidi : quibuſdam tamen locis comprehenſos Latrones, cer-
toque ad ignominiam vehiculi genere, per Civium ora tranſvectos, extra urbem cruci affigi mos eſt. In Dei
cultu quod potiſsimum Iuſtitiæ munus eſt, miſerandum in modum errant. Magiſtris Religionis utuntur iis
quos dixi, *Bonziis*. Inter Numina ſuppliciter adoranda, ſunt *Amida & Xaca*. Sed habent & alia, a quibus
futuræ vitæ bona expetantur, quos *Fotoquos* vocant. Alios etiam veluti minorum gentium Deos adorant,
bonæ valetudinis, liberorum, pecuniæ, & eorum quæ ad corpus pertinent, largitores : hoſce *Camis* appellant. *Schola.*
Multa hic variis locis Gymnaſia, quas Academias dicimus. *Bonſiorum* Schola eſt in opido *Banoum*, in qua ſo-
lemni ritu gradus tituluſque confertur a Præfecto ſtudiorum. Eſt & inter alia *Seminarium Jeſuitarum Bungi* in *Mores.*
quo Iapones linguam Luſitanicam, Europæi Iaponicam diſcunt. Ipſi Iapones etiam typis ad impreſsionem u-
tuntur. In univerſum autem, acuta, ſagax, ac bene a Natura informata gens eſt: judicio, docilitate, memoria.
Paupertas dedecori aut probro eſt nulli. Maledicta, furta, impiam temere jurandi conſuetudinem, aleæ genus
omne execrantur. Procera ſtatura, ſi cui contigerit, & decoro corporis habitu gloriantur. Lenta pleriſque viva-
citas : firmæ vires : in ſexageſimum uſque annum militaris ætas extenditur. Barbam alunt modicam: in capillo
varius eſt mos : volſella depilant, pueri ſinciput, plebei ac ruſtici dimidium caput. Viri Nobiles totum ferme,
paucis ad occipitium relictis capillis, quos attigiſſe quempiam, contumeliæ loco vel maximæ ducitur, Storeis,
culcitræ in modum tumentibus, nitidiſque pavimenta conſternũt: In iis & ſomnum, ſubjecto cervicibus lapide *Victus.*
vel tigillo, & cibum capiunt genibus nixi, cruribus inſidentes. Munditiarum apud eos haud minor quam apud
Chinenſes, cura: paxillulis item ipſi duobus inter edendum ita ſcienter utuntur, ut neque excidat quicquam, nec
digitos extergere opus ſit. Cœnationem ingrediuntur diſcalceati, ne cataſtromata calcando coinquinent. Te-
nuiores, ad Mare præſertim, victitant Herbis, Oryza, Piſce: divites ornant ſplendide atque apparate convivium:
in ſingula fercula, ſine linteis aut mappis mutatur ſua cuique convivæ menſa è Cedro Pinuve, palmæ fere altitu-
dine. Cibi confecti in pyramidem exſtruuntur Auro conſperſi, cupreſsinis ramulis ad gratiam prominentibus.
Nonnunquam etiam roſtro pedibuſque inauratis Aves integræ nobilibus patinis inferuntur. Vigent hic Luſi- *Mercimonia.*
tanorum commercia. Inveniuntur enim Margaritæ magna copia, rotundæ ac craſſæ rubei coloris, item alii La-
pides pretioſi, qui una cum Auro Inſulam ditiſsimam reddunt.

Zeilan vel Ceilon Inſula.

Inſula. Nomina.

Z E I L A N, vel *Ceilon* Inſula Arabibus dicitur *Tenarizim* & *Ternaſſeri* Terra delitiarum : & Indis *Hibernarum*. Hæc Ptol. *Taprobana* Barrio & Corſalo teſtibus : quod idem conſtanter affirmat Varrerius, in ſuo de Ophyra Regione Opuſculo. Quorum ſententiæ lubens accedit Ortelius in ſuo Theſauro Geographico. Mercator vero noſter cenſet *Nanigerim* (*Panigeneris* habent Græci Ptolemæi codices) eſſe: cui alii potius fidem habendam arbitrantur : Ego rem in medio relinquo. *Zeilan* vero Inſula præſtantiſsima jacet non longe a Comorino Promontorio, x gradibus ab Æquatore. Ambitus ejus CCXL Leucarum, vel ut alii dicunt CCIↃ aut IↃCC Milliarium ; Longitudo Leucarum LXXVIII, ſeu Milliarium CCXL, vel CCL. Latitudo autem Leucarum XLIV, aut Milliarium CXL. Hæc licet ſub Zona torrida, ſubque candenti Sydere ſita, Cœlo tamen ita temperato, Aere tam ſalubri fruitur, ut omnes Indiæ Provincias hac parte excedat: nonnullique iſthic Paradiſum terreſtrem fuiſſe olim arbitrentur. Mira Cœli clementia incredibiliſque temperies hieme æſtateque nunquam ſævientibus. Ager fertilis perpetuo viret. Flores varii leguntur. Adeo ut cum Poeta de hac Inſula canere liceat;

Situs. Cœli temperies. Soli fertilitas.

Hic ver purpureum, varios hic Flumina circum
Fundit humus Flores———

Arbores perpetuo Floribus aut Fructibus onuſtæ ſunt, ut ſunt Mala Aſſyria incredibili ſuavitate, Mala Medica, Citria optima, Aurantia, Limones, aliique Fructus nobiliſsimi. Fert & Palmam & Aromata, Cinnamomum, Cardamomum, Caryophyllum, Piper, aliaque. Ceterum Incolis cibum, potum, navigia, unica Palma ſubminiſtrat. Fructum vocant *Coquen*, librum *Cayro*. Ex Arborum truncis naves compinguntur, è foliis vela, ex cortice funes, cujus tenuioribus partibus pro filo utuntur ad vela conſuenda, trabeſque colligandas, ſine ullo clavo ferreo : ita exſtructam navem onerant fructibus ejuſdem arboris. Oryza tamen parce hic provenit quæ ex Regno Malabar & Caromandel copioſe eo defertur. Auri, Argenti, ceterorumque Metallorum Fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, eas velut theſaurorum loco in oſtentationem ſervantes. Nonnullis cauſa videtur : ne quis illis Bellum inferat, cupidine Auri. Ferrum quoque, Linum & Sulphur producit. Eboris item ingentem vim. Sunt & Gemmæ hujus Inſulæ plurimæ, Rubini, Hyacinthi, Saphyri, Chryſolithi, Topazii, & quos vulgo vocant *Ochi di gatta*. Ferarum omne genus, Cervorum, Hinnulorum, Aprorum, Leporum, Cuniculorum, & ſimilium magna copia. Elephantorum vero nuſquam major frequentia & bonitas. Hos venales habent miro modo. Ad menſuram enim admetiuntur, ut Pannos, Aulæa, Telam, pretio in ſingulos palmos definito : ita cum magnitudine cræſcit æſtimatio. Sunt vero hi Elephanti totius Indiæ Orientalis nobiliſsimi, atque a ceteris, ut veriſsime probatum eſſe memorat Hugo Linſcotanus, ejuſdem generis Animantibus ex aliis locis privata veneratione adorantur.

Animalium varietas.

Sed

Indis *Hiber-*
Varrerius, in
eſauro Geo-
odices) eſſe:
æſtantiſsima
am, vel ut alii
CL. Latitudo
re ſita, Cœlo
ulliqueiſthic
ne æſtateque
hac Inſula ca-

vitate, Mala
romata, Cin-
tum, navigia,
compingun-
ta, trabeſque
Oryza tamen
ceterorumque
um loco in o-
Ferrum quo-
plurimæ, Ru-
n omnegenus,
Elephantorum
enim admeti-
cræſcit æſtima-
probatum eſſe
ne adorantur.
ſed

ZEILAN INSVLA.

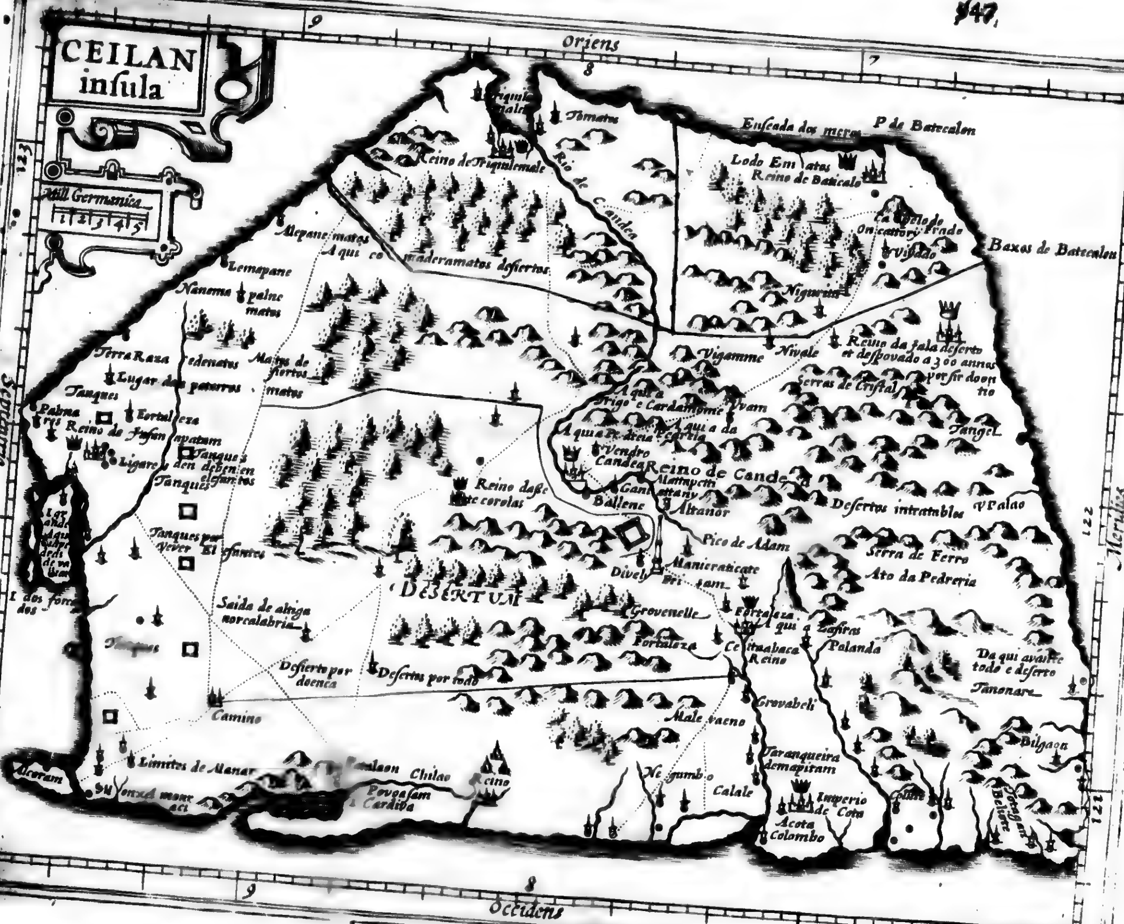
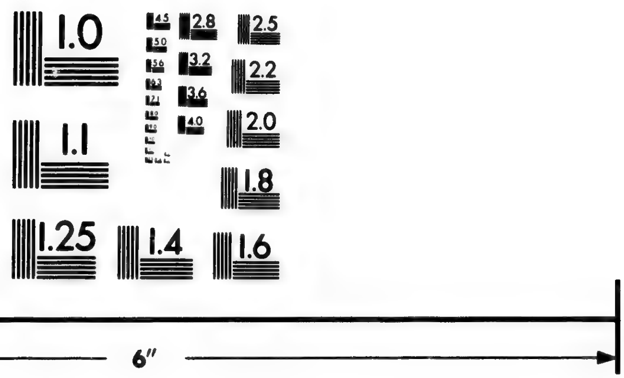

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Sed quoniam in Elephantorum mentionem incidimus, non abs re viſum de hoc Animali pauca ſubjicere, Elephantem vocant Arabes *Fil*, ac dentem ejus *Cenafil*, Æthiopes *Itembo*. Animal diſciplinæ capax eſt, & natura mite & tractabile. Inceſſu tardum videtur, cum tamen ne vel expeditus quiſpiam curſus ejus inceſſum adæquare queat Repertos ſubinde Elephantos aliquos ferunt, qui noctu cum ſuſpiriis & lachrymis iniquam ſuam ſortem deplorare videbantur. Vivunt annos ducentos. Magni illi dentes non niſi ex Elephantis maribus ſunt: Femellæ enim breviuſculos habent. Animal eſt mire zelotypum, atque adeo præ nimia zelotypia in furorem ſubinde tantum rapitur, ut & paſtum & ſomnum faſtidiat. Memorabilem Hiſtoriam refert de Elephante Chriſtophorus Acoſta, quam hoc loco Iuſti Lipſii V.C. verbis inſeremus. *Elephanti cuidam in urbe Cochin ad horam cibus non erat oblatus. Queritur & barrit. Magiſter excuſat, & vas æneum ejus cibarium oſtendit perfluens, cauſſam hanc moræ eſſe, non poſſe ſe in pertuſum vas cibum indere. Iubet igitur, ſi eſſe velit, ad Fabrum ærarium ferat reconcinnandum. Ille paret. Promuſcide aufert, Fabro offert. Faber ſive per negligentiam, ſive ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obſtipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & indignatur. Inclamat illum abſentem, hunc præſentem, denique redire jubet cum illo ipſo vaſe. Facit, & Fabro querulus impingit. Ille homo ſuavis iterum imponere conatur, & admoto malleo claudere rimam ſimulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus lebetem reſumptum ad Flumen defert, immergit, & aqua implet, periculi faciendi cauſſa. Videt effluere. Plenus itaque irarum ad Fabrum recurrit, intonat magna voce. Confluunt vicini, & inter eos Vicarius Regis. Faber blandis verbis demulcet belluam: vas denique ſumit, & reſingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad Flumen & ad hauſtum: dum contineri aquam videt, vertit ſe ad adſtantes, & oſtendit, velut teſtes eos advocans in hoc factum: ita demum abit domum.* Hæc libuit hoc loco interſerere, ut lectionis faſtidium atque ſatietas nonnihil levaretur. Avium præterea omnis generis, Pavonum, Gallinarum, Columbarum &c. ingens copia. Vnus hic Rex olim imperabat: is poſtea dolo ſublatus fuit, diviſo inter multos Principes Imperio. Suntque nunc Reges Inſulani novem. Horum potentiſsimus eſt *Colmuchi*, cui ceteri tributum pendunt annuum: hi ſunt Reges *Ianaſapitan*, *Triquinamale*, *Batecolon*, *Villaſſem*, *Tananaca*, *Laula*, *Galle* & *Cande*. Refert Ioannes Hugo Linſcotanus in ſuo itinerario cap. XIV Chirurgum quemdam præcipuum è Regibus è medio ſuſtuliſſe, ſibique Imperium adſcripſiſſe, pulſis inſigni tyrannide ceteris. Hunc Chirurgum Regni potentem *Raiu* appellari, prudentia & ingenio pollere, reique bellicæ haud rudem eſſe: verum nemini fidentem. Cingales huic, eodem referente, infeſti ſunt tantamque tyrannidem oderunt, preſſi interim metu ad obedientiæ miniſteria. Idem hoſtis Luſitanorum acerbiſsimus, eo anno qui diſceſſum dicti Hugonis præceſſerat, ex India, Arcem *Columbo* obſidione cinxerat, ſed irrito conatu, auxilio a Luſitanis allato. *Vrbes.* In hac Inſula VII ſunt Vrbes, quarum primaria eſt *Colmuchi*.

Hic

Hic complures Naves Cinnamomo,Elephantibus ac Gemmis variis onerantur.In hac Portugallenſes Arcem habent Rege permittente a ſe exſtructam. Portus eſt amplus & tutus. Habet præterea ſex Portus præcipuos, præter alios minus celebres. Inſula valde montoſa eſt, viſiturque Mons ſublimis altiſsimo Situ inter totius Indiæ cacumina.Incolis *Pico de Adam* dicitur.Credunt enim Indi firmiter iſthic Paradiſum fuiſſe,& Adamum ibidem a Deo creatum, dicuntque etiamnum hodie exſtare primi Parentis pedum impreſſa veſtigia,longitudine duos palmos excedentia. Scribit ex relatu cujuſdam Mercatoris Mahumetani Ludovicus Romanus Patritius in faſtigio hujus montis ſpecum eſſe quendam, quo ſe recipiebant ejus Regionis omnes Incolæ in primi Parentis ſanctiſsimi memoriam: memorare enim Incolas Adamum poſt lapſum illic fletu & continentia, pœnitudine ductum culpam :redemiſſe. Refert idem auctor eſſe alium Montem vaſtiſsimæ longitudinis,ad cujus radices Pyropi reperiuntur, qui vulgo Rubini dicuntur. Cinnamomum hic naſcitur præſtantiſsimum tanta copia,ut Silvas ac Nemora hac arbore refertas habeant.Incolæ maritimi Mahumetani magna ex parte ſunt:mediterranei Gentiles (*Cingalas* vocant) color illis albus, ſtatura procera, abdomen prominens: ventrem enim curant. Imbelles ſunt, exigui ſpiritus,& ad bellum inepti.Tormentis ſcribit idem Ludovicus, non utuntur bellicis, nec ferro:ſed eorum arma arundines ſunt:ob id perraro in prælio occumbunt.Sunt autem ingenioſiſsimi, & ex Auro.Argento,Ferro,Ebore,opera faciunt politiſsima.Bombardarum ſive Scloporum Fiſtulas inſigni arte nunc formant,velut artifici manu exaſciatas. Narrat ſæpius jam nobis memoratus Linſcotanus Archiepiſcopo Crucis imaginem oblatam, quam Artifex Ceilanus ex Ebore confecerat, longitudine unius ulnæ, tanto artificio, ut capilli, barba,& ipſa facies viventis hominis geſtum mentirentur, optima ſtaturæ menſura: In Europa nihil tale. Quare ab Archiepiſcopo arcæ incluſa ad Hiſpaniæ Regem miſſa fuit, digna æſtimatione inter precioſiſsima tanti Regis *Cimelia*.In Hiſtrionum artibus excellunt iidem maxime, multaſque venuſtates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magna ſpectantium admiratione. Victus eorum ex Lacte,Butyro, Caſeo, ac Oriza eſt:potum ex Palmarum ſucco colligunt. Veſtis infra umbilicum è Serico aut Goſsipio.Superiora enim non tegunt. Niſi quod caput panno ſubtili contegunt.Aures Auro ac Gemmis ornant:Zonas gerunt aureas gemmis ornatas. Ipſa Inſula commerciis valde ob Portuum frequentiam ac rerum affluentiam oportuna eſt.

Portus. *Montes.* *Victus.* *Veſtitus.*

Atque hæc de Inſula *Ceilon* deque tertia Orbis parte *Aſia* ſufficient;ad quartam & poſtremam Orbis Terrarum partem longe maximam *Americam*, quam Illmus nobiliſsimus, & Septentrionalem facit & Meridionalem,pergimus.

Hiſpania Nova.

Regio.
Situs.

HISPANIA Nova Americæ Provincia ampliſsima, cæteris cultior, amœnior ac populis frequentior. Hæc magnis terrarum ſpatiis disjecta, a Tavaſco, ſive Grialvi flumine Occidentem verſus excurrens, ad S. Michaelis & Culiacanas uſq, terras extenditur. Septentrio finitur Granata nova, aliiſq; regionibus Novi Mexicani regni nomine nunc ſignatis. Auſtrale littus Pacifici Maris undis abluitur. Inter Æquinoctialem & Cancri Tropicum pene concluditur, ideoque dierum noctiumque exigua hic diſcrimina, & perpetuum pene Ver. Menſibus Iunio, Iulio, Auguſto atque Septembri aſsiduæ pluviæ, leniumque ventorum ab utroque Mari commodiſsimi flatus, diurnos, æſtivoſque calores disjiciunt ac temperant, quæ vera eſt ratio cur illic ſub Tropico æſtivo commode habitetur, contra Veterum Philoſophorum opinionem. Aerem ergo habet temperatum, quamvis ſub torrida jaceat Zona. Abundat regio ipſa Mineris opulentiſsimis Auri, Argenti, Ferri & Æris: mittit Caſsiam Fiſtulam, & Fructus quoſdam, quos Incolæ *Cacao* nominant Amygdalorum inſtar, ex quibus potum valde ab eis expetitum conficiunt. Goſſypio ac omnibus inſuper Frugibus, Fructibuſque quos in Europa habemus, affluit: Tritico, Hordeo, omne genus Leguminibus, Oleribus, Lactucis, Braſsicis, Raphanis, Cæpis, Porro, Petroſelino, Rapis, Paſtinacis, Malis inſanis, Beta, Spinachio, Piſis, Fabis, Lenticulis & ſimilibus. Sunt & Mala aurea, Limones, Mala Citria, Perſica, Armeniaca, magna copia. Creſcunt hic etiam Poma & Pira, ſed tantum mediocriter, Pruna rara, Ficus magna abundantia. Malorum Cotoneorum mirificus proventus. Mala Granata ſatis multa: Ceraſa hactenus non admodum feliciter provenere. Vineæ inſuper ſunt ferentes uvas, ſed ex iis Vinum non conficitur. Oleæ, Saccarum, Mora. Habet præterea multas alias Fruges & Fructus nobis incognitos: imprimis Granum *Maiz* dictum Ciceri non abſimile magna copia, ex quo panem conficiunt. Varia item profert Animalia, ut ſunt Oves, Vaccæ, Capræ, Porci, Equi, Aſini, Canes, Feles, aliaque Animalia ſimilia: iſtiuſmodi enim omnia in India Occidentali reperiuntur. Item Leones, Tigres, Vrſi, Apri, Vulpes, aliaque fera & ſilveſtria Animalia: item Cervi, Lepores, Cuniculi. Præter hæc ſunt & quæ appellant *Sainos*, animalia inſtar exigui Porci, quæ umbilicum in ſpina dorſi habent. Eunt turmatim per ſilvas: & alia plurima, quæ brevitatis ſtudio prætereo. Avium non minor eſt varietas, ut ſunt, Anſeres, Anates, Coturnices, Gallinæ quæ noſtras longe ſuperant, & aliæ. Occupata primum fuit ab *Hiſpanis* hæc regio anno CIↃIↃXVIII Duce *Ferdinando Corteſio*: cum maxima tamen ſuorum & Incolarum ſtrage: cui remunerationis cauſa dono conceſſa fuit *Tecoanteper* regio novæ Hiſpaniæ, a Carolo V Imp. Regnatum fuerat in urbe Mexicana omnino ſub Regibus novem per annos CXXX, poſt IↃCXIX annos quam a *Chichimeicis* Mexicana terra primum occupata fuit. Horum ultimus fuit *Motezuma*, qui in quadam ſeditione fuit interfectus, & cum eo Mexicanorum Regum familia intercidit. Incolitur porro hæc pars ab Hiſpanis, qui multas in ea habent Colonias, nempe, *Compoſtellam*, *Colimam*, *Purificationem*, *Guadalaiaram*, *Mechoacam*, *Cacatulam*. *Mexico*, & alias

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

Animalium varietas.

Imperium majorum.

Sunt

ulis frequentior.
ſus excurrens,ad
liiſq; regionibus
itur. Inter Æqui-
ſcrimina, & per-
que ventorum ab
e vera eſt ratio cur
Aerem ergo habet
uri, Argenti. Ferri
dalorum inſtar, ex
Fructibuſque quos
raſsicis, Raphanis,
Lenticulis & ſimili-
ſcunt hic etiam Po.
oneorum mirificus
ere. Vineæ inſuper
eterea multas alias
le magna copia, ex
qui, Aſini, Canes,
tem Leones, Tigres,
eter hæc ſunt & quæ
Eunt turmatim per
nt, Anſeres, Anates,
ſpanis hæc regio an-
ge: cui remuneratio-
n fuerat in urbe Me-
eicis Mexicana terra
terfectus, & cum eo
tas in ea habent Co-
lam. Mexico,& alias
Sunt

Sunt porro in hac Nova Hiſpania inſignes nonnullæ regiones, nempe nova *Galitia*, *Mechuacan*, *Mexico*, & *Guaſtecan*. *Nova Galitia* ab incolis prius *Xaliſco* vocabatur: quam primus detexit & acquiſivit *Nunus Guſmannus*, qui in ea urbes aliquot fundavit, nempe *Compoſtellam* ubi ſedes Epiſcopalis & Conſilium Regium: *Vrbes.* *Spiritus S. Conceptionis*, *Michaelis* & *Gaudalaiaram* celeberrimam ac totius Regni Caput. Pertinet ad Novam Galitiam regio illa quæ *Culiacana* dicitur ab Vrbe hujus nominis. Iacet autem inter fl. *Piaſila*, & fl: S. Sebaſtiani, qui antequam in mare ſe exoneret, a terra abſorbetur. Metropolis Vrbs eſt *Culiacan*, ubi Hiſpani fundarunt Coloniam Domus Michaelis. *Mechauchan* regio ambitum habet XL leucarum, & ex opulentioribus ac fertilioribus eſt hujus Novæ Hiſpaniæ regnis: nam in ea Maiz ter matureſcit ſingulis annis, & alii etiam Fructus. Regio hæc duas continet Vrbes principales ab Hiſpanis cultas, in quibus vigent Mercimonia, nempe *Paſcuar* & *Valadolis*, quæ eſt Epiſcopalis ſedes, præter alias minus celebres. *Mexicana regio* cæteris non tantum Novæ Hiſpaniæ præſtat, ſed univerſæ etiam Americæ. Nomen ſumpſit ab Vrbe *Mexico*, quæ *Temiſtitan* quoque nuncupatur. Metropolis eſt Provinciæ Mexicanæ. Hæc ſita erat in peramplæ paludis medio, antequam a Corteſio occuparetur, qui eam ad ejuſdem Lacus ripam tranſtulit: eſtque nunc optime fabricata, ambitum occupans ſex milliar. Ital. cujus unam partem Hiſpani inhabitant, reliquam vero Indigenæ. *Mexico* tantundem ſonat atque fons & ſcaturigo: a primis fundatoribus ſic appellata, ob ſcaturigines fontium varias quæ hanc Vrbem circumdant. Hæc Vrbs præcipua erat ac nobiliſsima totius Indiæ, imo totius Orbis maxima, quam Ferdinandus Corteſius expugnavit anno CIƆIƆXXI. Hæc cum totius Imperii Mexicani Caput eſſet, Ædium capiebat LXX millia. Regis quidem & Nobilium Ædes erant amplæ, commode & affabre extructæ: vulgi vero humiles & viliores. Reſident in hac Vrbe Archiepiſcopus, & Prorex, ac Tribunal ſupremum Novæ Hiſpaniæ. Eſt etiam in ea imprimendi ars & cudendi pecuniam. In Lacubus porro Mexicanis & circa eorum ripas jacent L Opida, quorum quodvis, continet plus minus XCIƆ domorum. Poſt Mexicum eſt *Teſcura* Vrbs ad ripam ejuſdem Lacus, quæ amplitudine ſua Mexicum ipſum adæquat. Eſt etiam in hac Provincia *Angelorum civitas*, quæ prius *Vacipalam*, id eſt terra Serpentum, vocabatur, quæ Lanificio celebris imprimis eſt, cujus ager vallibus & paniciebus diſtinctus eſt, in quibus innumera armenta & greges aluntur, & magna Segetum ac Fructuum copia colligitur. *Guaſtecan* regio Novæ Hiſpaniæ ad *Mare del Nort* poſita eſt. II hic Colonias Hiſpani habent, nempe *Panuco* & *D. Jacobi a Vallibus*. Poſtremo in Nova Hiſpania eſt *Tlaſcalan* Vrbs, quæ poſt Mexicum ſecundum tenet locum, eſtque valde populoſa & opulenta & agro fœcundo: *Lacus.* Reipublicæ more gubernatur, ſub poſſeſsione tamen Hiſpaniarum Regis. Sunt in Nova Hiſpania Lacus multi, magna ex parte ita ſalſi, ut ſal ex iis conficiatur. Præcipuus is eſt, qui *Chapalicum Mare* ob immenſita- *Flumina.* tem vocatur. Eſt & Vrbis Mexicanæ Lacus. Sunt & in ea Fluvii quamplurimi piſcibus abundantes, quorum aliqui etiam auriferi ſunt. Inveniuntur etiam in iis Crocodili, quorum carnibus veſcuntur Incolæ. Eſt autem *Montes.* regio Montibus & rupibus aſperrimis referta. In Provincia Mexicana Mons eſt flammivomus, qui *Popocampeche*

peche incolis vocatur. Eſt & Mons in regione *Guaſtecan* in quo II reperiuntur Fontes, alter ſcilicet Picis nigræ, alter vero Picis rubræ ferventis. Eſt præterea hæc Provincia Silvis Nemoribuſque plena: ac uuiverſa Arbores magna copia profert, maxime è quibus lintres unico ex trunco excavant & formant. Habet & Cedros tantæ magnitudinis & craſsitudinis, ut ex iis trabes quadrangulæ centum & viginti pedes longæ, XII vero latæ conficiantur, tanta quidem copia, ut Montes Cedris, ut apud nos Quercubus aut Pinis conſitos dicas. *Opera publica.* Opera publica me vocant. Fuerunt in hiſce Indiæ partibus plurima & quidem ſuperba & magnifica Templa idolis conſecrata, ac Diaboli cultui deſtinata, quæ Hiſpani olim voce *Cu* appellarunt. Imprimis fuit in Vrbe Mexico celeberrimum Templum *VitZlipuztli*, ambitum ampliſsimum habens, atque aream intus pulcherrimam. Inprimis vero res admiratione digna, cura quam Mexicani gerebant in educandis liberis, certo ſcientes nihil eſſe in tota rerum univerſitate, quod plus adjumenti ad rectam rerum tum privatarum tum publicarum *Opificia.* conſtitutionem adfert, quam pueritiæ diſciplina. Sunt Indi rerum Mechanicarum egregii artifices, præſertim in cõtexendis variis Avium plumis & Ferarum pellibus admiranda varietate: qui & laborum tam ſunt patientes, ut ſæpiſsime integro die cibum non ſumant, quo ſpecioſius concinnent & aptent, vel unicam plumam, eandem omni ex parte contemplantes, tum ad Solem, tum in umbra, ut percipiant magis ne recta an inverſa conveniat, erectis an deflexis crinibus. Itaque ex plumis Animal quodcunque, aut Florem aut Herbam tanta dexteritate mentiuntur, ut videantur ad vivum expreſsiſſe. Aurifabrorum prima & præcipua eſt conditio, & præ cæteris artificioſa: adeo quidem ut res quaſvis ad vivum exprimant: valentque plurimum fuſionis Artificio, adeo ut vel Herbas quaſvis, tum res munitiſsimas fuſione fingant, tam exquiſite, ut a naturalibus differre non dicas. Sola Mexicana Civitas, omnem politiam & vivendi rationem totius Novæ Hiſpaniæ patefacit. *Mercimonia.* Quæ cum eſſet totius Imperii Metropolis, diverſæ eo confluebant ejuſdem regionis gentes, negotiandi gratia. Itaque ſingulæ Nationes ſua loca probe ordinata obtinebant ac ſervabant, in quibus ſingulis diebus quinis fora obſervarent, omnibus rebus venalibus optime inſtructa. Itaque ſingula opificii, & mercaturæ genera, definitum ſibi locum, ac ſtationem certam habebant, quem nec ulli præoccupare licebat, quæ certe non exigua eſt politiæ ſpecies. Neque commodius aut Vrbs, aut Domus quæpiam poteſt gubernari, teſte Xenophonte in Oeconomicis, quam rebus ſingulis præfinita certaque loca ſtatuendo, quod ad Indis obſervabatur.

VIRGINIA.

Inſula.
Unde dicta.
Soli fertilitas.

SEquuntur in noſtra Methodo *Virginia* & *Florida.* *Virginia* quæ primo loco occurrit, nomen a *Viguino* Regulo, ſecundum nonnullos, ſeu, ut mavult ille qui Franciſci Draci expeditionis anno CIƆIƆLXXXIV ad Occidentales Indias Diarium aut Commentarium edidit, ab Elizabetha Angliæ Regina nomen tulit. Incolis *Wingandacoa* dicitur. Fert autem ubertate quadam felicitateque miranda, quidquid Vitæ ex voto tranſigendæ, deliciiſque fruendis neceſſarium: Vinum, Oleum, Fabas incolis *Okindgere*, Piſa, quæ illis *Wickanzeẅr*: Pepones & Melones, ipſis *Macocquer*; Herbas varias: Caſtaneas, Nuces Iuglandes, Fraga, alioſque Fructus nobiliſsimos; item Alumen, Picem aridam & liquidam, Terebinthinam, Ferrum, Cuprum, Sericum, Linum, Cannabim, Gemmas, aliaque plurima. Verum ante alia Frumentum, (*Pagatoẅr* indigenæ vocant & Indi Occidentales *Maiz*) incredibili fœcunditate luxuriat: quod eo certe vehementius demirari licet, quod leviſsimam tenuiſsimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Agros enim leviter expurgatos, & loliis evulſis ſartitos, cum aratrum vomeremque penitus ignorent, non tanto inductis ſulcis ſubruendi, glebas occandi, deinde poſt jacta ſemina cylindro æquandi labore fatigant Incolæ, quantum noſtri ad Fruges ferendas requirũt, ſed lignea pala modice vulneratam humum leviter invertunt, ſcrobibuſq; effoſsis grana paſſino ligneo, ſicut apud nos fabæ ſolent, depangunt, quę terra demum ſuperfuſa condita in ſummam luxuriam prorumpunt.

Animalium varietas.
Opida.

Animalia in nonnullis locis producit varia; Vrſos, Leones, Lupos, Cuniculos, & quæ Incolæ vocant *Saquenuckot*, *Maquoẅoc*, & *Squirels*. Aves pręterea cum alias, tũ Gallos & Gallinas Indicas, Columbas, Perdices, Grues, Cygnos, Anſeres, Pſitacos, Falcones, & Accipitres. Opida hic exigua, decem aut duodecem Ædium capacia: defixis humi palis, anguſto aditu in orbem ædificant, Templo, Principis, Procerumq; manſionibus, & area, ſeu foro rerum vænalium, domibuſque Incolarum, circumquaque in circuitu diſtinctis affabreque collocatis. Civitates circa littus ſunt hæ: *Pyſhokonnok*, mulierum vivitas, *Chipanum*, *Weopomiok*, *Muſcamunge*, & *Mattaquen*, *Ooanoke* Anglis dicta cæca civitas, *Pemeoke*, *Shycoake* civitas ampla, *Choẅanoake*, *Sequotam*, & aliæ.

Flumina.

Flumina quibus rigatur ſunt *Occam*, *Cipo*, *Nomopano*, *Neus*, & alia. Quatuor menſibus anni Februario, Martio, Aprili & Maio, copioſa hic Acipenſerum captura: atque etiam iiſdem menſibus Alecum. Sunt & Troctæ ſaporis jucundiſsimi, optimi nutrimenti: Raiæ, Mugiles, Paſſeres, ac multa alia genera Piſcium. Silvas etiam habet & Nemora frequentia, Cuniculis, Leporibus, atque Avibus referta. Silvæ non ſunt quales in Bohemia, Moſcovia aut Hyrcania nudæ gignentiũ & ſteriles: ſed celſiſsimis atque optimis quæ in toto Orbe reperiantur,

Cedris

a *Viguino* Re-
ↄLXXXIV ad
nomen tulit.
l Vitæ ex voto
quæ illis *Wic-*
raga, alioſque
orum,Sericum,
genæ vocant &
ari licet , quod
argatos , & lo-
ruendi, glebas
Fruges ferendas
paſtino ligneo,
n prorumpunt.
læ vocant *Saque-*
Perdices,Grues,
Ædium capacia:
ibus, & area, ſeu
e collocatis. Cl-
unge , & *Matta-*
equotam , & aliæ.
Februario,Mar-
. Sunt & Troclæ
um. Silvas etiam
ales in Bohemia,
Orbe reperiantur,
Cedris

Cedris conſitæ, Pinis, Cypreſsis, Lentiſcis, aut Arboribus quæ Maſtichen generant, ac multis aliis Arboribus odoriferis. Incolæ mediocri ſtatura, æqui bonique tenaces, juſtitiam exercent, Animæ immortalitatem ſentiunt, ſed ſaltationibus aſsiduis, intempeſtiviſque compotationibus ad inſtar aliorum Americanorum, intemperanter indulgent, a carnibus tamen humanis abſtinent. Aſsiduis venationibus Feras inſectantur. Arma ſunt Arcus & Sagittæ. Credunt multos eſſe Deos, quos nuncupant *Mantoac*, ſed variorum generum & graduum, atque unicum duntaxat præcipuum ac magnum Deum, qui fuit ante omnia ſecula. Qui, ut affirmant, cum Mundum condere decreviſſet, primum alios Deos ordinis præcipui condidit, quibus tamquam adjutoribus & inſtrumentis, tum in creatione, tum in gubernatione Mundi uteretur: Tum Solem, Lunam, & Stellas, tanquam minorum gentium Deos, atque inſtrumenta alterius ordinis magis præcipui. Primum (aiunt) Aquæ creatæ ſunt, ex quibus opera Deorum omnis creaturarum varietas viſibilium atque inviſibilium exſtitit. Ad genus humanum quod attinet, mulierem primum conditam eſſe aiunt, quæ opera & adminiculo cujuſdam Deorum, concepit ac liberos peperit: atque in hunc modum genus humanum ortum eſſe aſſerunt. Sed de Moribus & natura indigenarum, deque aliis Virginiæ commoditatibus aut mirabilibus plura ex deſcriptione Ioannis Wyts, & relatione Thomæ Harioti Rallegi domeſtici, per Theodorum Brium ſingulari libro deſcripta, & æneis formis inciſa circumferuntur.

Mores.

Florida.

FLORIDA (ut obiter etymon ejus exquiram) appellationem habet, quod ipſa Dominica Palmarum reperta ſit, quam Hiſpani ſuo Idiomate *Paſcua de Flores* vocant. Inditum ei hoc nomen a Ioanne Pontio Legionenſi. Alii inter quos Thevetus, alio referunt nominis originem, nempe quod tota viridis floridaque ſit, ſtratis etiam undis herbis viridantibus: ſed penes authorem ſit hujus rationis fides, cum nuſquam ab aliis conſonantia tradantur. Ab Incolis *Jaquaſa* dicebatur. Circum ſcribitur hæc Provincia latiſſimis finibus, ab Ortu Bahamam & Leucayas Inſulas habet, in Occidente Mexicanæ Provinciæ terminos attingit, a Meridie Cubam & Iucatanas terras reſpicit, excurrens in modum Iſthmi ad centum paſſuum millia, quaque anguſtiſsima eſt, triginta milliarium Latitudinem occupat. In Septentrione ſupra Floridam ſunt Canada, Virginia, Avanares, & Nova Francia. Regio ſatis amœna eſt, & omnium Fructuum fertilis. Magna Incolis annonæ cura: Maizium Martio & Iunio ſerunt, tertio dehinc menſe maturum colligunt ac in publica horrea recondunt, mox ſingulis pro cujuſque neceſsitate & dignitate diſtribuunt. Aliis præterea & quidem variis Fructibus beata, Moris, Ceraſis, Caſtaneis, Vvis, Meſpilis, Prunis ſpecioſis quidem aſpectu, ſed inſciti ſaporis. Sunt & Radices ipſis *Harle* dictæ ex quibus in annonæ penuria panem conficiunt. Animalia producit varia, Cervos, Hinnulos, Capras, Vrſos, Leopardos, Lupos, Canes ſylveſtres, Lepores, Cuniculos. Nec deſunt volatilia, Pavones, Perdices, Pſitaci, Columbæ, Palumbi, Turtures, Merulæ, Cornices, atque alia.

Regio & unde dicta. *Situs.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.*

Sunt

Sunt & varia genera Serpentium, atque Animal quoddam Leoni Aphricano haud abſimile. Habet denique peregrinum quoddam Vulpi perſimile, ſub ventre loculo quodam ceu ſacco munitum, qui & aperitur & clauditur, ut fœtus editos excipiat, cumque iis pericula effugiat. Manſit hæc Provincia poſtquam a Ioanne Pontio detecta eſſet ad tempus intacta, nemine ſibi illam depoſcente, propter Incolarum ferociam. *Imperium.* Procedente deinde tempore, Ferdinandus Sottus, Præfecturam hanc a Carolo Imperatore obtinuit, multiſque veteranis militibus ſcriptis, Floridam adnavigavit, anno trigeſimo quarto ſupra milleſimum quingenteſimum, ſed aurariis nimium inveſtigandis intentus, nulla cura urbis deducendæ condendæque, dum per Provinciam vagatur, non inventis quas crediderat Auri ſecturis, mœrore confectus interiit, milites ſociique paſsim a Barbaris cæſi & diſcerpti ſunt. Succedentibus temporibus, Galli, tempore Caroli noni, duce Ioanne Ribaldo, Floridam verſus enavigarunt, improſpere hac illis cedente navigatione. Alteram æque infauſtam navigationem Duce Landoniero ſuſceperunt Galli anno CIↃ IↃLXII extructa Arce Carolina, quæ brevi ab Hiſpanis occupata fuit. Biennio poſt Dominicus Gourgueſius comparata claſſe trium navium, cum centum quinquaginta militibus, & LXXX nautis ultus Gallorum manes, Carolinam arcem recepit, evertit ac ſolo æquavit. Sed in reditu cum a Rege ſuo hoc factum iniquo animo accipi intelligeret, quievit, neque ulla amplius Gallorum in Floridam expeditio memoratur, manſitque Hiſpanis vacua harum terrarum poſſeſsio. Provinciæ celebriores Terræ Floridæ ab Hiſpanis repertæ, ſunt *Panuca* Regio, in finibus Hiſpaniæ Novæ ſita, cujus Incolæ belliсoſi admodum, & in bello crudeles: captivos Idolis immolant & comedunt. Viri barbas ſibi evellunt, ut ſpecioſiores appareant, nares & aures perforatas habent, nec ante XL ætatis annum matrimonio junguntur. Hinc *Avanares* regio, & *Albardaoſia* Provincia, quarum Incolæ ſunt verſutiſsimi, moribuſque a reliquis Indiæ populis differunt. Eſt quoque in Florida *Ioguazia* Regio, cujus Incolæ adeo curſu valent, ut Cervos ſuperent & capiant, curruntque diem integrum nec fatigantur. Sunt & aliæ regiones & Provinciæ terræ Floridæ, ut *Apalchia*, *Authia*, *Somovia*, & aliæ. Regio in univerſum plurimis rivis fluminibuſque irrigua, eoque humidior: & in Montibus *Apalchicis* ingentes Rivi oriuntur Auri Argentique arenas provolventes, quas Incolæ ripis per foſſas diductis, colligũt, & ſecundo flumine ad Maris littora venales deferunt. Inter Flumina præcipua ſunt *Porto Real* dictum, quod ſonat Portum Regium. *Flumina.* Oſtium fluvii tria milliaria complectitur, habetque duo promontoria quorum alterum Occidentem, alterum Septentrionem ſpectat: item *Rioſecco*, *Fl. Magnus*, aut *Grandis*, *Garumna*, *Charenta*, *Ligeris*, *Axona*, *Sequana*, *Ay*, *Serravahi*, *Maius*, & alia. Regio plana eſt, ac paucos habet Montes in quibus *Apalchici* præcipui. *Montes.* Circa fluvium Portum Regium multæ ſunt Silvæ Quercubus & Cedris conſitæ, in quibus Cervi plurimi ac Feræ, etiam multi Pavones Indici reperiebantur. *Silvæ.* Incolæ Ingenio vafro ſunt ac ſubdolo, ad bellum & vindictam proni. *Mores.*

CVBA.

Regio. SVCCEDUNT nunc Inſulæ, *Cuba*, *Hiſpaniola*, *Jamaica*, *S. Joannis*, *Margarita*, in noſtra Methodo explicandæ. *Situs.* *Cuba* Inſula ſic ab Incolis dicta, etiam *Fernandina & Ioanna* ab Hiſpanis vocata: item *Alpha & O*, ſi Petro Martyri credimus. Ea ad Occidentem Mari ſecernitur a Iucatana, ad Ortum Freto ab Hiſpaniola, ad Auſtrum eſt Iamaica. Ejus Longitudo ab Ortu in Occaſum extenditur ad CCC milliar. *Cœli qualitas.* aut potius leucas Hiſpanicas: XV, & alicubi XX habet in Latitudine. Eam mediam ſecat Tropicus Cancri. *Soli fertilitas.* Qui Cubam videre, Salicis folio aſsimilant, eo quod longior quam lata ſit. Regio eſt admodum temperata, quibuſdam tamen temporibus frigidior: eſtque fertiliſsima Auri ſed non puri, & optimi Æris ditiſsima. Magnam profert Rubiæ tinctorum copiam. Saccari item ingentem vim: Frumenta, Fruges ac Fructus va- *Animalium varietas.* rios, atque Herbas. Gignit inſuper Caſsiam fiſtulam, Zingiber, Maſtichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum. Serpentes, quorum hic ingentium copia, in delitiis fuiſſe memorantur. Nemora Porcos & Boves maxima abundantia nutriunt. Sex Vrbibus habitatur, quarum præcipuæ S. *Iacobi & Havana*: illa exſtructa a Iacobo Velaſco, ſedes eſt Epiſcopalis: Hæc totius Inſulæ Emporium & Navale: ad hanc ſolet claſsis Regia tamdiu ſubſiſtere, donec & anni tempus, & venti commodam navigationem trajectumque in Hiſpaniam polliceantur. Nunc in ea triremes aliquot ſunt quæ oram omnem contra hoſtes tueantur. Multos habet hæc Inſula *Flumina.* auriferos fl. quorum aquæ dulces & potui aptæ ſunt. Dulcia & ſalſa Stagna frequentia, unde hic quoque Salis *Montes.* copia. Regio aſpera, excelſa & montoſa: Monteſque affatim Auri præbent ſecturis generoſis. Eſtque in eadem Inſula non procul a Mari mons, è quo Bitumen fluit aptum navibus ſtipandis. Aliam rem admiratione dignam in hac Inſula deſcribit Gonzalus Ovetanus: Vallem quandam inter duos Montes ad duo aut tria milliaria Hiſpanica deductam, (Campum Lapideum veteres, uti in Narbonenſi Gallia hunc vocaſſent) quæ Lapideos Globos producit tanto numero, ut quis multas inde naves onerare poſsit, atque a Natura adeo *Mores.* ad ſphæricam formam rotundos factos, ut nihil circino poſsit ab Artifice fieri rotundius. Ipſa gens naturæ benignitate contenta, neq; meum neque tuum, aut exitialem pecuniam noverat, ſed omnia in communi poſsidebat, ſicuti Solem & Aquam natura ex æquo omnibus largitur: apertis itaque vivebant hortis, & ſine Legibus ſuapte natura rectum colebant. Nudi fere incedebant, raro tuniculis quibuſdam bombycinis induti. In Nuptiis mirum ritum obſervabant: Sponſus enim prima nocte cum Sponſa non concumbebat, ſed ſi Dominus eſſet, Domini vicem ejus ſupplebant: ſi Mercator, Mercatores: ſi denique Ruſticus, Domini vel Mercatores.

Ob

ſulæ.

Methodo ex-
: item *Alpha*
rtum Freto ab
d ccc milliar.
opicus Cancri.
dum tempera-
Æris ditiſsima.
ac Fructus va-
Cinnamomum.
Boves maxima
ſtructa a Iacobo
is Regia tamdiu
paniam pollice.
nabet hæc Inſula
hic quoque Salis
ſis. Eſtque in ea.
n rem admiratio-
es ad duo aut tria
hunc vocaſſent)
ue a Natura adeo
a gens naturæ be.
ommuni poſside-
is , & ſine Legibus
inis induti. In Nu-
t, ſed ſi Dominus
i vel Mercatores.
Ob

Ob leviſsimā cauſam Viri uxores repudiabant. Sed mulieres ob nullam Viros dimittere poterāt: Viri admodum libidinoſi erant & obſcœni. Hiſpani quidem populi frequentia excultam invenerunt, at nunc pene a ſolis habitatur Hiſpanis, quod Indigenæ partim fame, & laboribus, partim lue venerea interierint, ac potiſsimam Incolarum partem in Hiſpaniam Novam, poſtquam a Corteſio ſubjugata eſſet traduxerint, ut jam vix Indorum ullus, aut ullæ ipſorum reliquiæ ſuperſint.

Hiſpaniola.

Regio.
Nomina.
Situs.

HANC Inſulam Incolæ *Haity* & *Quiſqueia* quondam vocaverunt, *Cipangi* quoque nomen poſtea tulit. Hiſpani a ſe *Spaniolam* ſive *Hiſpaniolam* & a *Dominico S. Domingo*, ſive *Dominici* Inſulam: cujus etiam honori urbem extruxerunt, quæ omnium eſt præcipua. Hujus Inſulæ ambitus CIƆCCCC milliarium, ſeu CCCL leucar. Longitudo IƆ milliar. Latitudo pro Sinuum & Promontoriorum ratione varia. Hanc P. Martyr reliquarum omnium Inſularum genitricem vocat. Medium Inſulæ ab Æquatore diſtat gradibus pene XIX. Verſus Boream forma oblonga eſt, panditur enim ab Ortu in Occaſum. Aere fruitur temperato, unde Arbores ut plurimum perpetuo virent: eſtque præ cæteris omnibus amœna & fertilis. Sacchari cannas aiunt hic altiores craſsioreſque eſſe, quam uſquam alibi. Fertilitatis indicium hoc eſt, quod Triticum ſatum centuplum reddat. Valentiæ in Hiſpania ex unica canna vix ſeptem phialæ implentur: in Hiſpaniola viginti, ſæpe etiam triginta. Gignit præterea hæc regio Caſsiam fiſtulam, Zingiber, Maſtichen, Lignum Aloes, & Cinnamomum: Salis etiam uberem proventum habet. Auri & Argenti Fodinæ ſunt divites: eſt & aliorum foſsilium non parva quantitas, præcipue vero coloris cærulei. Ante Hiſpanorum adventum tria tantum hic erant Quadrupedum genera, nunc importatis aliunde animantibus ita repleta eſt, ut ex ea pellium & coriorum magna vis quotannis in Hiſpaniam exportetur. Vrbes hujus Inſulæ multæ ſunt: præcipua eſt *S. Dominici* ad oſtium fl. *Ozama*, ſede Epiſcopi & Vicarii Regii inclyta. Sunt & Vrbes minores, *S. Joannis*. *Meguma*, *Portus Plata*, *Portus Regius*, *Canana*, *Xaragua*, aliæque. Sunt etiam in hac Inſula Fluvii complures, Lacus ac Fontes admodum piſcoſi. Præcipuam tamen & amœnitatem & commoditatem Incolis præſtant IV ingentia Flumina, quæ in ipſo Inſulæ umbilico, delapſa ex altiſsimorum montium jugis, in diverſiſsimas Mundi partes abeunt: *Juna* ad Orientem ad Occidentem decurrit *Attibunicus*, *Jacchus* Septentrionalibus, *Naibus* Meridionalibus aquis miſcetur, ſic ut quadripartito Inſula dividatur. Eſt præterea in Bainoa ingens Lacus, Indi *Haguigabon*, noſtri Mare Caſpium vocant, is infinitis undique fluviis auctus, nuſquam tamen excurrit aut exoneratur, ſed cuniculo abſorbetur: haud vanis conjecturis creditur rupes haſce ſpongioſas, per ſubterraneos meatus Maris aquam recipere, quod ibidem multitudo marinorum Piſcium inveniatur, & aqua maris ſalſugine infecta tota muriatica ſit. Alii inſuper quantumvis minores in hac inſula ſunt ſalſi Lacus. Vltra ſupradictos Lacus, ingens etiam Fluvius in Mare ſalſus decurrit, quantumvis dulcis aquæ infinitis rivulis fontibuſque auctus.

Cœli qualitas.
Soli fertilitas.
Animalium varietas.
Urbium nomina
Flumina.
Lacus.

IAMICA,

Inſula. Situs. Cœli temperies. Soli fertilitas. Animalium varietas. Urbes Flumina. Lacus. Mores.

IAMAICA, quam nunc *S. Jacobi* Inſulam nuncupant, ad Orientem Hiſpaniolæ. xxv ab ea Leucarum intervallo diſcreta, xvi gradibus ab Æquinoctiali limite diſtat. Ad Septentrionem Cubæ vicina eſt. Qua Meridies S. Bernardi Inſulas, & Carthagenam reſpicit: qua Occidens Iucatanas Terras ſeu Fonduram. Ambitus ejus IↃC milliarum. Regio grata Aeris ſalubritate & temperie gaudet: atque ita fertilis eſt, ut ſoli fœcunditate cum quavis alia certare poſsit. Habet Auri Metalla: Saccari & Goſſypii magnum proventum. Nec non Animalium diverſorum copiam. Frequens olim cultoribus erat, nunc Incolis aut ferro aut mortalitate abſumtis, rarius culta, duabus tantum Civitatibus habitatur: quarum primaria *Sevilla* ſive *Hiſpalis*, in qua Eccleſia principalis cum Abbatia, ubi Primatum geſsit *Petrus Martyr* Anglerius Mediolanenſis, Vir in tractandis rebus Indicis diligens. Altera *Oriſtan*. Fluvii hic multi & Lacus piſcoſi. Gens Lege, Ritu, Moribuſq; in nullo ab Hiſpaniolenſibus Cubenſibuſque diſcrepat, tantum ferociores fuiſſe memorantur.

Inſula S. Ioannis.

Inſula. Nomina. Situs. Soli fertilitas. Urbs S. Joannis. Flumina.

INSULA S. *Joannis*, vulgo a Portu divite cognominata, prius *Borichena* vel *Borica* dicta, habet ab Ortu Inſulam S. Crucis, Inſulaſque exiguas plures. Ab Occidente & Borea Inſ. S. Dominici: a Meridie Promontorium Pariæ, a quo CXXXVI milliar. abeſt. Inſula in longitudine porrigitur ad L pene mill. in latum patet XII aut XVII: maxima latitudo XVIII pene mill. Germanica complectitur, Affluit Frugibus, Fructibus, Animalibus, ac Auro. Dividitur autem hæc Inſula in duas partes, nempe Borealem & Auſtralem. Borealis quidem Auro abundat plurimo: Auſtralis Frugum, Fructuum, Aviumque feraciſsima. Eſt nunc in ea urbs præcipua *S. Joannis* optimo gaudens Portu. Fluvii hic ſunt aliquot, inter quos *Cairabonus* fluviorum maximus, ad Septentrionem decurrit, cumque omnes aureis glareis areniſque fluant. Septentrionale tamen latus, uti ſupra quoque a nobis dictum eſt, generoſioribus Fodinis commedatur. Meridiana pars portuoſior, frugibuſque beatior, Maizium cæteraque neceſſaria vitæ producit.

Margarita.

Inſula. Situs. Soli qualitas. Mores.

MARGARITÆ Inſula vel *Margaritarum*, alio nomine *Cubagua* dicitur, x millia in circuitu patet, decem gradibus & dimidio ab Æquinoctiali linea diſtans: omni ſui parte plana, ſterilis: nuda arboribus, aquæ expers. Itaque tanta plerumque humoris inopia eſt, quum propter contrarios ventos nihil è Cumana ſubvehatur, ut ſæpenumero cadus Vini pari Aquæ cado permutetur. Cuniculis, Sale & Piſcibus abundat. Imprimis vero Vnionum copia nobilis eſt. Incolæ colore fuſco ſunt, raro capillitio, & velut imberbes, feri, crudeles. Veſcuntur Oſtreis è quibus Margaritæ ſumuntur.

Regio. SEquitur *America Meridionalis* ſive *Peruana*, inter quam & Hiſpaniam novam terræ ſpatium ad latitudinem decem & octo milliarium intereſt. Propter quam regio Peruana Inſula eſſe deſinit: diciturque *Provincia Darena*, mutuato nomine a magno fluvio *Dariene*. Porro *America* omnis *Meridionalis* pyramidalem formam habet: cujus baſis prope Iſthmum eſt, Boream verſus: vertex ſive cuneus ſenſim extenuatus ad Magellanicum Fretum verſus Polum Antarcticum deſinit in acumen, gradibus pene LIII diſſidēs ad Æquatore. Ad Ortum alluitur Mari quod vocant *del Nort*: ad Occaſum Mari *del Sur* ſive Pacifico. Regionem omnem a Borea in Auſtrum montes ſecant. Ambitus eſt ſedecim millium milliar. Partes ejus multæ: ſed præcipuæ hæ quinque: *Caſtella aurea*, *Popaiana*, *Peruvia*, *Chile*, & *Braſilia*. *Caſtella aurea Caſtiglia del oro* nomen accepit ab Auri maxima quo abundat copia. Iuxta Iſthmum ſita eſt, quo pars Auſtralis Boreali connectitur. Latitudo Iſthmi eſt LXXII, milliar. Eſt autem hæc terræ pars male habitata, ac parum culta ob inclementiam Cæli, ac ſtagnantes aquas. Eſtque earum rerum quæ ad annonam ſpectant minime ferax, tametſi bis terve in anno colligant ſuum *Maiz*. Vrbes duæ ſunt, *Nombre de Dios* ad Mare del Nort, & *Panama* ad Mare del Sur. Fluvios habet auriferos, & mineralia, unde facilitate propemodum incredibili, Auri vis ingens extrahitur.

Situs.

Caſtella aurea.
Unde dicta.
Situs.
Cœli & Soli qualitas.
Urbes.
Flumina.

Popaiana regio. *Popaiana* regio incipit a parte Septentrionis ad urbem Antiochiam, deſinitque ab auſtrali parte ad urbem Quito. Itaque a Septentrione terminatur ad fines Caſtellæ aureæ, a qua ſeparatur in urbe Antiochia. A Meridie vero Peruanæ Regioni vicina eſt, indeq; disjungitur urbe Quito; ab Ortu diſtinguitur regno novæ Granatæ Tranſandeno, & Peruana regione, quæ inde incipit, Orientem verſus. Ex parte Occidentis jungitur mari Auſtrali. Regio hæc montibus excelſis, horridis & admirandis prædita eſt.

Situs.

Peruvia. *PERVVIA* Regio totius novi Orbis nobiliſſima, tota fere intra Æquatorem & Tropicum Capricorni clauditur. Nomen accepit a Portu & Flumine cognomine. Suntque fines ejus a Septentrione Nova Granata, Caſtella aurea & Peru Fluvius ac Portus: ab Occaſu eſt Oceanus ſeu *Mar del Zur*: a Meridie Chili provincia: & ab Ortu Montes; occupatque Longitudine ſua mille & octingentas leucas. Hæc autem dividitur hodie in tres partes juxta regionis ſitum: in planitiem: in *Sieras* ſeu Montes: & in *Andes* ſeu Vltramontanam. Planities Peruviæ juxta maritimam oram expanditur milliaribus propemodum CIƆIƆ Ital. Ejus latitudo major ad LX accedit. Eſt autem hæc pars arenoſa, ſolitudinibus frequentibus deformis, ac majori ex parte ſterilis. Sunt tamen in ea agri permulti circa Fluminum ripas viriditate ac fœcunditate læti, fluviorū utili perfuſu ac inundatione irrigati: unde Goſſypiū varii coloris, & omne Frumenti genus copioſe reddunt. Montana regio longo extenditur tractu a Septentrione ad Meridiē mille circiter leucis, & aliquibus in locis minus.

Unde dicta.
Situs.

Soli qualitas.

Sunt

d latitudi-
urque *Pre-*
lis pyrami-
entium exte-
1 1 diſsidẽs
co. Regic-
s multæ: ſed
l oro nomen
connectitur.
clementiam
ſi bis terve in
e del Sur. Flu-
tur.
rte ad urbem
hia. A Meridie
novæ Granatæ
tur mari Auſt-

Tropicum Ca-
ntrione Nova
Meridie Chi-
Hæc autem di-
ſeu Vltramon-
Ital. Ejus la-
s, ac majori ex
ti, fluviorũ utili
reddunt. Mon-
in locis minus.
Sunt

Sunt vero hi Montes admodum frigori obnoxii, in eiſque frequenter nives cadunt; nec arbores utplurimum proferunt, unde Incolæ ignem ex terra quadam ad hoc apta fovent. *Andes* ſunt etiam Montes, ſed continua ſerie producti abſque vallibus. Hi etiam a Septenterione in Meridiem porriguntur, & inter hos & alteros Montes *Collao* Provincia clauditur, quæ ſane utplurimum Montibus referta eſt, ac frigori ſubjecta, ſed tamen valde populoſa. Montana Regio, Lævino Appollonio teſte, Maritimæ Regioni hominum cultu, Vrbium frequentia, & Soli Aeriſque beatitudine longe præſtat, ac peculiari idcirco Regum Sede, Procerumque habitaculo excoli conſuevit. Terra præter *Chamæceraſia*, & alia id genus mora dumetis aſſueta, lactucas, braſsicas, raphanos magna proceritate luxuriantes, & tenuium etiam menſis vulgares, amaracum & ſimiles herbas profert: & reliqua porro omnia, quæ poſtea Hiſpanis ferentibus accepit, uberrima referendi benignitate reddit. Verum ante alia Frumentum tanta fœcunditate luxuriat, ut ſi vere proditur, uno ex ſativo Frumenti ſextario, quinquaginta aut centum, ducenti interdum progignantur; quod eo certe vehementius demirari licet, quod leviſsimam tenuiſsimamque agriculturæ curam ac rationem exerceant. Auri Argentique ditiſsima inter omnes totius Orbis regiones non immerito Peruvia cenſetur. Continet autem Peruvia Provincia intra ſuos limi-
Urbes. tes plurimas Vrbes ac Civitates, quarum præſtantiores ac celebriores ſunt: *Portus Vetus*, *Michaelia*, *Trugillum*, *Regium* ſeu *Lima*, *Arequipa*, *Quito*, *Cuſco*, *Argyropolis*, & *Potoſium*. Quarum quinque priores ab Hiſpanis
Mores. primum ſitus commoditate, & mercaturæ opportunitate allectis occupatæ ſunt, & ædificiis more Europæo exornatæ. De Moribus autem Peruvinorum in univerſum Lævinus Apollonius ſic ſcribit. Vniverſi tribus potiſſimum gentibus diſtinguuntur, quarum ſingulæ plures ſub ſe populos nominum rurſus varietate differentes continent. Hæ gentes diſsimilitudine gaudent, & diverſis linguis ſunt diſcretæ: frequenter etiam Limites exce-
Vestitus. dentes inter ſe bella gerere, & ferro injurias vindicare diſcordes ſolebant, priuſquam in unius *Gynacanæ* ditionem ad Æquatorem uſque Provincia ceſsit. Fœminis lanea veſtis eſt ad talos uſque propendens: Mares Induſiolum ad ſuras uſque, & huic ſuperjectum palliolum geſtant. Quanquam vero idem fere tota regione corporibus veſti menti ſit genus: capitū tamen habitus mirifice variant, cum ſinguli pro uſitato patriæ moræ faſciolas tornatiles, multi ſimplices, plurimi verſicolores gerant: nec fere ſint quiquam, qui eo in capitum ornatu ſecundum patrium uſum ab alteris non vehementer diſcrepent. Admirabili vero omnes Natura indolis ſimplicitate imbuit: adhuc vetuſtæ ruditatis hæres, qua ridiculas nobiſcum negotiationes exercent: vix inexhauſtas ſuas Auri atque Argenti Gazas norunt, atq; informibus eorum maſsis tantum utuntur, quanquam Aureorum atque Argenteorum emblematum non minore quam nos delectatione capiantur.

Chili. *Chili* Regnum ultra Tropicum Capricorni ſitum eſt inter Peruviam & Patagonum Regionem, quarum
Situs. hæc Meridiem, illa Boream ſpectat: ad Occaſum habet Mare Pacificum, longo tractu. Nomen habet a fri-

gore

gore: quod interdum his locis tam vehemens eſt, ut Equos cum ſeſſoribus penitus conſtringat, & Marmoris inſtar induret. Pluvias, Fulmina, & totius anni mutationem ſentit diſtinctis intervallis, haud aliter atque Europa: niſi quod illic æſtas eſt quum nobis eſt hiems, mutatis rerum vicibus. Regio omnis partim maritima eſt, partim montana: quæ pars Mari vicinior eſt, ea magis calet. Terra natura ſua fertilis, omniumque ad vitam neceſſariorum abundantiſsima, Melle, Verzin oque ſive tinctorio ligno abundat. Gignit cumprimis Piper longum: profert & laudatiſsimum Vinum comportatis eo ex Hiſpania palmitibus. Auri obriſi hic quoque ingens proventus. Fructus qui ex Hiſpania allati hic ſeruntur, facile creſcunt. Magna hic Pecudum & Struthionum frequentia. Metropolis eſt Civitas S. *Iacobi*, Colonia Hiſpanorum, quam illuc noſtra memoria duxerunt. Maritima multis fluminibus irrigantur, quæ colliquefactis diurno calore nivibus dilapſa ſummis Montium jugis, in Pacificum aut Magellanicum Æquor feruntur: ſed plerique ob indomitum frigus noctu concreſcunt, interdiu vero decurrunt ſoluto gelu. Montes hujus Regionis cæteris ita præcellunt, ut in univerſo Indiarum tractu ſimiles non reperiantur.

Cœli qualitas. *Soli fertilitas.* *Urbs S. Iacobi.* *Flumina.* *Montes.*

Supereſt. Terra Orientalior *Braſilia*, a Verzino, ſive coccinei Ligni illic enaſcentis copia ſic dicta. Inter duos fluvios ſita eſt, *Maragnon* & *Della Plata*. Ea ſic a Maffeio deſcribitur. *Braſilia* duobus ab Æquatore gradibus partibuſve, ad gradus quinque & quadraginta in Auſtrum excurrens, trigoni oblongi ſpeciem refert, cujus baſis in Æquatorem & Septentriones obverſa, ab Oriente in Occidentem recta protenditur. Angulus extremus ignotas ad Meridiem Regiones attingit. Latus in Orientem ſpectans, interpoſito Oceano Heſperiis Æthiopibus objacet. Alterum Latus a Provincia Peruana diſterminant juga Montium adeo celſa, ut ipſos avium volatus fatigare dicantur, uno dumtaxat, quod adhuc exploratum ſit, eoque difficillimo tranſitu. Regio tota inprimis amœna eſt, Cœli admodum jucunda ſalubriſque temperies: lenium quippe a pelago ventorum commodiſsimi flatus matutinos vapores ac nebulas tempeſtive disjiciunt, ſoleſque puriſsimos ac nitidiſsimos reddunt. Terra partim in planitiem ſoluta, partim in colles clementer aſſurgens, felix præpinguibus glebis, & rigno ſolo, ſemperque vernante, credita ſemina, multiplici reddit fœnore; & Sacchari præſertim eſt ferax. Quadrupedia hic plurima ſed ferme ſylveſtria, partim nota nobis, partim ignota: Aveſque coloris eximii. Multæ hic Portugallenſium Coloniæ, in quibus complura ſunt ab ipſis ad Saccarum excoquendum conſtructa Ædificia, nempe *Pernambicum*, *Caput* S. *Auguſtini*, *Portus omnium Sanctorum*, ubi Epiſcopalis & Præſidis totius Provinciæ Sedes. Scatet ea tota ferme plaga Fontibus ac Sylvis & amnibus inclytis: è quibus (ut reliquos taceam) is quem *Argenteum* vocant, leucarum quadraginta Oſtio in Oceanum fertur, adeo violentus, ut inde Nautæ dulces hauriant latices, priuſquam tellurem ex alto conſpiciant. Nullos omnino Braſiliani colunt Deos, Orientem tamen Solem venerantur, & Animarum immortalitatem credunt.

Braſilia. *Situs.* *Cœli temperies.* *Soli fertilitas.* *Animalium varietas.* *Inula.* *Mores.*

Et Hæc

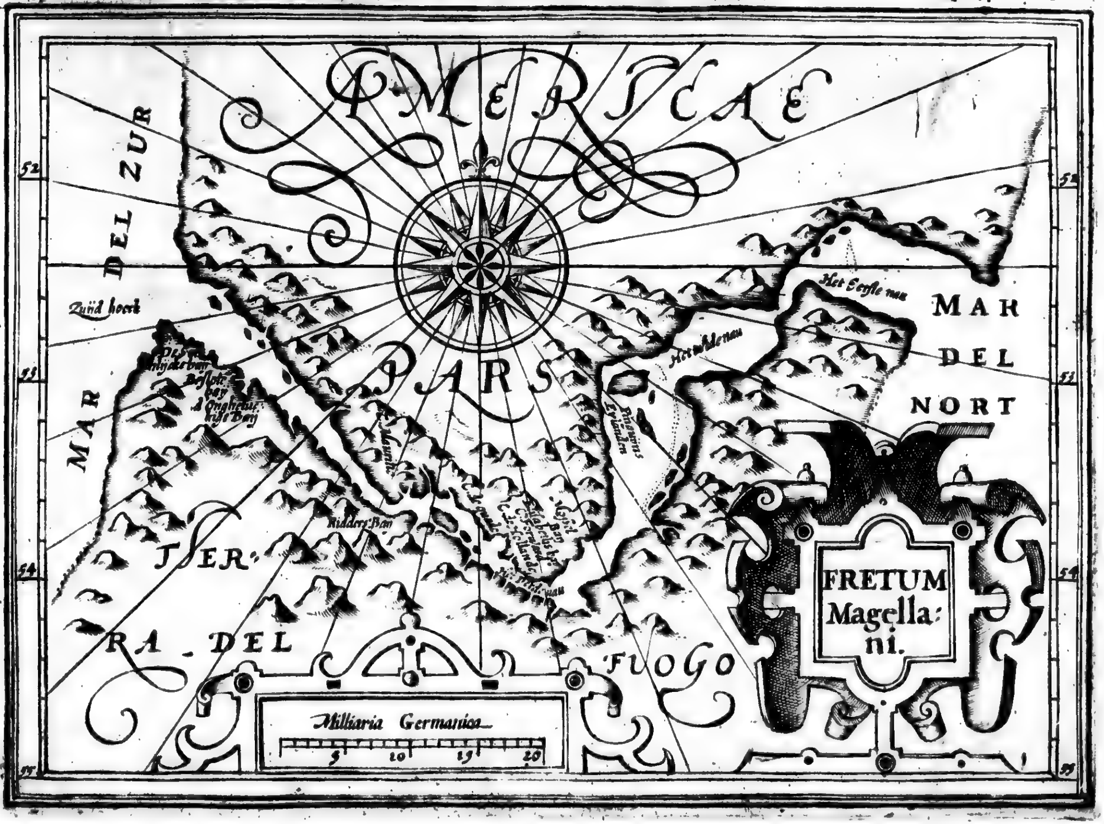
Primum Magellanicum unde dictum.

ET Hæc de *America Meridionali*: reſtat paucis explicandum *Fretum Magellanicum*, vulgo *Eſtrecho de Magellanes*. Nomen ei a *Magellano*, cui hujus Freti inventio debetur. Cujus conſilium de Inſulis Moluccis inveniendis navigatione Occaſum verſus inſtituta, alias diximus. Is XXIV Auguſti quum primum Maris procellæ miteſcere inciperent ſolvit ex Sinu D. Iuliani, in quo aliquamdiu hæſerat non tam fluctuum, ventorum atq; hyemis, quam diſsidiorum inteſtinorum inter Caſtellanos & Portugallenſes tempeſtatibus exagitatus. Poſtquam aliquot dies Auſtrum verſus navigaſſet, ventum eſt ad Promontorium S. Crucis. Hic una navis ad littus eliſa eſt, ſalvis tamen vectoribus, armamentis & mercibus. Inde cum obſervaret littora ab Auſtro in Orientem paullatim deflectere, ſpes facta eſt Freti conſequendi. Itaque XXVI Novembris fauces quædam detectæ ſunt, quas cum quatuor navibus reliquis ingreſſus eſt *Magellanus*. Hic in Sinu quodam operiri placuit, & naves tres præmittere quæ viam tentarent, referrentque ſiquid viſum a ſe obſervatumque eſſet. Harum una quæ Fratrem Magellani *Alvarum Meſchitam* vehebat, elapſa Oceanum repetiit, & directo in Septentrionem curſu in Æthiopiam, inde in Hiſpaniam delata, octavo menſe poſt ſocios deſertos, *Alvarum* captivum Imperatori Carolo Caſtellæ Regi ſtitit. Altera navis Sinum tantum eſſe retulit, & quidem vadoſum. Tertia adfirmavit eſſe Fretum, obſervato fluxu Maris & refluxu. Menſis erat November, nox horarum quinque præter propter. Dextra lævaque in littore ſolitudo, mortales nulli: niſi quod in parte ſiniſtra conſpecta magna ignium copia. Hæc cauſa fuit, cur & regionem illam vocarent *Terram del Fuego*, & judicarent ſe ab Incolis eſſe conſpectos. *Magellanus* duabus navibus hoc modo amiſsis, tres reliquas prout ferebat tunc rerum occaſio inſtruxit, & luſtratis probe rebus omnibus, ſecundo & viceſimo die poſtquam Fretum ingreſſus fuerat delatus eſt in aliud Mare, quod a tranquillitate vocavit *Mare del Sur*. Ceterum Fretum hoc altiſsimis undique rupibus cinctum, CXX paſſ. millia in longitudine occupat: vel ſecundum alios LXXVI milliaria: Latitudo non reſpondet, neque uſquam ſui ſimilis eſt, aliquando duo aut tria, nonnumquam decem aut quinque milliaria patet, quaque anguſtiſsimum eſt, unius milliaris ſpatio concluditur. Ipſe Septentrio ex Orientis latere inter utriuſque terræ anguſtias per ſeptuaginta & amplius paſſuum millia invectus, auſtralibus undis miſcetur, quæ ab Occidente promontoriis illis deſſeadis ſive deſyderatis inſinuatæ. Septentrionalibus Aquis occurrunt, magnoque inter ſe molimine concurrentibus undis, horrendo fragore totum in ſpumas vertitur Mare. Placidius Auſter fluit refluitque, nam Occidentis hæc pars cum incredibilis ſit profunditatis, extenuatiſque paſsim littoribus majorem in modum terra ſeſe aperiat, quietum fluitanti Mari acceſſum præbet. Sed Orientale hujus Freti littus, vadis brevibuſque infeſtum, interjacentibus pluribus Inſulis, frequentibus æſtibus agitatur & ingentes aquarum motus ciet: littora altiſsimis arboribus conſita.

Situs.

Porro

lgo *Eſtrecho*
am de Inſulis
uguſti quum
n hæſerat non
allenſes tem-
ontorium S.
e cum obſer-
que XXVI No-
s. Hic in Sinu
n a ſe obſerva-
um repetiit, &
cios deſertos,
lit, & quidem
nber, nox ho-
n parte ſiniſtra
, & judicarent
ut ferebat tunc
etum ingreſſus
c altiſsimis un-
illiaria: Latitu-
ecem aut quin-
eptentrio ex O-
us, auſtralibus
Septentriona-
agore totum in
edibilis ſit pro-
n fluitanti Mari
ntibus pluribus
oribus conſita.
Porro

Porro *Magellanus* dum in Auſtralibus hiſce partibus per ſemeſtre circiter ſpatium hæſit, nihil fere præter littora detexit & perluſtravit, interiora regionis penitus incognita manſere: qua tamen Antarctico Circulo vicinior eſt, conſtat magna ex parte montoſam ac ſilveſtrem eſſe regionem, continuis nivibus rigentem. *Terra Auſtralis* *Auſtralem* hanc *Terram Magellanus* ab igne ſive ignibus, *del Fuego* nominavit, propterea quod dum hoc Fretum luſtrabat pernavigabatque, nullos uſquam mortales, ſed frequentes, ut ſupra quoque diximus, longeque porrectos ignes in ſiniſtro latere noctu ſæpius conſpexerit. *Situs.* *Auſtralis* autem *Tarra* ſub ipſo Occidente utramque Iavam, Sumatram & Moluccas reſpicit, ex Oriente Africam habet & Æthiopicum Oceanum, Septentrio anguſtiis Magellanici Freti objicitur & Patagonum terris. Vtriuſque ripæ regio ſterilis eſt nullo Frugum beneficio recreata, *Soli qualitas.* ſatis tamen paſcua proceris ignotiſque arboribus conſita eſſe perhibetur. Eſt hic alibi omni tempore Pinguinorum, Mergorum ac Phocarum copioſa multitudo. *Mare Pacificū.* Mare autem in quod per Fretum hoc pervenitur, Magellanus *Pacificum* nominavit: ſive quia vento plerumque ſecundo, minuſque tempeſtuoſo uſus fuerat, ſive quia propter ingentem vaſti æquoris amplitudinem nullos ibi ventorum gyros verticeſque expertus erat, nunc vulgus Nautarum *Mare Meridionale* ſive *del Zur* nominat. Sed de his ſatis. *Mores.* Auſtrales brevioris ſtaturæ eſſe perhibentur, Septentrionales Chicæ Incolæ, vaſta ingentique corporis mole, XII aut XIII pedum paſſim longitudinem æquant aut excedunt: colore fere ſunt albo, perinde atque Septentrionaliores noſtri: voce adeo ſonora & horribili, ut Bovis mugitum aut Elephantorum barritum potius, quam Hominis vocem exprimere videantur. Tantæ quoque ſunt agilitatis, ut pernici curſu Cervos antevertant, ideoque difficulter ſclopis vulnerantur, niſi catervatim ſimul incumbant, aut ex improviſo occurrant. Ad bellum profecturi, Ducem eligunt cui omnes obediant, plurimum arcu valent, quo ita ſcite & gnaviter utuntur, ut quidquid oculis adſequantur, jaculis feriant, & ſiquando ſagitta aliquo navis tabulato hæſerit, vix multorum opera revelli poſſit. Arcus habent prægrandes, quorum nervi è ferinis inteſtinis, pollicis craſſitudine conficiuntur: ingentibus quoque ligneis gladiis armantur: utuntur & funda, qua ſcite jaciunt & quo deſtinarunt, modo jactus meta concludatur, contingunt & disjiciunt. *Veſtitus.* Veſtitum Incolis præbent Ferarum & marinorum ingentia Luporum tergora, quorum apud ipſos venatio adſidua.

Atque hæc de *Freto Magellanico*, deque quarta Orbis parte *America*, ſufficient. Cujus inventionem omnes noſtri ſæculi Scriptores Chriſtophoro Columbo, neque immerito, tribuunt. Hic enim primus eam detexit quodammodo, Chriſtianoque Orbi cognitam reddidit, uſuque & utilitate communicavit, anno poſt Chriſtum natum CIↃCCCCXCII. Qui autem plura de his, vel noſtra pluribus explicata, petat, conſulat Lævinum Apollonium, Petrum Martyrem Mediolanenſem: Maximilianum Tranſſilvanum, qui Latina Lingua de iis ſcripſerunt: Ieſuitarum epiſtolas: Item Maffeium de rebus Indicis, & alios.

HVIC

VETERIS GEOGRAPHIÆ

ALIQVOT TABVLAE.

LECTORIS.

HVIC noſtro Tabularum Geographicarum Gerardi Mercatoris *Atlanti Minori*, ſequẽtes veteris ævi Tabulas, in gratiam priſcæ tam Sacræ quam Profanæ Hiſtoriæ Candidatorum a me delineatas, adjunxi. Vt quemadmodũ illis hodiernum locorũ ſitum exhibui, his veterem quodammodo repræſentarem. Quem noſtrum laborẽ omnibus inprimis veteris Hiſtoriæ ſtudioſis & utiliſsimum, & gratum fore ſpero. Vale Lector, & noſtros conatus boni conſule, atque plura id genus a nobis exſpecta.

PARADISVS qui *Hortus Eden*, *Hortus Iehovæ* & *Hortus Dei* alibi appellatur, ubi fuerit quæſitum eſt diu. Initio diſtinguendus hic Hortus ab eo qui Amos 1 vocatur *Beth-Eden*, nam is fuit in Cœloſyria. Iam quum Moſes teſtetur Paradiſum ad Orientale Edenis latus conſitum a Deo fuiſſe, indicat clare, partem Edenis fuiſſe Paradiſum. Eden autē deſcribitur a fluvio uno, qui ſe in quatuor fundit capita, *Phiſon*, *Gehon*, *Tigrim Euphratem*. Res clamat, alibi non fuiſſe quam in Babylonia. Sed Babyloniæ partes ſunt tres, Auranitis ad Euphratem, Mediana quam Chaldæam vocant ad Arabiam deſertam, & Infima quæ Amordacia, quibuſdam Merodacia dicitur, ad Sinum Perſicum. Fluenta quatuor nobis deſignant Edenen non alibi fuiſſe quā in Auranitide, quæ initio Audanitis quaſi Edenitis videtur fuiſſe appellata. Iam Fluvios videamus. De Tigri qui Moſi *Chiddekel*, & Euphrate qui *Phrath* nulla eſt contraverſia, notum enim eſt omnibus, hos ad Apamæam miſceri, atque inde uno ingenti alveo ferri, poſteaque exonerari in Mare Perſicum, ſicut in Chorographia noſtra videre licet. Superſunt *Piſon* & *Gehon*. *Piſon* exiſtimant quidam eſſe Euphratis oſtium Orientale. Sed, quid attinebat Edenem facere vel tam amplum, vel loco infœcundiore, vel ubi non apparent diſtincte quatuor illa capita? Quærendus igitur fuit alius ei locus. Is eſt omnino inter Euphratem & Tigrim, ubi fluvius ab Euphrate manans lento agmine juxta Apamæam Tigri miſcetur, diciturque Incolis *Paſitigris* corrupte, rectum enim eſt *Piſotigris*. Eum Plinius abundare Anguillis ait xxx pedum Longitudinis. Certe Piſon Hebræis fœcunditatem ſignificat. In ejus arena Aurum præſtans inveniri teſtatur R. Moſes Ben-Nachma. Atque eodem reſpexit Moſes quum dixit Piſonem alluere regionem Chevila ubi eſt Aurum: Nam Chevila Suſiana eſt, in qua Bdellium & Sardonyches inveniri Autores ſunt Plin. lib. 6 cap. 27: & Solinus cap. 68. Gihon eſt primus Euphratis alveus Occidentem verſus, qui terræ Chus hoc eſt Arabiæ deſertæ eſt proximus. Ex his apparet, quam illi ab omni rationis via aberrent, qui Paradiſum tam amplum fuiſſe arbitrantur, quam amplus ſit Vniverſius terrarum Orbis. Neque enim ſi tota terra beata, protinus etiam tota fuit Paradiſus, nam in Orbe beato Paradiſus fuit ſedes Adami beatiſsima. Sed illi tunc nobis fidem facient, quum demonſtraverint, vel ubique Edenem fuiſſe, & ubique Orientalem Edenis partem, vel fluvios Tigrim & Euphratem alibi fluxiſſe quam in Babylone. Par quoq; illorum eſt error, qui Paradiſum nobis exſtruxerunt ſub Æquatore in Zona torrida: Quorum commentum ridere eſt æquius, quam refutare.

Expleto

erit quæſitum eſt
uit in Cœloſyria.
ſe, indicat clare,
andit capita, *Phi-*
loniæ partes ſunt
& Infima quæ A-
ant Edenen non
n Fluvios videa-
im eſt omnibus,
e Perſicum, ſicut
Euphratis oſtium
vel ubi non appa-
Euphratem & Ti-
urque Incolis *Pa-*
ongitudinis. Cer-
R. Moſes Ben-Na-
urum: Nam Che-
& Solinus cap. 68.
ertæ eſt proximus.
rbitrantur, quam
ota fuit Paradiſus,
quum demonſtra-
& Euphratem alibi
Æquatore in Zo-

Expleto

Expleto tempore ſervitutis filiorum Iſrael in Ægypto quod fuit annorum 400 a nato Iſaaco, (*Act.* 7 ver. 6) annorum vero 430 a profectione Abrahæ ex Vr, *Gal.* 3. ver. 17. Deus, ſicuti futurum prædixerat, eos in terram Abrahæ promiſſam reducere per Moſem ſtatuit: ſed obſtabat duræ ceruicis Pharao: qui tamen eos tandem dimiſit. Iter ex Ægypto in Chananæam paucorum dierum expeditum erat per Iſthmum, Montẽ Caſium, & regionem Cedar, qua via ipſorum majores ingreſsi Ægyptum fuerant, ſed ut eſt Exo. 13. *Non duxit eos Dominus per viam terræ Philiſtiin quæ vicina eſt, reputans ne forte poeniteret populum ſi vidiſſet adverſum ſe bella conſurgere, & reverteretur in Ægyptum, ſed circumduxit per viam deſerti quæ eſt juxta mare rubrum.* Manſiones igitur uſque ad Iordanem fuere XLI, hoc ordine.

I Ex Ægypto loco qui *Rameſſes* dicitur profecti ſunt menſis 1 die 15 *Ex.* 12. Ventum *Succoth*. Ex quo loco comitata eſt ipſos columna

II ignita & nubes. *Ex.* 13 *Ethan* in fine deſerti.

III *Pihachiroth* inter Migdol & mare, ante Baalſephon. *Ex.* 14. Inde tranſierunt per Mare.

IV ſalvi, merſo cum copiis Pharaone. *Deſertum Sur*, in quo poſt tridui iter venerunt ad Marah. *Ex.* 15. vocatur idem *deſertum Ethan Num.* 33.

V *Elim*, ubi fontes 12. palmæ 70. *Exod.* 15.

VI *Mare Suph*. Num 33. VII *Deſertum Sin*. inter Elim & Sinai. *Exo.* 16. Hic paſti coturnicibus & Manna.

VIII *Dophcah*. Num. 33. IX *Alus*. X *Raphidim*. *Ex.* 17 prope montẽ horeb. XI *Deſertum Sinai*, quo ventum menſe tertio. Hic lata lex, data judicia & ceremoniæ *Ex.* 19. Manſerunt hic an. 1. dies. 4 Inde anno 2 menſe 2 die 20 diſceſſerunt.

XII In *deſerto Paran* loco qui *Cibroth Hattavah* ſepulchra concupiſcentiæ dictus eſt, datæ coturnices. Num. 11.

XIII *Chaſeroth*. Num. 11. Maria lepra punitur. Num. 12. XIV In deſerto Paran ventum ad *Kades* Num. 12. Porro in Kades manſerunt annos totos 37 cũ dimidio. Deu. 2. Hinc miſsi Exploratores. Num. 13 Murmur Num. 14. Caſtra ad *Rithhmah*.

XV In Paran caſtra ad *Rimmom Peres*.

XVI *Libnah*. XVII *Riſſach*. XVIII *Cehelah*.

XIX *Mons Sepheth*. XX *Charadah*. XXI *Macheloth*.

XXII *Tachach*. XXIII *Tarach*.

XXIV *Mittah*. XXV *Chaſmonah*. XXVI *Moſeroth*. XXVII. *Bene Jaachan*.

XXVIII *Hor Gidgad*.

XXIX *Iothbathah*. XXX *Habronah*.

XXXI *Heſiongaber* ad mare. Hinc XXXII *Cades* in deſerto Sin. Num. 20 & 33. Hic moritur Maria. Aqua populo tumultuanti datur è petra. Nuncii mittuntur ad Regem Edom.

XXXIII *Mons Hor* in extremo Edom. Num. 20. Hic moritur Aaron. Pugnaturque cum Rege Chanaan Num. 21.

XXXIV Itum via maris Suph. Serpens Æneus erectus in *Salmonah*. XXXV *Punon* Num. 33.

XXXVI *Oboth* Num. 21. XXXVII *Montes Habarim* in termino Moab. Num. 21. XXXVIII *Dibõ Gad* Num. 33. XXXIX *Halmon Dablathain*.

XL *Habarim*. XLI *Camp. moab*. Moritur Moſes. Deut. 34.

Exprehenſum

naco, (*Act.*7
m prædixerat,
is Pharao: qui
n erat per Iſth-
,ſed ut eſt Exo.
ſi vidiſſet adver-
rubrum. Man-

nah.

belah.
Macheloth.

*Moſeroth.*xxvii.

xii *Cades* in de-
itur Maria.Aqua
. Nuncii mittun-

n.Num.20. Hic
n Rege Chanaan

ns Æneus erectus

Montes Habarim in
Dibõ Gad Num.

tur Moſes.Deut.

Exprehenſum

DEprehenſum eſt diuturnis peregrignationibus, navigationibuſque per omnes Orbis angulos hactenus diligenter inſtitutis nullam eſſe gentem tam feram, immanem aut Barbaram, quæ non habeat ſine doctrina anticipatam aliquam de Deo notionem, ut quamvis ignoret, qualem habere Deum,& quomodo colere oporteat, tamen & habendum & colendum ſciat. Quoquo enim gentium hactenus delati ſumus, deprehendimus, aliquod ſemper Numen ubique honorari. Sed dici non poteſt, quam differant judiciis ſententiiſque homines in vero Deo ejuſque recto cultu deſignando. Vide Ægyptios veteres: Hi in Deorum numerum Boues,Equos,Ibes,Accipitres, Aſpides,Crocolidos, Canes,Lupos,Feles,Scarabæos, Hircos, Ichneumones,aliaque permulta beſtiarum genera repoſuerunt. Vide Syros: Hi Piſcem venerati ſunt, quem ſacræ litteræ Dagonem videntur appellare. Tyrii & Sidonii Baalem. Peluſiotæ etiam Allia & Cepas. *O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis Numina.* Perſis ignis ſacer fuit: Iidem Solem ſub Mithræ nomine coluerunt. Iam vero Græci & Romani quo non abrepti ſunt inſaniæ? Si quid humano generi utile ſi qua vis grandior bona malave, ſi quis mortalibus cæteris præſtantior, ſi quid naturale, id omne Deorum numero protinus adſcriptum eſt. Et poſt hæc omnia ne quem Deum inſcii prætermiſiſſe viderentur, cæteros omnes complexi ſunt uno titulo ignotorum & incertorum Deorum: Itaque etiam aram illis poſuerunt cum tali inſcriptione, DIIS ASIÆ. EVROPÆ. ET. LIBYÆ. DIIS. IGNOTIS. ET. PEREGRINIS. Sed ut Deus non niſi unus eſt: ita unica tantum vera eſt eum colendi ratio: & hæc non ex humano ingenio ſed ex ipſius voluntate peti debet. Ille & quis ipſe ſit & quomodo coli velit ſolus ſcit, & ſolus docere poteſt. Quis ergo eſt verus Deus? Vnus ille creator cœli & terræ, Pater, Filius,& Sp. Sanctus, qui ſe Adamo & poſteris ejus varie patefecit, noſque a ſe averſos gratios è ſibi iterum conjunxit. Quis ejus cultus verus? Vnus ille quem Patribus quondam per Prophetas, noviſſimis vero diebus ipſe per Filium ſuum IESUM CHRISTUM: humano generi patefecit. Ab hoc didicimus quemnam colamus,& quo modo, atque idcirco ab illo dicimur CHRISTIANI: Sed Chriſtianorum in quibuſdam capitibus diverſæ ſententiæ ſunt: illa multo veriſsima quæ ab Apoſtolica paratura minimum receſsit. Sunt ergo Chriſtiani in Britanniis, ſunt in Hiſpania, Gallia, Germania (ordinem ſequor Ptolemæi) Rhætia, Pannonia, Norvegia, Suecia, Ruſsia, Italia Inſuliſque vicinis. Iidem per Macedoniam, Thraciam, Inſulaſque maris Ægæi diſperſi ſunt. Habet & Africa Chriſtianos, in regno Abiſsinorum, Congo, Dangali. Habet & Aſia varie ſub Turca, Moſco, Tartaro. Sunt præterea in Peruvia, Nova Hiſpania, ſunt in Goa, Inſuliſque ad quas noſtrorum Hominum potuerunt commercia peatingere. IUDAEI contumaces veterem legem amplectuntur, ſpreto Chriſto. Hi per Orbem totum varie diſperſi ſine fide, ſine ſolo, ſine Deo, ſine duce (ita olim prædictum) vagantur. TURCARUM, ARABUM, SARACENORUM lex nupera eſt. Mahumetum pro ſummo Propheta habent, pleraque in Alkorahum ex Iudæorum, Arianorum, Paganorumque erroribus fermentata ſunt. PAGANISMUS quoque longe lateq, extenditur. In quo alii idola habent, alii ea neſciunt, ſed vel Aſtra, vel Animalia, vel Plantas, vel ipſum Dæmonem, modo omnes rituque diverſo, quem deſcribere non eſt hujus loci, Ex quibus apparet, quum a vero diſceſſeris, errorum anfractus eſſe infinitos.

pem.
bis angulos hacte-
, quæ non habeat
m habere Deum,&
im gentium hacte-
poteſt,quam diffe-
ptios veteres:Hi in
es,Scarabæos , Hir-
venerati ſunt, quem
Cepas.*O ſanctas gen-*
nomine coluerunt.
a vis grandior bona
ero protinus adſcri-
nnes complexi ſunt
i inſcriptione,DIIS
us eſt: ita unica tan-
ti debet. Ille & quis
s ? Vnus ille creator
ſque a ſe averſos gra-
per Prophetas,noviſ-
oc didicimus quem-
orum in quibuſdam
m receſsit.Sunt ergo
) Rhætia,Pannonia,
Inſulaſque maris Æ-
abet & Aſia varie ſub
e ad quas noſtrorum
ſtuntur , ſpreto Chri-
ædictum) vagantur.
a habent , pleraque in
NISMUS quoque lon-
vel Plantas,vel ipſum
apparet, quum a vero

Martyrium

Martyrium B. Stephani, Act. 7. Saulus in ejus necẽ cõſenſit. Act. 8.
34 Diſperſio fratrum, Saulus eos perſequitur, Act. 8.
35 Saulus Damaſcum proficiſcens in itinere convertitur, ac poſtea
36 baptizatur.
37 Damaſco in Arabiam proficiſcitur. Gal. 1. Poſt redit Damaſcum
Act. 9. 2 Cor. 11. Gal. 1. ac triennio poſt converſionem venit Hie-
roſolyma ad Petrum Gal. 1.
39 Hinc fugiens Iudæos venit Cæſaream Phœniciæ, inde Tarſum
Ciliciæ Act. 9.
43 Barnabas Saulũ Tarſo petitũ ducit Antiochiam. Hic ſimul annũ
unum docent Act. 11. Diſcipuli primum vocantur Chriſtiani.
44 Agrippa Eccleſias perſequitur. Collectæ fratrum per Barnabam
& Saulum miſſæ Hieroſolymam ad famis ſubſidium. Act. 11. Iidẽ
expleta diaconia ſua redeunt Antiochiam adſumpto una Ioanne
Marco. Act. 12.
45 Barnabas & Saulus Antiochiæ juſſu Spiritus S. ad miniſterium
ſeparantur, & poſt impoſitionem manuum abeunt Seleuciam, in
de in Cyprum Act. 13.
46 Sergius Paulus Proconſul in Cypro convertitur, Act. 13.
47 Inde Pergẽ Pamphyliæ Act. 13. Ioannes Marcus eos deſerens abit
Hieroſ. ibid. inde Antiochiam Piſidiæ, hinc pulſi a Iudæis, Iconi-
48 um Lycaoniæ Act. 14. inde ejecti Lyſtram, ubi Paulus claudum ſa-
nat. Hinc Derben, & iterum Lyſtram, Iconium, Antiochiam, In-
de in Pamphyliam, Pergam, Attaliam Act. 14.
49 Ventum tandem Antiochiam, Act. 14.
50 Antiochia ob quæſtionẽ de Lege profecturi Hieroſolymam, pe-
ragrant Phœnicem & Samariam Act 15.
51 Proponunt Hieroſolymis quæſtionem, & cũ reſcripto Apoſtolico
redeunt Antiochiã, act. 15. Hic eſt annus 14 ab ea profectione quæ
facta fuit anno Chriſti 37. Vide Gal. 2. Docuit Antiochiæ cum mul-
tis act. 15.
Seceſſio Barnabæ, Paulus allecto Sila Syriam & Siliciã peragrat,
Acto. 15. Venit Derben & Lyſtrã Act 16. Timotheus hic adſciſci-
tur & circunciditur, ibid. Peragrant Phrygiam, Galatiam, Myſiã.
Veniunt Troadem, ubi videtur ad ſcitus Lucas Act. 16. Inde Sa-
mothracem, ac poſt Neapolim, & Philippos, ubi Lydia converſa.
52 ibid. Paulus & Silas per Amphipolim & Apolloniam veniunt
Theſſalonicã, act. 17. Hic Paulus ſuo ſibi opificio victum parat, 2.
Theſ. 3. Inde Berœam, & Athenas, act. 17. poſt Corinthum act. 18.
hic quoſdam baptiſat, 1 Cor. 1. Scripta 1 ad Theſſalonicenſes,

53 Manſit Corinthi an. 1. menſes 6. act. 18. Redeunt huc ad eum ex
Macedonia Silas & Timotheus, ibid. ſcripta 2 ad Theſ. Gallio
54 Achaiæ Proconſul non admittit accuſatores Pauli, act. 18. Eraſto
Corinthi relicto 2 Tim. 4, veniunt Epheſum, tendentes feſti ergo
Hieroſolymam, act. 18. Epheſo Cæſaream, inde Hieroſolymam,
poſt Antiochiam, inde ad Galatas & Phryges, act. 18.
55 Epheſi diſcipulis XII baptizatis a Ioanne, manus imponit, act. 19.
pugnat cum beſtiis 1 Cor. IV.
56 Docet ibidem biennium & miracula edit. act. 19. Exorciſtæ pu-
niti, Præmittuntur in Macedoniã Timotheus & Eraſtus act. 19. Tu-
multus a Demetrio excitatur, ibid. Hinc ſcripta prior ad Cor.
57 Epheſo proficiſcitur in Macedoniã act. 20. Peragratque Eccleſias
Græciæ, ibid. ſcribit priorem, ad Timotheum, & ad Titum, & po-
ſteriorem ad Corinthios, Redit Corinthum, 2 Cor. 12 & 13. Scri-
bit ad Romanos quum ab Hieruſalem per circuitum uſque ad Il-
lyricum omnia impleſſet Euangelio Rom. XV.
58 Troade Eutychum reſuſcitat. Aſſo vehitur, Mitylenam, Chiũ Sa-
mum, Miletum, ubi Epheſinis presbyteris valedicit. act. 20, inde
Coum, Rhodum, Pataram, Tyrum, Ptolemaida, Cæſaream, ac tã-
dem Hieroſolymam, ibi captus vinctuſque rationem fidei ſuæ
reddit acto. 21, 22, 23. Ducitur Cæſaream, acto. 23, 24, 25, 26, inde
navi vehitur Sidonem cum Ariſtarcho & Luca. act. 27. Sublegunt
Cyprum, ſtringunt oram Ciliciæ & Pamphyliæ, Veniunt Myra ur-
bem Lyciæ, ibid. Hic conſcenſa navi Alexandrina Cnidum veni-
unt, inde in Cretam: hinc acti tempeſtate in Claudam, ac poſt in
59 Meſitam, ibid. Hic æger relictus Trophimus. 2 Tim. 4. Melita, poſt
tres menſes veniunt Syracuſas, inde Rhegium, Puteolos, ac per
Forum Appii & tres Tabernas, tandem Romam. act 28, ubi con-
vocatis Iudæis fidei ſuæ rationem reddit, ibid. habitat in proprio
conducto, ibid. Prima ejus defenſio coram Nerone, 2 Tim, 4, facta
in Prætorio & aliis locis, Phil. 1. Philippenſes cum ſubſidio ar-
gentario mittunt Romam Epaphroditum, Philip. 4. Ex Iconio ve-
nit Romam Oneſiphorus, 2. Tim. 1. Scribit ad Epheſios per Tic-
hicum Epeſ. 6 alterã ad Timotheum in qua libros & membranas
poſtulat, 2 Tim. 4. Demas Paulum deſerit 2 Tim. 4. Creſceus a-
mãdatus in Galliam, Titus in Dalmatiam 2 Tim. 4. Timotheus &
Marcus ante hiemem Romam veniunt ad Paulum.
Scriptæ ad Philippenſes, Colloſſenſes & Philemonem nam in ha-
rum inſcriptionibus meminit Timothei.
60 Etiã ad Hebræos, vide caput decimũ tertiũ, atque etiã ad Galatas.

Tria

auc ad eum ex
. Theſ. Gallio
, act. 18. Eraſto
entesfeſti ergo
Hieroſolymam,
18.
nponit, act. 19.

, Exorciſtæ pu-
altus act. 19. Tr
prior ad Cor.
ratque Eccleſias
l Titum, & po-
r. 12 & 13. Scri-
um uſque ad Il

enam, Chiū Sa-
eit, act. 20, inde
Cæſaream, ac tá-
ionem fidei ſuæ
3, 24, 25, 26, inde
ct. 27. Sublegunt
enitur Myra ur-
a Cnidum veni-
ud... n, ac poſt in
m. 4. Melita, poſt
uteolos, ac per
act 28, ubi con-
abitat in proprio
e, 2 Tim, 4, facta
cum ſubſidio ar-
. 4. Ex Iconio ve-
pheſios per Tic-
s & membranas
m. 4. Creſceus a-
4. Timotheus &
m,
onem nam in ha-

etiā ad Galatas,
Tria

De magnitudine imperii Romani.

TRia quondam fertur habuiſſe in votis B. Auguſtinus: *Videre Chriſtum in carne, Apoſtolum Paulum concionantem, & Romam triumphantem*. Neque diffiteor, quin & ego tum ratione certa, tum maximi Viri exemplo trahar trium iſtarum retum cupiditate; non quod ad beatitudinem multum interſit habuiſſe iſta, potuit enim habere Simon Magus; ſed quod liberalis ingenii ſit ſenſum optare earum rerum quas admiratur. Sed Romæ ſplendorem qui cogitat, hærebit ſæpe dubius, quomodo ad tantum ſplendorem & decus evecta ſit. Deo hoc omne adſcribet, qui cogitat ſacram ejus Providentiam, a qua Periodi ſunt Imperiorum, & fixi rerum fines. Interea etiam humana virtute creviſſe intelliget, quum ad Senatus conſtantiam oculos deflectet. Sed & vitiis quibuſdam creviſſe judicabit, quum fraudes, injuſtitiam, crudelitatem, ſuperſtitionem videbit. Vide ſpatia iſta terrarum, dices Orbem fere totum cultiſsimum fuiſſe hujus imperii rus. Specta ejuſdem Imperii initium; dices cum Ætolis *ſcelere illud fundatum eſſe*. *Nonne in ortu ſuo* (verba ſunt Minutii Felicis) *ſcelere & collecti & muniti immanitatis ſuæ terrore creverunt? Nam aſylo prima plebs congregata eſt: confluxerunt perditi, facinoroſi, inceſti, ſicarii, proditores: Et ut ipſe Romulus Imperator & Rector, populum ſuum facinore præcelleret, parricidium fecit. Hæc prima ſunt auſpicia religioſæ Civitatis: Mox alienas virgines jam deſponſatas & nonnullas de matrimonio mulierculas ſine more rapuit, violavit, illuſit, & cum earum parentibus id eſt cum Soceris ſuis, bellum miſcuit, propinquum ſanguinem fudit. Quid irreligioſius? quid audacius? quid ipſa confidentia ſceleris tutius? Jam finitimos agris pellere, Civitates proximas evertere cum Templis & altaribus, captos cogere, damnis alienis & ſuis ſceleribus adoleſcere? Ita quicquid Romani tenēt, colunt, poſſident, audaciæ præda eſt. Totiis ergo Romanis impiatum, quoties triumphatum.* Audi Lactantium. *Noſtri nullam aliam ad immortalitatem viam arbitrantur quam exercitus ducere, aliena vaſtare, urbes delere, Opida conſcindere, liberos populos aut ſubiicere ſervituti. Videlicet, quo plures homines adflixerint, ſpoliaverint, eo ſe nobiliores & clariores putant.* Audi denique Mithridatem *Atque ut ipſi ferunt conditores ſuos Lupæ uberibus altos, omnem illum populum ſcio luporum animos inexplebiles ſanguinis habere, atq; Imperii divitiarumque avidos ac jejunos.* Hiſce igitur artibus ſub Regibus conſtituta Reſp. eſt. Sub Conſulibus, inter quos nonnunquam & Dictatores & Decemviri fuerunt uſque trans Padum *Italia* occupata eſt: *Africaque* ſubacta *Hiſpaniæ* acceſſerunt: *Gallia & Britanniæ* tributariæ factæ ſunt: inde *Illyrici, Iſtri, Liburni, Dalmatæ*, domiti: Ad *Achaiam* tranſitum eſt: *Macedones* ſubacti, cum *Dardanis*, *Mœſis* & *Thracibus* bellatum, etiam ad *Danubium* uſque perventum. In *Aſia* expulſo Antiocho primum pedem poſuere. Mithridate victo *Ponti* Regnum occupatum, & *Armenia minor* quam idem tenuerat, armis obtenta eſt. In *Meſopotamiam* Romanus pervenit exercitus. Cum *Parthis* fœdus initum. *Judæa* omnis victa, etiamque *Cilicia & Syria*. Sub Imperatoribus vero *Cantabri, Aſtureſque* ſub jugum miſſi. Acceſſerūt Romano Orbi *Alpes maritimæ, Alpes Cottiæ. Rhetiæ, Noricæ, Pānonia, Mœſia*, & omnis *ora Danubii Rhenią;*.

olum Paulum
, tum maximi
um interſit ha-
tare earum re-
tantum ſplen-
ua Periodi ſunt
natus conſtan-
, crudelitatem,
jus imperii rus.
verba ſunt Mi-
gregata eſt : con-
uum facinore præ-
ſponſatas & non-
coris ſuis , bellum
utius ? Jam finiti-
ſuis ſceleribus ado-
ties triumphatum.
, aliena vaſtare, ur-
lixerint , ſpoliave-
ſuos Lupæ uberibus
e avidos ac jejunos.
am & Dictatores
ſſerunt : Galliæ &
tum eſt: Macedo-
tum. In Aſia ex-
menia minor quam
bis fœdus initum.
jugum miſ. i. Ac-
Danubii Rhenq; .
Alexander

Expeditionis Alexandri deſcriptio ex Plutarchio, Curtio, Iuſtino, Arriano.

A*Lexander Magnus* Philippi Macedonum Regis Filius initio 106 Olympiadis ſexta die Hecatombæonis natus eſt *Pellæ*, Macedoniæ Opido, quo die Templum Dianæ Epheſiæ ab Heroſtrato incenſum arſit. Primam ætatem aptam ſapientiæ ſtudiis ſub Ariſtotele doctore conſumpſit. Poſtea ſub Patre militans rudimenta tyrocinii ſui depoſuit annos natus decem & octo, quo poſt biennium defuncto, quum ſuſcepiſſet Imperium, excurſionem fecit ad *Iſtrum* uſque in *Triballos*, & *Getas*, ac cum *Germanis* fœdus iniit. Hinc ſe convertit ad *Thebanos* quorum urbem evertit, ipſos ſub corona vendidit, excepta, honoris cauſſa Pindari Poetæ ſtirpe. Inde quum in conventu *Iſthmico* dux belli a Græcis lectus eſſet contra Perſas, conſulto *Delphis* Apolline, coactiſque copiis XXXII millium peditum, equitumque IV millium quingentorum, in quibus milites omnes veterani, multi etiam emeriti, ductores pleriq; ſexagenarii, ſpei plenus, agros ſuos omnes, & villas, & pagos amicis dono dedit, reliquumq; Imperium ſuum varie diſtribuit. Tranſmiſſo *Helleſponto*, in *Sigæo* ad Achillis tumulum ſacra fecit. Interea Perſarum copiæ haud procul inde ad *Granicum* amnem in campis *Adraſtiis* conſederant, Græcos Aſiæ aditu prohibituræ, ſed prima congreſſione fuſæ victæq; ſunt: Victor trophæum poſuit, *Alexander Philippi, Et Græci, Præter Lacedæmonios, De Barbaris Aſiaticis*. Inde oram omnem maritimam obiens, cepit *Sardeis*, *Epheſum*, *Miletum*, *Halicarnaſſum*, & quicquid præterea in eo tractu Vrbium eſt, uſq; ad *Ciliciam* & *Phœniciam*: tum *Piſidas* & *Phrygas* quorum in urbe *Gordo* fatalem nodum diſſecuit: tum *Paphlagonas* & *Cappadocas*. Darius interea cum ingenti militum numero ad *Iſſum* caſtra promovit: Eodem tendens Alexander quum *Tarſum* veniſſet, ſeque in flumen *Cydnum* lavandi cauſſa dediſſet, gravem morbum contraxit, quem Philippus medicus tametſi proditionis accuſatus, feliciter intra diem octavum ſanauit. Congreſſus cum Dario Perſas fundit fugatq;. Capræ eo prælio Darii Mater, & Statira, Vxor pariter & Soror regia, cũ Filiabus. *Cyprii* ultro ſe dedunt. *Tyrii* expugnantur. *Gaza* cum universa *Iudæa Syriaque* ſubacta. Profectus hinc ad *Ammonem* Alexander oraculi cauſſa, non multo poſt *Alexandriam* condit. Dariumque nuptias Filiæ cum magna regni parte offerentem non audit, ſed Macedonica phalange fretus vim ferro facit, cunctaque cis *Euphratem* partis adiicit. Ergo Darius extremum apud *Gauſamalam* diſcrimen belli tentaturus, cum X centum millium copiis vincitur. Hinc itum in *Babyloniam*: *Suſa* capta: inde ad *Perſas*, *Hyrcanos*, *Parthos*, *Scythas*, trajecto etiam *Orexate* fluvio. Hinc in *Indiam Niſam* urbem expugnat, & ad *Hydaſpin* fl. ſuperat Porum, inque equi ſui defuncti memoriam condit *Bucephalam*. Regreſſus hortante exercitu *Mallos* vincit & *Gymnoſophiſtas*, totoſque menſes ſeptem *Indo* flumine vehitur uſque in *Oceanum*. Hic exercitu inter ſe & Nearchum claſsis præfectum, diviſo, ipſe terreſtri itinere *Gedroſiam* contendit, Nearchus mari. Inde ipſe in *Perſidem*, Nearchus in Oceanum. Calanus Indus rogo ſe iniicit. *Suſis* Alexander Darii filiam uxorem ducit. Inde in *Mediam* abit, ubi mortuus Hephæſtion. Naves *Euphrati* ſubvectæ redeunt. Alexander *Babylonem* invehitur, moriturque anno ætatis trigeſimo tertio.

Poſtquam

o,

Hecatombæonis
o incenſum arſit.
b Patre militans
efuncto, quum
fœdus iniit. Hinc
is cauſſa Pindari
conſulto *Delphis*
a, in quibus mili-
mnes, & villas, &
, in *Sigæo* ad Ac-
campis *Adraſtiis*
r trophæum po-
nem maritimam
m eſt, uſq; ad *Ci-*
um *Paphlagonas* &
ndens Alexander
traxit, quem Phi-
reſſus cum Dario
filiabus. *Cyprii* ul-
c ad *Ammonem*
magna regni par-
atem partis adii-
um copiis vinci-
n *Orexate* fluvio.
ncti memoriam
nſes ſeptem *Indo*
ſo, ipſe terreſtri
Calanus Indus
us Hephæſtion.
rigeſimo tertio.
Poſtquam

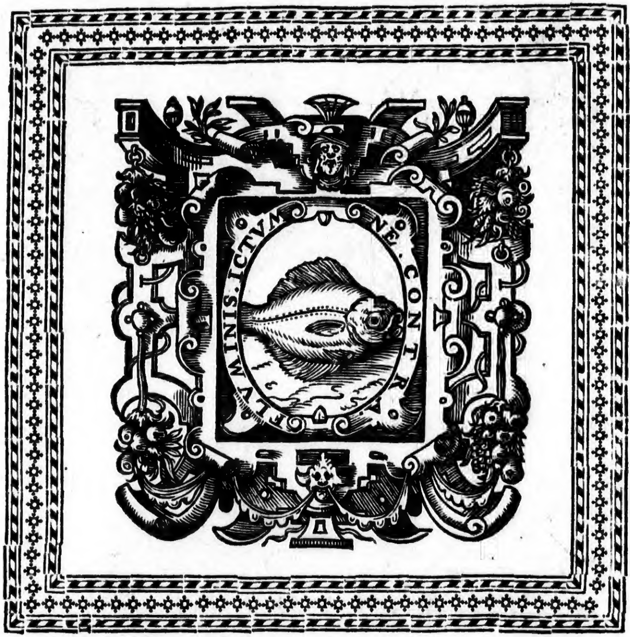

POſt quam res Aſiæ Priamique evertere gentem
Dis viſum, capimus ſocios, claſſemque ſub ipſa
Antandro & Phrygiæ molimur montibus Idæ.
Littoraque (heu) patriæ lacrymans portuſque relinquo,
Et feror in Thracum terras, atque arva Lycurgo
Regnata, hic urbi nomen de nomine fingo.
Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus.
Quam pius Arcitenens oras & littora circum
Errantem, Mycone celſa Gyaroque revinxit,
Immotamque coli dedit & contemnere Ventos,
Huc ferimur; Vento inde citi pelagoque volamus,
Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donyſam.
Olearum, niveamque Paron, ſparſaſque per æquor
Cycladas, & crebris legimus freta conſita terris,
At tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
Has quoque deſerimus ſedes agimurque tenebris.
Quarto terra die primum ſe attollere viſa.
Servatoſque undis Strophadum nos littora tandem
Accipiunt: Strophades Grato ſtant nomine dictæ
Inſulæ Ionio in magno, quas dira Celæno
Harpyæque colunt fugimus ſpumantibus undis.
Jam medio apparet fluctu nemeroſa Zacynthos,
Dulichiumque, Sameque & Neritos ardua ſaxis,
Effugimus Ithacæ ſcopulos, Laertia regna,
Mox & Leucatæ nimboſa cacumina montis.
Et formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi, & parvæ ſuccedimus Urbi.
Interea magnum Sol circumvolvitur annum,
Protinus aerias Phæacum abſcondimus arces,
Littoraque Epiri legimus, portuque ſubimus
Chaonio & celſam Butroti adſcendimus urbem.
Procedo, & parvam Troiam, ſimulataque magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine rivum
Agnoſco, Scæęque amplector limina portæ.
[H]inc vehimur pelago vicina Ceraunia juxta,
Unde iter Italiam curſuſque breviſſimus undis,
Italiam, Italiam primus conclamat Achates.
Crebreſcunt optatæ auræ, portuſque pateſcit
Jam propior, templumque apparet in acer Mineruæ,
Vela legunt ſocii, & proras ad littora torquent,
Hinc ſinus Herculei ſi vera eſt fama Tarenti
Cernitur, attollit ſe diva Lacinia contra,
Cauloniſque arces, & navifragum Scilacæum.
Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Ætna.
Ignarique viæ Cyclopum adlabimur oris.
Ecce autem Boreas anguſtæ è ſede Pelori
Miſſus adeſt, vivo præter vehor, oſtia ſaxo
Pantagiæ, Megaroſque ſinus, Tapſumque jacentem.
Plemmyrum undoſum ſupero, & ſtagnantis Elori
Pingue ſolum; hinc cautes projectaque ſaxa Pachyni
Radimus, & fatis nunquam conceſſa moveri
Apparet Camarina procul, campique Geloi,
Immaniſque Gela, fluvii cognomine dicta.
Arduus inde Acragas ſcanſu, & palmoſa Selinis,
Hinc vada dura lego ſaxis Lilybeia cæcis.
Tum Drepani me portus, & illætabilis ora
Accipit. Hic pelagi tot tempeſtatibus actus
Heu genitorem, omnis curæ caſuſque levamen
Amitto Anchiſen, longorum hæc meta laborum,
Hinc acti fato & ventis, devenimus urbem
Eliſæ; hic quaſſas licuit ſubducere puppes,
Digreſſi, freta Sicaniæ. charique parentis
Oſſa peto, & lætos illi celebramus honores.
Interea ignotis Palinurus mergitur undis,
Et claſſis ſcopulis Syrenum admota ſubivit.
Ac tandem Euboicis Cumarum allabimur oris,
Tum ſe ad Caietæ recto fert littore portum
Claſſis: & hic radens Circeæ littora terræ
Optato tandem ſuccedit Tibridis alveo.

loquitur.
is,
ineruæ,
i
um.
na.
e jacentem.
s Elori
Pachyni
loi,
elinis,
us
en
borum,
n
ivit.
nur oris,

Hæc ſunt,candide Lector, quę in recentis & veteris ævi Tabulas dicenda habuimus. His fruere, & vale.

DORDRECHTI

Excudebat Adrianus Bottius

ANNO CIↃ IↃ CX.

vi Tabulas

064-ON-5
SABIN 12-47887

